Mötesbok: Kommunstyrelsens planeringsutskott (2026-02-17)

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Datum: 2026-02-17

Plats: Kommunstyrelsens sammanträdesrum

Kommentar:

Dagordning

Beslutsärenden

17/26 Nämndinitiativ: Omvärldsanalys/kartläggning av andra kommuners översiksplanearbete 3

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen 27

19/26 Svar till remiss Handlingsplan för elektrifiering i Västerbotten 602

20/26 Remiss från Trafikverket angående förslag till ändringar gällande riksintresseanspråk för kommunikationer 687

21/26 Umeå kommuns synpunkter på vägplan för gång- och cykelväg längs AC 512 Skravelsjö - Röbäck 781

22/26 Remiss: Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning 835

23/26 Studiebesök och strategidag Trästad Sverige 19-20 feb 1574

24/26 Vasa EnergyWeek 2026 1577

Informationsärenden

25/26 KSPLU Informationsärenden 2026-02-17 1578

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-03

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/00413

Nämndinitiativ: Omvärldsanalys/kartläggning av andra kommuners översiktsplanearbete

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att godkänna besvarandet av Nämndinitiativ: Omvärldsanalys/kartläggning av andra kommuners översiktsplanearbete i enlighet med ärendebeskrivningen.

Ärendebeskrivning

Planeringsutskottet beslutade i april 2025 att ge förvaltningen i uppdrag att genomföra en omvärldsanalys för att studera andra jämförbara kommuners styrning på översiktplaneområdet samt för att förbereda kommunen på kommande krav samtidigt som ett tillväxtperspektiv bevakas.

Strategisk utveckling har genomfört en omvärldsanalys som syftar till att besvara de huvudfrågeställningar som lyfts i nämndinitiativet. Omvärldsanalysen består av intervjuer med 20 representanter från 11 jämförbara kommuner, offentligt tillgänglig information och data, analyser av insamlade data samt koppling till Umeås översiktsplanearbete och rekommendationer för fortsatt arbete. Resultaten och slutsatser finns beskrivna i bifogad rapport, tillsammans med metodbeskrivning.

Beslutsunderlag

Rapport: ÖP Omvärldsanalys KS-2025-00413

Beredningsansvariga

Magnus Burvall
Lucas Röhlinger
Daniel Lindström

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00909

Hanna Jonsson
Anna Flatholm

Beslutet ska skickas till

Strategisk utveckling

Rapport: ÖP Omvärldsanalys

Omvärldsanalys och kartläggning av andra kommuners översiktsplanarbete

2026-02-03

(KS-2025/00413)

UMEÅ KOMMUN

Innehållsförteckning

1. Inledning 2
1.1. Avgränsningar och relation till andra processer 2
2. Insikter från omvärldsanalysen 3
2.1. Strategi, vision och intention 3
2.2. Styrmodell, struktur och detaljeringsnivå i ÖP 6
2.3. Juridiska och geografiska aspekter 7
2.4. Organisatoriska förutsättningar och genomförande 9
2.5. Kommunikation och engagemang 11
3. Slutsatser och rekommendationer för Umeå 12
3.1. Rekommendationer 13
4. Metod 16
4.1. Urval av Kommuner 17
5. Bilagor 18
5.1. Frågebatteri 18

1. Inledning

Denna rapport syftar till att undersöka och besvara huvudfrågeställningarna frågeställningarna i nämndinitiativet ”Omvärldsanalys/kartläggning av andra kommuner översiktsplanearbete” (KS-2025/00413).

Uppdraget innebär att genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuners styrning inom översiktsplaneområdet, för att förbereda Umeå kommun på kommande krav samtidigt som ett tillväxtperspektiv bevakas.

Rapporten beskriver hur arbetet har genomförts, inklusive metoder, urval av kommuner, resultat från interjuver i omvärldsanalysen, hur resultaten kan kopplas till Umeås översiktsplanearbete samt rekommendationer för fortsatt arbete baserade på insamlade data och analys.

Nämndinitiativet lyfter viktiga frågeställningar kring översiktsplanearbetet; hur andra kommuner arbetar med styrning och detaljeringsnivå i översiktsplaneringen samt hur kommuner har organiserat sig inom samhällsbyggnadsprocessen för att skapa god framdrift i genomförandet. Frågeställningarna berör även hur lagstiftning och kommande krav på digitalisering påverkar översiktsplanearbetet, samtidigt som tillväxtperspektivet är fortsatt viktigt.

Intresset från deltagande kommuner har varit stort och alla kontaktade kommuner har generöst delat med sig av sina erfarenheter kring översiktsplanearbetet. Intresset kring resultaten av omvärldsanalysen har varit stort från övriga kommuner, vilket indikerar på att frågeställningarna är intressanta ur ett nationellt perspektiv.

1.1. Avgränsningar och relation till andra processer

I rapporten läggs störst vikt vid att besvara huvudfrågeställningen i nämndinitiativet, genom att presentera resultatet från intervjuer med andra jämförbara kommuners översiktsplanearbete kopplat till styrning både gällande formellt styrdokument samt organisatoriskt.

I nämndinitiativet lyfts även frågor som bedömts hanteras inom andra pågående eller planerade arbeten. Dessa avgränsningar är viktiga för att tydliggöra fokus i uppdraget om omvärldsbevakning och undvika dubbelarbete.

Det har skett förändringar som påverkar upplevelsen av översiktsplanens aktualitet, särskilt då vissa utpekade områden för bebyggelse inte längre är aktuella. Frågan om att tydliggöra potentialen för framtida tillväxt hanteras inom ramen för den pågående täthetsanalysen samt översiktsplanearbetet om stadsdelskomplettering. Dessa arbeten syftar till att ge en uppdaterad bild av hur tillväxten kan omhändertas på ett hållbart sätt och säkerställa att planeringen är i linje med dagens förutsättningar.

Det finns i nämndinitiativet beskrivet hur planberedskap de senaste åren har skapats, men inte alltid i de lägen där marknaden är beredd att bygga. Detta aktualiserar behovet av att beakta skiftande ekonomiska förutsättningar och deras påverkan på genomförande. Denna fråga hanteras i arbetet med den tematiska översiktsplanen (TÖP) för stadsdelskomplettering och/eller den kommande utbyggnadsplanen, där prioriteringar och strategiska lägen för utveckling analyseras i relation till bland annat marknadens dynamik och förutsättningar.

En tredje fråga rör upplevelsen av ett glapp mellan översiktsplanens strategiska nivå och nästa steg i planeringsprocessen. Denna frågeställning skall fördjupas i ett separat arbete kring styrning och organisation som samordnas av Stadsledningskontoret. Arbetet avses genomföras under 2026, med syfte att stärka kopplingen mellan långsiktiga strategier och operativt genomförande.

Genom dessa avgränsningar säkerställs att uppdraget om omvärldsbevakning kan fokusera på sina kärnfrågor, medan kompletterande analyser och organisatoriska utvecklingsinsatser sker i parallella processer. Detta ger en tydligare ansvarsfördelning och minskar risken för överlappande insatser.

2. Insikter från omvärldsanalysen

Nedan presenteras resultat från intervjuerna, strukturerad i 5 områden. Till varje område finns ett kort avsnitt som relatera intervjuinsikter till Umeås situation.

2.1. Strategi, vision och intention

Kommunernas översiktsplaner präglas av en gemensam grundsyn: att skapa långsiktigt hållbara strukturer för mark- och vattenanvändning. Samtidigt varierar tillväxtambitionerna mellan kommunerna. Även detaljeringsnivån i ställningstaganden varierar, vilket påverkar hur planerna formulerats och används i praktiken. Många kommuner har nyligen antagit en ny kommuntäckande översiktsplan eller har ett pågående arbete med en ny översiktsplan, men uppger att de övergripande strategierna med effektiv markanvändning, närheter och tätheter inte har förändrats i revideringen.

En del kommuner har generella visioner och målsättningar i separata övergripande styrdokument, exempelvis strategisk plan eller budgetdirektiv, där översiktsplanerna mer renodlat hanterar mark- och vattenanvändningen. Andra kommuner har valt att tydligt integrera visioner och målsättningar i översiktsplanen.

Tillväxt: Hantera snarare än driva
Ett tydligt mönster är att de flesta kommuner inte har offensiva tillväxtmål. Planeringen utgår i de flesta kommuner från befolkningsprognoser (SCBs eller kommunens egna) och syftar till att omhänderta tillväxten, snarare än att driva den Några kommuner har tillväxtambitioner som är högre än prognosen, kopplade till industriell omställning eller regionala satsningar. I dessa fall används översiktsplanen som ett verktyg för att möjliggöra snabb utveckling och stora investeringar. Alla kommuner ser dock översiktsplanen som ett av kommunens främsta styrdokument för hållbar utveckling.

Tydliga hållbarhetsambitioner: Integrerad i planen
Samtliga kommuner uttrycker starka hållbarhetsambitioner. Klimatfrågor, förtätning och effektiv markanvändning är genomgående teman. Många kommuner har integrerat hållbarhetsmål direkt i översiktsplanen, medan andra hänvisar till kompletterande program. Vanliga principer är att undvika exploatering av jordbruksmark, säkerställa närhet till grönområden och prioritera kollektivtrafiknära lägen. Ett fåtal kommuner har utvecklat indikatorbaserade uppföljningssystem som följs årligen, vilket stärker styrningen och gör ambitionerna mätbara.

Samstämmiga strategier för effektiv markanvändning och täthet
Förtätning, närheter och effektiv markanvändning är en central strategi i alla kommuner. Den används både för att hushålla med mark och för att skapa levande stadsmiljöer, både i centralorterna/städerna och i mindre orter i omlandet. I praktiken innebär detta att ny bebyggelse koncentreras till befintliga tätorter och stråk, medan utbyggnad på obruten mark och jordbruksmark begränsas. Några kommuner har kompletterat översiktsplanen med särskilda utbyggnadsplaner för att tydliggöra prioriteringar och ge bättre koppling till genomförande. Detta är ett svar på den återkommande utmaningen att översiktsplanen (som instrument) är stark på strategisk nivå men svag i operativ styrning.

Från generella principer till detaljerade ställningstaganden
En tydlig trend är att många kommuner går från generella strategier till mer detaljerade ställningstaganden. Nya översiktsplaner innehåller ofta mer detaljerade marktäckande kartor och ortsvisa riktlinjer än tidigare planer, vilket minskar tolkningsutrymmet i detaljplaneringen. Planen ger med detta en tydligare styrning. Samtidigt finns en balansgång: för hög detaljnivå riskerar att låsa framtida handlingsutrymme, särskilt med tanke på snabba omvärldsförändringar.

Avvikelser från ÖP sker främst i detaljer
Avvikelser från översiktsplanen är ovanliga på strategisk nivå. När de uppstår handlar det oftast frågor som exempelvis tolkning av avgränsningar av ett utpekat bebyggelseområde, vilken typ av exploatering eller anpassningar till marknadsläget. Många kommuner

upplever målkonflikter mellan översiktsplanens mål och rådande efterföljande planering. Detta visar att översiktsplanen visserligen kan ge en stabil riktning, men att genomförandeprocesserna kräver flexibilitet och dialog för att möjliggöra gradvis utveckling mot önskat mål, ibland i form av mindre avvikelser.

Samlad slutsats

Kommunernas arbete med strategi, vision och intention visar en tydlig rörelse mot integrerade, hållbarhetsdrivna och mer styrande översiktsplaner. Skillnaderna ligger främst i hur tillväxtfokuserade översiktsplanerna är och i hur långt man gått i att koppla planen till genomförande och uppföljning. Den övergripande intentionen är dock gemensam: att skapa sammanhållna strukturer genom effektiv markanvändning som klarar både dagens behov och framtidens utmaningar.

Koppling till Umeå:

Umeås översiktsplan utgår från tillväxtambitionen om 200 000 invånare till 2050, där även översiktsplanen i sig ses som tillväxtskapande då den skapar en tydlig spelplan för marknadens aktörer och omsätter den politiska viljeinriktningen om tillväxt till fysisk planering. I den frågan skiljer sig Umeå från majoriteten av de intervjuade kommunerna, då de flesta andra kommuner utgår från befolkningsprognos i översiktsplaneringen. Umeå kommun använder sin översiktsplan som ett starkt styrdokument med visioner och tillväxtambitioner som är större och bredare än endast mark- och vattenanvändningen. En del kommuner använder andra strategiska dokument, som strategisk plan, för sådana frågor och avgränsar översiktsplanen till mark- och vattenanvändningsfrågor.

Umeå har samma övergripande strategier för mark- och vattenanvändningen som i stort sett alla andra kommuner i omvärldsanalysen. De innebär i stora drag en effektiv markanvändning, med närheter och tätheter samt att nyttja befintliga strukturer. Även de kommuner som nyligen har antagit en ny översiktsplan eller arbetar med en ny översiktsplan uppger att de till stora delar har behållit de övergripande strukturerna och strategierna, på ett liknande sätt som Umeå haft principiella ställningstaganden sedan 2011.

Alla övriga kommuner har starka hållbarhetsambitioner som i stor utsträckning motsvarar Umeå kommuns. Det som skiljer sig åt är hur dessa ambitioner ges uttryck i översiktsplanen, men de principiella ställningstagandena utgår ifrån en hållbar bebyggelsestruktur som har sin utgångspunkt i målsättningar om hållbarhet. Umeås översiktsplan utgår på samma sätt som övriga kommuner från hållbarhetsambitioner och strukturer som möjliggör hållbar tillväxt.

Även inom Umeå kommuns planering sker avvikelser från översiktsplanen. Detta kan ske genom hänvisning till de övergripande strategier och riktlinjer som är vägledande för önskad riktning. På så sätt är översiktsplanen flexibel och kan hantera initiativ och behov som inte kunnat förutses i detalj vid planens upprättande.

2.2. Styrmodell, struktur och detaljeringsnivå i ÖP

Många kommuner har genomgått eller genomgår nu en förändring i format och detaljeringsnivå i sina översiktsplanearbeten. De flesta kommuner har övergått till digitala kommuntäckande översiktsplaner, vilket ger en tydligare helhetsbild. Omvärldsanalysen visar dock på skillnader i hur kommunerna balanserar styrning, flexibilitet och koppling till genomförande.

Från fragmentering till sammanhållen översiktsplan
De flesta kommuner har tagit steg från många delar (fördjupningar och tematiska tillägg) till en digital, kommuntäckande ÖP. Planeringen blir mer transparent och lättare att kommunicera, både internt och externt.

Detaljeringsgrad som styrinstrument – två logiker
Det finns skillnader i hur kommuner har hanterat detaljeringsnivån i sin översiktsplan, men många av kommunerna uppger att de har gått från en mer strategisk, generell översiktsplan till mer detaljerade ställningstaganden. Dock varierar detaljeringsgraden inom det geografiska området, utifrån behov av styrning och huruvida det har funnits detaljerade underlag och ställningstaganden sedan tidigare (tex i en Fördjupning som har arbetats in i en kommuntäckande plan). Vi kan se att kommuner har gjort olika vägval mellan dessa två modeller;

- **Hög detaljnivå**: Några kommuner har valt att gå mot mer detaljerade riktlinjer och marktäckande kartor. Detta ger tydlighet i detaljplaneskedet i de kortare perspektiven. Konsekvensen är att genomförandet blir mer styrt till aktuella förutsättningar och flexibiliteten minskar. Vid snabba omvärldsförändringar – exempelvis industriella satsningar eller förändrad befolkningstillväxt – riskerar dessa planer att snabbt bli inaktuella.

- **Översiktlig plan med strategiska ramar**: Andra kommuner har valt en mer översiktlig struktur som lämnar vägval till senare skeden. Detta ger handlingsfrihet men skapar risk för målkonflikter och längre processer i i efterföljande planering. Här blir arbetssätt och dialog inom samhällsbyggandsprocessen viktiga styrmedel för att säkerställa genomförandetakt.

Balansen mellan strategi och operativ styrning

Trots samsyn kring övergripande strategier – som hållbar markanvändning och förtätning – är kopplingen till genomförandet svag i många kommuner. Översiktsplanen fungerar ofta som ett gott stöd för efterföljande planering, men saknar tydlig koppling till kommunernas budget och investeringsplaner. Endast ett fåtal kommuner har utvecklat modeller där ÖP:n är integrerad i budgetprocessen och prioriteringskedjan. Konsekvensen av detta glapp är att strategiska ambitioner riskerar att urholkas när ekonomiska realiteter tar över.

Uppföljning

Många kommuner upplever att de under arbetet med nyligen antagen översiktsplan eller pågående arbete har hittat en balans i detaljeringsnivå och styrning av översiktsplanen till efterföljande planering. Dock är det få som har haft möjlighet att följa upp hur väl styrningen fungerat utifrån de nya planerna eller de pågående processerna.

Samlad slutsats

Skillnaderna mellan kommunerna handlar om detaljnivå samt grad av styrning till efterföljande planering, både geografiskt i plankartan och i översiktsplanens ställningstaganden. Där vissa ser översiktsplanen som ett visionsdokument med övergripande intentioner, medan de allra flesta kommuner har gått mot en mer detaljerad styrning. Utmaningen framåt är att förena dessa perspektiv i en styrmodell som både ger riktning och möjliggör anpassning – och som är kopplad till resurser och uppföljning.

Koppling till Umeå:

Umeås översiktsplan bedöms ha övergripande och strategisk karaktär, med tyngdpunkt i strategier och principer snarare än detaljerad styrning och geografiska ytor.

Den består av flertalet olika delar (fördjupningar och tematiska tillägg), där läsaren får stöd i navigeringen och hjälp av beskrivningar av helheterna genom ramverket ”Översiktsplan Umeå kommun – vägvisning till planens delar, teman och aktualitet”. Även i Umeå varierar detaljeringsnivån bland kommunens översiktsplanedelar. I en del fördjupningar som rör ett mindre geografiskt område (exempelvis Röbäck, Ön och Täfteå) är detaljeringsnivån är mer specifik, medan i andra delar (exempelvis Landsbygden och Fördjupningen för Umeå) är ställningstagandena mer övergripande och principiella. Detta för att möta det behov platsen har och för att möta planens syften.

2.3. Juridiska och geografiska aspekter

Kommunernas arbete med översiktsplaner påverkas starkt av juridiska krav och geografiska förutsättningar. Nya regler i plan- och bygglagen (PBL) och Boverkets föreskrifter

och ÖP-modell har förändrat förutsättningarna och gett upphov till mer detaljerad planering, samtidigt som målkonflikter kring markanvändning och riksintressen ställer höga krav på dialog och flexibilitet.

PBL-krav: Tätare revideringar
En tydlig trend är att kommunerna reviderar sina översiktsplaner oftare än tidigare, ofta i takt med mandatperiodens cykel. Detta skapar bättre aktualitet men innebär också en ökad administrativ belastning. Fördelen är att nya krav – exempelvis klimatmål och artskydd – kan integreras snabbare, vilket stärker planens relevans. Nackdelen är att processen blir mer resurskrävande, kräver kontinuerlig kompetensförsörjning och riskerar att brista i transparens som långsiktigt planeringsunderlag.

Markanvändning: Effektivitet och förtätning
Samtliga kommuner arbetar med strategier för effektiv markanvändning. Förtätning är ett genomgående tema, både i städer och tätorter, men även på landsbygden sker en koncentration till befintliga strukturer. Detta minskar bebyggelseutbredning och exploatering av jordbruksmark, men målkonflikter uppstår, bland annat när efterfrågan på småhus möter hållbarhetsprinciperna för tilltänkt bebyggelse. Här blir översiktsplanen ett verktyg för att väga intressen och tydliggöra kommunens ställningstaganden.

Målkonflikter och riksintressen
Riksintressen är en återkommande utmaning. Försvar, kulturmiljö och infrastruktur begränsar utvecklingsmöjligheter i flera kommuner. Konflikter kring strandskydd och buller är också vanliga, särskilt i hamnnära eller trafikintensiva lägen. Kommunerna uppger att dessa frågor sällan löses genom juridisk prövning, utan genom dialog och kompromisser.

Framtid: Nya krav integreras i revideringar
Flera kommuner förbereder sig för att integrera nya lagkrav, exempelvis kulturmiljö, restaureringslagstiftning och artskyddsdirektiv, i kommande revideringar. Detta visar att juridiska frågor sällan utmanas aktivt – istället anpassar kommunerna sina planer för att möta förändrade regelverk. Utmaningen framåt är att hantera ökande komplexitet utan att förlora planens styrande funktion och funktion som ändamålsenligt samt långsiktigt planeringsunderlag.

Samlad slutsats
Juridiska och geografiska aspekter formar översiktsplanen som ett dynamiskt dokument snarare än ett statiskt regelverk. Kommunerna navigerar mellan nationella krav, lokala behov och geografiska begränsningar genom dialog snarare än juridiska konflikter. Detta ger handlingsutrymme men kräver starka processer för att säkerställa långsiktig hållbarhet. Det kan även skapa osäkerhet om rättsläget, särskilt när nationella intressen ställs mot lokala utvecklingsmål.

Koppling till Umeå:

Umeå kommuns system för att hantera förändringar i omvärlden och i juridiken utgår från bedömningar om aktualitet i Planeringsstrategin och förändringar hanteras i Vägvisaren. Många kommuner har valt att hantera förändringar genom kontinuerliga revideringar av kommuntäckande översiktsplan varje mandatperiod (efter bedömningar i Planeringsstrategin).

Det är få kommuner som ser att förändringar i lagstiftningen kommer att påverka översiktsplanens intentioner och grundläggande principer, utan ser att detta kan hanteras genom kontinuerliga revideringar. Umeå kommun ser tendenser till att allt mer låsta anspråk och krav från såväl nationell som europeisk lagstiftning, utmanar de integrerade hållbarhetsstrategierna som översiktsplanen vilar på. Detta behöver studeras vidare inom ramen för översiktsplaneringen.

För en kommun med en tillväxtdrivande översiktsplan räcker det inte alltid att enbart anpassa sig till förändrade regelverk genom revideringar eftersom. För att fullt ut kunna förverkliga översiktsplanens strategier kan det i vissa fall krävas att kommunen aktivt prövar, ifrågasätter och utvecklar tillämpningen av nationell och europeisk lagstiftning inom ramen för samhällsbyggnadsprocessen. Umeås ambition att utmana och utveckla praxis handlar därför inte om att gå ifrån gällande lagstiftning. Det handlar om att tydliggöra målkonflikter, lyfta tolkningsutrymmen samt konsekvenser och bidra till en utveckling av praxis där lokala utvecklingsbehov vägs mot nationella och internationella intressen. I en växande kommun som Umeå riskerar annars ökande juridiska låsningar att motverka sammanhållna och integrerade hållbarhetslösningar. Exempelvis genom att sektorsvisa krav hanteras var för sig i stället för i ett helhetsperspektiv. En tillväxtdrivande översiktsplan behöver därför även fungera som ett strategiskt underlag för dialog med statliga myndigheter och andra aktörer, i syfte för att skapa större handlingsutrymme och långsiktiga hållbara avvägningar som möjliggör både tillväxt och hållbarhet.

2.4. Organisatoriska förutsättningar och genomförande

Genomförandeförmågan är en av de mest kritiska faktorerna för att översiktsplanen ska få verklig effekt. Analysen visar att kopplingen mellan strategi och operativt genomförande är en utmaning i många kommuner, vilket riskerar att skapa ett glapp som kan urholka planens styrande funktion.

Glapp mellan strategi och genomförande

De flesta kommuner uppger att översiktsplanen fungerar väl som strategiskt dokument, men att den sällan är fullt integrerad i budget- och prioriteringsprocesser. Detta innebär att ambitionerna i planen inte alltid omsätts i faktiska investeringar eller projekt. Dock finns kommuner som har tydliga funktioner och modeller för att koppla översiktsplanen till budget och prioriteringar, där kommunala investeringar prioriteras tydligare.

Variation i organisatoriska lösningar
Här är skillnaderna stora. Några kommuner har utvecklat särskilda funktioner som taktisk planering, portföljstyrning eller dedikerade roller som planstrateg och markstrateg. Dessa är tänkta att fungera som bryggor mellan strategisk nivå och genomförande och stärka kopplingen till prioriteringskedjan. Andra kommuner saknar sådana funktioner och löser detta genom projektgrupper och samverkan mellan förvaltningar. Detta ger flexibilitet men gör styrningen mer personberoende.

Grad av uppföljning varierar stort
Några kommuner har infört indikatorer för hållbarhetsmål och följer upp dessa årligen. Många kommuner använder planeringsstrategin som uppföljningsverktyg medan andra saknar systematisk uppföljning. Ytterligare sätt är att använda efterföljande prioriteringsdokument, exempelvis utbyggnadsplan eller liknande, för uppföljning.

Intern kommunikation och politisk förankring
En återkommande utmaning är att säkerställa förankring internt mellan olika förvaltningar och politiker, både under arbetet med en ny översiktsplan och över tid. Flera kommuner beskriver att politiska skiften kan påverka planens genomförande, vilket gör kontinuerlig dialog och samverkan viktig.

Omvärldsfaktorer
Förändringar i politisk majoritet påverkar genomförandet. De flesta kommuner uppger att ställningstaganden i ÖP:n inte begränsar bostadsbyggande i lågkonjunktur, även om kostnadsdrivande krav ibland omprövas. Detta visar att ÖP:n har en viss stabilitet, men att genomförandet är beroende av politisk vilja och ekonomiska förutsättningar i byggbranschen.

Framtida utveckling
Många kommuner har nyligen antagit nya planer eller är mitt i revideringar, vilket gör det svårt att bedöma effekterna fullt ut. Det finns en viss osäkerhet kring hur organisatoriska förändringar kommer att påverka genomförandeförmågan. Klart är att framgången beror på hur väl kommunerna lyckas bygga strukturer som förenar strategi, budget och operativ styrning.

Samlad slutsats
Effekten av översiktsplanens strategier och intentioner är inte enbart en fråga om översiktsplanens innehåll, utan om hur genomförandeprocessen hanteras med hjälp av organisation, kultur och samverkan. Vissa kommuner har genom tydlig styrning i samhällsbyggnadsprocessen och funktioner för taktisk planering, nått framgångar att överbrygga avståndet mellan vision och genomförande. Andra kommuner har utmaningar med detta. Utmaningen framåt är att skapa robusta modeller som gör ÖP:n till ett aktivt verktyg för efterföljande planering samt i prioriterings- och investeringsprocessen.

Koppling till Umeå:

Umeå liknar på många sätt många andra kommuner, då finns utmaningar med ett glapp mellan översiktsplanen och efterföljande planering. Det finns exempel på kommuner som har inrättat funktioner eller arbetssätt för att överbrygga detta, vilket kan vara en inspiration för Umeå kommuns fortsatta arbete. Umeås styrmodell och koncernövergripande inriktningsmål ger goda förutsättningar att ta sig an detta glapp. Arbetet med utveckling av utbyggnadsplan förväntas ge ökad tydlighet och fokus för samordning av kommunala investeringar, som en del i detta arbete.

Översiktsplanens strategier och intentioner följs upp genom Planeringsstrategin, vilket liknar många andra kommuners arbete med uppföljning. Kopplingen mellan inriktningsmålen och uppföljningen av Översiktsplanen genom indikatorer skulle kunna utvecklas och tydliggöras så att det blir enklare att följa upp utvecklingen och vid behov göra anpassningar längs vägen.

2.5. Kommunikation och engagemang

De flesta kommuner betonar vikten av att involvera interna och externa aktörer tidigt i processen. Intern förankring sker ofta genom workshops, tematiska arbetsgrupper och återkoppling i flera steg.

Extern kommunikation och förankring

Alla kommuner har ambitioner och kommunikation för att nå ut med översiktsplanens intentioner och kommunens viljeinriktning. Dock upplevs förankringen hos externa aktörer som fastighetsägare och exploatörer som varierad, en del aktörer har väldigt god kännedom om översiktsplanen och dess innehåll, medan andra knappt känner till den. En del kommuner uppger att skillnaden kan bero på aktörernas storlek, där de större och väletablerade aktörerna har bättre kännedom vilket visar sig bland annat genom att de anpassar planansökningar och projekt utifrån översiktsplanernas intentioner.

Samlad slutsats

Kommunikation och engagemang är central del av översiktsplaneringen. Alla kommuner upplever liknande utmaningar med att nå ut till externa aktörer med översiktsplanens intentioner.

Koppling till Umeå:

Umeå kommun arbetar ambitiöst med tidiga dialoger kopplat till olika översiktsplanearbete, liksom de flesta kommuner i omvärldsanalysen, dock är kommunikation och engagemang ett arbete som ständigt kan och bör utvecklas. Här finns många goda exempel från andra kommuner att ta lärdom och inspireras från.

3. Slutsatser och rekommendationer för Umeå

Omvärldsanalysen visar att svenska kommuner i stort delar samma grundläggande syn på översiktsplanens roll: att skapa långsiktigt hållbara strukturer för mark- och vattenanvändning. Strategier som förtätning, närhet, effektiv markanvändning och klimatanpassning är i dag etablerade och relativt stabila över tid. Skillnaderna mellan kommunerna handlar i mindre grad om *vad* man vill uppnå och i större grad om *hur* översiktsplanen används som styrinstrument.

De flesta kommuner använder översiktsplanen för att hantera en förväntad utveckling baserad på befolkningsprognoser. Umeå kommun skiljer sig tydligt genom att använda översiktsplanen som ett aktivt verktyg för att möjliggöra och driva tillväxt. Förutom att översiktsplanen används som ett tillväxtdrivande styrdokument fungerar planen även som en tydlig spelplan för marknadens aktörer. Detta innebär sammantaget att översiktsplanen i Umeå har en mer strategisk och politiskt bärande roll än i många andra kommuner. Detta stärker planens strategiska roll, men ställer samtidigt högre krav på tydlighet, genomförandeförmåga och uppföljning.

Omvärldsanalysen visar samtidigt att kommuner generellt rör sig mot mer detaljerade och styrande översiktsplaner. Syftet är att skapa större förutsägbarhet i efterföljande planering. Detta skapar tydlighet i de kortare perspektiven, men innebär också en risk för minskad flexibilitet i tider av snabba förändringar, exempelvis (industriell) hållbar omställning, ändrade marknadsförutsättningar och nya lagkrav.

Analysen visar också att översiktsplanens styrande kraft ofta försvagas i övergången från strategi till genomförande. I många kommuner finns ett glapp mellan översiktsplanens ambitioner och kommunens budget-, prioriterings- och investeringsprocesser. Där detta glapp har hanterats framgångsrikt har kommunerna utvecklat tydligare organisatoriska funktioner, exempelvis taktisk planering, portföljstyrning eller dedikerade strategroller, som överbryggar avståndet mellan vision och operativ verklighet.

Juridiska och geografiska förutsättningar ger upphov till att översiktsplanen alltmer blir ett föränderligt dokument. Tätare revideringar, ökade nationella och europeiska krav samt komplexa målkonflikter kring riksintressen och markanvändning kräver starka processer, kontinuerlig dialog och tydlig prioritering. Samtidigt finns en växande osäkerhet kring hur ökande juridiska låsningar kan påverka möjligheten att upprätthålla integrerade och långsiktiga hållbarhetsstrategier, särskilt i kommuner med höga tillväxt- och hållbarhetsambitioner som Umeå.

Sammantaget visar analysen att översiktsplanens betydelse som strategiskt styrinstrument har stärkts, men att dess faktiska genomslag är starkt beroende av hur väl den kopplas till organisation, resurser, uppföljning och genomförande. För kommuner med offensiva ambitioner ökar kraven ytterligare på tydlighet, robusthet och intern samordning.

3.1. Rekommendationer

Utifrån omvärldsanalysen kan följande rekommendationer formuleras för det fortsatta arbetet med översiktsplanering och styrning:

1. **Förtydliga översiktsplanens roll i samhällsbyggnadsprocessen -** Det bör tydliggöras hur översiktsplanens strategier och ställningstaganden konkret ger förutsättningar för efterföljande planering, prioriteringar och investeringar. Särskilt i en tillväxtdrivande översiktsplan behöver sambandet mellan politisk viljeinriktning, fysisk planering och resursfördelning göras mer preciserat.

2. **Stärk sambandet mellan översiktsplan och kommunens prioriteringar -** För att minska glappet mellan strategi och genomförande bör översiktsplanen i högre grad integreras i kommunens budget- och investeringsprocesser. Detta kan ske genom tydligare prioriteringsprinciper, gemensamma beslutsunderlag eller genom att översiktsplanens strategier ges en mer aktiv roll i styrningen.

3. **Växla upp arbetet med digital översiktsplan -** Kraven på digitala översiktsplaner kommer att påverka kommunen och för att få ut de största nyttorna ur det nya formatet behöver vägval beskrivas och ställningstaganden göras, både i form av innehåll, struktur och tekniska lösningar. Det finns många exempel från andra kommuner att ta lärdom av, som underlag inför de vägval som behöver göras.

4. **Gör medvetna vägval kring detaljeringsnivå och flexibilitet -** Detaljeringsnivån i översiktsplanen bör fortsatt kunna variera utifrån platsens behov. Dock med en tydligare medvetenhet om konsekvenserna. Där behovet av styrning är stort kan mer detaljerade ställningstaganden vara motiverade, medan strategiska ramar och principer är mer ändamålsenliga i lägen där framtida osäkerhet är hög.

5. **Utveckla uppföljningen av översiktsplanens genomslag -** För att möjliggöra långsiktigt ansvarstagande bör uppföljningen i högre grad fokusera på effektfullhet, hur översiktsplanens intentioner faktiskt omsätts i beslut, investeringar och byggd miljö, inte enbart på planens aktualitet. Detta stärker den politiska styrningen över tid.

6. **Utveckla organisatoriska bryggor mellan strategi och genomförande -**Det finns skäl att pröva eller vidareutveckla funktioner och arbetssätt som stärker den taktiska nivån i samhällsbyggnadsprocessen, exempelvis genom tydligare roller, samordningsfunktioner eller portföljstyrning. Syftet är att minska personberoende och skapa mer robusta strukturer.

7. **Fördjupa analysen av juridiska låsningar och tillväxtambitioner.** Mot bakgrund av ökande nationella och europeiska krav bör konsekvenserna för en tillväxtdrivande översiktsplan analyseras vidare. Det är särskilt viktigt att klargöra hur juridiska begränsningar påverkar möjligheten att upprätthålla integrerade hållbarhetsstrategier. Att sedan utifrån detta aktivt utmana eller lyfta vilka strategiska vägval som kan krävas framöver.

8. **Tydliggör Umeås position och ambition.** Umeås position skiljer sig från många andra kommuner. Detta är en styrka, men också en utmaning. Det finns behov av att vidareutveckla och tydliggöra hur översiktsplanen som tillväxtdrivande dokument ska förstås, användas och avgränsas. Detta både internt i organisationen och externt gentemot marknadens aktörer och andra intressenter.

4. Metod

Metoden för denna studie beskrivs kortfattat nedan. Mot bakgrund av vilka frågor som skulle besvaras bedömdes att kvalitativa intervjuer med representanter från referenskommuner, kompletterat med omvärldsbevakning via offentligt tillgänglig information, erbjöd de bästa förutsättningarna för att ge djupgående svar på valda frågeställningar.

Arbetsgången kan översiktligt sammanfattas i följande steg:

- Formulering av relevanta frågeställningar utifrån nämndinitiativet (uppdraget)
- Vidareutveckling av frågeställningarna till ett frågebatteri för intervjuer
- Urval av referenskommuner
- Identifiering och kontakt med tänkbara intervjupersoner
- Bokning och genomförande av intervjuer (digitala möten)
- Bearbetning och analys av materialet från intervjuerna
- Framtagande av rapporten
- Presentation av resultatet

Frågeställningar och frågebatteri
Frågebatteriet bifogas som bilagor till rapporten. Med utgångspunkt i uppdragsbeskrivningen har relevanta områden och frågor tagits fram, anpassade för studiens syfte. För varje område har ett antal frågor utformats som stöd för intervjuerna.

Urval av intervjupersoner
Urvalet av intervjupersoner gjordes för att belysa frågeställningarna från flera perspektiv inom samhällsbyggnadsprocessen. Ambitionen var att ha minst en intervjuperson per kommun och täcka olika verksamheter som översiktsplanering samt detaljplanering eller mark- och exploatering. Totalt genomfördes 20 intervjuer, med representanter från 11 olika kommuner.

Genomförande av intervjuer
Intervjuerna ägde rum under november-december 2025 och genomfördes på ett strukturerat sätt via digitala möten, med frågebatteriet (se bilaga) som utgångspunkt. Samtliga intervjupersoner fick tillgång till frågorna i förväg för att ges möjlighet att förbereda sig inför samtalen, särskilt då flera frågor var omfattande och krävde eftertanke.

4.1. Urval av Kommuner

Utgångspunkten för urvalet av kommuner är de med jämförbara och aktuella förutsättningar som liknar Umeå kommun. Ambitionen har varit att täcka in liknande kommuner, med liknande utmaningar.

De faktorer som legats till grund för urvalet är:

- Befolkningsmängd
- Befolkningstillväxt
- Utbildningsnivå
- Högre utbildning/Universitet
- En spridning av större och medelstora kommuner
- Geografisk spridning

Kommuner som valdes ut för omvärldsanalysen:

- Helsingborg
- Jönköping
- Linköping
- Luleå
- Lund
- Malmö
- Norrköping
- Sundsvall
- Uppsala
- Västerås
- Örebro

5. Bilagor

5.1. Frågebatteri

Intervjufrågor som användes för omvärldsbevakning inom översiktsplanering. Frågorna är indelade i tematiska grupperingar och det kursiva är följdfrågor eller förklaringar till vad som avses med frågan.

1. Strategi, vision och intention

- Hur ser den övergripande strategin, vision och intention ut i ÖP?

  Vad är era huvudutmaningar för att uppnå dessa?

  Ligger tyngdpunkten på geografiska utpekanden eller på strategiska principer/strukturer? ÖPn förmedlar den politiska visionen, ger inriktning till efterföljande planering och är grund för dialog med staten; vari ligger tyngdpunkten i er ÖP?

- Finns en uttalad tillväxtambition?

  Hur är tillväxtperspektivet formulerat? Utgår den från prognosen eller finns en ambition om ytterligare tillväxt?

- Finns en uttalad hållbarhetsambition?

  Hur är hållbarhetsperspektivet formulerat?

- På vilket sätt säkerställer man hållbar tillväxt, dvs att omställning sker?

  Målstyrning? Prognosstyrning? Programstyrning? Policy etc?

- Vad var slutsatserna i planeringsstrategin gällande ÖP och dess strategiers aktualitet?

2. Styrmodell, struktur och detaljeringsnivå i ÖP

- Hur ser styrningen respektive detaljeringsnivån ut i ÖP?

  Är ÖP detaljerad i sin styrning med aktiviteter, riktlinjer och specifika utpekanden av funktioner/etablering, eller är den mer övergripande och lämnar avvägningar till senare skeden?

- Upplever du att styrningen är ändamålsenlig? Vad är framgångsfaktorer och vad fungerar sämre? *Tror du att det beror det på själva styrdokumentet eller på kultur/arbetssätt/organisation?*

- Hur är översiktsplanen förankrad hos verksamheterna? Hos politiken?

Hur väl förankrad är den i efterföljande program och planering? Avspeglas det i faktiska förutsättningar, t ex budgetering, uppdrag från politiken?

- Avviker genomförandet från översiktsplanen?

  Är det vanligt förekommande med avvikelser, där genomförandet skiljer sig från de övergripande intentionerna i ÖP?

3. Juridiska och geografiska aspekter

- Hur ser förutsättningar ut med allmänna intressen och riksintressen?

  Ex RI kulturmiljö i centrala delar eller andra anspråk som påverkar utvecklingen. Hur hanteras dessa i förhållande till översiktsplanen?

- Hur hanteras sektorsfrågor i ÖP?

  Integrerat i ÖP eller i efterföljande program? Exempelvis arkitektur och kulturmiljöfrågor, grönstruktur, mobilitet, infrastruktur, naturvård mm

- Ger ÖP möjlighet till flexibilitet och långsiktighet som kan hantera yttre krav/mer fixa anspråk? Eller krävs återkommande revideringar med anledning av nya krav?

  Både nationella och EU-lagstiftning. Exempelvis restaureringslagstiftning, artskyddsdirektiv och kulturmiljö.

- Hur ser arbetet ut med digital ÖP utifrån Boverkets föreskrifter?

  Finns digital ÖP? Uppfyller den kraven i föreskrifterna?

- Finns exempel där ÖPs stöd till efterföljande planering har prövats juridiskt?

  Exempelvis håller ÖPs principer/strategier i en prövning där man utmanar exempelvis strandskydd, jordbruksmark eller andra hushållningsbestämmelser?

4. Organisatoriska förutsättningar och genomförande

- Hur ser organisatoriska förutsättningar ut i samhällsbyggnadsprocessen? Tjänsteperson resp politiskt? *Var tas principiella beslut eller var ligger beslutsmandaten? Hur har man organiserat sig för att ÖPn ska genomsyra genomförandeprocessen?*

- Har kommunen även utbyggnadsplan, prioritetsplan eller andra dokument som kopplar till ÖP och hanterar genomförande?

- Vilken del av organisationen ansvarar för samordningen i genomförandet av ÖP?

  Vem tar nästa steg i ordningen efter ÖP är antagen?

- Hur ser genomförandekraften ut? I förhållande till ÖPs övergripande intentioner.

  Både upplevelsen av den och faktiskt utfall. Hur följs genomförandet upp?

  Några exempel på faktorer som gör genomförandet lyckat? Hinder?

- Hur fungerar genomförandet ÖP i dåliga ekonomiska tider?

  Hur hanteras lågkonjunkturen? Finns flexibiliteten i ÖP – en good enough-nivå, exempelvis gällande kostnadsdrivande krav, kvalitet mm?

5. Kommunikation och engagemang

- Hur når intentionerna i ÖP ut till exempelvis fastighetsägare och branschen? Finns engagemang och kännedom bland aktörerna?

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-12-15

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/01015

Remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten (SOU 2025:98)

Förslag till beslut
Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att svara på remissen i enlighet med förvaltningens förslag.

Ärendebeskrivning
Regeringen beslutade 27 mars 2024 att ge en utredare i uppdrag att göra en översyn av fastighetsbildningsverksamhetens organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Utredningen har nu lämnats för remissyttrande till Umeå kommun och 155 andra remissinstanser (kommuner, myndigheter, länsstyrelser m fl).

I utredarens uppdrag har ingått att
- föreslå en mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan det statliga Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna,
- föreslå vilka krav som ska gälla för att bilda en kommunal lantmäterimyndighet,
- överväga om kommunen ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

I utredningen skulle även konsekvenserna av förslagen för bl a fastighetsägare och samhällsplanering redovisas.

Utredarens förslag innebär i korthet att statens övergripande ansvar bör förtydligas, att det inte bör införas en möjlighet att inrätta kommunal lantmäteriverksamhet i samverkan, att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska avgränsas tydligare från kommunens övriga verksamheter och att fler ärenden ska handläggas av det statliga Lantmäteriet.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01015

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontorets bedömning är att utredningens förslag skulle avgränsa och försämra förutsättningarna för de kommunala lantmäterimyndigheterna på ett olyckligt sätt.

Utredningen har fokuserat på att åstadkomma förbättringar i fastighetsbildningsverksamheten, men inte tagit tillräcklig hänsyn till fastighetsbildningens roll som en del av samhällsbyggnadsprocessen.

Åtgärdsförslagen innebär att förutsättningarna för de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva verksamhet förtydligas – men framförallt att de begränsas. För flera kommuner kan det till och med innebära att den kommunala lantmäteriverksamheten måste avvecklas.

Fastighetsbildningsverksamheten är en viktig och central del av samhällsbyggnadsprocessen och för en kommun som Umeå, som präglas av en stark tillväxt, är det angeläget att denna verksamhet fungerar tillfredsställande och på ett rättssäkert sätt.

Bedömningen är därför att Umeå kommun bör ställa sig negativ till utredarens förslag. Bifogat förslag till yttrande har tagits fram i dialog med Umeås kommunala lantmäterimyndighet, KLM.

Beslutsunderlag

Byggnadsnämndens beslut om delegation
KLM-chefens yttrande
Förslag till Umeå kommuns yttrande över utredningen
En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten SOU 2025:98

Beredningsansvariga

Helen Nilsson, Mark och exploatering
Marie Häggström, Mattias Lönn och Erik Jonsson, Lantmäteri

Beslutet ska skickas till

Protokoll och remissyttrande ska skickas till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet senast den 4 mars 2026. Svaret bör lämnas per e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.spn@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2025/01713 och Umeå kommun i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01015

Remissyttrande En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten (SOU 2025:98)

Sammanfattning

Umeå kommun är i huvudsak kritisk till utredningens förslag även om ambitionen enligt direktiven till utredningen bedöms som lovvärda.

Umeå kommun bedömer att utredningen går emot sitt syfte då konsekvenserna av ett genomförande är att förutsättningarna försämras för kommunala lantmäterimyndigheter att bedriva verksamhet vilket skulle påverka samhällsbyggnadsprocessen negativt. Umeå kommun avstyrker därför i huvudsak utredningens förslag men är positiv till de förslag som möjliggör tydligare ansvarsfördelning och samarbete mellan kommunala lantmäterimyndigheter sinsemellan och det statliga lantmäteriet.

Utredningens huvudsakliga förslag urholkar idén om att kommunala lantmäterimyndigheter ska samverka och förbättra samhällsbyggnadsprocessen i sina kommuner. Effekten om förslagen genomförs innebär en stor osäkerhet om någon kommunal lantmäterimyndighet skulle kunna finnas kvar på sikt. Detta då det skulle bli svårt att uppfylla de skärpta kraven på omfattning, organisering och den detaljstyrning av Lantmäterimyndigheternas verksamhet som föreslås i övrigt. Om kommunala lantmäterimyndigheter ändå skulle ha förutsättningar att fortsätta sin verksamhet kommer kommunerna, fastighetsägare, medborgare och näringslivet inte kunna dra nytta av all den kompetens som finns hos den kommunala lantmäterimyndigheten på samma sätt som idag.

Utredningen borde istället beakta hur man kan förbättra samhällsbyggnadsprocessen och fastighetsbildningen genom att möjliggöra, bevara och utveckla kommunala lantmäterimyndigheter. Umeå kommun delar inte heller den grundläggande premiss som utredningen utgår ifrån, det vill säga att den verksamhet som kommunala Lantmäterimyndigheter bedriver är statlig verksamhet. Fastighetsbildningen inom en KLM-kommun är kommunal verksamhet som överlämnats från stat till kommun. Statens övergripande ansvar sträcker sig till att erhålla stöd och utöva tillsyn över de kommunala Lantmäterimyndigheterna. De 40 kommunala Lantmäterimyndigheterna är som utredningen påpekar flertalet gånger - oberoende och fristående myndigheter. Av det följer att staten inte bör detaljstyra kommunala Lantmäterimyndigheter på det sättet som nu föreslås.

Bakgrund

Umeå kommun beviljades tillstånd att inrätta kommunal lantmäterimyndighet 1996. I anknytning till detta upprättades ett avtal kring fastighetsbildningen inom kommunen som baserades på geografiska områden där kommunala myndigheten ansvarade för fastighetsbildning inom vissa områden och staten inom andra. Avtalet sades sedermera upp då det enligt kommunen bl a skapade otydlighet hos medborgare, fastighetsägare, exploatörer var man skulle vända sig med ansökningar och frågor. Det bedömdes även som viktigt att behålla fastighetsrättslig kompetens inom kommunen och att undvika parallell handläggning av olika myndigheter inom kommunen.

Sedan 2014 har Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun haft ansvaret för fastighetsbildningen inom hela kommunen. Positiva effekter av detta är att myndigheten har kunnat arbeta på ett bättre sätt med exempelvis tillgänglighet för medborgare och exploatörer men också för kommunens egna verksamheter.

Den kommunala lantmäterimyndigheten har som kärnuppdrag att handlägga olika fastighetsbildningsåtgärder tex avstyckningar, fastighetsbestämningar, inrätta och ändra gemensamhetsanläggningar för olika ändamål, bilda och förändra ledningsrätter samt registrera ändringar och uppdatera fastighetsregistrets kart-/ textdel. Förutom detta deltar myndigheten i planprocessen genom att yttra sig under granskning och samrådsskedet men är även ett fastighetsrättsligt stöd under hela planprocessen samt utför myndighetsservice i anknytning till myndighetens uppdrag.

Statens övergripande ansvar samt handläggningssystem

Utredarens förslag är att statens övergripande ansvar ska förtydligas för att ge goda förutsättningar för effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Det råder idag en otydlighet kring hur omfattande det statliga ansvaret är för de kommunala lantmäterimyndigheterna och fastighetsbildningsverksamheten. Utredningen menar att fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar och att statens övergripande ansvar ej begränsas av regeringens tillståndsgivning till en kommun att bedriva kommunal lantmäterimyndighet. Det är Umeå kommuns inställning att det föreligger ett delat huvudmannaskap och att kommuner som har beviljats tillstånd att bedriva kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga samtliga förrättningsärenden inom kommunen och även hantera närliggande frågor som berör fastighetsbildningen.

Det statliga ansvaret bör dock förtydligas och även fortsättningsvis innebära att man är en samlande förvaltningsmyndighet men där uppdraget tydliggörs än mer kring den samordnande rollen för utveckling och stöd genom att tillhandahålla utbildningar, utredningar, tekniska stödsystem, handledningar och handböcker.

Utredningen föreslår även att staten är skyldig att ansvara för att tillhandahålla ett handläggningssystem, vilket är positivt under förutsättning att finansieringsmodellen anpassas till kommunala förutsättningar. Det är även önskvärt att de kommunala lantmäterimyndigheterna ges möjlighet att påverka och bidra till utvecklingen av handläggningssystemet samt övriga system. I dagsläget bedöms inte dialogen/samverkan kring nuvarande handläggningssystem eller andra tekniska funktioner och tjänster fungera optimalt utifrån de kommunala lantmäterimyndigheternas behov.

Samverkan mellan kommuner och möjlighet att inrätta kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen bedömer att det i nuläget inte bör införas en möjlighet att inrätta kommunal lantmäterimyndighet i samverkan. Gällande frågan om möjligheterna för kommunala lantmäterimyndigheter att samverka inom fastighetsbildningen bedömer utredaren att det saknas rättsliga förutsättningar att med stöd av kommunallagen införa en möjlighet till avtalssamverkan.

Utredningen lämnar i dessa delar inga förslag vilket Umeå kommun anser beklagligt. Umeå kommun utgör en tillväxtmotor i Västerbottens län och i det fall samverkan skulle möjliggöras mellan Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun och en angränsande kommun som ej har kommunal lantmäterimyndighet skulle det innebära flera fördelar för regionen som helhet.

Umeå kommun delar inte utredningens uppfattning om att avvakta vidare utredning av möjlighet till samverkan mellan kommunala Lantmäterimyndigheter. Om sådan samverkan möjliggörs skulle samhällsbyggnadsprocessen gynnas i flertalet regioner. En stor fördel skulle kunna vara att det vid hög- och lågkonjunktur möjliggörs en bättre arbetsfördelning samt att man lyckas bibehålla den lokala förankringen.

Även om Umeå kommun har beviljats tillstånd av regeringen att bedriva kommunal lantmäterimyndighet anser Umeå kommun också att fler kommuner borde beredas möjlighet då fördelarna med en kommunal lantmäterimyndighet är av stor betydelse inom respektive kommuns samhällsbyggnadsprocess.

Lantmäterimyndigheternas organisering och arbetsuppgifter

Utredarens förslag innebär att kommunala Lantmäterimyndigheter inte själva kan bedöma i vilken mån samverkan med kommunen ska ske. De kommunala Lantmäterimyndigheterna ska inte heller kunna vara delaktiga i planprocessen inom sin kommun på samma sätt som idag och utredningen tydliggör och begränsar i vilken omfattning extern service ska ges. Kommunala Lantmäterimyndigheter ska även separeras från kommunens övriga delar rent fysiskt och organisatoriskt för att säkerställa dess objektivitet. Exempelvis ska kommunal lantmäterimyndighets verksamhet tydligt avgränsas från kommunens lokaler.

Det bedöms inte som lämpligt att i lagtext införa ett sådan skrivelse som föreslås i 2 § 2 p. i Lagen om kommunala lantmäterimyndigheter (1995:1393). Precis som utredningen flertalet gånger påpekar är de kommunala Lantmäterimyndigheterna fristående, oberoende och egna myndigheter. Med det följer att kommunala Lantmäterimyndigheter själv råder över exempelvis i vilken mån man har möjlighet att ge myndighetsservice med mera utifrån lokala förutsättningar och i vilken mån kärnverksamheten tillåter det. Det finns idag även andra medel som kan användas för det fall en kommunal Lantmäterimyndighet inte sköter sina åtaganden avseende förrättningsverksamheten. Statliga Lantmäteriet utövar tillsyn över de kommunala Lantmäterimyndigheterna och vid sidan av det finns även regler i Förvaltningslagen om krav på bland annat skyndsam handläggning av ärenden.

Umeå kommuns inställning är att den kommunala lantmäterimyndigheten bidrar till att höja kvalitén i fastighetsrättsliga frågor och fastighetsbildning i planprocessen. Lantmäterimyndighetens kompetens bidrar till bättre detaljplaner och minimerar risker för genomförandeproblem. Det får även antas att ledtiderna för att ta fram detaljplaner hade varit längre om kommunen inte kunnat nyttja lantmäterimyndigheten i vissa frågor. Vad Umeå kommun vet finns inget underlag som påvisar jävsproblematik vare sig i förrättningsverksamheten eller i planprocessen. Umeå kommun ser inte heller risker med jäv eller dylikt kopplat till planprocessen då exempelvis olika förrättningslantmätare har olika roller i en planprocess, om exempelvis en förrättningslantmätare har varit involverad i ett skede av planarbetet kommer inte samma förrättningslantmätare besluta om fastighetsbildningen.

Det finns även underlag som visar på att andra kommuner delar Umeå kommuns uppfattning kring Lantmäterimyndigheternas betydelse för samhällsbyggnadsprocessen. Inom ramarna för rapporten 2025/26:RFR2 *Uppföljning av tre bostadspolitiska beslut – en tydligare bostadsförsörjningslag, en enklare planprocess och slopat krav på bygglov för solcellspaneler* ställdes ett antal frågor till kommunerna om hur väl de upplevde att Lantmäterimyndigheterna lever upp till sina åtaganden under planprocessen och hur de upplever att samarbetet fungerar. Det finns enligt rapporten ett tydligt mönster, att kommuner med kommunala Lantmäterimyndigheter är mycket nöjda. Se tabell nedan från ovan nämnda rapport.

Tabell 3.4 Kommunernas bedömning av hur lantmäterimyndigheten lever upp till sina åtaganden och hur samarbetet fungerar

Andel (procent) per svarskategori

	Mycket dåligt	Ganska dåligt	Varken eller	Ganska bra	Mycket bra
Bedömning av åtagande					
Alla kommuner	1	16	23	38	22
Lantmäteriet	1	19	26	40	13
KLM	0	0	4	25	71
Upplevelse av samarbete					
Alla kommuner	5	18	24	35	19
Lantmäteriet	6	21	28	37	9
KLM	0	0	4	25	71

Källa: Riksdagsförvaltningen, kommunenkät om planarbete.

Lantmäterimyndigheten kan även vid sidan av planarbetet bidra med nödvändig kompetens inom andra fastighetsrättsliga frågor som kommunen ställs inför kopplat till exempelvis bygglov, nybyggnadskartor, markavvattningsföretag etc.

Förutom interna fördelar ser Umeå kommun en stor nytta i det arbete som Lantmäterimyndigheten gör externt genom att i sin samhällsservice mot kommunmedborgarna och företag vara tillgängliga och erbjuda kvalificerade svar på frågor om fastighetsbildning som inkommer. Umeå kommun strävar efter att vara en kommun med hög tillgänglighet och hålla en god nivå av service gentemot kommunmedborgarna oavsett kompetensområde. Om förslaget blir verklighet skulle sådan service inte kunna ges av den kommunala Lantmäterimyndigheten. Genom att ge en god extern service kan samhällsbyggnadsprocessen förenklas och bidra till kortare ledtider, vilket är av vikt för en tillväxtkommun.

Utredarens förslag att begränsa uppdragsverksamheten bedöms inte som nödvändig då kommunens uppfattning är att sådana uppdrag sker i begränsad omfattning och i mån av tid.

Utredarens förslag är att kommunal Lantmäterimyndighet tydligt ska avgränsas från kommunens övriga verksamhet, både rent fysiskt och organisatoriskt. Utredarens motiv tycks till stora del bero på en uppfattning om att kommunala Lantmäterimyndigheters oberoende i dagsläget kan ifrågasättas. Umeå kommun delar inte den uppfattningen och menar att den är felaktig. För de fall där ett sådant oberoende skulle kunna ifrågasättas finns tillsynsfunktion, jävsregler och möjlighet till överprövningar av beslut.

Den kommunala Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun agerar oberoende gentemot kommunens övriga delar. En separation från kommunen som innebär egna lokaler skulle dels innebär onödigt stora ekonomiska kostnader som i slutändan skulle drabba sakägare

och det är inte säkert att Lantmäterimyndigheten skulle kunna fortsätta att bedriva verksamhet på sikt. Det skulle även medföra längre led i samhällsbyggnadsprocessen och skapa hinder snarare än möjligheter att samverka i planprocess med mera.

Umeå kommun ifrågasätter att de kommunala Lantmäterimyndigheternas oberoende gentemot sina kommuner skulle vara ett faktiskt problem som kräver en sådan lösning som föreslås i lagtext. Lagförslaget framstår som oproportionerligt och konsekvenserna blir troligtvis att ett antal kommunala Lantmäterimyndigheter tvingas avvecklas. Utifrån direktivet att förbättra fastighetsbildningssverige menar Umeå kommun att det är ett steg i helt fel riktning.

Gällande krav på hur verksamheten ska organiseras avstyrks förslagen. Dagens reglering innebär att det ska finnas minst två tjänstemän anställda vid kommunal Lantmäterimyndighet. Om det nu av utredaren presenterade förslaget blir verklighet öppnar det upp för ett visst mått av godtycklighet i bedömningen kring hur många anställda en viss kommunal Lantmäterimyndighet ska ha.

I dagsläget finns det mindre kommunala Lantmäterimyndigheter med ett fåtal anställda som är välfungerande och där det saknas dokumenterade problem kring det faktum att man är ett fåtal anställda. Regeringspraxis om hur många anställda en kommunal Lantmäterimyndighet ska ha vid inrättande tillsammans med tillägget av andra stycket i punkten 5 innebär onödigt skarpa krav för att inrätta kommunal Lantmäterimyndighet. Det framstår också som att olika krav kan ställas på olika kommunala Lantmäterimyndigheter över tid gällande hur många tjänstemän som ska vara anställda vid en viss kommunal Lantmäterimyndighet.

Överlämning av ärenden och kostnadsfördelning vid överlämning

Utredarens förslag innebär att ärenden i kommunen i högre grad ska handläggas av det statliga Lantmäteriet. Detta då en statlig aktör söker förrättning eller om förrättningen antas kunna beröras av säkerhetsskyddslagen. Utredarens förslag innebär även ändringar av hur kostnader kan påföras enskild sakägare som begär överflyttning av ärende till det statliga Lantmäteriet.

Umeå kommun avstyrker förslag som i huvudsak innebär att färre förrättningar ska handläggas av den kommunala Lantmäterimyndigheten. Förslagen innebär otydligheter för samtliga inblandade i samhällsbyggnadsprocessen. För Lantmäterimyndigheten innebär det även en lägre ärendeinströmning och sämre möjligheter att bibehålla kompetens.

Förslaget om att statlig aktör ska ansöka om förrättning hos det statliga Lantmäteriet innebär i Umeå kommun exempelvis att viktiga infrastrukturprojekt som Trafikverket söker inte skulle handläggas av den kommunala Lantmäterimyndigheten.

Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun har idag lång erfarenhet av att handlägga alla typer av ärenden och i de fall där jämförelser kan göras med det statliga Lantmäteriet beträffande vissa projekt över kommungräns är Umeå kommuns uppfattning att handläggningen av kommunöverskridande projekt handläggs lika snabbt, kostnadseffektivt och rättssäkert i Umeå kommun, som utanför kommunen.

Det kan visserligen finnas en viss samordningspoäng och enkelhet för de statliga aktörerna att bara behöva vända sig till det statliga Lantmäteriet. Det kan dock ifrågasättas varför en ordning som i övrigt tvingar statliga aktörer att söka bygglov i olika kommuner, att vända sig till Länsstyrelser i olika län och att överklaga till domstolar med olika jurisdiktioner, inte ska gälla för fastighetsbildningen.

Från Lantmäterimyndighetens perspektiv kommer effekten bli en lägre ärendeinströmning för kommunal Lantmäterimyndighet och svårare att hålla sig ajour och behålla kompetens kring vissa typer av projekt, vilket bedöms mycket negativt. Det kan även finnas risker med att olika Lantmäterimyndigheter handlägger ärenden inom samma områden då det blir svårare för en kommunal Lantmäterimyndighet att samordna och överblicka fastighetsbildningen inom sin kommun.

Umeå kommun har erfarenhet av att ha delat huvudmannaskap inom kommunen fram till 2014. Effekterna var inte negativa bara för Lantmäterimyndigheten utan även för fastighetsägare, kommunmedborgare och andra aktörer inom samhällsbyggnadsprocessen. Detta då det fanns större oklarheter till vilken myndighet man skulle vända sig till med ansökningar och vid annan kontakt med Lantmäterimyndighet. Konsekvenserna var inte heller positiva avseende förtroendet för Lantmäterimyndigheterna utan framstod rent objektivt som rörigt.

Umeå kommun motsätter sig även förslaget om överlämning av ärenden som kan antas beröras av säkerhetsskyddslagen. Den kommunala Lantmäterimyndigheten likväl som kommunens verksamheter i övrigt har erfarenhet av att handlägga och hantera frågor som berör sekretess, säkerhetsskydd, personuppgifter m m. Det saknas skäl att anta att kommunala Lantmäterimyndigheter inte kan efterleva de krav som ställs vid hantering av sådana uppgifter. En ordning där sådana ärenden överlämnas kommer endast att bidra till en splittring i samhällsbyggnadsprocessen och göra det svårare att samla och skydda uppgifter som avses om kommunen inte ska hantera frågorna i alla delar av samhällsbyggnadsprocessen.

Umeå kommun ser positivt på förslag som stävjar överlämning av ärenden i otillbörligt syfte genom att kostnader kan fördelas ut på sakägare som vill fördröja samhällsbyggnadsprocessen. Det hade dock varit önskvärt om utredningen hade utrett möjligheten att sakägare överhuvudtaget ska kunna begära överlämning, alternativt att införa någon typ av tidsbe-

gränsning för hur långt in i förrättningsprocessen överlämning kan ske. Genom att införa något av nämnda förslag hade man uppnått syftet med nuvarande förslag, det vill säga att stävja otillbörliga kostnader och förhindra onödig tidsåtgång inom samhällsbyggnadsprocessen.

Umeå kommun uppfattar inte möjligheten till överlämnande på begäran av sakägare som nödvändig. Det finns redan överprövningsmöjligheter och möjlighet att väcka talan om jäv för det fall man är missnöjd med ett beslut av den kommunala Lantmäterimyndigheten, eller om man vill ifrågasätta myndighetens oberoende.

Avslutningsvis

Umeå kommun ser stora risker med en försämrad samhällsbyggnadsprocess om utredningens förslag genomförs. Konsekvenserna av förslagen kommer troligtvis att bli ett avvecklande av kommunala Lantmäterimyndigheter, alternativt en styrning där kommunala Lantmäterimyndigheter inte kommer att kunna bidra till samhällsbyggnadsprocessen på samma sätt som idag.

Ett avvecklande av Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun alternativt en styrning av verksamheten som föreslås kommer att drabba kommunens samhällsbyggnadsprocess negativt genom att fastighetsrättslig kompetens inte kan tillföras planprocessen i samma utsträckning, medföra sämre kvalitet och längre ledtider. På sikt leder det till sämre tillväxtmöjligheter och en trögare samhällsbyggnadsprocess.

Utredaren verkar ha frånsett betydelsen av kommunala Lantmäterimyndigheter och hur de samverkar med andra verksamheter i sina kommuner, något som i grund och botten var motiv och incitament till att från början kunna inrätta kommunala Lantmäterimyndigheter.

Det har även vid tidigare rapporter och utredningar konstaterats att syftet med kommunala Lantmäterimyndigheter är att förbättra samhällsbyggnadsprocessen genom samordning med plan- och bygglovsprocessen. Statskontoret konstaterade i sin rapport *Delat ansvar för fastighetsbildning,* 2017:18 att kommunala Lantmäterimyndigheters medverkan i planprocessen innebär en fördel ur samhällsbyggnadssynpunkt. Umeå kommuns erfarenhet är att dagens lagstiftning till stora delar är fungerande och att ändringar som bedöms medföra risker enligt ovan saknar grund då den kommunala lantmäterimyndigheten är en integrerad och välfungerande del av samhällsbyggnadsprocessen i Umeå kommun.

Umeå kommun är en expansiv kommun med höga tillväxtmål. Det kommer därför även fortsättningsvis vara viktigt att bostadsbyggande, näringsliv och infrastruktur kan främjas med så

gott samarbete som möjligt inom samhällsbyggnadsprocessen. I dessa delar är den kommunala Lantmäterimyndigheten en viktig del.

Umeå kommun
Byggnadsnämnden

Protokollsutdrag
2026-01-21

§ 8

Diarienr: BN-2025/00482

Yttrande över remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten (SOU 2025:98)

Beslut

Byggnadsnämnden delegerar till Marie Häggström, lantmäterichef, att lämna yttrande över betänkande av *Utredningen om en bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten* och skicka yttrandet till kommunstyrelsen som sammanställer kommunens yttrande till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Ärendebeskrivning

Utredningens uppgift har varit att göra en översyn av fastighetsbildningsverksamhetens organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

I uppdraget har ingått att beskriva och utvärdera bestämmelserna om statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, bestämmelserna om vilka förrättningar inom fastighetsbildningsverk samheten en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka ärenden som ska lämnas över till Lantmäteriet, bestämmelserna i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet som gäller de villkor som ska uppfyllas för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, möjligheter till samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningsverksamheten, bestämmelserna om tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter och de bestämmelser som gäller lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter.

Byggnadsnämnden i Umeå kommun har beretts möjlighet att lämna synpunkter på betänkande av Utredningen om en bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten enligt bilagt yttrande.

Umeå kommun
Byggnadsnämnden

Protokollsutdrag
2026-01-21

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2026-01-12
Betänkande av Utredningen om en bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten

Beredningsansvariga/Föredragande

Marie Häggström, lantmäterichef

Beslutsordning

Ordföranden finner att det finns ett förslag till beslut. Byggnadsnämnden beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen, ksdiarium@umea.se

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 11

2026-02-03 Dnr: BN-2025/00482

Kommunstyrelsen

Byggnadsnämndens yttrande över remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten (SOU 2025:98)

Sammanfattning

Umeå kommuns byggnadsnämnd (hädanefter byggnadsnämnden) är i huvudsak kritisk till utredningens förslag som sådan även om ambitionen enligt direktiven till utredningen bedöms som lovvärda.

Det är byggnadsnämndens bedömning att utredningen går emot sitt syfte då konsekvenserna av ett genomförande är att förutsättningarna försämras för kommunala lantmäterimyndigheter att bedriva verksamhet, vilket i sin tur skulle påverka samhällsbyggnadsprocesssen negativt både från ett regionalt men även nationellt perspektiv. Byggnadsnämnden avstyrker därför i huvudsak utredningens förslag men är positiva kring förslag i de delar som möjliggör tydligare ansvarsfördelning och samarbete mellan kommunala lantmäterimyndigheter sinsemellan och det statliga lantmäteriet.

De huvudsakliga förslagen som presenteras urholkar hela idén om att kommunala lantmäterimyndigheter ska samverka och förbättra samhällsbyggnadsprocessen i sina kommuner. Om utredningens förslag genomförs skulle det vara mycket osäkert om någon kommunal lantmäterimyndighet på sikt skulle kunna finnas kvar. Det skulle bli svårt att uppfylla de skärpta kraven på omfattning, organisering och den detaljstyrning av lantmäterimyndigheternas verksamhet som föreslås i övrigt. Om kommunala lantmäterimyndigheter ändå skulle ha förutsättningar att fortsätta sin verksamhet så kommer kommunerna, fastighetsägare, medborgare och näringslivet inte kunna dra nytta av all den kompetens som finns hos den kommunala lantmäterimyndigheten på samma sätt som idag.

Utredningen borde istället beaktat hur man kan förbättra samhällsbyggnadsprocessen och fastighetsbildningen genom att möjliggöra, bevara och utveckla kommunala lantmäterimyndigheter och på så sätt förbättra samhällsbyggnadsprocessen. Byggnadsnämnden delar inte heller den grundläggande premiss som utredningen utgår ifrån, det vill

Umeå kommun
Byggnadsnämnden
Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Lantmäteri

Marie Häggström
090-16 14 29
marie.haggstrom@umea.se

säga att den verksamhet som kommunala lantmäterimyndigheter bedriver är statlig verksamhet. Fastighetsbildningen inom en KLM-kommun är kommunal verksamhet som överlämnats från stat till kommun. Statens övergripande ansvar sträcker sig till att erhålla stöd och utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna. De 40 kommunala lantmäterimyndigheterna är som utredningen påpekar flertalet gånger - oberoende och fristående myndigheter. Av det följer att staten inte bör detaljstyra kommunala lantmäterimyndigheter på det sättet som nu föreslås. Speciellt inte när konsekvenserna kan bli en försämrad samhällsbyggnadsprocess och att kommunala lantmäterimyndigheter på sikt riskerar att avvecklas.

Bakgrund

I Sverige finns det idag 41 lantmäterimyndigheter där 40 utgörs av kommunala lantmäterimyndigheter som handhar fastighetsbildningen inom respektive kommun samt en statlig lantmäterimyndighet som ansvarar för fastighetsbildningen inom övriga kommuner. De 23 kommuner med störst befolkning har samtliga kommunala lantmäterimyndigheter.

Myndigheterna har som kärnuppdrag att handlägga olika fastighetsbildningsåtgärder tex avstyckningar, fastighetsbestämningar, inrätta och ändra gemensamhetsanläggningar för olika ändamål, bilda och förändra ledningsrätter samt registrera ändringar och uppdatera fastighetsregistrets kart-/ textdel. Förutom detta så deltar myndigheterna i planprocessen genom att yttra sig under granskning och samrådsskedet men är även ett fastighetsrättsligt stöd under hela planprocessen samt utför myndighetsservice i anknytning till myndighetens uppdrag.

Umeå kommun beviljades tillstånd att inrätta kommunal lantmäterimyndighet 1996. I anknytning till detta upprättades även ett avtal kring fastighetsbildningen inom kommunen som baserades på geografiska områden där kommunala myndigheten ansvarade för fastighetsbildning inom vissa områden och staten inom andra. Avtalet sades sedermera upp då det enligt kommunen bland annat skapade en förvirring hos medborgare, fastighetsägare, exploatörer vart man skulle vända sig med ansökningar och frågor. Det bedömdes även som viktigt att behålla fastighetsrättslig kompetens inom kommunen samt att undvika parallell handläggning av olika myndigheter inom kommunen. Avtalet bedömdes även vara lagstridigt vilket även påpekats av dåvarande tillsynsjurist vid statliga lantmäteriet.

Sedan 2014 har Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun haft ansvaret för fastighetsbildningen inom hela kommunen. Positiva effekter av att den

kommunala lantmäterimyndigheten fick hela kommunen som upptagningsområde är att myndigheten har kunnat arbeta på ett bättre sätt med exempelvis tillgänglighet för medborgare och exploatörer både vad avser möjlighet till att besöka myndigheten fysiskt och komma i kontakt via telefon vilket såklart även omfattar kommunens egna verksamheter samt kommunen som fastighetsägare.

Statens övergripande ansvar samt handläggningssystem (HLS)

Utredarens förslag är att statens övergripande ansvar ska förtydligas för att ge goda förutsättningar för effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Det råder idag en otydlighet kring hur omfattande det statliga ansvaret är för de kommunala lantmäterimyndigheterna och fastighetsbildningsverksamheten.

Utredningen menar att fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar och att statens övergripande ansvar ej begränsas av regeringens tillståndsgivning till en kommun att bedriva kommunal lantmäterimyndighet. Det är byggnadsnämndens inställning att det föreligger ett delat huvudmannaskap och att kommuner som har beviljats tillstånd att bedriva kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga samtliga förrättningsärenden inom kommunen och även hantera närliggande frågor som berör fastighetsbildningen.

Det statliga ansvaret bör dock förtydligas och även fortsättningsvis innebära att man är en samlande förvaltningsmyndighet men där uppdraget tydliggörs än mer kring den samordnande rollen för utveckling och stöd genom att tillhandahålla utbildningar, utredningar, tekniska stödsystem, handledningar och handböcker.

Utredningen förslår även att staten är skyldig att ansvara för att tillhandahålla ett handläggningssystem, vilket är positivt men är under förutsättningen att finansieringsmodellen anpassas till kommunala förutsättningar. Det är likaså önskvärt att de kommunala lantmäterimyndigheterna ges möjlighet att påverka och bidra till utvecklingen av handläggningssystemet samt övriga system. I dagsläget bedöms inte dialogen/samverkan kring nuvarande handläggningssystem eller andra tekniska funktioner och tjänster fungera optimalt utifrån de kommunala lantmäterimyndigheternas behov.

Samverkan mellan kommuner och möjlighet att inrätta kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen bedömer att det i nuläget inte bör införas en möjlighet att inrätta kommunal lantmäterimyndighet i samverkan. Gällande frågan om möjligheterna för kommunala lantmäterimyndigheter att samverka inom fastighetsbildningen bedömer utredaren att det saknas rättsliga förutsättningar att med stöd av kommunallagen införa en möjlighet till avtalssamverkan.

Utredningen lämnar i dessa delar inga förslag vilket byggnadsnämnden anser beklagligt. Umeå kommun utgör en tillväxtmotor i Västerbottens län och i det fall samverkan skulle möjliggöras mellan Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun och en angränsande kommun som ej har kommunal lantmäterimyndighet skulle det innebära flera fördelar för regionen som helhet.

Byggnadsnämnden delar inte utredningens uppfattning om att avvakta vidare utredning av möjlighet till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter. Om sådan samverkan möjliggörs så skulle samhällsbyggnadsprocessen gynnas i flertalet regioner. En stor fördel skulle kunna vara att det vid hög- och lågkonjunktur möjliggörs en bättre arbetsfördelning samt att man lyckas bibehålla den lokala förankringen med de positiva effekter som det i övrigt innebär.

Umeå kommun har beviljats tillstånd av regeringen att bedriva kommunal lantmäterimyndighet och byggnadsnämnden anser att fler kommuner borde beredas möjlighet då fördelarna med en kommunal lantmäterimyndighet är av stor betydelse inom respektive kommuns samhällsbyggnadsprocess.

Lantmäterimyndigheternas organisering och arbetsuppgifter

Utredarens förslag innebär att kommunala lantmäterimyndigheter inte själva kan bedöma i vilken mån samverkan med kommunen ska ske. De kommunala lantmäterimyndigheterna ska inte heller kunna vara delaktiga i planprocessen inom sin kommun på samma sätt som idag. Utredningen tydliggör och begränsar även i vilken omfattning extern service ska ges. Kommunala lantmäterimyndigheter ska även separeras från kommunens övriga delar rent fysiskt och organisatoriskt för att säkerställa de kommunala lantmäterimyndigheternas objektivitet. Exempelvis ska kommunal lantmäterimyndighets verksamhet tydligt avgränsas från kommunens lokaler.

Det bedöms inte som lämpligt att i lagtext införa ett sådan skrivelse som föreslås i 2 § 2 p. i Lagen om kommunala lantmäterimyndigheter (1995:1393). Precis som utredningen flertalet gånger påpekar så är de kommunala lantmäterimyndigheterna fristående, oberoende och egna myndigheter. Med det följer att kommunala lantmäterimyndigheter själv råder över exempelvis i vilken mån man har möjlighet att ge myndighetsservice med mera utifrån lokala förutsättningar och i vilken mån kärnverksamheten tillåter det. Det finns idag även andra medel som kan användas för det fall en kommunal lantmäterimyndighet inte sköter sina åtaganden avseende förrättningsverksamheten. Statliga Lantmäteriet utövar tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna och vid sidan av det finns även regler i förvaltningslagen om krav på bland annat skyndsam handläggning av ärenden.

Byggnadsnämndens inställning är att den kommunala lantmäterimyndigheten bidrar till att höja kvalitén i fastighetsrättsliga frågor och fastighetsbildning i planprocessen. Lantmäterimyndighetens kompetens bidrar till bättre detaljplaner och minimerar risker för genomförandeproblem. Det får även antas att ledtiderna för att ta fram detaljplaner hade varit längre om kommunen inte kunnat nyttja lantmäterimyndigheten i vissa frågor. Vad byggnadsnämnden vet så finns inget underlag som påvisar jävsproblematik vare sig i förrättningsverksamheten eller i planprocessen. Byggnadsnämnden ser inte heller risker med jäv eller dylikt kopplat till planprocessen då exempelvis olika förrättningslantmätare har olika roller i en planprocess. Om exempelvis en förrättningslantmätare har varit involverad i ett skede av planarbetet så kommer inte samma förrättningslantmätare besluta om fastighetsbildningen.

Det finns även underlag som visar på att andra kommuner delar byggnadsnämndens uppfattning kring lantmäterimyndigheternas betydelse för samhällsbyggnadsprocessen. Inom ramarna för rapporten 2025/26:RFR2 *Uppföljning av tre bostadspolitiska beslut – en tydligare bostadsförsörjningslag, en enklare planprocess och slopat krav på bygglov för solcellspaneler* ställdes ett antal frågor till kommunerna om hur väl de upplevde att lantmäterimyndigheterna lever upp till sina åtaganden under planprocessen och hur de upplever att samarbetet fungerar. Det finns enligt rapporten ett tydligt mönster, att kommuner med kommunala lantmäterimyndigheter är mycket nöjda. Se tabell nedan från ovan nämnda rapport.

Tabell 3.4 Kommunernas bedömning av hur lantmäterimyndigheten lever upp till sina åtaganden och hur samarbetet fungerar

Andel (procent) per svarskategori

	Mycket dåligt	Ganska dåligt	Varken eller	Ganska bra	Mycket bra
Bedömning av åtagande					
Alla kommuner	1	16	23	38	22
Lantmäteriet	1	19	26	40	13
KLM	0	0	4	25	71
Upplevelse av samarbete					
Alla kommuner	5	18	24	35	19
Lantmäteriet	6	21	28	37	9
KLM	0	0	4	25	71

Källa: Riksdagsförvaltningen, kommunenkät om planarbete.

Lantmäterimyndigheten kan även vid sidan av planarbetet bidra med nödvändig kompetens inom andra fastighetsrättsliga frågor som kommunen ställs inför kopplat till exempelvis bygglov, nybyggnadskartor, markavvattningsföretag etc.

Förutom interna fördelar så ser byggnadsnämnden en stor nytta i det arbete som lantmäterimyndigheten gör externt genom att i sin samhällsservice mot kommunmedborgarna och företag vara tillgängliga och erbjuda kvalificerade svar på frågor om fastighetsbildning som inkommer. Umeå kommun strävar efter att vara en kommun med hög tillgänglighet och hålla en god nivå av service gentemot kommunmedborgarna oavsett kompetensområde. Om förslaget blir verklighet så skulle sådan service inte kunna ges av den kommunala lantmäterimyndigheten vilket skulle vara i strid med kommunens egna värderingar och policy. Genom att ge en god extern service kan samhällsbyggnadsprocessen förenklas och bidra till kortare ledtider, vilket är av vikt för en tillväxtkommun.

Utredarens förslag att begränsa uppdragsverksamheten bedöms inte som nödvändig då byggnadsnämndens uppfattning är att sådana uppdrag sker i begränsad omfattning och i mån av tid.

Utredarens förslag är att kommunal lantmäterimyndighet tydligt ska avgränsas från kommunens övriga verksamhet, både rent fysiskt och organisatoriskt. Utredarens motiv tycks till stora del bero på en uppfattning om att kommunala lantmäterimyndigheters oberoende i dagsläget kan ifrågasättas. Byggnadsnämnden delar inte den uppfattningen och menar att den är felaktig. För de fall där ett sådant oberoende skulle kunna ifrågasättas finns tillsynsfunktion, jävsregler och möjlighet till överprövningar av beslut.

Den kommunala Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun förstår sitt uppdrag och agerar oberoende gentemot kommunens övriga delar. En separation från kommunen som innebär egna lokaler skulle delvis innebär onödigt stora ekonomiska kostnader som i slutändan skulle drabba sakägare och det är inte säkert att lantmäterimyndigheten skulle kunna fortsätta att bedriva verksamhet på sikt. Det skulle även medföra längre led i samhällsbyggnadsprocessen och skapa hinder snarare än möjligheter att samverka i planprocess med mera.

Byggnadsnämnden ifrågasätter att de kommunala lantmäterimyndigheternas oberoende gentemot sina kommuner skulle vara ett faktiskt problem som kräver en sådan lösning som föreslås i lagtext. Lagförslaget framstår som oproportionerligt och konsekvenserna blir troligtvis att ett antal kommunala lantmäterimyndigheter tvingas avvecklas. Utifrån direktivet att förbättra fastighetsbildningssverige så menar byggnadsnämnden att det är ett steg i helt fel riktning.

Gällande krav på hur verksamheten ska organiseras så avstyrks förslagen. Dagens reglering innebär att det ska finnas minst två tjänstemän anställda vid kommunal lantmäterimyndighet. Om det nu av utredaren presenterade förslaget blir verklighet så öppnar det upp för ett visst mått av godtycklighet i bedömningen kring hur många anställda en viss kommunal lantmäterimyndighet ska ha.

I dagsläget finns det mindre kommunala lantmäterimyndigheter med ett fåtal anställda som är välfungerande och där det saknas dokumenterade problem kring det faktum att man är ett fåtal anställda. Regeringspraxis om hur många anställda en kommunal lantmäterimyndighet ska ha vid inrättande tillsammans med tillägget av andra stycket i punkten 5 innebär onödigt skarpa krav för att inrätta kommunal lantmäterimyndighet. Det framstår också som att olika krav kan ställas på olika kommunala lantmäterimyndigheter över tid gällande hur många tjänstemän som ska vara anställda vid en viss kommunal lantmäterimyndighet.

Förslaget är rent lagtekniskt oförutsebart för kommunala lantmäterimyndigheter och innebär att verksamheterna “omprövas” snarare än att dem undergår tillsyn av det statliga Lantmäteriet. Eftersom kommunala lantmäterimyndigheter är fristående, oberoende och egna myndigheter så bör fokus vara att myndigheten löser sina arbetsuppgifter snarare än att detaljstyra enligt ovan nämnda ändringar, vilket dessutom kommer ge en oönskad oförutsebarhet.

Om överlämning av ärenden och kostnadsfördelning vid överlämning

Utredarens förslag innebär att ärenden i kommunen i högre grad ska handläggas av det statliga Lantmäteriet. Detta då en statlig aktör söker förrättning eller om förrättningen antas kunna beröras av säkerhetsskyddslagen. Utredarens förslag innebär även ändringar av hur kostnader kan påföras enskild sakägare som begär överflyttning av ärende till det statliga Lantmäteriet.

Byggnadsnämnden avstyrker förslag som i huvudsak innebär att färre förrättningar ska handläggas av den kommunala lantmäterimyndigheten. Förslagen innebär otydligheter för samtliga inblandade i samhällsbyggnadsprocessen. För lantmäterimyndigheten innebär det även en lägre ärendeinströmning och sämre möjligheter att bibehålla kompetens inom vissa typer av förrättningar.

Förslaget om att statlig aktör ska ansöka om förrättning hos det statliga Lantmäteriet innebär i Umeå kommun exempelvis att viktiga infrastrukturprojekt som Trafikverket söker inte skulle handläggas av den kommunala lantmäterimyndigheten.

Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun har idag lång erfarenhet av att handlägga alla typer av ärenden och i de fall där jämförelser kan göras med det statliga Lantmäteriet beträffande vissa projekt över kommungräns så är byggnadsnämndens uppfattning att handläggningen av kommunöverskridande projekt handläggs lika snabbt, kostnadseffektivt och rättssäkert i Umeå kommun, som utanför kommunen.

Det kan visserligen finnas en viss samordningspoäng och enkelhet för de statliga aktörerna att bara behöva vända sig till det statliga Lantmäteriet. Det kan dock ifrågasättas varför en ordning som i övrigt tvingar statliga aktörer att söka bygglov i olika kommuner, att vända sig till Länsstyrelser i olika län och att överklaga till domstolar med olika jurisdiktioner, inte ska gälla för fastighetsbildningen.

Från lantmäterimyndighetens perspektiv så kommer effekten bli en lägre ärendeinströmning för kommunal lantmäterimyndighet och svårare att hålla sig ajour och behålla kompetens kring vissa typer av projekt, vilket bedöms mycket negativt. Det kan även finnas risker med att olika lantmäterimyndigheter handlägger ärenden inom samma områden då det blir svårare för en kommunal lantmäterimyndighet att samordna och överblicka fastighetsbildningen inom sin kommun.

Umeå kommun har erfarenhet av att ha delat huvudmannaskap inom kommunen fram till 2014. Effekterna var inte negativa bara för lantmäterimyndigheten utan även för fastighetsägare, kommunmedborgare och andra aktörer inom samhällsbyggnadsprocessen. Detta då det fanns större oklarheter till vilken myndighet man skulle vända sig till med ansökningar och vid annan kontakt med lantmäterimyndighet. Konsekvenserna var inte heller positiva avseende förtroendet för lantmäterimyndigheterna utan framstod rent objektivt som rörigt.

Byggnadsnämnden motsätter sig även förslaget om överlämning av ärenden som kan antas beröras av säkerhetsskyddslagen. Den kommunala lantmäterimyndigheten likväl som Umeå kommuns verksamheter i övrigt har erfarenhet av att handlägga och hantera frågor som berör sekretess, säkerhetsskydd, personuppgifter med mera. Det saknas skäl att anta att kommunala lantmäterimyndigheter inte kan efterleva de krav som ställs vid hantering av sådana uppgifter. En ordning där sådana ärenden överlämnas kommer endast att bidra till en splittring i samhällsbyggnadsprocessen och göra det svårare att samla och skydda sådana uppgifter som avses om kommunen inte ska hantera frågorna i alla delar av samhällsbyggnadsprocessen.

Byggnadsnämnden ser positivt på förslag som stävjar överlämning av ärenden i otillbörligt syfte genom att kostnader kan fördelas ut på sakägare som vill fördröja samhällsbyggnadsprocessen. Det hade dock varit önskvärt om utredningen hade utrett möjligheten att sakägare överhuvudtaget ska kunna begära överlämning, alternativt att införa någon typ av tidsbegränsning för hur långt in i förrättningsprocessen överlämning kan ske. Genom att införa något av nämnda förslag så hade man uppnått syftet med nuvarande förslag, det vill säga att stävja otillbörliga kostnader och förhindra onödig tidsåtgång inom samhällsbyggnadsprocessen.

Byggnadsnämnden uppfattar inte möjligheten till överlämnande på begäran av sakägare som nödvändig. Det finns redan överprövningsmöjligheter och möjlighet att väcka talan om jäv för det fall man är missnöjd med ett beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten, eller om man vill ifrågasätta myndighetens oberoende.

Alternativet hade kunnat vara att utreda möjligheten till en tidsbegränsning för när överlämning kan ske. Lika ofta som att ärenden överlämnas i sin linda redan dagar efter ansökan inkommer så överlämnas en del ärenden sent in i processen exempelvis när någon sakägare uppfattat att beslut kommer att gå emot denne.

Om överlämnandemöjligheten togs bort eller om tidsbegränsning för när överlämnande kan ske skulle samhällsbyggnadsprocessen gynnas bättre då dagens regler tyvärr möjliggör att förrättningsprocessen och därmed samhällsbyggnadsprocessen i ett större perspektiv förhalas och genomföranden försenas.

Avslutningsvis

Byggnadsnämnden ser stora risker med en försämrad samhällsbyggnadsprocess om utredningens förslag genomförs. Konsekvenserna av förslagen kommer troligtvis att bli ett avvecklande av kommunala lantmäterimyndigheter, alternativt en styrning där kommunala lantmäterimyndigheter inte kommer att kunna bidra till samhällsbyggnadsprocessen på samma sätt som idag. Det är därför av största vikt för samhällsbyggnadsprocessen inom Umeå kommun att förslagen inte genomförs.

Ett avvecklande av Lantmäterimyndigheten vid Umeå kommun alternativt en styrning av verksamheten som föreslås kommer att drabba kommunens samhällsbyggnadsprocess negativt genom att fastighetsrättslig kompetens inte kan tillföras planprocessen i samma utsträckning, något som kommer att medföra sämre kvalitet och längre ledtider. På sikt leder det till sämre tillväxtmöjligheter och en trögare samhällsbyggnadsprocess. Detta är inte önskat eller i linje med byggnadsnämndens mål med samhällsbyggnadsprocessen inom kommunen.

Förutom värdefull samverkan med kommunens övriga verksamheter så tillför även lantmäterimyndigheten fastighetsrättslig kompetens till andra aktörer så som fastighetsägare och andra kommunmedborgare.

Genom att hota kommunala lantmäterimyndigheters existens eller kraftigt begränsa möjligheterna till kommunal samverkan så menar byggnadsnämnden att utredningen går emot sitt syfte om att förbättra fastighetsbildningssverige. Utredaren verkar ha frånsett betydelsen av kommunala lantmäterimyndigheter och hur de samverkar med sina kommuner för en bättre samhällsbyggnadsprocess, något som i grund och botten var motiv och incitament till att från början kunna inrätta kommunala lantmäterimyndigheter.

Det har även vid tidigare rapporter och utredningar konstaterats att syftet med kommunala lantmäterimyndigheter är att förbättra samhällsbyggnadsprocessen genom samordning med plan- och bygglovsprocessen. Statskontoret konstaterade i sin rapport *Delat ansvar för fastighetsbildning,* 2017:18 att kommunala lantmäterimyndigheters medverkan i planprocessen innebär en fördel ur

samhällsbyggnadssynpunkt. Byggnadsnämndens erfarenhet är att dagens lagstiftning till stora delar är fungerande och att ändringar som bedöms medföra risker enligt ovan saknar grund då den kommunala lantmäterimyndigheten är en integrerad och välfungerande del av samhällsbyggnadsprocessen i Umeå kommun.

Umeå kommun är en expansiv kommun med höga tillväxtmål. Det kommer därför fortsättningsvis vara viktigt att bostadsbyggande, näringsliv och infrastruktur kan främjas med så gott samarbete som möjligt inom samhällsbyggnadsprocessen. I dessa delar är den kommunala lantmäterimyndigheten en viktig del. Den kommunala lantmäterimyndigheten bedöms förstå sin roll och bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt att risker med oberoende, rättssäkerhet med mera inte åsidosätts. Tidigare utredningar som gjorts inom området visar också på att fler kommuner och aktörer inom samhällsbyggnad är positiva till kommunala lantmäterimyndigheter snarare än tvärtom.

Byggnadsnämnden välkomnar ökad samverkan mellan statligt och kommunal lantmäterimyndighet och eventuella förslag eller kommande utredningar som bibehåller, utvecklar och möjliggör en bättre fastighetsbildningsprocess. Det ger i förlängningen ger en mer sammanhållen och utvecklad samhällsbyggnadsprocess som gagnar Sveriges utveckling. Vid sådana förslag måste kommunala lantmäterimyndigheters arbete värdesättas snarare än att förbises till förmån för föreställningar om att kommunala lantmäterimyndigheter i dagsläget inte bedriver en tillräckligt rättssäker och värdefull verksamhet i sina kommuner som det statliga Lantmäteriet gör i övriga Sverige.

För byggnadsnämnden vid Umeå kommun, med stöd av delegationsbeslut, diarienummer BN-2025/00482.

Marie Häggström
Lantmäterichef

En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten

Betänkande av Utredningen om en bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2025:98

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1363-7 (tryck)
ISBN 978-91-525-1364-4 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till Statsrådet Andreas Carlson

Regeringen beslutade vid regeringssammanträde den 27 mars 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lantmäterimyndigheternas organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för både den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet (dir. 2024:34).

Till särskild utredare förordnades den 2 april 2024 f.d. lagmannen Gudrun Antemar.

Som sakkunniga i utredningen förordnades den 3 juni 2024 departementssekreteraren Sven Vasseur (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) och departementssekreteraren Marie Andersson (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet).

Som experter i utredningen förordnades den 3 juni 2024 kart- och lantmäterichefen Martin Andrée (kommunala lantmäterimyndigheten i Sandviken), chefsjuristen Marie Öhrström (Fastighetsägarna), lantmäterichefen Magnus Edén (kommunala lantmäterimyndigheten i Stockholm), lantmäterichefen Erika Andersson (kommunala lantmäterimyndigheten i Lund), lantmätaren Johan Modig (Lantmäteriet), hovrättsrådet Lars Borg (Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt), förbundsjuristen Åsa Wedmalm (Sveriges Kommuner och Regioner), specialisten i fastighetsrätt Anna-Maria Victorin (Statens fastighetsverk), markförhandlaren Linn Linde (Trafikverket) och verksjuristen Mattias Brattgård (Fortifikationsverket).

Som huvudsekreterare anställdes från och med den 2 april 2024 juristen Malgorzata Drewniak. Som utredningssekreterare anställdes från och med den 2 april 2024 teknologie doktorn Kristin Land som sedan entledigades den 31 december 2024. Hovrättsassessorn Emma Lévy anställdes som utredningssekreterare från och med den 13 januari 2025.

Experterna Erika Andersson, Martin Andrée, Magnus Edén, och Åsa Wedmalm har var för sig avgett ett särskilt yttrande som avser utredningens förslag och också i sina yttranden framfört synpunkter i frågor som inte omfattas av utredningens uppdrag.

Utredningen överlämnar härmed betänkandet *En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten* (SOU 2025:98). Utredningens uppdrag är härigenom slutfört.

Stockholm 1 oktober 2025

Gudrun Antemar

Malgorzata Drewniak
Emma Lévy

Innehåll

Sammanfattning 25

1 Författningsförslag 47

1.1 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988) 47

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet 49

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar 53

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet 55

2 Utredningens uppdrag och arbete 59

2.1 Utredningens uppdrag 59

2.2 Uppdragets genomförande 60

2.3 Begrepp som används i betänkandet 61

2.4 Betänkandets disposition 61

3 Nuvarande bestämmelser 65

3.1 Inledning 65

3.2 Regeringsformen 66

3.3 Myndighetsförordningen 66

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

3.4 Förordningen med instruktion för Lantmäteriet 67
3.4.1 Allmänt om styrningen 67
3.4.2 Bestämmelser om Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildning 68

3.5 Lagen om kommunal lantmäterimyndighet 68

3.6 Finansiering av förrättningsverksamheten 70

3.7 Lagstiftning om ärenden i fastighetsbildningsverksamheten 71
3.7.1 Fastighetsbildningsverksamhet 71
3.7.2 Förrättningsverksamhet 71

3.8 Historiskt perspektiv 73
3.8.1 Från skiftesepokerna till omkring år 1920 73
3.8.2 Från omkring år 1920 till år 1972 74
3.8.3 Utvecklingen sedan 1970-talet 76

4 Utredningar och rapporter 83

4.1 Inledning 83

4.2 Statskontorets rapport och studie 83
4.2.1 Statskontorets rapport år 2017 83
4.2.2 Statskontorets studie år 2024 84

4.3 Riksrevisionens rapporter 86
4.3.1 Riksrevisionens rapport år 2022 86
4.3.2 Riksrevisionens rapport år 2025 87

4.4 Utredningar under år 2023 88
4.4.1 Försöksverksamhetskommitténs betänkande 88

4.5 Utredningar under år 2024 89
4.5.1 Kommunperspektivutredningen 89
4.5.2 Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn 90
4.5.3 Utredningen om kontroll vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av väsentlig betydelse för totalförsvaret 90

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

4.6 Utredningar under år 2025 91
4.6.1 Utredningen om koordinatbestämda fastighetsgränser 91

5 Nordisk utblick 93

5.1 Inledning 93

5.2 Finland 93
5.2.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten 93
5.2.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten 96
5.2.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten 97

5.3 Norge 98
5.3.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten 98
5.3.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten 102
5.3.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten 102

5.4 Danmark 103
5.4.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten 103
5.4.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten 106
5.4.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten 106

6 Statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, de kommunala lantmäterimyndigheternas roll och kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter 109

6.1 Inledning 109

6.2 Beskrivning av statens övergripande ansvar och de kommunala lantmäterimyndigheternas roll 110
6.2.1 Nuvarande bestämmelser och organisation 110
6.2.2 Lantmäteriets organisation för genomförande av det övergripande ansvaret 112
6.2.3 Funktionerna Juridik och Arbetssätt 112
6.2.4 Funktionen Tekniskt handläggningsstöd 114

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.2.5 Regeringens uppdrag till Lantmäteriet om handläggningstider och uppföljning av fastighetsbildningsverksamheten 116
6.2.6 Regeringens uppdrag till Lantmäteriet som en del av regeringsuppdrag till flera myndigheter 118

6.3 Kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter 120
6.3.1 Inledning 120
6.3.2 Lantmäteriets kostnader för tillhandahållande av övergripande stöd till förrättningsverksamheten .. 120
6.3.3 De kommunala lantmäterimyndigheternas kostnader 122

6.4 Tidigare rapporter 123
6.4.1 Statskontorets rapport år 2017 123
6.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022 124
6.4.3 Sveriges Kommuner och Landstings hemställan till regeringen om den statliga lantmäterimyndighetens roll 125
6.4.4 Lantmäteriets och Sveriges Kommuner och Regioners hemställan till regeringen om ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd .. 126

6.5 Olika synpunkter på nuvarande bestämmelser om statens övergripande ansvar 127
6.5.1 Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna efterfrågar ett förtydligande av statens övergripande ansvar 127
6.5.2 Lantmäteriets syn på det övergripande ansvaret för fastighetsregistret 128
6.5.3 Sakägares förväntningar på förrättningsverksamheten 128

6.6 Utvärdering 130
6.6.1 Inledning 131
6.6.2 Statens övergripande ansvar som en förutsättning för effektivitet i all fastighetsbildningsverksamhet 131

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.6.3 Statens övergripande stöd som en förutsättning för enhetlighet i all förrättningsverksamhet 135
6.6.4 Statens övergripande stöd som en förutsättning för rättssäkerhet i all fastighetsbildningsverksamhet 137
6.6.5 Fördelningen av kostnaden för det övergripande ansvaret mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter 138
6.6.6 Sammanfattning 139

7 Statens övergripande ansvar som en förutsättning för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet 141

7.1 Inledning 141

7.2 Utgångspunkter för vad som ingår i statens övergripande ansvar 142
7.2.1 Enligt gällande rätt har staten det övergripande ansvaret för all fastighetsbildningsverksamhet 142
7.2.2 Det som ingår i statens övergripande ansvar ska utvecklas och genomföras utifrån samhällsutvecklingens behov 149
7.2.3 Sammanfattning 152

7.3 Tydligare bestämmelser om statens övergripande ansvar som ger goda förutsättningar för all förrättningsverksamhet 153
7.3.1 Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar och kunskapsstöd till all förrättningsverksamhet 153
7.3.2 Lantmäteriet ska ansvara för att tillhandahålla ett ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet 156
7.3.3 Särskilt om de kommunala lantmäterimyndigheternas användning av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd 160

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

7.3.4 Lantmäteriet ska ansvara för att följa upp och redovisa det samlade resultatet för all förrättningsverksamhet ... 162
7.3.5 En ny bestämmelse som preciserar vad som ingår i statens övergripande ansvar ... 165
7.3.6 De kommunala lantmäterimyndigheternas användning av tekniska handläggningsstöd utformas som ett villkor för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet ... 167
7.4 Fördelningen av kostnaden för det övergripande ansvaret ... 169
7.5 Bedömning av utredningens förslag avseende tekniskt handläggningsstöd utifrån regler om upphandling, konkurrens och statsstöd ... 171
7.5.1 Särskilt om utgångspunkterna för bedömningen av förenligheten med reglerna om konkurrens, statsstöd och upphandling ... 172
7.5.2 Regler om konkurrens, statsstöd och upphandling ... 175
7.5.3 Utredningens ställningstagande till tillämpligheten av reglerna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling ... 178

8 Beskrivning och utvärdering av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar ... 185

8.1 Inledning ... 185
8.2 Nuvarande bestämmelser om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde ... 187
8.2.1 De rättsliga utgångspunkterna för kommunala lantmäterimyndigheters ansvar för förrättningar ... 187
8.2.2 Förrättningar och ärenden som ingår i en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde ... 187
8.2.3 Förrättningar som inte ingår i de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde ... 188

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.2.4 Bestämmelser om kommuners samråd med lantmäterimyndigheter under samråds- och granskningsskedet i kommunens planverksamhet ... 191
8.2.5 Bestämmelser om service- och samverkansskyldighet enligt förvaltningslagen ... 192
8.2.6 Särskilt om uppdragsverksamhet ... 193
8.2.7 Fördelningen av förrättningskostnader mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet när ett ärende överlämnas ... 194

8.3 Statistik som gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet ... 195
8.3.1 De kommunala lantmäterimyndigheternas ärenden och handläggningstider i förrättningsverksamhet ... 195
8.3.2 Ärenden som lämnas över till Lantmäteriet ... 197
8.3.3 Omfattning av annan verksamhet hos de kommunala lantmäterimyndigheterna ... 199

8.4 Rapporter som gäller fastighetsbildningsverksamhet ... 201
8.4.1 Statskontorets rapport år 2017 ... 201
8.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022 ... 202

8.5 Synpunkter på nuvarande bestämmelser ... 202
8.5.1 Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas synpunkter ... 203
8.5.2 Synpunkter från sakägare ... 203

8.6 Utvärdering av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar för att svara för förrättningsverksamhet resurseffektivt och rättssäkert ... 205
8.6.1 Utgångspunkter ... 205
8.6.2 De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar och förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ... 207
8.6.3 Utvärderingen visar att bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet behöver förtydligas ... 211

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.6.4 Fördelningen av kostnader vid överlämning av ärenden och förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet 215
8.6.5 Uppdragsverksamhet 216
8.6.6 Sammanfattning 217

9 En tydligare rättslig reglering av kommunala lantmäterimyndigheters ansvar för förrättningar 219

9.1 Inledning 219

9.2 Utgångspunkter 221
9.2.1 Förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ska vara lika oavsett var i landet en förrättning handläggs 223
9.2.2 Fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för plan- och byggprocessen i kommuner 225
9.2.3 Fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för andra samhällsintressen 226

9.3 En tydligare bestämmelse om vilka ärenden som ska handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet 228
9.3.1 De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för handläggning av förrättningar och andra ärenden 228
9.3.2 Vissa förrättningar ska ges in direkt till den statliga lantmäterimyndigheten 231
9.3.3 Ny bestämmelse i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen 235
9.3.4 En ny bestämmelse om överlämning av ärenden där säkerhetsskyddslagen är tillämplig .. 237

9.4 Tydligare bestämmelser om överlämning av ärenden till Lantmäteriet 240
9.4.1 En tydligare bestämmelse i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om vilka förrättningar och ärenden som ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten 241

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

9.4.2 Sakägares rätt att begära överlämning av förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen under hela handläggningstiden är befogad 242
9.4.3 Sakägares ansvar för förrättningskostnader när en begäran om överlämnande skett i uppenbart otillbörligt syfte 244
9.4.4 Fördelning av kostnader mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet vid överlämning av ärenden 245

9.5 En tydligare rättslig reglering av en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet 247
9.5.1 En kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet regleras i en ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet 247
9.5.2 Ny bestämmelse om uppdragsverksamhet 250
9.5.3 Ny bestämmelse om avgifter i uppdragsverksamhet 253

10 Nuvarande bestämmelser om villkor för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och beskrivning av verksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna 255

10.1 Inledning 255

10.2 Förutsättningar för tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet 257
10.2.1 Hela kommunen som verksamhetsområde 257
10.2.2 Arbetsuppgifter som väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamhet 257
10.2.3 Lämplig organisation och tillräcklig omfattning ... 258
10.2.4 Minst två tjänstemän som har den kompetens och erfarenhet som krävs för handläggning 259
10.2.5 Informationssystemen har en lämplig teknisk standard 259

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10.2.6 Regeringens tillämpning av villkoren i lagen om kommunal lantmäterimyndighet 259

10.3 Den kommunala lantmäterimyndighetens organisation och förrättningsverksamhet 266
10.3.1 Den kommunala lantmäterimyndighetens organisation inom kommunen 266
10.3.2 Förrättningsverksamhetens omfattning utifrån antal årsarbetskrafter 267
10.3.3 Avgiftsintäkter 268
10.3.4 Andra intäkter hos kommunala lantmäterimyndigheter 269

10.4 Övergången till och från en kommunal lantmäterimyndighet 271
10.4.1 Förutsättningarna för övergång till och från en kommunal lantmäterimyndighet 271
10.4.2 Erfarenheter från inrättande av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna 272
10.4.3 Erfarenheter från inrättande av den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge 274
10.4.4 Övergång från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet 275

10.5 Tidigare rapporter 276
10.5.1 Statskontorets rapport år 2017 276
10.5.2 Riksrevisionens rapport år 2022 276
10.5.3 Sveriges Kommuner och Regioners skrivelse om fler kommunala lantmäterimyndigheter och samverkan 277

10.6 Olika synpunkter på nuvarande bestämmelser 278
10.6.1 Lantmäteriets syn på bestämmelserna om inrättande av en ny kommunal lantmäterimyndighet 278
10.6.2 De kommunala lantmäterimyndigheternas syn på villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet 279
10.6.3 Synpunkter från andra intressenter 279

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10.7 Utvärdering av villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet 280
10.7.1 Förutsättningarna för att uppfylla villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har förändrats över tid 280
10.7.2 Det är otydligt om villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet också ska uppfyllas kontinuerligt och över tid 281
10.7.3 Ärendehantering, ansvar och fördelning av kostnader mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet 282
10.7.4 Sammanfattning 283

11 Tydligare bestämmelser om villkor för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet och övergången till och från en kommunal lantmäterimyndighet 285

11.1 Inledning 285

11.2 Utgångspunkter 287
11.2.1 Myndighetsutövning ska utövas självständigt och oberoende för att vara rättssäker 288
11.2.2 En kommunal lantmäterimyndighet ska ha en organisation som är robust, kompetent och effektiv 290
11.2.3 Sammanfattning 292

11.3 En tydligare bestämmelse om villkoren för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet 294
11.3.1 Bestämmelsen om en kommunal lantmäterimyndighets geografiska verksamhetsområde bör behållas 295
11.3.2 En kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter ska förtydligas 296
11.3.3 Bestämmelsen om en kommunal lantmäterimyndighets organisation ska förtydligas 298

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

11.3.4 Villkoret som gäller antalet tjänstemän med kompetens och erfarenhet som krävs för handläggning av förrättningsärenden ska förtydligas ... 303
11.3.5 En kommunal lantmäterimyndighet ska använda ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller ... 305
11.3.6 Villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska fortlöpande uppfyllas ... 307

11.4 En tydligare rättslig reglering av övergången till en kommunal lantmäterimyndighet ... 308
11.4.1 Bestämmelsen om ansökan om tillstånd bör inte ändras ... 308
11.4.2 Bestämmelserna om en kommunal lantmäterimyndighets upphörande bör inte ändras ... 309
11.4.3 En ny bestämmelse om överlämnande av pågående ärenden när en kommunal lantmäterimyndighet inrättas ... 310

11.5 Det saknas skäl att införa en särskild bestämmelse om säkerhetskänslig verksamhet i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ... 314

12 Samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter inom fastighetsbildningsverksamheten ... 317

12.1 Inledning ... 317

12.2 Bakgrund till frågan om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter ... 319
12.2.1 Regeringens ställningstagande i samband med införande av lagen om kommunal lantmäterimyndighet ... 319
12.2.2 Förslag från utredningar ... 320
12.2.3 Sveriges Kommuner och Regioners perspektiv på behovet av samverkan ... 321

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

12.3 Rättsliga förutsättningar för samverkan som utgångspunkter för utredningens överväganden 322
12.3.1 Gällande rätt om samverkan 323
12.3.2 Övergripande utgångspunkter för en eventuell rättslig reglering av samverkan inom fastighetsbildningsverksamheten 324
12.3.3 Statistiskt underlag behöver förbättras 329
12.3.4 Utredningens bedömning av vilka utgångspunkter som är relevanta 331

12.4 Överväganden och ställningstagande till om kommuner ska tillåtas inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan 334
12.4.1 Inledning 334
12.4.2 Utredningens överväganden och ställningstagande 336
12.4.3 En eventuell rättslig reglering av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan 341

12.5 Överväganden och ställningstagande till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas att samverka inom fastighetsbildning 343
12.5.1 Inledning 343
12.5.2 Samverkan inom fastighetsbildningsverksamheten mellan kommunala lantmäterimyndigheter 344
12.5.3 Behovet av att införa en möjlighet till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter bedöms i viss mån kunna tillgodoses på annat sätt ... 347

12.6 Sammanfattning och slutsats 348

13 Beskrivning och utvärdering av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna 349

13.1 Inledning 349

13.2 Gällande bestämmelser om tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna 350

13.3 Beskrivning av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna 350

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

13.3.1 Tillsynens organisering ... 350
13.3.2 Förberedelser och genomförande av planerad tillsyn ... 351

13.4 Tidigare rapporter ... 355
13.4.1 Statskontorets rapport år 2017 ... 355
13.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022 ... 356

13.5 Lantmäterimyndigheternas synpunkter på nuvarande bestämmelser om tillsyn ... 357

13.6 Utvärdering ... 358
13.6.1 Utgångspunkter ... 358
13.6.2 Syftet med tillsynen ... 359
13.6.3 Samlad bedömning ... 361

14 Tydligare bestämmelser om tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ... 363

14.1 Inledning ... 363

14.2 Utgångspunkter ... 365
14.2.1 Tillsyn ska ge förutsättningar för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet att vara effektiv, enhetlig och rättssäker ... 366
14.2.2 Regeringens skrivelse om *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79) ... 369
14.2.3 Sammanfattning av utredningens utgångspunkter ... 372

14.3 Ansvaret för tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna ... 373
14.3.1 Lantmäteriet bör ansvara för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ... 373

14.4 En tydligare rättslig reglering av tillsynen ... 379
14.4.1 En tydligare rättslig reglering av tillsynsverksamheten ... 380
14.4.2 Vad tillsynen ska avse ... 382
14.4.3 Det ska förtydligas när Lantmäteriet ska ta ställning till om en anmälan ska göras till regeringen ... 391

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

14.4.4 Förordningen med instruktion för Lantmäteriet bör förtydligas 394

14.5 Det finns inte behov av ytterligare tillsynsåtgärder 394
14.5.1 Det saknas behov av fler tillsynsåtgärder 395

14.6 Hur regeringen ska få del av fastighetsbildningsverksamhetens samlade resultat 398
14.6.1 Redovisning av resultaten för den samlade förrättningsverksamheten 398

15 Nuvarande bestämmelser om avgifter för lantmäteriförrättningar 401

15.1 Inledning 401

15.2 Allmänt om avgiftsuttag 402

15.3 Bakgrunden till avgiftsuttagen i förrättningsverksamhet ... 403

15.4 Nuvarande bestämmelser om avgifter i förrättningsverksamhet 405
15.4.1 Rätten att ta ut avgifter för lantmäteriförrättningar 405
15.4.2 Förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar 406
15.4.3 Lantmäteriets föreskrifter om avgifter för lantmäteriförrättningar 408
15.4.4 De kommunala lantmäterimyndigheternas avgifter 411

15.5 Information till sakägare och allmänhet om avgifter 414
15.5.1 Lantmäterimyndigheternas information till sakägare om avgifter 414

15.6 Statistik om lantmäterimyndigheternas intäkter och kostnader i förrättningsverksamhet år 2024 416

15.7 Statistik över uttagna avgifter för olika typer av förrättningar 417
15.7.1 Ärendekategorin privat bostadsbyggande 418
15.7.2 Ärendekategorin privat mark- och fastighetsutveckling 418

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.7.3 Ärendekategorin kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling 418

15.8 Statistik om fasta avgifter på begäran av sakägare..... 419

15.9 Orsak till avgiftshöjningar 420

15.10 Tidigare rapporter..... 421
15.10.1 Statskontorets rapport år 2017..... 421
15.10.2 Riksrevisionens rapport år 2022..... 422
15.10.3 Statskontorets studie år 2024 422
15.10.4 Riksrevisionens rapport år 2025..... 423

15.11 Iakttagelser och erfarenheter från olika intressenter..... 424

15.12 Utvärdering av bestämmelserna om avgifter i förrättningsverksamhet 426
15.12.1 Utgångspunkter 426
15.12.2 Timtaxa tillämpas som huvudregel men den timtaxa som används varierar mellan lantmäterimyndigheterna..... 427
15.12.3 Timtaxa ger inte tillräcklig förutsägbarhet och transparens i avgiftssättning 428
15.12.4 Lantmäteriets föreskrifter om avgiftsuttag med fasta belopp..... 429
15.12.5 Möjligheten till anbud om fast avgift som gäller all handläggning i ett ärende på begäran av sakägare tillämpas i liten utsträckning..... 431
15.12.6 En kommunal lantmäterimyndighet får sätta lägre avgifter än de som Lantmäteriet har föreskrivit 431
15.12.7 Krav på rättssäkerhet och enhetlighet innebär att sakägare ska behandlas lika..... 432
15.12.8 Samlad bedömning 433

16 Avgifter som ger kostnadseffektivitet och förutsägbarhet. 435

16.1 Inledning 435

16.2 Utgångspunkter..... 436
16.2.1 Regeringsformen, riksdagsbeslut och förordning 436

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

16.2.2 Principer för avgiftsmodellen 437
16.2.3 Effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet 438
16.2.4 De nuvarande bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger inte tillräckliga förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet..... 438

16.3 Bestämmelserna om uttag av avgifter ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en förutsägbar avgiftssättning för sakägare 439
16.3.1 En tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar 440

16.4 En tydligare bestämmelse om uttag av avgifter i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar... 444
16.4.1 Avgifter som tas ut med timtaxa ska beräknas utifrån den tid som skäligen behövs för handläggningen..... 445
16.4.2 Det finns förutsättningar för Lantmäteriet att meddela ytterligare föreskrifter om fast avgift för vissa förrättningar..... 448
16.4.3 En bestämmelse om fast avgift för mindre tidskrävande förrättningar..... 451

16.5 En tydligare bestämmelse i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar..... 453
16.5.1 En skyldighet för lantmäterimyndigheten att tydligt informera om möjligheten att begära skriftligt anbud..... 454

16.6 De kommunala lantmäterimyndigheternas avgifter i förrättningsverksamhet 455
16.6.1 De kommunala lantmäterimyndigheterna ska tillämpa de avgifter som framgår av Lantmäteriets föreskrifter..... 455

17 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 459

17.1 Ikraftträdande 459

17.2 Övergångsbestämmelser..... 460
17.2.1 Inledning och rättsliga utgångspunkter 460

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

17.2.2 Övergångsbestämmelser till ändringarna i fastighetsbildningslagen (1970:988) 461
17.2.3 Övergångsbestämmelser till lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet 462
17.2.4 Övergångsbestämmelser som gäller ändringar i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar 463
17.2.5 Övergångsbestämmelser som gäller ändringar i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet 464

18 Konsekvenser av utredningens förslag 467

18.1 Statens övergripande ansvar 469
18.1.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om Lantmäteriets övergripande ansvar 469
18.1.2 Vilka påverkas av förslagen 470
18.1.3 Kostnader för att genomföra förslagen 471

18.2 Ansvar för förrättningsverksamhet 472
18.2.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om ansvaret för förrättningsverksamheten 473
18.2.2 Vilka påverkas av förslagen 474
18.2.3 Kostnader för att genomföra förslagen 475

18.3 De kommunala lantmäterimyndigheternas organisation ... 477
18.3.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet 477
18.3.2 Vilka påverkas av förslagen 478
18.3.3 Kostnader för att genomföra förslagen 479

18.4 Tillsyn 480
18.4.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om tydligare bestämmelser om tillsyn 480
18.4.2 Vilka påverkas av förslagen 481
18.4.3 Kostnader för att genomföra förslagen 483

18.5 Andra samhällsekonomiska konsekvenser 484

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

19 Författningskommentar 487

19.1 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988) 487

19.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet 490

Särskilda yttranden 501

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2024:34 521

Bilaga 2 Aktörer som har bidragit till utredningens arbete 531

Bilaga 3 Statistik om förrättningsverksamhet 533

Sammanfattning

Inledning

Utredningens uppgift har varit att göra en översyn av fastighetsbildningsverksamhetens organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

I uppdraget har ingått att beskriva och utvärdera bestämmelserna om statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, bestämmelserna om vilka förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka ärenden som ska lämnas över till Lantmäteriet, bestämmelserna i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet som gäller de villkor som ska uppfyllas för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, möjligheter till samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningsverksamheten, bestämmelserna om tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter och de bestämmelser som gäller lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter.

Utredningen har utifrån direktiven, olika utvärderingar och rapporter, tidigare betänkanden och information från sakägare och myndigheter och privata företag som är sakägare eller har erfarenhet av fastighetsbildningsverksamhet haft ett gott underlag för de förslag som lämnas i betänkandet. Förslagen gäller tydligare bestämmelser om vad som ska ingå i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka ärenden som ska handläggas av Lantmäteriet, villkoren för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, tydligare bestämmelser om ansvaret för tillsyn över de kommunala lantmäteri-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

myndigheterna och ändringar i bestämmelser om lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter.

Allmänna utgångspunkter

Utredningens uppdrag syftar till att förbättra förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

En viktig utgångspunkt för utredningens arbete är att uppdraget innebär att utredningen ska föreslå förtydliganden och förbättringar i gällande lagstiftning.

En annan viktig utgångspunkt för utredningens överväganden och förslag är att den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för är ett statligt ansvarsområde. Förrättningsverksamhet utförs av Lantmäteriet i 250 kommuner och av kommunala lantmäterimyndigheter i 40 kommuner. Att en kommun får tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som ska svara för förrättningsverksamhet innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för viss förrättningsverksamhet som är en statlig verksamhet.

En särskilt viktig utgångpunkt är också att en kommunal lantmäterimyndighet kan medföra en relevant fördel för kommunens arbete med plan- och byggverksamhet, som en lantmäterimyndighet som är lokaliserad till kommunen innebär, vilket också var ett viktigt skäl för införandet av lagen om kommunal lantmäterimyndighet och som fortfarande ska beaktas.

En utgångspunkt för utredningen är också att organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten ska vara relevant och ge goda möjligheter att genomföra förrättningsverksamhet utifrån de krav som i dag ställs på en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

Utredningen beaktar också att fastighetsbildningsverksamheten har en central betydelse för annan samhällsviktig verksamhet som staten ansvarar för. Utredningen har också tagit hänsyn till de förväntningar som i dag ställs på fastighetsbildningsverksamheten av enskilda sakägare och myndigheter och utifrån samhällsutvecklingen som helhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En tydligare rättslig reglering av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten

Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten. Det övergripande ansvaret ska genomföras så att det ger goda förutsättningar för förrättningsverksamheten i hela landet. Detta framgår av 2 § och 3 § 1 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet. Enligt dessa bestämmelser är Lantmäteriet förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsindelning och ska verka för en enhetlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning. Det ansvar som Lantmäteriet har och genomför enligt dessa bestämmelser ska alltså ge lika förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. Det övergripande ansvaret ska genomföras utifrån de behov som den nuvarande samhällsutvecklingen har och de behov som kan komma att uppstå när det gäller fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

Utredningen bedömer att den nuvarande rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar behöver förtydligas, särskilt när det gäller vad ansvaret omfattar och hur det ska vara tillgängligt för de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningen föreslår därför att statens övergripande ansvar ska tydliggöras. Syftet med en tydligare rättslig reglering av statens övergripande ansvar är att ge goda förutsättningar för effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Lantmäteriets ansvar för att tillhandahålla utbildningar, annat övergripande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet förtydligas

Utredningen konstaterar att den nuvarande rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar ger olika förutsättningar för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna att få tillgång till det övergripande stöd som Lantmäteriet tillhandahåller inom ramen för statens övergripande ansvar. Det gäller särskilt de rättsliga förutsättningarna för att använda ett gemensamt ärendehanteringssystem i förrättningsverksamheten. Det finns också skillnader som gäller hur handböcker, handledningar och annat stöd till förrättningsverksamhet är tillgängliga för de kommunala lantmäterimyndigheterna jämfört med verksamheten i Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen föreslår en ny bestämmelse, 5 a §, i förordningen med instruktion för Lantmäteriet som innebär att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande stöd samt ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet i hela landet. Den nya bestämmelsen innebär inte att Lantmäteriets övergripande ansvar ändras, utan syftar till att tydliggöra vad som ingår i det övergripande ansvar som staten genom Lantmäteriet har för all fastighetsbildningsverksamhet.

En gemensam tillgång till utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande stöd ger goda förutsättningar för en förrättningsverksamhet som är effektiv, enhetlig och rättssäker i hela landet.

När ett gemensamt ärendehanteringssystem används i all förrättningsverksamhet tillsammans med andra gemensamma tekniska handläggningsstöd skapar det förutsättningar både för en högre kvalitet och en mer effektiv arbetsprocess. Att all förrättningsverksamhet använder samma ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd innebär dessutom tydliga fördelar i fråga om utveckling, tekniskt underhåll och bättre möjlighet till informationsutbyte. Dessutom är ett gemensamt ärendehanteringssystem nödvändigt för att säkerställa en enklare och mer tillförlitlig uppföljning och redovisning av all förrättningsverksamhet till regeringen.

Utredningens förslag bidrar till en ökad enhetlighet vid tillämpningen av bestämmelser som reglerar fastighetsbildningsverksamheten oavsett var i landet ett ärende handläggs. Det minskar också risken för felaktigheter och avvikelser i handläggningen och bidrar därmed till en ökad rättssäkerhet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna får tillgång till det övergripande stödet enligt samma förutsättningar som Lantmäteriet

Utredningen konstaterar att det ingår i statens övergripande ansvar att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som ska användas i all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens förslag innebär att det tydliggörs att vad som ska tillhandahållas inom ramen för statens övergripande ansvar också gäller i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Statens övergripande ansvar påverkas inte av att det finns kommunala lantmäterimyndigheter. Det finns därför som utgångspunkt inte någon skillnad mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna till exempel i fråga om val av ärendehanteringssystem eller andra tekniska handläggningsstöd.

Utredningen föreslår därför att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska ha tillgång till det övergripande stödet enligt samma förutsättningar som Lantmäteriet.

Som en följdändring till den nya bestämmelsen i 5 a § förordningen med instruktion för Lantmäteriet föreslår utredningen därför att bestämmelsen i 12 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet ska upphävas vilket innebär att tillhandahållande av ett ärendehanteringssystem till kommunala lantmäterimyndigheter inte längre ska regleras som en frivillig uppdragsverksamhet för Lantmäteriet. Utredningen föreslår också en bestämmelse i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet om att ett av villkoren för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska vara att det ärendehanteringssystem och de andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet ska användas av den kommunala lantmäterimyndigheten.

Lantmäteriets ansvar för att följa upp och redovisa all förrättningsverksamhet förtydligas

Utredningen föreslår att Lantmäteriets för ansvar att följa upp och redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet ska förtydligas i en ny bestämmelse i 5 a § förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

Utredningen konstaterar att det under flera år har funnits svårigheter med att följa upp och redovisa det samlade resultatet från all förrättningsverksamhet. Nuvarande sätt att följa upp och redovisa resultatet av förrättningsverksamheten i hela landet, genom manuellt arbete en gång per år i en gemensam rapport som tas fram i samarbete mellan Lantmäteriet, kommunala lantmäterimyndigheter och Sveriges Kommuner och Regioner och som gäller vissa angivna ärendekategorier, ger inte tillräckliga förutsättningar för att Lantmäteriet ska ha

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

möjlighet att redovisa resultaten av all förrättningsverksamhet både kontinuerligt och årligen i sin årsredovisning.

Utredningen konstaterar att uppföljning och redovisning med tillförlitlig statistik om förrättningsverksamheten i hela landet är en grundläggande förutsättning för att statens övergripande ansvar ska kunna ge goda förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet. Det är också viktigt som underlag för regeringens prioriteringar utifrån ett samhällsperspektiv och som underlag för eventuella uppdrag till Lantmäteriet. Det ärendehanteringssystem som enligt utredningens förslag ska användas i all förrättningsverksamhet ger möjligheter att fortlöpande följa upp verksamheten och utförligt redovisa resultaten för all förrättningsverksamhet i Lantmäteriets årsredovisning.

Kostnaderna för det övergripande stödet

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i 2 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar att kostnaderna för det övergripande stödet som Lantmäteriet enligt 5 a § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet ska tillhandahålla för all förrättningsverksamhet ska täckas av avgifter i lantmäteriförrättningar i all förrättningsverksamhet.

Utredningens utgångspunkt är att all förrättningsverksamhet ska vara avgiftsfinansierad med krav på full kostnadstäckning. Utifrån finansieringsprinciperna som gäller i förrättningsverksamhet och utifrån principen om likabehandling, är det viktigt att samma kostnader ingår i avgifter vid förrättningsverksamhet oavsett om ett ärende handläggs av Lantmäteriet eller av en kommunal lantmäterimyndighet. Det innebär att kostnaderna för statens övergripande ansvar som utgångspunkt ska fördelas lika i all förrättningsverksamhet. Kostnaderna för statens övergripande stöd ska täckas av avgifter som betalas av sakägare.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bedömning utifrån bestämmelser om konkurrens, upphandling och statsstöd

Utredningen bedömer att bestämmelser om konkurrens, upphandling och statsstöd inte är tillämpliga på Lantmäteriets tillhandahållande av utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet. Det huvudsakliga skälet för det är att tillhandahållandet, som är ett genomförande av statens övergripande ansvar, är en förutsättning för myndighetsutövningen i förrättningsverksamheten och därmed inte omfattas av reglerna om konkurrens och statsstöd. Av betydelse för bedömningen har också varit att utredningens förslag om ändring i Lantmäteriets instruktion och förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar innebär att tillhandahållet av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd inte kan betraktas som ett anskaffande av en vara eller tjänst mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet eller att det sker någon tilldelning av ett kontrakt. Därmed är lagen (2016:1145) om offentlig upphandling inte tillämplig på förfarandet. Om det görs en annan bedömning av frågorna om anskaffning av varor eller tjänster med mera, bedömer utredningen att förslagen omfattas av undantaget i 3 kap. 10 § lagen om offentlig upphandling.

Nya bestämmelser om vilken lantmäterimyndighet som ska handlägga vissa förrättningar

Det är i vissa fall lämpligare att ett förrättningsärende handläggs av Lantmäteriet i stället för av en kommunal lantmäterimyndighet, även om den berörda fastigheten ligger i en kommun som har en kommunal lantmäterimyndighet. Enligt den nu gällande 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska därför vissa ärenden överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Utredningen bedömer att det finns sakliga skäl för att dessa ärenden även i fortsättningen ska lämnas över till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen föreslår att bestämmelsen ska förtydligas. Utredningen föreslår också en ny bestämmelse i fastighetsbildningslagen (1970:988) om förrättningsärenden som ska ges in direkt till Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En tydligare bestämmelse i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår en tydligare bestämmelse i 5 § första meningen lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att en kommunal lantmäterimyndighet i huvudsak handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen.

Enligt bestämmelsens nuvarande ordalydelse framstår det som att den uttömmande reglerar de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. De kommunala lantmäterimyndigheterna handlägger också ärenden som inte är förrättningar och där deras behörighet grundar sig på bestämmelser i andra författningar än fastighetsbildningslagen (1970:988).

Utredningen bedömer därför att det finns skäl att förtydliga bestämmelsen. Genom att det i bestämmelsen anges att den kommunala lantmäterimyndigheten i huvudsak handlägger sådana ärenden som räknas upp i paragrafen, tydliggörs att det finns bestämmelser i andra författningar som ytterligare reglerar den kommunala lantmäterimyndighetens ansvar för förrättningar och ärenden inom kommunen.

I 5 § första stycket andra meningen förtydligas att bestämmelsen om överlämnande gäller förrättningar och ärenden. Det finns ärenden som handläggs i fastighetsbildningsverksamheten utan att vara ett förrättningsärende som ska kunna överlämnas till Lantmäteriet när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. Det kan till exempel gälla ett ärende om ändring av andelstal eller ett ärende om förlängd utförandetid för en ledningsrätt.

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i fastighetsbildningslagen om att förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet

Utredningen föreslår att förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet.

Utredningen bedömer att förrättningar där statliga myndigheter och statligt helägda bolag är sökande bör hanteras samlat av en lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndighet eftersom dessa förrättningar ofta i ett längre perspektiv sträcker sig över flera kommuner och också gäller nationella intressen i annan statlig verksamhet som är av infrastrukturkaraktär, exempelvis energisektorn. Utredningen bedömer också att olika samhällsförändringar innebär nya krav och ett nationellt perspektiv när det gäller verksamheter som statliga myndigheter och statligt helägda bolag ansvarar för och genomför. Det innebär att vissa förrättningar behöver ha förutsättningar att handläggas med ett längre perspektiv som också är ett nationellt perspektiv. Förrättningar som till exempel gäller markåtkomst och som gäller fastigheter som förvaltas av statliga myndigheter eller ägs av statligt helägda bolag kan också som utgångspunkt antas gälla främst andra ändamål än bostadsbyggande.

Utredningen föreslår ett nytt andra stycke i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen som anger att förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att vissa förrättningar ska lämnas över till Lantmäteriet

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse ska införas i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som innebär att om det när ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Utredningens bedömning är att sådana förrättningar ska överlämnas till Lantmäteriet som har förutsättningar att ha en samlad kompetens för att handlägga sådana ärenden och också lokaler som uppfyller de krav som ställs enligt säkerhetsskyddslagen.

Sakägares ansvar för förrättningskostnader vid begäran om överlämning

Utredningen konstaterar i sin utvärdering att möjligheten att enligt 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen begära överlämnande av en förrättning till Lantmäteriet under hela handläggningen av förrättnings-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ärendet fram till dess att ärendet är avslutat är viktig och bör behållas. Utredningen bedömer att sakägaren ska ha rätt att under hela förrättningen begära att förrättningen ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten för att objektivitetsprincipens krav på en prövning som inte bara är objektiv, utan även framstår som objektiv, ska uppfyllas. Den enskildes rätt att begära överlämning av förrättningen under hela förrättningsärendets gång är förenad med grundläggande krav på rättssäkerhet i myndighetsutövning och det är inte säkert att den enskildes rättssäkerhet kan tillgodoses om en tidsbegränsning av möjligheten att begära överlämnande införs.

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen som anger att om en sakägare har begärt överlämning av en förrättning i uppenbart otillbörligt syfte får beslut fattas om att sakägaren ska betala de ökade förrättningskostnader som överlämningen innebär, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägarna. Innan ett sådant beslut meddelas ska sakägaren ges tillfälle att yttra sig.

Utredningen bedömer att den föreslagna bestämmelsen är en tillåten inskränkning av den enskildes rätt utan att det minskar på rättssäkerheten för den berörda sakägaren. Genom förslaget förbättras förutsättningarna för effektivitet och rättssäkerhet för alla sakägare i förrättningen. Enligt utredningen innebär förslaget också att antalet förrättningsärenden där begäran om överlämnande sker sent i handläggningsprocessen kan minska.

De kommunala lantmäterimyndigheternas möjlighet att utföra uppdragsverksamhet regleras i ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår att det införs en ny 5 a § i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas uppdragsverksamhet.

Utredningen bedömer att det saknas ett uttryckligt rättsligt stöd för de kommunala lantmäterimyndigheterna att utföra uppdragsverksamhet. Den nuvarande bestämmelsen i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger att en kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter väsentligen ska begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten är inte förenlig med bestämmelsen om serviceskyldighet enligt

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6 § förvaltningslagen. Utredningen bedömer att de kommunala lantmäterimyndigheternas möjligheter att utföra uppdragsverksamhet behöver regleras genom en särskild bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen föreslår därför att det införs en ny bestämmelse i 5 a § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att en kommunal lantmäterimyndighet får utföra uppdragsverksamhet under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndighetens oberoende i förhållande till kommunen och att verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i förrättningsverksamheten. Uppdragsverksamheten får omfatta upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning, rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor, upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta om uppdragsverksamheten utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet, och gränsutvisning.

Utredningen föreslår också att en bestämmelse införs i 5 a § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger att den kommunala lantmäterimyndigheten ska ta ut avgifter i uppdragsverksamheten och redovisa resultatet till den statliga lantmäterimyndigheten.

Tydligare villkor för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen bedömer att det finns anledning att förtydliga villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Syftet med förtydligandena är att de villkor som ställs ska motsvara vad som kan krävas av en kommunal lantmäterimyndighets organisation utifrån den samhällsutveckling som skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes.

En tydligare rättslig reglering av villkoren för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas. I ett nytt andra stycke förtydligas

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

att kommunen ska visa att de villkor som beskrivs i ansökan och som ska vara uppfyllda för att regeringen ska bevilja tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet också fortlöpande uppfylls över tid. Det ger den kommunala lantmäterimyndigheten förutsättningar att ha en verksamhet som både är stabil och utvecklas utifrån de krav som ställs på fastighetsbildningen och genomförande av statlig verksamhet över tid.

2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet om den kommunala lantmäterimyndighetens arbetsuppgifter ska förtydligas så att det är tydligt att villkoret avser att myndighetens arbetsuppgifter i den kommunala lantmäterimyndighetens väsentligen ska begränsas till förrättningsverksamhet.

Utredningen bedömer att bestämmelsen fyller en viktig funktion och tydliggör att en kommunal lantmäterimyndighet ska motsvara sakägares krav på handläggning av förrättningsärenden och att den kommunala lantmäterimyndigheten är självständig i förhållande till kommunens verksamheter.

Utgångspunkten för utredningens förslag är att en kommunal lantmäterimyndighet med bibehållen integritet ska fortsätta att vara tillgänglig i samband med kommunens handläggning av ärenden inom den kommunala plan- och byggprocessen men att förrättningsverksamheten är en kommunal lantmäterimyndighets huvuduppgift.

2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Det är viktigt att en kommunal lantmäterimyndighet är fristående och oberoende från kommunens verksamheter. Det innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten ska vara ekonomiskt oberoende och alltså ha en verksamhet som har tillräcklig omfattning för att genom avgifter i förrättningsverksamhet och eventuell uppdragsverksamhet kunna finansiera den verksamhet som den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för. Det innebär också att den kommunala lantmäterimyndigheten ska ha en lämplig organisation som innebär att myndighetens lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen. Den kommunala lantmäterimyndighetens

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

integritet måste vara tydlig både internt inom kommunens organisation och utifrån ett externt perspektiv.

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas så att det framgår att villkoret innebär att den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhet kan beräknas få en tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och får en för ändamålet lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen.

Utredningens förslag innebär att villkoren i 2 § 3 blir tydliga samtidigt som det finns ett utrymme att vid prövningen av en ansökan ta hänsyn till den aktuella samhällsutvecklingen och förhållandena i det enskilda fallet. Utredningen har bedömt att regeringens tillämpning av olika villkor och särskilt villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet motiveras utifrån den samhällsutveckling som skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes. Förslagen innebär att det är möjligt att över tid, med hänsyn till hur samhället utvecklar sig, ställa såväl högre som lägre krav och också utgå från omständigheter i det enskilda fallet.

2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår att villkoret i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska ange att myndigheten ska ha ett tillräckligt antal medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningsärenden.

De kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet varierar både i fråga om omfattning och vilka ärenden som handläggs inom varje kommun. Enligt utredningens bedömning kan därför inte antalet medarbetare med särskild kompetens och erfarenhet av lantmäteriförrättningar i författning anges som ett visst antal utan det måste bedömas utifrån den förrättningsverksamhet som genomförs inom varje särskild kommun så att det blir möjligt att genomföra förrättningsverksamheten utifrån de förutsättningar som anges i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Ett villkor som gäller den kompetens och erfarenhet som behövs för att handlägga förrättningar inom en kommun är viktigt för att säkerställa att förrättningsverksamheten genomförs med hög kom-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

petens och stabilt över tid. Det gäller alla delar av förrättningsverksamheten och alltså såväl rättslig som mätningsteknisk kompetens och annan kompetens som behövs.

2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska ange att en kommunal lantmäterimyndighet ska använda ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet.

Övergången till en kommunal lantmäterimyndighet när myndigheten inrättas

Utredningen föreslår att när en ny kommunal lantmäterimyndighet påbörjar sin verksamhet ska samtliga pågående ärenden, med vissa undantag, överlämnas från Lantmäteriet till den kommunala lantmäterimyndigheten enligt en ny bestämmelse i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Undantagen från bestämmelsen om att alla ärenden ska överlämnas till den nyinrättade kommunala lantmäterimyndigheten innebär att Lantmäteriet inte ska lämna över sådana ärenden som den kommunala lantmäterimyndigheten inte är behörig att handlägga enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller annan författning. Lantmäteriet ska inte heller lämna över sådana ärenden som det är uppenbart oskäligt att överlämna.

Utredningen bedömer att det är viktigt både för lantmäterimyndigheterna och sakägarna att det är tydligt vilka pågående ärenden som ska lämnas över vid övergången till en kommunal lantmäterimyndighet. För den myndighet som inrättas är det också viktigt att pågående ärenden lämnas över så att verksamheten kan påbörja med handläggning av ärenden. Det är också viktigt att avgifter för förrättningsärenden kan tas ut av den myndighet som faktiskt handlägger ett förrättningsärende.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen lämnar inga förslag om samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningen

Utredningen ska enligt direktiven ta ställning till om kommuner ska tillåtas inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda. Utredningen ska också ta ställning till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningsverksamheten och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda.

Utredningen bedömer att gällande rätt inte medger någon form av samverkan mellan kommuner om att inrätta en gemensam kommunal lantmäterimyndighet. Gällande rätt medger inte heller att kommunala lantmäterimyndigheter samverkar med varandra med stöd av kommunallagen. Det alternativ som återstår är alltså att bedöma om det är lämpligt och angeläget att införa särskilda bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller möjligheten att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter och också att bedöma om det är möjligt att införa sådana bestämmelser utan att förändra grunderna för hur fastighetsbildningsverksamheten är organiserad enligt gällande rätt.

I fråga om en möjlighet för kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan bedömer utredningen att de skäl som talar för att införa en sådan möjlighet inte innebär en tydlig samhällsekonomisk vinst på ett nationellt plan. Det finns också vissa alternativa möjligheter att tillgodose de behov som beskrivs, till exempel frivilliga överenskommelser om tjänstledighet för annat arbete för medarbetare. Utredningen bedömer därför att det i nuläget inte bör införas en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Om en sådan möjlighet skulle införas skulle ett antal frågor behöva lösas. Det handlar bland annat om att införa bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som reglerar villkoren för att få inrätta en sådan myndighet, vilka kommuner som är behöriga att ansöka, på vilken ort den kommunala lantmäterimyndigheten ska lokaliseras, om det bör införas en geografisk avgränsning eller begränsning av hur många kommuner som skulle få delta i en gemensamt inrättad kommunal lantmäterimyndighet och därmed hur stort område som skulle kunna omfattas av en kommunal lantmäterimyn-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

dighet i samverkan och också vad som ska gälla om en kommun vill upphöra som en del av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

I fråga om en eventuell möjlighet för kommunala lantmäterimyndigheter att samverka inom fastighetsbildningen bedömer utredningen att det saknas rättsliga förutsättningar att med tillämpning av kommunallagen (2017:725) införa en möjlighet till avtalssamverkan. Utredningen bedömer att det inte är lämpligt att införa en bestämmelse om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet som reglerar en ny form av samverkan mellan vissa kommuner som, genom en kommunal lantmäterimyndighet, svarar för förrättningsverksamhet som är ett statligt ansvarsområde. Även om det skulle göras en annan bedömning av de rättsliga förutsättningarna för avtalssamverkan har utredningen bedömt att det inte i nuläget bör införas en möjlighet till avtalssamverkan.

Utredningens ställningstagande är att det i nuläget inte bör införas någon möjlighet till inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan mellan flera kommuner. Det bör i nuläget inte heller införas en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

Tydligare rättsliga förutsättningar för tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna

Lantmäteriet ska ha ansvaret för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna

Utredningen har övervägt möjligheten att inrätta en särskild tillsynsmyndighet och att tillsynen skulle kunna utföras av en länsstyrelse. När det gäller alternativet att inrätta en särskild tillsynsmyndighet bedömer utredningen att det skulle bli kostsamt och att det är oklart hur detta skulle finansieras. I bedömningen har utredningen också beaktat att antalet kommunala lantmäterimyndigheter är relativt få och att tillståndet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet gäller om verksamheten fortlöpande uppfyller de villkor som ställs och att tillsynsområdet därmed skulle bli begränsat eller växa i omfattning. När det gäller alternativet att en länsstyrelse skulle kunna vara tillsynsmyndighet bör också beaktas att endast vissa länsstyrelser skulle

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ha ett tillsynsuppdrag och att en länsstyrelses tillsynsuppdrag inte skulle omfatta hela länet även om det finns en eller flera kommunala lantmäterimyndigheter i länet.

Utredningen har beaktat att de områden som tillsynen avser kräver att tillsynsmyndigheten har särskilda kunskaper om verksamhet inom fastighetsbildningsområdet. Det är en viktig förutsättning för att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma om en kommunal lantmäterimyndighet har förutsättningar att fortlöpande uppfylla villkoren som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen har därför bedömt att ett tillsynsuppdrag för en särskild myndighet eller för en länsstyrelse skulle innebära ökade kostnader för en tillsynsverksamhet som inte heller skulle vara kontinuerlig när det gäller tillsynsobjekten och därför skulle vara svårt att förena med kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet som bör vara utgångspunkten för tillsynsverksamheten.

Utredningen bedömer att Lantmäteriet är den statliga myndighet som har bäst förutsättningar att utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet och föreslår därför att Lantmäteriet även fortsättningsvis ska ansvara för tillsynen över en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningens ställningstagande blir därför att Lantmäteriet fortsättningsvis är den myndighet som bör ansvara för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Den rättsliga regleringen av tillsynens innehåll bör förtydligas

Utredningens utvärdering visar att Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna är överens om att det i viss mån har varit osäkert vad som ingår i tillsynsverksamheten och också förutsättningarna för att Lantmäteriet ska anmäla till regeringen om att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet bör upphöra.

Utredningen föreslår att 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas så att det framgår att den statliga lantmäterimyndigheten utövar tillsyn över att de kommunala lantmäterimyndigheterna fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. På det sättet klargörs vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna omfattar och att tillsynen ska ske med utgångspunkt i hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäteri-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

myndighet uppfylls över tid och i enlighet med de förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller för alla myndigheter.

Utredningen föreslår också att det av 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska framgå att den statliga lantmäterimyndigheten innan ett tillsynsärende avslutas ska ta ställning till om en anmälan enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska göras till regeringen. Genom att förtydliga att den statliga lantmäterimyndigheten innan avslutandet av ett tillsynsärende ska ta ställning till om en anmälan till regeringen ska göras, blir det tydligt att utgångspunkten är att den kommunala lantmäterimyndigheten under tiden som ett tillsynsärende pågår ska ges rimliga möjligheter att åtgärda en eventuell brist innan en anmälan sker.

Det bedöms inte finnas behov av andra tillsynsåtgärder

Utredningen bedömer att det inte är motiverat att införa bestämmelser om fler tillsynsåtgärder, till exempel förelägganden eller varningar. Ett införande av fler möjligheter till åtgärder riskerar att minska effektiviteten i tillsynen eftersom tillsynsprocessen kan förlängas och bli mer komplicerad.

Tydligare och nya bestämmelser i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar

En mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare

Utredningen föreslår en tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som anger att avgifter som bestäms enligt förordningen ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en avgiftssättning som är mer förutsägbar för sakägare.

Utredningen bedömer att förslaget innebär en tydlig utgångspunkt för Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas tillämpning av bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och för Lantmäteriet när föreskrifter om avgifter med stöd av bemyndigandena ska beslutas. En tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger incitament att tillämpa förordningens olika bestämmelser utifrån

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kraven på kostnadseffektivitet i förrättningsverksamheten och förutsägbarhet för sakägarna i avgiftssättningen. Utredningen bedömer att förslaget också ökar förutsättningarna för regeringen att styra och följa upp kostnadseffektiviteten i förrättningsverksamheten.

En tydligare bestämmelse om uttag av avgifter

Utredningen föreslår en ny bestämmelse som anger att avgifter som tas ut med timtaxa enligt 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska beräknas utifrån hur lång tid som skäligen behövts för handläggningen.

Utredningen bedömer att det är viktigt att myndighetsinterna förhållanden får mindre genomslag i den slutliga kostnaden för sakägaren. Utredningen föreslår därför att det av 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska framgå att när timtaxa tillämpas ska lantmäterimyndigheterna debitera sakägarna för den tid som skäligen behövts för handläggningen. Det innebär att den slutliga debiteringen alltid måste föregås av en skälighetsbedömning som utgår från samtliga omständigheter i det enskilda fallet, vilket medför ett större bedömningsutrymme jämfört med bedömningen av vilka kostnader som behövts för handläggningen. Förslaget medför en viss risk för att lantmäterimyndigheten inte får full kostnadstäckning för all handläggning som utförs i ett enskilt ärende. Utredningen bedömer att det får finansieras utifrån den samlade intäkten av all förrättningsverksamhet.

En ny bestämmelse om fast avgift för mindre tidskrävande förrättningar

Utredningen föreslår att det i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska införas en bestämmelse om att fast avgift ska tas ut för förrättningar med en handläggningstid som är högst 20 timmar om det inte i ett enskilt fall finns särskilda skäl att i stället beräkna avgiften utifrån den tid som lagts ned.

Utredningen bedömer att en bestämmelse som innebär att lantmäterimyndigheten i vissa fall som huvudregel ska debitera en fast avgift bör medföra större incitament till kostnadseffektivitet i avgiftssättningen. Det kan också skapa goda förutsättningar för en

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

framtida utvärdering och uppföljning av vilka effekter en debitering med fast avgift får, i fråga om kundnöjdhet, effektivitet och i förhållande till principen om full kostnadstäckning. Utredningen bedömer att förrättningar som har en begränsad omfattning och därför behöver mindre än totalt 20 timmars arbete för handläggning av ärendet bör vara lämpliga att debitera med fast avgift. Detta gäller oavsett om förrättningen genomförs och avslutas med ett avslutningsbeslut eller ett inställelsebeslut.

Utredningen bedömer att lantmäterimyndigheten, om det finns särskilda skäl, i stället för att tillämpa en fast avgift kan bestämma avgiften enligt timtaxa om den faktiska handläggningstiden är väsentligt kortare än 20 timmars arbete och det därmed framstår som oskäligt att debitera sakägaren en fast avgift.

En tydligare bestämmelse om information till sakägare om möjligheten att begära anbud om fast pris

Utredningen föreslår att det ska införas en bestämmelse i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som anger att lantmäterimyndigheten ska informera sakägare om möjligheten att begära ett skriftligt anbud om fast avgift.

Av utredningens utvärdering har det framgått att bestämmelsen om att en sakägare kan begära att lantmäterimyndigheten, om det är möjligt, lämnar skriftligt anbud för en viss förrättning eller del av förrättning tillämpas i mycket liten utsträckning. Utredningen bedömer att en ökad tillämpning av bestämmelsen skulle leda till en ökad förutsägbarhet, och därmed också rättssäkerhet, för sakägarna i förrättningsärenden. Det finns därför skäl att införa en bestämmelse om att sakägare ska informeras om möjligheten att begära ett skriftligt anbud.

De kommunala lantmäterimyndigheternas avgifter i förrättningsverksamhet

Utredningen föreslår att bemyndigandet i 14 § förordning om avgifter vid lantmäteriförrättningar för de kommunala lantmäterimyndigheterna om att besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet meddelat föreskrifter om ska upphävas. Av den förslagna nya lydelsen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

av 14 § förordning om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska det framgå att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska tillämpa samma avgifter som Lantmäteriet meddelar föreskrifter om.

Utredningens utvärdering visar att avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten i landet skiljer sig åt beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger förrättningen. Utredningen bedömer att det är av grundläggande betydelse för enhetlighet och rättssäkerhet för de enskilda som berörs av den offentligrättsliga verksamheten att avgiftssättningen inom avgiftsbelagd offentligrättslig verksamhet är lika i hela landet. Den enskilde sakägaren som berörs av den myndighetsutövning som förrättningsverksamheten innebär ska inte påverkas av att staten organiserat ansvaret för att utföra förrättningsverksamheten i en geografisk uppdelning mellan Lantmäteriet och flera kommunala lantmäterimyndigheter.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs i fråga om fastighetsbildningslagen (1970:988) att 4 kap. 7 och 7 a §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap.	
7 §[1]	
En förrättning *skall* handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. Ligger fastigheterna under flera lantmäterimyndigheter, *skall* förrättningen handläggas av endera myndigheten.	En förrättning *ska, med undantag för en förrättning som anges i andra stycket,* handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. Ligger fastigheterna under flera lantmäterimyndigheter, *ska* förrättningen handläggas av endera myndigheten. *En förrättning där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.*

[1] Senaste lydelse 2003:628.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

4 kap.

7 a §[2]

Om en kommun är sakägare vid en förrättning som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet, får kommunen eller en annan sakägare begära att förrättningen i stället ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

En sådan begäran ska göras hos förrättningslantmätaren innan förrättningen har avslutats. Förrättningen ska då avbrytas och ärendet överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Om en sakägare har begärt överlämning av en förrättning enligt första stycket i uppenbart otillbörligt syfte får beslut fattas om att sakägaren ska betala de ökade förrättningskostnaderna, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägare i förrättningen. Innan ett sådant beslut meddelas ska sakägaren ges tillfälle att yttra sig.

Bestämmelserna i denna paragraf omfattar inte förrättningar som grundas på avtal om köp, byte eller gåva enligt 4 kap. jordabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

För förrättningar som har påbörjats före ikraftträdandet tillämpas 4 kap. 7 a § i den äldre lydelsen.

[2] Senaste lydelse 2008:543.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet

dels att 2 § och 4–6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
För tillstånd krävs att kommunen visar att	
1. myndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde,	
2. myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet *och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten*,	2. myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet,
3. *myndigheten kommer att få* en för ändamålet lämplig organisation *och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens skall kunna upprätthållas*,	3. *myndighetens verksamhet kommer att ha tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och att myndigheten får* en för ändamålet lämplig organisation *som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen*,
4. *minst två tjänstemän inom myndigheten kommer att ha* den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar,	4. *myndigheten kommer att ha ett tillräckligt antal medarbetare som har* den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar, *och*
5. *myndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.*	5. *myndigheten kommer att använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av den statliga lantmäterimyndigheten.*

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kommunen ska, efter att tillstånd meddelats, visa att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren enligt punkterna 1–5.

4 §[1]

En kommunal lantmäterimyndighet ska börja sin verksamhet vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan tillståndet meddelades.

Verksamheten får påbörjas tidigare än vad som framgår av första stycket, om den statliga lantmäterimyndigheten i det enskilda fallet beslutar om det.

När en kommunal lantmäterimyndighet börjar sin verksamhet enligt första eller andra stycket, ska den statliga lantmäterimyndigheten överlämna samtliga pågående ärenden i kommunen till den kommunala lantmäterimyndigheten med undantag för ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet inte ska handlägga enligt 5 § 1–5 eller om det av annat skäl är uppenbart oskäligt att ett pågående ärende överlämnas.

5 §[2]

Den kommunala lantmäterimyndigheten handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Till den statliga lantmäterimyndigheten ska *dock* överlämnas

Den kommunala lantmäterimyndigheten handlägger *i huvudsak* ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Till den statliga lantmäterimyndigheten ska överlämnas *förrättningar och andra ärenden*

[1] Senaste lydelse 2008:532.
[2] Senaste lydelse 2009:563.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

1. *förrättningar* som avses i 4 kap. 7 a § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),

2. *förrättningar* som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden,

3. stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse, *och*

4. *andra särskilda förrättningar* som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten.

1. som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen (1970:988),

2. som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden,

3. *som avser* stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse,

4. som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten, *och*

5. om det när ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas.

Beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten att överlämna en förrättning får inte överklagas.

5 a §

En kommunal lantmäterimyndighet får inom sitt verksamhetsområde utföra uppdragsverksamhet under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndighetens oberoende i förhållande till kommunen och att verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

	Uppdragsverksamheten får endast omfatta *1. upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning,* *2. rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor,* *3. upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ett ärende i förrättningsverksamhet, och* *4. gränsutvisning.* *Den kommunala lantmäterimyndigheten ska ta ut avgifter för genomförd uppdragsverksamhet och redovisa resultatet till den statliga lantmäterimyndigheten.*
6 §[3]	
Den statliga lantmäterimyndigheten utövar tillsyn över verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna.	Den statliga lantmäterimyndigheten utövar tillsyn över *att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § 1–5.* *Den statliga lantmäterimyndigheten ska senast innan ett tillsynsärende avslutas ta ställning till om en anmälan enligt 8 § ska göras.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

[3] Senaste lydelse 2008:532.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar

dels att 1, 2, 4, 5 och 14 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 13 § ska lyda ”Övriga bestämmelser”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Denna förordning innehåller bestämmelser om avgifter för förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet och om beslut om debitering av förrättningskostnader (räkningar).	Denna förordning innehåller bestämmelser om avgifter för förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet och om beslut om debitering av förrättningskostnader (räkningar). *Avgifter som bestäms enligt denna förordning ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en avgiftssättning som är förutsägbar för sakägare.*
2 §[2]	
Med förrättning avses i denna förordning även godkännande av överenskommelser enligt 43 § och av ändringar enligt 43 a § anläggningslagen (1973:1149), registrering av andelstal enligt 24 a § samma lag och frigörande av fastighetstillbehör enligt 12 a § ledningsrättslagen (1973:1144).	
Taxeavgift som beslutas med stöd av denna förordning ska även omfatta lantmäterimyndighetens kostnader för införande i fastighetsregistret.	Taxeavgift som beslutas med stöd av denna förordning ska även omfatta lantmäterimyndighetens kostnader för införande i fastighetsregistret *och kostnader för Lantmäteriets ansvar enligt 5 a § första stycket förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.*

[1] Senaste lydelse 1998:1188.
[2] Senaste lydelse 2022:364.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

4 §[3]

Avgiften ska antingen beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med fast belopp för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret.

Avgiften ska antingen beräknas utifrån hur lång tid som *skäligen* behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med fast belopp för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret.

Har handläggningen av förrättningen behövt högst 20 timmars arbete ska avgiften tas ut med fast belopp, om det inte finns särskilda skäl att beräkna avgiften enligt första stycket.

Om en sakägare begär det *skall* lantmäterimyndigheten, om det är möjligt, för en viss förrättning eller för en del av förrättningen, lämna ett skriftligt anbud.

Om en sakägare begär det *ska* lantmäterimyndigheten, om det är möjligt, för en viss förrättning eller för en del av förrättningen, lämna ett skriftligt anbud.

5 §[4]

Lantmäterimyndigheten ska informera sakägaren om möjligheten att begära skriftligt anbud enligt första stycket.

14 §[5]

En kommunal lantmäterimyndighet *får besluta om lägre avgifter än de* som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om enligt 3 §.

En kommunal lantmäterimyndighet *ska tillämpa de bestämmelser om avgifter* som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om enligt 3 §.

[3] Senaste lydelse 2017:1296.
[4] Senaste lydelse 1998:1188.
[5] Senaste lydelse 2008:697.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet

dels att 5 § och 12 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §[1]	
Lantmäteriet ska	
1. ansvara för uppbyggnad, drift, uppdatering och tillhandahållande av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation, inklusive de allmänna kartorna,	
2. handlägga inskrivningsärenden enligt jordabalken,	
3. handlägga förrättningar,	
4. ansvara för drift och uppdatering av pantbrevssystem och lägenhetsregister och för att tillhandahålla pantbrevsinformation, information från pantbrevssystem, pantbrevsanknuten information och information från lägenhetsregister,	
5. ansvara för de nationella geodetiska referensnäten,	
6. verka för enhetlighet, samordning och kvalitet inom mätningsområdet och inom det karttekniska området,	
7. verka för ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick samt besluta om ortnamn i den utsträckning inte någon annan myndighet har befogenhet att göra det,	
8. ansvara för redovisning, tillsyn och skötsel av Sveriges riksgräns på land mot Finland,	
9. bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet inom sitt verksamhetsområde,	
10. avgöra ärenden om fastigheters skattetal,	
11. utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna, och	11. utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna *enligt 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet*, och

[1] Senaste lydelse 2025:1.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

12. tillgodose Försvarsmaktens behov av geografisk information och fastighetsinformation samt av råd och stöd i fråga om sådan information.

5 a §

Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet.

Lantmäteriet ansvarar också för att följa upp och i årsredovisningen redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet.

12 §[2]

Lantmäteriet får bedriva uppdragsverksamhet endast om verksamheten omfattar

1. upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning,
2. rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga och geodetiska frågor,
3. rådgivning och utbildning i fastighetstekniska frågor i samband med upprättande av sådan redovisning i planbeskrivningen som avses i 4 kap. 33 § första stycket 3 plan- och bygglagen (2010:900),
4. upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med fastighetsbildning,
5. förslag till detaljplaneändring av genomförandekaraktär som behövs för att genomföra en förrättning,
6. gränsutvisning,
7. upprättande av avtal enligt anläggningslagen (1973:1149),
8. bildande av samfällighetsförening,
9. myndighetssamverkan som avser uppdrag åt statliga myndigheter,

[2] Senaste lydelse 2011:414.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10. mätning, beräkning och kartläggning (MBK-verksamhet) samt underlag och förslag till enklare detaljplan av genomförandekaraktär i de delar av Sverige där andra lösningar saknas av marknadsskäl, eller

11. tekniskt handläggningsstöd i förrättningsprocessen.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Regeringen beslutade den 27 mars 2024 om utredningens direktiv (dir. 2024:34).

Enligt direktiven ska utredningen göra en översyn av lantmäterimyndigheternas organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för både den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Utredningen ska föreslå en tydligare bestämmelse om vad som ingår i Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. När det gäller de kommunala lantmäterimyndigheterna ska utredningen föreslå tydligare bestämmelser om kommunala lantmäterimyndigheters ansvarsområde och vilka villkor som ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen ska också ta ställning till om kommuner ska tillåtas att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningen. Utredningen ska ta ställning till om Lantmäteriet ska fortsätta vara tillsynsmyndighet över de kommunala lantmäterimyndigheterna, föreslå tydligare bestämmelser om vad som ska ingå i tillsynen och föreslå hur regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat. Slutligen ska utredningen lämna förslag om uttag av avgifter i förrättningsverksamheten som innebär en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare. Inriktningen för utredningens arbete är enligt direktiven att staten även i fortsättningen ska ha det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, att ansvaret för förrättningsverksamheten ska organiseras så att det finns goda förut-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

sättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet och att de samlade resurserna kan användas så effektivt som möjligt.

2.2 Uppdragets genomförande

Utredningens arbete inleddes den 2 april 2024 och utredningen har haft tio sammanträden med experter och sakkunniga, varav ett sammanträde under två dagar. Sakkunniga och experter har också haft möjlighet att fortlöpande under utredningens arbete inkomma med förslag och synpunkter som har varit värdefulla för utredningens arbete och diskuterats vid sammanträden med alla sakkunniga och experter.

Utredningen har haft möten med och fått värdefulla synpunkter från olika myndigheter och aktörer som i sin verksamhet ofta berörs av bestämmelserna i fastighetsbildningslagen (1970:988) som sakägare eller som företrädare för sakägare. Utredningen har haft kontakter med Akademiska Hus AB, Atrium Ljungberg AB, Einar Mattsson AB, Ekonomistyrningsverket, Fastighetsägarna, Fortifikationsverket, Försvarsmakten, Jernhusen AB, JM AB, de kommunala lantmäterimyndigheterna i Göteborg, Lund, Nacka, Sandviken och Stockholm, Lantmäteriet, Mark- och miljööverdomstolen i Svea hovrätt, Nätverket för bostadsutvecklarnas bolagslantmätare, Nätverket för kommuner med kommunala lantmäterimyndigheter, Riksförbundet enskilda vägar, Rikshem AB, Statens fastighetsverk, Styrgruppen för samverkan om ett framtida tekniskt handläggningsstöd till förrättningsverksamhet, Sveriges Kommuner och Regioner, Säkerhetspolisen, Trafikverket, Upphandlingsmyndigheten och Vesterlins & Co AB. De synpunkter som har framförts vid dessa kontakter har beskrivits för utredningens sakkunniga och experter och diskuterats vid sammanträden.

Utredningen har därutöver haft en dialog med Utredningen om koordinatbestämda fastighetsgränser (SOU 2025:80) och Utredningen om kontroll vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av väsentlig betydelse för totalförsvaret (SOU 2024:84).

Utredningen har under hösten 2024 haft kontakt med fastighetsbildningsmyndigheter i Danmark, Finland och Norge.

Utredningen har den 3 oktober 2024 genomfört ett studiebesök hos den kommunala lantmäterimyndigheten i Nacka kommun och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

i samband med besöket också haft möjlighet att närvara vid förrättningsverksamhet som gällde en fastighet i Nacka kommun. Utredningen har den 4 november 2024 besökt funktionen Ärendemottagning vid Lantmäteriet i Gävle.

Den statistik om förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna som utredningen har använt i betänkandet har, om inte annat anges i texten, tagits fram av Lantmäteriet.

2.3 Begrepp som används i betänkandet

Utredningen använder i betänkandet begreppet fastighetsbildningsverksamhet när Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet beskrivs mer övergripande och gäller då all den verksamhet som lantmäterimyndigheterna genomför.

Begreppet förrättningsverksamhet används när utredningen beskriver de förrättningar som ska genomföras av lantmäterimyndigheter enligt 4 kap. fastighetsbildningslagen, de ärenden som enligt annan författning ska handläggas som förrättningar samt de ärenden som i avgiftshänseende jämställs med förrättning enligt bestämmelser i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Lantmäteriet är enligt 1 § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet den statliga lantmäterimyndigheten. Lantmäteriet har flera uppdrag som gäller fastighetsbildningsverksamhet. Utredningen har valt att ange Lantmäteriet i de texter som beskriver Lantmäteriets uppdrag inom fastighetsbildningsverksamheten och att i utredningens förslag till ändring i lag använda uttrycket den statliga lantmäterimyndigheten.

2.4 Betänkandets disposition

Kapitel 1 innehåller utredningens författningsförslag. Kapitel 2 redovisar utredningens uppdrag och arbete.

Kapitel 3 innehåller en beskrivning av nuvarande bestämmelser om statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och bestämmelserna i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kapitel 4 redovisar statliga utredningar och rapporter från Riksrevisionen och Statskontoret som har utgjort ett viktigt underlag för utredningens arbete.

Kapitel 5 beskriver hur ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten är organiserat i de nordiska länderna.

Kapitel 6 innehåller en beskrivning och utvärdering av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och en beskrivning av ansvarsfördelningen inklusive kostnadsfördelningen i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Kapitel 7 innehåller utredningens överväganden och förslag om en tydligare och mer ändamålsenlig organisering av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Kapitlet innehåller förslag om vad som ska ingå i Lantmäteriets övergripande ansvar, förslag om hur Lantmäteriet ska följa upp och redovisa det samlade resultatet i all förrättningsverksamhet, förslag om hur kostnaderna för det övergripande ansvaret ska fördelas mellan lantmäterimyndigheterna och en analys av om utredningens förslag som gäller statens övergripande ansvar är förenligt med relevanta regelverk för upphandling, konkurrens och statsstöd.

Kapitel 8 innehåller en beskrivning och utvärdering av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar för att bedriva verksamheten resurseffektivt och rättssäkert.

Kapitel 9 innehåller utredningens överväganden och förslag om förtydliganden och förändringar i bestämmelser om vilken förrättningsverksamhet och annan verksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för. Kapitlet innehåller också förslag om ansökningar om förrättningar som ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet och förslag om överlämnande av förrättningar och andra ärenden när bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) kan antas bli tillämpliga. I kapitlet finns också ett förslag som gäller sakägares ansvar för förrättningskostnader om en begäran om överlämnande till Lantmäteriet har gjorts i uppenbart otillbörligt syfte, ett förslag om en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet och ett förslag om förtydligande av bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om överlämnande av ärenden till den statliga lantmäterimyndigheten.

Kapitel 10 innehåller en beskrivning av de nuvarande villkoren för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kapitel 11 innehåller utredningens förslag om vilka villkor som enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Kapitlet innehåller också utredningens förslag om hur övergången till en kommunal lantmäterimyndighet bör regleras i författning.

Kapitel 12 innehåller utredningens bedömning och ställningstagande som gäller kommuners möjligheter att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan och möjligheter att samverka inom förrättningsverksamheten.

Kapitel 13 innehåller en utvärdering av Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Kapitel 14 innehåller utredningens överväganden och förslag om vilken myndighet som ska ansvara för tillsynsverksamheten och förslag om tydligare bestämmelser ansvaret för tillsynen och tillsynens innehåll.

Kapitel 15 innehåller en utvärdering av bestämmelserna om lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter.

Kapitel 16 innehåller utredningens förslag om ändringar i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar och förslag om en kommunal lantmäterimyndighets tillämpning av bestämmelserna.

Kapitel 17 innehåller utredningens förslag om när de ändringar i lagstiftning som utredningen föreslår ska träda i kraft och utredningens bedömningar av när föreslagna ändringar i förordningar kan träda i kraft. Kapitlet innehåller också utredningens förslag när det gäller övergångsbestämmelser till förslagen om ändringar i lag och utredningens bedömningar som gäller övergångsbestämmelser och förslag till ändringar i förordning.

Kapitel 18 redovisar utredningens bedömning av konsekvenserna av de förslag som lämnas och på vilka sätt utredningens förslag bedöms leda till förbättrade förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningen. Utredningen redovisar också i vilka fall det bedöms uppstå kostnader för att genomföra förslagen, hur dessa kostnader ska finansieras och vilka övriga samhällsekonomiska effekter som kan förväntas.

Kapitel 19 innehåller författningskommentarer till utredningens lagförslag.

3 Nuvarande bestämmelser

3.1 Inledning

Fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar. Regeringen har genom förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet delegerat ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten till Lantmäteriet. Det innebär att Lantmäteriet ansvarar för att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet har förutsättningar för att vara effektiv, enhetlig och rättssäker. Lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet innebär att en kommun kan ansöka om regeringens tillstånd att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. En kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats efter tillstånd av regeringen svarar för handläggningen av förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamhet i en kommun.

I regeringens proposition 2005/06:5 Lantmäteriverksamheten analyserades frågan om fastighetsbildningsverksamhet som ett offentligt åtagande (s. 27–28). Regeringen framhöll att det främsta skälet till att fastighetsbildningsverksamheten även fortsatt ska vara ett offentligt åtagande är att en rationell fastighetsindelning har stor betydelse för möjligheterna att utnyttja mark och vatten på ett effektivt sätt. Regeringen konstaterade också att fastighetsbildningsverksamhet kan jämställas med annan infrastruktur som vägar och järnvägar och att verksamhetens karaktär av myndighetsutövning och fastighetsregistrets betydelse för en effektivt fungerande fastighetsmarknad sammantaget utgör starka skäl för ett fortsatt offentligt åtagande.

I detta kapitel beskriver utredningen den rättsliga regleringen som gäller statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och de bestämmelser som nu gäller för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som, inom kommunens geografiska område, ska svara för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

handläggning av förrättningar och ärenden. Kapitlet beskriver också den historiska bakgrunden till de bestämmelser som gäller i dag.

3.2 Regeringsformen

Enligt 1 kap. 8 § regeringsformen finns det för den offentliga förvaltningen statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter. I 12 kap. 1 § regeringsformen anges att Justitiekanslern och andra statliga förvaltningsmyndigheter som inte enligt regeringsformen eller annan lag är myndigheter under riksdagen lyder under regeringen. I 14 kap. 1 § regeringsformen anges att beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar och i 2 § anges att kommunerna sköter regionala och kommunala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lagstiftning.

Genomförande av statlig och kommunal verksamhet sker enligt lag eller förordning som enligt bestämmelser i 8 kap. regeringsformen beslutas av riksdagen eller regeringen.

Riksdagen beslutar om lagstiftning som gäller enskildas personliga ställning och ekonomiska förhållanden inbördes och förhållandet mellan enskilda och det allmänna som gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (8 kap. 2 § regeringsformen). Regeringen beslutar om föreskrifter om verkställighet av lag och föreskrifter som följer av regeringens restkompetens (8 kap. 7 § regeringsformen).

3.3 Myndighetsförordningen

Regeringen beslutar om myndighetsförordningen (2007:515) som innehåller bestämmelser om statliga myndigheters ledning och ansvar för att genomföra verksamheten. Enligt 3 § myndighetsförordningen ansvarar myndighetens ledning för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt och de förpliktelser som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att myndigheten hushållar väl med statens medel.

Enligt 6 § myndighetsförordningen ska myndigheten fortlöpande utveckla verksamheten och verka för att genom samarbete med myn-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

digheter och andra ta tillvara de fördelar som kan vinnas för enskilda och för staten som helhet. Myndigheten ska också enligt denna bestämmelse tillhandahålla information om myndighetens verksamhet och följa sådana förhållanden utanför myndigheten som har betydelse för verksamheten.

3.4 Förordningen med instruktion för Lantmäteriet

3.4.1 Allmänt om styrningen

I myndigheternas instruktioner kan regeringen bestämma hur myndigheten ska ledas och vilka frågor som myndighetens ledning ska ansvara för som bland annat arbetsordning, organisation och verksamhetsplan (4 § myndighetsförordningen).

Lantmäteriet är enligt 1 § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet den statliga lantmäterimyndigheten. Lantmäteriet är förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsindelning, om grundläggande geografisk information och fastighetsinformation, om inskrivning enligt jordabalken och om geodetiska referenssystem (2 §). Lantmäteriet leds av en styrelse (13 §). Generaldirektören är myndighetschef (24 §).

Alla myndigheter ska i sitt arbete följa sin instruktion och ta ansvar för att genomföra myndighetens uppdrag på bästa sätt. I det ligger att myndigheten ansvarar för att organisera arbetet på ett sätt som ger möjlighet till effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet. Utifrån bestämmelserna i myndighetsförordningen och förordningen om myndighetens instruktion styr regeringen myndigheten ”precis så bestämt och i den omfattning som man finner lämpligt i varje särskild situation”, se prop. 1986/87:99 s. 27. Regeringens styrning av myndigheter och uppföljningen av myndighetens genomförande av sitt uppdrag sker utifrån myndighetsdialoger, myndighetens årsredovisningar och regeringsuppdrag.

Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag (12 kap. 2 § regeringsformen).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

3.4.2 Bestämmelser om Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildning

Lantmäteriet har ansvar för många verksamheteter och frågor utöver fastighetsbildningsverksamheten.

När det gäller fastighetsbildningsverksamheten har Lantmäteriet ett övergripande ansvar för all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Det övergripande ansvaret påverkas inte av att det finns kommunala lantmäterimyndigheter, se prop. 1995/96:78 s. 46.

Det finns flera bestämmelser i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet som gäller Lantmäteriets övergripande ansvar för all förrättningsverksamhet inom fastighetsbildningen. Enligt 3 § 1 instruktionen ska Lantmäteriet verka för en enhetlig och ändamålsenlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning.

I 5 § 11 Lantmäteriets instruktion finns en bestämmelse som anger att Lantmäteriet ska utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Enligt 6 § 6 instruktionen ska Lantmäteriet inom ramen för sitt verksamhetsområde ge råd och stöd.

Enligt 9 § instruktionen ska Lantmäteriet se till att de regelverk och rutiner som myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag.

Dessa bestämmelser i Lantmäteriets instruktion reglerar alltså Lantmäteriets övergripande ansvar för all förrättningsverksamhet i hela landet.

3.5 Lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Den nuvarande lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Det huvudsakliga motivet till lagen var behovet av att samordna fastighetsbildningsverksamheten med plan- och byggprocessen, se prop. 1995/96:78 s. 46. I förarbetena till lagen anges att fastighetsbildningsverksamheten är ett statligt ansvarsområde, men att det för kommunerna är en frivillig verksamhet, se prop. 1995/96:78 s. 47–48. På samma sätt som gäller för alla myndigheter ska verksamheten inom en kommunal lantmäterimyndighet motsvara de krav som ställs i grundlagen om att beakta

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

allas likhet inför lagen och om att iaktta saklighet och opartiskhet, se prop. 1995/96:78 s. 46.

Enligt 1 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet får regeringen meddela tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och att svara för verksamheten vid myndigheten.

Enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet måste vissa villkor vara uppfyllda för att regeringen ska kunna besluta om tillstånd för en kommun som vill inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. För tillstånd krävs enligt 2 § att kommunen visar att

1. myndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde
2. myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten
3. myndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas
4. minst två tjänstemän inom myndigheten kommer att ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar
5. myndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.

I 3 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns bestämmelser om att ansökan ska ges in till den statliga lantmäterimyndigheten, att den ska vara skriftlig och att den ska innehålla den utredning som krävs för ärendets prövning.

I 4 § finns bestämmelser om när en nyinrättad kommunal lantmäterimyndighet ska börja sin verksamhet.

En kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet beskrivs i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Enligt bestämmelsen ska en kommunal lantmäterimyndighet svara för att handlägga ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. I bestämmelsen anges att vissa förrättningar ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Det gäller

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

1. förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § andra stycket fastighetsbildningslagen (1970:988)
2. förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden
3. stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse
4. andra särskilda förrättningar som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten.

Bestämmelsens första punkt gäller förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § andra stycket fastighetsbildningslagen där kommunen är sakägare och kommunen eller en annan sakägare begär att den statliga lantmäterimyndigheten ska handlägga ärendet. Enligt 4 kap. 7 a § tredje stycket gäller bestämmelserna i 4 kap. 7 a § inte förrättningar som grundas på köp, byte eller gåva enligt 4 kap. jordabalken (1970:994).

Beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten att överlämna en förrättning får enligt 5 § sista stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte överklagas.

Enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utövar Lantmäteriet tillsyn över verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna. I 7 § samma lag finns en bestämmelse om förfarandet när en kommunal lantmäterimyndighet inte längre vill svara för förrättningsverksamheten inom kommunen. I 8 § samma lag finns en bestämmelse om att regeringen efter anmälan från Lantmäteriet utifrån vissa förutsättningar kan återkalla ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

3.6 Finansiering av förrättningsverksamheten

Fastighetsbildningsverksamhet finansieras genom avgifter. Bestämmelser om avgifter vid lantmäteriförrättningar finns i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Enligt 3 § i förordningen får Lantmäteriet meddela föreskrifter om avgifter för förrättningar och vissa andra ärenden. Förordningen utgår från riksdagens ställningstagande att kostnaderna för fastighetsbildningen ska betalas av berörda sakägare (se prop. 2005/06:5 s. 52 samt prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/94:313).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Av förarbetena till bestämmelserna om finansiering av fastighetsbildningsverksamhet framgår att alla lantmäterimyndigheter tillämpar samma avgiftssystem (se prop. 1994/95:166 s. 23). Avgifter som har betalats till Lantmäteriet disponeras av Lantmäteriet (30 b § förordningen (2009:946) med instruktion för lantmäteriet).

Av 14 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar framgår att en kommunal lantmäterimyndighet får besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om.

3.7 Lagstiftning om ärenden i fastighetsbildningsverksamheten

3.7.1 Fastighetsbildningsverksamhet

Fastighetsbildningsverksamhet omfattar många olika typer av ärenden. I fastighetsbildningsverksamheten ingår till exempel ärenden som avser nybildning av fastigheter, omfördelning av mark mellan fastigheter, bildande eller ändring av servitut eller ärenden om bestämmande av fastighetsgränser. Andra ärenden som omfattas är till exempel ärenden om fastighetsregistrering, ledningsrätt, gemensamhetsanläggning eller ärenden om bildande av en samfällighetsförening.

Lagstiftning om ärenden i fastighetsbildningsverksamheten finns bland annat i fastighetsbildningslagen (1970:988), anläggningslagen (1973:1149), ledningsrättslagen (1973:1144), lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering, lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter och lagen (2000:224) om fastighetsregister.

3.7.2 Förrättningsverksamhet

De förvaltningsrättsliga ramarna för fastighetsbildningsverksamhet finns i förvaltningslagen (2017:900) och fastighetsbildningslagen (1970:988). Om en annan lag eller förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från förvaltningslagen tillämpas bestämmelsen i den andra lagen (se 4 § förvaltningslagen).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förvaltningslagen

I 5–8 §§ förvaltningslagen finns bestämmelser om grunderna för en god förvaltning. I dessa bestämmelser anges vad som är grunderna för god förvaltning och att en myndighets verksamhet ska motsvara krav på legalitet, objektivitet och proportionalitet. En myndighet får enligt 5 § endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen och verksamheten ska vara saklig och opartisk. Enligt 6 § ska myndigheten se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla och myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta tillvara sina intressen. I bestämmelsen regleras också i vilken utsträckning det är lämpligt att ge hjälp i ett enskilt ärende och inom vilken tid det ska ske. I 7 § finns bestämmelser om myndighetens tillgänglighet. En myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när kontakter kan tas.

Förvaltningslagen innehåller också bestämmelser som ställer allmänna krav på handläggning av ärenden, inledande av ärenden, beredning av ärenden, myndighetens beslut och överklagande. I den mån fastighetsbildningslagen eller annan lag inte innehåller avvikande bestämmelser är bestämmelserna i förvaltningslagen tillämpliga vid genomförande av förrättningsverksamhet.

Fastighetsbildningslagen

Av fastighetsbildningslagen framgår att frågor om fastighetsbildning prövas vid förrättning som handläggs av lantmäterimyndighet (2 kap. 2 § fastighetsbildningslagen). I 4 kap. fastighetsbildningslagen finns särskilda bestämmelser om hur en fastighetsbildningsförrättning ska genomföras. Bestämmelserna i 4 kap. fastighetsbildningslagen är gemensamma för all fastighetsbildning och gäller i huvudsak också ärenden om fastighetsbestämning och om särskild gränsutmärkning. Bestämmelserna i 4 kap. fastighetsbildningslagen gäller också förrättningar enligt anläggningslagen, ledningsrättslagen och lagen om äganderättsutredning och legalisering, se prop. 1969:128 del B s. 188.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Handläggning av förrättningar i Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter

Vid en lantmäteriförrättning består lantmäterimyndigheten av en förrättningslantmätare, se 4 kap. 1 § fastighetsbildningslagen. Enligt samma bestämmelse ska två gode män ingå i myndigheten när förrättningslantmätaren finner att det behövs eller när sakägare begär det och om det inte föranleder oskäligt dröjsmål.

Enligt 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen ska en förrättning handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna, men om förrättningen rör fastigheter under flera lantmäterimyndigheter ska förrättningen handläggas av endera myndigheten.

Enligt 4 kap. 14 § fastighetsbildningslagen är huvudregeln att lantmäterimyndigheten ska hålla sammanträde med sakägarna där sakägarna får tillfälle att yttra sig och lägga fram utredning i frågor som behandlas vid sammanträdet. Om fastighetsbildningen är tillåten avslutas förrättningen genom ett avslutningsbeslut enligt 4 kap. 29 § fastighetsbildningslagen.

En lantmäteriförrättning kan i viss mån jämföras med ett domstolsförfarande eftersom de olika sakägarna i ärendet ges möjlighet att delta och tillvarata sin rätt. Det finns dock väsentliga skillnader jämfört med ett domstolsförfarande. En förrättningslantmätare ska till exempel självmant i alla ärenden bevaka allmänna intressen och vissa enskilda intressen och ska alltså genom egna initiativ kunna påverka förrättningen och dess resultat. En annan väsentlig skillnad är att lantmäterimyndigheten ska bistå sakägarna med råd och upplysningar. Jämförelsen mellan förrättningsförfarandet och domstolsförfarandet beskrivs i förarbetena till fastighetsbildningslagen, se prop. 1969:128 del B s. 64.

3.8 Historiskt perspektiv

3.8.1 Från skiftesepokerna till omkring år 1920

Grunden för fastighetsbildningsverksamheten lades år 1628 när Gustav II Adolf gav generalmatematikern Anders Bure i uppdrag att kartlägga Sverige. Genom ett systematiskt arbete av ett fåtal internt utbildade lärlingar skulle kungen få bättre överblick över landet – geografiskt och ekonomiskt – i syfte att öka skatteintäkterna.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Behovet av genomgripande omstrukturering av landets markresurser för jord- och skogsbruk resulterade i de tre skiftesepokerna med början i mitten av 1700-talet. Storskifte, enskifte och slutligen laga skifte genomfördes successivt fram till 1920-talet. Flera så kallade skiftesstadgor och förordningar reglerade denna verksamhet. Skiftena kan betraktas som starten på fastighetsbildningsverksamheten. Lantmätarna, som ursprungligen hade organiserats länsvis under Kammarkollegiet, kom i slutet av denna period att verka åt statliga lantmäterienheter på lokal nivå (distrikt).

Även i städer förekom verksamhet som enligt gällande rätt kan betraktas som fastighetsbildning, med huvudsaklig inriktning på mätningsverksamhet. Mätningsverksamheten i städerna var nära knuten till byggnadsverksamheten och utfördes ofta av en stadsingenjör som var anställd av byggnadsnämnden.

3.8.2 Från omkring år 1920 till år 1972

Fastighetsbildningsverksamheten blev omkring år 1920 organiserad i två separata delar. Något förenklat – och med dagens terminologi – ansvarade staten (genom Lantmäteristyrelsen) för fastighetsbildningsverksamhet i landsbygd och mindre kommuner, medan kommunerna (genom stadsingenjörerna) ansvarade för denna i större kommuner.

Statens ansvar för fastighetsbildningsverksamhet i landsbygd och mindre kommuner 1920–1970

År 1920 blev den statliga Lantmäteristyrelsen centralmyndighet med övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten i landsbygden. I den statliga organisationen ingick länsvisa kontor över hela landet, ledda av överlantmätare. Under länsnivån fanns från början 210 distrikt som leddes av distriktslantmätare.

Överlantmätarens uppgifter var dels att granska arbetet som utfördes i distrikten, dels att registrera förrättningarna och ansvara för länsarkivet vid fastighetsregistermyndigheten. Denna särskilda registermyndighet var inordnad under länsstyrelsen, vilket innebar att överlantmätaren var chef över två olika myndigheter samtidigt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Distriktslantmätare fungerade i princip som egenföretagare och finansierades både av staten och genom ersättningar från sakägarna eller uppdragsgivarna. En central lantmäteritaxa styrde ersättningsnivån och baserades på principen om full kostnadstäckning. Distriktslantmätarens verksamhet finansierades helt genom lantmäteritaxan. På så sätt var den samlade organisationen för fastighetsbildningsverksamhet i landsbygd en blandning mellan statliga och privata aktörer.

Av 1945 års lantmäteriutredning framgår att denna organisering ansågs alltför splittrad och otillfredsställande i flera avseenden bland annat när det gällde kontroll av förrättningarnas kvalitet. Riksdagen beslutade år 1948 att verksamheten skulle förstatligas och att antalet distrikt skulle minska.

Utmaningar uppstod dock även i den nya organisationen och år 1965 tillsatte regeringen en ny utredning för att se över den samlade fastighetsbildningsverksamheten.

Kommunernas ansvar i större kommuner 1918–1970

Lagen (1917:269) om fastighetsbildning i stad reglerade fastighetsbildning i stadsområden fram till dess att fastighetsbildningslagen (1970:988) trädde i kraft år 1972. I fastighetsbildningsverksamheten i stadsområden ingick förutom mätning viss jorddelning och fastighetsregistrering inom kommunen. Många förrättningar var av administrativ karaktär och gällde genomförandet kommunens planbeslut. I vissa kommuner ledde stadsingenjörerna arbetet. Andra lokala organisationsvarianter förekom, särskilt där den statliga Lantmäteristyrelsen ansvarade för en del av ärendena. Verksamheten finansierades genom ersättningar från sakägare eller uppdragsgivare enligt stadsmätningstaxor.

År 1936 blev Lantmäteristyrelsen tillsynsmyndighet för den kommunala fastighetsbildningen, medan Byggnadsstyrelsen fick motsvarade ansvar för stadsplaneväsendet.

Sverige förändrades demografiskt under mitten av 1900-talet då en allt större del av befolkningen bosatte sig i tätorter. Från år 1960 fick fler kommuner sköta fastighetsbildningen i stadsområden. De interna resurserna inom kommunerna var dock inte alltid tillräckliga och privata firmor anlitades för att göra vissa förberedande uppgifter.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

De stora skillnaderna i ansvarsomfattning mellan kommunerna bidrog till en splittrad fastighetsbildningsverksamhet. År 1968 hade Lantmäteristyrelsen hand om minst hälften av verksamheten i två tredjedelar av kommunerna. En kommunindelningsreform var då redan inledd och kom att påverka den kommande omorganisationen inom fastighetsbildningsverksamheten i landet.

3.8.3 Utvecklingen sedan 1970-talet

Regeringen tillsatte år 1965 en utredning om organisation av fastighetsbildningsverksamheten. Syftet var att skapa en verksamhet som skulle fungera på ett så rationellt och ändamålsenligt sätt som möjligt i hela landet utifrån allmänhetens, statens och kommunernas perspektiv. Direktiven betonade att resurser behövde användas bättre, gällande både personal och teknisk utrustning. Det framhölls också att samhällsutvecklingens nya krav på samordning mellan olika fastigheter och anläggningar hade ökat behovet av specialistkompetens inom juridik, teknik och ekonomi. Stöd inom dessa områden från centralt håll sågs som en viktig förutsättning för det operativa arbetet lokalt.

I betänkandet *Nytt lantmäteri* (SOU 1969:43) föreslogs att staten skulle fortsätta att vara centralorgan för fastighetsbildningsverksamheten. Staten föreslogs också som ensam huvudman för fastighetsbildningen. Skälet var att en uppdelning skulle leda till ”stora svårigheter för den i dessa fall nödvändiga statliga organisationen, vars verksamhetsområde inte skulle bestämmas på rationella grunder”. Utredningen ansåg att statens verksamhetsområde skulle bli ”högst orationellt avgränsat och sammansatt och sannolikt successivt krympande” till följd av ett delat huvudmannaskap. (SOU 1969:43 s. 12.)

Utredningen tog också principiell ställning i frågan om verksamhetens genomförande. Utredningen ansåg att fastighetsbildning och andra arbetsuppgifter av rättslig karaktär borde handläggas av ett nationellt statligt lantmäteriorgan. Kommunerna borde dock ges möjlighet att medverka i förrättningarna genom att bistå med vissa tekniska inslag och annat förberedande arbete.

Även finansieringsfrågan behandlades av utredningen. De då gällande taxorna, lantmäteritaxan respektive stadsmätningstaxorna, var avsedda att i princip täcka kostnaderna för fastighetsbildningen. Sakägarna och uppdragsgivarna hade i vissa fall möjlighet att välja

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mellan att betala sakersättning (till exempel för avstyckning) eller ersättning efter överenskommelse (till exempel mätningsuppdrag i planarbete). I övrigt gällde tidsersättning. För vissa förrättningar (till exempel för jord- och skogsbruksändamål eller äganderättsutredning) subventionerade staten eller kommunerna delar av kostnaderna. Utredningen föreslog att staten skulle subventionera större delar av förrättningskostnaderna på grund av verksamhetens betydelse för samhället i stort. Kostnader för fastighetsregistrering skulle finansieras av den som skötte registreringen, det vill säga staten eller respektive kommun. Kostnader för olika slags stöd till verksamheten skulle finansieras av staten.

Några ledamöter reserverade sig mot utredningens förslag. De underströk fastighetsbildningens samband med plan- och byggnadsväsendet och ansåg att förslagen medförde en klar försämring i stora kommuner med stadsingenjörskontor. De var också kritiska till att fastighetsbildning skulle bli ett statligt monopol där statens roll skulle bli mestadels formell. Att staten i många fall skulle sakna möjlighet att påverka de tekniska och utredande arbetsmomenten hos kommunerna skulle inte heller gynna rättssäkerheten.

Reaktionerna från bland annat kommunalt håll blev starka, särskilt på huvudmannaskapsfrågan och i propositionen *Riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten* (prop. 1970:188) lämnade regeringen ett förslag som innebar en kompromiss så att både statliga och kommunala huvudmän fortsatt hade ansvar för fastighetsbildningsverksamheten men med strängare krav på kommuner som ville medverka. Ett skäl var det ökande behovet av effektiv samverkan mellan lantmäteriverksamhet och verksamhet inom planväsendet, jord- och skogsbruksrationaliseringen och samhällsplaneringen i vidare bemärkelse. Ett annat skäl var den snart aktuella fastighetsbildningslag som skulle bli enhetlig för hela landet. Genom denna lag skulle förrättningslantmätare få större befogenheter, vilket krävde högre kompetens i form av både utbildning och erfarenhet. Lagen skulle också medföra krav på lantmäterimyndigheters opartiska ställning och enhetliga tillämpning av lag.

Riksdagen beslutade år 1970 om organisationen av fastighetsbildningsverksamheten enligt regeringens förslag (bet. 1970:SU208, rskr. 1970:423).

Från år 1971 omfattade den statliga organisationen för fastighetsbildning 87 distrikt och 29 specialenheter för jord- och skogs-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bruksrationalisering. Dessa operativa funktioner leddes av överlantmätarmyndigheten i länet, som också erbjöd mät- och kartteknisk specialistkompetens. Liksom tidigare hade överlantmätaren – i sin andra chefsroll inom länsstyrelsen – ansvar för fastighetsregistreringen. Dessa olika uppgifter blev ett ansvar för länsstyrelsens planeringsavdelning och blev en organisatorisk enhet där. Överst i den statliga organisationen fanns centralmyndigheten Statens Lantmäteriverk med ansvar för bland annat stöd till verksamheten.

Kommunernas roll i fastighetsbildningsverksamheten koncentrerades till 42 specialenheter som inrättades för utveckling av tätbebyggelse. Dessa kom att kallas kommunala fastighetsbildningsmyndigheter och berörde främst kommuner som hade haft stadsingenjörskontor. Bland kommunerna varierade huvudmannaskapet för fastighetsbildningen i geografisk omfattning. I en tredjedel av kommunerna gällde huvudmannaskapet tätbebyggelsen i hela kommunen. I övriga kommuner gällde det endast huvudtätorten, medan det statliga distriktskontoret skötte verksamheten i kommunens övriga tätorter. De kommunala fastighetsbildningsmyndigheternas placering inom kommunerna reglerades år 1972, se den numera upphävda lagen (1971:133) om kommunal fastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet. Inordningen i den kommunala förvaltningen skulle ske så att opartiskheten inte kunde ifrågasättas. De kommuner som inte fick bilda fastighetsbildningsmyndigheter hade möjlighet att medverka med förrättningsförberedelser i den statliga fastighetsbildningen genom samarbetsavtal. Det förekom också avtal som innebar att de statliga distriktskontoren skötte kommuners mätningsverksamhet som inte var förrättningsrelaterad. De statliga distriktskontoren kunde också ge kommunerna service inom områdena fastighetsrätt och värdering.

Det dröjde omkring tjugo år tills organiseringen ändrades på nytt. Den statliga fastighetsregistreringen fördes över från länsstyrelserna till Lantmäteriet år 1990. Den fortsatte dock att vara en särskild myndighet (fastighetsregistermyndighet) i varje län.

Därefter följde större förändringar år 1996, efter att en rad utredningar hade pekat på behov av organisatorisk enhetlighet och effektivisering. (SOU 1993:99, SOU 1994:90 och SOU1995:54.)

Med grund i propositionen *En ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamhet m.m.* (prop. 1993/94:214) organiserades den statliga verksamheten på ett nytt sätt. Det bildades länsvisa lantmäterimyndigheter som ansvarade för både fastighetsbildning och fastig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hetsregistrering. De tidigare överlantmätarmyndigheterna införlivades också i dessa nya myndigheter. Myndighetsutövning var den centrala uppgiften men även viss förrättningsanknuten myndighetsservice fick erbjudas.

Snart därefter kom propositionen *Finansiering m.m. av lantmäteri- och fastighetsdataverksamhet* (prop. 1994/95:166). I propositionen angavs finansieringsprinciper för lantmäteriverksamhet och om anslag till Statens lantmäteriverk samt bolagsbildning av viss statlig uppdragsverksamhet såsom fastighetsvärdering. Lantmäteritaxan för förrättningar kom därigenom att bli en tidsersättningstaxa baserad på principen om full kostnadstäckning. Regeringen anförde att detta skulle ge sakägarna ekonomiska incitament att bidra till en rationell ärendehandläggning. Sakägarna fick också möjlighet att begära uppgift om fast pris.

Huvudmannaskapet för fastighetsbildningsverksamheten hade fortsatt att diskuteras sedan riksdagens beslut år 1970 om ett statligt överordnat ansvar med möjlighet till kommunal medverkan. Fler kommuner ville inrätta egen fastighetsbildningsmyndighet, och vissa kommuner som redan hade en sådan myndighet ville utöka verksamhetsområdet till en större del av kommunen. I ett betänkande år 1993 föreslogs på nytt att staten skulle få hela ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten (SOU 1993:99). Direktiven angav uttryckligen att delat huvudmannaskap skulle undvikas för myndighetsutövning. Utredarens ståndpunkt var att ett statligt huvudmannaskap skulle svara bäst mot behovet av en rättsenlig, aktiv, opartisk och effektiv tillämpning av fastighetsbildningslagstiftningen. Utredaren föreslog därför att de kommunala fastighetsbildningsmyndigheterna skulle avvecklas. Kommunerna skulle i stället få ansvar för ett nytt, administrativt förfarande. Detta skulle omfatta det fastighetsrättsliga genomförandet av en detaljplan om berörda parter var överens. Skälet var att detta skulle förenkla plangenomförandet i okomplicerade fall. Om det fanns tvistiga frågor skulle däremot den statliga lantmäterimyndigheten hantera fastighetsbildningen.

Förslagen i 1993 års betänkande mottog många synpunkter och regeringen tillsatte år 1995 en ny utredning i huvudmannaskapsfrågan. Utredningsdirektivet betonade att utgångspunkten var att skapa en rättssäker, ändamålsenlig och väl fungerande organisation för fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Sambandet mellan fastighetsbildning och angränsande statlig och kommunal verksamhet skulle

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

särskilt uppmärksammas. Detsamma gällde sakägarnas behov av lokal service.

Betänkandet (SOU 1995:54) kom i stort sett att genomföras enligt propositionen *Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, m.m.* (prop. 1995/96:78). Regeringen konstaterade där att ”behovet av att samordna fastighetsbildningsverksamheten med plan- och byggprocessen motiverar en fortsatt kommunal medverkan inom fastighetsbildningen” (prop. 1995/96:78 s. 45). Sådan medverkan skulle dock, i enlighet med yttrandet från Lagrådet, inte ses som ett delegerat ansvar, utan statens roll med ett övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten skulle kvarstå och verksamheten skulle ses som ett statligt ansvarsområde (prop. 1995/96:78 s. 46–48).

Riksdagen beslutade i slutet av år 1995 att staten skulle ha ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten och att en kommun fick ansöka hos regeringen om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet för hela kommunen (bet. 1995/96:BoU4, rskr. 1995/96:102). Villkoren för att få ett sådant tillstånd angavs i en särskild lag, den nu gällande lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

Den statliga lantmäteriverksamheten utreddes nästa gång knappt tio år senare. Bakgrunden handlade bland annat om teknikutveckling, rekryteringssvårigheter och effektiviseringsbehov. Betänkandet *Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta* (SOU 2003:111) tog bland annat upp frågor om hur myndighetsutövning och sakägarmedverkan skulle kunna utformas i framtiden. För den statliga fastighetsbildningsverksamheten föreslogs att Statens lantmäteriverk och de 21 länsvisa lantmäterimyndigheterna skulle slås ihop till en nationell myndighet (Lantmäteriverket). Den operativa verksamheten i länen skulle organiseras i en särskild division inom denna myndighet för att upprätthålla dess självständiga ställning. Ett annat förslag var att inrätta en särskild nämnd som skulle ta över den kontrollerande, formella tillsynen över de statliga och kommunala lantmäterimyndigheterna.

I propositionen *Lantmäteriverksamheten* (prop. 2005/06:5) instämde regeringen med det som föreslogs om en nationell statlig myndighet men valde att avvakta med förslag till riksdagen för att samordna denna fråga med en överföring av inskrivningsmyndigheterna från tingsrätterna till Lantmäteriverket. När det gällde tillsyn föreslog regeringen ingen förändring. Skälen för att inrätta en särskild nämnd ansågs inte tillräckligt starka. Regeringen hänvisade också

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

till att även den frågan skulle behöva beredas vidare tillsammans med frågan om inskrivningsväsendet.

Riksdagen beslutade två år senare, med grund i propositionen *Det nya statliga lantmäteriet* (prop. 2007/08:134), om en nationell statlig lantmäterimyndighet (Lantmäteriverket) i enlighet med den nämnda propositionen (bet. 2007/08:CU23, rskr. 2007/08:223). Även tillsynsfrågan reglerades genom beslutet att behålla ansvaret för tillsynen hos Lantmäteriverket. Snart därefter byttes det formella namnet på det statliga lantmäteriverket till Lantmäteriet.

4 Utredningar och rapporter

4.1 Inledning

Som underlag för utredningens överväganden och förslag har utredningen tagit del av ett antal rapporter och betänkanden för att skapa en djupare och bredare beskrivning av de frågor som ingår i utredningens direktiv. Dessa rapporter och betänkanden belyser både specifika aspekter som gäller fastighetsbildningsverksamheten och mer generella eller strukturella utmaningar som till exempel gäller utvecklingen av samverkan mellan stat och kommun. I det följande presenteras de rapporter och betänkanden som utredningen har bedömt som mest relevanta i tidsföljd uppdelat på Statskontorets rapporter år 2017 och 2024, Riksrevisionens rapporter år 2022 och 2025 och vissa utredningar under åren 2023–2025.

4.2 Statskontorets rapport och studie

4.2.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret fick år 2017 i uppdrag av regeringen att utvärdera hur fastighetsbildningen fungerar utifrån kraven på en enhetlig, rättssäker och effektiv fastighetsbildningsverksamhet. I uppdraget ingick att utreda vilka åtgärder som Lantmäteriet genomfört för att förkorta handläggningstiderna och vilken effekt de åtgärderna har fått. Resultatet presenterades i rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18).

I Statskontorets rapport anges att organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten ger goda förutsättningar för en enhetlig rättstillämpning men att det uppdelade huvudmannaskapet medför att resurserna inte används effektivt i ett läge där kompetensförsörjningen är en utmaning för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Enligt rapporten är det främst bristen på erfarna lantmätare

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

och konkurrens om personalen som har bidragit till lantmäterimyndigheternas långa handläggningstider (s. 117).

Enligt rapporten har målet med att införa kommunala lantmäterimyndigheter i huvudsak uppfyllts (s. 117 f.).

Statskontoret beskriver i rapporten att de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet över lag fungerar väl (s. 118). Det framgår också av rapporten att informationen om de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet har varit bristfällig och att det därför är svårt att analysera skillnaderna mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna i fråga om ärendestruktur, ärendevolym och handläggningstider (s. 118).

I rapporten beskrivs att Lantmäteriet har flera roller i fastighetsbildningsverksamheten. I Lantmäteriets olika roller ingår att vara en stödfunktion till all fastighetsbildningsverksamhet, att utöva tillsyn över kommunala lantmäterimyndigheter och att vara förrättningsmyndighet. Enligt rapporten bedöms de olika rollerna inom samma myndighet leda till risker för rollkonflikter (s. 118).

Andra iakttagelser som beskrivs i rapporten är bland annat att fastighetsägare inte behandlas på ett likvärdigt sätt när det gäller de avgifter de får betala för förrättningar. Enligt rapporten är tanken med offentligrättsliga avgifter att samma tjänst ska kosta lika mycket i hela landet men att denna princip är satt ur spel genom att de kommunala lantmäterimyndigheterna tillåts att ta ut lägre avgifter (s. 123).

I rapporten lämnas ett antal förslag till regeringen för att förbättra förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Förslagen innebär att statens ansvar för fastighetsbildningsverksamheten bör förtydligas, att förutsättningarna för uttag av avgifter i förrättningsverksamheten bör göras mer enhetliga och att högre krav bör ställas på att kommunala lantmäterimyndigheter ska redovisa verksamhetens resultat. Statskontoret föreslår också att tillsynsverksamheten och kriterierna för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör ses över.

4.2.2 Statskontorets studie år 2024

Statskontoret presenterade år 2024 en studie om hur regeringen styr och följer upp avgiftsbelagd verksamhet, med särskilt fokus på offentligrättslig verksamhet där myndigheterna disponerar avgiftsinkoms-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

terna. Studien presenteras i rapporten *Vem är det som kör? – Avgiftsbelagd verksamhet i staten*.

Rapporten beskriver att avgiftsfinansiering i offentligrättslig verksamhet där myndigheter disponerar avgiftsinkomsterna kan leda till lägre effektivitet, särskilt när myndigheten dessutom får besluta om avgiftens storlek. I rapporten beskrivs att huvudregeln enligt budgetlagen (2011:203) är att myndigheter ska redovisa avgiftsintäkter brutto på statens budget, det vill säga mot en inkomsttitel och att regeringen tilldelar myndigheten anslag för verksamheten. Riksdagen kan besluta om undantag och låta regeringen använda inkomsterna till ett bestämt ändamål, det vill säga låta regeringen eller myndigheten disponera inkomsten. Av rapporten framgår att trots att det ska vara ett undantag från huvudregeln om bruttoredovisning disponerade myndigheterna 58 procent av avgiftsintäkterna från den offentligrättsliga verksamheten år 2023 (s. 6 f. och 21).

Utifrån rapporten föreslår Statskontoret att regeringens styrning av de offentligrättsliga verksamheterna där myndigheterna disponerar inkomsterna bör stärkas. Förslagen enligt rapporten innebär att det är viktigt att redogöra för motiven till varför myndigheterna får disponera avgiftsinkomster och att finansieringsformen bör omprövas om den inte kan motiveras.

I rapporten beskrivs att ett motiv för att myndigheter ska få disponera inkomsterna från offentligrättslig verksamhet är att det är svårt att uppskatta verksamhetens storlek på förhand eftersom den varierar kraftigt mellan olika år. Genom att myndigheten tar ut en avgift för den faktiska verksamheten som genomförs kan myndigheten få finansiering för verksamheten i nära anslutning till att kostnaden uppstår (s. 57).

Statskontorets analys visar att avgiftsinkomsterna i genomsnitt varierar mer i de offentligrättsliga verksamheter där myndigheterna disponerar inkomsterna jämfört med myndigheter som inte disponerar inkomsterna. Enligt rapporten kan rätten att disponera avgiftsinkomsten vara motiverad av behovet att hantera variationer i efterfrågan över tid. Samtidigt konstateras att flera av de verksamheter där myndigheterna disponerar inkomsterna uppvisar låg variation i efterfrågan vilket enligt rapporten talar för att andra motiv kan ha varit avgörande för finansieringsformen, exempelvis budgetförsäkringar (s. 22 och 57–58).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

4.3 Riksrevisionens rapporter

4.3.1 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade år 2022 fastighetsbildningen i Sverige. Syftet med granskningen var att utreda om de statliga insatserna i fastighetsbildningen är effektiva. Resultatet redovisades i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RiR 2022:3).

I rapporten konstaterar Riksrevisionen att handläggningstiderna för samtliga ärendetyper i Lantmäteriets förrättningsverksamhet har ökat över tid och är fortsatt långa och att verksamheten därför inte är tillräckligt effektiv. Den huvudsakliga orsaken bedöms vara svårigheter med att rekrytera tillräckligt många lantmätare, men kompetensbristen bedöms enligt Riksrevisionen inte kunna lösas inom överskådlig tid. I rapporten beskrivs att den materiella regleringen av fastighetsbildningsverksamheten är föråldrad och utgör hinder för en mer effektiv ärendehandläggning. (Riksrevisionens rapport s. 6 och 68.)

Avgifterna för förrättningar har enligt rapporten stigit under lång tid och i högre takt än inflationen. Riksrevisionen bedömer att huvudorsaken till denna utveckling är att den avgiftsmodell som tillämpas, som innebär att Lantmäteriet både får besluta om avgifternas storlek och disponera avgiftsintäkterna, skapar små incitament till kostnadseffektiviseringar. (Riksrevisionens rapport s. 69–70.)

Organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten med både en statlig och flera kommunala lantmäterimyndigheter beskrivs i rapporten i huvudsak som rimlig ur effektivitetssynpunkt. Bristande statistikunderlag beskrivs innebära försämrade förutsättningar för regeringen att bedöma om ansvarsfördelningen bidrar till en effektiv fastighetsbildningsverksamhet. (Riksrevisionens rapport s. 70.)

Riksrevisionen rekommenderar att regeringen ser över nuvarande avgiftsmodell i syfte att åstadkomma en mer kostnadseffektiv förrättningsverksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning.

Riksrevisionen rekommenderar Lantmäteriet bland annat att öka andelen fasta avgifter i syfte att underlätta för sakägare att i förväg kunna bedöma kostnadsnivån.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

4.3.2 Riksrevisionens rapport år 2025

I rapporten *Avgiftsbelagda tjänster* (RiR 2025:9) granskade Riksrevisionen om styrningen av myndigheters avgiftsbelagda tjänster riktade till företag blir effektiv när myndigheter bestämmer avgiftens storlek och disponerar intäkterna. Granskningen omfattade offentligrättsliga avgiftsintäkter i Lantmäteriet och nio andra myndigheter. Granskningen omfattade inte kommunala lantmäterimyndigheter.

I rapporten beskrivs att det är förhållandevis vanligt att regeringen låter myndigheter både bestämma avgiftens storlek och disponera avgiftsintäkterna och att det är ett undantag från de budgetprinciper som ska gälla i offentligrättslig avgiftsbelagd verksamhet (s. 20 f. och s. 27 i rapporten). I rapporten beskrivs att regeringen i enskilda fall har infört bestämmelser som begränsar hur myndigheter får sätta avgiftsnivån, till exempel genom att införa fasta avgifter för Livsmedelsverkets slakteri- och vilthanteringsavgifter och ett avgiftstak för Post- och telestyrelsens avgifter (s. 27 i rapporten).

Riksrevisionen beskriver i rapporten att regeringens instruktioner till myndigheterna är en del av regeringens övergripande långsiktiga styrning, men att det saknas tydliga skrivningar i instruktionerna om de offentligrättsliga avgiftsbelagda tjänsternas effektivitet (s. 27 f.). Riksrevisionen anger ett exempel på en standardiserad bestämmelse som indirekt berör effektivitet och som finns i 4 § Livsmedelsverkets instruktion. Enligt den bestämmelsen ska myndigheten se till att dess föreskrifter och vägledande dokument är utformade på ett sådant sätt att de är kostnadseffektiva och enkla att följa och förstå för konsumenter, företag och kontrollmyndigheter.

I fråga om Lantmäteriet konstaterar Riksrevisionen i rapporten att förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet inte innehåller några bestämmelser om hur myndigheten ska arbeta med avgifter på ett sätt som direkt ställer krav på produktivitet och effektivitet (s. 44 i rapporten). Däremot innehåller instruktionen krav på att Lantmäteriet ska se till att de regelverk och rutiner som myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag (9 § Lantmäteriets instruktion). Riksrevisionen konstaterar att antalet nedlagda timmar per ärende hos Lantmäteriet har ökat under den senaste femårsperioden vilket har bidragit till att kundens kostnad har ökat. Riksrevisionen beskriver att exemplet med Lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäteriet visar att det inte alltid är lätt att öka effektiviteten i verksamheten även om det finns uttalad kritik mot avgifternas storlek.

Riksrevisionens sammanfattande bedömning utifrån granskningen av de tio myndigheterna är att styrningen av myndigheters offentligrättsliga avgiftsbelagda tjänster riktade till företag inte är tillräckligt effektivt genomförd och att det finns en risk för att de offentligrättsliga avgiftsbelagda tjänsterna, där myndigheter både bestämmer storleken på avgifterna och disponerar avgiftsintäkterna, inte utvecklas och erbjuds med den effektivitet eller produktivitet som är möjlig (s. 49 i rapporten).

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att vidta åtgärder för att stärka styrningen av de offentligrättsliga verksamheter där myndigheter både bestämmer storleken på avgifterna och disponerar intäkterna. De rekommenderade åtgärderna, som avser alla de granskade myndigheterna, är bland annat att regeringen löpande följer upp om riksdagens riktlinjer efterlevs. De riktlinjer som Riksrevisionen hänvisar till finns beskrivna i prop. 2010/11:40 *En reformerad budgetlag,* s. 38. Riksrevisionen rekommenderar också att regeringen återkommande bedömer om det är lämpligt att en myndighet både fastställer avgifternas storlek och disponerar avgiftsintäkterna. Riksrevisionen föreslår också att regeringen ska stärka styrningen av de granskade myndigheterna för att säkerställa att tjänsterna är ändamålsenliga och kostnadseffektiva. Riksrevisionen rekommenderar att regeringen fastställer syftet med det befintliga uppdraget till Ekonomistyrningsverket om att lämna en årlig redovisning av den statliga avgiftsbelagda verksamheten och också utreder om redovisningen behöver föras på avgiftsnivå med uppgifter om antalet avgifter, kostnader och intäkter per avgift (s. 53 i rapporten).

4.4 Utredningar under år 2023

4.4.1 Försöksverksamhetskommitténs betänkande

I december 2023 lämnade Försöksverksamhetskommittén sitt slutbetänkande *Förändring genom försök – Försöksverksamhet i den kommunala sektorn* (SOU 2023:94). Utredningens uppdrag var att främja försöksverksamheter i kommuner och regioner. Syftet med försöksverksamheterna skulle vara att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar som de står inför.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen lämnar två förslag om försök inriktade på samverkan mellan kommuner inom lantmäteriområdet. Det ena förslaget handlar om försöksverksamhet som ger kommuner möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan. Det andra förslaget gäller försöksverksamhet som ger kommunala lantmäterimyndigheter möjlighet att avtalssamverka med varandra.

Syftet med förslaget om försöksverksamhet som skulle ge kommuner en möjlighet att gemensamt ansöka om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet beskrivs i betänkandet vara att undersöka hur det skulle påverka samhällsbyggnadsprocessen i kommunerna, effektiviteten i fastighetsbildningsprocessen och tillhandahållande av stöd och service inom den verksamheten (s. 263 ff.).

Syftet med förslaget om avtalssamverkan som skulle ge en kommunal lantmäterimyndighet möjlighet att ingå avtal med en annan kommunal lantmäterimyndighet om att utföra uppgifter inom förrättningsverksamheten beskrivs i betänkandet vara att minska handläggningstiderna inom fastighetsbildningen. Förrättningslantmätare i en kommunal lantmäterimyndighet skulle enligt förslaget kunna besluta vid förrättning på en annan kommunal lantmäterimyndighets vägnar (s. 263 ff.).

Försöksverksamheten skulle enligt försökskommitténs förslag pågå i fem år.

4.5 Utredningar under år 2024

4.5.1 Kommunperspektivutredningen

I januari 2024 lämnade Kommunperspektivutredningen betänkandet *Steg mot stärkt kapacitet* (SOU 2024:6). Utredningens uppdrag var att utreda frågan om stärkt kapacitet för kommuner genom kommunsammanläggning.

I betänkandet presenteras en generell analys av samverkanslösningar mellan kommuner i syfte att stärka kommuners kapacitet. Analysen visar att kommunal samverkan har potential att stärka den kommunala kapaciteten men också att ökad samverkan är alltmer komplex vilket medför nya utmaningar som är förknippade med kostnader och svårigheter när det gäller insyn, styrning och demokratiskt ansvarsutkrävande (s. 82–85).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen föreslår att staten initierar ett begränsat antal pilotprojekt där olika former av en mer strategisk samverkan prövas inom geografiskt avgränsade områden i syfte att skapa stabilitet, möjliggöra systematisk uppgiftsfördelning och förbättra förutsättningarna för politisk styrning (s. 124).

4.5.2 Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn

I juni 2024 lämnade Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn betänkandet *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning* (SOU 2024:43). Utredningens uppdrag var att kartlägga och analysera statens former för samverkan och dialog med kommuner och regioner.

Utredningen beskriver att samverkan mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner spelar en central roll i relationen mellan staten och kommunsektorn och också att denna samverkan innebär olika utmaningar. I betänkandet beskrivs att Sveriges Kommuner och Regioner är en privaträttslig organisation och inte en myndighet och att Sveriges Kommuner och Regioner ändå i praktiken fått en roll som liknar en myndighets (s. 448 f.).

Enligt utredningen skapar det oklara rollförhållanden, parallella strukturer för kunskapsstyrning och uppföljning som ligger utanför den offentliga förvaltningens regelverk och kontroll och också innebär svårigheter för insyn och ansvarsutkrävande (s. 449).

I betänkandet konstateras att överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner inte är en lämplig form för samverkan och att det bör utformas nya former för direkt samverkan med kommuner och regioner.

4.5.3 Utredningen om kontroll vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av väsentlig betydelse för totalförsvaret

I december 2024 lämnade Utredningen om kontroll vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av väsentlig betydelse för totalförsvaret betänkandet *Skärpt kontroll av utländska fastighetsförvärv* (SOU 2024:84). Utredningens uppdrag var att ta ställning till om statlig kontroll bör införas vid överlåtelser och upplåtelser av viss fast egendom som är

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

av väsentlig betydelse för totalförsvaret och hur en sådan kontroll i förekommande fall bör utformas.

I betänkandet beskrivs vilken betydelse rådigheten över viss fast egendom har från ett totalförsvarsperspektiv. Fastigheter kan vara av strategiskt värde genom sitt geografiska läge, genom verksamhet som bedrivs där, eller genom närhet till militära anläggningar, gränspassage, farleder eller infrastruktur (s. 13). Främmande makt kan genom förvärv eller nyttjanderätt till fast egendom få inflytande över geografiska områden vilket kan skapa förutsättningar för olovlig underrättelseverksamhet eller underlätta sabotage eller andra skadehotande handlingar mot verksamheter och objekt som är viktiga för totalförsvaret (s. 13).

Utredningen konstaterar att det i dag saknas effektiv statlig kontroll över sådana förvärv. Befintlig lagstiftning som till exempel säkerhetsskyddslagen omfattar inte alla typer av fastighetsöverlåtelser. Utredningen föreslår därför en ny lagstiftning som kräver förvärvstillstånd för vissa aktörer vid överlåtelse eller upplåtelse av fast egendom i Sverige (s. 15). Lagen föreslås också omfatta fastighetsbildningsverksamhet eftersom den kan leda till att mark förs över till ny ägare. Utredningen föreslår att överlåtelse eller upplåtelse av fast egendom ska ske genom ett statligt tillståndsförfarande (s. 20).

4.6 Utredningar under år 2025

4.6.1 Utredningen om koordinatbestämda fastighetsgränser

I juni 2025 lämnade Utredningen om koordinatbestämda fastighetsgränser betänkandet *Koordinatbestämda fastighetsgränser* (SOU 2025:80). Utredningens uppdrag var att undersöka förutsättningarna för att fastighetsgränser i första hand bestäms med koordinater och lämna förslag på hur ett sådant system kan införas.

I betänkandet beskrivs behovet av digitala fastighetsgränser utifrån andra samhällsbehov av digitala och effektiva verksamheter och processer, exempelvis samhällsbyggnadsprocessen, areella näringar som skog och jordbruk och verksamhet som gäller infrastruktur till exempel inom transportsektorn (s. 176 ff.). När det gäller fastighetsbildningsverksamheten beskrivs att med koordinatbestämda fastighetsgränser skulle förrättningen kunna förenklas och bli billigare. De arbetsmoment där tid och kostnader kan sparas på kort sikt

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

är fält- och markeringsarbetet (s. 181). Utredningen beskriver att på lång sikt, när ett större antal fastigheter har koordinatbestämda gränser, bör nyttan bli större vid fastighetsbildningen och särskilt vid det fastighetsrättsliga genomförandet av detaljplaner.

Utredningen föreslår att fastighetsgränser ska bestämmas med koordinater och att koordinaterna därefter ska vara exklusiv bevisning om var gränserna går (s. 283). Koordinatbestämning ska ske när fastighetsgränser bildas eller bestäms vid förrättning. Koordinatbestämning ska också kunna ske genom en ny lantmäteriåtgärd som enligt utredningens förslag ska kallas särskild koordinatbestämning och genomföras genom att lantmäterimyndigheten godkänner en överenskommelse mellan berörda fastighetsägare om hur en fastighetsgräns ska koordinatbestämmas.

Utredningen föreslår också att det ska införas ett krav som innebär att fastighetsgränser inom ett område som omfattas av grundkarta enligt plan- och bygglagen ska vara koordinatbestämda när ett förslag till detaljplan granskas (s. 343 ff.).

5 Nordisk utblick

5.1 Inledning

I detta kapitel redovisas hur fastighetsbildningsverksamheten är organiserad i Finland, Norge och Danmark. Dessa nordiska länder har valts ut på grund av deras närhet till Sverige och likheter i rättstradition.

Framställningen syftar främst till att beskriva hur ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten är organiserat i dessa länder för att kunna jämföra med hur ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten är organiserat i Sverige. Utifrån det är det möjligt att bedöma om det finns fördelar i andra länder som utredningen kan ha nytta av i sitt arbete. För att redogörelsen ska vara möjlig att analysera och relatera till organiseringen av fastighetsbildningen i Sverige beskrivs organiseringen i de andra länderna utifrån de begrepp som används i svensk lagstiftning.

5.2 Finland

5.2.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten

Den statliga myndigheten Lantmäteriverket har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i Finland (1–2 §§ lagen om Lantmäteriverket). Ansvaret omfattar fastighetsbildning, fastighetsregistrering och förvaltning av fastighetsregistret.

Lantmäteriverket har en myndighetsgemensam administration som bland annat förvaltar fastighetsregistret och tillhandahåller tekniska handläggningsstöd som är kopplade till det registret. Lantmäteriverket tillhandahåller också visst fastighetsrättsligt stöd till förrättningsverksamheten. Den myndighetsgemensamma administrationens uppgifter beskrivs mer utförligt i avsnitt 5.2.3.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriverkets ansvar för fastighetsbildning gäller som huvudregel hela landet (3 § fastighetsbildningslagen). Förrättningsverksamheten genomförs vid myndighetens 26 verksamhetsställen.

Vissa förrättningsärenden kan dock genomföras av en kommun (3 § fastighetsbildningslagen). Enligt 3 § sista stycket i den finska fastighetsbildningslagen ska förrättningar inom ett detaljplaneområde handläggas av den myndighet som ansvarar för registrering i fastighetsregistret inom området. Av bestämmelsen framgår också att om en förrättning gäller både ett detaljplaneområde och ett område utanför detta är det Lantmäteriverket som ska handlägga förrättningen. En kommuns ansvar för fastighetsbildningsverksamhet inom detaljplanelagt område förutsätter alltså att kommunen är registerförande myndighet enligt bestämmelserna i den finska fastighetsregisterlagen.

Huvudregeln är att Lantmäteriverket ansvarar för fastighetsregistreringen (5 § fastighetsregisterlagen). En kommun ansvarar för fastighetsregistreringen om kommunen enligt samma bestämmelse i fastighetsregisterlagen frivilligt har åtagit sig ansvaret inom ett område som har en detaljplan. Enligt bestämmelsens tredje stycke får en kommun som för fastighetsregister fatta beslut om att avstå från fastighetsregistrering vilket då blir ett ansvar för Lantmäteriverket. Efter ett sådant beslut av kommunen krävs det särskilda skäl för att kommunen på nytt ska kunna åta sig att föra fastighetsregister. I bestämmelsens sista stycke finns bestämmelser om övergång av ansvaret för fastighetsregistreringsverksamheten mellan Lantmäteriverket och kommunen. Ansvaret för fastighetsregistreringsverksamheten övergår senast vid ingången av det femte kalenderåret efter att kommunen har fattat beslut om att åta sig eller avstå från detta ansvar.

Lantmäteriverket har varken beslutsrätt eller klagorätt i frågan om en kommun ska ansvara för införandet i fastighetsregistret, utan Lantmäteriverket får endast en underrättelse om kommunens beslut. Det krävs inte heller något annat statligt beslut, exempelvis av regeringen, om att ansvaret för fastighetsregistreringen och därmed fastighetsbildningen ska delegeras till kommunen.

De kommuner som vill ansvara för fastighetsregistrering måste uppfylla vissa kompetenskrav. Behörighetsvillkoret för kommunens registrerare (*fastighetsingenjör*) är att denne har en diplomingenjörsexamen, motsvarande civilingenjörsexamen, i lantmäteri (2 § lagen om kommunens fastighetsingenjör).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I många fall är det kommunens registrerare som också genomför den fastighetsbildning som föregår registreringen i fastighetsregistret. I andra fall har kommunen en annan person anställd för fastighetsbildningen, medan registerföraren enbart ansvarar för själva registreringen.

I dag ansvarar cirka 70 av 309 kommuner för fastighetsbildning och fastighetsregistrering inom sina detaljplaneområden. För övriga områden inom dessa kommuner ligger ansvaret hos Lantmäteriverket. Om en förrättning gäller både ett detaljplaneområde och ett område utanför detta handläggs och registreras förrättningen av Lantmäteriverket (3 § fastighetsbildningslagen).

Det förekommer dock undantag från att en kommun som har ansvar för fastighetsbildning och fastighetsregistrering inom sina detaljplaneområden utför båda dessa uppgifter. Med stöd av avtal kan Lantmäteriverket utföra antingen fastighetsbildningen eller registreringen åt en sådan kommun (6 § andra stycket lagen om Lantmäteriverket). Andra kombinationer av ansvarsfördelning mellan Lantmäteriverket och kommunen är också möjliga, med stöd av förordnanden av förrättningslantmätare (5 a § fastighetsbildningslagen).

Lantmäteriverkets uppfattning är att trenden är att allt färre kommuner vill föra fastighetsregister och utföra fastighetsbildning. Orsakerna bedöms vara att sådan verksamhet är ekonomiskt krävande, sett till både personalresurser och it-system. Detta gäller inte bara mindre kommuner utan även kommuner med omkring 20 000–30 000 invånare.

Genomförande av förrättningsåtgärder

Fastighetsbildningslagen reglerar i huvudsak åtgärder som leder till ändring eller fastställande av fastighetsindelningen (1 § fastighetsbildningslagen). Det omfattar bland annat åtgärder som motsvarar avstyckning, fastighetsreglering (*frivilligt ägobyte*, *tvångsbyte av ägor*, *servitutsförrättning*), sammanläggning, klyvning, omarrondering, inlösen (enligt bland annat gruvlagen) samt fastighetsbestämning.

Kommunens förrättningslantmätare har begränsade befogenheter i förhållande till Lantmäteriverkets förrättningslantmätare när det gäller vissa ärendetyper (5 § andra stycket fastighetsbildningslagen). Exempelvis ska ärenden med tvångsinslag där kommunen är mark-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ägare handläggas av Lantmäteriverkets förrättningslantmätare. Andra sådana exempel är omarrondering och inlösen.

Fastighetsbildning sker genom handläggning i en förrättning (*fastighetsförrättning)* enligt 3 § fastighetsbildningslagen. Förrättningen omfattar bland annat fastighetsrättsliga prövningar, mätning, kartarbete och ersättningsvärdering. En förrättning genomförs av en förrättningslantmätare (*förrättningsingenjör*) och i vissa fall av två gode män (4 § fastighetsbildningslagen). Det finns inga behörighetsvillkor men däremot riktlinjer för vad som är lämplig kompetens för en förrättningslantmätare. Det kan vara en person som är examinerad inom lantmäteri på olika nivåer, till exempel civilingenjör eller tekniker från en yrkeshögskola (5 § fastighetsbildningslagen). Fastighetsregistreringen, som kräver särskild kompetens, utförs ofta av en annan person än förrättningslantmätaren.

5.2.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten

Förrättningsverksamheten finansieras genom avgifter enligt lagen om fastighetsförrättningsavgifter (1 §). Avgiftens storlek ska motsvara de totala kostnader som förrättningen orsakar den statliga eller kommunala lantmäterimyndigheten (3 §).

För förrättningsavgifterna finns två avgiftsmodeller (3 §). Saktaxa (fast pris) används normalt för enklare ärenden, till exempel avstyckningar. Saktaxans belopp baseras på genomsnittliga totala kostnader för det aktuella förrättningsslaget med hänsyn taget till antal berörda fastigheter. Tidsbaserat pris (timpris) används i mer komplicerade ärenden, till exempel inlösenförrättningar. Den avgiftens storlek baseras på nedlagd arbetstid och övriga kostnader för förrättningen. Utvecklingen går mot att Lantmäteriverket kommer att tillämpa tidsbaserat pris i fler förrättningsslag i framtiden.

Lantmäteriverket lämnar vanligtvis varje år ett förslag till prisförordning till Jord- och skogsbruksministeriet, som med utgångspunkt i förslaget fastställer en prisförordning (se till exempel Jord- och skogsbruksministeriets förordning om fastighetsförrättningsavgift år 2024). Till prisförordningen hör bilagor med tabeller för olika typer av förrättningar och bedömningsgrunder för ett angivet fast pris. Lantmäteriverket sammanställer utifrån prisförordningen en prislista där fasta priser och timpriser framgår och beskrivs genom

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

olika förrättningsexempel. År 2024 var timpriset för nedlagd arbetstid 110 euro per timme.

Lantmäteriverkets tekniska handläggningsstöd finansieras genom förrättningsavgifterna och avgifter från de kommuner som använder handläggningsstödet.

En kommun som ansvarar för viss förrättningsverksamhet inom kommunen bestämmer priset för verksamheten. Lantmäteriverkets uppfattning är att kommunernas prisnivåer sällan överstiger Lantmäteriverkets.

Huvuddelen av Lantmäteriverkets förrättningsintäkter kommer från statliga myndigheter och statliga bolag inom områdena trafik, naturvård, kraftöverföring och gruvor. Tidigare internfakturerades inte dessa sakägare utan kostnaderna täcktes då av anslag.

Vid omarrondering finansieras en del av förrättningens preliminära undersökning av staten. Det momentet innebär att det undersöks om det finns lagliga förutsättningar att förbättra splittrad och oändamålsenlig fastighetsstruktur (alltför många små åkerskiften) genom ombildning till större bruksenheter.

Lantmäteriverkets fastighetsrättsliga stöd (bland annat handböcker) finansieras av anslag.

Lantmäteriverkets kostnader för kvalitetsarbete i fastighetsregistret finansieras genom anslag.

5.2.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten

Lantmäteriverkets ledning (generaldirektören och överdirektörerna) följer upp effektiviteten i myndighetens verksamhet.

I övrigt utförs uppföljnings- och utvecklingsinsatser av en myndighetsgemensam administration som består av en centralförvaltning och olika enheter, bland annat en produktionsenhet.

Lantmäteriverkets produktionsenhet följer upp enhetligheten i myndighetens egen verksamhet, främst i fastighetsregistreringen. Produktionsenheten kontrollerar att Lantmäteriverkets föreskrifter och anvisningar om registerföring (15 § fastighetsregisterlagen) följs. När det gäller förrättningshandläggningen är uppföljningen mindre reglerad, men produktionsenheten följer ändå till viss del upp efterlevnaden av fastighetsbildningslagens processuella bestämmelser. Pro-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

duktionsenheten följer även upp att kompetenskrav och behörighetsvillkor enligt fastighetsbildningslagen följs.

Som stöd till förrättningslantmätare ger Lantmäteriverkets centralförvaltning till exempel ut en handbok om förrättningsförfarandet. Lantmäteriverkets produktionsenhet tillhandahåller också ett tekniskt handläggningsstöd för utförande av lantmäteriförrättningar inom Lantmäteriverket. Även vissa kommuner använder detta handläggningsstöd för handläggningen av sina ärenden inför registreringen. Andra kommuner har valt andra handläggningsstöd som passar bättre in i kommunens övriga it-miljö.

Lantmäteriverkets centralförvaltning tillhandahåller tekniska gränssnitt för dataöverföring mellan fastighetsregistret och de cirka 70 kommuner som är registerförare.

Lantmäteriverkets centralförvaltning ansvarar också för it-utveckling samt övergripande dataskydd (personuppgiftsskydd) och datasäkerhet (tekniskt skydd) för fastighetsregistret. En kommun som är registerförare ansvarar dock för dataskydd och datasäkerhet för sin information fram till dess att denna information är införd i fastighetsregistret.

Lantmäteriverket utövar varken tillsyn över eller följer upp kommunernas förrättnings- och registreringsverksamhet. Lantmäteriverket gör endast vissa systemtekniska kontroller vid dataöverföring till fastighetsregistret. Som stöd i sitt arbete har kommunerna Lantmäteriverkets tekniska anvisningar om fastighetsbildning (6 § lagen om kommunens fastighetsingenjör). Lantmäteriverkets bedömning är att dessa kontroller och tekniska anvisningar är tillräckliga för att säkerställa kvaliteten i kommunernas arbete.

5.3 Norge

5.3.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten

Kartverket är central registermyndighet i Norge enligt 5 a § första stycket fastighetsregisterlagen (*lov om eigedomsregistrering*, kallad *matrikkelloven)* och 1 § fastighetsregisterförordningen (*forskrift om eiendomsregistrering*, kallad *matrikkelforskriften*). Kartverket ansvarar för anordnande, drift och förvaltning av det norska fastighetsregistret (*matrikkelen*). Detta register motsvarar den allmänna delen i det

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

svenska fastighetsregistret och innehåller uppgifter om bland annat fastigheters areal och gränser.

Kartverket har också ansvar för auktorisering av lantmätare (*landmålere*) som utför förrättningar och därmed tar fram underlag till fastighetsregistrering. I det följande används benämningen förrättningslantmätare i utredningens beskrivning. Kartverket ansvarar också för utbildning av andra kommunala handläggare, bland annat de personer som utför fastighetsregistrering, samt tillsyn av registerföringen. Vidare ger Kartverket stöd i form av generell vägledning om regelverk och praktiskt utförande av fastighetsregistreringen. Detta ansvarsområde beskrivs mer i avsnitt 5.3.3. Undantagsvis kan Kartverket också föra fastighetsregistret åt en kommun.

Fastighetsbildning som förändrar fastighetsindelningen (*eiendomsdanning*) ses som en integrerad del av kommunernas plan- och byggverksamhet, och regleras i plan- och bygglagen (*lov om planlegging og byggesaksbehandling*, kallad *plan- og bygningsloven*). Alla 357 kommuner i Norge ansvarar för sin egen plan- och byggverksamhet, som ofta är organiserad i en särskild avdelning inom kommunen. Att bildande och ändring av fastigheter styrs av den verksamheten framgår indirekt av plan- och bygglagens krav på tillstånd för sådana åtgärder (20 kap. 1 § första stycket och 20 kap. 2 §). Tillståndskravet regleras också i fastighetsregisterlagen (10 §). För att kommunen ska ge tillstånd ska kommunen ha prövat att den sökta åtgärden är möjlig bland annat med hänsyn till gällande detaljplan eller kommunövergripande plan. För exempelvis en avstyckning för bostadsändamål ska kommunen också ha säkerställt tillgång till allmän väg samt vatten och avlopp. Tillståndet enligt plan- och bygglagen utgör den rättsliga grunden för fastighetsbildningen. En fastighetsägare som har fått ett sådant tillstånd behöver vända sig till kommunens avdelning som ansvarar för mätning och fastighetsregistrering (ofta en geodataavdelning) för nästa steg i processen.

Fastighetsbildningen är starkt knuten till fastighetsregistreringsverksamheten genom ett krav på en mätningsförrättning (*oppmålingsforretning*) för att registrera nya eller ändrade fastigheter samt även klargöranden av befintliga gränser (6 § fastighetsregisterlagen). En mätningsförrättning utförs normalt av kommunens förrättningslantmätare efter begäran (*rekvisisjon* enligt 23 § fastighetsregisterförordningen). Förrättningen ska vanligtvis genomföras och registreras inom 16 veckor (18 § fastighetsregisterförordningen). Kommunen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kan under vissa förutsättningar överlåta genomförandet av förrättningen till andra (5 a § andra stycket fastighetsregisterlagen). Exempelvis har cirka 300 kommuner avtal med Vägverket (*Statens Vegvesen*) om att Vägverket utför mätningsförrättningar i samband med utbyggnad och ändring av allmänna vägar. Vissa kommuner anlitar också privata mätningsfirmor för mätningsförrättningar, bland annat i glesbygd och fjällområden. Ansvaret för kontroll av förrättningsresultatet och även den efterföljande registreringen ligger dock alltid kvar på kommunen.

Kommunen är registermyndighet med ansvar för att föra fastighetsregistret inom kommunen (5 a § andra stycket fastighetsregisterlagen). Under vissa förutsättningar kan kommunen dock överlåta hela eller delar av registreringsansvaret till en annan kommun eller till Kartverket.

En särskild domstol (*jordskifteretten*) prövar ärenden som innebär komplicerad fastighetsreglering och omarrondering. Domstolen har en sammansättning som innebär att ingenjörer med mätningsteknisk kompetens deltar i domstolens avgöranden. Domstolens verksamhet regleras i en särskild lag (*lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m.*, kallad *jordskifteloven*).

Vissa typer av förrättningar, exempelvis mätningsförrättning, kan genomföras antingen av kommunen eller av den särskilda domstolen. Det är parterna som väljer om de vill vända sig till kommunen eller till domstol. Den särskilda domstolen väljs ibland om det är troligt att ärendet kommer att omfatta oklarheter eller tvister som kommunen inte kan lösa och som då delvis ändå behöver hanteras av domstolen.

Kommunerna ansvarar för fastighetsregistreringen även i ärenden som prövats av domstol.

Genomförande av förrättningsåtgärder

I Norge finns ingen fastighetsbildningslag som specificerar vilka typer av åtgärder som leder till ändring eller fastställande av fastighetsindelningen. Utifrån plan- och bygglagens och fastighetsregisterlagens bestämmelser om hur fastigheter kan skapas, ändras eller få gränser klargjorda kan utläsas att det främst handlar om motsvarigheter till avstyckning (*opprettelse av ny grunneiendom* genom det som

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kallas *fradeling*), viss fastighetsreglering (*arealoverføring*) och en typ av gränsutmärkning (*klarlegging av eksisterande grense*). I det följande beskrivs den mätningsförrättning som då krävs och som genomförs av en förrättningslantmätare.

Bestämmelser om mätningsförrättning finns i 33 § fastighetsregisterlagen. Förrättningsarbetet omfattar bland annat att märka ut fastighetsgränser på marken samt att mäta in dessa gränser och upprätta kartor och andra handlingar (27 § och 38 § fastighetsregisterförordningen). Vad som utgör grunden för gränsutmärkningen varierar beroende på vilken åtgärd det handlar om.

Vid tillkomst av gränser för en ny fastighet (exempelvis avstyckning) eller vid arealöverföring mellan befintliga fastigheter (motsvarande viss fastighetsreglering) ändras fastighetsindelningen, och då ska kommunens tillstånd enligt plan- och bygglagen läggas till grund för gränsutmärkningen på marken (33 § tredje stycket fastighetsregisterlagen). Fastighetsägaren måste alltså ha sökt och fått tillstånd att ändra en fastighetsgräns innan det är möjligt att begära en mätningsförrättning. Förrättningslantmätaren kan endast göra mindre avvikelser från den gränsdragning som tillståndet medger om det behövs för att anpassa gränserna till terrängen. När gränserna har märkts ut på marken mäts de in och dokumenteras på kartor. Resultatet från mätningsförrättningen, som även omfattar fastighetens areal och koordinater, registreras därefter i fastighetsregistret av en person med särskild kompetens. Kommunen ska då också begära hos Kartverket att fastighetsinskrivning (*tinglysing*) sker i inskrivningsregistret (*grunnboken*) (24 § fastighetsregisterlagen). Först när även dessa moment (och viss annan formalia) är klar är hela fastighetsbildningsärendet genomfört.

När en mätningsförrättning i stället handlar om att befintliga gränser ska klargöras, ska förrättningslantmätaren utgå från parternas yrkanden, deras framställda dokumentation samt andra handlingar som kan ge ledning i frågan. Av historiska skäl kan det saknas lantmäterikartor som underlag. Om det uppstår osäkerhet eller tvist om en gräns och parterna inte kan enas under förrättningen ska detta noteras så att samtliga motstridiga gränslinjer registreras i fastighetsregistret (39 § fastighetsregisterförordningen). Förrättningslantmätaren har alltså inte befogenhet att ta något rättsligt beslut om gränssträckningen. Det är upp till parterna om de vill ta oklarheten eller tvisten till domstol, vanligtvis den särskilda domstolen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

(*jordskifteretten*) eller undantagsvis allmän domstol (*tingretten*). Först efter ett sådant eventuellt domstolsavgörande kan fastighetsregistret uppdateras med entydig information om gränsen.

Sedan år 2021 ska förrättningslantmätare som genomför mätningsförrättningar auktoriseras av Kartverket (38 § fastighetsregisterlagen och 64 b § fastighetsregisterförordningen). Den utbildning som krävs är en examen från tre eller fem års studier inom fackområdet eller en annan examen och två års ämnesrelevanta studier. Dessutom krävs två års praktiskt arbete som inkluderar mätningsförrättningar.

Den som utför fastighetsregistrering i en kommun ska ha genomfört Kartverkets kurs i registerföring och vara godkänd av Kartverket (5 § fastighetsregisterförordningen och 22 § fjärde stycket fastighetsregisterlagen).

5.3.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten

Kartverkets stödverksamhet i form av bland annat vägledning i fastighetsregistreringsfrågor finansieras av anslag. Även det tekniska handläggningsstödet för registrering finansieras av anslag.

Auktorisation av förrättningslantmätare är avgiftsbelagd (17 § fastighetsregisterförordningen).

Andra arbetsuppgifter inom Kartverket, exempelvis fastighetsinskrivning, finansieras av avgifter. Dessa avgifter baseras på självkostnadsprincipen och fastställs av Kommunal- och distriktsdepartementet i samråd med Finansdepartementet.

Kommunens handläggning av fastighetsbildningsärenden är i regel avgiftsfinansierad (33 kap. 1 § plan- och bygglagen och 32 § fastighetsregisterlagen). Avgifterna fastställs av kommunstyrelsen och är baserade på självkostnadsprincipen. För vissa enkla ärenden av administrativt slag tas ingen avgift ut (16 § fastighetsregisterförordningen).

Förrättningsverksamhet i den särskilda domstolen (*jordskifteretten*) är finansierad av anslag och avgifter.

5.3.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten

Kartverket har ett generellt vägledningsansvar i enlighet med förvaltningslagens (*forvaltningslovens*) regler. Det handlar bland annat om att ge stöd relaterat till fastighetsregistret, framför allt till kommu-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ner som har frågor om regelverket kring registerföring. Det hålls också nationella och regionala temadagar inom ämnesområdet. En dag i månaden arrangerar Kartverket dessutom en öppen, digital mötesplats för frågor och diskussioner.

Kartverket har tillsyn över att kommunerna för in uppgifter i fastighetsregistret i enlighet med gällande författningar (28 § fastighetsregisterlagen). Tillsyn över verksamheten genomförs i cirka 35 kommuner per år. Kartverket kan vid behov ställa krav på att brister i handläggningen rättas till. Bestämmelser om tillsynen finns i 30 kap. kommunallagen (*kommuneloven*). Kartverket har hittills inte återkallat någon förrättningslantmätarauktorisation eller registerföringsbehörighet till följd av tillsynen.

När det gäller tekniskt verksamhetsstöd har Kartverket ett visst ansvar. Kartverket har utvecklat och förvaltar ett eget tekniskt handläggningsstöd för registrering, som kommunerna kan välja att använda. Till dessa kommuner ger Kartverket även vägledning och support för användandet. Andra kommuner har valt externa tekniska handläggningsstöd för registrering som har utvecklats av företag i lantmäteribranschen. Funktionaliteten i dessa handläggningsstöd måste godkännas av Kartverket innan de tas i bruk.

5.4 Danmark

5.4.1 Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten

Geodatastyrelsen är den centrala myndigheten för fastighetsregistrering i Danmark, enligt 10 § lagen om fastighetsbildning och fastighetsregistrering (*lov om udstykning og anden registrering i matriklen*, kallad *udstykningsloven*). Ansvaret omfattar att förvalta fastighetsregistret (*matriklen*) och att registrera fastighetsbildningsåtgärder och oregistrerad mark (11 §). Geodatastyrelsen har dessutom i uppdrag att analysera och föreslå ändringar i lagstiftningen om fastighetsregistret och se till att regelverket understödjer registrets integritet och säkrar en effektiv och smidig registrering. Vidare ansvarar Geodatastyrelsen för både auktorisation och tillsyn av privatpraktiserande förrättningslantmätare (*landinspektører*). Geodatastyrelsen utvecklar och tillhandahåller också ett tekniskt handläggningsstöd till dessa förrättningslantmätare för informationsutbyte inför registreringen. Dessa ansvarsområden beskrivs i avsnitt 5.4.3.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Allt fastighetsbildningsarbete fram till registrering utförs av förrättningslantmätare som är anställda i privata företag. Bestämmelser om detta finns i 13 § lagen om fastighetsbildning och fastighetsregistrering samt i 4 § lantmätarlagen (*lov om landinspektørvirksomhed*, kallad *landinspektørloven*). Sökanden har rätt att välja vilket lantmäteriföretag som ska anlitas, oavsett var den eller de berörda fastigheterna finns i landet.

Genomförande av förrättningsåtgärder

Lagen om fastighetsbildning och fastighetsregistrering innehåller vissa grundläggande bestämmelser om förrättningsåtgärder och fastighetsregistrering. Det framgår bland annat att fastighetsbildning som ändrar fastighetsindelningen kan omfatta åtgärderna avstyckning, fastighetsreglering och sammanläggning (*udstykning*, *arealoverførsel* och *sammenlægning*, 6–8 §§). Gränser kan också justeras till följd av bland annat gränshävd (*ejendomsberigtigelse*, 9 §). En annan åtgärd gäller fastighetsbestämning av tvistiga gränser (*skelforretning*, 35–37 §§). Det finns flera handböcker, utgivna av Geodatastyrelsen, som ger vägledning om vad som gäller vid handläggning av olika förrättningsåtgärder.

I allt förrättningsarbete ingår arkivutredning om befintliga gränser och en bedömning av den sökta åtgärdens genomförbarhet. Förrättningslantmätaren märker sedan ut de nya gränserna på marken och förbereder de handlingar inklusive kartor som behövs för fastighetsregistreringen (13 §). När fastighetsindelningen ska ändras, exempelvis vid avstyckning, måste dokumentationen bland annat visa att fastigheten kommer att bli ändamålsenlig, ha tillgång till allmän väg och att ändringen i fastighetsindelningen inte strider mot detaljplan. Det tekniska handläggningsstöd som Geodatastyrelsen tillhandahåller har inbyggda funktioner för förrättningslantmätarnas obligatoriska kommunikation med kommunen i bland annat planfrågorna. Även andra myndigheter kan behöva lämna tillstånd till den aktuella åtgärden innan förrättningslantmätaren kan sända den samlade förrättningsdokumentationen till Geodatastyrelsen för registrering.

Vid fastighetsbestämning av en tvistig gräns ska förrättningslantmätaren först försöka ena parterna med utgångspunkt i tillgängliga uppgifter i fastighetsregistret och underliggande lantmäteriarkiv. Om

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

det inte är möjligt har förrättningslantmätaren befogenhet att bestämma vad som är rätt gränssträckning. Om en berörd fastighetsägare inte godtar gränssträckningen kan fastighetsägaren överklaga till domstol inom åtta veckor. När fastighetsbestämningen eller en eventuell dom har vunnit laga kraft sänder förrättningslantmätaren all relevant dokumentation till Geodatastyrelsen för registrering.

Fastighetsregistreringen är en process där Geodatastyrelsen först går igenom alla uppgifter som förrättningslantmätaren har skickat in. Genomgången omfattar över 300 automatiska kontroller av bland annat mätdata och att alla behövliga dokument har skickats in. Den efterföljande manuella kontrollen handlar om att säkerställa att åtgärden är tillåten och att innehållet i dokumenten är korrekt och i överensstämmelse med motsvarande mätdata och annan data. Den manuella kontrollen gäller främst formalia men om registerföraren upptäcker en materiell brist meddelas förrättningslantmätaren, som då kan åtgärda bristen och skicka in ett uppdaterat underlag för registreringen. Geodatastyrelsens kontroller är en kvalitetssäkring men förrättningslantmätaren har fortfarande det yttersta ansvaret för förrättningen. När Geodatastyrelsen har godkänt den samlade förrättningsdokumentationen stämmer registerföraren av ärendet med inskrivningsmyndigheten (*tinglysninsretten*) så att det inte föreligger inskrivna pant- eller servitutsrättigheter till hinder för åtgärden. Därefter uppdateras fastighetsregistret och inskrivningsregistret i en samordnad process så de aktuella ändringarna träder i kraft samtidigt.

Kompetenskrav och behörighetsvillkor för förrättningslantmätare framgår av lantmätarlagen. Bland annat krävs en särskild examen med fem års lantmätarstudier och tre års arbete vid en lantmäterifirma (1 § andra stycket). Vidare måste varje förrättningslantmätare vara försäkrad mot skadeståndskrav som kan uppkomma till följd av förrättningsarbetet (4 c §).

För Geodatastyrelsens personal som utför fastighetsregistrering finns inget motsvarande formellt kompetenskrav. Registerförarna har dock ofta bakgrund inom fastighetsområdet och får internutbildning vid Geodatastyrelsen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

5.4.2 Finansiering av fastighetsbildningsverksamheten

Geodatastyrelsens fastighetsrättsliga stöd och arbete med utveckling av lagstiftningen finansieras av anslag. Myndigheten får också anslag för drift och underhåll av de system som visar och tillhandahåller data från fastighetsregistret.

Geodatastyrelsens arbete med fastighetsregistrering finansieras av avgifter. Olika belopp gäller för olika förrättningsåtgärder, exempelvis är registreringsavgiften för en avstyckning 5 780 danska kronor (2024). Om Geodatastyrelsen vill ändra dessa avgifter ska de nya beloppen godkännas av det departement som har Geodatastyrelsen inom sitt ansvarsområde.

Även drift och utveckling av det tekniska handläggningsstödet för informationsutbyte mellan Geodatastyrelsen och förrättningslantmätarna finansieras av avgifter.

Samtliga dessa avgifter betalas av lantmäterifirmorna, som i sin tur tar ut kostnaderna från sina berörda kunder.

Enligt avstyckningsavgiftslagen *(lov om afgift ved udstykning m.m.*, kallad *udstykningsafgiftsloven)* tillkommer som huvudregel en avgift (skatt) som uppgår till 5 000 danska kronor vid avstyckning och andra åtgärder som medför bildande av en ny fastighet. Denna skatt tillfaller staten och finansierar alltså inte fastighetsregistreringen direkt. Skatten betalas av lantmäterifirmorna, som i sin tur tar ut kostnaderna från sina berörda sakägare.

För det arbete som förrättningslantmätarna utför gäller fri prissättning, och lantmätarfirmorna utför sina verksamheter i konkurrens med varandra i hela landet.

5.4.3 Uppföljning, utveckling och tillsyn av verksamheten

Som myndighet har Geodatastyrelsen vägledningsplikt enligt förvaltningslagen (*forvaltningsloven*, 7 §). Geodatastyrelsen ger också ut handböcker som stöd för tillämpning av de författningar som gäller fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Utöver detta fastighetsrättsliga stöd har förrättningslantmätarna tillgång till olika slags mallar eller andra dokument och nyhetsbrev på Geodatastyrelsens webbplats. Förrättningslantmätarna kan också ställa frågor till och få svar från Geodatastyrelsen via telefon och e-post. Frågorna gäller ofta den generella innebörden av det som står i handböckerna, och om inne-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

börden är otydligt formulerad klargör Geodatastyrelsen som regel texten vid nästkommande handboksuppdatering.

Geodatastyrelsen har utvecklat ett tekniskt handläggningsstöd för informationsutbyte mellan Geodatastyrelsen och förrättningslantmätarna som alla lantmäterifirmor har valt att använda. Geodatastyrelsen för en löpande dialog om användarbehov och utvecklingsfrågor med en branschorganisation som många förrättningslantmätare är medlemmar i (*Praktiserende Landinspektørers Forening*).

Geodatastyrelsen kontrollerar i samband med registreringen att förrättningsärendena följer gällande lagstiftning (se avsnitt 5.4.1 om registreringsprocessen i fastighetsregistret). Dessutom kontrollerar Geodatastyrelsen att lantmäterifirmorna uppfyller vissa krav. Dessa firmor har bland annat skyldighet att informera Geodatastyrelsen om förändringar i affärsförhållandena (ägande, ledning, styrelse och försäkringar). Geodatastyrelsen utövar på så sätt en huvudsakligen förtroendebaserad tillsyn som utgår från den information som firmorna redovisar, men myndigheten kan också kontakta en firma om det har framkommit brister på annat sätt.

Rigsrevisjonen utövar tillsyn över Geodatastyrelsen i form av stickprovskontroller. Rigsrevisjonen kan exempelvis kontrollera att avgifterna för fastighetsregistrering är beräknade utifrån korrekta underlag och därmed täcker rätt kostnader.

Geodatastyrelsen auktoriserar förrättningslantmätare på delegation av ansvarig minister (6 § dekret om delegering av uppgifter och befogenheter till Geodatastyrelsen, *bekendtgørelse om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Geodatastyrelsen*). Kraven för auktorisering gäller bland annat formell kompetens enligt lantmätarlagen (1 § andra stycket lantmätarlagen). Auktoriseringen syftar främst till att säkerställa att förrättningar utförs med kvalitet och på ett enhetligt sätt.

Förrättningslantmätare ska också uppträda enligt god förrättningslantmätarsed, vilket bland annat innebär att de måste utföra sina uppgifter med omsorg, noggrannhet och skyndsamhet (7 § lantmätarlagen). Om en förrättningslantmätare har åsidosatt sina plikter kan fastighetsägare rikta klagomål till en oberoende nämnd (*Landinspektørnævnet*) (9–9 a §§ lantmätarlagen). Nämnden kan i allvarliga fall utdöma böter eller ytterst verksamhetsförbud. Denna ordning syftar bland annat till att bidra till ökad rättssäkerhet.

6 Statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, de kommunala lantmäterimyndigheternas roll och kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter

6.1 Inledning

Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Det innebär att det är staten som ansvarar för att fastighetsbildningsverksamheten har goda förutsättningar att genomföras på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt i hela landet.

Ramarna för statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten framgår främst av regeringsformen, myndighetsförordningen (2007:515) och förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

I 1 kap. regeringsformen finns bestämmelser om statsskickets grunder. Det är riksdagen som enligt 1 kap. 4 § regeringsformen stiftar lagar, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning. Enligt 1 kap. 6 § regeringsformen styr regeringen riket och är ansvarig inför riksdagen.

I myndighetsförordningen finns bestämmelser om ledning av verksamheten i statliga myndigheter. Enligt 3 § myndighetsförordningen ansvarar myndighetens ledning inför regeringen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

de förpliktelser som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt och att myndigheten hushållar väl med statens medel.

Regeringen beslutar om statliga myndigheters instruktioner. Lantmäteriet är enligt 1 § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet den statliga lantmäterimyndigheten. Enligt 3 § 1 i instruktionen ska Lantmäteriet verka för en enhetlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning.

Förrättningsverksamhet inom fastighetsbildningsverksamheten genomförs av den statliga lantmäterimyndigheten eller av en kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats enligt lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen får meddela tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (1 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet). En kommunal lantmäterimyndighet har kommunen som sitt ansvarsområde (2 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet) och svarar för förrättningsverksamhet inom fastighetsbildningen (5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet).

I detta kapitel beskrivs och utvärderas statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, de kommunala lantmäterimyndigheternas roll och kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

6.2 Beskrivning av statens övergripande ansvar och de kommunala lantmäterimyndigheternas roll

6.2.1 Nuvarande bestämmelser och organisation

Fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar och statens övergripande ansvar gäller i förhållande till all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Handläggning av förrättningar och andra ärenden i fastighetsbildningsverksamheten kan genomföras av den statliga lantmäterimyndigheten eller av en kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt 1 § förordningen med instruktion för Lantmäteriet är Lantmäteriet den statliga lantmäterimyndigheten. Enligt 2 § är Lantmäteriet förvaltningsmyndighet för bland annat frågor om fastighetsindelning. Enligt 3 § 1 instruktionen ska Lantmäteriet verka för en enhetlig och ändamålsenlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning. Dessa bestämmelser beskriver det

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten. Statens övergripande ansvar ska genomföras av Lantmäteriet i enlighet med bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900), myndighetsförordningen, myndighetens instruktion och myndighetens regleringsbrev.

Enligt 1 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet får regeringen meddela tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. En kommunal lantmäterimyndighet svarar enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inom kommunen för handläggning av förrättningar som anges i den bestämmelsen.

Statens övergripande ansvar påverkas inte av att regeringen kan ge tillstånd till en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det innebär att det övergripande ansvaret som staten har för fastighetsbildningsverksamheten innefattar det stöd som i olika avseenden ska tillhandahållas för förrättningsverksamhet i den statliga lantmäterimyndigheten och förrättningsverksamhet i en kommunal lantmäterimyndighet.

En kommun som har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet har inte något övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Kommunen ska enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inrätta en lämplig organisation för den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet enligt bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska svara för inom kommunen. Kommunen ansvarar som arbetsgivare för att anställda i den kommunala lantmäterimyndigheten som arbetar med förrättningsverksamhet får möjlighet att ta del av relevant utbildning och annat övergripande stöd som Lantmäteriet ansvarar för. De kommunala lantmäterimyndigheterna har också en viktig roll genom att anställda som arbetar inom förrättningsverksamheten vid kommunala lantmäterimyndigheter tillsammans med anställda i Lantmäteriet är lärare i utbildningar som ger ökad kompetens inom förrättningsverksamheten. De kommunala lantmäterimyndigheterna bidrar därmed till kvaliteten i all fastighetsbildningsverksamhet.

Kostnaderna för förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i en kommunal lantmäterimyndighet ska finansieras genom avgifter. De kommunala lantmäterimyndigheterna får enligt 14 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ta ut lägre avgifter än Lantmäteriet. Lantmäteriets kostnader för den verksamhet som ingår i statens övergripande ansvar finansieras genom avgifter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

som tas ut i förrättningsverksamhet och till viss del genom avtal om uppdragsverksamhet mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

6.2.2 Lantmäteriets organisation för genomförande av det övergripande ansvaret

Lantmäteriet har en särskild enhet för fastighetsbildningsstöd med olika funktioner. Enhetens uppgift är att ge ett övergripande stöd så att förrättningsverksamheten i hela landet har goda förutsättningar att genomföras på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt. Funktionerna som ger ett övergripande stöd är funktionen Juridik, funktionen Arbetssätt och funktionen Tekniskt handläggningsstöd. Hur det övergripande stödet tillhandahålls för förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och förrättningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna skiljer sig åt. Det beskrivs i följande avsnitt.

Funktionen Juridik ansvarar för övergripande rättsligt stöd i fastighetsrättsliga frågor till förrättningsverksamheten. Funktionens uppgift är att verka för en enhetlig och effektiv rättstillämpning i förrättningsverksamheten, bland annat genom att ta fram handböcker.

Funktionen Arbetssätt organiserar utbildningar och verkar för enhetliga och ändamålsenliga arbetssätt i förrättningsverksamheten. Utbildningarna utformas utifrån förrättningsverksamhetens behov.

Funktionen Tekniskt handläggningsstöd ansvarar för de tekniska system som används för handläggning i förrättningsverksamheten. Funktionen ansvarar också för handledningar för användning av systemen och i övrigt för teknisk förvaltning av systemen.

6.2.3 Funktionerna Juridik och Arbetssätt

Handböcker och annat stöd som gäller övergripande rättsliga frågor och arbetssätt

Lantmäteriet tar fram och uppdaterar olika handböcker med fastighetsrättslig inriktning. Handböckerna beskriver rättslig tillämpning av bestämmelser i framför allt fastighetsbildningslagen (1970:988), anläggningslagen (1973:1149) och ledningsrättslagen (1973:1144). Handböckerna kan användas vid handläggning av ärenden i förrätt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningsverksamhet både i Lantmäteriet och i en kommunal lantmäterimyndighet.

Medarbetare i Lantmäteriet har utöver handböckerna om rättslig tillämpning också tillgång till handledningar som gäller till exempel tekniska moment eller handläggning av olika delar i ett förrättningsärende. Syftet med handledningarna är att styra Lantmäteriets arbetssätt. Dessa handledningar är endast tillgängliga internt inom Lantmäteriet och är specialanpassade till Lantmäteriets organisation. Vissa handledningar är av övergripande karaktär, till exempel om fältarbete, fastighetsregistrering och om värderings- och ersättningsfrågor. Dessa handledningar är tillgängliga för all förrättningsverksamhet men det finns vissa skillnader avseende vilka versioner av handledningarna som är tillgängliga och på vilket sätt. Om en handledning efter en uppdatering har blivit anpassad till Lantmäteriets arbetssätt, tillgängliggörs den inte för de kommunala lantmäterimyndigheterna utan i stället kan en tidigare version av handledningen tillhandahållas. Lantmäteriets medarbetare har tillgång till innehållet i vissa handledningar via det webbaserade systemstödet (Kunskapsbanken), medan de kommunala lantmäterimyndigheterna har tillgång till handledningarna som pdf-filer.

Inom Lantmäteriet finns det en gemensam fastighetsrättslig stödfunktion. De kommunala lantmäterimyndigheterna kan ställa frågor till den gemensamma fastighetsrättsliga stödfunktionen via de kommunala lantmäterimyndigheternas nätverk för förrättningslantmätare. Frågor till den fastighetsrättsliga stödfunktionen kan till exempel handla om viss fastighetsbildning i ett enskilt förrättningsärende går att genomföra rent rättsligt. Vissa frågor besvaras endast direkt till den som ställer frågan, medan andra, mer generella frågor också kan leda till att relevanta delar i en handbok eller en kurs uppdateras.

Fram till år 2018 tog Lantmäteriet fram rättsfallsreferat men den verksamheten har upphört. Lantmäteriet lägger numera upp nyhetsbrev om nya rättsfall på en intern webbplats inom myndigheten. Informationen i nyhetsbrevet är baserad på den information som är tillgänglig i externa juridiska tjänster såsom Juno.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utbildning

Lantmäteriet genomför olika slag av utbildningar för anställda som arbetar inom förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i en kommunal lantmäterimyndighet. Under år 2024 anordnades totalt 43 kurser inom olika ämnen. Ämnena omfattade bland annat tillämpning av materiella bestämmelser inom hela förrättningsverksamheten, till exempel lämplighetsprövning, strandskydd, 3D-fastighetsbildning, fältarbete och värdering. Andra ämnen gällde processuella frågor som kan uppstå vid handläggning, sammanträdesledning och överklagande.

De flesta kurserna (32 kurser) genomfördes i form av webbutbildningar i ett standardiserat format. Längden på dessa utbildningar varierade mellan en timme och tre dagar.

Övriga utbildningar genomfördes fysiskt eller som webbinarium och gavs vid fasta tillfällen, upp till fyra gånger under året. Längden på dessa utbildningar varierade mellan en och fyra dagar (en kurs pågick i åtta dagar).

Kurserna är tillgängliga för medarbetare både i Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter. Lärare på kurserna är både medarbetare i Lantmäteriet och medarbetare i kommunala lantmäterimyndigheter. Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna arbetar alltså tillsammans för att höja kunskapsnivån inom all förrättningsverksamhet i landet.

Under år 2024 hade utbildningarna totalt 1 516 registrerade deltagare. Uppgiften gäller det totala antal deltagare i alla utbildningar vilket innebär att en medarbetare som har gått flera kurser registreras som deltagare flera gånger. Från Lantmäteriet registrerades totalt 1 316 deltagare och från de kommunala lantmäterimyndigheterna totalt 200 deltagare.

6.2.4 Funktionen Tekniskt handläggningsstöd

Förrättningsverksamheten inom både Lantmäteriet och samtliga kommunala lantmäterimyndigheter använder ett tekniskt handläggningsstöd (Trossen) som utvecklades av Lantmäteriet på 1990-talet. Trossen är i grunden ett ärendehanteringssystem men det innehåller också andra tekniska stöd och funktioner, bland annat olika informationstjänster som till exempel hämtar information från fastighetsregistret.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriet tillhandahåller det tekniska handläggningsstödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna genom uppdragsverksamhet enligt 12 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. De kommunala lantmäterimyndigheternas användning av handläggningsstödet regleras i avtal mellan Lantmäteriet och respektive kommunal lantmäterimyndighet.

En lantmäteriförrättning kan exempelvis innebära att den geometriska formen (gränserna) för en fastighet förändras. Lantmäteriet tillhandahåller ett tekniskt stöd för geometrihantering i handläggningen av förrättningar (Geosecma). Geosecma är ett tekniskt kartstöd i handläggningen och används i dag av Lantmäteriet och 36 av 40 kommunala lantmäterimyndigheter. För de fyra kommunala lantmäterimyndigheter som inte använder Geosecma tillhandahåller Lantmäteriet ett tekniskt system för uppdatering av de geometriska uppgifterna (den så kallade digitala registerkartan) i fastighetsregistret. Även i dessa fall finns det avtal mellan Lantmäteriet och varje kommunal lantmäterimyndighet som innebär att en kommunal lantmäterimyndighet betalar Lantmäteriet för att få använda det tekniska stödet för geometrihantering.

Lantmäteriet tillhandahåller också två e-tjänster som är knutna till Trossen. Den ena e-tjänsten möjliggör digital ansökan om lantmäteriförrättning och den andra e-tjänsten gör det möjligt att följa en pågående lantmäteriförrättning. Båda e-tjänsterna är primärt riktade till blivande och befintliga sakägare och stödjer digitalt informationsutbyte mellan sakägare och lantmäterimyndigheten. E-tjänsterna kan användas av sakägare i hela landet. Ansökningar som görs i e-tjänsten för digital ansökan skickas automatiskt till den lantmäterimyndighet som ska handlägga ärendet, det vill säga antingen till Lantmäteriet eller till en kommunal lantmäterimyndighet.

Lantmäteriet utvecklar för närvarande ett nytt tekniskt handläggningsstöd inklusive e-tjänster som ska ersätta det nuvarande tekniska handläggningsstödet under år 2027. Ett nytt system för geometristöd ska ersätta det tidigare redan under år 2026.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.2.5 Regeringens uppdrag till Lantmäteriet om handläggningstider och uppföljning av fastighetsbildningsverksamheten

Regeringens uppdrag till Lantmäteriet är viktiga för Lantmäteriets genomförande av det övergripande ansvaret. Genom att sätta mål eller ge andra uppdrag till Lantmäteriet har regeringen möjlighet att tydliggöra Lantmäteriets övergripande ansvar. Regeringen följer upp Lantmäteriets resultat som redovisas i myndighetens årsredovisning och i myndighetsdialoger. När det gäller fastighetsbildningsverksamheten har regeringen beslutat om olika regeringsuppdrag för att ytterligare ange inriktning och prioritering som gäller handläggningstider för vissa delar av fastighetsbildningsverksamheten.

Resultatet av regeringens uppföljning redovisas till riksdagen i budgetpropositionen.

Uppdraget om en uppföljningsmodell (2018)

I syfte att minska, mäta och följa upp handläggningstiderna inom fastighetsbildningsverksamheten gav regeringen år 2018 Lantmäteriet i uppdrag att införa en ny uppföljningsmodell. Lantmäteriets beskrivning av uppföljningsmodellen finns i rapporten *Gemensam målsättning för nyckeltal* (N2018/03366/SUBT). Samma år fick myndigheten också i uppdrag att redovisa, analysera och utvärdera fastighetsbildningsverksamheten utifrån nyckeltalen enligt den nya uppföljningsmodellen i årsredovisningen. De nya nyckeltalen användes första gången i myndighetens årsredovisning 2019 och har redovisats sedan dess.

Nyckeltalen enligt uppföljningsmodellen redovisar antal ärenden, handläggningstid samt kostnad för sakägare. Redovisningen av nyckeltalen är indelad utifrån sju ärendekategorier (benämnda kundbehov). Dessa ärendekategorier är privat bostadsbyggande, privat mark- och fastighetsutveckling, kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling, jord- och skogsbruk, samhällsservice, infrastruktur samt fastighetssamverkan och gemensamt nyttjande. Fram till år 2024 redovisades enbart nyckeltal som gällde förrättningsverksamheten i Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Uppdraget att redovisa uppgifter för den samlade fastighetsbildningsverksamheten (2018)

Parallellt med uppdraget om en ny uppföljningsmodell fick Lantmäteriet i uppdrag att inhämta uppgifter om resultat från de kommunala lantmäterimyndigheterna och redovisa dessa samlat och tillsammans med motsvarande uppgifter om Lantmäteriets förrättningsverksamhet. Regeringen efterfrågade bland annat uppgifter om handläggningstid. Urvalet av uppgifter var begränsat till ärenden som avslutades under första kvartalet 2018 och som då var högst fem år gamla. Uppgifterna om totala handläggningstider redovisades av Lantmäteriet som medelvärde för respektive kommunal lantmäterimyndighet. Lantmäteriet valde att redovisa uppgifter om handläggningstider uppdelat på tre kategorier utifrån ändamålet med ärendena (bostad, infrastruktur och övrigt). Uppdraget avslutades år 2018 och någon motsvarande redovisning gjordes därför inte för de efterföljande åren. I årsredovisningarna för 2019 och 2020 redovisade Lantmäteriet vissa uppgifter om de kommunala lantmäterimyndigheternas ärendestatistik men inte statistik som gällde handläggningstid. År 2021 angav Lantmäteriet i sin årsredovisning att de kommunala lantmäterimyndigheternas ärendestatistik skulle redovisas på ett annat sätt. Av Lantmäteriets årsredovisning 2022 framgår att de kommunala lantmäterimyndigheterna inte hade haft möjlighet att sammanställa nyckeltalen enligt den nya uppföljningsmodellen. Under åren 2021–2023 redovisades ingen ärendestatistik för de kommunala lantmäterimyndigheterna i Lantmäteriets årsredovisning.

En gemensam redovisning av förrättningsverksamheten år 2023 som använde Lantmäteriets nya uppföljningsmodell med nyckeltal tillhandahölls första gången våren 2024 genom rapporten *Nyckeltal för Sveriges lantmäterimyndigheter 2023* (Lantmäteriets dnr LM2024/015447). Rapporten visar, på det sätt som beskrivs i föregående avsnitt, resultat för all förrättningsverksamhet i hela landet indelat i de nyckeltal för antal ärenden, handläggningstid och kostnad för sakägare som Lantmäteriet har använt under senare år i sina årsredovisningar. Rapporten togs fram genom samarbete mellan Lantmäteriet, de kommunala lantmäterimyndigheterna och Sveriges Kommuner och Regioner.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En ny rapport har tagits fram med motsvarande uppgifter för förrättningsverksamheten år 2024 (rapporten *Nyckeltal för Sveriges lantmäterimyndigheter 2024*, Lantmäteriets dnr LM2025/020960).

6.2.6 Regeringens uppdrag till Lantmäteriet som en del av regeringsuppdrag till flera myndigheter

Under åren 2021 och 2022 har Lantmäteriet, som en del av regeringsuppdrag till flera myndigheter, fått uppdrag att förkorta handläggningstider.

Uppdraget om kortare ledtider för elnätsutbyggnad (2021)

År 2021 fick Energimarknadsinspektionen tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna i uppdrag att utveckla arbetssätt och parallella processer för kortare ledtider för elnätsutbyggnad (regeringsbeslut I2021/02334 och I2021/01110). I uppdragsbeskrivningen togs det upp att det ofta tar tio till tolv år från det att behovet av en kraftledning identifieras tills en ledning kan tas i drift och ibland ännu längre. Vidare beskrevs att effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider för elnätsutbyggnad är av stor betydelse för elproduktion vilket i sin tur är av stor betydelse för transportsektorns och industrins utveckling och omställning till ökad elektrifiering.

I Energimarknadsinspektionens rapport år 2023 *Kortare ledtider för elnätsutbyggnad* (Ei R2023:09) beskrevs att ledtiderna skulle kunna kortas med en tredjedel genom olika åtgärder. I fråga om lantmäteriförrättningar presenterade rapporten åtgärder för ökad förutsägbarhet av handläggningstider, åtgärder för att ledningsrättsprocessen genomförs parallellt med koncessionshandläggningen och åtgärder för att delgivning i ledningsrättsprocessen förenklas. Regeringen lade Energimarknadsinspektionens rapport till grund för ett nytt regeringsuppdrag till Lantmäteriet. Enligt Lantmäteriets regleringsbrev för år 2024 skulle Lantmäteriet tillsammans med Energimarknadsinspektionen och länsstyrelserna arbeta för kortare ledtider vid prövning av nätkoncession, för att bidra till en ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Uppdraget att följa upp mål om handläggningstider samt om bemötande och service hos vissa myndigheter (2022)

År 2022 fick nio myndigheter, däribland Lantmäteriet, i uppdrag att följa upp den egna myndighetens arbete mot två av regeringens fem förenklingspolitiska mål och vid behov vidta lämpliga åtgärder. Det ena målet är att handläggningstider för ärenden som rör företag ska bli kortare och mer transparenta och att den förväntade handläggningstiden ska synliggöras för den sökande i fler ärendekategorier. Det andra målet är att förvaltningsmyndigheters bemötande och service till företag ska vara företagsanpassat och väl fungerande (regeringsbeslut N2022/01751 och N2020/01493).

Enligt uppdragsbeskrivningen kan långa och oförutsägbara handläggningstider bland annat medföra att investeringar försenas eller inte alls blir av, att nya företag inte startar eller att de väljer annan etableringsort och att nya arbetstillfällen inte skapas. Enligt uppdraget ska arbetet rapporteras och redovisas av Tillväxtverket årligen 2023–2029.

I 2024 års delrapport om uppdraget redovisade Tillväxtverket ett antal rekommendationer om mer långsiktiga åtgärder som kan leda till kortare handläggningstider. Åtgärderna handlade bland annat om ökat informationsutbyte mellan myndigheter och regeländringar som möjliggör ökad grad av automation i handläggningen. Tillväxtverket bedömde att en förbättrad samordning mellan myndigheterna och bättre möjligheter till en ökad delning av data mellan myndigheter kan leda till kortare handläggningstider (s. 21).

Av bilagan till delrapporten 2024 framgår att genomsnittlig handläggningstid för Lantmäteriets ärenden inom kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling ökat från 50 till 57 veckor, att den genomsnittliga handläggningstiden för ärenden inom jord- och skogsbruk minskat från 56 till 52 veckor och att den genomsnittliga handläggningstiden för ärenden inom infrastruktur minskat från 110 till 105 veckor, allt mellan år 2022 och 2023. Samtliga ärendetyper hade ökat i antal, mest påtaglig ökning skedde inom området jord- och skogsbruk.

Tillväxtverket lämnade inga nya rekommendationer i 2025 års delrapport utan bedömde att rekommendationerna från 2024 års delrapport fortfarande var aktuella och relevanta. I 2025 års delrapport konstaterade Tillväxtverket att rekommendationerna på längre

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

sikt kommer att bidra till effektivisering av handläggningen men att vissa händelser i omvärlden och samhällsutvecklingen kan komma att motverka detta. Exempelvis nämns ökade krav på it-säkerhet och ökade skyddsintressen av olika slag som faktorer som kan påverka utvecklingen och effektiviseringen i myndigheternas, däribland Lantmäteriets, handläggning (s. 22 i delårsrapporten från 2025).

6.3 Kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter

6.3.1 Inledning

Både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet ska finansieras genom avgifter. I detta avsnitt beskrivs vilka kostnader Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har och fördelningen av kostnaderna för det övergripande stödet mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

I 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen anges vad som är förrättningskostnader och i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar finns bestämmelser om beräkning av avgifter för förrättningar och om beslut om debitering av förrättningskostnader (räkning). Riksdagen har i beslut godkänt av regeringen förordade principer för finansieringen av förrättningsverksamheten (prop. 1971:170, CU 1971:32, rskr. 1971:322, prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Besluten utgår från principen att kostnaderna för förrättningsverksamheten i dess helhet ska täckas av avgifter.

6.3.2 Lantmäteriets kostnader för tillhandahållande av övergripande stöd till förrättningsverksamheten

Lantmäteriets totala kostnader för det övergripande stödet till Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet uppgick år 2024 till 22,1 miljoner kronor. Lantmäteriets kostnader för utbildning och tekniskt handläggningsstöd beskrivs i följande avsnitt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kostnaderna för det övergripande stöd som Lantmäteriet tillhandahåller täcks i huvudsak av avgifter som tas ut i Lantmäteriets förrättningsverksamhet. Lantmäteriet har också verksamhet som är finansierad genom anslag men anslaget gäller inte genomförandet av det övergripande stödet till förrättningsverksamheten utan anslaget ska finansiera bland annat yttranden i olika ärenden till regeringen, domstolar och andra myndigheter, kvalitetsförbättring i fastighetsregistret och tillhandahållande av offentliga handlingar. Det övergripande stöd till förrättningsverksamhet som Lantmäteriet ansvarar för täcks alltså inte till någon del av Lantmäteriets anslag.

Förrättningsverksamhet som genomförs av Lantmäteriet har tillgång till ytterligare stöd, som de kommunala lantmäterimyndigheterna inte har tillgång till. Kostnaden för detta uppgick år 2024 till drygt 4 miljoner kronor. Detta ytterligare stöd omfattar bland annat vissa handledningar som endast är tillgängliga internt inom Lantmäteriet och är specialanpassade till Lantmäteriets organisation och arbetssätt.

Lantmäteriets kostnader för det tekniska handläggningsstödet

Lantmäteriets totala förvaltningskostnader för handläggningsstödet (Trossen) och det tillhörande geometristödet (Geosecma) uppgick år 2024 till sammanlagt 39,0 miljoner kronor, varav förvaltningskostnaden för Trossen var 23,1 miljoner kronor och förvaltningskostnaden för Geosecma 15,9 miljoner kronor. Övriga kostnader uppgick till 10,4 miljoner kronor och gällde övrig förvaltning av de tekniska stöden och den it-infrastruktur som krävs för att kunna använda Trossen och Geosecma. Lantmäteriets kostnader för utvecklingen av ett nytt tekniskt handläggningsstöd och ett nytt geometristöd omfattas inte av dessa kostnader.

Kostnaderna täcks av avgifter som tas ut i Lantmäteriets förrättningsverksamhet. De kommunala lantmäterimyndigheterna betalar för användningen av handläggningsstödet på det sätt som beskrivs i kommande avsnitt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriets kostnader för utbildningsverksamheten

Lantmäteriets kostnader för utbildningsverksamheten uppgick år 2024 till 6,6 miljoner kronor och avsåg bland annat kostnader för att utveckla och genomföra utbildningar.

Av den totala kostnaden avsåg cirka 0,5 miljoner kronor ersättning till de kommunala lantmäterimyndigheterna för deras medverkan genom lärarinsatser i vissa utbildningar. Kostnaderna för lärarinsatserna avser exempelvis ersättning för resa, logi och timersättning.

Kostnaderna för utbildningsverksamheten täcks enligt uppgift från Lantmäteriet delvis av de kursavgifter som de kommunala lantmäterimyndigheterna betalar och delvis av avgifter som tas ut i Lantmäteriets förrättningsverksamhet. De kommunala lantmäterimyndigheterna betalar för deltagande i utbildningar på det sätt som beskrivs i kommande avsnitt.

6.3.3 De kommunala lantmäterimyndigheternas kostnader

Kommunala lantmäterimyndigheters kostnader för användning av det tekniska handläggningsstödet

Lantmäteriet tar utifrån bestämmelsen om uppdragsverksamhet i 30 § 5 i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet ut avgifter från kommunala lantmäterimyndigheter för användningen av det tekniska handläggningsstödet.

År 2024 hade de kommunala lantmäterimyndigheterna en kostnad som uppgick till sammanlagt 18,1 miljoner kronor för användning av Lantmäteriets tekniska handläggningsstöd och geometristöd. Enligt Lantmäteriet finns det ingen direkt korrelation mellan de kommunala lantmäterimyndigheternas ersättning enligt uppdragsavtal till Lantmäteriet för användning av det tekniska handläggningsstödet och geometristödet och den faktiska förvaltningskostnaden som Lantmäteriet hade för det tekniska handläggningsstödet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kommunala lantmäterimyndigheters kostnader för deltagande i utbildning

Lantmäteriet tar ut en kursavgift för deltagande i utbildningar som de kommunala lantmäterimyndigheterna betalar för enligt bestämmelserna i avgiftsförordningen (1992:191). År 2024 hade de kommunala lantmäterimyndigheterna en kostnad som totalt uppgick till 0,7 miljoner kronor för medarbetare som deltog i Lantmäteriets utbildningar.

Genom kursavgifterna bidrar de kommunala lantmäterimyndigheterna till finansieringen av Lantmäteriets kostnader för utbildningarna och kostnaderna för det övergripande stödet som Lantmäteriet ska tillhandahålla till all förrättningsverksamhet.

6.4 Tidigare rapporter

6.4.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret utvärderade på uppdrag av regeringen hur organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten i en statlig och 39 kommunala lantmäterimyndigheter fungerar utifrån kraven på en enhetlig, rättssäker och effektiv verksamhet. Statskontoret redovisade uppdraget i rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18).

I rapporten beskrivs att Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten är otydligt. I rapporten lyfts fram att det inte är tydligt reglerat vad det övergripande stödet ska innehålla och inte heller vad som ska finansieras av Lantmäteriet och av de kommunala lantmäterimyndigheterna (s. 8 i Statskontorets rapport).

I rapporten framhålls att det måste vara tydligt vad Lantmäteriet ska ansvara för utifrån statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och hur kostnadsfördelningen ska se ut mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Statskontoret pekar på att statens ansvar inte är tydligt beskrivet i förarbeten eller i styrdokument (s. 120 i Statskontorets rapport). Statskontoret pekar också på att det saknas uppföljning av den samlade förrättningsverksamheten.

Statskontorets slutsatser i rapporten är bland annat att regeringen bör utveckla resultatstyrningen så att det blir möjligt att bedöma effektivitet och resultat i både den samlade verksamheten i alla lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndigheter och för varje enskild lantmäterimyndighet och att regeringen bör förtydliga innebörden av det statliga ansvaret för fastighetsbildningen och vad det innebär för Lantmäteriets stöd till de kommunala lantmäterimyndigheterna (s. 125 i Statskontorets rapport).

6.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade år 2022 effektiviteten främst i den statliga fastighetsbildningsverksamheten, och gjorde också jämförelser med de kommunala lantmäterimyndigheterna. Resultatet av granskningen redovisades i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov*, RiR 2022:3.

Riksrevisionen beskriver att ett av skälen för att införa lagen om kommunal lantmäterimyndighet var att möjligheten för en kommun att efter tillstånd av regeringen inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ansågs ge kommunen underlag för en rationell verksamhet (s. 18 i Riksrevisionens rapport).

I Riksrevisionens rapport konstateras vidare att handläggningen inom Lantmäteriets fastighetsbildningsverksamhet inte är tillräckligt effektiv och att handläggningstiderna blivit allt längre över tid. Riksrevisionens bedömning är att detta främst beror på att Lantmäteriet haft svårt att rekrytera tillräckligt många lantmätare och att det därmed finns en obalans mellan resurser och insatser som ska utföras (s. 20 i Riksrevisionens rapport). Riksrevisionens huvudsakliga slutsats är att regelverket inte är ändamålsenligt och att det finns ett omfattande behov av att reformera regelverket inom hela fastighetsbildningsområdet (s. 29 i Riksrevisionens rapport).

Riksrevisionen bedömer att ansvarsfördelningen mellan den statliga lantmäterimyndigheten och kommunala lantmäterimyndigheter är rimlig från effektivitetssynpunkt, där de kommunala lantmäterimyndigheterna är effektivare i flera avseenden, men att det finns parametrar där Lantmäteriet är effektivare. Riksrevisionen påtalar dock att det finns vissa brister i statistiken som försvårar jämförelser mellan den statliga lantmäterimyndigheten och de kommunala lantmäterimyndigheterna, vilket därmed minskar regeringens möjligheter att väga av en effektiv ansvarsfördelning (s. 54 i Riksrevisionens rapport). Riksrevisionen påtalar också att Lantmäteriet sedan år

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

2016 generellt minskat på stödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna, vilket kan innebära en risk för en försämrad enhetlighet i förrättningsbeslut (s. 63 i Riksrevisionens rapport).

Riksrevisionens övergripande slutsats är att de statliga insatserna inom fastighetsbildningsverksamheten inte är tillräckligt effektiva (s. 68 i Riksrevisionens rapport). Riksrevisionen lämnar därför rekommendationer till regeringen bland annat avseende en översyn av regelverket för fastighetsbildningsverksamheten och till Lantmäteriet bland annat om att säkerställa en enhetligare dokumentation i förrättningsärenden för en ökad transparens i avgiftssättningen och att förbättra den tillgängliga statistiken om fastighetsbildningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna (s. 72 f. i Riksrevisionens rapport).

6.4.3 Sveriges Kommuner och Landstings hemställan till regeringen om den statliga lantmäterimyndighetens roll

Sveriges Kommuner och Landsting (numera Sveriges Kommuner och Regioner) gav den 25 maj 2018 in en hemställan till regeringen gällande bland annat att den statliga lantmäterimyndighetens roll som expert- och centralmyndighet behövde tydliggöras och stärkas, se *Hemställan angående kommunala lantmäterimyndigheter och det statliga Lantmäteriets roll* (Regeringskansliets diarienummer Fi2018/03273). I hemställan påtalas att Sveriges Kommuner och Landsting anser att Lantmäteriet är på väg att frånträda sin roll som centralmyndighet. Som exempel anges att det fastighetsrättsliga stödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna minskat kraftigt och att Lantmäteriet avser utveckla ett eget systemstöd för handläggning av lantmäteriförrättningar utan att de kommunala lantmäterimyndigheterna får tillfälle att bidra till kravställningsarbetet.

I hemställan anges att det kan anses inrymmas i Lantmäteriets instruktion att tillhandahålla stöd och vägledning åt såväl statlig som kommunal förrättningsverksamhet. Det påtalas att Lantmäteriet har en viktig roll att fylla som expert- och centralmyndighet och att regeringen behöver klargöra detta.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.4.4 Lantmäteriets och Sveriges Kommuner och Regioners hemställan till regeringen om ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd

Lantmäteriet och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) lämnade den 13 mars 2024 en gemensam hemställan till regeringen om förutsättningar för ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd i förrättningsverksamheten, se *Hemställan om stärkta förutsättningar för utveckling och användning av ett nationellt handläggningsstöd för fastighetsbildningsverksamheten i Sverige* (Regeringskansliets diarienummer LI2024/01075).

I hemställan lyfts bland annat fram att de rättsliga och ekonomiska förutsättningarna för ett samarbete mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna om ett gemensamt tekniskt stöd i fastighetsbildningsverksamheten behöver stärkas.

I hemställan beskrivs att Lantmäteriet tillhandhåller det nuvarande tekniska handläggningsstödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna inom ramen för Lantmäteriets uppdragsverksamhet och att rättsläget är oklart om de kommunala lantmäterimyndigheternas åtkomst till det tekniska handläggningsstödet är upphandlingspliktigt enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling. Det innebär att de rättsliga förutsättningarna för Lantmäteriet att tillhandahålla det tekniska handläggningsstödet och de rättsliga förutsättningarna för de kommunala lantmäterimyndigheterna att använda det tekniska handläggningsstödet är otydliga och olika.

I hemställan beskrivs också att de finansiella förutsättningarna för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bära kostnaderna för utveckling och förvaltning av det tekniska handläggningsstödet är olika. Förutsättningarna skiljer sig också åt mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna. Skillnaderna gäller exempelvis möjligheten att behålla och använda det ekonomiska överskott som kan skapas över tid inom förrättningsverksamheten. Lantmäteriet har under vissa förutsättningar möjlighet att behålla och använda det ekonomiska överskottet för att finansiera verksamhetens utvecklingsinsatser. Enligt hemställan får de nuvarande finansiella förutsättningarna en negativ påverkan på en likvärdig fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

I hemställan redovisas konsekvenser om ett alternativ till att Lantmäteriet tillhandahåller ett gemensamt handläggningsstöd för all

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

förrättningsverksamhet skulle införas. Alternativet skulle enligt framställan bli att de kommunala lantmäterimyndigheterna skulle få upphandla egna tekniska stöd som tillhandahålls av den privata marknaden och att det bland annat skulle innebära ökade säkerhets- och informationssäkerhetsrisker.

Lantmäteriet uppger att ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd, med de förbättrade förutsättningarna som beskrivs i hemställan, skapar förutsättningar inte bara för en enhetlig fastighetsbildningsverksamhet utan också för en mer enhetlig digital samhällsbyggnadsprocess. Lantmäteriet uppger vidare att ett gemensamt tekniskt stöd också är mest samhällsekonomiskt ur ett nationellt perspektiv.

Representanter för de kommunala lantmäterimyndigheterna framhåller i huvudsak samma synsätt som Lantmäteriet. Vissa kommunala lantmäterimyndigheter lyfter fram den privata marknadens roll när det gäller tillhandahållande av it-tjänster till offentliga aktörer som en viktig aspekt ur ett konkurrensperspektiv. De framhåller också att lagstiftningen så långt som möjligt bör vara teknikneutral så att den inte bör styra mot en viss teknisk lösning som med hänsyn till den snabba teknikutvecklingen snabbt kan bli föråldrad.

6.5 Olika synpunkter på nuvarande bestämmelser om statens övergripande ansvar

6.5.1 Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna efterfrågar ett förtydligande av statens övergripande ansvar

Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna uppger samstämmigt att statens övergripande ansvar som genomförs av Lantmäteriet är en viktig förutsättning för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet. Statens övergripande ansvar genomförs av Lantmäteriet främst genom utbildningar, stöd i övergripande fastighetsrättsliga frågor, och tekniskt handläggningsstöd och uppföljning. Viss verksamhet utförs enligt regeringsuppdrag som gäller till exempel prioriteringar av vissa ärenden, uppföljning av förrättningsverksamheten och samverkan med andra myndigheter som har beskrivits i avsnitt 6.2.5 och 6.2.6.

Både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna anger att den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar är

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

otydlig, särskilt i fråga om omfattningen av Lantmäteriets stödjande verksamhet till förrättningsverksamheten i hela landet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna uppger att fördelningen av kostnaderna för statens övergripande ansvar mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna är oklar, särskilt avseende kostnaderna för tekniska handläggningsstöd och utbildningar. De kommunala lantmäterimyndigheterna har även uppgett att kursavgifterna för Lantmäteriets utbildningar upplevs som dyra och att utbildningarna är anpassade efter Lantmäteriets arbetssätt.

6.5.2 Lantmäteriets syn på det övergripande ansvaret för fastighetsregistret

Lantmäteriet framhåller att myndighetens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamhet behöver analyseras mot bakgrund av myndighetens ansvar för fastighetsregistret. Bestämmelser om vilka uppgifter som lantmäterimyndigheten ska registrera i fastighetsregistret finns bland annat i 1 kap. 2 § och 19 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988). Lantmäteriets ansvar för fastighetsregistret bestäms enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister.

Ansvaret för fastighetsregistret innebär, enligt Lantmäteriet, att myndigheten har ett särskilt ansvar för att registret förs på ett enhetligt sätt och med ändamålsenliga tekniska system för att bland annat uppnå en jämn kvalitet i registret. Att fastighetsregistret förs på ett enhetligt sätt och med jämn kvalitet gäller både avseende vad som förs in i registret och hur uppgifter registreras. Förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet har därmed, enligt Lantmäteriet, påverkan på kvaliteten på informationen i fastighetsregistret.

6.5.3 Sakägares förväntningar på förrättningsverksamheten

Mätningar av kundnöjdhet

Det finns olika undersökningar och mätningar av kundnöjdhet inom förrättningsverksamheten.

Enligt Lantmäteriets årsredovisning för 2024 visar Lantmäteriets mätning av kundnöjdhet inom förrättningsverksamheten för år 2023

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ett kundnöjdhetsindex på 69 och för år 2024 ett kundnöjdhetsindex på 46 (s. 29 i årsredovisningen för 2024). Av årsredovisningen framgår att Lantmäteriet har som mål att uppnå ett kundnöjdhetsindex på 80 för alla verksamheter inom myndigheten.

De kommunala lantmäterimyndigheterna har också motsvarande mätningar, men det saknas en övergripande sammanställning av resultaten av dessa mätningar.

Andra mätningar som genomförs på generell nivå som avser myndigheters anseende är till exempel Verians anseendeindex som för år 2024 omfattade 48 myndigheter. Verians anseendeindex mäts på en skala från noll till 100 punkter där 100 punkter utgör bästa möjliga resultat. Enligt undersökningen fick Lantmäteriet (alla verksamheter) 54 punkter år 2024 jämfört med 47 punkter år 2023. År 2025 omfattade Verians anseendeindex 51 myndigheter. Det genomsnittliga anseendeindexet för de 51 myndigheterna år 2025 var 39 punkter. År 2025 fick Lantmäteriet 39 punkter.

Sakägares förväntningar på förrättningsverksamheten

Fastighetsägarna och Riksförbundet enskilda vägar uppger att handläggningstiderna i den samlade förrättningsverksamheten är för långa och att statens övergripande ansvar behöver ge bättre förutsättningar för enhetliga arbetssätt i förrättningsverksamheten i hela landet. Aktiebolaget Vesterlins & Co uppger att skillnaderna i förrättningsverksamhetens effektivitet mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har minskat under de senaste tio åren. Vesterlins & Co uppger att Lantmäteriets handläggningstider tidigare ofta var längre än de kommunala lantmäterimyndigheternas handläggningstider. Vesterlins & Co uppger också att förrättningar numera kan ta alltför lång tid också vid en kommunal lantmäterimyndighet. Minskningen av skillnaderna beskrivs som en följd av att det tidigare över lag fanns fler erfarna förrättningslantmätare vid de kommunala lantmäterimyndigheterna än vid Lantmäteriets kontor, medan det i dag finns brist på erfarna förrättningslantmätare både i Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter. Bristen på erfarna förrättningslantmätare beskrivs som den främsta orsaken till de långa handläggningstiderna och att effektiviteten är mer handläggarberoende än myndighetsberoende.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Riksförbundet enskilda vägar framhåller att det finns en förväntan hos sakägare att lantmäterimyndigheterna ger mer service eftersom det minskar risken för fördröjningar i processen.

Initiativet Bygg i tid, som är ett samarbete mellan Besqab, JM, K-Fastigheter, Riksbyggen och Skanska har beskrivit att ledtiderna inom samhällsbyggnaden blivit allt längre. Initiativet uppger att det inom förrättningsverksamheten ibland saknas ett helhetsperspektiv som utgår från hela den byggnadsprocess som genomförs och en anpassning till behov i ett enskilt fall. En efterfrågad anpassning är till exempel inte att förrättningen tar kortast möjliga tid, utan att handläggningen av förrättningen anpassas till de tidsmässiga behoven i den aktuella byggnadsprocessen. Initiativet understryker också vikten av att effektivisera fastighetsbildningsprocessen och efterfrågar bland annat prioritering av enklare, ej tvistiga ärenden och en ökad möjlighet till kommunicering i ett tidigt skede särskilt i kontakterna med Lantmäteriet. Initiativet uppger att det finns flera fördelar med kommunala lantmäterimyndigheter exempelvis att det ofta uppstår effektivitetsvinster genom att förrättningslantmätaren har lokalkännedom och genom att samma förrättningslantmätare handlägger flera etapper i samma projekt. Lokalkännedom uppges ge bättre kvalitet och kortare ledtider i handläggningen. Initiativet efterfrågar också en möjlighet att öka den kommunala samverkan inom lantmäteriområdet för att minska sårbarheten hos små kommunala lantmäterimyndigheter och bibehålla de viktiga fördelarna med god lokalkännedom och närhet till samhällsbyggnadsprocessen.

6.6 Utvärdering

Sammanfattning: Statens övergripande ansvar gäller all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Vad som ingår i statens övergripande ansvar för att skapa goda förutsättningar för att genomföra förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten behöver förtydligas för att ge förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

Ansvaret för de kostnader som det övergripande ansvaret innebär behöver förtydligas och ge möjlighet till en fördelning av kostnaderna som är lika för all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.6.1 Inledning

Fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvarsområde. Att förrättningsverksamhet utförs av Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet innebär inte en förändring av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Statens övergripande ansvar ska genomföras så att det ger lika förutsättningar att utföra all förrättningsverksamhet i hela landet på ett enhetligt, effektivt och rättssäkert sätt. Beskrivningarna i det föregående avsnittet av det övergripande ansvar som i dag genomförs av Lantmäteriet visar att det i vissa delar är otydligt vad som ingår i statens övergripande ansvar, hur det ska vara tillgängligt för all förrättningsverksamhet och hur kostnaderna för det övergripande stödet finansieras.

I detta avsnitt utvärderar utredningen hur statens övergripande ansvar tillhandahålls genom Lantmäteriets verksamhet inom funktionerna utbildning, juridik och arbetssätt, tekniskt handläggningsstöd och uppföljning och om det sker på ett sätt som ger tillräckliga förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Därefter utvärderar utredningen fördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna av kostnaderna för det stöd som ingår i det övergripande ansvaret.

6.6.2 Statens övergripande ansvar som en förutsättning för effektivitet i all fastighetsbildningsverksamhet

Statens övergripande ansvar ska ge goda förutsättningar för effektivitet i all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Det övergripande stödet till all förrättningsverksamhet tillhandahålls av Lantmäteriet genom en särskild enhet och stödet är indelat i olika funktioner. De nuvarande övergripande stöd som tillhandahålls av Lantmäteriet består i huvudsak av utbildningar, fastighetsrättsliga handböcker, stöd i övergripande fastighetsrättsliga frågor och tillhandahållande av tekniska handläggningsstöd. De kommunala lantmäterimyndigheterna medverkar i genomförandet av det övergripande stödet bland annat genom att föreläsare med kompetens från kommunala lantmäterimyndigheter deltar i utbildningsverksamheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I följande avsnitt analyserar utredningen om den rättsliga regleringen av Lantmäteriets ansvar för det övergripande stöd som ska tillhandahållas all förrättningsverksamhet är tillräckligt tydlig, hur stödet tillhandahålls i praktiken och om det övergripande stödet ger tillräckliga förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

Förutsättningarna för tillgång till utbildningar, handböcker, handledningar och erfarenhetsutbyte är delvis olika

Samma tillgång till utbildningar, fastighetsrättsliga handböcker, erfarenhetsutbyte och annat övergripande stöd är avgörande för att statens övergripande ansvar ska kunna ge tillräckliga förutsättningar för effektivitet i all förrättningsverksamhet. Det är därför viktigt att Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet har samma förutsättningar att ta del av det övergripande stödet.

Förutsättningarna för att få tillgång till utbildningar som tillhandahålls av Lantmäteriet är lika för all förrättningsverksamhet men kommunala lantmäterimyndigheter betalar en kursavgift och framhåller att innehållet i utbildningarna inte alltid är anpassat efter deras behov.

Det finns skillnader i lantmäterimyndigheternas förutsättningar att använda de digitala handböcker som Lantmäteriet ska tillhandahålla som en del av det nya tekniska handläggningsstödet. Lantmäteriet har tillgång funktionen Kunskapsbanken där de digitala handböckerna ingår. De kommunala lantmäterimyndigheterna har inte tillgång till Kunskapsbanken utan har enbart tillgång till handböckerna som en fil i pdf-format. Enligt Lantmäteriet beror det på en osäkerhet om vad som gäller avseende de rättsliga förutsättningarna för kommunala lantmäterimyndigheter att få använda det nya tekniska handläggningsstödet, som Kunskapsbanken är en del av.

De kommunala lantmäterimyndigheterna har inte heller tillgång till alla handledningar som Lantmäteriet använder, vilket enligt Lantmäteriet beror på att handledningarna i vissa fall är anpassade till Lantmäteriets organisation. I den mån stödet i fråga om arbetssätt inte är kopplat specifikt till Lantmäteriets interna organisation är det enligt Lantmäteriet möjligt för de kommunala lantmäterimyndigheterna att ta del av det.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förutsättningarna för erfarenhets- och kunskapsutbyte skiljer sig också åt mellan förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna. Till exempel finns det separata nätverk för erfarenhets- och kunskapsutbyte inom Lantmäteriet och inom de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Information som gäller till exempel rättsfallsbevakning är inte heller lika för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Förutsättningarna för tillgång till utbildningar, handböcker, handledningar och erfarenhetsutbyte är alltså delvis olika. Det innebär att det övergripande stödet inte tillhandahålls på ett enhetligt sätt som ger goda förutsättningar för effektivitet i all förrättningsverksamhet.

Förutsättningarna för användning av ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd är olika

Lantmäteriets nuvarande tekniska handläggningsstöd ger inte förutsättningar för en enhetlig och gemensam uppföljning av all förrättningsverksamhet i hela landet. Det innebär att det inte är möjligt att på ett enkelt sätt följa upp effektiveten i all förrättningsverksamhet årligen eller för kortare perioder. Det tekniska stödet är föråldrat och ger alltså inte tillräckliga förutsättningar för en effektiv förrättningsverksamhet.

Det nuvarande tekniska handläggningsstödet är på väg att bytas ut av Lantmäteriet mot ett nytt handläggningsstöd som utvecklas inom Lantmäteriet.

Det nya tekniska handläggningsstödet kan beskrivas som en samling av olika tekniska system. En central del av handläggningsstödet är ett ärendehanteringssystem som används för att registrera ett ärende och därefter föra in alla handläggningsåtgärder och beslut, spåra och hantera ärenden genom ärendets hela handläggning från ansökan till dess att ett beslut är fattat och registrerat i fastighetsregistret. Andra delar i handläggningsstödet omfattar bland annat informationstjänster som till exempel hämtar aktuell information från fastighetsregistret, olika typer av beslutsstöd genom automatiska kontroller eller mallar samt annat användarstöd som säkerställer att användare kan använda systemen effektivt och korrekt.

Det nya handläggningsstödet kommer med stor sannolikhet att öka förutsättningarna för uppföljning och effektivitet i handläggningen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriet tillhandahåller det tekniska stöd som nu används i förrättningsverksamheten till kommunala lantmäterimyndigheter genom avtal om uppdragsverksamhet enligt 12 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Bestämmelsen innebär att det är frivilligt för Lantmäteriet att tillhandahålla det tekniska stödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna och frivilligt för de kommunala lantmäterimyndigheterna att använda stödet.

För att de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet ska kunna följas upp på samma sätt som förrättningsverksamheten inom Lantmäteriet behöver det övervägas om kommunala lantmäterimyndigheter både ska ha förutsättningar för och skyldighet att använda samma handläggningsstöd som Lantmäteriet analyseras och övervägas. Det behöver också analyseras om en sådan lösning är möjlig utifrån relevanta regelverk om upphandling, konkurrens och statsstöd.

Statistik om effektiviteten i förrättningsverksamheten

Effektiviteten i förrättningsverksamheten har under många år varit en utmaning för lantmäterimyndigheterna. Handläggningstiderna både för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna är generellt sett långa, och har varit det under många år (se Riksrevisionens rapport s. 6).

Det är svårt att se något direkt samband mellan förutsättningarna för effektivitet genom statens övergripande ansvar och den faktiska effektiviteten i förrättningsverksamheten. Enligt uppgifter från olika intressenter är det främst bristen på erfarna förrättningslantmätare som är den troliga orsaken till de långa handläggningstiderna. Det kan enligt utredningen också finnas andra orsaker till de långa handläggningstiderna.

Återkommande problem med långa handläggningstider inom hela förrättningsverksamheten kan vara ett tecken på att det kan finnas hinder kopplat till det övergripande stödet för verksamheten. Ett föråldrat tekniskt handläggningsstöd och i övrigt bristande förutsättningar att kontinuerligt följa upp effektiviteten i förrättningsverksamheten i hela landet gör att grundläggande verktyg för styrning och uppföljning av effektiviteten saknas. Saknas dessutom ett tekniskt stöd som beskriver handläggning och handläggningstider, och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

som därmed kan utgöra ett underlag för att säkerställa krav på effektivitet på nationell nivå, kan förutsättningarna för effektivitet försämras ytterligare, till exempel genom att mer tid läggs på vissa arbetsmoment i handläggningen än vad som är nödvändigt.

Både Statskontoret och Riksrevisionen framhåller i sina rapporter vikten av att förbättra effektiviteten i fastighetsbildningsverksamheten genom att effektivisera arbetsprocesserna genom digitalisering och tekniska lösningar. I båda rapporterna framhålls vikten av utbildning och kompetensutveckling, styrning och uppföljning som viktiga förutsättningar för en effektiv verksamhet.

Sakägares förväntningar på effektiv förrättningsverksamhet

Utredningen kan konstatera att effektiviteten i förrättningsverksamheten inte motsvarar enskildas eller samhällets förväntningar eftersom handläggningstiderna i förrättningsverksamheten i olika sammanhang har beskrivits som alltför långa. Statens övergripande ansvar är en viktig förutsättning för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och ansvaret bör ge goda förutsättningar att genomföra fastighetsbildningsverksamheten i hela landet på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt.

6.6.3 Statens övergripande stöd som en förutsättning för enhetlighet i all förrättningsverksamhet

Sakägarnas behov av en mer enhetlig förrättningsverksamhet

Sakägare som utredningen har inhämtat information från ger en samstämmig bild av att det finns ett stort behov av ökad enhetlighet vid handläggningen i förrättningsverksamheten. Det som lyfts fram är att det skiljer sig åt hur handläggningen av ett förrättningsärende kan genomföras. Det handlar alltså inte om den rättsliga bedömningen i ett förrättningsärende utan om att arbetssättet i ett förrättningsärende är olika beroende av vilken lantmäterimyndighet och vilken förrättningslantmätare eller annan medarbetare som genomför förrättningen.

Att lantmäterimyndigheterna har olika arbetssätt uppfattas ofta som en nackdel utifrån ett sakägarperspektiv eftersom det försämrar

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

transparensen och förutsägbarheten för sakägarna. Försämrad transparens och förutsägbarhet gör att sakägarna får svårt att planera och genomföra den egna verksamheten. Det kan i sin tur leda till förseningar och ökade kostnader i sakägarens verksamhet.

Den rättsliga regleringen av Lantmäteriets uppgift att verka för en enhetlig förrättningsverksamhet är inte tillräckligt tydlig

Enligt 2 § förordningen med instruktion för Lantmäteriet är Lantmäteriet förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsindelning. Enligt 3 § 1 ska Lantmäteriet verka för en enhetlig och ändamålsenlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning. Bestämmelserna ger uttryck för statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten men är inte tillräckligt tydliga i fråga om omfattningen av, innehållet i och tillgängligheten till statens övergripande ansvar. Det finns en risk att bestämmelserna har tolkats så att Lantmäteriets ansvar för en enhetlig och ändamålsenlig förrättningsverksamhet enbart gäller Lantmäteriets förrättningsverksamhet. Det kan vara en möjlig förklaring till de behov av ökad enhetlighet som uttrycks av sakägare. En annan möjlig förklaring kan vara att Lantmäteriet i viss utsträckning har minskat omfattningen av det övergripande stödet till all förrättningsverksamhet under de senaste åren.

Om de kommunala lantmäterimyndigheterna anpassar sina arbetssätt utifrån de arbetssätt som finns inom kommunen finns det också risk att det kan bli svårt att uppnå en ökad enhetlighet i handläggningen av förrättningsärenden i hela landet.

Lokala anpassningar av arbetssätt kan ge effektivitetsfördelar utifrån både kommunens och den berörda kommunala lantmäterimyndighetens perspektiv. En kommunal lantmäterimyndighet inrättas av en kommun som av olika skäl har valt att ansöka om att inrätta myndigheten. Utifrån kommunens perspektiv kan effektivitet hos en kommunal lantmäterimyndighet av naturliga skäl komma att handla om effektivitet för kommunens invånare och andra intressenter som berörs av kommunens samhällsbyggnadsprocess.

Effektivitet utifrån statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, det vill säga utifrån Lantmäteriets perspektiv, fokuserar på effektiviteten i förrättningsverksamheten i hela

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

landet, men också med beaktande av effektivitetsvinster för andra verksamheter.

Att de nuvarande bestämmelserna om Lantmäteriets övergripande ansvar ger utrymme för att tolka bestämmelserna på olika sätt tillsammans med att det finns olika syn på en effektiv förrättningsverksamhet från ett nationellt och lokalt perspektiv innebär att enhetligheten i förrättningsverksamheten kan påverkas.

Den nuvarande rättsliga regleringen av Lantmäteriets övergripande ansvar för en enhetlig förrättningsverksamhet är därför inte tillräckligt tydlig. Det är otydligt vad som ska tillhandahållas till all förrättningsverksamhet för att ge goda möjligheter för enhetlighet i all handläggning av förrättningsärenden.

6.6.4 Statens övergripande stöd som en förutsättning för rättssäkerhet i all fastighetsbildningsverksamhet

Beslut i förrättningsverksamhet kan ha stor påverkan på både enskilda och företag. Den myndighetsutövning som förrättningsverksamheten innebär kan också påverka enskildas äganderätt och egendomsskydd. Det är därför särskilt viktigt att rättssäkerheten i all förrättningsverksamhet tillgodoses utifrån samma utgångspunkter oavsett om förrättningen utförs av Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet.

Statens övergripande ansvar för att säkerställa rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten innebär att samtliga förrättningsärenden, oavsett om de utförs av Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet, ska behandlas på ett likvärdigt, rättvist och rättssäkert sätt.

Statistik om överklagade ärenden i förrättningsverksamheten

Statistiken som gäller överklagade ärenden är ett sätt att bedöma rättssäkerheten i förrättningsverksamheten. Som framgår av bilaga 3 överklagades 4,3 procent av alla ärenden som Lantmäteriet hanterade 2024. Av dessa ärenden återförvisades 9,4 procent, vilket innebär att cirka 0,4 procent av det totala antalet ärenden återförvisades.

För de kommunala lantmäterimyndigheterna var andelen överklagade ärenden 2,7 procent vilket indikerar en lägre överklagandegrad.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen har inte kunnat få tillgång till motsvarande uppgifter om återförvisade ärenden till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Olikheterna i antalet överklaganden kan bero på variationer i ärendetyper och förrättningarnas komplexitet. Den låga andelen överklagade ärenden tyder på att systemet generellt sett fungerar väl. Samtidigt är det oklart om vissa sakägare väljer att inte överklaga ett ärende för att inte förlänga handläggningen. Det är därför svårt att tolka den statistik som finns.

6.6.5 Fördelningen av kostnaden för det övergripande ansvaret mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter

Enligt utredningens direktiv finns det otydligheter när det gäller kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Otydligheter i kostnadsfördelningen gäller frågan om finansiering av det övergripande stödet.

Varken den rättsliga regleringen som gäller avgifter för förrättningsverksamhet eller de nuvarande bestämmelserna om statens övergripande ansvar innehåller särskilda bestämmelser om hur avgifter som tas ut i all förrättningsverksamhet ska finansiera kostnaderna för det övergripande stödet. Lantmäteriet finansierar det övergripande stödet genom de avgifter som tas ut för förrättningsverksamheten i myndigheten och också genom ersättning för uppdragsverksamhet som de kommunala lantmäterimyndigheterna betalar för det övergripande stöd som Lantmäteriet tillhandahåller till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Utredningen kan konstatera att detta sätt att fördela kostnaderna för det övergripande stödet leder till att det blir oklart på vilket sätt det övergripande stödet finansieras och fördelas mellan sakägarna i all förrättningsverksamhet. Det är framför allt oklart om alla sakägare betalar en enhetlig och likvärdig andel av det övergripande stödet oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. De nuvarande bestämmelserna om avgifter för förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna leder också till att avgiftssättningen blir olika i olika delar av landet. Det blir därmed otydligt i vilken utsträckning sakägare i olika förrättningsärenden i landet genom avgifter betalar en del av kostnaderna för statens övergripande stöd.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

6.6.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis leder utredningens utvärdering av statens övergripande ansvar, de kommunala lantmäterimyndigheternas roll och kostnadsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna till slutsatsen att den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten inte är tillräckligt tydlig för att ge förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

Vissa delar av det övergripande stödet till förrättningsverksamheten utförs genom ett väl genomfört samarbete där både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna bidrar med sin kompetens, särskilt inom utbildningsverksamheten. Annat övergripande stöd som tillhandahållande av handböcker och ett tekniskt handläggningsstöd är ett ansvar för Lantmäteriet och det är tillgängligt för förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och förrättningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna på olika villkor. Nuvarande ärendehanteringssystem ger inte tillräckliga möjligheter till kontinuerlig uppföljning av förrättningsverksamheten i hela landet.

Utredningens slutsats är att den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar behöver tydliggöras särskilt i fråga om ansvaret för ett gemensamt kunskaps- och informationsstöd, ett gemensamt ärendehanteringssystem och i fråga om redovisningen av det samlade resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet. Regleringen av fördelningen av kostnaderna för statens övergripande ansvar mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna behöver också analyseras. Dessutom finns det behov av att bedöma om en tydligare rättslig reglering av statens övergripande ansvar och hur kostnaderna för det övergripande ansvaret ska fördelas är förenlig med bestämmelserna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling.

7 Statens övergripande ansvar som en förutsättning för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet

7.1 Inledning

En grundläggande förutsättning för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet är att det är tydligt vad som ingår i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Det övergripande stöd som ingår i statens övergripande ansvar ska vara tillgängligt och relevant och ge lika förutsättningar för all förrättningsverksamhet.

Utredningens utvärdering i kapitel 6 av hur Lantmäteriets övergripande stöd är tillgängligt för förrättningsverksamheten visar att förutsättningarna är olika för förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och förrättningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utbildningar, tillhandahållande av handböcker och tekniska handläggningsstöd är tillgängliga på olika villkor för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Nuvarande ärendehanteringssystem ger inte tillräckliga möjligheter att på ett enkelt sätt, både fortlöpande, och årligen i Lantmäteriets årsredovisning redovisa statistik som gäller antalet påbörjade och avslutade ärenden, handläggningstider och annan relevant information.

För att förutsättningarna för all förrättningsverksamhet i hela landet ska förbättras behöver bestämmelserna om vad som ingår i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och hur det ska vara tillgängligt för all förrättningsverksamhet tydliggöras.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Tre viktiga utgångspunkter för utredningens överväganden och förslag i denna del är att staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, att det övergripande ansvaret ska ge lika förutsättningar för förrättningsverksamheten i hela landet och att statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten inte påverkas av att det finns kommunala lantmäterimyndigheter.

7.2 Utgångspunkter för vad som ingår i statens övergripande ansvar

7.2.1 Enligt gällande rätt har staten det övergripande ansvaret för all fastighetsbildningsverksamhet

Statsförvaltningens organisation

De grundläggande principerna för den svenska demokratiska rättsstaten framgår av 1 kap. 1 § regeringsformen. Där anges att den offentliga makten utgår från folket och att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt och förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. I 1 kap. 1 § regeringsformen anges också att den offentliga makten ska utövas under lagarna. Det är ett uttryck för att all maktutövning är normbunden och den gäller såväl staten och kommunerna som privaträttsliga subjekt som utför myndighetsutövning.

Regeringen styr riket och är ansvarig inför riksdagen (1 kap. 6 § regeringsformen). Det innebär att regeringen har såväl initiativtagande som verkställande uppgifter. Till regeringens uppgifter hör bland annat att enligt beslut från riksdagen meddela föreskrifter (8 kap. 3–5 §§) och att meddela föreskrifter om verkställighet av lag och föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen (8 kap. 7 § regeringsformen).

Regeringens ansvar för den statliga förvaltningen utförs i utifrån bestämmelser som anges i 12 kap. regeringsformen. Under regeringen lyder Justitiekanslern och andra förvaltningsmyndigheter som inte lyder under riksdagen (12 kap. 1 § regeringsformen). Även om regeringen ansvarar för myndigheternas verksamhet och myndigheterna har en generell lydnadsplikt gentemot regeringen är det en grund-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

läggande princip att förvaltningsmyndigheterna är självständiga i sin myndighetsutövning. Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag (12 kap. 2 § regeringsformen). Vidare följer av 12 kap. 4 § regeringsformen att förvaltningsuppgifter kan överlämnas åt kommuner.

Det finns flera olika sätt för regeringen att styra myndigheternas verksamhet genom förordningar. Det kan gälla förordningar som reglerar hur vissa delar av ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten ska handläggas eller som anger hur kostnaderna för handläggning ska tas ut genom avgifter till exempel i förordningen (2008:308) om fastighetsregister och förordningen i (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Myndigheter kan också styras av de ekonomiska ramar som efter beslut av riksdagen framgår av budgetpropositionen och som utgör underlag för regeringens regleringsbrev. (Se till exempel SOU 2007:75 s. 100 f.)

Regeringens styrning av myndigheternas organisation och uppdrag framgår också av bestämmelserna i myndighetsförordningen (2007:515) och av den förordning med instruktion för myndigheten som gäller för varje enskild myndighet.

Myndighetsförordningen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning och regeringen kan därför undanta myndigheter från hela eller delar av förordningens tillämpningsområde (1 § myndighetsförordningen).

Enligt 3 § myndighetsförordningen ansvarar myndigheters ledning för att verksamheten bedrivs effektivt och enligt gällande rätt och de förpliktelser som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att myndigheten hushållar väl med statens medel. I 4 § anges vilka frågor som ledningen i en statlig myndighet ska besluta om som till exempel arbetsordning och verksamhetsplan.

Av 6 § myndighetsförordningen framgår bland annat att myndigheten fortlöpande ska utveckla verksamheten och verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta tillvara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Fastighetsbildningsverksamhet är statlig verksamhet och staten har det övergripande ansvaret för att verksamheten är effektiv, enhetlig och rättssäker

Statliga myndigheter genomför olika uppgifter inom statsförvaltningen. Samtliga myndigheter omfattas av bestämmelsen i regeringsformen om att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet (1 kap. 2 § första stycket regeringsformen). Alla myndigheter som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet (1 kap. 9 § regeringsformen). Var och en ska gentemot det allmänna också ha ett skydd för sina grundläggande fri- och rättigheter (2 kap. 1 § regeringsformen). Tillsammans med kravet på att den offentliga makten utövas under lagarna innebär detta att all verksamhet som innebär myndighetsutövning ska regleras i lag eller annan författning. Detta innebär sammantaget att riksdagen genom lag och regeringen genom förordning eller regleringsbrev ska styra verksamheten så att de statliga myndigheterna har goda förutsättningar för en väl fungerande verksamhet som upprätthåller den objektivitet och effektivitet som kan förväntas.

Regeringen har genom förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet delegerat det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten till Lantmäteriet. Lantmäteriet är alltså den förvaltningsmyndighet som ansvarar för och genomför de övergripande verksamhetsstöd som ingår i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Det innebär att det enligt gällande rätt är Lantmäteriet som på myndighetsnivå ansvarar för att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet har förutsättningar att vara effektiv, enhetlig och rättssäker.

Något om begreppen effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet

Enligt direktiven är det huvudsakliga syftet med utredningens uppdrag att förbättra förutsättningarna för både den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Förrättningsverksamheten inom fastighetsbildningen ska alltså ha förutsättningar att utföras effektivt, enhetligt och rättssäkert i

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hela landet. I detta avsnitt redovisas hur utredningen uppfattar begreppen effektiv, enhetlig och rättssäker i förhållande till den förrättningsverksamhet som utförs av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Effektivitet inom offentlig förvaltning beskrivs i 9 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Där anges att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Av förarbetena framgår att kravet på enkelhet och snabbhet i handläggningen adekvat beskriver vad som innefattas i kravet på effektivitet, och att en effektiv handläggning är till fördel för både den enskilde och det allmänna (prop. 2016/17:180 s. 75). I förhållande till Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har utredningen bedömt att det, för att uppnå kravet på effektivitet, är angeläget att särskilt bedöma Lantmäteriets förutsättningar att genom det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten ge förutsättningar för en effektiv handläggning av förrättningsärenden och därmed minska kostnaderna för sakägare i all förrättningsverksamhet.

Begreppet enhetlighet kan tolkas utifrån regeringsformens bestämmelse i 1 kap. 9 § om att alla myndigheter som utför offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. En i princip motsvarande bestämmelse finns i 5 § andra stycket förvaltningslagen, i vilken anges att myndigheten ska vara saklig och opartisk. Bestämmelserna ger uttryck för objektivitetsprincipen som innebär att myndigheterna inte får låta sig vägledas av andra intressen än de som myndigheterna är satta att tillgodose eller grunda sina avgöranden på hänsyn till andra omständigheter än sådana som enligt tillämpliga författningar får beaktas vid prövningen av ett ärende (prop. 2016/17:180 s. 60). Detta innebär att lika fall ska behandlas lika vid handläggningen. I förhållande till Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna bedömer utredningen att det är särskilt angeläget att det finns förutsättningar för att sakägare behandlas lika oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger förrättningsärendet.

Begreppet rättssäkerhet har ingen entydig definition. Grunden för rättssäkerhet är att myndighetens förfarande och beslut ska uppfylla de rättsliga krav som ställs och också att ärenden ska handläggas opartiskt, omsorgsfullt och enhetligt. Av förarbetena till den tidigare förvaltningslagen framgår att även snabba, enkla och tydliga

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

besked från myndigheten bör innefattas (prop. 1985:86:80 s. 13 f.). Andra beskrivningar av begreppet rättssäkerhet är bland annat att myndighetsutövningen genomförs utifrån bestämmelser i lag eller annan författning, att myndighetsutövningen är förutsebar och att lika fall behandlas lika oavsett var i landet ett ärende handläggs. Begreppet innebär även en rätt till överprövning av ett myndighetsbeslut som innefattar myndighetsutövning. I förhållande till Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna bedömer utredningen att det är särskilt angeläget att förrättningsverksamheten bedrivs enhetligt i hela landet och att det, ur sakägarens perspektiv, ska sakna betydelse om det är Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet som utför förrättningen.

Som kan konstateras av beskrivningen i detta avsnitt kan begreppen effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inte ses som helt fristående från varandra. Begreppens betydelse i förhållande till den myndighetsutövning som Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna utövar vid genomförande av förrättningsverksamhet måste i stället utgå från att begreppen tillsammans utgör ett grundläggande förhållningssätt som ska prägla all förrättningsverksamhet i hela landet. För att uppnå en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet måste det därmed säkerställas att alla myndigheter som bedriver förrättningsverksamhet har samma förutsättningar.

De kommunala lantmäterimyndigheternas roll i förrättningsverksamhet

Av 1 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet framgår att regeringen får meddela tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som ska svara för förrättningsverksamhet inom kommunen. Av förarbetena framgår att bestämmelserna i lagen inte innebär att statens ansvar delegeras till en kommun. I förarbetena beskrivs att kommunen enligt vissa villkor och efter särskild ansökan kan anförtros att bedriva myndighetsverksamhet på området genom att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. (Prop. 1995/96:78 s. 46–47.)

Som Statskontoret redovisat i sin rapport (se kapitel 4) är organiseringen av det i grunden statliga ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten unik i statsförvaltningen. Det finns ingen motsvarande

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

organiseringsform där staten och kommunen har delvis samma uppdrag och verksamhet med utgångspunkt i samma regelverk. (Statskontorets rapport s. 26 f.)

Utredningens utgångspunkt är att den unika organiseringen av förrättningsverksamheten som innebär att både Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter handlägger ärenden i förrättningsverksamhet måste ses i ljuset av principerna för den svenska förvaltningsmodellen och förrättningsverksamhetens särskilda karaktär. Regeringens förordning med instruktion för Lantmäteriet anger att Lantmäteriet har det övergripande ansvaret för all förrättningsverksamhet i hela landet och det innebär att Lantmäteriet har ansvaret för att genomföra den verksamhet som ligger i det övergripande ansvaret.

Att en kommunal lantmäterimyndighet svarar för förrättningsverksamhet i kommunen innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för statlig verksamhet och att förrättningarna ska handläggas enligt de författningar som gäller för all förrättningsverksamhet i hela landet.

Det övergripande ansvar som Lantmäteriet tillhandahåller ska därmed tillgodose samma behov i Lantmäteriets förrättningsverksamhet och i de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet.

Att alla kommuner i landet sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund framgår av 14 kap. 2 § regeringsformen och av 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725). Kommuner får dock inte ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun, en annan region eller någon annan ska ha hand om (2 kap. 2 § kommunallagen). Någon allmänt accepterad definition av vad som avses med kommunal självstyrelse finns inte. I förarbetena till regeringsformen uttalades bland annat att det varken är lämpligt eller möjligt att dra orubbliga och precisa gränser i grundlag och att arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun i ganska vid omfattning måste kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen (prop. 1973:90 s. 190).

Bestämmelsen i 14 kap. 2 § regeringsformen innebär att principen om kommunal självstyrelse gäller för all kommunal verksamhet, oavsett om befogenheterna framgår av kommunallagen eller annan lagstiftning. Bestämmelsen innebär dock i sig ingen utvidgning av utrymmet för kommunal självstyrelse. (Prop. 2009/10:80 s. 211.)

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Att en kommun har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som ska svara för viss förrättningsverksamhet inom kommunen innebär inte att förrättningsverksamheten ingår i den kommunala kompetensen.

Utredningen kan konstatera att det sätt som fastighetsbildningsverksamheten är organiserad saknar motsvarighet när det gäller andra statliga verksamheter och att det är ett undantag från den allmänna principen att statlig myndighetsutövning ska utföras av en statlig myndighet.

Staten har behållit det övergripande ansvaret för fastighetsbildningen och en kommun får frivilligt, och om den uppfyller vissa villkor, med regeringens tillstånd svara för genomförande av verksamheten. Tillståndet kan återkallas om kommunen begär det eller om den kommunala lantmäterimyndigheten inte uppfyller villkoren.

Att statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten inte delegeras till en kommun, att ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet inte innebär ett åliggande för kommunen utan endast ett frivilligt åtagande, att det krävs tillstånd från regeringen för att inrätta en organisation för att genomföra verksamheten och att tillståndet kan återkallas om villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte uppfylls innebär att den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för är ett statligt ansvar också när den utförs av en kommunal lantmäterimyndighet. Ett tillstånd enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet innebär inte att kommunen har tilldelats uppgiften som en egen angelägenhet och det ger inte heller något handlingsutrymme för kommunen att självständigt styra verksamheten.

Utgångspunkterna för utredningens överväganden är alltså att lagstiftarens avsikt inte har varit att delegera det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten till kommuner som får tillstånd av regeringen enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (se prop. 1995/96:78 s. 46) och att det som ingår i statens övergripande ansvar ska tillhandahållas till och användas i all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

7.2.2 Det som ingår i statens övergripande ansvar ska utvecklas och genomföras utifrån samhällsutvecklingens behov

Samhällsutvecklingen påverkar hur statens övergripande ansvar behöver genomföras

Statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten måste vara relevant så att förrättningsverksamheten i hela landet får det stöd som behövs. Det innebär att statens övergripande ansvar för förrättningsverksamheten behöver utvecklas och utformas utifrån en omvärldsanalys. En sådan analys bör belysa de förväntningar som förrättningsverksamheten ska svara mot i förhållande till sakägarna, andra myndigheters verksamhet och samhällsutvecklingen utifrån ett helhetsperspektiv.

Lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Vid den tiden var utvecklingen och användandet av tekniska ärendehanteringssystem och andra tekniska stöd för handläggning och beslutsfattande inom offentlig förvaltning begränsad i jämförelse med vad som i dag kan tillhandahållas för förrättningsverksamheten. Inte heller andra stöd för genomförande av handläggning och beslutsfattande användes i särskilt stor omfattning i offentlig förvaltning. Den efterföljande samhällsutvecklingen och de effektivitetsvinster i ärendehanteringen som är möjliga genom verksamhetsutveckling av olika slag och de olika tekniska framsteg som gjorts kunde knappast förutses. Mot denna bakgrund behöver statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten i dag bedömas utifrån den utveckling som skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft.

De olika stöd för förrättningsverksamheten som nu ingår i statens övergripande ansvar kan också framöver behöva utvecklas och det kan också över tid bli fråga om att utveckla nya stöd.

Utbildning och erfarenhetsutbyte

Utbildning och erfarenhetsutbyte mellan medarbetare i förrättningsverksamheten i hela landet behöver upprätthållas och vara relevant utifrån olika samhällsförändringar. Behovet av en förrättningsverksamhet i hela landet som är tillgänglig och relevant kräver att med-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

arbetare i förrättningsverksamheten har tillgång till utbildning och erfarenhetsutbyte som är anpassat till samhällsförändringar.

Det innebär att statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten i fråga om utbildning och erfarenhetsutbyte i dag och över tid behöver vara relevant och tillgängligt utifrån samhällsutvecklingen. Det innebär att både tekniska möjligheter och fysiska eller digitala möten behöver tillgodose de behov av utbildning och erfarenhetsutbyte som är en viktig del för att upprätthålla en enhetlig kunskapsnivå i all förrättningsverksamhet.

Digitaliseringen ställer nya krav på genomförandet av det övergripande stödet

Digitaliseringen vid genomförande av offentlig förvaltning och utvecklingen och användningen av tekniken kring artificiell intelligens (AI) är i dag i stort fokus i samhället. Fastighetsbildningsverksamheten ska vara en del av samhällsutvecklingen och förutsättningarna för förrättningsverksamheten behöver hela tiden utvecklas för att möjliggöra ökad digitalisering i fastighetsbildningsverksamheten.

Fastighetsbildningsverksamheten i Sverige måste vara relevant och utvecklas i samma takt som annan offentlig förvaltning när det gäller användningen av tekniska stöd i förrättningsverksamheten.

Rättslig utveckling och tillgång till digitalisering behövs för att minska behovet av manuell hantering av information i förrättningsprocessen och för att underlätta digitalt informationsutbyte mellan aktörer som berörs av förrättningsprocessen. Ett exempel på en viktig rättslig utveckling är möjliggörande av övergång till koordinatbestämda fastighetsgränser som föreslagits av utredningen Koordinatbestämda fastighetsgränser (SOU 2025:80). Koordinatbestämda gränsmarkeringar för fastigheter kan ha många fördelar eftersom det skulle leda till att omfattningen av det tekniska arbetet med inmätning och det fysiska arbetet med markering av gränser blir mindre.

Förrättningsverksamheten utförs i dag med digitalt stöd i olika avseenden. Det finns handböcker som Lantmäteriets medarbetare har tillgång till digitalt och det finns ett digitalt stöd för handläggning av förrättningsärenden som används vid förrättningar som genomförs i Lantmäteriet.

Utifrån ett framtidsperspektiv behöver statens övergripande ansvar genom stöd till förrättningsverksamheten i hela landet vara relevant

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

och lika tillgängligt för all förrättningsverksamhet och därmed också vara en viktig framgångsfaktor för samhällsutvecklingen i Sverige.

Jämförelse med de nordiska länderna

Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten är organiserat på helt olika sätt i de nordiska länderna, men i fråga om det övergripande ansvaret finns det vissa gemensamma nämnare. Precis som i Sverige finns det en statlig myndighet i Danmark, Finland och Norge som har något slags övergripande ansvar. Omfattningen av de uppgifter som utförs inom ramen för ett sådant ansvar kan skilja sig åt, men generellt ingår det att tillhandahålla ett tekniskt stöd i vart fall i någon del av fastighetsbildningsverksamheten, att ge kunskaps- och informationsstöd samt att följa upp eller på annat sätt säkerställa att det finns förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet.

I Finland, som har en organisering av det övergripande ansvaret som mest överensstämmer med hur statens övergripande ansvar är organiserat i Sverige, är det Lantmäteriverket som har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten. Ansvaret gäller hela landet och är främst inriktat på att säkerställa en effektiv, enhetlig och rättssäker registrering av uppgifter som beslutas i förrättningsverksamhet i fastighetsregistret.

I Norge är Kartverket utpekat som en central registermyndighet, och ansvaret är i princip avgränsat till det norska fastighetsregistret. Det beror på att fastighetsbildningsverksamhet är en kommunal angelägenhet i Norge. Det som ingår i Kartverkets ansvar omfattar till exempel att auktorisera förrättningslantmätare, vilket alltså inte finns i Sverige.

I Danmark är Geodatastyrelsen den centrala myndigheten för fastighetsregistrering. Utformningen av det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i Danmark liknar mest det hur ansvaret är reglerat i Norge. Det övergripande ansvaret gäller i huvudsak det danska fastighetsregistret. I Geodatastyrelsens uppgifter ingår att auktorisera förrättningslantmätare och utöva tillsyn över förrättningsverksamheten. I Danmark är det privata aktörer som är förrättningslantmätare, men privata aktörer som utför förrättningsverksamhet har inte mandat att besluta om tvångsvis marköverföring. Viss

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

förrättningsverksamhet utförs alltså alltid av en myndighet eller domstol. Geodatastyrelsen utvecklar och tillhandahåller ett tekniskt stöd för informationsutbyte inför registrering av uppgifterna från förrättningsverksamheten i fastighetsregistret. Geodatastyrelsen publicerar också handböcker som stöd för tillämpning av de författningar som gäller fastighetsbildningsverksamhet och fastighetsregistrering.

Sammanfattningsvis är det svårt att göra jämförelser mellan de nordiska ländernas organisering av det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten eftersom organiseringen av ansvaret är så olika mellan länderna. Utredningen kan dock konstatera att det på systemnivå i alla de nordiska länderna finns någon form av övergripande statligt ansvar, i vart fall för delar av fastighetsbildningsverksamheten som är kopplad till det nationella fastighetsregistret, och att det finns bestämmelser om övergripande stöd som gäller tekniskt verksamhetsstöd, kunskaps- och informationsstöd och uppföljning av verksamheten.

7.2.3 Sammanfattning

Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten. Lantmäteriet ansvarar för att genomföra det övergripande ansvaret för fastighetsbildningen på ett sätt som ger goda förutsättningar för att genomföra förrättningsverksamhet i hela landet.

Enligt 2 § och 3 § 1 förordningen med instruktion för Lantmäteriet är Lantmäteriet förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsindelning och ska verka för en enhetlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning. Det övergripande ansvaret ska alltså ge lika förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. Det övergripande ansvaret ska genomföras utifrån samhällsutvecklingen och de behov som uppstått och kan komma att uppstå. I det övergripande ansvaret ligger bland annat ansvar för utbildningar, ett gemensamt kunskaps- och informationsstöd, tekniskt handläggningsstöd och gemensam uppföljning.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

7.3 Tydligare bestämmelser om statens övergripande ansvar som ger goda förutsättningar för all förrättningsverksamhet

Enligt direktiven ska utredningen överväga och föreslå en tydligare organisering av statens övergripande ansvar i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Inriktningen för utredningens överväganden bör enligt direktiven vara att staten även i fortsättningen ska ha det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, att det finns goda förutsättningar för en rättssäker handläggning av förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten och att de samlade resurserna används så effektivt som möjligt.

Utredningens utvärdering i kapitel 6 visar att den rättsliga regleringen både av vad som ska ingå i statens övergripande ansvar, hur det ska tillgängliggöras och användas i all förrättningsverksamhet, och de kommunala lantmäterimyndigheternas roll inte är tillräckligt tydlig för att ge förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. Bestämmelser om av vad som ska ingå i statens övergripande ansvar behöver därför tydliggöras särskilt i fråga om tillhandahållande av utbildningar, handböcker, handledningar och tillhandahållande av olika tekniska handläggningsstöd. Tillhandahållande av olika handläggningsstöd avser dels ett ärendehanteringssystem för all förrättningsverksamhet, dels andra tekniska handläggningsstöd som underlättar arbetet i förrättningsverksamheten.

Det behöver också införas bestämmelser om statens övergripande ansvar för uppföljning och redovisning av all förrättningsverksamhet i hela landet.

7.3.1 Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar och kunskapsstöd till all förrättningsverksamhet

Förslag: Den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar ska tydliggöras så att det framgår att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd för all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En viktig del i statens övergripande ansvar är att ge förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet genom tillhandahållande av utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd.

En gemensam tillgång till utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande stöd i all förrättningsverksamhet bidrar till en ökad enhetlighet vid tillämpningen av bestämmelser som reglerar fastighetsbildningsverksamheten oavsett var i landet ett ärende handläggs. Det minskar i sin tur risken för felaktigheter och avvikelser i handläggningen och bidrar till en ökad rättssäkerhet. Genom tillhandahållande av sådant övergripande stöd säkerställs alltså en hög kvalitet i all förrättningsverksamhet och ett robust system för kompetensutveckling för alla medarbetare som arbetar i förrättningsverksamheten i hela landet.

Vilken typ av utbildningar och motsvarande stöd som behöver vara tillgängligt i all förrättningsverksamhet kan bero på vilket behov som finns, både på kort och lång sikt, för att ge förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet. Utredningens utvärdering visar exempelvis att genomförandet av förrättningsverksamheten inte möter sakägarnas förväntningar på enhetlighet i hela landet. Genomförandet av förrättningar varierar utifrån olika prioriteringar och den ordning i genomförande av en förrättning och de arbetssätt som tillämpas av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Sakägarna efterfrågar en mer likartad service och enhetliga arbetssätt som inte är specialanpassade till hur en viss lantmäterimyndighet är organiserad eller som beror på vilken förrättningslantmätare som handlägger ärendet.

Utredningens utvärdering visar också att det finns behov av fler insatser som på sikt ska innebära möjligheter att ge förrättningslantmätare en större erfarenhet och göra arbetet som förrättningslantmätare i förrättningsverksamhet i hela landet mer attraktivt. Behovet av fler erfarna förrättningslantmätare uppges ofta som huvudorsaken till de långa handläggningstiderna i all förrättningsverksamhet.

Genomförande av statens övergripande ansvar i denna del förutsätter att den samlade kompetensen i all förrättningsverksamhet används på ett effektivt sätt. Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har delvis olika förutsättningar att specialisera sig i vissa typer av förrättningsärenden beroende på de olika geografiska områden som myndigheterna verkar inom. Det innebär att

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

förrättningslantmätare med tiden bygger upp olika typer av erfarenheter och specialistkompetens i olika delar av landet. För att säkerställa en effektiv och rättssäker förrättningsverksamhet behöver dessa kompetenser både utvecklas och samverka inom ramen för statens övergripande ansvar, så att den samlade kompetensen nyttjas på ett effektivt sätt och bidrar till genomförandet av utbildningar och till det som beskrivs i olika handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd.

Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna samarbetar i dag särskilt inom utbildningsverksamheten där de kommunala lantmäterimyndigheterna bidrar med sin kompetens som lärare i olika utbildningar. Gemensamma utbildningar ger möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan förrättningslantmätare i hela landet och är ett sätt att ge goda förutsättningar för fler erfarna förrättningslantmätare. Både Statskontoret och Riksrevisionen framhåller i de rapporter som utredningen har beskrivit i kapitel 6 att det är viktigt att nyttja den samlade kompetensen effektivt mot bakgrund av de utmaningar som finns och har funnits under många år med kompetensförsörjning inom förrättningsverksamheten i hela landet.

Utredningen delar Statskontorets och Riksrevisionens bild av behovet av att den samlade kompetensen i alla lantmäterimyndigheter nyttjas mer effektivt. Bristen på erfarna förrättningslantmätare kan inte åtgärdas på något enkelt sätt. Ett stärkt samarbete mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna genom utbildning, handböcker och annat stöd till all förrättningsverksamhet kan ge bättre förutsättningar för att fler förrättningslantmätare blir mer erfarna. Utredningen bedömer att ett stärkt samarbete är en viktig framgångsfaktor och en grund för att ge förutsättningar för att minska de långa handläggningstiderna. Ett stärkt samarbete kan exempelvis genomföras genom gemensamma forum eller andra strukturer för erfarenhets- och kunskapsutbyte för medarbetare som arbetar i förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter.

Innehållet i och omfattningen av tillhandahållandet av vad som ingår i utbildningar, handböcker och annat motsvarande stöd för förrättningsverksamhet måste sammanfattningsvis bestämmas utifrån vad som är nödvändigt för att ge goda förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. För att förutsättningarna ska anses vara goda är det

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nödvändigt att det övergripande stöd som ges är relevant mot bakgrund av de behov som över tid finns för att säkerställa en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamheten i hela landet. Det är också nödvändigt att all förrättningsverksamhet har samma tillgång till utbildningar, handböcker och annat stöd som ingår i det övergripande stödet och att tillgång ges på lika villkor. Detta gäller alltså såväl *vad* i det övergripande stödet som tillgängliggörs som *hur* det tillgängliggörs till förrättningsverksamheten i hela landet.

Den nuvarande rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar är otydlig och har lett till tillämpningsproblem och diskussioner om vad som ingår i Lantmäteriets övergripande ansvar.

Utredningen föreslår att den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd tydliggörs i förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Det ska vara tydligt att tillhandahållande av utbildningar och annat övergripande stöd ingår i Lantmäteriets ansvar och gäller all förrättningsverksamhet.

7.3.2 Lantmäteriet ska ansvara för att tillhandahålla ett ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet

Förslag: Lantmäteriet ska ansvara för att tillhandahålla ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet i hela landet.

Utredningens utvärdering visar att förutsättningarna för användning av gemensamma ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd är olika för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det beror på att Lantmäteriets tillhandahållande av olika tekniska handläggningsstöd till de kommunala lantmäterimyndigheterna sker genom frivillig uppdragsverksamhet.

Utgångspunkten för utredningens överväganden och förslag är att statens övergripande ansvar ska ge lika förutsättningar för all förrättningsverksamhet. Det innebär att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska få tillgång till och också använda samma ärende-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som används i Lantmäteriets förrättningsverksamhet.

Omfattningen av vad som ska ingå i de olika tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls till all förrättningsverksamhet måste bestämmas utifrån vad som är nödvändigt för att statens övergripande ansvar ska ge goda förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

En central del i ett tekniskt handläggningsstöd som Lantmäteriet ska tillhandahålla är ett ärendehanteringssystem som ska användas i all förrättningsverksamhet. Ett ärendehanteringssystem är ett system som stödjer hantering av ärenden från att en ansökan kommer in till myndigheten till att uppgifter om de beslutade fastighetsrättsliga åtgärderna har registrerats i fastighetsregistret. När ansökan kommer in till myndigheten registreras den i ärendehanteringssystemet och ett ärende skapas. Under handläggningen av ärendet registreras olika typer av moment i handläggningen, exempelvis informationsinhämtning, arbete i fält och sammanträden med sakägare. I handläggningens slutskede registreras beslutet i ärendet och när beslutet vunnit laga kraft. Ärendet är avslutat när de beslutade uppgifterna i ärendet har registrerats i fastighetsregistret.

Andra typer av tekniska handläggningsstöd kan handla om olika typer av informationstjänster, exempelvis för att hämta information från fastighetsregistret, eller om olika typer av beslutsstöd eller kunskapsstöd. Ett exempel på ett kunskapsstöd är Kunskapsbanken som innehåller digitala handböcker som Lantmäteriet har utvecklat som en del av det nya tekniska handläggningsstödet för förrättningsverksamheten. Alla typer av tekniska handläggningsstöd som innebär ökad digitalisering inom förrättningsverksamheten, exempelvis genom digital hantering av information, bedömer utredningen som nödvändigt för att ge goda förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. Exakt vilka digitala lösningar det handlar om kommer att variera över tid med beaktande av den snabba tekniska utvecklingen, inte minst gällande utvecklingen inom artificiell intelligens (AI).

Det är enligt utredningen nödvändigt och helt avgörande att det finns ett ärendehanteringssystem som är gemensamt för all förrättningsverksamhet för att kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ska kunna säkerställas. Det innebär att andra alternativ där det till exempel skulle vara valfritt att använda olika ärendehanterings-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

system i förrättningsverksamhet i olika delar av landet som utgångspunkt inte kan anses ge tillräckliga förutsättningar för att säkerställa kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

Fördelarna med att all förrättningsverksamhet använder samma ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd är flera.

När ett gemensamt ärendehanteringssystem används i all förrättningsverksamhet tillsammans med andra gemensamma tekniska handläggningsstöd skapar det förutsättningar både för en högre kvalitet och en mer effektiv arbetsprocess. Ett övergripande ansvar att tillhandahålla ett ärendehanteringssystem och andra gemensam tekniska handläggningsstöd innebär att Lantmäteriet har möjlighet att utforma specifikationer och krav på hur de olika tekniska handläggningsstöden ska vara utformade för att exempelvis säkerställa mer enhetliga arbetsprocesser. Om samma ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd används i all förrättningsverksamhet, har Lantmäteriet möjlighet att utveckla arbetsprocesser och rutiner som tillämpas på ett konsekvent sätt i all förrättningsverksamhet. Lantmäteriet har därmed också möjlighet att kunna utveckla kvaliteten i all förrättningsverksamhet.

Att all förrättningsverksamhet använder samma ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd innebär dessutom tydliga fördelar i fråga om utveckling, tekniskt underhåll och enklare möjlighet till informationsutbyte. Dessa fördelar gäller oavsett om ärendehanteringssystemet och de andra tekniska handläggningsstöden utvecklas av Lantmäteriets egen kompetens eller om Lantmäteriet väljer att upphandla kompetens för att utveckla det tekniska handläggningsstödet.

Ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd ger också bättre förutsättningar för att säkerställa samma skydd för sekretess och informationssäkerhet i all förrättningsverksamhet. Det är viktigt att ett ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd utformas i enlighet med kraven på offentlighet, sekretess, säkerhet och hantering av till exempel personuppgifter som gäller för alla myndigheters verksamhet.

Lantmäteriet är beredskapsmyndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Enligt 1 § andra stycket syftar bestämmelserna i förordningen till att statliga myndigheter under regeringen, genom sin verksamhet, ska minska sår-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

barheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Enligt Lantmäteriets regleringsbrev för år 2025 ska myndigheten säkerställa förmåga att agera proaktivt och handlingskraftigt i hanteringen av såväl fredstida krissituation som vid krig och krigsfara. Mot denna bakgrund är ett gemensamt ärendehanteringssystem inte endast en förutsättning för effektivitet och rättssäkerhet utan också en viktig del i uppbyggnaden av en robust och motståndskraftig fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Sammantaget skapar ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd likvärdiga förutsättningar för handläggning i all förrättningsverksamhet, vilket är en grundläggande förutsättning för att säkerställa en enhetlig förrättningsverksamhet. Likvärdiga förutsättningar för all förrättningsverksamhet minskar risken för avvikelser och felaktigheter i handläggningen. Likvärdiga förutsättningar till exempel i fråga om enhetliga arbetssätt leder också till att sakägare kan utgå från att handläggningen av ett förrättningsärende är likartad oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. Ett gemensamt ärendehanteringssystem är också en viktig förutsättning för att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ska kunna bedrivas robust och motståndskraftigt i enlighet med det uppdrag som Lantmäteriet har som beredskapsmyndighet.

Ett gemensamt ärendehanteringssystem är dessutom en grundläggande förutsättning för att snabbt, enkelt och fortlöpande kunna ta ut statistik om handläggningstider för olika ärendetyper, vilket är en viktig förutsättning för att regeringen, Lantmäteriet och förrättningsverksamheten i hela landet ska kunna följa upp verksamheten kontinuerligt. Det är alltså viktigt att statistik som gäller handläggningen av förrättningsärenden kan tas ut såväl löpande under året som vid den årliga uppföljning av verksamheten som redovisas till regeringen i Lantmäteriets årsredovisning. Ett gemensamt ärendehanteringssystem för all förrättningsverksamhet är därmed nödvändigt för att ge ett gott underlag för olika förbättringsåtgärder som ger förutsättningar för ökad effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i verksamheten.

Den nuvarande rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar ger olika förutsättningar för tillhandahållande och användning av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Statens

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

övergripande ansvar ger på så sätt inte tillräckliga förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet.

Utredningen föreslår därför att statens övergripande ansvar för att tillhandahålla ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet ska framgå av en ny bestämmelse i 5 a § i Lantmäteriets instruktion. All förrättningsverksamhet ska alltså ha förutsättningar att använda samma ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet. De kommunala lantmäterimyndigheternas användning av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningssystem beskrivs i avsnitt 7.3.3.

7.3.3 Särskilt om de kommunala lantmäterimyndigheternas användning av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd

Förslag: En kommunal lantmäterimyndighet ska enligt 2 § 5 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller.

I avsnitt 7.3.1 och 7.3.2 har utredningen beskrivit behovet av en tydligare rättslig reglering av Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och att det i det övergripande ansvaret ingår att tillhandahålla utbildningar, handböcker och andra kunskaps- och informationsstöd digitalt eller fysiskt och ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet.

I detta avsnitt beskrivs behovet av en tydligare rättslig reglering som gäller de kommunala lantmäteriernas användning av ärendehanteringssystem och gemensamma tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet ska tillhandahålla för all förrättningsverksamhet.

Att Lantmäteriet tillhandahåller de tekniska handläggningsstöd som används i dag till de kommunala lantmäterimyndigheterna regleras i myndighetens instruktion som frivillig uppdragsverksamhet. Det innebär att Lantmäteriet skulle kunna välja att sluta tillhandahålla tekniska handläggningsstöd till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det skulle i sin tur kunna leda till att flera kommunala

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lantmäterimyndigheter skulle kunna få svårare att fortsätta bedriva förrättningsverksamheten. En sådan effekt skulle innebära att statens övergripande ansvar inte ger nödvändiga förutsättningar för förrättningsverksamheten i vissa delar av landet. Det är enligt utredningens bedömning därmed inte lämpligt att en del av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten regleras genom bestämmelser om frivillig uppdragsverksamhet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna är en unik form av organisering inom statsförvaltningen som innebär att en kommunal lantmäterimyndighet ska vara en fristående och självständig del i kommunens organisation och att de förrättningar som den kommunala lantmäterimyndigheten handlägger är myndighetsutövning inom ett statligt ansvarsområde och därmed statlig verksamhet. Tillhandahållande av ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd ska enligt utredningens förslag i avsnitt 7.3.2 ingå i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Statens övergripande ansvar påverkas inte av att det finns kommunala lantmäterimyndigheter. Det finns därför som utgångspunkt inte någon skillnad mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna i fråga om val av ärendehanteringssystem eller andra tekniska handläggningsstöd. Samma ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd ska användas i all förrättningsverksamhet och alltså även i den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för. Det ska framgå av en ny bestämmelse i 2 § punkt 5 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet att ett villkor för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är att myndigheten kommer att använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av den statliga lantmäterimyndigheten, det vill säga Lantmäteriet.

På det sättet skapas goda förutsättningar att kontinuerligt och årligen följa upp förrättningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna på samma sätt som förrättningsverksamheten i Lantmäteriet följs upp.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

7.3.4 Lantmäteriet ska ansvara för att följa upp och redovisa det samlade resultatet för all förrättningsverksamhet

Förslag: Lantmäteriet ska inom ramen för statens övergripande ansvar följa upp och redovisa resultatet i all förrättningsverksamhet.

Lantmäteriet har sedan år 2018 ett regeringsuppdrag som innebär att uppföljning och redovisning av det samlade resultatet för all förrättningsverksamhet ska ske utifrån gemensamma nyckeltal om antal ärenden, handläggningstid och kostnader för sakägare.

Utredningen har i kapitel 6 beskrivit de nuvarande svårigheterna med att följa upp och redovisa det samlade resultatet från all förrättningsverksamhet, vilket till stor del är förknippat med de tekniska handläggningsstöd som används i dag inom förrättningsverksamhet. Utredningens utvärdering visar att det har tagit många år för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna att en gång om året sammanställa resultatet utifrån gemensamma nyckeltal i all förrättningsverksamhet. Den första gemensamma redovisningen gjordes i rapporten *Nyckeltal för Sveriges lantmäterimyndigheter 2023*. Sammanställningen av nyckeltalen i rapporten gjordes i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner. En ny nyckeltalsrapport har tagits fram för 2024, se bilaga 3.

Kontinuerlig uppföljning av all förrättningsverksamhet möjliggör en mer kunskapsbaserad och kontinuerlig styrning av förrättningsverksamheten i hela landet. Genom möjligheten att kontinuerligt följa upp förrättningsverksamheten kan olika avvikelser identifieras vilket skapar bättre förutsättningar både när det gäller effektivitet och rättssäkerhet. Det ger också beslutsfattare ett bättre underlag för prioriteringar i förrättningsverksamheten och hur resurser fortlöpande kan fördelas.

Det är också en grundläggande förutsättning för genomförande av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten att det finns förutsättningar för en kontinuerlig uppföljning och en årlig redovisning av all förrättningsverksamhet med tillförlitlig statistik om förrättningsverksamheten i hela landet. En gemensam uppföljning och redovisning är nödvändig för att statens övergripande ansvar ska kunna ge goda förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

För att Lantmäteriet kontinuerligt ska kunna följa upp och också årligen redovisa det samlade resultatet av all förrättningsverksamhet är det viktigt att relevant statistik kan sammanställas snabbt och enkelt från ett ärendehanteringssystem. Ett gemensamt ärendehanteringssystem möjliggör gemensam uppföljning av förrättningsverksamheten i sin helhet och i olika delar av handläggningen både geografiskt och avseende olika ärendekategorier. En möjlighet till sådan kontinuerlig uppföljning är ett viktigt stöd för fortlöpande ledning och planering av arbetet på verksamhetsnivå. Det är också ett viktigt underlag för redovisningen i Lantmäteriets årsredovisning som i sin tur utgör ett underlag för regeringens prioriteringar från ett samhällsperspektiv och underlag för eventuella regeringsuppdrag till Lantmäteriet. Ett transparent och tillgängligt ärendehanteringssystem som ger underlag för årlig redovisning av verksamheten och fortlöpande uppföljning, ger också möjlighet för andra myndigheter att få den information som behövs vid samarbeten inom ramen för nuvarande och kommande regeringsuppdrag. Det ger också möjlighet för sakägare att få information om handläggningstid för det egna ärendet på ett likvärdigt sätt över hela landet.

Lantmäteriet är informationsägare för de metadata som skapas i ärendehanteringssystemet och andra tekniska handläggningsstöd oavsett om informationen kommer från Lantmäteriets egen förrättningsverksamhet eller en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet. Det ingår också i statens övergripande ansvar att kunna ta fram och redovisa en fullständig statistik som utifrån olika behov belyser antal avgjorda ärenden, handläggningstider och annan viktig information om handläggningen av ärenden i all förrättningsverksamhet.

Nuvarande sätt att följa upp och redovisa resultatet av förrättningsverksamheten i hela landet, genom en gemensam rapport som tas fram genom ett samarbete en gång per år mellan lantmäterimyndigheterna och Sveriges Kommuner och Regioner, är enligt utredningen onödigt kostsamt och ger inte tillräckliga förutsättningar för att kontinuerligt följa upp förrättningsverksamheten och därmed ha en god grund för genomförande av olika delar i statens övergripande ansvar som leder till effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet. Det är inte heller säkert att uppföljningen i nuvarande gemensamma nyckeltalsrapport ger en bild som helt överensstämmer med hur alla förrättningsärenden handläggs eftersom

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

en särskild uppföljning av detta slag också innebär att det görs vissa val för att kategorisera olika delar av uppföljningen.

I sammanhanget bör också erinras att Sveriges Kommuner och Regioner, som Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna samverkar med när det gäller att ta fram gemensamma nyckeltal för förrättningsverksamheten, är en privaträttslig organisation som inte har någon författningsreglerad roll i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Offentlighetsprincipen och krav på saklighet och opartiskhet som normalt är förknippade med en myndighetsroll gäller inte heller för privaträttsliga organisationer. Informationsöverföring från Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna till en privaträttslig organisation samt vidare bearbetning av den informationen utanför myndigheterna kan därför vara en utmaning ur ett rättsligt perspektiv. En generell beskrivning av de rättsliga utmaningar som kan uppstå vid statens samverkan med Sveriges Kommuner och Regioner finns i betänkandet *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning* (SOU 2024:43, se särskilt s. 93 och 443). Utmaningarna som beskrivs i betänkandet handlar bland annat om bristande möjligheter till ansvarsutkrävande och insyn.

Statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten genomförs av Lantmäteriet. De kommunala lantmäterimyndigheternas roll inom fastighetsbildningsverksamheten är att svara för förrättningsverksamhet inom kommunen. Utredningens bedömning är att det inte är lämpligt att uppföljning och redovisning av statlig verksamhet utförs i samverkan med ett privaträttsligt subjekt på ett sätt som innebär att staten inte kan säkerställa underlaget för uppföljningen och redovisningen. Ett sådant gemensamt ärendehanteringssystem som utredningen föreslår, och som ska användas i all förrättningsverksamhet, kommer att göra det möjligt att fortlöpande ta ut statistik och redovisa antal ärenden, handläggningstider för olika organisatoriska delar av förrättningsverksamheten, olika ärendeslag och annan viktig information för all förrättningsverksamhet. Som utredningen beskrivit tidigare är ett transparent och tillgängligt gemensamt ärendehanteringssystem viktigt för att uppföljningen och redovisningen av resultatet av förrättningsverksamheten ska kunna fungera som underlag för regeringens prioriteringar utifrån ett samhällsperspektiv och som underlag för eventuella uppdrag till Lantmäteriet. Ett gemensamt ärendehanteringssystem som ger möjligheter till fort-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

löpande uppföljning av verksamheten har också betydelse för Lantmäteriets förutsättningar att efterleva kraven i 3 och 6 §§ myndighetsförordningen på bland annat en effektiv verksamhet och fortlöpande utveckling av verksamheten.

Nuvarande bestämmelser i Lantmäteriets instruktion bör därför tydliggöras så att det framgår att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla ett ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd. Det bör också framgå att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd och för redovisning av det samlade resultatet för all förrättningsverksamhet och därmed också för uppföljning av all förrättningsverksamhet.

7.3.5 En ny bestämmelse som preciserar vad som ingår i statens övergripande ansvar

Förslag: En ny bestämmelse i 5 a § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet tydliggör att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet. Lantmäteriet ansvarar också för att följa upp och i årsredovisningen redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet.

Det innebär att 12 § 11 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet, som anger att Lantmäteriet genom uppdragsverksamhet får tillhandahålla ett tekniskt handläggningsstöd i förrättningsprocessen, upphävs.

Inledning

Legalitetsprincipen är en grundläggande princip som kännetecknar en rättsstat. Inom förvaltningsrätten innebär legalitetsprincipen krav på att en myndighet endast får vida åtgärder som har stöd i rättsordningen, vilket framgår av 5 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Kravet på författningsstöd är av central betydelse eftersom författningsstödet bildar en utgångspunkt för myndigheternas

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

verksamhet såväl när det gäller att handlägga ärenden och fatta beslut som i fråga om all annan verksamhet som en myndighet bedriver. Den rättsliga regleringen måste därför innehålla en tillräcklig grad av precision för att berörd myndighet ska veta vad som förväntas av den och inte minst för att kunna organisera verksamheten på lämpligt sätt. Tydligare bestämmelser om statens övergripande ansvar har stor betydelse för de förutsättningar som ska ges för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i förrättningsverksamheten i hela landet.

En ny bestämmelse i förordningen med instruktion för Lantmäteriet ska tydligt ange Lantmäteriets uppgifter inom ramen för statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten

Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten regleras i dag främst i 2 § och 3 § 1 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Enligt dessa bestämmelser är Lantmäteriet förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsindelning och ska verka för en enhetlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning.

Utredningens förslag i avsnitt 7.3.1–7.3.4 innebär att den rättsliga regleringen av vad som ingår i statens övergripande ansvar och hur det ska genomföras av Lantmäteriet ska tydliggöras.

Utredningens förslag är att det uttryckligen ska framgå av en ny bestämmelse i förordningen med instruktion för Lantmäteriet att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet. I ett andra stycke framgår att Lantmäteriet också ansvarar för att följa upp och i årsredovisningen redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet.

Enligt utredningen blir den rättsliga regleringen tydligare om uppgifterna som gäller statens övergripande ansvar regleras på ett samlat sätt i en bestämmelse och med en tydlig gräns till andra uppgifter som Lantmäteriet har gällande fastighetsbildningsverksamhet. Lantmäteriet har flera olika roller inom fastighetsbildningsverksamheten och det är viktigt att de olika rollerna inte uppfattas så att de finns en konflikt mellan dessa. En tydlig organisation av statens övergripande ansvar inom Lantmäteriet är därför viktig och det kan då

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

vara en fördel om de särskilda uppgifterna som ingår i statens övergripande ansvar regleras i en särskild bestämmelse. Utredningen föreslår därför en ny bestämmelse, 5 a §, i förordningen med instruktion för Lantmäteriet som tydliggör vad som ingår i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten.

Den nya bestämmelsen innebär att det tydligt anges vad som Lantmäteriet inom ramen för sitt övergripande ansvar ska tillhandahålla och göra tillgängligt för all förrättningsverksamhet. Den nya bestämmelsen innebär inte att Lantmäteriets övergripande ansvar ändras, utan syftar till att tydliggöra innehållet i det övergripande ansvar som staten genom Lantmäteriet har och tillhandahåller för fastighetsbildningsverksamheten.

En följdändring på grund av utredningens förslag blir att 12 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet om Lantmäteriets tillhandahållande av ett tekniskt handläggningsstöd ska upphävas. Det innebär att tillhandahållande av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till kommunala lantmäterimyndigheter ingår i den rättsliga regleringen av statens övergripande ansvar och inte är frivillig uppdragsverksamhet för Lantmäteriet.

7.3.6 De kommunala lantmäterimyndigheternas användning av tekniska handläggningsstöd utformas som ett villkor för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet

Förslag: Villkoret i 2 § 5 (1995:1393) lagen om kommunal lantmäterimyndighet ändras och anger att en kommunal lantmäterimyndighet ska använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av den statliga lantmäterimyndigheten.

Enligt utredningens förslag ska bestämmelser om det stöd som ska ingå i statens övergripande ansvar gälla för all förrättningsverksamhet och alltså också i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det innebär att de kommunala lantmäterimyndigheternas skyldighet att använda det ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet behöver regleras särskilt i författning.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns det i 2 § bestämmelser om vilka villkor som ska vara uppfyllda för att regeringen ska kunna meddela tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

I 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns enligt nuvarande lydelse ett villkor som tar sikte på informationssystem som används av en kommunal lantmäterimyndighet. Enligt den nuvarande bestämmelsen är ett av villkoren att kommunen, för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, visar att den kommunala lantmäterimyndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.

Enligt förarbetena till 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet syftar villkoret till att säkerställa informationsutbytet mellan den kommunala lantmäterimyndigheten och Lantmäteriet, särskilt gällande system som behövs för att uppdatera fastighetsregistret (prop. 1995/96:78 s. 53).

Nuvarande bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet utformades på 1990-talet då teknikutvecklingen med tekniska handläggningsstöd i offentlig förvaltning fortfarande var i startgroparna. I dag är användningen av ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd en grundläggande förutsättning för att bedriva sådan offentlig verksamhet som innebär handläggning av olika typer av ärenden. Detta gäller särskilt sådana ärenden som innebär myndighetsutövning. Det är alltså en förutsättning både för effektiviteten i förrättningsverksamheten och för möjligheten att på ett kontinuerligt och transparent sätt följa upp verksamheten att de gemensamma tekniska stöden används i all förrättningsverksamhet.

Det är av den anledningen som utredningen har föreslagit att ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet till all förrättningsverksamhet också ska användas i all förrättningsverksamhet.

Användningen av ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra gemensamma tekniska handläggningsstöd är grundläggande för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet i hela landet. Det är också en nödvändig del för regeringens förutsättningar att ge regeringsuppdrag som är kopplade både till fastighetsbildningsverksamhet och till olika uppdrag för flera myn-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

digheter. Därmed är det nödvändigt att också de kommunala lantmäterimyndigheterna använder samma ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som förrättningsverksamheten i Lantmäteriet. De kommunala lantmäterimyndigheterna har också lyft fram behovet att få tillgång till samma tekniska system som förrättningsverksamheten i Lantmäteriet har.

För att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör därför skyldigheten att använda både ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet regleras i 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

7.4 Fördelningen av kostnaden för det övergripande ansvaret

Förslag: Kostnaderna för Lantmäteriets tillhandahållande av övergripande stöd till all förrättningsverksamhet ska täckas av de avgifter som ska tas ut för all förrättningsverksamhet. Bestämmelsen i 2 § andra stycket i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar hänvisar till bestämmelsen i 5 a § första stycket i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet som beskriver Lantmäteriets ansvar för övergripande stöd till all förrättningsverksamhet.

Utredningens utvärdering i kapitel 6 visar att den rättsliga regleringen av fördelningen av kostnaden för det övergripande ansvaret i viss utsträckning är otydlig. Enligt uppgift från Lantmäteriet täcks kostnaderna för utbildningar av avgifter i Lantmäteriets förrättningsverksamhet och också av de kursavgifter som de kommunala lantmäterimyndigheterna betalar för deltagande i kurserna. Lantmäteriet uppger att utvecklingen av de tekniska handläggningsstöden finansieras genom avgifter i förrättningsverksamhet och genom att de kommunala lantmäterimyndigheterna enligt avtal inom ramen för frivillig uppdragsverksamhet betalar en avgift för att ha tillgång till de tekniska handläggningsstöden. De kommunala lantmäterimyndigheterna uppger att de bidrar till finansieringen av statens övergripande ansvar genom att betala avgifter för deltagande i kurser och avgifter för de tekniska handläggningsstöden.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Mot bakgrund av hur lagstiftningen är utformad i dag och hur den tillämpas har det uppstått en viss oklarhet i fråga om vad som ingår i statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och hur statens övergripande ansvar ska finansieras. En starkt bidragande orsak till detta är enligt utredningen att det som nu ingår i statens övergripande ansvar i viss utsträckning tolkats som uppdragsverksamhet i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Detta har lett till att det är svårt att utläsa och avgöra om kostnaderna för statens övergripande ansvar fördelas rättvist mellan alla sakägare i hela landet över tid.

All förrättningsverksamhet ska vara avgiftsfinansierad med krav på full kostnadstäckning. Utifrån finansieringsprinciperna som gäller i förrättningsverksamhet och utifrån principen om likabehandling, är det viktigt att samma kostnader ingår i avgifter vid förrättningsverksamhet oavsett om avgiften tas ut av Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet. Det innebär att kostnaderna för statens övergripande ansvar som utgångspunkt ska fördelas lika och ingå i avgifter för all förrättningsverksamhet.

Det är viktigt att uppmärksamma att kostnaderna för statens övergripande ansvar ska täckas av avgifter som betalas av alla sakägare, vilket innebär att kostnaderna inte kan täckas av avgifter i frivillig uppdragsverksamhet. Det ska också vara tydligt att statens ansvar för att tillhandahålla övergripande stöd till all fastighetsbildningsverksamhet är en skyldighet och alltså inte något som kan tillgodoses inom ramen för frivillig uppdragsverksamhet.

Utredningen har i avsnitt 7.3.5 föreslagit att Lantmäteriets frivilliga uppdragsverksamhet som innebär tillhandahållande av ett tekniskt handläggningsstöd till kommunala lantmäterimyndigheter, ska upphöra. Bestämmelsen i 12 § i förordningen med instruktion för Lantmäteriet som reglerar Lantmäteriets frivilliga uppdragsverksamhet behöver därför ändras så att den inte gäller uppdragsverksamhet i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det innebär också att de kommunala lantmäterimyndigheterna inte ska betala för uppdragsverksamhet när det gäller det övergripande stöd som Lantmäteriet tillhandahåller inom ramen för sitt övergripande ansvar. Kostnaderna för det som Lantmäteriet tillhandahåller inom ramen för statens övergripande ansvar ska finansieras genom avgifter som tas ut i all förrättningsverksamhet. Kostnader som är direkt eller indirekt förknippade med förrättningsverksamhet, och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

därmed också kostnader för statens övergripande ansvar, ska alltså ingå i avgifter som regleras i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Utredningens förslag är därför att bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska tydliggöras så att denna utgångspunkt för fördelningen av kostnaderna för statens övergripande stöd framgår uttryckligen av bestämmelserna i den förordningen. Utredningen bedömer att frågan om den närmare avräkningen som behöver ske mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna utifrån avgiftsintäkterna kan hanteras inom ramen för befintliga befogenheter som ges för Lantmäteriet enligt förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Av utredningens förslag i avsnitt 7.3.5 framgår att en ny 5 a § i förordningen med instruktion för Lantmäteriet bland annat ska innehålla en bestämmelse om att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd samt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet.

Utredningen föreslår därför att det i 2 § andra stycket i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska hänvisas till bestämmelsen i 5 a § första stycket i förordningen med instruktion för Lantmäteriet som beskriver Lantmäteriets ansvar för övergripande stöd till all förrättningsverksamhet. Därmed blir det tydligt att avgifter som beslutas med stöd av förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar också omfattar kostnader som föranleds av Lantmäteriets ansvar enligt 5 a § första stycket förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

7.5 Bedömning av utredningens förslag avseende tekniskt handläggningsstöd utifrån regler om upphandling, konkurrens och statsstöd

En särskild fråga i utredningens direktiv är att bedöma om eventuella förslag som rör handläggningsstöd är förenliga med relevanta regelverk för upphandling, konkurrens och statsstöd. Relevanta bestämmelser inom detta område finns främst i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, konkurrenslagen (2008:579) och lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens förslag innebär att Lantmäteriet ska hålla ett tekniskt handläggningsstöd tillgängligt till alla lantmäterimyndigheter och att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska använda detta.

7.5.1 Särskilt om utgångspunkterna för bedömningen av förenligheten med reglerna om konkurrens, statsstöd och upphandling

Bedömning: Utredningen bedömer att förslagen som tydliggör statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och de kommunala lantmäterimyndigheternas roll medför att bestämmelserna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling inte är tillämpliga på Lantmäteriets tillhandahållande av ett tekniskt handläggningsstöd till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Utredningen har tidigare i detta kapitel redogjort för sina ställningstaganden att fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar, att staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och att statens övergripande ansvar innebär att staten ansvarar för att skapa förutsättningar som säkerställer att förrättningsverksamheten i hela landet har förutsättningar att genomföras på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt, oavsett hur den är organiserad.

Att en del av den statliga myndighetsutövningen, i detta fall fastighetsbildningsverksamhet, i vissa fall utförs av ett offentligt organ i en kommun är en unik form av organisering inom statsförvaltningen och ett undantag från hur offentlig verksamhet normalt organiseras inom svensk förvaltning. Utredningen bedömer att dessa unika förhållanden och de särskilda särdrag som uppstår måste beaktas vid bedömningen av hur reglerna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling ska tolkas.

Å ena sidan är de kommunala lantmäterimyndigheterna i förhållande till andra aktörer en självständig myndighet. Å andra sidan är de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet endast del av en myndighetsutövning inom ett statligt ansvarsområde som är organisatoriskt inrättad på ett ovanligt sätt. Utredningen vill framhålla att det förhållandet att en kommunal lantmäterimyndighet

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

inrättas av en kommun inte innebär att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet skulle omfattas av den kommunala självstyrelsen. Den statliga myndighetsutövningen inom fastighetsbildningsverksamheten gentemot enskilda är och ska vara densamma oavsett om den utförs av Lantmäteriet i egenskap av statlig myndighet eller av en kommunal lantmäterimyndighet enligt ett beslut om tillstånd från regeringen.

Som tidigare har beskrivits har något ansvar inte delegerats till de kommunala lantmäterimyndigheterna, utan de har fått tillstånd av regeringen att svara för förrättningsverksamhet inom kommunens gränser. Staten har det övergripande ansvaret för all fastighetsbildningsverksamhet och all myndighetsutövning inom ramen för fastighetsbildningsverksamheten är därmed också ett utflöde av statens ansvar för och intresse av en lämplig fastighetsindelning i Sverige. Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna tillämpar samma materiella bestämmelser i sina verksamheter och utför alltså myndighetsutövning på samma materiella grund. Att de kommunala lantmäterimyndigheterna är organiserade inom en kommun och att deras behörighet formellt sett vilar på ett tillstånd har ingen betydelse ur ett nationellt och övergripande perspektiv på myndighetsutövningen inom ramen för fastighetsbildningsverksamheten i Sverige, utan fastighetsbildningsverksamheten är fortfarande ett statligt ansvarsområde. Inom ramen för den faktiska myndighetsutövningen bör alltså Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, ur ett konkurrens- statsstöds- och upphandlingsperspektiv, bedömas som en enda enhet som ska utföra de uppgifter som staten anförtrott.

Utredningens uppfattning är därför att de kommunala lantmäterimyndigheterna, när de utför myndighetsutövning, ska anses som en del av den organisation som staten anordnat för att genomföra statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och för den praktiska förrättningsverksamheten. I det avseendet kan de kommunala lantmäterimyndigheterna – i förhållande till Lantmäteriet – därmed inte anses som fristående, utan som en särskild organisation som svarar för förrättningsverksamhet inom ett visst geografiskt område.

Detta synsätt hindrar inte att de kommunala lantmäterimyndigheterna i andra avseenden är fristående juridiska personer eller en självständig myndighet, till exempel i tryckfrihetsförordningens mening (jfr HFD 2022 ref. 24). Det påverkar givetvis inte heller de

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala lantmäterimyndigheternas självständiga beslutsfattande inom ramen för förrättningsverksamheten.

Utredningen har redovisat sina bedömningar att tillgång till ett gemensamt handläggningsstöd, både vad gäller ärendehantering och teknisk tillgång till rättsliga vägledningar, ingår i och är av avgörande betydelse för statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten och Lantmäteriets ansvar för lika och goda förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet, oavsett om Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet utför den.

Med de förslag som utredningen lämnar om att förtydliga Lantmäteriets skyldighet att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd, ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra handläggningsstöd, de kommunala lantmäterimyndigheternas skyldighet att använda detta samt att detta ska bekostas lika av samtliga sakägare i landet oavsett om förrättningsärendet handläggs av Lantmäteriet eller av en kommunal lantmäterimyndighet, bedömer utredningen att det inte är aktuellt att tillämpa reglerna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling. Samtliga delar av det övergripande stödet som ska lämnas av Lantmäteriet och tillhandahållas till all förrättningsverksamhet är nämligen ett utflöde av statens exklusiva behörighet att verka för en enhetlig, rättssäker och effektiv fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Staten ansvarar för att myndighetsutövningen inom hela fastighetsbildningsverksamheten i Sverige, oavsett hur den utövande myndigheten är organiserad, har förutsättningar att vara lika i hela landet och också effektiv, enhetlig och rättssäker.

Utredningen redogör i avsnitt 7.5.2 kort för reglerna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling. Utredningens överväganden om att verksamheter som hör till myndighetsutövning faller utanför tillämpningsområdet för bestämmelserna om konkurrens och statsstöd och bedömningen att lagen om offentlig upphandling inte är tillämplig framgår i avsnitt 7.5.3.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

7.5.2 Regler om konkurrens, statsstöd och upphandling

Allmänt om konkurrensrätt

Det konkurrensrättsliga regelverket utgörs dels av unionsrätten, dels av bestämmelserna i konkurrenslagen (2008:579). I EU:s primärrätt finns två grundläggande konkurrensrättsliga regler: förbud mot konkurrensbegränsande avtal i artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och förbud mot missbruk av en dominerande ställning i artikel 102 samma fördrag. Därutöver finns det ett flertal kompletterande rättsakter, bland annat om förprövning av företagsförvärv, om förfaranden och om sanktioner. Det finns också en omfattande rättspraxis inom rättsområdet.

Konkurrenslagen

Den svenska konkurrenslagen bygger på EU:s konkurrensregler. Lagen har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter (1 kap. 1 §).

I lagen avses med företag en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur, dock inte till den del verksamheten består i myndighetsutövning (1 kap. 5 §). Även statliga och kommunala organ som bedriver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur räknas som företag (prop. 1992/93:56 s. 66 f.).

Myndighetsutövning utgör beslut och andra åtgärder som en myndighet vidtar gentemot en enskild med stöd av en befogenhet som myndigheten har getts genom ett konkret beslut av regeringen eller riksdagen eller genom en offentligrättslig författning (se prop. 2016/17:180 s. 47 f.).

De materiella bestämmelserna i konkurrenslagen är inriktade på att motverka tre slag av åtgärder som kan skada konkurrensens effektivitet, nämligen gemensamma förfaranden som omfattar flera aktörer på marknaden (2 kap. 1 §, förbud mot konkurrensbegränsande samarbete), ensidiga förfaranden (2 kap. 7 §, förbud mot missbruk av dominerande ställning) och strukturella åtgärder (4 kap. 1 §, förbud mot företagskoncentrationer). Konkurrenslagen innehåller också en regel som gör det möjligt att pröva konkurrenskonflikter som uppstår när staten, en kommun eller en region säljer varor och tjänster

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

på marknaden i konkurrens med privata aktörer (3 kap. 27 §, förbud mot konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet).

Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

I 3 kap. 27–32 §§ konkurrenslagen finns bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet (de så kallade KOS-reglerna). Enligt dessa bestämmelser kan staten, en kommun eller en region förbjudas att i en säljverksamhet tillämpa ett visst förfarande, om detta snedvrider, eller är ägnat att snedvrida, förutsättningarna för en effektiv konkurrens på marknaden, eller hämmar, eller är ägnat att hämma, förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens.

Förbud får dock inte meddelas för förfaranden som är försvarbara från allmän synpunkt (3 kap. 27 § andra stycket). Den principiella utgångspunkten är att ett förfarande som strider mot lag etcetera saknar försvarbarhet från allmän synpunkt, se prop. 2008/09:231 s. 58.

EU:s regler om statsstöd

Reglerna om statligt stöd finns i artiklarna 107–109 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Reglerna omfattar stöd från offentliga aktörer såsom stat, kommun eller region till en verksamhet som bedrivs på en marknad.

Ett stöd omfattas av statsstödsreglerna om det uppfyller följande fyra kriterier: 1) stödet gynnar ett visst företag eller en viss produktion, 2) stödet finansieras direkt eller indirekt genom offentliga medel, 3) stödet snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen, och 4) stödet påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Av artikel 107.2 och 107.3 framgår att Europeiska kommissionen kan tillåta statligt stöd som är eller kan vara förenligt med den inre marknaden. Även reglerna om tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i artikel 106.2 kan utgöra grund för kommissionen att tillåta ett statligt stöd.

Artikel 108 innehåller bestämmelser om kommissionens granskning av statligt stöd. Enligt artikel 108.3 ska medlemsstaterna anmäla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder till kommissionen. En åtgärd får inte genomföras förrän den har godkänts av kommissionen. Detta förbud kallas för genomförandeförbudet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Undantag från statsstödsreglerna återfinns bland annat i Förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, även kallad den allmänna gruppundantagsförordningen. För att stödåtgärder ska undantas krävs att vissa villkor om överblickbarhet och stimulanseffekt är uppfyllda och att stödet lämnas inom vissa uppräknade kategorier av verksamhet. Dessa kategorier är bland annat miljöskydd, forskning, utveckling och innovation, utbildning, bredbandsinfrastruktur och lokal infrastruktur.

Även enligt Kommissionens förordning 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse kan stöd lämnas utan föregående anmälan till Kommissionen om de föreskrivna villkoren är uppfyllda.

Kompletterande nationella regler finns i lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.

Upphandlingsregler

Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG. Syftet med direktivet är bland annat att säkerställa att upphandlingsprocessen är rättvis och transparent, för att därigenom möjliggöra att alla leverantörer kan konkurrera om offentliga kontrakt under lika villkor.

Lagen är tillämplig på upphandling som genomförs av en upphandlande myndighet. Med upphandling avses de åtgärder som vidtas i syfte att anskaffa varor, tjänster eller byggentreprenader genom tilldelning av kontrakt (1 kap. 2 § lagen om offentlig upphandling).

För att en offentlig upphandling ska föreligga måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. För det första ska det vara fråga om att det finns en eller flera upphandlande myndigheter (se 1 kap. 22 § lagen om offentlig upphandling). För det andra ska det vara fråga om en anskaffning av varor, tjänster eller byggentreprenader (1 kap. 2 § lagen om offentlig upphandling). För det tredje ska anskaffningen ske genom tilldelning av ett kontrakt (se 1 kap. 15 § lagen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

om offentlig upphandling). För det fjärde ska tilldelningen av kontraktet ske med en leverantör som har valts ut av den upphandlande myndigheten (1 kap. 2 § lagen om offentlig upphandling). Vid bedömningen av om en offentlig upphandling föreligger saknar det betydelse om varorna, tjänsterna eller byggentreprenaderna är avsedda för ett offentligt ändamål eller inte.

Om dessa förutsättningar är uppfyllda görs undantag från lagens tillämpningsområde endast om upphandlingen omfattas av sektorsspecifik lagstiftning (3 kap. 1–3 §§ lagen om offentlig upphandling) eller om förfarandet omfattas av något annat undantag i 3 kap. lagen om offentlig upphandling.

7.5.3 Utredningens ställningstagande till tillämpligheten av reglerna om konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling

Konkurrensreglerna

Konkurrenslagen är endast tillämplig på företag (1 kap. 5 § första stycket konkurrenslagen). För att utgöra ett företag ska verksamheten vara av ekonomisk eller kommersiell natur. Dessutom görs undantag för verksamhet som består av myndighetsutövning, även om denna innehåller inslag av ekonomisk eller kommersiell verksamhet. (Se 1 kap. 5 § konkurrenslagen).

Av förarbetena till den äldre konkurrenslagen framgår att begreppet företag ska tolkas på samma sätt som begreppet tolkas i EU-rätten och följa den utveckling som det där genomgår (prop. 1992/93:56 s. 66).

Verksamhet av ekonomisk natur innefattar normalt verksamhet på utbudssidan av en marknad. En enhet som köper in produkter som ska användas i icke-ekonomisk verksamhet eller i en verksamhet som utgör myndighetsutövning utgör inte ett företag bara för att den är verksam som inköpare (jfr EU-domstolens dom av den 11 juli 2006, FENIN mot Kommissionen, C-205/03, ECLI:EU:C:2006:453). Även enheter som har verksamhet på utbudssidan kan i vissa fall anses inte utgöra företag i konkurrenslagens mening (EU-domstolens dom av den 11 juni 2020, Kommissionen och Republiken Slovakien mot Dovera, C-262/18 och C-271/18, ECLI:EU:C:2020:450).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Begreppet myndighetsutövning är inte nödvändigtvis detsamma i svensk rättstillämpning som i EU-rätten. Det är alltså inte möjligt att undantagslöst förutsätta att det som i svensk rättsordning faller in under begreppet myndighetsutövning också gör det i EU-rättsligt sammanhang. EU-domstolen har bland annat uttalat att myndighetsutövande är fråga om ”en uppgift som utförs för att tillgodose allmänintresset och som hör till statens grundläggande uppgifter” (EU-domstolens dom av den 18 mars 1997, Calì & Figli mot SEPG, C-343-95). Utredningens bedömning är att Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas uppgifter inom förrättningsverksamhet utgör myndighetsutövning i såväl svensk som i EU-rättslig mening.

Förhandsavgörandet Eurocontrol (EU-domstolens dom av den 19 januari 1994, SAT Fluggeselllschaft mot Eurocontrol, C-364-92, ECLI:EU:C:1994:7) och målet Selex Sistemi Integrati (EU-domstolens dom av den 26 mars 2009, SELEX mot Kommissionen och Eurocontrol, C-113/07, ECLI:EU:C:2009:191) rörde båda den verksamhet som bedrivs av det internationella samarbetsorganet Eurocontrol inom området flygnavigation. EU-domstolen uttalade i Eurocontrol att verksamheten inte var av ekonomisk natur när man tillhandahöll vissa tjänster inom trafikkontroll och tog ut avgifter från flygbolag för deras linjetrafik. Verksamheten var ett utflöde av de deltagande staternas makt att övervaka och kontrollera luftrummet. Verksamheten finansierades av de deltagande staterna och det allmännyttiga syftet var att förbättra flygsäkerheten. Avgifterna som togs ut av flygbolagen fastställdes av staterna och ansågs utgöra del av den offentliga verksamheten. I Selex anfördes av klagandeparten att Eurocontrols avtal om utveckling och förvärv av prototyper för nya system inom flygledningsområdet skapade en faktisk monopolställning. EU-domstolen uttalade att Eurocontrols verksamhet – att bistå nationella myndigheter, teknisk standardisering och forsknings- och utvecklingsverksamhet – utifrån en helhetsbedömning hade anknytning till utövandet av offentligrättsliga maktbefogenheter och att den inte var av ekonomisk art. Konkurrensreglerna var därmed inte tillämpliga.

Utredningen har tidigare redovisat sitt ställningstagande att Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna i sin förrättningsverksamhet utför samma statliga myndighetsutövning gentemot enskilda, men inom olika geografiska områden och organiserade på olika sätt. Eftersom ett gemensamt ärendehanteringssystem, annat

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

tekniskt handläggningsstöd och annat stöd för förrättningsverksamheten som Lantmäteriet är skyldiga att tillhandahålla för all förrättningsverksamhet är av avgörande betydelse för att upprätthålla enhetlighet, rättssäkerhet och effektivitet i myndighetsutövningen är det inte möjligt att i detta avseende upprätthålla en formell åtskillnad mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det rör sig nämligen om en och samma myndighetsutövning, om än på olika geografiska områden. Eftersom myndighetsutövningen gentemot enskilda ska ha samma förutsättningar i hela landet är det också av avgörande betydelse att de myndigheter som utför samma myndighetsutövning har samma tillgång till ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd.

Utredningen föreslår att statens övergripande ansvar ska förtydligas. Utredningen föreslår även att kostnadsansvaret för det övergripande stödet ska förtydligas på så sätt att det införs en bestämmelse som anger att kostnaderna för det övergripande stödet ska täckas av de avgifter som tas ut av sakägarna oavsett om avgifterna tas ut av Lantmäteriet eller av en kommunal lantmäterimyndighet (se avsnitt 7.4). Utredningens bedömning är att detta innebär att kostnadstäckningen för statens övergripande ansvar fördelas lika mellan sakägarna oberoende av vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. Det innebär vidare att kostnadstäckningen för det övergripande stödet hanteras inom ramen för all förrättningsverksamhet i hela landet.

Med denna utgångspunkt bedömer utredningen att det inte är aktuellt att tillämpa konkurrensreglerna på det förhållandet att Lantmäteriet tillhandahåller ett tekniskt ärendehanteringssystem och annat tekniskt handläggningsstöd, annan rättslig vägledning och utbildningar. Eftersom Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter utför och verkställer samma myndighetsutövning utgör varken Lantmäteriet eller de kommunala lantmäterimyndigheterna – i ett konkurrensrättsligt sammanhang och i förhållande till varandra – ett företag. De bedriver i samma avseende inte heller en ekonomisk verksamhet eller tillhandahåller varor eller tjänster på en marknad. Utredningen bedömer vidare att detta är förenligt med EU-domstolens uttalanden i Eurocontrol och Selex, där verksamheten ansågs vara ett utflöde av staternas exklusiva behörighet och bland annat teknisk standardisering och forsknings- och utvecklingsinsatser hade

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

sådan anknytning till det offentliga maktutövandet att någon ekonomisk verksamhet inte bedrevs.

Lantmäteriets ansvar för att ge övergripande stöd till all förrättningsverksamhet genom att tillhandahålla ett ärendehanteringssystem och annat stöd som lämnas inom ramen för det övergripande stödet faller därmed utanför konkurrenslagens tillämpningsområde.

Vid denna bedömning saknas det behov av att bedöma om åtgärden är tillåten enligt de så kallade KOS-reglerna.

Reglerna om statligt stöd

För att en åtgärd ska klassificeras som statligt stöd krävs bland annat att åtgärden gynnar ett visst företag eller en viss produktion.

Utredningen har gjort bedömningen att Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna inte utgör företag i konkurrensrättslig mening inom ramen för förrättningsverksamheten, eftersom denna utgör en och samma myndighetsutövning men i olika geografiska områden i landet och organiserat på olika sätt.

Det har inte framkommit något som tyder på att ett företag skulle definieras på något annat sätt inom ramen för en prövning av om åtgärden utgör statsstöd jämfört med en prövning av om verksamheten utgör ett företag i konkurrensrättslig mening.

Av Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (2016/C 262/01) framgår bland annat att det inte är avgörande vilken rättslig form som enheten har enligt nationell lagstiftning, utan att det relevanta kriteriet är om företaget bedriver en ekonomisk verksamhet. Det framgår även att all verksamhet som går ut på att erbjuda varor och tjänster på en marknad utgör ekonomisk verksamhet och att frågan om det finns en marknad kan bero på hur relevanta tjänster har organiserats i den berörda medlemsstaten. Det framgår även att verksamheter som i sig utgör en del av befogenheterna att utöva offentlig makt och utförs av staten generellt sett inte utgör ekonomisk verksamhet.

Som tidigare redogjorts för utgör såväl Lantmäteriets som de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet myndighetsutövning, det vill säga ett utflöde av statens exklusiva behörighet att verka för en lämplig fastighetsindelning samt i förlängningen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

föra register över fastighetsindelningen. Utredningen gör ingen annan bedömning avseende statsstödsreglerna än den som gjorts avseende konkurrensreglerna. Varken Lantmäteriet eller de kommunala lantmäterimyndigheterna är – i förhållande till varandra – företag utan myndigheter som, oavsett hur de är organiserade, utövar och verkställer förrättningsverksamheten i Sverige. Eftersom myndighetsutövningen är densamma oavsett om det är Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet som genomför den, rör det sig heller inte om någon ekonomisk verksamhet eller ett tillhandahållande på en marknad.

Reglerna om offentlig upphandling

Som beskrivits i inledningen till detta kapitel är organiseringen med en statlig lantmäterimyndighet som svarar för förrättningsverksamhet och ett antal kommunala lantmäterimyndigheter som efter regeringens tillstånd också ska svara för förrättningsverksamhet unik i statsförvaltningen.

Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna är skilda juridiska personer, både i förhållande till enskilda och till andra myndigheter.

Inom ramen för den fråga som utredningen har att ta ställning till har utredningen redovisat sina överväganden och sitt ställningstagande att de kommunala lantmäterimyndigheterna, inom ramen för sin förrättningsverksamhet, är ett offentligt organ som svarar för statlig myndighetsutövning. Utredningens slutsats är att Lantmäteriets övergripande ansvar för all förrättningsverksamhet i hela landet omfattar att tillhandahålla ett tekniskt ärendehanteringssystem, annat tekniskt handläggningsstöd, andra rättsliga vägledningar och utbildningar som ska användas i all förrättningsverksamhet i hela landet. Ur ett upphandlingsrättsligt perspektiv saknar det alltså betydelse hur Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna är organiserade.

Utredningen föreslår att det ska förtydligas att det ingår i Lantmäteriets övergripande ansvar att till all förrättningsverksamhet tillhandahålla det övergripande stöd som beskrivits i syfte att all förrättningsverksamhet i landet ska vara enhetlig, rättssäker och effektiv. Utredningen föreslår också att det ska förtydligas att kostnaderna

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

för det övergripande stödet ska täckas av avgifter som betalas av sakägare i hela landet, oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet.

Enligt utredningens bedömning är det alltså inte för de kommunala lantmäterimyndigheternas del fråga om något anskaffande av tjänster när det gäller tillgången till Lantmäteriets tekniska handläggningsstöd, rättsliga vägledningar eller utbildningar. Eftersom fastighetsbildningsverksamheten är ett statligt ansvar och det ingår i statens övergripande ansvar har Lantmäteriet en skyldighet att tillhandahålla detta och befogenheten har inte överlämnats till de kommunala lantmäterimyndigheterna genom lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet. Det rör sig i stället om funktioner som är nödvändiga för att kunna bedriva myndighetsutövningen på ett enhetligt, rättssäkert och effektivt sätt.

Utredningen föreslår även att det ska förtydligas att kostnaderna för det övergripande ansvaret ska fördelas lika genom avgifter som tas ut av sakägare oberoende av var i landet en förrättning genomförs. Kostnadstäckningen för det övergripande stödet inom förrättningsverksamhet ska alltså tas ut genom avgifter i all förrättningsverksamhet oavsett om det är Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet som svarar för den enskilda förrättningen.

Under dessa förhållanden sker inget anskaffande av varor eller tjänster från en upphandlande myndighet och ingen leverantör väljs ut för tilldelning av ett kontrakt när Lantmäteriet tillhandahåller det som ingår i det övergripande stödet som ska lämnas till all förrättningsverksamhet. Utredningen bedömer att lagen (2016:1145) om offentlig upphandling alltså inte är tillämplig på förfarandet och det saknas såväl möjlighet som skyldighet för de kommunala lantmäterimyndigheterna att konkurrensutsätta ett anskaffande av tekniska handläggningsstöd eller utbildningstjänster.

Om det skulle göras en annan bedömning av frågorna om anskaffning av varor eller tjänster, tilldelning av kontrakt med mera, bedömer utredningen att utredningens förslag omfattas av undantaget 3 kap. 10 § lagen om offentlig upphandling. Det innebär att förfarandet är tillåtet enligt EU-rätten.

8 Beskrivning och utvärdering av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar

8.1 Inledning

Lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. I dag finns det kommunala lantmäterimyndigheter i 40 av landets 290 kommuner.

Lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger i 5 § vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för. Utredningen ska, med hänsyn till bland annat en effektivare samhällsbyggnadsprocess, enskildas rättssäkerhet och ekonomiska mellanhavanden mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet utvärdera de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar att bedriva förrättningsverksamhet resurseffektivt och rättssäkert. Utredningen ska också överväga vilka ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet, exempelvis ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet och hur förutsättningarna för ett överlämnande ska regleras.

Vilka förrättningar en kommunal lantmäterimyndighet handlägger framgår i huvudsak, men inte enbart, av 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Bestämmelsen i 5 § anger att en kommunal lantmäterimyndighet handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Grundläggande materiella bestämmelser om ärenden som ska handläggas av lantmäterimyndigheten finns bland annat i fastighetsbildningslagen (1970:988), lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering, ledningsrättslagen (1973:1144),

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

anläggningslagen (1973:1149) och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. Dessa författningar reglerar både handläggning av förrättningar och handläggning av ärenden som inte är förrättningar. I detta kapitel används därför uttrycket förrättningar och ärenden när utredningen beskriver en kommunal lantmäterimyndighets ansvar enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger också när och utifrån vilka förutsättningar förrättningar ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten, det vill säga Lantmäteriet.

Både det totala antalet förrättningar och sammansättningen av förrättningsärenden varierar mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och över tid. Sammansättningen påverkas av olika geografiska förutsättningar i kommunerna, vilka och hur många förrättningar som sakägare ansöker om, vilka sakägare som berörs, myndigheters och kommuners beslut i frågor som påverkar fastighetsindelningen och andra samhällsförändringar.

I avsnitt 8.2 beskrivs nuvarande bestämmelser om de förrättningar en kommunal lantmäterimyndighet svarar för och hur förrättningskostnaderna fördelas mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet när ett ärende överlämnas.

I avsnitt 8.3 beskrivs de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet utifrån statistik om antalet förrättningar och handläggningstider. Beskrivningen i det avsnittet omfattar också uppgifter om ärenden som överlämnas till Lantmäteriet och om omfattningen av övrig verksamhet i kommunala lantmäterimyndigheter.

I avsnitt 8.4 redovisas tidigare rapporter och i avsnitt 8.5 redogörs för olika synpunkter som har framförts under utredningens arbete avseende nuvarande bestämmelser i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

I avsnitt 8.6 utvärderas bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och därmed vilka förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för och vilka förrättningar som ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten utifrån de förutsättningar som den nuvarande bestämmelsen i 5 § ger för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.2 Nuvarande bestämmelser om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde

8.2.1 De rättsliga utgångspunkterna för kommunala lantmäterimyndigheters ansvar för förrättningar

I 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges i första stycket första meningen att en kommunal lantmäterimyndighet handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Beskrivningen är inte uttömmande. Förrättningar och ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för framgår som beskrivs i avsnitt 8.2.2, också av andra författningar. I 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges också att en kommunal lantmäterimyndighet ska överlämna vissa förrättningar till den statliga lantmäterimyndigheten, Lantmäteriet. Det innebär att Lantmäteriet ansvarar för förrättningar i kommuner som inte har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet och för förrättningar som överlämnas från en kommunal lantmäterimyndighet.

En kommunal lantmäterimyndighet svarar för statlig verksamhet som innebär myndighetsutövning och ska enligt vad som gäller för all statlig verksamhet genomföra förrättningsverksamheten på ett sätt som uppfyller bestämmelserna i 6–8 §§ förvaltningslagen (2017:900).

8.2.2 Förrättningar och ärenden som ingår i en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde

En kommunal lantmäterimyndighet handlägger enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och enligt annan lagstiftning förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten. En förrättning kan till exempel avse olika fastighetsrättsliga åtgärder som innebär att fastighetsindelningen ändras.

Bestämmelser som gäller förrättningsverksamhet finns bland annat i fastighetsbildningslagen (1970:988), lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering, anläggningslagen (1973:1149) och ledningsrättslagen (1973:1144). Regeringen har meddelat föreskrifter för tillämpningen av dessa lagar i fastighetsbildningskungörelsen (1971:762), kungörelsen (1971:1086) om äganderättsutredning

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

och legalisering, anläggningskungörelsen (1973:1165) och ledningsrättskungörelsen (1973:1148).

En kommunal lantmäterimyndighet ansvarar för registrering av uppgifter i fastighetsregistret enligt 1 kap. 2 § och 19 kap. fastighetsbildningslagen, 4 § lagen (2000:224) om fastighetsregister och 3–40 §§ förordningen (2000:308) om fastighetsregister. Av 19 kap. 3 § fastighetsbildningslagen framgår att registrering av fastighetsbildningsåtgärder i fastighetsregistret ska verkställas snarast möjligt efter att förrättningen vunnit laga kraft.

En kommunal lantmäterimyndighet handlägger också förrättningar och ärenden enligt annan lagstiftning till exempel ärenden som gäller bildande av samfällighetsförening enligt lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

En kommunal lantmäterimyndighet registrerar också vissa uppgifter i fastighetsregistret där beslut som inte gäller fastighetsbildning har fattats av en kommun eller annan myndighet. Som exempel kan nämnas en kommuns beslut om detaljplan enligt plan- och bygglagen.

8.2.3 Förrättningar som inte ingår i de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde

Förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet

En kommunal lantmäterimyndighets behörighet att handlägga förrättningar avgränsas genom bestämmelser i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger vilka förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet. Det gäller förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § andra stycket fastighetsbildningslagen, förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse och andra förrättningar som av kompetens- och resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten.

Förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen

I 5 § 1 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen ska lämnas över till Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelsen i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen infördes samtidigt som lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Av 4 kap. 7 a § första stycket framgår att om en kommun är sakägare vid en förrättning som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet, får kommunen eller en annan sakägare begära att förrättningen i stället ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Av 4 kap. 7 a § andra stycket följer att en sådan begäran ska göras hos förrättningslantmätaren innan förrättningen har avslutats och att förrättningen då ska avbrytas och överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Av 4 kap. 7 a § tredje stycket framgår att bestämmelsen inte gäller förrättningar som grundas på avtal om köp, byte eller gåva enligt 4 kap. jordabalken.

Av förarbetena till 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att skälet för att införa en rätt att begära överlämnande till den statliga lantmäterimyndigheten i dessa situationer var att tillgodose kravet på rättssäkerhet. En kommunal lantmäterimyndighet kan handlägga ärenden där kommunen är sakägare under förutsättning att myndigheten har alla sakägares förtroende. (Prop. 1995/96:78 s. 61 f.)

Förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden

I 5 § 2 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden ska lämnas över till Lantmäteriet.

Av förarbetena framgår att det främst är av kompetens- och resursskäl som förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområde ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten (prop. 1995/96:78 s. 74). Som exempel anges infrastrukturförrättningar som involverar sakägare på region- eller riksnivå (prop. 1995/96:78 s. 54).

Bestämmelsen är förenlig med 2 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger att en kommunal lantmäterimyndighet endast har den egna kommunen som verksamhetsområde.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Stora jord- och skogsbruksförrättningar

I 5 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att förrättningar som gäller stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse ska lämnas över till Lantmäteriet.

Liksom när det gäller förrättningar som avser flera kommunala lantmäterimyndigheters verksamhetsområden är motiven till bestämmelsen enligt förarbetena att sådana förrättningar främst av kompetens- och resursskäl bör handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. I förarbetena anges att den kommunala lantmäterimyndighetens fastighetsbildningsverksamhet främst är inriktad mot förrättningar som har samband med den kommunala plan- och byggprocessen, det vill säga förrättningar som är knutna till områden som omfattas av detaljplan och övriga ärenden som har bebyggelseutveckling inom kommunen som huvudsakligt ändamål. (Prop. 1995/96:78 s. 74.)

Andra särskilda förrättningar som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos den kommunala lantmäterimyndigheten

I 5 § 4 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att andra särskilda förrättningar som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos den kommunala lantmäterimyndigheten ska lämnas över till den statliga lantmäterimyndigheten.

Som exempel på sådana förrättningar anges i förarbetena att det kan vara vissa större anläggningsförrättningar och äganderättsutredningar. Det anges också att ledning för bestämmande av den närmare avgränsningen bör kunna hämtas i tidigare praxis. (Prop. 1995/96:78 s. 56 och 75.)

Bestämmelser om överlämning av ärenden till den statliga lantmäterimyndigheten i andra författningar

Bestämmelser om överlämning av ärenden från en kommunal lantmäterimyndighet till den statliga lantmäterimyndigheten finns också i andra författningar. Ett exempel är bestämmelserna i 1 § lagen om äganderättsutredning och legalisering. Enligt 1 § första stycket får en äganderättsutredning genomföras bland annat i fråga om en enstaka fastighet, om den som gör anspråk på fastigheten inte kan få

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lagfart på grund av oklarhet om eller brist i föregående ägares åtkomst. Enligt 1 § andra stycket meddelas beslut om äganderättsutredningen i en pågående fastighetsbildningsförrättning av lantmäterimyndigheten. I bestämmelsen anges också att den beslutande myndigheten ska samråda med inskrivningsmyndigheten och övriga myndigheter som det kan vara av betydelse att höra. I 1 § tredje stycket finns bestämmelser om att ärendet ska lämnas över till den statliga lantmäterimyndigheten om det vid ett samråd framkommer skilda uppfattningar eller om ärendet av någon annan anledning är svårbedömt.

8.2.4 Bestämmelser om kommuners samråd med lantmäterimyndigheter under samråds- och granskningsskedet i kommunens planverksamhet

Ett viktigt skäl för att införa lagen om kommunal lantmäterimyndighet var att det skulle ge bättre förutsättningar för kommuner att genomföra plan- och byggprocessen.

Bestämmelser om kommuners samråd med lantmäterimyndigheten och andra myndigheter under samråds- och granskningsskedet i kommunens planverksamhet finns i plan- och bygglagen (2010:900). Bestämmelserna i plan- och bygglagen om kommuners samrådsskyldighet gäller både Lantmäteriet som är den statliga lantmäterimyndigheten och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Samrådsskedet i planprocessen

Kommuner har enligt 5 kap. 11 § plan- och bygglagen skyldighet att samråda med lantmäterimyndigheten och andra myndigheter under samrådsskedet i planprocessen.

Enligt 5 kap. 15 § plan- och bygglagen ska lantmäterimyndigheten under samrådsskedet i planprocessen särskilt verka för att ett förslag till detaljplan är förenligt med plan- och bygglagens bestämmelser i 4 kap. 7, 18 och 18 a §§ samt 33 § första och tredje stycket och ge råd om tillämpningen av bestämmelserna i 6 kap. 40–42 §§ plan- och bygglagen. Det rör sig bland annat om bestämmelser om markreservat, fastighetsindelningsbestämmelser och bestämmelser om redovisningen av de organisatoriska, tekniska, ekonomiska och fastighetsrättsliga åtgärder som behövs för att planen ska kunna genomföras.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäterimyndigheten ska också ge råd om tillämpningen av bestämmelser om exploateringsavtal.

Granskningsskedet

I 5 kap. 18 § plan- och bygglagen anges att när samrådet är klart ska kommunen i en underrättelse informera om sitt planförslag och ge möjlighet till granskning under en viss tid. Enligt 5 kap. 20 § plan- och bygglagen ska kommunen remittera förslaget bland annat till lantmäterimyndigheten. Lantmäterimyndigheten ska enligt 5 kap. 22 a § yttra sig över planförslaget om myndigheten bedömer att förslaget inte är förenligt med plan- och bygglagens bestämmelser.

Yttrandeskyldigheten för lantmäterimyndigheten gäller bland annat plan- och bygglagens bestämmelser om huvudmannaskap för allmänna platser, fastighetsindelningsbestämmelser och bestämmelser om innehållet i planbeskrivningen avseende planens genomförande.

8.2.5 Bestämmelser om service- och samverkansskyldighet enligt förvaltningslagen

Bestämmelserna i förvaltningslagen gäller alla myndigheter om det inte i författning finns andra särskilda bestämmelser. Grunderna för god förvaltning som gäller för alla myndigheter finns i 5–8 §§ förvaltningslagen (2017:900) och innebär i sak krav på legalitet, objektivitet och proportionalitet (5 §), serviceskyldighet (6 §), krav på tillgänglighet (7 §) och samverkansskyldighet (8 §).

Serviceskyldigheten och samverkansskyldigheten enligt 6 och 8 §§ förvaltningslagen gäller all förvaltningsverksamhet som en myndighet genomför och inte enbart handläggning av ärenden, vilket framgår av 1 § andra stycket förvaltningslagen.

Bestämmelserna i förvaltningslagen om serviceskyldigheten och samverkansskyldigheten fungerar, enligt förarbetena, som en måttstock vid bedömningen av myndigheternas vilja och förmåga att upprätthålla en god förvaltningsstandard (prop. 2016/17:180 s. 65). Serviceskyldigheten och samverkansskyldigheten enligt förvaltningslagen är inte obegränsad utan preciseras i bestämmelserna i 6 och 8 §§ förvaltningslagen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelserna om service enligt 6 § förvaltningslagen innebär att myndigheten ska vara serviceinriktad och på ett smidigt och enkelt sätt ge den hjälp som krävs för att den enskilde ska kunna ta tillvara sina intressen. Serviceskyldigheten gäller enskildas rätt till service och ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet samt utan onödigt dröjsmål.

I förarbetena till bestämmelsen avgränsas vad en myndighet är skyldig att utföra inom ramen för serviceskyldigheten. Enligt förarbetena omfattar serviceskyldigheten till exempel inte att myndigheten måste göra en omfattande rättsutredning för att kunna svara på en fråga (prop. 2016/17:180 s. 291). Enligt förarbetena omfattas inte heller till exempel rådgivning av sådant slag som privata ombud med juridisk eller teknisk specialistkompetens inom visst område tillhandahåller åt enskilda individer och företag.

Bestämmelserna om samverkansskyldighet i 8 § förvaltningslagen innebär att en myndighet inom sitt verksamhetsområde ska samverka med andra myndigheter. Enligt förarbetena till bestämmelsen avgör en myndighet alltid själv i vilken utsträckning som den egna arbetssituationen medger att resurser avsätts för att bistå en myndighet som begär assistans (prop. 2016/17:180 s. 293). I förarbetena anges också att myndigheternas verksamhet enligt legalitetsprincipen styrs av de föreskrifter om arbetsuppgifter som lagstiftaren har meddelat och att samverkansskyldigheten begränsas av dessa ramar (prop. 2016/17:180 s. 71). Det innebär att samverkansskyldigheten inte ger utrymme för en myndighet att utföra en annan myndighets uppgifter.

8.2.6 Särskilt om uppdragsverksamhet

För Lantmäteriet finns särskilda bestämmelser som reglerar Lantmäteriets möjligheter att bedriva uppdragsverksamhet i 10 och 12 §§ förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet. Sådan uppdragsverksamhet omfattar bland annat upprättande av fastighetsförteckning, fastighets- och arkivutredning, upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta och gränsutvisning. Någon bestämmelse som tydligt anger en kommunal lantmäterimyndighets förutsättningar att genomföra uppdragsverksamhet finns inte i lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Den uppdrags-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

verksamhet som kommunala lantmäterimyndigheter utför sker utifrån tolkning av begreppet myndighetsservice i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Av förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att begreppet myndighetsservice ska gälla sådana uppgifter som på ett naturligt sätt kan kopplas till förrättningsarbetet, till exempel upprättande av fastighetsplan och nybyggnadskarta, utförande av lägeskontroll, ajourhållning av primärkarta, utförande av fastighetsutredningar och upprättande av fastighetsägarförteckningar. Även viss service för att tillgodose kommunala nämnders och förvaltningars behov inom lantmäteriområdet bör enligt förarbetena kunna innefattas. (Prop. 1995/96:78 s. 50.)

8.2.7 Fördelningen av förrättningskostnader mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet när ett ärende överlämnas

Hur avgifterna för förrättningsärenden bestäms anges i bestämmelser i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Som utgångspunkt gäller förordningen både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, med undantag för att en kommunal lantmäterimyndighet får besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet meddelat föreskrifter om (14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar).

Hur förrättningskostnaderna ska fördelas mellan Lantmäteriet och den kommunala lantmäterimyndigheten när ett ärende överlämnas från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet är inte reglerat i någon författning. Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna tillämpar en gemensam rutin om hur förrättningskostnaderna ska fördelas mellan myndigheterna och vilken myndighet som ska fakturera sakägare när förrättningsärenden är avslutat.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.3 Statistik som gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet

Statistik för all förrättningsverksamhet redovisas i bilaga 3. Det här avsnittet beskriver relevanta delar av statistiken som gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet och övriga verksamhet. Utredningen har inhämtat uppgifterna delvis från nyckeltalsrapporten år 2024 och delvis från de kommunala lantmäterimyndigheterna.

8.3.1 De kommunala lantmäterimyndigheternas ärenden och handläggningstider i förrättningsverksamhet

Antal ärenden

År 2024 inkom det totalt 3 641 ärenden till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Totalt avslutades det 4 107 ärenden det året.

De största volymerna i fråga om totalt inkomna och avslutade ärenden gällde den kommunala lantmäterimyndigheten i Göteborg (294 inkomna och 334 avslutade ärenden), Skellefteå (med 194 inkomna och 232 avslutade ärenden) och Uppsala (med 186 inkomna och 224 avslutade ärenden).

Kommunala lantmäterimyndigheter i Karlskoga, Motala, Mölndal och Täby hade de minsta ärendevolymerna, med färre än 50 inkomna och 50 avslutade ärenden i respektive kommunal lantmäterimyndighet.

Alla kommunala lantmäterimyndigheter hade inte pågående ärenden i alla ärendekategorier

Alla kommunala lantmäterimyndigheter hade inte pågående ärenden inom alla ärendekategorier. Exempelvis hade 9 av 40 kommunala lantmäterimyndigheter inga pågående ärenden under år 2024 inom ärendekategorin jord- och skogsbruk. Det gällde de kommunala lantmäterimyndigheterna i Göteborg, Haninge, Huddinge, Karlskoga, Malmö, Nacka, Norrköping, Stockholm och Täby. Vissa av dessa kommuner har inte mark som används för jord- och skogsbruk, vilket gör att de aldrig handlägger sådana ärenden. Andra kommuner har viss

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

jord- och skogsbruksmark, men berördes inte av förrättningar som gällde den kategorin det år som statistiken redovisar.

Övriga 31 kommunala lantmäterimyndigheter hade år 2024 totalt 297 pågående ärenden inom ärendekategorin jord- och skogsbruk.

Ett annat exempel gäller ärendekategorin privat bostadsbyggande. Vanligtvis handläggs sådana förrättningar i alla kommuner, åtminstone sett över tid. Under år 2024 hade de kommunala lantmäterimyndigheterna i Motala, Sandviken och Sundsvall inte något sådant pågående ärende.

De övriga 37 kommunala lantmäterimyndigheterna hade samma år totalt 414 pågående ärenden inom kategorin privat bostadsbyggande.

Ärendekategorier med flest ärenden

Alla kommunala lantmäterimyndigheter genomförde förrättningar i ärendekategorierna privat mark- och fastighetsutveckling och kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling år 2024.

Flest pågående förrättningsärenden under år 2024 gällde kategorin privat mark- och fastighetsutveckling med totalt 961 ärenden. Det högsta antalet pågående ärenden inom den kategorin hade den kommunala lantmäterimyndigheten i Skellefteå, med 131 sådana ärenden. Därefter hade den kommunala lantmäterimyndigheten i Varberg flest pågående ärenden i den kategorin, med 72 ärenden. Det lägsta antalet pågående ärenden i den kategorin hade de kommunala lantmäterimyndigheterna i Mölndal, Stockholm och Trollhättan, med 2 pågående ärenden per myndighet.

Inom kategorin kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling pågick år 2024 totalt 790 ärenden hos de kommunala lantmäterimyndigheterna. Flest sådana ärenden pågick hos den kommunala lantmäterimyndigheten i Uppsala (93 ärenden), följt av de kommunala lantmäterimyndigheterna i Göteborg (77 ärenden) och Stockholm (67 ärenden). Det lägsta antalet pågående ärenden i denna kategori hade den kommunala lantmäterimyndigheten i Sandviken (1 ärende).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Handläggningstider

Ärenden inom olika kategorier kan variera mycket både i fråga om komplexitet och behov av resurser genom tillgänglig kompetens. Till exempel kan ett ärende inom kategorin infrastruktur kräva mer tid och resurser än ett ärende inom privat bostadsbyggande. Det kan vara betydande skillnader i handläggningstider mellan de olika kommunala lantmäterimyndigheterna inom samma ärendekategori.

Medelvärdet för handläggningstiden totalt hos de kommunala lantmäterimyndigheterna varierade mellan 26 och 106 veckor.

Exempelvis för ärendekategorin privat bostadsbyggande varierade medelvärdet för handläggningstid mellan 16–17 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Trollhättan, baserat på 5 ärenden, Sandviken baserat på 1 ärende, Växjö baserat på 9 ärenden) och 85 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Hässleholm, baserat på 2 ärenden).

För kategorin infrastruktur varierade medelvärdet för handläggningstid mellan 23 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Sandviken, baserat på 5 ärenden) och 285 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Umeå, baserat på cirka 13 ärenden).

Inom ärendekategorin privat mark- och fastighetsutveckling varierade medelvärdet för handläggningstid mellan 17 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Växjö, baserat på cirka 35 ärenden) och 95 veckor (den kommunala lantmäterimyndigheten i Varberg, baserat på cirka 39 ärenden). För den kommunala lantmäterimyndigheten i Skellefteå, som hade flest inkomna ärenden inom ärendekategorin, var medelvärdet för handläggningstid 95 veckor (baserat på 109 ärenden).

8.3.2 Ärenden som lämnas över till Lantmäteriet

I augusti 2024 fanns hos Lantmäteriet 265 pågående förrättningsärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet. En del av dessa förrättningsärenden hade lämnats över från en kommunal lantmäterimyndighet för handläggning hos Lantmäteriet enligt bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. I ett antal förrättningsärenden hade ansökan ingivits direkt till Lantmäteriet. Lantmäteriet kommunicerade i dessa fall med de berörda kommunala lantmäterimyndigheterna om var

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

handläggningen skulle ske. Majoriteten (55 procent) av de 265 pågående ärendena rörde ärendekategorin infrastruktur.

År 2024 avslutade Lantmäteriet totalt 149 ärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna anger i samband med Lantmäteriets tillsyn hur många ärenden som har lämnats över till Lantmäteriet. Utifrån Lantmäteriets tillsynsprotokoll för åren 2021–2023 har utredningen kunnat utläsa att de flesta kommunala lantmäterimyndigheter (28 av 40) lämnade över ärenden till Lantmäteriet. Av dessa 28 kommunala lantmäterimyndigheter överlämnade 18 kommunala lantmäterimyndigheter upp till 2 ärenden per kommunal lantmäterimyndighet och år till Lantmäteriet, 9 kommunala lantmäterimyndigheter överlämnade mellan 3 och 5 ärenden var och 1 kommunal lantmäterimyndighet överlämnade 12 ärenden.

De uppgifter som de kommunala lantmäterimyndigheterna har lämnat vid tillsynen tyder på att främst två typer av ärenden har överlämnats till Lantmäteriet. Det gällde ärenden som hade överlämnats efter att en sakägare hade begärt överlämningen med hänvisning till att kommunen var sakägare eller förrättningsåtgärder som berörde flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, det vill säga ärenden som överlämnats enligt 5 § första stycket 1 eller 2 punkten lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Cirka 80 procent av de 265 ärenden som Lantmäteriet handlägger och som rör fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet har enligt uppgift från Lantmäteriet påbörjats hos en kommunal lantmäterimyndighet och därefter lämnats över till Lantmäteriet för fortsatt handläggning i något skede.

Tidpunkten för överlämnande till Lantmäteriet varierar enligt Lantmäteriet från ett par dagar efter att ansökan inkommit till en kommunal lantmäterimyndighet till flera år efter att ansökan inkommit. Lantmäteriet har gjort en genomgång av cirka 100 av de 265 ärenden som överlämnats och beskrivit att den kortaste överlämningstiden var 9 dagar efter att ansökan kommit in till den kommunala lantmäterimyndigheten och den längsta överlämningstiden var 11 år efter att ansökan kom in.

Lantmäteriet uppger att om det från början är uppenbart att ett förrättningsärende ska handläggas av Lantmäteriet, sker överlämning relativt snart efter att ansökan inkommit. Endast i 30–35 procent av de ärenden som överlämnas sker överlämnandet, enligt Lantmäteriet,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

senare i processen. Enligt Lantmäteriet beror tidpunkten för överlämnandet ofta på i vilket skede en sakägare under handläggningen har begärt att ärendet ska lämnas över till Lantmäteriet.

8.3.3 Omfattning av annan verksamhet hos de kommunala lantmäterimyndigheterna

Annan verksamhet

Förutom förrättningsverksamhet, som är de kommunala lantmäterimyndigheternas huvuduppgift, handlägger de kommunala lantmäterimyndigheterna också ärenden som inte är förrättningar (se avsnitt 8.2.2). Det gäller främst ärenden om bildande av samfällighetsföreningar. Statistiken avseende ärenden som inte gäller förrättningsverksamhet redovisas inte i antal ärenden utan i antal årsarbetskrafter. Den totala omfattningen av denna verksamhet, som alltså avser handläggning av ärenden som inte är förrättningar, var 17 årsarbetskrafter för alla kommunala lantmäterimyndigheter under år 2024.

För 34 av 40 kommunala lantmäterimyndigheter innebar arbetsinsatsen mellan 0,01 och 0,7 årsarbetskrafter. För de övriga 6 kommunala lantmäterimyndigheterna innebar arbetsinsatsen mellan 1,0 och 3,4 årsarbetskrafter.

Rådgivning till kommunen och uppdragsverksamhet i förhållande till kommunen och enskilda

De kommunala lantmäterimyndigheterna utför olika typer av uppdrag åt den egna kommunen och åt enskilda.

Arbetsuppgifter som en kommunal lantmäterimyndighet utför på uppdrag av den egna kommunen sker vanligtvis i form av rådgivning och stöd i kommunens detaljplanearbete. I det arbetet kan det exempelvis ingå att delta i planmöten, samrådsmöten mellan kommunens plan- och byggverksamhet eller möten i stora kommunala projekt.

Exempel på arbetsuppgifter som den kommunala lantmäterimyndigheten utför på uppdrag av enskilda, till exempel fastighetsägare inom kommunen, är fastighetsutredning eller gränsutvisning.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Sådana arbetsuppgifter behöver inte vara kopplade till ett ärende enligt plan- och bygglagen.

Fastighetsutredning innebär att fastighetsrättsliga förhållanden, exempelvis en fastighets servitutsrättigheter eller en samfällighets delägarkrets, klargörs genom att undersöka äldre förrättningshandlingar. Gränsutvisning, ibland benämnt gränsvisning, innebär en kvalificerad bedömning av var en gräns går på marken, ofta synliggjord i terrängen genom en markering exempelvis genom en stakkäpp (en käpp som används för att markera och mäta ut punkter på marken). Både fastighetsutredning och gränsutvisning kan också utföras av till exempel privata konsulter.

Vissa kommunala lantmäterimyndigheter tar också fram värdeintyg för fastigheter på uppdrag. Värdeintyget behövs till exempel när någon ska ansöka om lagfart hos Lantmäteriet enligt jordabalken och det saknas uppgifter om taxeringsvärde för fastigheten, vilket är vanligt för nybildade fastigheter. Värdeintyg kan annars också tas fram av till exempel mäklare.

Den totala omfattningen av uppdragsverksamhet hos alla kommunala lantmäterimyndigheter år 2024 var 22,4 årsarbetskrafter gällande uppdrag gentemot den egna kommunen och 5,3 årsarbetskrafter gällande uppdrag gentemot enskilda.

I genomsnitt var det fråga om 0,5 respektive 0,1 årsarbetskrafter per kommunal lantmäterimyndighet för respektive kategori av uppdrag.

Av 40 kommunala lantmäterimyndigheter har 36 uppgett att de har intäkter från uppdragsverksamhet. Dessa intäkter varierar mellan 0,1 och 2,4 miljoner kronor. De övriga 4 kommunala lantmäterimyndigheterna uppger att uppdrag inom den egna kommunen inte debiteras utan tidsredovisas direkt mot den verksamhet i kommunen som har beställt uppdraget. Utredningen återkommer till detta i kapitel 10.

Särskilt om kvalitetsarbete i samarbete med Lantmäteriet

Alla kommunala lantmäterimyndigheter arbetar med att förbättra kvaliteten i uppgifterna i fastighetsregistret. Kvalitetsarbetet sker i anslutning till de kommunala lantmäterimyndigheternas registreringsverksamhet. Kvalitetsarbetet handlar bland annat om att förbättra tillförlitligheten till fastighetsregistrets information om fastighets-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

indelningen (främst gränser), rättigheter, gemensamhetsanläggningar samt planer och bestämmelser. Arbetet kan också omfatta insatser för att exempelvis möjliggöra en digital samhällsbyggnadsprocess.

Kvalitetsarbetet utförs i samarbete med Lantmäteriet. Samarbetet genomförs enligt samverkansavtal mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Kvalitetsarbetet bedrivs utifrån en årlig kvalitetsplan som upprättas tillsammans av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Den totala omfattningen av verksamheten med kvalitetsarbete för alla kommunala lantmäterimyndigheter år 2024 var 16,7 årsarbetskrafter. I genomsnitt var det fråga om 0,4 årsarbetskrafter per kommunal lantmäterimyndighet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna får ersättning från Lantmäteriet för kvalitetsarbetet. De totala intäkterna uppgick år 2024 till cirka 19,9 miljoner kronor. Utredningen behandlar detta i kapitel 10.

8.4 Rapporter som gäller fastighetsbildningsverksamhet

8.4.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret utvärderade på uppdrag av regeringen hur organiseringen av fastighetsbildningen i en statlig och 39 kommunala lantmäterimyndigheter fungerar utifrån kraven på en enhetlig, rättssäker och effektiv verksamhet. Statskontoret redovisade uppdraget i rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18). Sedan dess har regeringen beviljat ytterligare ett tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (Eskilstuna kommun).

Sammantaget beskriver Statskontoret i sin utvärdering avseende de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde att förrättningsverksamheten i kommunala lantmäterimyndigheter över lag fungerar väl och att regeringens och riksdagens mål med att tillåta vissa kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i huvudsak uppfyllts.

Statskontoret konstaterar i rapporten att det finns en geografisk variation i antalet inkomna förrättningsärenden och att det i flera kommuner där det inkommer relativt sett många ansökningar finns en kommunal lantmäterimyndighet (s. 44 i rapporten). Statskontoret konstaterade också att de kommunala lantmäterimyndigheterna han-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

terar samma kategorier av ärenden som Lantmäteriet och att fördelningen av ärendekategorierna är relativt lika mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna (s. 47 i rapporten).

Statskontoret redovisar vidare att under år 2016 utgjorde cirka tre fjärdedelar av det totala antalet överlämnade ärenden från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet överlämningar enligt 4 kap. 7 a § andra stycket fastighetsbildningslagen (s. 54 i rapporten).

8.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade år 2022 effektiviteten i Lantmäteriets förrättningsverksamhet, men gjorde också vissa iakttagelser som gällde de kommunala lantmäterimyndigheterna. Resultatet av granskningen redovisades i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov*, RiR 2022:3.

Riksrevisionen redovisar i rapporten att ett syfte med kommunala lantmäterimyndigheter är en effektivare samordning mellan fastighetsbildningen och kommuners plan- och byggprocess. Riksrevisionen redovisar också att de kommunala lantmäterimyndigheterna generellt sett ger en högre andel stöd och rådgivning till kommunen än vad Lantmäteriet ger (s. 61 i rapporten). Enligt rapporten saknas det dock utfallsdata eller utvärdering som visar att en effektiv samordning mellan fastighetsbildningen och plan- och byggprocessen faktiskt sker (s. 70 i rapporten).

Sammantaget beskriver Riksrevisionens att organiseringen av fastighetsbildningen i huvudsak är rimlig från effektivitetssynpunkt, men att det finns brister i statistiken vilket försämrar möjligheten att bedöma om ansvarsfördelningen bidrar till en effektiv handläggning (s. 6 i rapporten).

8.5 Synpunkter på nuvarande bestämmelser

Lantmäteriet, de kommunala lantmäterimyndigheterna och olika sakägare har samstämmigt uppgett att det finns behov av att förtydliga nuvarande bestämmelser i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet så att det mer tydligt framgår vilka ärenden som ska handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet och vilka ärenden som

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

enligt 5 § 1–4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska överlämnas till Lantmäteriet.

8.5.1 Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas synpunkter

Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna framhåller att det finns behov av att förtydliga bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om vilken förrättningsverksamhet en kommunal lantmäterimyndighet svarar för och om överlämning av förrättningar till Lantmäteriet.

Representanter för Nätverket för kommuner med lantmäterimyndighet framhåller att möjligheten att begära överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet enligt 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen bör begränsas till tidiga skeden i ärendeprocessen. Detta för att minska risken att möjligheten till begäran om överlämning enligt bestämmelserna används i otillbörligt syfte. Representanterna för nätverket framhåller också att det behövs en tydlig rättslig reglering avseende möjligheten att överlämna säkerhetskänsliga ärenden till Lantmäteriet.

Därutöver har olika lantmäterimyndigheter framfört att det finns olika uppfattningar om hur begreppet myndighetsservice som anges i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tolkas och tillämpas eftersom myndighetsservice också definieras enligt bestämmelsen i 6 § förvaltningslagen (2017:900) om myndigheters serviceskyldighet som trädde i kraft den 1 juli 2018.

8.5.2 Synpunkter från sakägare

När det gäller bestämmelserna om överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har både sakägare som är statliga myndigheter och företrädare för sakägare som är exploatörer och sakägare som är privatpersoner framhållit att bestämmelserna behöver tydliggöras i olika avseenden.

Representanter för olika statliga myndigheter, bland annat Trafikverket och Fortifikationsverket har beskrivit att det uppstår effektivitetsförluster för sakägare som har verksamhet i hela landet när ansökan ska skickas till en eller flera kommunala lantmäterimyndigheter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

trots att det står klart att endast Lantmäteriet är behörig att handlägga förrättningen och att ett överlämnande till Lantmäteriet därför kommer att behöva göras. Det har också framförts att bestämmelserna om överlämnande i 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte ger tillräcklig förutsägbarhet i förrättningar som gäller geografiskt omfattande projekt där flera kommunala lantmäterimyndigheter kan beröras.

Därutöver har statliga myndigheter som är sakägare också framfört synpunkter som gäller handläggningen av förrättningar där säkerhetsskyddslagen (2018:585) är tillämplig och att det är önskvärt att förrättningar som kräver särskild kompetens med hänsyn till nationella säkerhetsintressen bör hanteras samordnat inom hela förrättningsverksamheten.

Representanter för olika sakägare och företrädare för sakägare från den privata sektorn har också framfört synpunkter på bestämmelserna om överlämnande. Utredningen har haft möten med bland andra Rikshem AB, Aktiebolaget Vesterlins & Co och JM AB.

Det har framförts att den kommunala lantmäterimyndighetens närhet till kommunens plan- och byggprocess bidrar till att korta den totala ledtiden i stadsutvecklingsprojekt och att det är värdefullt att förrättningsfrågor bereds tidigt i planprocessen. Exempelvis JM AB framhåller att det i vissa typer av stadsutvecklingsprojekt är avgörande att beslut i förrättningsärenden kan fattas vid en viss tidpunkt.

Det har också framförts att sakägares begäran om överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet med stöd av 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen allt oftare kommer in sent i handläggningen och att det både förhalar och fördyrar processen.

En ytterligare övergripande synpunkt som har framförts av flera sakägare och företrädare för sakägare är att lantmäterimyndigheterna handlägger ärenden i den ordning de kommer in till myndigheten. Det upplevs som ett hinder för effektiv planering och genomförande av vissa utvecklingsprojekt. JM AB uppger att denna synpunkt främst gäller att kommuner och sakägare ska kunna få beslut i rätt tid och att det därför behövs ökad flexibilitet i hur ärenden prioriteras och handläggs.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.6 Utvärdering av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar för att svara för förrättningsverksamhet resurseffektivt och rättssäkert

Bedömning: Bestämmelsen i 5 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet om vilka förrättningar en kommunal lantmäterimyndighet svarar för och om vilka förrättningar som ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten behöver förtydligas.

En ny bestämmelse om vilken lantmäterimyndighet som ska handlägga förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande behöver övervägas.

Särskilda bestämmelser bör övervägas om fördelningen av kostnader mellan lantmäterimyndigheterna när ärenden överlämnas.

Särskilda bestämmelser bör också övervägas för att förtydliga de kommunala lantmäterimyndigheternas möjlighet att utföra uppdragsverksamhet.

8.6.1 Utgångspunkter

All offentlig verksamhet ska utföras på ett sätt som är transparent och tydligt. Verksamheten ska också vara effektiv och rättssäker. Det är alltså flera olika krav som ska uppfyllas av myndigheter i offentlig verksamhet.

När det gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet är utredningens uppdrag att utvärdera kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar att bedriva verksamheten resurseffektivt och rättssäkert. Utvärderingen ska enligt direktiven göras bland annat med hänsyn till en effektivare samhällsbyggnadsprocess, enskildas rättssäkerhet och ekonomiska mellanhavanden mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet.

Bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om vilka förrättningsärenden en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för innebär en ansvarsfördelning mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet. Bestämmelserna är i

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

stort sett väl fungerande. Samtidigt behövs det utifrån dagens förväntningar på en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet vissa förtydliganden av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och därmed ansvarsfördelningen i förhållande till Lantmäteriet.

Enligt direktiven bör utredningen överväga vilka ärenden en kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga och hur det ska regleras. Utredningen bör också överväga vilka ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet, exempelvis ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet och hur förutsättningarna för ett överlämnande ska regleras.

Lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Sedan dess har bestämmelser i andra lagar som gäller förrättningsverksamhet ändrats. De lagar som gäller annan verksamhet i anslutning till förrättningsverksamheten som myndighetsservice och uppdragsverksamhet har också ändrats eller förtydligats. Till det kommer olika samhällsförändringar som ställer nya krav på att lagstiftning inom olika områden ska ge förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker verksamhet.

I detta sammanhang behöver olika samhällsintressen beaktas. En viktig utgångspunkt är att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska innebära samordningsvinster mellan fastighetsbildningsverksamheten och kommunens plan- och byggverksamhet. En annan viktig utgångspunkt är olika intressen från ett nationellt perspektiv. Det handlar om att särskilda förutsättningar behöver beaktas så att handläggningen av vissa förrättningar ska kunna hanteras effektivt, enhetligt och rättssäkert utifrån ett nationellt perspektiv och utifrån viktiga samhällsintressen.

När det gäller förrättningsverksamhet behöver de nuvarande bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och ansvarsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna också övervägas utifrån de krav som måste ställas enligt bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen.

De rättsliga förutsättningarna för de kommunala lantmäterimyndigheternas myndighetsservice enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver också övervägas utifrån nuvarande bestämmelser om myndigheters serviceskyldighet i förvaltningslagen, vad som ska anses vara uppdragsverksamhet och hur en bestämmelse om uppdragsverksamhet i kommunala lantmäterimyndigheter bör utformas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

8.6.2 De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar och förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet

De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar i förhållande till plan- och byggprocessen i kommunen

Det främsta motivet för införandet av möjligheten att utifrån vissa villkor inrätta en kommunal lantmäterimyndighet var att förstärka samordningen mellan fastighetsbildningsverksamheten och plan- och byggprocessen (prop. 1995/96:78 s. 46). Det ansågs att den lokala anknytningen hade potential att både förbättra servicen för sakägare och underlätta samarbetet med kommunerna under plan- och byggprocessen.

Som utredningen har beskrivit i avsnitt 8.4.2 och som belysts av Riksrevisionen i rapporten RiR 2022:3 har det inte varit möjligt att ta fram statistik som beskriver vilken effekt de kommunala lantmäterimyndigheternas medverkan i kommunernas plan- och byggprocess har i en enskild kommun. Av de intressenter som utredningen haft kontakt med framhålls en positiv bild av samarbetet mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och kommunen. Den geografiska anknytningen och lokalkännedomen medför en högre grad av samordning mellan fastighetsbildningsverksamheten och plan- och byggprocessen. De kommunala lantmäterimyndigheterna deltar i kommunernas arbete med plan- och byggprocessen på ett aktivt sätt. Både kommunerna och de kommunala lantmäterimyndigheterna har beskrivit fördelarna och att det sammantaget ger förutsättningar för en effektiv samhällsbyggnadsprocess i kommunen.

Även från sakägares sida, särskilt bland större bostadsutvecklare, lyfts värdet av närhet mellan förrättningsverksamheten och kommunens planverksamhet.

Samtidigt som de fördelar som beskrivits bör tillvaratas måste den nuvarande ansvarsfördelningen vägas mot andra samhällsintressen och nationella perspektiv. I vissa typer av ärenden, särskilt sådana som påverkar nationell infrastruktur eller säkerhetskänslig verksamhet, bör det övervägas om andra samhällsintressen med ett nationellt perspektiv bör väga tyngre än den lokala samordningen med kommunens plan- och byggprocess.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Den rättsliga regleringen av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar är inte tillräckligt tydlig

Fastighetsbildningsverksamhet är en statlig verksamhet och därmed ett statligt ansvar även när en kommunal lantmäterimyndighet, med vissa begränsningar, svarar för förrättningsverksamheten inom kommunen.

Som utredningen har beskrivit i avsnitt 8.2.2 finns det bestämmelser om fastighetsbildningsverksamhet i ett antal olika författningar. I 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att en kommunal lantmäterimyndighet handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Det finns också bestämmelser om vilka förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet.

En viktig utgångspunkt för utredningens utvärdering är att den rättsliga regleringen av en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde är tydligt och relevant i ett större samhällsperspektiv. En grundläggande princip är att lag och annan författning som reglerar myndighetsutövning och en myndighets behörighet ska vara klar, tydlig och enkel.

Utvärderingen visar att den rättsliga regleringen av vilka förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet inte är tillräckligt tydlig. Det är inte heller tillräckligt tydligt vilka bestämmelser som ska gälla för de kommunala lantmäterimyndigheternas möjlighet att utföra uppdragsverksamhet.

Utredningens utvärdering leder därför till slutsatsen att ett förtydligande av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde behövs för att bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska svara mot de krav som ska kunna ställas på verksamheten av enskilda sakägare, av kommuner när det gäller plan- och byggprocessen och också utifrån de samhällsförändringar som har skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förutsägbarheten för sakägare i förrättningsärenden som ska överlämnas från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet är inte tillräcklig

Olika sakägare som utredningen har haft kontakt med uppger att bestämmelserna om vilken lantmäterimyndighet som ska handlägga förrättningen inte är tillräckligt förutsägbara. Trafikverket uppger till exempel att det vore önskvärt att ansökan om förrättningar i större projekt kan ges in direkt till Lantmäteriet eftersom det kan vara svårt att avgöra i vilka delar av projektet som en ansökan behöver delas upp genom olika ansökningar till olika kommunala lantmäterimyndigheter. Trafikverket pekar också på den administrativa bördan som kravet på att ärenden alltid ska ges in till en kommunal lantmäterimyndighet innebär för sakägare som har verksamhet i hela landet.

Nuvarande bestämmelser som framgår av 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen innebär att det visserligen finns en förutsägbarhet i fråga om vilken myndighet som ansökan ska ges in till, men att bestämmelserna om överlämnande av förrättningsärenden till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet kan innebära att det inte alltid är tydligt vilken myndighet som kommer att handlägga ärendet. Det påverkar såväl effektiviteten av myndigheternas verksamhet som den enskildes rättssäkerhet.

Bestämmelser som innebär att en ansökan alltid ska ges in till en kommunal lantmäterimyndighet bör analyseras utifrån förutsättningarna för effektivitet och rättssäkerhet i förrättningsverksamheten

Den nuvarande utgångspunkten för de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet är att alla ansökningar om förrättningsärenden som gäller fastigheter som är belägna i kommunen ska ges in till den kommunala lantmäterimyndigheten. Vissa ärenden överlämnas därefter till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet (se prop. 1995/96:78 s. 54).

Bestämmelsen i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen gäller vilken lantmäterimyndighet som ska handlägga en förrättning. Bestämmelsen anger att en förrättning ska handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. Utifrån denna bestämmelse inges ansökningar från sakägare till lantmäterimyndig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heten där fastigheten eller fastigheterna är belägna. Det innebär att bestämmelsen i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen tillämpas så att en ansökan ska ges in till en kommunal lantmäterimyndighet även om det redan från början är uppenbart att ansökan ska handläggas av Lantmäteriet enligt bestämmelser om överlämnande i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Som flera sakägare har framfört innebär detta att handläggningstiden i ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet riskerar att förlängas och att handläggningen av förrättningsärendet därmed inte har förutsättningar att genomföras tillräckligt effektivt.

När det gäller förrättningar där det redan från början står klart att förrättningen inte ska handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet visar utredningens utvärdering att bestämmelserna om överlämnande inte är ändamålsenliga. Detta kan till exempel vara förrättningar som gäller större utbyggnad av infrastruktur som sträcker sig över flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområde. Enligt uppgift från Lantmäteriet avser majoriteten (55 procent) av de förrättningar som lämnas över enligt bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet utbyggnad av infrastruktur.

Syftet med möjligheten att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är fortfarande viktigt och relevant. Kommunernas plan- och byggprocess får bättre förutsättningar att möta medborgarnas behov genom att förrättningsverksamheten är tillgänglig ur ett kommunalt perspektiv.

Samtidigt visar utredningens utvärdering att samhällsbyggnadsprocessen också bör beaktas utifrån ett nationellt perspektiv när det gäller utbyggnaden av infrastruktur inom olika områden.

Samhällsförändringar av olika slag ställer alltså nya krav på förrättningsverksamheten och hur fördelningen mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet bör utformas. Det gäller till exempel infrastrukturärenden som omfattar hela landet och ärenden som gäller verksamhet där säkerhetsskyddslagen kan vara tillämplig. De nuvarande bestämmelserna om överlämnande av förrättningar är inte ändamålsenliga utifrån det perspektivet.

Förrättningsverksamheten har också en avgörande betydelse för många samhällsprocesser som enbart staten ansvarar för. Exempel på verksamheter inom det statliga ansvarsområdet som ställer krav på en förrättningsverksamhet som motsvarar krav på effektivitet,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

enhetlighet och rättssäkerhet och där det samtidigt är viktigt med ett nationellt perspektiv är utbyggnad av vägar och järnvägar, och utbyggnad inom statliga verksamheter som utförs i hela landet av Trafikverket, Försvarsmakten, Kriminalvården och andra myndigheter. Enligt uppgift från Lantmäteriet handläggs en övervägande majoritet (80–90 procent) av förrättningar som gäller statligt ägda fastigheter av Lantmäteriet.

Statliga myndigheter och statligt helägda bolag i egenskap av sakägare har framfört att det uppstår effektivitetsförluster genom att en ansökan alltid ska lämnas in till lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna.

De synpunkter som har förts fram av olika statliga myndigheter som är sakägare och också andra sakägare leder till slutsatsen att det finns skäl att överväga om vissa typer av ansökningar ska ges in direkt till Lantmäteriet. Detta gäller särskilt sådana förrättningar där det redan från början framstår som uppenbart att ansökan ska handläggas av Lantmäteriet och sådana förrättningar där sakägare med ett nationellt uppdrag har ett särskilt starkt intresse av en enhetlig och effektiv process från och med ansökningen och därefter i den fortsatta handläggningen av ärendet.

8.6.3 Utvärderingen visar att bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet behöver förtydligas

Den rättsliga regleringen om överlämnande av förrättningar till Lantmäteriet är otydlig

Enligt 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet är en kommunal lantmäterimyndighet skyldig att överlämna vissa förrättningar till Lantmäteriet. Skyldigheten gäller förrättningar där kommunen är sakägare, förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse och andra särskilda förrättningar.

Enligt 5 § andra stycket får beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten att överlämna en förrättning till Lantmäteriet inte överklagas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har framfört att avsaknaden om tydliga bestämmelser om när och hur ett överlämnande ska ske påverkar såväl effektiviteten, enhetligheten och rättssäkerheten på ett allmänt plan. Även om Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna utarbetat vissa rutiner för överlämnande av ärenden, innebär överlämning av ärenden ofta ett kostsamt dubbelarbete. Det är också svårt för sakägare att förutse konsekvenserna av ett överlämnande både vad gäller tidsaspekten och eventuella kostnader.

Utredningens utvärdering visar att i de fall där det inte redan från början står klart att ansökan ska överlämnas till Lantmäteriet, är det viktigt att frågan övervägs så tidigt som möjligt under handläggningen och att ärendet drivs framåt i syfte att utreda om ärendet ska överlämnas eller inte för att upprätthålla kraven på effektivitet. Det bör i denna del övervägas om det behövs ytterligare bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att tydliggöra när ärenden ska lämnas över.

Överlämning av förrättningar enligt 5 § 1 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen

Skyldigheten att lämna över ärenden enligt första punkten i 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet gäller förrättningar som enligt 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen ska lämnas över från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet. I 4 kap. 7 a § första stycket fastighetsbildningslagen anges att om en kommun är sakägare vid en förrättning som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet, får kommunen eller en annan sakägare begära att förrättningen i stället ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Enligt andra stycket samma bestämmelse ska en sådan begäran göras hos förrättningslantmätaren innan förrättningen har avslutats. Förrättningen ska då avbrytas och ärendet överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Enligt förarbetena till 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen och 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har dessa bestämmelser tillkommit för att förstärka rättssäkerheten för den enskilde (prop. 1995/95:78 s. 61 och 74).

Sakägare och andra intressenter har inte framfört några invändningar mot bestämmelsens utformning. Det har däremot framförts särskilda synpunkter gällande möjligheten att begära överlämnande

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

under hela förrättningsärendets gång. Begäran om överlämning uppges i vissa fall ske för att förhala processen. När ärenden överlämnas till Lantmäteriet sent i handläggningsprocessen orsakar det enligt uppgift ett kostsamt dubbelarbete. Motsvarande uppgifter framhålls från flera olika intressenter.

Utredningens utvärdering av den nuvarande bestämmelsen som ger sakägare rätt att begära överlämning av förrättningen till Lantmäteriet visar att det behöver övervägas om bestämmelsen behöver förtydligas för att minska risken att begäran sker i otillbörligt syfte.

Förutsättningar för effektivitet och rättssäkerhet vid stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar nybebyggelse

Enligt 5 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska ärenden om stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse lämnas över till Lantmäteriet.

År 2024 hade de kommunala lantmäterimyndigheterna totalt cirka 300 pågående ärenden som gällde jord- och skogsbruksförrättningar, jämfört med cirka 1 190 pågående ärenden hos Lantmäteriet i samma kategori. Cirka 25 procent av alla kommunala lantmäterimyndigheter hanterar inga eller mycket få sådana ärenden.

Av Lantmäteriets pågående ärenden inom denna ärendekategori, var det tre ärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet. Det är alltså dessa ärenden som troligen avser sådana stora jord- och skogsbruksförrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet lämnat över till Lantmäteriet.

Utredningens utvärdering av bestämmelsen innebär att begränsningen i 5 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet har en viktig funktion utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och att det inte finns skäl att ändra bestämmelsen.

Överlämning av andra särskilda förrättningar som av kompetens- och resursskäl inte bör handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet

I 5 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns en mer allmänt hållen begränsning av den kommunala lantmäterimyndighetens behörighet gällande särskilda förrättningar som av kompetens- eller

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

resursskäl bör överlämnas till Lantmäteriet. I förarbetena anges att exempel på sådana särskilda förrättningar är större anläggningsförrättningar och äganderättsutredningar (prop. 1995/96:78 s. 75).

De synpunkter som har framkommit i denna del gäller främst tolkningen av begreppen kompetens- och resursskäl och således om överlämning ska ske av ärenden som kräver speciell kompetens och särskilda resurser eller om bestämmelsen kan tillämpas och överlämning kan ske när en kommunal lantmäterimyndighet mer allmänt saknar tid och resurser för handläggningen av ärendet. Kommunala lantmäterimyndigheter anger att ärenden som tidigare har kunnat lämnas över med stöd av denna bestämmelse, inte längre kan överlämnas. Utredningen har uppfattat att ärenden som kräver speciell kompetens och särskilda resurser fortfarande kan överlämnas och att det är viktigt att skälen för en begäran om överlämning belyser detta.

Utredningens utvärdering av bestämmelsen och hur den bör tillämpas innebär att bestämmelsen i 5 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet har en viktig funktion utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och att det inte behövs någon ändring i bestämmelsen.

Det bör övervägas om fler förrättningar bör omfattas av en bestämmelse om överlämnande

Utredningen ska enligt direktiven överväga om ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet ska överlämnas till Lantmäteriet.

Den nuvarande lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Frågor om säkerhetsskydd i förrättningsverksamhet behandlades inte särskilt i förarbetena till den lagen. Utredningen har inte heller identifierat att det gjordes några särskilda överväganden kring avgränsningen av de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhetsområde med hänsyn till nationella säkerhetsintressen.

De nuvarande bestämmelserna i 5 § 4 om att förrättningar som med hänsyn till kompetens- och resursskäl bör handläggas av Lantmäteriet tar sikte på kompetenser och resurser som är nödvändiga för att genomföra själva förrättningsverksamheten. Det är osäkert om denna bestämmelse kan tillämpas till exempel om förutsättningarna för säkerhetsskydd enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) inte är uppfyllda hos en kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förrättningar som kan beröras av säkerhetsskyddslagens bestämmelser ställer höga krav på organisationen hos den myndighet som hanterar ärendet och kan medföra höga kostnader när det gäller lokaler och säkerhetsprövning. När det gäller mindre kommunala lantmäterimyndigheter bör det övervägas om det är effektivt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv eller för den kommunala lantmäterimyndigheten att lägga ned höga kostnader för att ständigt upprätthålla rätt säkerhetsnivå när sådana ärenden som kräver det kan förekomma mycket sällan inom myndighetens geografiskt begränsade verksamhetsområde.

Utredningens utvärdering innebär att det behöver övervägas om och i vilket skede en förrättning som omfattas av säkerhetsskyddslagen ska överlämnas till Lantmäteriet.

8.6.4 Fördelningen av kostnader vid överlämning av ärenden och förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet

Det saknas bestämmelser om fördelningen av kostnader och intäkter mellan den kommunala lantmäterimyndigheten och Lantmäteriet vid överlämning av ärenden

Enligt 4 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska avgiften antingen beräknas utifrån den tid som behövs för handläggningen av ärendet och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med ett fast belopp. Bestämmelserna utgår från principen om att avgifterna ska ge full kostnadstäckning för förrättningsverksamheten.

Det saknas bestämmelser om fördelningen av kostnader och intäkter när en kommunal lantmäterimyndighet lämnar över ett ärende till Lantmäteriet med stöd av 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningens utvärdering visar att avsaknaden av särskilda bestämmelser som reglerar fördelningen av förrättningskostnader och intäkter genom avgifter när ett förrättningsärende överlämnas innebär en viss osäkerhet i fråga om vad som gäller när ärenden överlämnas från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet. Det bör därmed övervägas om det behövs en särskild rättslig reglering av fördelningen av avgiftsintäkter och förrättningskostnader vid

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

överlämning av ärenden mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet. Utredningens utvärdering visar också att det behöver övervägas hur förrättningskostnader ska fördelas mellan sakägare när det är oklart i vilket syfte en begäran om överlämnande sker enligt 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

8.6.5 Uppdragsverksamhet

Det saknas uttryckligt rättsligt stöd för de kommunala lantmäterimyndigheternas uppdragsverksamhet

Av 10–12 §§ förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet framgår att Lantmäteriet får bedriva uppdragsverksamhet i vissa fall. Det finns inte någon motsvarande bestämmelse som gäller uppdragsverksamhet som bedrivs av de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Som rättsligt stöd för de kommunala lantmäterimyndigheternas behörighet att bedriva uppdragsverksamhet hänvisas till bestämmelsen om ”myndighetsservice” i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att begreppet avser sådana uppgifter som på ett naturligt sätt kan kopplas till förrättningsarbetet, till exempel upprättande av fastighetsplan och nybyggnadskarta, utförande av lägeskontroll, ajourhållning av primärkarta, utförande av fastighetsutredningar och upprättande av fastighetsägarförteckningar. Även viss service för att tillgodose kommunala nämnders och förvaltningars behov inom lantmäteriområdet bör kunna innefattas. (Prop. 1995/96:78 s. 50.)

Sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft har en ny förvaltningslag (2017:900) införts. Av 6 § andra stycket förvaltningslagen framgår att myndigheterna har en allmän serviceskyldighet som omfattar att lämna den enskilde sådan hjälp att denne kan tillvarata sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämpligt med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

Utredningens utvärdering visar att de kommunala lantmäterimyndigheternas rättsliga stöd för att bedriva uppdragsverksamhet endast framgår av förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Att det saknas en rättslig reglering av vilken uppdragsverksamhet en kommunal lantmäterimyndighet får utföra kan leda

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

till att bristande enhetlighet i fråga om vilka tjänster som erbjuds av olika kommunala lantmäterimyndigheter. Det påverkar även rättssäkerheten och förutsebarheten för enskilda sakägare i fråga om vilken myndighet som kan och får utföra den åtgärd som söks inom ramen för uppdragsverksamhet. Enligt utredningens utvärdering finns det mot bakgrund av de nuvarande bestämmelserna i förvaltningslagen skäl att överväga om en kommunal lantmäterimyndighet ska få bedriva uppdragsverksamhet, vilken verksamhet en kommunal lantmäterimyndighet bör tillåtas utföra inom ramen för uppdragsverksamhet och hur det bör regleras i författning.

Det behöver också övervägas hur de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter från uppdragsverksamhet ska redovisas till regeringen.

8.6.6 Sammanfattning

En grundläggande förutsättning för att en kommunal lantmäterimyndighet ska kunna bedriva sin verksamhet effektivt och rättssäkert är att de rättsliga ramarna för de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet är tydliga och tolkas på ett enhetligt sätt. Utredningens utvärdering visar att bestämmelserna om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde i lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver tydliggöras i olika avseenden.

De nuvarande bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller vilken förrättningsverksamhet en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka förrättningar som ska lämnas över till den statliga lantmäterimyndigheten behöver förtydligas. Det behöver också regleras vilken verksamhet en kommunal lantmäterimyndighet får bedriva som uppdragsverksamhet.

När det gäller fördelningen av kostnaderna för förrättningsverksamhet när ärenden överlämnas från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet bedömer utredningen att det bör övervägas om de generella bestämmelserna om fördelning av förrättningskostnader är tillräckliga eller om mer detaljerade bestämmelser behövs.

9 En tydligare rättslig reglering av kommunala lantmäterimyndigheters ansvar för förrättningar

9.1 Inledning

Fastighetsbildningsverksamhet är en statlig verksamhet. Genom lagen om kommunal lantmäterimyndighet får en kommun efter ansökan och regeringens tillstånd inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. En kommunal lantmäterimyndighet ska svara för förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten i hela kommunen. En kommunal lantmäterimyndighet svarar inte för alla förrättningar som ska genomföras inom kommunen utan vissa förrättningar ska överlämnas till Lantmäteriet. Vilka förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för framgår av lagen om kommunal lantmäterimyndighet och andra författningar.

De kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet är på många sätt väl fungerande. Samtidigt är det inte tillräckligt tydligt vilka förrättningar och ärenden som ingår i en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet.

Enligt utredningens utvärdering i kapitel 8 bör samhällsförändringar och förändringar i annan lagstiftning som gäller Sveriges infrastruktur på ett relevant sätt beaktas vid utformningen av den lagstiftning som i framtiden ska reglera de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde.

Lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Samhällsutvecklingen har sedan dess lett till nya krav på en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet. Olika statliga myndigheter har fått nya uppdrag och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

delvis förändrad verksamhet som innebär nya förutsättningar och också nya krav på genomförandet av fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar behöver därför övervägas också utifrån de behov som samhället har när det gäller fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och de krav som måste ställas utifrån ett nationellt perspektiv och utifrån bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Ändrade förutsättningar med hänsyn till samhällsutvecklingen, avvägningen mellan ett nationellt och ett kommunalt perspektiv på fastighetsbildningsverksamheten och sakägares intressen blir därmed viktiga utgångspunkter när den rättsliga regleringen av en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde ska utformas.

Legalitetsprincipen är grundläggande för all myndighetsutövning och den ställer krav på tydlighet när det gäller vilka förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten som de kommunala lantmäterimyndigheterna ska svara för. Legalitetsprincipen innebär också ett krav på att verksamheten har förutsättningar att bedrivas på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Utredningen har inhämtat information om handläggningstider både hos Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna som redovisas i bilaga 3 och i kapitel 8. Den samlade informationen visar att fördelningen av de ärendetyper som handläggs i all förrättningsverksamhet skiljer sig åt mellan olika lantmäterimyndigheter och olika geografiska delar av landet. Handläggningstiderna för olika slag av förrättningsärenden skiljer sig däremot inte avsevärt mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet.

Utredningens utvärdering i kapitel 8 visar att förutsättningarna för de kommunala lantmäterimyndigheterna att svara för förrättningar och ärenden på ett sätt som är resurseffektivt och rättssäkert kan förbättras genom att bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger vilka ärenden en kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga och bestämmelserna om överlämning av vissa förrättningar till Lantmäteriet blir mer tydliga.

Utredningens direktiv innebär att utredningen vid behov ska föreslå både förtydliganden och förändringar i den rättsliga regleringen av de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde. Utredningen ska enligt direktiven överväga vilka ärenden en kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga och hur det ska regleras. Utredningen ska också överväga vilka förrättningar som ska över-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lämnas till Lantmäteriet samt hur förutsättningarna för ett överlämnande ska regleras. I direktiven nämns särskilt ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet.

Genom en tydligare rättslig reglering som utgår från de förutsättningar som bör gälla utifrån sakägares perspektiv och utifrån kommunala och statliga perspektiv, förbättras förutsättningarna för en kommunal lantmäterimyndighet att svara för förrättningar på ett sätt som är resurseffektivt och rättssäkert.

I detta kapitel beskrivs utredningens överväganden och förslag om ändrade och nya bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet och fastighetsbildningslagen (1970:988) som syftar till att tydliggöra vilka förrättningar och ärenden som ska ingå i de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet och vad som ska ingå i Lantmäteriets förrättningsverksamhet. Därmed ges bättre förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet.

I avsnitt 9.3 föreslås tydligare bestämmelser om vilka förrättningar en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka förrättningar och andra ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet och som därmed anger en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde. Utredningen föreslår också i det avsnittet att vissa ansökningar om förrättningar ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet och att förrättningar och ärenden där säkerhetsskyddslagen kan antas vara tillämplig ska överlämnas till Lantmäteriet.

I avsnitt 9.4 föreslås en bestämmelse om sakägares ansvar för förrättningskostnader när en begäran om överlämnande sker i uppenbart otillbörligt syfte.

I avsnitt 9.5 analyseras vad som ingår i begreppet myndighetsservice och utredningen föreslår utifrån denna analys en ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som tydligt anger förutsättningar för och omfattning av en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet.

9.2 Utgångspunkter

Fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar. Fördelningen mellan Lantmäteriets ansvar för förrättningsverksamhet och vilka förrättningar som ska handläggas av en kommunal lantmäterimyndig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

het enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är unik eftersom ansvaret för handläggningen av förrättningsärenden fördelas mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter. I dag har Lantmäteriet ansvaret för förrättningsverksamheten i 250 kommuner och de kommunala lantmäterimyndigheterna svarar för förrättningsverksamhet i 40 kommuner. En sådan fördelning av ansvaret har inte någon motsvarighet inom annan verksamhet som staten ansvarar för. Det är därför särskilt viktigt att de bestämmelser som gäller ansvarsfördelningen är tydliga och ger goda förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Den rättsliga regleringen av de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet behöver också övervägas och förtydligas så att verksamheten svarar mot dagens olika och större krav utifrån samhällsbyggnadsprocessen och också på ett relevant sätt motsvarar sakägarnas och samhällets förväntningar på en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet.

Tydligare och mer ändamålsenliga bestämmelser om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för att handlägga förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten förutsätter därmed att avvägningar görs mellan olika intressen och perspektiv som gäller fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

En viktig utgångspunkt för utredningen ska vara det syfte med den nuvarande lagstiftningen som ger kommuner möjlighet att ansöka om regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det är förenat med ett kommunalt perspektiv på fastighetsbildningsverksamheten. Genom den unika organiseringen kan de kommunala lantmäterimyndigheterna bidra till en effektivare samhällsbyggnadsprocess inom en kommun.

Förrättningsverksamheten är viktig för kommunala intressen av ett effektivare bostadsbyggande, vilket också är viktigt för hela samhället.

Avvägningarna måste också göras utifrån att fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar och därmed med utgångspunkt från ett nationellt perspektiv. I det ligger till exempel att beakta samhällsutvecklingen och förrättningsverksamhetens betydelse för viktiga nationella intressen, vilket kan påverka hur de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde bestäms.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Ytterligare en viktig utgångspunkt för avvägningen är sakägarnas perspektiv. Kostnaderna för all förrättningsverksamhet ska täckas genom avgifter och det är därför ur ett sakägarperspektiv mycket viktigt att ansvarsfördelningen ger förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet.

Utgångspunkterna för avvägningen mellan olika perspektiv på fastighetsbildningsverksamheten och hur det påverkar de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde beskrivs närmare i kommande avsnitt och ligger till grund för utredningens överväganden och förslag i detta kapitel.

9.2.1 Förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ska vara lika oavsett var i landet en förrättning handläggs

Enligt utredningens direktiv är det huvudsakliga syftet med utredningens uppdrag att förbättra förutsättningarna för både de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ska vara lika i hela landet, vilket bland annat innebär att det måste finnas förutsättningar för att lika fall behandlas lika oavsett om det är en kommunal lantmäterimyndighet eller Lantmäteriet som handlägger förrättningsärendet.

När det gäller bestämmelser om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för handläggning av förrättningsärenden bör utgångspunkten liksom enligt nuvarande bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet vara att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska svara för handläggning av förrättningar och ärenden inom kommunen som på ett tydligt sätt beskrivs i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

De förändringar som utredningen utifrån kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet analyserar och föreslår i detta kapitel innebär förtydliganden och förändringar av vad som ingår i de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för handläggning av förrättningar och ärenden. Det innebär också att all förrättningsverksamhet i hela landet får tydliga förutsättningar att motsvara krav på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar är enligt nuvarande bestämmelser begränsat genom att vissa förrättningar alltid ska överlämnas till Lantmäteriet. Vissa förrättningar ska också överlämnas till Lantmäteriet om det begärs av en sakägare. Det gäller förrättningar enligt 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen där kommunen är sakägare och där det därför är särskilt viktigt att säkerställa att lantmäterimyndigheten har alla sakägares förtroende. I andra fall ska ärenden överlämnas till Lantmäteriet eftersom det av olika skäl ansetts lämpligare att ärendet handläggs av den statliga lantmäterimyndigheten. Det gäller till exempel stora jord- och skogsbruksförrättningar som enligt den nuvarande 5 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska överlämnas till Lantmäteriet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna skiljer sig åt i fråga om organisation, storlek och resurser, vilket av naturliga skäl beror på varierande geografiska och demografiska förutsättningar och skillnader i antal förrättningsärenden i olika kommuner. Dessa skillnader, tillsammans med den geografiska avgränsningen av en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet till kommunen, innebär att det i vissa fall kan vara svårt för en kommunal lantmäterimyndighet att kontinuerligt ha de resurser och den kompetens som krävs för att handlägga förrättningar som är sällan förekommande i den specifika kommunen.

Vissa förrättningar kräver också särskild specialistkompetens för att kunna handläggas. Med specialistkompetens avses här inte bara kompetens som krävs för att genomföra den materiella prövningen i förrättningen. Utredningen beaktar också att det i vissa fall även krävs särskild kompetens för att hantera en förrättning, till exempel för att handläggningen ska vara förenlig med krav enligt säkerhetsskyddslagen. Sådan kompetens kan vara både kostsam och svår att upprätthålla för kommunala lantmäterimyndigheter, särskilt om förekomsten av sådana särskilda förrättningar är ovanlig hos en kommunal lantmäterimyndighet. Det är också en fördel att sådan kompetens hålls samlad och bidrar till ett fullgott säkerhetsskydd på ett sätt som innebär att förrättningsverksamheten har förutsättningar att motsvara de krav som ska ställas på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom all förrättningsverksamhet.

Att förrättningar och ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för ger positiva synergieffekter i förhållande till den

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala plan- och byggverksamheten behöver därför vara en fortsatt viktig utgångspunkt som måste avvägas mot nuvarande samhällsutveckling och de nationella intressen som talar för att en viss typ av förrättningsverksamhet ska genomföras av Lantmäteriet.

9.2.2 Fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för plan- och byggprocessen i kommuner

När en kommun ansöker om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är det huvudsakliga syftet att förbättra förutsättningarna för en effektiv samhällsbyggnadsprocess i kommunen.

Fastighetsbildningsverksamheten har en central betydelse för en effektiv plan- och byggprocess i kommuner eftersom lantmäteriförrättningar ofta är en förutsättning för genomförande av kommuners detaljplaner. Den prövning som en lantmäterimyndighet gör säkerställer att marken används och fastighetsgränser ändras på ett tillåtet sätt och att fastighetsgränser blir korrekt registrerade. Fastighetsbildningsverksamheten inom kommuner är alltså grundläggande för hur mark används och beskrivs genom registrering i fastighetsregistret.

Fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för kommunens plan- och byggprocess kan belysas med följande exempel.

För att genomföra en detaljplan som beslutats av en kommun ingår kommunen normalt olika typer av genomförandeavtal. Exploateringsavtal används till exempel om byggföretaget och exploatören äger marken. Exploateringsavtal tas fram i kommunens planeringsprocess som ett led i en överenskommelse eller en samsyn som gäller hur genomförande av detaljplanen ska ske. I ett exploateringsavtal kan parterna exempelvis komma överens om att ägandet av en allmän plats ska föras över till kommunen via fastighetsreglering, vilket förutsätter en lantmäteriförrättning. Ansökan om lantmäteriförrättning kan göras så snart en detaljplan har vunnit laga kraft och ett nära samarbete mellan kommunens plan- och byggverksamhet och den kommunala lantmäterimyndigheten innebär att den totala processen kan bli mer förutsägbar och effektiv.

Vid exploatering av ett nytt bostadsområde är det nödvändigt att genomföra lantmäteriförrättningar som till exempel gäller fastighetsreglering och avstyckning för att fastigheterna ska få den struktur som krävs för att bygglov ska kunna beviljas. Marken kan också be-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

höva delas upp genom lantmäteriförrättning för att möjliggöra till exempel ett effektivt vatten- och avloppsledningsnät.

Vid byggandet av ett bostadsområde kan lantmäteriförrättningar vara viktiga för att säkerställa tillgång till grönområden och gemensamma ytor som sker i linje med miljömål och hållbar samhällsutveckling. Det kan till exempel ske genom bildande av gemensamhetsanläggningar för grönområden och lekplatser.

Dessa exempel visar att det från ett kommunalt perspektiv är en fördel att lantmäterimyndigheten är tillgänglig med sin kompetens när kommunen planerar och sedan beslutar om detaljplan eftersom det innebär att de lantmäteriförrättningar som behövs för att detaljplanen ska kunna genomföras kan utföras så effektivt som möjligt.

Enligt förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet var det främsta motivet till lagen att förstärka samordningen mellan plan- och byggprocessen och fastighetsbildningsverksamheten. Det är en viktig faktor vid utredningens överväganden om vilken förrättningsverksamhet en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för.

Utgångspunkten för utredningens överväganden är därför att förrättningar som syftar till att genomföra kommunala beslut inom plan- och byggverksamheten och är viktiga för bostadsbyggandet inom en kommun ska ingå i en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde.

9.2.3 Fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för andra samhällsintressen

Fastighetsbildningsverksamheten har en avgörande betydelse för många olika samhällsviktiga verksamheter som staten ansvarar för och det är därför viktigt att också utifrån dessa perspektiv säkerställa förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom fastighetsbildningsverksamheten. Regeringens senaste uppdrag till Energimarknadsinspektionen, länsstyrelserna och Lantmäteriet om kortare ledtider för elnätsutbyggnad är ett exempel på fastighetsbildningsverksamhetens betydelse för en effektiv elnätsutbyggnad samt transportsektorns och industrins utveckling och omställning till ökad elektrifiering. En närmare beskrivning av regeringsuppdraget finns i kapitel 6 avsnitt 6.2.6. Regeringsuppdraget innebär att åtgärder för ökad effektivitet för en effektiv elnätsutbyggnad ska prioriteras. Regeringen har också beslutat om andra uppdrag till Lantmäteriet

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

som gäller prioriteringar av fastighetsbildningsärenden i förrättningsverksamheten i hela landet. Regeringsuppdrag som gäller samarbete mellan statliga myndigheter ger uttryck för att fastighetsbildningsverksamheten är en viktig del av samhällsutvecklingen i hela landet. Andra områden där det är viktigt med ett perspektiv som utgår från samhällsutvecklingen i hela landet är den utbyggnad av vägar och järnvägar som utförs av Trafikverket och den utbyggnad av statliga verksamheter över hela landet som utförs för verksamheten inom till exempel Försvarsmakten och Kriminalvården.

Staten ansvarar för verksamhet som gäller Sveriges säkerhet och totalförsvar. Vid etablering av nya militärbaser eller skyddsobjekt blir därmed ett nationellt perspektiv viktigt och en relevant utgångpunkt för bedömningen av ansvaret för förrättningsverksamheten.

Utredningen om kontroll vid överlåtelse och upplåtelse av egendom av väsentlig betydelse för totalförsvaret har nyligen lämnat förslag i betänkandet SOU 2024:84 som innebär en skärpt kontroll av utländska fastighetsförvärv. I betänkandet anger utredningen att vem som äger och därmed kan disponera över fast egendom har betydelse från ett totalförsvarsperspektiv. I betänkandet beskrivs att rådigheten över områden som är belägna i anslutning till exempelvis militära eller civila försvarsanläggningar, kritisk infrastruktur och viktiga geografiska platser såsom gränsövergångsställen, farleder och hamninlopp också kan innebära strategiska fördelar i händelse av krig. Utredningen föreslår att kontrollen ska ske genom ett statligt tillståndsförfarande för vissa överlåtelser eller upplåtelser av fast egendom (SOU 2024:84 s. 13–18). Förslaget om skärpt kontroll vid utländska fastighetsförvärv belyser vad som kan vara ett statligt ansvar när det gäller samhällsviktig verksamhet där fastighetsbildningsverksamheten är en viktig del.

Det finns också andra exempel där det ställs nya krav på statliga myndigheters verksamhet. Det gäller till exempel Försvarsmakten, Kriminalvården och Trafikverket där en del av de nya uppgifter som dessa myndigheter får innebär nya och fler byggnader och utbyggnad av infrastruktur som till exempel vägar och järnvägar. Det kommer att innebära ökade krav på förrättningsverksamheten inom Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet.

För att en kommunal lantmäterimyndighets ansvar för förrättningar och ärenden i fastighetsbildningsverksamheten ska vara tydligt och ändamålsenligt ur ett kommunalt perspektiv är det också

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

viktigt att beakta nationella perspektiv och sakägares perspektiv. Det är alltså både nödvändigt och angeläget att bestämmelserna om en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde utformas utifrån olika perspektiv där ett kommunalt perspektiv är viktigt och en utgångspunkt men att också andra perspektiv är relevanta och behöver beaktas.

9.3 En tydligare bestämmelse om vilka ärenden som ska handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet

9.3.1 De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för handläggning av förrättningar och andra ärenden

Förslag: I 5 § första stycket lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska anges att en kommunal lantmäterimyndighet i huvudsak handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen.

Skälen för utredningens förslag

Den nuvarande bestämmelsens utformning

Bestämmelsen i 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger kommunala lantmäterimyndigheters ansvar för att handlägga förrättningar och andra ärenden inom kommunen. Enligt bestämmelsens nuvarande lydelse framgår det att en kommunal lantmäterimyndighet handlägger ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Bestämmelsens syfte är att reglera den kommunala lantmäterimyndighetens behörighet (jfr prop. 1995/96:78 s. 74). Enligt bestämmelsens ordalydelse framstår det som att den uttömmande anger vilken förrättningsverksamhet som de kommunala lantmäterimyndigheterna svarar för.

De kommunala lantmäterimyndigheterna handlägger också flera typer av ärenden som inte framgår av den nuvarande bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. De kommunala lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndigheternas behörighet regleras också i bestämmelser i andra författningar som anger att ”lantmäterimyndigheten” ska utföra en viss åtgärd, vilket avser antingen den statliga lantmäterimyndigheten eller en kommunal lantmäterimyndighet. Som exempel kan nämnas 7 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, 4 § anläggningslagen (1973:1149) och 5 § ledningsrättslagen (1973:1144). Det finns också flera andra lagar som reglerar en lantmäterimyndighets uppgifter.

En tydlig rättslig reglering av en myndighets ansvarsområde är viktig för att säkerställa kravet på legalitet för myndighetens verksamhet enligt legalitetsprincipen. Enligt 5 § förvaltningslagen (2017:900) får en myndighet endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. Bestämmelsen i förvaltningslagen ger uttryck för legalitetsprincipen som är en av de principer som kännetecknar en rättsstat.

Bestämmelser som anger en myndighetsuppgift definierar gränserna för myndighetens ansvarsområde, det vill säga definierar myndighetens rättsliga kompetens, och är därför en grundläggande utgångspunkt för att kunna säkerställa kravet på legalitet för verksamheten.

Utredningen kan konstatera att även om den nuvarande bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet till sin ordalydelse framstår som, men inte är, uttömmande har detta inte lett till några praktiska tillämpningsproblem för de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det är i annan lagstiftning tydligt reglerat i vilka fall en kommunal lantmäterimyndighet är behörig att handlägga ärenden utöver vad som framgår av 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen bedömer därför att den nuvarande bestämmelsen i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte begränsar de kommunala lantmäterimyndigheternas behörighet att handlägga de förrättningar eller de andra ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten som regleras i annan lagstiftning.

Utredningen anser ändå att det utifrån en rättslig analys i viss mån är oklart vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för enligt första stycket i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Detta kan främst komma att ha betydelse för sakägare eller andra intressenter som utifrån nuvarande utformningen av den första meningen i första stycket i 5 § kan få uppfattningen att bestämmelsen uttömmande anger vilka förrättningar en

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunal lantmäterimyndighet svarar för. Utredningen bedömer därmed att det finns skäl att förtydliga bestämmelsen.

Bestämmelsen i första stycket 5 § första meningen definierar kommunala lantmäterimyndigheters behörighet

En kommunal lantmäterimyndighet handlägger enligt nuvarande bestämmelse i 5 § första stycket första meningen lagen om kommunal lantmäterimyndighet ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen. Utöver det handlägger en kommunal lantmäterimyndighet ärenden enligt bestämmelser i andra författningar på det sätt som beskrivits i kapitel 8 avsnitt 8.2.2. De ärenden som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet handläggs av Lantmäteriet i de 250 kommuner som inte har en kommunal lantmäterimyndighet. Det är alltså inte någon skillnad mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet när det gäller vilka typer av förrättningar och ärenden som ska handläggas om det inte är särskilt reglerat genom de undantag som anges i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller i annan författning.

Tydliga bestämmelser som anger en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde ger bättre förutsättningar för resurseffektivitet och rättssäkerhet hos den kommunala lantmäterimyndigheten, vilket i förlängningen bidrar till effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet.

En tydlig rättslig reglering av en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde enligt 5 § första stycket ger också en tydlig utgångspunkt för de bestämmelser i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som begränsar en kommunal lantmäterimyndighets behörighet. Det handlar både om vilka förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet och förutsättningarna för det och vilka förrättningar och andra ärenden som alltid ska ges in till Lantmäteriet.

Utredningen har övervägt olika förslag som på ett uttömmande sätt skulle beskriva en kommunal lantmäterimyndighets behörighet enligt 5 § första stycket första meningen. Mot bakgrund av det omfattande antal lagar som skulle behöva räknas upp i lagtexten och svårigheterna att med ord beskriva alla de förrättningar och andra ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga, har utredningen bedömt att det inte är lämpligt att formulera en bestäm-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

melse som uttömmande reglerar de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. Mot bakgrund av det som beskrivits i detta avsnitt om att det av annan lagstiftning tydligt framgår vilka förrättningar och ärenden som inte är förrättningar en kommunal lantmäterimyndighet är behörig att handlägga, bedömer utredningen att det är tillräckligt att förtydliga bestämmelsen i 5 § första stycket första meningen på så sätt att det klart framgår att bestämmelsen inte uttömmande anger en kommunal lantmäterimyndighets behörighet.

Genom att det i bestämmelsen anges att en kommunal lantmäterimyndigheten i huvudsak handlägger sådana ärenden som räknas upp i paragrafen, tydliggörs att det finns bestämmelser i andra författningar som tillämpas i en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet. Samtidigt anges i bestämmelsen de vanligast förekommande förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet handlägger genom uppräkningen av ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsregistrering inom kommunen, det vill säga ärenden enligt fastighetsbildningslagen. I författningskommentaren beskrivs mer utförligt vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet också utför enligt andra lagar än fastighetsbildningslagen.

9.3.2 Vissa förrättningar ska ges in direkt till den statliga lantmäterimyndigheten

Bedömning: Vissa förrättningar ska alltid ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

Skälen för utredningens bedömning

En kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde beskrivs i 5 § första stycket i lagen om kommunal lantmäterimyndighet där det anges att myndigheten ska handlägga ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning och fastighetsreglering. Utredningen har i avsnitt 9.3.1 föreslagit en tydligare bestämmelse i 5 § första stycket första meningen lagen om kommunal lantmäterimyndighet som förtydligar att bestämmelsen anger vilka ärenden en kommunal lantmäterimyndighet huvudsakligen svarar för och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

därför inte uttömmande anger vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för.

I detta avsnitt beskrivs utredningens analys och förslag som innebär att det bör införas en ny bestämmelse om att vissa förrättningar ska ges in direkt till den statliga lantmäterimyndigheten. Förslaget beskrivs i avsnitt 9.3.3.

Vissa förrättningar som enligt nuvarande bestämmelser ska ges in till en kommunal lantmäterimyndighet handläggs oftast av Lantmäteriet

Av utredningens utvärdering i kapitel 8 framgår att bestämmelserna om överlämnande i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte är ändamålsenliga och att det finns behov av en mer samordnad struktur för handläggning av förrättningar som sträcker sig över flera kommuner.

Utredningens utgångspunkt är att bestämmelser om myndigheters behörighet att handlägga ärenden ska vara utformade på ett sådant sätt att det är förutsägbart för sökanden vilken myndighet som kommer att handlägga ärendet. Förutsägbarhet om vilken myndighet som är behörig att handlägga ett ärende är enligt utredningens uppfattning en grundläggande rättssäkerhetsaspekt.

Enligt utredningen finns det därför anledning att överväga behovet av samordning av handläggning av förrättningar där staten eller statligt helägda bolag är sökande eftersom sådana ärenden är av särskild betydelse för genomförande av viktiga statliga samhällsprocesser och nationella intressen, till exempel utbyggnad av infrastruktur. Det gäller alltså ärenden som i stor utsträckning redan i dag omfattas av bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet, till exempel 5 § 2 om förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden.

Staten äger fastigheter som förvaltas av statliga fastighetsförvaltande myndigheter, framför allt Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket som har fastighetsförvaltning som sin huvuduppgift. Andra myndigheter som förvaltar statligt ägda fastigheter är till exempel Naturvårdsverket och Trafikverket. Fastigheterna som dessa myndigheter förvaltar kan till exempel vara fastigheter avsedda för försvars- och naturvårdsändamål, kultur och transportinfrastruktur. Staten äger också samtliga aktier i ett antal bolag, som äger fastig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heter, till exempel Akademiska Hus AB, Specialfastigheter Sverige AB och Jernhusen AB.

De fastighetsförvaltande myndigheterna ska följa tillämpliga förordningar om försäljning och förvaltning av fastigheter, till exempel förordningen (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter. De statligt helägda bolagen är juridiska personer där styrelse och ledning beslutar om hur deras fastigheter ska förvaltas.

I augusti 2024 fanns hos Lantmäteriet 265 pågående ärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet. Majoriteten (55 procent) av dessa ärenden tillhörde ärendekategorin infrastruktur, det vill säga förrättningar som ofta berör flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden enligt 5 § 2 i lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

I mars 2025 hade Lantmäteriet 243 pågående ärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet. Av dessa ärenden gällde 66 procent infrastrukturförrättningar.

Enligt uppgift från Lantmäteriet fanns det totalt 769 förrättningsärenden år 2024 som ledde till en registrering i fastighetsregistret av fastighetsbildningsåtgärder som gällde statligt ägda fastigheter. Av dessa ärenden gällde 558 ärenden fastigheter som ägs av staten och som förvaltas av en statlig myndighet och 211 ärenden fastigheter som ägs av statligt helägda bolag.

När det gäller ärenden som berörde fastigheter som ägs av staten registrerades år 2024 åtgärder i fastighetsregistret som gällde totalt 966 fastigheter varav 80,3 procent av fastigheterna låg i kommuner där Lantmäteriet ansvarar för förrättningsverksamhet. Det innebär att 19,7 procent av de berörda statligt ägda fastigheterna låg i kommuner med en kommunal lantmäterimyndighet.

När det gäller ärenden som berörde fastigheter som ägs av statligt helägda bolag registrerades år 2024 åtgärder i fastighetsregistret som gällde totalt 272 fastigheter varav 89,8 procent av fastigheterna låg i kommuner där Lantmäteriet ansvarar för förrättningsverksamhet. Det innebär att 10,2 procent av de berörda fastigheterna låg i kommuner med en kommunal lantmäterimyndighet.

Statistiken visar att en övervägande majoritet av förrättningar som gäller fastigheter som ägs av staten och förvaltas av statliga myndigheter eller ägs av statligt helägda bolag slutligen handläggs av Lantmäteriet. En del av dessa ärenden har getts in direkt till Lantmäteriet även om det finns en kommunal lantmäterimyndighet i kommunen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

där fastigheten ligger medan andra ärenden har överlämnats till Lantmäteriet i enlighet med bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Vissa förrättningar berör nationella intressen och säkerhetsaspekter

Flera skäl talar för att förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska hanteras av Lantmäteriet.

Ett skäl att ha en samlad hantering av förrättningar är att ansökan görs på grund av genomförandet av statlig verksamhet som är av infrastrukturkaraktär, exempelvis inom energisektorn. Enligt förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät ansvarar Affärsverket svenska kraftnät för det nationella elsystemet och har bland annat till uppgift att förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Många andra statliga myndigheter och statligt helägda bolag ansvarar för verksamheter som är samhällsviktiga och som har ett nationellt uppdrag.

Ett annat skäl för en samlad hantering av vissa förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag ansöker om förrättning är att dessa sökande, i egenskap av förvaltare eller ägare av fastigheter, ansvarar för ett stort antal fastigheter som har strategisk betydelse för nationella intressen. Förrättningar eller andra ärenden som till exempel avser markåtkomst där fastigheterna ägs av staten och förvaltas av statliga myndigheter eller ägs av statligt helägda bolag kan som utgångspunkt antas främst gälla andra ändamål än bostadsbyggande inom en kommun. Det handlar bland annat om förrättningar som enligt nuvarande bestämmelser ska överlämnas till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och förrättningar som i ett längre tidsperspektiv än en enskild förrättning har samband med varandra, till exempel utbyggnaden av järnvägar och vägar. Utmärkande för dessa förrättningar är att de svarar mot samhällets behov utifrån ett nationellt perspektiv, exempelvis av infrastruktur eller att de på annat sätt kräver särskild kompetens för att säkerställa effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i handläggningen.

Det bör också beaktas att sakägare som är statliga myndigheter och statligt helägda bolag har en god överblick över vilka förrättningar som aktualiseras i större projekt och i vilken tid i förhållande

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

till varandra dessa projekt bör genomföras. En kommunal lantmäterimyndighet handlägger förrättningar inom den egna kommunen och behöver inte utifrån nuvarande bestämmelser ha den överblicken, vilket i kombination med långa handläggningstider kan leda till att de nuvarande bestämmelserna som gäller vilken lantmäterimyndighet som ska handlägga förrättningsärenden och andra ärenden leder till att förrättningsverksamheten blir ineffektiv och kostsam för sakägarna.

Ytterligare en viktig aspekt är att statliga myndigheter och statligt helägda bolag som förvaltar respektive äger fastigheter kan ansöka om förrättningar som i vissa fall behöver handläggas utifrån bestämmelserna i säkerhetskänslig verksamhet enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585). I sådana förrättningar kan lantmäterimyndigheten behöva hantera uppgifter som omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen.

Enligt utredningens bedömning finns det sammantaget starka skäl för att den statliga lantmäterimyndigheten, Lantmäteriet, ska handlägga alla förrättningar där en statlig myndighet eller statligt bolag är sökande och att ansökan i dessa fall ska ges in direkt till den statliga lantmäterimyndigheten.

En bestämmelse som innebär att förrättningar där sökande är en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag ska ges in direkt till Lantmäteriet i stället för en kommunal lantmäterimyndighet, kan medföra vissa nackdelar i fråga om samordningen med kommunernas plan- och byggprocesser och i fråga om tillgången till lokal service. Utredningen bedömer ändå att de skäl som talar för en samordning av handläggningen av förrättningsärenden och andra ärenden på nationell nivå där sökande är statliga myndigheter och statligt helägda bolag väger tyngre än de eventuella nackdelar som kan uppstå.

9.3.3 Ny bestämmelse i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen

Förslag: En ny bestämmelse införs i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen (1970:988) om att en förrättning där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens förslag

Forumregler för förrättningar finns i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen. I bestämmelsen anges att en förrättning ska handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. I bestämmelsen anges också att om fastigheterna ligger under flera lantmäterimyndigheter, ska förrättningen handläggas av endera myndigheten.

Av förarbetena till 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen framgår att det från rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att forumreglerna är enkla och entydiga och att sökanden därför alltid ska kunna vända sig till den myndighet inom vars verksamhetsområde den berörda marken är belägen (prop. 1969:128 del B s. 214). Lagstiftaren har också tydliggjort att en kommunal lantmäterimyndighet endast får handlägga förrättningar inom den egna kommunen. Detta beskrivs i 2 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger att den kommunala lantmäterimyndigheten har hela kommunen som sitt verksamhetsområde. Av nuvarande 5 § 2 följer att ärenden som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden ska lämnas över till den statliga lantmäterimyndigheten.

Bestämmelserna i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen och i 2 och 5 §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet innebär att, trots att en kommunal lantmäterimyndighet inte är behörig att handlägga vissa förrättningar, ska ansökan om förrättningen ändå ges in till den kommunala lantmäterimyndigheten och därefter överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Förrättningsverksamheten är av stor betydelse för genomförande av många samhällsviktiga verksamheter utifrån ett nationellt perspektiv. Att statliga myndigheter och statligt helägda bolag som ansöker om förrättningar ska ge in ansökan direkt till den statliga lantmäterimyndigheten, som ska handlägga förrättningen, är som utredningen anfört i avsnitt 9.2.3, en viktig och nödvändig förutsättning för att säkerställa en effektiv och enhetlig hantering av förrättningsärenden med hänsyn till samhällets behov på nationell nivå. Förutsättningarna för rättssäkerhet ökar om det är tydligt att ansökan ska ges in direkt till den myndighet som rent faktiskt är behörig att handlägga förrättningen.

När det gäller förrättningar där sökande inte är statliga myndigheter eller statligt helägda bolag bedömer utredningen att det inte

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

finns anledning att ändra forumreglerna utan andra sökande ska fortsatt som utgångspunkt enligt huvudregeln i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen ge in ansökan till den myndighet inom vars verksamhetsområde den berörda fastigheten är belägen.

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i 4 kap. 7 § andra stycket fastighetsbildningslagen som anger att en förrättning där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Den nya bestämmelsen i 4 kap. 7 § andra stycket fastighetsbildningslagen innebär att en kommunal lantmäterimyndighet inte kommer att handlägga förrättningar där sökande är statliga myndigheter eller statligt helägda bolag. I första stycket i 4 kap. 7 § hänvisas till undantaget i den nya bestämmelsen i andra stycket.

9.3.4 En ny bestämmelse om överlämning av ärenden där säkerhetsskyddslagen är tillämplig

Förslag: I 5 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet införs en ny bestämmelse som anger att om det när en ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Skälen för utredningens förslag

Enligt utredningens direktiv och utvärdering i kapitel 8 behöver de kommunala lantmäterimyndigheternas behörighet när det gäller ärenden som omfattas av säkerhetsskyddslagen övervägas.

En kommunal lantmäterimyndighet har enligt gällande rätt behörighet att handlägga ärenden som kan omfattas av bestämmelserna om säkerhetsskydd enligt säkerhetsskyddslagen.

Med säkerhetsskydd avses skydd av säkerhetskänslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten samt skydd i andra fall av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter, 1 kap. 2 § första stycket säkerhetsskyddslagen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Enligt 1 kap. 2 § andra stycket säkerhetsskyddslagen avses med säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter sådana uppgifter som rör säkerhetskänslig verksamhet och som därför omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller som skulle ha omfattats av sekretess enligt den lagen, om den hade varit tillämplig.

Den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet (verksamhetsutövare) ska enligt 2 kap. 1 § säkerhetsskyddslagen utreda behovet av säkerhetsskydd. En verksamhetsutövare ska utan dröjsmål anmäla att den bedriver säkerhetskänslig verksamhet till tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 6 § säkerhetsskyddslagen.

Verksamhetsutövare enligt säkerhetsskyddslagen kan alltså vara både offentliga myndigheter och privata aktörer.

Krav som gäller kompetens

Utgångspunkten för utredningens överväganden är att kravet på fullgott säkerhetsskydd ska kunna tillgodoses i all förrättningsverksamhet där det blir aktuellt.

Förrättningar där det ställs särskilda krav på hantering med hänsyn till bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen bör enligt utredningen hanteras på ett samlat sätt. Ett skäl till det är att förutsättningarna att uppfylla de krav som ställs enligt säkerhetsskyddslagen skiljer sig åt mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna i fråga om organisation, storlek, lokaler och resurser. Handläggning av sådana förrättningar innebär betydande kostnader för att upprätthålla den kompetens och de lokaler som krävs. Det kan vara svårt för alla kommunala lantmäterimyndigheter att upprätthålla de olika krav som ställs när en myndighet ska handlägga förrättningar som omfattas av säkerhetsskyddslagen. Sådana förrättningar förekommer i olika utsträckning i kommunala lantmäterimyndigheter och också över tid. Att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska svara för förrättningar som omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen skulle enligt utredningens bedömning vara svårt att förena med kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

Förrättningar som berörs av säkerhetsskyddslagen är också av sådan karaktär att enbart vissa särskilda förrättningslantmätare bör hantera dessa ärenden. Det säkerställer en adekvat nivå av specialistkompetens och att den verksamhet som genomförs motsvarar de

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

krav som ska ställas enligt säkerhetsskyddslagen. Det minskar också risken för att säkerhetsklassificerade uppgifter röjs till exempel på grund av att en likvärdig nivå av skydd inte kan uppnås hos alla lantmäterimyndigheter.

Ett ytterligare skäl är enligt utredningen att det krävs särskild kunskap om registrering av uppgifter i fastighetsregistret i dessa fall.

Bedömningen ska göras direkt när ansökan ges in

När en ansökan om förrättning ges in till en kommunal lantmäterimyndighet är det enligt utredningen inte befogat att den kommunala lantmäterimyndigheten ska ha särskild kompetens att bedöma om säkerhetsskyddslagen är tillämplig vid handläggning av förrättningen. Utifrån vad som anges i ansökan bör det vara mest ändamålsenligt att en bedömning görs utifrån uppgifter som finns i ansökan. Bedömningen ska alltså göras direkt när ansökan ges in och bestämmelsen innebär att om det kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelser i säkerhetsskyddslagen ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Därmed minskar risken att förrättningar eller ärenden som omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen skulle handläggas i en kommunal lantmäterimyndighet som saknar de grundläggande förutsättningar som anges i säkerhetsskyddslagen.

Om det under en kommunal lantmäterimyndighets handläggning av en förrättning eller ärende framkommer nya omständigheter som medför att det kan antas att bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen kan bli tillämpliga, ska förrättningen eller ärendet omedelbart överlämnas till Lantmäteriet.

Ett överlämnat förrättningsärende ska handläggas av Lantmäteriet till dess att ärendet är avslutat och registrering är gjord i fastighetsregistret

Utredningen föreslår att det ska införas en ny bestämmelse i 5 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet som innebär att en förrättning eller ett ärende, som när ansökan ges in kan antas omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen, utan dröjsmål ska överlämnas till Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Den föreslagna bestämmelsen om ett överlämnande, som grundas på en bedömning som görs när ärendet kommer in, kan innebära att det när Lantmäteriet handlägger ärendet visar sig att handläggningen inte omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen. Det medför att Lantmäteriet kan få fler ärenden överlämnade än de som sedan rent faktiskt behöver handläggas med hänsyn till bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska Lantmäteriet fortsätta handläggningen av ärendet tills förrättningen är avslutad och registrering är gjord i fastighetsregistret. Utredningen bedömer att det är en fördel både ur ett rättssäkerhetsperspektiv och utifrån ett säkerhetsskyddsperspektiv.

9.4 Tydligare bestämmelser om överlämning av ärenden till Lantmäteriet

Utredningens utvärdering i kapitel 8 visar att de nuvarande bestämmelserna i 5 § första stycket 1–4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet om överlämning av vissa ärenden anses vara otydliga när det gäller i vilket skede en förrättning bör överlämnas och hur förrättningskostnaderna bör fördelas i ärenden som överlämnas.

Överlämning av förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet inte är behörig att handlägga enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska ske så snabbt och enkelt som möjligt. Det behöver enligt utredningen inte regleras särskilt i bestämmelserna i 5 § 1–4 utan får anses framgå av de allmänna kraven på handläggning av ärenden som finns i 9 § förvaltningslagen. Den kommunala lantmäterimyndigheten ska så snart ansökan kommit in pröva förutsättningarna för överlämnande.

Utredningens överväganden och förslag som gäller ett förtydligande av bestämmelserna i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår i avsnitt 9.4.1. Utredningens överväganden och förslag om överlämning av förrättningar på grund av att en sakägare begär det enligt 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen finns i avsnitt 9.4.2 och 9.4.3.

Utredningens överväganden och förslag som gäller hur förrättningskostnader bör fördelas mellan lantmäterimyndigheterna när ett förrättningsärende överlämnas till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet behandlas i avsnitt 9.4.4.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

9.4.1 En tydligare bestämmelse i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om vilka förrättningar och ärenden som ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten

Förslag: Bestämmelserna om överlämnande i 5 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet gäller förrättningar och andra ärenden som handläggs av en lantmäterimyndighet.

De nuvarande bestämmelserna om överlämning av vissa förrättningar till den statliga lantmäterimyndigheten finns i punkterna 1–4 i 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Punkterna 1–4 tar sikte på sådana förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen, förrättningar som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse och andra förrättningar som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten.

Bestämmelserna i punkterna 1–4 i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet är inte tillräckligt tydliga eftersom det finns ärenden som handläggs i fastighetsbildningsverksamheten utan att vara ett förrättningsärende som bör kunna överlämnas till Lantmäteriet när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda enligt bestämmelserna i 5 §. Det kan till exempel gälla ett ärende om ändring av andelstal eller ett ärende som gäller förlängd utförandetid för en ledningsrätt. I fråga om ändring av andelstal kan det till exempel uppstå situationer där en gemensamhetsanläggning ligger inom kommungränsen, men där en viss fastighet som är delägande i gemensamhetsanläggningen ligger utanför kommungränsen. Ledningsrätter kan också sträcka sig över kommungränser. Den bild som utredningen har fått av de intressenter som lämnat uppgifter till utredningen är att situationer som dessa löser sig i samråd mellan Lantmäteriet och den berörda kommunala lantmäterimyndigheten. Trots detta innebär den nuvarande bestämmelsen att de nuvarande bestämmelserna om överlämnande i 5 § att det blir en tidsfördröjning och en onödigt komplicerad process vid de tillfällen då ett ärende som gäller flera kommuners område men som inte är en förrättning, inkommer till någon av myndigheterna.

Utredningen föreslår därför att det förtydligas att bestämmelserna om överlämnande i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyn-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

dighet gäller både förrättningar och andra ärenden som handläggs av en lantmäterimyndighet när förutsättningarna för överlämnande är uppfyllda.

9.4.2 Sakägares rätt att begära överlämning av förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen under hela handläggningstiden är befogad

Bedömning: Sakägares rätt att begära överlämning av förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen (1970:988) under hela handläggningstiden bör inte ändras.

Skälen för utredningens bedömning

Utifrån de synpunkter från intressenter som framförts vid utredningens utvärdering av gällande bestämmelser framkommer att det allt oftare förekommer att sakägare enligt 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet begär överlämning av en förrättning som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen sent i handläggningsprocessen. Det uppges att begäran många gånger görs i otillbörligt syfte, det vill säga i syfte att förhala processen eller skaffa sig fördelar på annat sätt.

Som framgår av utvärderingen kan möjligheten att begära överlämnande av en förrättning till Lantmäteriet under hela handläggningen av förrättningsärendet fram till dess att ärendet är avslutat innebära en risk för att någon av sakägarna i förrättningen använder möjligheten att begära överlämnande för att förhala förrättningsprocessen eller i syfte att undvika att kommunens intressen ges företräde. Det är en risk som har framhållits av många intressenter som utredningen har haft möten med och även av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Denna risk bör vägas mot att fastighetsbildningsverksamheten kan ha betydelse för grundläggande rättigheter enligt både regeringsformen och enligt Sveriges internationella åtaganden. Det som främst kan bli aktuellt är att egendomsskyddet (2 kap. 15 § regeringsformen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen) berörs genom tvångsvisa marköverföringar. För att sådana tvångsvisa marköverföringar

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

som berör egendomsskydd ska vara tillåtna behöver åtgärden alltså bland annat tillgodose angelägna allmänna intressen och vara proportionerliga.

Av förarbetena till bestämmelsen 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen framgår att en ordning som skulle innebära att en begäran om överlämnande endast skulle kunna göras under förrättningens inledningsskede visserligen minskar risken för kostsamt dubbelarbete, men samtidigt försämrar sakägarnas möjligheter att utnyttja överlämnandemöjligheten. Det påtalas även att omständigheter som påverkar en sakägares vilja att begära överlämnande kan komma fram under själva förrättningen. (Prop. 1995/96:78 s. 62.)

Enligt utredningen är uttalandena i förarbetena fortfarande relevanta.

Utredningen bedömer att för att uppfylla objektivitetsprincipens krav på en prövning som är objektiv ska sakägare ha rätt att under hela handläggningen av ett förrättningsärende begära att förrättningen överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Det innebär att den enskildes rätt att begära överlämning av förrättningen motsvarar grundläggande krav på rättssäkerhet i myndighetsutövning.

En viktig utgångspunkt för utredningens bedömning är att bestämmelserna i 5 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och bestämmelsen i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen ska säkerställa att förrättningsärenden som behöver genomföras i ett sammanhang också kan utföras på detta sätt. Eftersom de kommunala lantmäterimyndigheterna har behörighet inom en kommun följer det av bestämmelsen i fastighetsbildningslagen att ärendet ska överlämnas till Lantmäteriet, om någon sakägare begärt det. Bestämmelser om hur och när ett förrättningsärende efter en begäran av sakägare ska överlämnas behöver regleras på ett sätt som motsvarar grundläggande krav på rättssäkerhet i förhållande till alla sakägare och på ett sätt som kan ställas vid myndighetsutövning. Utredningen gör därför bedömningen att någon tidsgräns för en sakägarens begäran om överlämning av en förrättning inte bör införas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

9.4.3 Sakägares ansvar för förrättningskostnader när en begäran om överlämnande skett i uppenbart otillbörligt syfte

Förslag: En ny bestämmelse införs i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen (1970:988) som innebär att om en sakägare har begärt överlämning av förrättningen i uppenbart otillbörligt syfte ska sakägaren betala de ökade förrättningskostnaderna, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägarna i förrättningen. Innan ett sådant beslut fattas ska sakägaren ges tillfälle att yttra sig.

Skälen för utredningens förslag

I fall där en förrättning gäller flera sakägare behöver det enligt utredningens utvärdering i kapitel 8 (avsnitt 8.6.3) övervägas om det behöver införas en bestämmelse i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen som inte innebär en begränsning i en enskild sakägares rätt att begära att ärendet överlämnas till Lantmäteriet, men som reglerar fördelningen av kostnaderna för Lantmäteriets handläggning mellan sakägarna om en sakägare begär överlämning till Lantmäteriet i uppenbart otillbörligt syfte.

Utredningen har i föregående avsnitt (avsnitt 9.4.2) bedömt att de krav på rättssäkerhet som ställs på förrättningsverksamheten innebär att sakägare ska rätt att under hela handläggningstiden begära överlämning av förrättningar som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen och att bestämmelsen därför inte bör inte ändras.

I vissa fall kan det vara motiverat att en sakägare får stå för vissa kostnader som uppstår genom att ett förrättningsärende överlämnas till Lantmäteriet. Det gäller begäran om överlämningar om det bedöms att begäran om överlämnande har skett i uppenbart otillbörligt syfte till exempel för att fördröja handläggningen av förrättningen. Ett exempel på liknande rättslig reglering i annan lagstiftning är bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken om rättegångskostnader. I 18 kap. 6 § rättegångsbalken finns en bestämmelse om ersättningsskyldighet för den merkostnad som vållats genom en parts försummelse.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

För att minska risken för att begäran om överlämnande sker i uppenbart otillbörligt syfte föreslår utredningen en ny bestämmelse som innebär att om en sakägare har begärt överlämning av en förrättning i uppenbart otillbörligt syfte ska sakägaren betala de ökade förrättningskostnaderna oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägarna. Sakägaren ska innan ett sådant beslut fattas få tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen bör föras in i ett nytt stycke i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen.

Sakägare som begärt en överlämning i uppenbart otillbörligt syfte bör enligt utredningen betala de kostnader som uppstått med anledning av att ärendet överlämnas till Lantmäteriet. Förslaget innebär att förutsättningarna för effektivitet och rättssäkerhet förbättras vid handläggning av förrättningsärenden med flera sakägare. Enligt utredningens bedömning är förslaget en tillåten inskränkning av den enskildes rätt utan att det minskar på rättssäkerheten för den berörda sakägaren.

Utredningen föreslår därför att det i ett nytt tredje stycke i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen anges att om en sakägare begärt överlämning till den statliga lantmäterimyndigheten i uppenbart otillbörligt syfte, ska sakägaren betala de ökade förrättningskostnaderna, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas. Av den nya bestämmelsen ska också framgå att sakägaren ska få möjlighet att yttra sig innan ett beslut meddelas enligt den nya bestämmelsen.

9.4.4 Fördelning av kostnader mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet vid överlämning av ärenden

Bedömning: Det behövs inte en särskild bestämmelse om fördelningen av kostnader mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet vid överlämning av ärenden. Det ingår i Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten att klargöra den interna fördelningen av kostnader mellan myndigheterna. Det kan göras genom att Lantmäteriet inom ramen för sitt övergripande ansvar tar fram riktlinjer för kostnadsfördelningen när ett ärende överlämnas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens bedömning

Enligt utredningens utvärdering finns det vissa oklarheter i en kommunal lantmäterimyndighets och Lantmäteriets ekonomiska mellanhavanden vid överlämnanden av förrättningar enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt gällande rätt ska sakägarna betala avgift som täcker kostnaderna för den förrättning som har utförts av lantmäterimyndigheten. Detta gäller också förrättningar som har påbörjats av en kommunal lantmäterimyndighet och därefter överlämnats till Lantmäteriet.

Om den kommunala lantmäterimyndigheten har beslutat om delräkning enligt 9 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar före överlämningen, debiterar Lantmäteriet sakägarna enbart för de förrättningskostnader som uppstått efter överlämningen.

Om den kommunala lantmäterimyndigheten inte har beslutat om en delräkning före överlämningen är det alltså Lantmäteriet som fattar beslut om debitering av hela förrättningskostnaden gentemot sakägarna. I sådana fall uppstår det ett behov av avräkning mellan Lantmäteriet och den kommunala lantmäterimyndigheten.

Bestämmelserna om uttag av avgifter i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar gäller alltså hur och när avgifter som ska betalas av sakägare ska debiteras också när en förrättning lämnas över från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet.

Hur kostnaderna för ett förrättningsärende som överlämnas av en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet debiteras är alltså tydligt reglerat i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och innebär inte några oklarheter i förhållande till sakägare.

Den fråga som utredningen behöver ta ställning blir om och hur kostnaderna för själva överlämnandet mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet behöver fördelas mellan lantmäterimyndigheterna och om det behöver bestämmas i förordningen om avgifter i lantmäteriförrättningar eller i annan författning.

Det är viktigt att överlämning av förrättningsärenden inte leder till ett omfattande administrativt arbete för de berörda myndigheterna. Debiteringen av förrättningskostnader genom uttag av avgifter i ett förrättningsärende som har överlämnats till Lantmäteriet ska vara enkelt, enhetligt och transparent för sakägarna.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Enligt utredningens bedömning ingår det i Lantmäteriets övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten att klargöra den interna kostnadsfördelningen mellan lantmäterimyndigheterna, exempelvis genom framtagande av riktlinjer för överlämnande. Utredningen har i kapitel 7 föreslagit ett gemensamt ärendehanteringssystem för all förrättningsverksamhet. Enligt utredningen kommer det att underlätta överlämning av ärenden i flera avseenden och också underlätta en beräkning som kan läggas till grund för hur de administrativa kostnaderna vid överlämning av förrättningsärenden ska fördelas mellan myndigheterna.

Mot denna bakgrund bedömer utredningen att det inte finns skäl att författningsreglera kostnadsfördelningen mellan en kommunal lantmäterimyndighet och Lantmäteriet vid överlämning av förrättningsärenden från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet.

9.5 En tydligare rättslig reglering av en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet

9.5.1 En kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet regleras i en ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Bedömning: En kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet ska regleras i en ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Skälen för utredningens bedömning

Utredningens utvärdering visar att det saknas ett uttryckligt rättsligt stöd för de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva uppdragsverksamhet. Som rättsligt stöd brukar framhållas att myndighetsservice anges i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att uttalanden i förarbetena till denna bestämmelse beskriver exempel på uppgifter som utgör uppdragsverksamhet (prop. 1995/ 96:78 s. 72 f.).

Den verksamhet som kommunala lantmäterimyndigheter nu utför som myndighetsservice enligt förarbeten till lagen om kommunal

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lantmäterimyndighet är inte förenlig med den nuvarande bestämmelsen om serviceskyldighet enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900). En tydlig rättslig reglering av de kommunala lantmäterimyndigheternas uppdragsverksamhet är också en grundläggande förutsättning för att säkerställa att myndighetens verksamhet är förenlig med legalitetsprincipen. Det är i sin tur en förutsättning för effektivitet och rättssäkerhet i myndighetens verksamhet.

Inledningsvis kan konstateras att den allmänna serviceskyldigheten som regleras i 6 § förvaltningslagen gäller alla myndigheter och därför inte behöver regleras särskilt i lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Detsamma gäller skyldigheten att samverka med andra myndigheter enligt 8 § förvaltningslagen. Utredningen kan också konstatera att användningen av begreppet myndighetsservice i lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte längre stämmer överens med vad som nu är gällande rätt enligt förvaltningslagen och att begreppet därför inte bör användas för att definiera vad som ingår i de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde.

Med begreppet uppdragsverksamhet brukar avses avgiftsbelagd verksamhet som inte är offentligrättslig verksamhet. I uppdragsverksamhet ingår exempelvis tillhandahållande av olika tjänster på uppdrag av enskilda eller myndigheter, mot en avgift. Utredningen har redogjort för de kommunala lantmäterimyndigheternas nuvarande uppdragsverksamhet i kapitel 8.

Frågan om en kommunal lantmäterimyndighet ska få bedriva uppdragsverksamhet inom sitt verksamhetsområde bör bestämmas med utgångspunkt från motsvarande bestämmelser som gäller för Lantmäteriet, och med beaktande av att de kommunala lantmäterimyndigheterna i dag rent faktiskt bedriver sådan verksamhet.

Lantmäteriets uppdragsverksamhet regleras utförligt i 10–12 §§ förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Dessa bestämmelser gäller också uppdragsverksamhet inom andra verksamhetsområden än fastighetsbildningsverksamhet hos Lantmäteriet.

Att uppdragsverksamhet får bedrivas i anslutning till fastighetsbildningsverksamheten är generellt förknippat med att det anses bidra till effektiviteten i de processer som hänger samman med samhällsbyggande i bred bemärkelse. Utifrån kommunernas perspektiv bidrar uppdragsverksamheten till en effektivare samhällsbyggnadsprocess, vilket är en av flera anledningar till att en kommun ansöker om inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det finns behov av en tydlig rättslig reglering av uppdragsverksamhet i en kommunal lantmäterimyndighet

De synergieffekter som kan uppstå genom en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet gentemot den egna kommunen måste vägas mot den kommunala lantmäterimyndighetens självständighet gentemot kommunen och mot risken för förtroendeskada i förhållande till den kommunala lantmäterimyndighetens förrättningsverksamhet. Det är en risk som brukar uppmärksammas när det gäller uppdragsverksamhet som bedrivs i anslutning till all fastighetsbildningsverksamhet. Risker för förtroendeskada måste övervägas noggrant, särskilt för en kommunal lantmäterimyndighet, eftersom myndigheten i dessa fall är en del av kommunens organisation och den kommunala lantmäterimyndigheten kan utföra uppdrag åt kommunen. Det gäller särskilt uppdrag som avser att utföra verksamhet som ligger inom den kommunala samhällbyggnadsförvaltningens verksamhet. Det är därför särskilt viktigt att det är tydligt vad som gäller i fråga om den kommunala lantmäterimyndighetens uppdragsverksamhet.

Eftersom de kommunala lantmäterimyndigheterna redan i dag bedriver verksamhet som enligt nuvarande lagstiftning bör anses som uppdragsverksamhet och förutsättningarna bör vara lika för alla lantmäterimyndigheter, gör utredningen bedömningen att även kommunala lantmäterimyndigheter bör kunna bedriva uppdragsverksamhet under förutsättning att det är tydligt vilka slag av uppdrag som en kommunal lantmäterimyndighet får utföra på uppdrag av kommunen.

Avgifter för en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet

Det bör anges i en särskild bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet att en kommunal lantmäterimyndighet ska ta ut avgifter för uppdragsverksamhet. Ersättningen för uppdragsverksamheten som genomförs av den kommunala lantmäterimyndigheten ska disponeras av den kommunala lantmäterimyndigheten. Det är viktigt inte minst för att säkerställa transparensen i den kommunala lantmäterimyndighetens uppdragsverksamhet.

Den rättsliga grunden för de kommunala lantmäterimyndigheternas rätt att bedriva uppdragsverksamhet ska tydliggöras och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

uppdragsverksamheten ska avgränsas tydligt så att risken för förtroendeskada till den kommunala lantmäterimyndighetens förrättningsverksamhet minimeras. Det behöver därför uttryckligen anges vad som ingår i den uppdragsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet får utföra.

9.5.2 Ny bestämmelse om uppdragsverksamhet

Förslag: Enligt en ny bestämmelse i 5 a § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet får en kommunal lantmäterimyndighet inom sitt verksamhetsområde utföra uppdragsverksamhet under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndighetens oberoende i förhållande till kommunen och att verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet.

Uppdragsverksamheten får endast omfatta

1. upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning,
2. rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor,
3. upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet, och
4. gränsutvisning.

Skälen för utredningens förslag

En kommunal lantmäterimyndighet bör ha möjlighet att bedriva uppdragsverksamhet huvudsakligen utifrån samma förutsättningar som Lantmäteriet. För att underlätta uppföljningen av sådan verksamhet i all fastighetsbildningsverksamhet, bör beskrivningen av verksamheterna utformas på samma sätt som för Lantmäteriet i relevanta delar enligt 12 § förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Villkor för en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet

Den verksamhet som de kommunala lantmäterimyndigheterna i dag utför som uppdragsverksamhet och som genomförs i förhållande till kommunen bör anges i en särskild bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet och förenas med särskilda villkor så att myndighetens oberoende i förhållande till kommunen kan upprätthållas. Uppdragsverksamhet som innebär att den kommunala lantmäterimyndighetens oberoende kan ifrågasättas, kan innebära att villkoren för kommunens tillstånd inte kan anses vara uppfyllda. Det är därför särskilt viktigt att den rättsliga regleringen av uppdragsverksamheten är tydlig.

Ett villkor för att en kommunal lantmäterimyndighet ska få bedriva uppdragsverksamhet bör därför vara att uppdraget inte får riskera myndighetens oberoende i förhållande till kommunen.

Ytterligare ett villkor är att uppdragsverksamheten inte får ha den omfattning att handläggningstiden för de förrättningsärenden som den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för påverkas negativt. En kommunal lantmäterimyndighet ska alltså kunna visa att myndighetens förrättningsverksamhet inte påverkas negativt av uppdragsverksamheten.

Tillåten uppdragsverksamhet

Enligt förarbetena till den nuvarande lagen om kommunal lantmäterimyndighet bedömdes viss uppdragsverksamhet kunna utföras av en kommunal lantmäterimyndighet. Exempel på sådana uppdrag som anges i förarbetena är upprättande av fastighetsplan och nybyggnadskarta, utförande av lägeskontroll, ajourhållning av primärkarta, fastighetsutredningar, upprättande av fastighetsägarförteckningar och i viss annan fastighetsrättslig service (prop. 1995/96:78 s. 50 och 73).

Enligt utredningen motsvarar beskrivningen i förarbetena i huvudsak fyra typer av verksamheter som är tillåtna för Lantmäteriet enligt 12 § förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En motsvarande beskrivning av tillåten uppdragsverksamhet bör anges i en ny bestämmelse om en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet. Den ska då kunna omfatta

1. upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning,
2. rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor,
3. upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet, och
4. gränsutvisning.

Upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning omfattar uppdrag som i stor utsträckning baserar sig på uppgifter som finns i en kommunal lantmäterimyndighets arkiv. Fastighetsförteckningar behövs bland annat för kommunernas arbete med att enligt 5 kap. plan- och bygglagen (2010:900) ta fram detaljplaner.

Rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor kan avse en kommunal lantmäterimyndighets utbildning som exempelvis riktas till kommunens planavdelning och andra uppdrag som en kommunal lantmäterimyndighet utför i dag på uppdrag av kommunen i kommunens plan- och byggverksamhet.

Upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet omfattar uppdrag som, om de kan utföras i direkt samband med förrättningen, ger en stor fördel till framför allt privatpersoner som är sakägare. Exempelvis ger värdeintyg för lagfart sakägaren nödvändiga dokument för att kunna ansöka om lagfart för en nybildad fastighet.

Utredningens förslag är att en ny bestämmelse införs i 5 a § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger att en kommunal lantmäterimyndighet får utföra uppdragsverksamhet som innebär upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning, rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor, upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet och gränsutvisning. Uppdragsverksamheten får utföras under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hetens oberoende i förhållande till kommunen och att verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet.

Redovisning av uppdragsverksamheten

För att villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller den kommunala lantmäterimyndighetens oberoende i förhållande till kommunen ska kunna säkerställas, och för att det dessutom ska kunna bedömas om och hur uppdragsverksamheten påverkar den kommunala lantmäterimyndighetens effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet, är det viktigt att redovisningen av uppdragsverksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet är enhetlig och transparent. Det bör därför i författning klargöras att en kommunal lantmäterimyndighet ska redovisa uppdragsverksamheten till Lantmäteriet. I kapitel 7 har utredningen föreslagit att Lantmäteriet ska ansvara för uppföljning och redovisning av fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Det omfattar också uppföljning och redovisning av uppdragsverksamheten inom fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

9.5.3 Ny bestämmelse om avgifter i uppdragsverksamhet

Förslag: En bestämmelse införs i 5 a § tredje stycket i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet om att en kommunal lantmäterimyndighet ska ta ut avgifter för genomförd uppdragsverksamhet och redovisa resultatet till den statliga lantmäterimyndigheten.

Skälen för utredningens bedömning

Utredningens förslag i föregående avsnitt innebär att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha möjlighet att bedriva uppdragsverksamhet som innebär upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning, rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor, upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nybyggnadskarta om det utförs i samband med ärende i förrättningsverksamhet och gränsutvisning.

Enligt 30 § 5 förordningen med instruktion för Lantmäteriet ska Lantmäteriet ta ut avgift för uppdragsverksamhet. Utredningen föreslår att motsvarande bestämmelse införs i ett tredje stycke i 5 a § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Bestämmelsen innebär att det rättsliga stödet för en kommunal lantmäterimyndighet att ta ut avgifter tydliggörs och att en skyldighet att redovisa resultatet av uppdragsverksamheten till den statliga lantmäterimyndigheten införs. Det är en viktig förutsättning för att det ska vara möjligt att följa upp att villkoren för att bedriva uppdragsverksamhet är uppfyllda och för att säkerställa att regeringen och andra får tillgång till en transparent och lika redovisning av uppdragsverksamhet för alla kommunala lantmäterimyndigheter och Lantmäteriet.

10 Nuvarande bestämmelser om villkor för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och beskrivning av verksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna

10.1 Inledning

Lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet anger i 2 § de villkor som ska vara uppfyllda för att regeringen ska ge en kommun tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges när en kommunal lantmäterimyndighet ska börja sin verksamhet och i 7 § samma lag anges när en kommuns tillstånd efter egen ansökan upphör och därmed också förrättningsverksamheten.

I dag har 40 av landets 290 kommuner fått tillstånd av regeringen att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det är Borås, Eskilstuna, Gävle, Göteborgs, Halmstads, Haninge, Helsingborgs, Huddinge, Hässleholms, Jönköpings, Kalmar, Karlskoga, Karlstads, Kristianstads, Landskrona, Linköpings, Lunds, Malmö, Motala, Mölndals, Nacka, Norrköpings, Sandvikens, Skellefteå, Skövde, Stockholms, Sundsvalls, Södertälje, Trollhättans, Täby, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Varbergs, Vänersborgs, Västerås, Växjö, Örebro, Örnsköldsviks och Östersunds kommun.

De flesta av de nuvarande kommunala lantmäterimyndigheterna har inrättats av kommuner som fått regeringens tillstånd i nära anslutning till att lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kraft den 1 januari 1996. De två senaste tillstånden att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet beslutade regeringen om år 2013 efter en ansökan av Haninge kommun och år 2021 efter en ansökan av Eskilstuna kommun.

Regeringen har under senare år i flera fall beslutat att avslå ansökningar från olika kommuner om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen ska enligt sina direktiv utvärdera villkoren för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och föreslå vilka villkor som ska gälla. Utredningen ska också ta ställning till om förutsättningarna för övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet behöver regleras.

I detta kapitel redovisar utredningen villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och beskriver hur regeringen har tillämpat dessa villkor vid några kommuners ansökningar om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen utvärderar utifrån detta de nuvarande villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

I avsnitt 10.2 beskrivs de olika villkor som enligt nuvarande bestämmelse i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och hur dessa villkor har tillämpats vid regeringens bedömning av ansökningar om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I avsnitt 10.3 redovisas de kommunala lantmäterimyndigheternas organisation inom kommunen och de uppgifter som utredningen har inhämtat från de kommunala lantmäterimyndigheterna om intäkterna i de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet. I det avsnittet redovisas också de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter för utförande av annan verksamhet.

Bestämmelser om övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet beskrivs i avsnitt 10.4.

En beskrivning av olika rapporter finns i avsnitt 10.5. Synpunkter från Lantmäteriet, de kommunala lantmäterimyndigheterna och sakägare eller privata aktörer som företräder sakägare som gäller den nuvarande bestämmelsen redovisas i avsnitt 10.6. I avsnitt 10.7 utvärderar utredningen de villkor som enligt nuvarande bestämmelse i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet gäller för att

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

10.2 Förutsättningar för tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

I 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges flera olika villkor som alla måste vara uppfyllda för att en kommun ska kunna få tillstånd av regeringen att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I detta avsnitt beskrivs nuvarande villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och hur de olika villkoren enligt bestämmelsen har tillämpats när regeringen har tagit ställning till ansökningar om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

10.2.1 Hela kommunen som verksamhetsområde

Enligt villkoret i 2 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska kommunen visa att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde för att tillstånd ska kunna beviljas. Det innebär att en kommunal lantmäterimyndighets geografiska behörighet är bestämd till att omfatta hela kommunens yta (prop. 1995/96:78 s. 72).

10.2.2 Arbetsuppgifter som väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamhet

Enligt villkoret i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska kommunen visa att den kommunala lantmäterimyndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten.

Av motiven till villkoret i 2 § 2 framgår att villkoret beskriver att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska vara fristående i förhållande till kommunens verksamhet vilket är av grundläggande betydelse för att iaktta kraven i regeringsformen om saklighet och opartiskhet (prop. 1995/96:78 s. 49 f. och s. 72 f.).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I förarbetena anges också att de arbetsuppgifter vid sidan av förrättningsverksamheten som en kommunal lantmäterimyndighet bör kunna utföra som myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten med bibehållen rättssäkerhet är till exempel upprättande av fastighetsplan och nybyggnadskarta och annan fastighetsrättslig service (prop. 1995/96:78 s. 50 och s. 73).

10.2.3 Lämplig organisation och tillräcklig omfattning

Enligt villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska kommunen visa att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att avsikten med villkoret är att säkerställa att myndighetens oberoende ställning inte kan ifrågasättas och att myndighetens bemanning inte ska bli alltför liten (prop. 1995/96:78 s. 73).

I förarbetena anges att frågan om arbetsuppgifterna för den kommunala lantmäterimyndigheten är nära knuten till frågan om myndighetens inplacering i den kommunala organisationen. Enligt förarbetena måste den kommunala lantmäterimyndigheten vara fristående från kommunens politiska ledning. Om den inordnas under en befintlig nämnd eller annan kommunal enhet får myndigheten inte i sin verksamhet utsättas för politiska påtryckningar från den nämnden eller enheten. I förarbetena anges att en kommunal lantmäterimyndighet inte ska kunna vara inordnad under en nämnd med ansvar för mark- och exploateringsverksamheten eller i en förvaltningsorganisation vars verksamheter har sådan karaktär. (Prop. 1995/96:78 s. 50–51.)

För att en kommunal lantmäterimyndighet ska kunna upprätthålla den kompetens som krävs för att bedriva förrättningsverksamhet måste verksamheten vid myndigheten ha viss omfattning. Bedömningen av vad som avses med tillräcklig omfattning ska enligt förarbetena anpassas till de förändrade förutsättningar som kan komma att gälla vid de tidpunkter då prövningen ska ske. (Prop. 1995/96:78 s. 51.)

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10.2.4 Minst två tjänstemän som har den kompetens och erfarenhet som krävs för handläggning

Enligt villkoret i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska kommunen visa att minst två tjänstemän inom den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att villkoret gäller krav på att minst två tjänstemän ska ha kompetens att handlägga förrättningar. Villkoret utgör inte något formellt behörighetskrav för att arbeta som förrättningslantmätare, utan det är enligt förarbetena tillräckligt att personen har civilingenjörsexamen från teknisk högskola med inriktning mot lantmäterifrågor eller motsvarande kunskaper samt minst två års erfarenhet av sådan verksamhet som utförs vid lantmäterimyndighet. (Prop. 1995/96:78 s. 52.)

10.2.5 Informationssystemen har en lämplig teknisk standard

Enligt villkoret i 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet krävs att myndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.

Enligt förarbetena ska de informationssystem som den kommunala lantmäterimyndigheten använder ha den tekniska standard som krävs för att säkra det informationsutbyte som behövs inom lantmäteriområdet (prop. 1995/96:78 s. 53 och 73 f.).

10.2.6 Regeringens tillämpning av villkoren i lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Inledning

De två senaste tillstånden att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som regeringen beslutade om gällde inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet i Haninge kommun år 2013 och i Eskilstuna kommun år 2021.

Under de senaste tio åren har regeringen beslutat om avslag av ansökningar om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet från Falu kommun, Härryda kommun, Höganäs kom-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mun, Järfälla kommun, Ljusdals kommun, Malung-Sälens kommun, Vetlanda kommun och Ängelholms kommun.

I följande avsnitt beskrivs regeringens tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vid prövningen av några av dessa ansökningar. De ansökningar och beslut av regeringen som utredningen beskriver belyser regeringens tillämpning av villkoren utifrån ett tidsperspektiv och utifrån de olika villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som särskilt har beskrivits i tillståndsärendet.

Regeringens beslut om att bifalla ansökningar om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Regeringens beslut år 2013 gällande ansökan från Haninge kommun

I regeringsbeslutet den 21 november 2013 prövade regeringen ansökan från Haninge kommun om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (regeringsbeslut IV2 S2013/6545/PBB). Kommunen angav i ansökan att den kommunala lantmäterimyndigheten skulle sysselsätta fem till sex årsarbetskrafter och att organisationen skulle komma att utökas med minst två nya heltidstjänster som förrättningslantmätare.

Regeringen biföll Haninge kommuns ansökan med en kortfattad motivering där regeringen konstaterade att en kommun som uppfyller de i lagen om kommunal lantmäterimyndighet angivna villkoren ska tillåtas svara för fastighetsbildningsverksamheten i kommunen och att Haninge kommun uppfyllde villkoren i lagen.

Regeringens beslut år 2021 gällande ansökan från Eskilstuna kommun

I regeringsbeslutet den 28 oktober 2021 prövades en ansökan från Eskilstuna kommun om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (regeringsbeslut V1 Fi2021/01457). Kommunen angav i ansökan att den kommande kommunala lantmäterimyndigheten skulle sysselsätta åtta till nio årsarbetskrafter varav sex tjänstemän skulle rekryteras som förrättningslantmätare.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Frågorna som särskilt övervägdes och beskrevs i regeringens beslut var om villkoren enligt 2 § 3 och 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet var uppfyllda.

I sitt beslut konstaterade regeringen att Eskilstuna kommun planerade för totalt knappt nio årsarbetskrafter inom den blivande myndigheten, varav sex årsarbetskrafter skulle vara beslutande förrättningslantmätare. Regeringen ansåg att denna bemanning framstod som rimlig i förhållande till förrättningsverksamhetens omfattning i kommunen, baserat på statistik från Lantmäteriet. Den planerade bemanningen bedömdes uppfylla villkoret i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet att minst två av tjänstemännen inom myndigheten skulle ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

Regeringen konstaterade också att den blivande myndigheten, sett till beräknade intäkter skulle vara en av de sex största av de dåvarande 39 kommunala lantmäterimyndigheterna. Med hänsyn till det förväntade antalet ärenden, den ekonomiska omfattningen och den kompetens som redan fanns inom kommunens samhällsbyggnadsverksamhet, gjorde regeringen den samlade bedömningen att verksamheten skulle få en sådan omfattning att nödvändig kompetens kunde upprätthållas över tid.

Regeringen beviljade Eskilstuna kommuns ansökan om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Regeringens beslut om att avslå ansökningar om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Regeringens beslut år 2016 gällande ansökan från Ängelholms kommun

I regeringsbeslutet den 8 december 2016 prövade regeringen en ansökan från Ängelholms kommun om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (regeringsbeslut III2 N2015/03324/PBB). Den fråga som regeringen särskilt beskrev och övervägde i regeringsbeslutet var om den kommunala lantmäterimyndigheten skulle få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas, alltså villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Kommunen angav i ansökan

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

att den kommande kommunala lantmäterimyndigheten skulle sysselsätta fyra till fem årsarbetskrafter.

Regeringen konstaterade i beslutet att fastighetsbildningsverksamheten utgör en viktig del av samhällets grundläggande infrastruktur för vilken staten har ett övergripande ansvar och att det inte ”har varit lagstiftarens mening att fastighetsbildningsverksamheten ska splittras upp på många mindre kommuner”. Regeringen konstaterade också att ”möjligheten att ansöka och få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska ses som en undantagsmöjlighet”.

Som skäl för regeringens bedömning utifrån villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet angav regeringen att fastighetsbildningsverksamhet innebär myndighetsutövning där motstående intressen ska vägas samman vilket ställer höga krav på opartiskhet och rättssäkerhet samt enhetlighet och förutsägbarhet i handläggning. Regeringen konstaterade att den kommunala lantmäterimyndigheten måste vara fristående från kommunens politiska ledning och inte får vara inordnad under en nämnd med ansvar för mark- och exploateringsverksamhet eller i en förvaltningsorganisation vars verksamhet har sådan karaktär.

Den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhet skulle enligt ansökan tillhöra ”Huvuduppdrag samhällsutveckling” under en myndighetsnämnd, vilket regeringen bedömde var förenligt med villkoret om lämplig organisation i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. När det gällde villkoret i samma bestämmelse om att verksamheten ska ha tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas beskrev regeringen att en sådan bedömning enligt förarbetena till 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska anpassas till de förutsättningar som kan komma att gälla vid de tidpunkter då prövningen sker.

Regeringen konstaterade att ”de tekniska och organisatoriska förutsättningarna har förändrats sedan 1995” och att ”bedömningen av lagens villkor avseende verksamhetens omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas numera leder till att kraven på verksamheten måste sättas högre än vad som bedömdes lämpligt när lagen trädde i kraft”.

Regeringen beaktade att ”det råder stor brist på lantmätarkompetens inom hela samhällsbyggnadsområdet varför en effektiv användning av de begränsade resurserna är kritisk” och att ”en uppsplitt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ring av verksamheten får negativa konsekvenser för det statliga åtagandet att upprätthålla verksamhet över hela landet”.

Regeringen betonade att inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet är ett långsiktigt åtagande och att ”detta ställer ytterligare krav på att verksamheten även långsiktigt uppnår en sådan omfattning att verksamheten kan bedrivas på ett effektivt och rättssäkert sätt och så att nödvändig kompetens kan upprätthållas, även när marknaden viker”.

Mot bakgrund av dessa skäl bedömde regeringen att kraven på verksamhetens omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas enligt villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte var uppfyllda och avslog därför ansökningen från Ängelholms kommun.

Regeringens beslut år 2017 gällande ansökan från Ljusdals kommun

I regeringsbeslutet den 16 november 2017 prövade regeringen en ansökan från Ljusdals kommun om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (regeringsbeslut III6 N2017/02667/PBB). Kommunen angav i ansökan att den kommande kommunala lantmäterimyndigheten skulle sysselsätta fem årsarbetskrafter.

Den fråga som regeringen bedömde särskilt gällde villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet om lämplig organisation och tillräcklig omfattning för att upprätthålla nödvändig kompetens.

Regeringen konstaterade på samma sätt som i beslutet som gällde ansökan från Ängelholms kommun bland annat att möjligheten att ansöka och få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska ses som en undantagsmöjlighet.

I fråga om bedömningen av om den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation konstaterade regeringen att bedömningen ska göras mot bakgrund av förarbeten till 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen betonade uttalandet i förarbetena som anger att en kommunal lantmäterimyndighet måste ”inordnas i den kommunala organisationen på ett sådant sätt att myndigheten har en oberoende ställning i förhållande till de kommunala organ som företräder kommunen som exploatör, fastighetsägare eller fastighetsförvaltare”.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

När det gäller villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att verksamheten ska ha tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas fastställde regeringen tidigare praxis, enligt beslutet som gällde ansökan från Ängelholms kommun, och anförde att kraven på verksamhetens omfattning måste sättas högre jämfört med vad som bedömdes lämpligt när lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft.

I bedömningen beaktade regeringen statistikunderlaget från Lantmäteriet som visade att lantmäteriförrättningar i Ljusdals kommun under åren 2014–2016 i snitt tagit i anspråk 2,3 årsarbetskrafter. Utifrån Lantmäteriutredningens uttalande i betänkandet *Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta* (SOU 2002:111) bedömde regeringen att nio årsarbetskrafter bör anses som för liten omfattning för att upprätthålla tillräcklig kompetens. Regeringen betonade att förrättningarna efter Lantmäteriutredningens betänkande har blivit mer komplexa vilket ytterligare ökar kraven på kompetens i verksamheten.

Regeringen bedömde utifrån de angivna skälen att villkoret i 2 § 3 lagen om lantmäterimyndighet inte var uppfyllt och avslog ansökan från Ljusdals kommun.

Regeringens beslut år 2021 gällande ansökan från Järfälla kommun

I regeringsbeslutet den 4 mars 2021 prövade regeringen en ansökan från Järfälla kommun om att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (regeringsbeslut V2 Fi2020/01085). Regeringen tog i beslutet ställning till hur villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att verksamheten kan beräknas få en tillräcklig omfattning ska förstås i relation till villkoret om att minst två tjänstemän ska ha den kompetens som krävs enligt 2 § 4 samma lag. Kommunen angav i ansökan att den kommande kommunala lantmäterimyndigheten skulle sysselsätta fyra till fem årsarbetskrafter.

Regeringen betonade att villkoret som gäller verksamhetens omfattning i 2 § 3 inte bör förväxlas med villkoret i 2 § 4 om att minst två av den blivande myndighetens tjänstemän ska ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar. Enligt regeringens beslut innebär villkoret i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte att ”personalstyrkan ska bestå av minst

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

två personer, utan att minst två tjänstemän, oavsett storlek på personalstyrkan, ska ha den specialistkompetens som krävs för att utöva ett eget ansvar för förrättningar”.

Regeringen konstaterade att Järfälla kommun genom den tilltänkta rekryteringen av minst två förrättningslantmätare skulle uppfylla villkoret att minst två av de blivande tjänstemännen ska ha den kompetens som krävs för att handlägga förrättningar. Regeringen bedömde däremot att verksamhetens omfattning som beräknades innebära fyra till fem årsarbetskrafter inte kunde anses vara tillräcklig för att nödvändig kompetens skulle kunna upprätthållas. Regeringen avslog därför ansökan från Järfälla kommun.

Regeringens beslut år 2023 gällande ansökningar från Härryda kommun, Malung-Sälens kommun och Ljusdals kommun

Frågan om vad som är en tillräcklig omfattning av verksamheten enligt villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet prövades i flera regeringsbeslut under år 2023, bland annat avseende ansökan om inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet från Härryda kommun (regeringsbeslut den 27 april 2023, II5, LI2023/00128), Malung-Sälens kommun (regeringsbeslut den 17 maj 2023, II5, LI2023/00127) och Ljusdals kommun (regeringsbeslut den 7 december 2023, II8, LI2023/03143).

I sina respektive ansökningar angav Härryda, Malung-Sälens och Ljusdals kommun att den kommunala lantmäterimyndigheteten skulle sysselsätta sex årsarbetskrafter (Härryda kommuns ansökan), sju årsarbetskrafter (Malung-Sälens kommuns ansökan) och fem årsarbetskrafter (Ljusdals kommuns ansökan).

Regeringen fastställde i dessa beslut sin tidigare praxis avseende villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen framhöll även i dessa beslut att de tekniska och organisatoriska förutsättningarna har förändrats sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft och att villkoret som gäller verksamhetens omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas numera måste sättas högre än vad som bedömdes lämpligt när lagen trädde i kraft. I regeringens bedömning beaktades särskilt att utvecklingen inom Lantmäteriet har gått mot allt större organisatoriska enheter inom förrättningsverksamheten och att förrättningarna hade blivit mer komplexa än tidigare.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Regeringens bedömning avseende dessa tre ansökningar blev i samtliga fall att den nya myndigheten med hänsyn till de gällande tekniska och organisatoriska förutsättningarna inte kunde beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och därmed inte uppfyllde villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen avslog därför ansökningarna från Härryda kommun, Malung-Sälens kommun och Ljusdals kommun.

10.3 Den kommunala lantmäterimyndighetens organisation och förrättningsverksamhet

10.3.1 Den kommunala lantmäterimyndighetens organisation inom kommunen

Alla de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna är i dag organisatoriskt inordnade i respektive kommuns förvaltningsorganisation. Förvaltningsorganisationen i kommuner som har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet skiljer sig åt vilket innebär att den kommunala lantmäterimyndighetens organisatoriska placering inom en kommuns förvaltningsorganisation varierar mellan kommunerna.

Alla kommuner har vanligtvis en särskild förvaltningsorganisation för samhällsplanering, bygglov och infrastruktur. Förvaltningsområdet benämns ofta till exempel Stadsbyggnadsförvaltningen, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Bygg- och miljöförvaltningen eller motsvarande.

Utifrån kommunernas hemsidor har utredningen kunnat utläsa att de flesta kommunala lantmäterimyndigheterna är organisatoriskt placerade inom samhällsbyggnadsförvaltningen eller motsvarande förvaltning inom kommunen. Några enstaka kommunala lantmäterimyndigheter har placerats organisatoriskt i ett annat förvaltningsområde. Som exempel kan anges att den kommunala lantmäterimyndigheten i Borås kommun är placerad inom den Tekniska förvaltningen och den kommunala lantmäterimyndigheten i Umeå kommun är placerad inom förvaltningsområdet Socialtjänst.

Inom förvaltningsområdet är den kommunala lantmäterimyndigheten oftast organiserad antingen som en särskild avdelning direkt under chefen för förvaltningsområdet eller som en särskild enhet som hör till en viss avdelning. Exempelvis i Stockholms kom-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mun är den kommunala lantmäterimyndigheten organisatoriskt placerad inom Stadsmätningsavdelningen som är en av fyra avdelningar under stadsbyggnadsdirektören.

I vissa fall har den kommunala lantmäterimyndigheten placerats organisatoriskt inom en enhet i form av ett team. Exempelvis i Sandvikens kommun är den kommunala lantmäterimyndigheten ett av de fyra team som hör till kart- och lantmäterienheten.

10.3.2 Förrättningsverksamhetens omfattning utifrån antal årsarbetskrafter

Utredningen har i kapitel 8 beskrivit den förrättningsverksamhet som kommunala lantmäterimyndigheter svarar för både utifrån antal ärenden och handläggningstider. I detta avsnitt beskrivs förrättningsverksamhetens omfattning uttryckt i antal årsarbetskrafter, där varje årsarbetskraft motsvarar en heltidstjänst inom förrättningsverksamheten.

De kommunala lantmäterimyndigheterna hade totalt 335 årsarbetskrafter inom förrättningsverksamheten under år 2024. Antalet årsarbetskrafter gäller arbetstagare som var organisatoriskt placerade i den kommunala lantmäterimyndigheten och som handlade ärenden i förrättningsverksamhet.

En kommunal lantmäterimyndighet (Göteborg) hade 25 årsarbetskrafter.

Nio kommunala lantmäterimyndigheter hade mellan 10 och 22 årsarbetskrafter (den kommunala lantmäterimyndigheten i Nacka, Norrköping, Skellefteå, Stockholm, Sundsvall, Uppsala, Varberg, Västerås och Örnsköldsvik).

Nitton kommunala lantmäterimyndigheter hade mellan 5 och 9 årsarbetskrafter (den kommunala lantmäterimyndigheten i Borås, Eskilstuna, Gävle, Halmstad, Haninge, Huddinge, Hässleholm, Jönköping, Kalmar, Kristianstad, Linköping, Motala, Skövde, Uddevalla, Umeå, Vänersborg, Växjö, Örebro, Östersund).

De återstående elva kommunala lantmäterimyndigheterna hade mellan 2 och 4 årsarbetskrafter (den kommunala lantmäterimyndigheten i Helsingborg, Karlskoga, Karlstad, Landskrona, Lund, Malmö, Mölndal, Sandviken, Södertälje, Trollhättan och Täby).

Utöver de årsarbetskrafter som har redovisats hade 24 av de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna tillgång till anställda inom

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunen som arbetade helt eller delvis inom den kommunala lantmäterimyndigheten men var organisatoriskt placerade inom kommunen och utförde arbete där. Dessa medarbetare utförde visst arbete inom den kommunala lantmäterimyndigheten exempelvis genom att utföra mätningstekniska eller administrativa uppgifter. För tolv av de kommunala lantmäterimyndigheterna motsvarade dessa medarbetares arbete mellan 0,1 och 0,6 årsarbetskrafter. För de övriga tolv kommunala lantmäterimyndigheterna motsvarade dessa medarbetares arbete mellan 1,0 och 2,0 årsarbetskrafter.

10.3.3 Avgiftsintäkter

Alla kommunala lantmäterimyndigheter utom en anger att de förrättningsavgifter som debiteras sakägarna täcker den kommunala lantmäterimyndighetens direkta och indirekta kostnader för förrättningsverksamheten (september 2024). Den återstående kommunala lantmäterimyndigheten anger att den bristande kostnadstäckning som finns beror på att myndigheten tidigare har erbjudit fast avgift för många förrättningar som sedan blivit dyrare än beräknat på grund av den allmänna kostnadsutvecklingen i kombination med långa kötider. Myndigheten anger att kalkylen för framtiden tyder på full kostnadstäckning.

Följande uppgifter om de kommunala lantmäterimyndigheternas avgiftsintäkter i förrättningsverksamhet har utredningen inhämtat genom en enkät till de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Uppgifterna avser avgiftsintäkter under år 2024.

De totala avgiftsintäkterna i förrättningsverksamhet för samtliga kommunala lantmäterimyndigheter var 282,6 miljoner kronor.

De kommunala lantmäterimyndigheterna som hade högst avgiftsintäkter i förrättningsverksamheten var de kommunala lantmäterimyndigheterna i Göteborgs kommun (24,9 miljoner kronor), Uppsala kommun (22,9 miljoner kronor), Stockholms kommun (15,1 miljoner kronor) och Nacka kommun (12,5 miljoner kronor).

De kommunala lantmäterimyndigheterna med lägre avgiftsintäkter i förrättningsverksamheten än 3 miljoner kronor var de kommunala lantmäterimyndigheterna i Helsingborgs kommun, Karlskoga kommun, Landskrona kommun, Motala kommun,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Mölndals kommun, Sandvikens kommun, Skövde kommun, Vänersborgs kommun och Örnsköldsviks kommun.

10.3.4 Andra intäkter hos kommunala lantmäterimyndigheter

Intäkter för utförande av annan författningsstyrd verksamhet

De flesta kommunala lantmäterimyndigheter (30 av 40) uppger att de får intäkter genom att ta ut avgifter för annan författningsstyrd verksamhet, till exempel bildande av samfällighetsföreningar. Intäkterna redovisas utifrån den verksamhet som genomfördes under år 2024.

De totala intäkterna för de 30 kommunala lantmäterimyndigheterna som genomförde annan författningsstyrd verksamhet var 6,5 miljoner kronor. Sexton av de kommunala lantmäterimyndigheterna hade lägre intäkter från sådan verksamhet än 0,1 miljoner kronor. Tretton av de kommunala lantmäterimyndigheterna hade mellan 0,1 och 0,7 miljoner kronor intäkter i sådan verksamhet. En kommunal lantmäterimyndighet hade 1,1 miljoner kronor intäkter i sådan verksamhet.

När det särskilt gäller de kommunala lantmäterimyndigheternas kvalitetsarbete uppgick de totala intäkterna år 2024 till cirka 19,9 miljoner kronor. Intäkterna gällde ersättning från Lantmäteriet för genomfört arbete. I genomsnitt handlade det om cirka 0,5 miljoner kronor i ersättning från Lantmäteriet per kommunal lantmäterimyndighet.

Intäkter från uppdragsverksamhet

De flesta kommunala lantmäterimyndigheter (35 av 40) uppger att de hade intäkter för genomförande av uppdragsverksamhet år 2024.

De totala intäkterna för uppdragsverksamhet som år 2024 genomfördes av 35 kommunala lantmäterimyndigheter, uppgick till 16,6 miljoner kronor. Tolv av dessa kommunala lantmäterimyndigheter hade lägre intäkter än 0,1 miljoner kronor. Sjutton kommunala lantmäterimyndigheter hade intäkter som uppgick till mellan 0,1 och 0,8 miljoner kronor.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

För de övriga sex kommunala lantmäterimyndigheterna varierade intäkterna som gällde uppdragsverksamhet mellan 1,1 miljoner kronor och 2,4 miljoner kronor.

Fyra kommunala lantmäterimyndigheter uppger att uppdrag inom den egna kommunen inte debiteras internt. Det innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten inte får några intäkter i uppdragsverksamheten eftersom den kommunala lantmäterimyndighetens arbete i uppdraget tidsredovisas direkt på den verksamhet inom kommunen som har beställt uppdraget.

Ekonomiska medel från den egna kommunen

Mer än hälften (25 av 40) av de kommunala lantmäterimyndigheterna uppger att myndigheten får ekonomiska medel från den egna kommunen för att täcka kostnader för service till allmänheten enligt förvaltningslagen, kostnader för planregistrering i fastighetsregistret, yttrandeskyldighet enligt plan- och bygglagen samt förvaltningsövergripande kostnader (till exempel lokalkostnader och it-kostnader) som hänförs till sådan verksamhet. Det handlar alltså om olika författningsreglerade skyldigheter som en lantmäterimyndighet ska svara för och som i 25 av 40 kommuner med en kommunal lantmäterimyndighet inte finansieras genom avgifter utan genom att kommunen ger bidrag till verksamheten.

År 2024 fick de kommunala lantmäterimyndigheterna totalt cirka 28,8 miljoner kronor från kommunerna för genomförande av den beskrivna verksamheten. Elva av de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter från den egna kommunen var under 1 miljon kronor per kommunal lantmäterimyndighet. Tolv av de övriga kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter var mellan 1 och 2 miljoner kronor per kommunal lantmäterimyndighet. De återstående två kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter var mellan 3 och 4 miljoner kronor.

Därutöver har sjutton kommunala lantmäterimyndigheter uppgett att de får ekonomiska medel, som inte är avgifter, från den egna kommunen som är ersättning för uppdragsverksamhet som den kommunala lantmäterimyndigheten utför åt kommunen. Exempelvis gäller uppdraget kommunens planeringsverksamhet, digitalisering av äldre detaljplaner och arbete med grundkartor. Nio av dessa

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala lantmäterimyndigheter hade var och en intäkter från uppdragsverksamhet åt kommunen som understeg 1 miljon kronor. De övriga kommunala lantmäterimyndigheterna hade intäkter från uppdragsverksamhet som utförts åt kommunen som uppgick till 1 och 2,5 miljoner kronor per kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt uppgift från flera kommunala lantmäterimyndigheter har det varit svårt att ta fram exakta uppgifter om vilka kostnader som täcks av ekonomiska medel som betalas av kommunen vilket innebär att de angivna beloppen i vissa fall kan vara en uppskattning.

10.4 Övergången till och från en kommunal lantmäterimyndighet

10.4.1 Förutsättningarna för övergång till och från en kommunal lantmäterimyndighet

I lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns bestämmelser som gäller inrättande av en ny kommunal lantmäterimyndighet och bestämmelser som gäller upphörande av en kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska en kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats börja sin verksamhet vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan tillståndet meddelades. Enligt bestämmelsen får verksamheten påbörjas tidigare om den statliga lantmäterimyndigheten i det enskilda fallet beslutar om det.

Av förarbetena till 4 § framgår att det fordras vissa övergångstider för att få en nödvändig stabilitet i organisationen. Lantmäteriet måste ges tid att organisatoriskt anpassa sig till den förändrade ansvarsfördelningen. Av förarbetena framgår också att om en kommunal lantmäterimyndighet inrättats enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska den statliga lantmäterimyndigheten fortsätta handlägga de ärenden som kommit in före det att den kommunala lantmäterimyndigheten börjat sin verksamhet. (Prop. 1995/96:78 s. 74.)

I 7 och 8 §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet finns bestämmelser om en kommunal lantmäterimyndighets upphörande. I 7 § anges att om en kommun inte längre vill svara för verksamheten vid en kommunal lantmäterimyndighet, ska kommunen an-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäla detta till den statliga lantmäterimyndigheten. Enligt 7 § upphör kommunens tillstånd att gälla vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan anmälan kom in till den statliga lantmäterimyndigheten. I bestämmelsen anges att verksamheten får upphöra tidigare om den statliga lantmäterimyndigheten i det enskilda fallet beslutar om det.

I 8 § anges att om verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten inte uppfyller de förutsättningar som anges i 2 § eller om myndigheten i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion, får kommunens tillstånd återkallas av regeringen efter anmälan från den statliga lantmäterimyndigheten.

10.4.2 Erfarenheter från inrättande av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna

Det senaste tillståndet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet beviljades efter ansökan av Eskilstuna kommun av regeringen år 2021. I samband med detta gav regeringen ett uppdrag till Lantmäteriet att redovisa överföringen av sin verksamhet inom kommunen till den kommunala lantmäterimyndigheten (regeringsuppdrag enligt Lantmäteriets regleringsbrev 2021).

Lantmäteriet redovisade sitt uppdrag i rapporten *Eskilstuna kommun startar ny lantmäterimyndighet* den 25 januari 2023 (Regeringskansliets dnr Li2023/01569). Enligt rapporten var Lantmäteriets kostnad för stöd till Eskilstuna kommun inför ärendeöverlämning omkring 2 miljoner kronor. Lantmäteriet hade genomfört omkring 160 arbetsdagar motsvarande cirka 1 300 arbetstimmar för att ge stöd och beredning inför ärendeöverlämningen.

Enligt rapporten arbetade omkring 25 personer i Lantmäteriet aktivt med stöd till Eskilstuna kommun inför starten av den kommunala lantmäterimyndigheten. Därutöver berördes ytterligare omkring 25 personer indirekt genom insatser inom systemutveckling, kommunikation och ekonomiadministration.

Ett 50-tal medarbetare i Lantmäteriet som tidigare handlagt ärenden inom Eskilstuna kommun ansvarade för överlämning av pågående ärenden.

Lantmäteriets arbete pågick under sista delen av år 2021 och hela år 2022 med tyngdpunkt under hösten och vintern 2022. Verksam-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heten vid den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna startade den 1 januari 2023.

När Lantmäteriet lämnade sin redovisning av regeringsuppdraget var processen för återlämning av vissa ärenden till Lantmäteriet ännu inte slutförd. Lantmäteriet redogjorde för omfattningen av sådana ärenden i en senare promemoria, daterad den 20 mars 2023 (Lantmäteriets dnr LM2021/053118).

Av promemorian framgår att 45 av de 119 ärenden som formellt överlämnades till den nya kommunala lantmäterimyndigheten vid myndighetens uppstart lämnades tillbaka till Lantmäteriet under januari och början av februari 2023. Dessa återlämningar hanterades enligt särskilda tillfälliga rutiner som Lantmäteriet och den kommunala lantmäterimyndigheten hade kommit överens om i förväg. Rutinerna innebar att ärendena inte flyttades över fysiskt från Lantmäteriet, utan kunde fortsätta att handläggas i den myndigheten efter ett beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten om att formellt återlämna ärendet.

De 45 ärenden som den kommunala lantmäterimyndigheten återlämnade till Lantmäteriet gällde huvudsakligen ärendekategorierna privat bostadsbyggande, infrastruktur samt kommersiell mark- och fastighetsutveckling. Skälen för återlämning var för 42 ärenden att undvika att sakägarna påverkades av att en kommunal lantmäterimyndighet skulle överta förrättningsverksamheten från Lantmäteriet. För övriga 3 ärenden baserades återlämningen av ärendet på att det skulle överlämnas från den kommunala lantmäterimyndigheten till Lantmäteriet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Erfarenheter som den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna har beskrivit framgår i Lantmäteriets tillsynprotokoll den 9 maj 2023. Den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna framhöll där att samverkan med Lantmäteriet i frågor om den kommunala lantmäterimyndighetens inrättande hade fungerat bra, med grund i regelbundna avstämningar under hela år 2022 och en gemensam aktivitetslista. Det framhölls att det hade behövts mer omfattande kommunikation om ärenden där handläggning hade påbörjats hos Lantmäteriet och övertagits av den kommunala lantmäterimyndigheten. Begränsningar i det tekniska handläggningssystemet gjorde dessutom att ärendeöverlämningen försvårades eftersom det krävdes manuell hantering av handlingar.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10.4.3 Erfarenheter från inrättande av den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge

Regeringen meddelade tillstånd för Haninge kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet år 2013. I 2014 års regleringsbrev fick Lantmäteriet i uppdrag av regeringen att vid behov genom rådgivning stödja Haninge kommun inför övertagandet av lantmäteriverksamheten och därefter genom tillsyn säkerställa att den nya myndigheten i alla avseenden fullgör sina uppgifter. Den kommunala lantmäterimyndigheten startade sin verksamhet den 1 januari 2015.

Av Lantmäteriets delårsrapport för 2015 där uppdraget redovisades framgår att överlämningen hade fungerat tillfredställande i de flesta avseenden. Vissa frågor hade dock uppkommit efter överlämningen. Det hade bland annat uppstått problem med digitala signaturer i handläggningssystemet och avräkning av förrättningskostnaderna mellan myndigheterna för fastprissatta förrättningar som överlämnats till den kommunala lantmäterimyndigheten. Enligt delårsrapporten blev frågorna i huvudsak lösta under våren 2015.

Utredningen har inhämtat ytterligare information från personer som deltog i arbetet med överlämningen om erfarenheterna av att praktiskt förbereda och genomföra överlämningen av Lantmäteriets ärenden i Haninge kommun till den nya kommunala lantmäterimyndigheten.

Förberedelsearbetet i Lantmäteriet pågick under hösten 2014 och involverade cirka 10 personer. Arbetet handlade främst om att identifiera alla ansökningar och pågående förrättningar hos Lantmäteriet som gällde Haninge kommun och som behövde lämnas över till den kommunala lantmäterimyndigheten. Cirka 127 ärenden överlämnades från Lantmäteriet till den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge när myndighetens verksamhet inleddes. Av dessa ärenden rekommenderade Lantmäteriet att 59 ärenden skulle lämnas tillbaka till Lantmäteriet från den nya kommunala lantmäterimyndigheten, vilket den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge kommun fattade beslut om omedelbart i samband med att myndighetens började sin verksamhet. Dessa 59 ärenden flyttades aldrig över fysiskt till den kommunala lantmäterimyndigheten, utan var hela tiden kvar hos Lantmäteriet. I övriga fall lämnades ärendena över fysiskt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Anledningen till att de 59 ärendena lämnades tillbaka till Lantmäteriet var bland annat att handläggningen av dessa ärenden var i slutskedet. Det fanns därmed en risk att handläggningstiden skulle fördröjas om den kommunala lantmäterimyndigheten skulle ta över handläggningen.

Lantmäteriet hade en tät dialog med både den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge och berörda sakägare. Det gällde särskilt de förrättningar som riskerade att bli försenade på grund av överlämning till den nya kommunala lantmäterimyndigheten. Exempelvis påbörjade Lantmäteriet inte handläggning av nya ärenden inom Haninge kommun i slutet av november och under december 2014 om det inte var troligt att ärendena skulle hinna avslutas av Lantmäteriet innan årets slut. De ärendena fick därmed en försenad start år 2015 hos den kommunala lantmäterimyndigheten i Haninge kommun.

10.4.4 Övergång från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet

Sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996 har tre kommunala lantmäterimyndigheter upphört med sin verksamhet efter att kommunen anmält till Lantmäteriet att kommunen inte längre vill svara för verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten. Efter anmälan från Lantmäteriet återkallade regeringen Sollentuna kommuns tillstånd år 1996 (M1996/01163), Kristinehamns kommuns tillstånd år 2001 (M2001/04701) och Haninge kommuns tillstånd år 2002 (M2002/03907).

Utredningen har inte kunnat hitta någon dokumentation eller annat underlag som belyser hur dessa övergångar från de kommunala lantmäterimyndigheterna till Lantmäteriet genomfördes eller vilka kostnader som överlämningen medförde.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

10.5 Tidigare rapporter

10.5.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret utvärderade år 2017 på uppdrag av regeringen hur organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten i Lantmäteriet och de då 39 kommunala lantmäterimyndigheterna fungerade utifrån kraven på en enhetlig, rättssäker och effektiv förrättningsverksamhet. Statskontoret redovisade uppdraget i rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18).

I fråga om förutsättningarna för inrättande av en ny kommunal lantmäterimyndighet anges i Statskontorets rapport att regeringen numera ställer högre krav på verksamhetens omfattning för att den kompetens som är nödvändig för att driva en lantmäterimyndighet ska kunna upprätthållas. Slutsatsen i Statskontorets rapport baseras på regeringens beslut under år 2016 om att inte meddela tillstånd för två kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I dessa beslut ansåg regeringen att 4–5 årsarbetskrafter var av för liten omfattning för att upprätthålla den kompetens som är nödvändig. (Regeringsbesluten avsåg ansökan från Höganäs och Ängelholms kommuner, s. 24 f. i rapporten.)

Statskontoret beskriver i rapporten problem med att högre krav tillämpades på nya ansökningar från kommuner som vill inrätta en kommunal lantmäterimyndighet eftersom de högre kraven skapade en osäkerhet om vissa befintliga tillstånd för andra kommuner når upp till de högre kraven (s. 24 f. och 120 f. i rapporten).

I Statskontorets sammanfattande slutsatser anges att det bör tydliggöras i lagen om kommunal lantmäterimyndighet vilket verksamhetsunderlag och vilken kompetens som krävs för att en kommun ska få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (s. 9 i rapporten).

10.5.2 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade effektiviteten främst i Lantmäteriets fastighetsbildningsverksamhet år 2022 och gjorde också jämförelser med de kommunala lantmäterimyndigheterna. Resultatet av granskningen redovisades i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RIR 2022:3).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I fråga om förutsättningarna för inrättande av en ny kommunal lantmäterimyndighet beskrivs i Riksrevisionens rapport att regeringen inte tar tillräcklig hänsyn till samhällsbyggnadsutvecklingen i kommunen när regeringen fattar beslut beträffande en ansökan om tillstånd att få inrätta en ny kommunal lantmäterimyndighet (s. 71). I rapporten anges att det inte finns ”någon skillnad i effektivitet mellan olika stora kommunala lantmäterimyndigheter som beror på storleken” och att ”regeringen lägger för stor vikt vid verksamhetens omfattning vid nybildning av kommunala lantmäterimyndigheter”. Riksrevisionen anger i rapporten att regeringen inte gjorde någon bedömning av samhällsbyggnadsutvecklingen i de kommuner som har ansökt om att bilda en ny kommunal lantmäterimyndighet. De faktorer som enligt Riksrevisionen bör beaktas i regeringens bedömning, utifrån syftet med lagen om kommunal lantmäterimyndighet, är befolkningsutveckling och antalet pågående planprocesser i kommunen (s. 71 i rapporten).

I Riksrevisionens sammanfattande rekommendationer till regeringen lyfts att regeringen bör ta större hänsyn till samhällsbyggnadsutvecklingen vid beslut om tillstånd att bilda en kommunal lantmäterimyndighet, men att detta eventuellt kan kräva författningsändringar (s. 7 och 71 i rapporten).

10.5.3 Sveriges Kommuner och Regioners skrivelse om fler kommunala lantmäterimyndigheter och samverkan

Sveriges Kommuner och Regioner skickade den 23 september 2022 en skrivelse till regeringen där det hemställdes att regeringen vid beslut om inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet ska göra en mer nyanserad bedömning som även tar hänsyn till rådande förutsättningar i kommunen, såsom exploateringstrycket.

Som skäl för detta anges i skrivelsen att tillgång till fastighetsrättslig kompetens under kommunens planarbete samt möjlighet att påbörja handläggningen av förrättningen under planarbetets gång effektiviserar samhällsbyggnadsprocessen hos en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet. Enligt skrivelsen hade nio kommuner av den anledningen ansökt om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet de senaste sju åren, men endast en kommun hade fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen hade bedömt att det utifrån de

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

övriga kommunernas ansökningar inte framgick att den kommunala lantmäterimyndigheten skulle få en verksamhet av sådan omfattning att nödvändig kompetens kunde upprätthållas.

I skrivelsen anges Sveriges Kommuner och Regioner att endast fyra av de sökande kommunerna var befolkningsmässigt mindre än den i dag minsta kommunala lantmäterimyndigheten. I skrivelsen framhålls Malung-Sälens kommun som exempel på en kommun som ansökt om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och som har ett högt exploateringstryck.

10.6 Olika synpunkter på nuvarande bestämmelser

10.6.1 Lantmäteriets syn på bestämmelserna om inrättande av en ny kommunal lantmäterimyndighet

Lantmäteriet bedömer inom ramen för sin tillsynsverksamhet om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor som ställs för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Lantmäteriets tillsynsverksamhet beskrivs och utvärderas i kapitel 13.

I fråga om bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som reglerar övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet uppger Lantmäteriet att det saknas tydliga bestämmelser hur övergången ska gå till.

Lantmäteriet har tidigare valt att överlämna pågående förrättningsärenden till en ny kommunal lantmäterimyndighet som inrättas. Enligt Lantmäteriet är det inte uppenbart att Lantmäteriet har en skyldighet att överlämna pågående ärenden. Det gäller särskilt förrättningar som en kommunal lantmäterimyndighet enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är skyldig att överlämna till Lantmäteriet. En otydlig rättslig reglering i detta avseende ökar enligt Lantmäteriet risken för onödigt dubbelarbete som kan medföra försämrade förutsättningar för sakägare i ärenden som berörs av verksamhetens övergång.

Lantmäteriet framhåller också att det krävs betydande arbetsinsatser från Lantmäteriet för att möjliggöra en effektiv överlämning av förrättningar från Lantmäteriet till en ny kommunal lantmäterimyndighet. Lantmäteriet framhåller att ett förtydligande av Lantmäteriets stödjande och rådgivande roll vid inrättande av en

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunal lantmäterimyndighet skulle öka förutsägbarheten både när det gäller vad Lantmäteriets uppgift är och vilket resursbehov och kostnader som det innebär för Lantmäteriet.

10.6.2 De kommunala lantmäterimyndigheternas syn på villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Representanter för Nätverket för kommuner med lantmäterimyndighet som utredningen har haft ett möte med har framfört att de nuvarande villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om förrättningsverksamhetens omfattning har förändrats över tid genom regeringens praxis. Enligt representanterna för nätverket har det uppstått en osäkerhet om vilka förutsättningar som gäller enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet både för kommuner som vill ansöka om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och för de kommuner som redan har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Enligt representanterna för nätverket är regeringens praxis när det gäller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, särskilt i fråga om omfattningen av förrättningsverksamheten, alltför sträng.

10.6.3 Synpunkter från andra intressenter

Flera intressenter, bland annat Rikshem AB, Nätverket för bolagslantmätare och Riksförbundet enskilda vägar, framhåller vikten av en väl fungerande lantmäteriverksamhet för samhällets långsiktiga utveckling.

Rikshem AB uppger att en väl fungerande lantmäteriverksamhet är av kritisk betydelse för fastighetsbolag. Rikshem AB uppger att utvecklingen exempelvis i Norrland och i tillväxtkommuner är beroende av tillräckliga resurser för lantmäteriförrättningar. Enligt Rikshem AB är det viktigt att lantmäterimyndigheten har god kännedom om lokala förhållanden utifrån ett exploateringsperspektiv. Enligt Rikshem AB är det rimligt att det finns kommunala lantmäterimyndigheter i storstäderna. Rikshem AB uppger också att en kommunal lantmäterimyndighet har större möjlighet att bidra med fastighetsrättslig kompetens i tidiga skeden i kommunens planprocess.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Nätverket för bostadsutvecklarnas bolagslantmätare och Riksförbundet enskilda vägar framhåller att sakägare har höga förväntningar på god lokal service och god lokalkännedom. De framhåller också att kontakterna med en kommunal lantmäterimyndighet upplevs som enklare än kontakterna med Lantmäteriet. Fördelen med enklare kontaktvägar uppges vara att ansökan blir tydligare, snabbare genomförbar och att det underlättar handläggningen.

10.7 Utvärdering av villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Bedömning: Samhällsutvecklingen har sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes inneburit ökade krav på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten.

Regeringens tillämpning av villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet enligt 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet har under längre tid genom olika beslut tydliggjort hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet tillämpas, särskilt när det gäller villkoret om verksamhetens omfattning och organisation.

Utredningens bedömning är mot denna bakgrund att villkoren i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet behöver förtydligas och utformas utifrån regeringens tillämpning av villkoren i olika beslut i tillståndsärenden och samhällsutvecklingen inom olika områden som ställer nya krav på förrättningsverksamheten i hela landet.

10.7.1 Förutsättningarna för att uppfylla villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har förändrats över tid

För att regeringen ska besluta om tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet måste samtliga villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vara uppfyllda. Bestämmelsen har varit oförändrad sedan lagen trädde i kraft den 1 januari 1996, medan

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

samhällsutvecklingen inom olika områden har medfört att förutsättningarna för förrättningsverksamheten har förändrats.

Samhällsutvecklingen ställer kontinuerligt nya krav på förrättningsverksamheten i hela landet. Regeringen har i olika beslut tydligt angett hur de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska beaktas och bedömas vid prövningen av en ansökan från en kommun om att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningens beskrivning av regeringens tillståndsbeslut visar hur villkoren i 2 § har tolkats och tillämpats över tid. Det gäller särskilt villkoret i 2 § 3 om att verksamheten ska ha sådan omfattning att nödvändig kompetens kan upprätthållas.

Regeringen har också klargjort i flera beslut att möjligheten för en kommun att efter tillstånd från regeringen inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är en undantagsmöjlighet som förutsätter att särskilda villkor är uppfyllda. Regeringens beslut visar att begreppet tillräcklig omfattning inte enbart handlar om antalet årsarbetskrafter utan också om ekonomisk bärkraft som ger förutsättningar för organisatorisk stabilitet och långsiktig kompetensförsörjning. Denna helhetsbedömning har fått allt större betydelse i regeringens tillståndsprövning.

Utredningens utvärdering visar att de nuvarande villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet bör övervägas och utformas utifrån den tolkning av de nuvarande bestämmelserna som regeringen har gjort i olika beslut och också utifrån samhällsutvecklingen inom olika områden där fastighetsbildningsverksamheten är en viktig del.

10.7.2 Det är otydligt om villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet också ska uppfyllas kontinuerligt och över tid

Statskontoret har, som utredningen beskrivit i avsnitt 10.5.1, uppmärksammat att det är oklart i vilken utsträckning regeringens tillämpning av 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet i nya tillståndsärenden påverkar redan meddelade tillstånd. I förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte bara gäller vid tidpunkten

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

för regeringens beslut om tillstånd utan måste vara fortlöpande uppfyllda för att tillståndet ska kvarstå (jfr prop. 1995/96:78 s. 57).

Det är otydligt för kommuner som vill ansöka om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska anses vara uppfyllda i en ansökan för en enskild kommun. Det är också otydligt vilka villkor en kommunal lantmäterimyndighet som redan har inrättats i en kommun ska uppfylla över tid. Det behöver klargöras hur regeringens tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska beaktas vid utformningen och tillämpningen av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och det behöver tydliggöras om och hur villkoren ska uppfyllas över tid när en kommun har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

De otydligheter som har beskrivits innebär en risk för en minskad förutsebarhet dels för de kommuner som har ett tillstånd och som har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet, dels för de kommuner som överväger att ansöka om tillstånd. I förlängningen innebär detta att förutsättningarna för rättssäkerheten och likabehandlingen inom förrättningsverksamheten blir olika i olika delar av landet. Till det kommer att Lantmäteriets tillsyn över kommunala lantmäterimyndigheter, som syftar till att säkerställa att de kommunala lantmäterimyndigheterna uppfyller de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, bör ges förutsättningar att genomföras utifrån tydliga bestämmelser i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningens utvärdering leder till slutsatsen att bestämmelserna i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver tydliggöras.

10.7.3 Ärendehantering, ansvar och fördelning av kostnader mellan Lantmäteriet och en kommunal lantmäterimyndighet

Erfarenheterna från inrättandet av kommunala lantmäterimyndigheter, som utredningen har beskrivit i avsnitt 10.4, visar att Lantmäteriet har haft betydande kostnader i samband med stödinsatser före, under och efter inrättandet av dessa myndigheter. Insatserna har omfattat personalresurser, överlämning av ärenden, tekniska anpassningar och samordning för att säkerställa en effektiv över-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

gång av verksamheten till den kommunala lantmäterimyndigheten. Dessa åtgärder har genomförts parallellt med Lantmäteriets ordinarie uppdrag, vilket inneburit en ökad arbetsbelastning för myndigheten.

Lantmäteriet har särskilt framhållit att bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som reglerar övergången till och från en kommunal lantmäterimyndighet inte är tillräckligt tydliga i fråga om vilka ärenden som ska lämnas över.

Utredningens utvärdering utifrån de erfarenheter som har dokumenterats i samband med inrättandet av nya kommunala lantmäterimyndigheter visar att det finns skäl att se över de nuvarande bestämmelserna i 4 och 7 §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller övergång till och från en kommunal lantmäterimyndighet.

10.7.4 Sammanfattning

Sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996 har samhällsutvecklingen medfört ökade krav på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

Regeringens tillämpning av bestämmelserna i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har inneburit att det har blivit tydligare hur villkoren i 2 § tillämpas utifrån samhällsutvecklingen när regeringen tar ställning till om en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Detta gäller främst villkoren som gäller kompetens, organisationens oberoende i förhållande till kommunen och verksamhetens omfattning. Regeringens tillämpning av bestämmelserna i 2 § är förenlig med hur lagstiftaren har avsett att bestämmelsen ska tillämpas. I förarbetena anges att bedömningen måste anpassas till de förändrade förutsättningar som kan komma att gälla vid de tidpunkter då prövningen ska ske (prop. 1995/96:78 s. 51).

Utifrån den samhällsutveckling som har skett sedan den nuvarande lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft, regeringens praxis och de synpunkter som har framförts om att bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och bestämmelserna om övergång till och från en kommunal lantmäterimyndighet behöver förtydligas, blir utredningens slutsats att de nuvarande bestämmelserna i 2, 4 och 7 §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver övervägas och vid behov förtydligas.

11 Tydligare bestämmelser om villkor för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet och övergången till och från en kommunal lantmäterimyndighet

11.1 Inledning

En kommun kan få tillstånd av regeringen att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som ska svara för förrättningsverksamhet i kommunen. För att tillstånd ska meddelas måste kommunen enligt nuvarande bestämmelser visa att villkoren i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda.

Det första villkoret är att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde. Det andra villkoret är att myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten. Det tredje villkoret är att myndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas. Det fjärde villkoret är att minst två tjänstemän inom myndigheten kommer att ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar. Det femte villkoret är att myndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.

Att en kommun får regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för vissa förrättningar och ärenden inom fastighetsbild-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningsverksamheten som är en statlig uppgift. Det är en unik organisering av genomförande av verksamhet inom svensk statsförvaltning och ett undantag från hur staten i övrigt organiserat den offentliga verksamheten. Staten behåller också det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och staten genom Lantmäteriet svarar för all förrättningsverksamhet i kommuner som inte har ansökt om och fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och också den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet inte ska svara för.

Fastighetsbildningsverksamhet innebär ofta myndighetsutövning. Kraven på att all myndighetsutövning ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker gäller all fastighetsbildningsverksamhet oavsett var i landet den genomförs och därmed oavsett om handläggningen av ett förrättningsärende utförs av en kommunal lantmäterimyndighet eller av Lantmäteriet.

Sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes den 1 januari 1996 har utvecklingen varit omfattande både när det gäller samhällsutvecklingen och när det gäller teknikutvecklingen. Statliga myndigheters verksamhet har ställts inför nya utmaningar och nya krav som i vissa delar innebär att verksamheten på olika sätt ska utökas inte minst inom områdena infrastruktur och samhällsbyggnad. Det ställer nya krav på genomförandet av en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet.

Utredningen har i kapitel 10 utvärderat villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Utvärderingen har gjorts utifrån regeringens beslut i tillståndsärenden som har redovisats i kapitel 10 (avsnitt 10.2.6) och också olika aspekter som har framförts av myndigheter, sakägare och olika intressenter. Utredningens utvärdering i kapitel 10 innebär att de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet behöver övervägas och att det också bör vara tydligt hur villkoren ska uppfyllas över tid.

Utredningens utvärdering visar också att det behöver övervägas om det i bestämmelserna i 4 och 7 §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet behövs bestämmelser om fördelning mellan lantmäterimyndigheterna av kostnaderna för överlämning av förrättningsärenden när en kommunal lantmäterimyndighet inrättas eller upphör med sin verksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen föreslår i detta kapitel enligt sina direktiv vilka villkor som enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, hur överlämning av förrättningsärenden ska ske när en ny kommunal lantmäterimyndighet inrättas och tar ställning till hur kostnaderna för överlämningen ska fördelas mellan lantmäterimyndigheterna.

11.2 Utgångspunkter

Fastighetsbildningsverksamheten ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker i hela landet. Det är staten som har det övergripande ansvaret för all fastighetsbildningsverksamhet och som också organiserar verksamheten i hela landet utom i kommuner som har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I de kommuner där det finns en kommunal lantmäterimyndighet är det kommunen som ansvarar för att den kommunala lantmäterimyndigheten får och upprätthåller en sådan organisation att verksamheten kan bedrivas effektivt och rättssäkert.

Att fastighetsbildningsverksamhet får genomföras av kommunala lantmäterimyndigheter, i nuläget i 40 kommuner, medan samma verksamhet i landets övriga 250 kommuner utförs av Lantmäteriet är en unik fördelning av ansvaret för fastighetsbildningsverksamhet som inte har någon motsvarighet inom annan statlig verksamhet.

Kommunens ansvar är enligt förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet avgränsat till att bestrida kostnaderna för verksamheten, det vill säga att administrera de kostnader som ska täckas av den kommunala lantmäterimyndighetens intäkter från avgifter och eventuell uppdragsverksamhet, och att göra det möjligt för den kommunala lantmäterimyndigheten att bedriva verksamheten effektivt och i en organisatorisk lämplig form. En kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet ska genomföras i enlighet med materiella bestämmelser i bland annat fastighetsbildningslagen (1970:988) och utföras på det sätt som enligt 1 kap. 9 § regeringsformen krävs i en myndighetsfunktion, det vill säga att beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. (Prop. 1995/95:78 s. 46.)

Möjligheten för en kommun att efter regeringens tillstånd inrätta en kommunal lantmäterimyndighet har införts för att underlätta

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

samordningen mellan fastighetsbildningsverksamheten och den kommunala plan- och byggprocessen. Kännedomen om de lokala förhållandena förväntas leda till effektivitetsvinster inom samhällsbyggnadsprocessen och förbättra den lokala servicen. Detta är en viktig utgångspunkt för utredningens förslag om vilka villkor som enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Samtidigt ställer samhällsutvecklingen nya krav på en fastighetsbildningsverksamhet i hela landet som är effektiv, enhetlig och rättssäker. Det är därmed också en viktig och relevant utgångspunkt för utformningen av de villkor som i fortsättningen bör vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen ska lämna förslag som gör att organiseringen av fastighetsbildningsverksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna ger goda förutsättningar för att genomföra den myndighetsutövning som fastighetsbildningen innebär på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt.

11.2.1 Myndighetsutövning ska utövas självständigt och oberoende för att vara rättssäker

Bestämmelsen i 1 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen, som innebär att all offentlig makt utövas under lagarna, brukar anges som den konstitutionella grunden för legalitetsprincipen. Denna princip ställer krav på att den rättsliga regleringen av en myndighets verksamhet ger förutsättningar för myndighetsutövning gentemot enskilda i enlighet med grundlagen, förvaltningslagen och andra författningar. Legalitetsprincipen ställer alltså krav på att verksamhet som innebär myndighetsutövning genomförs objektivt, effektivt och förutsebart.

En av de mest grundläggande principerna är att myndighetsutövningen ska vara saklig och opartisk, det vill säga inte ta hänsyn till annat än vad som enligt lag eller annan författning ska beaktas i ärendet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det är inte tillräckligt att myndighetsutövningen är objektiv, den måste också uppfattas som objektiv

Bestämmelsen i 1 kap. 9 § regeringsformen om att domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet ger ett specifikt uttryck för objektivitetsprincipen.

Det är viktigt att framhålla att bestämmelsen inte bara omfattar hur ett ärende ska handläggas och vilka skäl som är grunden för ett myndighetsbeslut. Objektivitetsprincipen innebär också att myndighetens handläggning ska *uppfattas* som objektiv. Det är tillräckligt att det är möjligt att det går att rikta objektiva invändningar mot en myndighets handläggning för att grundlagens krav på objektivitet kan anses ha åsidosatts. Redan risken för att andra kan uppfatta att myndigheten inte iakttar saklighet och opartiskhet är alltså tillräcklig för att åsidosätta kraven på objektivitet. (Se Bull och Sterzel, Regeringsformen, 5:e upplagan, s. 57 och JO 2019/20 s. 54.)

Särskilda rättssäkerhetsfrågor måste beaktas när en kommunal lantmäterimyndighet inrättas

Av 12 kap. 2 § regeringsformen följer att ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag. Bestämmelsen ger uttryck för förvaltningens självständighet i myndighetsutövning och rättstillämpning. Bestämmelsen är tillämplig på Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet och innebär att myndighetsutövningen ska ha förutsättningar att utövas självständigt.

Det är vanligt förekommande att kommunen är sakägare i olika typer av förrättningar. Det ställer stora krav på en kommunal lantmäterimyndighets självständighet. Det är inte tillräckligt att en kommunal lantmäterimyndighet rent faktiskt iakttar objektivitetsprincipen vid handläggningen, utan det är viktigt att handläggningen också uppfattas som objektiv. Det är mot denna bakgrund som lagstiftaren valt att utforma de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndighet och som gäller bland annat en kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter och organisation.

Av förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att motiven för att begränsa vilka arbetsuppgifter en kommunal lantmäterimyndighet får utföra handlar om att tjänstemän hos en kommunal lantmäterimyndighet inte bör tilldelas uppgifter i annan verksamhet hos kommunen som kan rubba förtroendet för hans tjänsteutövning hos myndigheten (prop. 1995/96:78 s. 50). Det framgår även att den kommunala lantmäterimyndigheten måste vara fristående från kommunens politiska ledning och bland annat inte ska kunna vara inordnad under en nämnd med ansvar för mark- och exploateringsverksamhet (prop. 1995/96:78 s. 51).

Utredningens utgångspunkt är därför att de nuvarande villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver förtydligas så att en kommunal lantmäterimyndighets organisation och verksamhet tydligt ska motsvara kraven på en fristående och självständig organisation i förhållande till kommunen och därmed tillgodose kraven på rättssäkerhet. Det gäller både hur myndigheten rent faktiskt är organiserad inom kommunen och hur det uppfattas av de sakägare som berörs av myndighetens verksamhet.

11.2.2 En kommunal lantmäterimyndighet ska ha en organisation som är robust, kompetent och effektiv

Den unika ansvarsfördelningen inom fastighetsbildningsverksamheten innebär att staten, genom att regeringen meddelar tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, ger en kommunal lantmäterimyndighet behörighet att genomföra viss förrättningsverksamhet som är en statlig uppgift inom kommunen.

Det är med utgångspunkten att en kommunal lantmäterimyndighet svarar för statlig verksamhet som de nuvarande villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har utformats. De första två villkoren anger att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhetsområde ska avse hela kommunen och att verksamheten inom myndigheten väsentligen begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten (2 § 1–2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet). Ett tredje villkor är att myndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfatt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och ett fjärde villkor är att minst två tjänstemän inom myndigheten kommer att ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar (2 § 3–4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet). Det sista villkoret är att den kommunala lantmäterimyndighetens informationssystem har en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet (2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet).

Regeringens prövning av ansökningar från kommuner om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet görs utifrån de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen har över tid utifrån villkoren i 2 § i olika beslut konkretiserat hur villkoren behöver uppfyllas för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Regeringens beslut syftar till att ge goda förutsättningar för en kommunal lantmäterimyndighet att svara för förrättningsverksamhet inom kommunen.

Regeringens tillämpning av villkoren i 2 § är en viktig utgångspunkt för utredningens överväganden om vilka villkor som bör uppfyllas för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. De villkor som ställs ska vara utformade så att en kommunal lantmäterimyndighet får förutsättningar att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet. De villkor som ställs ska vara befogade och proportionerliga i förhållande till det ansvar för myndighetsutövning som en kommunal lantmäterimyndighet har utifrån samhällsutvecklingen som den ser ut nu.

Samhällsutvecklingen ställer nya krav

Den samhällsutveckling som skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes den 1 januari 1996 har inneburit stora förändringar och nya krav på svenska myndigheters verksamhet. Den digitala och tekniska utvecklingen av olika typer av ärendehanteringssystem och andra tekniska stöd har medfört stora effektivitetsvinster. Den har också medfört nya kontaktvägar och fler möjligheter till ett mer utvecklat utbyte av information mellan myndigheter och mellan myndigheter och enskilda. Samhället förändras kontinuerligt i olika avseenden och i högre takt än tidigare vilket ställer nya krav

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

på informationsutbyte och samarbete mellan myndigheter, inte minst i samhällsbyggnadsprocessen. Samtidigt kan behovet av en hög samhällsbyggnadstakt fluktuera snabbt inom olika geografiska områden.

Det finns också en större rörlighet på arbetsmarknaden. När det gäller fastighetsbildningsverksamheten har dessa förändringar inneburit en ökad efterfrågan på lantmätare i privat verksamhet. Bristen på utbildade och erfarna lantmätare i förrättningsverksamheten har påverkat både Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas kompetensförsörjning. Det finns indikationer på att antalet utbildningsplatser som gäller utbildning av lantmätare har ökat, men det är svårt att dra några slutsatser om vilken effekt det kommer att få för Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas kompetensförsörjning.

Under de senaste åren har utvecklingen i Sverige inom olika samhällsområden inneburit nya krav och utmaningar. Det har lett till flera beslut av riksdagen och regeringen som gäller bland annat utbyggnad av infrastruktur som järnvägar och vägar, utbyggnad av kriminalvården, utbyggnad av det svenska totalförsvaret och andra åtgärder för att stärka Sveriges infrastruktur både ur ett samhällsperspektiv och ur ett säkerhetsperspektiv. Flera av de beslut som fattats och som genomförs av statliga myndigheter och statligt helägda bolag ställer nya krav på en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Den nu beskrivna utvecklingen och en analys av vilka förväntningar som behöver uppfyllas både utifrån stabilitet i en kommunal lantmäterimyndighets organisation och integritet i myndighetsutövningen, är utgångspunkter för utredningens förslag om nya bestämmelser i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger vilka villkor som ska vara uppfyllda för att regeringen ska ge en kommun ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

11.2.3 Sammanfattning

För att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet måste ett antal villkor enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vara uppfyllda. Villkoren bör utformas så att en kommunal lantmäterimyndighet har förutsätt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningar att stabilt och över tid svara för förrättningsverksamhet inom kommunen på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt.

För att upprätthålla legitimitet och rättssäkerhet måste en kommunal lantmäterimyndighets organisation och verksamhet vara fristående och självständig i förhållande till kommunen. En kommunal lantmäterimyndighet måste också ha en organisation och verksamhet som är robust, kompetent och stabil över tid.

Samhällsutvecklingen inom olika områden har inneburit ökade krav på en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet i hela landet. Riksrevisionen, de kommunala lantmäterimyndigheterna och Sveriges Kommuner och Regioner har också under de senaste åren utifrån olika perspektiv, i rapporter och skrivelser till regeringen, fört fram att villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i större utsträckning bör ta hänsyn till samhällsbyggnadsutvecklingen i den kommun som ansöker om tillstånd.

De kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet är ur många perspektiv väl fungerande och uppfyller i stora delar syftet med lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Samtidigt måste de villkor som ska vara uppfyllda för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet utformas utifrån de krav som nu måste ställas på en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet. Villkoren måste därför vara väl avvägda och hållbara över tid.

Utifrån dessa utgångspunkter bör de villkor som ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet vara befogade både utifrån ett kommunalt perspektiv och utifrån att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker. Villkoren bör utformas så att förrättningsverksamhet, som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för, bidrar till kommunens behov av lantmäterikompetens inom plan- och byggverksamheten och samtidigt till att förrättningsverksamheten, som en del av fastighetsbildningsverksamheten i hela landet, bidrar till samhällsintressen utifrån ett nationellt perspektiv.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

11.3 En tydligare bestämmelse om villkoren för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet

Beskrivningen i kapitel 10 visar att de kommunala lantmäterimyndigheterna är organiserade på olika sätt i olika kommuner och att sammansättningen och omfattningen av förrättningsärenden skiljer sig åt mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna. Vilka uppgifter utöver förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet utför varierar också. Kommunerna har valt olika lösningar när det gäller var inom kommunens verksamhet som den kommunala lantmäterimyndigheten är inordnad. Antalet förrättningslantmätare som tjänstgör i de kommunala lantmäterimyndigheterna varierar. Det är också otydligt i vilken utsträckning kommunen bidrar ekonomiskt till verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet.

Av Lantmäteriets tillsynsprotokoll (se kapitel 13) framgår att det förhållandevis ofta har riktats anmärkningar som gäller en kommunal lantmäterimyndighets medverkan i plan- och byggprocessen, inlånade medarbetare från kommunen, en kommunal lantmäterimyndighets organisatoriska placering inom kommunen och också andra frågor som gäller en kommunal lantmäterimyndighets oberoende i förhållande till kommunen.

Utredningens utvärdering i kapitel 10 visar att de nuvarande villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet uppfylls på olika sätt och i olika grad i de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. Regeringens praxis i tillståndsärenden förtydligar de villkor som i dag måste vara uppfyllda för att regeringen ska ge tillstånd till en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det finns därför, mot bakgrund av hur de nuvarande bestämmelserna i 2 § tillämpas av regeringen i tillståndsärenden och de olika synpunkter som har framförts av Lantmäteriet, kommunala lantmäterimyndigheter, andra myndigheter och sakägare, skäl att förtydliga och delvis förändra de villkor som ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utgångspunkten för utredningens förslag är att de kommunala lantmäterimyndigheterna är en viktig del i fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Utredningens förslag i detta kapitel handlar om att villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara utformade så att en kommunal lantmäterimyndighet

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ges goda förutsättningar att ha en stabil organisation som innebär självständighet i förhållande till kommunen och som gör det möjligt att svara för förrättningsverksamhet på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt i enlighet med vad som gäller för all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

11.3.1 Bestämmelsen om en kommunal lantmäterimyndighets geografiska verksamhetsområde bör behållas

Bedömning: Bestämmelsen i 2 § 1 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet, om att en kommunal lantmäterimyndighet har hela kommunen som sitt verksamhetsområde, fyller sitt syfte och bör behållas.

Skälen för utredningens bedömning

Det finns flera principiella skäl för att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska få hela kommunen som sitt verksamhetsområde.

Ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet innebär inte att staten har delegerat ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten till kommunen. Den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för fastighetsbildningsverksamheten och är organisatoriskt placerad inom den kommunala förvaltningen.

En kommun har inte behörighet att verka utanför kommunen om inte bestämmelserna om samverkan i 9 kap. kommunallagen (2017:725) är tillämpliga. Eftersom en kommunal lantmäterimyndighets uppgift är att svara för förrättningar och andra ärenden som är statlig verksamhet och som annars utförs av Lantmäteriet måste den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhetsområde vara tydligt avgränsat geografiskt.

Utredningen bedömer att bestämmelsen i 2 § 1 lagen om kommunal lantmäterimyndighet medför en klar och tydlig avgränsning av en kommunal lantmäterimyndighets geografiska verksamhetsområde. Den innebär att en kommunal lantmäterimyndighet inte är behörig att handlägga ärenden som gäller en annan lantmäterimyndighets geografiska verksamhetsområde samtidigt som den innebär att den

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala lantmäterimyndigheten inte kan begränsa sin verksamhet till att avse delar av den egna kommunen.

Bestämmelsen i 2 § 1 i lagen kommunal lantmäterimyndighet har fungerat väl i förhållande till Lantmäteriet, till andra kommuner och också i förhållande till andra myndigheter och annan statlig verksamhet. Utredningen bedömer därför att villkoret fortfarande är relevant och att det inte bör ändras.

11.3.2 En kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter ska förtydligas

Förslag: Enligt bestämmelsen i 2 § 2 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska en kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter väsentligen begränsas till förrättningsverksamhet.

Skälen för utredningens förslag

Av förarbetena till bestämmelsen i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att bestämmelsen har formulerats mot bakgrund av att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska vara självständig i förhållande till kommunen. Att en kommunal lantmäterimyndighet är självständig i förhållande till kommunen är av grundläggande betydelse för att iaktta kraven i regeringsformen om saklighet och opartiskhet och i förlängningen upprätthålla förtroendet för hela fastighetsbildningsverksamheten.

Det finns stora skillnader när det gäller på vilket sätt och i vilken omfattning de kommunala lantmäterimyndigheterna utför arbetsuppgifter i förhållande till kommunen (se kapitel 8 avsnitt 8.3.3 om omfattningen av de kommunala lantmäterimyndigheternas uppdragsverksamhet som genomförs åt kommunen och kapitel 10 avsnitt 10.3.4 om de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter genom sådan uppdragsverksamhet).

Bestämmelsen i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet bör därför fortsatt vara utformad så att det klart framgår att de kommunala lantmäterimyndigheternas medarbetare inte ska utföra arbetsuppgifter i kommunens verksamheter som kan riskera att skada för-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

troendet för den kommunala lantmäterimyndigheten. I förarbetena hänvisas till ett tidigare uttalande om att den förrättningsverksamma personalen i princip inte bör sysselsättas i sådana kommunala arbetsuppgifter utanför enhetens verksamhetsområde som kan medföra bindningar till vad som vid fastighetsbildningsverksamheten utgör kommunala partsintressen (prop. 1995/96:78 s. 50).

Utredningen bedömer att bestämmelsen i 2 § 2 fyller en viktig funktion och att den därför fortsatt ska beskriva att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet väsentligen ska begränsas till förrättningsverksamhet. Bestämmelsen tydliggör därmed den kommunala lantmäterimyndighetens självständighet i förhållande till kommunen. Medarbetare i den kommunala lantmäterimyndigheten ska alltså inte utföra kommunala arbetsuppgifter som kan gälla frågor som är kopplade till kommunala intressen i plan- och byggverksamheten eller i andra kommunala intressen.

I kapitel 9 avsnitt 9.5 har utredningen föreslagit en ny bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att de kommunala lantmäterimyndigheterna får utföra uppdragsverksamhet. Genom att förutsättningarna för en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet regleras i en särskild bestämmelse i lagen om kommunal lantmäterimyndighet kan villkoret i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet förenklas så att det, i fråga om en kommunal lantmäterimyndighets arbetsuppgifter, tydligt anges att en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet väsentligen ska begränsas till förrättningsverksamhet. Det innebär att en kommunal lantmäterimyndighet med bibehållen integritet och utifrån sin uppgift kan vara tillgänglig i samband med kommunernas handläggning av ärenden inom den kommunala plan- och byggprocessen och på så sätt ta tillvara de fördelar som finns med en kommunal lantmäterimyndighet.

Det innebär också att den myndighetsservice som den kommunala lantmäterimyndigheten ska ge tillgång till ska genomföras enligt bestämmelsen i 6 § förvaltningslagen (2017:900).

En kommunal lantmäterimyndighet ska också utföra arbetsuppgifter som inte innebär förrättningsverksamhet som framgår av annan lag, till exempel i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter och plan- och bygglagen (2010:900).

Utredningens förslag blir därför att bestämmelsen i 2 § 2 lagen om kommunal lantmäterimyndighet utformas så att den anger att kommu-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nen ska visa att den kommunala lantmäterimyndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet.

11.3.3 Bestämmelsen om en kommunal lantmäterimyndighets organisation ska förtydligas

Förslag: Bestämmelsen i 2 § 3 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska ange att myndighetens verksamhet har en tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och att myndigheten har en för ändamålet lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen.

Skälen för utredningens förslag

Av nuvarande 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att kommunen ska visa att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som kan beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas.

Utredningen föreslår att villkoren i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet förtydligas.

Utgångspunkter

Enligt villkoret är det två förutsättningar som i viss mån har olika syften som ska uppfyllas enligt villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Den första förutsättningen är att myndighetens verksamhet ska ha en tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas. Det innebär att den verksamhet som en kommunal lantmäteriverksamhet svarar för ska ha en sådan omfattning att det genom avgifter och andra intäkter finns ekonomiska förutsättningar att ha ett tillräckligt antal medarbetare med den kompetens som behövs för att svara för förrättningsverksamheten på ett effektivt och rättssäkert sätt. Den andra förutsättningen är att den kommunala lantmäterimyndigheten ska ha en för ändamålet lämplig organisation som innebär att både lokaler och medarbetare

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

är oberoende i förhållande till kommunens verksamhet. Som beskrivits i förarbetena anknyter myndighetens inplacering i den kommunala organisationen nära till villkoret i 2 § 2 om den kommunala lantmäterimyndighetens arbetsuppgifter (prop. 1995/96:78 s. 50). Dessa förutsättningar beskrivs närmare i följande avsnitt.

Regeringen har i ett av sina beslut i ett tillståndsärende enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet förtydligat att villkoret i 2 § 3 om att verksamheten har en sådan omfattning att nödvändig kompetens ska upprätthållas, inte ska förväxlas med villkoret i 2 § 4 om att minst två tjänstemän ska ha den kompetens som krävs för att handlägga förrättningar (se kapitel 10 avsnitt 10.2.6).

Det är utgångspunkterna för utredningens förslag om utformningen av bestämmelsen i 2 kap. 3 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Bestämmelsen i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska förtydliga de kommunala lantmäterimyndigheternas självständighet

Som utredningen har beskrivit i avsnitt 11.2 är myndigheters självständighet och oberoende i myndighetsutövningen en grundläggande princip i den svenska statsförvaltningen och helt avgörande för att myndigheten ska kunna iaktta kraven på saklighet och opartiskhet i 1 kap. 9 § regeringsformen. För att till fullo motsvara de krav som ställs måste myndigheten inte bara rent faktiskt vara objektiv i sin myndighetsutövning, utan det måste också framstå som att myndigheten är objektiv.

Detta gäller även de kommunala lantmäterimyndigheterna. På samma sätt som regeringen eller Lantmäteriet inte får påverka den kommunala lantmäterimyndighetens beslutsfattande i ett enskilt fall, får inte heller kommunen påverka handläggningen av förrättningsärenden. Inte heller den omständigheten att den kommunala lantmäterimyndigheten är inordnad i en kommuns förvaltning får leda till att den kommunala lantmäterimyndighetens självständighet kan ifrågasättas på objektiv grund.

Det är därför av stor vikt att kommunala lantmäterimyndigheter är fristående från kommunens verksamheter. Det innebär att en kommunal lantmäterimyndighet ska vara ekonomiskt oberoende och alltså ha en verksamhet som har tillräcklig omfattning för att genom avgifter och eventuell uppdragsverksamhet kunna finansiera

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

den verksamhet som den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för. Det innebär också att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha en lämplig organisation som innebär att myndighetens lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen. En kommunal lantmäterimyndighets integritet måste vara tydlig både internt inom den kommunala organisationen och från ett externt perspektiv.

Utredningens utvärdering och Lantmäteriets tillsynsprotokoll har visat att det inom vissa kommuner förekommer situationer som kan leda till att den kommunala lantmäterimyndighetens självständighet kan ifrågasättas i vart fall på objektiv grund.

Det kan till exempel handla om att medarbetare som inte är organisatoriskt placerade i den kommunala lantmäterimyndigheten utför arbetsuppgifter i den verksamheten, eller att medarbetare som är anställda i den kommunala lantmäterimyndigheten utför arbetsuppgifter inom den kommunala förvaltningen utan att detta redovisas på ett tillräckligt transparent sätt. Det kan också handla om att det inte finns säkerställda rutiner för att en förrättningslantmätare som bistår kommunen i plan- och byggprocessen inte är samma lantmätare som sedan fattar beslut i förrättningen som ett led i att genomföra planen. Det finns också exempel på att kommuner överför medel till den kommunala lantmäterimyndigheten utan att det anges vilken verksamhet som den kommunala lantmäterimyndigheten har begärt ersättning för.

Dessa exempel beskriver enligt utredningen att den kommunala lantmäterimyndighetens självständighet i vissa fall skulle kunna ifrågasättas på objektiv grund.

Bestämmelsen i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver därför tydliggöras. En kommunal lantmäterimyndighets självständighet i förhållande till kommunen är viktig för att tillgodose kravet på rättssäkerhet i verksamheten. Ett förtydligande av bestämmelsen i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet bidrar till de kommunala lantmäterimyndigheternas integritet i förhållande till kommunen och till de kommunala lantmäterimyndigheternas viktiga del av genomförandet av fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Det bör därför i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet tydligt framgå att den kommunala lantmäterimyndigheten ska ha en verksamhet som har tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas. Myndigheten ska också ha en för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ändamålet lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen.

Verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet ska ha en tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas

En grundläggande förutsättning för verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighets är att förrättningsverksamheten har en sådan omfattning att den kommunala lantmäterimyndigheten finansieras genom avgifter enligt principen om full kostnadstäckning. Verksamheten måste alltså ha en sådan omfattning att intäkterna från avgifterna i förrättningsverksamheten kontinuerligt är tillräckliga så att myndigheten är robust och har en grundläggande kapacitet att hantera förändringar i antalet anställda eller tillfälliga ändringar i ärendevolym. Intäkterna genom avgifter för förrättningsverksamhet och annan verksamhet ska finansiera kostnaderna för bland annat kontorsutrustning, lokaler, löner och kompetensutveckling för medarbetarna. Det förutsätter en verksamhet som har en ekonomisk stabilitet över tid för att kontinuitet och rättssäkerhet ska kunna säkerställas. Det innebär att verksamhetens ekonomiska bärkraft inte bör bedömas utifrån kortsiktiga trender i ärendevolymer. Bedömningen bör göras utifrån en långsiktig bedömning som beaktar kommunens utveckling, möjligheten att rekrytera och behålla kompetens samt variationer i ärendevolymer. Det ger förutsättningar för självständighet i den myndighetsutövning som förrättningsverksamhet innebär och också förutsättningar för att sakägare som genom avgifter ska stå för kostnaderna behandlas lika i hela landet.

Den kommunala lantmäterimyndigheten ska ha en för ändamålet lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen

En viktig del i utformningen av villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet är att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha en för ändamålet lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen. Det är viktigt att en kommunal lantmäterimyndighet framstår som objektiv för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

utomstående. Det räcker alltså inte att den kommunala lantmäterimyndighetens organisation rent faktiskt är objektiv. Det är därför viktigt att en kommunal lantmäterimyndighets organisation är tydlig och transparent särskilt i fråga om den kommunala lantmäterimyndighetens lokaler och medarbetare.

Tydligt avgränsade lokaler ger förutsättningar för att säkerställa en kommunal lantmäterimyndighets integritet och opartiskhet i myndighetsutövningen. Medarbetare i en kommunal lantmäterimyndighet ska organisatoriskt höra till den kommunala lantmäterimyndigheten för att säkerställa att rekrytering sker utifrån myndighetens behov, utan påverkan av kommunen, och för att säkerställa att medarbetare inte tillhör en organisation som är underställd kommunens politiska ledning. För att en kommunal lantmäterimyndighets lokaler och medarbetare ska vara oberoende till kommunen behöver också den kommunala lantmäterimyndighetens organisatoriska placering vara fristående från kommunens politiska ledning och kommunens organisation där kommunen agerar som sakägare i förrättningar.

Prövningen om villkoren i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet uppfylls ska göras utifrån förutsättningarna när prövningen sker

Av flera regeringsbeslut i tillståndsärenden enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att regeringen, utifrån samhällsutvecklingen och behov av ökad robusthet i förrättningsverksamheten, ställer högre krav på verksamhetens omfattning inte minst mot bakgrund av att fastighetsbildningsverksamheten har blivit mer komplex över tid. Faktorer som pekar på att fastighetsbildningsverksamheten inom kommuner har blivit mer komplex över tid är till exempel den samhällsutveckling som har inneburit ändrade boendemönster, stadsförtätning, utveckling av teknisk infrastruktur och förändrad markanvändning.

Villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller omfattningen av verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet och att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha en lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen, ska se till att en kommunal lantmäterimyndighet har möjlighet att genomföra förrättningsverksamheten med hög kompetens och stabilt över tid.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens bedömning är att regeringens beslut under de senaste åren om avslag på ansökningar om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet när myndighetens verksamhet inte beräknas få tillräcklig omfattning är väl beskrivna och grundar sig på en noggrann avvägning mellan statens ansvar för att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet är effektiv, enhetlig och rättssäker och kommunens intresse av att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt utredningen framstår det inte som lämpligt att i lagtexten uttrycka ett minimikrav till exempel på ett antal årsarbetskrafter eller ekonomisk omsättning på grund av risken för att specifika krav snabbt blir inaktuella. Det skulle dessutom minska utrymmet för att göra specifika överväganden i ett enskilt fall.

Villkoret i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska därför fortsatt prövas utifrån de förutsättningar som gäller vid den tidpunkt då prövningen ska ske, så som det redan uttrycks i nuvarande förarbeten till lagen om kommunal lantmäterimyndighet (jfr prop. 1995/96:78 s. 51).

Utredningens förslag innebär att de villkor enligt 2 § 3 som en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska uppfylla blir tydliga. Samtidigt finns ett utrymme för en enskild kommun att vid bedömningen av hur villkoren ska uppfyllas ta hänsyn till regeringens prövning och beslut i olika tillståndsärenden. Förslagen innebär alltså att det är möjligt att över tid, med hänsyn till hur samhället utvecklar sig, utifrån villkoret ställa såväl högre som lägre krav och också utgå från omständigheter i det enskilda fallet.

11.3.4 Villkoret som gäller antalet tjänstemän med kompetens och erfarenhet som krävs för handläggning av förrättningsärenden ska förtydligas

Förslag: Enligt bestämmelsen i 2 § 4 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska myndigheten ha ett tillräckligt antal medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningsärenden.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens förslag

Bestämmelsen i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet innehåller ett villkor om att minst två tjänstemän kommer att ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

Bestämmelsen tar sikte på att en kommunal lantmäterimyndighet behöver ha tillgång till den särskilda kompetens som lantmätare har för att kunna svara för förrättningsverksamhet på ett effektivt och rättssäkert sätt. Den nuvarande bestämmelsen anger att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha minst två tjänstemän som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

Den fråga som utredningen ska bedöma är hur villkoret i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet enligt nuvarande förhållanden bör utformas när det gäller en kommunal lantmäterimyndighets medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som behövs för att handlägga förrättningar inom kommunen.

Ett villkor som gäller den kompetens och erfarenhet som behövs för att handlägga förrättningar inom en kommun är viktigt för att säkerställa att förrättningsverksamheten genomförs med hög kompetens och stabilt över tid. Det är också befogat utifrån den ansvarsfördelning som gäller inom fastighetsbildningsverksamheten. Om staten ska överlåta uppgifter inom statlig myndighetsutövning till en kommunal lantmäterimyndighet har staten ett ansvar att se till att verksamheten kan bedrivas effektivt, enhetligt och rättssäkert. I det ingår bland annat att den kommunala lantmäterimyndigheten i alla avseenden ska ha den kompetens som krävs för att bedriva verksamheten. Det gäller alla delar av förrättningsverksamheten och alltså såväl rättslig som mätningsteknisk kompetens och annan kompetens som behövs.

Utifrån nuvarande bestämmelser i arbetsrättslig lagstiftning och avtal mellan arbetsmarknadens parter drar utredningen slutsatsen att två medarbetare med den särskilda kompetens som anges i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte är tillräckligt för att en kommunal lantmäterimyndighet kontinuerligt ska kunna svara för förrättningsverksamheten inom kommunen. Hur många medarbetare som behövs måste också bedömas utifrån hur omfattande förrättningsverksamheten inom kommunen kommer att vara så att det blir möjligt att genomföra förrättningsverksamheten på det sätt som anges i 2 § 3 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för ställer krav på att förrättningsärenden handläggs och beslut fattas av medarbetare som har en tillräcklig kompetens och erfarenhet. De kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet varierar både i fråga om omfattning och vilka ärenden som handläggs inom varje kommun. Enligt utredningens bedömning kan därför inte antalet medarbetare med särskild kompetens och erfarenhet av lantmäteriförrättningar i författning anges som ett visst antal utan det måste bedömas utifrån den förrättningsverksamhet som genomförs inom varje särskild kommun. Därför bedömer utredningen att det varken är nödvändigt eller lämpligt att i lagtext ange att ett visst minsta antal medarbetare ska ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar. Det skulle dessutom minska utrymmet för att göra specifika överväganden i ett enskilt fall.

Utredningen föreslår därför att bestämmelsen i 2 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ändras så att den anger att myndigheten ska ha ett tillräckligt antal medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

11.3.5 En kommunal lantmäterimyndighet ska använda ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller

Förslag: Enligt bestämmelsen i 2 § 5 lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska en kommunal lantmäterimyndighet använda ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet.

Skälen för utredningens förslag

Den nuvarande bestämmelsen i 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger att kommunen ska visa att den kommunala lantmäterimyndighetens informationssystem kommer att få en sådan teknisk standard som säkerställer det informationsutbyte mellan stat och kommun som behövs inom lantmäteriområdet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

För att förrättningsverksamheten i hela landet ska kunna bedrivas effektivt, enhetligt och rättssäkert är det nödvändigt att det finns ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som är tillgängliga och används i all förrättningsverksamhet. Ett gemensamt ärendehanteringssystem och gemensamma tekniska handläggningsstöd skapar förutsättningar för att följa upp kvaliteten i förrättningsverksamheten och ger samtidigt underlag för att utveckla en mer effektiv arbetsprocess. Ett gemensamt ärendehanteringssystem och gemensamma tekniska handläggningsstöd är därmed en viktig förutsättning för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet samtidigt som systemet ger en stabil grund för en enhetlig och kontinuerlig uppföljning och redovisning av all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet.

Att en kommunal lantmäterimyndighet använder ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller innebär också att den kommunala lantmäterimyndighetens integritet förstärks genom att ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd blir integrerat med och utformat utifrån förrättningsverksamheten och därmed inte en del av kommunenens uppföljningssystem.

Utredningen har i kapitel 7 redovisat sina överväganden och lämnat förslag till ändringar som gäller statens övergripande stöd till all förrättningsverksamhet. Utredningens förslag i kapitel 7 innebär att Lantmäteriet ska tillhandahålla ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd till all förrättningsverksamhet och att all förrättningsverksamhet ska använda dessa tekniska stöd. Det syftar till att öka förutsättningarna för att följa upp förrättningsverksamheten i hela landet både kontinuerligt och genom redovisning i Lantmäteriets årsredovisning och därmed öka förutsättningarna för all förrättningsverksamhet att bedrivas effektivt, enhetligt och rättssäkert. En utförligare redogörelse av utredningens överväganden som gäller ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd för att kunna följa upp och redovisa resultat i all förrättningsverksamhet beskrivs i kapitel 7 avsnitt 7.3.6.

Det är därför av stor betydelse att ett villkor för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är att den kommunala lantmäterimyndigheten använder ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det innebär att bestämmelsen i 2 § 5 lagen om kommunal lantmäterimyndighet ändras så att ett villkor för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är att myndigheten använder ärendehanteringssystem och tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av Lantmäteriet.

11.3.6 Villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska fortlöpande uppfyllas

Förslag: Kommunen ska, efter att tillstånd meddelats, visa att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

Skälen för utredningens förslag

Av utredningens utvärdering i kapitel 10 framgår att kraven för att uppfylla villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har förändrats över tid. Regeringens beslut i tillståndsärenden har i varje tillståndsärende tydligt angett hur de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska beaktas och bedömas vid prövningen av en ansökan om att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen bedömer att bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet behöver tydliggöras så att det framgår att de villkor som ska vara uppfyllda för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet också fortlöpande ska vara uppfyllda. Det ger förutsättningar för att verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet har en verksamhet som är robust och stabil över tid.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tydliggöras genom att det av ett nytt andra stycke framgår att kommunen ska visa att de villkor som beskrivs i ansökan och som ska vara uppfyllda för att regeringen ska bevilja tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet också fortlöpande uppfylls över tid. Det innebär att villkoren ska tolkas utifrån utvecklingen över tid så att villkoren ska

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

uppfyllas både utifrån regeringens beslut om tillstånd för en kommun att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och också utifrån de villkor som över tid bör uppfyllas utifrån samhällsutvecklingen och förändringar inom kommunen. Det ger den kommunala lantmäterimyndigheten förutsättningar att ha en verksamhet som är stabil och som utvecklas utifrån de krav som ställs på förrättningsverksamhet över tid.

11.4 En tydligare rättslig reglering av övergången till en kommunal lantmäterimyndighet

11.4.1 Bestämmelsen om ansökan om tillstånd bör inte ändras

Bedömning: Den nuvarande bestämmelsen i 3 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet om att ansökan ska ges in till Lantmäteriet och innehålla den utredning som behövs för ärendets prövning är ändamålsenlig.

Skälen för utredningens bedömning

Enligt den nuvarande bestämmelsen i 3 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska en kommun som vill inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ge in en ansökan om tillstånd till den statliga lantmäterimyndigheten. Ansökan ska vara skriftlig och innehålla den utredning som behövs för ärendets prövning. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att Lantmäteriet med eget yttrande ska överlämna ärendet till regeringen för avgörande (prop. 1995/96:78 s. 48 och 73).

Det har från kommunala lantmäterimyndigheter framförts synpunkter på att Lantmäteriet tillåts yttra sig över ansökan utan att kommunerna bereds tillfälle att bemöta Lantmäteriets ställningstaganden. Utredningen kan konstatera att regeringen i flera fall där Lantmäteriet föreslagit avslag på ansökan berett kommunen tillfälle att bemöta Lantmäteriets synpunkter innan regeringen fattat beslut i ärendet.

Den kommun som vill ansöka om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet har ansvaret för att ansökan innehåller en utred-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ning som är tillräcklig för att ärendet ska kunna prövas. Kommunen har alltså goda möjligheter att utforma ansökan på ett sådant sätt att den kan visa att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda. Genom de ändringar som utredningen föreslår i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet förtydligas vilka villkor som ska gälla för att få tillstånd till att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Förtydligandena kan också ge kommunerna bättre möjligheter att i sin ansökan om tillstånd mer utförligt beskriva hur den kommunala lantmäterimyndigheten skulle uppfylla de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen bedömer mot denna bakgrund att bestämmelsen om ansökningsförfarandet är ändamålsenlig och väl fungerande. Det saknas därmed skäl att föreslå någon ändring i 3 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

11.4.2 Bestämmelserna om en kommunal lantmäterimyndighets upphörande bör inte ändras

Bedömning: Den nuvarande bestämmelsen i 7 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet om en kommunal lantmäterimyndighets upphörande uppfyller sitt syfte och bör inte ändras.

Skälen för utredningens bedömning

Utredningen kan konstatera att det sällan förekommer att en kommun som har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet väljer att upphöra med verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten. Sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes har det endast skett vid tre tillfällen.

Fastighetsbildningsverksamhet är ett statligt ansvar och det är frivilligt för en kommun att ansöka om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Bestämmelsen i 7 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att en kommun som inte längre vill svara för verksamheten vid en kommunal lantmäterimyndighet ska anmäla detta till den statliga lantmäterimyndigheten, och att tillståndet därefter efter viss tid upphör att gälla, fyller alltså en viktig funktion för att betona frivilligheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Enligt utredningen behöver det inte anges i 7 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet att pågående förrättningar och andra ärenden ska överlämnas till Lantmäteriet senast när den kommunala lantmäterimyndigheten upphör med sin verksamhet. Bestämmelsen i 7 § innebär att den kommunala lantmäterimyndighetens tillstånd upphör vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan anmälan kom in till Lantmäteriet. Utredningens bedömning är att det därmed finns god tid för att förbereda överlämning av ärenden till Lantmäteriet.

Utredningen bedömer alltså att bestämmelsen i 7 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet uppfyller ett viktigt syfte. Några tillämpningsproblem har utredningen inte kunnat identifiera. Det saknas därmed skäl att föreslå några ändringar.

11.4.3 En ny bestämmelse om överlämnande av pågående ärenden när en kommunal lantmäterimyndighet inrättas

Förslag: Enligt 4 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska pågående förrättningsärenden lämnas över till den kommunala lantmäterimyndigheten med undantag för förrättningsärenden som en kommunal lantmäterimyndighet enligt 5 § i samma lag ska överlämna till Lantmäteriet och ärenden som av särskilda skäl inte bör överlämnas.

Skälen för utredningens förslag

Lagen om kommunal lantmäterimyndighet innehåller en bestämmelse i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som anger när verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet ska påbörjas efter att regeringen har meddelat tillstånd att inrätta en ny kommunal lantmäterimyndighet. Enligt 4 § första stycket ska en kommunal lantmäterimyndighet börja sin verksamhet vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan tillståndet meddelades. Enligt 4 § andra stycket får verksamheten påbörjas tidigare om den statliga lantmäterimyndigheten i det enskilda fallet beslutar om det.

Bestämmelserna i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger alltså när en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet på-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

börjas vilket innebär att nya ansökningar om förrättningar ska ges in till den nya kommunala lantmäterimyndigheteten när verksamheten påbörjas och att nya ansökningar ska ges in till Lantmäteriet när en kommunal lantmäterimyndighet har upphört.

Det finns däremot inga bestämmelser som reglerar hur pågående förrättningsärenden ska överlämnas när en ny kommunal lantmäterimyndighet påbörjar sin verksamhet. Utredningen har i kapitel 10 avsnitt 10.4 redovisat en sammanfattning av de erfarenheter Lantmäteriet har från bland annat införandet av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna. Det kan konstateras att övergången i sig krävde stora resurser och därmed orsakade kostnader för lantmäterimyndigheterna.

Som både Lantmäteriet och flera kommunala lantmäterimyndigheter har framhållit saknas det bestämmelser om överlämning av pågående ärenden vid övergången till en kommunal lantmäterimyndighet.

Det behöver förtydligas vilka pågående ärenden som ska lämnas över vid övergången från Lantmäteriet till en ny kommunal lantmäterimyndighet

För en kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats och för de berörda sakägarna är det viktigt att det är tydligt om och i så fall vilka pågående ärenden som ska lämnas från Lantmäteriet till den kommunala lantmäterimyndigheten. För den kommunala lantmäterimyndighet som inrättas är det också viktigt att pågående ärenden lämnas över så snart verksamheten ska börja enligt bestämmelsen i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det är också viktigt att avgifter för förrättningsärenden kan tas ut av den myndighet som faktiskt handlägger förrättningsärendet.

Det är på det beskrivna sättet som överlämnandet av ärenden har hanterats i praktiken av Lantmäteriet och de senast inrättade kommunala lantmäterimyndigheterna.

Att överlämnande av förrättningsärenden mellan lantmäterimyndigheterna inte är reglerat i författning har i vissa fall medfört onödiga överlämningar som innebär att ärenden först har lämnats över från den statliga lantmäterimyndigheten, det vill säga Lantmäteriet, till den nya kommunala lantmäterimyndigheten, för att därefter överlämnas från den kommunala lantmäterimyndigheten till Lantmäte-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

riet bland annat med stöd av 5 § 1–4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt utredningens bedömning bör det tydliggöras i vilka fall pågående ärenden ska överlämnas av Lantmäteriet när en ny kommunal lantmäterimyndighet inrättas och påbörjar sin verksamhet.

En ny bestämmelse i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att pågående ärenden som huvudregel ska lämnas över från Lantmäteriet till den kommunala lantmäterimyndigheten

När det gäller själva övergången till en kommunal lantmäterimyndighet har lagstiftarens avsikt varit att Lantmäteriet ska behålla ansvaret för pågående förrättningsärenden (prop. 1995/96:78 s. 74).

Enligt utredningen bör bestämmelser om överlämnande av förrättningsärenden när en kommunal lantmäterimyndighet inrättas utformas utifrån de bättre förutsättningar som bland annat ett gemensamt ärendehanteringssystem innebär att överlämna pågående förrättningsärenden mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter.

Också de krav på effektivitet som ställs på förrättningsverksamheten och sakägarnas intressen av en tydlig och förutsägbar handläggning av ett förrättningsärende talar för att pågående ärenden som huvudregel ska överlämnas till en nyinrättad kommunal lantmäterimyndighet.

Även om det framgår av Lantmäteriets erfarenheter vid inrättandet av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna att myndigheterna har kunnat lösa frågan om överlämning av pågående ärenden bedömer utredningen att det saknas bestämmelser om vilken myndighet som har ansvaret för pågående ärenden vid övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet. Det bör därför förtydligas hur pågående ärenden ska överlämnas. Det handlar dels om att effektivisera myndigheternas hantering av övergången, dels om förutsägbarhet för de sakägare som har pågående förrättningar och därmed påverkas av övergången.

Utredningen föreslår därför att det ska införas en ny bestämmelse i 4 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som innebär att Lantmäteriet med vissa undantag ska överlämna pågående förrättningsärenden och andra ärenden när en ny kommunal lantmäterimyndighet inleder sin verksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Ärenden som inte behöver lämnas över från Lantmäteriet till en ny kommunal lantmäterimyndighet

Av effektivitetsskäl bör det av den föreslagna bestämmelsen i 4 § tredje stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgå att den statliga lantmäterimyndigheten inte behöver överlämna sådana ärenden som enligt 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska överlämnas till Lantmäteriet för att handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Det innebär att handläggningen av sådana ärenden ska fortsätta hos Lantmäteriet utan att handläggningen fördröjs.

I bestämmelsen bör det också införas ett undantag som innebär att Lantmäteriet inte ska överlämna förrättningsärenden och andra ärenden om det är uppenbart oskäligt. Det kan röra sig om ärenden där beslut har fattats och som endast inväntar laga kraft eller omfattande ärenden där det endast återstår mindre åtgärder innan ärendet kan avgöras. Det kan också beaktas om en överlämning av andra orsaker skulle få orimliga konsekvenser för de sakägare som berörs, till exempel genom att handläggningen fördröjs i allt för stor utsträckning.

Vissa frågor vid överlämnande behöver inte regleras i författning

Utredningen bedömer att flera av de frågor som uppstår vid en övergång till eller från en kommunal lantmäterimyndighet är av organisatorisk karaktär som inte behöver regleras i författning. Det kan till exempel handla om att en kommun behöver inrätta funktioner så att den kommunala lantmäterimyndigheten ska kunna ta del av det övergripande stöd som Lantmäteriet är skyldig att tillhandahålla inom ramen för sitt övergripande ansvar. Det är alltså fråga om mer praktiska funktioner som dessutom kan förändras över tid. Sådana frågor bör därför inte regleras i författning utan bör lösas genom att en kommun som ansöker om tillstånd att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet noga överväger och i ansökan beskriver hur den kommunala lantmäterimyndigheten har förutsättningar att redan när myndigheten inrättas och börjar sin verksamhet uppfylla alla de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Övergång till en kommunal lantmäterimyndighet ska inte påverka sakägares kostnader för förrättningen

Att ansöka om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är ett beslut som fattas av en kommun. Det är inte en fråga som sakägare i ett enskilt ärende kan påverka. Övergången till en kommunal lantmäterimyndighet får därför inte påverka sakägarens kostnader för förrättningen. Vid övergången kan det uppstå två typer av kostnader, Lantmäteriets administrativa kostnader för att hantera och lämna stöd vid själva överlämnandet och ökade förrättningskostnader i ett enskilt ärende på grund av visst dubbelarbete. Utredningens ställningstagande blir att Lantmäteriets administrativa kostnader bör finansieras genom att en särskild budget tillförs Lantmäteriet varje gång regeringen ger en kommun tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Den extra tid som kan behöva läggas på vissa förrättningsärenden i samband med bildandet av en kommunal lantmäterimyndighet ska inte belasta enskilda sakägare genom att avgifter tas ut för detta arbete. Den kostnaden bör enligt utredningen i stället finansieras genom de avgifter som tas ut för det övergripande stöd som ingår i avgifterna för all förrättningsverksamhet.

11.5 Det saknas skäl att införa en särskild bestämmelse om säkerhetskänslig verksamhet i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen ska enligt sina direktiv överväga om ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet bör överlämnas till Lantmäteriet.

Bedömning: Utredningen har i kapitel 9 lämnat förslag som innebär att om det när ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Utredningen bedömer därför att det inte finns behov av att utforma villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utifrån de krav som annars skulle behöva ställas när det gäller handläggning av förrättningsärenden som omfattas av säkerhetsskyddslagen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens bedömning

I kapitel 9 avsnitt 9.3.4 har utredningen föreslagit en bestämmelse om att en kommunal lantmäterimyndighet, om det när ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten. Skälen för det förslaget, det vill säga att det ökar möjligheten till ett fullgott säkerhetsskydd och att det är alltför resurskrävande för en kommunal lantmäterimyndighet att upprätthålla de krav som ställs på till exempel säkerhetsprövade medarbetare, har redovisats utförligt i det avsnittet.

Alternativet till utredningens förslag i kapitel 9 avsnitt 9.3.4 skulle vara att införa en bestämmelse i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att kommunen ska visa att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att ha sådan behörighet, kompetens och lämpliga lokaler som krävs för att handlägga förrättningar som berör säkerhetskänslig verksamhet. En sådan lösning är dock inte lika ändamålsenlig som att alla förrättningar som berörs av bestämmelserna om säkerhetsskydd enligt säkerhetsskyddslagen handläggs samlat inom ramen för en myndighet. Om kommunala lantmäterimyndigheter skulle handlägga dessa ärenden skulle det dessutom ställa höga och kostsamma krav på alla kommunala lantmäterimyndigheter som gäller särskild kompetens, lokaler, säkerhetsprövningar och andra åtgärder oavsett hur få ärenden som en enskild kommunal lantmäterimyndighet skulle komma att hantera. För att regeringen skulle kunna pröva en ansökan om inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet, skulle kommunen i ansökan eller Lantmäteriet i sitt yttrande behöva redovisa om sådana ärenden förekommer i kommunen och sannolikt också i vilken utsträckning. En sådan redovisning skulle behöva omfattas av sekretess.

Utredningen bedömer att det förslag som lämnats i kapitel 9 avsnitt 9.3.4 är lämpligt och uppfyller syftet med att ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet kan handläggas enhetligt och utifrån de krav som ställs enligt säkerhetsskyddslagen.

12 Samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter inom fastighetsbildningsverksamheten

12.1 Inledning

I lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet finns bestämmelser om förutsättningarna för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I landets 290 kommuner finns det nu 40 kommunala lantmäterimyndigheter som har inrättats efter regeringens tillstånd. De flesta av dessa kommunala lantmäterimyndigheter fick regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samband med att lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft den 1 januari 1996. Under 2010-talet och 2020-talet har ett antal kommuner ansökt om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Regeringen har beviljat två ansökningar om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (Haninge kommun år 2013 och Eskilstuna kommun år 2021).

En kommunal lantmäterimyndighet är organisatoriskt placerad inom en kommun och ska med regeringens tillstånd svara för förrättningar i fastighetsbildningsverksamhet inom kommunen. Ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet innebär inte att statens ansvar för fastighetsbildningsverksamhet har delegerats till en kommun. Det är alltså fortfarande staten som har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och den kommunala lantmäterimyndigheten svarar för statlig verksamhet genom handläggning av förrättningar inom fastighetsbildningsverksamhet. Den statliga lantmäterimyndigheten, Lantmäteriet, ansvarar för det övergripande stödet till all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet och svarar för förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

i de kommuner där det inte har inrättats en kommunal lantmäterimyndighet.

Detta sätt att fördela ansvaret för att handlägga förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten är ett ovanligt sätt att genomföra statlig verksamhet. Syftet med denna ansvarsfördelning är att samordna den nytta som lokal kännedom om fastigheterna, organisatorisk närhet till den kommunala plan- och byggprocessen och geografisk närhet till sakägare innebär med den kompetens som tillhandahålls all förrättningsverksamhet genom statens övergripande ansvar. Därmed ska fastighetsbildningsverksamheten i hela landet kunna svara mot kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

Det har vid utredningens möten med kommunala lantmäterimyndigheter, Sveriges Kommuner och Regioner och privata organisationer eller företrädare för sakägare framhållits att fördelen med en kommunal lantmäterimyndighet är lokal förankring av förrättningsverksamheten som innebär en bättre samordning med kommunens plan- och byggverksamhet vilket leder till enklare och effektivare beslutsprocesser.

De fördelar som uppnås genom inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet förutsätter att den kommunala lantmäterimyndigheten har möjlighet att uppfylla villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och därigenom också motsvara de krav som ställs på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all fastighetsbildningsverksamhet. En mindre kommunal lantmäterimyndighet med ett fåtal anställda kan ha svårt att vara tillräckligt flexibel när det uppstår variationer i förrättningsverksamheten. Variationerna kan vara av tillfällig karaktär och innebära exempelvis att antalet ärenden plötsligt ökar eller minskar avsevärt eller att komplexiteten i ärendena förändras. Även om staten genom Lantmäteriet har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten finns det inga bestämmelser som innebär att Lantmäteriet ska tillhandahålla medarbetare eller andra resurser till en kommunal lantmäterimyndighet vid större förändringar i förrättningsverksamheten av tillfällig karaktär. Det finns inte heller några bestämmelser som tillåter samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

Utredningen ska enligt sina direktiv ta ställning till frågan om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och till frågan om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningsverksamheten. Utgångs-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

punkten enligt direktiven är att den samlade resurs som antalet anställda inom all fastighetsbildningsverksamhet innebär ska kunna nyttjas på bästa sätt för att ge bättre förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

I detta kapitel tar utredningen enligt direktiven ställning till om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningsverksamheten.

12.2 Bakgrund till frågan om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter

Frågan om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter är inte ny. Frågan övervägdes i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet och lagstiftaren kom då fram till att det inte skulle införas en möjlighet till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

Frågan om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter har därefter tagits upp i olika sammanhang. I följande avsnitt redogör utredningen närmare för regeringens ställningstagande i samband med införandet av lagen om kommunal lantmäterimyndighet, olika utredningars förslag och Sveriges Kommuner och Regioners skrivelser till regeringen.

12.2.1 Regeringens ställningstagande i samband med införande av lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Av förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att ett antal kommuner hade tagit upp frågan om att kommuner skulle tillåtas samverka för att uppfylla villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och därmed kunna få tillstånd att inrätta en för flera kommuner gemensam lantmäterimyndighet. Som svar på denna fråga konstaterade regeringen att ansvarsfördelningen mellan stat och kommun inte medger att två eller flera kommuner har ett gemensamt ansvar för fastighetsbildningen. Regeringen ansåg att kommunal samverkan ofta är både naturlig och önskvärd i de fall staten ålägger kommunerna ansvar för ett verksamhetsområde, men framhöll att fastighetsbildningen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

är ett statligt ansvarsområde. Därmed kunde kommunala lantmäterimyndigheter inte tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan. (Prop. 1995/96:78 s. 48.)

Regeringens ställningstagande tydliggjorde att fastighetsbildning är ett statligt ansvarsområde och att lagen om kommunal lantmäterimyndighet inte innebär att ansvaret för fastighetsbildningen delegeras till en kommun som får tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

12.2.2 Förslag från utredningar

Frågan om samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningen aktualiserades senast 2023 i Försöksverksamhetskommitténs betänkande *Förändring genom försök* (SOU 2023:94).

Försöksverksamhetskommittén hade i uppdrag att identifiera och främja försöksverksamheter som kunde stärka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera samhällsutmaningar (dir. 2021:110).

Gällande fastighetsbildningsverksamheten föreslog Försöksverksamhetskommittén att kommuner i en försöksverksamhet under vissa förutsättningar skulle ges tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan (s. 263 ff. i kommitténs betänkande).

Syftet med Försöksverksamhetskommitténs förslag i denna del var att undersöka hur en gemensamt inrättad kommunal lantmäterimyndighet påverkar samhällsbyggnadsprocessen i kommunerna och hur det kan påverka både effektiviteten i fastighetsbildningsprocessen och tillhandahållandet av stöd och service inom området.

Försöksverksamhetskommittén föreslog också en försöksverksamhet där en kommunal lantmäterimyndighet skulle kunna ingå avtal med en annan kommunal lantmäterimyndighet om att utföra uppgifter inom förrättningsverksamheten. Inom ramen för en sådan avtalssamverkan skulle en kommunal lantmäterimyndighet kunna uppdra åt en förrättningslantmätare som är anställd i någon annan av de samverkande kommunala lantmäterimyndigheterna att handlägga och besluta vid förrättning på lantmäterimyndighetens vägnar (s. 26 i kommitténs betänkande).

Försöksverksamhetskommitténs förslag i denna del baserades på 9 kap. kommunallagen (2017:725) som reglerar samverkansmöjligheter mellan kommuner (s. 264 i kommitténs betänkande).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Försöksverksamhetskommitténs förslag har remissbehandlats. I Lantmäteriets remissvar framhöll myndigheten att en försöksverksamhet mellan kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan är olämplig. Lantmäteriet ifrågasatte syftet med förslaget och pekade på riskerna som förslaget kan leda till för informationssäkerheten och kvaliteten i fastighetsregistret, risken för att det uppstår höga kostnader vid överlämning av ärenden och att nuvarande resursbrist inom fastighetsbildningsverksamheten riskerade att förvärras.

Kommunerna var i sina remissvar positiva till förslaget och särskilt till avtalssamverkan eftersom sådan samverkan skulle ge möjlighet för kommuner att låna medarbetare av varandra vid behov. Flera kommuner framhöll som fördelar med avtalssamverkan att det skulle kunna bidra till att balansera ärendemängden över tid mellan olika kommunala lantmäterimyndigheter vilket skulle gynna samhällsbyggnadsprocessen.

En annan utredning som nyligen behandlat bland annat samverkan mellan kommuner är Kommunperspektivutredningen som år 2024 lämnade betänkandet *Steg mot stärkt kapacitet* (SOU 2024:6). Utredningen undersökte möjligheten att stärka kommuners kapacitet genom sammanläggningar av kommuner och genom samverkan. Utredningen konstaterade att många små kommuner står inför utmaningar som minskande befolkning, låg skattekraft och svårigheter att rekrytera personal vilket kan påverka deras långsiktiga förmåga att leverera samhällsservice.

I betänkandet beskrevs att det finns en blandad syn på kommunal samverkan. Fördelarna inkluderar förbättrad kompetensförsörjning och ökade resurser. Nackdelarna är ökade administrativa kostnader och risker för demokratin då insyn och ansvarsutkrävande kan försvåras. Utredningen framhöll att det finns behov av en mer strukturerad och strategisk samverkan, särskilt inom fasta geografiska samverkansområden, för att stärka kommunernas kapacitet.

12.2.3 Sveriges Kommuner och Regioners perspektiv på behovet av samverkan

Sveriges Kommuner och Regioner har under de senaste åren lyft frågan om olika former av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter och samverkan mellan kommuner i två skrivelser till regeringen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Den första skrivelsen lämnades till regeringen år 2018, *Hemställan angående kommunala lantmäterimyndigheter och det statliga Lantmäteriets roll* (Regeringskansliets diarienummer Fi2019/01262). I skrivelsen angavs att en viktig åtgärd för att öka effektiviteten är att möjliggöra för kommunerna att samordna hela samhällsbyggnadsprocessen. Mot den bakgrunden föreslogs i skrivelsen att regeringen ska ge kommunerna möjlighet att samverka om kommunala lantmäterimyndigheter.

Den andra skrivelsen lämnades till regeringen år 2022, *Skrivelse – Fler kommunala lantmäterimyndigheter (KLM) och samverkan mellan KLM* (Regeringskansliets diarienummer LI2023/01365). I skrivelsen lyftes behovet av samverkan mellan kommunerna genom kommunala lantmäterimyndigheter på nytt. Det angavs att regeringens tidigare ställningstagande i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet (där det enda skäl mot samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter som angavs var att fastighetsbildningen är ett statligt ansvar) framstår som en föråldrad syn på samverkan och att skälet mot samverkan väger lätt i jämförelse med de samhällsvinster som kan uppnås genom bättre resursnyttjande och effektivitetsvinster i samhällsbyggnadsprocessen när fastighetsbildningen har samband med plan- och byggprocessen. Det hemställdes därför att regeringen skulle ta initiativ till lagändringar som möjliggör för kommunala lantmäterimyndigheter att samverka med varandra samt möjliggör för kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan med andra kommuner.

12.3 Rättsliga förutsättningar för samverkan som utgångspunkter för utredningens överväganden

Enligt utredningens direktiv ska utredningen ta ställning till om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda. Utredningen ska också ta ställning till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningsverksamheten och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda. Utredningen ska särskilt överväga hur övergången till eller från samverkan i så fall ska regleras och genomföras och lämna nödvändiga författningsförslag.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I detta avsnitt beskrivs övergripande gällande rätt om kommunal respektive statlig samverkan och vilka generella utgångspunkter för de båda alternativen om samverkan som ligger till grund för utredningens bedömningar och ställningstaganden. I avsnitt 12.4 beskrivs utredningens överväganden och ställningstagande till om kommuner bör tillåtas att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan. Utredningens överväganden och ställningstagande till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas att samverka beskrivs i avsnitt 12.5.

12.3.1 Gällande rätt om samverkan

Kommunal samverkan

Bestämmelser om samverkan mellan kommuner finns i 9 kap. kommunallagen (2017:725). Av bestämmelserna framgår att det finns en möjlighet för kommuner att fullgöra uppgifter genom en gemensam nämnd (9 kap. 21 §) och en möjlighet till avtalssamverkan som innebär att kommunens uppgifter helt eller delvis utförs av en annan kommun eller annan region. Kommuner och regioner får med vissa begränsningar komma överens om att uppdra åt en anställd i en kommun eller region att besluta i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden i en annan kommun eller region (9 kap. 37 §). Dessa bestämmelser reglerar alltså hur kommuner kan samarbeta över kommungränser för att utföra kommunala uppgifter, det vill säga uppgifter som ligger inom den kommunala kompetensen.

Av förarbetena till bestämmelserna om samverkan i kommunallagen framgår att kommunala lantmäterier, som inte är nämnder och som inte heller kan inrättas i form av en nämnd, inte kan omfattas av bestämmelsen om samverkan genom en gemensam nämnd (prop. 1996/97:105 s. 40).

Statlig samverkan

De rättsliga förutsättningarna för samverkan mellan statliga myndigheter anges i 8 § förvaltningslagen (2017:900). Av första stycket framgår att en myndighet inom sitt verksamhetsområde ska samverka med andra myndigheter. Av förarbetsuttalanden framgår bland

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

annat att det är fråga om en generell skyldighet för statliga myndigheter att samverka. En myndighet måste dock prioritera sina huvuduppgifter och därmed själv avgöra om den kan avsätta resurser för samverkan med en annan statlig myndighet. Eftersom myndigheternas verksamhet enligt legalitetsprincipen styrs av de bestämmelser som lagstiftaren har beslutat om eller av föreskrifter som regeringen har behörighet att besluta om får det till exempel inte förekomma samarbetsorgan som oberoende av tillämpliga författningar eller föreskrifter fattar beslut som inte kan härledas till någon av de samverkande myndigheterna. (Prop. 2016/17:180 s. 71.)

Samverkan mellan statliga myndigheter kan därmed inte innebära att en statlig myndighet genomför en annan statlig myndighets myndighetsutövning.

För statliga förvaltningsmyndigheter finns även en bestämmelse i 6 § andra stycket myndighetsförordningen (2007:515) som anger att myndigheten ska verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet.

12.3.2 Övergripande utgångspunkter för en eventuell rättslig reglering av samverkan inom fastighetsbildningsverksamheten

Enligt direktiven ska utgångspunkten för utredningens överväganden i dessa frågor vara att de personella resurser som finns tillgängliga inom fastighetsbildningsverksamheten nyttjas på bästa sätt och därmed kan ge bättre förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Utredningens direktiv innebär att statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten inte ska förändras utan staten ska även i fortsättningen ha det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten.

Utredningen ska alltså utifrån bestämmelserna om en kommunal lantmäterimyndighets behörighet att svara för viss förrättningsverksamhet överväga olika former av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter. Utredningen redovisar i det följande sina utgångspunkter som gäller de rättsliga förutsättningarna för olika former av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter, behovet av

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

utökade möjligheter till samverkan och vilka effekter samverkan i olika former skulle kunna innebära.

De rättsliga förutsättningarna för samverkan

Mot bakgrund av det utredningen har beskrivit i föregående avsnitt om den nuvarande rättsliga regleringen av en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde är regeringens bedömning att kommuner inte kan tillåtas inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan som beskrivs i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortfarande en relevant utgångspunkt för utredningens bedömningar (regeringens bedömning beskrivs i avsnitt 12.2.1).

Fastighetsbildningsverksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet ingår inte i den kommunala kompetensen. Staten har behållit det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten och all förrättningsverksamhet är en statlig verksamhet. Det betyder att ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet inte innebär att staten har delegerat ansvaret till kommunen. Den kommunala lantmäterimyndigheten är inte heller en kommunal nämnd. Det innebär att varken bestämmelsen om en gemensam nämnd i 9 kap. 21 § kommunallagen eller bestämmelsen om avtalssamverkan enligt 9 kap. 37 § kommunallagen kan tillämpas för att reglera samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter för att handlägga förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten.

För att kunna tillämpa bestämmelserna om samverkan i kommunallagen i en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet, skulle ansvaret för fastighetsbildningen behöva delegeras till kommunerna på samma sätt som ansvaret har delegerats till kommuner för plan- och byggverksamhet enligt plan- och bygglagen (2010:900). En sådan delegering skulle förutsätta lagstiftning som beslutas av riksdagen och gälla alla kommuner. Det skulle också innebära en förändring av de grundläggande principerna för hur huvudmannaskapet för fastighetsbildningsverksamheten i Sverige är organiserat i dag.

Inte heller förvaltningslagens bestämmelser om samverkan mellan statliga myndigheter kan tillämpas på de kommunala lantmäterimyndigheternas samverkan genom avtal. Förvaltningslagens bestämmelser tillåter inte att en myndighet utför arbetsuppgifter som innefattar myndighetsutövning åt en annan myndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

De redovisade bestämmelserna måste därför vara en utgångspunkt för utredningens analys av möjligheterna till samverkan i olika former mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

Gällande rätt medger alltså inte samverkan mellan kommuner genom att inrätta en gemensam kommunal lantmäterimyndighet. Gällande rätt medger inte heller att kommunala lantmäterimyndigheter samverkar med varandra med stöd av kommunallagen. Det alternativ som återstår är alltså att bedöma om det är lämpligt och angeläget att införa särskilda bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller möjligheten att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan eller samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter och också att bedöma om det är möjligt att införa sådana bestämmelser utan att förändra grunderna för hur fastighetsbildningsverksamheten är organiserad enligt gällande rätt.

Förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet för fastighetsbildningen i hela landet

En viktig utgångspunkt enligt utredningens direktiv är att de personella resurser som finns tillgängliga inom fastighetsbildningsverksamheten ska kunna nyttjas på bästa sätt och därmed ge bättre förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Utredningens överväganden måste därför göras både utifrån ett kommunalt och utifrån ett nationellt perspektiv.

Åtgärder som främjar syftet med lagen om kommunal lantmäterimyndighet ur ett kommunalt perspektiv får inte innebära försämrade förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Det följer också av allmänna förvaltningsrättsliga principer som anger att en åtgärd ska vara proportionerlig i förhållande till det syfte den är avsedd att uppnå.

En möjlighet till samverkan mellan kommuner genom att inrätta en gemensam kommunal lantmäterimyndighet eller en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommuner skulle kunna innebära fördelar utifrån kompetensförsörjning och flexibilitet för berörda kommunala lantmäterimyndigheter och därmed också fördelar för handläggningen av ärenden i de berörda kommunala lantmäterimyndigheterna. En grundläggande förutsättning för att utöka möjligheterna för kommunala lantmäterimyndigheter att samverka genom en gemensam

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunal lantmäterimyndighet eller genom avtalssamverkan är att en sådan samverkan skulle vara stabil över tid för att svara mot kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

Det måste också beaktas att en utökad möjlighet till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter genom en gemensam kommunal lantmäterimyndighet skulle kunna leda till vissa nackdelar och försämrade förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet för all fastighetsbildning i hela landet. Som framgår av Kommunperspektivutredningens generella analys av samverkanslösningar mellan kommuner i syfte att stärka kommuners kapacitet blir också nya utmaningar som uppstår som en följd av samverkanslösningar mellan kommuner alltmer komplexa. Det uppstår ökade administrativa kostnader. Det kan också vara svårare att styra verksamheten och få en överblick över var ärenden bereds och beslutas. Det leder i sin tur till risker för demokratin då insyn och ansvarsutkrävande försvåras. Viljan att samverka kan förändras över tid vid ett maktskifte i en av kommunerna vilket gör samverkan sårbar. (SOU 2024:6 s. 82–90.)

Vissa nackdelar som Lantmäteriet lyft i sitt remissvar till Försöksverksamhetskommitténs förslag om att tillåta olika former av samverkan för kommunala lantmäterimyndigheter har bland annat gällt de höga kostnaderna för att inrätta och eventuellt avveckla de kommunala lantmäterimyndigheter som skulle bildas som försöksverksamhet. Lantmäteriet har också påtalat att det finns risker utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv med anledning av att ansvaret för förrättningsverksamheten skulle blir mer otydligt (se även avsnitt 12.2.2).

Kommunala lantmäterimyndigheters perspektiv

Utredningen har genomfört ett antal intervjuer med ansvariga för kommunala lantmäterimyndigheter för att ta reda på varför det finns behov av utökade möjligheter till samverkan utifrån deras perspektiv.

De nuvarande kommunala lantmäterimyndigheterna varierar stort när det gäller antalet anställda, sammansättning av olika slag av förrättningsärenden och också omfattningen av de resurser som läggs på deltagande i den kommunala planprocessen. Behovet av att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller att samverka inom fastighetsbildningsverksamheten är därför främst för-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

knippat med en kommunal lantmäterimyndighets förmåga att kunna anpassa sig till tillfälliga förändringar.

Det kan handla om snabba förändringar i antal ansökningar om förrättningsärenden på grund av hög- eller lågkonjunktur som påverkar omsättning och exploatering av fastigheter. Det kan också handla om att utvecklingen i en kommun som i sin tur påverkar fastighetsbildningen förändras över tid. Det innebär att en kommunal lantmäterimyndighet inte i alla situationer kan möta förändringar som innebär en snabb ökning av ärenden och behov av att anställa fler medarbetare. Det kan också inträffa förändringar som innebär att antalet ärenden minskar i sådan utsträckning att intäkterna inte kan finansiera personalkostnader och andra kostnader i verksamheten inom den kommunala lantmäterimyndigheten.

Ett exempel på en förändring som krävde en mer permanent omställning gäller den kommunala lantmäterimyndigheten i Nacka där karaktären på förrättningsärendena ändrades från år 2014 på ett sätt som innebar att verksamhetens omfattning ökade i snabb takt. Nacka kommun tecknade i januari 2014 avtal om förlängning av tunnelbanan till Nacka. För den kommunala lantmäterimyndigheten innebar det att nya typer av förrättningsärenden, inkluderande bildande av 3D-fastigheter, kom in till myndigheten. Det krävde ökad kompetensutveckling och ökning av personalstyrkan hos myndigheten. I det inledande skedet av denna förändring påverkades handläggningstiderna negativt och kötiderna blev längre. Efter ett antal år stabiliserades situationen och de initiala svårigheter som uppstod som en effekt av de ändrade förutsättningarna för myndigheten hade då hanterats.

Ett annat exempel beskrivs i Lantmäteriets tillsynsprotokoll från 2021 där två kommunala lantmäterimyndigheter inledde ett samarbete för att minska kötider i sina respektive förrättningsverksamheter. Samarbetet mellan myndigheterna reglerades i ett avtal. Av Lantmäteriets tillsynsprotokoll beskrev de kommunala lantmäterimyndigheterna behovet av samverkan utifrån att ärendemängderna fluktuerar över tid och att det med rådande arbetsmarknad kan vara svårt att rekrytera rätt kompetens på kort sikt. Syftet med samarbetet var att nyttja resurserna mer effektivt och till en början att få ner kötider hos den ena lantmäterimyndigheten med hjälp från den andra lantmäterimyndigheten som hade överkapacitet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Ett ytterligare skäl som framhållits av vissa av de kommunala lantmäterimyndigheterna har varit att utökade möjligheter till samverkan skulle öka närheten till plan- och byggprocessen i fler kommuner.

Ansvariga chefer för kommunala lantmäterimyndigheter som har en mer omfattande förrättningsverksamhet och därmed fler anställda har inte uttryckt att tillfälliga förändringar som kan uppstå är något större problem.

Lantmäteriets perspektiv

Lantmäteriet anger i sitt remissvar angående Försöksverksamhetskommitténs förslag att frågan om de kommunala lantmäterimyndigheternas behov av ökad flexibilitet behöver analyseras utifrån villkoren för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. En central fråga är om verksamheten hos mindre kommunala lantmäterimyndigheter är tillräckligt omfattande för att säkerställa en robust och långsiktigt hållbar verksamhet. Villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utgör grunden för att en kommun ska kunna inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och därigenom svara för förrättningsverksamhet. Om den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhet inte är tillräckligt omfattande kan det uppstå utmaningar som leder till behov av ökad flexibilitet som i sin tur gör den kommunala lantmäterimyndigheten beroende av olika samverkanslösningar.

12.3.3 Statistiskt underlag behöver förbättras

Som utredningen har beskrivit var det främsta motivet för införandet av lagen om kommunal lantmäterimyndighet att det uppstår effektivitetsvinster genom förbättrade möjligheter att samordna fastighetsbildningen med kommuners plan- och byggprocess. Utredningen har också redovisat att de nuvarande tekniska systemen inte ger förutsättningar för en kontinuerlig och enkel redovisning av de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet när det gäller olika ärendetyper och verksamhetens handläggningstider och resultat, utan att det ofta krävs manuell hantering för att kunna redovisa olika nyckeltal (se kapitel 6 och 7).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Den statistik som utredningen har kunnat inhämta tyder på att det på senare år har skett en ökning av de kommunala lantmäterimyndigheternas genomsnittliga handläggningstid, och att skillnaderna inte är stora i förhållande till Lantmäteriets handläggningstider (se bland annat Riksrevisionens rapport RiR 2022:3 och bilaga 3).

Ett antal privata fastighets- och byggbolag (Besqab, JM, K-Fastigheter, Riksbyggen och Skanska) har gått samman i Initiativet Bygg i Tid i syfte att driva frågan om kortare ledtider i kommunernas plan- och byggprocesser. Initiativet har redovisat ett antal förslag som syftar till att korta ledtiderna, där det bland annat föreslås att fler tillstånd till att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska lämnas och att kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samarbeta över kommungränser. Initiativet har även, tillsammans med Byggföretagen och Fastighetsägarna tagit fram ett nationellt ledtidsindex. Indexet är baserat på detaljplan- och bygglovsprocessen i 48 kommuner. Av 2024 års redovisning framgår bland annat att de kommunala lantmäterimyndigheterna i Västerås, Gävle, Helsingborgs, Karlstads, Kalmar, Östersunds, Trosa, Ängelholms och Höörs kommun placerar sig högst (det vill säga har kortast ledtider) inom sina respektive kategorier. Med lägst placering inom sina respektive kategorier placerade sig bland annat de kommunala lantmäterimyndigheterna i Huddinge, Södertälje och Värmdö kommun. (Se Nationellt Ledtidsindex 2024 s. 9.)

Av rapporten framgår att i kategorin stora kommuner (antal invånare >100 000) har samtliga kommuner en kommunal lantmäterimyndighet. Indexet varierar mellan 48 och 74 (där ett högt resultat innebär korta ledtider). Sju av totalt 18 kommuner placerar sig över det nationella genomsnittet om ett index på 60. I kategorin medelstora kommuner (antal invånare 50 000–100 000) har drygt hälften av kommunerna en kommunal lantmäterimyndighet. Indexet varierar mellan 46 och 77 och elva av totalt 20 kommuner placerar sig över 60. Av de elva som placerar sig över genomsnittet har sex kommuner en kommunal lantmäterimyndighet. I kategorin små kommuner (antal invånare <50 000) har ingen kommun en kommunal lantmäterimyndighet och indexet varierar mellan 39 och 85. Tre av totalt tio kommuner placerar sig över 60. (Se Nationellt Ledtidsindex s. 4 och 9.)

I rapporten redovisas också uppgifter om att en klar majoritet av kommunerna är nöjda med samarbetet med Lantmäteriet och att en-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

dast ett fåtal kommuner uppger att samarbetet med Lantmäteriet inte fungerar väl och att de då upplever långa ledtider och brister i handläggarnas lokalkännedom (se Nationellt Ledtidsindex 2024 s. 16).

Utredningens analys av resultatet av redovisningen i rapporten är att det varken går att utesluta eller säkert konstatera att förekomsten av en kommunal lantmäterimyndighet bidrar till effektivitet i fråga om kortare ledtider i plan- och byggprocessen. Flera kommuner utan kommunal lantmäterimyndighet ligger på liknande indextal avseende ledtider för plan- och byggprocessen som majoriteten av de kommuner som har en kommunal lantmäterimyndighet.

Med utredningens förslag i kapitel 7 om ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra gemensamma handläggningsstöd och Lantmäteriets ansvar för uppföljning av hela förrättningsverksamheten kan det förväntas att statistikunderlaget kommer att förbättras inom de kommande åren.

Sammanfattningsvis saknas det i nuläget tydligt statistiskt underlag för att bedöma hur effektiviteten i samhällsbyggnadsprocessen påverkas av att det finns kommunala lantmäterimyndigheter.

12.3.4 Utredningens bedömning av vilka utgångspunkter som är relevanta

Utredningen har i föregående avsnitt beskrivit några av de potentiella för- och nackdelar som skulle kunna följa av olika former av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

Det kan konstateras att Sveriges Kommuner och Regioner, flera kommunala lantmäterimyndigheter och företrädare för olika aktörer i byggbranschen framhåller utökade möjligheter till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter som en åtgärd som skulle förbättra samhällsbyggnadsprocessen och förkorta ledtiderna i kommunernas plan- och byggprocess. Samtidigt kan utredningen konstatera att det saknas ett tydligt statistiskt underlag eller annan uppföljning för att det ska vara möjligt att dra några säkra slutsatser.

Även om det saknas statistiskt underlag för att ledtiderna i samhällsbyggnadsprocessen konkret skulle förbättras är en relevant utgångspunkt för utredningen att flera kommuner och aktörer i branschen upplever kontakterna och samarbetet med en kommunal lantmäterimyndighet som enklare och smidigare jämfört med kontakterna med Lantmäteriet. Det har bland annat beskrivits att en

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

och samma handläggare kan hantera flera etapper i ett projekt och att de kommunala lantmäterimyndigheterna generellt är mer tillgängliga för stöd och service.

De fördelar som beskrivs av de kommunala lantmäterimyndigheterna och olika intressenter är alltså de fördelar som är motivet till nuvarande lagstiftning om kommunala lantmäterimyndigheter. När det gäller olika former av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter anges huvudsakligen att det skulle ge större stabilitet när antalet inkomna ärenden fluktuerar med kort varsel och att det skulle ge möjlighet för fler kommuner att uppfylla de villkor som ställs för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Ett syfte med att tillåta kommuner att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan skulle därför kunna vara att flera kommunala lantmäterimyndigheter som var och en har en för liten mängd förrättningsärenden för att genom avgifter kunna finansiera verksamheten gemensamt skulle få en mer omfattande och mer stabil organisation genom att bilda en myndighet i samverkan och därmed ha större möjlighet att svara mot de villkor som ställs på omfattningen av verksamheten. Det skulle också finnas större möjligheter för en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan att kunna hantera mer temporära förändringar i ärendemängden.

En möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan mellan flera kommuner, eller en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter, kräver ställningstagande i vissa principiella frågor. Som utredningen har beskrivit är ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten inte delegerat till en kommun. Enligt nuvarande bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet är en kommunal lantmäterimyndighets tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet geografiskt avgränsad till den egna kommunen. En kommunal lantmäterimyndighets geografiska behörighet är alltså klart avgränsad och lagstiftningen innebär därmed att ansvaret i det avseendet är tydligt och stabilt över tid. Även de kommunala lantmäterimyndigheternas behörighet att handlägga förrättningar och ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten avgränsas i lagen om kommunala lantmäterimyndigheter. En möjlighet att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan eller samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter riskerar att medföra otydligheter om vilken eller vilka kommuner som skulle

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bära det yttersta ansvaret för verksamheten och också svårigheter att bedöma verksamhetens stabilitet över tid och därutöver minskade möjligheter till insyn och ansvarsutkrävande.

Ansvaret för att handlägga förrättningar och ärenden är redan fördelat mellan den statliga lantmäterimyndigheten och de kommunala lantmäterimyndigheterna genom att en kommun kan få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten är ett statligt ansvar som ska ge förutsättningar för all förrättningsverksamhet att genomföras effektivt, enhetligt och rättssäkert. Förrättningsverksamhet genomförs av kommunala lantmäterimyndigheter och Lantmäteriet och är en ovanlig fördelning av hur genomförandet av statlig verksamhet är organiserat.

Eventuella bestämmelser om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter behöver utgå från denna ansvarsfördelning. Det behöver också beaktas att bestämmelserna i regeringsformen och kommunallagen bygger på grundprincipen att kommuner endast har behörighet inom den egna kommunen. Mot denna bakgrund måste en eventuell samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter genom en gemensam kommunal lantmäterimyndighet eller genom avtalssamverkan övervägas noggrant och utifrån att det skulle öka komplexiteten i den redan unika ansvarsfördelningen som bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet innebär.

Utredningens utgångspunkter för sina överväganden är alltså som det beskrivs i direktiven att de personella resurserna i fastighetsbildningsverksamheten ska nyttjas på bästa sätt och att staten även fortsättningsvis ska ha det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten som ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker i hela landet. Utredningen konstaterar också att en utgångspunkt måste vara att nu gällande bestämmelser inte medger någon form av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter. Det måste också beaktas att redan de nu gällande bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet innebär ett undantag som är unikt i statlig verksamhet genom en fördelning av ansvaret för förrättningar inom fastighetsbildningsverksamheten mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

12.4 Överväganden och ställningstagande till om kommuner ska tillåtas inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan

12.4.1 Inledning

När det gäller möjligheten att inrätta en gemensam kommunal lantmäterimyndighet för flera kommuners geografiska områden behöver ett antal viktiga frågor övervägas noggrant utifrån att en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan rättsligt sett skulle innebära en ny myndighetsform. En första fråga är om regeringsformen och grunderna för det svenska statsskicket tillåter en myndighet som ska utföra statlig myndighetsutövning med ett huvudmannaskap som är fördelat på två eller fler kommuner.

Andra frågor som behöver övervägas handlar om utformningen av bestämmelser som reglerar i vilken kommun och på vilken ort den gemensamma kommunala lantmäterimyndigheten ska inrättas, hur många kommuners område som en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle kunna avse och vilken geografisk närhet som kommunerna som skulle ingå i en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle behöva ha. Frågan om i vilken kommun och på vilken ort en gemensam kommunal lantmäterimyndighet skulle kunna inrättas omfattar till exempel frågor om gemensamma lokaler för den kommunala lantmäterimyndigheten som inrättas i samverkan. En annan fråga som uppstår är om de vinster med en kommunal lantmäterimyndighet som lokal kännedom innebär bibehålls även om medarbetarna arbetar tillsammans med kollegor i den kommunala lantmäterimyndighetens gemensamma lokaler. En kommunal lantmäterimyndighet med flera kommuner inom sitt ansvarsområde skulle också innebära att behörigheten för medarbetarna och ansvaret för de förrättningsärenden och andra ärenden som handläggs behöver klargöras i förhållande till alla de kommuner som ingår i en sådan organisation.

Andra viktiga frågor som behöver analyseras är de arbetsrättsliga förutsättningarna som ska gälla för medarbetare som arbetar i en kommunal lantmäterimyndighet som har bildats i samverkan. Det gäller till exempel frågor om vilken kommun som ska vara arbetsgivare och hur medarbetarnas arbetsuppgifter ska fördelas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det behöver övervägas om en kommun kan vara arbetsgivare för förrättningslantmätare och andra medarbetare som är behöriga att genomföra myndighetsutövning i en annan kommun.

Grundprincipen är att kommuner endast kan ansvara för angelägenheter inom den egna kommunen. Frågan om möjligheten att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan behöver därför bedömas utifrån att kommunallagens bestämmelser om samverkan mellan kommuner inte är tillämpliga på de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet och att någon delegation därmed inte kan ske med stöd av bestämmelser i kommunallagen.

En gemensamt inrättad kommunal lantmäterimyndighet skulle kunna bli mindre stabil och mer sårbar utifrån förändringar i politisk ledning i de berörda kommunerna. Det är frivilligt för en kommun att ansöka om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och det är frivilligt att fortsätta att ha en kommunal lantmäterimyndighet även efter det att tillstånd meddelats. En kommun som ingår i en gemensamt inrättad kommunal lantmäterimyndighet kan när som helst välja att, efter den tid som bestäms i författning, upphöra med verksamheten. Det kan bli administrativt komplicerat och en kostsam process om en kommun, som ingår i en gemensamt inrättad kommunal lantmäterimyndighet, vill upphöra med sin del av verksamheten medan den andra kommunen vill fortsätta med verksamheten.

En ytterligare fråga som uppstår är om det generellt är önskvärt att inrätta ett obegränsat antal kommunala lantmäterimyndigheter. Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och ansvar för all förrättningsverksamhet i de kommuner där det inte finns en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen bedömer att den statliga lantmäterimyndighetens ansvar för fastighetsbildningsverksamheten i stort och särskilda ansvar för vissa förrättningsärenden i hela landet också gör att frågan om en möjlighet att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan måste bedömas utifrån både statens och de kommunala lantmäterimyndigheternas sammantagna kompetens så att kraven på kompetens, effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet kan upprätthållas både i kommunala lantmäterimyndigheter och i den förrättningsverksamhet som Lantmäteriet ansvarar för.

Sammantaget är det ett stort antal viktiga rättsliga frågor som skulle behöva lösas för att införa en möjlighet att kunna inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Villkor för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan

För att kommuner ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan behöver ett antal villkor vara uppfyllda.

Villkoren behöver utformas så att ett inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan har förutsättningar att vara stabil över tid. De frågor som skulle behöva regleras i lagen om kommunal lantmäterimyndighet är följande.

Ansökan skulle ges in till Lantmäteriet av samtliga kommuner som vill inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Regeringen skulle fatta beslut om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan mellan flera kommuner och tillståndet skulle kunna ges om den kommunala lantmäterimyndigheten i samverkan uppfyller de villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

En kommunal lantmäterimyndighet skulle behöva lokaliseras till en ort som ligger inom någon av de kommuner som har ansökt om tillstånd.

12.4.2 Utredningens överväganden och ställningstagande

Bedömning: Utredningen bedömer att det finns anledning att avvakta med att införa en möjlighet att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan.

Att införa en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle medföra betydande kostnader och en ny myndighetsform för förrättningsverksamhet inom fastighetsbildningen. Det förutsätter därmed att införandet av en sådan möjlighet skulle medföra en tydlig fördel från ett kommunalt perspektiv och också utifrån ett nationellt och samhällsekonomiskt perspektiv.

Utredningen har i kapitel 11 föreslagit att villkoret i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet som gäller en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet och organisation ska förtydligas i syfte att förstärka förutsättningarna för en stabil verksamhet över tid i kommunala lantmäterimyndigheter. Behovet av flexibilitet i förrättningsverksamheten och förrättningsverksamhetens närhet till kommunernas plan- och byggverksamhet

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kan till stor del tillgodoses effektivt, enhetligt och rättssäkert på andra sätt än genom att införa en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan. Utredningen har också lämnat olika förslag som gäller fastighetsbildningsverksamheten och som innebär att förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet förbättras inom hela fastighetsbildningsverksamheten.

Utredningens bedömning är att det inte finns tillräckliga skäl för att nu ändra bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet på ett sätt som ger möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Utredningen uppfattar sitt uppdrag enligt direktiven som att frågorna om inrättande av kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan ska övervägas utifrån nuvarande bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet och därmed inte överväga frågor som skulle förutsätta en förändring av de villkor som ställs enligt bestämmelserna i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Samtidigt är det relevant att utredningen beskriver sina förslag i kapitel 11 om ändringar i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och som är en bakgrund till utredningens ställningstaganden i fråga om olika möjligheter till samverkan inom fastighetsbildningen. Utredningen har i kapitel 11 föreslagit att villkoret i 2 § som gäller en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet och organisation ska förtydligas i syfte att förstärka förutsättningarna en stabil verksamhet över tid i kommunala lantmäterimyndigheter.

Ett införande av en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan måste övervägas utifrån den ansvarsfördelning som gäller statens övergripande ansvar och ansvar för förrättningsverksamhet och ansvaret för förrättningsverksamheten enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet och också utifrån att det finns andra möjligheter för kommuner att samverka som följer av lagstiftning som inte ingår i utredningens uppdrag.

Ett införande av en obegränsad möjlighet att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan skulle innebära en i grunden förändrad ansvarsfördelning för förrättningsverksamheten. Det skulle också påverka hur de villkor som en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande ska uppfylla ska utformas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det måste också beaktas att det i dagsläget saknas tillräcklig statistik eller annat underlag för att bedöma om en kommunal lantmäterimyndighet över tid och kontinuerligt bidrar till att förkorta ledtiderna i plan- och byggprocessen. Den nu tillgängliga statistiken (se avsnitt 12.3.3 och Lantmäteriets rapport *Gemensamma nyckeltal 2024*) medger inte några säkra slutsatser. Mot den bakgrunden bedömer utredningen att det är svårt att avgöra om behovet av att införa en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan är tydligt både utifrån ett kommunalt och ett statligt perspektiv och utifrån ett mer övergripande samhällsperspektiv.

Som utredningen har redovisat i kapitel 10 och 11 är övergången från en statlig lantmäterimyndighet till en kommunal lantmäterimyndighet kostsam, vilket erfarenheter från inrättandet av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna visat. Kostnaderna för inrättandet av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna är det enda exemplet där kostnaderna för övergången har dokumenterats. Det har alltså inte varit möjligt för utredningen att ta fram fler uppgifter om kostnaderna för inrättande av kommunala lantmäterimyndigheter. Kostnaderna för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan mellan två eller flera kommuner kan vara svåra att bedöma och beräkna. Det finns dock inga omständigheter som talar för att inrättande av kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan skulle vara mindre kostsam för Lantmäteriet eller för kommunala lantmäterimyndigheter än inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet, och det oavsett om någon av kommunerna som får tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan redan har en befintlig kommunal lantmäterimyndighet. Kostnader skulle också uppstå om en eller flera kommuner efter att ett tillstånd från regeringen meddelats väljer att inte ingå i en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Mot bakgrund av att det är Lantmäteriet som har det övergripande ansvaret för att all förrättningsverksamhet i hela landet är effektiv, enhetlig och rättssäker skulle alltså Lantmäteriet behöva lägga ned stora resurser vid inrättande och eventuella upphörande av verksamheten som bedrivs av en kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats i samverkan. Det är kostnader som måste finansieras genom anslag eftersom sådana administrativa kostnader inte bör belasta sakägare genom avgifter i förrättningsverksamheten. För att det ska vara samhällsekonomiskt befogat att Lantmäteriet avsätter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

sådana resurser måste skälen för att införa en möjlighet för kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan vara särskilt starka och det måste vara tydligt att den eftersträvade effekten kan uppnås.

De skäl som har framförts för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan handlar i huvudsak om att förrättningsverksamheten kan bli mer effektiv och att det skulle innebära möjligheter att använda medarbetares kompetens på ett effektivt sätt för att få en jämnare ärendehantering och en effektivare medborgarservice. De beskrivna problemen med brist på kompetens kan till viss del hanteras inom ramen för befintlig lagstiftning och på frivillig väg, till exempel genom tillfälliga anställningar och beviljanden av tjänstledigheter. Det kan i sådana fall innefatta personalresurser både i Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter i hela landet.

Utredningens beskrivning visar att flera rättsliga och ekonomiska och utmaningar måste hanteras om det ska införas en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Att utreda och analysera förutsättningarna för att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan är en del av utredningens uppdrag. Utredningen har i tidigare kapitel redovisat ställningstaganden och förslag som avser förtydligande och förbättringar av förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i förrättningsverksamheten bland annat genom tydliggörande av bestämmelserna om statens övergripande ansvar för fastighetsbildningen, de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och villkoren för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen bedömer att flera av de förslag som utredningen lämnar i dessa delar har goda förutsättningar att leda till ett bättre samarbete mellan alla lantmäterimyndigheter och ett ökat övergripande stöd från Lantmäteriet. Samtidigt medför förslagen att de kommunala lantmäterimyndigheternas särskilda kompetens inom plan- och byggprocessen även fortsättningsvis tas till vara, medan vissa särskilda ärenden som kan vara kompetens- och resurskrävande i fortsättningen ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet. Även villkoren i 2 § som gäller en kommunal lantmäterimyndighets organisation förtydligas i syfte att förstärka förutsättningarna för en stabil verksamhet över tid i kommunala lantmäterimyndigheter.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens bedömning blir att flera av de förslag som utredningen lägger fram inom ramen för sitt uppdrag bör leda till att behovet av att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan genom särskilda bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet minskar. Tydliggörandet av Lantmäteriets ansvar för det övergripande stödet bör bland annat leda till förbättrade möjligheter att upprätthålla en hög kompetensnivå i hela landet. Utredningens förslag i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om villkoren för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och utredningens förslag i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsverksamhet bör leda till att kommunala lantmäterimyndigheter kan använda sina resurser effektivt och därmed ha goda förutsättningar för en stabil verksamhet med hög kompetensnivå.

Sammanfattningsvis bedömer utredningen att de skäl som för närvarande kan tala för att införa en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan mellan flera kommuner inte skulle innebära en tydlig samhällsekonomisk vinst på ett nationellt plan. En kommunal lantmäterimyndighet som inrättas i samverkan skulle dessutom innebära att den geografiska närheten till både berörda fastigheter, den kommunala plan- och byggverksamheten och till sakägarna minskar i de kommuner som ingår i samverkan men där den gemensamt inrättade kommunala lantmäterimyndighetens lokaler ligger i en annan kommun. Det skulle också innebära ett avsteg från att en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för förrättningsverksamhet inom kommunen som utgjorde det huvudsakliga syftet med att lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes.

Ytterligare aspekter som också behöver beaktas när det gäller frågan om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan är att de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet är frivillig och att det också skulle behöva gälla inrättande av kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan. Det kan innebära att en kommunal lantmäterimyndighet som inrättas i samverkan riskerar att inte ha tillräckliga förutsättningar att svara mot de krav på kontinuitet som bör gälla för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och också motsvara kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet.

Mot bakgrund av de övriga förslag som utredningen lägger fram och som syftar till en mer effektiv, enhetlig och rättssäker fastighets-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bildningsverksamhet både i de kommunala lantmäterimyndigheterna och förrättningsverksamheten i Lantmäteriet blir utredningens ställningstagande att det finns anledning att avvakta med att införa en möjlighet att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan.

12.4.3 En eventuell rättslig reglering av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan

Bedömning: Utredningen lämnar en beskrivning av vilka bestämmelser som skulle behöva införas i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om en annan bedömning i frågan om en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle bli aktuell.

För att reglera övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet som inrättas i samverkan mellan kommuner skulle nya bestämmelser behöva föras in i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

Som framgår av föregående avsnitt är utredningens bedömning att det finns anledning att avvakta med att införa en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Om en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle införas, skulle inrättandet av en sådan myndighet behöva regleras genom bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Bestämmelser om inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle behöva utgå från de bestämmelser som gäller för inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet. Det innebär att det är regeringen som skulle fatta beslut om inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan utifrån de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

En särskild fråga som skulle behöva övervägas och regleras är om alla kommuner ska vara behöriga att ansöka om att gemensamt inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller om behörigheten bör begränsas på så sätt att det uppställs ett krav på att minst en eller flera av de kommuner som ansöker redan måste ha en inrättad kommunal lantmäterimyndighet. En bestämmelse som skulle innebära att alla kommuner skulle vara behöriga att an-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

söka om att tillsammans med ett obegränsat antal andra kommuner få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle kunna leda till mycket stora kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan mellan kommuner. Om flera sådana ansökningar beviljades skulle det kunna leda till att statens ansvar för fastighetsbildningsverksamheten påverkas på ett sätt som inte är avsett utifrån att det är ett statligt ansvar. Denna analys leder till slutsatsen att en möjlighet för kommuner att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle behöva innehålla bestämmelser om hur många kommuner som skulle kunna tillåtas ingå i samverkan och om någon av dessa kommuner innan ansökningen redan måste ha fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

En ny bestämmelse skulle också behöva införas som anger inom vilken av de sökande kommunerna som den kommunala myndigheten i samverkan skulle inrättas och därmed svara för förrättningsverksamheten. Det skulle också behövas en särskild bestämmelse om myndighetens oberoende och självständighet i förhållande till alla kommuner som ingår i verksamhetsområdet.

Det behöver också noggrant övervägas om det behöver införas särskilda bestämmelser om ansvarsutkrävande och hur myndighetens ekonomiska förhållanden ska regleras.

Någon form av geografisk avgränsning i fråga om vilka kommuner som är behöriga att ansöka gemensamt skulle behöva införas. Det behöver då övervägas om det är tillräckligt att kommunerna angränsar till varandra, eller om det behöver införas en bestämmelse som även begränsar antalet kommuner som gemensamt får ansöka om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan.

Det skulle också behövas en bestämmelse om att ansökan ska lämnas in till Lantmäteriet gemensamt av samtliga de kommuner som vill inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan, att Lantmäteriet ska yttra sig och att kommunerna ska visa att den kommunala lantmäterimyndigheten i samverkan uppfyller de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Särskilda bestämmelser skulle också behöva tydliggöra vad som gäller när en kommunal lantmäterimyndighet som har inrättats i samverkan mellan flera kommuner skulle behöva upphöra. Bestämmelserna skulle behöva ange att de berörda kommunerna, som vill fortsätta ha en kommunal lantmäterimyndighet, vid ett upphörande av

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

den gemensamt inrättade kommunala lantmäterimyndigheten på nytt måste ansöka om tillstånd enligt 2 § för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet inom kommunen.

Utredningen har i kapitel 11 avsnitt 11.4.3 föreslagit bestämmelser som gäller övergången till en kommunal lantmäterimyndighet. Övergången till en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan skulle också behöva regleras utifrån särskilda bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

12.5 Överväganden och ställningstagande till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas att samverka inom fastighetsbildning

12.5.1 Inledning

Flera kommuner har god och väl beprövad erfarenhet av att samverka med andra kommuner enligt bestämmelserna i kommunallagen. Kommunallagens bestämmelser om samverkan gäller dock inte statlig verksamhet vilket innebär att bestämmelserna inte är tillämpliga när det gäller fastighetsbildningsverksamhet. För att bestämmelserna om samverkan i kommunallagen ska kunna tillämpas krävs att ansvaret för fastighetsbildning delegeras till kommuner. Alternativt skulle nya bestämmelser kunna övervägas i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som skulle reglera samverkan mellan kommuner som redan har ett tillstånd och har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

En ny rättslig reglering som gäller samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter inom fastighetsbildningsverksamheten skulle behöva utformas så att de krav som ställs på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom all förrättningsverksamhet i hela landet uppfylls.

Utredningen behöver därmed utifrån att fastighetsbildningsverksamheten är en statlig verksamhet analysera förutsättningarna för samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter i förrättningsverksamheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

12.5.2 Samverkan inom fastighetsbildningsverksamheten mellan kommunala lantmäterimyndigheter

Bedömning: Gällande rätt medger inte samverkan enligt kommunallagen mellan kommunala lantmäterimyndigheter i förrättningsverksamheten. Utredningen bedömer att det inte är lämpligt att införa en bestämmelse om samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet som reglerar en ny form av samverkan mellan vissa kommuner som, genom en kommunal lantmäterimyndighet, svarar för förrättningsverksamhet som är ett statligt ansvarsområde.

Eftersom fastighetsbildning är statlig verksamhet och staten har det övergripande ansvaret måste förutsättningarna för samverkan inom fastighetsbildningsverksamheten mellan kommunala lantmäterimyndigheter bedömas både mot bakgrund av de bestämmelser om samverkan som gäller statlig verksamhet och bestämmelsen i 9 kap. 37 § sista stycket i kommunallagen (2017:725).

En allmän bestämmelse om samverkan som gäller alla myndigheter finns i 8 § förvaltningslagen (2017:900). I bestämmelsen anges att en myndighet inom sitt verksamhetsområde ska samverka med andra myndigheter. Bestämmelserna reglerar myndigheternas samverkansskyldighet gentemot varandra och i förhållande till allmänheten. Syftet med samverkansskyldigheten är dels att åstadkomma en effektiv förvaltning, dels att underlätta enskildas kontakter med myndigheterna.

Formerna för samverkan enligt förvaltningslagen kan vara av många olika slag och kan variera med hänsyn till ändamålet. En myndighet måste dock alltid prioritera sina egna huvuduppgifter och avgör därför själv om den kan avsätta resurser för att hjälpa den myndighet som begär assistans. Bestämmelsen ger inte stöd för samverkansprojekt som faller utanför respektive myndighets verksamhetsområde. Det innebär att samverkan aldrig kan avse utförande av verksamhet eller myndighetsutövning åt en annan myndighet. En sådan ordning skulle kräva att myndigheternas verksamhetsområden utökas eller förändras genom lagstiftning.

Avtalssamverkan förutsätter generellt en möjlighet till delegation av handläggande och beslutsfattande uppgifter. Fastighetsbildningslagstiftningen bygger på att förrättningslantmätaren är den besluts-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

fattande myndigheten vid en förrättning. Beslutsbefogenheten följer alltså direkt av lag, och inte av en delegation (se 4 kap. 1 § fastighetsbildningslagen). Det innebär att förrättningslantmätaren enligt gällande rätt måste vara anställd av den lantmäterimyndighet som är behörig att handlägga ärendet. Det innebär också att ett eventuellt införande av en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter som ska omfatta myndighetsutövning sannolikt skulle medföra ett behov av ändring i fastighetsbildningslagens bestämmelser om beslutsbefogenheten i förrättningar.

Samverkan mellan kommunala myndigheter enligt 9 kap. 37 § kommunallagen har ingen motsvarighet i den bestämmelse som gäller samverkan mellan statliga myndigheter i förvaltningslagen. I bestämmelsens sista stycke anges också att om bestämmelser i annan lag eller författning avviker från det som anges om avtalssamverkan ska de bestämmelserna tillämpas. Bestämmelserna i 9 kap. 37 § kommunallagen måste tolkas så att de gäller generellt för alla kommuner. Lagen om kommunal lantmäterimyndighet gäller endast kommuner som har ansökt om och fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som inom kommunen ska svara för förrättningsverksamhet som är en statlig verksamhet. Det är enligt utredningens bedömning inte lämpligt att i lagen om kommunal lantmäterimyndighet genom en särskild bestämmelse reglera frågan om avtalssamverkan mellan vissa kommuner som har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Om behovet av samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter gäller ärendehandläggning och behovet av stabilitet vid snabba förändringar i antalet inkomna ärenden skulle det kunna tillgodoses genom förändring av kommunindelningen till exempel genom sammanslagning av mindre kommuner (se vidare Kommunperspektivutredningens betänkande *Steg mot stärkt kapacitet*, SOU 2024:06. En sådan förändring ligger inte i utredningens uppdrag.

Ett sådant behov skulle också kunna tillgodoses genom att möjliggöra för Lantmäteriet att på olika sätt bistå de kommunala lantmäterimyndigheterna, till exempel genom utlåning av personal, men inte heller detta omfattas av utredningens direktiv och ligger därför inte inom ramen för utredningens uppdrag.

Om behovet däremot avser andra frågor, till exempel gemensam service, vilket skulle kunna gälla alla kommunala lantmäterimyndigheter, skulle rättsliga förutsättningar behöva övervägas med utgångs-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

punkt i lagen (2019:212) om viss gemensam offentlig service. Enligt 1 § lagen får statliga myndigheter och en kommun eller en region ingå serviceavtal om att för varandras räkning lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda och i övrigt handlägga förvaltningsärenden, med de begränsningar som följer av lagen. Enligt 3 § får serviceavtal mellan kommuner inte innefatta myndighetsutövning. Ett serviceavtal mellan kommunala lantmäterimyndigheter skulle därför vara tydligt avgränsat och inte gälla förrättningsverksamheten.

Att en medarbetare kan välja att frivilligt ha flera arbetsgivare är tillåtet enligt nuvarande bestämmelser men det måste ske inom de ramar som anges i olika lagar som till exempel arbetstidslagen (1982:673) och arbetsmiljölagen (1977:1160). När det gäller frågan om tillgänglighet till medarbetares kompetens finns alltså visst utrymme för flexibilitet inom ramen för den arbetsrättsliga lagstiftningen, men det innebär att medarbetare på frivillig grund får tjänstledigt och blir tillfälligt anställda hos en annan kommunal lantmäterimyndighet.

För att möjliggöra samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter inom fastighetsbildning krävs alltså tydliga rättsliga förutsättningar. Beroende på vad syftet skulle vara med samverkan kan de rättsliga förutsättningarna behöva utformas på olika sätt. Oavsett inriktning måste sådana rättsliga förutsättningar vara förenliga med kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet för all fastighetsbildning i hela landet. Utredningen bedömer att alla de frågor som skulle behöva övervägas för att bedöma om en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommuner som har fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör införas inte ingår i utredningens uppdrag och att vissa av de behov som skulle kunna tillgodoses genom avtalssamverkan kan tillgodoses på de sätt som utredningen anger i avsnitt 12.5.3.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

12.5.3 Behovet av att införa en möjlighet till samverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter bedöms i viss mån kunna tillgodoses på annat sätt

Bedömning: Även om avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter inte är möjlig enligt gällande rätt kan kommunala lantmäterimyndigheters behov i viss utsträckning tillgodoses på andra sätt.

Utredningen har i detta kapitel bedömt att det inte bör införas bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om en möjlighet att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller möjlighet till avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

De behov som har beskrivits som skäl för att införa bestämmelser om olika former av samverkan i lagen om kommunal lantmäterimyndighet är att det kan leda till en ökad flexibilitet och en starkare robusthet för fastighetsbildningsverksamheten i de kommuner som har en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen har i kapitel 7, 9 och 11 lämnat förslag om statens övergripande stöd till fastighetsbildningsverksamheten, om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och om villkoren för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Förslagen syftar till att ge förutsättningar för en mer stabil organisation inom varje kommunal lantmäterimyndighet och goda förutsättningar för all fastighetsbildningsverksamhet.

De förslag som utredningen lämnar syftar alltså både till att öka tydligheten i bestämmelserna om hur fastighetsbildningsverksamheten är organiserad i landet, att tydliggöra Lantmäteriets ansvar att lämna stöd till de kommunala lantmäterimyndigheterna och därmed till att stärka de kommunala lantmäterimyndigheternas organisation och öka deras robusthet över tid.

En stor del av de behov av förändringar som har uttryckts från de kommunala lantmäterimyndigheterna och olika intressenter tillgodoses därmed enligt utredningens bedömning i stor utsträckning genom de förslag som utredningen har lagt fram i kapitel 7, 9 och 11. Till det kommer att kommunala lantmäterimyndigheter har möjlighet att genom frivilliga överenskommelser med medarbetare hantera varierande ärendevolymer.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens slutsats blir att det finns skäl att avvakta med att införa nya bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

12.6 Sammanfattning och slutsats

Utredningen bedömer att de kommunala lantmäterimyndigheternas behörighet att samverka med varandra ska bedömas utifrån bestämmelser som gäller för statlig verksamhet och utifrån att bestämmelsen i 9 kap. 37 § kommunallagen gäller kommunal verksamhet och därmed inte är tillämplig. Den bestämmelse om samverkan som finns i 8 § förvaltningslagen medger inte att en myndighet genomför myndighetsutövning åt en annan myndighet utan att verksamhetsområdet ändras.

Utredningen har beskrivit den omfattande rättsliga reglering som skulle behöva införas i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om flera kommuner skulle tillåtas att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller om kommunala lantmäterimyndigheter skulle ges möjlighet till avtalssamverkan. Utredningen bedömer att de behov av samverkan som beskrivits för utredningen i stor utsträckning kan tillgodoses genom utredningens förslag om statens ansvar för övergripande stöd till all fastighetsbildningsverksamhet och utredningens förslag om villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Därutöver finns möjligheter för de kommunala lantmäterimyndigheterna att hantera vissa behov av kompetens på frivillig väg inom ramen för befintlig lagstiftning om arbetsrätt.

Utredningens sammanfattande bedömning är därför att det i nuläget inte bör införas en möjlighet för kommunala lantmäterimyndigheter att bilda en kommunal lantmäterimyndighet i samverkan eller en möjlighet till avtalssamverkan mellan kommunala lantmäterimyndigheter.

13 Beskrivning och utvärdering av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna

13.1 Inledning

Frågor om hur tillsyn inom offentlig verksamhet kan bedrivas effektivt och rättssäkert har varit föremål för utredningar och analyser i många år, både mer generellt och inom olika områden av den offentliga förvaltningen. Tillsynens funktion är central och ger förutsättningar för en enhetlig och rättssäker verksamhet utifrån de bestämmelser som reglerar verksamhetens ansvarsområde. I regeringens skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (2009/10:79) framhålls att tillsynens uppdrag ska vara klart avgränsat och oberoende för att skapa tillit och skydda medborgarnas intressen.

Lantmäteriet ansvarar för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna enligt 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet och enligt 5 § 11 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet. Lantmäteriets tillsyn ska se till att de villkor som ställs för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande efterlevs. Bestämmelsen om tillsyn i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har gällt sedan lagen infördes och bestämmelsen har tolkats olika över tid.

Enligt utredningens direktiv ska tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna utvärderas och vid behov förtydligas och utvecklas. Utredningen ska ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet för kommunala lantmäterimyndigheter. Utredningen ska också föreslå hur regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

13.2 Gällande bestämmelser om tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna

Lantmäteriets ansvar för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna regleras i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och i 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utövar Lantmäteriet tillsyn över verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna. En närmare beskrivning av vad tillsynsansvaret innebär finns i förarbetena till 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, se prop. 1995/96:78 s. 57 och 75.

Tillsynen ska se till att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som är en förutsättning för att regeringen ska ge en kommun tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. I tillsynen ingår också att följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet har en verksamhet som genomförs enligt förvaltningslagens bestämmelser.

Tillsynsmyndigheten ska ge råd och anvisningar som ger kommunala lantmäterimyndigheter förutsättningar att uppfylla villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Lantmäteriet ska också inom ramen för sitt tillsynsansvar ta ställning till om en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet bör göras när tillståndsvillkoren inte kan anses vara uppfyllda och åtgärder för rättelse inte har kunnat vidtas. Om en kommun inte genomför nödvändiga förändringar så att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet uppfylls kan Lantmäteriet göra en anmälan till regeringen, som har möjlighet att återkalla kommunens tillstånd enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

13.3 Beskrivning av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna

13.3.1 Tillsynens organisering

Tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna genomförs inom Lantmäteriets verksamhetsområde Tillsyn och myndighetsövergripande juridik. Verksamhetsområdet Tillsyn och myndighets-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

övergripande juridik leds av Lantmäteriets chefsjurist och ingår i det ledningsstöd som är direkt underordnat generaldirektören. Tillsynsverksamheten har under senare år utförts av två jurister som har kompetens inom fastighetsbildningsverksamheten. Det pågår för närvarande en översyn av Lantmäteriets organisering av tillsynsverksamheten.

13.3.2 Förberedelser och genomförande av planerad tillsyn

Förberedelser utifrån instruktioner från Lantmäteriet

Inför en planerad tillsyn ska den kommunala lantmäterimyndigheten förbereda redovisningar av verksamheten utifrån punkterna i Lantmäteriets dagordning för tillsynen. Lantmäteriet specificerar genom instruktioner den information som bör redovisas i anslutning till varje punkt i dagordningen och det framgår att även andra frågor kan komma att behandlas vid tillsynen. I den instruktion som Lantmäteriet ger inför tillsynen anges att syftet med tillsynen är att kontrollera att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att den kommunala lantmäterimyndigheten inte brister i sin myndighetsfunktion på ett sätt som kan föranleda en anmälan enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Av Lantmäteriets instruktioner i dagordningen för tillsynen framgår att den kommunala lantmäterimyndigheten bör redovisa bland annat uppgifter om myndighetens organisationstillhörighet i kommunen, lokaler, medarbetare, förrättningsverksamhetens omfattning, ekonomi och förvaltningsrättslig regelefterlevnad.

Inom dessa områden efterfrågar Lantmäteriet mer detaljerade uppgifter. I fråga om den kommunala lantmäterimyndighetens medarbetare efterfrågas uppgifter bland annat om antalet årsarbetskrafter, yrkeskategorier, organisationstillhörighet för medarbetare som utför arbete i lantmäteriförrättningar samt uppgifter om säkerhetsprövade medarbetare och säkerhetsförberedelser.

För området förrättningsverksamhet efterfrågas huvudsakligen uppgifter om handläggningstider, antal lantmäteriförrättningar, överklagade och återförvisade lantmäteriförrättningar samt antalet lantmäteriförrättningar som har överlämnats till Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I fråga om området ekonomi efterfrågas uppgifter om intäkter genom avgifter för förrättningsverksamhet, intäkter avseende utförd uppdragsverksamhet och myndighetsservice samt eventuella intäkter genom bidrag från kommunen. Det efterfrågas också uppgifter om överklagade förrättningsfakturor och nedsättningar av förrättningskostnader. Statistik för flera av dessa uppgifter efterfrågas för de senaste tre åren eller längre tid.

När det gäller den kommunala lantmäterimyndighetens myndighetsservice enligt förvaltningslagen efterfrågas bland annat uppgifter om öppettider, service och rådgivning till allmänheten och uppgifter om tillsynsärenden som inletts eller genomförts av en annan myndighet (exempelvis Justitieombudsmannen eller Integritetsskyddsmyndigheten).

Lantmäteriets genomförande av tillsynen

Tillsyn genomförs digitalt om det inte finns skäl för ett besök hos den kommunala lantmäterimyndigheten. Skäl för ett besök hos en kommunal lantmäterimyndighet kan till exempel vara om Lantmäteriet behöver bedöma om den kommunala lantmäterimyndighetens lokaler är inrättade på ett sätt som innebär att den kommunala lantmäterimyndigheten är oberoende i förhållande till kommunens verksamheter.

Enligt Lantmäteriets rutiner för tillsynen ska tillsyn av ungefär en tredjedel av de kommunala lantmäterimyndigheterna genomföras varje år enligt ett löpande treårsschema. Det har under de senaste åren av olika skäl förekommit vissa avvikelser från treårsschemat.

Planerad tillsyn genomförs genom ett digitalt eller fysiskt möte med den kommunala lantmäterimyndighet som tillsynen gäller. Tillsynen tar omkring tre timmar att genomföra. Lantmäteriets rutiner innebär att en kallelse med dagordning och instruktioner ska skickas till den kommunala lantmäterimyndigheten cirka två månader före den planerade tillsynen. Enligt uppgifter från de kommunala lantmäterimyndigheterna har rutinen inte alltid följts.

Vid den planerade tillsynen redogör den kommunala lantmäterimyndigheten, vanligtvis genom myndighetens chef, för de uppgifter om verksamheten som Lantmäteriet efterfrågar. Skriftliga handlingar eller annat material som redogörelsen hänvisar till lämnas över

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

till Lantmäteriet i samband med tillsynen. Lantmäteriet lämnar i normalfallet muntlig återkoppling i fråga om eventuella brister redan vid tillsynstillfället och ger ofta råd och stöd när det gäller möjliga förbättringsåtgärder.

Lantmäteriets tillsynsskrivelser

Enligt Lantmäteriet koncentreras tillsynen till tillståndsvillkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och om det kan förekomma sådana väsentliga brister i myndighetsfunktionen som kan föranleda en anmälan enligt 8 § samma lag. Om det skulle förekomma väsentliga brister i myndighetsfunktionen analyseras dessa utifrån gällande rätt och utifrån ett brett perspektiv där både den kommunala lantmäterimyndighetens organisering och den förrättningsverkssamhet som genomförs ingår.

För varje tillsyn sammanställer Lantmäteriet en tillsynsskrivelse. Enligt uppgifter från de kommunala lantmäterimyndigheterna kan det ibland ta lång tid för Lantmäteriet att sammanställa tillsynsskrivelsen.

Tillsynsskrivelsen kan vara kort om Lantmäteriet bedömer att det inte finns något som föranleder en anmärkning. Tillsynsärendet avslutas i ett sådant fall direkt.

Om det vid tillsynen framkommer att den kommunala lantmäterimyndigheten inte helt uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, föranleder det en anmärkning i Lantmäteriets tillsynsskrivelse. Anmärkningen beskriver bristen utifrån gällande villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och skrivelsen innehåller också råd eller förslag om hur bristen kan avhjälpas. Anmärkningarna har olika grader, från påpekanden om att de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska uppfyllas till skarpa anmärkningar som uttryckligen kan leda till en anmälan till regeringen och därmed en prövning om den kommunala lantmäterimyndighetens tillstånd ska återkallas om förbättringar inte sker.

Beträffande mer allvarliga anmärkningar anger Lantmäteriet när och hur den kommunala lantmäterimyndigheten ska lämna upplysningar om hur den aktuella avvikelsen från gällande villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet antingen har åtgärdats

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

eller planeras att åtgärdas. Lantmäteriet följer upp att de anmärkningar som har tagits upp i tillsynsskrivelsen har åtgärdats innan tillsynsärendet avslutas. Uppföljningen kan ta olika lång tid beroende på vilken avvikelse från villkoren i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som har tagits upp och omfattningen av avvikelsen från gällande bestämmelser.

Lantmäteriet kan också inleda tillsynsärenden som inte omfattas av den planerade tillsynen. Sådana ärenden kan inledas om Lantmäteriet konstaterar att en kommunal lantmäterimyndighet i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion eller om Lantmäteriet har fått kännedom om förhållanden som föranleder ett tillsynsärende genom till exempel uppgifter från sakägare eller utifrån förhållanden som har beskrivits i media.

Om en kommunal lantmäterimyndighet inte åtgärdar en allvarlig brist som Lantmäteriet har tagit upp och beskrivit i en anmärkning ska Lantmäteriet enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet göra en anmälan till regeringen. Regeringen kan då återkalla tillståndet för den kommunala lantmäterimyndigheten. Hittills har Lantmäteriet inte gjort någon sådan anmälan till regeringen.

Tillsynsskrivelser 2021–2023

Utredningen har tagit del av Lantmäteriets tillsynsskrivelser i samtliga tillsynsärenden under 2021–2023. Tidsperioden avser den treårsplan för Lantmäteriets tillsyn som omfattade alla 40 kommunala lantmäterimyndigheter.

Tillsynsperioden 2021–2023 föregicks av att Lantmäteriet ändrade sina rutiner för tillsynen och förtydligade vissa bedömningsgrunder. Det kan vara en förklaring till att en viss typ av anmärkningar gäller ett större antal kommunala lantmäterimyndigheter. Resultatet av redovisningen bör därför bedömas utifrån det.

Av tillsynsskrivelserna framgår att den vanligaste anmärkningen (23 av 40 kommunala lantmäterimyndigheter) gällde avsaknad av rutiner när den kommunala lantmäterimyndighetens medarbetare utför arbetsuppgifter på uppdrag av kommunen i kommunens planverksamhet. I skrivelserna förklarades att rutiner behövdes för att säkerställa att en och samma förrättningslantmätare inte både deltar i kommunens arbete inom plan- och byggprocessen och därefter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ansvarar för den kommunala lantmäterimyndighetens yttranden under samråds- och granskningsskedet i plan- och byggprocessen eller handlägger förrättningar som omfattas av de olika delar i plan- och byggprocessen där förrättningslantmätaren har deltagit.

En annan vanlig anmärkning (20 av 40 kommunala lantmäterimyndigheter) gällde den organisatoriska placeringen av medarbetare som exempelvis utförde mätningstekniska arbetsuppgifter i förrättningsverksamheten. Anmärkningarna tog upp att vissa kategorier av medarbetare inte tillhörde den kommunala lantmäterimyndigheten organisatoriskt utan arbetade i kommunens organisation. För 14 kommunala lantmäterimyndigheter omfattade anmärkningen att medarbetare i kommunen som inte ingick i den kommunala lantmäterimyndighetens organisation hanterade den kommunala lantmäterimyndighetens post eller på annat sätt hade tillgång till den kommunala lantmäterimyndighetens handlingar.

När det gäller den kommunala lantmäterimyndighetens organisation inom kommunen fick 10 kommunala lantmäterimyndigheter anmärkningar. Anmärkningarna gällde den kommunala lantmäterimyndighetens placering inom den kommunala organisationen och att den kommunala lantmäterimyndigheten var placerad inom samma förvaltningsorganisation som kommunens mark- och exploateringsverksamhet. Av dessa 10 anmärkningar bedömde Lantmäteriet 9 anmärkningar som allvarliga. Lantmäteriet ställde i dessa fall krav på kommunen att inom cirka 3–7 månader skriftligen redovisa genomförda eller planerade förbättringsåtgärder till Lantmäteriet.

Lantmäteriet bedömde att det fanns skäl att göra en anmälan till regeringen i ett tillsynsärende. Någon sådan anmälan gjordes dock inte utan Lantmäteriet angav i stället i tillsynsprotokollet sin avsikt att genomföra årliga tillsynsbesök för att följa upp förbättringsåtgärderna.

13.4 Tidigare rapporter

13.4.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret fick år 2017 i uppdrag av regeringen att utvärdera hur organiseringen av fastighetsbildningen fungerar utifrån kraven på en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I rapporten anges att Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna är otydlig eftersom den uppfattas mer som stödjande än granskande. I rapporten anges att tillsynen inte anses vara särskilt skarp eller ifrågasättande och att ”den inte handlar så mycket om att kontrollera hur den kommunala lantmäterimyndigheten sköter sitt uppdrag” (se Statskontorets rapport *Delat ansvar för fastighetsbildning* [2017:18] s. 35). Statskontoret beskriver i sin rapport att Lantmäteriet redovisar tillsynens resultat översiktligt till regeringen och att Lantmäteriets redovisning inte ger någon information om tillsynsresultatet för enskilda kommunala lantmäterimyndigheter (s. 35).

Statskontoret föreslår i rapporten att Lantmäteriets tillsyn av de kommunala lantmäterimyndigheterna ska breddas så att det blir möjligt att bedöma om den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna fullgör sitt uppdrag på ett likvärdigt sätt (s. 125). Statskontoret föreslår också att statens möjlighet att följa upp fastighetsbildningen nationellt ska stärkas genom en mer detaljerad och regelbunden rapportering till regeringen (s. 125).

13.4.2 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade effektiviteten i Lantmäteriets fastighetsbildningsverksamhet år 2022.

I Riksrevisionens granskningsrapport konstateras att Lantmäteriet har förbättrat tillsynsstrukturen, bland annat genom att införa en treårsplan för regelbunden tillsyn, men att bättre statistik som gäller effektiviteten hos de kommunala lantmäterimyndigheterna behövs. Enligt Riksrevisionen pågår det fortfarande diskussioner om vad innehållet i tillsynen ska eller bör vara. I rapporten anges att företrädare för Sveriges Kommuner och Regioner samt kommunala lantmäterimyndigheter har framhållit att tillsynen bör innefatta stöd och rådgivning, se Riksrevisionens rapport *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RiR 2022:3) s. 66.

Riksrevisionens bedömer i rapporten att det saknas indikationer på att en ökad stödjande roll i tillsynen skulle bidra till en effektivisering eller förbättrad rättssäkerhet hos de kommunala lantmäterimyndigheterna. Riksrevisionen framhåller i sin rapport att det behövs bättre

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

statistik och att det skulle kunna vara till nytta för Lantmäteriets tillsyn (s. 66).

13.5 Lantmäterimyndigheternas synpunkter på nuvarande bestämmelser om tillsyn

Både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna framhåller att det finns behov av ökad tydlighet när det gäller Lantmäteriets tillsyn enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Synpunkterna gäller särskilt behov av en tydligare rättslig reglering av tillsynens omfattning och genomförande.

Lantmäteriet efterfrågar främst en tydligare rättslig reglering och fler möjligheter att ingripa genom tillsynen. Enligt Lantmäteriet saknas i dag effektiva sätt för att få tillgång till den information som myndigheten behöver för att kunna genomföra sin tillsyn. Enligt Lantmäteriet är det också oklart hur stort utrymme Lantmäteriet ska lämna den kommunala lantmäterimyndigheten att åtgärda uppmärksammade brister och vilket stöd som ska lämnas inom ramen för ett tillsynsärende.

Enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet får kommunens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet återkallas av regeringen efter anmälan från den statliga lantmäterimyndigheten men det bör enligt Lantmäteriet ses som ett sista steg när andra möjligheter har uttömts.

De kommunala lantmäterimyndigheterna är över lag positiva till tillsyn men efterfrågar bland annat fler främjande åtgärder där tillsynsmyndigheten har en mer vägledande och stödjande roll. De kommunala lantmäterimyndigheterna upplever att Lantmäteriets tillsyn har förändrats över tid. Förändringen beskrivs som en ökad detaljgranskning till exempel genom att mer detaljerade uppgifter efterfrågas inom fler områden. Förändringen beskrivs också som att tillsynen numera har ett större fokus på att identifiera brister snarare än att ge ett framåtsyftande stöd.

De kommunala lantmäterimyndigheterna har också synpunkter på organiseringen av tillsynsverksamheten inom Lantmäteriet och anser att den bör vara tydligare eftersom Lantmäteriet har olika roller i fastighetsbildningsverksamheten, där rollen som tillsynsmyndighet är en av rollerna.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

13.6 Utvärdering

Bedömning: Utredningen bedömer att det behöver klargöras att tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna avser att följa upp att villkoren i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet efterlevs, att verksamheten utförs i enlighet med allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller alla myndigheter och om det finns anledning att göra en anmälan till regeringen enligt 8 § samma lag.

Det behöver också klargöras hur den praxis som utvecklas genom regeringens tillståndsprövning enligt 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska beaktas vid tillsynen.

Om Lantmäteriet fortsatt ska vara tillsynsmyndighet behöver det också analyseras hur organiseringen av tillsynsverksamheten inom Lantmäteriet ska bestämmas.

13.6.1 Utgångspunkter

Enligt utredningens direktiv ska utredningen utvärdera Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna och ta ställning till om tillsynen behöver förtydligas och utvecklas. Utredningen ska också enligt direktiven ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet för kommunala lantmäterimyndigheter och föreslå hur regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

Enligt regeringen bör begreppet tillsyn främst användas för ”verksamhet som avser självständig granskning” för att kontrollera om tillsynsobjektet uppfyller krav som följer av lagar och andra bindande föreskrifter och som vid behov kan leda till beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse” (regeringens skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn,* skr. 2009/10:79 s. 1).

En utgångspunkt för utredningens utvärdering är att bestämmelser om tillsyn är en grundläggande förutsättning för att säkerställa kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i en verksamhet. Det är därför viktigt att bestämmelser om tillsyn tydligt anger vad tillsynen avser och vad den ska åstadkomma.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

13.6.2 Syftet med tillsynen

Syftet med tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna är att följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet kontinuerligt uppfyller de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att en kommunal lantmäterimyndighet följer allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser och inte i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion.

Detta anges i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet där det beskrivs att ett grundläggande syfte med tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter är att följa upp att villkoren för befintliga tillstånd enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande är uppfyllda (prop. 1995/96:78 s. 57). Att villkoren för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls i en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet är en grundläggande förutsättning för att fastighetsbildningsverksamheten ska kunna bedrivas effektivt, enhetligt och rättssäkert.

Utredningens redovisning i kapitel 10 visar att regeringen under de senaste tio åren i samband med sin prövning av nya ansökningar om att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter successivt har preciserat hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tolkas och tillämpas. Det har bland annat gällt villkoret i 2 § 3 som gäller den kommunala lantmäterimyndighetens organisation och verksamhetens omfattning.

Det är otydligt om regeringens precisering och tolkning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vid prövningen av ansökningar från olika kommuner om tillstånd att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska beaktas vid den kontinuerliga tillsyn som Lantmäteriet genomför och som gäller alla kommunala lantmäterimyndigheter.

Tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna har i huvudsak fungerat väl. Det finns dock en osäkerhet vad tillsynen ska avse över tid utifrån bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det gäller om villkoren i bestämmelsen kontinuerligt ska uppfyllas utifrån tillämpningen när en kommun fick tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet eller om villkoren ska tolkas utifrån hur villkoren bör tillämpas över tid och därmed uppfyllas utifrån den utveckling som sker i samhället. Det

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

är också otydligt om den regelbundna tillsyn som Lantmäteriet genomför avseende alla kommunala lantmäterimyndigheter ska utgå från den tolkning och tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som regeringen gör i sina ställningstaganden när det gäller ansökningar om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Statskontoret har i sin rapport *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18) uppmärksammat en diskrepans mellan hur regeringens tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ser ut i dag och hur motsvarande villkor efterlevs av de befintliga 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Rapporten pekar på att vissa kommunala lantmäterimyndigheter sannolikt inte skulle uppnå dagens krav om de prövades utifrån nuvarande praxis för tillämpningen av 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet (s. 25). Även Riksrevisionen har konstaterat att regeringens tillämpning av villkoren i 2 § innebär att kraven på en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet har ökat (Riksrevisionen, *Fastighetsbildningen i Sverige*, RiR 2022:3, s. 65).

Utredningens genomgång av Lantmäteriets tillsynsskrivelser visar att många kommunala lantmäterimyndigheter har fått anmärkningar i tillsynen. Samtidigt kan det konstateras att det är svårt att se hur Lantmäteriets anmärkningar anknyter till hur regeringen i olika tillståndsbeslut har beskrivit hur de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tillämpas. Det gäller exempelvis villkoret enligt 2 § 3 om verksamhetens organisation och omfattning och villkoret enligt 2 § 4 om antalet tjänstemän med den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar. Enligt utredningen kan detta innebära en osäkerhet i hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tolkas och vara en utgångspunkt för tillsynen över tid.

Utredningen konstaterar att bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om tillsyn över kommunala lantmäterimyndigheter inte är tillräckligt tydliga. Otydligheten avser om verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna ska analyseras utifrån den tillämpning av bestämmelserna i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som låg till grund för regeringens beslut att ge kommunen tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet eller om villkoren fortlöpande efterlevs och också hur regeringens tillämpning av villkoren i olika tillståndsärenden ska beaktas. Det är

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

inte heller tydligt om tillsynen ska bedöma om en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet uppfyller de förvaltningsrättsliga krav som ställs på alla myndigheter som svarar för eller genomför statlig verksamhet.

Utredningens bedömning är att tillsynens möjligheter att uppfylla sitt syfte enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet beror på hur tydliga villkoren för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är enligt bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och också på hur dessa villkor har tillämpats av regeringen i beslut om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Om villkoren är otydliga och det är oklart hur regeringens praxis vid tillståndsprövningen ska beaktas inom tillsynen finns det en risk att tillsynen inte får det genomslag eller den tydlighet som krävs för att vara effektiv.

Utredningens utvärdering visar alltså att det behöver förtydligas om tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska avse om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och om villkoren ska tolkas utifrån regeringens tillämpning av villkoren i olika tillståndsbeslut.

13.6.3 Samlad bedömning

Utredningens genomgång visar att Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna i flera avseenden har fungerat väl.

Samtidigt identifierar utredningen olika faktorer som påverkar tillsynens möjligheter att långsiktigt uppfylla sitt syfte. En viktig iakttagelse är att det är otydligt om tillsynen ska avse att en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller villkoren som de tillämpades när regeringen beslutade om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet eller om de villkor som över tid ska uppfyllas och också om regeringens prövning av nya ansökningar och tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska vara en utgångspunkt för och tillämpas vid tillsynen av befintliga kommunala lantmäterimyndigheter. Regeringens tillämpning av villkoren i olika tillståndsärenden har över tid klargjort hur regeringen tolkar olika villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det är osäkert om detta återspeglas vid genomförandet av tillsynen över

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det innebär att det finns en risk för inkonsekvens när det gäller vilka villkor som en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande måste uppfylla för att svara mot de krav som samhällsutvecklingen ställer på fastighetsbildningsverksamheten. Det är inte heller tydligt hur regeringens praxis i olika tillståndsbeslut ska beaktas och tillämpas vid tillsynen över en kommunal lantmäterimyndighet. Till det kommer att det är otydligt om tillsynen också ska gälla om en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller sin myndighetsfunktion genom att ha en verksamhet som uppfyller de förvaltningsrättsliga krav som ställs på alla myndigheter och om en kommunal lantmäterimyndighet i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion på ett sätt som kan föranleda en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Att Lantmäteriet ansvarar för tillsyn över kommunala lantmäterimyndigheter och samtidigt har ett övergripande ansvar för all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet ställer också särskilda krav på en tydlig rättslig reglering och en avgränsad organisering av tillsynsverksamheten.

Utredningens utvärdering blir därför att det, som direktiven också anger, behöver analyseras vilken myndighet som ska utföra tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter. Det finns också behov av att tydliggöra hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och förvaltningsrättsliga bestämmelser ska tillämpas över tid vid genomförandet av tillsyn över kommunala lantmäterimyndigheter. Om Lantmäteriet fortsatt ska vara tillsynsmyndighet behöver det också analyseras hur tillsynsverksamheten inom Lantmäteriet ska bestämmas.

Det behöver också övervägas vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska avse utifrån de villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som utredningen föreslår i kapitel 11.

Utredningen ska också enligt direktiven föreslå hur regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

14 Tydligare bestämmelser om tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna

14.1 Inledning

Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Möjligheten för en kommun att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som svarar för förrättningsverksamhet och andra ärenden enligt 5 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet och andra författningar innebär inte att statens ansvar för fastighetsbildningsverksamheten har delegerats till en kommun utan att en kommunal lantmäterimyndighet svarar för statlig verksamhet.

Det är frivilligt för en kommun att ansöka om att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. För att få regeringens tillstånd måste kommunen visa att den kommunala lantmäterimyndigheten uppfyller de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Kommunen kan när som helst anmäla till den statliga lantmäterimyndigheten (Lantmäteriet) att kommunen inte längre vill svara för verksamheten vid en kommunal lantmäterimyndighet. Verksamheten upphör då enligt 7 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan anmälan kom in till Lantmäteriet.

Enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 5 § 11 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet ansvarar Lantmäteriet för tillsynen över verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna. Enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet kan regeringen, efter en anmälan från Lantmäteriet, återkalla kommunens tillstånd om verksamheten vid den

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala lantmäterimyndigheten inte uppfyller de villkor som anges i 2 § eller om myndigheten i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion.

Det saknas bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller i annan författning som närmare anger vad tillsynen ska innehålla och hur den ska utföras. Riksrevisionen och Statskontoret tog i sina rapporter upp att innehållet i tillsynen är oklart. Statskontoret beskrev att tillsynen inte uppfattades som särskilt skarp och att den uppfattades som mer stödjande än granskande. Riksrevisionen konstaterade att det efter Statskontorets rapport skett ett internt arbete inom Lantmäteriet med att strukturera tillsynen och att det inte gick att avgöra om ytterligare förändringar skulle bidra till en ökad effektivisering (se kapitel 13 avsnitt 13.4).

Både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har generellt en positiv inställning till tillsyn i den meningen att den ses som ett led i att säkerställa att en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Samtidigt har Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna till viss del olika uppfattning om vad tillsynen ska eller bör innehålla. Lantmäteriet har efterfrågat ytterligare verktyg för att åstadkomma rättelser, till exempel möjligheter att utfärda varningar och förelägganden. De kommunala lantmäterimyndigheterna har framfört att det bör lämnas mer råd och stöd inom tillsynsverksamheten.

Utredningen kan konstatera att Lantmäteriet, sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes, inte inom ramen för tillsynsverksamheten har gjort någon anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att regeringen inte har fattat något beslut om återkallelse av en kommuns tillstånd om att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen ska enligt direktiven utvärdera Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna och ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet, om tillsynen behöver förtydligas och utvecklas och föreslå hur regeringen ska få ta del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

Utredningens utvärdering i kapitel 13 visar att det finns anledning att förtydliga vad som ingår i tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna och också hur regeringens tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet i ärenden om tillstånd

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör beaktas i tillsynsverksamheten. Tillsynens uppgift att följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och också efterlever de förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller all myndighetsverksamhet behöver förtydligas och det behöver analyseras om tillsynen behöver ha tillgång till fler tillsynsåtgärder.

När det gäller Lantmäteriets möjligheter att följa upp all förrättningsverksamhet och redovisa resultaten till regeringen förutsätter det ett gemensamt ärendehanteringssystem som ska användas i all förrättningsverksamhet och därmed också av de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningen har i kapitel 7 lämnat förslag som innebär att samma ärendehanteringssystem ska vara tillgängligt och användas för all förrättningsverksamhet och att resultaten för all förrättningsverksamhet ska redovisas som en del av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten (avsnitt 7.3.2 och 7.3.3).

Utredningen ska enligt direktiven vid sina överväganden beakta regeringens bedömningar i skrivelsen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79).

Utredningen ska enligt direktiven vid behov lämna nödvändiga författningsförslag och också lämna förslag som innebär att regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

I den löpande texten använder utredningen, särskilt i detta kapitel, benämningen Lantmäteriet. I författningsförslagen används benämningen den statliga lantmäterimyndigheten i syfte att bibehålla enhetligheten i författningstexter. Se vidare kapitel 2 avsnitt 2.3.

14.2 Utgångspunkter

Tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet syftar till att följa upp att de kommunala lantmäterimyndigheterna uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att myndighetens verksamhet utförs enligt de förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller alla myndigheter. Tillsynen genomförs av Lantmäteriet enligt bestämmelserna i 6 § lagen om kommunal

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lantmäterimyndighet och 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

Av förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår att syftet med bestämmelsen i 6 § är att Lantmäteriverket (numera Lantmäteriet) genom sin tillsyn ska kontrollera att de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls. Det framgår också att tillsynen ska kontrollera att verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten bedrivs på ett kompetent och rättssäkert sätt och att tillsynsmyndigheten ska ingripa om så inte är fallet. I förarbetena beskrivs också att lagstiftaren avsett att tillsynsmyndigheten genom råd och anvisningar ska kunna föreslå åtgärder som leder till att verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten bedrivs på ett kompetent och rättssäkert sätt. (Prop. 1995/96:78 s. 57 f. och 75.)

Vid allvarliga missförhållanden kan regeringen efter anmälan från Lantmäteriet enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet återkalla en kommuns tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen redovisar i avsnitten 14.2.1–14.2.3 vilka utgångspunkter som ligger till grund för utredningens överväganden och förslag.

14.2.1 Tillsyn ska ge förutsättningar för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet att vara effektiv, enhetlig och rättssäker

En övergripande utgångspunkt för utredningens uppdrag är att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker. Staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Det gäller också den förrättningsverksamhet som genomförs av kommunala lantmäterimyndigheter och av Lantmäteriet.

Lantmäteriet har ansvaret för tillsynen av de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Vad som ingår i tillsynen anges inte uttryckligen i dessa bestämmelser. Lantmäteriet genomför, som utredningen har beskrivit i kapitel 13, regelbunden tillsyn och bedömer om de kommunala lantmäterimyndigheterna uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommu-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nal lantmäterimyndighet och därmed har förutsättningar att bedriva den förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för på ett kompetent och rättssäkert sätt.

Att kommunala lantmäterimyndigheter svarar för förrättningsverksamhet inom kommunen innebär att en kommunal lantmäterimyndighet genomför statlig verksamhet som innebär myndighetsutövning.

Det är ett statligt ansvar att genom tillsyn följa upp att de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande är uppfyllda och att en kommunal lantmäterimyndighet inte i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion.

I Riksrevisionens och Statskontorets rapporter har det lyfts fram att Lantmäteriets tillsynsansvar är otydligt samtidigt som Riksrevisionen också har framhållit att tillsynen på många sätt fungerar väl. Lantmäteriet har framfört att det behövs fler möjligheter att ingripa inom tillsynsverksamheten för att åstadkomma rättelse av brister som upptäcks i samband med tillsynen, till exempel en möjlighet att utfärda förelägganden eller varningar. Vissa av de kommunala lantmäterimyndigheterna har ifrågasatt om det är lämpligt att Lantmäteriet, som ansvarar för förrättningsverksamheten i de kommuner som inte har en kommunal lantmäterimyndighet, också är den myndighet som utövar tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet.

Utredningen har i utvärderingen i kapitel 13 bedömt att det är otydligt om regeringens tillämpning av de villkor som ställs i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet vid prövning av en ansökan om att inrätta en ny kommunal lantmäterimyndighet också ska beaktas vid tillsynen av befintliga kommunala lantmäterimyndigheter. Regeringens tillämpning av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet i olika ansökningsärenden tar hänsyn till hur samhället utvecklas över tid.

Utredningen har i kapitel 13 beskrivit att det mot denna bakgrund finns skäl att förtydliga vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska avse och på vilket sätt tillsynen ska beakta regeringens beslut i olika ansökningsärenden.

En väl fungerande och tydligt reglerad tillsyn är viktig utifrån flera perspektiv. Tillsynsmyndigheten behöver ha goda och tydliga förutsättningar för att genomföra tillsynen. De kommunala lantmäterimyndigheterna behöver förutsägbarhet i tillsynen för att öka

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

förutsättningarna för att efterleva villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det är också viktigt att sakägare i hela landet har förtroende för att tillsynen följer upp att en kommunal lantmäterimyndighet i enlighet med villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har goda förutsättningar för en förrättningsverksamhet som är effektiv, enhetlig och rättssäker.

Bestämmelser om tillsyn inom andra områden

Det finns bestämmelser om tillsyn i ett stort antal författningar och inom många olika områden där offentlig verksamhet genomförs. Vilket organ som ansvarar för tillsynen kan variera, liksom syftet med tillsynen och vad som är tillsynsobjektet. I allmänhet är den tillsynsansvariga myndigheten ofta en statlig eller kommunal myndighet, men det kan även förekomma att privata subjekt utövar tillsyn. Tillsynsobjektet, det vill säga den verksamhet eller produkt som det utövas tillsyn över, kan vara allt ifrån en omfattande verksamhet till en enskild produkt på en marknad.

Bestämmelser som reglerar tillsyn finns i lagstiftning eller i andra författningar som gäller olika delar av offentlig verksamhet. Det innebär att bestämmelserna om tillsyn är anpassade efter de förutsättningar som gäller inom olika verksamheter.

I till exempel 26 kap. miljöbalken finns förhållandevis omfattande bestämmelser om tillsyn, till exempel vad tillsynen avser och vilka ingripanden som tillsynsmyndigheten förfogar över. Ingripandemöjligheterna är bland annat förelägganden med eller utan vite, förbud, åtalsanmälningsskyldighet, verkställighet genom Kronofogdemyndigheten och rättelse på den felandes bekostnad.

Ett annat exempel på tillsynslagstiftning är 26 kap. skollagen (2010:800) som bland annat innehåller bestämmelser om Statens skolinspektions, kommuners och Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn inom skolverksamheter. Bestämmelser i 26 kap. skollagen reglerar bland annat tillsynsmyndighetens rätt till tillträde och upplysningar samt ingripandemöjligheter såsom förelägganden, anmärkningar, återkallelse av bland annat godkännanden samt förbud att driva verksamheten vidare.

Ett exempel på en tillsynslagstiftning som, till skillnad från miljöbalken och skollagen, tar sikte på en mycket specifik verksamhet är

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lagen (2005:1248) om skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel. I 5 § anges att Tranportstyrelsen utövar den centrala tillsynen och att en kommunal nämnd utövar den lokala tillsynen över efterlevnaden av lagen. Som ingripandemöjligheter anges i 6 § samma lag att tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att lagen ska efterlevas och att ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utöver dessa exempel finns det ett stort antal andra författningar som reglerar tillsyn i olika verksamheter och i olika avseenden. Det kan konstateras att det som är gemensamt för tillsynsverksamhet är att det är tydligt vilken myndighet eller annan organisation som ansvarar för tillsynen, att det framgår vad tillsynen avser och att det framgår vilka ingripanden som kan göras inom ramen för tillsynen.

14.2.2 Regeringens skrivelse om *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79)

Under 2000-talet lämnades flera betänkanden som kom att ligga till grund för regeringens skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79). Två betänkanden från Tillsynsutredningen, *Statlig tillsyn – Granskning på medborgarnas uppdrag* (SOU 2002:14) och *Tillsyn – Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn* (SOU 2004:100) och Ansvarskommitténs betänkande *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft* (SOU 2007:10) var viktiga utgångspunkter för regeringens skrivelse. I dessa betänkanden redovisades bedömningar och förslag som syftade till att förbättra och förtydliga olika bestämmelser om tillsyn. Regeringen redovisade utifrån detta sina bedömningar i skrivelsen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79).

Utifrån de författningar med bestämmelser om tillsyn som gällde år 2009 konstaterade regeringen i skrivelsen att fler än 230 lagar reglerade tillsyn inom olika sektorer av samhället och att fler än 90 statliga myndigheter hade tillsynsuppgifter. Tillsynsarbetet utfördes i praktiken på mycket olika sätt inom olika områden, vilket delvis berodde på att begreppet tillsyn var oklart. Inom vissa områden fanns dessutom ett otydligt eller svagt samband mellan tillsynen och tillsynsorganens tillgång till sanktioner. Exempelvis kunde de tillgängliga sanktionerna vara dåligt anpassade till eventuella brister i tillsynsobjektens verksamhet. (Skr. 2009/10:79 s. 5–6.)

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I skrivelsen beskrev regeringen utifrån detta olika utgångspunkter för hur tillsyn bör regleras. En grundläggande utgångspunkt var att tillsyn bör vara tydlig och enhetlig för att bli mer effektiv och rättssäker.

I det följande beskriver utredningen huvudpunkterna i regeringens skrivelse. I fråga om enhetlighet riktades fokus mot olika begrepp. Begreppet tillsyn bör, enligt regeringen, främst användas för verksamhet som avser självständig granskning för att kontrollera om tillsynsobjekt uppfyller krav som följer av lagar och andra bindande föreskrifter och vid behov kan leda till beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den objektsansvarige (skr. 2009/10:79 s. 16).

Liksom Tillsynsutredningen fokuserar regeringen alltså på granskning och, vid behov, ingripande för att uppnå tillräcklig förbättring i den granskade verksamheten. I det följande redogörs för några aspekter av dessa två delar av tillsynen.

För att garantera trovärdigheten i tillsynen bör tillsyn utföras av ett organ som är självständigt i förhållande till den verksamhet som tillsynen riktas mot. Om det bedöms finnas skäl för att exempelvis en statlig myndighet ska ansvara för både drift och tillsyn av en verksamhet bör självständigheten garanteras genom en tydlig åtskillnad av dessa ansvar inom organisationen. (Skr. 2009/10:79 s. 16.)

I skrivelsen beskrivs att tillsynen innehåller två delar, granskning och ingripande.

Tillsynens granskningsdel utgår främst från bindande föreskrifter, det vill säga lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter. Exempelvis allmänna råd innebär generella rekommendationer som gäller tillämpningen av en författning och allmänna råd är därmed inte bindande föreskrifter. Regeringen betonade vikten av att i tillsynssammanhang upprätthålla en tydlig skiljelinje mellan bindande föreskrifter och allmänna råd. (Skr. 2009/10:79 s. 17.)

Tillsynens möjligheter till ingripande gäller olika slag av åtgärder från tillsynsorganets sida om det vid granskningen har uppdagats brister. Regeringen poängterade att ingripanden vid tillsyn inte enbart har ett bestraffande syfte. De ska även ha en framåtsyftande funktion för att se till att regler följs i framtiden. Samtidigt är det viktigt att tillsynsorganen kan agera mot regelöverträdelser där överträdelsen inte går att göra ogjord. (Skr. 2009/10:79 s. 42.)

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En grundläggande aspekt är, enligt regeringen, att det finns författningsreglerade möjligheter till ingripanden från tillsynsorganets sida, annars kan tillsynens effektivitet minska. Vidare bör sanktioner vid tillsyn vara proportionerliga i förhållande till de konstaterade bristerna. När en konstaterad brist är allvarlig bör tillståndspliktig verksamhet ytterst kunna få sitt tillstånd återkallat. Det bör dock finnas möjligheter till ingripanden även vid mindre allvarliga brister, eller när bristen visserligen är allvarlig men omständigheterna i det enskilda fallet gör att det finns skäl att underlåta återkallelse. (Skr. 2009/10:79 s. 42–43.)

I regeringens skrivelse ges exempel på lindriga ingripanden och mer allvarliga ingripanden. Ett lindrigt ingripande kan vara en anmärkning. Bland mer skarpa ingripanden anger regeringen föreläggande (eventuellt förenat med vite) och varning (som kan leda till ett återkallat tillstånd). Angående det mest långtgående ingripandet, återkallelse av tillstånd, anges att om tillsynsmyndigheten inte är tillståndsmyndighet inom området bör inte tillsynsmyndigheten kunna återkalla tillståndet. I skrivelsen framhåller regeringen vikten av att kontakterna mellan tillsynsorganen och de ansvariga för den verksamhet som är föremål för tillsynen sker med förtroende och respekt, vilket främjas av ett stort inslag av dialog. Regeringen framhåller också att den som en anmärkning eller ett ingripande gäller bör ha möjlighet att få detta överprövat. (Skr. 2009/10:79 s. 43–45.)

Tillsyn i förhållande till främjande verksamhet

Enligt regeringens skrivelse innebär den precisering av tillsynsbegreppet som har beskrivits i föregående avsnitt att det blir enklare att skilja granskande verksamhet från främjande verksamhet. Främjande verksamhet kan handla om att ett tillsynsorgan vid sidan av tillsynen gör uppföljning och utvärdering eller utför liknande verksamhet på grundval av icke-bindande krav. Regeringen anger i skrivelsen som exempel att tillsynsorganet arbetar främjande och förebyggande för att effektivt uppnå lagstiftningens mål, bland annat inom ramen för den allmänna serviceskyldigheten som alla myndigheter har enligt förvaltningslagen (2017:900). Regeringen anger också att när det anses nödvändigt att gå längre än den allmänna serviceskyldigheten kan en tillsynsmyndighets uppgifter vid behov specificeras

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

i författning, vilket kan ge tillsynsuppgiften en starkare ställning inom de organisationer som ska utföra dem och ge uttryck för vikten av främjande verksamhet som styrmedel. (Skr. 2009/10:79 s. 18.)

14.2.3 Sammanfattning av utredningens utgångspunkter

För att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska kommunen visa att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda. Tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska inriktas på att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls, att myndigheten inte i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion och att myndigheternas verksamhet utförs i enlighet med de förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller alla statliga myndigheter.

Utredningen ska överväga om Lantmäteriet eller någon annan myndighet ska utöva tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet.

En viktig utgångspunkt för utredningen är att genomförandet av tillsynen ska ha förutsättningar att vara effektiv och rättssäker. Det innebär bland annat att tillsynsmyndighetens granskning ska vara självständig. Det innebär också att det ska vara tydligt för den myndighet som genomför tillsynen, de kommunala lantmäterimyndigheterna och för sakägare, vad som ska granskas inom ramen för tillsynen och vilka konsekvenser som eventuella brister kan leda till. Det ska också vara tydligt hur tillsynsmyndigheten organiserar tillsynsverksamheten.

Med dessa utgångspunkter redovisas utredningens överväganden i följande avsnitt.

I avsnitt 14.3 redovisar utredningen sitt ställningstagande till om Lantmäteriet eller någon annan myndighet ska vara tillsynsmyndighet över de kommunala lantmäterimyndigheterna. I avsnitt 14.4 lämnar utredningen förslag som gäller förtydliganden av bestämmelserna om vad tillsynen ska innehålla och när brister ska anmälas till regeringen. I avsnittet redovisas också utredningens bedömning av hur organiseringen av tillsynsverksamheten ska bestämmas. I avsnitt 14.5 redovisas utredningens överväganden om tillsynsmyndigheten har behov av ytterligare ingripandemöjligheter. I avsnitt 14.6 redovisas hur utredningen bedömer att regeringen ska få ta del av fastighets-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bildningens samlade resultat och uppföljningen av all fastighetsbildningsverksamhet.

14.3 Ansvaret för tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna

Enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet har Lantmäteriet ansvar för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna. Lantmäteriet har därutöver det övergripande ansvaret för all fastighetsbildningsverksamhet och ansvarar för handläggning av förrättningar och ärenden i fastighetsbildningsverksamheten i de 250 kommuner som inte har en kommunal lantmäterimyndighet.

Regeringen har i sin skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79) uttalat att för att garantera trovärdigheten i tillsynen bör tillsynen utföras av ett organ som är självständigt från den verksamhet som tillsynen riktas mot. Om det finns skäl för att exempelvis en statlig myndighet ska ansvara för både drift och tillsyn av en verksamhet bör självständigheten garanteras genom en tydlig åtskillnad av dessa ansvar inom organisationen (s. 16).

Av utredningens direktiv framgår att utredningen ska ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet för kommunala lantmäterimyndigheter. Utredningen redovisar sitt ställningstagande i följande avsnitt.

14.3.1 Lantmäteriet bör ansvara för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna

Bedömning: Lantmäteriet är den statliga myndighet som har bäst förutsättningar att utöva tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna och bör därför ansvara för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens bedömning

Den principiella utgångspunkten för vilken myndighet som bör utöva tillsyn över en annan myndighet är som regeringen har beskrivit i skrivelsen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* att tillsynen bör utföras av en myndighet eller en annan organisation som är självständig i förhållande till den verksamhet som tillsynen riktas mot. Det handlar om att tillsynen ska vara trovärdig och fri från konkurrerande intressen. Även med denna utgångspunkt kan det i vissa fall finnas anledning att låta exempelvis en statlig myndighet både ansvara för viss verksamhet och samtidigt utöva tillsyn över andra myndigheter som bedriver samma eller liknande verksamhet. I dessa fall är det viktigt att den myndighet som har ansvaret för tillsynen har en organisation som tydligt definierar vilken del av verksamheten som ansvarar för tillsyn och att det därmed blir tydligt när och hur myndigheten utför sitt ansvar som tillsynsmyndighet.

Ett skäl för att det kan anses lämpligt att en myndighet ansvarar för både myndighetsverksamhet och tillsyn av verksamheten kan vara att det är det effektivaste sättet att ordna en väl fungerande tillsyn. Det kan till exempel röra sig om att verksamheten skiljer sig från andra offentliga verksamheter och att det krävs att det finns expertkunskap hos tillsynsmyndigheten.

Lantmäteriet är sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes tillsynsmyndighet för de kommunala lantmäterimyndigheterna och bedriver samtidigt fastighetsbildningsverksamhet i de 250 kommuner som inte har en kommunal lantmäterimyndighet. Tillsynsverksamheten gäller inte de beslut som fattas av en kommunal lantmäterimyndighet inom ramen för myndighetsutövning i förrättningsverksamheten utan tillsynen är inriktad på att de kommunala lantmäterimyndigheterna kontinuerligt uppfyller de villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som gäller för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och att verksamheten genomförs utifrån de förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller för alla myndigheter (prop. 1995/96:78 s. 57).

Tillsynen avser alltså främst att följa upp att de kommunala lantmäterimyndigheterna fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Ett villkor är att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde, ett andra villkor är att myndighetens arbetsuppgifter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet och myndighetsservice i anslutning till förrättningsverksamheten. Ett tredje villkor är att myndigheten har en för ändamålet lämplig organisation och en verksamhet som beräknas få tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas. Ett fjärde villkor är att minst två tjänstemän inom myndigheten ska ha den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar och ett femte villkor är att myndighetens informationssystem ska hålla en teknisk standard som möjliggör ett säkert informationsutbyte mellan stat och kommun inom lantmäteriområdet. Utredningen har i kapitel 11 föreslagit tydligare villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

För att uppnå tillräcklig effektivitet ska tillsynen genomföras regelbundet och samtidigt ha förutsättningar att vara händelsestyrd. Syftet med tillsynen är att följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet kontinuerligt uppfyller alla de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och utför verksamheten utifrån allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser och därmed uppfyller de krav som bör ställas för att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ska vara effektiv, enhetlig och rättssäker.

Utredningen bedömer att de områden som tillsynen avser ställer krav på att tillsynsmyndigheten har tillräckliga kunskaper om verksamhet inom fastighetsbildningsområdet. En viktig förutsättning och utgångspunkt för tillsynen är att tillsynen ska säkerställa att en kommunal lantmäterimyndighet, genom att uppfylla alla villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet har en verksamhet som är effektiv och rättssäker och samtidigt har integritet och oberoende i förhållande till kommunen. (Jämför utredningens förslag om förtydligande av 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet i kapitel 11 avsnitt 11.3.3.)

En viktig förutsättning är också att tillsynsmyndigheten har tillgång till information om den löpande verksamheten som gör att en eventuell händelsestyrd tillsyn har förutsättningar att vara effektiv.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Analys av möjliga tillsynsmyndigheter

Utredningen ska utifrån direktiven ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet eller om någon annan statlig myndighet ska ha ansvaret för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

All tillsynsverksamhet utgår från att tillsynsmyndigheten har en god kännedom om den verksamhet som utförs av den myndighet som tillsynen gäller. Det gäller även om tillsynsuppdraget är avgränsat till att följa upp att myndigheten fortlöpande uppfyller de villkor som ställs för att få svara för verksamheten inom myndigheten. Tillsyn som gäller om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunala lantmäterimyndigheter måste också som utgångspunkt genomföras utifrån kunskap om samhällsutvecklingen, plan- och byggverksamheten i en kommun och andra förutsättningar i den enskilda kommunen.

Utredningen har först övervägt möjligheten att inrätta en särskild tillsynsmyndighet. Utredningen bedömer att det skulle bli kostsamt och att det är oklart hur en sådan myndighet skulle finansieras. Detta, tillsammans med att antalet kommunala lantmäterimyndigheter är relativt få och att tillsynsområdet därmed får bedömas som begränsat, innebär att utredningen gör bedömningen att det inte är motiverat att utifrån de krav på kontinuitet och effektivitet som bör ställas på tillsynsverksamhet inrätta en ny särskild tillsynsmyndighet. Tillsynsområdet kan dessutom förändras om fler kommunala lantmäterimyndigheter efter regeringens tillstånd inrättas, eller om en kommunal lantmäterimyndighets tillstånd upphör efter ansökan av kommunen eller återkallelse enligt ett regeringsbeslut.

Ett annat alternativ som utredningen har övervägt är om en länsstyrelse skulle kunna ha tillsynsansvaret för de kommunala lantmäterimyndigheter som finns inom det län där länsstyrelsen finns. Det skulle i så fall innebära att endast vissa länsstyrelser skulle ha ett tillsynsuppdrag och att en länsstyrelses tillsynsuppdrag inte alltid skulle omfatta hela länet även om det finns en eller flera kommunala lantmäterimyndigheter i länet.

Tillsynsuppdraget för en länsstyrelse skulle innebära att utifrån villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor som anges i bestämmelsen. Tillsynsuppdraget skulle upphöra

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

om en kommunal lantmäterimyndighet ansöker om att få upphöra med verksamheten enligt 7 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Tillsynsuppdraget skulle också kunna upphöra om länsstyrelsen konstaterar brister och gör en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och regeringen efter anmälan återkallar kommunens tillstånd. Dessa omständigheter innebär att det skulle bli mer komplicerat för en länsstyrelse att ha ansvaret för tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter jämfört med att ha ansvaret för tillsyn över en myndighet som kontinuerligt utför verksamhet inom hela länet.

Utredningen har också övervägt om andra statliga myndigheter skulle kunna utöva tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna och bedömt att det i så fall behöver vara en statlig myndighet som har ett ansvarsområde som gäller hela landet och därför kan vara tillsynsmyndighet om regeringen beviljar fler kommuner tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och som dessutom har god kännedom om fastighetsbildningsverksamhet. Det har inte under utredningens arbete visat sig att någon statlig myndighet förutom Lantmäteriet har den kompetensen.

En ytterligare fråga som uppkommer om tillsynen ska utföras av en annan statlig myndighet än Lantmäteriet är hur tillsynen ska finansieras. Den tillsyn som nu genomförs av Lantmäteriet finansieras genom anslag och en sådan lösning skulle därför påverka statsbudgeten och hur anslagen till Lantmäteriet och en eventuell annan myndighet skulle fördelas. Utredningen bedömer att det inte är tillräckligt med en omfördelning av anslagen utan en ny tillsynsmyndighet skulle sannolikt behöva utökade budgetmedel både i inledningsskedet och över tid för att uppnå och upprätthålla den kompetens som krävs för att bedriva ett effektivt tillsynsarbete.

Utredningens bedömning blir därför att flera omständigheter talar för att Lantmäteriet även fortsättningsvis ska vara den myndighet som utövar tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna. En viktig omständighet är att tillsynen ställer krav på god kunskap om fastighetsbildningsverksamhet för att kunna genomföras effektivt och rättssäkert. En annan viktig omständighet är att antalet kommunala lantmäterimyndigheter som tillsynsuppdraget omfattar kan variera. Det är frivilligt för en kommun att ansöka om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Kommunen kan också anmäla till Lantmäteriet att den inte längre önskar svara för förrätt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningsverksamhet och kommunens tillstånd upphör då att gälla efter en viss tid. Ett inrättande av en särskild tillsynsmyndighet skulle innebära osäkerhet avseende tillsynsuppdragets omfattning och också ökade kostnader som skulle vara svåra att förutse.

Utifrån dessa förutsättningar är utredningens slutsats att Lantmäteriet är den myndighet som har bäst förutsättningar att utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna på ett sätt som uppfyller de krav på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet som bör vara utgångspunkten för tillsynsverksamheten. Utredningens bedömning blir därför att Lantmäteriet också fortsättningsvis är den myndighet som bör ansvara för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Sammanfattning och slutsats

Riksrevisionen har i sin rapport beskrivit att Lantmäteriet de senaste åren arbetat med att strukturera tillsynen och att tillsynen över lag fungerar väl. De kommunala lantmäterimyndigheterna är generellt positiva till tillsyn men har bland annat efterfrågat tydligare struktur och ramar för tillsynen.

Utredningens utvärdering har också visat att tillsynen fungerar väl i många avseenden.

Utredningen bedömer att Lantmäteriet har goda förutsättningar och rätt kompetens för att på ett adekvat sätt utöva tillsyn som gäller att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen bedömer också att de alternativa tillsynsmyndigheter som utredningen har övervägt skulle behöva komplettera sin kompetens för att kunna ge de råd och det stöd som kan behöva ges i ett tillsynsärende. Dessutom skulle ett tillsynsansvar som skulle genomföras av en annan statlig myndighet än Lantmäteriet innebära en osäkerhet kring tillsynsuppdragets omfattning och kontinuitet. Utredningen bedömer inte heller att det finns förutsättningar att inrätta en särskild tillsynsmyndighet som skulle utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningens ställningstagande blir därför att Lantmäteriet även fortsättningsvis ska vara tillsynsmyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

14.4 En tydligare rättslig reglering av tillsynen

Som utredningen har redovisat i kapitel 13 innehåller varken 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet några bestämmelser om vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet ska avse. Bestämmelserna har i stället tolkats utifrån vad som anges i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Av förarbetena framgår att det i tillsynsfunktionen ligger bland annat att se till att de villkor som gäller för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls och att verksamheten bedrivs på ett kompetent och rättssäkert sätt. Det framgår också att om en kommun inte uppfyller villkoren bör Lantmäteriet genom i första hand rådgivning och samråd verka för att kommunen vidtar åtgärder som säkerställer att villkoren uppfylls. (Prop. 1995/96:78 s. 57 och 75.)

Utredningen kan konstatera att Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna till viss del har olika uppfattningar om hur långt tillsynsansvaret sträcker sig och i vilken omfattning råd och stöd bör ingå i tillsynen. Utredningen kan också konstatera att det i viss mån är oklart varför Lantmäteriet sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet trädde i kraft inte har gjort någon anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Både Riksrevisionen och Statskontoret har i sina rapporter pekat på att det finns oklarheter när det gäller vad som omfattas av Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna. Statskontoret har i sin rapport föreslagit att tillsynen ska breddas för att möjliggöra en bedömning av om den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna fullgör sina uppdrag på ett likvärdigt sätt (Statskontorets rapport 2017:18 s. 125). Riksrevisionen beskriver att Lantmäteriet utvecklat sitt tillsynsarbete efter Statskontorets rapport och att Lantmäteriet har en utarbetad och strukturerad plan för sitt tillsynsarbete (Riksrevisionens rapport 2022:3 s. 65 f.).

Lantmäteriet har efterfrågat en tydligare rättslig reglering av tillsynen och fler möjligheter att vidta åtgärder för att avhjälpa brister, till exempel förelägganden och varningar.

De kommunala lantmäterimyndigheterna har uttryckt att tillsynen bör innefatta mer stöd och rådgivning och att det bör vara tyd-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ligt hur tillsynsverksamheten är organiserad eftersom Lantmäteriet har flera olika roller.

Utredningen lämnar i följande tre avsnitt förslag som förtydligar vad som ingår i tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. I avsnitt 14.4.1 redovisas allmänna överväganden. Utredningen redovisar därefter sina överväganden och författningsförslag som gäller vad tillsynen ska omfatta i avsnitt 14.4.2 och sina överväganden och förslag om när anmälan till regeringen bör ske i avsnitt 14.4.3. Avslutningsvis redovisas utredningens bedömning och förslag som gäller förordningen med instruktion för Lantmäteriet i avsnitt 14.4.4.

14.4.1 En tydligare rättslig reglering av tillsynsverksamheten

Bedömning: Det behövs en tydlig rättslig reglering av vad som ingår i Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Skälen för utredningens bedömning

Som framgår av Statskontorets och Riksrevisionens rapporter och information som har lämnats till utredningen från Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har det funnits olika uppfattningar om vad som ingår i Lantmäteriets tillsynsansvar. Det framgår också att Lantmäteriet under de senaste åren har arbetat med att strukturera tillsynsarbetet och tydliggöra vad som ingår i tillsynen. Trots det utvecklingsarbete som har genomförts när det gäller tillsynsverksamheten råder det fortfarande delvis olika uppfattningar och vad tillsynen ska eller bör innehålla, särskilt i fråga om i vilken omfattning råd och stöd ska lämnas inom ramen för tillsynen.

Utredningen kan konstatera att gränsdragningen mellan granskande och främjande funktioner i tillsynen över kommunala lantmäterimyndigheter inte alltid har varit tydlig.

Under senare år har Lantmäteriets tillsynsverksamhet utvecklats mot en tydligare funktionell uppdelning mellan främjande och granskande verksamhet. Av Lantmäteriets rapport *Lantmäteriets tillsynsverksamhet över de kommunala lantmäterimyndigheterna* (S2013/06745)

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

framgår att Lantmäteriets tillsynsverksamhet från mitten av 1990-talet i princip utgått från två huvuddelar varav den ena kan beskrivas som formell kontroll och den andra stödjande rådgivning (s. 10 i rapporten). Riksrevisionen beskriver i sin rapport att Lantmäteriet efter Statskontorets rapport år 2017 har arbetat med att förtydliga att tillsynen omfattar att kontrollera att de kommunala lantmäterimyndigheterna uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och att Lantmäteriet, i de fall myndigheterna inte uppfyller villkoren, kan erbjuda stöd och råd till en kommunal lantmäterimyndighet som gäller förutsättningar för att villkoren ska uppfyllas (RiR 2022:3 s. 66).

En sådan utveckling av tillsynsverksamheten ligger i linje med regeringens skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79). Enligt skrivelsen är det av stor vikt att skilja granskande verksamhet från främjande verksamhet bland annat eftersom det enbart är i den granskande verksamheten som tillsyn ska kunna resultera i beslut om tvingande åtgärder (s. 18).

Den nuvarande bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet anger inte vilka uppgifter som ingår i tillsynsverksamheten. Detsamma gäller bestämmelsen i 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet. Det finns inte heller någon särskild bestämmelse om hur Lantmäteriet bör organisera tillsynsverksamheten så att den är självständig i förhållande till annan verksamhet inom myndigheten.

Organiseringen av tillsynsverksamheten

När en myndighet samtidigt ansvarar för både tillsyn och andra övergripande uppgifter inom myndigheten finns det behov att säkerställa att tillsynen kan bedrivas självständigt i förhållande till andra övergripande uppgifter som myndigheten har. Organiseringen av tillsynsverksamheten inom Lantmäteriet behöver vara tydlig och visa att tillsynsverksamheten är självständig i förhållande till annat ansvar som Lantmäteriet har för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Genomförande av tillsynsverksamheten

Utredningens bedömning är att det behövs en tydlig rättslig reglering av vad Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna avser. Det behöver vara tydligt att tillsynen avser att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, när en bedömning ska göras om en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska ske och om en kommunal lantmäterimyndighet har en verksamhet som är förenlig med allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser. Lantmäteriets råd och stöd om hur en kommunal lantmäterimyndighet ska uppfylla villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäteriverksamhet ska genomföras inom ramen för tillsynsärendet.

Den senaste utvecklingen av tillsynsverksamheten i kombination med Lantmäteriets olika roller som ansvarig myndighet för fastighetsbildningsverksamhet i hela landet pekar på behovet av tydliga bestämmelser om vad som ska ingå i tillsynen och också att tillsynsverksamheten är tydligt avgränsad från annan verksamhet i Lantmäteriet. Detta ger förutsättningar för en tillsynsverksamhet som är effektiv och rättssäker.

14.4.2 Vad tillsynen ska avse

Förslag: Enligt 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska den statliga lantmäterimyndigheten ansvara för tillsynen och följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § samma lag.

Skälen för utredningens förslag

Utgångspunkter

Utredningen bedömer att bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet tydligt ska ange vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna avser. Bestämmelsen bör utformas så att det klart framgår att tillsynen som huvudregel inte gäller den förrättningsverksamhet och därmed myndighetsutövning som en kom-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

munal lantmäterimyndighet svarar för utan att tillsynen följer upp om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som är en förutsättning för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Rent allmänt kan det uttryckas som att tillsynen avser den organisatoriska ramen för de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. Vad som ska ingå i tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna måste vara tillräckligt tydligt för att det ska vara möjligt för både tillsynsmyndigheten och de kommunala lantmäterimyndigheterna att inom ramen för tillsynen bedöma hur villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska uppfyllas för att undvika ingripanden i tillsynsverksamheten. Att en kommunal lantmäterimyndighet ska uppfylla allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser som gäller för alla myndigheter behöver inte anges särskilt i bestämmelsen utan följs upp i samband med att tillsynen utförs.

En tillsyn som leder till att brister konstateras och att åtgärder måste vidtas och genomföras måste följas upp av tillsynsmyndigheten inom en rimlig tidsram. Det är en förutsättning för att tillsynen ska leda till att villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls. Utredningen föreslår i kapitel 11 att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande ska uppfyllas.

En tydlig rättslig reglering av vad tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet ska avse leder till bättre möjligheter för de kommunala lantmäterimyndigheterna att se till att verksamheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och därmed också en ökad rättssäkerhet. Det tillsammans med enskildas intresse av en transparent tillsynsverksamhet innebär att tillsynen bidrar till att verksamheten i de kommunala lantmäterimyndigheterna har förutsättningar att uppfylla kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet som gäller för all fastighetsbildningsverksamhet.

Det behöver därför förtydligas vad tillsynen över en kommunal lantmäterimyndighet omfattar, hur tillsynsärenden följs upp och utifrån vilka förutsättningar Lantmäteriet bör anmäla till regeringen att ett tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör återkallas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriets tillsyn ska följa upp att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Som utredningen tidigare har beskrivit har vad som ingår i Lantmäteriets tillsyn enligt 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet tolkats på olika sätt utifrån förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Uttalandena i förarbetena gjordes i mitten på 1990-talet och det har därefter skett en rättslig utveckling av tillsyn som begrepp och förtydliganden av grundläggande funktioner inom tillsynsverksamhet (se bland annat avsnitt 14.2.2 och regeringens skrivelse *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* [skr. 2009/10:79]).

Att det är tydligt vad som ingår i Lantmäteriets tillsyn är viktigt för att de krav på rättssäkerhet som ska ställas på tillsynsverksamheten ska uppfyllas. Det handlar också om att tillsynsmyndighetens resurser ska kunna användas på bästa sätt och att det finns ett tydligt författningsstöd för tillsynsmyndighetens eventuella ingripanden. För den som bedriver den verksamhet som tillsynen avser handlar det om att det ska vara förutsägbart vad tillsynen omfattar och hur kraven kan efterlevas utan att ingripanden behöver ske.

Lantmäteriet har under de senaste åren arbetat med att förtydliga att tillsynen omfattar att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda. Mot bakgrund av hur bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är utformad och av uttalandena i förarbetena (prop. 1995/96:78 s. 57) bedömer utredningen att lagstiftningen ska tolkas på det sätt som Lantmäteriet numera gör och som tillsynsverksamheten nu genomförs genom att följa upp att de kommunala lantmäterimyndigheterna uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt utredningens bedömning bör det i lagen om kommunala lantmäterimyndigheter förtydligas att Lantmäteriets ansvar för tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet innebär att följa upp att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. På det sättet klargörs vad Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna omfattar. Det innebär också att det blir tydligt att genomförandet av förrättningsverksamhet som innebär myndighetsutövning som regel inte ingår i Lantmäteriets tillsynsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det ingår också i Lantmäteriets tillsynsuppdrag att anmäla väsentliga brister i myndighetsfunktionen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Lantmäteriets tillsyn kan därmed i vissa enstaka fall där det är fråga om brister i myndighetsfunktionen som är så allvarliga att regeringen bör återkalla kommunens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, också gälla genomförandet av förrättningsverksamheten.

Tillsynen behöver därmed också genomföras utifrån denna bestämmelse.

Tillsynen ska beakta samhällsutvecklingen och regeringens praxis i ansökningsärenden

Utredningen ska enligt direktiven analysera om Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna behöver tydliggöras och utvecklas och utifrån det lämna författningsförslag.

Som utredningens utvärdering i kapitel 13 visar har det uppstått en skillnad mellan hur Lantmäteriet inom ramen för tillsynen bedömer att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda jämfört med regeringens bedömning av hur villkoren i bestämmelsen ska uppfyllas när regeringen tar ställning till en ansökan från en kommun om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Av regeringens beslut i olika ansökningsärenden framgår att regeringen har beaktat den samhällsutveckling som skett sedan lagen om kommunal lantmäterimyndighet infördes och tillämpat villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utifrån denna. Regeringen har i flera beslut konstaterat bland annat att de tekniska och organisatoriska förutsättningarna förändrats sedan år 1995 och att den ökade komplexiteten i fastighetsbildningsverksamheten ställer högre krav på verksamhetens omfattning än vad som var aktuellt i samband med att lagen infördes (se kapitel 10 avsnitt 10.2.6).

Syftet med bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet är att ta tillvara de fördelar som finns med en lokal förankring och därmed effektivisera kommunernas plan- och byggprocess. Samtidigt måste den fastighetsbildningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för, uppfylla de krav på effektivitet, enhetlighet och kvalitet som ställs på all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet (se kapitel 10 och 11). I detta ingår att den

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunala lantmäterimyndigheten har en robust och stabil verksamhet som kontinuerligt uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Av uttalanden i förarbetena som gäller utformningen av villkoren i bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet framgår tydligt att avsikten har varit att bestämmelsen skulle vara dynamisk på så sätt att bedömningen av om tillstånd skulle ges skulle ske med beaktande av samhällsutvecklingen (se prop. 1996/97:78 s. 52 och kapitel 10). Av uttalanden i samband med utformningen av bestämmelsen i 6 § om tillsyn framgår att tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheternas efterlevnad av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet skulle ske fortlöpande (prop. 1995/96:78 s. 57), men det angavs inte om eller hur tillämpningen av villkoren i 2 § kommunal lantmäterimyndighet i tillståndsärenden skulle beaktas i tillsynsverksamheten.

Utredningens analys är att begreppet fortlöpande ska förstås så att tillsynen både ska ske regelbundet och med beaktande av samhällsutvecklingen och också regeringens praxis i tillståndsärenden. Oklarheter i det avseendet har lett till att Lantmäteriets tillsyn i fråga om villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet sannolikt har utgått ifrån hur 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet tillämpades vid den tidpunkt som en kommun fick regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Att tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska göras utifrån förutsättningen att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande ska uppfylla villkoren bör enligt utredningen tolkas så att tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska beakta den praxis som regeringen utvecklar genom sina beslut som gäller ansökningar om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och samhällsutvecklingen. Det innebär att tillsynen inte bara ska bedöma om en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller de villkor som ställdes när en kommunal lantmäterimyndighet fick regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet utan också bedöma om den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller de villkor som över tid bör ställas för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Det är alltså viktigt att Lantmäteriet utför tillsynsverksamheten utifrån en analys av den praxis som har utvecklats genom regeringens beslut i ärenden om tillstånd till inrättande av kommunala lantmäteri-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

myndigheter och samhällsutvecklingen. Alla kommuner i hela landet är olika när det gäller geografiska förutsättningar, samhällsbyggnadsprocessen och antalet förrättningsärenden. Det är utifrån förutsättningarna i en enskild kommun som regeringen fattar beslut om kommunen ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Regeringens beslut i tillståndsärenden beskriver hur de villkor som anges i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tolkas när regeringen beslutar om att avslå eller bifalla en ansökan om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Regeringens beslut i ansökningsärenden utgör därför tillsammans med samhällsutvecklingen en viktig utgångspunkt för hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tolkas och tillämpas vid tillsynen. Det ger förutsättningar för att tillsynen bidrar till att en kommunal lantmäterimyndighet som en del av fastighetsbildningsverksamheten i hela landet kontinuerligt och över tid upprätthåller kraven på en effektiv, enhetlig och rättssäker verksamhet.

Det behöver alltså klargöras att Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska gälla att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller de villkor som ställs för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och beakta samhällsutvecklingen och förändrade förutsättningar på samma sätt som regeringen gjort i olika beslut och med utgångspunkt i regeringens tidigare och framtida beslut i ansökningsärenden.

Det ska därför förtydligas att Lantmäteriets tillsyn, utifrån utredningens förslag om villkor för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, ska avse att bedöma att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det innebär att det blir tydligt att Lantmäteriet i tillsynen måste tolka villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utifrån bestämmelsens syfte som är att fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ska vara effektiv och rättssäker. Det blir också tydligt att Lantmäteriet behöver tolka villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet utifrån den praxis som utvecklats genom regeringens beslut i olika ansökningsärenden och samhällsutvecklingen.

Utredningen beskriver i kapitel 11 att regeringens beslut i tillståndsärenden i framtiden kan innebära att regeringen vid bedömningen av en ansökan från en kommun om att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i vissa fall också ställer lägre krav som

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

gäller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det bör då också vara en utgångspunkt för lantmäteriets tillsynsverksamhet.

Hur tillsynen ska genomföras

Regelbunden tillsyn

Som utredningen redogjort för i kapitel 13 fungerar Lantmäteriets tillsyn väl i flera avseenden. Av Riksrevisionens rapport framgår att Lantmäteriet, efter den kritik som framfördes i Statskontorets rapport, ändrat sitt tillsynsarbete. Lantmäteriet har bland annat infört en treårig cykel för att utöva tillsyn över alla kommunala lantmäterimyndigheter inom tre år och arbetat med att förtydliga vad tillsynen omfattar (se kapitel 13 avsnitt 13.4.2).

Utredningen bedömer att det är positivt att Lantmäteriet har en inarbetad plan och struktur för regelbunden tillsyn. Det bidrar till en effektiv tillsyn och ökar förutsättningarna att fånga upp mindre allvarliga brister i god tid. På det sättet ökar även möjligheterna för en kommunal lantmäterimyndighet att rätta till eventuella brister innan bristerna blivit så allvarliga att det finns ett behov av att anmäla bristen till regeringen. Såvitt framkommit är den treåriga planen för genomförande av tillsyn i nuläget en rimlig avvägning mellan behov och resurser. Utredningen vill dock framhålla att det är viktigt att även fortsättningsvis beakta den kommande utvecklingen och att anpassa den regelbundna tillsynen utifrån eventuella samhällsförändringar eller kommande rättsliga regleringar som påverkar behovet av regelbunden och relevant tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Tillsyn i särskilda fall

Utredningen bedömer att det behöver finnas utrymme att genomföra tillsyn utifrån behov av tillsyn i ett enskilt fall. Regelbunden och strukturerad tillsyn är grundläggande för en effektiv tillsynsverksamhet. Det behöver också finnas rutiner och en beredskap för att inom ramen för tillsynen kunna inleda ett tillsynsärende utifrån information som kommer till tillsynsmyndighetens kännedom. Det kan till

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

exempel handla om uppgifter från enskilda eller media som indikerar att det kan finnas brister i en verksamhet.

Det kan också i andra fall finnas skäl till att ett särskilt tillsynsärende inleds. Enligt utredningens förslag i kapitel 7 kommer förutsättningarna för uppföljning av de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet förbättras. Dessa förslag innebär bland annat att de enskilda kommunala lantmäterimyndigheternas resultat kommer att kunna redovisas både fortlöpande och i Lantmäteriets årsredovisning. Uppgifter som ligger till grund för redovisningen av de kommunala lantmäterimyndigheternas resultat i sin förrättningsverksamhet kan därmed utgöra ett viktigt underlag för Lantmäteriets tillsynsarbete både som regelbunden och händelsestyrd tillsyn. Om det av redovisningen framgår att det finns tveksamheter i fråga om att en viss kommunal lantmäterimyndighet uppfyller de villkor som ställs enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet bör det exempelvis kunna leda till att Lantmäteriet under en period genomför tillsyn med kortare intervaller än tre år eller inleder ett särskilt tillsynsärende med en viss inriktning. Det kan handla om att det av redovisningen framgår till exempel att en kommunal lantmäterimyndighets intäkter genom avgifter och intäkter för uppdragsverksamhet och andra intäkter över tid inte täcker kostnaderna eller att handläggningstiderna och ärendebalanserna ökat i stor omfattning, vilket kan vara en indikation på att verksamheten i den kommunala lantmäterimyndigheten saknar förutsättningar för att bedriva en effektiv förrättningsverksamhet som uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningens förslag innebär att Lantmäteriet ska utöva tillsyn över att de kommunala lantmäterimyndigheterna fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet och beakta den praxis som följer av regeringens beslut i olika tillståndsärenden och samhällsutvecklingen. Det innebär alltså att Lantmäteriet ska utöva både regelbunden tillsyn och tillsyn i enskilda fall där särskilda omständigheter föranleder att ett tillsynsärende behöver inledas för att följa upp om en kommunal lantmäterimyndighet efterlever villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Organiseringen av tillsynen och eventuellt behov av författningsreglering

Enligt utredningens bedömning motsvarar organiseringen av tillsynsverksamheten i Lantmäteriet över lag de krav som ska ställas på integritet, kompetens och resurser för en väl organiserad tillsyn. Det har under de senaste åren gjorts tydligare att tillsynsverksamheten är självständig från Lantmäteriets övriga verksamhet, vilket är i linje med regeringens uttalanden i skrivelsen (skr. 2009/10:79 s. 16) om att när en statlig myndighet ansvarar för både drift och tillsyn bör självständigheten garanteras genom en tydlig åtskillnad av dessa ansvar inom organisationen för att garantera trovärdigheten i tillsynen.

Utredningen bedömer också att det är viktigt att Lantmäteriet fortsätter det interna utvecklingsarbetet inom tillsynsverksamheten för att ytterligare utveckla rutinerna och öka effektiviteten i tillsynen och tydliggöra skillnaderna mellan Lantmäteriets främjande verksamhet (ansvaret för att lämna övergripande stöd) och kontrollerande verksamhet (tillsynsverksamheten). Det är också viktigt att organiseringen av tillsynsverksamheten innebär att tillsynsverksamheten är självständig i förhållande till annan verksamhet i Lantmäteriet.

Utredningen bedömer att det inte är lämpligt att i Lantmäteriets instruktion särskilt reglera hur tillsynsverksamheten ska vara organiserad inom Lantmäteriet. En sådan fråga hör normalt till en myndighets egen behörighet att organisera verksamhet genom arbetsordningen och andra interna styrdokument. Det är alltså Lantmäteriet som ansvarar för att i arbetsordningen bestämma att tillsynsverksamheten organiseras på ett sådant sätt att den är självständig i förhållande till Lantmäteriets övriga verksamhet och i förhållande till den verksamhet som tillsynen riktas mot. Det bör framgå av den information som lämnas i Lantmäteriets årsredovisning.

Sammanfattning

Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna genomförs i dag utifrån uttalanden i förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Av förarbetena framgår att i tillsynen ingår att se till att de villkor som satts upp för tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls (prop. 1995/96:78 s. 57). Det framgår också att Lantmäteriet inom ramen för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

tillsynen ska kontrollera att verksamheten vid den kommunala lantmäterimyndigheten bedrivs på ett kompetent och rättssäkert sätt (prop. 1995/96:78 s. 75). Utredningen bedömer att det finns skäl att förtydliga att Lantmäteriets tillsyn avser att bedöma att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen föreslår därför att bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet förtydligas så att det framgår att tillsynen över en kommunal lantmäterimyndighets verksamhet ska avse att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Det ökar möjligheterna för ett effektivt tillsynsarbete och ökar rättssäkerheten för de kommunala lantmäterimyndigheterna. Genom att i lagtexten ange att tillsynen ska bedöma om villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande är uppfyllda förtydligas att tillsynen ska ske regelbundet och också om särskilda omständigheter föranleder en särskild tillsyn och att bedömningen av om villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är uppfyllda ska anpassas utifrån hur villkoren ska tolkas och tillämpas och därmed uppfyllas av en kommunal lantmäterimyndighet utifrån samhällsutvecklingen och regeringens tillämpning av villkoren i olika ansökningsärenden. Utredningen bedömer att detta leder till en ökad förutsägbarhet, likabehandling och rättssäkerhet inom hela fastighetsbildningsområdet och för alla aktörer inom fastighetsbildningsverksamheten.

14.4.3 Det ska förtydligas när Lantmäteriet ska ta ställning till om en anmälan ska göras till regeringen

Förslag: Enligt 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska den statliga lantmäterimyndigheten innan ett tillsynsärende avslutas ta ställning till om en anmälan enligt 8 § samma lag ska göras.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens förslag

För att tillsyn ska kunna vara effektiv och uppnå sitt syfte behöver det finnas tydliga bestämmelser om konsekvenser som blir följden av att brister som framkommer vid tillsynen inte åtgärdas inom rimlig tid. Utredningen kan konstatera att det saknas bestämmelser om vilka åtgärder som Lantmäteriet kan vidta inom ramen för tillsynen (se avsnitt 14.5.1), med undantag för att allvarligare brister ska anmälas till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

För att tillsynen ska ha förutsättningar att vara effektiv och rättssäker bedömer utredningen att det bör framgå av bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet att Lantmäteriet har en skyldighet att i vissa fall anmäla brister till regeringen. Det ska också förtydligas när under tillsynsärendets handläggning Lantmäteriet ska ta ställning till om en anmälan ska göras.

En tydligare rättslig reglering medför bättre förutsättningar för Lantmäteriet att avgöra om och när en anmälan till regeringen ska ske. Det gör det också mer tydligt för de kommunala lantmäterimyndigheterna när och i vilka fall en anmälan kan komma att ske. Att återkalla ett tillstånd att bedriva en kommunal lantmäterimyndighet är en ingripande åtgärd och det är därför viktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv att bestämmelserna om återkallande av tillstånd tydligt anger förutsättningarna för det.

I allmänhet kan konstateras att det finns en stor vilja hos de kommunala lantmäterimyndigheterna att uppfylla de villkor som ställs på den kommunala lantmäterimyndigheten enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Samtidigt framgår det av Lantmäteriets tillsynsprotokoll att det har funnits anmärkningar mot kommunala lantmäterimyndigheter som Lantmäteriet bedömt måste åtgärdas. Utredningen konstaterar att sådana anmärkningar hittills inte har föranlett någon anmälan från Lantmäteriet till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt utredningen är det i viss mån oklart om detta beror på att kommunala lantmäterimyndigheter åtgärdar de brister som Lantmäteriets tillsynsprotokoll uppmärksammar och därmed får en verksamhet som motsvarar villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller om ingen anmälan till regeringen om återkallande av tillstånd har gjorts eftersom Lantmäteriets tillsyn inte har varit

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

tillräckligt skarp. Oavsett vad som är orsaken till att någon anmälan till regeringen inte skett är det utredningens bedömning att en tydligare rättslig reglering som gäller Lantmäteriets bedömning av om ett tillsynsärende ska innebära att en anmälan ska göras till regeringen bidrar till att effektivisera tillsynen.

Utgångspunkten bör vara att en kommunal lantmäterimyndighet ska få rimlig tid på sig att rätta till eventuella avvikelser från villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. En återkallelse av ett tillstånd är en ingripande åtgärd och det innebär att inte varje brist bör kunna föranleda en anmälan till regeringen. En grundläggande förutsättning för en skyldighet för Lantmäteriet att anmäla till regeringen bör därför vara att bristen är allvarlig. Det innebär att brister som är av mindre betydelse eller kan åtgärdas inom rimlig tid inte bör anses tillräckligt allvarliga för att Lantmäteriet ska anmäla bristen till regeringen.

Utredningen föreslår att det i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas att Lantmäteriet innan ett tillsynsärende avslutas ska ta ställning till om en anmälan till regeringen ska göras enligt bestämmelsen i 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Genom att förtydliga att Lantmäteriet innan avslutandet av ett tillsynsärende ska ta ställning till om en anmälan till regeringen ska göras, blir det tydligt att utgångspunkten är att den kommunala lantmäterimyndigheten under tiden som ett tillsynsärende pågår ska ges rimliga möjligheter att åtgärda avvikelser från villkoren i 2 § lagen som enligt Lantmäteriets bedömning föreligger. Det innebär också att vikten av att villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet kontinuerligt efterlevs förstärks genom att Lantmäteriet innan tillsynsärendet avslutas ska göra en noggrann bedömning av om den kommunala lantmäterimyndigheten utifrån villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, regeringens tillämpning av bestämmelsen i olika tillståndsärenden och samhällsutvecklingen fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller om Lantmäteriet ska anmäla till regeringen att kommunens tillstånd bör upphöra.

Bestämmelsen om tillsyn i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet bör därför ange att Lantmäteriet innan ett tillsynsärende avslutas ska ta ställning till om en anmälan ska lämnas till regeringen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

14.4.4 Förordningen med instruktion för Lantmäteriet bör förtydligas

Förslag: Som en följd av föreslagna ändringar i 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska 5 § 11 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet ange att Lantmäteriet utövar tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna enligt 6 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

Skälen för utredningens förslag

Lantmäteriets skyldigheter inom ramen för tillsynsansvaret bör framgå tydligt av förordningen med instruktion för Lantmäteriet. För att tydliggöra Lantmäteriets författningsstöd för att utöva tillsynen och inom vilka områden tillsynen ska utövas bör förordningen hänvisa till 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

14.5 Det finns inte behov av ytterligare tillsynsåtgärder

En viktig del i en effektiv tillsyn är att tillsynsmyndigheten har lämpliga verktyg för att åstadkomma rättelse av den vars verksamhet står under tillsyn vid eventuella brister. Av regeringens skrivelse (skr. 2009/10:79) framgår att ingripanden vid tillsyn inte enbart har ett bestraffande syfte. De ska även ha en framåtsyftande funktion för att se till att regler följs i framtiden. Regeringen framhåller även att tillsynens effektivitet kan minska om det saknas författningsreglerade möjligheter till ingripanden, samtidigt som ingripanden ska vara proportionerliga i förhållande till överträdelsen (s. 42 f. i skrivelsen).

Lantmäteriet har efterfrågat fler möjligheter till att vidta åtgärder inom ramen för deras tillsynsansvar. Utredningen redovisar i det följande de bedömningar och ställningstaganden som utredningen gör.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

14.5.1 Det saknas behov av fler tillsynsåtgärder

Bedömning: Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska följa upp att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet och inte i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion på det sätt som anges i 8 § samma lag.

Det är frivilligt för kommunerna att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det finns också en god vilja inom de kommunala lantmäterimyndigheterna att följa, anpassa och utveckla verksamheten utifrån de anmärkningar som Lantmäteriet lämnat inom ramen för tillsynen.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av att införa fler tillsynsåtgärder.

Skälen för utredningens bedömning

Ett av de huvudsakliga syftena med tillsyn är att det som utgångspunkt ska vara möjligt för den som ansvarar för en verksamhet som står under tillsyn att åtgärda eventuella avvikelser. Proportionalitetsprincipen gäller även vid tillsyn och åtgärderna som vidtas av tillsynsmyndigheten för att åstadkomma rättelse ska inte vara mer ingripande än vad som behövs i det enskilda fallet.

Som utredningen beskrivit i avsnitt 14.2 finns det ett stort antal lagar och andra författningar som reglerar tillsynsverksamhet. Vissa generellt gemensamma drag för vilka åtgärder som en tillsynsmyndighet kan vidta kan utläsas. Den minst ingripande åtgärden beskrivs ofta som en ”anmärkning” och består vanligtvis av att en mindre allvarlig brist antecknas i ett protokoll för att den ansvarige på eget initiativ ska kunna åtgärda bristen, eventuellt med uppföljning. Därefter, och mer ingripande, är det förhållandevis vanligt förekommande att tillsynsmyndigheten kan utfärda ett föreläggande att åstadkomma rättelse, ofta också förenat med äventyr om vite eller annan påföljd. En mer ingripande åtgärd än så brukar benämnas som en ”varning” och är avsett att utgöra en stark indikation på att rättelse måste åstadkommas innan ett ytterligare ingripande sker. Ytterst är

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

konsekvensen av allvarligare brister som inte åtgärdas ett förbud eller återkallelse av tillstånd.

Hur tillsynen ska regleras rättsligt måste huvudsakligen bestämmas mot bakgrund av den verksamhet som tillsynen ska gälla. Det finns inte ett sätt att reglera tillsyn och vilka åtgärder som ska få vidtas inom tillsynen som är allmänt tillämpligt inom alla områden där tillsynsverksamhet bedrivs.

Utredningen har i kapitel 7 lämnat förslag som ska tydliggöra Lantmäteriets övergripande ansvar för att lämna stöd till all fastighetsbildningsverksamhet. Utredningen har i detta kapitel, avsnitt 14.4, också föreslagit förtydliganden av vad tillsynen ska omfatta och när en anmälan till regeringen ska göras.

Syftet med tillsynen är huvudsakligen att den ska se till att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls och därmed ger förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet. Tillsynen ska också bedöma om en kommunal lantmäterimyndighet i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion på ett sätt som kan föranleda en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Det är viktigt att Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna samverkar och bidrar till att dessa syften kan uppnås.

Den närmare utformningen av vad som ska ingå i tillsynen bör ske utifrån en avvägning mellan att skapa goda förutsättningar för främjande tillsyn samtidigt som tillsynen har förutsättningar att vara tillräckligt skarp. Enligt utredningens bedömning innebär detta att det är viktigt att inte överreglera tillsynen.

Den yttersta konsekvensen av att en kommunal lantmäterimyndighet inte fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet eller i övrigt allvarligt brister i sin myndighetsfunktion är att regeringen kan återkalla kommunens tillstånd. Det är den mest ingripande åtgärd, möjligen med undantag för åtalsanmälningsskyldighet, som går att vidta inom ramen för tillsyn.

Utredningen bedömer att Lantmäteriets nuvarande planering och genomförande av tillsynen och att eventuella anmärkningar framgår av Lantmäteriets tillsynsprotokoll är en väl fungerande ordning. Lantmäteriet graderar anmärkningarna och påtalar om någon avvikelse från villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är tillräckligt allvarlig för att en anmälan till regeringen enligt 8 § lagen

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

om kommunal lantmäterimyndighet ska övervägas. Den kommunala lantmäterimyndigheten ges därefter möjlighet att åtgärda påtalade brister, vilket kan följas upp av Lantmäteriet.

Att införa ett nytt system med bestämmelser om fler åtgärder såsom förelägganden eller varningar som till exempel i miljöbalken eller plan- och bygglagen framstår därmed enligt utredningens bedömning inte som motiverat. Det bör beaktas att Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna i huvudsak gäller om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som är en förutsättning för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Det bör också beaktas att inrättandet av en kommunal lantmäterimyndighet är ett frivilligt åtagande för kommuner.

Ett införande av fler möjligheter till åtgärder riskerar att minska effektiviteten i tillsynen. Ett viktigt syfte med tillsynen är att de kommunala lantmäterimyndigheterna i första hand ska kunna avhjälpa eventuella avvikelser som upptäcks. Att en kommuns tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet återkallas enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet är den yttersta konsekvensen av att bristen inte åtgärdas eller är så allvarlig att en återkallelse är nödvändig. Fler tillsynsåtgärder riskerar att förlänga och komplicera processen, vilket inte vore önskvärt framför allt om det vid tillsynen skulle upptäckas mycket allvarliga brister som bör föranleda ett omedelbart återkallande av tillståndet.

Utredningens bedömning är därför att det inte finns skäl att införa fler möjligheter till åtgärder som Lantmäteriet skulle kunna tillämpa inom tillsynsverksamheten. Utredningen bedömer att vad som ska ingå i tillsynen förtydligas i tillräcklig utsträckning genom att det tydliggörs i bestämmelserna om Lantmäteriets ansvar för tillsynen och i vilket skede av tillsynsprocessen en anmälan ska göras till regeringen (se avsnitt 14.4.2 och 14.4.3). Det är också viktigt att utgångspunkten även fortsättningsvis är att den kommunala lantmäterimyndigheten ska få rimliga möjligheter att åtgärda brister innan en anmälan till regeringen sker. Utredningen lämnar av dessa skäl inget förslag om ytterligare tillsynsåtgärder.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

14.6 Hur regeringen ska få del av fastighetsbildningsverksamhetens samlade resultat

Av utredningens direktiv framgår att regeringen behöver få bättre möjligheter att följa upp den samlade fastighetsbildningsverksamheten, bland annat i fråga om effektivitet och rättssäkerhet. Lantmäteriets årsredovisning innehåller i dagsläget endast en översiktlig redovisning av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna, men det saknas skyldighet för de kommunala lantmäterimyndigheterna att inkomma med underlag om exempelvis handläggningstider, överklagade ärenden, intäkter och kostnader. Utredningen ska mot den bakgrunden lämna förslag på hur regeringen ska få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat.

14.6.1 Redovisning av resultaten för den samlade förrättningsverksamheten

Bedömning: Utredningen har i kapitel 7 lämnat förslag som innebär att samma ärendehanteringssystem ska användas för all förrättningsverksamhet och att resultaten för all förrättningsverksamhet ska redovisas som en del av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten. Utredningen bedömer därför att det saknas behov av att införa en bestämmelse om redovisning av resultat och uppföljning inom ramen för tillsynen.

Skälen för utredningens bedömning

En kommunal lantmäterimyndighet svarar för handläggning av förrättningar och andra ärenden inom kommunen. Det är viktigt att regeringen får ta del av resultat och uppföljning som gäller alla lantmäterimyndigheter, det vill säga både den statliga lantmäterimyndigheten och de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Redovisningen måste vara på en sådan nivå att det går att utläsa resultat i fråga om handläggningstider, överklagade ärenden, intäkter och kostnader för var och en av de myndigheter som handlägger förrättningar och andra ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Som regeringen har uttalat i skrivelsen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* (skr. 2009/10:79) bör begreppet tillsyn främst användas för verksamhet som avser självständig granskning för att kontrollera om tillsynsobjekt uppfyller krav som följer av lagar eller andra bindande föreskrifter och vid behov kan leda till beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse (s. 16).

Regeringen anför också i skrivelsen att ett närliggande begrepp för en statlig myndighets stöd, uppföljning, samordning med mera kan vara ”tillsynsvägledning” (s. 19).

Enligt utredningens bedömning är det inte helt klart att uppföljning och redovisning av de kommunala lantmäteriernas förrättningsverksamhet följer av bestämmelser om tillsyn.

Utredningen har i kapitel 7 föreslagit att ett gemensamt ärendehanteringssystem ska användas i all förrättningsverksamhet och att Lantmäteriet ska ansvara för att följa upp och redovisa det samlade resultatet för all förrättningsverksamhet i sin årsredovisning (se särskilt kapitel 7 avsnitt 7.3.4 och 7.3.5).

Utredningen bedömer att de förslag som lämnats i kapitel 7 innebär att regeringen kommer att få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat och att det därför saknas skäl att föreslå särskilda bestämmelser om resultat och uppföljning inom ramen för Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna.

15 Nuvarande bestämmelser om avgifter för lantmäteriförrättningar

15.1 Inledning

Bestämmelser om avgifter för lantmäteriförrättningar och om hur avgifternas storlek ska beräknas finns i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Som huvudregel ska bestämmelserna i förordningen tillämpas för förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna men en kommunal lantmäterimyndighet får enligt 14 § besluta om att ta ut lägre avgifter.

Avgifter för lantmäteriförrättningar beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggningen av förrättningen och för införande av uppgifter i fastighetsregistret. I vissa fall finns det möjlighet att ta ut avgiften som en fast avgift för en hel eller delar av en förrättning. Möjlighet finns också för sakägare att begära fast avgift i ett enskilt ärende.

År 2022 granskades den nuvarande avgiftsmodellen för förrättningsverksamhet av Riksrevisionen. I rapporten konstaterade Riksrevisionen att avgifterna som tas ut för förrättningsverksamheten är höga och att avgifterna under lång tid har stigit i en betydligt högre takt än vad som kan betraktas som rimligt. Riksrevisionen bedömde att det är modellen för avgifter som är huvudorsaken till att kostnaderna för lantmäteriförrättningar har ökat så mycket eftersom avgiftsmodellen skapar små incitament till kostnadseffektiviseringar, se Riksrevisionens rapport *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RIR 2022:3, s. 53 och 69).

Utredningen ska enligt direktiven utvärdera det nuvarande regelverket för avgiftsuttag och vid behov föreslå en reglering av uttag av avgifterna som, med hänsyn till ansvarsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, bland annat

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

innebär en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare.

15.2 Allmänt om avgiftsuttag

En myndighet måste ha stöd i författning för att kunna ta ut en avgift för sin verksamhet. Rätten att ta ut avgift kan bestämmas utifrån generella eller särskilda bemyndiganden från riksdag eller regering beroende på vilken typ av avgift det är fråga om. Avgiftsbelagd verksamhet brukar delas in i belastande avgift i offentligrättslig verksamhet och frivillig avgift i uppdragsverksamhet.

Enligt 8 kap. 2 § regeringsformen beslutar riksdagen om föreskrifter som gäller belastande avgifter i all offentligrättslig verksamhet. Belastande avgifter är avgifter som innebär ingrepp i den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden och det är motivet till att föreskrifter om sådana avgifter faller under riksdagens kompetensområde (se prop. 1973:90, bet. KU 1973:26, rskr. 1973:265).

Föreskrifter om frivilliga avgifter, det vill säga andra avgifter än belastande avgifter som tas ut i statens verksamhet, beslutas av regeringen enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen.

Föreskrifter om belastande avgifter, till exempel föreskrifter om avgiftens storlek, kan också efter riksdagens bemyndigande enligt 8 kap. 3 § regeringsformen beslutas av regeringen. Riksdagen kan också enligt 8 kap. 10 § regeringsformen bemyndiga regeringen att delegera rätten att besluta om avgifter till en myndighet.

När det gäller rätten att disponera intäkter från belastande avgifter i statlig verksamhet är huvudregeln att intäkterna inte får disponeras av den myndighet som tagit ut avgiften, om inte riksdagen har beslutat att regeringen får använda avgiftsinkomsterna för ett bestämt ändamål (specialdestination) enligt 3 kap. 4 och 6 §§ budgetlagen (2011:203).

Specialdestination av avgiftsintäkter för statlig verksamhet innebär att dessa intäkter får disponeras av den myndighet som tar ut avgifterna. Detta innebär att myndigheten får behålla avgifterna och använda dem för att finansiera den egna verksamheten. Riktlinjer för hur specialdestination av inkomster från offentligrättsliga avgifter kan komma i fråga redovisas i prop. 2010/11:40 *En reformerad budgetlag*, s. 38.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.3 Bakgrunden till avgiftsuttagen i förrättningsverksamhet

Lantmäterimyndigheternas avgiftsuttag i förrättningsverksamheten grundas på ett antal finansieringsprinciper som har beslutats av riksdagen i samband med organisationsförändringar inom lantmäteriområdet år 1994 (se prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313) och i samband med tidigare organisationsförändringar (se till exempel prop. 1971:170, bet. 1971:CU32, rskr. 1971:322).

De gällande principerna är att kostnaderna för förrättningsverksamheten ska betalas av berörda sakägare (verksamheten ska vara avgiftsbelagd), att avgifterna ska beräknas så att intäkterna täcker de kostnader som är direkt eller indirekt kopplade till förrättningsverksamheten (full kostnadstäckning) och att lantmäterimyndigheterna får disponera intäkterna från avgifterna för att finansiera förrättningsverksamheten.

De finansieringsprinciper som har beslutats av riksdagen ligger till grund för bestämmelserna om lantmäterimyndigheternas avgiftsuttag enligt förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Bestämmelserna om avgifter för lantmäteriförrättningar gäller avgifter och beslut om debitering av förrättningskostnader i all förrättningsverksamhet och alltså både förrättningar inom Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter. En kommunal lantmäterimyndighet får enligt 14 § i förordningen besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet beslutat om.

Medan de huvudsakliga finansieringsprinciperna har varit stabila för förrättningsverksamheten i över 50 år, har bestämmelser om avgiftssättningen ändrats flera gånger under dessa år. I början av 1970-talet subventionerade staten vissa typer av förrättningar utanför detaljplanelagda områden med upp till 50 procent av kostnaderna för dessa förrättningar (se prop. 1970:188 s. 23). I takt med att subventionerna minskades och ersattes med en mer renodlad avgiftsfinansiering justerades avgiftskonstruktionen för att minska skillnaderna i avgifterna i olika delar av landet och i vissa fall för att hantera de alltför höga avgifterna som avgiftskonstruktionen kunde leda till.

I propositionen 1971:170 om grunderna för taxeersättningen i lantmäteriverksamheten behandlades frågan om hur de vid den tiden vanliga fasta avgifterna (sakersättning) skulle kunna göras mer ändamålsenliga i förhållande till den nytta som förrättningen medför för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

berörda fastigheter (se prop. 1971:170 s. 7–15, bet. 1971:CU32, rskr. 1971:322). Avgiftskonstruktionen ändrades då så att förrättningsobjekt med höga markvärden skulle belastas av högre avgift än objekt med låga markvärden. Resultatet av ändringarna finns i bilagan till den numera upphävda förordningen om lantmäteritaxan (1971:1101) där tilläggsbelopp reglerades kopplat till ägovidden, det vill säga arean på fastigheterna. I samband med dessa ändringar infördes också ett centralt uppbördssystem för förrättningsavgifterna för att jämna ut sådana skillnader som kunde uppstå mellan kostnaderna för en åtgärds utförande och motsvarande avgiftsintäkt på grund av avgiftskonstruktionen.

Avgiftskonstruktionen ändrades igen och uppbördssystemet togs bort i samband med översynen av finansieringen av lantmäteri- och fastighetsdataverksamhet år 1995, när en ny lantmäteritaxa infördes. Den nuvarande lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet hade då ännu inte trätt i kraft. Ändringen i avgiftskonstruktionen som gjordes 1995 innebar att timtaxan skulle utgöra en huvudprincip med möjlighet för sakägare att begära fast avgift (prop. 1994/95:166 s. 22–23, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Det tydliggjordes i propositionen att dåvarande kommunala fastighetbildningsmyndigheter skulle ha möjlighet att tillämpa en lägre avgiftsnivå än den som gällde för en statlig lantmäterimyndighet.

År 2017 beslutade regeringen om en ändring i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som innebar att det utöver timtaxa och sakägares möjlighet att få ett fast pris för en förrättning infördes en möjlighet för lantmäterimyndigheten att ta ut avgifter som fasta belopp, exempelvis i form av grundbelopp (SFS 2017:1296). Ändringen genomfördes mot bakgrund av Lantmäteriets skrivelse *Sakersättning och fasta avgifter vid lantmäteriförrättningar*, Regeringskansliets diarienummer N2017/RS, N2017/02497/SUBT och N2017/03620, och regeringens beslut vid regeringssammanträde den 7 december 2017, protokoll II10.

Bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ändrades senast år 2022. Ändringen innebar ett tillägg i 2 § om vilka andra ärenden som jämställs med förrättning enligt förordningen. Tillägget avsåg ärenden enligt 43 a § anläggningslagen (SFS 2022:364).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.4 Nuvarande bestämmelser om avgifter i förrättningsverksamhet

15.4.1 Rätten att ta ut avgifter för lantmäteriförrättningar

I 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) finns bestämmelser om att kostnaderna för genomförande av fastighetsbildning betalas enligt de bestämmelser som gäller för den fastighetsbildningsåtgärd som genomförs. Av denna bestämmelse framgår att kostnaderna för genomförande av fastighetsbildning betalas av sökanden om en ansökan avvisas eller en förrättning ställs in och av sakägarna om en förrättning genomförs. Till förrättningskostnader hänförs enligt sista stycket i denna bestämmelse taxeavgift, ersättning till sakkunnig och syssloman, utgift för hantlangning som ej ingår i taxeavgiften samt ersättning för skada enligt 4 kap. 38 § tredje stycket fastighetsbildningslagen.

Bestämmelser om rätten att ta ut avgifter för förrättningar och ärenden som handläggs av lantmäterimyndigheter finns också i 29 § anläggningslagen (1973:1149), 27 § ledningsrättslagen (1973:1144) och 26 § lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering.

Regeringens kompetens när det gäller föreskrifter om avgifter för lantmäteriförrättningar som genomförs enligt fastighetsbildningslagen, anläggningslagen, ledningsrättslagen eller lagen om äganderättsutredning och legalisering framgår av två riksdagsbeslut (prop. 1971:170, bet. 1971:CU32, rskr. 1971:322 samt prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Regeringen har också fått riksdagens bemyndigande att besluta om föreskrifter som gäller avgifter, däribland lantmäteritaxan (avgifter i lantmäteriförrättningar), i samband med att regeringsformen trädde i kraft 1974 (prop. 1975:8, KU 1975:10, rskr. 1975:62).

Regeringens föreskrifter om taxeavgifter enligt fastighetsbildningslagen, anläggningslagen, ledningsrättslagen och lagen om äganderättsutredning och legalisering finns i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Regeringen har enligt 3 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar delegerat rätten att besluta om föreskrifter för avgifterna till Lantmäteriet. Enligt 14 § i förordningen får kommunala lantmäterimyndigheter besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet enligt 3 § förordningen har meddelat föreskrifter om.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I följande avsnitt beskrivs vilka föreskrifter regeringen och Lantmäteriet har meddelat om avgifter i lantmäteriförrättningar och vilka avgiftsnivåer som tillämpas av kommunala lantmäterimyndigheter.

15.4.2 Förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar innehåller bestämmelser om avgifter för förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet och om beslut om debitering av förrättningskostnader (1 §). Förordningen gäller avgifter och debitering av kostnaderna för förrättningar som handläggs av lantmäterimyndigheterna, till exempel fastighetsbildningsförrättning, anläggningsförrättning och ledningsförrättning.

Enligt 2 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar avses med förrättning som omfattas av bestämmelserna om avgifter också godkännande av överenskommelse och av ändringar enligt 43 och 43 a §§ anläggningslagen, registrering av andelstal enligt 23 a § anläggningslagen och frigörande av fastighetstillbehör enligt 12 a § ledningsrättslagen.

Avgiftens storlek

Bestämmelser om avgiftens storlek finns i 4–7 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Enligt 4 § ska avgiften antingen beräknas utifrån den tid som behövs för handläggning och införande i fastighetsregistret eller i vissa fall tas ut som fast belopp för specifika förrättningar eller delar av förrättningar. Enligt 5 § ska lantmäterimyndigheten, om en sakägare begär det och om det är möjligt, för en viss förrättning eller del av förrättningen, lämna ett skriftligt anbud. I 6 § finns bestämmelser om förskotterat belopp.

I 7 § anges att avgiften får sättas ned utifrån fyra olika förutsättningar i mån av lantmäterimyndighetens tillgång till medel och för åtgärder som är särskilt angelägna från allmän synpunkt. Avgiften får sättas ned om fastighetsreglering eller sammanläggning medför att en fastighet eller en samfällighet av mindre betydelse inte behöver redovisas i fastighetsregistret (7 § 1). Avgiften får vidare sättas ned om fastighetsreglering medför att redovisning i fastighetsregistrets allmänna del blir obehövlig för ett skifte eller ett servitut av

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mindre betydelse (7 § 2). Avgiften får också sättas ned om fastighetsreglering medför att ett servitut av mindre betydelse kan avföras ur fastighetsregistrets inskrivningsdel (7 § 3). Slutligen får avgiften sättas ned om förrättningen avser en äganderättsutredning som länsstyrelsen beslutat om eller om skogsbrand, skred, ras eller naturolyckor i övrigt medför ett behov av en förrättning (7 § 4–5).

Lantmäteriet får anslag för att finansiera nedsättningar av avgiften som görs enligt 7 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar. År 2024 fick Lantmäteriet ett anslag som uppgick till 6 miljoner kronor för att användas för nedsättning av avgifter enligt denna bestämmelse (se Lantmäteriets regleringsbrev för budgetåret 2024). Enligt Lantmäteriets årsredovisning 2024 användes inte detta anslag.

Räkning

I 8–9 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar finns bestämmelser om räkning. Enligt 8 § ska lantmäterimyndigheten i en räkning ange det belopp som en sakägare ska betala för en avslutad eller inställd förrättning eller för en avvisad ansökan. Av räkningen ska framgå om och med vilket belopp avgiften har satts ned enligt 7 §. I 8 § anges att ränta ska betalas enligt 6 § räntelagen (1975:635) på belopp som har förfallit till betalning.

Enligt 9 § får lantmäterimyndigheten i en förrättning besluta att räkning för utfört arbete ska upprättas innan förrättningen har avslutats eller registrerats (delräkning). Av bestämmelsen framgår att en delräkning inte får avse förskott.

Överklagande och bemyndiganden

I 10–12 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar finns bestämmelser om överklagande och ändring av räkning.

I 13 § i förordningen finns en bestämmelse om att Lantmäteriet får meddela ytterligare föreskrifter för verkställigheten av förordningen.

I 14 § i förordningen finns en bestämmelse om att en kommunal lantmäterimyndighet får besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om enligt 3 §.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.4.3 Lantmäteriets föreskrifter om avgifter för lantmäteriförrättningar

Lantmäteriet får enligt förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar meddela föreskrifter om avgifter för förrättningar (3 §), föreskrifter om räntans storlek på förskotterat belopp (6 §) och ytterligare föreskrifter om verkställighet (13 §). Med stöd av dessa bestämmelser har Lantmäteriet meddelat föreskrifter om avgifter i LMFS 2022:5. Dessa föreskrifter ändrades senast genom LMFS 2025:2 som trädde i kraft den 1 juni 2025. Ändringarna i LMFS 2025:2 som berör utredningens uppdrag gäller främst bestämmelserna i 6, 10 och 12 §§ som anger uttag av avgifter genom timtaxa eller fasta belopp. I det följande redogörs för nu gällande föreskrifter, vilket avser grundföreskriften i LMFS 2022:5 i den mån den inte ändrats genom LMFS 2025:2 och annars LMFS 2025:2. Eftersom utredningen i avsnitt 15.6 och 15.7 redovisar lantmäterimyndigheternas intäkter år 2024 för vissa ärendetyper, beskriver utredningen också de belopp som år 2024 enligt LMFS 2022:5 togs ut för handläggningen av ett förrättningsärende. Det anges då särskilt i texten att beloppen avser då gällande föreskrift år 2024.

Inledande bestämmelser

Inledande bestämmelser i Lantmäteriets föreskrifter finns i 1–5 §§. Enligt 1 § ska avgift betalas för en förrättning som handläggs av en lantmäterimyndighet, av en arbetstagare vid sådan myndighet eller av en särskild, av myndigheten förordnad, förrättningsman. I 2 § anges att restid och tid som i vissa fall tas ut som fast belopp inte ska debiteras med timtaxa. I 3 § anges att avgift inte ska betalas för merarbete på grund av oriktigt förfarande, felmätning eller felräkning som har uppstått i förrättningen och förorsakats av lantmäterimyndigheten. I 4 § regleras Lantmäteriets möjlighet att besluta om förskott. I 5 § anges att tid i ärenden ska redovisas per påbörjad kvart och att uppgift om tiden och övriga uppgifter, vilka behövs som underlag för att ställa ut räkning, ska föras på varje ärende.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelser om avgiftens storlek

Lantmäteriet har meddelat närmare föreskrifter som gäller de tre alternativ för avgiftsuttag som regeringen har beslutat om i 4 och 5 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Det första alternativet beskriver att avgift tas ut enligt en timtaxa och att avgiften beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret. Det andra alternativet beskriver att avgiften, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med ett fast belopp för en hel eller delar av en förrättning och i vissa fall införande av fastighetsregistret. Det tredje alternativet är att Lantmäteriet lämnar ett skriftligt anbud på begäran av sakägaren.

Lantmäteriets föreskrifter som gäller enligt LMFS 2022:5 och LMFS 2025:2 redovisas i följande avsnitt.

Avgiftens storlek utifrån tid som behövs (timtaxa)

Bestämmelser om beräkning av avgiftens storlek utifrån hur lång tid som behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret finns i 6–9 §§ i Lantmäteriets föreskrifter.

Enligt 6 § första stycket ska avgift bestämmas med ett belopp efter den tid som förrättningslantmätare, kart- och mätningsingenjör samt biträdande handläggare behöver för handläggningen av förrättningen.

År 2024 var timtaxan för förrättningslantmätare 1 900 kronor per timme, för kart- och mätningsingenjör 1 700 kronor per timme och för biträdande handläggare 1 200 kronor per timme (6 § andra stycket). Från den 1 juni 2025 är timtaxan, i enlighet med den nya föreskriften LMFS 2025:2, i stället 1 800 kronor per timme för förrättningslantmätare respektive kart- och mätningsingenjörer och 1 200 kronor för biträdande handläggare. Lantmäterimyndigheten kan besluta att chef eller annan med särskild kompetens ska ha en timtaxa. År 2024 var den timtaxan 1 700 kronor per timme (6 § tredje stycket). Från den 1 juni 2025, enligt LMFS 2025:2, är denna timtaxa i stället 1 800 kronor.

Om förrättningsarbete, i samförstånd med sakägare, utförs under kväll eller helg är timtaxan ordinarie med tillägg av 300 kronor per timme under måndag till torsdag efter klockan 18.00 respektive ordinarie timtaxa med tillägg av 600 kronor per timme från fredag efter

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

klockan 18.00 till och med söndag (6 § sista stycket). Dessa avgifter var desamma även före den 1 juni 2025.

Avgiften bestäms efter den timtaxa som gällde när arbetet utfördes (7 §). En särskild, av lantmäterimyndigheten förordnad, förrättningsman betalas med den timtaxa som lantmäterimyndigheten beslutar (8 §). Om lantmäterimyndigheten har anlitat en sakkunnig eller en underleverantör ska myndigheten debitera avgift för den faktiska kostnad som har betalats av myndigheten (9 §).

Avgiftens storlek som fast belopp för delar av eller en hel förrättning

Bestämmelser om att avgift tas ut som fast belopp för delar av en förrättning och i vissa fall införande i fastighetsregistret finns i 10–11 §§ i Lantmäteriets föreskrifter.

Bestämmelserna i 10 § innebär att fast belopp ska tas ut för vissa kostnader i en förrättning. Enligt 10 § kan avgift i form av fasta belopp (grundbelopp och tilläggsbelopp) tas ut för att täcka den genomsnittliga kostnaden för arbete med myndighetens ärendemottagning, hantering av inkomna handlingar, arbete med upprättande av räkningar, arbete med uppdatering av fastighetsregister och beslut om inställande av förrättning när ansökan återkallats i sin helhet samt underrättelse om sådant beslut. Grundbeloppet för dessa åtgärder är 6 500 kronor och debiteras första gången räkning upprättas. Tilläggsbeloppet är 12 000 kronor för förrättningar som berör sex eller fler fastigheter och debiteras i samband med sluträkningen. Det innebär att den fasta avgiften då blir sammanlagt 18 500 kronor.

För de kommunala lantmäterimyndigheterna finns det enligt 11 § en möjlighet att besluta att inte tillämpa de fasta grundbeloppen och tilläggsbeloppen enligt 10 §, utan i stället debitera dessa delmoment utifrån nedlagd tid.

Bestämmelser om att avgift tas ut som fast belopp för en hel förrättning och i vissa fall införande av fastighetsregistret finns i 12 § i Lantmäteriets föreskrifter. Detta gäller när ansökan avvisas på grund av ofullständighet och i fråga om tre olika förrättningar som genomförs enligt anläggningslagen och som gäller ändrat andelstal, beslut om anslutning och överenskommelse.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Ändringen i 10 och 12 §§ LMFS 2022:5 genom LMFS 2025:2 har inte påverkat storleken på de fasta belopp som gällde år 2024 enligt dessa bestämmelser.

Lantmäterimyndighetens anbud om fast avgift på begäran av sakägare

Lantmäterimyndigheten har möjlighet att erbjuda sakägaren ett skriftligt anbud om fast avgift för en förrättning eller en del av förrättning. Det finns inga särskilda bestämmelser om avgiftens storlek i Lantmäteriets föreskrifter när fast avgift utformas som anbud på begäran av sakägare.

Övriga bestämmelser i Lantmäteriets föreskrifter om avgifter

I 14 § och 16–17 §§ i Lantmäteriets föreskrifter finns bestämmelser om förskotterade kostnader, rutiner vid nedsättning och om räkningar. Bestämmelserna i 13, 15 och 18 §§ LMFS 2022:5 har upphävts genom LMFS 2025:2.

Enligt 14 § ska annan förrättningskostnad enligt 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen som förskotterats av statsmedel enligt 6 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar, tas upp i räkningen och debiteras sakägare.

I 16 § anges att för Lantmäteriet gäller särskilda bestämmelser om räkningar. Till exempel anges i 16 § 1 att räkning ska upprättas enligt de administrativa regler som Lantmäteriet fastställer.

I 17 § anges att beslut om att räkning för utfört arbete ska upprättas innan förrättningen har avslutats eller registrerats (delräkning) ska antecknas på dagboksbladet.

15.4.4 De kommunala lantmäterimyndigheternas avgifter

Enligt 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar får en kommunal lantmäterimyndighet besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet meddelar föreskrifter om. Utredningen har samlat in uppgifter om i vilken omfattning de kommunala lantmäterimyndigheterna tillämpar de avgifter som Lantmäteriets föreskrifter anger genom en enkät till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Uti-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

från svaren har utredningen identifierat två kommunala lantmäterimyndigheter som följer Lantmäteriets föreskrifter i alla delar. Bland de övriga 38 kommunala lantmäterimyndigheterna finns många olika kombinationer av avgiftsnivåer. I följande avsnitt beskrivs vilka avgiftsnivåer som har beslutats och under år 2024 tillämpades av de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningen har inte haft möjlighet att inhämta uppgifter om de kommunala lantmäterimyndigheternas tillämpning av föreskrifterna i LMFS 2025:2.

Tillämpning av föreskriven timtaxa år 2024

Två kommunala lantmäterimyndigheter tillämpar Lantmäteriets föreskrifter om timtaxa för yrkeskategorin förrättningslantmätare (1 900 kronor per timme) i sin helhet. Övriga 38 kommunala lantmäterimyndigheter har beslutat om lägre timtaxa antingen för hela kategorin förrättningslantmätare eller för en eller flera delkategorier av förrättningslantmätare. Hos 14 av de kommunala lantmäterimyndigheterna är yrkeskategorin förrättningslantmätare uppdelad i flera tjänstenivåer, där varje sådan tjänstenivå har en specifik timtaxa. Det förekommer exempelvis specifika timtaxor för förrättningslantmätare som har tjänst som specialist eller senior. De lägre taxenivåer som har beslutats för förrättningslantmätare varierar mellan 1 500 och 1 800 kronor per timme. Det vanligaste beloppet är 1 700 kronor per timme.

När det gäller timtaxan för yrkeskategorin kart- och mätningsingenjör tillämpar 16 kommunala lantmäterimyndigheter timtaxa (1 700 kronor per timme) enligt Lantmäteriets föreskrifter. Av de övriga kommunala lantmäterimyndigheterna har 23 kommunala lantmäterimyndigheter beslutat om en lägre timtaxa som varierar mellan 1 200 och 1 600 kronor per timme. Det vanligaste beloppet är 1 500 kronor per timme. Vid den resterande kommunala lantmäterimyndigheten finns ingen personal inom yrkeskategorin kart- och mätningsingenjör.

När det gäller yrkeskategorin biträdande handläggare tillämpar 21 kommunala lantmäterimyndigheter timtaxan enligt Lantmäteriets föreskrifter (1 200 kronor per timme). Av de övriga kommunala lantmäterimyndigheterna har 14 beslutat om en lägre timtaxa. De beslutade nivåerna varierar mellan 800 och 1 100 kronor per timme, där 900 kronor per timme är det vanligaste beloppet. Vid

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

fem kommunala lantmäterimyndigheter finns ingen personal inom yrkeskategorin biträdande handläggare.

Tillämpning av föreskrivna fasta belopp som en del av en avgift i en förrättning (grundbelopp och tilläggsbelopp) år 2024

Av samtliga kommunala lantmäterimyndigheter tillämpar 23 kommunala lantmäterimyndigheter fasta grundbelopp (6 500 kronor) och tilläggsbelopp (12 000 kronor) i enlighet med Lantmäteriets föreskrifter. Beslut om lägre belopp har fattats av två kommunala lantmäterimyndigheter. I den ena kommunala lantmäterimyndigheten tillämpas grundbeloppet 3 600 kronor för upp till fem berörda fastigheter och tilläggsbeloppet 10 000 kronor för sex eller fler berörda fastigheter. I den andra kommunala lantmäterimyndigheten tillämpas grundbeloppet 3 600 kronor för upp till två berörda fastigheter och tilläggsbeloppet antingen 2 600 kronor för tre till fem berörda fastigheter eller 5 400 kronor för sex eller fler berörda fastigheter. Övriga 15 kommunala lantmäterimyndigheter tar inte ut grundbelopp och tilläggsbelopp utan tillämpar i stället timtaxa för att täcka motsvarande kostnader.

Tillämpning av föreskrivna avgifter som fast belopp för vissa åtgärder år 2024

Lantmäteriets föreskrifter enligt 12 § LMFS 2022:5 om fasta belopp för fyra specifika åtgärder tillämpas i sin helhet av 34 kommunala lantmäterimyndigheter. Ytterligare fem kommunala lantmäterimyndigheter följer i huvudsak dessa bestämmelser, men tar ut en lägre avgift (exempelvis 3 600 kronor i stället för det föreskrivna beloppet om 6 500 kronor) eller ingen avgift alls för avvisande på grund av ofullständig ansökan. En av de kommunala lantmäterimyndigheterna har inte uppgett hur Lantmäteriets föreskrifter i denna del tillämpas.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kommunala lantmäterimyndigheters möjlighet att ge anbud om fast avgift på begäran av sakägare

Som utredningen har beskrivit i föregående avsnitt har lantmäterimyndigheten möjlighet att, om sakägaren begär det och det är möjligt, erbjuda sakägaren ett skriftligt anbud om fast avgift för en förrättning eller en del av förrättning. Detta framgår av 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som gäller Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Kommunala lantmäterimyndigheters tillämpning av denna bestämmelse beskrivs i avsnitt 15.8.

15.5 Information till sakägare och allmänhet om avgifter

15.5.1 Lantmäterimyndigheternas information till sakägare om avgifter

Det finns ingen enhetlig eller samlad information till sakägare från Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna om avgiftsuttagen vid lantmäteriförrättningar. Utredningen beskriver därför den information som fanns tillgänglig på olika webbsidor under hösten 2024. Enligt uppgifter till utredningen har Lantmäteriets webbsida och webbsidorna i de kommuner som har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet uppdaterats och beskriver de nya föreskrifterna i LMFS 2025:2. Utredningen har inte kunnat bedöma om enhetligheten i lantmäterimyndigheternas information har ökat jämfört med den redovisning som görs i följande avsnitt och som gäller information till sakägare år 2024.

Lantmäteriet

Information om Lantmäteriets avgifter finns på myndighetens webbplats. Informationen är uppdelad på flera underliggande webbsidor.

Övergripande information finns på en webbsida med rubriken *Vad kommer det att kosta?*, där det framgår att kostnaden för förrättningar beror på hur mycket tid myndigheten behöver arbeta med ärendet. Som exempel anges att ett vanligt förrättningsärende kan kosta mellan 50 000 och 100 000 kronor, men ibland betydligt mer, och att sökanden kan få närmare besked först när en handläggare har blivit

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

tilldelad ärendet och påbörjat handläggningen. Därutöver finns information om aktuella timkostnader samt eventuella fasta avgifter som tillämpas i form av grundbelopp och tilläggsbelopp för förrättningar.

Det finns ingen information om att en sakägare kan begära ett anbud om fast avgift som alternativ till att betala en avgift som baseras på timkostnad.

För den som vill veta mer om hur Lantmäteriet tar ut avgifter finns en länk till Lantmäteriets föreskrifter om avgifter LMFS 2022:5.

Längst ner på den beskrivna webbsidan finns länkar till två underliggande webbsidor. Den ena webbsidan innehåller kostnadsexempel för förrättningar som gäller ändring av fastighetsindelning till exempel genom avstyckning, fastighetsreglering och klyvning. Den andra webbsidan innehåller kostnadsexempel för ärenden om gemensamhetsanläggningar och innehåller information om kostnaden till exempel för nybildning av gemensamhetsanläggning, omprövning av befintlig gemensamhetsanläggning och ändring av andelstal.

De kommunala lantmäterimyndigheterna

Information om en kommunal lantmäterimyndighets förrättningsavgifter finns på kommunens webbplats. Informationen presenteras antingen på en generell webbsida om den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhet eller på en specifik webbsida som gäller avgifterna.

Informationens innehåll och omfattning varierar mellan de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningens iakttagelser som sammanfattas i detta avsnitt baseras på tillgänglig webbinformation den 26 november 2024.

På de allra flesta kommuners webbplatser finns övergripande information om att kommunala lantmäterimyndigheters förrättningar betalas genom avgift och att avgiftens storlek främst beror på den tid som handläggningen tar. På 22 kommuners webbplatser finns mer detaljerad information om vilka särskilda omständigheter som kan påverka tidsåtgången, exempelvis oklar fastighetsindelning eller sakägare som inte är överens.

Knappt hälften av de kommunala lantmäterimyndigheterna ger exempel på avgiftens storlek för olika lantmäteriförrättningar på kommunens webbplats. Tolv kommuners webbplatser innehåller exem-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

pel på avgifter medan fem kommuners webbplatser hänvisar till exempel på avgifter genom en länk till Lantmäteriets webbsida med information om förrättningsavgifter. Övriga 23 kommuners webbplatser har ingen information som innehåller exempel på avgifter.

På webbplatserna hos 36 kommuner finns direkta upplysningar om aktuella timkostnader. På 18 kommuners webbplatser finns också information om vilka fasta avgifter som tillämpas i form av grundbelopp och tilläggsbelopp. På 1 kommuns webbplats framgår att den kommunala lantmäterimyndigheten tillämpar Lantmäteriets avgifter. Där finns också en länk till Lantmäteriets webbsida med information om förrättningsavgifter, där bland annat timkostnader, grundbelopp och tilläggsbelopp framgår. På övriga 3 kommuners webbplatser saknas information om timkostnader, grundbelopp och tilläggsbelopp.

Information om avgifter i form av fasta belopp för specifika åtgärder enligt Lantmäteriets föreskrifter om avgifter LMFS 2022:5 (12 §) finns på 21 kommuners webbplatser. Antal åtgärder som nämns varierar, men fast avgift för avvisande av ansökan anges i de flesta fall.

På 10 kommuners webbplatser ges information om att sakägare kan begära anbud om fast avgift för en förrättning. Ytterligare 20 kommuners webbplatser anger möjligheten till fast avgift, men i flera fall framgår det inte om en kommunal lantmäterimyndighets eventuella erbjudande följer av en sakägares begäran eller myndighetens eget initiativ.

15.6 Statistik om lantmäterimyndigheternas intäkter och kostnader i förrättningsverksamhet år 2024

Enligt Lantmäteriets årsredovisning för år 2024 (s. 77) uppgick Lantmäteriets intäkter genom avgifter för förrättningsverksamhet till 1 022,4 miljoner kronor. De totala kostnaderna i förrättningsverksamhet uppgick till 1 018,1 miljoner kronor.

Uppgifter om de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter och kostnader i förrättningsverksamhet för år 2024 har utredningen inhämtat från de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna.

Totalt uppgick intäkterna för alla kommunala lantmäterimyndigheters förrättningsverksamhet till 282,6 miljoner kronor. Kostnaderna

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

i förrättningsverksamheten uppgick totalt till 293,6 miljoner kronor (baserat på 39 av 40 svar).

Spannet mellan intäkterna i förrättningsverksamheten per kommunal lantmäterimyndighet varierar mellan som mest 24,9 miljoner kronor (Göteborg) och som minst 1,8 miljoner kronor (Sandviken). Kostnaderna i förrättningsverksamheten varierar mellan som mest 25,0 miljoner kronor (Göteborg) och som minst 2,1 miljoner kronor (Mölndal).

15.7 Statistik över uttagna avgifter för olika typer av förrättningar

Samlad statistik för avgifter som har fakturerats år 2024 av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna finns i rapporten *Nyckeltal för Sveriges lantmäterimyndigheter* 2024 (Lantmäteriets diarienummer LM2025/020960). Statistiken finns för tre ärendekategorier, nämligen privat bostadsbyggande, privat mark- och fastighetsutveckling samt kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling.

Det finns variationer i hur statistiken har beräknats för de olika lantmäterimyndigheterna och därmed också i hur statistiken presenteras i rapporten. Enligt rapporten har en särskild metod använts för att beräkna medelvärdet för nyckeltal som avser de kommunala lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter i förrättningar (i rapporten benämnd kundkostnad). Metoden innebär att varje kommunal lantmäterimyndighets kundkostnad har multiplicerats med antalet ärenden i den kommunala lantmäterimyndigheten i respektive ärendekategori. Den totala summan av denna beräkning har sedan dividerats med det sammanlagda antalet ärenden per ärendekategori.

Statistiken visar att avgifterna per förrättning varierar inte bara mellan ärendekategorierna utan även inom ärendekategorierna och i viss mån även beroende på om förrättningen handläggs av Lantmäteriet eller de kommunala lantmäterimyndigheterna.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.7.1 Ärendekategorin privat bostadsbyggande

Inom ärendekategorin privat bostadsbyggande år 2024 var medelvärdet för Lantmäteriets avgifter för förrättningar cirka 78 000 kronor per förrättning (median cirka 70 000 kronor).

Medelvärdet för samtliga kommunala lantmäterimyndigheters avgifter för denna typ av förrättningar uppgick till cirka 67 000 kronor per förrättning (median cirka 59 500 kronor).

Inom respektive kommunal lantmäterimyndighet varierade medelvärdet för avgifterna från cirka 25 000 kronor baserat på 8 ärenden (lägst median cirka 6 500 kronor) till cirka 120 000 kronor baserat på 8 ärenden (högst median cirka 110 000 kronor).

15.7.2 Ärendekategorin privat mark- och fastighetsutveckling

Inom ärendekategorin privat mark- och fastighetsutveckling år 2024 var medelvärdet för Lantmäteriets avgifter för förrättningar cirka 63 000 kronor per förrättning (median cirka 57 000 kronor).

Medelvärdet för samtliga kommunala lantmäterimyndigheters avgifter för denna typ av förrättningar uppgick till cirka 52 000 kronor per förrättning (median cirka 44 000 kronor).

Inom respektive kommunal lantmäterimyndighet varierade medelvärdet för avgifterna från cirka 23 000 kronor per förrättning baserat på 9 ärenden (lägst median cirka 17 000 kronor) till cirka 100 000 kronor per förrättning baserat på 17 ärenden (högst median cirka 67 000 kronor).

15.7.3 Ärendekategorin kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling

Inom ärendekategorin kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling år 2024 var medelvärdet för Lantmäteriets avgifter för förrättningar cirka 85 000 kronor per förrättning (median cirka 64 000 kronor).

Medelvärdet för samtliga kommunala lantmäterimyndigheters avgifter för denna typ av förrättningar uppgick till cirka 80 500 kronor per förrättning (median cirka 53 000 kronor).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Inom respektive kommunal lantmäterimyndighet varierade medelvärdet för avgifterna från cirka 44 000 kronor baserat på 9 ärenden (lägst median cirka 31 000 kronor) till cirka 165 000 kronor baserat på 8 ärenden (högst median cirka 210 000 kronor).

15.8 Statistik om fasta avgifter på begäran av sakägare

Det finns möjlighet för en sakägare att begära skriftligt anbud från lantmäterimyndigheten om fast avgift för en förrättning eller en del av förrättningen, enligt 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Lantmäterimyndigheten avgör när en begäran om fast avgift görs om det är möjligt att lämna ett skriftligt anbud om en sådan överenskommelse. Denna typ av fast avgift benämns ofta fast pris.

När det gäller Lantmäteriets förrättningar är överenskommelser om fast avgift generellt sett ovanliga. Andelen ärenden som debiterats med fast avgift har under många år varit låg. Under de senaste fem åren har andelen ärenden med fast avgift legat i intervallet 2–7 procent inom ärendekategorier som privat bostadsbyggande, privat mark- och fastighetsutveckling, kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling, jord- och skogsbruk samt samhällsservice. För ärendekategorin infrastruktur har andelen fasta avgifter uppgått till cirka 0–1 procent. Beskrivningen gäller inte de fyra kategorier av ärenden som enligt 12 § Lantmäteriets föreskrifter om avgifter LMFS 2022:5 ska debiteras med ett specifikt fast belopp för varje ärendekategori och därför inte kräver någon begäran om fast avgift. Dessa fyra kategorier avser ärenden som avvisas på grund av ofullständig ansökan, ärenden om ändrat andelstal i gemensamhetsanläggning, ärenden om anslutning till gemensamhetsanläggning och ärenden angående överenskommelse om andelstal eller delaktighet i gemensamhetsanläggning.

När det gäller de kommunala lantmäterimyndigheterna finns en större variation när det gäller överenskommelser om skriftligt anbud om fast avgift för förrättning. För år 2024 uppger 14 kommunala lantmäterimyndigheter att det inte träffades några överenskommelser om fast avgift på begäran av sakägare. Hos 6 kommunala lantmäterimyndigheter träffades sådana överenskommelser i mellan 1–10 procent av förrättningsärendena. Hos 5 kommunala lantmäteri-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

myndigheter träffades sådana överenskommelser i en andel om cirka 14–32 procent av förrättningsärendena. Hos 3 kommunala lantmäterimyndigheter träffades sådana överenskommelser i 56, 60 respektive 80 procent av deras förrättningsärenden. Övriga 12 kommunala lantmäterimyndigheter har inte lämnat några uppgifter om antal överenskommelser om fast avgift.

15.9 Orsak till avgiftshöjningar

Avgifterna som anges i Lantmäteriets föreskrifter LMFS 2022:5 har höjts successivt under flera års tid. Enligt Lantmäteriet beror det på kostnadsökningar i verksamheten. De mest omfattande kostnadsökningarna kan hänföras till personalkostnader och it-kostnader.

Enligt Lantmäteriets årsredovisning för 2024 uppgick förrättningsverksamhetens totala kostnader till drygt en miljard kronor. I Lantmäteriets årsredovisning är dessa kostnader redovisade utifrån olika kostnadsslag. Den största kostnadsposten var personalkostnader som uppgick till cirka 791,9 miljoner kronor. Det motsvarar närmare 78 procent av förrättningsverksamhetens totala kostnader. De återstående kostnaderna gällde lokalkostnader (72,3 miljoner kronor), övriga driftskostnader (119,0 miljoner kronor), finansiella kostnader (4,4 miljoner kronor) och avskrivningar (30,5 miljoner kronor). Enligt årsredovisningen har de totala kostnaderna ökat med 13,0 miljoner kronor jämfört med år 2023. Denna ökning förklaras främst av ökade personalkostnader och utveckling och införande av ett nytt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd.

Lantmäteriet uppger att kostnaderna har ökat eftersom myndigheten har haft en hög personalomsättning under många år och behövt göra flera lönesatsningar för att vara en attraktiv arbetsgivare och både behålla och rekrytera medarbetare. Nya medarbetare har dessutom oftast mindre erfarenhet, vilket medför behov av upplärning och många gånger även mer tid för att handlägga ärenden.

När det gäller hur de totala kostnaderna är uppdelade i direkta och indirekta kostnader uppger Lantmäteriet att 30 procent av kostnaderna i förrättningsverksamheten år 2024 bestod av direkta kostnader, främst personalkostnader. De återstående 70 procenten utgjordes av indirekta kostnader. Av dessa avsåg 27 procent indirekta kostnader inom resultatområdet förrättningsverksamhet (exempel-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

vis restid), 25 procent inom verksamhetsområdet Fastighetsbildning (exempelvis stödverksamhet och lokaler) och 18 procent utgjorde indirekta gemensamma kostnader för hela Lantmäteriet (exempelvis ledning och styrning och gemensam administration).

De kommunala lantmäterimyndigheterna anger samma skäl för att avgifterna har höjts som Lantmäteriet och alltså att avgifterna har höjts på grund av behovet att över tid uppnå full kostnadstäckning. Ökade kostnader, exempelvis för personal och lokaler, innebär att justeringar kan bli nödvändiga i de fall avgiftstaxan tidigare har varit lägre än Lantmäteriets. Utredningen har inte kunnat få fram några beslut om avgiftshöjningar i kommunala lantmäterimyndigheter under senare år, vilka avgiftshöjningar det har varit eller skälen till avgiftshöjningar.

15.10 Tidigare rapporter

15.10.1 Statskontorets rapport år 2017

Statskontoret analyserade skillnaderna i lantmäterimyndigheternas förutsättningar att finansiera förrättningsverksamhet i rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildning* (2017:18). I rapporten beskrivs att tanken med offentligrättsliga avgifter är att samma tjänst ska kosta lika mycket i hela landet men att denna princip är satt ur spel genom att regeringen tillåter kommunala lantmäterimyndigheter att ta ut lägre avgifter i förrättningsverksamhet än de avgifter som Lantmäteriet har beslutat om (s. 123).

I rapporten konstateras att sakägare inte behandlas lika när det gäller avgifter för lantmäteriförrättningar och att de olika finansiella förutsättningarna för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna motverkar principen om att sakägare ska behandlas lika (s. 123).

I rapporten föreslås att det bör skapas förutsättningar för en mer enhetlig avgiftssättning i förrättningsverksamheten och större transparens i de kommunala lantmäterimyndigheternas ekonomiska redovisning (s. 125).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.10.2 Riksrevisionens rapport år 2022

Riksrevisionen granskade avgiftsmodellen som tillämpades i förrättningsverksamheten år 2022. Resultatet av granskningen redovisades i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* RiR 2022:3 (se särskilt s. 69–70).

Enligt rapporten innebär den nuvarande finansieringsmodellen, där Lantmäteriet både beslutar om avgifterna och disponerar avgiftsinkomsten, låga incitament för effektivisering. Det har enligt rapporten bidragit till att avgifterna har ökat i snabbare takt än inflationen.

Riksrevisionen konstaterar i rapporten att avgifterna inom förrättningsverksamheten är höga och har stigit i en betydligt högre takt än vad som kan betraktas som rimligt. Riksrevisionen bedömer att huvudorsaken till denna avgiftsutveckling är att avgiftsmodellen som tillämpas skapar små incitament för kostnadseffektiviseringar. Riksrevisionen bedömer vidare att de höga avgifterna riskerar att leda till att fastighetsbildning som är av betydelse för samhällsbyggnadsprocessen, exempelvis avstyckningar, inte kommer till stånd och att detta i sin tur leder till att färre bostäder byggs.

Riksrevisionen konstaterar också att avgiftssättningen inte är tillräckligt förutsägbar och transparent för sakägarna, vilket enligt Riksrevisionens bedömning beror på att avgifterna i stor utsträckning sätts genom timtaxa och att det är svårt att i förväg bedöma hur många timmar en förrättning tar att handlägga.

Sammantaget bedömer Riksrevisionen att avgiftsmodellen behöver ses över i syfte att uppnå ett produktivitetstryck i förrättningsverksamheten, att andelen fasta avgifter bör ökas för att förbättra förutsägbarheten och att dokumentationen i varje ärende behöver förbättras för att kunna förbättra transparensen och möjligheten att bedöma om avgiften har varit rimlig.

15.10.3 Statskontorets studie år 2024

Statskontoret presenterade år 2024 en studie om hur regeringen styr och följer upp avgiftsbelagd verksamhet, med särskilt fokus på offentligrättslig verksamhet där myndigheterna disponerar avgiftsinkomsterna. Studien presenteras i rapporten *Vem är det som kör? – Avgiftsbelagd verksamhet i staten*.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Rapporten beskriver att avgiftsfinansiering i offentligrättslig verksamhet där myndigheterna disponerar avgiftsinkomsterna kan leda till lägre effektivitet, särskilt när myndigheten dessutom får besluta om avgiftens storlek. Enligt rapporten kan rätten att disponera avgiftsinkomsten vara motiverad av behovet att hantera variationer i efterfrågan över tid.

I rapporten lämnas förslag till regeringen bland annat om att stärka styrningen av de offentligrättsliga verksamheterna där myndigheterna disponerar inkomsterna.

15.10.4 Riksrevisionens rapport år 2025

Riksrevisionen granskade i rapporten *Avgiftsbelagda tjänster* (RiR 2025:9) om styrningen av myndigheters avgiftsbelagda tjänster riktade till företag är effektiv när myndigheterna bestämmer avgiftens storlek och disponerar intäkterna. Granskningen omfattade offentligrättsliga avgiftsintäkter i Lantmäteriet och nio andra myndigheter.

I rapporten beskrivs att möjligheten för en myndighet att bestämma avgiftens storlek och disponera avgiftsintäkterna är ett undantag från budgetprinciper som ska gälla i offentligrättslig avgiftsbelagd verksamhet och att det är förhållandevis vanligt att regeringen gör undantag från dessa budgetprinciper (s. 27 i rapporten). I rapporten anges att regeringen i enskilda fall har infört bestämmelser som begränsar hur myndigheter får sätta avgiftsnivån. Begränsningarna handlade exempelvis om att införa fasta avgifter eller införa avgiftstak (s. 27 i rapporten).

I fråga om Lantmäteriets avgifter konstaterar Riksrevisionen i rapporten att förordningen med instruktion för Lantmäteriet inte innehåller några bestämmelser om hur myndigheten ska arbeta med avgifter på ett sätt som direkt ställer krav på produktivitet och effektivitet (s. 44 i rapporten). Däremot innehåller instruktionen krav på att Lantmäteriet ska se till att de regelverk och rutiner som myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag (9 § Lantmäteriets instruktion). Riksrevisionen konstaterar att antalet nedlagda timmar per ärende hos Lantmäteriet har ökat under den senaste femårsperioden, vilket har bidragit till att kundens kostnad har ökat. Lantmäteriet har enligt rapporten anfört att bidragande orsaker till detta bland annat är hög personalomsättning, med

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

större andel oerfaren personal, samt teamarbete där fler personalkategorier medför mer intern dialog i ärenden. Riksrevisionen anför mot den bakgrunden att det inte alltid är lätt att öka effektiviteten i verksamheten även om det finns uttalad kritik mot avgifternas storlek.

Riksrevisionens sammanfattande bedömning är att styrningen av myndigheters offentligrättsliga avgiftsbelagda tjänster riktade till företag inte är tillräckligt effektivt genomförd och att det finns en risk för att offentligrättsliga avgiftsbelagda tjänster, där myndigheter både bestämmer storleken på avgifter och disponerar avgiftsintäkterna, inte utvecklas och erbjuds med den effektivitet eller produktivitet som är möjlig (s. 49 i rapporten).

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att vidta åtgärder för att stärka styrningen av de offentligrättsliga verksamheter där myndigheter både bestämmer storleken på avgifterna och disponerar intäkterna för att säkerställa att tjänsterna är ändamålsenliga och kostnadseffektiva. De rekommenderade åtgärderna är bland annat att regeringen löpande följer upp om riksdagens riktlinjer efterlevs och återkommande bedömer om det är lämpligt att en myndighet både fastställer avgifternas storlek och disponerar avgiftsintäkterna. Riksrevisionen rekommenderar också att regeringen fastställer syftet med det befintliga uppdraget till Ekonomistyrningsverket om att lämna en årlig redovisning av den statliga avgiftsbelagda verksamheten och också utreda om redovisningen behöver föras på avgiftsnivå med uppgifter om antalet avgifter, kostnader och intäkter per avgift (s. 53 i rapporten).

15.11 Iakttagelser och erfarenheter från olika intressenter

I det följande redogörs för de iakttagelser och erfarenheter som har lyfts fram av Mark- och miljööverdomstolen och olika intressenter vid utredningens arbete med utvärderingen av bestämmelserna som gäller avgiftsuttag vid lantmäteriförrättningar.

Mark- och miljööverdomstolen har beskrivit att det oftast är privatpersoner som överklagar fakturor vid lantmäteriförrättningar och att överklagandena vanligtvis beror på att sakägaren upplever att avgiften är för hög jämfört med vad sakägaren har förväntat sig eller att det beror på att det inte går att utifrån fakturaunderlaget

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bedöma om all tid som har lagts på handläggningen rent objektivt verkligen behövts. Det avgörande i den nuvarande avgiftskonstruktionen med timtaxa är bedömningen av hur lång tid som behövts för handläggningen (se 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar). I fakturaunderlaget kan det exempelvis stå att flera timmar har lagts på beredning av ärendet utan närmare förklaring till vad som ingick i beredningen. Därmed blir kostnadsunderlaget inte tillräckligt transparent. Vidare har det beskrivits att det är svårt att göra några övergripande jämförelser när det gäller överklagade fakturor från Lantmäteriet respektive från en kommunal lantmäterimyndighet eftersom Lantmäteriet hanterar mycket större volymer av ärenden.

Riksförbundet enskilda vägar har lyft fram att Lantmäteriet vanligtvis inte gör någon skälighetsbedömning av all nedlagd tid före faktureringen och att det är svårt att få nedsättning av förrättningskostnaden före faktureringen. Enligt uppgift från Riksförbundet enskilda vägar upplever samfällighetsföreningar att avgifterna i förrättningar är alltför oförutsägbara mot bakgrund av att storleken på avgiften är knuten till förrättningslantmätarens erfarenhet samtidigt som det inte går att påverka vilken förrättningslantmätare som tilldelas ärendet. Riksförbundet enskilda vägar uppger därutöver att samfällighetsföreningarna upplever att de får betala för upplärning av medarbetare som handlägger förrättningsärenden.

Utredningen har mottagit synpunkter från enskilda sakägare, däribland privatpersoner, om att avgiftssättningen i förrättningsverksamheten i hög grad påverkas av den enskilde förrättningslantmätarens erfarenhet och kompetens. Sakägare upplever att längre handläggningstid uppstår i ärenden som tilldelats handläggare med mindre erfarenhet, vilket i förlängningen lett till högre kostnader i förrättningen. Det har också efterfrågats fler fasta avgifter för konkreta fastighetsbildningsåtgärder exempelvis gällande avstyckning med servitut.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.12 Utvärdering av bestämmelserna om avgifter i förrättningsverksamhet

Bedömning: Nuvarande bestämmelser om avgifter vid lantmäteriförrättningar innebär inte tillräcklig transparens och förutsägbarhet för sakägare när det gäller vilken förrättningskostnad som kan komma att tas ut vid ett förrättningsärende. Bestämmelserna ger inte heller möjlighet att bedöma om sakägare i liknande förrättningsärenden behandlas lika. Timtaxa är huvudregeln för avgiftsuttag i all förrättningsverksamhet. Avgiftssättning genom fasta avgifter tillämpas i begränsad omfattning.

Utredningens bedömning är att bestämmelserna om avgiftsuttag vid lantmäteriförrättningar behöver övervägas utifrån behovet av en mer enhetlig avgiftssättning för förrättningsverksamhet i hela landet och tydligare förutsättningar för tillämpning av fasta avgifter i förrättningsverksamheten.

15.12.1 Utgångspunkter

Utgångspunkten för utredningens utvärdering av bestämmelserna om avgiftsuttag vid lantmäteriförrättningar är att de bestämmelser som reglerar avgiftsuttag ska ge goda förutsättningar för förutsägbarhet för sakägare och ökad kostnadseffektivitet i förrättningsverksamheten och därmed bidra till bättre förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i all förrättningsverksamhet.

Kostnadseffektivitet kan förenklat beskrivas som effektivitet i verksamheten till lägsta möjliga kostnad. Effektiviteten i verksamheten handlar om hur snabbt en förrättning kan genomföras med kvalitet samtidigt som rättssäkerheten tillgodoses.

Förutsägbarhet i avgiftssättningen för sakägare är en viktig rättssäkerhetsfråga. Sakägare ska kunna bedöma både kostnaden för en förrättning innan den påbörjas och om kostnadsredovisningen för en avslutad förrättning är rimlig. En annan viktig utgångspunkt är att sakägare ska behandlas lika oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger deras ärende.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

15.12.2 Timtaxa tillämpas som huvudregel men den timtaxa som används varierar mellan lantmäterimyndigheterna

Timtaxa är formulerad i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som ”tid som behövs för handläggningen av förrättningen och införande i fastighetsregistret”. Kostnader för restid får inte debiteras som timtaxa (2 § LMFS 2022:5). Kostnader som orsakats av merarbete på grund av oriktigt förfarande, felmätning eller felräkning i myndighetens handläggning får inte heller debiteras som timtaxa (3 § samma föreskrift).

Det finns i övrigt inga bestämmelser i förordningen som ger underlag för och underlättar bedömningen av vad som utgör skälig tidsåtgång.

Timtaxa är det vanligaste sättet att debitera sakägarna för lantmäterimyndigheternas kostnader för förrättningsärenden. De timtaxor som tillämpas av Lantmäteriet och av de kommunala lantmäterimyndigheterna är olika.

Olika avgiftsnivåer i timtaxan är alltså beroende av vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. Avgiftsnivåerna i timtaxan är också differentierade utifrån att förrättningen utförs av olika kategorier av förrättningslantmätare, kart- och mätningsingenjör eller biträdande handläggare. Det är vanligt att gällande timtaxa för respektive personalkategori skiljer sig mellan de olika lantmäterimyndigheterna i hela landet på det sätt som utredningen har beskrivit i avsnitt 15.4.

Utredningen kan därför konstatera att timtaxa tillämpas som huvudregel för att täcka kostnaderna i förrättningsverksamheten i hela landet men att det inte finns en likvärdig och förutsägbar timtaxa som används i förrättningsverksamheten i hela landet, vilket innebär att sakägare debiteras på olika sätt i olika delar av landet.

Lantmäteriet har nyligen genom LMFS 2025:2 ändrat myndighetens föreskrifter om timtaxor enligt 6 § LMFS 2022:5. Ändringen innebär att samma timtaxa numera gäller för förrättningslantmätare, kart- och mätningsingenjörer och andra handläggare med särskild kompetens. Eftersom de kommunala lantmäterimyndigheterna enligt gällande rätt får besluta om lägre avgifter enligt 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar är det oklart i vilken utsträckning Lantmäteriets ändring beträffande timtaxorna tillämpas eller

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommer att tillämpas av samtliga kommunala lantmäterimyndigheter och därmed gälla i hela landet.

Utredningens utvärdering visar att det genom nuvarande avgiftssättning, som är olika beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet, inte finns tillräckliga förutsättningar för likabehandling av sakägare eller en kostnadseffektiv avgiftssättning i hela landet. Det finns därför ett behov av att överväga nuvarande bestämmelser om uttag av avgifter utifrån behovet av en mer enhetlig avgiftssättning.

15.12.3 Timtaxa ger inte tillräcklig förutsägbarhet och transparens i avgiftssättning

En viktig förutsättning för att säkerställa effektiviteten vid tillämpning av timtaxa är krav på förutsägbarhet och transparens i avgiftssättningen och i det kostnadsunderlag som ligger till grund för avgiftssättningen. Timtaxan har flera fördelar utifrån att den är enkel att beräkna och som utgångspunkt motsvarar de faktiska kostnaderna i ärendet som består av timkostnaden för den förrättningslantmätare eller annan anställd som har handlagt ärendet, den tid som har lagts ned för att handlägga ärendet och tid för registrering i fastighetsregistret. Däremot innebär timtaxan som regel svaga incitament för effektivitet eftersom all handläggning i varje enskilt ärende genererar högre intäkt. Detta har påtalats av Riksrevisionen som en av grundorsakerna till de höga avgifterna i förrättningsverksamheten (se Riksrevisionens rapport *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* RiR 2022:3, s. 69). Riksrevisionens bedömning är enligt rapporten att avgiftssättningen vid lantmäteriförrättningar inte är tillräckligt förutsägbar och transparent för sakägarna (se rapporten s. 70).

En viktig omständighet som försämrar förutsättningarna för förutsägbarhet och transparens i avgiftssättningen är enligt utredningens bedömning att avgiftssättningen inte är lika i hela landet utan beror på vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. Det innebär att sakägare i olika delar av landet får betala olika avgifter för samma slag av förrättning. Som utredningen har beskrivit i avsnitt 15.4 tillämpar lantmäterimyndigheterna olika avgiftssättning med olika avgiftsnivåer och ibland med eller utan fasta belopp för att täcka vissa kostnader (grundbelopp och tilläggsbelopp).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelsen i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar om att avgift genom timtaxa ska beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggning förrättningen och införande i fastighetsregistret kan vara svår att tillämpa. Vad som behövs för handläggning av ett förrättningsärende är inte närmare definierat och kan vara svårt att avgöra exempelvis i komplicerade ärenden eller utifrån förrättningslantmätarens erfarenhet. Mark- och miljööverdomstolen har uppgett att det är svårt att i ett enskilt ärende bedöma vad som behövts. Bedömningen förutsätter tydliga och enhetliga fakturaunderlag som gör det möjligt att bedöma om korrelationen mellan den tid som har lagts ner för att handlägga ärendet och den tid som har behövts är rimlig.

Om fakturaunderlaget inte är tillräckligt transparent i fråga om vilka arbetsuppgifter som utförts och vilken tid det har tagit, och dessutom inte jämförbart med liknande ärenden eftersom kostnaderna redovisas på olika sätt beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet, blir det svårt för sakägaren att få tillräckligt underlag för att bedöma om de kostnader myndigheten har redovisat som grund för avgiften är rimliga. Risken är då stor att det utifrån både ett sakägarperspektiv och utifrån de krav som ska ställas på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet kan ifrågasättas om avgiftssättningen är kostnadseffektiv.

Utredningens utvärdering visar att det finns behov av att förtydliga vilka kostnader som sakägare ska betala inom ramen för timtaxan och hur dessa kostnader ska beräknas. Det finns också behov av att överväga möjligheterna att ta ut kostnader för förrättningsverksamhet genom en fast avgift.

15.12.4 Lantmäteriets föreskrifter om avgiftsuttag med fasta belopp

Enligt 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar får avgifter om det är särskilt föreskrivet, tas ut med ett fast belopp för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret.

Vad som är fasta belopp och för vilken del av förrättningen avgift tas ut med ett fast belopp framgår av 10 och 12 §§ Lantmäteriets föreskrifter LMFS 2022:5. Ändringen genom LMFS 2025:2 innebär inte någon förändring av de belopp som anges i dessa bestämmelser.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelserna i 10 § första stycket Lantmäteriets föreskrifter anger att fasta belopp (grundbelopp och tilläggsbelopp) tas ut för att täcka den genomsnittliga kostnaden för arbete vid myndighetens ärendemottagning, hantering av inkomna handlingar, arbete med upprättande av räkningar, arbete med uppdatering av fastighetsregistret och beslut om inställande av förrättning när ansökan återkallats i sin helhet samt underrättelse om sådant beslut. Dessa fasta belopp utgör endast en del av den totala avgiften i ett ärende och gäller inte genomförande av själva förrättningen utan endast vissa administrativa moment i handläggningen. I ärenden där 10 § i Lantmäteriets föreskrift tillämpas består avgiften därför också av en rörlig del baserad på timtaxa för de kostnader som inte täcks av grundbelopp och tilläggsbelopp.

I 12 § i Lantmäteriets föreskrifter anges vilka förrättningsärenden där avgift tas ut enbart genom ett fast belopp. Enligt denna bestämmelse debiteras avgift enbart i form av fasta belopp för avvisande av ansökan som är ofullständig och vissa ärendetyper enligt anläggningslagen.

Utifrån bestämmelserna i 10 och 12 §§ i Lantmäteriets föreskrifter konstaterar utredningen att fasta avgifter används för att täcka en mindre andel av de totala kostnaderna i ett förrättningsärende.

De nuvarande bestämmelserna om fasta avgifter i Lantmäteriets föreskrifter är i huvudsak utformade så att fasta avgifter ska avse administrativt arbete i lantmäterimyndigheten (10 §) och vissa ärenden enligt anläggningslagen och ärenden där ansökan har avvisats (12 §).

Bestämmelserna i 10 och 12 §§ i Lantmäteriets föreskrifter tillämpas olika i förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Utredningens bedömning utifrån den information som har inhämtats om lantmäterimyndigheternas användning av fasta avgifter enligt 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar är att endast en liten del av de avgifter som debiteras sakägare är fasta avgifter och att de fasta avgifterna inte tas ut för genomförandet av själva förrättningen utan gäller vissa standardiserade moment i handläggningen. Utredningens utvärdering visar också att de nuvarande bestämmelserna om avgifter som har beslutats på olika sätt och av många olika lantmäterimyndigheter innebär att det saknas likvärdiga förutsättningar i hela landet för hur avgifter ska bestämmas och betalas av sakägare. Mot denna bakgrund blir utredningens slutsats i

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

utvärderingen att nuvarande bestämmelser om avgiftssättning inte ger tillräcklig förutsebarhet för sakägare eller tillräckliga incitament för ökad kostnadseffektivitet och att det bör övervägas bestämmelser som ökar möjligheten till fasta avgifter för sakägare i hela landet.

15.12.5 Möjligheten till anbud om fast avgift som gäller all handläggning i ett ärende på begäran av sakägare tillämpas i liten utsträckning

En sakägare kan enligt 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar begära att lantmäterimyndigheten lämnar anbud om fast avgift i ärendet. Enligt uppgifter från Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna tillämpas denna möjlighet i begränsad omfattning. Enligt utredningens utvärdering kan det finnas flera orsaker till detta. En förklaring är att sakägare inte känner till att möjligheten finns, vilket kan bero på att informationen är svår att hitta, till exempel på lantmäterimyndighetens webbplats. En annan förklaring är att det kan vara svårt för sakägaren att bedöma om fast avgift är ett mer fördelaktigt alternativ jämfört med timtaxa. Detta gör att fast avgift kan upplevas som mer osäkert.

Ytterligare en förklaring kan vara att det i vissa fall inte är möjligt för lantmäterimyndigheten att lämna ett anbud enligt begäran exempelvis för att det saknas tillräckligt underlag för att beräkna ett fast belopp. Det kan exempelvis avse förrättningar som berör många fastigheter eller förrättningar som avser fastighetsbestämning där det är svårt att överblicka vilket utredningsarbete som förrättningen kommer att kräva.

Utredningens utvärdering visar att möjligheten för sakägare att begära och få ett skriftligt anbud om fast avgift som gäller hela handläggningen av ett förrättningsärende behöver bli tydligare.

15.12.6 En kommunal lantmäterimyndighet får sätta lägre avgifter än de som Lantmäteriet har föreskrivit

Utredningen har i sin utvärdering konstaterat att förutsägbarhet och transparens är två nyckelfaktorer för att säkerställa tillräckliga incitament för effektivisering av förrättningsverksamheten. Utredningens utvärdering visar också att avgiftssättningen i förrättningsverksam-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heten i praktiken inte är likvärdig för sakägare i hela landet och att en orsak till det kan vara att avgiftssättningen och avgiftsnivåerna är olika i lantmäterimyndigheterna.

Enligt 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar får en kommunal lantmäterimyndighet sätta lägre avgifter än de som Lantmäteriet har beslutat om genom föreskrifter. Denna möjlighet används av flera kommunala lantmäterimyndigheter. Utredningen kan i sin utvärdering konstatera att det gör att förutsättningarna för enhetlighet, förutsägbarhet och transparens i avgiftssättningen i hela landet blir olika och att avgifter som tas ut av sakägare inte är enhetliga utan i stället varierar i stor utsträckning.

15.12.7 Krav på rättssäkerhet och enhetlighet innebär att sakägare ska behandlas lika

Avgifter i förrättningsverksamhet är offentligrättsliga avgifter, vilket innebär att föreskrifter om sådana avgifter anses utgöra ingrepp i den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden (se 8 kap. 2 § regeringsformen). Det ställs därför särskilt höga krav på att bestämmelser om sådana avgifter ska vara transparenta, förutsägbara och rättvisa, vilket sammantaget innebär att det ställs särskilt höga krav på rättssäkerhet.

Variationerna i lantmäterimyndigheternas avgiftssättning medför att sakägare kan få betala olika avgifter för samma typ av förrättning beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet. Sakägare i ett enskilt ärende har också, utifrån lantmäterimyndigheternas information om avgifter, svårt att bedöma vilken avgift som kan komma att tas ut i ett förrättningsärende.

Ett syfte med att avgiftsnivåerna ska bestämmas genom föreskrifter är att säkerställa en enhetlighet i avgiftssättningen som krävs för att upprätthålla kraven på rättssäkerhet.

Det utredningen i sin utvärdering har beskrivit i avsnitt 15.4 om avgiftsnivåerna hos Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna visar att i princip alla lantmäterimyndigheter har beslutat om och tillämpar avgiftsnivåer som gäller inom den egna myndigheten. Det finns i övrigt inga ramar i de bestämmelser som gäller avgiftssättningen som kan säkerställa viss nivå av enhetlighet i avgiftssättningen i hela landet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Mot bakgrund av hur olika bestämmelserna om avgiftsuttag vid lantmäteriförrättningar utformats och tillämpas i hela landet visar utvärderingen att det inte finns tillräckliga förutsättningar för likabehandling av sakägare. Olikheterna leder också till minskad transparens och förutsägbarhet för sakägare. Olika sätt att beräkna avgifter innebär också att det är svårt att jämföra och följa upp kostnaderna nationellt. Sammantaget säkerställer de nuvarande bestämmelserna om avgifter inte tillräcklig enhetlighet i avgiftssättningen, vilket leder till betydande risker ur rättssäkerhetssynpunkt. Utredningens utvärdering visar därmed att nuvarande bestämmelser behöver övervägas och ge bättre förutsättningar för avgiftssättning som blir mer lika för sakägare i hela landet.

15.12.8 Samlad bedömning

Utredningens utvärdering visar att bestämmelserna om avgiftssättning vid lantmäteriförrättningar i olika avseenden behöver ge bättre förutsättningar för en mer enhetlig avgiftssättning.

Bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger olika förutsättningar för avgiftssättning i förrättningsverksamhet. I praktiken tillämpas som regel timtaxa vid avgiftssättningen i förrättningsverksamheten, även om avgifterna också delvis kan bestå av ett fast belopp för vissa administrativa kostnader. Avgiftssättning genom timtaxa i kombination med att den myndighet som får bestämma avgiftens storlek också får disponera avgiftsintäkterna har av Statskontoret och Riksrevisionen påtalats som hinder för ökad kostnadseffektivitet i verksamheten. Avgiftssättningen vid lantmäteriförrättningar är inte heller tillräckligt förutsägbar och transparent för sakägarna.

Det finns stora variationer i hur storleken på avgifter bestäms eftersom kommunala lantmäterimyndigheter enligt nuvarande bestämmelser får ta ut lägre avgifter än Lantmäteriet och eftersom både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna bestämmer nivån på avgifterna på olika sätt.

Sammantaget innebär utredningens utvärdering att de nuvarande bestämmelserna om avgiftsuttag behöver övervägas och ge utrymme för bestämmelser som innebär att avgiftssättningen blir mer transparent och lika för sakägare i hela landet.

16 Avgifter som ger kostnadseffektivitet och förutsägbarhet

16.1 Inledning

Lantmäterimyndigheternas rätt att ta ut avgifter för handläggningen av förrättningar, och vissa angivna ärenden, regleras i bestämmelser i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Av förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar framgår att avgiften ska beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggningen av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med fast belopp för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret (4 §). Det framgår också att Lantmäteriet får meddela föreskrifter om avgifter för förrättningar (3 §), om förskottering och ränta (6 §) och ytterligare föreskrifter om verkställighet av förordningen (13 §). En kommunal lantmäterimyndighet får besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om (14 §).

Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om avgifter vid lantmäteriförrättningar i LMFS 2022:5 som ändrades senast genom nya bestämmelser i LMFS 2025:2. Av föreskrifterna framgår bland annat att avgift ska bestämmas med belopp per timme (timtaxa) och timtaxornas storlek (6 §) samt att fast avgift tas ut för vissa angivna åtgärder (10 §).

Avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten utgår från principen om full kostnadstäckning. Det innebär att lantmäterimyndigheten får behålla avgiftsintäkterna från verksamheten för att finansiera kostnaderna för samma verksamhet och att intäkterna, över några års tid, ska täcka kostnaderna.

Utredningen ska enligt direktiven utvärdera regelverket för avgiftsuttag och vid behov föreslå en reglering av uttag av avgifter som,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

med hänsyn till ansvarsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, bland annat innebär en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare. Utredningen ska också lämna nödvändiga författningsförslag.

16.2 Utgångspunkter

16.2.1 Regeringsformen, riksdagsbeslut och förordning

Av förarbetena till regeringsformen framgår att statens viktigaste offentligrättsliga inkomster utgörs av skatter och avgifter. Skatter har karaktären av ett tvingande bidrag till staten utan direkt motprestation. Avgifter är vanligen en penningprestation som betalas för en specifik prestation från det allmännas sida. Gränsen mellan skatter och avgifter är inte alltid tydlig. (Prop. 1973:90 s. 212 f.)

Enligt 9 kap. 1 § regeringsformen beslutar riksdagen om skatter och avgifter till staten och om statens budget. Av 8 kap. 3 § 2 regeringsformen följer att riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om offentligrättsliga avgifter. Om riksdagen bemyndigat regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan riksdagen också, enligt 8 kap. 10 § regeringsformen, medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet.

Förrättningsverksamheten innebär myndighetsutövning och de avgifter som tas ut i verksamheten är offentligrättsliga avgifter som kräver stöd i författning. Riksdagen har i två beslut (se avsnitt 15.4.1) bemyndigat regeringen att meddela föreskrifter om uttag av avgifter i förrättningsverksamheten.

Regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande beslutat om förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Förordningen innehåller bestämmelser om avgifter vid förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet och bestämmelser om beslut av debitering av förrättningskostnader. Enligt 3, 6 och 13 §§ i förordningen får Lantmäteriet meddela ytterligare föreskrifter om bland annat avgifter för förrättningar och för verkställighet av förordningen. Enligt 14 § förordningen får en kommunal lantmäterimyndighet besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

16.2.2 Principer för avgiftsmodellen

Förrättningsverksamheten är statlig verksamhet som finansieras genom avgifter som tas ut för utförda förrättningar. Lantmäterimyndigheterna beslutar om avgifternas storlek och disponerar de intäkter som avgifterna ger. Denna avgiftsmodell är ett undantag från huvudregeln om att statliga myndigheter redovisar avgiftsintäkterna till regeringen och får anslag för kommande år genom regeringens regleringsbrev.

Principerna för att en myndighet ska få besluta om avgifter och disponera avgiftsintäkterna framgår av förarbetena till budgetlagen (2011:203). Där anges bland annat att undantag kan komma i fråga för avgifter i en verksamhet vars omfattning styrs av efterfrågan, även om denna föranleds av ett rättsligt tvång, och motiveras av att den främjar möjligheterna till hög effektivitet och service i verksamheten (prop. 2010/11:40 s. 38). För Lantmäteriets del har avgifter för förrättningsverksamheten under lång tid baserats på principer om att avgifter, åtminstone till någon del, ska finansiera den statliga verksamheten. Ett skäl för att ha en sådan ordning är att efterfrågan på myndighetens tjänster kan variera i relativt stor utsträckning från år till år. Förrättningsverksamheten är en sådan verksamhet som är efterfrågestyrd (SOU 2003:111 s. 496). Utredningens utvärdering visar också att antalet förrättningsärenden kan öka eller minska över tid.

Utredningens direktiv innebär att utredningen vid behov ska föreslå en reglering av uttag av avgifter som med hänsyn till ansvarsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna innebär en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare. Det ingår inte i utredningens direktiv att föreslå några förändringar i den nuvarande avgiftsmodellen, vilket innebär att förrättningsverksamheten även i fortsättningen ska finansieras genom avgifter och enligt principen om full kostnadstäckning. Utredningens uppdrag är att utifrån den gällande avgiftsmodellen överväga och föreslå ändringar i bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som medför en ökad kostnadseffektivitet och förutsägbarhet för sakägare.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

16.2.3 Effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet

En grundläggande utgångspunkt för utredningen är att avgifter för lantmäteriförrättningar ska vara utformade så att de främjar en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. För att bestämmelserna om avgifter ska främja rättssäkerhet måste de tillgodose krav på förutsägbarhet så att sakägare i förväg kan förstå hur avgiften bestäms och vad som påverkar dess storlek. Det är också nödvändigt att avgifterna är lika över hela landet så att likvärdiga förrättningsärenden inte medför olika avgifter beroende på geografisk plats eller vilken lantmäterimyndighet som svarar för förrättningen.

16.2.4 De nuvarande bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger inte tillräckliga förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet

Som utredningens utvärdering i kapitel 15 visar har det framförts synpunkter på lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter i förrättningsverksamheten. De synpunkter som har framförts gäller i stor utsträckning att avgiftssättningen inom de olika lantmäterimyndigheterna saknar enhetlighet och att det finns stora variationer i fråga om sakägarens slutliga kostnader för liknande förrättningar beroende på var i landet och inom vilken lantmäterimyndighet förrättningsärendet handläggs. Det framförs också av många intressenter att handläggningstiderna är långa och att det i sig leder till att sakägarna generellt får betala mycket höga avgifter, det vill säga att handläggningen av förrättningsärenden inte är kostnadseffektiv. Det har också framförts att det för sakägare är svårt att förutse den slutliga kostnaden.

Utredningens utvärdering i kapitel 15 beskriver utförligt att de nuvarande bestämmelserna om avgifter för lantmäteriförrättningar behöver övervägas och i vissa delar ändras för att ge goda förutsättningar för en ökad effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i avgiftssättningen.

En viktig utgångspunkt för utredningens överväganden och förslag är att det inom ramen för den nuvarande avgiftsmodellen är möjligt att föreslå bestämmelser i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som ger en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare och därmed också ger

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker avgiftssättning inom förrättningsverksamheten i hela landet.

Utredningens överväganden och förslag som syftar till tydligare förutsättningar för tillämpningen av förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar och Lantmäteriets föreskrifter redovisas i avsnitt 16.3. Utredningens bedömningar och förslag om att införa en skälighetsbedömning vid tidsdebiterade förrättningar redovisas i avsnitt 16.4. Utredningens bedömning av förutsättningarna att tillämpa fast avgift och förslag om en ny huvudregel i vissa fall beskrivs i avsnitt 16.5. Slutligen redovisas utredningens överväganden och förslag om vilka bestämmelser som ska gälla för uttag av avgifter för förrättningar som handläggs av kommunala lantmäterimyndigheter i avsnitt 16.6.

16.3 Bestämmelserna om uttag av avgifter ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en förutsägbar avgiftssättning för sakägare

Lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet ska finansieras genom avgifter. Lantmäterimyndigheterna får besluta om avgifternas storlek och disponera över avgifterna enligt principen om full kostnadstäckning. De kommunala lantmäterimyndigheterna får besluta om lägre avgifter än de Lantmäteriet har beslutat om.

Riksrevisionen har i flera rapporter, däribland rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RiR 2022:3) och rapporten *Avgiftsbelagda tjänster* (RiR 2025:9) analyserat den avgiftsmodell som innebär att myndigheterna både bestämmer avgifternas storlek och disponerar avgiftsintäkterna. Riksrevisionen har i dessa rapporter lyft att avgiftsmodellen skapar svaga incitament för kostnadseffektivisering. I rapporten år 2022 lyfter Riksrevisionen fram att det är en av grundorsakerna till de höga avgifterna i Lantmäteriets förrättningsverksamhet.

Dessa rapporter är viktiga utgångspunkter för utredningens överväganden och förslag.

Andra viktiga utgångspunkter för utredningens överväganden och förslag om nya bestämmelser om avgifter är att effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet ska gälla för all myndighetsutövning i fastighets-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bildningsverksamheten och de synpunkter på avgiftssättningen som har framförts av olika intressenter.

Sammantaget ger detta utredningen ett relevant underlag för de förslag om ändringar i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som utredningen redovisar i följande avsnitt och som syftar till en mer kostnadseffektiv och förutsägbar avgiftssättning.

16.3.1 En tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Förslag: En tydligare bestämmelse i 1 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska ange att avgifter som bestäms enligt förordningen ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en avgiftssättning som är förutsägbar för sakägare.

Skälen för utredningens förslag

Ett sätt att förtydliga krav på kostnadseffektivitet i förrättningsverksamheten och förutsägbarheten för sakägare är att i den nuvarande 1 § i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar också ange att avgifterna som bestäms enligt förordningen ska främja en kostnadseffektiv förrättningsverksamhet och en avgiftssättning som är förutsägbar för sakägare.

Enligt utredningens bedömning innebär ett sådant förtydligande bättre förutsättningar för både kostnadseffektivitet och förutsägbarhet vid lantmäterimyndigheternas tillämpning av nuvarande bestämmelser om avgifter och räkningar och blir också en viktig utgångspunkt för utformningen av de nya bestämmelserna i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar som utredningen föreslår i följande avsnitt. Lantmäteriets bemyndigande att bestämma avgifters storlek och principen att en lantmäterimyndighet får behålla avgiftsinkomsterna ändras inte, utan syftet med ändringen i 1 § är att de krav på en kostnadseffektiv verksamhet och förutsägbarhet för sakägare som ska gälla för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet också ska vara en utgångspunkt för bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens utvärdering i kapitel 15 visar att avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten i landet skiljer sig åt beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger förrättningen. Regeringen har enligt 3 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bemyndigat Lantmäteriet att meddela närmare föreskrifter om avgifter vid förrättningar, vilket Lantmäteriet gjort i föreskriften LMFS 2022:5 och i föreskriften LMFS 2025:2. Regeringen har också enligt 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bemyndigat kommunala lantmäterimyndigheter att besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om. Det innebär att sakägare kan få betala olika avgifter beroende på var i landet den berörda fastigheten ligger.

En viktig utgångspunkt för utredningens överväganden är att avgiftssättningen för förrättningsverksamhet, som är en statlig verksamhet, ska vara lika i hela landet. Förrättningsverksamheten genomförs antingen av Lantmäteriet eller av en kommunal lantmäterimyndighet som fått regeringens tillstånd att svara för förrättningsverksamheten inom kommunen. Oavsett vilken myndighet som genomför förrättningsverksamheten innebär verksamheten myndighetsutövning inom ett statligt ansvarsområde. Det förhållandet att en kommun enligt tillstånd från regeringen inrättar en kommunal lantmäterimyndighet enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet innebär inte att fastighetsbildningsverksamheten blir en kommunal uppgift inom kommunen, utan att den kommunala lantmäterimyndigheten har regeringens tillstånd att svara för förrättningsverksamhet inom kommunen som är en statlig verksamhet.

Utredningen bedömer att eftersom både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna svarar för förrättningsverksamhet som är statlig verksamhet saknas det sakliga skäl att ha en differentierad avgiftssättning inom förrättningsverksamheten som skiljer sig åt mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna och också mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Enhetlighet i avgiftssättningen är som utredningen har beskrivit en viktig utgångspunkt och innebär att föreskrifter om timtaxor måste uppfylla kraven på enhetlighet. Det innebär inte att timkostnadsnormen för olika kategorier av medarbetare, till exempel utifrån yrkestitel, inte kan differentieras. Det kan finnas sakliga skäl både utifrån kompetens och verksamhetens kostnader att differentiera timkostnaden mellan till exempel en förrättningslantmätare och en kart- och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mätningsingenjör eller en biträdande handläggare. Utredningen bedömer däremot att det saknas sakliga skäl att differentiera kostnaden mellan olika anställda inom en och samma yrkeskategori. En sakägare kan inte påverka vilken förrättningslantmätare som tilldelas ärendet och kan vare sig ifrågasätta eller tillgodogöra sig vilka skäl som ligger bakom en viss differentiering av timkostnad inom samma yrkeskategori eller hur det påverkar de slutliga kostnaderna i förrättningen.

Lantmäteriets föreskrifter om timtaxor har stor betydelse för hur avgifterna bestäms och därefter ska betalas av sakägare. Av Lantmäteriets föreskrift LMFS 2022:5 framgår att timtaxan när föreskriften infördes differentierade mellan förrättningslantmätare, kart- och mätningsingenjörer och biträdande handläggare. Timtaxan för förrättningslantmätare var 1 900 kronor, för kart- och mätningsingenjörer 1 700 kronor och för biträdande handläggare 1 200 kronor. Av ändringsföreskriften LMFS 2025:2 framgår att från och med den 1 juni 2025 finns en ökad enhetlighet i timtaxorna genom att både förrättningslantmätare och kart- och mätningsingenjörer har en timtaxa om 1 800 kronor. Biträdande handläggare har fortfarande en timtaxa om 1 200 kronor.

De nuvarande timtaxorna och en fortsatt ökad enhetlighet vid avgiftssättningen utifrån timtaxor ökar både enhetligheten i avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten och förutsägbarheten i avgiftssättningen för sakägare i hela landet.

Avgiftssättningen ska främja en kostnadseffektiv verksamhet

Allmänna krav på kostnadseffektivitet och rättssäkerhet vid handläggningen av ärenden som innebär myndighetsutövning framgår av 9 § förvaltningslagen (2017:900). Lantmäteriet ska se till att de regelverk och rutiner som myndigheten förfogar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag vilket framgår av 9 § förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

Utredningen bedömer att det ändå finns skäl att förtydliga att kostnadseffektivitet ska vara en uttrycklig och tydlig utgångspunkt vid tillämpningen av förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och när Lantmäteriet utformar föreskrifter om avgifter med stöd av sina bemyndiganden i 3, 6 och 13 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningen bedömer att förslaget om en tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar innebär en uttrycklig och konkret utgångspunkt för Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas tillämpning av bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar. En tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger också incitament att tillämpa förordningens olika bestämmelser utifrån kraven på kostnadseffektivitet i förrättningsverksamheten.

Avgiftssättningen ska i möjligaste mån vara förutsägbar

Av utvärderingen i kapitel 15 framgår att avgifterna i de allra flesta förrättningsärenden bestäms utifrån den tid som lagts ned och att fast avgift används i liten utsträckning. Det har från flera håll framförts synpunkter som innebär att avgifterna är oförutsägbara för sakägarna i förrättningsverksamheten. Det handlar bland annat om att det är svårt att på förhand avgöra hur många timmar som behövs för att handlägga förrättningen.

Ett sätt att öka förutsägbarheten i avgiftssättningen är att i fler fall erbjuda fast avgift för en lantmäteriförrättning. Att tillämpa fast avgift i förrättningar ökar förutsägbarheten men kan också medföra vissa nackdelar. En på förhand bestämd fast avgift för vissa lantmäteriärenden måste, med hänsyn till principen om full kostnadstäckning, baseras på myndighetens genomsnittliga kostnader för den typ av ärende som det är fråga om. Det innebär att vissa sakägare betalar mindre än vad som hade varit fallet vid en timdebitering, men också att vissa sakägare betalar mer än vad som hade varit fallet vid en timdebitering.

Utredningen bedömer ändå att fasta avgifter för viss förrättningsverksamhet ger förutsättningar för en bättre förutsägbarhet för sakägare, samtidigt som det ställer krav på Lantmäteriet att meddela föreskrifter som innebär en rimlig kostnad för dessa förrättningsärenden och en avvägning utifrån kraven på full kostnadstäckning.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Utredningens förslag

Utredningen har i kapitel 15 avsnitt 15.10.4 redogjort för Riksrevisionens rapport RiR 2025:9 *Avgiftsbelagda tjänster* om granskning av avgiftssättningen i tio myndigheter som inom offentligrättslig verksamhet har avgifter som de bestämmer storlek på och disponerar intäkter från.

Riksrevisionen bedömer bland annat att det finns möjligheter för regeringen att på ett tydligare sätt utöva styrning över myndigheternas avgiftsbelagda tjänster genom ett ökat fokus på produktivitet och effektivitet (s. 26 f). De styrmedel som regeringen förfogar över är till exempel förordningar, myndighetsdialoger och regleringsbrev eller särskilda regeringsuppdrag.

Utredningen föreslår mot bakgrund av de olika synpunkter som har framförts av myndigheter och sakägare och utredningens utvärdering av de nuvarande bestämmelserna för avgiftssättning i kapitel 15 att en tydligare bestämmelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska ange att avgifter som bestäms enligt förordningen ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en avgiftssättning som är förutsägbar för sakägare.

Utredningen bedömer att en ny lydelse i 1 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar tillsammans med förslag som utredningen lägger fram i kapitel 7 om att Lantmäteriet ansvarar för uppföljning och redovisning av förrättningsverksamheten i hela landet, ger större möjligheter för regeringen att följa upp förrättningsverksamheten i hela landet.

16.4 En tydligare bestämmelse om uttag av avgifter i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten bestäms utifrån bestämmelsen i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar, de ytterligare föreskrifter som Lantmäteriet utfärdar i enlighet med 3 och 13 §§ i förordningen och de beslut om lägre avgifter som en kommunal lantmäterimyndighet kan tillämpa enligt 14 § i förordningen. Av 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar framgår att avgiften ska beräknas utifrån hur lång tid som

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, i vissa fall, tas ut med fast belopp. Majoriteten av ärenden inom förrättningsverksamheten debiteras per timme, det vill säga utifrån hur lång tid som behövts för handläggningen. De avgifter en sakägare betalar ska täcka kostnaderna som lantmäterimyndigheten har för att handlägga ärendet enligt principen om full kostnadstäckning. Kostnaderna gäller personalkostnader för nedlagd tid och också overhead-kostnader för verksamheten, till exempel lokalkostnader.

En sakägare kan få betala mer för en tidsdebiterad förrättning som utförs av en oerfaren förrättningslantmätare eftersom det ofta krävs fler arbetade timmar för en oerfaren förrättningslantmätare jämfört med en erfaren sådan. Det innebär att sakägarens slutliga kostnader i stor utsträckning kan bero på omständigheter som sakägaren inte kan förutse eller påverka.

Som framgår av utredningens utvärdering i kapitel 15 har Riksrevisionen påtalat att avgiftsmodellen med tidsdebitering innebär få incitament till kostnadseffektivisering. Utredningen har i det kapitlet beskrivit att det från sakägare har framförts att principen om full kostnadstäckning innebär att myndigheten får betalt per timme oavsett hur effektiv handläggningen är. Det har också föreslagits att möjligheterna att tillämpa fast avgift för vissa förrättningar bör utökas.

Utredningen bedömer mot den bakgrunden att det finns ett behov av att förtydliga vilka kostnader som bör debiteras inom ramen för timtaxan och hur dessa kostnader ska beräknas. Det finns också ett behov av att överväga möjligheterna att debitera förrättningsverksamhet med fast avgift.

16.4.1 Avgifter som tas ut med timtaxa ska beräknas utifrån den tid som skäligen behövs för handläggningen

Förslag: Avgiften som enligt 4 § första stycket förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar debiteras med timtaxa ska beräknas utifrån den tid som skäligen behövts för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens förslag

Avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten utgår från principen om full kostnadstäckning. Utgångspunkten ska även i fortsättningen vara att kostnaderna för att bedriva förrättningsverksamhet täcks av de avgifter som tas ut av sakägarna.

Utredningen har i kapitel 15 beskrivit olika synpunkter på den nuvarande avgiftsmodellen. Riksrevisionen har i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RIR 2022:3) bedömt att avgifterna i förrättningsverksamheten har stigit i en betydligt högre takt än vad som kan betraktas som rimligt (s. 41). Olika sakägare har framfört att avgiftssättningen upplevs i stor utsträckning påverkas av faktorer som ligger utanför sakägarens kontroll, som till exempel vilken enskild förrättningslantmätare som tilldelas ärendet.

Lantmäteriets föreskrifter LMFS 2025:2, som trädde i kraft den 1 juni 2025, anger att timtaxan för förrättningslantmätare är 1 800 kronor, för kart- och mätningsingenjör 1 800 kronor och för biträdande handläggare 1 200 kronor (6 § i LMFS 2025:2). Den nya timtaxan innebär en ökad enhetlighet jämfört med den tidigare timtaxan som differentierade kostnaden mellan förrättningslantmätare och kart- och mätningsingenjörer.

Timtaxan ska inte bara täcka personalkostnader utan även lokalkostnader och också kostnader för det som ingår i det övergripande ansvaret för all förrättningsverksamhet som till exempel it-system.

Avgifter som bygger på en timtaxa och en princip om full kostnadstäckning gör det svårt för lantmäterimyndigheten och sakägare att inledningsvis och under handläggningen göra en fullständig bedömning av vilka kostnader som förrättningen kommer att medföra. Faktorer inom förrättningsverksamheten som påverkar den slutliga kostnaden för sakägare är bland annat förrättningens komplexitet och eventuell förekomst eller frånvaro av överenskommelser mellan sakägare. Även myndighetsinterna förhållanden kan få stor betydelse för den slutliga kostnaden som ska tas ut av sakägaren. Det kan gälla den enskilde förrättningslantmätarens eller annan medarbetares erfarenhet och kompetens, eventuella oförutsedda händelser såsom behov av byte av handläggare och förekomsten eller frånvaron av etablerade rutiner, vägledningar och praxis inom det specifika området. Detta kan i relativt stor utsträckning vara en arbetsledningsfråga inom lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndigheten och bör därför kunna lösas av lantmäterimyndigheten på ett sätt som innebär att kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i genomförandet av förrättningsverksamhet tillgodoses.

Utredningen bedömer att det är viktigt att myndighetsinterna förhållanden får mindre genomslag i den slutliga kostnaden för sakägaren. En enskild sakägare kan inte påverka eller förutse vilken förrättningslantmätare som tilldelas ärendet eller om det uppstår ett behov av byte av handläggare.

Det måste givetvis finnas utrymme för att även icke erfarna förrättningslantmätare handlägger ärenden inom förrättningsverksamheten och därigenom skaffar sig den erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar så kostnadseffektivt som möjligt. Trots att det i viss utsträckning redan sker nedskrivningar av fakturabeloppet på grund av ”lärande i arbetet”, framstår det enligt utredningen fortfarande som ett konkret problem att en enskild sakägare i ett visst fall kan behöva betala avsevärt högre kostnader än en annan sakägare i ett likartat förrättningsärende.

Utredningen föreslår därför att det av 4 § i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska framgå att när timtaxa tillämpas ska lantmäterimyndigheterna debitera sakägarna för den tid som skäligen behövts för handläggningen. Det innebär att den slutliga debiteringen alltid måste föregås av en skälighetsbedömning i det enskilda fallet.

En sådan skälighetsbedömning ska göras utifrån samtliga omständigheter i det enskilda fallet och innebär ett större bedömningsutrymme jämfört med endast bedömningen av vilka kostnader som behövts för handläggningen. Utifrån skälighetsbedömningen kan den slutliga kostnaden som ska debiteras sakägare sättas ned till exempel om den förrättningslantmätare som handlagt ärendet varit oerfaren och lagt ned ett större antal timmar än vad en genomsnittlig förrättningslantmätare hade gjort, om det uppstått behov av byte av handläggare i ärendet eller om myndigheten utan fog lagt ned arbete som inte skäligen behövts.

Skälighetsbedömningen innebär att det i ett enskilt fall kan vara så att lantmäterimyndigheten inte får full kostnadstäckning för all handläggning som utförts i ett enskilt ärende. Detta får i stället finansieras utifrån den samlade intäkten av all förrättningsverksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Tillsammans med utredningens övriga förslag om statens övergripande stöd, som innebär förutsättningar för en mer effektiv förrättningsverksamhet, bedömer utredningen att förslaget om att införa en bestämmelse om att det ska göras en skälighetsbedömning innan sakägare debiteras kostnaderna i ett förrättningsärende inte medför en ökad kostnad för sakägarna utan är till fördel för sakägarna.

Bestämmelsens tillämpning kan prövas av domstol om ett beslut om avgifter enligt timtaxa överklagas.

Tillämpningen av en bestämmelse som innebär att lantmäterimyndigheten endast kan debitera de kostnader som skäligen behövts för handläggningen bedöms kunna få stor betydelse för att öka rättssäkerheten och enhetligheten i lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter. Ett syfte med utredningens förslag är också att öka förutsättningarna för att inom ramen för statens övergripande ansvar ta upp frågor om enhetlighet i avgiftssättningen och genom Lantmäteriets föreskriftsrätt utveckla en mer enhetlig avgiftssättning i hela landet.

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse i 4 § förordningen om att avgifter som debiteras med timtaxa ska beräknas utifrån den tid som skäligen behövts för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret.

16.4.2 Det finns förutsättningar för Lantmäteriet att meddela ytterligare föreskrifter om fast avgift för vissa förrättningar

Bedömning: Det finns förutsättningar för Lantmäteriet att meddela ytterligare föreskrifter om fast avgift för vissa förrättningar.

Skälen för utredningens bedömning

Av regeringens bemyndigande i 3, 6 och 13 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar framgår att Lantmäteriet får meddela föreskrifter om avgifterna och om verkställighet av förordningen. Lantmäteriet har meddelat föreskrifter i LMFS 2022:5 (senast ändrad genom LMFS 2025:2).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

I 10 § LMFS 2025:2 anges bland annat att avgift tas ut i form av fasta belopp (grundbelopp och tilläggsbelopp) för att täcka den genomsnittliga kostnaden för arbete vid myndighetens ärendemottagning, hantering av inkomna handlingar, arbete med upprättande av räkningar, arbete med uppdatering av fastighetsregistret och beslut om inställande av förrättning när ansökan återkallats i sin helhet. Grundbeloppet är 6 500 kronor och tilläggsbeloppet är 12 000 kronor om förrättningen berört sex eller fler fastigheter. I 12 § LMFS 2025:2 anges också att enbart fast belopp debiteras för bland annat avvisande av en ansökan som är så ofullständig att den inte kan ligga till grund för en förrättning (6 500 kronor) och för vissa ärenden enligt anläggningslagen (1973:1149).

Av 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar framgår att avgiften antingen ska beräknas utifrån hur lång tid som behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med fast belopp för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret.

Utredningen bedömer att dessa bestämmelser ger förutsättningar för Lantmäteriet att meddela ytterligare föreskrifter om fasta avgifter.

De fasta avgifter som Lantmäteriet hittills har meddelat föreskrifter om avser inte kostnader för genomförande av själva förrättningen utan vissa mer administrativa kostnader vid handläggningen av ett förrättningsärende.

I Finland tillämpas samma princip om full kostnadstäckning för förrättningsverksamheten som i Sverige (3 § lag 558/1995 om fastighetsförrättningsavgift). Av jord- och skogsbruksministeriets förordning 968/2024 om fastighetsförrättningsavgift år 2025 framgår att avgifterna kan tas ut som fast avgift eller tidsdebiteras. I förordningen finns en bilaga med avgiftstabeller för vissa typer av förrättningar som anger fast avgift. Där anges till exempel att fast avgift för styckning, ägobyte, fogande av ett område till ett samfällt område med mera tas ut med en viss avgift baserat på den berörda arealen.

Utredningen bedömer att de nuvarande bestämmelserna i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ger förutsättningar för Lantmäteriet att på liknande sätt som i Finland meddela ytterligare föreskrifter om fast avgift för vissa förrättningar.

Fördelen med fasta avgifter, oavsett om de täcker kostnader i delar av eller en hel förrättning, är främst att avgiften blir mer för-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

utsägbar för sakägare. Det blir också enklare för lantmäterimyndigheterna att utforma standardiserade beskrivningar i kostnadsunderlaget till räkningarna, vilket medför en enklare hantering och ökad transparens.

Fasta avgifter kan också ge ökade incitament för effektivitet. Riksrevisionens bedömning i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RIR 2022:3) är att en ökad andel fasta avgifter kan öka förutsättningarna för förutsägbarheten och därmed incitamenten för effektivitet i förrättningsverksamheten (se s. 70 i rapporten).

Fasta avgifter kan också innebära vissa nackdelar genom att de kan innebära en risk för att full kostnadstäckning inte uppnås eller en risk för att vissa sakägare kan behöva betala mer än den faktiska tidsåtgången.

Utredningen bedömer att förutsägbarheten och incitamenten till ökad kostnadseffektivitet som bestämmelser om fast avgift innebär, skapar goda förutsättningar för Lantmäteriet att införa föreskrifter om fast avgift för vissa typer av förrättningar. Sådana föreskrifter behöver anpassas utifrån den genomsnittliga kostnaden för den aktuella typen av förrättning för att leva upp till kraven om full kostnadstäckning i förrättningsverksamheten. Sådana föreskrifter kan också ange förutsättningar för att inte tillämpa bestämmelsen om fast avgift och i stället tillämpa bestämmelserna om tidsdebitering.

Utredningen har i avsnitt 16.3.1 föreslagit en ny lydelse av 1 § i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som anger att bestämmelserna i förordningen ska främja en kostnadseffektiv förrättningsverksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare. Utredningen bedömer att den föreslagna utformningen av bestämmelsen medför ökade incitament för Lantmäteriet att utifrån det bemyndigande som myndigheten redan har, meddela ytterligare föreskrifter om fasta avgifter som gäller förrättningsverksamheten. Det skulle öka förutsättningarna för förutsägbarhet och enhetlighet i avgiftssättningen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

16.4.3 En bestämmelse om fast avgift för mindre tidskrävande förrättningar

Förslag: Enligt 4 § andra stycket förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska avgift med fast belopp tas ut om handläggningen av en förrättning behövt högst 20 timmars arbete om det inte i ett enskilt fall finns särskilda skäl att beräkna avgiften enligt 4 § första stycket i förordningen.

Skälen för utredningens förslag

Utredningen har i avsnitt 16.4.2 konstaterat att det finns förutsättningar för Lantmäteriet att meddela föreskrifter om fast avgift för vissa typer av förrättningar. De fasta avgifter som det nu finns föreskrifter om gäller administrativa åtgärder som behöver vidtas i en förrättning och inte den materiella handläggningen av förrättningen. Lantmäteriet har enligt gällande bestämmelser möjlighet att meddela föreskrifter om fasta avgifter som gäller hela ärendets handläggning.

Utredningen bedömer att det finns skäl att införa en bestämmelse i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar som anger att mindre tidskrävande förrättningar som huvudregel ska debiteras med fast avgift. Syftet med en sådan bestämmelse är att ytterligare öka förutsättningarna för kostnadseffektivitet och förutsägbarhet för sakägare i avgiftssättningen.

Enligt utredningen bör bestämmelsen utformas så att om det vid förrättningens avslutande framgår att arbetet krävt mindre än ett visst antal timmar ska en fast avgift tillämpas. Att bedömningen ska göras när förrättningen avslutas kan förväntas leda till en högre tillämpningsgrad jämfört med om lantmäterimyndigheten skulle bedöma tidsåtgången i förväg, eftersom det ofta är svårt att i ett inledande skede närmare uppskatta vilken tidsåtgång som krävs.

En bestämmelse som innebär att lantmäterimyndigheten i vissa fall som huvudregel ska debitera en fast avgift bör medföra större incitament till kostnadseffektivitet i lantmäterimyndigheternas verksamhet. Det kan också skapa goda förutsättningar för en framtida utvärdering och uppföljning av vilka effekter en debitering med fast avgift får, i fråga om kundnöjdhet, effektivitet och i förhållande till principen om full kostnadstäckning. Enligt utredningens bedömning

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

får förslaget också en positiv effekt för förutsägbarheten i avgiftssättningen eftersom en sakägare kan förutse vilken avgift som kommer att tas ut för en förrättning om handläggningstiden understiger ett visst antal timmar.

Av uppgifter från Lantmäteriet framgår att cirka 14 procent av Lantmäteriets totala antal förrättningsärenden som ledde fram till ett avslutningsbeslut och slutfakturerades under år 2024 genomfördes med en total handläggningstid understigande 20 timmar. Av de förrättningsärenden som avbröts och avslutades med ett inställelsebeslut och slutfakturerades under år 2024 krävde cirka 77 procent en total handläggningstid understigande 20 timmar. Sammantaget krävde cirka 21 procent av Lantmäteriets totala antal förrättningsärenden, oavsett hur förrättningen avslutades, under 20 timmar att handlägga. Cirka 11 procent av förrättningsärendena, med en övervikt av inställelsebeslut, tog under 10 timmar att handlägga.

Uppdelat på ärendekategori framgår att majoriteten (cirka 93 procent) av ärenden om registrering av andelstal och överenskommelser i gemensamhetsanläggningar tog under 20 timmar att handlägga (inklusive inställelsebeslut), medan endast en liten andel (cirka 10 procent) av ärenden inom till exempel infrastruktur (inklusive inställelsebeslut) tog under 20 timmar att handlägga. Inom ärendekategorin privat bostadsbyggande tog cirka 16 procent av ärendena (inklusive inställelsebeslut) under 20 timmar att handlägga och inom ärendekategorin privat mark- och fastighetsutveckling tog cirka 21 procent av ärendena (inklusive inställelsebeslut) under 20 timmar att handlägga.

Utredningen bedömer att förrättningar som har en begränsad omfattning och medför högst 20 timmars arbete bör vara lämpliga att debitera med fast avgift. Detta gäller oavsett om förrättningen genomförs och avslutas med ett beslut om förrättning eller avslutas genom ett inställelsebeslut. Utredningen bedömer att en sådan bestämmelse ökar förutsägbarheten i avgiftssättningen för de sakägare som berörs.

Även om en fast avgift som huvudregel bör tillämpas för förrättningar som medför färre än 20 timmars arbete finns det enligt utredningen skäl att införa möjlighet till undantag från huvudregeln om fast avgift i syfte att undvika uppenbart oskäliga kostnader för sakägare. Undantagsmöjligheten ska tillämpas om det föreligger särskilda skäl att i stället debitera sakägaren en avgift enligt timtaxa på grund av att den faktiska handläggningstiden väsentligen understiger 20 tim-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mars arbete och det därmed framstår som oskäligt att debitera sakägaren en fast avgift. Utredningen bedömer därför att det av den nya bestämmelsen om fast avgift för förrättningsärenden som innebär högst 20 timmars arbete ska framgå att avgift enligt timtaxa ska debiteras om det i ett enskilt fall finnas särskilda skäl. Eftersom sakägaren i sådana fall ska debiteras per timme gäller bestämmelsen i 4 § första stycket förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar om att sakägaren ska debiteras de kostnader som skäligen behövts för handläggningen (se avsnitt 16.4.1).

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i ett andra stycke i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som anger att lantmäterimyndigheten ska ta ut fast belopp i förrättningar som behöver högst 20 timmars arbete, om det inte i ett enskilt fall finns särskilda skäl att i stället beräkna avgiften enligt första stycket i bestämmelsen.

16.5 En tydligare bestämmelse i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Enligt 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska lantmäterimyndigheten, om en sakägare begär det och om det är möjligt, lämna skriftligt anbud för en viss förrättning eller för en del av förrättningen. Innebörden av bestämmelsen är att lantmäterimyndigheten kan beräkna och lämna ett förslag på en fast avgift för en enskild förrättning eller del av denna, som sakägaren sedan kan acceptera eller avböja. Det rör sig alltså om ett anbud om fast avgift och inte fast avgift enligt föreskrifter som Lantmäteriet meddelat föreskrifter om genom LMFS 2025:2 eller fast avgift för mindre tidskrävande förrättningar enligt 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som utredningen föreslår i avsnitt 16.4.3.

Bestämmelsen i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar tillämpas i liten utsträckning och utredningen bedömer att det finns skäl att överväga möjligheterna att skapa bättre förutsättningar för sakägarnas möjlighet att begära skriftliga anbud utifrån bestämmelsen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

16.5.1 En skyldighet för lantmäterimyndigheten att tydligt informera om möjligheten att begära skriftligt anbud

Förslag: En ny bestämmelse i 5 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska ange att lantmäterimyndigheten ska informera sakägare om möjligheten att begära ett skriftligt anbud.

Skälen för utredningens förslag

Av utredningens utvärdering i kapitel 15 avsnitt 15.12.5 framgår att bestämmelsen i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar om att lantmäterimyndigheten, om det är möjligt, ska lämna skriftligt anbud för en viss förrättning eller del av förrättning om en sakägare begär det, tillämpas i mycket liten utsträckning.

Det har också framgått av utvärderingen att Lantmäteriet och flera kommunala lantmäterimyndigheter inte tydligt informerar sakägare om möjligheten att begära ett skriftligt anbud på sin hemsida eller i samband med att en ansökan lämnas in (se kapitel 15 avsnitt 15.5.1).

Utredningen bedömer att en ökad tillämpning av bestämmelsen i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar leder till en ökad förutsägbarhet, och därmed också rättssäkerhet, för sakägarna i förrättningsärenden.

En förklaring till att bestämmelsen om skriftligt anbud tillämpas i liten utsträckning kan vara att den kräver att sakägaren begär ett skriftligt anbud från lantmäterimyndigheten. Ett sätt att öka tillämpningen av bestämmelsen skulle alltså kunna vara att ta bort kravet på att sakägaren ska begära ett anbud. Att lämna ett anbud kräver dock en inte obetydlig arbetsinsats för lantmäterimyndigheten för att bedöma och beräkna kostnader för förrättningsärendet. Utredningen bedömer av den anledningen att det vore alltför betungande för lantmäterimyndigheterna att införa ett krav på att lämna skriftligt anbud i alla förrättningar.

Däremot är det enligt utredningen rimligt att det införs en bestämmelse i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar om att sakägare ska informeras om möjligheten att begära ett skriftligt anbud (jfr även avsnitt 16.3.1). En ökad medvetenhet om bestämmelsens innehåll kan medföra en ökad användning av möjligheten

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

att begära ett skriftligt anbud, vilket i sin tur ökar förutsägbarheten i avgiftssättningen.

Enligt utredningens bedömning bör det vara enkelt och inte kräva någon större arbetsinsats för lantmäterimyndigheterna att på ett tydligt sätt informera sakägare om möjligheten att begära skriftligt anbud enligt 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar på sina hemsidor eller genom standardutskick i samband med att myndigheten lämnar bekräftelse på att ett ärende tagits emot. Enligt uppgifter från lantmäterimyndigheterna sker redan i stor utsträckning ett standardutskick med sådan information till den som är den första sökanden i ett förrättningsärende. Utredningen föreslår därför att det i bestämmelsen i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar uttryckligen anges att lantmäterimyndigheten ska informera om möjligheten att begära skriftligt anbud.

16.6 De kommunala lantmäterimyndigheternas avgifter i förrättningsverksamhet

Regeringen har i 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bemyndigat de kommunala lantmäterimyndigheterna att besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet meddelat föreskrifter om. Det innebär att sakägare kan ha olika avgiftssättning beroende på var i landet den berörda fastigheten är belägen. Utredningen har i avsnitt 16.3.1 redogjort för att det är en viktig utgångspunkt för utredningens bedömningar och förslag att avgifterna i förrättningsverksamheten ska vara lika i hela landet.

16.6.1 De kommunala lantmäterimyndigheterna ska tillämpa de avgifter som framgår av Lantmäteriets föreskrifter

Förslag: En kommunal lantmäterimyndighet ska enligt 14 § förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar tillämpa de bestämmelser om avgifter som Lantmäteriet meddelar föreskrifter om.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Skälen för utredningens förslag

Utredningens utvärdering i kapitel 15 visar att avgiftssättningen inom förrättningsverksamheten i landet skiljer sig åt beroende på vilken lantmäterimyndighet som handlägger förrättningen. Regeringen har enligt 3, 6 och 13 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bemyndigat Lantmäteriet att meddela närmare föreskrifter om avgifter för förrättningar, vilket Lantmäteriet gjort i föreskriften LMFS 2022:5 (senast ändrad genom ändringsföreskrift 2025:2). Regeringen har enligt 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bemyndigat de kommunala lantmäterimyndigheterna att besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om. Det innebär att sakägare betalar olika mycket för förrättningar beroende på var i landet den berörda fastigheten ligger.

Att avgiftssättningen inom avgiftsbelagd offentligrättslig verksamhet är lika i hela landet är av grundläggande betydelse för enhetlighet och rättssäkerhet för de enskilda som berörs av den offentligrättsliga verksamheten.

När det gäller förrättningsverksamheten har staten behållit det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten i hela landet. Uppgiften är inte delegerad till en kommun även om kommunen fått regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Den verksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet svarar för är ett statligt ansvar.

Utifrån dessa förutsättningar är det enligt utredningen väsentligt utifrån både lantmäterimyndigheternas och sakägarnas perspektiv att de avgifter som tas ut för förrättningsverksamhet är lika för all förrättningsverksamhet i alla kommuner.

Den enskilde sakägaren som berörs av den myndighetsutövning som förrättningsverksamheten innebär ska inte påverkas av att staten organiserat ansvaret för att utföra förrättningsverksamheten i en geografisk uppdelning mellan Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter. Grundläggande krav på myndighetsutövning och principiella skäl talar därför tydligt för att avgiftssättningen måste vara lika i hela landet, oavsett vilken lantmäterimyndighet som genomför förrättningsverksamheten. Enligt utredningen bör detta innebära att alla bestämmelser i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar också ska gälla på samma sätt för alla lantmäterimyndigheter som ska tillämpa förordningen. Det innebär att bestämmelserna ska

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ge förutsättningar för att tillämpas lika av alla lantmäterimyndigheter gentemot varje sakägare.

Utredningen föreslår därför att bestämmelsen i 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar om att kommunala lantmäterimyndigheter får bestämma lägre avgifter än Lantmäteriet ska ändras så att bestämmelsen anger att en kommunal lantmäterimyndighet ska tillämpa de bestämmelser om avgifter som fastställs i Lantmäteriets föreskrifter och alltså samma bestämmelser om avgifter som tas ut i förrättningsverksamheten i Lantmäteriet.

Att bestämmelsen i 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ändras kan komma att påverka de kommunala lantmäterimyndigheternas förutsättningar att hantera budgeten för sin verksamhet. En bestämmelse som innebär att de kommunala lantmäterimyndigheterna inte längre kan bestämma lägre avgifter utan ska tillämpa samma avgifter som gäller för förrättningsverksamheten inom Lantmäteriet medför att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska ta ut högre avgifter i de fall där de har tillämpat lägre avgifter än Lantmäteriet. Samtidigt ska avgifterna täcka både kostnaderna för Lantmäteriets övergripande ansvar för förrättningsverksamheten och förrättningsverksamheten inom den kommunala lantmäterimyndigheten. Eftersom avgiftssättningen inom de kommunala lantmäterimyndigheterna skiljer sig åt är det svårt att mer exakt förutse vad förslaget innebär för varje kommunal lantmäterimyndighet.

En ändring av bestämmelsen i 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar kan också innebära en potentiell risk för att de kommunala lantmäterimyndigheterna kommer att behöva anpassa sin budget till de avgifter som bestäms av Lantmäteriet. Samtidigt visar utredningens beskrivning i avsnitt 16.4.1 att avgiftssättningen i de kommunala lantmäterimyndigheterna i viss mån skiljer sig från avgiftssättningen i Lantmäteriet genom att lägre avgifter tas ut men att avgifterna också skiljer sig åt mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utredningens utvärdering av avgiftssättningen visar att skillnaderna sammantaget kan antas inte vara allt för stora.

Det är särskilt viktigt att Lantmäteriet i arbetet med föreskrifter om avgiftsnivåer har en nära och kontinuerlig dialog med de kommunala lantmäterimyndigheterna och att föreskrifterna om avgifter, som ska tillämpas av alla lantmäterimyndigheter, också tar hänsyn till förutsättningarna för alla lantmäterimyndigheter att uppnå full kostnadstäckning i förrättningsverksamheten i hela landet. Exempel-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

vis skulle en gemensam beräkningsmodell för timtaxor kunna utvecklas för alla lantmäterimyndigheter som tar hänsyn till olika kostnadsnivåer i hela landet.

Den verksamhet som utförs genom att handlägga förrättningar innebär statlig myndighetsutövning oavsett vilken lantmäterimyndighet som utför den. Att sakägare i avgiftshänseende behandlas olika beroende på var i landet den berörda fastigheten ligger är inte förenligt med grundläggande krav på objektivitet och likabehandling i myndighetsutövning. Den nuvarande bestämmelsen i 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar svarar inte mot dessa krav.

Utredningen bedömer därför att det utifrån de krav på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet som ska vara utgångpunkten för utredningens förslag är väl motiverat att införa en bestämmelse i 14 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som innebär att avgiftssättningen blir lika i hela landet.

Utredningen föreslår därför att 14 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska ändras och ange att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska tillämpa samma avgifter som fastställs i Lantmäteriets föreskrifter.

17 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

17.1 Ikraftträdande

Förslag: Lagändringarna i fastighetsbildningslagen (1970:988) och lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Bedömning: Författningsändringarna i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar och förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet kan träda i kraft en kort tid efter regeringens beslut om ändring i förordningarna.

Skälen för utredningens förslag

De nya eller ändrade bestämmelser i fastighetsbildningslagen och i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som utredningen föreslår bör träda i kraft så snart som möjligt. Tidpunkten för ikraftträdande bör bestämmas med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarandet, fortsatt beredning inom Regeringskansliet, remissbehandling och riksdagsbehandling och också utifrån den tid som kan behövas för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna att anpassa sina verksamheter utifrån förslagen i 2 och 6 §§ i lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen föreslår därför att de föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

De ändringar utredningen föreslår i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och i förordningen med instruktion för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Lantmäteriet beslutas av regeringen som också beslutar om ikraftträdande av förordningsändringarna.

Utredningens bedömning är att förslagen om ändringar i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och i förordningen med instruktion för Lantmäteriet kan införas vid den tidpunkt som regeringen bedömer är lämpligt och att bestämmelserna kan träda i kraft en kort tid efter regeringens beslut om ändring i förordningarna.

17.2 Övergångsbestämmelser

17.2.1 Inledning och rättsliga utgångspunkter

När ny lagstiftning ska träda i kraft kan det finnas behov av särskilda övergångsbestämmelser som anger vad som ska gälla i de olika situationer som kan uppstå, till exempel i fråga om tillämpligheten av ny lag på tidigare inträffade händelser.

Om det saknas övergångsbestämmelser till ny lagstiftning finns vissa grundläggande principer som får betydelse för hur den nya lagen ska tillämpas. Inom straffrättens område finns ett förbud mot att tillämpa en straff- eller skattelag retroaktivt i 2 kap. 10 § regeringsformen. En allmän grundsats är annars att det görs en uppdelning mellan processuella och materiella bestämmelser, där processuella bestämmelser som utgångspunkt tillämpas omedelbart även i pågående mål och ärenden, medan materiella bestämmelser tillämpas först i fråga om förhållanden som inträtt efter ikraftträdandet (NJA 2020 s. 285 och prop. 1985/86:1 huvuddelen s. 860 och bilagedelen s. 335).

Inom förvaltningsrättens område är den beskrivna principen modifierad. Utgångspunkten är att både processuella och materiella bestämmelser är omedelbart tillämpliga vid ikraftträdandet om inte övergångsbestämmelser anger annorlunda. Materiella bestämmelser till en enskilds nackdel bör dock inte tillämpas retroaktivt, om det inte är föreskrivet i särskilda övergångsbestämmelser eller om det av regelsystemet i övrigt tydligt kan utläsas att en sådan tillämpning är avsedd (se bland annat RÅ 1988 ref. 132 och RÅ 1996 ref. 57). Även materiella bestämmelser som gynnar en enskild bör i vissa fall inte tillämpas retroaktivt (se RÅ 2003 ref. 88 och RÅ 2004 ref. 82).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Med dessa utgångspunkter redovisar utredningen i det följande sina ställningstaganden till behovet av övergångsbestämmelser gällande utredningens förslag.

17.2.2 Övergångsbestämmelser till ändringarna i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Bedömning: Det saknas behov av övergångsbestämmelser till den föreslagna nya lydelsen av 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Förslag: Det bör införas en övergångsbestämmelse till den föreslagna nya lydelsen av 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen.

Skälen för utredningens förslag

Den föreslagna nya lydelsen av 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen innebär att den statliga lantmäterimyndigheten ska handlägga förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande. Huvudregeln när bestämmelser beslutas som innebär att en annan myndighet ska handlägga ärenden är att samtliga pågående ärenden ska lämnas över till den nya myndigheten i samband med att lagen träder i kraft. Utredningen bedömer att pågående ärenden hos kommunala lantmäterimyndigheter som har inletts genom att en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande i samband med ikraftträdandet ska överlämnas till Lantmäteriet. Det saknas därför behov av en särskild övergångsbestämmelse.

Den föreslagna ändringen i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen innebär att lantmäterimyndigheten får fatta beslut som innebär att en sakägare ska betala ökade förrättningskostnader som uppstår vid en överlämning av en förrättning till Lantmäteriet om begäran om överlämning har skett i uppenbart otillbörligt syfte. Bestämmelsen gäller enskilda sakägare och kan medföra ett betungande beslut. Utredningen bedömer därför att det bör införas en övergångsbestämmelse som anger att den äldre lydelsen av 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen tillämpas på kostnader för förrättningar som inletts före ikraftträdandet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

17.2.3 Övergångsbestämmelser till lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet

Bedömning: Det saknas behov av övergångsbestämmelser till ändringarna i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen bedömer att det är angeläget att den nya bestämmelsen i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, om villkoren för regeringens tillstånd för att en kommun ska kunna inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, införs så snart som möjligt och att den, i enlighet med huvudregeln inom det förvaltningsrättsliga området, ska tillämpas även på pågående ansökningar om tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen bedömer därför att det saknas behov av en särskild övergångsbestämmelse.

6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningens förslag innebär att 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet förtydligas så att det tydligt anges att tillsynen över verksamheten vid de kommunala lantmäterimyndigheterna avser att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Bestämmelsen tydliggör det som framhölls i förarbetena till den nuvarande bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Det datum för ikraftträdande av de nya bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet som utredningen föreslår ger dels de kommunala lantmäterimyndigheterna tid att anpassa organisationerna utifrån de villkor som utredningen föreslår ska gälla enligt 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet, dels Lantmäteriet tid att utforma tillsynen utifrån den nya bestämmelsen. Redan nu gällande bestämmelser om Lantmäteriets tillsyn ställer krav på att en kommunal lantmäterimyndighet inom ramen för tillsynsärendets handläggning ska få rimlig tid att åtgärda eventuella brister innan det kan bli aktuellt för Lantmäteriet att göra en anmälan som kan leda till att regeringen beslutar att återkalla ett tillstånd att inrätta en

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen bedömer därför att det saknas behov av en övergångsbestämmelse.

Andra förslag om ändringar i lagen om kommunal lantmäterimyndighet

Utredningen har föreslagit förtydliganden och ändringar i 4, 5 och 5 a §§ lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Ändringarna avser bland annat de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvar för förrättningar och ärenden, övergången från Lantmäteriet till en kommunal lantmäterimyndighet och de kommunala lantmäterimyndigheternas förutsättningar för att genomföra uppdragsverksamhet. Enligt utredningen behöver det inte införas några övergångsbestämmelser utan ändringarna i dessa bestämmelser kan tillämpas när de nya bestämmelserna i lagen om kommunal lantmäterimyndighet träder i kraft.

17.2.4 Övergångsbestämmelser som gäller ändringar i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar

Bedömning: Det är regeringen som beslutar om de ändringar som föreslås i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar, när ändringarna ska träda i kraft och om det behövs en övergångsbestämmelse. Utredningen bedömer att de föreslagna ändringarna i 4 och 5 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar kan träda i kraft så snart som möjligt. Utredningens bedömning är att det finns behov av en övergångsbestämmelse som innebär att de föreslagna ändringarna inte ska tillämpas när det gäller avgifter för förrättningar som har påbörjats före det att förordningen om ändringar i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar träder i kraft. Utredningens bedömning är att det inte finns behov av övergångsbestämmelser när det gäller de andra ändringarna i förordningen som utredningen föreslår.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Det är regeringen som beslutar om ändringar i förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar och också om övergångsbestämmelser. I det följande redovisas utredningens bedömningar.

Utredningen bedömer att de föreslagna ändringarna i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar bör anses som gynnande för enskilda. Det är angeläget att de föreslagna ändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Mot bakgrund av uttalanden i rättsfallen RÅ 2003 ref. 88 och RÅ 2004 ref. 82 bedömer utredningen att det finns behov av en övergångsbestämmelse som innebär att den tidigare bestämmelsen i 4 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska tillämpas när en förrättning har inletts före det datum som ändringarna träder i kraft.

Utredningen bedömer att den föreslagna ändringen i 5 § förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar är en processuell bestämmelse. Eftersom den förutsätts tillämpas innan eller i samband med att ett ärende inleds, bör det införas en övergångsbestämmelse som anger att för förrättningar som inletts före ikraftträdandet tillämpas 5 § i sin äldre lydelse.

Utredningen har också föreslagit ändringar i 1, 2 och 14 §§ förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar som ska främja en kostnadseffektiv verksamhet och en avgiftssättning som är förutsägbar för sakägarna, vilka kostnader som avgifterna ska omfatta och en ny bestämmelse om de kommunala lantmäterimyndigheternas avgiftsuttag. Utredningen bedömer att det saknas behov av övergångsbestämmelser när det gäller dessa ändringar i förordningen.

17.2.5 Övergångsbestämmelser som gäller ändringar i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet

Bedömning: Utredningens bedömning är att det saknas behov av övergångsbestämmelser som gäller ändringarna i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

Det är regeringen som bestämmer när ändringarna i förordningen med instruktion för Lantmäteriet ska träda i kraft och om det behövs en övergångsbestämmelse. Utredningens bedömning är att det sak-

nas skäl att införa övergångsbestämmelser till förslagen om ändringar i 5, 5 a och 12 §§ förordningen med instruktion för Lantmäteriet.

18 Konsekvenser av utredningens förslag

I kommittéförordningen (1998:1474) och i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning finns bestämmelser som innebär att utredningen ska redovisa konsekvenser som förslagen i betänkandet kan medföra. En ny förordning (2024:183) om konsekvensutredningar och vissa nya bestämmelser i kommittéförordningen trädde i kraft den 6 maj 2024. Dessa bestämmelser gäller inte utredningar som har tillsatts före ikraftträdandet. Utredningens beskrivningar och analyser utgår därför från bestämmelserna i 2007 års förordning om konsekvensutredning vid regelgivning och tidigare bestämmelser i kommittéförordningen.

Utredningens direktiv preciserar den konsekvensutredning som blir relevant utifrån det uppdrag som utredningen ska redovisa. I direktiven anges att utredningen ska redovisa konsekvenserna av de förslag som lämnas, vilket innefattar bland annat konsekvenser för fastighetsägare och samhällsplanering. Utredningen ska också redogöra för förslagens samhällsekonomiska effekter. Om förslagen kan förväntas leda till offentligfinansiella kostnader ska utredningen föreslå hur dessa ska finansieras och om något av förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen ska utredningen redovisa de särskilda avvägningar som lett fram till förslagen.

Utgångspunkten för utredningens uppdrag är att staten har det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten och att kommuner även i fortsättningen ska kunna ges tillstånd av regeringen att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet som svarar för förrättningar inom kommunen. Utredningen ska lämna förslag som förtydligar statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten, förslag om tydligare bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet om förutsättningarna för en kommun att få

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

tillstånd att bilda en kommunal lantmäterimyndighet, förslag om en kommunal lantmäterimyndighets ansvarsområde och förslag om tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna. Förslagen ska bygga på en analys utifrån samhällsutvecklingen, en effektivare samhällsbyggnadsprocess, enskildas rättssäkerhet och de krav som ställs för handläggning av säkerhetskänslig verksamhet.

Utredningen har utifrån sina direktiv föreslagit bestämmelser som förtydligar statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten (kapitel 7), nya och tydligare bestämmelser i fastighetsbildningslagen och lagen om kommunal lantmäterimyndighet om vilken förrättningsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet ska svara för och vilka förrättningar som ska ges in till och handläggas av Lantmäteriet, vilka förrättningar som ska överlämnas till Lantmäteriet och en ny bestämmelse om en kommunal lantmäterimyndighets uppdragsverksamhet (kapitel 9), nya bestämmelser i lagen om kommunal 9 om vilka villkor som ska gälla för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet (kapitel 11) och en tydligare bestämmelse i samma lag om tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna (kapitel 14).

Utredningen har också föreslagit ändringar i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar. Dessa förslag omfattas inte av bestämmelserna om konsekvensutredning (2 § 2 p förordningen [2007:1244] om konsekvensutredning vid regelgivning).

Utredningen har kontinuerligt under arbetets gång övervägt och beaktat konsekvenser för lantmäterimyndigheterna, kommuners plan- och byggverksamhet, samhällsbyggnadsprocessen och enskilda sakägare och utifrån dessa överväganden utformat förslagen.

Enligt direktiven är en stor del av utredningens uppdrag att lämna förslag som förtydligar redan gällande bestämmelser och därmed inte att föreslå alternativa bestämmelser.

I de delar utredningen i enlighet med direktiven föreslår nya eller ändrade bestämmelser är syftet med förslagen att öka förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom fastighetsbildningsverksamheten i landet.

Konsultbolaget Governo AB har haft utredningens uppdrag att göra en analys av samhällsekonomiska effekter av utredningens förslag. Analysen har varit en utgångspunkt för utredningens konsekvensbeskrivningar.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

18.1 Statens övergripande ansvar

Utredningen har i kapitel 7 föreslagit att statens övergripande ansvar ska förtydligas genom bestämmelser i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet om att Lantmäteriet ansvarar för att tillhandahålla utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som ska vara tillgängliga för och användas i all förrättningsverksamhet i hela landet. Utredningen föreslår därför också att de kommunala lantmäterimyndigheterna enligt en ny bestämmelse i 2 § lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet ska vara skyldiga att använda det ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller. Utredningen har också föreslagit en bestämmelse i 5 a § förordningen med instruktion för Lantmäteriet om att Lantmäteriet ska ansvara för att följa upp redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet i sin årsredovisning.

18.1.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om Lantmäteriets övergripande ansvar

Utredningens förslag i kapitel 7 om förtydligande av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten grundar sig på en beskriven analys av både för- och nackdelar ur ett samhällsperspektiv, ur lantmäterimyndigheternas perspektiv och ur sakägares perspektiv.

Förslaget om ett förtydligande av statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten förväntas ge positiva effekter för förrättningsverksamheten i hela landet. Genom att Lantmäteriet får ett tydligare ansvar för att till all förrättningsverksamhet i hela landet tillhandahålla ett gemensamt ärendehanteringssystem, olika tekniska och andra övergripande stöd och kompetensutveckling, skapas goda förutsättningar att genomföra all förrättningsverksamhet effektivt, enhetligt och rättssäkert. Det innebär att det utifrån en sakägares perspektiv skapas förutsättningar för ökad enhetlighet, förutsägbarhet och rättssäkerhet oavsett vilken lantmäterimyndighet som handlägger ärendet.

Förslaget innebär också att Lantmäteriet ska följa upp och redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters förrättningsverksam-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

het. Det ger bättre förutsättningar för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna att fortlöpande och årligen följa och analysera både kvaliteten och effektiviteten i förrättningsverksamheten. Det ger i sin tur regeringen förutsättningar att både fortlöpande och varje år genom Lantmäteriets årsredovisning följa förrättningsverksamheten i hela landet och också vilka effekter olika regeringsuppdrag ger.

I förlängningen bedöms utredningens förslag innebära positiva effekter för andra verksamheter som har samband med förrättningsverksamhet, exempelvis samhällsbyggnadsprocessen, infrastrukturutveckling eller andra viktiga nationella intressen.

Utredningen bedömer att de positiva effekterna av förslagen om en tydligare rättslig reglering av statens övergripande ansvar och förutsättningar för en kontinuerlig och fortlöpande uppföljning av all fastighetsbildningsverksamhet i hela landet ger ökad likvärdighet för sakägare i hela landet och skapar förutsättningar för en mer effektiv ärendehantering i all förrättningsverksamhet. Även om vissa tillfälliga ekonomiska konsekvenser kan uppstå för Lantmäteriet och kommunala lantmäterimyndigheter, har förslagen en tydlig positiv effekt för en enhetlig, effektiv och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet som överväger eventuella nackdelar som kan uppstå under en övergångsperiod för genomförande av förslagen.

18.1.2 Vilka påverkas av förslagen

Lantmäteriet påverkas positivt av utredningens förslag men det ställs också nya krav på att Lantmäteriet tillhandahåller allt övergripande stöd på lika villkor till all förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i de kommunala lantmäterimyndigheterna. I och med att Lantmäteriets ansvar tydliggörs i en särskild bestämmelse i förordningen med instruktion för Lantmäteriet, får myndigheten tydliga förutsättningar att genomföra alla delar av det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten så att det ger lika förutsättningar både för förrättningsverksamhet i Lantmäteriet och i kommunala lantmäterimyndigheter.

De kommunala lantmäterimyndigheterna påverkas positivt av förslagen genom att de får tillgång till utbildningar, handböcker, handledningar, rutiner, riktlinjer och motsvarande övergripande

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

stöd, ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd utifrån samma förutsättningar som förrättningsverksamheten inom Lantmäteriet. En kommunal lantmäterimyndighet som har utvecklat egna arbetssätt som är anpassade till kommunens genomförande av plan- och byggprocessen och också använder kommunens system för uppföljning kan kortsiktigt ställas inför utmaningar. Myndigheten behöver då lägga större vikt vid att medarbetarna får delta i de utbildningar och använda det övergripande stöd som Lantmäteriet tillhandahåller i förrättningsverksamheten och också använda samma system för ärendehantering och uppföljning som Lantmäteriet ska tillhandahålla till alla lantmäterimyndigheter.

Både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna påverkas positivt av förslaget om en kontinuerlig uppföljning av fastighetsbildningsverksamheten i hela landet eftersom det skapar bättre förutsättningar för enhetlighet och effektivitet. Det ökar också möjligheterna för regeringen att följa upp fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

Förslagen får en positiv effekt för sakägare i förrättningsverksamhet genom att förslagen förbättrar förutsättningarna för en effektiv, enhetlig och rättssäker förrättningsverksamhet i hela landet. Sakägare i förrättningar kan vara enskilda, statliga myndigheter, kommuner, företag eller andra organisationer.

18.1.3 Kostnader för att genomföra förslagen

Förslagen om tydligare bestämmelser om Lantmäteriets övergripande stöd bedöms inte medföra några direkta ekonomiska konsekvenser för staten, eftersom kostnaderna för det övergripande stödet finansieras genom avgifter som betalas i all förrättningsverksamhet. Lantmäteriet har yrkat medel för införande av ett nytt ärendehanteringssystem i sitt budgetunderlag för perioden 2026–2028. Behovet av ett nytt ärendehanteringssystem är inte en följd av utredningens förslag utan skälet är att Lantmäteriet bedömt att det tidigare systemet inte uppfyller de krav som i dag ställs på sådana system och därför behöver ersättas av ett nytt system.

Samtidigt som förslagen bedöms leda till positiva effekter för bland annat effektivitet och enhetlighet inom förrättningsverksamheten, kan förslagen på kort sikt innebära vissa kostnader för lant-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

mäterimyndigheterna i samband med genomförandet. Det gäller särskilt införandet av ett nytt ärendehanteringssystem i all förrättningsverksamhet och förslaget om att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska använda detta ärendehanteringssystem. Också förslagen som gäller utbildningar och annat övergripande stöd kan innebära tillfälligt ökade kostnader genom att både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna behöver få tillgång till allt övergripande stöd och också använda stödet i förrättningsverksamheten. Det har inte varit möjligt för utredningen att mer exakt redovisa vilka kostnader som uppkommer vid införandet av de föreslagna bestämmelserna om statens övergripande ansvar men kostnaderna bedöms vara begränsade och kunna hanteras eftersom den tid för ikraftträdande som utredningen föreslår gör det möjligt att anpassa verksamheten inom rimlig tid.

Förslagen innebär också att det blir tydligt att det övergripande stödet ska finansieras av de avgifter som betalas av sakägare i förrättningsverksamheten. De gällande bestämmelserna om avgifter för förrättningsverksamhet innebär huvudsakligen att en timkostnad debiteras och att avgiften därmed bestäms utifrån det antal timmar som har lagts ned på ett förrättningsärende. Ett enhetligt övergripande stöd till all förrättningsverksamhet gör det möjligt att utföra förrättningsverksamhet i hela landet på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt. Det innebär att förrättningsverksamheten på sikt får förutsättningar att utföras genom färre antal timmar och samtidigt motsvara krav på hög kvalitet och rättssäkerhet. Utredningens förslag som gäller det övergripande stödet till all förrättningsverksamhet i hela landet bör därmed kunna innebära att timkostnadsnormen inte behöver höjas och att ett ärende kan handläggas med ett färre antal nedlagda timmar. Det innebär att sakägarnas totala kostnader i ett förrättningsärende minskar.

18.2 Ansvar för förrättningsverksamhet

Utredningen har i kapitel 9 föreslagit nya och tydligare bestämmelser om vilka förrättningar de kommunala lantmäterimyndigheterna ska svara för. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i 4 kap. 7 § fastighetsbildningslagen (1970:988) som innebär att förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ges in till och handläggas av Lantmäteriet och en ny bestämmelse i 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet om att den kommunala lantmäterimyndigheten ska överlämna förrättningar och ärenden där det kan antas att säkerhetsskyddslagen är tillämplig. Utredningen har i samma kapitel lämnat förslag som innebär att om en sakägare har begärt överlämning av en förrättning till Lantmäteriet i uppenbart otillbörligt syfte får beslut fattas om att sakägaren ska betala de ökade förrättningskostnaderna oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas. Utredningen har också föreslagit en ny bestämmelse i 5 a § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som innebär att de kommunala lantmäterimyndigheterna får utföra uppdragsverksamhet under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndighetens oberoende i förhållande till kommunen och verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet. Bestämmelsen beskriver i olika punkter den uppdragsverksamhet som en kommunal lantmäterimyndighet kan utföra och i en särskild bestämmelse att en kommunal lantmäterimyndighet ska ta ut avgifter för uppdragsverksamheten.

18.2.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om ansvaret för förrättningsverksamheten

Utredningens förslag i kapitel 9 om de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde grundar sig på utförliga analyser av både för- och nackdelar ur ett samhällsperspektiv, lantmäterimyndigheternas perspektiv, sakägares rättssäkerhet och olika perspektiv som behöver bedömas när det gäller säkerhetskänslig verksamhet.

Förslagen om tydligare och mer förutsägbara bestämmelser om vilka ärenden som ska handläggas av kommunala lantmäterimyndigheter bedöms leda till en ökad rättssäkerhet och effektivitet ur ett nationellt perspektiv. Att ärenden som är viktiga för Sveriges infrastruktur eller på annat sätt är av nationellt intresse handläggs samlat av Lantmäteriet leder till ökade förutsättningar för en samordnad process i fastighetsbildningsverksamheten och en hög kompetens vid handläggningen. Samma fördelar uppnås genom förslaget om att förrättningsärenden som kan antas omfattas av säkerhetsskyddslagens tillämpningsområde ska överlämnas till Lantmäteriet innan handläggningen påbörjas och innebär också bättre förutsätt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningar att motsvara högt ställda krav på säkerhetsskydd. Förslagen får därför en positiv effekt för viktiga samhällsintressen avseende till exempel infrastrukturutbyggnad och nationella säkerhetsintressen.

18.2.2 Vilka påverkas av förslagen

Förslagen påverkar främst Lantmäteriet som kommer att handlägga fler förrättningar där statliga myndigheter och statligt helägda bolag är sökande och också ärenden som kan antas beröra säkerhetskänslig verksamhet och därför ska överlämnas av en kommunal lantmäterimyndighet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna påverkas genom att de kommer att handlägga färre förrättningsärenden.

Utredningen bedömer att förslaget om att Lantmäteriet ska handlägga förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande gäller ett begränsat antal ärenden. Under år 2024 fanns det 20 statliga myndigheter som förvaltar fastigheter. Vid årsskiftet 2023/2024 fanns det 37 statligt helägda bolag (skr. 2023/24:140 s. 26). Utredningen har ingen uppgift om hur många av dessa bolag som äger fastigheter.

Utredningens förslag gäller endast de statliga myndigheter som förvaltar statligt ägda fastigheter, statligt helägda bolag som är fastighetsägare och övriga ansökningar där en statlig myndighet eller statligt helägt bolag är sökande, till exempel ansökningar från Trafikverket om vägrätt enligt väglagen (1971:948).

Förslaget om att förrättningar där statliga myndigheter eller statligt helägda bolag är sökande ska handläggas av Lantmäteriet påverkar de statliga myndigheter och statligt helägda bolag som är sökande i förrättningar. Förslagen kan förväntas leda till förbättrade möjligheter för sakägarna att samordna och standardisera förfarandet både i ansökningsskedet och under förrättningens fortsatta handläggning. Förslaget som innebär krav på överlämning av ärenden till Lantmäteriet om det kan antas att säkerhetsskyddslagen är tillämplig, påverkar sakägarna i dessa ärenden. Eftersom överlämnandet ska ske innan handläggningen av ärendet påbörjas bör handläggningen av ärendet och därmed den avgift som sakägare ska betala inte påverkas mer än marginellt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Vissa sakägare i förrättningar kan också påverkas av utredningens förslag om att en sakägare som i uppenbart otillbörligt syfte begär att en förrättning ska överlämnas till Lantmäteriet ska betala de ökade förrättningskostnaderna som överlämningen till Lantmäteriet innebär, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägarna. Förslaget kan leda till positiva effekter i form av minskad risk för överlämningar i ett sent skede av processen. För en enskild sakägare som bedöms ha begärt att ett ärende överlämnas till Lantmäteriet i uppenbart otillbörligt syfte får förslaget en betungande effekt. Utredningen bedömer att den effekten bör vara begränsad.

18.2.3 Kostnader för att genomföra förslagen

Förslaget innebär inte några ökade kostnader för staten på sikt. Oavsett om förrättningsärenden handläggs av Lantmäteriet eller av en kommunal lantmäterimyndighet ska avgifter finansiera förrättningarna enligt principen om full kostnadstäckning, vilket innebär att de samhällsekonomiska effekterna i huvudsak uppstår inom den avgiftsfinansierade verksamheten och därmed inte påverkar statsbudgeten.

I samband med att förslaget om att alla förrättningar där staten eller ett statligt helägt bolag är sökande träder i kraft kommer pågående förrättningsärenden överlämnas från kommunala lantmäterimyndigheter till Lantmäteriet, vilket innebär att vissa administrativa kostnader uppstår. Enligt utredningens förslag ska sakägare inte betala de förrättningskostnader som uppstår med anledning av överlämningen. Utredningen bedömer att det är svårt att beräkna omfattningen av kostnaderna eftersom dessa beror på det antal ärenden som berörs i samband med ikraftträdandet. En mer konkret analys av kostnaderna kan göras först när lagstiftningen trätt i kraft och det då framgår hur många pågående ärenden som behöver överföras till Lantmäteriet. Utifrån den analysen kan ett eventuellt behov av att Lantmäteriet tillförs medel i form av ett engångsanslag bedömas.

Förslaget om att förrättningsärenden där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in direkt till Lantmäteriet, kan leda till minskade intäkter för vissa av de kommunala

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lantmäterimyndigheterna. Som ett exempel och med ett antagande om att antalet ärenden som berörs utgör två procent av de kommunala lantmäterimyndigheternas totala antal ärenden, skulle en genomsnittlig kommunal lantmäterimyndighet förlora cirka 140 000 kronor i intäkter. Samtidigt leder förslaget till minskade kostnader för samma kommunala lantmäterimyndigheter och bör därför på sikt vara kostnadsneutralt även för de kommunala lantmäterimyndigheterna. Redan gällande bestämmelser innebär att en stor del av de ärenden som enligt utredningens förslag ska ges in direkt till Lantmäteriet enligt gällande bestämmelser ska överlämnas av en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet. De flesta fastigheter som ägs av statliga myndigheter eller statligt helägda bolag ligger dessutom i kommuner där förrättningar handläggs av Lantmäteriet (se beskrivningen av statistiken i kapitel 9 avsnitt 9.3.2). De ekonomiska konsekvenserna bedöms därför vara begränsade och hanterbara för berörda kommunala lantmäterimyndigheter.

Utredningens förslag om att en kommunal lantmäterimyndighet utan dröjsmål ska överlämna förrättningar och andra ärenden där det kan antas att säkerhetsskyddslagen är tillämplig bedöms leda till minskade kostnader för de kommunala lantmäterimyndigheterna. De kommunala lantmäterimyndigheterna har då inte längre kostnader för handläggning av dessa ärenden eller kostnader för att den kommunala lantmäterimyndighetens organisation av arbetet och lokaler uppfyller kraven i säkerhetsskyddslagen.

Förslaget bedöms inledningsvis vara kostnadsneutralt för sakägarna. En ökad effektivitet genom samordning och specialkompetens i de förrättningar och ärenden som enligt utredningens förslag alltid ska handläggas av Lantmäteriet ger förutsättningar för ökad effektivitet vilket på sikt kan innebära minskade kostnader för de berörda sakägarna.

Sammantaget gör utredningen bedömningen att förslaget innebär begränsade kostnader i samband med genomförandet för såväl staten som de kommunala lantmäterimyndigheterna och att förslaget på sikt är kostnadsneutralt. De positiva effekter som förslaget får på förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i handläggningen av de ärenden som berörs av förslaget bedöms överväga den begränsade påverkan på de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

18.3 De kommunala lantmäterimyndigheternas organisation

Utredningen har i kapitel 11 föreslagit att villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet för att en kommun ska få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas och anpassas till de villkor som behöver uppfyllas utifrån samhällsutvecklingen och regeringens praxis i tillståndsärenden. Förslagen innebär att kommunen vid ansökan och fortlöpande ska kunna visa att en kommunal lantmäterimyndighet kommer ha hela kommunen som sitt verksamhetsområde, att myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet, att myndighetens verksamhet beräknas få en sådan omfattning att nödvändig kompetens kan upprätthållas och att myndigheten får en för ändamålet lämplig organisation som innebär att myndighetens lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen, att myndigheten får ett tillräckligt antal medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar och att myndigheten kommer att använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller.

18.3.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet

Utredningens förslag i kapitel 11 om vilka villkor som fortlöpande ska vara uppfyllda för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet har utformats utifrån analyser av för- och nackdelar utifrån olika perspektiv. Utredningens utgångspunkt har varit att de kommunala lantmäterimyndigheterna ska ha tydliga förutsättningar att svara för förrättningsverksamheten i kommunen samtidigt som utredningen har beaktat hur samhällsutvecklingen påverkar fastighetsbildningsverksamheten och också de krav som måste ställas på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom fastighetsbildningsverksamheten i hela landet.

Tydligare och mer relevanta bestämmelser om vilka villkor som ska uppfyllas för att en kommun ska få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bedöms medföra en ökad rättssäkerhet i flera avseenden, bland annat avseende förutsägbar-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heten för de kommuner som vill ansöka om tillstånd som därmed får bättre förutsättningar för att bedöma om villkoren kan uppfyllas.

Förslagen bedöms också öka förutsättningarna för en effektiv och enhetlig fastighetsbildningsverksamhet i hela landet, eftersom de kommunala lantmäterimyndigheter som får inrättas kan förväntas få stabila förutsättningar att svara för verksamheten över tid. Att kommunala lantmäterimyndigheter har förutsättningar att svara för förrättningsverksamheten på ett kontinuerligt sätt skapar också goda förutsättningar för möjligheten att tillgodose behoven i plan- och byggprocessen i kommunen.

Att regeringens praxis har beaktats och att villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet svarar mot kraven på effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet inom fastighetsbildningsverksamheten i hela landet ger enligt utredningens mening en tydlig positiv effekt och medför en samhällsekonomisk fördel samtidigt som det ger bättre förutsättningar för kommunala lantmäterimyndigheter att över tid svara för förrättningsverksamhet i kommunen. Enligt utredningen överväger dessa skäl även om de föreslagna bestämmelserna kan innebära att relativt få mindre kommunala lantmäterimyndigheter kan behöva upphöra med sin verksamhet.

18.3.2 Vilka påverkas av förslagen

Lantmäteriet och kommuner som vill ansöka om att få inrätta eller har inrättat en kommunal lantmäterimyndighet berörs av utredningens förslag vid en övergång till eller från en kommunal lantmäterimyndighet. I och med de ökade möjligheter till gemensamma ärendehanteringssystem som utredningen föreslår bör dessa överlämningar kunna genomföras på ett effektivt sätt.

Utredningens förslag påverkar också sakägare i fastighetsbildningsverksamheten genom att förslagen kan leda till att en befintlig kommunal lantmäterimyndighet måste upphöra med sin verksamhet eller att en kommun som vill ansöka om tillstånd till en kommunal lantmäterimyndighet får avslag på sin ansökan. Det innebär att handläggningen av ärendena genomförs av den statliga lantmäterimyndigheten i stället för av en kommunal lantmäterimyndighet. Det kan innebära en viss risk för en minskad lokalkännedom och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

närhet till kommunernas plan- och byggprocess i de kommuner som berörs, men stöd och service till plan- och byggprocessen bör också kunna tillgodoses genom utökade möjligheter till digital handläggning och kommunikation.

Förrättningsärenden handläggs enligt samma bestämmelser oavsett vilken myndighet som handlägger ärendet och kravet på att tillhandahålla service enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900) gäller både den statliga lantmäterimyndigheten och de kommunala lantmäterimyndigheterna. Utvecklingen av digitaliserade arbetsformer och digitala sätt att kommunicera som pågår kontinuerligt i hela samhället gör att det också inom fastighetsbildningsverksamheten är möjligt att tillgodose sakägares behov av tillgänglighet oavsett om lantmäterimyndigheten har lokaler inom kommunen. Utredningen bedömer mot den bakgrunden att förslagen inte behöver medföra en negativ effekt för enskilda sakägare.

18.3.3 Kostnader för att genomföra förslagen

Alla lantmäterimyndigheters verksamhet ska vara avgiftsfinansierad enligt principen om full kostnadstäckning. Förslagen om ändringar i villkoren för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bedöms inte medföra några direkta konsekvenser för den statliga lantmäterimyndighetens anslagsfinansierade verksamhet eller några direkta ekonomiska konsekvenser för staten i övrigt.

Utredningen bedömer att de ekonomiska konsekvenserna för kommuner och övriga aktörer är begränsade. En tydligare bestämmelse om villkoren för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet bör medföra att kommuner som vill ansöka om tillstånd får en ökad möjlighet att bedöma förutsättningarna att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och därmed motverka att ekonomiska resurser läggs ned i onödan.

Utredningen bedömer att förslagen inte bör få några direkta ekonomiska konsekvenser för sakägare (myndigheter, företag och enskilda). Enligt nuvarande bestämmelser betalar sakägare avgifter inom förrättningsverksamheten huvudsakligen enligt en timkostnadsnorm och utifrån den tid som behövts för handläggningen. Förbättrade förutsättningar för robusta och stabila lantmäterimyndigheter som också kan hantera variationer i ärendevolym bör sammantaget ge

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bättre förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten. På längre sikt kan en ökad effektivitet leda till kortare handläggningstider och därmed också minskade kostnader för sakägare.

18.4 Tillsyn

Utredningen har i kapitel 14 föreslagit att det ska förtydligas i bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet att den statliga lantmäterimyndighetens, det vill säga Lantmäteriets, tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska avse om den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Utredningen föreslår också en bestämmelse i 5 § 11 förordningen med instruktion för Lantmäteriet som hänvisar till bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningen har också föreslagit att bestämmelsen i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska förtydligas och ange att den statliga lantmäterimyndigheten, innan ett tillsynsärende avslutas, ska ta ställning till om en anmälan enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska göras till regeringen.

18.4.1 Samhällsekonomiska effekter av förslagen om tydligare bestämmelser om tillsyn

Utredningens förslag i kapitel 14 om en tydligare bestämmelse om den statliga lantmäterimyndighetens ansvar för tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna har utförligt redovisat utredningens analyser utifrån ett samhällsperspektiv, lantmäterimyndigheternas perspektiv och de syften som tillsynen ska tillgodose.

Förslaget innebär att tillsynsansvaret över de kommunala lantmäterimyndigheterna blir tydligare eftersom utredningens förslag innebär att tillsynen ska avse att bedöma om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller de villkor som ställs för att regeringen ska ge en kommun tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Förslaget kan förväntas leda till en effektivisering av tillsynsverksamheten vilket ökar förutsättningarna för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverk-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

samheten. När tillsynen uppfyller sitt syfte får den också en förebyggande effekt som innebär att de kommuner som har en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande ser till att verksamheten uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Utredningens förslag överensstämmer med den inriktning av tillsynen som Lantmäteriet tillämpat under de senaste åren. Förslaget ger förutsättningar för att genomföra tillsynen utifrån konkreta bedömningsgrunder i form av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Villkoren syftar till att upprätthålla effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten och förslaget innebär därför ökade förutsättningar för att fastighetsbildningsverksamheten kontinuerligt och över tid ska uppfylla villkoren och upprätthålla effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i hela landet.

Ett förtydligande av vad som ingår i tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna innebär samhällsekonomiska fördelar eftersom de ger förutsättningar för en kommunal lantmäterimyndighet att åtgärda eventuella brister samtidigt som det i situationer där en kommunal lantmäterimyndighet inte har förutsättningar att uppfylla villkoren för att få svara för fastighetsbildning inom kommunen blir tydligt när regeringens tillstånd bör återkallas.

18.4.2 Vilka påverkas av förslagen

Förslaget påverkar främst kommuner som har fått tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet, de kommunala lantmäterimyndigheterna i dessa kommuner och kommuner som överväger att ansöka om att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet. Förslaget innebär att tillsynen kommer att utgå från den bestämmelse i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet som utredningen föreslår och den praxis som regeringen över tid har tillämpat i ansökningsärenden. Det innebär en risk för att några kommunala lantmäterimyndigheter inte kommer att uppfylla de villkor som ställs och därmed kommer att behöva upphöra med sin verksamhet.

Utredningen bedömer att det inte är möjligt att på förhand bedöma hur många befintliga kommunala lantmäterimyndigheter som riskerar att behöva upphöra med sin verksamhet. Ansvaret för att

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

en kommunal lantmäterimyndighet uppfyller villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ligger på kommunen. Det innebär att kommuner som ser ett stort värde i att ha en kommunal lantmäterimyndighet måste säkerställa att verksamheten har förutsättningar att uppfylla de villkor som enligt utredningens förslag ska ställas. Det handlar både om den kommunala lantmäterimyndighetens organisation och att omfattningen av förrättningsverksamheten innebär att nödvändig kompetens kan upprätthållas och att verksamheten huvudsakligen kan finansieras genom avgifter. Eftersom utredningen föreslår att förslagen ska träda i kraft först den 1 januari 2027 bedömer utredningen att det finns goda förutsättningar för kommuner att anpassa verksamheten för att säkerställa uppfyllnad av villkoren. Mot bakgrund av detta bedömer utredningen att endast ett fåtal kommunala lantmäterimyndigheter kan komma att påverkas i sådan hög grad att verksamheten måste upphöra.

Om en kommunal lantmäterimyndighet upphör kan det innebära en påverkan på kommunen och andra aktörer, främst inom plan- och byggprocessen, som upplever en högre grad av service och stöd från de kommunala lantmäterimyndigheterna jämfört med Lantmäteriet. I det avseendet bedömer utredningen att förslaget på kort sikt kan innebära ett behov av att Lantmäteriet anpassar sin verksamhet när det gäller tillgänglighet vilket kan tillgodoses genom service i kommunen men också genom ökad användning av digitala arbetssätt och ökade digitala kontaktvägar.

Det är svårt för utredningen att bedöma om förslaget påverkar ledtiderna i samhällsbyggnadsprocessen. De förrättningsärenden som handläggs i olika kommuner varierar i fråga om antalet och utifrån vilka slags mark- och vattenområden som finns inom kommunen. Enligt utredningens bedömning saknas tillräckligt statistiskt underlag för att beräkna om ledtiderna i samhällsbyggnadsprocessen påverkas beroende av om det är Lantmäteriet eller en kommunal lantmäterimyndighet som svarar för förrättningsverksamheten.

Utredningen bedömer att om förslaget leder till att kommunala lantmäterimyndigheter måste upphöra med sin verksamhet rör det sig i vart fall om ett fåtal kommunala lantmäterimyndigheter som inte längre kommer att kunna fortsätta sin verksamhet. De eventuella riskerna för att kommuner och sakägare upplever en viss grad av försämrad service och en eventuell påverkan på ledtiderna i sam-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hällsbyggnadsprocessen bedöms alltså vara av begränsad omfattning och endast uppstå lokalt i ett fåtal kommuner.

Utredningen bedömer att förslaget innebär tydligare förutsättningar för en stabil och kontinuerlig verksamhet i kommunala lantmäterimyndigheter och därmed också förbättrade förutsättningar för effektivitet, enhetlighet och rättssäkerhet i fastighetsbildningsverksamheten i hela landet och att detta väger tyngre än de eventuella nackdelar som kan uppstå.

18.4.3 Kostnader för att genomföra förslagen

Utredningen bedömer att förslaget i 6 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet kan innebära att den statliga lantmäterimyndigheten, det vill säga Lantmäteriet, i viss mån kan behöva anpassa sitt arbetssätt inom ramen för tillsynen men också får förutsättningar för att genomföra tillsynsverksamheten mer effektivt. Tillsynsverksamheten inom Lantmäteriet finansieras genom anslag. Effekterna av utredningens förslag för Lantmäteriets tillsynsverksamhet bedöms vara begränsade och ge möjlighet till en mer effektiv och enhetlig tillsynsverksamhet. Utredningens förslag bedöms därför kunna finansieras inom ramen för befintligt anslag.

Utredningens förslag om att tillsynen ska gälla om en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet kan på sikt medföra att några av de redan inrättade kommunala lantmäterimyndigheterna behöver upphöra antingen genom en frivillig anmälan eller genom att regeringen efter anmälan av Lantmäteriet beslutar att återkalla tillståndet. Det kan innebära att det uppstår avvecklingskostnader för övergången från en kommunal lantmäterimyndighet till Lantmäteriet.

De kostnader som uppstår när en kommunal lantmäterimyndighet ska upphöra är framför allt kostnader i samband med att pågående ärenden överlämnas till Lantmäteriet. Med hänsyn till de förslag som utredningen lägger fram om ett gemensamt ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd för all förrättningsverksamhet bör kostnaderna för överlämning när en kommunal lantmäterimyndighet upphör med sin verksamhet enligt utredningens bedömning inte bli allt för omfattande. Det kan dock finnas ett behov av

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

att Lantmäteriet, i de fall en kommunal lantmäterimyndighet ska upphöra, tillförs ett särskilt budgetmedel för att hantera administrativa kostnader och för att täcka sådana kostnader för inläsningstid med mera som inte ska tas ut genom avgifter i ärendena. Utredningen bedömer att utökade digitala möjligheter och ökad effektivisering medför att det särskilda budgetmedlet kan förväntas understiga två miljoner kronor (jämför kostnaderna för inrättandet av den kommunala lantmäterimyndigheten i Eskilstuna).

Utredningen bedömer också att vissa begränsade kostnader för administrativ hantering kan uppstå i en kommun som har en kommunal lantmäterimyndighet som upphör med sin verksamhet. Det kan dock förutsättas att lönekostnader under uppsägningstid hanteras inom ramen för den kommunala lantmäterimyndighetens budget eftersom övergången till den statliga lantmäterimyndigheten sker vid det årsskifte som inträffar närmast efter det att ett år förflutit sedan anmälan kom in. Även vid regeringsbeslut om återkallat tillstånd torde regeringen besluta om tillräcklig övergångsperiod för att kommunens kostnader ska vara begränsade.

Utredningen bedömer att en övergång av ärenden till den statliga lantmäterimyndigheten när en kommun inte längre har tillstånd att ha en kommunal lantmäterimyndighet bör vara kostnadsneutralt för sakägare.

18.5 Andra samhällsekonomiska konsekvenser

Utredningen bedömer att de förslag som lämnas i betänkandet inte får några konsekvenser för jämställdheten mellan könen, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet eller möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

Inte heller bedöms förslagen påverka några åtaganden som följer av Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen (se, för en utförlig bedömning avseende förslagens förenlighet med regler om konkurrens, upphandling och statsstöd, avsnitt 7.5).

Som utredningen utförligt redogjort för i betänkandet svarar de kommunala lantmäterimyndigheterna för statlig verksamhet genom förrättningsverksamhet inom fastighetsbildningen. Detta ingår inte i den kommunala kompetensen och staten har inte delegerat ansvaret

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

för fastighetsbildningsverksamheten till kommunerna. Förslagen påverkar därmed inte den kommunala självstyrelsen.

Som utredningen redovisat kommer utredningens förslag i vissa delar påverka Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet. Lantmäteriet har ansvaret för det övergripande stödet och därmed också ansvaret för att relevant information lämnas om ändringarnas innebörd. I samband med att ändringarna träder i kraft kan Lantmäteriet därför komma att behöva informera kommuner och kommunala lantmäterimyndigheter om ändringarna. Utredningen bedömer att förslagen är begränsade och att Lantmäteriets insats gentemot de berörda myndigheterna kommer att vara begränsad.

Konsekvenserna av utredningens överväganden angående ikraftträdande- och övergångsbestämmelser beskrivs i kapitel 17.

19 Författningskommentar

19.1 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

4 kap.

7 §

En förrättning *ska, med undantag för en förrättning som anges i andra stycket,* handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. Ligger fastigheterna under flera lantmäterimyndigheter, *ska* förrättningen handläggas av endera myndigheten.

En förrättning där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig myndighet för handläggning av förrättningar.

I *första stycket första meningen* införs en hänvisning till andra stycket i paragrafen som innehåller en ny bestämmelse om undantag från huvudregeln i första stycket om att en förrättning ska handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna.

Enligt *andra stycket*, som är nytt, ska en förrättning där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

Bestämmelsen i 4 kap. 7 § första stycket ändras genom att det hänvisas till den nya bestämmelsen i andra stycket som innebär ett undantag från bestämmelsen om att en förrättning ska handläggas av lantmäterimyndigheten i den ort där den eller de berörda fastigheterna är belägna. Undantaget i andra stycket gäller inte om en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag ansöker om förrättning i ett redan pågående förrättningsärende som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet i enlighet med huvudregeln i första

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

stycket. I dessa fall kan det övervägas om förrättningen ska överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten enligt 5 § 4 lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Detsamma gäller också om den kommunala lantmäterimyndigheten delar upp åtgärderna på skilda förrättningar enligt 2 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen.

Den nya bestämmelsen i andra stycket gäller endast ansökningar om förrättningar där sökanden är en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag. Förrättningar där en statlig myndighet eller ett statligt helägt bolag är sökande ska alltid ges in till och handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Handläggningen ska genomföras till dess att alla åtgärder som behövs i ärendet är genomförda och beslut har fattats och införts i fastighetsregistret. Det innebär att den statliga lantmäterimyndigheten ska genomföra hela förrättningen även om det skulle tillkomma nya sökanden eller om den statliga myndigheten eller det statligt helägda bolaget väljer att återkalla sin ansökan. Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.3.2 och 9.3.3.

4 kap.

7 a §

Om en kommun är sakägare vid en förrättning som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet, får kommunen eller en annan sakägare begära att förrättningen i stället ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

En sådan begäran ska göras hos förrättningslantmätaren innan förrättningen har avslutats. Förrättningen ska då avbrytas och ärendet överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Om en sakägare har begärt överlämning av en förrättning enligt första stycket i uppenbart otillbörligt syfte får beslut fattas om att sakägaren ska betala de ökade förrättningskostnaderna, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägare i förrättningen. Innan ett sådant beslut meddelas ska sakägaren ges tillfälle att yttra sig.

Bestämmelserna i denna paragraf omfattar inte förrättningar som grundas på avtal om köp, byte eller gåva enligt 4 kap. jordabalken.

Bestämmelsen i 7 a § anger i första stycket att sakägare har rätt att begära att en förrättning som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet i stället ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten under hela den tid som handläggningen av ärendet pågår.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Tredje stycket innehåller en ny bestämmelse om att sakägare i vissa fall kan få betala de ökade kostnaderna för överlämnandet av ett förrättningsärende. Bestämmelsen anger att om det vid förrättningens avslutande är tydligt att en sakägare i uppenbart otillbörligt syfte har begärt överlämning till den statliga lantmäterimyndigheten får lantmäterimyndigheten besluta att sakägaren ska betala de ökade förrättningskostnaderna, oavsett hur förrättningskostnaderna i övrigt ska fördelas mellan sakägarna i förrättningen. Innan den statliga lantmäterimyndigheten meddelar beslut ska sakägaren få tillfälle att yttra sig.

Med uttrycket uppenbart otillbörligt syfte i den nya bestämmelsen avses att en sakägare begär överlämnande till den statliga lantmäterimyndigheten i syfte att förhala handläggningen eller på annat sätt skaffa sig otillbörliga fördelar. Begreppet uppenbart innebär att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt och att den ska tolkas så att bestämmelsen inte ska tillämpas om det finns något skäl att anta att sakägaren haft fog för att begära överlämnandet. Sådana skäl kan framkomma i samband med att den berörda sakägaren yttrar sig, och den statliga lantmäterimyndigheten ska då underlåta att fatta beslut.

De ökade förrättningskostnader som avses är endast sådana merkostnader som uppstår på grund av att förrättningen överlämnas. Det avser till exempel kostnader för inläsning och annat arbete som den statliga lantmäterimyndighetens medarbetare måste utföra för att kunna överta och fortsätta handläggningen av ärendet. Bestämmelsen gäller inte för förrättningsverksamhet som kvarstår i ärendet när överlämning sker om det är sådan förrättningsverksamhet som hade behövt genomföras av den kommunala lantmäterimyndigheten om handläggningen hade fortsatt där. Det kan till exempel röra sig om kvarstående utredning eller kommunicering med sakägare. Dessa kostnader ska i stället på vanligt sätt fördelas mellan sakägarna enligt den för förrättningen tillämpliga bestämmelsen.

Bestämmelserna i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska tillämpas om det fattas ett beslut om att en sakägare enligt tredje stycket ska betala viss del av förrättningskostnaderna.

Lantmäterimyndighetens beslut enligt den nya bestämmelsen får, liksom övriga kostnadsfördelningsbeslut, överklagas enligt 15 kap. 6 § första stycket fastighetsbildningslagen. Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.4.2 och 9.4.3.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

19.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet

2 §

För tillstånd krävs att kommunen visar att

1. myndigheten kommer att få hela kommunen som sitt verksamhetsområde,
2. myndighetens arbetsuppgifter väsentligen kommer att begränsas till förrättningsverksamhet,
3. *myndighetens verksamhet kommer att ha tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och att myndigheten får* en för ändamålet lämplig organisation *som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen*,
4. *myndigheten kommer att ha ett tillräckligt antal medarbetare som har* den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar, *och*
5. *myndigheten kommer att använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som tillhandahålls av den statliga lantmäterimyndigheten.*

Kommunen ska, efter att tillstånd meddelats, visa att den kommunala lantmäterimyndigheten fortlöpande uppfyller villkoren enligt punkterna 1–5.

Bestämmelsen anger vilka villkor som ska uppfyllas för att en kommun ska får regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Enligt *andra punkten* ska den kommunala lantmäterimyndighetens arbetsuppgifter väsentligen begränsas till förrättningsverksamhet. Medarbetarna i en kommunal lantmäterimyndighet ska huvudsakligen arbeta med handläggning av förrättningsärenden och administrativ verksamhet inom den kommunala lantmäterimyndigheten. Om medarbetare också utför arbete åt kommunen ska det vara tydligt avgränsat och inte gälla verksamhet som kan medföra att den kommunala lantmäterimyndighetens objektivitet kan ifrågasättas. Det ska också tydligt redovisas vilka intäkter den kommunala lantmäterimyndigheten har från kommunen om arbete utförs åt kommunen utan att det omfattas av bestämmelsen i 5 a § om kommunala lantmäterimyndigheters uppdragsverksamhet. Utredningens överväganden finns i kapitel 11 avsnitt 11.3.2.

Enligt *tredje punkten* ska den kommunala lantmäterimyndighetens verksamhet ha tillräcklig omfattning för att nödvändig kompetens ska kunna upprätthållas och ha en för ändamålet lämplig

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

organisation som innebär att myndighetens lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen. Bestämmelsen anger alltså förutsättningarna för att verksamheten i en kommunal lantmäterimyndighet ska vara stabil över tid.

Antalet ansökningar om förrättningar och andra ärenden ska kontinuerligt vara tillräcklig för att skapa långsiktiga förutsättningar för en kommunal lantmäterimyndighet att ha nödvändig kompetens och en organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen.

Att en kommunal lantmäterimyndighet ska ha en verksamhet som är av sådan omfattning att det finns förutsättningar att upprätthålla nödvändig kompetens innebär att både arbete som utförs inom förrättningsverksamhet och administrativt arbete som gäller redovisning av inkomster, lönekostnader, lokalkostnader och andra kostnader ska ha förutsättningar att utföras på ett sätt som är tydligt avgränsat från plan- och byggverksamheten och administrativt arbete hos kommunen.

Verksamhetens omfattning bestäms av förrättningsverksamheten och avser alltså antal förrättningar och andra ärenden som handläggs av en kommunal lantmäterimyndighet. Verksamheten ska när tillstånd beslutas och fortlöpande ha en sådan omfattning att avgiftsintäkterna för förrättningsverksamheten gör det möjligt att finansiera kostnaderna för lokaler och kostnaderna för att upprätthålla nödvändig kompetens i den kommunala lantmäterimyndigheten.

Dessutom ska myndigheten ha en lämplig organisation som innebär att lokaler och medarbetare är oberoende i förhållande till kommunen. Att myndighetens lokaler och medarbetare ska vara oberoende i förhållande till kommunen innebär att, även om myndighetens lokaler finns i kommunens förvaltningsorganisation, ska den kommunala lantmäterimyndighetens lokaler vara tydligt avgränsade i förhållande till kommunal verksamhet som har nära anknytning till fastighetsbildningsverksamheten. Att den kommunala lantmäterimyndighetens medarbetare ska vara oberoende i förhållande till kommunen innebär att samma medarbetare inte bör delta i kommunens arbete med plan- och byggverksamhet och sedan fatta beslut i förrättningsärenden som gäller den verksamheten. Det bör också vara tydligt när och hur medarbetare i en kommunal lantmäterimyndighet utför i arbete kommunens verksamhet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

En kommunal lantmäterimyndighets ekonomiska förutsättningar bestäms huvudsakligen av antalet förrättningsärenden och andra ärenden som ger avgiftsintäkter och intäkter från eventuell uppdragsverksamhet enligt 5 a §.

Utredningens överväganden finns i kapitel 11 avsnitt 11.3.3.

Enligt *fjärde punkten* ska myndigheten ha ett tillräckligt antal medarbetare som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar.

Ändringen i bestämmelsen innebär att antalet tjänstemän som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar inte anges i bestämmelsen. Antalet tjänstemän som har den kompetens och erfarenhet som krävs för att handlägga förrättningar måste bestämmas utifrån de krav som ställs enligt arbetsrättslig lagstiftning och omfattningen av förrättningsverksamheten så att antalet tjänstemän med den kompetensen blir tillräckligt många för att också ge förutsättningar för att kontinuerligt svara för en förrättningsverksamhet som är effektiv, enhetlig och rättssäker. Bedömningen måste vid ansökan och fortlöpande göras utifrån det antal förrättningsärenden i kommunen som ska handläggas av den kommunala lantmäterimyndigheten och utifrån den särskilda kompetens som anges i bestämmelsen. Antalet tjänstemän med denna kompetens och erfarenhet ska bestämmas så att det blir möjligt att genomföra förrättningsverksamheten utifrån de förutsättningar som anges i tredje punkten. Utredningens överväganden finns i kapitel 11 avsnitt 11.3.4.

Av *femte punkten* framgår att en kommunal lantmäterimyndighet ska visa att den kommunala lantmäterimyndigheten kommer att använda ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller för all förrättningsverksamhet. Av bestämmelsen följer att ett villkor för att regeringen ska ge tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet är att den kommunala lantmäterimyndigheten använder ärendehanteringssystem och andra tekniska handläggningsstöd som Lantmäteriet tillhandahåller för all förrättningsverksamhet. Liksom tidigare ska det i ansökan anges hur kommunen kommer att följa villkoret och de tekniska förutsättningarna för detta.

Ett ärendehanteringssystem används vid handläggning av ärenden i förrättningsverksamhet. I ärendehanteringssystemet registreras ansökan om ett förrättningsärende, de olika åtgärder som vidtas, de

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

olika beslut som fattas och slutligen registrering i fastighetsregistret. Andra typer av tekniska handläggningsstöd som en kommunal lantmäterimyndighet ska använda gäller olika informationstjänster, beslutsstöd eller kunskapsstöd som tillhandahålls av den statliga lantmäterimyndigheten och ska användas i all förrättningsverksamhet. Utredningens överväganden finns i kapitel 7 avsnitt 7.3.6 och kapitel 11 avsnitt 11.3.5.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att kommunen efter att regeringen har gett kommunen tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet ska visa att villkoren för inrättande av en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls, det vill säga kontinuerligt och över tid. Det är alltså ett villkor som över tid ska uppfyllas av en kommunal lantmäterimyndighet utifrån samhällsutvecklingen. Bestämmelsen förtydligar vikten av att villkoren kontinuerligt är uppfyllda och också sambandet mellan villkoren i 2 § och den tillsyn som utövas över en kommunal lantmäterimyndighet enligt 6 §. Utredningens överväganden finns i kapitel 11 avsnitt 11.3.6.

4 §

En kommunal lantmäterimyndighet ska börja sin verksamhet vid det årsskifte som infaller närmast efter det att ett år förflutit sedan tillståndet meddelades.

Verksamheten får påbörjas tidigare än vad som framgår av första stycket, om den statliga lantmäterimyndigheten i det enskilda fallet beslutar om det.

När en kommunal lantmäterimyndighet börjar sin verksamhet enligt första eller andra stycket, ska den statliga lantmäterimyndigheten överlämna samtliga pågående ärenden i kommunen till den kommunala lantmäterimyndigheten med undantag för ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet inte ska handlägga enligt 5 § 1–5 eller om det av annat skäl är uppenbart oskäligt att ett pågående ärende överlämnas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en ny kommunal lantmäterimyndighets ska börja sin verksamhet och vilka ärenden som ska överlämnas till den kommunala lantmäterimyndigheten.

Av det nya *tredje stycket* framgår att den statliga lantmäterimyndigheten med vissa undantag ska överlämna samtliga pågående ärenden i kommunen till en kommunal lantmäterimyndighet som börjar sin verksamhet enligt första eller andra stycket. Från kravet på överläm-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nande undantas ärenden som en kommunal lantmäterimyndighet enligt 5 § 1–5 inte ska handlägga och ärenden som det av annat skäl är uppenbart oskäligt att överlämna.

Bestämmelser som begränsar en kommunal lantmäterimyndighets behörighet finns i 5 § första stycket lagen om kommunal lantmäterimyndighet, i 4 kap. 7 § andra stycket fastighetsbildningslagen och 1 § tredje stycket lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering.

Ett ärende som det är uppenbart olämpligt att överlämna kan till exempel vara när beslut som avslutar förrättningsärendet har fattats och snart vinner laga kraft, omfattande ärenden där det endast återstår mindre åtgärder innan ärendet kan avslutas eller förrättningsärenden där överlämning skulle få orimliga konsekvenser för de sakägare som berörs till exempel genom att handläggningen fördröjs i allt för stor utsträckning. Det kan också vara ett ärende som enligt annan författning ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten.

Utredningens överväganden finns i kapitel 11 avsnitt 11.4.3.

5 §

Den kommunala lantmäterimyndigheten handlägger *i huvudsak* ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning, och fastighetsregistrering inom kommunen. Till den statliga lantmäterimyndigheten ska överlämnas *förrättningar och andra ärenden*

1. som avses i 4 kap. 7 a § fastighetsbildningslagen (1970:988),
2. som avser flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden,
3. *som avser* stora jord- och skogsbruksförrättningar som inte omfattar ny bebyggelse,
4. som av kompetens- eller resursskäl inte bör handläggas hos myndigheten, *och*
5. *om det när ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrättningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas.*

Beslut av den kommunala lantmäterimyndigheten att överlämna en förrättning får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en kommunal lantmäterimyndighets behörighet att handlägga förrättningar och andra ärenden, bestämmelser om skyldighet att överlämna vissa ärenden till den statliga lantmäterimyndigheten och bestämmelser om överklagande. Bestämmelserna om överlämning av förrättningar till den

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

statliga lantmäterimyndigheten prövas av den kommunala lantmäterimyndigheten.

I *första stycket första meningen* förtydligas att den kommunala lantmäterimyndighetens huvudsakliga verksamhet är att handlägga ärenden om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, särskild gränsutmärkning, andra ärenden och fastighetsregistrering inom kommunen. Av bestämmelsen framgår att den inte är uttömmande och det blir därmed tydligt att förrättningar och andra ärenden kan handläggas enligt bestämmelser i andra lagar.

När ordet lantmäterimyndighet används i materiella bestämmelser, avses både statlig och kommunal lantmäterimyndighet (prop. 2007/08:134 s. 34). Grundläggande materiella bestämmelser om förrättningsärenden och andra ärenden som ska handläggas av lantmäterimyndigheten finns i fastighetsbildningslagen (1970:988), lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering, ledningsrättslagen (1973:1144), anläggningslagen (1973:1149) och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

Bestämmelser som begränsar en kommunal lantmäterimyndighets behörighet finns i 5 § första stycket andra meningen och också i 4 kap. 7 § andra stycket fastighetsbildningslagen och 1 § tredje stycket lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering.

Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.3.1.

Enligt *första stycket andra meningen* ska förrättningar och andra ärenden som handläggs av en lantmäterimyndighet överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten i vissa angivna fall. I fråga om förrättningar innebär bestämmelsen ingen ändring utan motsvarar nuvarande 5 § första stycket första till fjärde punkten. Bestämmelsen förtydligar att även sådana ärenden som hör till den kommunala lantmäterimyndighetens uppgifter, men som inte är förrättningar, ska överlämnas när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. De typer av ärenden som kan komma i fråga är till exempel ärenden om ändring av andelstal i en gemensamhetsanläggning eller förlängd utförandetid för ledningsrätt.

Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.4.1.

Enligt första stycket andra meningen *femte punkten*, som är ny, ska en förrättning eller annat ärende som det när en ansökan ges in kan antas att handläggningen av förrättningen eller ärendet omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska förrätt-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ningen eller ärendet utan dröjsmål överlämnas till den statliga lantmäterimyndigheten.

Bedömningen ska alltså göras direkt när en ansökan om förrättning eller annat ärende ges in till en kommunal lantmäterimyndighet.

Bedömningen ska göras med utgångspunkt i uppgifterna i ansökan och överlämning ska göras så snart det är möjligt efter att ansökan kommit in till myndigheten.

Att bedömningen ska ske i samband med att ansökan inkommer innebär inte en begränsning av bestämmelsens tillämplighet om det under handläggningen av en förrättning eller ett ärende framkommer omständigheter som medför att det kan antas att säkerhetsskyddslagens bestämmelser är tillämpliga. Även i sådana fall ska den kommunala lantmäterimyndigheten, så snart det kan antas att säkerhetsskyddslagen blir tillämplig, omedelbart överlämna ärendet till den statliga lantmäterimyndigheten.

Om det senare, när Lantmäteriet handlägger ärendet, visar sig att handläggningen inte omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen, ska Lantmäteriet fortsätta handläggningen tills förrättningen är avslutad och registrering gjord i fastighetsregistret.

Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.3.4.

5 a §

En kommunal lantmäterimyndighet får inom sitt verksamhetsområde utföra uppdragsverksamhet under förutsättning att verksamheten inte påverkar myndighetens oberoende i förhållande till kommunen och att verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet.

Uppdragsverksamheten får endast omfatta

1. upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning,

2. rådgivning och utbildning i fastighetsrättsliga frågor,

3. upprättande av ansökan om lagfart, värdeintyg för lagfart och nybyggnadskarta, om uppdragsverksamheten utförs i samband med ett ärende i förrättningsverksamhet, och

4. gränsutvisning.

Den kommunala lantmäterimyndigheten ska ta ut avgifter för genomförd uppdragsverksamhet och redovisa resultatet till den statliga lantmäterimyndigheten.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om förutsättningarna för en kommunal lantmäterimyndighet att utföra uppdragsverksamhet.

I paragrafens *första stycke* anges att en kommunal lantmäterimyndighet får utföra uppdragsverksamhet inom sitt verksamhetsområde under förutsättning att uppdragsverksamheten inte påverkar den kommunala lantmäterimyndighetens oberoende i förhållande till kommunen och verksamhetens omfattning inte medför en negativ inverkan på handläggningstiderna i myndighetens förrättningsverksamhet.

Omständigheter som kan innebära att uppdragsverksamhet bedöms riskera den kommunala myndighetens oberoende är exempelvis om samma förrättningslantmätare utför uppdrag åt kommunen i ett särskilt detaljplaneärende och senare ansvarar för de förrättningar som kommunen ansöker om för genomförande av detaljplanen. Verksamhet som är en författningsreglerad myndighetsuppgift eller som utförs inom ramen för författningsreglerade samråd och yttranden till kommunen är inte frivillig uppdragsverksamhet.

I paragrafens *andra stycke* anges vilken uppdragsverksamhet som är tillåten. Uppräkningen är uttömmande och innebär att en kommunal lantmäterimyndighet inte får utföra annan uppdragsverksamhet.

I paragrafens *tredje stycke* anges att en kommunal lantmäterimyndighet ska ta ut avgifter i uppdragsverksamhet och redovisa resultatet till den statliga lantmäterimyndigheten. Av bestämmelsen följer att den kommunala lantmäterimyndighetens uppdragsverksamhet ska finansieras genom avgifter. Av bestämmelsen följer också en skyldighet för den kommunala lantmäterimyndigheten att redovisa resultatet av uppdragsverksamheten till den statliga lantmäterimyndigheten. Skälet till det är att den statliga lantmäterimyndigheten, enligt 5 a § förordningen (2009:946), är skyldig att följa upp och i årsredovisningen redovisa resultatet av alla lantmäterimyndigheters verksamhet.

Utredningens överväganden finns i kapitel 9 avsnitt 9.5.

6 §

Den statliga lantmäterimyndigheten utövar tillsyn över *att en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfyller villkoren i 2 § 1–5.*

Den statliga lantmäterimyndigheten ska senast innan ett tillsynsärende avslutas ta ställning till om en anmälan enligt 8 § ska göras.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Bestämmelsen reglerar den statliga lantmäterimyndighetens, det vill säga Lantmäteriets, tillsynsansvar över en kommunal lantmäterimyndigheternas verksamhet.

I *första stycket* förtydligas att den statliga lantmäterimyndighetens tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet gäller om en kommunal lantmäterimyndighet *fortlöpande* uppfyller villkoren för att få regeringens tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Bestämmelsen innebär att tillsynsmyndigheten, det vill säga Lantmäteriet, ska följa upp att de villkor som måste uppfyllas för att få regeringens tillstånd att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet fortlöpande uppfylls.

Tillsynsmyndigheten ansvarar för att tillsynen genomförs regelbundet och vid behov samt att tillsynen sker med utgångspunkt i hur villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet uppfylls över tid. Det innebär att tillsynsmyndigheten behöver granska de kommunala lantmäterimyndigheternas efterlevnad av villkoren utifrån samhällsutvecklingen och utifrån hur bestämmelsen tillämpas i regeringens beslut i ansökningsärenden. På samma sätt som tillsynsverksamheten genomförs i dag ska den kommunala lantmäterimyndigheten få rimlig tid på sig att rätta till eventuella brister.

Bestämmelsen förtydligar också att det huvudsakliga uppdraget för tillsynsmyndigheten är att kontrollera efterlevnaden av villkoren i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska tillsynsmyndigheten anmäla till regeringen om en kommunal lantmäterimyndighet i något väsentligt hänseende brister i sin myndighetsfunktion. Det innebär att, även om tillsynsuppdraget huvudsakligen avser efterlevnaden av 2 §, tillsynsmyndigheten ska lämna en anmälan till regeringen om tillsynsmyndigheten får kännedom om sådana omständigheter som nu avses i 8 §.

Utredningens överväganden finns i kapitel 14 avsnitt 14.4.2.

Enligt *andra stycket*, som är nytt, ska den statliga lantmäterimyndigheten senast innan ett tillsynsärende avslutas ta ställning till om en anmälan ska lämnas till regeringen enligt 8 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Genom att i bestämmelsen ange vid vilken tidpunkt den statliga lantmäterimyndigheten ska ta ställning till om en brist är så allvarlig att den bör anmälas till regeringen ökar förutsättningarna för att tidsramen för tillsynsärendet blir tydlig både för

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

den statliga lantmäterimyndigheten och för den kommunala lantmäterimyndighet som tillsynsärendet gäller. Om den kommunala lantmäterimyndigheten inte har kunnat vidta förändringar som innebär att den statliga lantmäterimyndighetens anmärkningar rättats och kvarstående brister är allvarliga bör en anmälan till regeringen ske.

Utredningens överväganden finns i kapitel 14 avsnitt 14.4.3.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av experten Erika Andersson

Min bedömning är att utredningen ej tar tillräcklig hänsyn till fastighetsbildningens roll som en del av samhällsbyggnadsprocessen. Detta gör att jag vill reservera mig mot flera av utredningens slutsatser och förslag. Fastighetsbildningsverksamheten är en viktig och central del av samhällsbyggnadsprocessen och det är angeläget att denna fungerar tillfredsställande och på ett rättssäkert sätt.

De förslag som utredningen lägger fram riskerar innebära att flertalet befintliga kommunala lantmäterimyndigheter blir tvungna att avveckla sin verksamhet. Detta skulle leda till försämring både för samhällsplaneringen och fastighetsbildningen.

Verksamhetsanalys

Utredningen har i sin analys inte tittat på de framgångsfaktorer som finns hos de 41 lantmäterimyndigheterna. I stället har det statliga lantmäteriet ställts mot de kommunala lantmäterimyndigheterna, i grupp, som två motstridiga parter. I statistiken framstår de kommunala lantmäterimyndigheterna som spretiga och splittrade. Men de kommunala lantmäterimyndigheterna är ingen homogen grupp som kan analyseras som en helhet. Utan de är 40 enskilda myndigheter som behöver betraktas var för sig. Den statliga lantmäterimyndigheten framstår i förhållande till detta som en stabil enhet. Om analys hade gjorts utifrån respektive kontor hos Lantmäteriet hade kontorens olika lokala anpassningar och vanor spretat. I stället för att analysera två parter borde analysen göras utifrån de olika arbetssätten inom fastighetsbildningen. Att sedan plocka ”russinen” från alla skulle ge stora framgångsfaktorer och leda till bättre förslag

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

utifrån såväl effektivitets-, enhetlighets- som rättssäkerhetsperspektivet.

De kommunala lantmäterimyndigheternas omfattning

Utredningen föreslår att kraven för nya och befintliga lantmäterimyndigheter gällande verksamhetens omfattning ska följa den praxis som uppkommit i samband med att kommuner ansökt om att få inrätta kommunal lantmäterimyndighet. Riksrevisionen angav redan i sin rapport *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (RIR 2022:3) att de ansåg att alltför stor vikt lades vid verksamhetens omfattning och att för lite hänsyn togs till samhällsbyggnadsutvecklingen. Vilken är viktig då en kommunal lantmäterimyndighet är tänkt att ge en effektiv samordning mellan fastighetsbildningen och plan- och byggprocessen. De förslag som utredningen nu lägger fram inriktar sig helt på verksamhetens omfattning och inte på förhållandena för samhällsbyggnadsutvecklingen.

Begränsning av ärenden

Utredningen föreslår att de kommunala lantmäterimyndigheterna inte ska handlägga ärenden som initierats av statliga myndigheter eller statliga bolag. De skäl som anges i utredningen motiverar dock inte att sådana förrättningar ska handläggas av Lantmäteriet. Många förrättningar där dessa aktörer är inblandade kan handläggas av den lantmäterimyndighet som verkar i området utan negativ inverkan på ärendet. Kommunen hanterar redan dessa ärenden i övriga delar av samhällsbyggnadsprocessen. Att blanda in ytterligare huvudmän i processen skapar en onödig uppdelning.

Förslaget, att utesluta vissa aktörer, medför att inte alla sakägare behandlas lika. Likabehandling är en viktig princip i den offentliga förvaltningen.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Medverkan i plan- och byggprocessen

Utredningen föreslår att de kommunala lantmäterimyndigheternas medverkan i plan- och byggprocessen ska minskas. Att den kommunala lantmäterimyndigheten inte får ge råd och stöd i till exempel planprocessen, förutom deltagande i det formella samrådsförfarandet enligt plan- och bygglagen, kommer medföra att framtagandet av nya detaljplaner blir svårare. Eller ännu värre att detaljplaner inte går att genomföra så som planerat. Förslaget motverkar syftet med den kommunala lantmäterimyndigheten då det begränsar tillgången till kompetens inom samhällsbyggnadsprocessen.

Ökade kostnader för sakägarna

Utredningen föreslår att hela den kommunala lantmäterimyndigheten ska vara självfinansierad. Förslaget innebär att sakägarna i lantmäteriförrättningar, genom förrättningskostnaden, behöver bekosta delar som inte härrör till ärendet. Till exempel förvaltningslagens serviceskyldighet, rättningar av fastighetsregistret och planregistrering. Vidare får inte den kommunala lantmäterimyndigheten sitta i samma lokaler, ha samma administrativa personal och administrativa program som övriga kommunen. Dessa förslag kommer medföra högre kostnader för sakägarna och försvåra organiseringen av den kommunala lantmäterimyndigheten.

Handläggningssystem

Utredningen föreslår krav på att samtliga lantmäterimyndigheter ska använda det handläggningssystem som Lantmäteriet tillhandahåller. Detta utan att lämna förslag kring finansieringen av handläggningssystemet. Förslaget innebär att en kommunal lantmäterimyndighet inte kan påverka sin kostnad för handläggningssystemet genom att till exempel välja en annan leverantör. En ökad kostnad för handläggningssystemet kommer medföra högre kostnad för sakägaren. En brist i utredningen är att den saknar analys av alternativa lösningar för handläggningssystem.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förslaget innebär en tvingande reglering. Om ett författningstvång införs ska det vara nödvändigt för att uppnå syftet. Utredningen har inte visat på några sådana skäl.

Uppdrag

Utredningen föreslår en detaljerad lista på uppdrag som de kommunala lantmäterimyndigheterna får utföra under förutsättning att det inte medför negativ påverkan på fastighetsbildningsverksamheten. Jag ställer mig kritisk till en uttömmande lista då den kan försvåra arbetet och förhindra utveckling. Den uttömmande listan kommer även innebära att den kommunala lantmäterimyndigheten till exempel inte kan arbeta mer med kvalitetsförbättrande åtgärder i fastighetsregistret eller ge utökad rådgivning och stöd till invånare och företagare inom kommunen.

Tillsyn

Utredningen föreslår att Lantmäteriet även fortsättningsvis ska vara tillsynsmyndighet. Detta innebär en fortsatt risk för rollkonflikt för Lantmäteriet med anledning av deras flerdubbla roller. Vidare förhindrar det utveckling av tillsyn över alla lantmäterimyndigheter. Vilket skulle kunna ske om en fristående myndighet blev tillsynsmyndighet. En tillsyn över alla lantmäterimyndigheter skulle leda till ökad enhetlighet. Detta är ett förslag som Statskontoret redan lagt fram i sin rapport *Delat ansvar för fastighetsbildningen* (2017:18).

Kvalitet

Utredningen har inte utrett om det finns några skillnader i kvalitet för de olika lantmäterimyndigheterna. Vid en jämförelse av kvalitet borde inte enbart kvalitet i förrättningsbesluten undersökas. Jämförelsen av kvalitet borde ske för hela fastighetsbildningsmyndighetens verksamhet. En bra kvalitet leder till bra rättssäkerhet.

Precis som i Riksrevisionens rapport (RIR 2022:3) anser jag att effektivitetsvinster skulle kunna göras genom lagändring i annan

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lagstiftning till exempel fastighetsbildningslagen. Men detta ligger utanför direktivet.

Lantmäterimyndigheternas roll

Det finns i dag en otydlighet kring lantmäterimyndigheternas roll och hur långt ansvaret sträcker sig. Lantmäteriet har som exempel minskat stödet till kommunerna. Medan de kommunala lantmäterimyndigheterna fortsatt ger råd och stöd i sina respektive kommuner i samma omfattning som tidigare. Lantmäterimyndigheternas roll utreds inte i utredningen och det lämnas inga förslag på stärkt roll för lantmäterimyndigheterna. Däremot begränsar förslagen de kommunala lantmäterimyndigheternas roll i samhällsbyggnadsprocessen. Det är dock inte tydligt om hur frågan ryms inom direktivet. Men den är väsentlig för att kunna lämna förslag som förbättrar fastighetsbildningsverksamheten och samhällsbyggnadsprocessen.

Summering

Avslutningsvis vill jag lyfta fram att Statskontoret bedömde i sin rapport (2017:18) att de kommunala lantmäterimyndigheterna över lag fungerar väl. Även Riksrevisionen ställde sig i sin rapport (RIR 2022:3) positiva till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Såsom när lag (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet tillkom har fastighetsbildningsverksamheten i dag ett nära samband med den kommunala plan- och byggprocessen. Det finns även fortsättningsvis ett behov av att samordna fastighetsbildningen med övriga aktiviteter och aktörer inom samhällsbyggnadsprocessen.

Jag är kritisk till de förslag som utredningen lägger fram. De kommunala lantmäterimyndigheterna har en viktig roll i samhällsbyggnadsprocessen men riskerar nu på grund av förslagen att avvecklas. Utredningen har inte belyst vikten av samhällsbyggnadsprocessen utan har sett på fastighetsbildning som ett separat fenomen. Med anledning av detta reserverar jag mig mot utredningens förslag.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Särskilt yttrande av experten Martin Andrée

Jag vill reservera mig mot utredningens förslag, då dessa enligt min mening inte tar tillräcklig hänsyn till fastighetsbildningens roll som en delprocess inom samhällsbyggandet.

Utredningen har i alltför hög grad betraktat fastighetsbildningen som en separat verksamhet, utan att analysera sambandet till planering, byggande och genomförande på kommunal nivå. Detta präglar förslagen i en riktning som kraftigt försämrar både effektivitet och rättssäkerhet i hela samhällsbyggnadsprocessen.

Fastighetsbildningen utgör en viktig del inom samhällsbyggnadsprocessen. I kommuner med kommunal lantmäterimyndighet (KLM) sker ett nära samarbete mellan förrättningsverksamheten och den kommunala plan- och bygglovshanteringen. Detta skapar kortare ledtider, högre kvalitet både i fastighetsbildningen och samhällsplaneringen samt ett bättre genomförande i exploateringsfasen. Att utredningen inte analyserar dessa samband är en allvarlig brist.

Utredningen föreslår förändringar som medför att ett stort antal befintliga KLM riskerar att avvecklas. Förslaget bygger på ett ensidigt fokus på verksamhetens omfattning snarare än på hur väl myndigheterna lyckats uppfylla kraven på rättssäkerhet och effektivitet i sin myndighetsutövning. Flera tidigare skrivelser, bland annat från Riksrevisionen (RIR 2022:3) och Statskontoret (Rapport 2017:18), har visat att KLM fungerar väl och har hög kompetens. Att då föreslå ett regelverk som innebär en i praktiken retroaktiv skärpning av kraven är både oproportionerligt och omotiverat.

Utredningen föreslår att Lantmäteriet fortsatt ska vara både tillsynsmyndighet och enda part som yttrar sig över ansökan vid inrättande av KLM. Denna dubbla roll medför en uppenbar risk för intressekonflikt, vilket tidigare påpekats av både Statskontoret och flera KLM. En fristående tillsynsmyndighet skulle vara ett mer lämpligt alternativ.

Utredningens förslag att införa en uttömmande lista över uppdrag som KLM får utföra riskerar att förhindra utveckling, innovation och anpassning till lokala behov. Dagens lagstiftning är mer flexibel och ger bättre förutsättningar för en effektiv och behovsstyrd verksamhet.

Förslagen om att inskränka KLM:s roll i plan- och byggprocessen, begränsa möjligheten till uppdragsverksamhet, och tvinga fram orga-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

nisatorisk isolering från övrig kommunal verksamhet leder till ökade kostnader, försämrad samverkan och längre handläggningstider.

Utredningen har heller inte tillräckligt utrett möjligheten till samverkan mellan KLM eller möjligheten att inrätta gemensamma myndigheter mellan kommuner, trots att detta efterfrågats av flera aktörer och skulle bidra till att även mindre kommuner ges möjlighet att via samverkan kan uppfylla kraven som ställs för att bilda en kommunal lantmäterimyndighet. Att möjliggöra för fler kommuner att svara för fastighetsbildningen skulle bidra till både en ökad kvalitet i samhällsplaneringen och även en mer effektiv fastighetsbildning vid plangenomförandet.

Att samla en större andel av fastighetsbildningskompetensen inom statliga lantmäteriet begränsar tillgången till kompetens inom andra delar av samhällsbyggnadsprocessen. Vilket skapar en ökad inlåsning då fler verksamheter behöver anställa motsvarande kompetens utanför fastighetsbildningsmyndigheterna.

Utredningens förslag att alla KLM ska använda Lantmäteriets handläggningssystem riskerar att begränsa möjligheterna för innovation och digitalisering inom fastighetsbildningen samt även hindra möjligheten att arbeta integrerat med processer för t.ex. medborgarservice, fakturering och ärendemottagning som gemensamma resurser inom kommunen. Det försvårar även möjligheten att erbjuda sakägare en sammanhållen digital samhällsbyggnadsprocess. Lantmäteriet ansvarar för att KLM ges möjlighet att registrera förändringar i fastighetsregistret, Lantmäteriet har även ett nationellt ansvar för att kunna följa upp fastighetsbildningsverksamheten. Jag anser att ett tjänstebaserat informationsutbyte för fastighetsregisterinformation samt ärendestatistiken väl möter behoven av tillgång till information från KLM.

Mot denna bakgrund reserverar jag mig mot utredningens förslag i dess nuvarande form.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Särskilt yttrande av experten Magnus Edén

Som chef för den kommunala lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun och expert i utredningen vill jag reservera mig mot stora delar av utredningens slutsatser och förslag av följande skäl.

Utredningens slutsatser och förslag tar inte hänsyn till en kommunal lantmäterimyndighets (KLM) viktiga roll i samhällsbyggnadsprocessen.

Utredningen menar vidare att de kommunala lantmäterimyndigheterna utövar statlig verksamhet, vilket är en felaktig uppfattning som strider mot rådande ställningstaganden.

Förslagen medför försämringar för KLM-kommuner och skulle innebära att minst 75 procent av de 40 befintliga KLM:erna försvinner, även Stockholms KLM ligger i riskzonen. Förslagen som denna slakt av välfungerande KLM:er medför är omotiverade och ogenomtänkta och leder inte till en bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten i Sverige. KLM:erna som blir kvar kommer med förslagen att få en betydligt mer begränsad förrättningsverksamhet.

Min uppfattning är att förslagen kommer att leda till en sämre sammanhållen och långsammare samhällsbyggnadsprocess.

Försämrad samhällsbyggnadsprocess

Utredningen beskriver att det finns många fördelar för samhällsbyggnadsprocessen med att ha en KLM i kommunen. Dessvärre har dessa fördelar inte beaktats vid framtagandet av förslagen som enbart fokuserat på fastighetsbildningen. Denna brist leder till att de slutsatser och förslag som presenteras ger en sämre sammanhållen samhällsbyggnadsprocess.

Redan för 30 år sedan beskrevs i utredningen SOU 1995:54, som låg till grund för den nu gällande Lag (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet, fördelarna med en KLM och det nära sambandet som finns inom hela samhällsbyggnadsprocessen, dvs. mellan plan- och byggprocessen och fastighetsbildningsverksamheten. Under de senaste 30 åren har behovet av ett nära samarbete dessutom ökat, inte minst i expansiva kommuner.

Att fastighetsbildningsverksamheten är en del av samhällsbyggnadsprocessen är tydligast i en KLM-kommun, där plan- och bygglovverksamheten tar stöd av KLM:s fastighetsrättsliga kunskap. Detta

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

bidrar till att detaljplanerna får fastighetsrättslig kvalitet och därmed oftare blir genomförbara utan omtag i senare skeden. Detta leder sålunda till en snabbare och mer effektiv samhällsbyggnadsprocess, vilket är möjligt tack vare gällande lagstiftning.

Dessvärre begränsas KLM:s möjligheter att stödja de andra verksamheterna inom samhällsbyggnadsprocessen med utredningens förslag. Frånvaro av förrättningslantmätarkompetens i planprocessen skulle medföra att nya detaljplaner blir svårare att genomföra och totaltiden för samhällsbyggnadsprocessen skulle förlängas. Det formella samrådsförfarandet enligt PBL är härvid inte tillräckligt i expansiva kommuner.

Jag anser också att det är en brist i utredningen att någon kontakt med kommuner som under de senaste åren har ansökt om att få inrätta KLM inte har skett. Det hade ökat utredningens förståelse för varför hela samhällsbyggnadsprocessen är viktig och varför fastighetsbildningen inte kan ses som en isolerad händelse.

Utredningen föreslår exakt vad en KLM ska få utföra för arbetsuppgifter utöver lantmäteriförrättningar. En sådan reglering riskerar att snabbt bli inaktuell, t.ex. då ny lagstiftning kan medföra utökade uppgifter för KLM, vilka skulle kunna gå utöver denna punktlista. Utredningens förslag saknar redan i dag t.ex. delarna i 12 § förordningen med instruktion för Lantmäteriet som berör mätning, beräkning och kartläggning till enklare detaljplaner, som kan handla om framtagande av grundkartor till nya detaljplaner. Nuvarande lagstiftning är flexibel utan detaljstyrning och därmed en bättre lösning än den som föreslås.

Enligt direktivet ska lantmätarna användas resurseffektivt. Sannolikt skulle plan- och bygglovverksamheten behöva anställa egna lantmätare om inte KLM fanns. Lantmätare till plan- och bygglovverksamheten skulle behöva plockas från lantmätarkollektivet, där det över tid har varit brist. En lantmäterianställd i en kommun skulle få syssla även med annat än vad den är skolad för. Ett effektivt resursnyttjande är att låta lantmätare anställda på Lantmäteriet eller KLM få bidra med sin kompetens för att förbättra samhällsbyggnadsprocessen i stort. På så vis kan de samlade resurserna användas så effektivt som möjligt.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

KLM är en fristående myndighet

Utredningens inställning är att KLM utövar statlig verksamhet och därmed inte är en helt fristående myndighet i förhållande till Lantmäteriet.

Min uppfattning är den motsatta.

Redan i direktivet till utredningen framgår att KLM ansvarar för fastighetsbildningsverksamheten inom hela sin kommun. När Lantmäteriet vill utföra någon åtgärd i fastighetsregistret inom en KLM-kommun så behöver de tillstånd av KLM för att få göra det. Även uppbyggnaden av förrättningstaxan från 1990-talet visar att regering och riksdag ansåg att det var två olika verksamheter, då man gav KLM möjlighet att ta beslut om en lägre timtaxa än Lantmäteriet, eftersom det inte är samma verksamhet eller organisation.

Utredningens inställning att KLM utövar statlig verksamhet och inte är en fristående myndighet i förhållande till Lantmäteriet medför felaktiga ställningstaganden och slutsatser i hela utredningen.

KLM:s verksamhetsområde reduceras

Förutom att utredningens förslag inskränker vad en KLM kan utföra för arbete utöver lantmäteriförrättningar begränsas även vilka lantmäteriförrättningar som ska kunna handläggas av en KLM.

Förslaget innebär att alla ansökningar från statliga bolag och myndigheter ska handläggas av den statliga lantmäterimyndigheten. Några bärande argument som talar för förslaget presenteras inte.

Utredningen beskriver att två statliga myndigheter, Trafikverket och Fortifikationsverket, vill kunna vända sig till en enda lantmäterimyndighet. Det beskrivs vidare att flertalet av ärenden som berör statliga myndigheter och bolag redan i dag handläggs av Lantmäteriet och att det skulle vara en tillräcklig anledning till att alla statliga aktörers ärenden endast ska handläggas av Lantmäteriet.

Jag vill påpeka att det faktum att Lantmäteriet redan handlägger ärenden utanför KLM:s verksamhetsområden saknar betydelse i resonemanget.

Utredningen föreslår även att ansökningar som vid ansökningstillfället antas innehålla säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter endast ska handläggas av Lantmäteriet.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Min uppfattning är att en KLM är fullt kompetent att hantera säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och att KLM samt kommunen redan har en organisation för att hantera sådana uppgifter. Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter hanteras inom en kommun både före och efter en lantmäteriförrättning, exempelvis vid framtagande av detaljplaner och bygglovsprövning.

Många stora och viktiga projekt handläggs i dag av KLM. Dessa innefattar både ansökningar från statliga aktörer och säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det gör att samhällsbyggnadsprocessen, inklusive fastighetsbildningen, blir sammanhållen och mer effektiv. En ökad uppdelning av förrättningar i en kommun leder till att varken KLM eller Lantmäteriet har en överblick över samhällsbyggnadsprocessen.

Jag anser att KLM:s lokala kännedom och kunskap om pågående och genomförda förrättningar ger fördelar som ska behållas.

Uteblivna förslag

Överlämning av ärenden: Nuvarande lagstiftning leder till försämrad effektivitet p.g.a. dubbelarbete då två lantmäterimyndigheter handlägger ett ärende som sedan ändå kan bli föremål för prövning i domstol. Redan i prop. 1995/96:78 s. 46–47 konstaterades det att det inte har gått att påvisa några konkreta rättssäkerhetsproblem med kommunala fastighetsbildningsmyndigheter. Jag kan konstatera att det har gått 30 år sedan dess och jag uppfattar inte att det föreligger någon rättsosäkerhet för sakägarna. Utredningen borde ha utrett om överlämningsförfarandet för förrättningar helt belägna inom en KLM-kommun kunde tas bort.

Ökat verksamhetsområde: Jag anser att utredningen borde ha utrett om KLM:s verksamhet hade kunnat utökas till att avse förrättningar, och andra ärenden än förrättningar, som berör en kommungräns och därmed fastigheter inom både KLM-kommunen och en grannkommun. En sådan ändring skulle medföra både en förbättrad sammanhållen samhällsbyggnadsprocess och en effektivare fastighetsbildningsprocess.

Möjlighet till samverkan: Det är en stor brist att utredningen inte har lagt några förslag om samverkansmöjligheter mellan befintliga KLM:er. Min uppfattning är att det står tydligt i direktivet att detta

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ska utredas och att utredningen ska lämna nödvändiga författningsförslag.

Finansiering av lantmäterimyndigheternas verksamhet

Jag anser att det i utredningen finns felaktiga beskrivningar av hur liknande verksamheter inom KLM och Lantmäteriet finansieras och om hur olika skattemedel används.

Utredningen anser att kommunala skattemedel inte ska få användas för KLM:s verksamhet. Med detta förslag skulle KLM, utan ökade kostnader för sakägarna, få det svårt att leva upp till exempelvis förvaltningslagens bestämmelser om tillgänglighet för allmänheten och utlämnande av allmänna handlingar. Förslaget kommer att leda till en minskning av KLM:s möjlighet att ge råd och stöd vid framtagandet av nya detaljplaner. Vidare skulle det för många KLM-kommuner leda till en minskning av det för samhällsbyggnadsprocessen viktiga arbetet med kvalitetsförbättring av fastighetsregistrets kart- och textdel.

Utredningen föreslår att KLM ska vara helt fristående från all kommunal verksamhet och inte bara kommunens mark- och exploateringsverksamhet. Förslaget skulle innebära dödsstöten för KLM, då det är nödvändigt att samordna vissa funktioner av ekonomiska och praktiska skäl. Det skulle inte vara möjligt för KLM att anställa egen personal för all administration och sitta i egna lokaler och jag ser heller ingen nytta med förslaget. I dag har vi full kostnadstäckning för förrättningsverksamheten i Stockholm genom att KLM står för KLM:s andel av Stadsbyggnadskontorets olika OH-kostnader.

Tillsyn

Min uppfattning är att tillsynen inte är fristående från Lantmäteriets övriga verksamhet och inte går att avskilja från resten av Lantmäteriet.

Utredningen borde ha lagt större vikt vid vilken myndighet som lämpligast ska utföra tillsyn över KLM och då särskilt övervägt om Länsstyrelsen är mer lämpad än Lantmäteriet. Med Lantmäteriet som tillsynsmyndighet finns skäl att ifrågasätta myndighetens opartiskhet, eftersom det är samma myndighet som skulle ta över KLM:s verk-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

samhet efter ett indraget KLM-tillstånd. Frågan om partiskhet skulle inte uppstå om en fristående myndighet ansvarade för tillsynen.

Mot bakgrund av ovanstående anser jag att tillsynsverksamheten borde ligga på en annan myndighet och att utredningen borde ha utrett och lämnat förslag om en ändrad tillsynsmyndighet. Det hade ökat rättssäkerheten i tillsynsverksamheten.

Jag vill också bemöta utredningens återkommande texter om att KLM generellt är positiva till Lantmäteriets tillsyn. Detta är en missuppfattning. KLM är positiva till att det utövas tillsyn, men inte att det är Lantmäteriet som utövar den.

Förändrade krav för KLM

I direktivet framgår att både Riksrevisionen och Statskontoret har framfört kritik mot regeringens praxis i fråga om kraven på verksamhetens omfattning och kompetens. Utredningen har endast konstaterat att praxis ska följas och utredningen har inte själva utrett frågan. Utredningen har heller inte kommit med några förslag på förändringar som ser till hela samhällsbyggnadsprocessens behov.

Det finns inget som talar för att befintliga KLM:er inte kan sköta sina uppdrag. Tvärtom har det framgått av tidigare utredningar att KLM är välfungerande och har god kompetensförsörjning. Utredningen konstaterar att regeringens praxis ska gälla inte bara vid nyansökningar utan för alla befintliga KLM. Förslaget skulle leda till omotiverade nedläggningar av välfungerande KLM:er, vilket närmast liknar en ren slakt.

Lantmäteriets handläggningssystem

Utredningen föreslår att alla KLM ska använda Lantmäteriets handläggningssystem.

En stor brist i utredningen är att man inte har utrett kostnadsfrågan och hur det ska vara möjligt för KLM att betala för Lantmäteriets nya handläggningssystem. Det framgår av utredningen att KLM i dag betalar cirka 40 procent av Lantmäteriets totala kostnader för befintliga handläggningssystem, men att KLM:s förrättningsintäkter endast är cirka 20 procent av lantmäterimyndigheternas totala förrättningsintäkter. Förslaget medför att kostnadsfrågan fortsatt skulle

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

vara oreglerad och leder till ökade kostnader för sakägarna. Att detta inte har utretts medför en stor osäkerhetsfaktor och konsekvenserna av förslaget kan inte överblickas.

Jag anser också att utredningen inte har kunnat visa på fördelarna med att KLM ska använda handläggningssystem från Lantmäteriet jämfört med att använda handläggningssystem upphandlade från en annan leverantör. Utredningen nämner uppföljning som en fördel, men det anser jag kan lösas utan att KLM använder Lantmäteriets handläggningssystem.

Av utredningen framgår att Lantmäteriet anser att ett gemensamt tekniskt handläggningsstöd skulle ge en mer enhetlig digital samhällsbyggnadsprocess. Jag håller inte med då det finns fördelar med att använda handläggningssystem som är sammankopplade med kommunens plan- och bygglovverksamhet.

Lantmäteriets ansvar för fastighetsregistret medför att Lantmäteriet ska se till så att KLM kan registrera förändringar i fastighetsregistret. Jag anser att ett registreringsstöd skulle vara tillräckligt för en enhetlig och rättssäker fastighetsbildningsverksamhet och att det inte finns skäl till att KLM måste använda Lantmäteriets handläggningssystem.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Särskilt yttrande av experten Åsa Wedmalm

Som expert i utredningen vill jag reservera mig mot flera av utredningens slutsatser och förslag.

Utredningens primära uppdrag har varit att utvärdera ansvaret för fastighetsbildningen i syfte att skapa förutsättningar för en resurseffektiv och rättssäker verksamhet för både de kommunala lantmäterimyndigheterna och den statliga. Enligt min uppfattning borde det tydligt framgått i uppdraget att även utvärdera ansvaret med hänsyn till de behov och utmaningar som i dag finns i samhällsbyggnadsprocessen. Utredningen har dock fokuserat på ett fåtal frågor kopplade till fastighetsbildningsverksamheten utan att ta tillräcklig hänsyn till att den är en integrerad del av en större helhet. Någon faktisk analys av hur samhällsbyggnadsprocessen påverkas har inte presenterats.

Utredningen lämnar förslag om skärpta villkor för de kommunala lantmäterimyndigheterna vilket skulle leda till en nedläggning av flera väl fungerande myndigheter. Utredningen anser vidare att fastighetsbildningen är en statlig verksamhet även när den anförtrotts en kommunal lantmäterimyndighet och att det därför inte är möjligt med samverkan mellan kommuner för att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet eller mellan kommunala lantmäterimyndigheter. Lantmäteriet föreslås fortsättningsvis vara rådgivande myndighet, tillsynsmyndighet, handläggande myndighet och avge yttranden över kommunernas ansökningar vid bildande av nya kommunala lantmäterimyndigheter. Den rådande rollkonflikten inom Lantmäteriet kvarstår därmed.

Förslaget medför negativ påverkan inte endast för fastighetsbildningen i Sverige, utan hela samhällsbyggnadsprocessen kommer att påverkas negativt.

Det delade huvudmannaskapet och samverkan

En kommunal lantmäterimyndighet utgör en självständig myndighet i regeringsformens, tryckfrihetsförordningens och förvaltningslagens mening och är inordnad i den kommunala organisationen. Myndighetens verksamhet ingår inte i någon nämnd och ägnar sig åt myndighetsutövning som följer av lag. Frågan huruvida de kommunala lantmäterimyndigheterna ska anses ingå i den statliga för-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

valtningsorganisationen eller inte är underordnad, eftersom ansvaret för fastighetsbildning de facto överlåtits till de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Utredningen har kommit fram till att all förrättningsverksamhet ska betraktas som statlig myndighetsutövning som utförs i den statliga förvaltningsorganisationen. Den bedömningen avviker från tidigare ställningstaganden om ett delat huvudmannaskap för myndighetsutövningen[1].

Lantmäteriet har ett övergripande ansvar för fastighetsbildningen i landet, men enligt min mening har utredningen gjort en felbedömning av huvudmannaskapet. Som framgår av RF 12:4 kan förvaltningsuppgifter överlämnas till kommuner. Enligt samma bestämmelse kan även myndighetsutövning överlämnas till kommuner, om det sker med stöd av lag. Så sker också inom de många andra områden där specialreglerade uppgifter utförs på lokal och regional nivå. Ansvaret för myndighetsutövningen vilar då på kommunen. Mot den bakgrunden blir ansvaret delat inom fastighetsbildningsområdet mellan staten och de kommuner som tillåtits inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Samverkan inom fastighetsbildningsområdet är starkt begränsad men det har nyligen lämnats förslag på förändringar i lagstiftningen för att i försöksverksamhet möjliggöra samverkan[2].

Utredningen föreslår dock inte att någon sådan möjlighet ska införas bland annat mot bakgrund av att fastighetsbildningsverksamheten anses statlig och att det inte finns tillräckliga skäl för en förändring. Jag delar inte de bedömningarna. Behovet av att införa en sådan möjlighet inom fastighetsbildningen är tydligt. Att utredningen inte lämnar några förslag på förändring av regelverket är därför beklagligt, då sådan samverkan skulle gynna både fastighetsbildningen och samhällsbyggnadsprocessen i övrigt.

[1] Detta framgår såväl av förarbeten som av Statskontoret, Delat ansvar för fastighetsbildning, Rapport 2017:18 och Riksrevisionen, Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov, RiR 2022:3, s. 6.
[2] Försöksverksamhetskommittén, Förändring genom försök, SOU 2023:94.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

De kommunala lantmäterimyndigheternas samverkan är en framgångsfaktor

Aktörer inom byggsektorn, sakägare och kommuner vittnar om fördelar när fastighetsbildning hanteras i samband med plan- och byggprocessen samt att samhällsbyggnadsprocessen blir bättre och effektivare när handläggningen av ett fastighetsbildningsärende kan ske parallellt med detaljplaneprocessen. Det framhålls som en framgångsfaktor att samarbetet mellan fastighetsbildning och kommunens plan- och bygglovsprocess ger tillgång till fastighetsrättslig kompetens samt sker med hjälp av lokal kännedom och närvaro. Det skapar möjlighet att hantera frågor som rör genomförandet i ett tidigt skede, vilket bidrar till minskade ledtider och ökad kvalité i hela samhällsbyggnadsprocessen. De kommunala lantmäterimyndigheternas arbetssätt bör utifrån detta ses som ett föredöme för hur fastighetsbildningen kan integreras i samhällsbyggnadsprocessen.

Förslaget försvagar de kommunala lantmäterimyndigheternas roll i samhällsbyggnadsprocessen

En kommunal lantmäterimyndighet medverkar på flera sätt i samhällsbyggnadsprocessen bl.a. genom förrättningsverksamheten men också genom så kallad myndighetsservice. Det senare kan handla om att upprätta fastighetsförteckningar och nybyggnadskartor, ge fastighetsrättsligt stöd i t.ex. planprocessen samt utföra kvalitetsarbete. Myndigheten ska även yttra sig över planförslag enligt plan- och bygglagen och samt uppfylla serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen.

Utredningen föreslår att myndighetsservice ersätts med uppdragsverksamhet. Att arbetsuppgifterna får en tydlig rättslig reglering är bra men utredningens förslag innebär samtidigt flera begränsningar. Dels är den föreslagna listan över uppdragsverksamhet snävare än nuvarande uttalanden och faktisk tillämpning. Dels föreslås att uppdragsverksamhet endast får bedrivas om den inte påverkar myndighetens oberoende eller förrättningsverksamhetens handläggningstider negativt, vilket utgör ytterligare en inskränkning i möjligheterna att bedriva sådan verksamhet.

Myndigheters oberoende är redan reglerat i grundlag och förvaltningslag. En överreglering av gällande rätt leder till en oproportionerlig begränsning i förhållande till det syfte som ska uppnås. En

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

alltför detaljrik reglering riskerar vidare att påverka verksamheterna negativt eftersom de inte kan styra och fördela arbetsuppgifterna självständigt. Tillfälliga variationer i handläggningstider är inte nödvändigtvis negativa, särskilt med tanke på lantmäterimyndigheternas breda uppdrag utanför enskilda ärenden.

Jag vill därför framhålla vikten av att stärka och göra lantmäterimyndigheternas roll mer flexibel. Det bidrar till en effektiv, rättssäker och enhetlig samhällsbyggnadsprocess där fastighetsbildningen ingår. Detta skulle kunna uppnås genom att införa en reglering som uttryckligen möjliggör medverkan i planerings- och genomförandeprocesser med hänsyn till lantmäterimyndigheternas breda uppdrag.

Förslaget innebär att färre kommuner uppfyller kraven för att inrätta och bibehålla en kommunal lantmäterimyndighet

År 2022 konstaterade Riksrevisionen att regeringen inte beaktar samhällsbyggnadsutvecklingen vid prövning av ansökan om kommunal lantmäterimyndighet, trots dess betydelse för samordning mellan fastighetsbildning och planprocess. Riksrevisionen ansåg att det i bedömningen lades för stor vikt på verksamhetens omfattning. Det fanns dessutom inte någon påvisad skillnad i effektivitet hos de kommunala lantmäterimyndigheterna som beror på dess storlek. Riksrevisionen rekommenderade därför regeringen att ta större hänsyn till samhällsbyggnadsutvecklingen och påpekade att det kunde krävas lagändringar för att få till stånd en sådan ordning[3].

Regeringen har vid sin prövning med tiden ställt högre krav på en kommunal lantmäterimyndighets omfattning. Utredningens förslag innebär att även befintliga kommunala lantmäterimyndigheter kontinuerligt måste uppfylla villkoren såsom vid inrättande av nya kommunala lantmäterimyndigheter. Förslaget innebär dessutom en begränsning av vilka ärenden som får handläggas av en kommunal lantmäterimyndighet, vilket ytterligare minskar omfattningen. Eftersom många av de befintliga myndigheterna blir för små enligt nuvarande praxis, skulle flertalet behöva läggas ned.

Sådana följder kan inte anses vara proportionerliga då det inte har framkommit att verksamheternas omfattning är ett problem. Tvärtom framgår det av Statskontorets rapport att de kommunala

[3] Riksrevisionen, Fastighetsbildningen i Sverige, s. 71.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

lantmäterimyndigheterna fungerar bra och att de är väl försedda med lantmäterikompetens[4].

Min uppfattning är att det finns skäl att följa Riksrevisionens rekommendation om att ändra regelverket och därmed ta större hänsyn till samhällsbyggnadsutvecklingen vid prövningen. Utredningen föreslår dock inga regeländringar, utan ett förslag som bevarar en föråldrad praxis.

Jag anser att samhällsbyggnadsutvecklingen måste beaktas och att detta ska regleras i lag. Med en sådan reglering skulle nedläggning av väl fungerande lokala myndigheter inte behöva ske och möjliggöra för fler kommuner att bilda en kommunal lantmäterimyndighet.

Lantmäteriet i påtaglig rollkonflikt

Lantmäteriet har tillsynsansvar över kommunala lantmäterimyndigheter och ska yttra sig över kommunernas ansökan inför regeringens beslut om inrättande av nya kommunala lantmäterimyndigheter. Statskontoret har lyft fram exempel på rollkonflikter som Lantmäteriets organisation medför och påtalade redan 2017 att detta innebär en påtaglig sådan risk. Det framhölls att även om det är regeringen som fattar beslutet om bildande av en kommunal lantmäterimyndighet riskerar Lantmäteriet att i sin bedömning väga in konsekvenserna för den egna verksamheten[5].

Trots detta föreslår utredningen inga förändringar. Lantmäteriet ska fortsatt ha både tillsynsansvar och ensam avge yttranden över kommunernas ansökningar.

Jag anser att detta innebär en fortsatt risk för betydande rollkonflikter. Utredningen borde ha föreslagit att en annan myndighet tar över tillsynsansvaret.

[4] Statskontoret, Delat ansvar för fastighetsbildning, s. 7, 118, 122.
[5] Statskontoret, Delat ansvar för fastighetsbildning, s. 118 ff.

Kommittédirektiv 2024:34

En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten

Beslut vid regeringssammanträde den 27 mars 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska göra en översyn av lantmäterimyndigheternas organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för både den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå en tydlig och mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna,
- föreslå vilka krav som ska gälla för att bilda en kommunal lantmäterimyndighet,
- överväga om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2025.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten ska förtydligas

Fastighetsbildningsverksamheten innefattar bland annat myndighetsutövning genom vilken nya fastigheter bildas, fastighetsgränser ändras och rättigheter som exempelvis servitut skapas. Fastighetsbildningsverksamheten är en central del av samhällsbyggnadsprocessen, exempelvis vid bostadsbyggande och utbyggnad av infrastruktur. En förutsättning för att fastighetsbildningsverksamheten ska kunna vara effektiv och rättssäker i hela landet är att det finns en organisation som främjar en sådan verksamhet.

Den statliga lantmäterimyndigheten, Lantmäteriet ska enligt förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet verka för en enhetlig och ändamålsenlig förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning. Lantmäteriet ansvarar även för drift och förvaltning av fastighetsregistret enligt 2 § förordningen (2000:308) om fastighetsregister.

Sedan den 1 januari 1996 kan regeringen efter en ansökan från en kommun ge kommunen tillstånd att inrätta en egen lantmäterimyndighet enligt lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet. Lantmäteriet yttrar sig över en kommuns ansökan till regeringen om att få bilda en kommunal lantmäterimyndighet och bedriver tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna. I dag finns 40 kommunala lantmäterimyndigheter. De kommunala lantmäterimyndigheterna ansvarar för fastighetsbildningsverksamheten inom hela sin kommun.

I förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet anges att statens övergripande ansvar för fastighetsbildningsverksamheten inte begränsas av ett kommunalt ansvar, utan även fortsatt innefattar ett ansvar för att samordna och utveckla fastighetsbildningsverksamheten, vilket främst innebär att skapa förutsättningar för samordning inom det tekniska området, till exempel överföring av information mellan myndigheterna (jfr propositionen Ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, m.m., prop. 1995/96:78 s. 46 och 53). I övrigt har omfattningen av statens ansvar inte preciserats, och otydligheten i ansvarsfördelningen mellan stat och kommun har de senaste åren framhållits som ett allt större problem.

Det finns olika uppfattningar om Lantmäteriets ansvar i förhållande till kommuner med egen kommunal lantmäterimyndighet

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

respektive övriga kommuner. I rapporten *Delat ansvar för fastighetsbildningen* (2017:18) framhåller Statskontoret att det är oklart hur långt Lantmäteriets ansvar för att stödja de kommunala lantmäterimyndigheterna sträcker sig, samt att organiseringen är unik i statsförvaltningen och medför risk för rollkonflikter. Statskontoret har rekommenderat regeringen att förtydliga det statliga ansvaret för fastighetsbildningen. Riksrevisionen konstaterar i rapporten *Fastighetsbildningen i Sverige – handläggningstider, avgifter och reformbehov* (2022:3) bl.a. att Lantmäteriet ger förhållandevis lite stöd och rådgivning till kommuner i plan- och byggprocessen och till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har i en hemställan till regeringen (LI2023/01365) framfört att Lantmäteriet är på väg att frånträda sin roll som centralmyndighet främst på grund av den kraftiga neddragningen av det fastighetsrättsliga stödet till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Lantmäteriet konstaterar i rapporten *Innebörden av Lantmäteriets samordnings- och utvecklingsansvar* (106-2017/1823) att myndigheten har en skyldighet att stödja de kommunala lantmäterimyndigheterna, men att skyldigheten inte följer av det som lagstiftaren i förarbetena kallar Lantmäteriets samordnings- och utvecklingsansvar utan är en del av tillsynsansvaret alternativt något som ingår i Lantmäteriets uppgifter som statlig förvaltningsmyndighet. Vidare delar Lantmäteriet bilden av att det finns olika förväntningar på rådgivningen. I rapporten *Kontakter med den enskilde, företag och kommuner inom fastighetsbildningsverksamheten* (Fi2022/01725) uppger Lantmäteriet att myndighetens råd- och stödverksamhet har prioriterats ned, främst till förmån för fastighetsbildningsverksamheten, men även för att minska risken för jäv och förtroendeskada inom myndigheten. Lantmäteriet befarar att myndighetens förtroende kan skadas av möjligheten att förrättningslantmätare gör olika bedömningar när de lämnar råd och stöd respektive som beslutsfattare. En diskussion som har aktualiserats de senaste åren är i vilken utsträckning Lantmäteriet ska utveckla och tillhandahålla tekniska system såsom handläggningssystem och utbildningsverksamhet, och hur det ska finansieras.

Därutöver har bl.a. statliga myndigheter och privata företag framhållit kompetensförsörjning och bristen på förrättningslantmätare som ett problem och hinder för samhällsbyggandet i stort. Även om bristen främst beror på generationsväxling i kombination med ett lågt söktryck på utbildningsplatserna, har både Statskontoret och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Riksrevisionen i sina rapporter konstaterat att den nuvarande organiseringen av fastighetsbildningen har förvärrat situationen genom inlåsningseffekter av den samlade personalstyrkan och konkurrens om lantmätare.

Utredaren ska därför

- beskriva och utvärdera statens övergripande ansvar för fastighetsbildningen,
- beskriva och utvärdera ansvarsfördelningen, inklusive kostnadsfördelning, i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna,
- överväga och föreslå en tydlig och mer ändamålsenlig organisering av statens ansvar i förhållande till de kommunala lantmäterimyndigheterna (inriktningen bör vara att staten även i fortsättningen ska ha det övergripande ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten, att det finns goda förutsättningar för en rättssäker fastighetsbildning och att de samlade resurserna används så effektivt som möjligt),
- bedöma om eventuella förslag som rör handläggningsstöd är förenliga med relevanta regelverk för upphandling, konkurrens och statsstöd, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

De kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet ska utvärderas

Ett syfte med reformen att möjliggöra kommunala lantmäterimyndigheter var att effektivisera samhällsbyggnadsprocessen genom att bättre samordna fastighetsbildningen med plan- och byggprocessen. Enligt Statskontorets rapport anser kommuner med egen kommunal lantmäterimyndighet att samarbetet ger bättre detaljplaner och bidrar till en snabbare detaljplaneprocess. I Riksrevisionens rapport har Lantmäteriet framfört att ett nära samarbete i kommunen kan leda till risker för jävsliknande förhållanden.

I lagen om kommunal lantmäterimyndighet regleras vilka ärenden en kommunal lantmäterimyndighet ska handlägga, men uppräkningen är inte uttömmande eftersom en kommunal lantmäterimyndighet även ska handlägga ärenden enligt andra författningar, exempelvis

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

ärenden enligt lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. I lagen om kommunal lantmäterimyndighet regleras även att vissa förrättningsärenden ska överlämnas till Lantmäteriet, bland annat förrättningar där kommunen är sakägare och kommunen eller en annan sakägare begär att ärendet överlämnas. Det regleras dock inte i vilket skede av förrättningen ett ärende ska överlämnas eller hur kostnader och intäkter ska fördelas mellan lantmäterimyndigheterna vid ett överlämnande. En begäran om att ett ärende ska överlämnas till Lantmäteriet kan framställas i ett sent skede, trots att de förhållanden som utgör grund för begäran har varit kända från början. Detta leder till dubbelarbete och därmed både högre kostnad och tidsspillan.

De kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde behöver utvärderas, med hänsyn till bland annat en effektivare samhällsbyggnadsprocess, enskildas rättssäkerhet och ekonomiska mellanhavanden mellan de kommunala lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriet. Det bör övervägas vilka ärenden den kommunala lantmäterimyndigheten ska handlägga och hur det ska regleras. Det bör även övervägas vilka ärenden som ska överlämnas till Lantmäteriet, exempelvis ärenden som berör säkerhetskänslig verksamhet, samt om förutsättningarna för ett överlämnande ska regleras.

Utredaren ska därför

- utvärdera de kommunala lantmäterimyndigheternas ansvarsområde och förutsättningar för att bedriva verksamheten resurseffektivt och rättssäkert,
- vid behov föreslå förtydliganden och förändringar, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Kraven att få bilda en ny kommunal lantmäterimyndighet ska ses över

Kraven för att en kommun ska få tillstånd av regeringen att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet regleras i 2 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. På senare år har flertalet av de kommuner som ansökt om att få bilda kommunal lantmäterimyndighet fått avslag på sin ansökan. Både Riksrevisionen och Statskontoret har i

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

sina rapporter framfört kritik mot regeringens praxis i fråga om kraven på verksamhetens omfattning och kompetens.

Ett ytterligare skäl att se över vilka krav som ska ställas för att få tillstånd är det försämrade säkerhetspolitiska läget och den pågående tillväxten av totalförsvaret. Fastighetsbildningen behöver hanteras på ett sätt som säkerställer skydd av säkerhetskänslig verksamhet och säkerhetsskyddsklassificerad information, och förutsättningarna för det kan behöva beaktas redan i kraven för att få inrätta en kommunal lantmäterimyndighet.

Det är i dag inte reglerat hur övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet ska gå till. Enligt förarbetena till lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska de frågor som kan bli aktuella redas ut i samförstånd mellan myndigheterna (prop. 1995/96:78 s. 57). Lantmäteriet har i rapporten *Eskilstuna kommun startar ny lantmäterimyndighet* (Li2023/01569) redovisat ett uppdrag att bistå en kommun i uppstarten av den nya verksamheten. Av rapporten framgår att arbetet främst avsåg utbildning, stöd och ärendeöverlämning. I rapporten redovisas även tidsåtgång och kostnad för Lantmäteriet. Ärendehanteringen och Lantmäteriets ansvar vid en övergång från och till en kommunal lantmäterimyndighet behöver utvärderas och förtydligas mot bakgrund av både samhällsekonomisk effektivitet och eventuella problem för sakägare.

Utredaren ska därför

- utvärdera kraven för att få tillstånd att inrätta en kommunal lantmäterimyndighet och föreslå vilka krav som ska gälla,
- ta ställning till om förutsättningarna för övergången till eller från en kommunal lantmäterimyndighet behöver regleras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Möjligheten till samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningen ska utredas

Det är i dag inte möjligt att inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan. Regeringen motiverade ställningstagandet med att kommunal samverkan ofta är både naturlig och önskvärd när staten ålägger kommunerna ansvar för ett verksamhetsområde, men att fastighetsbildningsverksamheten är ett statligt ansvarsområde och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

en frivillig verksamhet för kommunerna (prop. 1995/96:78). Detta har kritiserats av bland annat SKR som menar att samverkan är möjlig inom övriga delar av samhällsbyggnadsområdet och att det vore naturligt att kommunerna även tillåts samverka inom fastighetsbildningen. Möjligheten till samverkan mellan kommuner inom fastighetsbildningen bör övervägas på nytt, med utgångspunkten att de personella resurser som finns tillgängliga inom fastighetsbildningsverksamheten nyttjas på bästa sätt och därmed kan ge bättre förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan, och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda,
- ta ställning till om kommunala lantmäterimyndigheter ska tillåtas samverka inom fastighetsbildningsverksamheten och vilka förutsättningar som i så fall ska vara uppfyllda,
- särskilt överväga hur övergången till eller från samverkan i så fall ska regleras och genomföras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna ska utvärderas

Lantmäteriet ska enligt lagen om kommunal lantmäterimyndighet och förordningen med instruktion för Lantmäteriet utöva tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna och ytterst kan regeringen återkalla ett tillstånd för en kommunal lantmäterimyndighet. Det är inte närmare reglerat eller beskrivet vad som ska ingå i Lantmäteriets tillsyn eller hur den ska utföras. Riksrevisionen konstaterar i sin rapport att det råder diskussion om vad innehållet i Lantmäteriets tillsyn ska och bör vara, och enligt Statskontorets rapport uppfattas inte tillsynen som särskilt skarp vilket konstateras sannolikt bero på att det är otydligt vad som ingår i tillsynsuppdraget. Lantmäteriet har i rapporten *Lantmäteriets tillsynsverksamhet över de kommunala lantmäterimyndigheterna* (S2013/06745) framfört att ytterligare möjlig-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

heter för Lantmäteriet att ingripa mot missförhållanden bör övervägas, exempelvis möjlighet att utfärda varningar och förelägganden.

Regeringen behöver dessutom få bättre möjligheter att följa upp den samlade fastighetsbildningsverksamheten, bland annat i fråga om effektivitet och rättssäkerhet. I dag får regeringen genom Lantmäteriets årsredovisning dels information om Lantmäteriets handläggningstider och överklagade ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten, dels en översiktlig redovisning av tillsynen över de kommunala lantmäterimyndigheterna. Det finns dock ingen skyldighet för de kommunala lantmäterimyndigheterna att inkomma med underlag om exempelvis handläggningstider, överklagade ärenden, intäkter och kostnader.

Utredaren ska därför

- utvärdera Lantmäteriets tillsyn över de kommunala lantmäterimyndigheterna och ta ställning till om tillsynen behöver förtydligas och utvecklas,
- ta ställning till om Lantmäteriet bör vara tillsynsmyndighet för kommunala lantmäterimyndigheter,
- föreslå hur regeringen kan få del av den samlade fastighetsbildningsverksamhetens resultat,
- beakta regeringens bedömningar i skrivelsen En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn (skr. 2009/10:79), och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Regelverket för lantmäterimyndigheternas uttag av avgifter ska utvärderas

I förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar finns bestämmelser om avgifter för förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet. Avgifterna ska betalas till lantmäterimyndigheten, som också disponerar över intäkterna. Avgiften beräknas antingen utifrån hur lång tid som behövs för handläggning av förrättningen och införande i fastighetsregistret eller, om det är särskilt föreskrivet, tas ut med fast belopp för vissa moment i förrättningarna. Lantmäteriet får meddela föreskrifter om avgifter för förrättningar,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

men en kommunal lantmäterimyndighet får besluta om lägre avgifter än de som Lantmäteriet har meddelat föreskrifter om.

Enligt Riksrevisionen bör avgiftsmodellen ses över i syfte att åstadkomma en mer kostnadseffektiv fastighetsbildningsverksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare.

Utredaren ska därför

- utvärdera regelverket för avgiftsuttag,
- vid behov föreslå en reglering av uttag av avgifter som, med hänsyn till ansvarsfördelningen mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, bland annat innebär en mer kostnadseffektiv verksamhet och en mer förutsägbar avgiftssättning för sakägare, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redovisa konsekvenserna av de förslag som lämnas. Det innefattar bland annat konsekvenser för fastighetsägare och samhällsplanering. Utredaren ska redogöra för förslagens samhällsekonomiska effekter. Om förslagen kan förväntas leda till offentligfinansiella kostnader, ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Om något av förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen, ska utredaren redovisa de särskilda avvägningar som lett fram till förslagen.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med myndigheter och andra aktörer som kan antas bli berörda av förslagen och övervägandena. Bland dessa kan särskilt nämnas Lantmäteriet, Konkurrensverket, Upphandlingsmyndigheten, de kommunala lantmäterimyndigheterna och SKR.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2025.

(Landsbygds- och infrastrukturdepartementet)

Aktörer som har bidragit till utredningens arbete

- Akademiska Hus AB
- Atrium Ljungberg AB
- Einar Mattsson AB
- Ekonomistyrningsverket
- Fastighetsägarna
- Fortifikationsverket
- Försvarsmakten
- Jernhusen AB
- JM AB
- Kommunala lantmäterimyndigheten i Göteborgs kommun
- Kommunala lantmäterimyndigheten i Lunds kommun
- Kommunala lantmäterimyndigheten i Nacka kommun
- Kommunala lantmäterimyndigheten i Sandvikens kommun
- Kommunala lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun
- Lantmäteriet
- Mark- och miljööverdomstolen i Svea hovrätt
- Nätverket för bostadsutvecklarnas bolagslantmätare
- Nätverket för kommuner med kommunala lantmäterimyndigheter
- Riksförbundet enskilda vägar

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

- Rikshem AB
- Statens fastighetsverk
- Styrgruppen för samverkan om ett framtida tekniskt handläggningsstöd till förrättningsverksamhet
- Sveriges Kommuner och Regioner
- Säkerhetspolisen
- Trafikverket
- Upphandlingsmyndigheten
- Vesterlins & Co AB

Statistik om förrättningsverksamhet

Inledning

I denna bilaga presenteras statistik om förrättningsverksamheten i Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna för år 2024. Statistiken avser antal ärenden, handläggningstider, antal fakturor, antal årsarbetskrafter och avgiftsintäkter i Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet.

I bilagan presenteras också uppgifter om Lantmäteriets användning av anslagsmedel i Lantmäteriets verksamhetsområde Fastighetsbildning och uppgifter om ekonomiska medel som ges från kommuner till kommunala lantmäterimyndigheter.

I slutet av bilagan beskrivs fastighetsbildningsverksamheten utifrån ett samhälls- och medborgarperspektiv bland annat mot bakgrund av folkmängd per kommun, ägande av fastigheter och fastigheternas belägenhet i landet.

2024 års nyckeltal avseende förrättningsverksamhet i hela landet

Statistik utifrån nyckeltal som beskriver Lantmäteriets och de kommunala lantmäterimyndigheternas verksamhet för år 2024 finns i rapporten *Nyckeltal för Sveriges lantmäterimyndigheter 2024* (Lantmäteriets diarienummer LM2025/020960). Nyckeltalen i rapporten har tagits fram av Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna.

Ärendestatistiken i rapporten är fördelad utifrån sju ärendekategorier (i rapporten kallade kundbehov). Dessa är privat bostadsbyggande, privat mark- och fastighetsutveckling, kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling, jord- och skogsbruk, sam-

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

hällsservice, infrastruktur samt fastighetssamverkan och gemensamt nyttjande. Den sistnämnda kategorin finns i två underkategorier, där den ena avser ärenden som handläggs genom förrättning. Den andra underkategorin gäller främst ändring av andelstal i en gemensamhetsanläggning, vilket sker genom ett enklare förfarande. Lantmäterimyndigheten ska i vissa sådana fall endast registrera den andelstalsändring som en berörd samfällighetsförenings styrelse har beslutat om. I andra sådana fall ska lantmäterimyndigheten först godkänna en överenskommelse om andelstal och sedan registrera dessa.

Nyckeltalen i rapporten baseras på uppgifter som Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna har samlat in på olika sätt vilket kan ha påverkat redovisningen av nyckeltalen. Enligt nyckeltalsrapporten hämtades Lantmäteriets statistik från ett internt informationssystem medan de kommunala lantmäterimyndigheterna gjorde olika manuella redovisningar. Sammanställningen av samtliga lantmäterimyndigheters uppgifter i nyckeltasrapporten gjordes av Sveriges kommuner och regioner.

Utredningen har även tagit fram kompletterande uppgifter från de kommunala lantmäterimyndigheterna bland annat om överklaganden. Därutöver har utredningen inhämtat statistik från fastighetsregistret (senaste uppgifterna var från augusti 2024).

Lantmäteriets förrättningsverksamhet

Antal ärenden och handläggningstider i Lantmäteriets förrättningsverksamhet

År 2024 inkom det cirka 9 600 förrättningsärenden till Lantmäteriet. Cirka 13 300 ärenden avslutades. Medelvärdena för handläggningstiden varierade totalt sett mellan 16 och 104 veckor. Medianvärdena för handläggningstid varierade totalt sett mellan 10 och 65 veckor. Andelen överklagade ärenden var 4,3 procent och av dessa ärenden återförvisades 9,4 procent. Totalt sett återförvisades alltså knappt 0,4 procent av alla ärenden.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Förrättningsärenden som har lämnats över från kommunala lantmäterimyndigheter till Lantmäteriet

I augusti år 2024 fanns hos Lantmäteriet 265 pågående ärenden som berörde fastigheter i en kommun med kommunal lantmäterimyndighet. En del av dessa ärenden hade lämnats över från en kommunal lantmäterimyndighet för handläggning hos Lantmäteriet med stöd av 5 § lagen om kommunal lantmäterimyndighet. Andra ärenden hade inkommit till Lantmäteriet direkt. Lantmäteriet kommunicerade i dessa fall med de berörda kommunala lantmäterimyndigheterna om var handläggningen skulle ske. Majoriteten (55 procent) av de 265 ärendena rörde ärendekategorin infrastruktur.

År 2024 avslutade Lantmäteriet totalt 149 ärenden som berörde fastigheter i en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet.

De kommunala lantmäterimyndigheterna brukar i samband med Lantmäteriets tillsyn ange hur många ärenden som har lämnats över till Lantmäteriet. Utifrån Lantmäteriets tillsynsprotokoll för åren 2021–2023 har utredningen kunnat utläsa att de flesta kommunala lantmäterimyndigheter (28 av 40) lämnade över ärenden till Lantmäteriet. Av dessa 28 överlämnade 18 kommunala lantmäterimyndigheter upp till 2 ärenden per kommunal lantmäterimyndighet och år till Lantmäteriet, 9 kommunala lantmäterimyndigheter överlämnade mellan 3 och 5 ärenden var och 1 kommunal lantmäterimyndighet överlämnade 12 ärenden.

De uppgifter som de kommunala lantmäterimyndigheterna har lämnat vid tillsynen tyder på att främst två typer av ärenden har överlämnats till Lantmäteriet. Det handlade oftast om att någon sakägare hade begärt överlämningen med hänvisning till att kommunen var sakägare, eller att förrättningsåtgärden berörde flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, det vill säga ärenden som överlämnats enligt 5 § första stycket 1 eller 2 punkten lagen om kommunal lantmäterimyndighet.

Antal fakturor

De senaste fem åren har Lantmäteriet skickat ut i genomsnitt cirka 55 000 fakturor per år. Det gäller både delfakturor och slutfakturor. Ett ärende kan innehålla flera fakturor beroende på antal sakägare

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

och om det skickas både delfakturor och slutfakturor. Andelen överklagade fakturor år 2024 var 1,6 procent.

Antal förrättningslantmätare

I juni år 2024 hade Lantmäteriet 502 förrättningslantmätare. Anställning som förrättningslantmätare har fem tjänstebenämningar nämligen förrättningslantmätare, förrättningslantmätare beredande, förrättningslantmätare erfaren, förrättningslantmätare senior och förrättningslantmätare specialist. Ungefär hälften av de 502 förrättningslantmätarna hade tjänstebenämningen erfaren, specialist eller senior. Lantmäteriets övriga anställda inom förrättningsverksamheten var 433 personer (bland annat personal som utför till exempel mätningstekniska eller administrativa uppgifter).

Antal årsarbetskrafter i förrättningsverksamhet

År 2024 hade i genomsnitt Lantmäteriet 568 årsarbetskrafter i förrättningsverksamhet och i genomsnitt 841 årsarbetskrafter totalt inom verksamhetsområdet Fastighetsbildning.

Avgiftsintäkter i förrättningsverksamhet

Lantmäteriets intäkter i förrättningsverksamhet år 2024 var 1 022,4 miljoner kronor från avgifter. De totala kostnaderna i förrättningsverksamhet uppgick till 1 018,1 miljoner kronor (se Lantmäteriets årsredovisning 2024 s. 77).

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Kommunala lantmäterimyndigheters förrättningsverksamhet

Antal ärenden och handläggningstider i de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet

År 2024 inkom det totalt 3 641 ärenden till de kommunala lantmäterimyndigheterna. Medelvärdena för handläggningstiden varierade totalt sett mellan 26 och 106 veckor. Medianvärdena för handläggningstiden varierade totalt sett mellan 14 och 91 veckor.

År 2024 avslutades totalt 4 107 ärenden hos de kommunala lantmäterimyndigheterna. Andelen överklagade ärenden var 2,7 procent. I fråga om återförvisade ärenden finns ingen uppgift om andelen av de överklagade ärendena. Den uppgift som finns är att totalt 24 ärenden återförvisades till de kommunala lantmäterimyndigheterna 2024. Ärenden som återförvisades år 2024 kan ha överklagats före 2024. En uppskattning baserad på att 2023 års avslutade ärenden är inkluderade innebär att den ungefärliga andelen återförvisade ärenden var knappt 0,6 procent av de avslutade ärendena.

Antal fakturor

Det totala antalet utställda fakturor från de kommunala lantmäterimyndigheterna år 2024 var 9 278. Antalet utställda fakturor per myndighet varierade från 24 till 648. Exempelvis ställde 13 kommunala lantmäterimyndigheter ut färre än 100 fakturor, medan 12 kommunala lantmäterimyndigheter ställde ut fler än 300 fakturor.

Utredningen har inte kunnat få fram uppgifter om antal överklagade fakturor för år 2024, men för år 2023 var andelen överklagade fakturor 0,5 procent sett till det totala antalet utställda fakturor som det året var 8 293.

Antal förrättningslantmätare

I september 2024 fanns för de kommunala lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet totalt 443 tillsvidareanställda. Av dessa hade 76 procent befogenhet att besluta i förrättningsärenden. De

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

övriga personerna hade framför allt administrativa eller mätningstekniska arbetsuppgifter.

Antal årsarbetskrafter i förrättningsverksamhet

De kommunala lantmäterimyndigheterna hade totalt 335 årsarbetskrafter inom förrättningsverksamheten under år 2024. Antalet årsarbetskrafter gäller arbetstagare som var organisatoriskt placerade vid den kommunala lantmäterimyndigheten och som handlade ärenden i förrättningsverksamhet.

En kommunal lantmäterimyndighet (Göteborg) hade 25 årsarbetskrafter.

Nio kommunala lantmäterimyndigheter hade mellan 10 och 22 årsarbetskrafter (Nacka, Norrköping, Skellefteå, Stockholm, Sundsvall, Uppsala, Varberg, Västerås och Örnsköldsvik).

Nitton kommunala lantmäterimyndigheter hade mellan 5 och 9 årsarbetskrafter (Borås, Eskilstuna, Gävle, Halmstad, Haninge, Huddinge, Hässleholm, Jönköping, Kalmar, Kristianstad, Linköping, Motala, Skövde, Uddevalla, Umeå, Vänersborg, Växjö, Örebro, Östersund).

Elva kommunala lantmäterimyndigheterna hade mellan 2 och 4 årsarbetskrafter (Helsingborg, Karlskoga, Karlstad, Landskrona, Lund, Malmö, Mölndal, Sandviken, Södertälje, Trollhättan och Täby).

Utöver de årsarbetskrafter som har redovisats hade 24 av de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna tillgång till anställda inom kommunen som arbetade helt eller delvis inom den kommunala lantmäterimyndigheten men var organisatoriskt placerade inom kommunen och utförde arbete där. Dessa medarbetare utförde visst arbete inom den kommunala lantmäterimyndigheten exempelvis genom att utföra mätningstekniska eller administrativa uppgifter. För 12 av de kommunala lantmäterimyndigheterna motsvarade dessa medarbetares arbete mellan 0,1 och 0,6 årsarbetskrafter. För de övriga 12 kommunala lantmäterimyndigheterna motsvarade dessa medarbetares arbete mellan 1,0 och 2,0 årsarbetskrafter.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Avgiftsintäkter i förrättningsverksamhet

Alla kommunala lantmäterimyndigheter utom en anger att de förrättningsavgifter som debiteras sakägarna täcker den kommunala lantmäterimyndighetens direkta och indirekta kostnader kopplade till förrättningsverksamheten (september 2024). Den återstående kommunala lantmäterimyndigheten anger att den bristande kostnadstäckning som finns beror på att myndigheten tidigare har erbjudit fast avgift för många förrättningar som sedan blivit dyrare än beräknat på grund av den allmänna kostnadsutvecklingen i kombination med långa kötider. Myndigheten anger att deras kalkyler för framtiden tyder på full kostnadstäckning.

Följande uppgifter om de kommunala lantmäterimyndigheternas avgiftsintäkter i förrättningsverksamhet har utredningen inhämtat genom en enkät till de 40 kommunala lantmäterimyndigheterna. Uppgifterna avser avgiftsintäkter för 2024.

De totala avgiftsintäkterna i förrättningsverksamhet för samtliga kommunala lantmäterimyndigheter var 282,6 miljoner kronor.

De kommunala lantmäterimyndigheterna som hade högst avgiftsintäkter i förrättningsverksamheten var de kommunala lantmäterimyndigheterna i Göteborgs kommun (24,9 miljoner kronor), Uppsala kommun (22,9 miljoner kronor), Stockholms kommun (15,1 miljoner kronor) och Nacka kommun (12,5 miljoner kronor).

De kommunala lantmäterimyndigheterna med lägre avgiftsintäkter i förrättningsverksamheten än 3 miljoner kronor var den kommunala lantmäterimyndigheten i Helsingborgs kommun, Karlskoga kommun, Landskrona kommun, Motala kommun, Mölndals kommun, Sandvikens kommun, Skövde kommun, Vänersborgs kommun och Örnsköldsviks kommun.

De totala kostnaderna i förrättningsverksamheten uppgick år 2024 totalt till cirka 293,6 miljoner kronor.

Lantmäteriets användning av anslagsmedel inom myndighetens verksamhetsområde Fastighetsbildning

År 2024 använde Lantmäteriet totalt 45 miljoner kronor av myndighetens anslagsmedel i Lantmäteriets verksamhetsområde Fastighetsbildning. Den anslagsfinansierade verksamheten gäller arkivhållning, informationsförvaltning, kvalitetsförbättring i fastighetsregistret,

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

allmän rådgivning och stöd, tillhandahållande av offentliga handlingar, yttranden, arbete med författningsutveckling, forskning och viss registrering av uppgifter i fastighetsregistret.

Av anslagsmedlen användes 6,8 miljoner kronor för arkivhållning som till exempel avser viss generell dokumenthantering som rättning av akter, kompletterande skanning av handlingar, framtagande av rutiner och handledningar för arkivhållning.

För informationsförvaltning som avser övergripande informationssäkerhetsarbete med informationsmängder som verksamhetsområdet Fastighetsbildning är informationsägare av enligt Lantmäteriets arbetsordning, användes 2,4 miljoner kronor.

För kvalitetsförbättring i fastighetsregistret användes 10,3 miljoner kronor. Verksamheten avser åtgärder för att höja kvaliteten i fastighetsregistret, framtagande av metodstöd och bemanning för att utföra vissa kvalitetshöjande insatser.

För stöd och rådgivning användes 1,8 miljoner kronor. Verksamheten avser stöd och rådgivning till allmänheten, organisationer, kommunala och statliga myndigheter i allmänhet, samverkan med kommuner om kommunala förrättningsförberedelser och bemanning av stöd till Lantmäteriets kundcenter i komplexa frågor som är av fastighetsbildningskaraktär.

För tillhandahållande av offentliga handlingar inom verksamhetsområdet Fastighetsbildning användes 3,9 miljoner kronor.

För yttranden till regeringen, domstolar och andra myndigheter användes 17,6 miljoner kronor. Kostnaderna avsåg också arbete med regleringsbrevs- och regeringsuppdrag som gällde verksamhetsområdet.

För Lantmäteriets arbete som innebär författningsutveckling som avser arbete med att bereda och ta fram förslag på författningsutveckling inom fastighetsbildningsområdet användes 1 miljon kronor.

För finansiering av forskning inom fastighetsbildningsområdet enligt 5 § 9 förordning med instruktion för Lantmäteriet användes 1,6 miljoner kronor.

För registrering av andra myndigheters beslut om planer och bestämmelser i fastighetsregistret användes 7 miljoner kronor. Denna registreringsverksamhet har enligt Lantmäteriet delvis finansierats med anslagsmedel under åren 2023 och 2024, men från år 2025 kommer verksamheten finansieras helt med avgiftsintäkter.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Ekonomiska medel från kommuner till kommunala lantmäterimyndigheter

Mer än hälften (25 av 40) av de kommunala lantmäterimyndigheterna uppger att myndigheten får ekonomiska medel från den egna kommunen för att täcka kostnader för service till allmänheten enligt förvaltningslagen, kostnader för planregistrering i fastighetsregistret, yttrandeskyldighet enligt plan- och bygglagen samt förvaltningsövergripande kostnader (till exempel lokalkostnader och it-kostnader) som hänförs till sådan verksamhet. Det handlar alltså om olika författningsreglerade skyldigheter som inte finansieras genom avgifter.

År 2024 fick de kommunala lantmäterimyndigheterna totalt cirka 28,8 miljoner kronor från kommunerna för genomförande av den beskrivna verksamheten. Elva av de kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter från den egna kommunen var under 1 miljon kronor per kommunal lantmäterimyndighet. Tolv av de övriga kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter var mellan 1 och 2 miljoner kronor per kommunal lantmäterimyndighet. De återstående två kommunala lantmäterimyndigheternas intäkter var mellan 3 och 4 miljoner kronor.

Därutöver har 17 kommunala lantmäterimyndigheter uppgett att de får ekonomiska medel, som inte är avgifter, från den egna kommunen för att täcka kostnader i den kommunala lantmäterimyndighetens uppdragsverksamhet. Exempelvis är det kostnader i kommunens planeringsverksamhet, digitalisering av äldre detaljplaner och arbete med grundkartor. Nio av dessa kommunala lantmäterimyndigheter har under 1 miljon kronor i sådana intäkter för respektive kommunal lantmäterimyndighet från den egna kommunen. De övriga kommunala lantmäterimyndigheterna har mellan 1 och 2,5 miljoner kronor per kommunal lantmäterimyndighet. Enligt uppgift från flera kommunala lantmäterimyndigheter har det varit svårt att ta fram exakta uppgifter om vilka kostnader som täcks av ekonomiska medel som betalas av kommunen vilket innebär att de angivna beloppen i vissa fall kan vara en uppskattning.

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån ett samhälls- och medborgarperspektiv

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån indelning i kommuner

Lantmäteriet svarar för handläggning av ärenden i fastighetsbildningsverksamheten i 250 av landets kommuner. Fastighetsbildningsverksamheten genomförs vid 49 lantmäterikontor. De kommunala lantmäterimyndigheterna svarar för handläggning av ärenden i fastighetsbildningsverksamheten i 40 kommuner med undantag för vissa kategorier av ärenden som enligt bestämmelser i lagen om kommunal lantmäterimyndighet ska överlämnas till Lantmäteriet.

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån folkmängd per kommun

Sammanlagt bor cirka 50 procent av landets befolkning i de 250 kommuner där Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten. Återstående cirka 50 procent av landets befolkning bor i de 40 kommuner där en kommunal lantmäterimyndighet svarar för fastighetsbildningsverksamheten.

Sveriges 20 största kommuner, med en folkmängd på över 100 000 invånare, är kommuner med kommunala lantmäterimyndigheter (Sveriges officiella statistik om folkmängd per kommun, december 2024).

Av Sveriges 31 mellanstora kommuner, med en folkmängd på 50 000 till 100 000, svarar Lantmäteriet för fastighetsbildningsverksamhet i 15 av dessa kommuner och de kommunala lantmäterimyndigheterna i 16 av dessa kommuner.

Av de 38 mellansmå kommunerna, med en folkmängd på 30 000 till 50 000 invånare, svarar Lantmäteriet för fastighetsbildningsverksamhet i 33 och de kommunala lantmäterimyndigheterna i fem kommuner.

Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten i de återstående 202 kommunerna, som alla har färre än 30 000 invånare.

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån antal fastigheter och landyta

Alla Sveriges cirka 3,3 miljoner fastigheter har en totalareal (främst landyta) på cirka 36 miljoner hektar. Omkring 2,3 miljoner fastigheter ligger i kommuner där Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten vilket motsvarar cirka 86,7 procent av de samlade fastigheternas totalareal.

Omkring 1 miljon fastigheter ligger i kommuner där en kommunal lantmäterimyndighet svarar för fastighetsbildningsverksamheten i kommunen med undantag för vissa typer av lantmäteriförrättningar, vilket motsvarar cirka 13,3 procent av de samlade fastigheternas totalarea.

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån fastighetsägande och tomträttsinnehav

Inskrivning av äganderätt till fast egendom, det vill säga lagfart, görs i fastighetsregistret. Det finns totalt cirka 5,1 miljoner lagfarna ägare. Omkring 3,5 miljoner lagfarna ägare äger fastigheter som omfattas av Lantmäteriets fastighetsbildningsverksamhet. De lagfarna ägarna är privatpersoner (85 procent), aktiebolag (6 procent), staten genom fastighetsförvaltande myndigheter (5 procent) och övriga organisationer (4 procent).

I kommuner med en kommunal lantmäterimyndighet finns 1,6 miljoner lagfarna ägare. De lagfarna ägarna är privatpersoner (83 procent), aktiebolag (7 procent), myndigheter (6 procent) och övriga organisationer (4 procent).

Det finns totalt cirka 48 000 fastigheter som är upplåtna med tomträtt. Omkring 14 000 fastigheter som är upplåtna med tomträtt ligger i kommuner där Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten. Antalet tomträtter varierar mellan dessa kommuner, från enstaka till cirka 2 200 i Kiruna. I de kommuner där Lantmäteriet svarar för förrättningsverksamheten finns det totalt cirka 22 000 tomträttsinnehavare.

Omkring 34 000 fastigheter som är upplåtna med tomträtt ligger i kommuner där en kommunal lantmäterimyndighet svarar för fastighetsbildningsverksamheten. Antalet tomträtter i dessa kommuner varierar från enstaka till cirka 10 000 både i Stockholm och

18/26 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen - KS-2025/01015-4 Svar på remiss: En bättre organisering av fastighetsbildningen : en-battre-organisering-av-fastighetsbildningsverksamheten-sou-202598

i Göteborg. I en kommun med en kommunal lantmäterimyndighet finns inga tomträtter. I de kommuner där en kommunal lantmäterimyndighet svarar för förrättningsverksamhet finns det totalt cirka 50 000 tomträttsinnehavare.

Fastighetsbildningsverksamhet utifrån antal samfälligheter och gemensamhetsanläggningar

En samfällighet är mark som hör till flera fastigheter gemensamt enligt 1 kap. 3 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Inom det totala fastighetsbeståndet finns det cirka 71 300 samfälligheter med en totalareal på cirka 1 miljon hektar. Cirka 52 800 samfälligheter är registrerade inom kommuner där Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten, vilket motsvarar cirka 93 procent av samtliga samfälligheters totalareal. De återstående cirka 18 500 samfälligheterna är registrerade inom kommuner med en kommunal lantmäterimyndighet vilket motsvarar cirka 7 procent av totalarealen för alla samfälligheter.

En gemensamhetsanläggning är en anläggning som är gemensam för flera fastigheter och som tillgodoser ändamål av stadigvarande betydelse för dem, se 1 § anläggningslagen (1973:1149).

Det finns totalt cirka 110 000 gemensamhetsanläggningar varav cirka 67 procent ligger i kommuner där Lantmäteriet svarar för fastighetsbildningsverksamheten och återstående cirka 33 procent inom kommuner där kommunala lantmäterimyndigheter svarar för fastighetsbildningsverksamheten.

Statens offentliga utredningar 2025

Kronologisk förteckning

1. Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Ju.
2. Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. Ju.
3. Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskattereglerna. Fi.
4. Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. Fi.
5. Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. LI.
6. Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. Fö.
7. Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. KN.
8. Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. U.
9. På språklig grund. U.
10. En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. S.
11. Straffbarhetsåldern. Ju.
12. AI-kommissionens Färdplan för Sverige. Fi.
13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. Fi.
14. En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. KN.
15. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare. Volym 1 och 2. S.
16. Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. Ju.
17. Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. LI.
18. Ett likvärdigt betygssystem. Volym 1 och 2. U.
19. Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. U.
20. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. Fi.
21. Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). KN.
22. Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. KN.
23. Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. Ju.
24. Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. Ku.
25. Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. A.
26. Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. U.
27. En socionomutbildning i tiden. U.
28. Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. A.
29. Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. A.
30. Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. Fi.
31. Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. Ju.
32. Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. LI.
33. Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. Ju.
34. Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. Ju.
35. Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. A.

36. Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. UD.
37. Skärpta villkor för friskolesektorn. U.
38. Att omhänderta barn och unga. S.
39. Digital teknik på lika villkor. En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. S.
40. Säkrare tivoli. Ju.
41. Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. S.
42. Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. Ju.
43. Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. S.
44. Förbättrat stöd i skolan. U.
45. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. Ju.
46. Tryggare idrottsarrangemang. Ju.
47. Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? KN.
48. Stärkt pandemiberedskap. S.
49. Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Ju.
50. En ny nationell myndighet för viltförvaltning. LI.
51. Bättre förutsättningar för klimatanpassning. KN.
52. Ökad insyn i politiska processer. Ju.
53. Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. S.
54. Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. Ju.
55. En reformerad samhällsorientering för bättre integration. A.
56. Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. Ju.
57. Polisiär beredskap i fred, kris och krig. Ju.
58. En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. LI.
59. Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. Ju.
60. En starkare fondmarknad. Fi.
61. Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. Volym 1 och 2. S.
62. Ansvaret för hälso- och sjukvården. Volym 1 Bedömningar och förslag. Volym 2 Underlagsrapporter. S.
63. Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov. S.
64. En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan – för ökad effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft. LI.
65. En mer flexibel hyresmarknad. Ju.
66. En straffreform. Volym 1, 2, 3 och 4. Ju.
67. Arlanda – en viktig port för det svenska välståndet. Åtgärder som stärker konkurrenskraften för Arlanda flygplats. LI.
68. Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap. KN.
69. Effektivare samverkan för djur- och folkhälsa. LI.
70. Längre liv, längre arbetsliv – förlängd rätt att kvarstå i anställningen. A.
71. Fortsatt utveckling av en nationell läkemedelslista – en del i en ny nationell infrastruktur för datadelning. Del 1 och 2. S.
72. Verktyg för en mer likvärdig resursfördelning till skolan. U.
73. En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv. A.
74. Ny reglering för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. A.
75. Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning. Fi.
76. Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap. A.
77. En översyn av den statliga lönegarantin. A.
78. En reformerad underrättelseverksamhet. Fö.
79. Samlade förmågor för ökad cybersäkerhet. Fö.

80. Koordinatbestämda fastighetsgränser. Ju.
81. En ny organisation av ekobrottsbekämpningen. Ju.
82. Sysselsättning och boende på landsbygden – Juridiska personers förvärv av jordbruksmark och en effektiv tillämpning av glesbygdsbestämmelserna. LI.
83. Ett nationellt förbud mot tiggeri. Ju.
84. Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård. S.
85. Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik. LI.
86. Redo! En utredning om personalförsörjningen av det militära försvaret. Fö.
87. Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel. Ju.
88. Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten. KN.
89. En moderniserad fiskelagstiftning. Volym 1 och 2. LI.
90. Förmedling av post till personer med skydd i folkbokföringen. Fi.
91. Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor. Ju.
92. En kulturkanon för Sverige. Ku.
93. En robust skogspolitik för aktivt skogsbruk. Del 1 och 2. LI.
94. En säkrare utrikesförvaltning. UD.
95. Skärpta villkor för anhöriginvandring. Ju.
96. Fler möjligheter till ökat välstånd. Fi.
97. Krishantering och ändrade rörelseregler för försäkringsföretag. Volym I, II, III & IV. Fi.
98. En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten. LI.

Statens offentliga utredningar 2025

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. [25]

Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. [28]

Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. [29]

Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. [35]

En reformerad samhällsorientering för bättre integration. [55]

Längre liv, längre arbetsliv – förlängd rätt att kvarstå i anställningen. [70]

En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv. [73]

Ny reglering för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. [74]

Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap. [76]

En översyn av den statliga lönegarantin. [77]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskattereglerna. [3]

Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. [4]

AI-kommissionens Färdplan för Sverige. [12]

En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. [13]

Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. [20]

Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. [30]

En starkare fondmarknad. [60]

Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning. [75]

Förmedling av post till personer med skydd i folkbokföringen. [90]

Fler möjligheter till ökat välstånd. [96]

Krishantering och ändrade rörelseregler för försäkringsföretag. Volym I, II, III & IV. [97]

Försvarsdepartementet

Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. [6]

En reformerad underrättelseverksamhet. [78]

Samlade förmågor för ökad cybersäkerhet. [79]

Redo! En utredning om personalförsörjningen av det militära försvaret. [86]

Justitiedepartementet

Skärpta krav för svenskt medborgarskap. [1]

Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. [2]

Straffbarhetsåldern. [11]

Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. [16]

Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. [23]

Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. [31]

Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. [33]

Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. [34]

Säkrare tivoli. [40]

Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. [42]

Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. [45]

Tryggare idrottsarrangemang. [46]

Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. [49]

Ökad insyn i politiska processer. [52]

Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. [54]

Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. [56]

Polisiär beredskap i fred, kris och krig. [57]

Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. [59]

En mer flexibel hyresmarknad. [65]

En straffreform. Volym 1, 2, 3 och 4. [66]

Koordinatbestämda fastighetsgränser. [80]

En ny organisation av ekobrotts-bekämpningen. [81]

Ett nationellt förbud mot tiggeri. [83]

Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel. [87]

Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor. [91]

Skärpta villkor för anhöriginvandring. [95]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. [7]

En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. [14]

Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändnings-sektorn (LULUCF). [21]

Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. [22]

Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? [47]

Bättre förutsättningar för klimatanpassning. [51]

Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap. [68]

Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten. [88]

Kulturdepartementet

Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. [24]

En kulturkanon för Sverige. [92]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. [5]

Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. [17]

Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. [32]

En ny nationell myndighet för viltförvaltning. [50]

En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. [58]

En ny kontrollorganisation i livsmedels-kedjan – för ökad effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft. [64]

Arlanda – en viktig port för det svenska välståndet. Åtgärder som stärker konkurrenskraften för Arlanda flygplats. [67]

Effektivare samverkan för djur- och folkhälsa. [69]

Sysselsättning och boende på landsbygden – Juridiska personers förvärv av jordbruksmark och en effektiv tillämpning av glesbygdsbestämmelserna. [82]

Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik. [85]

En moderniserad fiskelagstiftning. Volym 1 och 2. [89]

En robust skogspolitik för aktivt skogsbruk. Del 1 och 2. [93]

En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten. [98]

Socialdepartementet

En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. [10]

Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare Volym 1 och 2. [15]

Att omhänderta barn och unga. [38]

Digital teknik på lika villkor. En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. [39]

Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. [41]

Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. [43]

Stärkt pandemiberedskap. [48]

Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. [53]

Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. Volym 1 och 2. [61]

Ansvaret för hälso- och sjukvården. Volym 1 Bedömningar och förslag. Volym 2 Underlagsrapporter. [62]

Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov. [63]

Fortsatt utveckling av en nationell läkemedelslista – en del i en ny nationell infrastruktur för datadelning. Del 1 och 2. [71]

Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård. [84]

Utbildningsdepartementet

Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. [8]

På språklig grund. [9]

Ett likvärdigt betygssystem Volym 1 och 2. [18]

Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. [19]

Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. [26]

En socionomutbildning i tiden. [27]

Skärpta villkor för friskolesektorn. [37]

Förbättrat stöd i skolan. [44]

Verktyg för en mer likvärdig resursfördelning till skolan. [72]

Utrikesdepartementet

Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. [36]

En säkrare utrikesförvaltning. [94]

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2026-02-03

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/01091

Remiss: Regional handlingsplan för elektrifiering

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att godkänna yttrandet enligt tjänsteskrivelsen.

Ärendebeskrivning

Länsstyrelsen Västerbotten har, på uppdrag av regeringen, tagit fram en regional handlingsplan för elektrifiering och är en del av den nationella energiomställning som syftar till att fasa ut användningen av fossila bränslen för att stoppa den globala uppvärmningen. Handlingsplanen har tagits fram efter dialog och samtal med en mängd aktörer i länet och har utformats som ett kunskapsunderlag och handlingsplan med åtgärder i ett. Remissdokumentet ” Handlingsplan för elektrifiering” syftar till att skapa förutsättningar för att genomföra elektrifieringen, på ett sådant sätt att Västerbotten bidrar till att nå klimatmålen inom uppsatta tidsramar, och samtidigt skapar lokal och regional nytta.

Syftet med handlingsplanen är att skapa gemensamma förutsättningar för genomförandet av elektrifieringen i Västerbotten genom att fungera som ett regionalt kunskapsunderlag och en samverkansplattform, som ger överblick över nuläge, behov, målkonflikter och aktörernas roller, samt ger riktning för regionala insatser utan att vara bindande för kommuner eller andra aktörer.

Handlingsplanen innehåller två delar:

1. Kunskapsunderlag
   Innehåller policy med vikt för elektrifiering i Västerbotten, nulägesbilder av elproduktion, elanvändning och växthusgasutsläpp samt information om elnät och eleffektanvändning. Det tar också upp markanvändningsfrågor, drivkrafter till elektrifiering samt utmaningar och målkonflikter.
2. Åtgärder och rekommendationer delar upp förslag på åtgärder på nationell, regional och lokal nivå. Åtgärderna i handlingsplanen fokuserar främst på regional samverkan, samordning och kunskapsuppbyggnad, där Länsstyrelsen ska stödja kommuner och

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01091

andra aktörer genom gemensamma plattformar, dialoger samt framtagande och spridning av faktaunderlag, medan konkreta investeringar och genomförande i huvudsak ligger hos kommuner, näringsliv och statliga aktörer.

Yttrandet har tagits fram i samarbete med Umeå energi, INAB, Umeå Hamn AB och Strategisk utveckling.

Beslutsunderlag

Yttrande Umeå kommun
Handlingsplan för elektrifiering i Västerbotten Yttrande Umeå kommun, filnamn

Beredningsansvariga

Erik Eklund, Strategisk utveckling
Ebba Sundström, Strategisk utveckling
Lars Mikaelsson, Umeå Energi
Katharina Radloff, Strategisk utveckling
Lina Samuelsson, INAB, Umeå hamn.

Beslutet ska skickas till

Remissvar skickas till vasterbotten@lansstyrelsen.se senast den 27 februari 2026. Ange diarienummer: 8756-2024.

Erik, Eklund
Utvecklingsstrateg

Erik Eklund

UMEÅ KOMMUN

Yttrande

2026-01-29 Dnr: KS-2025/01091

Länsstyrelsen i Västerbotten
Storgatan 71 B
901 86 UMEÅ

Remiss: Regional handlingsplan för elektrifiering

(Vanja Östman)
(Befattning: Hållbarhetschef)

Erik Eklund

Förslag till yttrande

Umeå kommun – Remissvar: Handlingsplan för elektrifiering i Västerbottens län

Umeå kommun i samarbete med Umeå energi, Umeå Hamn AB och INAB välkomnar Länsstyrelsen Västerbottens initiativ att ta fram en regional handlingsplan för elektrifiering. Kommunen delar bedömningen att elektrifieringen är avgörande för att nå klimatmålen och möjliggöra fortsatt regional utveckling.

Samtidigt bedömer Umeå kommun, mot bakgrund av analyser och dialoger inom den kommunala organisationen, att dokumentet i sin nuvarande form inte fungerar som en faktisk handlingsplan. Handlingsplanen utgör ett mycket gediget och väl underbyggt kunskapsunderlag, men saknar tillräcklig skärpa vad gäller prioriteringar, ansvarsfördelning, tidsperspektiv och uppföljning för att ge tydlig vägledning i genomförandefasen.
Mot bakgrund av ovanstående föreslås att dokumentet antingen:

- omarbetas till en verklig handlingsplan med skarpare styrning, eller
- byter rubricering och tydligt definieras som ett kunskaps- och samverkansunderlag med inriktning på processledning.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Strategisk utveckling

Erik Eklund

erik.eklund@umea.se

Synpunkter kopplat till remissfrågorna

1. Samverkansplattformar som bör nämnas

Umeå kommun instämmer i att befintliga samverkansplattformar är centrala för genomförandet av elektrifieringen och ser positivt på att dessa lyfts i handlingsplanen. Kommunen vill särskilt föreslå att följande samverkansformer och strukturer tydligare inkluderas/benämns som relevanta i Västerbotten:

- **Umeåregionens gemensamma vindbruksplan** (som viktig mellankommunal struktur för energiproduktion och markanvändningsfrågor).
- **Energi- och klimatrådgivningens regionala nätverk (Västerbotten och Norrbotten)**, med en viktig funktion för kunskapsförmedling till lokala företag samt hushåll/privatpersoner i kommunerna.
- **Umeå klimatfärdplan**, som samlar aktörer och insatser lokalt och kan utgöra en brygga mellan regionala ambitionsnivåer och kommunal genomförandekapacitet.

2. Åtgärder (kapitel 7)

Umeå kommun anser att handlingsplanen utgör ett gediget och faktamässigt välunderbyggt kunskapsunderlag, men har brister i tillgänglighet och genomslagskraft. Läsbarheten är låg för beslutsfattare med begränsad tid, strukturen är tung och prioriteringarna otydliga. Analysen är omfattande, men leder i begränsad utsträckning fram till skarpa vägval. De föreslagna åtgärderna är till stor del process- och samverkansinriktade, vilket gör dem genomförbara inom Länsstyrelsens mandat men samtidigt innebär låg verkningsgrad i relation till den tidspress och de strukturella hinder som präglar elektrifieringen. Sammantaget riskerar rapporten att fungera mer som referensdokument än som ett strategiskt verktyg för att påskynda utvecklingen.
Umeå kommun ser positivt på att handlingsplanen lyfter behovet av samverkan, kunskapsutveckling och gemensam förståelse för elektrifieringens betydelse i Västerbotten. Samtidigt bedöms åtgärdsförslagen i huvudsak visa inriktningar och behovsbeskrivningar, snarare än konkreta åtgärder för genomförande.
Kommunen efterfrågar därför tydligare:

- prioritering (färre, mer styrande åtgärder),
- ansvar och rådighet (vad Länsstyrelsen kan genomföra själv, vad som kräver nationella beslut och vad som förutsätter kommunal medverkan),
- tidshorisont samt
- struktur för uppföljning.

Bland de lokala åtgärderna under 7.3 listas ”Inför miljözoner i städer”. Den högsta miljözonen har hittills inte införts i någon svensk kommun fast lagstiftningen finns sedan 2020. Här skulle det vara hjälpsamt om Länsstyrelsen hjälper till med införandet genom vägledning.
Umeå kommun anser att en åtgärd kopplad till att ta fram en drivmedelsstrategi för Västerbotten vore värdefullt att få ta med i handlingsplanen.

3. Behov av kunskapsunderlag

Umeå kommun ser särskilt behov av kunskapsunderlag som stödjer kommunernas planering och prioriteringar, exempelvis:

- stöd för prioritering mellan olika typer av elanvändning/etableringar,
- vägledning om kommunal rådighet inom PBL, energiplanelag och annan relevant lagstiftning,
- konsekvensanalyser av mark- och samhällspåverkan inklusive målkonflikter,
- praktiska exempel och lärdomar från andra kommuner (även hinder och juridiska svårigheter).

Mot bakgrund av ett mer osäkert geo- och klimatpolitiskt läge, där EU:s styrmedel och industripolitiska prioriteringar kan förändras över tid, är Länsstyrelsens roll som kunskapsöversättare och samlande aktör viktig. Exempel, genom att översätta EU-politik till kommunala konsekvenser, ta fram scenarier, synliggöra målkonflikter och tydliggöra rådighet kan Länsstyrelsen ge kommunerna ökat kunskapsstöd inom flera viktiga områden kopplat till elektrifieringen.

4. Begrepp och förklaringar

Umeå kommun ser positivt på en begreppslista, och föreslår att centrala begrepp i största möjliga mån hanteras på ett sätt som underlättar läsning, exempelvis genom fotnoter eller tidiga förklaringar i texten.

5. Övergripande synpunkter om handlingsplanen

Umeå kommun bedömer att handlingsplanens skulle stärkas genom:

- tydligare koppling mellan identifierade utmaningar (kap. 6) och åtgärder (kap. 7),
- tydligare avsnitt om hur målkonflikter ska hanteras i praktiken (prioritering och avvägningsstöd),
- tydligare beskrivning av Länsstyrelsens mandat och hur myndigheten kan underlätta elektrifieringen
- beredskap och robusthet borde ges ett större och tydligare fokus i handlingsplanen för att säkerställa ett robust elsystem i samband med elektrifieringen av Västerbotten.

Handlingsplanen är tydlig i att Länsstyrelsen ska bevaka statliga intressen, men ger begränsad vägledning kring hur myndigheten aktivt kan och bör avväga mellan konkurrerande statliga intressen för att underlätta elektrifieringen. Målkonflikter mellan klimat- och energimål, biologisk mångfald, rennäring och andra riksintressen synliggörs, men översätts i liten utsträckning till praktiska prioriteringsprinciper eller normativ vägledning. Därmed framgår inte tydligt hur Länsstyrelsen avser att använda sin roll som statens samordnande företrädare för att skapa förutsägbarhet, tydliga prioriteringar och mer ändamålsenliga avvägningar i planerings- och tillståndsprocesser.

Med bakgrund från ovan är ett förslag att lägga till ett avsnitt som tydliggör Länsstyrelsens roll i elektrifieringen i dokumentet samt vilken roll LST har för åtgärder där inte LST är ansvariga, tex tillsyn, rådgivande, kunskapsspridare osv.

6. Faktagranskning av underlaget

Avs 3.3.1
Figur 3.15 ämnar visa på Effektanvändning och nätkapacitet och där författaren försöker framhålla den låga nyttjandegraden i elnäten. Bilden är vilseledande då den maximala nätkapaciteten anges som konstant. Så är inte fallet på regionnät som till stor del består av luftledningar. Dessa har ett starkt temperaturberoende och som under varmare dagar har betydligt lägre överföringsförmåga än det som gäller under kalla dagar. På så sätt följer troligen den lila kurvan den bruna.
Effekttopparna vintertid har en stark koppling till temperaturen och består till stor del av uppvärmning. Dessa toppar kan därför vara svåra att flytta, då alternativet är att dra ner/stänga av värmen inomhus.
Redan idag kan man se tendenser till att det framöver kommer vara effektbehovet under sommaren som kommer vara dimensionerande och inte vintern som det varit historiskt i norr.

Avs 3.3.3 – 3.3.4
Exemplet som tas upp är bra och verklighetstroget. Att kvarter 1 skulle säkra ner efter att dom märkt att dom inte nyttjar effekten fullt ut har Umeå energi än så länge inte varit med om utan man allokerar gärna den möjligheten framöver att kunna nyttja mer än man gör idag.

Det problematiska här är lösningen som ges som förslag, att en dialog med kunden löser dessa utmaningar. Umeå energi har alltid en dialog med kunden i anslutningsskedet om vi ser risken att de bokar upp effekt som de inte kommer ha nytta av. Problemet som vi snarare ser är att kostnaden för detta ”överköp” av effekt är så låg jämfört med byggkostnaden så det finns inget intresse för den typen av dialog eller att gå emot den konstruktör som tagit fram behovet av elförsörjning. Här skulle snarare någon form av standard eller riktlinje för ansluten effekt behövas för att minska dessa överskattade effektbehovsberäkningar.

3.4.1
Här kan även nämnas den intressekonflikt som finns mellan att nyttja elnäten till sin maximala förmåga och att ha en robust nätstruktur som klarar av bortfall av ledningar och enheter vid händelse av krig eller kris.

7. Mindre specifika tillägg/ändringar och struktur

Sida 31: Elproduktion från Kraftvärme bör nämnas i samma stycke som solkraft.

Åtgärder kan lyftas fram tidigare i dokumentet, eventuellt med faktaunderlaget som bilaga.

D.nr. 8756-2024

Handlingsplan för elektrifiering Västerbottens län

Remissversion 2025-12-02

REMISS

Länsstyrelsen
Västerbotten

Innehåll

Sammanfattning 5
1 Inledning 5
1.1 Om Handlingsplan för elektrifiering 5
1.1.1 Syfte och inriktning 6
1.1.2 Målgrupp 6
1.1.3 Disposition 6
1.2 Avgränsning 7
1.2.1 Elektrifiering innebär systemskifte 8
1.2.2 Elektrifieringens andel av klimatomställningen 8
1.2.3 Relationer till andra mål och program 11
1.3 Regional samverkan 11
1.3.1 FREIA 11
1.3.2 Samverkansplattformar 12
1.3.3 Kommunal energiplanering 13
2 Ramar: Omvärld, mål och strategier 14
2.1 Energi- och klimatstrategi för Västerbotten 14
2.1.1 Föregångare i omställningen, för lokal och regional nytta 15
2.1.2 Fokusområden 15
2.2 Regionala utvecklingsstrategin 15
2.3 Policy med vikt för elektrifiering i Västerbotten 16
2.3.1 Sveriges energi- och klimatmål 16
2.3.2 Urfolksrättigheter 18
2.3.3 EU:s energi- och klimatmål 19
2.3.4 Globala mål 25
2.4 Handlingsutrymmet inom ramar och mål 27
3 Nulägesbild 31
3.1 Elproduktion och elanvändning 31
3.1.1 Elproduktion 31
3.1.2 Elanvändning 32
3.2 Energianvändning och växthusgasutsläpp 34
3.2.1 Energianvändning per sektor 34

REMISS

3.2.2 Växthusgasutsläpp per sektor 34
3.2.3 Industrins energianvändning 35
3.2.4 Transportsektorn – energi, fordon och infrastruktur 36
3.2.5 Arbetsmaskiner 43
3.3 Elnät och effekt 44
3.3.1 Effektanvändning 45
3.3.2 Åseleparadoxen 46
3.3.3 Lokala begränsningar i elnätet 47
3.3.4 Uppbokning av effektkapacitet 47
3.3.5 Flexibla avtal 47
3.4 Beredskap 48
3.4.1 Energiberedskap och säkerhetspolitik 48
3.4.2 Klimatanpassning 48
3.4.3 Miljörisker och energiomställning 48
3.5 Energiproduktion och markanvändning 49
3.5.1 Sapmi 49
3.5.2 Naturmiljö och biologisk mångfald 50
3.5.3 Kulturminnen och fornlämningar 50
4 Elektrifiering av befintlig verksamhet 51
4.1 Den avgörande tidsaspekten 51
4.2 Energieffektivisering som stöd för elektrifiering 51
4.3 Verksamheter i Västerbotten som kan elektrifieras 51
4.4 Förutsättningar för elektrifiering 52
4.4.1 Transporter 52
4.4.2 Arbetsmaskiner 52
4.4.3 Industri 53
4.5 God tillgång till el 53
5 Elektrifiering som drivkraft för nyindustrialisering 54
5.1 Elektrifieringen innebär ett systemskifte 54
5.2 Västerbottens potential i systemskiftet till elektrifiering 54
5.3 Kontexten systemomställningen sker inom 54
5.3.1 Regeringens strategi för övre Norrland 55

REMISS

5.3.2 Den internationella kontexten 56
5.4 Regionala och lokala aktörers vägval som samhällsutvecklare 59
6 Utmaningar och målkonflikter 60
6.1 Utmaningar under omställningen 60
6.2 Resonemang kring utmaningar och hur de kan överkommas 64
6.2.1 Markanvändning 64
6.2.2 Nät och effekt 66
6.2.3 Kulturella utmaningar 67
6.2.4 Geopolitik och handelspolitik 67
6.2.5 Tillgång till fordon, farkoster och arbetsmaskiner 67
6.2.6 Teknisk mognad inom industrin 67
6.2.7 Priser på energi och fordon 68
6.2.8 Planera och genomföra under oklara policyförhållanden 69
7 Åtgärder och rekommendationer 71
7.1 Regionala åtgärder 71
7.1.1 Samverkan mellan länets aktörer 71
7.1.2 Kunskap och kompetens 72
7.2 Nationella åtgärder 74
7.3 Lokala åtgärder 74

REMISS

Sammanfattning

Kommer i slutversionen

1 Inledning

1.1 Om Handlingsplan för elektrifiering

Detta är en regional handlingsplan för genomförandet av storskalig elektrifiering av energisystemet. Arbetet med handlingsplanen initierades av regeringen och är en del av en nationell energiomställning som syftar till att fasa ut användningen av fossila bränslen för att stoppa den globala uppvärmningen.

Framtagandet av *Handlingsplan för elektrifiering* har baserats på bidrag från många aktörer. Synpunkter och information har samlats in genom fysiska och digitala workshopar med representanter från statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och civilsamhälle, och konsultationer har hållits med samiska företrädare. Handlingsplanen har också fått innehåll och riktning av övrigt arbete som Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten gör i länet, inte minst genom de projekt som just nu pågår med syfte att stötta den kommunala energiplaneringen.

Länsstyrelserna har en samordnande och främjande roll i det regionala genomförandet av energiomställningen, men mandatet att besluta om konkreta åtgärder, avsätta resurser, och planera när i tid olika åtgärder och investeringar ska genomföras i Västerbotten återfinns i de flesta fall inte hos Länsstyrelsen Västerbotten, utan hos en lång rad andra aktörer i och utanför länet. Handlingsplanen listar därför inte åtgärder, resurser och tidplan på samma sätt som en handlingsplan inom en specifik verksamhet ofta gör. I stället är handlingsplanen utformad för att utgöra ett kunskapsunderlag för länets aktörer genom att diskutera bakgrunden till behovet av elektrifiering och vilka förutsättningar som behöver komma på plats för dess genomförande, beroende på kommunernas viljeriktning. De åtgärder som Länsstyrelsen har rådighet över finns samlade i ett avsnitt och handlar främst om samverkan och samordning, samt om framtagande och spridande av kunskap och faktaunderlag. Handlingsplanens utpekade åtgärder, med Länsstyrelsen som huvudsaklig genomförare, hanterar därmed främst sfären mellan olika aktörer, där en gemensam bild av den regionala kontexten, regionala utmaningar och utvecklingen framåt kan stödja varje enskild aktörs arbete.

Handlingsplanen utgör dessutom i sig själv, i den form den givits med tyngdpunkt i klargörande faktaunderlag och förklarad statistik, ett bidrag till den gemensamma regionala bilden av länet.

REMISS

1.1.1 Syfte och inriktning

Handlingsplan för elektrifiering syftar till att skapa förutsättningar för att genomföra elektrifieringen, på ett sådant sätt att Västerbotten bidrar till att nå klimatmålen inom uppsatta tidsramar, och samtidigt skapar lokal och regional nytta. Handlingsplanen tar avstamp i behovet av att kraftigt minska beroendet av fossila bränslen inom transport och industri, och ger riktning för regionala insatser.

Handlingsplanen ska bidra med en regional överblick och gemensam förståelse för var Västerbotten befinner sig i elektrifieringen. Den ska också erbjuda information om exempelvis energiläget och aktuell policy, som kan fungera som underlag för planering, samverkan och investeringar i länet.

Handlingsplanen ska till sist bidra till att synliggöra gapet mellan nuläge och ett elektrifierat samhälle samt vägen framåt. Handlingsplanen kan på så sätt ge länets aktörer en bild av sin roll och plats i den regionala kontexten av samhällets elektrifiering.

1.1.2 Målgrupp

Målgruppen för handlingsplanen är aktörer i Västerbotten, som på olika sätt är en del av elektrifieringen av samhället.

Som kunskapsunderlag och byggsten i en gemensam bild av länet, vänder sig handlingsplanen till politiker och tjänstepersoner i kommuner (särskilt de som arbetar med samhällsplanering, energiplanering och beredskap), Region Västerbotten, civilsamhället samt markägare och aktörer som för sin verksamhet är beroende av länets naturmiljö. Målgruppen innefattar också energibolag, konsulter som på olika sätt arbetar med samhällsutveckling och energifrågor, företag och andra aktörer som elektrifierar den egna verksamheten såsom fordonsinköpare, transportupphandlare och industrier, samt företag som utvecklar och bygger elektrifierade lösningar såsom tillhandahållare av laddinfrastruktur.

Handlingsplanen ska också fungera som ett styrdokument, med konkreta åtgärder som ger riktning åt berörda delar av Länsstyrelsens energi- och klimatarbete de kommande åren.

1.1.3 Disposition

Kapitel 1 beskriver handlingsplanens syfte och roll i länets energi- och klimatarbete. I kapitel 2 beskrivs handlingsplanens sammanhang i termer av internationella och nationella energi- och klimatmål, samt den riktning i energi- och klimatarbetet som slagits fast för länet i olika regionala styrdokument. Kapitel 3 ger en nulägesbild av länets produktion och användning av energi och el, samt en översikt av länets sektorsvisa utsläpp av växthusgaser.

REMISS

De inledande kapitlen ger en grund för de resonemang som förs i kapitel 4, som behandlar elektrifiering av befintliga verksamheter som idag är beroende av fossila bränslen. I kapitel 5 diskuteras energiomställning och elektrifiering som bas för en nyindustrialisering av norra Sverige. I både kapitel 4 och 5 berörs på ett generellt plan därmed en mängd åtgärder som behöver genomföras, beroende på olika vägval. Kapitel 6 ägnas åt resonemang kring målkonflikter associerade med elektrifieringen och förändringar kopplade till en nyindustrialisering. Först därefter, i kapitel 7, listas handlingsplanens prioriterade åtgärder.

Dokumentet kompletteras med två bilagor. Bilaga 1 berättar om processen bakom framtagandet av handlingsplanen. I bilaga 2 förklaras olika begrepp som används i handlingsplanen och som är viktiga i det regionala arbetet med energi- och klimatfrågor.

1.2 Avgränsning

Det fält handlingsplanen verkar inom har exponerats och blivit tydligare under arbetets gång. Ur de dialoger och workshopar som genomförts framträder två teman som dominerar typerna av efterfrågade åtgärder. Det ena temat handlar om framtagande av faktaunderlag och kunskapsproduktion samt spridande av kunskap, i form av rapporter, utbildningstillfällen och andra kompetenshöjande insatser. Det andra temat kretsar kring samordning, skapande av plattformar för samverkan och möjliggörande av dialog.

Handlingsplanen har, med detta i åtanke, skrivits för att kunna användas som ett sammanfattande kunskapsunderlag och avstamp för vidare diskussion och kunskapsinhämtning. Åtgärdsförslagen i kapitel 7 fokuserar främst på åtgärder som handlar om samverkan och kunskap och kompetens som Länsstyrelsen har rådighet över. Dessa åtgärder kompletteras med förslag på åtgärder som kan genomföras av kommuner och företag, men även av resonemangen som förs i kapitel 4 och 5.

I de följande avsnitten beskrivs förutsättningarna för Länsstyrelsens bedömning av elektrifieringens betydelse. Först diskuteras elektrifieringen ur ett resurs- och infrastrukturperspektiv och hur skiftet av råvaruanvändning kan förändra Västerbottens roll. Diskussionen tecknar upp bakgrunden till sättet Länsstyrelsen Västerbotten har tagit sig an arbetet med handlingsplanen. Därefter diskuteras inom vilka sektorer elektrifiering kan utgöra en viktig del av länets klimatarbete, och vilka utmaningar som behöver lösas med andra verktyg. Utgångspunkten utgörs av en storleksjämförelse mellan olika sektorers växthusgasutsläpp, tillsammans med resonemang kring elektrifieringens potential för verksamheterna inom respektive sektor. Till sist redovisas hur handlingsplanens fokus avgränsas i förhållande till länets nyligt reviderade energi- och klimatstrategi samt till åtgärdsprogrammet för miljömålen, som just nu är under framtagande.

REMISS

1.2.1 Elektrifiering innebär systemskifte

Elektrifiering av befintliga verksamheter som är beroende av fossil energi innebär ett skifte av ett helt system. För transportsektorn, som påverkas allra mest, innebär elektrifieringen en utfasning av aktiviteter som oljeutvinning, oljetransport, raffinering, transport och distribution av fossilt bränsle, samt produktion av fossildrivna fordon, försäljning och service. Samtidigt fasas ett nytt system in, med inslag som inhemsk elproduktion, förstärkning och utbyggnad av elnät, och etableringar av drivmedelsdistribution som laddstationer. Det nya systemet är, till högre grad än det som fasas ut, beroende av intensifierad gruvdrift med anrikning av mineral och metaller, för produktion av exempelvis batterier och elbilar. Systemskiftet innebär att annan mark, andra kompetenser och andra råvaror tas i anspråk, än de som har utgjort delar i den fossila värdekedjan.

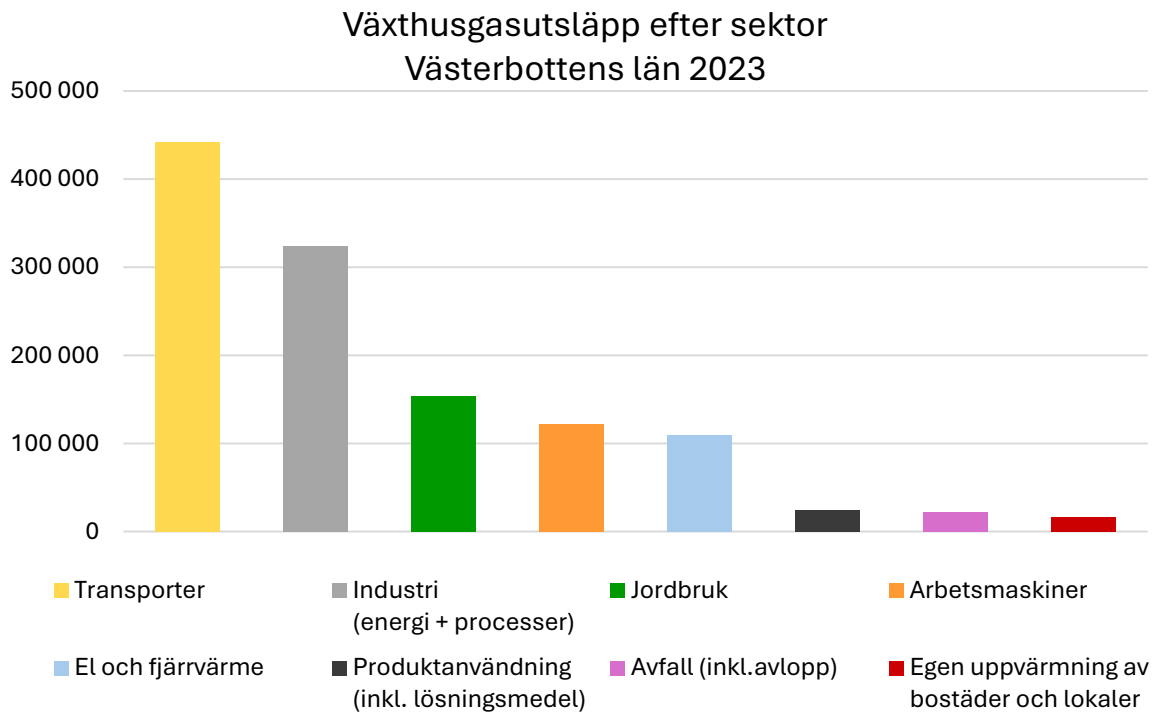
I det tidigare, fossila, systemet är många delar av värdekedjorna lokaliserade utanför Sveriges gränser. Systemskiftet till fossilfrihet genom elektrifiering innebär att Sverige och inte minst norra Sverige och Västerbotten, kan ”plocka hem” delar av värdekedjorna. Det innebär stora möjligheter för Västerbotten, men också att utmaningar och målkonflikter ställs på sin spets.

Mot den bakgrunden är en gemensam förståelse för vad elektrifieringen innebär viktig för Västerbotten. Att gemensamt öka förståelsen för och överblicken av elektrifieringen och dess följder, systemomställningen i helhet och Västerbottens möjligheter och utmaningar i den, är en pågående process. Ju bättre förutsättningarna är för länets aktörer att fatta väl informerade beslut om olika vägval, desto starkare blir förutsättningarna att skapa lokal och regional nytta.

1.2.2 Elektrifieringens andel av klimatomställningen

Klimatpåverkande växthusgasutsläpp sker inom alla sektorer, men i olika omfattning. Diagrammet nedan visar Västerbottens territoriella växthusgasutsläpp efter sektor, rangordnade i storlek.

REMISS

Figur 1.1. Västerbottens territoriella växthusgasutsläpp efter sektor, rangordnade i storlek. Av de fem sektorerna med högst utsläpp är elektrifiering en effektiv åtgärd för att minska utsläppen i transportsektorn, industrin och, i viss mån, arbetsmaskiner. Utrikes fartygs- och flygtrafik ingår inte i statistiken.

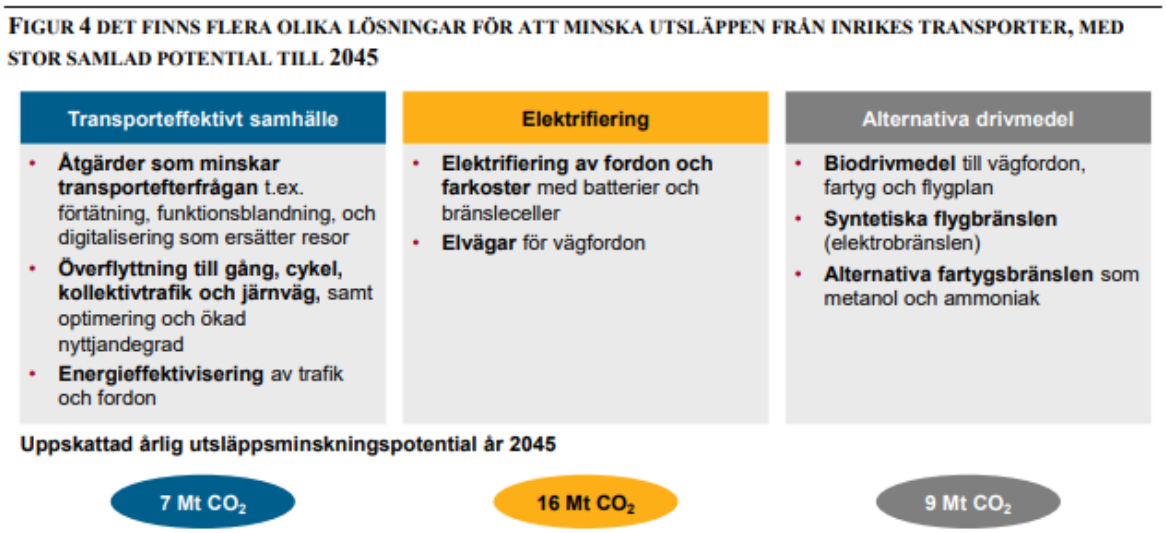
Den data som visas i figur 1.1 är hämtad från Nationella Emissionsdatabasen. Diagrammet visar att de största utsläppssektorerna är transporter och industri, följt av i tur och ordning jordbruk, arbetsmaskiner samt el- och fjärrvärme.

Jordbrukets utsläpp består till ca 3/4 av gaser från djurens matsmältning och avföring, och även resterande del består av utsläppsposter som inte kan åtgärdas genom elektrifiering. Däremot kan vissa arbetsmaskiner elektrifieras, med mer lättillgänglig potential inom bygg och anläggning än inom exempelvis rennäring eller jord- och skogsbruk. Utsläppen i el- och fjärrvärmesektorn kommer från värme- och kraftvärmeverk, där Umeås avfallshanteringsanläggning Dåva är länets största. Inom denna sektor är det framför allt minskade avfallsmängder och bättre sortering av avfall för materialåtervinning som har potential att minska utsläppen.

Det är främst inom industrin och i transportsektorn som elektrifiering av befintliga fossila processer har potential att minska utsläppen av växthusgaser. Inom industrin används fossila bränslen både som energikälla och i olika typer av processer. El eller e-vätgas (producerad av el och vatten genom elektrolys) kan ofta, men inte alltid, ersätta de funktioner som de fossila bränslena idag fyller. Ytterligare åtgärder som kommer att krävas för att uppnå fossilfrihet och för att nå de klimatpolitiska målen handlar

exempelvis om ersättning av fossila bränslen med biodrivmedel, om effektivisering och om minskat resande och transportarbete.

Inom transportsektorn finns stora möjligheter till elektrifiering. Flera typer av eldrivna fordon och farkoster finns på marknaden och laddinfrastrukturen är relativt välutbyggd. Elektrifiering kommer dock inte heller inom transportsektorn att räcka till för att minska utsläppen i tillräcklig grad för att nå klimatmålen. Främst beror detta på tidsaspekten, där behovet av utsläppsminskningar på kort tid ställs mot livslängden hos fordonsslagen: en majoritet av den befintliga fordonsflottan har förbränningsmotorer och kommer att vara i drift under lång tid framöver. Åtgärderna som krävs för att minska utsläppen från inrikes transporter tillräckligt snabbt kan delas in i tre övergripande områden, i enlighet med Figur 1.2: Transporteffektivt samhälle, Elektrifiering samt Alternativa drivmedel.

Figur 1.2: En studie från 2021 har uppskattat utsläppsminskningspotential för inrikes transporter i Sverige 2045 inom områdena transporteffektivt samhälle, elektrifiering och alternativa drivmedel.[1]

Klimatpolitiska rådet, Energimyndigheten och Naturvårdsverket visar i webb-verktyget Panorama Sverige vilken potential olika insatser har. Verktyget tydliggör att det behövs en mängd åtgärder, parallellt med elektrifiering, för att nå målen.[2] Elektrifieringens potential i Västerbotten behöver emellertid tillvaratas, vilket denna handlingsplan ska bidra till.

[1] 210914 Åtgärdsplanering för klimatomställningen.pdf
[2] https://panorama-sverige.se/

1.2.3 Relationer till andra mål och program

Denna handlingsplan för elektrifiering befinner sig i en kontext där andra strategier, planer och åtgärdsprogram täcker in angränsande delar. Ett sådant viktigt dokument är åtgärdsprogrammet för miljömålen i Västerbotten som bland annat behandlar miljömålet *begränsad klimatpåverkan* och därigenom innehåller åtgärder som rör elektrifiering av transporter och industriprocesser. I åtgärdsprogrammet finns en rad konkreta åtgärdsförslag som syftar till att minska klimatpåverkan och som riktar sig till olika aktörer. Åtgärdsprogrammet för miljömålen kompletterar på så sätt denna handlingsplan, vars åtgärdsförslag främst rör den regionala nivån.

Västerbottens Energi- och klimatstrategi samt *Västerbottens Regionala utvecklingsstrategi* innehåller prioriterade insatsområden och strategiska förhållningssätt. Båda dessa strategier redovisas i kapitel 3. *Handlingsplan för elektrifiering* har utgått från dessa dokument, men fokuserar på elektrifieringen av huvudsakligen transporter, arbetsmaskiner och industri, samt det systemskifte som elektrifiering innebär.

1.3 Regional samverkan

Storskalig elektrifiering som fasar ut fossilberoendet innebär en stor samhällsförändring. Samhällsförändringen innebär att arbete på flera administrativa nivåer - internationellt, nationellt, regionalt och lokalt - behöver synkroniseras. Dessutom är flera aktörer på samma administrativa nivå beroende av varandras arbete. Regional samverkan möjliggör för oss i Västerbotten att genomföra denna samhällsförändring med hög kvalitet, effektivt och på det sätt aktörerna i länet önskar för att skapa lokal och regional nytta.

1.3.1 FREIA

Ur behovet av regional samverkan kring energifrågor initierades samverkansplattformen FREIA, *framtidens robusta energisystem i Västerbotten* (AC-län). Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten sammanför genom FREIA olika energiaktörer med företrädare för kommuner och nationella myndigheter, som Svenska Kraftnät och Energimyndigheten. Ytterligare perspektiv förs in via intresse- och branschorganisationer.

FREIAs arbete har hittills koncentrerats kring frågor som berör produktion, användning och transport av el och vätgas. Plattformen har startat och upprätthållit dialoger mellan exempelvis Svenska Kraftnät, Energimarknadsinspektionen, nätägare och energiaktörer för att lyfta frågor kring elnätsutveckling, överföringskapacitet och anslutningsmöjligheter. FREIAs samordning av de regionala vätgasfrågorna sker genom grupperingen Vätgas i Västerbotten. Syftet är att arbeta med vätgasens utveckling och

REMISS

potential i länet genom att synkronisera initiativ som rör regional infrastruktur, produktion och användning av vätgas, lyfta och initiera testbäddar, samt att skapa en gemensam bild över vilken roll vätgasen ska ha i Västerbotten.

Större osäkerheter i det omvärldspolitiska läget har gjort att energiplanering för energiomställning alltmer behöver samverka med energiplanering för beredskap. Beredskapsfrågorna har därför lyfts av FREIA och beretts plats i Länsstyrelsens och Regionens arbete, med såväl strategier och planer som i samverkansarbetet. Aktörer som berörs på detta område finns på alla administrativa nivåer, från kommunerna till NATO.

Resultat och information från dialogmöten inom ramen för FREIAs arbete har bidragit till innehållet i denna handlingsplan, och handlingsplanen stödjer i sin tur FREIAs syfte genom att utgöra kunskapsunderlag och väganvisning för en gemensam färdriktning.

1.3.2 Samverkansplattformar

Elektrifieringen kommer att påverka många olika sektorer, direkt och indirekt. Därför är länets många olika samverkansplattformar och nätverk värdefulla kanaler för att få tillgång till olika perspektiv och föra dialog. Här listas ett antal grupperingar som på olika sätt arbetar med frågor som har beröringspunkter med energiomställningen och elektrifieringen.

BioFuel Region samlar kommuner och företag med höga hållbarhetsambitioner i de fyra nordligaste länen. Plattformen drivs som ett medlemsägt, icke vinstdrivande företag och har funnits sedan 2003. Arbetet fokuserar på områden inom hållbara transporter och bioekonomi.

Nätverket för hållbart byggande och förvaltande i kallt klimat samlar företag, organisationer och myndigheter som tillhör alla länkar i byggkedjan, med syfte att öka dialogen och förbättra samarbetet. Nätverket har sin bas i Umeå men samlar aktörer från hela Umeåregionen.

I länet finns flera kommunala samarbetsorgan, där frågor behandlas som rör flera kommuner och som fungerar som bas för olika mellankommunala samarbeten. Två exempel är *Region10* (R10) och *Umeåregionen*.

Kollektivtrafiknätverket är ett nätverk av kontaktpersoner i länets kommuner som ansvarar för kollektivtrafikfrågorna i respektive kommunen. Även Region Västerbotten representeras i nätverket, genom myndighetschefen för regionala kollektivtrafikmyndigheten. Nätverkets kommunala kontaktpersoner fungerar som första ingång till respektive kommun kopplat till frågor om kollektivtrafik. Kollektivtrafikmyndigheten och Länstrafiken har träffar med nätverket två gånger per år.

REMISS

Dessutom genomför regionala kollektivtrafikmyndigheten och Länstrafiken digitala kommundialoger varje år, där förutom nätverkets kommunala kontaktperson även politiker och andra tjänstepersoner kan delta, utifrån kommunens önskemål. Det är kontaktpersonen som ansvarar för att internt säkerställa att de personer som kommunen önskar ska delta kan delta vid mötena.

Västerbottens planeringsnätverk är en plattform för samverkan och kommunikation mellan länsstyrelse, region och kommuner med fokus på tillämpningen av plan- och bygglagen och näraliggande frågor. Samverkan sker framför allt genom kunskapshöjande aktiviteter så som seminarier och utbildningar men även genom samarbete kring remissvar eller andra påverkansfrågor.

1.3.3 Kommunal energiplanering

I Västerbotten har arbetet med handlingsplanen pågått parallellt med två projekt ägda av Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten. Projekten ska i korta ordalag stödja den kommunala energiplaneringen. För det första ska projekten leverera kunskaps- och faktaunderlag för att hjälpa kommunerna att fatta välgrundade beslut för sin planering. För det andra ska projekten verka för kompetenshöjningar inom kommunorganisationerna, som leder till kommunal kompetens i energiplaneringsprocessen, och därmed förtydliga förhållandet mellan energiplan, översiktsplan och övriga kommunala planer. Här är det mellankommunala samarbetet av högsta prioritet, eftersom energifrågor många gånger inte kan hanteras inom ett geografiskt område bestämt av exempelvis kommungränsen. För det tredje ska projekten verka för att alla länets kommuner ska uppfylla lagkravet att ha en aktuell energiplan. Projekten har levererat betydande insikter till arbetet med handlingsplanen och har även blivit hjälpta genom aktiviteter som genomförts inom ramen för handlingsplanens framtagande.

REMISS

2 Ramar: Omvärld, mål och strategier

Ramverket för Handlingsplanen för elektrifiering återfinns i ett flernivåstyre av internationella överenskommelser, EU-lagstiftning och policy, nationell lagstiftning och styrmedel samt nationella och regionala strategier och program.

Figur 2.1: Överblick av flernivåstyre relevant för handlingsplan för elektrifiering i Västerbotten.

I följande kapitel redogörs för delar av detta ramverk mer utförligt.

2.1 Energi- och klimatstrategi för Västerbotten

Handlingsplan för elektrifiering har nära koppling till Västerbottens energi- och klimatstrategi[3]. Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att leda och samordna

[3] Energi- och klimatstrategi för Västerbotten – Föregångare i omställningen, för lokal och regional nytta

energiomställningen regionalt. Att ta fram en reviderad regional energi- och klimatstrategi som tar hänsyn till regeringens strategiska inriktningar på energiområdet är en del i detta uppdrag. Ju fler aktörer som drar åt samma håll, desto bättre går arbetet och därför har Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten inlett ett nära samarbete. Båda organisationerna står bakom den reviderade energi- och klimatstrategin för Västerbottens län, vilken har tagits fram inom ramen för regeringsuppdraget lämnat till Länsstyrelsen, med stort stöd av Region Västerbotten.

2.1.1 Föregångare i omställningen, för lokal och regional nytta

Energi- och klimatstrategin för Västerbotten tar fasta på att skapa lokal och regional nytta genom att vara föregångare i omställningen till fossilfrihet. Den som går först har möjlighet att välja vägen. Genom att ta en aktiv roll i omställningen kan Västerbottens aktörer rikta dess genomförande, påverka hur länets stora resurser ska nyttjas och skapa lokal och regional nytta i processen.

2.1.2 Fokusområden

Energi- och klimatstrategin identifierar fyra fokusområden för arbetet i närtid; Robust och fossilfri energiförsörjning, Cirkularitet och resurssymbios i produktionens värdekedjor, Fossilfria och energieffektiva transporter samt Energi- och klimateffektivitet i den bebyggda miljön. *Handlingsplan för elektrifiering* synliggör områden inom fokusområdena där regional samverkan kan fördjupas och bidra till accelererad elektrifiering och grön omställning som skapar lokal och regional nytta.

2.2 Regionala utvecklingsstrategin

Den regionala utvecklingsstrategin för Västerbotten – en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft har två övergripande hållbarhetsmål, tre inriktningar och sex prioriteringar.[4]

[4] Västerbotten – en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft

Mål, inriktningar och prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin för Västerbotten.

Figur 2.2: Bild över den regionala utvecklingsstrategin för Västerbotten – en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft.

2.3 Policy med vikt för elektrifiering i Västerbotten

Handlingsplan för elektrifiering är en del i arbetet med att nå de energi- och klimatpolitiska målen. Nedan följer en överblick av policy samt energi- och klimatmål som antagits i Sverige, gemensamt inom EU och globalt, och som har bäring på elektrifieringen i Västerbotten.

2.3.1 Sveriges energi- och klimatmål

Energieffektiviseringsmål: Sverige ska år 2030 ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Målet uttrycks i termer av tillförd energi i relation till bruttonationalprodukten (BNP).[5]

100% fossilfri elproduktion 2040: Målet för elproduktionens sammansättning år 2040 är fullständigt fossilfri elproduktion.[6]

Planeringsmål för elsystemet: Planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar för att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och att

[5] Mål för energipolitiken - Regeringen.se
[6] Mål för energipolitiken - Regeringen.se

möjliggöra den gröna omställningen. Regeringens bedömning är att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh år 2045.[7]

Leveranssäkerhetsmål för elsystemet: Det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. Målet innebär också att omotiverade hinder i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser. [8]

Det långsiktiga målet om nettonollutsläpp 2045: Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen ned till noll kan uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas.

Vid beräkning av utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium omfattas inte utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF).

Etappmål till 2030 och 2040: Etappmålen mot det långsiktiga målet inkluderar växthusgasutsläpp i den så kallade ESR-sektorn (växthusgaser som omfattas av EU:s ansvarsförordning). Utsläpp av växthusgaser som omfattas av EU:s utsläppshandelssystem är inte inkluderade i etappmålen.

Etappmålen är:

- Utsläppen år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen år 2030 bör vara 63 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

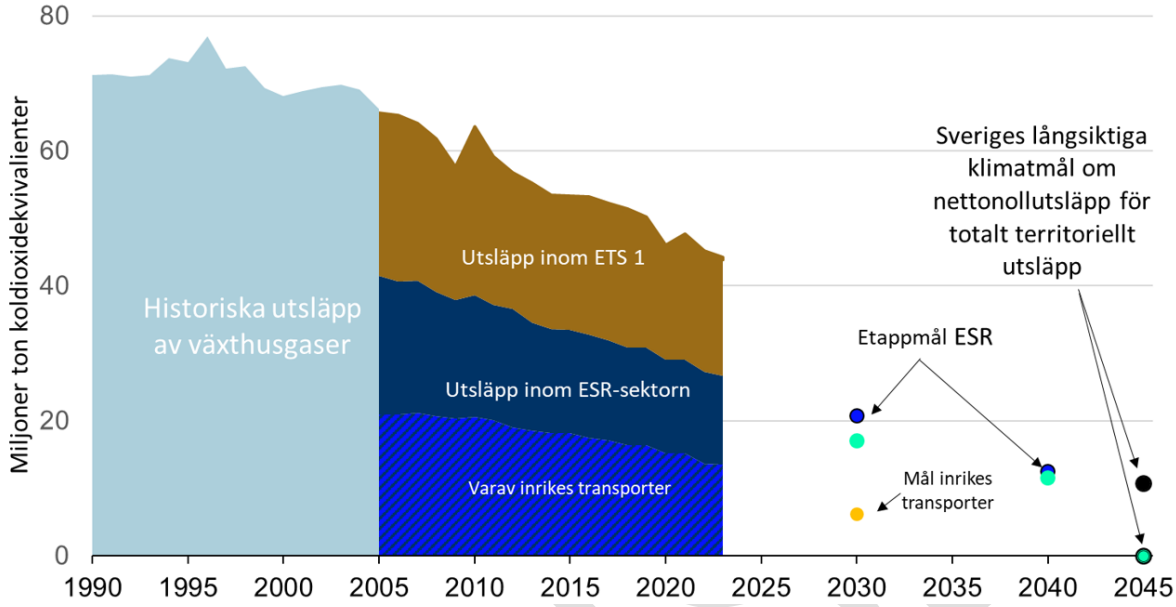
Målen omfattar inte utsläpp och upptag i markanvändningssektorn.

Etappmål för inrikes transporter:

- Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

[7] Prop. 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning
[8] Prop. 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning

REMISS

Figur 2.3 visar Sveriges klimatmål och historiska utsläpp.[9]

På motsvarande sätt som för det långsiktiga målet finns även möjlighet att nå delar av målen för ESR-sektorn till år 2030 och 2040 genom kompletterande åtgärder. Sådana åtgärder får användas för att klara högst åtta respektive två procentenheter av utsläppsminskningsmålen år 2030 och 2040. (Detta syns i skillnaden mellan de gröna och blå prickarna för etappmålen för ESR-sektorn i figuren ovan.)

Svenska EU-målet för markanvändningssektorn (LULUCF): Nettoupptagen inom LULUCF i Sverige ska inte minska 2021–2025 jämfört med en referensperiod, och nettoupptagen inom LULUCF ska öka med 4 miljoner ton 2030 jämfört med en referensperiod och ska 2026–2029 följa en målbana, alltså hålla en kolinlagringsbudget som inte får underskridas.[10]

2.3.2 Urfolksrättigheter

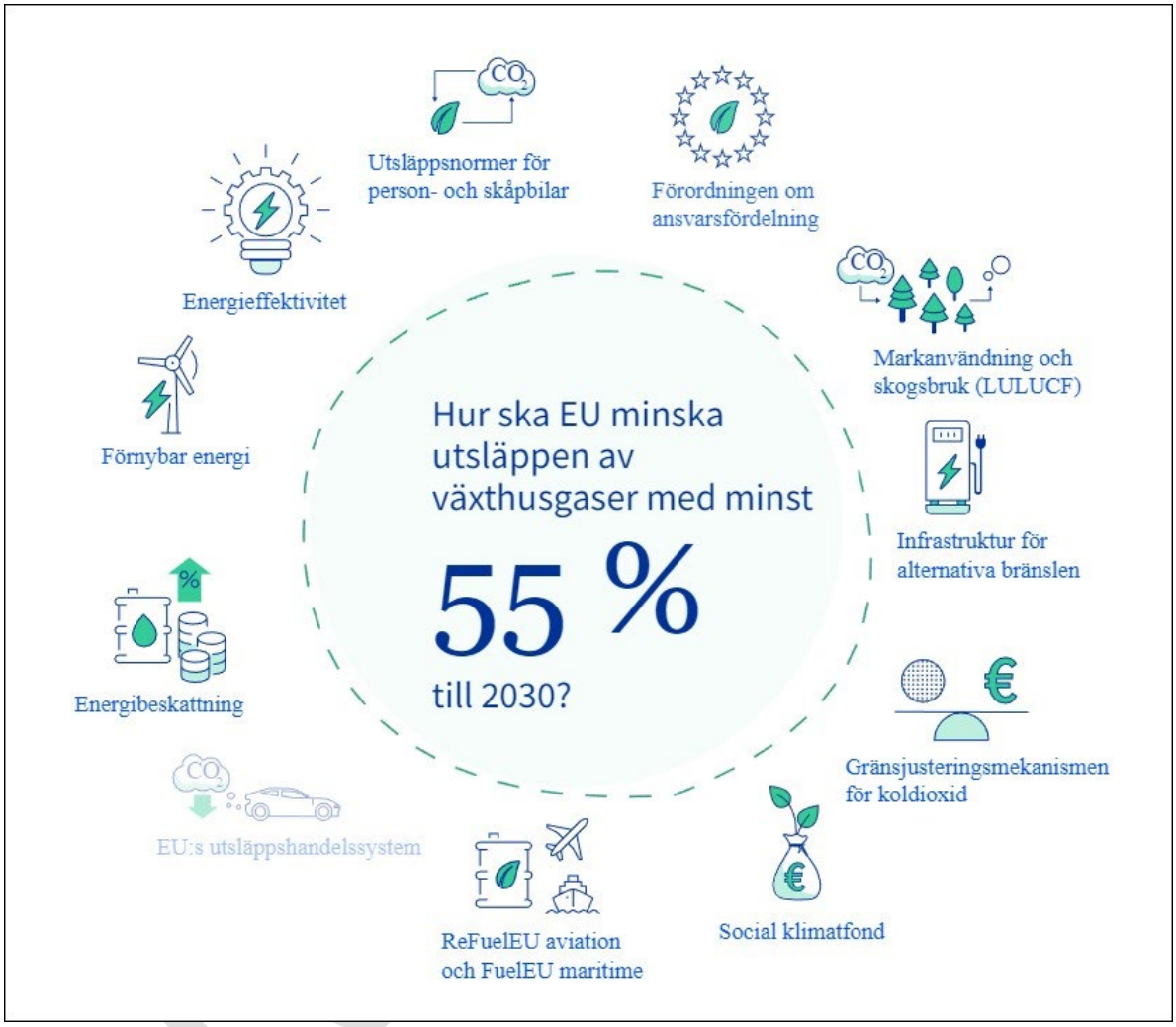
Elektrifieringen behöver genomföras på ett sätt som är förenligt med många andra intressen. Markanspråk för exempelvis förstärkningar av elnätet innebär i många fall att målkonflikter uppstår, inte minst i förhållande till samernas intressen och rättigheter.

Enligt den svenska regeringsformen ska det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas. Vidare har både renskötselrätten och den samiska kulturen skydd i svensk grundlag och samerna har också ett folkrättsligt skydd som urfolk.

[9] Naturvårdsverket Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk
[10] Naturvårdsverkets underlag till regeringens klimatredovisning 2025

2.3.3 EU:s energi- och klimatmål

EU-länderna har gemensamt åtagit sig att minska växthusgasutsläppen med minst 55 procent till 2030 jämfört med 1990 och att uppnå klimatneutralitet 2050. Kommissionen har också föreslagit ett etappmål om 90 procent utsläppsminskning senast 2040.[11]

Figur 2.4: Bild över de olika delarna i 55%-paketet eller Fit for 55[12].

Målet till 2030 har givit namn åt paketet av överenskommelser: Fit for 55. Fit for 55-paketet innehåller flera energi- och klimatpolitiska mål och styrmedel. EU har bland annat EU-gemensamma bindande mål om att:

- Unionens slutliga energianvändning inte ska överstiga 763 miljoner ton oljeekvivalenter (8874 TWh) år 2030. Det är en besparing med cirka 19 procent jämfört med energianvändningen år 2022.[13]

[11] EU:s klimatlag – nya sätt att nå målen för 2040 - Europeiska kommissionen
[12] Fit for 55: The EU's plan for a green transition - Renewable Carbon News
[13] På gång inom EU vt 2024, slutversion.pdf

- Av EU:s slutliga energianvändning ska andelen förnybar energi fördubblas mellan 2020 och 2030 till 42,5 procent med ambitionen att nå 45 procent i enlighet med REPowerEU-planen.[14]

För denna handlingsplan för elektrifiering är även flera EU-förordningar och direktiv viktiga.

2.3.3.1 Utsläppshandelssystemen

ETS[15] (eller ETS1) är EU:s utsläppshandelssystem. EU:s utsläppshandelssystem bygger på principen om utsläppstak och handel med utsläppsrätter. Taket avser den gräns som fastställts för den totala mängd växthusgaser som får släppas ut av anläggningar och verksamhetsutövare som omfattas av systemet. Detta tak sänks årligen i linje med EU:s klimatmål, vilket säkerställer att EU:s totala utsläpp minskar med tiden. Fram till 2023 har EU:s utsläppshandelssystem bidragit till att minska utsläppen från europeiska kraftverk och industrianläggningar med cirka 47 procent jämfört med 2005 års nivåer.

- ETS1 lanserades 2005 och är världens första koldioxidmarknad och en av de största i världen.
- bidrar till att minska EU:s totala utsläpp och samtidigt generera intäkter för att finansiera den gröna omställningen,
- omfattar utsläpp från el- och värmeproduktion, industriell tillverkning och luftfart – som står för ungefär 40 procent
- av de totala växthusgasutsläppen i EU,
- började täcka utsläpp från sjötransporter 2024,
- är verksamt i alla EU-länder samt Island, Liechtenstein och Norge och är kopplat till det schweiziska utsläppshandelssystemet (sedan 2020).

ETS2[16] är ett separat handelssystem skilt från det befintliga utsläppshandelssystemet (ETS1), med ett eget utsläppstak och egna utsläppsrätter. Det nya utsläppshandelssystemet ETS2

- omfattar koldioxidutsläpp från förbränning av bränslen från vägtransporter, bostäder och kommersiella eller offentliga lokaler, jordbruk, skogsbruk, och fritidsbåtar. Det omfattar även delar av energi-, tillverknings- och byggindustrin som inte redan täcks av ETS1.
- är ett uppströmssystem där ansvar och skyldigheter i huvudsak ligger hos producenter och leverantörer i stället för enskilda bränsleanvändare.

[14] Direktiv - EU - 2023/2413 - EN - EUR-Lex
[15] About the EU ETS - European Commission
[16] ETS2: buildings, road transport and additional sectors - European Commission

- inleds januari 2025, då krav ställs på tillstånd för utsläpp av växthusgaser och utsläppen ska övervakas och rapporteras[17], och från 2027 startar handeln med utsläppsrätter
- har tak för utsläppsrätter som kommer att fastställas för att minska utsläppen med 42 procent fram till 2030 jämfört med 2005 års nivåer.
- innehåller utsläppsrätter som kommer att auktioneras ut. Medlemsstaterna kommer att vara skyldiga att använda intäkterna från ETS2 för klimatåtgärder och sociala åtgärder, och de ska rapportera om hur dessa pengar används.

2.3.3.2 AFIR

AFIR (Alternative Fuel Infrastructure Regulation) är EU:s nya förordning om utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon. I förordningen fastställs särskilda mål för utbyggnaden som måste uppnås under 2025 eller 2030. AFIR innebär att

- snabbladdningsstationer på minst 150 kW, för personbilar och lätta lastbilar, måste från år 2025 installeras var 60:e kilometer längs EU:s viktigaste transportkorridorer, det så kallade transeuropeiska transportnätet (TEN-T)
- laddningsstationer för tunga fordon, med en uteffekt på minst 350 kW, måste byggas var 60:e kilometer längs TEN-T:s stomnät och var 100:e kilometer i det större TEN-T:s övergripande nät från och med 2025, med fullständig täckning av nätet senast 2030
- tankstationer för vätgas, som betjänar både bilar och lastbilar, måste byggas från och med 2030 i alla urbana knutpunkter och var 200:e kilometer längs TEN-T:s stomnät
- kusthamnar som tar emot ett minsta antal stora passagerarfartyg eller containerfartyg måste tillhandahålla landström för sådana fartyg senast 2030.
- flygplatser måste tillhandahålla el till stillastående luftfartyg vid varje gate senast 2025 och vid alla fjärruppställningsplatser senast 2030
- användare av el- eller vätgasdrivna fordon måste enkelt kunna betala vid laddnings- eller tankstationer med betalkort eller kontaktlösa enheter och utan abonnemang och med full insyn i priserna.
- ansvariga för laddnings- eller tankstationer måste på elektronisk väg ge konsumenterna fullständig information om tillgänglighet, väntetid och pris vid olika stationer

[17] Tillståndspliktiga verksamhetsutövare inom ETS 2

Figur: Karta över TEN-T Vägnätet i Västerbotten, där det framgår att E4:an är en del av TEN-T stomnätet medan E45 och E12 är del av TEN-T övergripande nät. [18]

2.3.3.3 REPowerEU

Genom REPowerEU-planen infördes en strategi för att fördubbla solcellskapaciteten till 320 GW senast 2025 och installera 600 GW senast 2030. Planen innehöll en rättslig skyldighet att successivt börja installera solpaneler i nya offentliga byggnader, kommersiella byggnader och bostadshus och en strategi för att fördubbla användningen av värmepumpar i fjärrvärmesystem och kommunala värmesystem. Enligt planen ska EU-länderna identifiera och anta planer för särskilda fokusområden för förnybar energi, med kortare och förenklade tillståndsförfaranden. [19]

2.3.3.4 RED III

I november 2022 kom den tredje ändringen av förnybart-direktivet RED (Renewable Energy Directive III) [20], ett direktiv för förnybar energi med bindande delmål på sektorsnivå. RED syftar till att påskynda utbyggnaden av förnybar energi genom att utgå ifrån att vissa anläggningar för förnybar energi är av överordnat allmänintresse. Detta gör att projekt för förnybar energi snabbare kan få tillstånd och att särskilda undantag från EU:s miljölagstiftning kan göras.

Direktivet om förnybar energi som trädde i kraft i november 2023 höjer målet för 2030 för förnybara energikällor till 42,5 procent senast 2030, medan EU-länderna ska sträva efter

[18] NVDB på Karta
[19] Förnybar energi | Faktablad om Europeiska unionen | Europaparlamentet
[20] Förnybar energi | Faktablad om Europeiska unionen | Europaparlamentet

att uppnå 45 procent. Det påskyndar tillståndsförfarandena för nya kraftverk för förnybar energi, som solpaneler eller vindkraftverk, och fastställer en tidsgräns på 12 månader för att godkänna nya anläggningar i de områden som prioriteras för förnybar energi, och en tidsgräns på 24 månader i andra områden.

I direktivet fastställs följande sektors- och innovationsmål för EU-länderna:

- I industrisektorn införs ett bindande mål på 42 procent för förnybar vätgas av den totala vätgasanvändningen senast 2030 och 60 procent senast 2035, med ett vägledande mål på en årlig genomsnittlig ökning på 1,6 procentenheter för förnybara energikällor.
- I byggsektorn införs ett vägledande mål på 49 procent för andelen förnybar energi senast 2030, där målen för värme- och kylsektorn ska öka med 0,8 procentenheter årligen fram till 2025 och med 1,1 procentenheter från 2026 till 2030.
- I transportsektorn införs antingen ett mål på 29 procent för andelen förnybar energi senast 2030 eller en minskning med 14,5 procent av växthusgasutsläppen, genom ökad användning av avancerade biodrivmedel och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung, som vätgas.

Inom forskning och innovation införs ett vägledande mål på 5 procent av den nyligen installerade kapaciteten för förnybar energi från innovativ teknik senast 2030.

2.3.3.5 RefuelEU Aviation

RefuelEU Aviation är en EU-förordning med krav på successivt ökad andel hållbart flygbränsle. **ReFuelEU Aviation** främjar ökad användning av hållbara flygbränslen som det enskilt mest kraftfulla verktyget för att minska luftfartens koldioxidutsläpp. I förordningen fastställs krav på att flygbränsleleverantörer gradvis ska öka andelen hållbara flygbränslen som blandas i det konventionella flygbränsle som levereras på EU:s flygplatser.

Hållbara flygbränslen omfattar syntetiska flygbränslen, biobränslen för flyg samt återvunna kolbaserade flygbränslen. Dessa blandade flygbränslen är fullt kompatibla med den nuvarande tekniken och certifierade för att nå en blandning av hållbart flygbränsle på upp till 50 procent Forskning och innovation ägnas åt att öka den maximala blandningsgraden till 100 procent för att utnyttja den fulla potentialen hos hållbara flygbränslen.

RefuelEU Aviation formulerar följande mål om andel hållbara och syntetiska bränslen:

- 2 procent hållbara flygbränslen på EU:s flygplatser från och med 2025
- 1,2 procent syntetiska flygbränslen på alla flygplatser i EU från och med 2030
- 70 procent hållbara flygbränslen på alla flygplatser i EU från och med 2050
- 35 procent syntetiska flygbränslen på alla flygplatser i EU från och med 2050

REMISS

2.3.3.6 FuelEU Maritime

FuelEU Maritime är ett direktiv som främjar användningen av förnybara, koldioxidsnåla bränslen och ren energiteknik för fartyg. Direktivet

- fastställer maximigränser för den årliga genomsnittliga växthusgasintensiteten för den energi som används av fartyg som anlöper europeiska hamnar, oavsett flagg. Målen innebär en minskning på 80 procent fram till 2050, med etappmål vart femte år fram tills dess. Målen omfattar inte bara koldioxidutsläpp utan även metan- och dikväveoxidutsläpp under hela livscykeln för de bränslen som används ombord.
- innebär också att passagerar- och containerfartyg i hamn eller förtöjda vid kaj måste använda landströmsförsörjning eller alternativ utsläppsfri teknik, för att minska luftföroreningarna i hamnar. Målens formulering om utsläppsminskningar och tidsangivelser beror på hamn.

2.3.3.7 EPBD

EPBD (Energy Performance of Buildings Directive) är EUs direktiv om byggnaders energiprestanda.

- Direktivet syftar till att nå ett byggnadsbestånd med en hög grad av energieffektivitet, där fossila bränslen fasas ut så att befintliga byggnader omvandlats till nollutsläppsbyggnader senast 2050.
- Varje medlemsstat ska fastställa en nationell byggnadsrenoveringsplan för att säkerställa renovering av det nationella bostadsbyggnadsbeståndet och lokalbyggnadsbeståndet, både offentligt och privat. (Nationell implementering av direktivet om byggnaders energiprestanda i Sverige pågår.[21])
- Varje medlemsland ska anta sin egen nationella utvecklingsbana för att minska den genomsnittliga primärenergianvändningen i bostadshus med 16 procent fram till 2030 och 20–22 procent fram till 2035. När det gäller andra byggnader än bostäder måste de med sämst prestanda renoveras: 16 procent av byggnadsbeståndet senast 2030 och 26 procent senast 2033.
- Alla nya bostadshus och andra byggnader måste ha lokala nollutsläpp från fossila bränslen från och med den 1 januari 2028 för offentligägda byggnader och från och med den 1 januari 2030 för alla andra nya byggnader. Det finns utrymme för särskilda undantag.
- Medlemsländerna måste se till att nya byggnader är redo för solenergi.
- Ökad hållbar mobilitet gynnas tack vare bestämmelser om förinstallerat kablage, laddningspunkter för elfordon och utrymmen för cykelparkering.

[21] Se exempelvis Remiss av tre rapporter från Boverket om genomförandet av direktivet om byggnaders energiprestanda - Regeringen.se

- En EU-omfattande renoveringsvåg kommer att kräva bättre planering av renoveringar och tekniskt och ekonomiskt stöd, och detta föreskrivs i det reviderade direktivet. För att bekämpa energifattigdom och sänka energiräkningarna måste finansieringsåtgärder ge incitament och stöd till renoveringar och vara särskilt inriktade på utsatta kunder och de byggnader som har sämst prestanda, som ofta inhyser en högre andel energifattiga hushåll.

2.3.4 Globala mål

2.3.4.1 Parisavtalet

Parisavtalet[22] fastslår att den globala uppvärmningen ska hållas väl under 2 °C med sikte på att begränsa den till 1,5 grad över förindustriell nivå, och detta ska göras med hänsyn till länders olika förutsättningar och förmågor.[23]

2.3.4.2 Agenda 2030

Energi- och klimatmål på internationell nivå återfinns även som en del av det globala hållbarhetsarbetet inom Agenda 2030, vilket utgörs av 17 mål som hänger ihop. Energi- och klimatarbetet nämns uttryckligen i mål 13 Bekämpa klimatförändringarna och mål 7 Hållbar energi för alla.

Figur 2.5: Agenda 2030 målen

2.3.4.3 Det globala Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald

Världens länder enades 2022 om det globala Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald.[24] Kunming-Montreal-ramverket är en del av FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD), och motsvarar Parisavtalet som är en del av FN:s konvention om klimatförändringar (UNFCCC), innehåller fyra tillståndsmål som ska uppnås 2050 samt

[22] The Paris Agreement | UNFCCC
[23] Godkännande av klimatavtalet från Paris (Proposition 2016/17:16) | Sveriges riksdag
[24] Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework

23 åtgärdsmål. Ramverket innehåller även tydliga formuleringar kring skydd av urfolks rättigheter för att de ska kunna förvalta sina landområden på ett hållbart sätt. Målen vänder sig också till olika sektorer, strävar efter ett hållbart nyttjande av naturresurser och uppmanar till hållbar produktion och konsumtion. [25]

Visionen för det globala Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald är en värld där människor lever i harmoni med naturen, där ”biologisk mångfald senast 2050 värdesätts, bevaras och återställs samt nyttjas på ett klokt sätt, vilket upprätthåller ekosystemtjänster, bidrar till en välmående planet och är till väsentlig nytta för alla människor”. Ramverkets uppdrag fram till 2030 är att vidta omedelbara åtgärder för att hejda och vända förlusten av biologisk mångfald, för att ge naturen förutsättningar att återhämta sig.

Inom elektrifieringens sammanhang är några av åtgärdsmålen[26] särskilt viktiga att lyfta fram:

- Åtgärdsmål 1: Att säkerställa att alla områden omfattas av en deltagandebaserad och integrerad fysisk planering där hänsyn tas till den biologiska mångfalden och/eller av verkningsfulla förvaltningsprocesser där förändrad mark- och havsanvändning hanteras, för att senast 2030 minska förlusten av områden som har stor betydelse för den biologiska mångfalden, inklusive ekosystem med hög ekologisk integritet, till nära noll, och samtidigt iaktta urfolks och lokalsamhällens rättigheter.
- Åtgärdsmål 3: Att säkerställa och möjliggöra att minst 30 procent av alla land- och inlandsvattenområden, och av alla kust- och havsområden, särskilt områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald, ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster, senast år 2030 effektivt bevaras och förvaltas genom ekologiskt representativa, väl sammanlänkade och rättvist styrda system med skyddade områden och andra verkningsfulla områdesbaserade bevarandeåtgärder, med erkännande av urfolks och traditionella territorier, i tillämpliga fall, och integreras i omgivande land och hav, samtidigt som det säkerställs att allt eventuellt hållbart nyttjande, där sådant är lämpligt i sådana 4 (10) områden, är helt förenligt med bevarandemålen, med erkännande och iakttagande av urfolks och lokalsamhällens rättigheter, bland annat när det gäller deras traditionella territorier.
- Åtgärdsmål 8: Att minimera klimatförändringarnas och havsförsurningens inverkan på den biologiska mångfalden och öka dess resiliens genom begränsnings-, anpassnings- och katastrofriskreduceringsåtgärder, bland annat genom naturbaserade lösningar och/eller ekosystembaserade ansatser, och

[25] Konventionen om biologisk mångfald (CBD)
[26] Det globala Kunming - Montreal-ramverket för biologisk mångfald

REMISS

samtidigt minimera klimatinsatsernas negativa effekter och främja deras positiva effekter på den biologiska mångfalden.

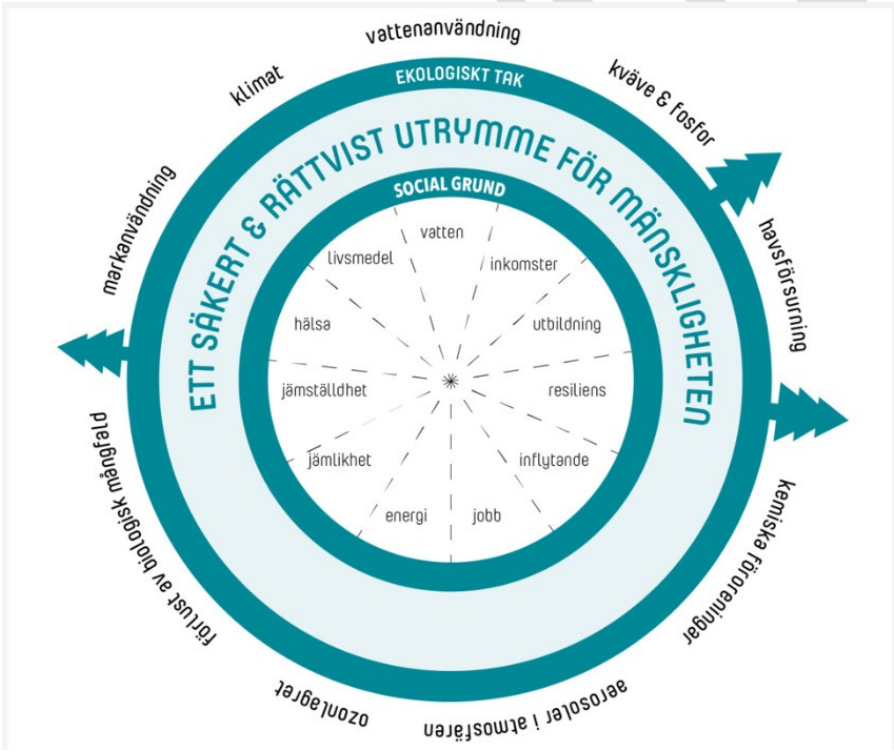
2.4 Handlingsutrymmet inom ramar och mål

Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

-Gro Harlem Brundtland, FN:s världskommission för miljö och utveckling, 1987[27]

Ramverket för Handlingsplanen för elektrifiering återspeglar ramarna för en hållbar utveckling. Detta flernivåstyre av internationella överenskommelser, EU-lagstiftning och policy, nationell lagstiftning samt nationella och regionala strategier och program, bidrar till att synliggöra handlingsutrymmet, eller möjliga vägar framåt, för en hållbar utveckling.

Inom hållbarhetsteori brukar man tala om de ekologiska ramarna som taket, eller de yttre ramarna, som inte får överskridas, och de sociala ramarna (som de mänskliga rättigheterna), som golvet eller de inre ramarna, som inte får underskridas. Detta brukar illustreras med den så kallade doughnut-modellen, illustrerad i Figur 2.6.

Figur 2.6: Dougnut-modellen över hållbar utveckling, av ekonomen Kate Raworth.[28]

Till stöd finns utöver beslutade övergripande mål (som Agenda 2030) och mer specifika tidsatta mål (som målen om täthet av laddinfrastruktur inom EU i AFIR), även

[27] Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen
[28] Måste in i munken - IVL.se

vetenskapliga beräkningar av gränsvärden för att vidmakthålla återhämtningsförmågan hos de ekosystem och planetära system vi är beroende av. För de ekologiska ramarna är de Planetära gränserna, framtagna av Stockholm Resilience Centre, den mest etablerade vetenskapliga beskrivningen av de naturvetenskapliga tröskelvärdena för att upprätthålla stabila system på jorden. Motsvarande tröskelvärden finns inte etablerade på samma sätt när det gäller de sociala ramarna, men FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och åtföljande konventioner ger kvalitativa beskrivningar om vilka rättigheter som ska säkerställas.

För att ge en samlad bild av alla dessa gränsvärden, mål och regelverk kan de sociala och ekologiska ramarna i form av de mänskliga rättigheterna och de planetära gränserna beskrivas som spelplanens gränser – de visar vad som är nödvändigt för att samhällsutvecklingen ska vara hållbar. Till detta kopplas övergripande gemensamma mål vilka utgör kompassriktningen samt mer konkreta och tidssatta mål, som konkretiserar *vad* som ska uppnås och ofta *när* det ska ske, som tillsammans formar en handlingsplan.

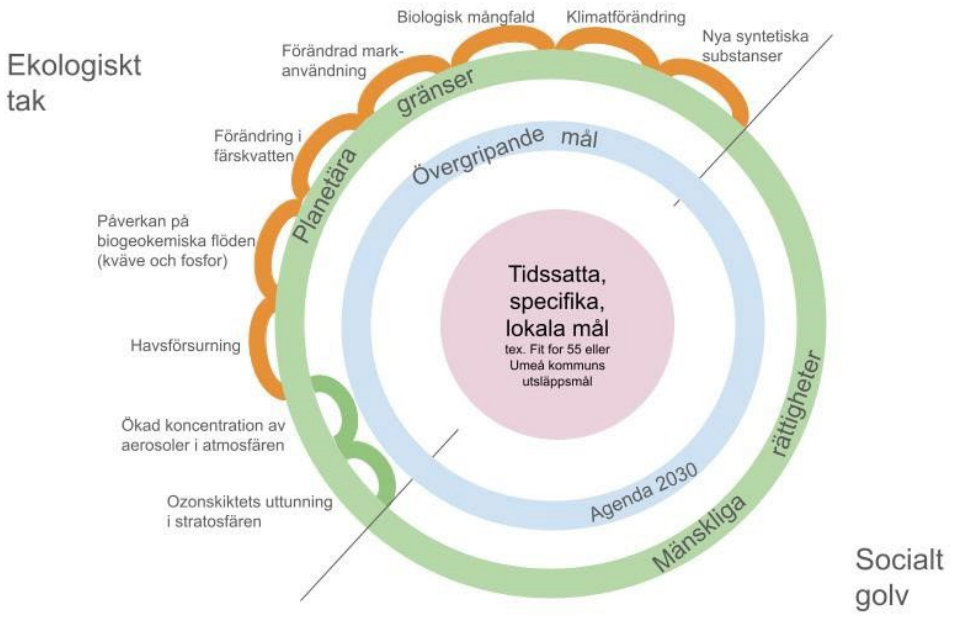
1. **Vetenskapliga ramar – spelplanens gränser**
   Här finns de naturvetenskapligt fastställda gränserna, som de planetära gränserna. De fungerar som spelplanens ytterlinjer: överskrider vi dem riskerar vi att rubba ekosystem och klimat på sätt som äventyrar samhällens stabilitet.

2. **Övergripande gemensamma mål – kompassriktningen**
   Inom dessa ramar pekar globala mål som Agenda 2030 ut riktningen för utvecklingen. De fungerar som en kompass som beskriver *vad vi vill uppnå* – till exempel minskad ojämlikhet, hållbar energi, och inkluderande samhällen.

3. **Tidssatta och konkreta mål – handlingsplanen**
   För att omsätta visionerna i praktiken bryts de ner i mer specifika, tidsatta mål och styrmedel, såsom EU:s Fit for 55, Sveriges klimat- och energimål, eller nationella och lokala mål för välfärd och jämställdhet. Dessa fungerar som milstolpar och handlingsplaner på vägen mot den större visionen.

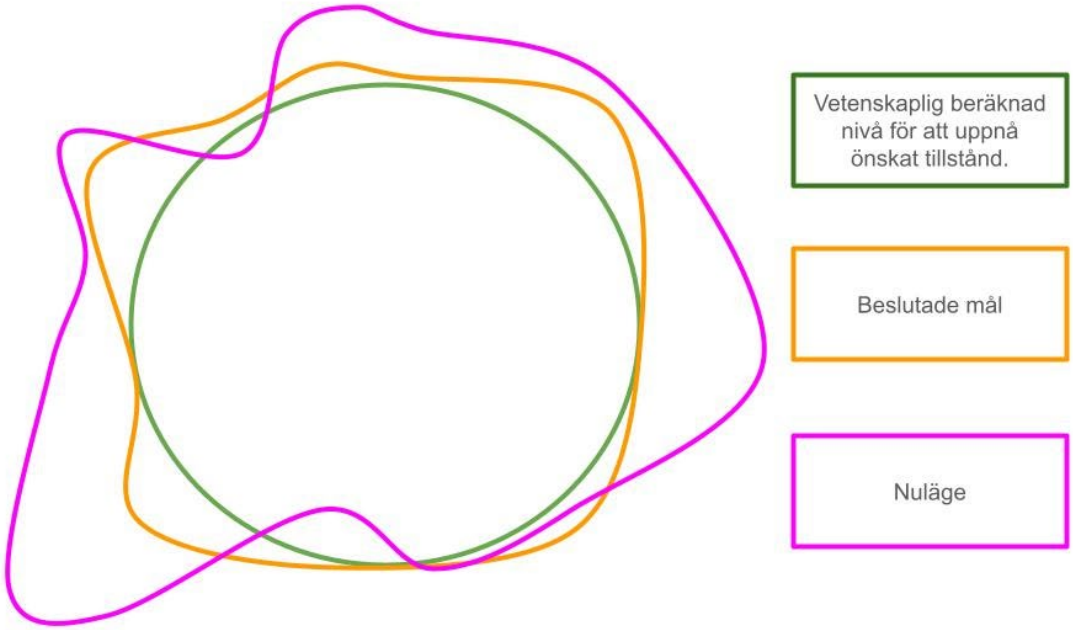
Nuläget kan således jämföras både med hur vi ligger till i förhållanden till de vetenskapliga ramarna och till de mer konkreta tidssatta målen. För närvarande överskrids 7 av 9 av de planetära gränserna, vilket visas i orange i Figur 2.7. Samtidigt nådde EU sina mer konkreta klimatmål till 2020 och arbetar nu med att uppnå de nya målen inom Fit for 55 till 2030.

REMISS

Figur 2.7. Illustration som visa olika begrepp som används inom hållbarhetsteori. De ekologiska begränsningarna bildar ett tak och de samhälleliga överenskommelserna bildar ett golv. Mellan dessa gränser finns den spelplan där klimatarbetet behöver göras.

Mellan olika intressen eller övergripande mål kan det uppstå både synergier och målkonflikter. När tidsatta mål fastställs – och ännu mer när lagstiftning och åtgärder utformas – sker därför oundvikliga avvägningar mellan olika intressen. Det gör att målen inte nödvändigtvis överensstämmer med de vetenskapliga ramarna: Ibland ligger de mer konkreta målen utanför ramarna medan de i andra fall håller god marginal till ramarna, vilket illustreras i Figur 2.8. Oaktat detta, bidrar målen till att “dra samhället” innanför spelplanens ramar. Exempelvis finns idag ramen för spelplanen om att den globala uppvärmningen inte bör överstiga 1,5 grader över förindustriell nivå, samtidigt som det konstateras att alla länders klimatmål sammantaget - ifall målen skulle nås - skulle leda till en global uppvärmning närmare 3 grader under detta århundrade.

Figur 2.8. Illustrationen visar ett teoretiskt exempel över hur nuläget inom något fält (cerise linje), beslutade mål (gul linje) och de vetenskapligt framtagna ramarna kan förhålla sig till varandra.

De långsiktiga önskvärda tillstånden, som att utrota fattigdom eller hejda klimatförändringarna, är relativt stabila över tid. Däremot är de konkreta, tidsatta målen och de lagstiftade åtgärderna mer dynamiska. De justeras kontinuerligt i takt med ny vetenskaplig kunskap, förändrade samhällsvillkor och politiska beslut.

På detta sätt samspelar de tre nivåerna – vetenskapliga ramar, övergripande mål och konkreta mål – och utgör det policylandskap som elektrifieringen och andra omställningsprocesser behöver navigera inom. Aktörer verkar inom dessa förutsättningar men påverkar dem samtidigt också. När aktörer går före inom ett område kan det öppna för mer framåtlutade beslut, exempelvis på nationell nivå eller EU-nivå.

REMISS

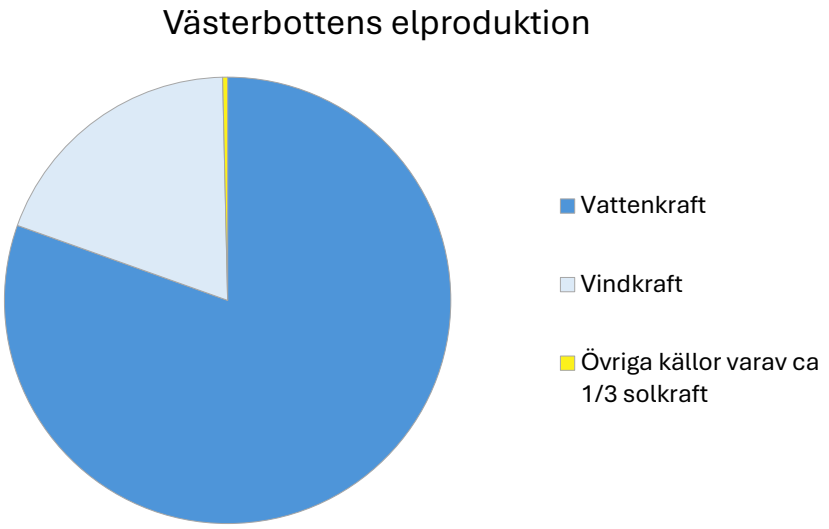
3 Nulägesbild

Med detta avsnitt ges en bild av var länet befinner sig idag, gällande energianvändning, växthusgasutsläpp och grad av redan genomförd elektrifiering.

3.1 Elproduktion och elanvändning

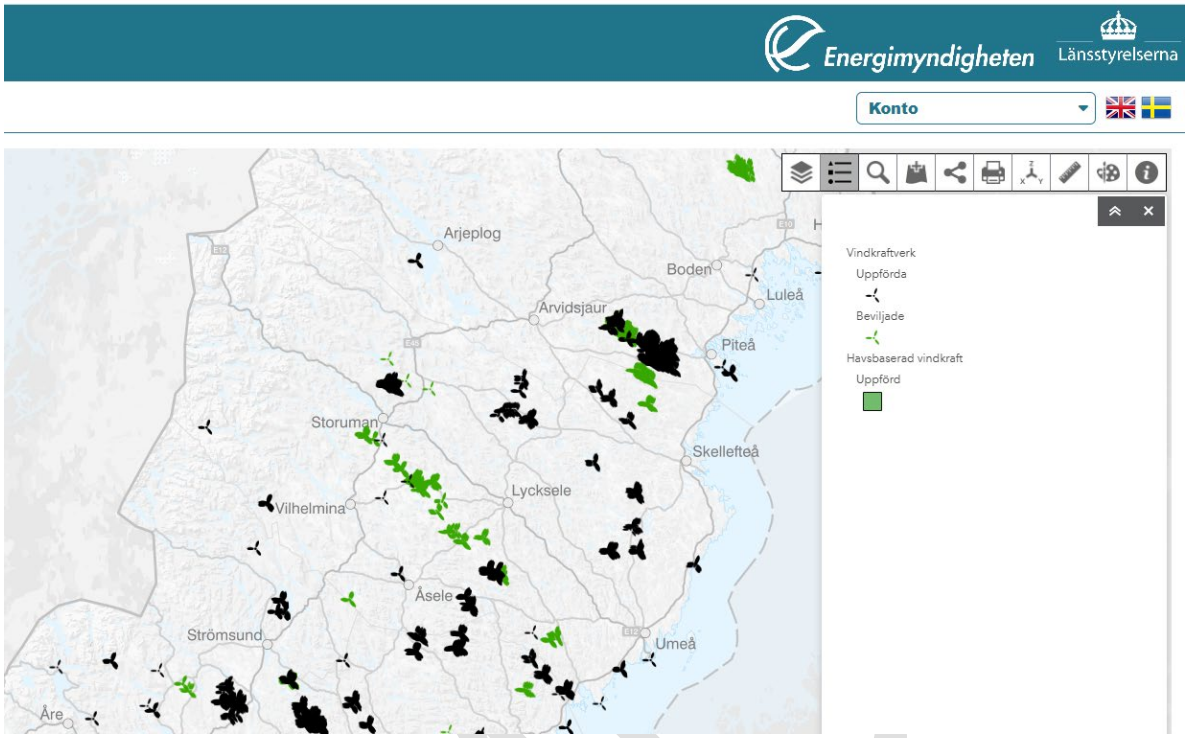
3.1.1 Elproduktion

Västerbotten producerar mellan 15 och 17 TWh el per år enligt SCB:s statistik, vilket motsvarar cirka 10 procent av Sveriges totala elproduktion.

Figur 3.1 Västerbottens elproduktion kommer från vattenkraft i första hand. Grafen visar en fördelning som bygger på genomsnittlig produktion av vattenkraft sett över ett decennium fram till 2023. Andelen solkraft och vindkraft har ökat sedan 2021, varför deras andel bygger på data från åren 2021–2024.

Nästan all el som produceras i Västerbotten är förnybar, med en fördelning över produktionssätt som visas i Figur 3.1. Merparten kommer från vattenkraft, där exempelvis Stornorrfors vattenkraftverk norr om Umeå är ett av Sveriges största med 2,26 TWh i årlig produktion. Samtidigt används endast en del av mängden producerad el inom regionen; Västerbottens överskott exporteras till andra delar av landet eller utomlands.

Figur 3.2: Vindkraftverk samt beviljande tillstånd för vindkraft. Ingen havsbaserad vindkraft finns idag uppförd i norra Sverige. [29]*(Kommentar: i den färdiga versionen ska även vattenkraften finnas med på kartan)*

Figur 3.2 visar var vattenkraftverken och vindkraftverken är lokaliserade geografiskt. Vattenkraften fyller funktionen som reglerkraft och bidrar till att hålla tillgången till el stabil i relation till efterfrågan långt utanför Västerbottens gränser.

3.1.2 Elanvändning

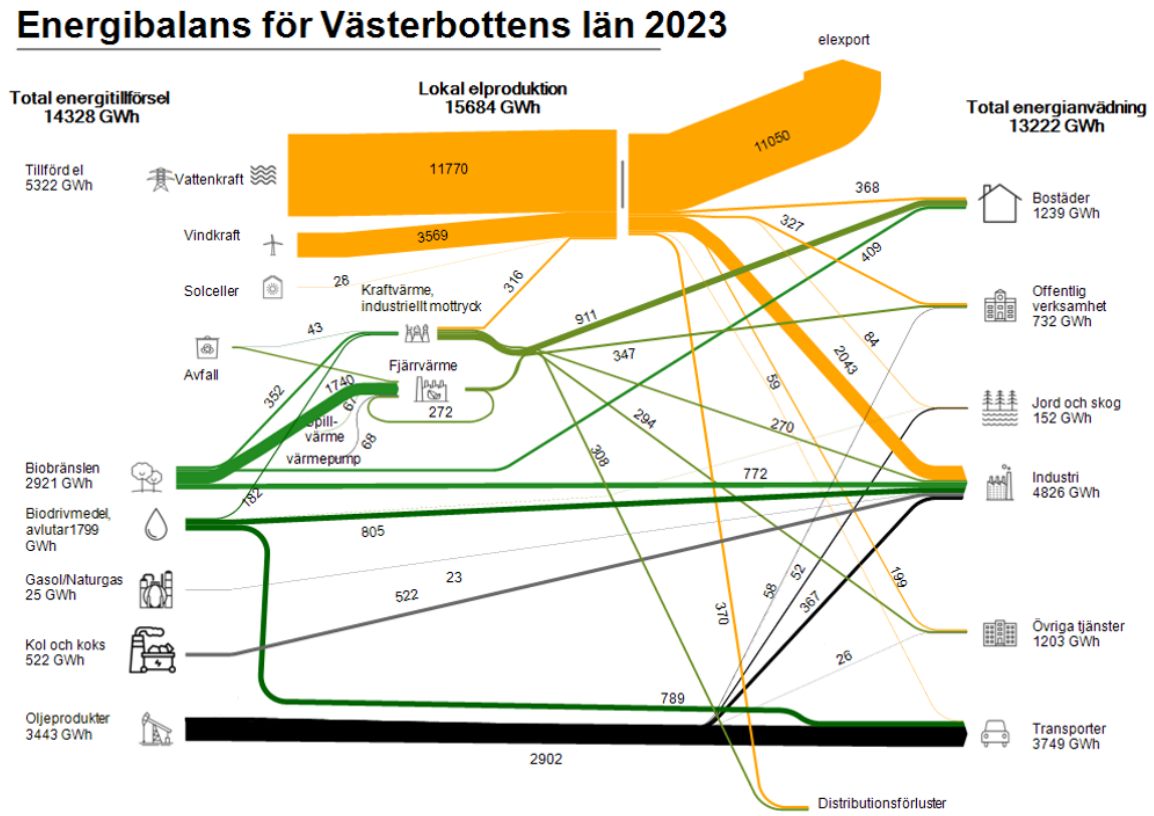
Elanvändningen i Västerbotten var år 2023 (det senaste året med tillgänglig statistik) drygt 4 TWh per år. Ungefär hälften av denna el används inom industrin. Bland övriga användningsområden finns hushållsel och el för uppvärmning av byggnader samt användning inom offentlig sektor som vård och omsorg.

Sankeydiagrammet i Figur 3.3 visar Västerbottens större energiflöden. Den regionala statistiken som diagrammet bygger på måste tolkas med viss försiktighet, både på grund av metodiken för insamlande av data och för att variationerna är stora mellan olika år. Vissa siffror för 2023 redovisas inte i den offentliga statistiken av sekretesskäl, varför diagrammet har kompletterats med siffror från 2022. De minsta flödena är vidare uteslutna för att förenkla bilden.

Storleksordningen på fossil energianvändning visas dock på ett korrekt sätt i förhållande till förnybar energianvändning. Diagrammet visar också att Västerbotten står för en

[29] Vindbrukskollen

väsentlig elexport. Här kan noteras att viss användning av energi inte framgår trots att den är av betydelse, som exempelvis båtbränsle och flygbränsle. Det är också viktigt att komma ihåg att den energi som krävs för produktionen av importerade varor inte finns med i diagrammet. Däremot inkluderar diagrammet energi som används för produktion av exportvaror.

Figur 3.3. Energibalans för Västerbottens län, med siffror från 2022 och 2023. All data kommer från SCB. Notera att inga siffror är exakta och att energiproduktion och energianvändning kan variera ganska kraftigt mellan olika år. Diagrammet ger dock en rättvisande bild av storleksordningar och storleksförhållanden mellan olika kategorier.

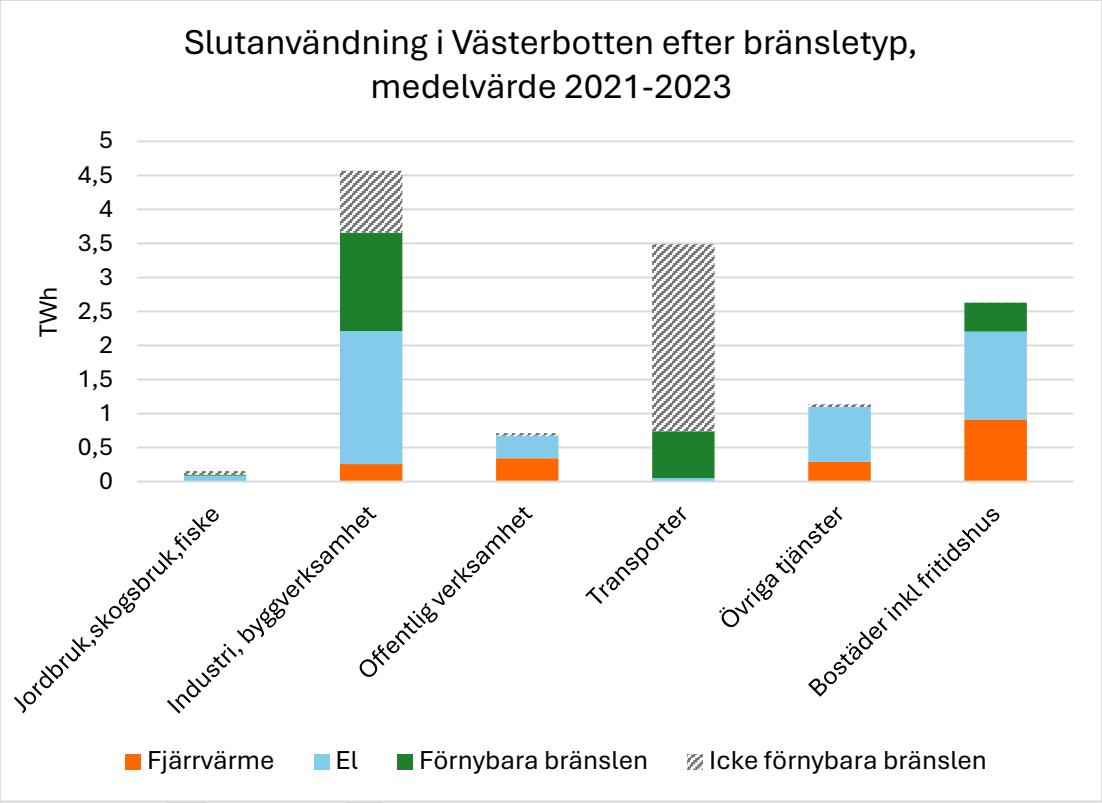
I Sankeydiagrammet framgår att fossila bränslen används framför allt inom transportsektorn och inom industrin. Användningen av fossila bränslen diskuteras mer ingående i kapitel 4 för att tydliggöra inom vilka sektorer överföring från fossil energi till el eller e-bränslen framför allt kan bidra i det övergripande klimatarbetet.

Hur stor elanvändningen är för laddning av fordon finns ännu ingen samlad statistik för. Den uppskattas dock vara liten, i förhållande till den fossila energianvändningen i transportsektorn. Det beror delvis på att andelen laddbara fordon än så länge inte är så stor (även om den är större idag är 2023), och delvis på att energimängden som krävs för att driva ett elfordon är i storleksordningen hälften så stor som för ett fossilfordon, eftersom konversionsförlusterna är mycket mindre.

3.2 Energianvändning och växthusgasutsläpp

3.2.1 Energianvändning per sektor

Figur 3.4 visar SCBs statistik över slutlig energianvändning i länet.[30] Här kan noteras att en liten post fossila bränslen även ingår i kategorierna el (från kraftvärmeverk) och fjärrvärme, eftersom en liten del av dessa energibärare är framställda genom förbränning av fossila avfall, främst i form av plast. Vidare minskar andelen förnybara bränslen i transportsektorn betydligt år 2024 i och med en förändring i reduktionsplikten, vilket diskuteras mer längre fram i handlingsplanen.

Figur 3.4. Fossila bränslen används främst inom transportsektorn samt inom industri och byggverksamhet. Källa SCB: Energi: Slutanvändning (MWh) efter år, region, förbrukarkategori och bränsletyp.

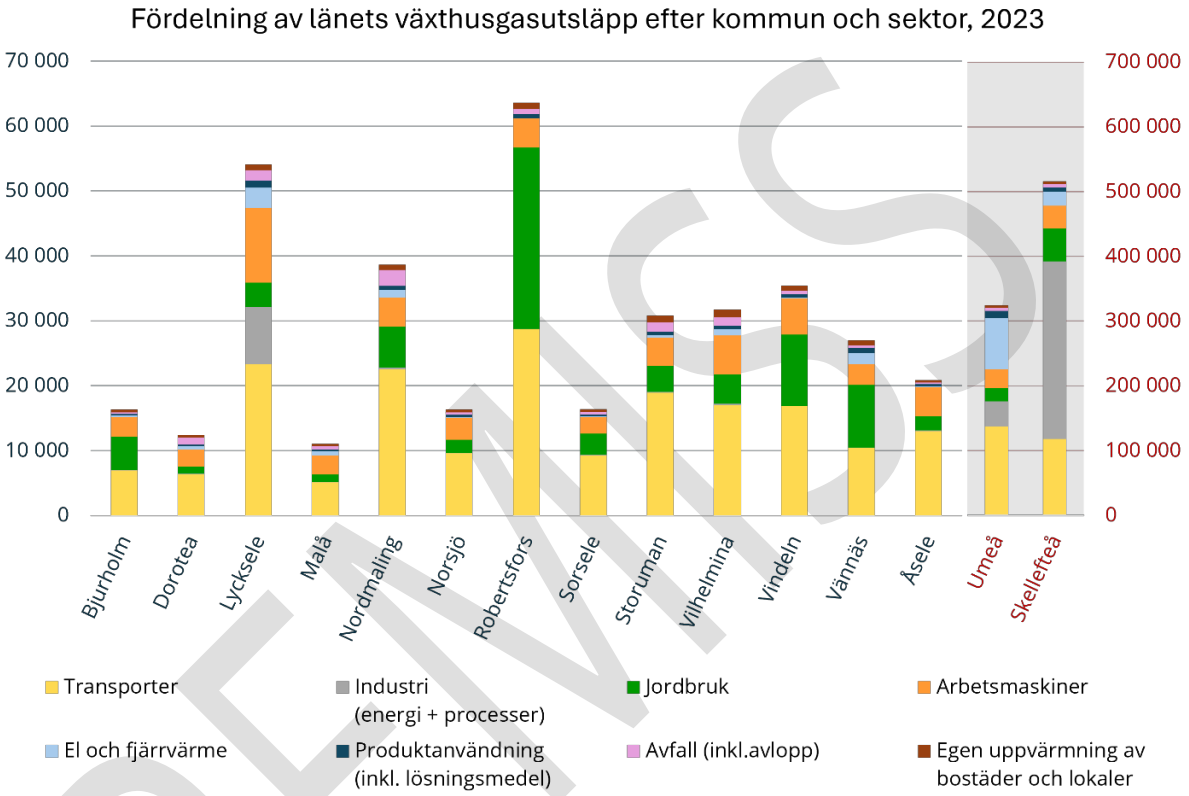
3.2.2 Växthusgasutsläpp per sektor

Olika sektorers växthusgasutsläpp varierar mellan länets olika kommuner. Detta framgår av Figur 3.5. Utsläppen redovisas där i kg koldioxidekvivalenter (ofta förkortat CO_2ekv) och Umeå och Skellefteå, som är många tiotals gånger mer folkrika än andra, visas mot höger axel, med tio gånger större värden än den vänstra. Medan de industriella

[30] Fjärrvärmeproduktion och bränsleanvändning (MWh) efter region, produktionssätt, bränsletyp och år. PxWeb

utsläppen är relativt sett stora i Skellefteå och i viss mån Umeå och Lycksele, är transportsektorn den absolut dominerande utsläppskällan i exempelvis Åsele och Storuman.

Kommunernas utsläpp uppdelade efter sektor speglar näringslivets struktur och ger en fingervisning om vilka typer av verksamheter som kan elektrifieras inom respektive kommun och hur stora dessa är.

Figur 3.5. Västerbottens läns växthusgasutsläpp efter kommun och sektor. Enheten ges i kg koldioxidekvivalenter. Notera att Umeå och Skellefteå skalas efter den högra lodräta axeln, med tio gånger större värden än den vänstra.

3.2.3 Industrins energianvändning

Figur 3.5 visar att länets största växthusgasutsläpp från industrin finns inom Skellefteå kommuns geografiska område. Skellefteå är en stor kommun med flera industrier, varav ett antal stora aktörer. Bland dem finns den energiintensiva verksamheten Boliden Rönnskär. Denna verksamhet producerar bland annat koppar, en metall som är mycket viktig för elektrifieringen.

10-15 procent av alla arbetsställen i länets näringsliv finns inom industrisektorn. Störst andel av en enskild kommuns arbetsställen har industrisektorn i Norsjö, Vindeln, Nordmaling och Skellefteå. Dessa arbetsställen är förstås olika stora och har olika typ av

verksamhet. [31] Tittar man på arbetstillfällen i stället för arbetsställen är andelen i samma storleksordning: Ca 13 procent av alla sysselsatta i länet arbetar inom tillverkningsindustri, gruvor och mineralutvinningsindustri. [32]

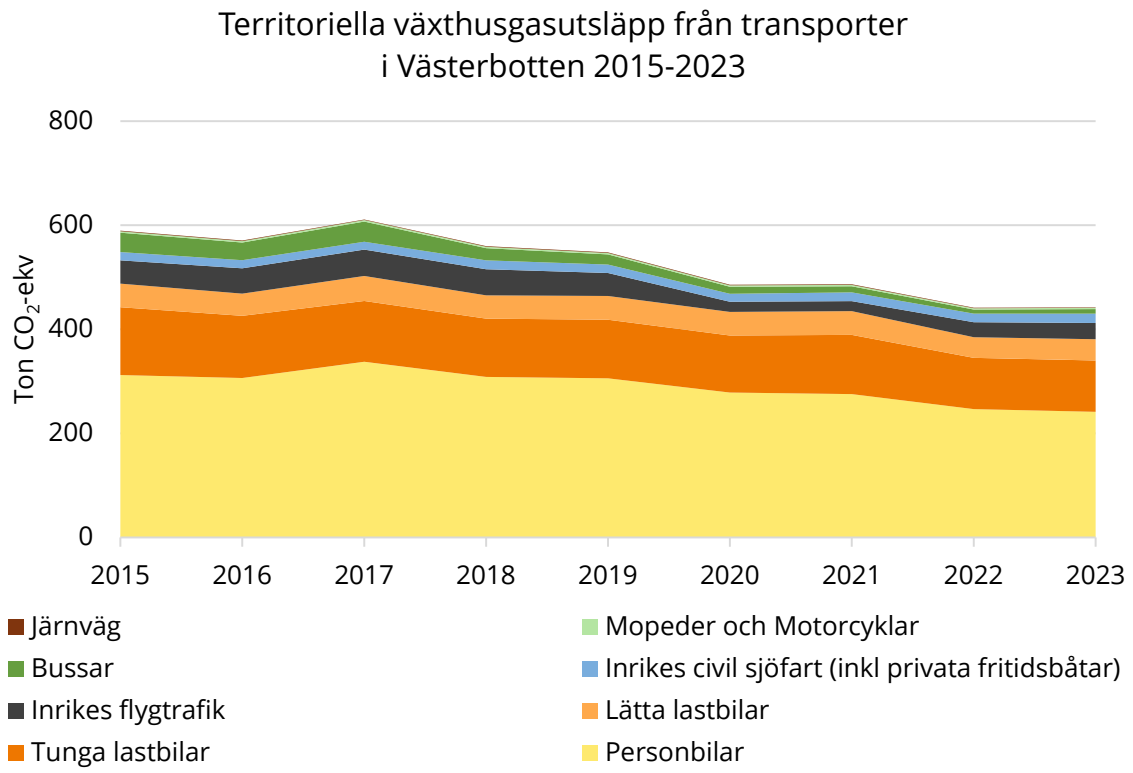
Industrisektorn är diversifierad; olika verksamheter använder sig av olika former av insatsvaror och har olika stora energibehov i sina processer. Enskilda aktörer behöver därför identifiera vilka delar av de egna processerna som kan elektrifieras och effektiviseras. Sektorn är alltså svår att beskriva i generella termer, även med avseende på aktiviteterna som ger upphov till växthusgasutsläpp, men den energiintensiva industrin i länet står inför stora omställningar och elbehovet bedöms öka i takt med att fossila processer ersätts av elektrifierade lösningar. Möjligheter till energieffektivisering finns, exempelvis genom återanvändning av restvärme och omställning av tryckluftssystem.

3.2.4 Transportsektorn – energi, fordon och infrastruktur

Transporter står för en stor andel av länets fossila energianvändning och medföljande växthusgasutsläpp. Många använder bilen som primärt transportmedel, vilket delvis förklaras av låg tillgång till kollektivtrafik i glest befolkade områden. Laddinfrastrukturen har byggts ut kraftigt under senare år, men det finns behov av fortsatt utbyggnad, särskilt för tunga transporter.

Transportsektorns energianvändning i länet uppgår i dagsläget till ca 3,5 TWh, varav merparten är fossila bränslen. Figur 3.6 visar att utsläppen från transportsektorn till störst andel kommer från personbilar. Den visar också hur utsläppen från inrikes flyg gick ner under pandemin för att därefter öka igen. Utsläppen från lätta och tunga lastbilar ligger relativt konstant under tidsperioden medan kollektivtrafiken har gjort ett mycket gott arbete och kraftigt minskat utsläppen från bussar.

[31] Regionfakta.com, Arbetsställen efter kommun och näringsgren - Regionfakta
[32] SCB, Sysselsatta 15-74 år efter arbetsställets belägenhet. Årligt register efter år, region, kön och näringsgren SNI 2007

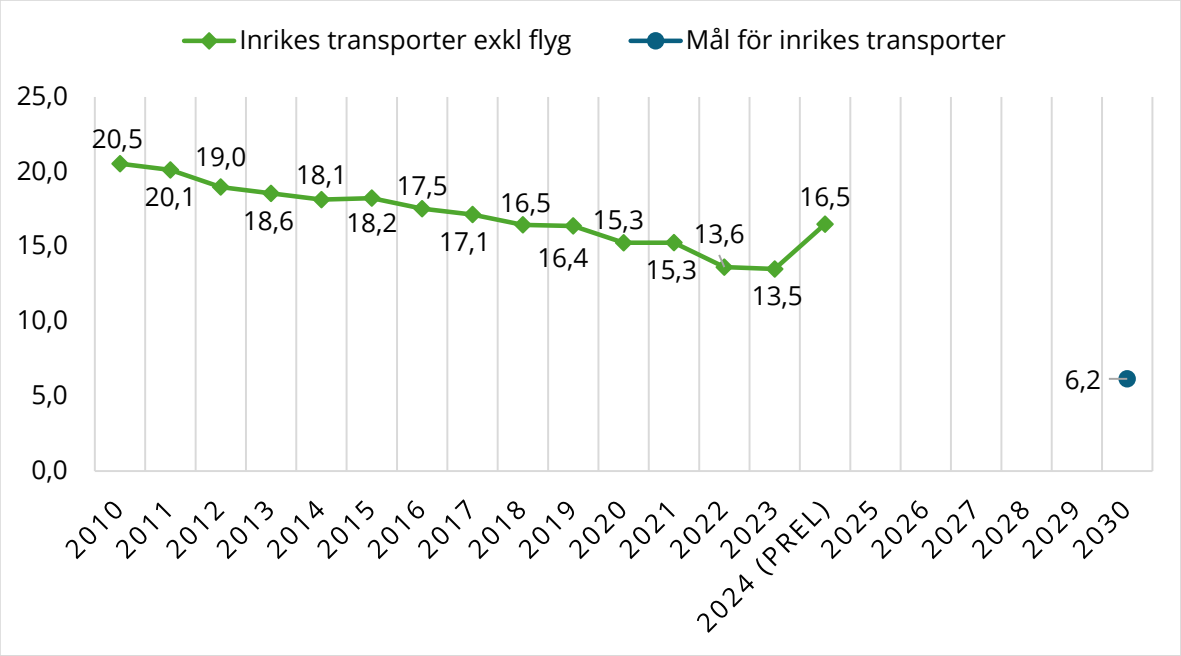
Figur 3.6. Transportsektorns territoriella utsläpp fördelad på olika fordonstyper.

Transportsektorns växthusgasutsläpp påverkas av transportarbetet (hur många kilometer som körs), drivmedlet (tex. fossilt drivmedel, eller hög inblandning av biodrivmedel) samt fordonen (exempelvis motoreffektivitet eller i vilken grad fordonsflottan är eldriven).

Mängden trafikarbete har varit ganska konstant sedan 2016, bortsett från tillfälliga förändringar under pandemin.[33] Fordonsflottan har under denna tid blivit något mer effektiv och andelen elfordon har ökat. Att växthusgasutsläppen från transporter enligt Figur 3.6 minskade fram till och med 2023, beror dock framför allt på en ökad inblandning av biodrivmedel till följd av lagen om reduktionsplikt.

Regional utsläppsstatistik för 2024 presenteras först våren 2026, men förändringar i reduktionsplikten[34] medför att växthusgasutsläppen från transporter i Västerbotten väntas öka kraftigt 2024. På nationell nivå ökade utsläppen från transportsektorn med 22 procent från 2023 till 2024 (från 13,5 till 16,3 Mton CO^2ekv) enligt preliminär statistik, visad i Figur 3.7.[35]

[33] Transportarbete i Sverige 2000-2024
[34] Lag (2017:1201) om reduktion av växthusgasutsläpp från bensin och diesel
[35] Bilaga 4 Klimatredovisning - ur Budgetpropositionen för 2026

Figur 3.7: Utsläpp av växthusgasutsläpp i Sverige från transporter, samt det nationella målet för transportsektorn 2030.

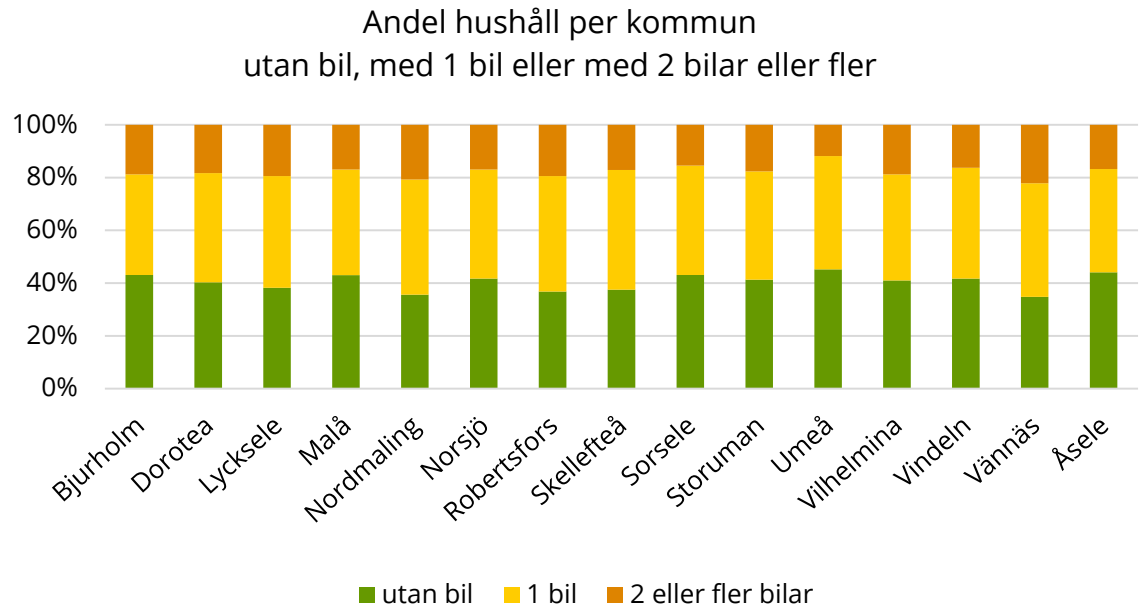
3.2.4.1 Hushållens tillgång till bil

Av hushållen i länet är 42 procent utan bil, 43 procent har en bil och 15 procent har två eller fler bilar i hushållet. Variationerna mellan länets kommuner är relativt små och det är i Umeå som störst andel inte har tillgång till bil, vilket delvis beror på att Umeå har en god tillgång på kollektivtrafik och en relativt stor andel studenter. Både ålder och hushållets ekonomiska situation kan vara bidragande orsaker till hur många bilar hushållen har. Andel personer i kommunen över 70 år och hushållens disponibla medelinkomst i kommunen är statistiskt sett ungefär likvärdiga förklaringsmodeller för att hushåll saknar bil, om man tittar på alla kommuner utom de två största, Umeå och Skellefteå.

Hushållens disponibla inkomster har minskat i Sverige, till följd av de senaste årens höga inflation[36]. Detta, tillsammans med vidgande ekonomiska klyftor, har gjort att antalet hushåll i ekonomisk utsatthet har ökat, särskilt i gruppen hushåll med hemmavarande barn[37]. Det är sedan länge väl känt att tillgång till mobilitet är tätt sammankopplad med ekonomisk standard, även om olika undersökningar är svåra att jämföra eftersom många olika mätmetoder kan användas[38]. Tillgången till bil är exempelvis mycket ojämnt fördelad nationellt, där 96 procent av boende i småhusområden har tillgång till bil, att jämföra med 40 procent av boende i

[36] Hushållens disponibla inkomster sjunker i hela landet
[37] Oroande siffror: 1 av 8 barn i Sverige lever i fattigdom - Rädda Barnen
[38] PM 2021:3 Transporternas ekonomiska överkomlighet - hur mäter vi det?

allmännyttan[39]. Dessa förhållanden är viktiga att känna till och beakta i den kommunala planeringen, och kan komma att spela ännu större roll med ökad elektrifieringsgrad.

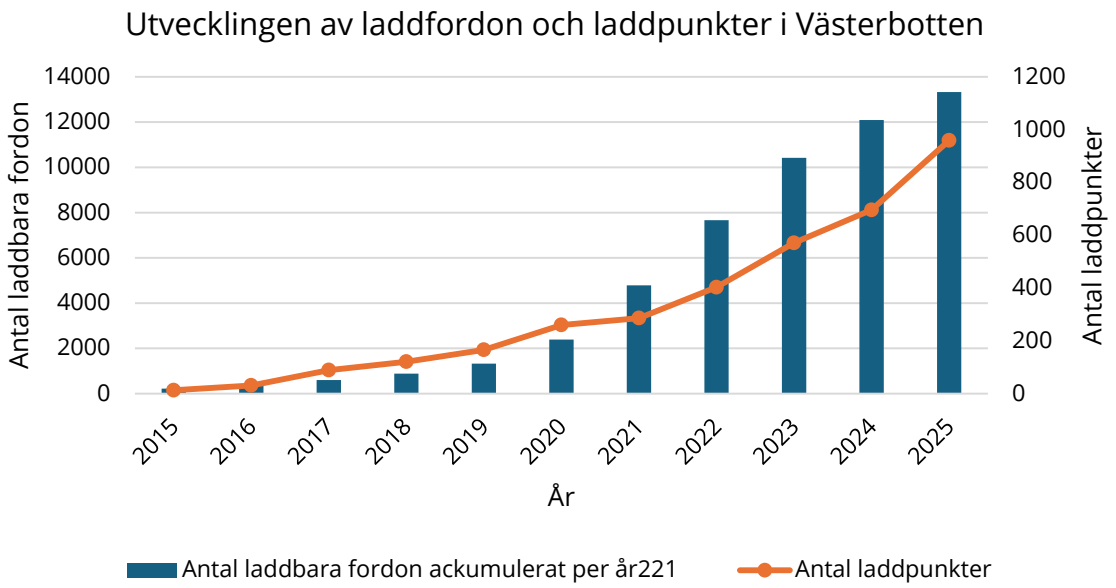
Figur 3.8 . Andel hushåll per kommun utan bil, med en bil respektive med två bilar eller fler[40]

3.2.4.2 Utvecklingen av den elektrifierade fordonsflottan

Antalet laddbara fordon i Västerbotten har ökat snabbt de senaste tio åren. Under samma period har också antalet laddpunkter byggts ut kraftigt, vilket visas i Figur 3.9. Drygt 9 procent av Västerbottens personbilar är laddbara 2025.[41]

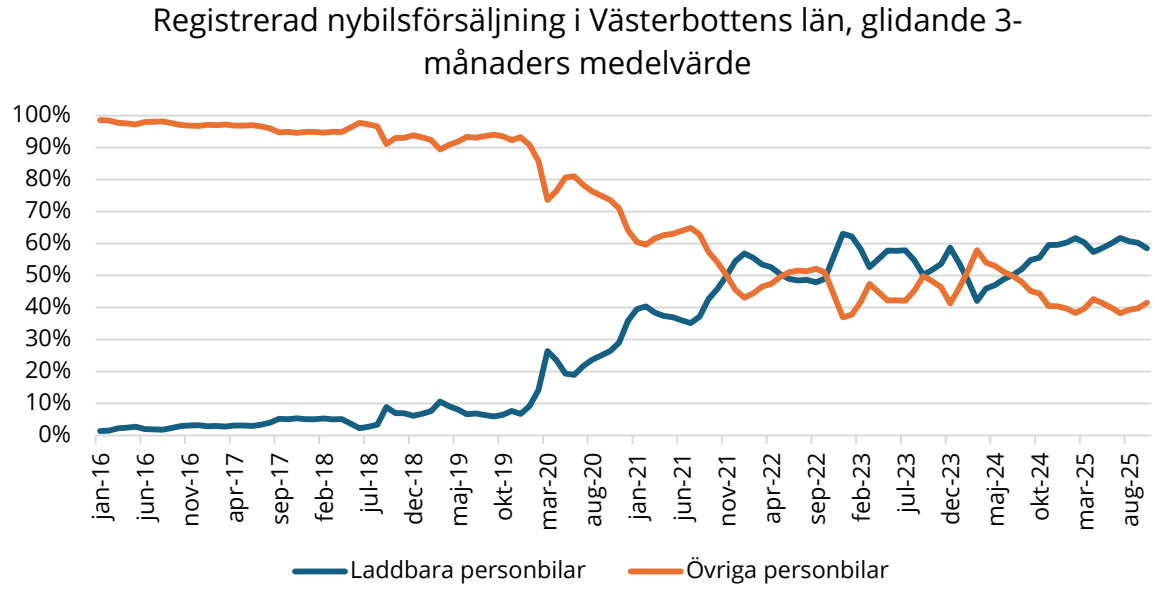
Av de 13331 laddbara fordon som finns i Västerbotten 2025 är 44 procent laddhybrider, nästan 50 procent är rena elbilar, 6 procent lätta lastbilar, 0,33 procent motorcyklar och 0,32 procent bussar. Det finns vidare 42 elbussar registrerade i länet.[42]

[39] Mobiliteten i allmännyttan | Sveriges Allmännytta
[40] Region Västerbottens databas med statistik från SCB
[41] Statistik - ELIS - PowerCircle
[42] Statistik - ELIS - PowerCircle

Figur 3.9. Antalet laddbara fordon och laddpunkter har ökat kraftigt i Västerbotten de senaste tio åren. 2025 fanns 13 331 laddbara fordon och 959 laddpunkter i Västerbotten.[43]

Försäljningen av nya laddbara fordon (rena elbilar och laddhybrider) tog fart från 2020, vilket visas i Figur 3.10. Från 2022 och fram till nu har andelarna fossildrivna och laddbara fordon varit ungefär lika stora och under 2025 var ca 60 procent av alla sålda personbilar laddbara.

[43] Statistik - ELIS - PowerCircle

Figur 3.10 : Utvecklingen av nyregistrerade fordon fossilbilar och laddbara fordon (både laddhybrider och rena elbilar) 2017 - 2025 per månad, visat som glidande medelvärde över tre månader.[44]

Idag har personbilar i Sverige en livslängd på 17 till 19 år.[45] Eftersom det fortfarande säljs nya bilar med förbränningsmotorer innebär det att en majoritet av den befintliga fordonsflottan fortsatt kommer att ha förbränningsmotorer år 2030. De personbilar med förbränningsmotor som tas i drift idag väntas utgöra en del av fordonsflottan fortfarande efter 2040. Elektrifiering räcker därför inte som enda åtgärd för att minska utsläppen från personbilsflottan tillräckligt mycket för att nå klimatmålen.

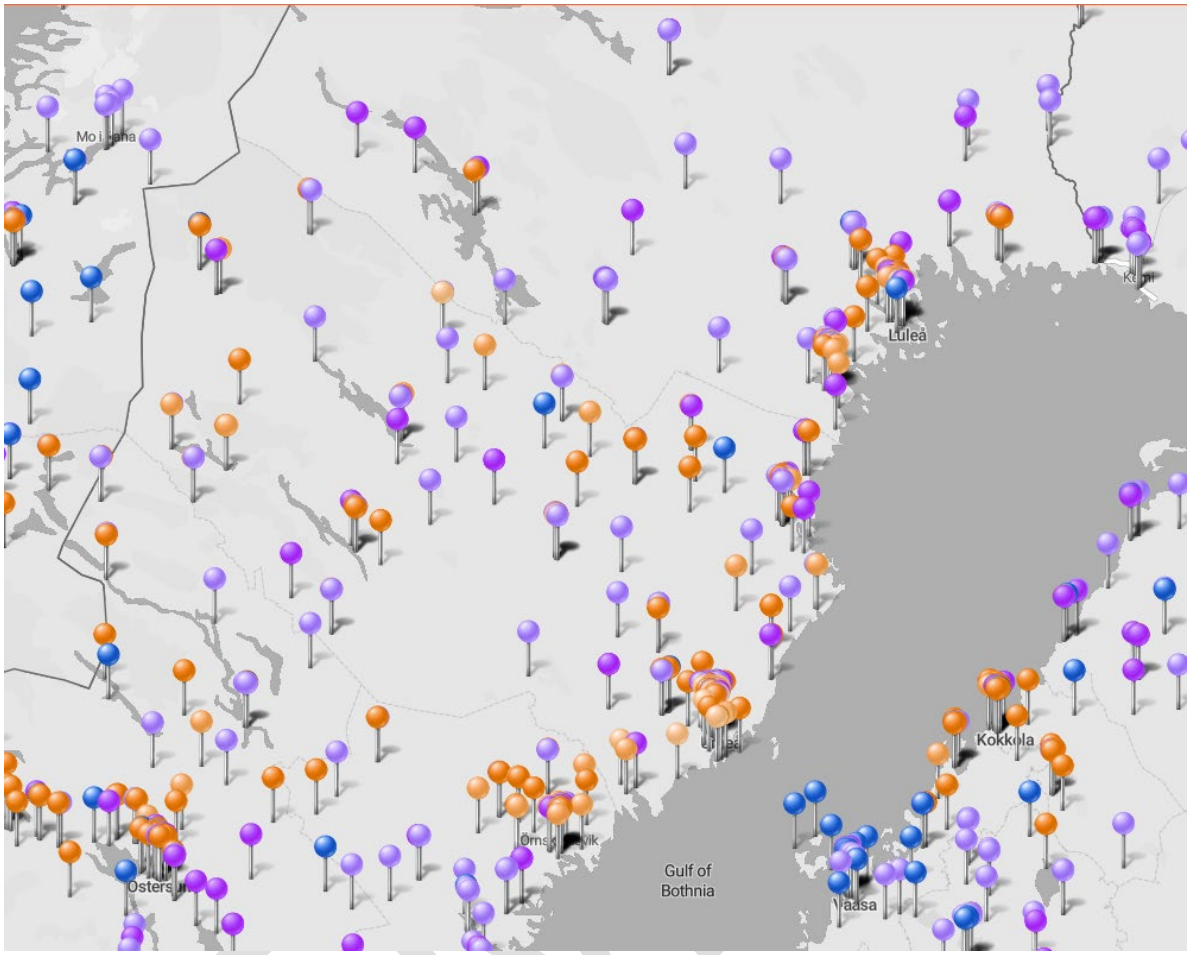
3.2.4.3 Laddinfrastruktur i Västerbotten

Utbyggnaden av laddinfrastruktur utvecklas kontinuerligt. I dagsläget finns det god täckning av publika laddstationer för personbilar längs de större vägarna i länet och i de flesta tätorter. Allt eftersom antalet laddbara fordon ökar, ökar också behovet av fler laddpunkter, mer utspritt och vid platser där det är höga trafikflöden. Samtidigt kan noteras att elbilsladdning oftast sker som hemmaladdning.[46]

Kartan i Figur 3.10 visar publika laddstationer i Västerbottens län och andra angränsande områden. De olika färgerna på markörerna indikerar att laddpunkterna erbjuder olika effekt.

REMISS

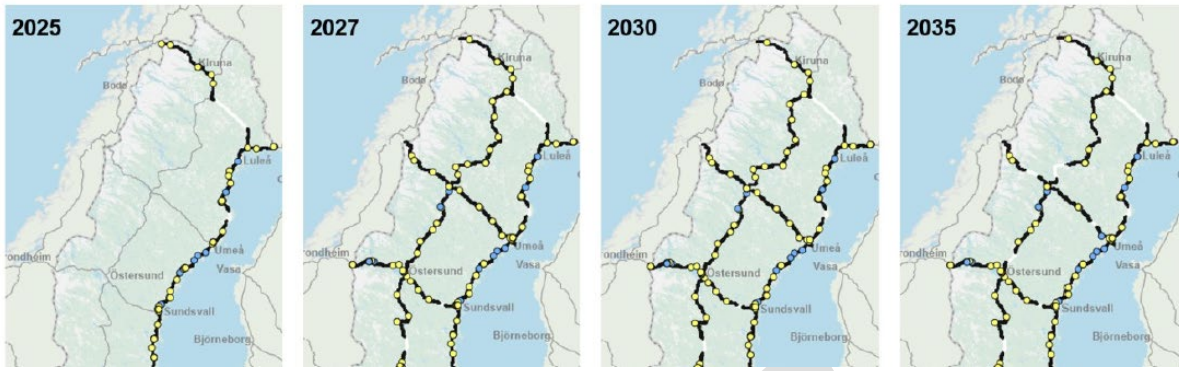
[44] Newsworthy | Nedåt för laddbara bilar i Västerbotten
[45] Bilars optimala livslängd: Effekter av personbilars livslängd på klimat, emissioner, värdefulla material och trafiksäkerhet
[46] Mobility Sweden 2022-05-09, https://mobilitysweden.se/mobilitet/laddinfrastruktur

Figur 3.11. Exempelbild över publika laddstationer i Västerbotten[47] (Kommentar: Denna bild kan komma att bytas ut mot en tydligare)

Enligt kraven i EU:s AFIR-lagstiftning behöver utbyggnaden fortsätta, särskilt rörande laddstationer för tunga transporter. Som beskrivits i kapitel 2 skärps kraven i AFIR vid olika tidpunkter. Kartorna i Figur 3.12 och Figur 3.13 visar hur väl dagens etablerade laddpunkter uppfyller dessa krav. För 2025 har Sverige nästan uppfyllt kraven för lätta transporter. Bara ett par sträckor längs Ten-T nätet, bland annat längs väg E4 i norra delen av Västerbotten, är vita på kartbilden, vilket indikerar otillräcklig laddinfrastruktur i förhållande till AFIRs krav.

[47] https://chargefinder.com/se/search

Figur 3.12 : Utbyggnad av laddstationer för Lätta transporter längs TEN-T vägnätet i relation till EU mål. (Gula laddpunkter i drift, blå under uppbyggnad.)[48]

För tunga transporter är det framför allt en relativt lång sträcka längs väg E12 i väster som inte har täckning nog för att nå kraven som ställs för 2025. För 2027 och 2030, då kraven skärps ytterligare, behöver stora områden täckas in med laddinfrastruktur som ännu inte finns på plats.

Figur 3.13: Laddstationer för tunga fordon längs TEN-T vägnät. Vita sträckor visar var EU målen för respektive år inte nås med dagens infrastruktur. (Gula laddpunkter är i drift, blå under uppbyggnad.)[49]

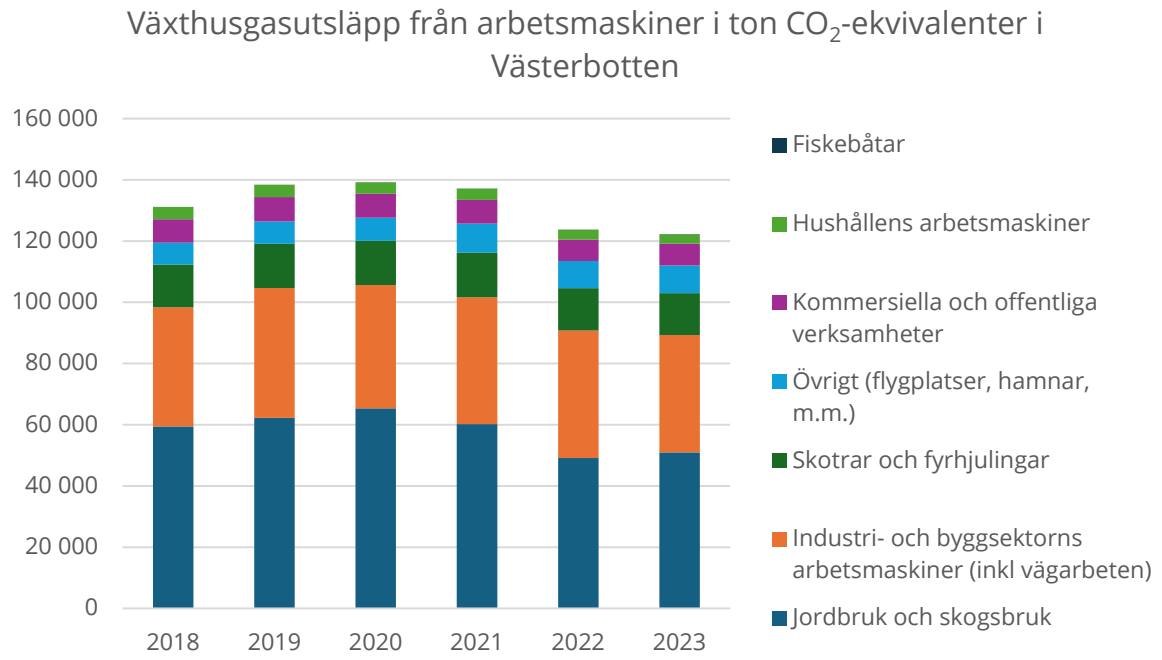
3.2.5 Arbetsmaskiner

Det finns ett stort antal arbetsmaskiner i länet. Arbetsmaskinerna används inom många olika områden, exempelvis fjällturismen, rennäringen, skogssektorn, jordbruket och bygg- och anläggningsbranschen.

I statistiken över växthusgasutsläpp omfattar arbetsmaskiner kategorierna som visas i Figur 3.14: Arbetsmaskiner inom jordbruk och skogsbruk, industri- och byggsektorns arbetsmaskiner (inkl vägarbeten), skotrar och fyrhjulingar, arbetsmaskiner vid flygplatser

[48] Energimyndigheten
[49] Energimyndigheten

och hamnar, arbetsmaskiner vid kommersiella och offentliga verksamheter, hushållens arbetsmaskiner, samt fiskebåtar.

Figur 3.14: Utsläpp av växthusgaser från arbetsmaskiner i Västerbotten, fördelade efter undersektorer.[50]

Arbetsmaskiner påverkas i viss utsträckning av samma styrmedel som transportsektorn. Exempelvis har reduktionsplikten, främst för diesel, även bidragit till utsläppsminskningar inom arbetsmaskiner 2022 och 2023. Sannolikt kommer därmed utsläppen från arbetsmaskiner öka i Västerbotten 2024 till följd av förändrad reduktionsplikt. Arbetsmaskiner är vidare en sektor som är känslig för konjunktursvängningar, vilket kan förklara en del av variationerna av utsläppens storlek i diagrammet.

3.3 Elnät och effekt

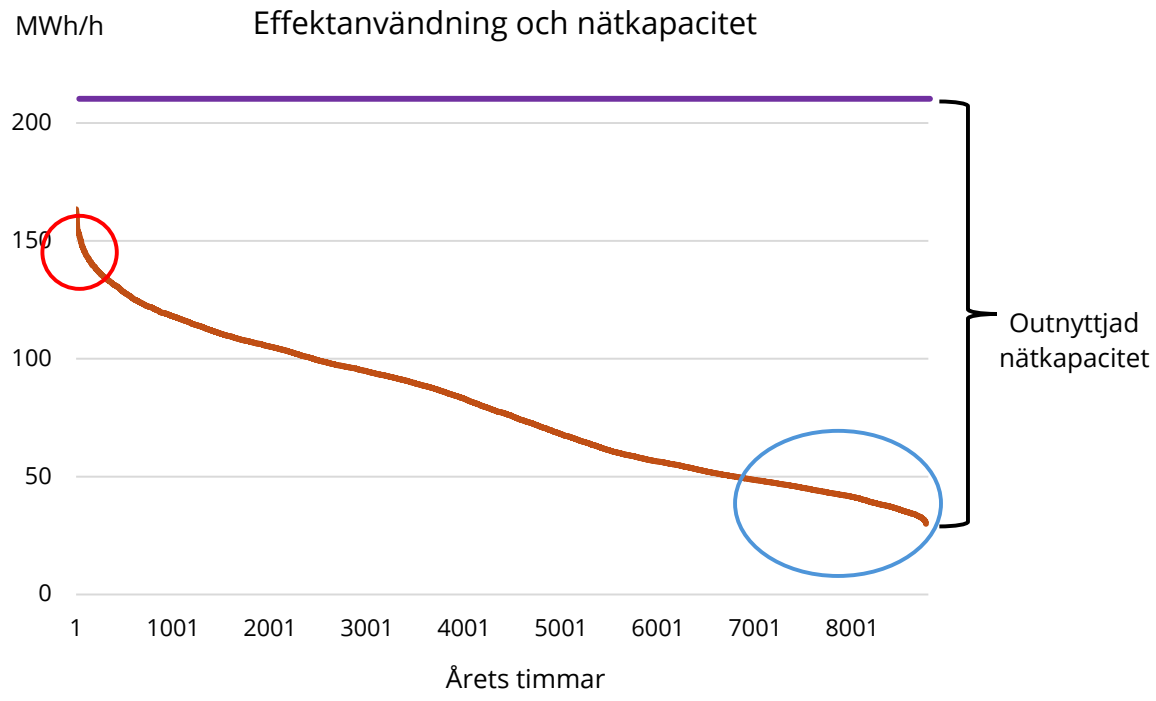
I Sverige är elnätet indelat i tre spänningsnivåer. Det med lägst spänningsnivå kallas lokalnätet. Mellannivån kallas regionnätet och den högsta nivån transmissionsnätet eller stamnätet. Elanvändare är i nästan alla fall kopplade till lokalnätet, förutom riktigt stora, elintensiva verksamheter som kan vara anslutna direkt till regionnätet. Småskaliga elproducenter, som solelspaneler på en byggnad, ansluts till lokalnätet, medan större producenter kan vara anslutna till regionnätet eller till och med transmissionsnätet.

[50] Emissionsdatabasen

Svenska Kraftnät, det statliga verk som äger transmissionsnätet, uppger att efterfrågan på el i Norrland ökar kraftigt och att begränsningar i överföringskapacitet väntas redan 2027, främst längs kusten.

3.3.1 Effektanvändning

Figur 3.15 visar effektanvändningen i ett av länets regionnät. Överföringen av effekt genom nätet är uppmätt i termer av timmedeleffekt för var och en av årets 8760 timmar. Timmarna är därefter ordnade och numrerade efter effekt, så att timme nummer ett (längst till vänster i grafen) är timmen med den högsta medeleffekten och timme nummer 8760 är timmen med lägst medeleffekt. Högst upp i grafen visas en rät linje som anger nätets beräknade maximala överföringskapacitet. Om högre effekt än så pressas genom ledningarna kan de skadas.

Figur 3.15: Typisk effektanvändning i ett elnätsområde. Den maximala beräknade effektkapaciteten visas som lila linje. Den bruna linjen visar ett års alla timmar sorterade efter uppmätt timmedeleffekt, så att timmen med högst uppmätt medeleffekt har fått numret 1 och återfinns längst till vänster i grafen. Timmedeleffekter under 50 MWh/h har alltså uppmätts under sammanlagt ca 2000 timmar (blå ring). Timmedeleffekter på över 150 MWh/h har bara förekommit under 48 timmar detta år (röd ring). Årets allra flesta timmar är nyttjandegraden av elnätets överföringskapacitet låg.

Timmedeleffekter under 50 MWh/h har exempelvis uppmätts under ca 2000 av årets timmar (blå ring). Bara under 48 timmar har den uppmätta timmedeleffekten överstigit 150 MWh/h (röd ring) och under just detta år, som hade en mild vinter, har effektöverföringen aldrig närmat sig maximal överföringskapacitet (lila vågrät linje). Allt

utrymme mellan den bruna kurvan och den lila linjen är nätkapacitet som inte utnyttjas, och grafen visar att nyttjandegraden alltså är låg under årets allra flesta timmar.

3.3.2 Åseleparadoxen

Trots länets stora elproduktion finns betydande begränsningar i elnätets kapacitet, främst i inlandet. Begreppet "Åseleparadoxen" har använts för att belysa att det i flera inlandskommuner finns elproduktion motsvarande hundratals gånger kommunens egen användning, samtidigt som det rapporteras att nya aktörer som vill etablera sig i kommunen inte kan få tillgång till den effekt de efterfrågar.

Detta har huvudsakligen tre förklaringar. Den första är att elproduktionen under vattenkraftutbyggnadens decennier var menad att försörja andra delar av Sverige, där energibehovet var stort. Elnätet byggdes därför som en motorväg i en filriktning, utan förberedelser för vare sig på eller avfarter.

Den andra förklaringen är att utbyggnad av högspänningsnäten i form av nya anslutningspunkter tar lång tid. En aktör som vill etablera exempelvis en elintensiv verksamhet där den befintliga överföringskapaciteten inte räcker till, kan inte nekas av en elnätsägare, eftersom ägande och förvaltande av elnät alltid innebär anslutningsplikt. Processen kan dock ta så lång tid att aktören väljer att inte gå vidare med sin etablering. Särskilt i de fall anslutningen kräver ökad överföringskapacitet mellan transmissionsnät och regionnät innebär den betydande planerings- och projekteringsarbete samt ianspråktagande av mark och kräver därmed dialog med markägare, eventuella berörda samebyar samt myndighetsinsatser i form av exempelvis fysisk planering och arkeologiska undersökningar. Eftersom förhållandevis stora markarealer påverkas behöver också utbyggnadens konsekvenser för naturmiljön och andra viktiga intressen utredas. Stora framsteg har gjorts för att effektivisera anslutningsprocesserna mot transmissionsnätet genom att exempelvis lägga olika delprocesser parallellt i tid och effektivisera dem. Den grundläggande demokratiska rättigheten för berörda individer, organisationer och näringsidkare att få sin röst hörd och sina synpunkter beaktade är dock viktig att förvalta. Att som individ eller liten förening sätta sig in i ett stort ärende tar tid och vissa delar av processen kan och bör därför inte förkortas.

Den tredje förklaringen är finansiell. En utbyggnad genomförs vanligtvis inte förrän det finns en kalkyl som visar på kostnadstäckning och en sådan kan finnas först när en elanvändare står som kund och därmed betalar för anslutningsprocessen. Även om nätägare får förbereda för anslutningar som ännu inte efterfrågats finns det inga ekonomiska incitament att göra det. Att ”bygga på prognos” innebär en finansiell risk: I slutändan kan det visa sig att investeringen ha gjorts utan att någon kund vill ansluta sig.

REMISS

3.3.3 Lokala begränsningar i elnätet

Problematiken som ryms inom ”Åseleparadoxen” berör inte privat elkonsumtion på ett sådant sätt att effektbristen skulle kunna leda till att lampan inte lyser eller att elspisen inte kan användas. Utbyggnad av exempelvis laddinfrastruktur kan ändå vara förknippad med vissa hinder som kan vara svåra att förstå.

Antag att Figur 3.15 visade en del av ett lokalt nät (med lägre värden på den lodräta axeln). Två jämförbara samfälligheter vill kunna erbjuda hemmaladdning för sina hyresgäster. Kvarter 1 inkommer först med sin begäran till elnätsföretaget. Samfälligheten vill vara på den säkra sidan och säkra upp sin anslutning för parallell laddning på femton laddboxar. Kvarter 1 kan ansluta inom någon månad från att kontakten tagits med nätägaren. Kvarter 2, som hör av sig någon månad senare, får däremot beskedet att anslutning av ytterligare effektuttag från nätet kommer att dröja två år – för att Kvarter 1 med sin förfrågan tog just det nätområdets sista obokade effektutrymme i anspråk, så att elnätsföretaget behöver förstärka nätet lokalt för att inte riskera att effektanvändningen (brun linje) ska slå i taket (lila linje) under vinterns kallaste dag.

Efter ett och ett halvt år inser samfälligheten i Kvarter 1 att det högsta effektuttaget inte ens har uppgått till en fjärdedel. Man säkrar då ner för att minska samfällighetens fasta utgifter – och det visar sig att Kvarter 2 har fått vänta i onödan.

3.3.4 Uppbokning av effektkapacitet

I det hypotetiska exemplet ovan bokas alltså utrymmet mellan den bruna och lila kurvan i Figur 3.15 upp av Kvarter 1, utan att motsvarande effektuttag i praktiken någonsin görs – även om den utrymmet skulle tas i anspråk om alla femton laddplatser en kall vinterdag faktiskt användes samtidigt. Exemplet är påhittat, men situationen är verklig i de allra flesta av Västerbottens elnät. Företag, samfälligheter och andra aktörer reserverar större effektutrymme i näten än de för det allra mesta behöver. Ett sätt att frigöra utrymme för anslutning av nya kunder är att helt enkelt i dialog med befintliga kunder sänka deras anspråk för att bättre matcha faktiska behov. Metoden har använts i Norrbotten och där kallats ”Lulemodellen”.

3.3.5 Flexibla avtal

Ett annat sätt att nyttja elnätet bättre är att skriva flexibla avtal med elintensiva verksamheter. Ett flexibelt avtal innebär att användaren måste acceptera att under någon stund om året riskera att behöva dra ner på sin verksamhet. Denna typ av avtal passar inte alla verksamheter, men kan göra stor skillnad. Flexibla avtal kan användas både för att öka nyttjandegraden i ett nät för att det är kostnadseffektivt i sig, men det

kan också användas för att kunna ansluta en kund innan en planerad nätutbyggnad har hunnit genomföras.

3.4 Beredskap

Beredskapsarbete handlar om att identifiera och värdera hot och risker samt skapa och upprätthålla förmåga att hantera de kriser som hot- och riskanalyserna tecknar upp. Gemensamt för alla scenarier är att samhället, oavsett tillstånd, alltid behöver tillgång till energi för att rena vatten, värma byggnader och upprätthålla sjukvård och andra samhällsbärande aktiviteter.

3.4.1 Energiberedskap och säkerhetspolitik

Det politiskt osäkra omvärldsläget har fört upp beredskap på agendan, med fokus på hot som digitala angrepp, terrorhandlingar och till och med krig. Energiberedskap diskuteras inom offentliga organ på alla administrativa nivåer, och lyfts också som en viktig aspekt att ta hänsyn till för företag och civilsamhälle. Arbete pågår i nuläget främst med grundläggande kartläggningar och inventeringar. Hur många fordon finns inom en kommunkoncern och vilka drivmedel använder de? Vilka processer i en tillverkningsindustri behöver kunna hållas i gång för att inte skada utrustningen vid ett längre elavbrott? Ser nätägarna möjlighet att starta upp och driva ett nätområde i ö-drift vid en större nätkollaps? Olika aktörers kunskap om hur och när energi används i den egna verksamheten skiftar stort.

3.4.2 Klimatanpassning

Många av de kriser eller oönskade skeenden samhällets aktörer förbereder sig på att möta är händelser som skulle kunna ske, men som med stor sannolikhet inte gör det på en given plats inom överskådlig framtid. Flera förändringar som följer med ett varmare klimat vet vi dock med säkerhet kommer att inträffa, som nederbördsmönster av ökande frekvens och intensitet. Klimatrisker har traditionellt inte setts som en fråga med koppling till beredskap, utan har behandlats under den specifika termen klimatanpassning. Att vi är mitt i en pågående energiomställning ger dock klimatarbetet och det traditionella beredskapsarbetet nya beröringspunkter. Exempelvis kommer elektrifieringen att förändra kraven på beredskapslager och processer vid krishantering.

3.4.3 Miljörisker och energiomställning

Nya affärsmodeller och förändrade materialströmmar förknippade med ökade krav på cirkularitet har följt utrullningen av energiomställningen. Den har också medfört stora infrastruktursatsningar och andra etableringar. Med hanteringen av exempelvis stora mängder avfall eller schaktmassor följer miljörisker, i form av misstag och olyckor, men också på grund av kalkylerad brottslighet. Särskilt flera fall av miljöbrott i form av illegal avfallshantering har under senare år fått medial uppmärksamhet, varav skandalen kring

Think Pink är en av de största. Fallen har skärpt medvetenheten om risker kopplade till stora projekt.

3.5 Energiproduktion och markanvändning

Energiproduktion och -distribution tar stora resurser i anspråk. I Västerbottens län har utbyggnaden av vattenkraften under 1900-talet och vindkraften under de senaste decennierna inneburit konsekvenser för naturmiljöer, kulturmiljöer och människor. Här beskrivs några av dessa konsekvenser, vilka idag påverkar förutsättningarna för hantering av målkonflikter.

3.5.1 Sapmi

Förutsättningar för renskötsel och samisk kultur har stark koppling till mark- och vattenanvändning och har därför påverkats kraftigt av utbyggnaden av elproduktionen i länet. Stora delar av den lagstiftning som skyddar samernas rättigheter har tillkommit efter utbyggnaden av länets vattenkraft, och några delar även efter etableringen av vissa vindkraftsparker.

I rennäringslagen framgår att renskötselrätten bygger på urminnes hävd. Den rätten är oberoende av avtal och kan inte sägas upp. Detta innebär att den är en särskilt stark rätt i förhållande till exempelvis andra nyttjanderätter. Regleringen ger också stöd åt att renskötarna genom samebyn är att betrakta som sakägare i planerings- och tillståndsprocesser. I dom från 2020 i Mark- och miljööverdomstolen har domstolen gett uttryck för markens vikt för den samiska kulturen:

”För att förstå markens betydelse för renskötseln i området krävs information och kunskaper om hur samebyn bedrivit, bedriver och avser att bedriva sin renskötsel och hur områdets funktion, både på lång och kort sikt, inverkar på samebyns renskötsel som helhet.”[51]

Samebyarnas kunskap om den egna markanvändningen kan inte nog betonas. I och med den snabba utvecklingen är det dock en stor utmaning för samebyarna att kunna ha en överblick, analysera och yttra sig om förslag som kan påverka den egna samebyns förutsättningar att kunna fortsätta bedriva renskötsel i området.

Markanvändning i den samiska kulturen och det samiska traditionella levnadssättet handlar dock inte bara om rennäring. Platser där samer har levt i generationer bär stark existentiell innebörd i form av kulturlandskap med lämningar och gamla bosättningar, kollektiva minnen kopplade till myter och berättelser, och även religiös anknytning. Det samiska samhället bär på oläkta sår från förluster av sådana platser, inte sällan förknippade med utbyggnad av elproduktion.

[51] Dom 2020-11-12 i mål nr P 2707-19

3.5.2 Naturmiljö och biologisk mångfald

Elektrifieringen i Västerbotten ska ske samtidigt som mål rörande natur och biologisk mångfald ska nås. Av den regionala miljömålsuppföljningen framgår att tillståndet för Ett rikt växt- och djurliv i Västerbottens län är långt från måluppfyllelse, då en stor andel artgrupper och naturtyper har en icke-gynnsam status. Många av livsmiljötyperna och arterna i Västerbotten är fortfarande hotade. Områdesskydd och naturvårdande skötsel behöver fånga in samtliga hotade livsmiljötyper och artgrupper. Till detta krävs aktiva insatser för de mest hotade arterna som tilldelats åtgärdsprogram, strategiska planer för områdesskydd och skötsel av sällsynta naturmiljöer, samt ett intensifierat arbete med grön infrastruktur samt mot invasiva arter. Länsstyrelsen i Västerbotten bedömer att möjligheten att nå miljökvalitetsmålet i länet till 2030 är låg. Även om det finns positiva trender, till exempel de ökande populationerna av arter som utter, fjällräv, pilgrimsfalk och vitryggig hackspett, är statusen för alltför många naturtyper och arter negativ.

3.5.3 Kulturminnen och fornlämningar

Människor har i tusentals år bosatt sig nära vattendrag. Älvarna och sjöarna erbjöd fiske och fungerade som farleder, och människornas aktiviteter längs forntida stränder har lämnat spår som boplatser, eldstäder, sten bearbetad till konstfärdiga figurer, fångstanläggningar och gravar. Tack vare dessa fornlämningar vet vi en hel del om det liv som levdes i Västerbotten även under förhistorisk tid.

För kulturmiljöerna i Västerbottens län har elektrifieringen inneburit att utbyggnad i både produktions- och distributionsled tar stora markområden i anspråk. Vind- och vattenkraft påverkar kulturlandskap i stor skala. För vattenkraftens del innebär särskilt uppdämningen av vatten i vattenkraftsdammar att erosion fortsätter att påverka fornlämningar som legat i anslutning till vattendragen. Kända fornlämningar försvinner och ännu inte funna och undersökta lämningar eroderas fram och förstörs innan de hinner dokumenteras. [52,53] Ändringar av domar med ökat vattenuttag och utökad möjlighet till, och krav på, korttidsreglering riskerar att ytterligare påverka fornlämningar genom ökade och ändrade rörelser av vattnet i magasinen och erosion av strandkanterna. Elektrifiering innebär också ett ökat behov av driftsäkerhet vilket medför krav på redundans i elnätet med ytterligare elnätsutbyggnad som följd. Sammanhållna kulturlandskap riskerar då att brytas upp och skäras av där nya elledningar byggs.

[52] Norrlands vattenanknutna kulturmiljöer – en förstudie. Rapport från ett FoU-projekt
[53] Andersson, Berit. 2021. Rapport över kunskapsunderlag om erosionsskadade fornlämningar längs reglerade vattendrag i Västerbottens län.

4 Elektrifiering av befintlig verksamhet

En omvälvande energiomställning måste göras för att Västerbotten och Sverige ska nå klimatmålen. Den innebär flera delar, varav energieffektivisering och elektrifiering är två. Nyindustrialisering är en annan process, som inte behöver genomföras på en viss plats för klimatets skull, men som skulle kunna innebära vinster för många delar av samhället. Genomförandet av en nyindustrialisering kan också se ut på olika sätt, och påverka vissa platser mer än andra.

Elektrifieringen syftar till att fasa ut fossil energianvändning genom att ersätta den med el. Därmed gör den att vi kan minska utsläppen av växthusgaser, och begränsa den globala uppvärmningen och dess konsekvenser. Att synliggöra i vilka processer fossil energi används och ta fram åtgärder för att ersätta dessa är därför prioriterat och bidrar till att nå energi- och klimatpolitiska mål.

4.1 Den avgörande tidsaspekten

Vissa åtgärder kan genomföras snabbt och ge effekt i närtid. Andra åtgärder tar längre tid att genomföra, eller ger effekt (bidrag till elektrifiering) först på längre sikt. För att den fulla potentialen till utsläppsminskningar av växthusgaser genom elektrifiering ska tillvaratas, behöver elektrifieringen planeras så att åtgärder som ger effekt på kort och lång sikt genomförs parallellt.

Viss policy söker idag hantera tidsaspekten i energiomställningen. Detta kan exempelvis noteras i relationen mellan EU:s långsiktiga mål om klimatneutralitet 2050 och att målet om att endast nollemissionsfordon ska säljas från 2035. Det skiljer 15 år mellan dessa mål, vilket motsvarar den ungefärliga livslängden på lätta fordon. Nås målet till 2035, så får EU en fossilfri fordonsflotta för lätta fordon till 2050.

4.2 Energieffektivisering som stöd för elektrifiering

Energieffektivisering av alla typer av energikrävande processer, i form av exempelvis värme, el och drivmedel, kan bidra till utfasningen av fossila bränslen genom att tillgängliggöra alternativen utan att nya resurser tas i anspråk. Energieffektiviseringar bidrar på så sätt till elektrifieringen och en cirkulär, resurseffektiv och fossilfri framtid.

4.3 Verksamheter i Västerbotten som kan elektrifieras

Handlingsplanens fokus ligger på att elektrifiera verksamheter i Västerbotten som idag använder fossil energi, så långt det är tekniskt möjligt.

I inledningskapitlet diskuterades vilka klimatpåverkande växthusgasutsläpp som elektrifiering kan reducera. Det är främst inom transportsektorn (lätta och tunga transporter, sjöfart samt flyg), arbetsmaskiner och inom industrin som möjligheterna till elektrifiering finns.

REMISS

4.4 Förutsättningar för elektrifiering

Förutsättningarna för att åstadkomma elektrifiering ser olika ut inom transporter, arbetsmaskiner och industri i länet.

4.4.1 Transporter

Transportsektorn står för den största delen av Västerbottens fossila energianvändning. Elektrifiering kan ske genom:

- övergång till elbilar och eldrivna lätta lastbilar,
- elektrifiering av tunga transporter,
- överflyttning av gods och resande till spårbunden trafik,
- elektrifiering av inrikes sjöfart och flyg.

Tillgången till eldrivna personbilar är idag god och en utbyggnad av laddinfrastrukturen i länet har skett. Den publika laddinfrastrukturen behöver dock förtätas särskilt i inlands- och fjällkommunerna. Laddning av privata personbilar sker främst vid hemmet, vilket är relativt enkelt att tillse för personer bosatta i småhus. De som bor i flerbostadshus har svårare att etablera laddpunkter eftersom det krävs ett beslut av fastighetsägaren, bostadsrättsföreningen eller samfälligheten. Kollektivtrafiken har påbörjat elektrifiering i de större tätorterna, medan den regionala kollektivtrafiken har behov av både fordon och laddinfrastruktur för att elektrifieras.

Inom tunga transporter finns redan ett antal el-lastbilar i drift och det statliga investeringsstödet Elektrifieringspiloter bidrar till att laddstationer för tung trafik byggs. Laddinfrastrukturen behöver dock byggas ut mycket mer för att få fullgod spridning. Samtidigt finns möjligheter att snabbt elektrifiera tunga transporter genom överflyttning från lastbil till järnväg där det går.

4.4.2 Arbetsmaskiner

Den hittills genomförda, och förutsättningarna idag till, elektrifiering av arbetsmaskiner varierar mellan maskinslag och dess branscher.

Inom gruvnäringen sker en elektrifiering med anläggningsbundna lösningar med eldrivna, i viss utsträckning självkörande, elfordon. Inom skogsbruk och jordbruk är tillgången till eldrivna arbetsmaskiner mycket låg. Inom anläggningsbranschen har eldrivna arbetsmaskiner börjat komma. Arbetsmaskiner vid hamnar och flygplatser har påbörjat en elektrifiering, bland annat har Swedavia sedan 2020 verkat för att ställa om så att alla markbundna fordon, maskiner och utrustning drivs av fossilfria energikällor. Vidare har fjällanläggningar börjat köpa in elskotrar vilka nu serietillverkas.

Inom vissa segment av arbetsmaskiner kan andra drivmedel än batteridrift komma att bli lösningen, som exempelvis vätgas. Oavsett om lösningen är elfordon, vätgas eller

elektrobränslen, behövs utöver fordon även distribution av drivmedel alternativt laddinfrastruktur som fungerar för alla typer av arbetsmaskiner och verksamheter.

4.4.3 Industri

Processindustrin i Västerbotten står inför stora utmaningar i elektrifieringen. Medan stålindustrin utvecklar fossilfri produktion baserad på vätgas, saknas ännu tekniskt beprövade lösningar för fossilfri koppar- och metallframställning. Behoven är därför stora inom forskning, innovation och pilotprojekt. Parallellt genomförs åtgärder för energieffektivisering och för att tillvarata spillvärme, exempelvis mellan metallindustrin och fjärrvärmesystem.

4.5 God tillgång till el

Den summerade fossila energianvändningen i Västerbotten uppgår idag till ca 3,8 TWh. I Västerbotten produceras ca 15-17 TWh el årligen, och elanvändningen i länet uppgår till ca. 4 TWh per år. I hela Sverige produceras ca 170 TWh el årligen medan vi använder knappt 140 TWh, vilket innebär att Sverige har en nettoexport av el till andra länder om drygt 30 TWh per år. Att elektrifiera befintlig fossil energianvändning i Västerbotten innebär en, i sammanhanget, liten ökad efterfrågan på el. Eftersom elektrifiering av transportsektorn samtidigt innebär en stor energieffektivisering (då elfordon använder större del av energianvändningen till framdrift av fordonet, medan förbränningsmotorer har stora energiförluster i form av värme), innebär en elektrifiering av dagens fossila energianvändning om 3,8 TWh att det behövs mindre än 3,8 TWh el för att täcka dessa behov. En fullständig elektrifiering av befintliga fossila processer kan därför i stor utsträckning täckas av befintlig elproduktion och understödjas av energieffektiviseringar av elanvändning inom andra sektorer.

REMISS

5 Elektrifiering som drivkraft för nyindustrialisering

5.1 Elektrifieringen innebär ett systemskifte

Elektrifiering av befintliga fossila verksamheter innebär ett skifte av ett helt system. Elektrifiering av transportsektorn innebär utfasning av oljeutvinning, oljetransport, raffinering, transport och distribution, samt produktion av bränsledrivna fordon, försäljning och service. Samtidigt fasas ett system in, baserat på inhemsk elproduktion, elnät och laddstationer för distribution, samt produktion av batterier och elbilar, försäljning och service av den nya tekniken. Systemskiftet innebär att annan mark, andra kompetenser och andra råvaror tas i anspråk, medan den fossila värdekedjan fasas ut.

Västerbotten har stor potential att producera och bidra i det nya systemet.

5.2 Västerbottens potential i systemskiftet till elektrifiering

Elektrifieringen skapar förutsättningar för nyindustrialisering, innovation och stärkt regional konkurrenskraft. Västerbotten har flera styrkor som gynnar denna utveckling:

- stor produktion av förnybar el,
- stark industriell bas och teknisk kompetens,
- universitet och forskningsmiljöer,
- tillgång till naturresurser (metaller, mineral, skog),
- drivna kommuner och energibolag med erfarenhet av omställningsarbete.

I den fossila värdekedjan har mycket av produktionen och förädlingen skett utanför länet. Den elektrifierade ekonomin kan däremot ge Västerbotten större delaktighet i värdeskapandet genom lokal produktion av elintensiva produkter, drivmedel och teknik.

Exempel på framtida områden med hög potential:

- Ökad elproduktion
- Vätgasproduktion som drivmedel för transport och till industri
- Elektrobränslen som e-metanol och eSAF
- Batterier och lagringsteknik
- Metall- och mineralproduktion för fossilfria värdekedjor
- Elintensiva produktionsprocesser, tex. fossilfri gödsel-framställning

Elektrifieringen kan därmed bidra både till klimatnytta och regional tillväxt – men innebär också ytterligare behov av planering, infrastruktur, kompetensförsörjning och avvägningar mellan olika samhällsintressen samt målkonflikter som måste hanteras.

5.3 Kontexten systemomställningen sker inom

Västerbotten har alltså potential att utveckla verksamheter som är del i det systemskifte som elektrifieringen innebär. Detta systemskifte innebär att annan mark, andra

REMISS

kompetenser och andra råvaror tas i anspråk. Exempelvis används mineral och metall i elektronik och i elsystemet, som inte används i ett fossilt energisystem och elproduktion är lämplig att göras på andra platser än där de fossila energikällorna finns.

Detta kapitel syftar till att bidra till att öka förståelsen för, och öppna upp för ytterligare samtal om, inom vilken kontext detta systemskifte sker och vilken roll Västerbottens aktörer vill och kan ta i den kontexten. Nedan följer därför några exempel på faktorer som kan vara relevanta för regionala aktörers strategiska positionering när det kommer till elektrifiering som drivkraft för nyindustrialisering i Västerbotten.

5.3.1 Regeringens strategi för övre Norrland

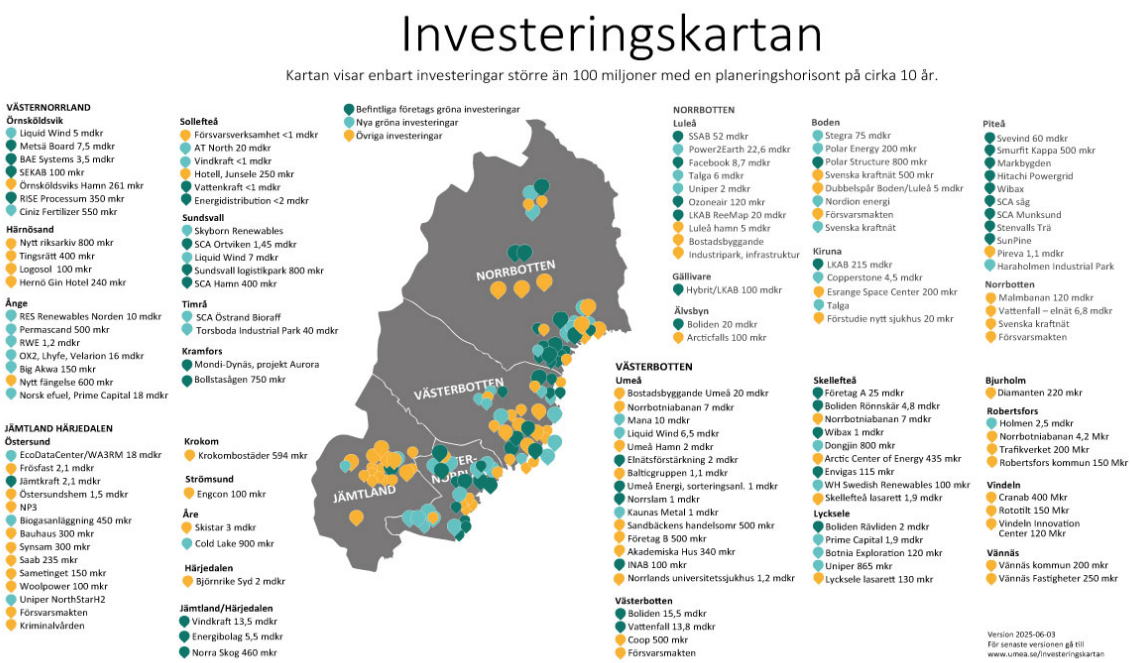
Regeringen har antagit en särskild strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i norra Sverige. Regeringens vision är att *Nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län accelererar Sveriges klimatomställning – genom goda förutsättningar lägger regeringen en grund för stärkt konkurrenskraft, effektiv samverkan och attraktiva samhällen i norra Sverige.*[54]

I strategin lyfter regeringen särskilt att det samiska folket sedan urminnes tider levt i ett område som omfattar stora delar av norra Sverige långt före den nuvarande svenska statsbildningen.

Ett antal insatsområden presenteras i regeringens strategi, bland annat; högt tempo genom innovativa arbetsformer, effektivare miljötillståndsprocesser, säkrad energiförsörjning och kompetensförsörjning.

Regeringen bedömer att det svenska elbehovet kommer öka till omkring 300 TWh år 2045[55] jämfört med dagens ca 125 TWh[56] per år. Den nationella elproduktionen är idag på ca 170 TWh varav Västerbotten står för ca 15-17 TWh per år. Elbehovet väntas öka dels till följd av att befintliga fossila verksamheter ska elektrifieras, dels till följd av nyetableringar av elintensiva industrier. Den förväntade dubblerade elanvändningen 2045 baseras i stor utsträckning på planerade och möjliga stora investeringar i nya elintensiva industrier i norra Sverige. Investeringskartan i figur 5.1 visar befintliga och planerade investeringar över 100 miljoner kr i norra Sverige. För Västerbottens del är det mesta, både befintliga och planerade investeringar, lokaliserade längs kusten.

[54] *strategi-for-nyindustrialiseringen-och-samhallsomvandlingen-i-norrbottens-och-vasterbottens-lan-.pdf
[55] Prop. 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning
[56] Slutgiltig statistik för el och fjärrvärme 2024

Figur 5.1: Karta över investeringar större än 100 miljoner i norra Sverige.[57]

5.3.2 Den internationella kontexten

5.3.2.1 EU politisk inriktning

Den nuvarande mandatperioden i EU, 2024-2029 inleddes med att den så kallade Draghi-rapporten, *The future of European competitiveness,* pekade ut tre fokusområden för EU; 1) gemensamma insatser för att minska innovationsgapet i relation till USA och Kina, särskilt inom avancerade teknologier, 2) en gemensam plan för klimatomställning och konkurrenskraft, samt 3) stärkt säkerhet och minskade beroenden.[58]

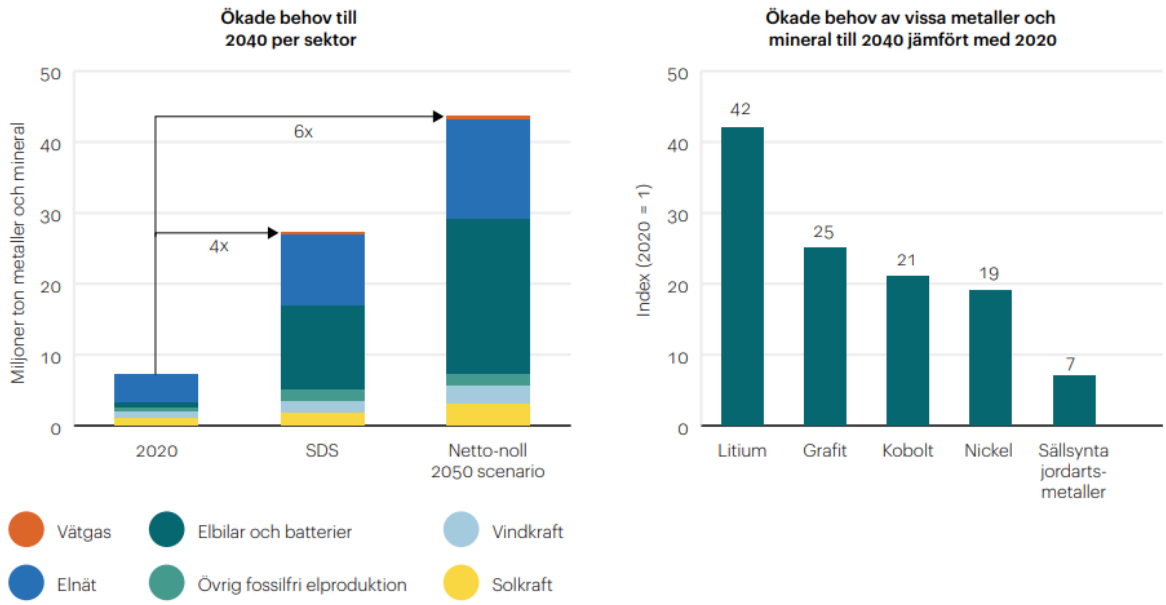
Kommissionens ordförande, Ursula von der Leyen, fastslår att klimatförändringarna är ett ökande säkerhetshot för Europas medborgare, miljö och ekonomier. Förödande extremväder, som skogsbränder, har också stärkt EU:s fokus på behovet av klimatanpassning.[59]

5.3.2.2 Kinas dominans inom mineral, metall och elektronik

Elektrifieringen innebär en kraftigt ökad efterfrågan på mineral och metaller till bland annat elbilar och elnät.

[57] Investeringskartan – Umeå kommun
[58] The Draghi report on EU competitiveness
[59] State of the Union 2025 - European Commission

Figur 1: Efterfrågan på vissa metaller och mineral kan komma att 4–6-dubblas fram till 2040 på grund av omställningen av energisystemet från fossila bränslen till el. (SDS = Sustainable Development Scenario.) Källa: IEA, 2022.

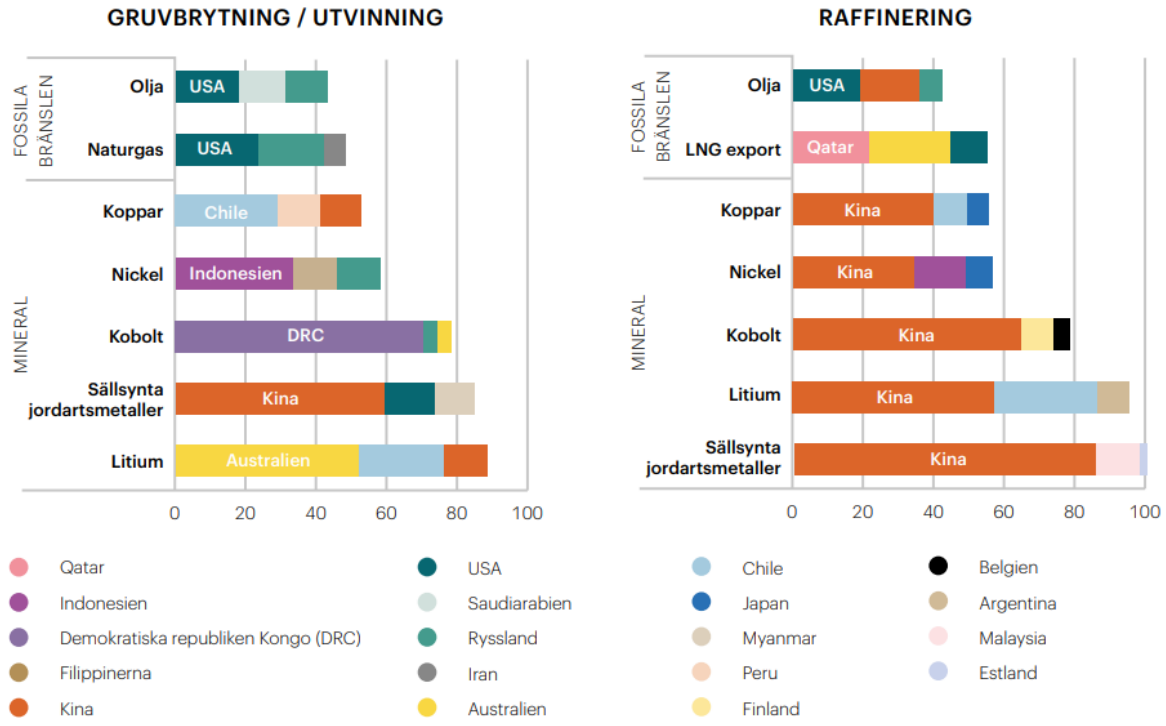

Figur 5.2: Framtida efterfrågan på metaller och mineral i ett scenario där energisystemet ställs om från fossila bränslen.[60]

Det är ett fåtal länder som står för merparten av utvinningen av de mineral och metaller som efterfrågas för elektrifiering. När det kommer till raffinering är Kina helt dominerande.

[60] 202411-iva-vagval-for-metaller-och-mineral-syntesrapport-rev2-g.pdf

Figur 3: Marknadskoncentration av metaller och mineral för energiomställningen är betydligt större än för traditionella bränslen, olja och gas. Källa: IEA, 2022.

Figur 5.3: Marknadskoncentration av metaller och mineral.[61]

5.3.2.3 Nettonoll-industri och kritiska råmaterial i EU

EU har infört en rad lagstiftningar som syftar till att bidra till klimatomställningen och möta upp mot det internationella läget inklusive beroendet av import från Kina. Två rättsakter kan särskilt nämnas i sammanhanget: EU-förordningen om kritiska råmaterial (Critical Raw Materials Act, CRMA) syftar till att öka utvinningen, återvinningen och förädlingen inom EU av metaller och mineral som bedöms som kritiska och strategiska.[62] Rättsakten om nettonollindustrin (Net Zero Industry Act) som bygger på industriplanen för den gröna given ska öka tillverkningen av teknik som stöder omställningen till ren energi och som i drift ger extremt låga, inga eller negativa utsläpp av växthusgaser.[63]

5.3.2.4 Geopolitiska och säkerhetspolitiska läget

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samt den efterföljande energikrisen, har det säkerhetspolitiska läget förändrats och beredskap, inklusive energiberedskap, givits ett ökat fokus inom EU och nationellt. Elektrifieringen sker därmed i en kontext där det samtidigt finns en ambition att stärka energisystemets förutsättningar att stå emot cyberattacker, fungera i kris och i värsta fall krig.

[61] 202411-iva-vagval-for-metaller-och-mineral-syntesrapport-rev2-g.pdf
[62] Akten om kritiska råvaror - Europeiska kommissionen
[63] Rättsakten om nettonollindustrin - Europeiska kommissionen

Geopolitiska spänningar och handelskonflikter utgör också en del av den kontext som nyindustrialiseringen i norra Sverige sker inom. Den politiska, ekonomiska och tekniska konkurrensen mellan stormakterna och andra länder på frammarsch har ökat på bekostnad av multilaterala lösningar och bidrar till hårdnande konkurrens och tilltagande protektionism. Ett lands tekniska förmågor är både en ekonomisk och en säkerhetspolitisk fråga. Många länder förlitar sig i allt högre grad på egen forskning, egna förmågor och motståndskraft och en mer aktiv industripolitik, vilket riskerar leda till ökande protektionism och handelskonflikter på bekostnad av internationellt samarbete och multilaterala lösningar.[64]

5.3.2.5 Klimatförändringen

Klimatförändringarna innebär risker och förändrade förutsättningar inom en lång rad områden, så även för ekonomin, företag och olika näringar.

Klimatförändringarna hotar alla företag, men en del är mer sårbara än andra. Effekterna väntas slå oproportionerligt hårt mot små och medelstora företag med störningar i affärsverksamheten, skador på egendom, avbrott i leveranskedjor och driftsstörningar i infrastruktur, vilket leder till ökade kostnader för underhåll och material och högre priser. Men klimatarbetet innebär också möjligheter för företagen att utveckla produkter och tjänster som kan bidra till både minskade utsläpp och anpassning till en varmare värld.[65]

5.4 Regionala och lokala aktörers vägval som samhällsutvecklare

I det systemskifte som elektrifieringen innebär har Västerbotten flera styrkor och lokala aktörer kan göra olika vägval för att främja lokal och regional nytta. Länets kommuner har en särskild ställning som samhällsutvecklare med ett stort mandat, bland annat genom planmonopolet, att välja vilken roll man vill ta i det systemskifte som elektrifieringen innebär, i en internationell, europeisk och lokal kontext. Vägval som bär med sig olika möjligheter, och utmaningar.

[64] Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft
[65] Klimatförändringarnas konsekvenser - Europeiska kommissionen

6 Utmaningar och målkonflikter

Elektrifiering innebär skiften av olika slag exempelvis från ett fordon med förbränningsmotor till ett elfordon. Detta kapitel går igenom vad som behöver göras för att åstadkomma denna typ av skiften, samt utmaningar kopplade till dessa skiften. Därefter följer resonemang om utmaningar och hur dessa kan överkommas. Kapitlet syftar till att synliggöra utmaningar och konsekvenser till stöd för beslutsfattande.

6.1 Utmaningar under omställningen

Kortfattat kan elektrifieringen och dess utmaningar beskrivas exempelvis som i tabellen nedan. För att klimatmålen ska nås behöver dessa punkter för elektrifiering kompletteras med effektiviseringar och andra klimatåtgärder så som beskrivs i kapitel 1.2.2.

Resurser till systemskiftet	
Vad • Säkerställa access till de råvaror, komponenter och produktion som behövs i de elektrifierade transport- och industrisystemen • Bygga upp inom-europeisk utvinning och anrikning av metall och mineral som behövs till elektronik och produktion av fordonsbatterier	**Utmaningar** • Handelspolitik och -konflikter • Geopolitiska spänningar • Att Kina besitter merparten av all anrikning av metall och mineral som behövs till elektronik inklusive fordonsbatterier vilket gör producenter i andra länder känsliga för geopolitiska påtryckningar • Hantera markkonflikter mellan gruvnäring och befintliga verksamheter • Kompetensutveckling och -försörjning till nya verksamheter • Att lokala och regionala intressen företräds på ett fullgott sätt
Persontrafik, lätta lastbilar och kollektivtrafik	
Vad • Inköp av eldrivna personbilar, lätta lastbilar och bussar • Utbyggnad av laddinfrastruktur som förser dessa fordon med el • Service av eldrivna fordon i länet • Flytta över transporter till spårväg	**Utmaningar:** • Inköpspriset även när man räknar med skillnader i driftskostnader jämfört med fossildrivna fordon. Handelspolitik, geopolitik och globala oljepriset som kan påverka prisskillnaden för övergång till elfordon. Variationer i nationell politik som påverkar prisbilden • Kulturella utmaningar i form av ovana eller osäkerhet inför användning av ny

REMISS

	teknik, känslomässiga band till tidigare märken eller teknik exempelvis kopplat till identitet • Elnät inte alltid draget och ibland lokal effektbrist där laddstationer bör byggas • Nya elnätsdragningar kräver att mark tas i anspråk och då kan markkonflikter uppstå • Kompetensutveckling hos verkstäder för att serva nya fordon, utbildningar är inte samordnade mellan märkena Säkerställa goda transportmöjligheter och undvika att socioekonomiskt utsatta grupper utestängs på grund av höga inköpspriser på elfordon och en begränsad andrahandsmarknad.
Tung trafik	
Vad • Inköp av eldrivna eller vätgasdrivna lastbilar • Vinna anbud med den prisbild, samt hälso-, buller- och klimatnytta som en elektrifierad fordonsflotta innebär • Utbyggnad av laddstationer med tillräckligt hög effekt att ladda lastbilar med större batterier på rimlig tid, längs vägnät samt vid logistikhubbar och omlastningscentraler • Service av eldrivna lastbilar • Flytta över transporter till spårväg • Vätgasproduktion och -distribution	**Utmaningar** • Tillgången till olika typer av fordon är ännu något begränsad • Inköpspris och Total Cost of Ownership jämfört med fossildrivna lastbilar. Handelspolitik, geopolitik och globala oljepriset som kan påverka prisskillnaden för övergång till elfordon. Variationer i nationell politik som påverkar prisbilden • Upphandlarens viktning av hälso-, buller- och klimatnytta i relation till pris • Eventuell lokal effektbrist för snabbladdare - kan kräva utbyggda elnät - vilka kan behöva ta mark i anspråk som kräver tillstånd och där markkonflikter behöver hanteras • Geografisk närhet till/spridning av verkstäder med kompetens för service av eldrivna tunga fordon
Sjöfart och flyg	
Vad • Inköp av eller modifiering av fartyg som kan drivas med e-bränsle eller el • Produktion av e-bränsle till fartyg	**Utmaningar** • Tillgång till lämpliga modeller av fartyg och markfordon som kan drivas med el eller e-bränsle

REMISS

• Distribution av e-bränsle till fartyg • Produktion av eSAF för drop-in i flygbränsle • Distribution av eSAF • Landanslutning för eldrift i hamn • Inköp av elektrifierade markfordon vid flygplatser	• Inköpspris och Total Cost of Ownership för nya fordon. Produktion i andra länder av dessa fordon/farkoster kan innebära att handelspolitiken och geopolitiken kan utgöra utmaningar • Investeringar i ny teknik med högre risk vid produktion av eSAF och e-metanol, framtida avsättningar, hur snabbt marknaderna kommer byggas upp osv. utgör utmaningar. När investeringsrisker görs av kommunala bolag kan den politiska stabiliteten lokalt också vara en utmaning • Produktionen av eSAF och e-metanol är el-intensiv och därför kan utbyggd elproduktion eller kraftiga energieffektiviseringar av elanvändningen behövas för att tillgängliggöra el. Ökad lokal vindkraftsproduktion innebär i sin tur att mark behöver tas i anspråk och elnät byggas som kräver tillstånd och där markkonflikter behöver hanteras • Oklart policyläge kopplat till nya processer kan utgöra en utmaning.
Arbetsmaskiner	
Vad som behöver göras • Inköp av eldrivna eller vätgasdrivna arbetsmaskiner • Laddinfrastruktur vid anläggning, garage eller mobila lösningar • Vätgasproduktion och -distribution • Service av eldrivna arbetsmaskiner	**Utmaningar** • Tillgången till olika modeller av eldrivna arbetsmaskiner är begränsad • Inköpspris och Total Cost of Ownership för eldrivna arbetsmaskiner • Säkerställa drivmedelsdistribution inklusive laddinfrastruktur till arbetsmaskiner på otillgängliga platser (så som för skogsmaskiner). • Detsamma gäller transportfordon som skotrar och fyrhjulingar samt faciliteter som slaktbilar kopplade till renskötsel, som innebär särskilda utmaningar eftersom den dagliga verksamheten inte utgår från fasta platser.

REMISS

	• Geografisk närhet till/spridning av verkstäder med kompetens för service av eldrivna arbetsmaskiner
Industri	
Vad • Teknikskifte inom metallindustrin • Energieffektivisering • Elektrifiering av de industriprocesser där det är tekniskt möjligt i dagsläget	**Utmaningar** • Teknik för att ersätta kol i fumingpanna ännu inte färdigutvecklad, vidare forskning och utveckling behövs och då är resurser, kompetens och samverkan för detta de utmaningar som ligger närmast • Return of investment vid energieffektiviseringar. Samhällsnyttan kan vara hög samtidigt som det för den enskilda verksamheten kan ta lång tid att se ekonomisk vinning i energieffektiviseringen. • Utmaning, särskilt för små och medelstora företag, att avsätta tid, kompetens och resurser till energikartläggningar och prioritera investeringar inom elektrifiering och energieffektivisering
Att uppnå lokal och regional nytta eller Hur lokal och regional nytta uppnås	
Vad • Företräda, skydda och/eller utveckla befintliga lokala och regionala nyttor • Besluta om vägval för framtiden och investeringar utifrån länets styrkor och möjligheter	**Utmaningar** • Tids- och resurskrävande för de som ska delta i samråd och samverkansprocesser • Att hantera obalanser i maktförhållanden mellan olika intressen
Potentialen att attrahera verksamheter som bidrar till den globala omställningen tillvaratas och bidrar till ekonomisk utveckling i länet	
Vad • Identifiera och konkretisera länets styrkor och attraktionskraft • Marknadsföra regionen gentemot den typ av verksamheter vi önskar locka hit • Själva investera lokalt och regionalt utifrån länets potential	**Utmaningar** • Arbetskraftsförsörjningen till nya verksamheter kan stå i konflikt med arbetskraftsförsörjningen inom välfärden och befintliga verksamheter om inflyttningen är otillräcklig • Att attrahera människor att flytta till länet för att säkerställa arbetskraftsförsörjningen

REMISS

• Attrahera etableringar som bidrar till inflyttning, goda arbetstillfällen och framtidstro • Attrahera arbetskraft för att säkerställa arbetskraftsförsörjningen till nya och befintliga verksamheter och till välfärdens behov • Bostadsbyggande och samhällsbyggande inklusive välfärd, kultur och rekreation för att attrahera inflyttning och undvika fly-in-fly-out. • Utbyggnad av vindkraftsproduktion för att upprätthålla konkurrenskraftiga elpriser och försörja elintensiva etableringar	• Skapa förutsättningar för arbetskraftsinvandrare att stanna och arbeta i regionen även när förändringar sker på arbetsmarknaden • Att upprätthålla bostadsbyggandet vid konjunktursvängningar • Kommunicera lokala och regionala utmaningar och behov nationellt och öka nationell-lokal samverkan • Särskilt samerna drabbas hårt av nyetableringar och utbyggnader som tar mark i anspråk. • Under planeringsstadiet av olika ärenden tar konsultationer i många ärenden mycket tid från det samiska samhället. • Acceptansen för ytterligare vindkraftsutbyggnad på land är relativt låg hos befolkningen i dagsläget • Ekonomiskt utmanande att investera i ytterligare elproduktion när elpriserna är låga - utmanande att få investeringar i produktion och användning att gå i takt för stabila elpriser under omställning

REMISS

6.2 Resonemang kring utmaningar och hur de kan överkommas

6.2.1 Markanvändning

De kanske svåraste målkonflikterna är de som rör markanvändning. All mark i Västerbotten används till något och bidrar till samhället med olika nyttor idag. Det kan röra sig om infrastruktur, bostäder, affärsverksamhet, industriområden, skogsbruk, jordbruk, ekosystemtjänster, rekreation för befolkningen, jakt- och fiske, bär- och svampplockning, kulturminnen och habitat för vilda djur och växter eller förorenad mark som avgränsats för att inte skada invånarna. Hela Västerbotten ingår även i samebyarnas renbetesområden; renarna rör sig över stora markområden i länet för säsongsbundet bete och behöver sammanhängande skogsmarker för att kunna vandra. Även försvaret har markanspråk ofta kopplat till luftrummet.

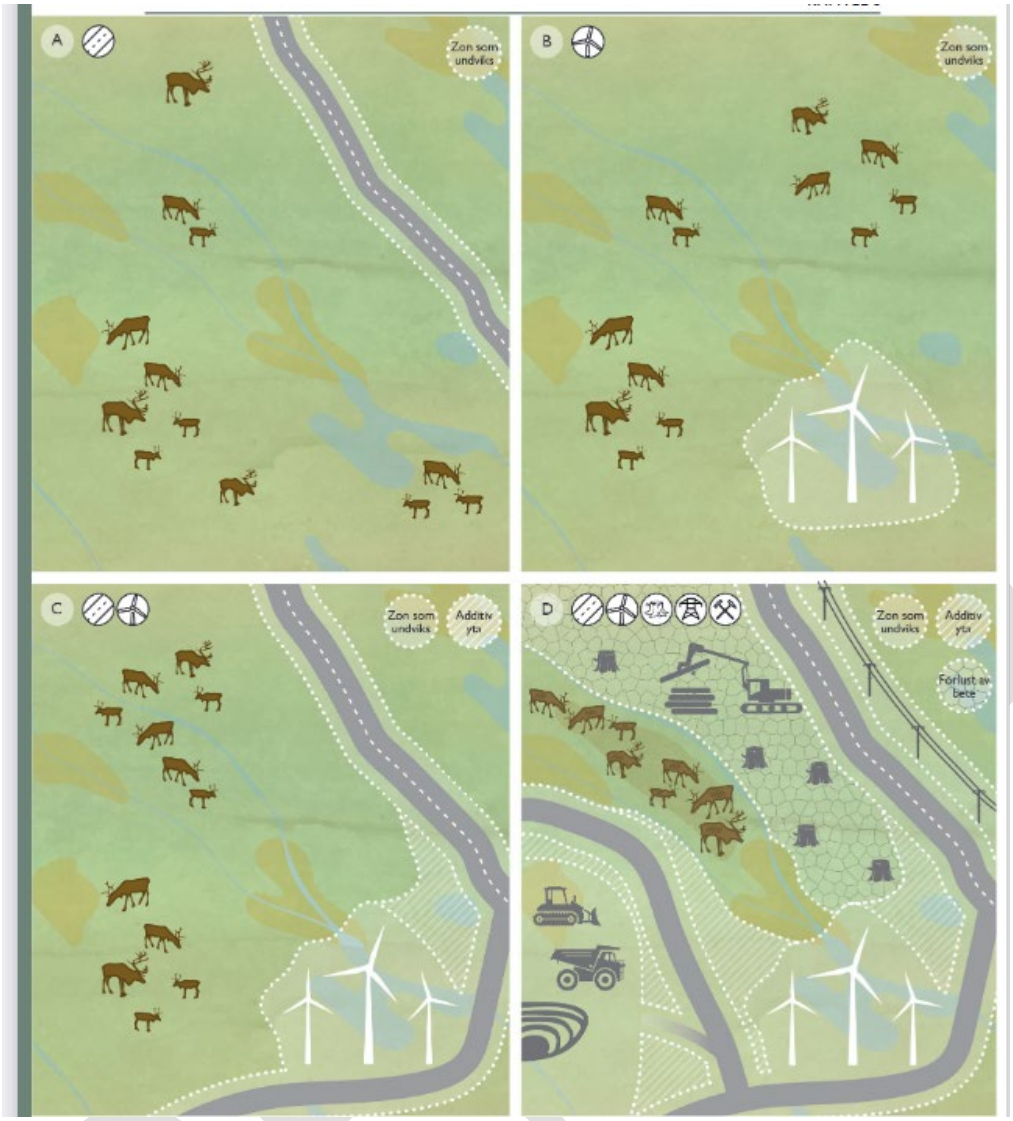
Elnätsutbyggnad, vindkraftsutbyggnad och gruvnäring är verksamheter vars lokalisering styrs av geografiska förhållanden, som goda vindförhållandena eller höga halter av mineral och metall i berggrunden. Framför allt behöver alla verksamheterna mark och kan därmed hamna i konflikt med befintlig markanvändning.

Målkonflikterna kan begränsas genom att resurserna nyttjas så effektivt som möjligt. Energieffektiviseringar av elanvändning, laststyrning och andra lösningar för att kapa effekttoppar begränsar behovet av elnäts- och elproduktionsutbyggnad. Effektivt nyttjande av elektronik och elfordon, exempelvis genom höjd andel kollektivtrafik och god logistikplanering, samt återvinning av metall i elektronikprodukter, kan begränsa behovet av jungfrulig gruvbrytning. En mer cirkulär ekonomi där man redan i design-skedet beaktar hur metall och mineral kan återanvändas och återvinnas är centralt för att långsiktigt begränsa målkonflikterna om mark.

När utbyggnad ska ske hanteras målkonflikter genom de lagar och tillståndsprocesser, samråd och konsultation som vi har i Sverige och genom EU-rätten. Att dessa får förutsättningar att utföras väl och att förtroendet för dessa processer stärks är viktigt för att upprätthålla förståelse och acceptans för de beslut som tas och den samhällsutveckling som sker. Enligt 6 kap. miljöbalken samt miljöbedömningsförordningen ska kumulativa effekter analyseras och hanteras som en del av miljöbedömning för dels planer och program, dels verksamheter och åtgärder.

Kumulativa effekter uppstår när flera olika påverkanskällor samverkar med varandra. Det kan handla om att olika typer av effekter från en och samma verksamhet samverkar eller att effekter från olika verksamheter samverkar (Prop 2016/17:200, s 185). Exempelvis kan både buller och luftföroreningar innebära hälsoeffekter. Ett annat exempel kan vara när en skyddsvärd naturmiljö påverkas både av utsläpp till vatten och av att markyta tas i anspråk. Med många parallella processer och en snabb utveckling i norra Sverige är det särskilt utmanande att kunna se och bedöma de kumulativa effekterna på renskötseln och i förlängningen vilken betydelse det har för den samiska kulturen. Bilderna i figur 6.1 illustrerar hur flera olika etableringar tillsammans tar mer mark i anspråk än vad de gör en och en och hur de tränger ihop renhjorden som inte vill vistas i närheten av exempelvis vindkraftverk, vägar och gruvor. Renskötseln är mer än bara en näring; det är ett levnadssätt där kulturlandskapet är av stor betydelse och en viktig del i renskötselns bedrivande. För att kunna överbrygga utmaningarna som renskötseln och rennäringen står inför finns behov av närmare samverkan och i vissa fall samplanering. Det finns även behov av kunskapshöjande insatser för både offentlig sektor och privat näringsliv för att bättre förstå de aspekter som behöver beaktas när det gäller kumulativa effekter för renskötseln.

REMISS

Figur 6.1: Exempelbild, ska ersättas med en ny. Bild A och B visar enskilda störningar där renarna kan välja bästa bete utifrån väder och snöförhållanden för större delen av ytan men undviker zonen kring väg och vindkraftpark. Bild C visar hur en vindkraftpark tillsammans med en väg får större effekter tillsammans. Vägen har behövt breddas och områdena sluter samman genom en additiv zon. Bild D visar hur flera olika störningar tillsammans gjort att renarna trängs ihop på en liten kvarvarande yta. Bild hämtad från rapport Förutsättningar och utmaningar för renskötseln i Norge, Sverige och Finland.

6.2.2 Nät och effekt

När användningen av el förändras både i termer av var den används geografiskt och hur mycket el som används behöver elnäten byggas ut och uppgraderas. Laddstationer med tillräcklig effekt att förse såväl personbilsflottan som tunga transporter behöver byggas med en god spridning över länet för att förse användare med el som drivmedel. Här finns också regler och riktlinjer som beslutas gemensamt inom EU (AFIR). På varje lokal plats lämplig för laddstation kan det variera stort huruvida elnät är framdraget och tillgång till tillräcklig effekt finns.

Utmaningarna kan avhjälpas av att verksamhets- och laddinfrastrukturutbyggnad samplaneras med elnätsutbyggnad och effekthöjningar.

6.2.3 Kulturella utmaningar

Förändringar är utmanande. Samtidigt sker förändring konstant, oavsett om den sker utifrån en långsiktig plan med tydliga mål, som i fallet med elektrifiering och klimatomställning, eller om den sker oplanerat.

Det bekanta upplevs ofta som tryggt medan osäkerhet kan uppstå inför det nya. I syfte att överbrygga kulturella utmaningar kan information, pröva på-verksamheter, kunskapsspridning och andra åtgärder vidtas för att öka acceptans och skapa nyfikenhet, intresse och drivkraft till att vara en del av elektrifieringen och klimatomställningen.

6.2.4 Geopolitik och handelspolitik

Lokala aktörer i Västerbotten har mycket litet inflytande över internationell geopolitik och handelspolitik, samtidigt som de behöver förhålla sig till de internationella spelreglerna. De lokala förutsättningarna och behoven bör kommuniceras till länets representanter nationellt och i EU, i syfte att stärka förutsättningarna att de tas i beaktande. En förbättrad omvärldsbevakning kan också stödja lokala aktörer att optimera sin planering och investeringar utifrån det föränderliga omvärldsläget.

När omvärldsläget leder till ett ökat fokus på beredskap kan åtgärder med synergieffekter som skapar lokal och regional nytta tillvaratas.

6.2.5 Tillgång till fordon, farkoster och arbetsmaskiner

Tillgången till eldrivna fordon, farkoster och arbetsmaskiner utvecklas ständigt. Det kan dock vara utmanande att hitta modeller som kan ersätta befintliga fordon inom alla verksamheter. Utmaningen kan överbryggas genom att tidigt föra dialog med producenter och efterfråga eldrift. Aktörer i Västerbotten har visat att det på flera sätt går att driva på utvecklingen genom samarbeten och genom att efterfråga eldrift, även innan det finns serietillverkade fordon att beställa. Exempelvis har aktörer i länet drivit på utvecklingen av såväl elbussar som eldrivna gruvmaskiner. Denna drivkraft och öppenhet för samverkan kan möjliggöra att fordon som inte finns på marknaden idag, blir tillgängliga imorgon.

6.2.6 Teknisk mognad inom industrin

Industrisektorn är diversifierad; olika verksamheter använder sig av olika former av insatsvaror och har olika stora energibehov i sina processer. Enskilda aktörer behöver därför identifiera vilka delar av de egna processerna som kan elektrifieras och effektiviseras. När det kommer till lösningar för elektrifiering kan den tekniska mognadsgraden variera stort.

REMISS

Inom vissa verksamheter finns behov av forskning, pilotstudier och testverksamhet. Här kan stöd från exempelvis Industriklivet[66] eller Vinnova[67] i vissa fall bidra med finansiering. I andra fall finns exempel i länet då Klimatklivet[68] bidragit till investeringar i helt ny teknik för elektrifiering, där aktören själv kommit på en teknisk lösning som möjliggör elektrifiering av en process inom industrin.

Aktörer Länsstyrelsen besökt som genomfört elektrifieringsåtgärder vittnar många gånger om att idén om att elektrifiera en process uppstått inom den egna organisationen. Efter genomförandet har flera mervärden identifierats utöver klimatnytta, som förbättrad arbetsmiljö, lägre driftskostnader och lägre miljöpåverkan. Flera aktörer vittnar även om att man, under processen med att genomföra en åtgärd, kommit på fler åtgärder för elektrifiering eller energieffektivisering. Utmaningar rörande teknisk mognadsgrad inom industrin kan på så sätt överbryggas genom att integrera energiomställning i verksamhetens utvecklingsarbete.

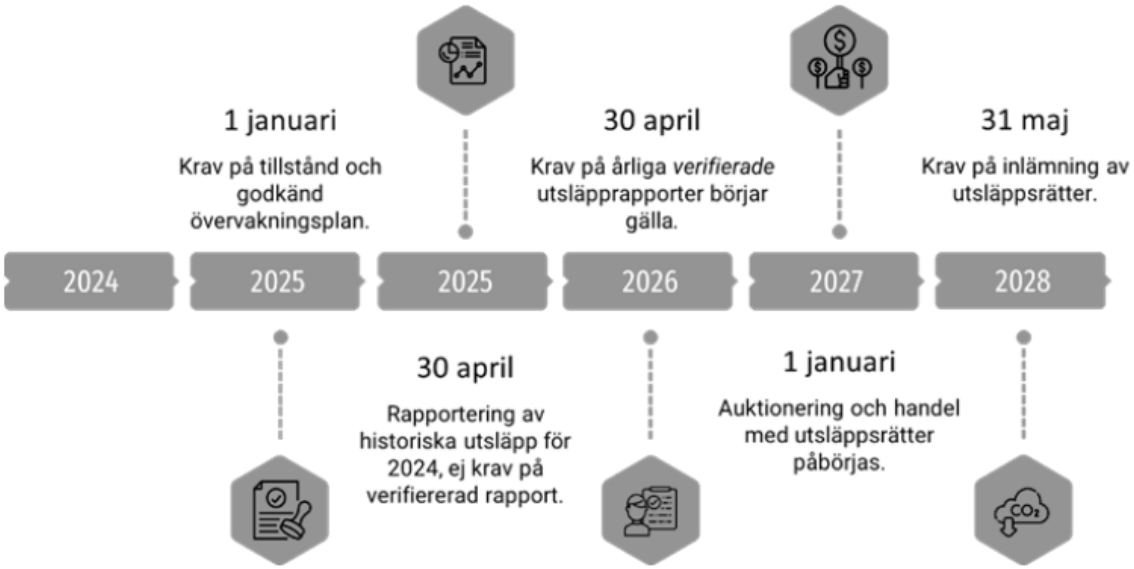
6.2.7 Priser på energi och fordon

Priserna på fossila drivmedel, el och elfordon har varierat de senaste åren. Flera faktorer påverkar priserna, som oljepris, skatter, regleringar såsom nivå på reduktionsplikten, tullar på import av eldrivna fordon, utbyggnad av elproduktion samt utbyggnad av elnät mellan regioner med olika elpris samt utsläppshandelssystem såsom ETS2.

Prisnivåer och prisvariationer är utmaningar ur två perspektiv. Dels till följd av att aktörer med lägre inkomster; såväl hushåll som privata företag och offentliga organisationer, är mer priskänsliga och kan exkluderas från den nya tekniken eller låsas fast i fossil teknik med höga eller volatila driftskostnader. Dels till följd av att även aktörer med god betalningsförmåga får svårigheter i att planera inköp när prisutvecklingen framöver är osäker, då det försvårar möjligheten att beräkna när en investering i eldrift kan räknas hem ekonomiskt.

Osäkerheter kring prisutvecklingen på drivmedel och fordon kan inte avhjälpas helt, men kännedom om policyutvecklingen kan ge en lite bättre bild av utvecklingen framåt. Inom EU finns exempelvis beslutade åtgärder som kommer träda i kraft framöver. ETS2 är ett utsläppshandelssystem som inkluderar drivmedel för transporter, regeringen har lagt fram en proposition om införandet av ETS2 i Sverige som beslutats av riksdagen och rapportering till det nya systemet har påbörjats. Från 2027 påbörjas handeln med utsläppsrätter och då väntas priset på fossila drivmedel öka.

[66] Industriklivet
[67] Hitta rätt erbjudande om finansiering | Sök bland Vinnovas erbjudanden | Vinnova
[68] Klimatklivet

Figur 6.2: Tidslinje med tidpunkter när nya krav enligt ETS 2 börjar gälla i Sverige.[69]

Redan beslutad policy innebär att nybilsförsäljningen (personbilar och lätta lastbilar) inom EU i princip kommer utgöras av utsläppsfria fordon från år 2035. Detta är ett exempel på policy som redan är beslutad, men vars effekter på priser uppstår först längre fram.

Omvärldsbevakning, särskilt kopplat till policy som påverkar priser på drivmedel och fordon, kan således överbrygga osäkerheter rörande prisutvecklingen. Av historien vet vi dock att plötsliga svängningar i tex. oljepriset kan ske och kraftigt påverka drivmedelspriserna även i Sverige.

6.2.8 Planera och genomföra under oklara policyförhållanden

I viss utsträckning innebär elektrifieringen nya processer där regelverk och policy utvecklas i takt med att energiomställningen sker. Det gör att verksamheter kan behöva utvecklas under oklara policyförhållanden eller att man upptäcker saker som man bedömer borde regleras eller standardiseras under arbetets gång.

Exempelvis har elfordon och laddinfrastruktur kommit ut på marknaden medan standarder för laddning och regelverk kring hur en laddstolpe ska vara utrustad utvecklats allt eftersom.

Att vara föregångare i omställning kan på så sätt vara utmanande och samtidigt bidra till samhällsutvecklingen och till ny policyutveckling. Genom att kommunicera utmaningar och behov till beslutsfattare kan man skapa bättre förutsättningar för att policyutvecklingen går i takt med den utveckling som sker. Med en ökad förståelse, hos

[69] *EU:s nya utsläppshandelssystem för fossila bränslen

olika samhällsaktörer, för att energiomställningen i viss utsträckning sker under oklara policyförhållanden kan också öppna för samverkan som underlättar arbetet framåt.

REMISS

7 Åtgärder och rekommendationer

7.1 Regionala åtgärder

Länsstyrelsen har i uppdrag att samordna och leda det regionala genomförandet av energi- och klimatpolitiken. I länsstyrelsernas regleringsbrev framgår följande:

Länsstyrelserna ska leda och samordna det regionala genomförandet av energi- och klimatpolitiken genom att bl.a. utveckla den regionala energiplaneringen och främja klimatåtgärder, i syfte att bidra till stärkt näringslivsutveckling, minskad klimatpåverkan, förbättrad energiberedskap och trygg energiförsörjning.

Länsstyrelsen har i detta arbete en samordnande och faciliterande roll, medan beslutsmandatet om olika åtgärder ligger hos länets aktörer.

Länsstyrelsen Västerbotten föreslår två huvudspår med insatser som behöver ske på regional nivå för att länets aktörer ska kunna genomföra åtgärder som krävs för att utsläppen av växthusgaser ska minska. Insatserna har tagits fram med utgångspunkt i de förslag och behov som identifierades under genomförda workshops men även baserat på kunskap från andra pågående projekt, dialoger och samverkan med olika aktörer. Aktiviteterna detaljplaneras inom ramen för Länsstyrelsens verksamhet och, i förekommande fall, tillsammans med samverkansparter. Det innebär att det inte framgår detaljer kring när och hur åtgärderna ska genomföras.

7.1.1 Samverkan mellan länets aktörer

Flera av de utmaningar som behöver lösas när det kommer till storskalig elektrifiering av samhället är komplexa och kräver att flera aktörer samverkar för att hitta lösningar och genomföra åtgärder. Under de workshopar som genomförts under framtagandet av denna handlingsplan har en mängd behov och utmaningar pekats ut där lösningarna skapas genom samverkan mellan olika aktörer. Vi har valt att samla dessa under en insats, nämligen, samverkan mellan länets aktörer.

Länsstyrelsen och Region Västerbotten driver tillsammans samverkansplattformen FREIA som hanterar frågor kopplat till robust energiförsörjning i Västerbottens län. Flera frågor som lyfts i de workshopar som ligger till grund för handlingsplanen kan med fördel hanteras inom ramen för arbetet i FREIA. En del frågor hanteras i andra befintliga forum. Områden där samverkan mellan aktörer har en central betydelse:

- **Energiberedskap och robust energiförsörjning**
  Omvärldsläget ställer krav på samhället, vilket gör att robust energiförsörjning och beredskap är prioriterade frågor. Ett exempel är att inhemsk produktion av drivmedel och bränslen är bra ur ett beredskapsperspektiv, eftersom det minskar beroendet av import från andra länder.

REMISS

Inom FREIA pågår redan samverkan mellan olika aktörer kring frågor som rör energiberedskap och robust energiförsörjning.

- **Mellankommunal samverkan**
  Många av kommunerna i Västerbotten är små och har mycket att vinna på att dela resurser och nyttja varandras erfarenheter. Kommunerna i länet har lång erfarenhet av detta genom de kommunala samverkansforum som finns i länet. Det pågår även ett flertal projekt där kommunerna samverkar kring energifrågor.
- **Cirkularitet och industriell symbios**
  Nyttjande av spillvärme och andra restprodukter från energiproduktion och industriprocesser har stor potential för minskad påverkan på miljö och klimat och minskat behov av jungfruliga resurser. Även återvinning och återbruk av batterier i olika steg i olika verksamheter har potential att minska behovet av material till batteriframställning. Aktörer i länet efterfrågar samverkan mellan producenter och kartläggning av vilka verksamheter som kan nyttja varandras restprodukter. Samtidigt händer det mycket på EU-nivå i frågor om cirkularitet. Länsstyrelsen kan bidra med omvärldsbevakning och kunskapsspridning i frågorna och erbjuda samverkansmöjligheter.

7.1.2 Kunskap och kompetens

Kunskap om nuläget och vad som behöver göras för att nå uppsatta energi- och klimatmål är centralt för att få till stånd den breda samhällsomställning som krävs. I de workshopar som Länsstyrelsen arrangerade under framtagandet av denna handlingsplan lyftes att det finns behov av framtagande och spridning av kunskap och kompetenshöjning. Det handlar dels om att sammanställa kunskap och ta fram ny kunskap, dels om att sprida kunskap och öka kompetensen i länet.

Åtgärder för kunskap och kompetens

- **Kartlägga vätgasens roll i energisystemet ur ett beredskapsperspektiv.**
  Samhällsviktiga funktioner har behov av resiliens och beredskap. Vätgas kan ha en viktig funktion i termer av beredskapslager men kunskapen kring hur detta kan fungera och på vilket sätt behöver utvecklas.
- **Underlag till framtagande av laddinfrastrukturstrategier för tunga fordon.**
  Det finns utmaningar kring omställningen av tunga transporter och ett behov av gemensamma målbilder och visioner. Ett steg för att nå dit är kunskapsunderlag i form av exempelvis nulägesanalys, behovsanalys och prognos av trafikflöden.
- **Underlag till kommunernas etableringsstrategier.**
  Kommunerna i länet får många förfrågningar från aktörer som vill etablera energiintensiv verksamhet eller energiproduktion i kommunerna. Verksamheter som kan ha stor påverkan på befintlig verksamhet i länet. Underlag som stöd till kommunernas strategiska överväganden kan exempelvis omfatta konsekvensanalyser och diskussioner om aspekter att ta hänsyn till.

REMISS

- **Guide för hur offentliga upphandlingar kan utformas med krav på fossilfria transporter eller entreprenader.**
  Offentliga aktörer är en stor inköpare och kan genom att ställa krav på transportörer och entreprenader bidra till att logistikföretag kan investera i fordon som drivs av el eller fossilfria drivmedel.
- **Forskning och ny teknik.**
  Teknikutvecklingen går snabbt inom detta område och viktig forskning bedrivs på universiteten. Kunskapsöverföring om forskningsrön och teknikutveckling till relevanta aktörer i länet är centralt för att dra nytta av den nya kunskapen i länet. Detta kan göras genom att etablera forum för diskussion och erfarenhetsutbyte, men också genom att sprida nya forskningsrön på konferenser.
- **Kunskap om kumulativa effekter för renskötsel**
  Effekterna av nya etableringar så som ny infrastruktur, elnät och industrier inom områden som används för renskötsel får stora konsekvenser för hur den kan bedrivas. För att kunna överbrygga utmaningarna som renskötseln och rennäringen står inför finns behov av närmare samverkan och i vissa fall samplanering. Det finns även behov av kunskapshöjande insatser för både offentlig sektor och privat näringsliv för att bättre förstå de aspekter som behöver beaktas när det gäller kumulativa effekter för renskötseln.
- **Ta tillvara erfarenheter från arbete med målkonflikter kring gruvnäring, naturskydd och biologisk mångfald**
- **Höja medvetenheten hos fler aktörer kring miljöbrott**
  Miljöbrott kan innebära stora saneringskostnader för kommunerna och hälsorisker. En ökad medvetenhet om miljöbrottslighet kan förebygga riskerna.
- **Utveckla underlag om elektrifieringens andel av klimatomställningen**
  Omställningen av transportsektorn är central för att utsläppen av växthusgaser ska minska men enbart elektrifiering räcker inte för att nå Sveriges klimatmål. Även andra åtgärder behöver göras: minskat transportarbete och alternativa bränslen. Ökad kunskap skapar möjligheter för att välja rätt åtgärd i rätt sammanhang.
- **Framtagande av kommunikationsmaterial**
  För att effektivt sprida kunskap om vinsterna med exempelvis energieffektivisering och transportsektorns omställning behöver kommunikationsmaterial tas fram. Målgruppen är företag, organisationer och privatpersoner.
- **Sprida framtagen kunskap**
  Syftet är att öka kompetensen hos politiker, tjänstepersoner och företag, och att skapa lokal förankring och öka den sociala acceptansen för den omställning som behöver ske i samhället. Detta sker främst via arrangemang av konferenser, utbildningar och seminarier där målgruppen är kommuner, företag och organisationer. Men det sker även via informationsinsatser i exempelvis sociala

REMISS

medier där målgruppen även är privatpersoner i länet. Kunskapsspridning sker också inom de samverkansforum som finns i länet.

7.2 Nationella åtgärder

Länsstyrelsen är statens förlängda arm i länet. Den uppgiften innebär dels att verka för att nationella mål får genomslag i länet. Den innebär också att följa utvecklingen i länet och att lyfta länets viktiga frågor till regeringen. Under framtagandet av denna handlingsplan identifierades ett antal frågor av sådan karaktär, det är insatser som efterfrågas av regionala aktörer men där mandatet ligger på nationell nivå.

- Öka incitament för företag att energieffektivisera, genom kunskapshöjning och ekonomiskt stöd. Energieffektivisering är ett sätt att frigöra energi till andra verksamheter som generellt går snabbare och har mindre negativa konsekvenser än utbyggnad av energiproduktion.
- Ersätta kommuner för de värden som tas därifrån i form av energiproduktion, markutnyttjande och resursutnyttjande.
- Reglera möjligheten till lokalt effektuttag vid stor elproduktion. Genom att möjliggöra effektuttag för lokala behov på platser med stor elproduktion kan nya verksamheter etableras. Vilket i sin tur kan bidra till hållbar utveckling i hela landet.
- Reservkraftsplanering med omställningen i åtanke och där vätgas har en viktig roll. Information och kunskapsuppbyggnad om vätgasens roll.
- Resurssätt det samiska samhället. Under denna tid av snabb omställning behövs stärkta resurser för att genomföra konsultationer och samråd. Varje enskild konsultation behöver avvägas mot den sammanlagda effekten av etableringar och infrastrukturutbyggnad inom ett större geografiskt område. Detta är nödvändigt för att synliggöra kumulativa effekter. Åtgärden är viktig för att tillvarata samiska rättigheter som urfolk, men också för att bevara biologisk mångfald i regionen, i enlighet med FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) och särskilt enligt konventionens artiklar 8j och 10c.

7.3 Lokala åtgärder

Länets kommuner och företag är centrala i övergången till ett fossilfritt samhälle. Kommunerna har ett viktigt uppdrag som samhällsutvecklare där de genom bland annat energiplaneringsarbetet kan agera strategiskt och påverka hur de vill utveckla sin kommun, de kan ta vara på möjligheter som elektrifieringen ger och påverka vilka etableringar de välkomnar. Men den kommunala verktygslådan innehåller fler delar kopplat till elektrifiering i samhället. Kommunen kan i sin egen verksamhet påverka upphandling av transporter och fordon. Kommunerna kan stödja invånarna till en hållbar energianvändning genom hur de planerar städer och byar, genom kollektivtrafik och genom att sprida kunskap och information.

REMISS

Länets företag genomför redan åtgärder som på olika sätt bidrar till den elektrifiering som sker i länet. Företagen har mandat att ändra i industriprocesser, transportera varor med exempelvis tåg eller elfordon och genomföra energieffektiviseringsåtgärder och därmed påverka sin energianvändning.

I de workshopar som arrangerats för framtagandet av denna handlingsplan har följande åtgärder som rör kommuners och enskilda företags mandat särskilt lyfts fram:

- **Kommunal etableringsstrategi**
  I arbetet för elektrifiering har det efterfrågats att kommunerna konkretiserar vägval i relation till potential, och att kommunernas strategiska överväganden kopplat till nyetableringar tydliggörs. En proaktiv genomgång av strategiska överväganden som beaktar ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter tydliggör riktningen för samhällsutvecklingen. Kommunerna kan i det arbetet även peka ut lämpliga områden för etableringar av energiintensiva verksamheter och energiproduktion. Detta kan utgöra ett värdefullt stöd i en elektrifiering som skapar lokal och regional nytta.
- **Inför miljözoner i städer**
  Genom att införa den högsta miljözonen som endast tillåter nollutsläppsfordon i stadscentra främjas användande av elfordon, luftkvaliteten förbättras och bullernivåer minskar.
- **Samarbete för att nå längre**
  En hel del åtgärder kan olika aktörer genomföra på egen hand men i vissa fall ligger mandatet på fler. För att komma till stånd med den typen av åtgärder behövs samarbete och gemensamma insatser. Det finns många goda exempel på när kommuner och företag har samarbetat för att genomföra insatser. Ett exempel på detta finns i Storumans kommun. Där pågår utbyggnaden av en omlastningsterminal, Arctic Mobility Arena, som i dagsläget erbjuder omlastning mellan lastbil och järnväg och när den är fullt utbyggd kommer att erbjuda tankning för vätgasfordon och laddning för lastbilar. Området kommer också att byggas ut med andra verksamheter. I detta fall har kommunen tillsammans med Arctic Centre of Energy och ett antal företag tagit ett helhetsgrepp och erbjuder en plats som
- **Nyttja spillvärme och andra restprodukter**
  På de workshopar som genomförts under framtagandet av denna handlingsplan har flera aktörer framfört vikten av att genomföra omställningen genom cirkularitet och industriell symbios. Nyttjande av spillvärme och restprodukter från energiproduktion och industriprocesser har många vinster. Ett exempel på ett genomfört projekt är samarbetet mellan Boliden Rönnskär och Skellefteå Kraft där spillvärme från Boliden Rönnskär används av Skellefteå Kraft i Skellefteås fjärrvärmenät.

REMISS

- **Energieffektivisering**
  Enligt resonemanget ovan kan vi genom att genomföra energieffektiviseringsåtgärder frigöra el till andra verksamheter och därmed minska behovet att etablera ny elproduktion och ledningsnät. Energimyndigheten har tagit fram guider för hur arbetet kan genomföras.[70]
- **Transporter**
  Inom transportsektorn räcker det inte att elektrifiera alla transporter för att nå uppsatta mål för utsläppsminskning, vilket vi nämnt i kapitel 1. Många projekt och insatser görs för att minska utsläpp från transportsektorn och det finns flera exempel på sammanställningar av effektiva åtgärder. En sådan är ett åtgärdsbibliotek som togs fram gemensamt av projekten Fossilfria transporter i norr och Stratus som drevs av Länsstyrelsen Västerbotten respektive Energikontor Norr. Åtgärdsbiblioteket innehåller ett par åtgärder som syftar till elektrifierade transporter, så som styra val av fordon i en fordonspolicy, skapa en öppen elbilspool, planera för och bygga laddinfrastruktur för kommunkoncernen samt publik laddinfrastruktur och premiera elfordon i upphandlingskrav på transporter. Biblioteket innehåller också ett flertal åtgärder som syftar till att minska transportarbetet och därigenom minska utsläppen. Även Västerbottens åtgärdsprogram för miljömålsarbetet innehåller ett flertal åtgärder som syftar till att minska utsläppen från transportsektorn.

REMISS

[70] https://www.energimyndigheten.se/guide-for-energieffektiva-foretag/ https://www.energimyndigheten.se/effektiv-energianvandning/guider/husguiden-for-dig-som-vill-energieffektivisera-ditt-hus/

Bilaga 1. Handlingsplanens framtagande

Handlingsplanens framtagande

Handlingsplanens struktur och innehåll är baserade på resultaten av fysiska workshopar, en digital uppföljande workshop samt dialogmöten med olika aktörer. Workshoparna arrangerades av Länsstyrelsen, som under FREIA:s flagg även fick stöd av Region Västerbotten. Syftet med workshoparna var att främja delaktighet, skapa ett gemensamt regionalt ägandeskap av handlingsplanen och främja relationsbyggande mellan aktörer. Workshoparna syftade också till att få inspel och förslag på åtgärder till handlingsplanen och förståelse för deltagarnas olika perspektiv.

Inbjudningar till workshoparna gick ut brett. Alla länets kommuner bjöds in, liksom olika statliga myndigheter som Trafikverket, Energimarknadsinspektionen och Försvarsmakten. Bland inbjudna intresseföreningar fanns LRF Västerbotten, Föreningen Svensk Sjöfart, Jägarförbundet Västerbotten, BioFuel Region och miljöorganisationer som Naturskyddsföreningen i Västerbotten och Västerbottens ornitologiska förening. Härutöver gick inbjudan ut till samiska företrädare, aktörer på energimarknaden inklusive elnätsbolag, representanter från universiteten, aktörer inom transportsektor och skogsnäring samt samverkansorganisationer som Kvarkenrådet.

Figur Tidplan för Länsstyrelsens arbetsprocess för att ta fram en handlingsplan för elektrifiering.

Fysiska workshopar

Öppna och utforskande workshopar hölls i Skellefteå, Lycksele och Umeå i april 2025. Workshoparna hanterade frågor kring elektrifiering i stort men även vätgasens roll i Västerbotten som eget område. För denna del tog Länsstyrelsen hjälp av IVL och projektet HOME, vilket drivs på uppdrag av Länsstyrelsen. Workshoparna mynnade ut i bland annat flera av de åtgärdsförslag som handlingsplanen redogör för i kapitel 7.

Sammansättningen av de samlade åtgärdsförslagen användes också för att utforska handlingsplanens roll och funktion. En analys av de insamlade åtgärdsförslagen visade att de allra flesta formulerades på en strategisk nivå, och vidare på regional eller nationell nivå. Få åtgärder var alltså konkreta och riktade till enskilda aktörer.

Baserat på analysen av resultaten från de fysiska workshoparna skapades en översiktlig formulering av en handlingsplan, med förslag på struktur och innehåll.

Workshoparna visade även att det finns en stor variation gällande vilken väg framåt olika aktörer tror och/eller önskar att utvecklingen ska att ta. Särskilt förekommer olika föreställningar och förväntningar kring hur elproduktionen i länet ska utvecklas och i vilken grad och när nya etableringar kommer att tillkomma. Därför bestämde vi oss för att återvända till denna fråga i den digitala workshopen.

Digital workshop

Alla som bjudits in och/eller deltagit i de fysiska workshoparna bjöds även in till den digitala.

Handlingsplanens föreslagna struktur och innehåll presenterades och utvärderades tillsammans med deltagarna. Därefter presenterades fyra olika scenarier som skildes åt av mängden elproduktion i länet respektive tillkommen energiintensiv industri. Med villkoret att klimatmålen måste nås fick deltagarna diskutera hur de trodde att olika bärande parametrar i samhället kunde utvecklas i de olika scenarierna. De diskuterade parametrarna var elpris, markanvändning, arbetsmarknad, infrastruktur, bostäder. Övriga frågor gavs också utrymme i mån av intresse från deltagarna.

Syftet med scenariediskussionerna var att initiera ett tankearbete kring vilka vägar som leder till vilka utfallsrum.

Konsultation med samiska företrädare

Sametinget, Svenska Samers Riksförbund (SSR), Landsförbundet Svenska Samer samt alla Västerbottens samebyar kontaktades med en förfrågan om konsultation kring handlingsplanen. Konsultationerna utformades i samråd med de representanter som anmälde intresse. Flera digitala dialogmöten har hållits under vår och sommar, och i enlighet med överenskommelse för vidare arbete skickades ett utkast till flera samiska företrädare för en bearbetning innan handlingsplanens ordinarie remissutskick.

Andra dialogmöten

Inom ramen för Länsstyrelsens arbete med framtagandet av energi- och klimatstrategin, stödet till kommunernas energiplanering och FREIA har en mängd dialogmöten genomförts vilka alla har fungerat som kunskapsinhämtning och gett input till framtagandet av denna handlingsplan. Vi har exempelvis genomfört studiebesök på Umeå Energi, haft dialogmöten med Ei, Energimyndigheten, Region Västerbotten, andra länsstyrelser och länets kommuner.

REMISS

Bilaga 2. Fakta och begrepp

Fakta och begrepp

REMISS

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-02

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/01189

Remiss från Trafikverket angående förslag till ändringar gällande riksintresseanspråk för kommunikationer, avseende transportsektorn.

Förslag till beslut
Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att godkänna stadsledningskontorets förslag till yttrande.

Ärendebeskrivning
Trafikverket har på remiss skickat ett förslag till ändringar i riksintressen för kommunikationer avseende transportsektorn.

Riksintressen för kommunikationer ska enligt miljöbalken skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Riksintressena omfattar de fyra transportslagen luftfart, sjöfart, järnväg och väg. De nuvarande intressena inom Umeå kommun gäller

- *Vägar*: E4 och E12 genom Umeå och till Holmsund samt väg 92 mellan E12 och E4 (norra länken)
- *Järnvägar*: Botniabanan, Vännäs – Holmsund, Norrbotniabanan (planerad), Umeå godsbangård och kombiterminal
- *Sjöfart*: Umeå hamn, farleder, sjötrafikstråk, ankarplatser
- *Luftfart*: flygplatsområde med hinderområden (buller m.m.)

De förändringar som nu föreslås är begränsade och berör Umeå kommun på följande sätt:

- Det nuvarande riksintresset ”Umeå godsbangård och kombiterminal” pekas ut som ett separat intresse, ”Umeå godsterminal”, för den befintliga terminalen. Det i kommunens översiktsplan utpekade reservatet för en framtida godsbangård och kombiterminal kvarstår som riksintresset ”Umeå godsbangård och kombiterminal”.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01189

- Sjötrafikstråk mellan Järnäs och Norrbyskär, samt mot Umeå hamn, tas bort.
- Värdebeskrivningarna för flera vägar är uppdaterad utifrån att nya begrepp används.

Parallellt med denna remiss pågår en översyn av riksintresse för Umeå hamn samt Umeå flygplats. Dessa hanteras separat och ingår inte i detta arbete.

Stadsledningskontoret har i samråd med INAB upprättat ett förslag till yttrande.

Beslutsunderlag

Stadsledningskontorets förslag till yttrande 2026-02-04
Remissmissiv
PM Beskrivning av riksintresseförslaget och föreslagna ändringar
Rapport Värdebeskrivningar, remissversion
Förteckning över riksintresseanspråk (Excelfil), remissversion

Beredningsansvariga

Thomas Lundgren

Beslutet ska skickas till
vasterbotten@lansstyrelsen.se

Thomas Lundgren
Samhällsplanerare

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 1

2026-02-04 Dnr: KS-2025/01189

vasterbotten@lansstyrelsen.se

Umeå kommuns synpunkter på Trafikverkets förslag till ändringar gällande riksintresseanspråk för kommunikationer, avseende transportsektorn

Umeå kommun har inga erinringar mot föreslagna förändringar.

Det hade dock varit lämpligt i remissmaterial nämna den pågående översynen av riksintressepreciseringen för Umeå flygplats. På samma sätt som den pågående preciseringen av riksintresset för Umeå hamn omnämns.

I förteckningen över riksintresseanspråk (excelfil) redovisas Umeåprojektet, Västra länken, som riksintresse, planerad väg. Vägen är nu befintlig och ingår i riksintresset E12 och kan därför utgå som eget riksintresse. Karttjänsten visar dock detta korrekt.

Hans Lindberg
Kommunstyrelsens ordförande (s)

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Planering

Thomas Lundgren

thomas.lundgren@umea.se

TRAFIKVERKET

PM

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Konfidentialitetsnivå
2 Intern

Ärendenummer
TRV 2024/129227

Beskrivning av riksintresseförslaget och föreslagna förändringar

Innehåll

Inledning 3
Om riksintressen 3
Ändringar i korthet 3
Remisskarta 3
Förteckning över riksintresseanspråk 4
Kriterier 4
Förändringar gällande värdebeskrivningar 4
Redogörelse för föreslagna förändringar i riksintresseutpekandet 5
Generella ändringar 5
Blekinge län 9
Dalarnas län 10
Gotlands län 11
Gävleborgs län 12
Hallands län 13
Jämtlands län 14
Jönköpings län 15
Kalmar län 16
Kronobergs län 17
Norrbottens län 18
Skåne län 19
Stockholms län 21
Södermanlands län 22
Uppsala län 23
Värmlands län 24
Västerbottens län 25
Västernorrlands län 26
Västmanlands län 27

Västra Götalands län 28
Örebro län..... 30
Östergötlands län 31

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Inledning

I detta dokument beskrivs remissmaterialet och de förändringar som föreslås.

Om riksintressen

Remissen omfattar Trafikverkets förslag till justerade riksintresseanspråk. Riksintresseanspråken ska beaktas i efterföljande planering.

Trafikverket gör inte avvägningar mellan olika intressen inför riksintresseutpekandet utan avvägningar mellan olika intressen görs i ett senare skede av länsstyrelser eller domstolar. Riksintressen har inte heller något med finansiering att göra – en kommunikationsanläggning kan vara av stor lokal och regional betydelse och satsas pengar på utan att vara av riksintresse.

Trafikverket ser över riksintresseanspråken regelbundet. Nu gällande riksintresseutpekande finns på Trafikverkets webbplats.

Ändringar i korthet

Föreslaget till ändringar av Trafikverkets riksintresseanspråk handlar framför allt om följande ändringar jämfört med gällande riksintresseutpekande:

- Örnsköldsviks flygplats föreslås läggas till som riksintresse
- Några hamnar föreslås tas bort som riksintresse
- Kombiterminaler föreslås pekas ut separat och inte bara som anläggning för tjänst
- Anslutningsvägar och -järnvägar till noder föreslås justeras
- Många ändringar vad gäller farleder, sjötrafikstråk och ankarplatser
- Beskrivningar av framtida utveckling eller åtgärdsbeskrivning, som syns i kartan eller exceltabellen, föreslås justeras.

Ändringarna beskrivs mer i detalj längre ned i detta dokument, under Redogörelse för föreslagna förändringar i riksintresseutpekandet.

Remisskarta

I remisskartan visas framför allt de förändringar i utpekande som föreslås i remissen. För väg, järnväg och luftfart visas de anläggningar där det är någon ändring, det totala riksintresseutpekandet visas inte. För väg, järnväg och sjöfart - hamn visas även förslag till borttag av riksintresse med separat färg/symbol. För sjöfart visas förslag till totalt riksintresseutpekande.

TMALL 0423 PM 3.0

I remisskartan finns både beslutade riksintresseanspråk och föreslagna justeringar i olika lager så att man kan jämföra. Man kan använda en swipe-funktion för att få beslutade och föreslagna riksintresseanspråk bredvid varandra, swipe-funktionen finns längst upp.

Förteckning över riksintresseanspråk

Det finns en excelfil med förteckning över riksintresseanspråk, där finns det totala förslaget till riksintresseanspråk. I tabellerna markeras föreslagna ändringar med färgad bakgrund i de celler som är ändrade. På många ställen anges även vilka riksintressen som föreslås tas bort, det finns dock inte med för farleder, sjötrafikstråk och ankarplatser.

Kriterier

De kriterier som ligger till grund för Trafikverkets riksintresseutpekande finns i rapporten ”Riksintressen för trafikslagens anläggningar – Sektorsbeskrivning inklusive kriterier för utpekande” som finns på Trafikverkets webbplats.

I exceltabellen med förteckning över riksintresseanspråk finns en kolumn med hänvisning till kriterium, där framgår enligt vilket kriterium som varje riksintresseanspråk görs. I sektorsbeskrivningen kan man läsa mer om vad varje kriterium innebär.

I kartan finns en liten användarhjälp som beskriver kartans funktioner.

Förändringar gällande värdebeskrivningar

I detta avsnitt beskrivs på en generell nivå de förändringar som gjorts i rapporten Värdebeskrivningar jämfört med motsvarande nu gällande rapport som heter Funktionsbeskrivningar för trafikslagens anläggningar.

- Byte av begrepp från funktionsbeskrivning till värdebeskrivning. Det gjordes i rapporten Riksintressen för trafikslagens anläggningar – Sektorsbeskrivning inklusive kriterier för utpekande, 2024. Det ändras därför även i detta dokument.
- Ändrade namn på avsnitt, några nya avsnitt och några borttagna avsnitt. Fokus har varit att värdebeskrivningarna ska innehålla de aspekter som påverkar anläggningarnas värden, synergier eller konflikter.
- Översyn av innehåll i värdebeskrivningarna.
- Förtydligande av vad som är konflikter och vad som är synergier i värdebeskrivningarna.

TMALL 0423 PM 3.0

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Redogörelse för föreslagna förändringar i riksintresseutpekandet

I denna förteckning beskrivs vilka förändringar som föreslås i Trafikverkets riksintresseanspråk jämfört med gällande riksintresseanspråk. De flesta förändringar är en följd av att Trafikverket har antagit nya kriterier för utpekande av riksintressen.

Först visas generella ändringar som har gjorts i hela Sverige, därefter visas ändringar per län. Vissa av de generella ändringarna finns även med per län, men för farleder, sjötrafikstråk och ankarplatser visas inte ändringarna per län utan enbart under Generella ändringar.

Generella ändringar

Alla trafikslag

- Uppdatering av hänvisning till vilket kriterium som varje anläggning är utpekad utifrån.
- Uppdatering av hänvisning till värdebeskrivning, bland annat utifrån ändringar i dokumentet Värdebeskrivningar.
- Uppdatering av namn för vissa riksintresseanspråk.
- I samband med översynen har vi även gjort mindre justeringar som normalt görs vid ajourhållning såsom:
    - Ändring från framtida till planerad när anläggningen har kommit längre i planeringen.
    - Borttag av planerad anläggning som är färdigbyggd och numera ingår i befintlig anläggning av riksintresse.
    - Uppdaterad geografisk yta av anläggning utifrån hur anläggningens yta har ändrats.
    - Korrigering av korrekturfel.

Väg

- Anslutningsväg till nod av riksintresse, exempelvis till hamn eller kombiterminal, föreslås uppdateras så att vägen går ända fram till noden, för att det ska bli ett sammanhängande nät. Om noden föreslås tas bort som riksintresse så föreslås även anslutningen tas bort som riksintresse.

Järnväg

- Kombiterminaler har fått ett eget kriterium och finns således i egen lista över riksintressen samt visas som eget lager i kartmaterialet.

- Anslutningsjärnväg till nod av riksintresse, exempelvis till hamn eller kombiterminal, föreslås uppdateras så att järnvägen går ända fram till noden, för att det ska bli ett sammanhängande nät. Om noden föreslås tas bort som riksintresse så föreslås även anslutningen tas bort som riksintresse.

Sjöfart

Hamnar

- Förslag på geografisk yta är framtagen för ett antal hamnar som i gällande riksintresseutpekande enbart har en symbol i kartan. De nya ytorna är inte så exakta som de som tas fram i en separat riksintressepreciseringar. De ska ändå fungera som planeringsunderlag och utgör Trafikverkets bedömning av riksintressets markanspråk. Vattenområden och eventuella ytor för framtida utveckling får tas fram i en framtida riksintressepreciseringar.

    - Ytor har inte tagits fram för Umeå och Luleå hamnar eftersom de håller på att preciseras. Ytorna från de riksintressepreciseringarna kommer läggas in i den totala riksintressekartan när de är klara.

    - Yta har inte heller tagits fram för Kappelshamn hamn eftersom hamnen enbart tillfälligt föreslås vara kvar som Trafikverkets riksintresseanspråk.

Farleder och sjötrafikstråk

För farleder och sjötrafikstråk är det många förslag på ändringar. För att få en bild av ändringarna rekommenderas att titta i kartan och jämföra gällande riksintresseutpekande med förslaget på nytt riksintresseutpekande.

Nedan beskrivs de större förändringarna på en generell nivå. De beskrivs inte per län längre ned i dokumentet.

- Riksintresset föreslås tas bort från de farleder som går till hamnar som inte är utpekade som riksintresse av någon myndighet. De farlederna var tidigare utpekade utifrån ett kriterium som är borttaget, ”Farled till enskild hamn av större betydelse”. Även sjötrafikstråk som leder till dessa farleder föreslås tas bort som riksintressen.

- Farledssträckor nära kusten som i gällande riksintresseutpekande är utpekade som riksintresse för att kunna vara en del av en

TMALL 0423 PM 3.0

kustomspännande inomskärsled föreslås tas bort som riksintresse, då kriteriet för att peka ut dessa farleder är borttaget.

- I de fall där det i gällande riksintresseutpekande finns flera farleder av riksintresse till samma hamn, föreslås några av farlederna tas bort, men det ska alltid finnas minst en farled av riksintresse till varje hamn av riksintresse.
- Farledernas vattenanspråk närmast hamnar föreslås ändras.
- Några större ändringar av sjötrafikstråk:
    - I Kattegatt:
        - Halmstad-Grenå. Var tidigare fel geografisk yta, ytan föreslås flyttas norrut.
    - I Östersjön:
        - Utklippan/Ölands Södra grund – Kalmarsund. Delen söder om Öland föreslås tas bort som riksintresse.
        - Ölands södra udde – Landsort. Delen norr om Öland föreslås flyttas västerut och förlängas samt byta namn till Ölands norra udde – Gustaf Dalén.
        - Kalmar Sund – Stenkyrkehuk. Föreslås tas bort som riksintresse.
        - Landsort – Östersjön. Föreslås tas bort som riksintresse för delen öster om Gotland.
        - Rigabukten – Almagrundet. Föreslås tas bort som riksintresse.
    - Bottenhavet:
        - Grundkallen – Sundsvall. Föreslås tas bort som riksintresse och ersättas av nytt stråk Ost Sylen – Sundsvall, för att anpassa till gällande havsplan.
- Även andra justeringar av farleders och sjötrafikstråks ytor har gjorts, se kartmaterialet.

Ankarplatser

- Ankarplatserna föreslås omarbetas i stor utsträckning – nya ankarplatser föreslås tillkomma, andra föreslås tas bort och många föreslås få ändrad geografisk yta.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Blekinge län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Sölvesborgs hamn. Förslag på nytt riksintresse.

Väg 27 Borås-Ronneby, delen genom Blekinge län. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Väg E22 Trelleborg-Kalmar-Norrköping, delen genom Blekinge län. Förslag på borttagen text under Framtida utveckling.

Järnväg

Anslutning till Karlskrona hamn. Järnvägssträckan föreslås tas bort som riksintresse eftersom kommunen planerar att korta ned spåret och spåret inte trafikeras idag.

Karlskrona kombiterminal, framtida anläggning för tjänst. Den föreslås tas bort som riksintresse eftersom järnvägen dit föreslås tas bort som riksintresse.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Dalarnas län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Insjön kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Gotlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Sjöfart

Kappelshamn hamn. Ingen förändring föreslås nu, men Kappelshamn hamn föreslås tas bort som riksintresse för kommunikationer längre fram, då Trafikverket inte har något kriterium för att peka ut ej allmänna hamnar som riksintresse. Däremot är förslaget nu att Kappelshamn kvarstår som riksintresse tills andra myndigheter har haft tid att utreda om de ska peka ut hamnen som riksintresse.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Gävleborgs län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Söderhamn hamn Ljusne Orrskär. Riksintresset för vägen föreslås förlängas fram till hamnen.

Anslutning till Söderhamn hamn Sandarne. Vägen föreslås tas bort som riksintresse eftersom hamnen föreslås tas bort som riksintresse.

Järnväg

Anslutning till Söderhamns hamn. Järnvägen föreslås tas bort som riksintresse eftersom hamnen föreslås tas bort som riksintresse.

Sjöfart

Söderhamn Orrskär/Ljusne hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Söderhamn Sandarne hamn. Hamnen föreslås tas bort som riksintresse, även farleden och sjötrafikstråket till hamnen föreslås tas bort som riksintressen. Utifrån en analys av ett antal faktorer enligt det nya riksintressekriteriet för utpekande av allmänna hamnar bedöms hamnen inte vara av sådan nationell eller internationell betydelse som motiverar ett riksintresseanspråk. Hamnen bedöms därför inte längre vara av riksintresse. Faktorerna som har analyserats har bland annat varit godsmängd, godstyp och unika förutsättningar. Godset som hanteras i hamnen bör kunna hanteras av andra hamnar. Det finns en annan hamn i Söderhamn som pekas ut som riksintresse.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Hallands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Anslutning till Halmstad hamn. Förslag på nytt riksintresse.

Sjöfart

Falkenberg hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Halmstad hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, hamnen har nu blivit preciserad och ytorna från preciseringen är inlagda i kartan.

Ringhals hamn. Föreslås tas bort som riksintresse, eftersom Trafikverket inte längre har något kriterium för att peka ut ej allmänna hamnar. Hamnen är utpekad som riksintresse av annan myndighet.

Varberg hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

TMALL 0423 PM 3.0

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Jämtlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Inga förändringar utöver generella förändringar.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Jönköpings län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Jönköping Torsvik kombiterminal. Förslag på nytt riksintresse.

Anslutning till Nässjö Gamlarp kombiterminal. Förslag på nytt riksintresse.

Anslutning till Vaggeryd Båramo kombiterminal. Förslag på nytt riksintresse.

Väg 27 Borås-Ronneby, delen genom Jönköpings län. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Väg 32 Vetlanda-Mjölby, delen genom Jönköpings län. Förslag på ny text under Framtida utveckling.

Väg 47 Jönköping-Oskarshamn, delen genom Jönköpings län. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Järnväg

Jönköpingsbanan, Jönköping-Nässjö. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Jönköpingsbanan, Falköping-Jönköping. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Järnvägen Månsarp till Jönköpings godsterminal i Torsvik. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling. Förslag på uppdaterad geografisk yta, vissa delar av järnvägen föreslås tas bort som riksintresse.

Planerad järnväg Byarum-Tenhult. Förslag på uppdaterad text under Åtgärdsbeskrivning.

Jönköpings godsterminal, Torsvik. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Nässjö kombiterminal Gamlarp. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst. Området föreslås få en ändrad geografisk yta.

Vaggeryds kombiterminal Båramo. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst. Området föreslås få en ändrad geografisk yta.

TMALL 0423 PM 3.0

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Kalmar län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Sjöfart

Kalmar hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Simpevarp hamn. Föreslås tas bort som riksintresse, eftersom Trafikverket inte längre har något kriterium för att peka ut ej allmänna hamnar. Hamnen är utpekad som riksintresse av annan myndighet.

Västervik hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Kronobergs län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Älmhults kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Norrbottens län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Anslutning till Luleå hamn. Förslag på nytt riksintresse.

Luleå kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Svartön nedre bangård. Förslag på nytt riksintresseområde.

Sjöfart

Piteå hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Skåne län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Malmö hamn. Riksintresset föreslås förlängas fram till hamnen.

Väg 23 Lund-Växjö, delen genom Skåne län. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Väg E22 Trelleborg-Kalmar-Norrköping, delen genom Skåne län. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Väg E65 Malmö-Ystad hamn. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Järnväg

Godsstråket genom Skåne, Arlöv-Ängelholm. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Godsstråket genom Skåne, Malmö-Trelleborg. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Rååbanan. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Skånebanan, Åstorp-Kattarp. Förslag på borttagen text under Framtida utveckling.

Skånebanan, Kristianstad-Hässleholm. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Skånebanan, Hässleholm-Helsingborg. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Södra stambanan, Malmö-Katrineholm. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Västkustbanan, Göteborg-Lund. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Ystadbanan, Ystad-Lockarp. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Anslutning till Malmö hamn. Förslag på nytt riksintresse.

Malmö gods- och rangerbangård och kombiterminal. Kombiterminalen föreslås pekas ut som riksintresse för kombiterminal medan övriga

terminalen är kvar som anläggning för tjänst. Området för kombiterminalen föreslås få en ny geografisk yta.

Sjöfart

Landskrona hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Sölvesborg hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Åhus hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Farled Staffans bank – Landskrona. Förslag på nytt riksintresse, för att förbinda sjötrafikstråk av riksintresse med Landskrona hamn.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Stockholms län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Stockholms hamnar, Frihamnen och Värtahamnen. Riksintresset föreslås flyttas från Tegeluddsvägen till Södra Hamnvägen.

Anslutningar till Rosersberg kombiterminal. Förslag på nytt riksintresse.

Järnväg

Roslagsbanan. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Anslutning till Södertälje hamn. Förslag på nytt riksintresse för planerad järnväg, som ska förbinda Södertälje hamns övre godsbangård med kombiterminalen i Södertälje hamn.

Citybanan. Förslag på nytt riksintresse för planerad järnväg, för ny tunnel med plattform vid Odenplan.

Rosersberg kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Årsta kombiterminal/Älvsjö godsbangård. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst. Området föreslås få en ny geografisk yta.

Brista depå. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Sjöfart

Kapellskär hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Norvik hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Nynäshamn hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

TMALL 0423 PM 3.0

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Södermanlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Eskilstuna kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Katrineholm kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Uppsala län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Sjöfart

Forsmark hamn. Föreslås tas bort som riksintresse, eftersom Trafikverket inte längre har något kriterium för att peka ut ej allmänna hamnar. Hamnen är utpekad som riksintresse av annan myndighet.

Hargshamn hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Värmlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Sjöfart

Karlstad hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Kristinehamn hamn. Hamnen föreslås tas bort som riksintresse. Utifrån en analys av ett antal faktorer enligt det nya riksintressekriteriet för utpekande av allmänna hamnar bedöms hamnen inte vara av sådan nationell eller internationell betydelse som motiverar ett riksintresseanspråk. Hamnen bedöms därför inte längre vara av riksintresse. Faktorerna som har analyserats har bland annat varit godsmängd, godstyp och unika förutsättningar. Godset som hanteras i hamnen bör kunna hanteras av andra hamnar.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Västerbottens län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Umeå godsbangård och kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Sjöfart

Skellefteå hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Västernorrlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Örnsköldsviks hamn. Riksintresset föreslås förlängas fram till hamnen.

Luftfart

Örnsköldsviks flygplats. Förslag på nytt riksintresse. Örnsköldsviks flygplats bedöms vara av riksintresse utifrån en sammanvägd bedömning av olika faktorer, såsom arbetsmarknadens nationella och internationella betydelse, befolkningsstorleken runt flygplatsen, samt övrig etablering och funktioner av nationell betydelse i flygplatsens omland.

Sjöfart

Sundsvall hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Örnsköldsvik hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

TMALL 0423 PM 3.0

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Västmanlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Västerås kombiterminal. Förslag på nytt riksintresse.

Järnväg

Västerås kombiterminal föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst. Geografisk yta föreslås ändras då anläggningen har flyttat till nytt läge.

Västra Götalands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Väg 162 Lysekil-E6 föreslås tas bort som riksintresse eftersom Lysekils hamn föreslås tas bort som riksintresse. Däremot föreslås delar av vägen vara kvar som riksintresse som anslutning till Brofjordens hamn.

Anslutning till Lidköpings hamn. Riksintresset föreslås förlängas fram till hamnen.

Anslutning till Otterbäckens hamn. Riksintresset föreslås tas bort eftersom Lysekils hamn föreslås tas bort som riksintresse.

Anslutning till Wallhamn. Riksintresset föreslås förlängas fram till hamnen.

Järnväg

Jönköpingsbanan, Falköping-Jönköping. Förslag på uppdaterad text under Framtida utveckling.

Falköping kombiterminal. Området föreslås pekas ut som kombiterminal istället för anläggning för tjänst.

Sjöfart

Brofjorden hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Lidköping hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Lysekil hamn. Hamnen föreslås tas bort som riksintresse, även farled och sjötrafikstråk till hamnen föreslås tas bort som riksintresse. Utifrån en analys av ett antal faktorer enligt det nya riksintressekriteriet för utpekande av allmänna hamnar bedöms hamnen inte vara av sådan nationell eller internationell betydelse som motiverar ett riksintresseanspråk. Hamnen bedöms därför inte längre vara av riksintresse. Faktorerna som har analyserats har bland annat varit godsmängd, godstyp och unika förutsättningar. Hamnen har de senaste åren haft en låg godsvolym.

Otterbäcken hamn. Hamnen föreslås tas bort som riksintresse. Utifrån en analys av ett antal faktorer enligt det nya riksintressekriteriet för utpekande av allmänna hamnar bedöms hamnen inte vara av sådan nationell eller internationell betydelse som motiverar ett riksintresseanspråk. Hamnen bedöms därför inte längre vara av riksintresse. Faktorerna som har analyserats har bland annat varit godsmängd, godstyp och unika

förutsättningar. Godset som hanteras i hamnen bör kunna hanteras av andra hamnar.

Strömstad hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Wallhamn hamn. Har i gällande riksintresseutpekande bara en symbol i kartan, föreslås nu få en yta.

Farled Kattholmen-Halden. Förslag på nytt riksintresse.

Nya slussar i Lilla Edet, Trollhättan och Vänersborg. Förslag på nya riksintressen för planerad farled.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Örebro län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Järnväg

Kombiterminalen i Hallsberg föreslås pekas ut enligt kriterium för kombiterminal. Tanken är att den ska brytas ut ur nuvarande riksintresseområde för Hallsbergs gods- och rangerbangård. De geografiska ytorna för respektive riksintresse kommer att definieras längre fram.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Östergötlands län

Se även Generella ändringar längre upp i dokumentet.

Väg

Anslutning till Linköpings flygplats. Vägen föreslås läggas till som riksintresse eftersom den pekas ut i pågående precisering av flygplatsen.

Järnväg

Norrköpings godsbangård. Förslag på nytt riksintresse.

Skapat av
Brodén Elina, PLgs

Dokumentdatum
2025-11-26

Dokumentegenskaper: *Skapat av Brodén Elina, PLgs* Ärendenummer *TRV 2024/129227*, Dokumentdatum *2025-11-26*, Konfidentialitetsnivå 2 Intern, Dokumenttyp PM.

Ovanstående textfält är endast avsett att läsas digitalt och får ej tas bort. Det innehåller uppgifter från sidhuvudet och gör att dokumentets egenskaper blir tillgängliga enligt Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

TMALL 0423 PM 3.0

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Vägnummer	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Framtida utveckling	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
92 Umeå E12-E4		92	Västerbotten	Norra	Befintlig	Väg som binder samman noder av riksintresse, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2d, 2f	RI_Ko_V_b_0074	
Anslutning till Skellefteå hamn		372	Västerbotten	Norra	Befintlig	Vägar som binder binder samman anläggningar av riksintresse, Omledningslänk, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2c	RI_Ko_V_b_0114	
Anslutning till Umeå kombiterminal		363	Västerbotten	Norra	Befintlig	Väg som binder samman noder av riksintresse, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2c	RI_Ko_V_b_0123	
E12 Holmsund - riksgränsen Sverige–Norge		12	Västerbotten	Norra	Befintlig	Väg som binder samman noder av riksintresse, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2a, 2b	RI_Ko_V_b_0134	
E4 Helsingborg–Stockholm–Gävle–Sundsvall–Haparanda	E4 genom Västerbottens län	4	Västerbotten	Norra	Befintlig	Väg som binder samman noder av riksintresse, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	E4 genom Västerbotten ska byggas om till möttsepararad väg 2+1 för att förbättra framkomligheten och kapaciteten.	2a, 2b	RI_Ko_V_b_0159	
E45 Göteborg–Trollhättan–Grums–Mora–Östersund–Storuman–Gällivare-Karesuando	E45 genom Västerbottens län	45	Västerbotten	Norra	Befintlig	Väg som binder samman noder av riksintresse, Färdväg för farligt gods	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2b	RI_Ko_V_b_0177	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Vägnummer	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Åtgärdsbeskrivning	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
E4 förbi Skellefteå		E4/Östra leden	Västerbotten	Norra	Planerad	Färdväg för farligt gods, Väg som binder samman noder av riksintresse,	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ombyggnad i ny sträckning öster om befintlig väg i syfte att öka framkomligheten.	2a, 2b	RI_Ko_V_p_0009	
Umeåprojektet, Västra länken		E4/E12	Västerbotten	Norra	Planerad	Färdväg för farligt gods, Väg som binder samman noder av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny sträckning av E12 genom Umeå i syfte till att förbättra framkomligheten och förbättra luftkvalitet.	2b	RI_Ko_V_p_0017	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Framtida utveckling	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Anslutning till Umeå Hamn	Umeå-Hillskär	Västerbotten	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som binder samman noder av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2c	RI_Ko_Jb_b_0009	
Botniabanan	Västeraspby-Gimonäs	Västernorrland, Västerbotten	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som trafikeras av persontrafik, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Det pågår byggnation av ny industrispårsanslutning med terminal i Rundvik.	2a, 2e	RI_Ko_Jb_b_0016	
Hällnäs-Storuman	Hällnäs-Storuman	Västerbotten	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Omledningsbana	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Det finns järnvägsplan framtagen för elektrifiering på sträckan Hällnäs-Lycksele.	2d, 2e	RI_Ko_Jb_b_0027	
Inlandsbanan	Gällivare-Hoting	Västerbotten, Norrbotten	Norra	Befintlig	Omledningsbana	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2d	RI_Ko_Jb_b_0028	
Skelleftebanan	Bastuträsk-Rönnskärsverken	Västerbotten	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som binder samman noder av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2e	RI_Ko_Jb_b_0066	
Stambanan genom Övre Norrland	Boden-Bräcke	Norrbotten, Västerbotten, Jämtland	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av persontrafik, Järnväg som trafikeras av godstrafik, Omledningsbana, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2d, 2e	RI_Ko_Jb_b_0070	
Stambanan genom Övre Norrland	Vännäs-Umeå	Västerbotten	Norra	Befintlig	Järnväg som trafikeras av persontrafik, Järnväg som trafikeras av godstrafik, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2c, 2e	RI_Ko_Jb_b_0072	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Åtgärdsbeskrivning	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Norrbotniabanan	Dåva-Skellefteå	Västerbotten	Norra	Planerad	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som trafikeras av persontrafik, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny Järnväg mellan Umeå och Luleå som syftar till att förbättra tillgängligheten och förkorta restiden mellan norrlandskustens större städer.	2a, 2e	RI_Ko_Jb_p_0010	
Norrbotniabanan	Skellefteå-Luleå	Västerbotten, Norrbotten	Norra	Planerad	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som trafikeras av persontrafik, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny Järnväg mellan Umeå och Luleå som syftar till att förbättra tillgängligheten och förkorta restiden mellan norrlandskustens större städer.	2a, 2e	RI_Ko_Jb_p_0011	
Norrbotniabanan	Umeå-Dåva	Västerbotten	Norra	Planerad	Järnväg som trafikeras av godstrafik, Järnväg som trafikeras av persontrafik, Station utmed järnväg av riksintresse	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny Järnväg mellan Umeå och Luleå som syftar till att förbättra tillgängligheten och förkorta restiden mellan norrlandskustens större städer.	2a, 2e	RI_Ko_Jb_p_0012	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till funktionsbeskrivining	Framtida utveckling	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Umeå kombiterminal		Västerbotten	Norra	Befintlig	Kombiterminal, Anläggning för tjänst: godsbangård	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		1f	RI_Ko_Jk_b_0011	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till funktionsbeskrivining	Framtida utveckling	Länk till precisering	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geomoetri	Justering
Umeå godsbangård och kombiterminal		Västerbotten	Norra	Befintlig	Anläggning för tjänst: godsbangård, kombiterminal	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			3c	RI_Ko_Ja_b_0040		Området pekas ut som kombiterminal av riksintresse istället.

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Åtgärdsbeskrivning	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Justering
Umeå godsbangård och kombiterminal		Västerbotten	Norra	Planerad	Anläggning för tjänst	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		3c	RI_Ko_Ja_p_0003	

Väst

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Typ av objekt	Buller	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Mer info	Länk till precisering	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra	Befintlig	Flygplats, befintligt markområde		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_b_0012	
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra	Befintlig	Flygplats, befintlig rullbana		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_rb_0012	
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra		Flygplats, flygbuller	Maximal ljudnivå 70 dB(A)	Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_bm_0012	
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra		Flygplats, flygbuller	FBN 55 dB(A)	Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_be_0012	
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra		Hinderbegränsande yta		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_fh_0012	
Skellefteå	Skellefteå	Västerbotten	Norra		TAA/MSA-område		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2017	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1c	RI_Ko_F_msa_0012	
Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra	Befintlig	Flygplats, befintligt markområde		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_b_0017	
Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra	Befintlig	Flygplats, befintlig rullbana		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_rb_0017	
Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra		Flygplats, flygbuller	Maximal ljudnivå 70 dB(A)	Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_bm_0017	

Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra		Flygplats, flygbuller	FBN 55 dB(A)	Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_be_0017	
Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra		Hinderbegränsande yta		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_fh_0017	
Umeå	Umeå	Västerbotten	Norra		TAA/MSA-område		Flygplats	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Preciserad 2013/2015	https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/Precisering-av-riksintressen/	1b	RI_Ko_F_msa_0017	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Generellt namn	Specifikt namn	Län	Region	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivining	Mer info	Länk till precisering	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Skellefteå hamn	Skelleftehamn	Västerbotten	Norra	Befintlig	Hamn	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			1e	RI_Ko_Sh_b_0032	Ja
Umeå hamn	Holmsund	Västerbotten	Norra	Befintlig	Hamn	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			1e	RI_Ko_Sh_b_0042	

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Namn	Nummer	Status	Värdebeskrivning	Länk till funktionsbeskrivining	Framtida utveckling	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Anholt - TSS Öresund	6	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0002	
Bjuröklubb - Rödkallen	73	Befintlig	Sjötrafikstråk, led för omledning av vintersjöfart	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0045	
Bogskär-Kallbådan (ligger utanför svensk ekonomisk zon)	5	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0001	
Farstugrunden - Brahestad (Finland)	74	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0046	
Fladen - Kullen	17	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0013	
Fredrikshamn - Trubaduren	16	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0012	
Gävle - TSS In Norra Kvarken	56	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0041	
Halmstad - Grenå	75	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0047	Ja
Hanöbukten - Sölvesborg	39	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0035	
Helsingör-Drogden	7	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0003	
Kummelbank - TSS Fladen (Route S)	9	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0005	
Landsort - Gdansk	80	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0052	
Landsort - Ventspils	37	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0033	
Norra Kalmarsund - Svenska Björn	32	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0028	
Nynäshamn - Ventspils	82	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0054	
Oskarshamn - Visby	33	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0029	
Oslofjorden - Skagen	13	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0009	
Oslofjorden - Öresund (Route S)	12	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0008	

Ost Sylen - Sundsvall	87	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0063	Föreslås läggas till som riksintresse, ersätter tidigare stråk 52 (Grundkallen - Sundsvall)
Salvorev - Finska viken	35	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0031	
Salvorev - Slite	81	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0053	
Skagen - Brofjorden	14	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0010	
Skagen - Hätteberget	15	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0011	
Skagen - Stora Bält (Route T)	11	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0007	
Sundsvall - TSS In Norra Kvarken	83	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0055	
Trelleborg - Sassnitz (Tyskland)	22	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0018	
Trelleborg - TSS South of Gedser	21	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0017	
TSS Bornholmsgat - Karlshamn	24	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0020	
TSS Bornholmsgat - Klaipeda	77	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0049	
TSS Bornholmsgat - Åhus	25	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0021	
TSS Falsterborev - Kriegers flak	8	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0004	
TSS Falsterborev - Möns klint	29	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0025	
TSS Falsterborev - TSS Bornholmsgat	18	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0014	
TSS Hoburgsbank - Rigabukten	79	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0051	
TSS In Norra Kvarken - Kemi (Finland)	72	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0044	
TSS In Norra Kvarken - Luleå	70	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0042	
TSS In Norra Kvarken - Skellefteå/Piteå	71	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0043	
TSS Midsjöbankarna - Liepaja	78	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0050	
TSS North Åland Sea - Gävle	54	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0040	

TSS North Åland Sea - Skagsudde (Örnsköldsvik)	51	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0037	
TSS North Åland Sea - Söderhamn	53	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0039	
TSS Off Öland Island - Landsort	31	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0027	
TSS Off Öland Island - TSS South Åland Sea	30	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0026	
TSS Skagen East - Trubaduren	10	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0006	
TSS South of Gedser - Ost Fårö (DW Route)	20	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0016	
TSS South Åland Sea - TSS In Norra Kvarken	50	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0036	
TSS Öland - Finska viken	28	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0024	
Utklippan - Gdansk (Polen)	27	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0023	
Utklippan - Karlshamn	84	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0060	
Utklippan - Klaipeda	76	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0048	
Utklippan - Utgrunden (Södra Kalmarsund)	26	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0022	
Utklippan - Åhus	85	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0061	
Visby - Nynäshamn	34	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0030	
Väst Fladen - Trubaduren	19	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0015	
Ystad - Sassnitz (Tyskland)	23	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0019	
Ölands norra udde - Gustaf Dalén	86	Befintlig	Sjötrafikstråk	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/		2j	RI_Ko_Sf_s_0062	Föreslås läggas till som riksintresse, ersätter del av tidigare stråk 31 (Ölands södra udde - Landsort).

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Namn	Farleds-nummer	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Framtida utveckling	Länk till precisering	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Almagrundet - Kanholmsfjärden	535	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0148	De flesta farleder föreslås ändras något
Armbågen - Rönnskär	741	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0202	De flesta farleder föreslås ändras något
Bellonagrund - Forsmark	594	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0159	De flesta farleder föreslås ändras något
Björningarna - Stången (Östra leden)	153	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2d	RI_Ko_Sf_b_0075	De flesta farleder föreslås ändras något
Brofjorden Råoljekaj - Produktkajen	132	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0068	De flesta farleder föreslås ändras något
Brofjordens angöring - Råoljekajen	131	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0067	De flesta farleder föreslås ändras något
Brämön - Stockvik (Sundsvall Södra)	650	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Kapacitetshöjande åtgärder i farleden samt uppgradering av farledsutmärkning i farlederna till Sundsvall planeras. Det innebär att farleden kommer att få en ny utbredning i framtiden.		2c	RI_Ko_Sf_b_0170	De flesta farleder föreslås ändras något
Bulkhamnen - Järnverkskajen (Gamla Oxelösundsleden)	443	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0134	De flesta farleder föreslås ändras något
Danviksbron - Gröndal	915	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0227	De flesta farleder föreslås ändras något
Djurö - Borgvik (Gruvön)	827	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0216	De flesta farleder föreslås ändras något
Djurö - Kristinehamn	835	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0219	De flesta farleder föreslås ändras något
Djurö - Otterbäcken	841	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0220	De flesta farleder föreslås ändras något
Djurö - Skoghall	829	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0217	De flesta farleder föreslås ändras något
Falkenbergs angöring - Falkenberg	185	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0084	De flesta farleder föreslås ändras något
Farstugrunden - Luleå hamn (Sandöleden)	763	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Inom ramen för projektet Malmporten kommer kapacitetshöjande åtgärder att genomföras. Det innebär att farleden kommer att få en ny utbredning i framtiden. Riksintresset föreslås också i framtiden justeras så att den sträcker sig in till Luleå hamn.		2c	RI_Ko_Sf_b_0207	De flesta farleder föreslås ändras något
Fjäderholmarna - Stockholms ström	540	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0150	De flesta farleder föreslås ändras något
Furö - Oskarshamn	335	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0118	De flesta farleder föreslås ändras något
Fäbogrund - Sundsvallsfjärden (Syd Tjuvholmen)	653	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0173	De flesta farleder föreslås ändras något

Gamla Finlandsfärjeleden (Umeå hamn)	731	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Kapacitetshöjande åtgärder samt uppgradering av farledsutmärkning i farlederna till Umeå planeras. Det innebär att farleden, liksom riksintresseområdet, kommer att få en ny utbredning i framtiden.		2c	RI_Ko_Sf_b_0196	De flesta farleder föreslås ändras något
Grisbådarna - Kosterfjorden	112	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0061	De flesta farleder föreslås ändras något
Grönvik - Lövholmen	912	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0226	De flesta farleder föreslås ändras något
Gullholmen - Valöarna (Östra Saxarfjärden)	555	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2d	RI_Ko_Sf_b_0153	De flesta farleder föreslås ändras något
Gunnarstenarna - Nynäshamn	521	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0145	De flesta farleder föreslås ändras något
Gustaf Dalén - Oxelösund (Bulkhamnen)	441	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0133	De flesta farleder föreslås ändras något
Gustaf Dalén - Oxelösund (Järnverkskajen)	445	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0135	De flesta farleder föreslås ändras något
Gåsören - Skelleftehamn	743	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0203	De flesta farleder föreslås ändras något
Hakefjorden - Wallhamn	147	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0072	De flesta farleder föreslås ändras något
Halmstads angöring - Halmstad	191	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0085	De flesta farleder föreslås ändras något
Holmögadd - Rata Storgrund (Västra Kvarken)	702	Befintlig	Farled, led för omledning av vintersjöfart	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0184	De flesta farleder föreslås ändras något
Hätteberget - Stenungsund	151	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0073	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Helsingborg - Nordhamnen	221	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0093	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Helsingborg - Sydhamnen	228	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0096	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Helsingborg - Västhamnen	223	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0095	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Kapellskär	5054	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0235	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Karlstad	831	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0218	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Klintehamn	376	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0122	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Lidköping	855	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0221	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Ringhals	181	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0080	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Simpevarp	337	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0119	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Slite	382	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0123	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Storugns (Kappelshamnsviken)	387	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0125	De flesta farleder föreslås ändras något

Inloppet till Trelleborg	235	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0102	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Visby	375	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0121	De flesta farleder föreslås ändras något
Inloppet till Ystad	237	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0103	De flesta farleder föreslås ändras något
Kalmar (Omböjningen) - Dämman	301	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2g	RI_Ko_Sf_b_0111	De flesta farleder föreslås ändras något
Kalmar (Omböjningen) - Färjestaden	313	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2d	RI_Ko_Sf_b_0116	De flesta farleder föreslås ändras något
Kanholmsfjärden - Stockholms hamn (Värtan)	541	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0151	De flesta farleder föreslås ändras något
Karlshamns yttre angöring - Stilleryd	261	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0106	De flesta farleder föreslås ändras något
Karlshamns östra angöring - Centralhamnen	262	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0107	De flesta farleder föreslås ändras något
Karlskrona angöring - Yttre redden	271	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Åtgärder planeras i farleden mot Karlskrona, vilket kommer att innebära en ny utbredning av farleden.		2c	RI_Ko_Sf_b_0108	De flesta farleder föreslås ändras något
Kattholmen - Halden	114	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0250	De flesta farleder föreslås ändras något
Klasgrunden - Munken (Falken North Channel)	4311	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2d	RI_Ko_Sf_b_0231	De flesta farleder föreslås ändras något
Koster - Kattholmen	111	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0059	De flesta farleder föreslås ändras något
Kosterfjorden - Strömstad	110	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0058	De flesta farleder föreslås ändras något
Kullen - Malmö redd (O Pinhättan)	201	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0086	De flesta farleder föreslås ändras något
Kälsholmen - Hallstavik	573	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0156	De flesta farleder föreslås ändras något
Lagnögrund - Rödhällsgrund (Värmdö-Garpen)	539	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2d	RI_Ko_Sf_b_0149	De flesta farleder föreslås ändras något
Landsorts angöring - Kanholmsfjärden	501	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0136	De flesta farleder föreslås ändras något
Landsorts bredgrund - Södertälje (Igelsta)	511	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0143	De flesta farleder föreslås ändras något
Lilla Milskär - O Storön	803	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0215	De flesta farleder föreslås ändras något
Lillgrund - Blenheim (via Falsterborev)	205	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0089	De flesta farleder föreslås ändras något
Malmö redd - Lillgrund (Flinträännan)	202	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0087	De flesta farleder föreslås ändras något
Malmö redd - Malmö Frihamn	232	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0101	De flesta farleder föreslås ändras något
Malmö redd - Malmö Oljehamn	231	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0098	De flesta farleder föreslås ändras något
Milskärsleden - Lidköping	802	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0214	De flesta farleder föreslås ändras något
Myrnäs - Sundsvallsfjärden (Norr Tjuvholmen)	654	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0174	De flesta farleder föreslås ändras något

Måsungen/Orions grund - Umeå hamn	730	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Kapacitetshöjande åtgärder samt uppgradering av farledsutmärkning i farlederna till Umeå planeras. Det innebär att farleden, liksom riksintresseområdet, kommer att få en ny utbredning i framtiden.		2c	RI_Ko_Sf_b_0195	De flesta farleder föreslås ändras något
N Trubaduren - Skandiahamnen (Böttöleden)	165	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0079	De flesta farleder föreslås ändras något
Nordströmsgrund - Larsgrundet (Sandgrönnleden)	764	Befintlig	Farled, led för omledning av vintersjöfart	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2d	RI_Ko_Sf_b_0209	De flesta farleder föreslås ändras något
Normansgrund - Karlstad	801	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0213	De flesta farleder föreslås ändras något
Norr Kälsholmen	5713	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2d	RI_Ko_Sf_b_0236	De flesta farleder föreslås ändras något
Nya Finlandsfärjeleden (Umeå hamn)	733	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Kapacitetshöjande åtgärder samt uppgradering av farledsutmärkning i farlederna till Umeå planeras. Det innebär att farleden, liksom riksintresseområdet, kommer att få en ny utbredning i framtiden.		2c	RI_Ko_Sf_b_0198	De flesta farleder föreslås ändras något
Nygrån - Piteå hamn (Haraholmen)	752	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0205	De flesta farleder föreslås ändras något
Pampushamnen - Öhmanskajen (Lindökanalen)	4316	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0234	De flesta farleder föreslås ändras något
Petrés bank - Purrutsgrund - Lövgrund	622	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0161	De flesta farleder föreslås ändras något
Pållagrund - Åhus	245	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0104	De flesta farleder föreslås ändras något
Ramshällskajen - Ståthögahamnen	4318	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0253	De flesta farleder föreslås ändras något
Riddarfjärden - Stora Björkfjärden	911	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0225	De flesta farleder föreslås ändras något
Rödkallen - Björnklack (Marakallenleden)	762	Befintlig	Farled, led för omledning av vintersjöfart	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2d	RI_Ko_Sf_b_0206	De flesta farleder föreslås ändras något
S Trubaduren - Torshamnen (Torshamnsleden)	161	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0076	De flesta farleder föreslås ändras något
Skagsudde - Örnsköldsvik	671	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0180	De flesta farleder föreslås ändras något
Skandiahamnen - Normansgrundet (Göta älv/Trollhätte kanal)	955	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Det planeras för nya slussar i Trollhättan, Lilla Edet och Vänersborg för att öka kapaciteten och säkerheten, vilket innebär att nya ytor för dessa kommer att behövas i framtiden.		2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0229	De flesta farleder föreslås ändras något
Spättgrund - Sölvesborg	251	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0105	De flesta farleder föreslås ändras något

Staffans bank - Landskrona	225	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0251	De flesta farleder föreslås ändras något
Stenungsund - Uddevalla	152	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0074	De flesta farleder föreslås ändras något
Stora Juten - Pampushamnen (Pampusrännan)	4315	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0233	De flesta farleder föreslås ändras något
Stora Sandskär - Köping	904	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0224	De flesta farleder föreslås ändras något
Storjungfrun - Ljusnefjärden - Orrskär	634	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2g	RI_Ko_Sf_b_0166	De flesta farleder föreslås ändras något
Svartklubben - Hargshamn	571	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0155	De flesta farleder föreslås ändras något
Sydostbrotten - Östra Kvarken	701	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0183	De flesta farleder föreslås ändras något
Södertälje sluss - Västerås	901	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a/2c	RI_Ko_Sf_b_0222	De flesta farleder föreslås ändras något
Tjärven S - Östra Älgögrund (Furusundsleden via V Saxaren)	505	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0140	De flesta farleder föreslås ändras något
Tjärven väst - Remmargrund	504	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0139	De flesta farleder föreslås ändras något
Trehövda - S Fjärdgrund (Petlandsleden)	732	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0197	De flesta farleder föreslås ändras något
Utgrunden - Kalmar	309	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2g	RI_Ko_Sf_b_0113	De flesta farleder föreslås ändras något
Valgrundet - Malmö redd (V Pinhättan)	204	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2g	RI_Ko_Sf_b_0088	De flesta farleder föreslås ändras något
Varbergs angöring - Varberg	182	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0083	De flesta farleder föreslås ändras något
Vinga V Angöring - Vingasand (Vitenleden)	163	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0077	De flesta farleder föreslås ändras något
Vinterklasen - Stora Juten	431	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0132	De flesta farleder föreslås ändras något
Väktaren - Ytterriskan - Gävle hamn	621	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0160	De flesta farleder föreslås ändras något
Vässarögrund - Örskär (Öregrundsgrepen)	591	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c/2g	RI_Ko_Sf_b_0158	De flesta farleder föreslås ändras något
Västerviks angöring - Lusärnahamnen, Västervik	345	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0120	De flesta farleder föreslås ändras något
Ytterholm - Bålsta	925	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2a	RI_Ko_Sf_b_0228	De flesta farleder föreslås ändras något
Åstholmsudde - Tunadal (nord Draghällan)	651	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0171	De flesta farleder föreslås ändras något
Öhmanskajen - Ramshällskajen	4317	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0252	De flesta farleder föreslås ändras något
Östra inloppet Piteå hamn (Haraholmen)	751	Befintlig	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/			2c	RI_Ko_Sf_b_0204	De flesta farleder föreslås ändras något

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Namn	Farleds-nummer	Status	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivning	Åtgärdsbeskrivning	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Horstensleden, Horssten - Eknö	536	Framtida	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Sträckan Horssten-Eknö. Tanken är att den nya farleden ska möjliggöra för längre fartyg utan att behöva gå via Furusundsleden.	2c	RI_Ko_Sf_p_0002	
Kappelshamn - Inloppet till Storugns (Kappelshamnsviken)	387	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny utbredning av farleden och uppgradering av farledsutmärkning i farleden till Kappelshamn planeras.	2c	RI_Ko_Sf_p_0004	
Landsortsfarleden	510	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Rökögrund-Fifång via Askö, Fifång - Regarn via Lisö samt Regarn – Skanssundet via östra Himmerfjärden	2c	RI_Ko_Sf_p_0001	
Norvik angöring - Gunnarstenarna - Nynäshamn	521	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Ny utbredning av farleden och etablering fast och flytande farledsutmärkning i farleden till Norvik planeras.	2c	RI_Ko_Sf_p_0003	
Ny sluss i Lilla Edet, Trollhätte kanal	955	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Nya slussar i Trollhätte kanal för att öka kapaciteten och säkerheten. Ytan kommer att preciseras.	2a/2c	RI_Ko_Sf_p_0007	Föreslås läggas till som riksintresse
Ny sluss i Vänersborg, Trollhätte kanal	955	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Nya slussar i Trollhätte kanal för att öka kapaciteten och säkerheten. Ytan kommer att preciseras.	2a/2c	RI_Ko_Sf_p_0009	Föreslås läggas till som riksintresse
Nya slussar i Trollhättan, Trollhätte kanal	955	Planerad	Farled	https://bransch.trafikverket.se/beslutade-riksintressen/	Nya slussar i Trollhätte kanal för att öka kapaciteten och säkerheten. Ytan kommer att preciseras.	2a/2c	RI_Ko_Sf_p_0008	Föreslås läggas till som riksintresse

Väst

Gul markering = förslag till ändring. *Grön markering = förslag till nytt riksintresseanspråk.* *Orange markering = förslag till borttaget riksintresseanspråk.*

Namn	Värdebeskrivning	Länk till värdebeskrivining	Kriterium enligt vilket anspråk görs	Identifieringskod	Ändrad geometri
Brofjorden Angöring Ankarplats Hättan V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0017	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Brofjorden Ankarplats A-D Kåvra V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0003	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Brofjorden Ankarplats F Kornö N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0001	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Brofjorden Ankarplats G Tinnholmen NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0004	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Brofjorden Ankarplats H Stretudden S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0002	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Brofjorden Ankarplats I Produkthamnen O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0072	Föreslås läggas till som riksintresse
Falkenberg Ankarplats F Falkenbergs angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0018	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Gävle Ankarplats A Bönan O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0020	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Gävle Ankarplats B Limö O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0034	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Gävle Ankarplats C Skutskär NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0021	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Gävle Ankarplats D Lövgrund V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0022	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Gävle Ankarplats E Karskär N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0019	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats A1-A5 Trubaduren SV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0023	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats B1-B8 Trubaduren SO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0005	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats C1-C12 Trubaduren O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0006	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats D1 Dana fjord Skafteskär	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0007	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats R1 Rivö fjord N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0008	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Göteborg Ankarplats R1-R4 Rivö fjord S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0009	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Hake fjord Ankarplats M4 Älgö O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0042	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Hake fjord Ankarplats M5 Älgö N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0041	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Hake fjord Ankarplats M6 Lövön N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0073	Föreslås läggas till som riksintresse

Hake fjord Ankarplats M7 Mitholmarna N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0074	Föreslås läggas till som riksintresse
Halmstad Ankarplats H Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0024	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Hargshamn/Hallstavik Ankarplats Singöfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0075	Föreslås läggas till som riksintresse
Hargshamn/Hallstavik Ankarplats Vässarögrund	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0076	Föreslås läggas till som riksintresse
Helsingborg Ankarplats Rydebäck V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0025	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Helsingborg Ankarplats Ven N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0067	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Kalmar Ankarplats A Trädgårdsgrund S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0077	Föreslås läggas till som riksintresse
Kalmar Ankarplats B Skansgrundet S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0078	Föreslås läggas till som riksintresse
Karlshamn Ankarplats A Stilleryd Angöring O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0031	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Karlshamn Ankarplats B Stilleryd Angöring S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0032	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Karlshamn Ankarplats C Listershuvud N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0033	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Karlshamn Ankarplats D Stärnö V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0035	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Karlskrona Ankarplats A Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0036	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Karlskrona Ankarplats B Godnatt O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0079	Föreslås läggas till som riksintresse
Karlskrona Ankarplats C Verkö S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0080	Föreslås läggas till som riksintresse
Klintehamn Ankarplats Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0081	Föreslås läggas till som riksintresse
Landskrona Ankarplats Valgrundet S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0013	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Landskrona Ankarplats Ven O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0037	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Landsort Ankarplats O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0038	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Landsort Ankarplats SV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0039	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Luleå Ankarplats Farstugrunden N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0012	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Luleå Ankarplats Larsgrundet O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0011	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Malmö Ankarplats A Malmö Redd O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0082	Föreslås läggas till som riksintresse
Malmö Ankarplats A1-A3 Pinhättan N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0014	De flesta ankarplatser föreslås ändras

Malmö Ankarplats B1-B6 Vikhög SV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0015	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Malmö Ankarplats C1-C4 Saltholm NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0016	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Mälaren Ankarplats B Björkfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0088	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats G Granfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0083	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats K1 Kvicksund O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0085	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats K2 Kvicksund V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0086	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats M Minsgrundet O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0087	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats O Oknöfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0084	Föreslås läggas till som riksintresse
Mälaren Ankarplats V Västerås NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0089	Föreslås läggas till som riksintresse
Nynäshamn/Norvik Ankarplats N2 Brunnviksholmnen SO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0090	Föreslås läggas till som riksintresse
Oxelösund/Norrköping Ankarplats A1-A4 Gustaf Dalén S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0045	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Oxelösund/Norrköping Ankarplats B1-B4 Gustaf Dalén O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0046	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Oxelösund/Norrköping Ankarplats Norra Kränkan N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0053	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Pater Noster Ankarplats 1-4	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0054	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Piteå Ankarplats A Jävrefjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0056	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Piteå Ankarplats B Nygrån NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0055	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Skellefteå Ankarplats A Gåsören NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0048	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Skellefteå Ankarplats B Gåsören SO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0049	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Stenungsund Ankarplats S1 Askeröfjorden Oxvikebåden S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0091	Ja
Stenungsund Ankarplats S2 Askeröfjorden Björnholmarna O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0092	Ja
Stenungsund Ankarplats S3 Askeröfjorden Frosttången O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0093	Ja
Stockholm Ankarplats Fjäderholmarna NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0103	Föreslås läggas till som riksintresse
Stockholm Ankarplats Revengegrundet SO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0057	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Stockholm Ankarplats Sandhamn SV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0059	De flesta ankarplatser föreslås ändras

Sundsvall Ankarplats A Lörudden NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0051	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Sundsvall Ankarplats B Gubben NO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0052	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Sundsvall Ankarplats C Rödögubben N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0094	Föreslås läggas till som riksintresse
Söderhamn Ankarplats A Storjungfrun NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0040	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Söderhamn Ankarplats B Storjungfrun SV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0010	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Södertälje Ankarplats S1 Landsort NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0097	Föreslås läggas till som riksintresse
Södertälje Ankarplats S2 Svärdsfjärden V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0098	Föreslås läggas till som riksintresse
Södertälje Ankarplats S3 Svärdsfjärden O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0099	Föreslås läggas till som riksintresse
Södertälje Ankarplats S4 Himmerfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0096	Föreslås läggas till som riksintresse
Södertälje Ankarplats S5 Hallsfjärden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0095	Föreslås läggas till som riksintresse
Sölvesborg Ankarplats S Angöring Sillnäsudde S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0064	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Trelleborg Ankarplats Trelleborg Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0100	Föreslås läggas till som riksintresse
Trollhätte kanal Ankarplats Vassbotten Vänersborg S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0101	Föreslås läggas till som riksintresse
Uddevalla Ankarplats U1 Byfjorden	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0065	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Umeå Ankarplats Fjärdgrund V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0026	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Umeå Ankarplats Väktaren SO	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0027	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Varberg Ankarplats V Varberg Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0066	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Visby Ankarplats 1 Visby Angöring N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0068	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Visby Ankarplats 2 Visby Angöring NV	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0069	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Ystad Ankarplats Ystad Angöring	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0102	Föreslås läggas till som riksintresse
Åhus Ankarplats A Åhus Angöring Lägerholmen S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0070	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Älgöfjorden Ankarplats M2 Nordholmarna V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0043	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Älgöfjorden Ankarplats M3 Nordholmarna O	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0060	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Örnsköldsvik Ankarplats A Örnsköldsvik Angöring Skagsudde V	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0062	De flesta ankarplatser föreslås ändras

Örnsköldsvik Ankarplats B Örnsköldsvik Angöring Skagsudde S	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0047	De flesta ankarplatser föreslås ändras
Örnsköldsvik Ankarplats Skommarskaten N	Ankarplats	https://bransch.trafikverket.se/besluta de-riksintressen/	3d	RI_Ko_Sa_b_0071	De flesta ankarplatser föreslås ändras

TRAFIKVERKET

RAPPORT

Värdebeskrivningar

Remissversion November 2025

Remissversion

Trafikverket
Postadress: Röda vägen 1, 781 70 Borlänge

E-post: trafikverket@trafikverket.se
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

Konfidentialitetsnivå: 1 Ej känslig

Dokumenttitel: Värdebeskrivning Trafikverkets riksintressen, remissversion 2025

Författare: Kerstin Sondén, PLgs

Dokumentdatum: 2025-11-26

Ärendenummer: TRV 2024/129227

Kontaktperson: Kerstin Sondén, PLgs, Elina Brodén, PLgs

Innehåll

1 Inledning 5

1.1 Syfte 5

1.2 Innehåll 5

1.3 Bakgrund – lagstiftning 5

1.4 Bedömning av eventuellt påtagligt försvårande av nyttjande 6

2 Järnväg 8

2.1 Trafikslagets värden 8

2.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier 8

2.2.1 System för kommunikation, navigering och övervakning 9

2.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning 10

2.3.1 Järnväg som trafikeras av godstrafik 10

2.3.2 Järnväg som trafikeras av persontrafik 10

2.3.3 Omledningsbana 11

2.3.4 Station utmed järnväg av riksintresse 11

2.3.5 Järnväg som binder samman noder av riksintresse 12

2.3.6 Kombiterminal 12

2.3.7 Anläggning för tjänst 13

3 Väg 16

3.1 Trafikslagets värden 16

3.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier 16

3.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning 18

3.3.1 Väg som binder samman noder av riksintresse 18

3.3.2 Omledningsväg 19

3.3.3 Färdväg för farligt gods 19

3.3.4 Led i storstadsområde 20

4 Sjöfart 21

4.1 Trafikslagets värden 21

4.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier 21

4.2.1 System för kommunikation, navigering och övervakning 21

4.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning 21

4.3.1 Hamn 21

Remissversion

4.3.2 Kombiterminal 23
4.3.3 Farled 23
4.3.4 Sjötrafikstråk 24
4.3.5 Led för omledning av vintersjöfart 24
4.3.6 Ankarplats 24

5 Luftfart 26

5.1 Allmänna värden 26
5.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier 26
5.2.1 Riksintressets markanspråk och påverkansområden 26
5.2.2 System för kommunikation, navigering och övervakning 28
5.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning 28
5.3.1 Flygplats 28

Bilaga 1: Begreppsförklaring 30

Remissversion

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med denna rapport är att skapa en enhetlig beskrivning av vilka värden som utgör riksintressen för kommunikationer vad gäller trafikslagens anläggningar. Värdebeskrivningarna ska också tydliggöra vilken annan utveckling som kan innebära konflikter (försvårande av nyttjande) eller skapa synergier med dessa anläggningar av riksintresse. Tanken är att värdebeskrivningarna ska utgöra ett stöd vid planering och lovgivning enligt plan- och bygglagen och 3-5 kapitlet miljöbalken.

1.2 Innehåll

Värdebeskrivningarna är uppdelade efter trafikslag. Texten om respektive trafikslag inleds med en generell beskrivning av vilken utveckling som kan leda till konflikter genom att försvåra nyttjandet, eller synergier med trafikslaget i fråga. Därefter följer beskrivningar av olika typer av anläggningar med liknande funktioner som är vanligt förekommande för riksintressen inom trafikslaget.

I karttjänsten för riksintressen som finns tillgänglig på Trafikverkets hemsida, samt i förteckning över riksintressen (Exceltabell) går det att se vilka mer specifika funktioner Trafikverket tillskriver varje enskild anläggning av riksintresse.

1.3 Bakgrund – lagstiftning

En utgångspunkt för Trafikverkets värdebeskrivningar är bestämmelser om riksintressen enligt förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden samt miljöbalken. Enligt 3 kap. miljöbalken skall mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan *”påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar”*.

Enligt prop. 1985/86:3 med förslag till lag om hushållning med naturresurser (sid. 75 och 167) måste möjligheterna att nyttja anläggningar av riksintresse så långt möjligt beaktas vid beslut om åtgärder som rör markanvändningen i direkt berörda eller angränsande områden. Enligt propositionen kan detta innebära att bebyggelse ska undvikas i närheten av en verksamhet som ger upphov till miljöstörningar. I annat fall kan inskränkningar eller begränsningar i verksamheten behöva föreskrivas av exempelvis Länsstyrelsen, vilket skulle kunna innebära påtagligt försvårande av nyttjandet.

RemissVersion

Trafikverket har också att följa krav på informationssäkerhet. Det gör att vi valt att inte lämna detaljerade värdebeskrivningar om specifika anläggningar av riksintresse i samlad form. I stället har vi valt att ta fram generella värdebeskrivningar för olika typer av anläggningar som har gemensamma egenskaper, värden och funktioner.

1.4 Bedömning av eventuellt påtagligt försvårande av nyttjande

Enligt Boverkets vägledning till riksintressemyndigheter ska myndigheterna redovisa eventuella konflikter och synergier för utpekade riksintresseanspråk, varför dessa begrepp används i värdebeskrivningarna.

Begreppen påtaglig skada, eller påtagligt försvårande av nyttjande som det kallas när det handlar om riksintresse för anläggningar, är de centrala begreppen för tillämpningen av hushållningsbestämmelsen om riksintressen och har stor betydelse för hur ett riksintresseområde bör skyddas.

Bedömningen av vad som utgör påtagligt försvårande är beroende av plats och föreslagen åtgärds art och omfattning. Generellt gäller att en åtgärd som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt försvarande av nyttjande.

En åtgärd kan innebära påtaglig skada på ett riksintresse och därför vara otillåten även om åtgärden vidtas utanför riksintresseområdet. Det är åtgärdens konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas (jämför propositionen 1985/86:3 sidorna 117-118).

Vissa typer av riksintressen medför i sig en omgivningspåverkan. Det kan till exempel vara buller från hamn, flygfält eller från väg och järnväg. En åtgärd som kan medföra restriktioner för ett områdes nyttjande för det ändamål som föranlett riksintresset kan då utgöra en påtaglig skada.

För att en åtgärd ska anses medföra en påtaglig skada så ska den antingen ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller tillfälligt ha mycket stor påverkan på detta[1]. Trafikverkets bedömning är att tillfälliga begränsningar av ett riksintresses funktion, såsom underhållsåtgärder, utgör en påverkan på anläggningen, men i regel inte en påtaglig skada.

Syftet med bestämmelserna om riksintressen är att ett visst mark- eller vattenområde ska kunna användas för det ändamål som det är bäst lämpat för. Det innebär inte att alla åtgärder som medför negativa konsekvenser för den verksamhet som utnyttjar en viss anläggning är otillåtna. Att en viss verksamhet

[1] Boverket (2023). Påtaglig skada. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/riksintressen/riksintressen-pbl/pataglig-skada/ Hämtad 2025-11-19

Remissversion

drabbas av vissa merkostnader borde inte utgöra en påtaglig skada så länge som det inte medför att tillkomsten eller utnyttjandet av en viss anläggning påtagligt försvåras[2].

För att bedöma när en viss konflikt är av sådan betydelse att den också kan innebära ett påtagligt försvårande kan resonemang om samhällsekonomi användas. Anledningen till detta är den direkta kopplingen som finns till hushållning, inte bara med statens resurser utan med hela samhällets resurser. Följande skrivningar om samhällsekonomi finns i underlag som är intressanta i sammanhanget:

- I förarbeten till riksintresselagstiftningen (prop. 1985/86:3 sid 75) skrivs att ”anläggningar som behövs för avgörande funktioner i samhället får en lämplig lokalisering och en ändamålsenlig utformning är angeläget inte minst från samhällsekonomisk synpunkt”.
- Det övergripande transportpolitiska målet som är beslutat av riksdagen är att ”säkerställa en samhällsekonomisk effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet”.
- I 1 kap. 1 § miljöbalken anges att balken ska tillämpas så att ”mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas”.

Remissversion

[2] Boverket (2023). Påtaglig skada. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/riksintressen/riksintressen-pbl/pataglig-skada/ Hämtad 2025-11-19

2 Järnväg

2.1 Trafikslagets värden

Järnvägen har som trafikslag en stor kapacitet och är ett effektivt sätt att transportera stora volymer över långa avstånd på land. Det är det mest energieffektiva och miljövänliga trafikslaget.

Den svenska järnvägen binder samman viktiga knutpunkter i landet. På medellånga sträckor mellan orter i järnvägssystemet är det ofta det snabbaste trafikslaget. Järnvägen är speciellt viktig för personer utan tillgång till bil eller körkort.

2.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier

Riksintresseanspråk för järnväg består av järnvägar, kombiterminaler, stationer samt anläggningar för tjänst. Anläggningar för tjänst omfattar bland annat depåer och rangerbangårdar. Anspråket för järnvägar omfattar samtliga banor (såsom stickspår mm) som hör till järnvägsstråket.

Följande kan riskera att försvåra nyttjandet av alla typer av riksintresseutpekade järnvägar:

- Uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, inom det område som utgör påverkansområde för buller. Det kan leda till begränsningar i nyttjandet av järnvägen, exempelvis genom förelägganden med krav på sänkt hastighet.
- Uppförande av anläggningar som kan generera störningar (EMC) och riskerar att störa radiotrafiken samt signal-, el- eller teleanläggningar som i sin tur kan påverka driften av järnvägstrafiken. Det kan exempelvis handla om solcellsanläggningar eller vindkraftverk.
- Införande av begränsningar, exempelvis förelägganden eller områdesskydd (exempelvis Natura 2000) som kan påverka trafikering eller kapacitet och försvårar nyttjandet av riksintresseområdet.
- Markanvändning som på annat sätt försämrar tillgängligheten/framkomligheten för transporter på järnvägen. Det kan exempelvis handla om anläggandet av farlig verksamhet i nära anslutning till järnväg eller byggande av anläggning vars riskområde kan påverka tillgänglighet och drift av järnvägen.
- Exploatering nära spåret som kan påverka markens stabilitet och järnvägens konstruktion, vilket i sin tur kan påverka vilken typ av transporter som kan

Remissversion

nyttja järnvägen. (Exempelvis påverkan på grundvatten som kan leda till sättningar.)

- Markanvändning som bidrar till ökning av antalet passager över järnvägen (av såväl bilar som oskyddade trafikanter), om det kan antas leda till nedsatt hastighet eller krav på kostsamma åtgärder, exempelvis planskilda korsningar.

Gällande planerad eller framtida anläggning:

- Åtgärder som placeras inom eller i anslutning till utpekade riksintresseområden för en planerad eller framtida anläggning kan försvåra tillkomsten av anläggningen. Det kan handla om åtgärder som leder till att järnvägen blir fysiskt omöjlig att bygga eller byggandet försvåras bl.a. genom att kostnaden påtagligt ökar.

Följande innebär generellt positiva synergier med funktionen hos riksintresseutpekade järnvägar:

- Ombyggnad till fler säkra korsningspunkter
- Åtgärder som innebär att flaskhalsar i systemet byggs bort
- Utveckling som innebär förbättrade möjligheter för samordning mellan trafikslag (exempelvis omlastning från väg/järnväg)
- Samhällsutveckling i stationsnära lägen som syftar till ett hållbart resande, hållbara transportsätt och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur. Det innebär att möjligheten att nyttja andra anläggningar av riksintressen kan förbättras.

2.2.1 System för kommunikation, navigering och övervakning

Järnvägen är beroende av system för kommunikation, trafikledning, elförsörjning och liknande för att fungera. Om anläggning för sådana system är bundna till en viss geografisk plats och inte kan flyttas utan större kostnader eller påtagliga negativa effekter kan en påverkan på dessa komma att påverka riksintressets funktion.

Detta måste beaktas vid utbyggnad av solceller, radioutrustning, radaranläggning, batterilager m.m. i närheten av järnvägen.

Remissversion

2.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning

2.3.1 Järnväg som trafikeras av godstrafik

För järnvägar som trafikeras av godstrafik behöver möjligheten att transportera olika typer av gods beaktas. Det är viktigt att beakta om planerad exploatering kan leda till inskränkningar för olika typer av godstransporter, exempelvis farligt gods.

Särskilt viktigt för funktionen hos järnvägar för godstrafiken är möjligheter till omlastning till och från sjöfart och vägtrafik. Därmed är tillgängligheten till anläggningar för tjänst av särskild vikt för att kunna upprätthålla godstrafiken.

Utöver de punkter kring försvårande av nyttjande och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.2) gäller följande för järnväg som trafikeras av godstrafik:

- Konflikter
    - Försvårande kan uppstå om kopplingarna till omlastningsplatser eller industrier försämras.
    - Exploatering som inskränker möjligheten av transporter av olika typer av gods (inklusive farlig gods), t.ex. överdäckningar och tunnlar, eller bostäder i närheten av järnvägen. Störningskänslig bebyggelse i närheten av järnvägen behöver prövas med hänsyn till risknivå, utrymningsmöjligheter och möjligheter till räddningsinsats.
- Synergier
    - Synergieffekter skapas av förbättrad anslutning till andra banor som trafikeras av godstransporter. Det är viktigt att se banorna som en del av ett nät. Deras inbördes relationer till varandra och gemensamma målpunkter ger möjligheter till omlastning och att godset kan nå fler destinationer.

2.3.2 Järnväg som trafikeras av persontrafik

Banor som trafikeras av långväga persontrafik knyter samman platser i Sverige och utgör ett viktigt nät för persontransporter.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för järnvägar som trafikeras av långväga persontrafik:

- Konflikter
    - Konflikter kan uppstå om tillgängligheten vid stationer försämras (exempelvis genom att funktioner som cykel-/bilparkeringar eller anslutande kollektivtrafik försvinner)

Remissversion

- Synergier
    - Synergieffekter skapas av förbättrad anslutning till andra banor som trafikeras av långväga persontrafik eller annan anslutande kollektrafik och pendelparkeringar. Det är viktigt att se banorna som en del av ett nät. Deras inbördes relationer till varandra och gemensamma målpunkter ger möjligheter till resandeutbyte och för personerna som nyttjar järnvägen att nå fler destinationer.

2.3.3 Omledningsbana

För att bibehålla funktionen i det riksintressanta järnvägssystemet är det av stor vikt att det finns utpekade länkar för att leda om trafik vid behov, exempelvis i samband med underhållsarbeten eller vid akuta trafikstörningar och andra särskilda händelser. Länkarna kopplar ihop utpekade riksintressestråk så att dessa även kan nyttjas vid avbrott.

Omledningsbanor kan pekas ut där särskilda behov av omledning finns, exempelvis vid kritiska punkter och utgör inte ett fullständigt omledningsnät.

Funktionen som omledningsbana kräver att den kan hantera olika typer av trafik som annars hade trafikerat huvudlänken. Det kan dock accepteras att framkomligheten inte är lika stor som på huvudbanan.

Utöver de försvårande av nyttjande och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för omledningsbanor:

- Konflikter
    - Funktionen som omledning kräver att järnvägen har en tillräcklig kapacitet för att vid särskilda händelser också kunna hantera den trafik som annars nyttjat huvudlänken.
- Synergier
    - Förbättrade anslutningar mellan omledningsbanan och huvudlänken skapar synergier genom att det underlättar omledningen. Förbättrad bärighet, kapacitet och mer trafiksäkra korsningspunkter skapar också synergier som stärker järnvägens funktion som omledningsbana.

2.3.4 Station utmed järnväg av riksintresse

Stationer med ett nationellt eller betydande interregionalt resandeutbyte utmed järnväg av riksintresse. Riksintresseutpekandet av stationer omfattar stationens kärnfunktion, det vill säga: plattform med väntfunktion, plattformsförbindelser och trafikinformation. Övriga delar av stationen ingår inte i riksintresseutpekandet om inte annat anges i en precisering.

Remissversion

Stationerna har en central funktion för att persontransporter med järnväg ska fungera eftersom det är platser där det går att ha ett resandeutbyte. Stationen är således en stödjande funktion till järnvägens funktion.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för stationer:

- Ändrad markanvändning i närheten av stationen kan påverka möjligheten att ta sig till stationen både positivt och negativt. Stationens och järnvägens funktion behöver således beaktas vid fysisk planering i anslutning till stationen.
- Genom att utveckla stationen som bytespunkt, utöver det som ingår i själva kärnfunktionen exempelvis med busshållplats, cykelparkering och service kan ge synergier genom en förbättrad tillgängligheten till stationen och järnvägen.
- Det krävs ytor kring stationen för att resenärer ska kunna komma till och från plattformarna på ett snabbt, säkert och enkelt sätt. Man behöver även beakta hur säkerheten kan påverkas vid utbyggnad i stationens närhet.

2.3.5 Järnväg som binder samman noder av riksintresse

Järnvägar som binder samman noder av riksintresse såsom hamnar, kombiterminaler och flygplatser, kan vara av riksintresse för att skapa ett sammanhängande transportnät.

Dessa länkar är av särskilt värde för godstransporter, för vilka det är viktigt att undvika onödig omlastning. För att bibehålla och skydda funktionen hos riksintressanta anläggningar så behöver transporterna till och från anläggningarna fungera väl.

Utöver de försvårande av nyttjande och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för järnvägar som binder samman noder av riksintresse:

- Konflikter på järnväg som binder samman noder av riksintresse får framförallt konsekvenser för noderna i fråga. Bristande kapacitet och bärighet på anslutande infrastruktur skadar riksintresset för noden.

2.3.6 Kombiterminal

En kombiterminal möjliggör för omlastning av gods mellan olika trafikslag. Förutom järnvägskopplingen är det centralt för kombiterminalens funktion att dess anslutningar till väg, flygplats och/eller hamn upprätthålls.

Remissversion

I städer kan konkurrensen om mark vara stor och det kan finnas andra anspråk på de spårområden som kompletterar järnvägen. I och med att funktionen hos anläggningar för tjänst är beroende av kopplingen till järnvägen samt tågens rutter och linjer är det viktigt att hänsyn tas till anläggningar för järnvägens tjänster i storstadsområden eftersom alternativ mark för anläggningarna är svår att tillgå.

Exploatering av bostäder och annan exploatering som är störningskänsliga vad gäller buller, vibrationer och luftkvalitet kan försvåra upprätthållandet av funktionen på kombiterminalen, exempelvis genom risk för förelägganden som kan inskränka nyttjandet av terminalen.

Exploatering av bostäder eller annan verksamhet som är särskilt viktiga att skydda från olyckor med farligt gods kan också leda till förelägganden, vilket kan begränsa möjligheten att hantera farligt gods.

Kombiterminaler är nödvändiga för en fungerande godstrafik på järnväg. Det innebär att åtgärder som innebär hinder för verksamheten på anläggningen kan påverka transporter på järnvägen negativt.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för kombiterminaler:

- Konflikter
    - Riktvärden för industribuller behöver beaktas vid exploatering av störningskänslig bebyggelse, då verksamheten lastning och lossning omfattas av dessa.
    - Markanvändning som innebär försämrad tillgänglighet för vägtransporter till kombiterminalen (exempelvis genom risk för förbud mot viss typ av transport).
    - Markanvändning som begränsar framkomligheten till spårområdet.
- Synergier
    - Synergier kan skapas då industrier och andra verksamheter med stora transportbehov etableras i anslutning till kombiterminalen.

2.3.7 Anläggning för tjänst

Riksintresseutpekande av anläggning för tjänst sker för de anläggningar som krävs för att riksintressejärnvägarnas funktion ska kunna upprätthållas. Anläggning för tjänst är en övergripande benämning för de spårområden som möjliggör för uppställning, omlastning, växling, rangering och underhåll av tåg enligt definitionen i järnvägsmarknadslagen SFS 2022:365. Alla anläggningar för tjänst är beroende av en god koppling till järnvägssystemet och behöver vara lokaliserade så att de passar in i såväl gods- som persontågstrafikens omloppsbanor.

Remissversion

I centrala markområden kan konkurrensen om mark vara stor och det kan finnas andra anspråk på de spårområden som kompletterar järnvägen. I och med att funktionen hos anläggningar för tjänst är beroende av kopplingen till järnvägen samt tågens rutter och linjer är det viktigt att hänsyn visas till anläggningar för järnvägens tjänster i storstadsområden eftersom alternativ mark för anläggningarna är svår att tillgå.

Depåer, godsterminaler och rangerbangårdar är en förutsättning för att trafikeringen av järnvägen ska kunna fungera samt för att överförflyttning från och till andra trafikslag ska kunna ske. Riksintresseutpekandet sker för att långsiktigt säkerställa att anläggningarna ska kunna finnas.

Risker kopplade till rangering av farligt gods, där ett utsläpp, en brand eller en explosion behöver beaktas. Olyckor kan få konsekvenser även utanför bangårdsområdet. Bebyggelse i direkt anslutning behöver därför prövas med hänsyn till risknivå, utrymningsmöjligheter och möjligheter till räddningsinsats.

Nedan följer en beskrivning av olika typer av anläggning för tjänst.

- Godsbangård

En godsbangård kan innehålla flera olika funktioner för järnvägen. Tågbildning sker på godsbangårdar, vilket kan medföra buller. Det kan också finnas möjligheter för uppställning av tåg, lastning, underhåll och växling. Godsbangården behöver fungerande kopplingar till det övergripande järnvägssystemet för att dess funktion i systemet ska kunna upprätthållas.

- Kombiterminal

Vissa riksintresseområden som är utpekade enligt kriterium 3c, Anläggning för tjänster, kan innehålla ytor för kombiterminal. Detta gäller i de fall kombiterminalen inte bedömts vara av sådan vikt att den pekas ut som ett eget riksintresse enligt kriterium för nod av riksintresse. För att tydliggöra att funktionen ändå finns, nämns det även under denna värdebeskrivning. För information om vilka hänsyn som behöver tas, läs stycke 2.3.6.

- Rangerbangård

På en rangerbangård finns en rangervall, vilken används för att sortera vagnar beroende på var deras slutdestination finns. Rangeringen pågår stora delar av dygnet och medför buller varvid det är viktigt att störningskänslig bebyggelse som kan begränsa tiden rangering kan genomföras inte uppförs i anslutning till rangerbangården. Det kan även finnas andra faktorer som påverkar lämpligheten för bebyggelse i anslutning till rangerbangården. En rangerbangård är beroende av kopplingar till det övergripande järnvägssystemet för att transporterna ska kunna

Remissversion

ske. Den är däremot inte beroende av kopplingar till annan infrastruktur så som vägar för att upprätthålla sin funktion.

- Depå

Depåer är verkstadsområden inklusive uppställningsområden. Såväl godståg som persontåg behöver regelbundet underhållas. När tågen transporteras till eller från depåerna upptar de tid i spår och ju längre avstånd det är till depån desto mer resurser nyttjas. En depås lokalisering är ofta av central vikt för att dess funktion i systemet ska kunna upprätthållas. Att flytta en depå kan därför få stora konsekvenser för trafikeringen på järnvägen i och med att ledtiderna blir längre.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på järnvägar (se avsnitt 2.1) gäller följande för anläggning för tjänst:

- Konflikter
    - Anläggningar för tjänst är stödjande till järnvägen och nödvändiga för en fungerande järnvägstrafik. Det innebär att åtgärder som innebär hinder för verksamheten på anläggningen kan påverka tågtrafiken negativt. Exempel på åtgärder som skulle kunna innebära hinder är:
    - Uppförande av störningskänslig bebyggelse i anslutning till rangerbangård kan skapa konflikter kopplade till buller, säkerhet och risker. Bebyggelsen kan både begränsa rangeringens driftförutsättningar och själv utsättas för risker vid hantering av farligt gods.
    - Flytt av depå till ett mer perifert läge i förhållande till tågens omloppsbanor.
    - Markanvändning som begränsar framkomligheten till spårområdet.
    - Riktvärden för industribuller behöver beaktas vid exploatering av störningskänslig bebyggelse, då verksamheten vid lastning och lossning omfattas av dessa. Även buller från rangering och uppställning kan räknas som industribuller.
- Synergier
    - Synergier kan skapas då industrier och andra verksamheter med stora transportbehov etableras i anslutning till omlastningsplatser så som kombiterminaler.

Remissversion

3 Väg

3.1 Trafikslagets värden

Vägtrafiken är det dominerande trafikslaget för inrikes transporter. Vägtrafiken är också avgörande för persontransporter, många är beroende av vägtransporter för att ta sig till arbete, skola och service, framför allt utanför städerna.

Trafikslagets styrka är att det kan ge tillgänglighet även till geografiskt perifera platser och en stor flexibilitet vad gäller tid, rutt och godstyp. Vägtrafik fungerar ofta stödjande till transporter på järnväg och sjöfart, för att få en resa dörr till dörr att fungera.

En annan styrka är att det ofta är det snabbaste och mest punktliga transportsättet på kortare och medellånga resor.

3.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier

Följande kan riskera att försvåra nyttjandet av alla typer av riksintresseutpekade vägar:

- Uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, inom det område som utgör påverkansområde för buller eller luftkvalitetsnormer. Det kan leda till begränsningar i nyttjandet av vägen, exempelvis genom förelägganden med krav på sänkt hastighet eller krav på kostsamma skyddsåtgärder.
- Uppförande av bebyggelse inom riskområde från led för farligt gods som kan leda till begränsningar, exempelvis av vilken typ av gods som kan transporteras.
- Införande av begränsningar, exempelvis förelägganden eller områdesskydd (exempelvis Natura 2000) som kan påverka trafikering eller kapacitet och försvårar nyttjandet av riksintresseområdet.
- Anläggandet av farlig verksamhet i nära anslutning till vägar vars riskområde kan påverka tillgänglighet och drift av vägen.
- Åtgärder som fysiskt kan skada anläggningen, så att nyttjandet av vägen påtagligt försvåras. Om skadan inte går att åtgärda utan betydande ekonomiska konsekvenser, eller om det kan medföra omfattande negativa konsekvenser i övrigt, kan det leda till att nyttjandet påtagligt försvåras. Exempel på åtgärder är farlig verksamhet som kan påverka bropelare och liknande i anslutning till dessa, åtgärder som kan leda till sättningar i vägen

Remissversion

eller skada på tryckbankar. Om risk för fysisk påverkan kan befaras behöver riskfrågan utredas.

- Exploatering av bebyggelse som leder till regelbunden och återkommande överbelastning av länkar (vägsträckor som inte störs av anslutningar) som ger tydligt mätbara effekter på framkomligheten.
- Etablering av trafikalstrande målpunkt som enskilt leder till en betydande försämring av vägens framkomlighet. Exempel på sådan verksamhet är handelsetableringar, turistanläggningar och större industri- eller bostadsområden. Det gäller framför allt i områden med befintliga kapacitetsproblem.
- Förändringar i infrastruktur som påtagligt försämrar tillgängligheten/framkomlighet för gods eller persontransporter. Framkomligheten och kapaciteten kan exempelvis försämras genom tillkomsten av fler korsningspunkter eller på-/avfarter.
- Åtgärder som leder till regelbunden och återkommande överbelastning av anslutningar (korsningar, cirkulationer och trafikplatser) som ger tydligt mätbara effekter på framkomligheten. För att en anslutning ska fungera väl ska belastningen under dimensionerande timme (den timme som anslutningen byggs för att kunna hantera) helst vara under 80 % av maxkapaciteten. Det uttrycks normalt som att belastningsgraden ska understiga 0,8. Trafikverkets generella bedömning är därför att påtagligt försvårande kan aktualiseras när belastningsgraden kommer att uppgå till 0,8 eller mer. (I storstadsmiljö kan det vara svårt att undvika en belastningsgrad på under 0,8. Läs mer under Led i storstad.)

Planerad eller framtida anläggning

- Åtgärder som placeras inom eller i anslutning till utpekade riksintresseområden för en planerad eller framtida anläggning kan försvåra tillkomsten av anläggningen. Det kan handla om åtgärder som leder till att vägen blir fysiskt omöjlig att bygga eller att kostnaden för byggande av anläggningen påtagligt ökar.

Följande innebär generellt positiva synergier med funktionen hos riksintresseutpekade vägar:

- Utveckling som innebär förbättrade möjligheter för samordning mellan trafikslag (exempelvis omlastning från väg/järnväg)
- Kopplingar i bytespunkter för kollektivtrafiken till andra färdmedel ökar också tillgängligheten och förbättrar funktionen.

Remissversion

- Åtgärder som innebär att flaskhalsar i systemet byggs bort påverkar riksintresset positivt och kan bidra till synergieffekter.
- Åtgärder som ökar anläggningens robusthet över tid, exempelvis anpassning till ett förändrat klimat.
- Steg 1- och 2-åtgärder som minskar behovet av bilresor. Exempelvis åtgärder som minskar behovet av kortare bilresor genom satsning på ökad cykling eller ökat distansarbete. På så sätt kan vägsystemet bättre nyttjas till de resor som är svårare att ersätta.
- Välplanerade anslutningar till vägen leder till förbättrad tillgänglighet och trafiksäkerhet.
- Ombyggnad till fler säkra korsningspunkter kan påverka de vägarnas funktion positivt.

3.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning

3.3.1 Väg som binder samman noder av riksintresse

För att bibehålla och skydda funktionen hos riksintressanta noder behöver transporterna till och från dem fungera väl. Vägar som binder samman anläggningar av riksintresse kan därför vara av riksintresse för att skapa ett sammanhängande transportnät med god tillgänglighet. Kriteriet omfattar länk mellan väg, järnväg, farled eller sjötrafikstråk av riksintresse och nod av riksintresse (exempelvis kombiterminal, hamn eller flygplats). Många av de vägar som har denna funktion har andra väghållare än Trafikverket.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på vägar (se avsnitt 3.1) gäller följande för vägar som binder samman anläggningar av riksintresse:

- Konflikter
    - När skadan på en väg av riksintresse ska bedömas behöver även skadan det medför på anläggningen av riksintresse (hamn, flygplats eller kombiterminal) som vägen leder till beaktas.
- Synergier
    - Förbättrad kapacitet eller framkomlighet på en väg som binder samman två eller flera noder av riksintresse (t.ex. hamn eller kombiterminal) kan skapa synergieffekter och underlätta för transporterna till och från noden. Förbättrad bärighet kan till exempel medföra att färre lastbilar behövs för att transportera samma mängd gods.

Remissversion

3.3.2 Omledningsväg

För att bibehålla funktionen i vägsystemet av riksintresse är det av stor vikt att det finns möjlighet att leda om trafik vid behov exempelvis i samband med underhållsarbeten eller vid akuta trafikstörningar och andra särskilda händelser. Omledningslänkar kan pekas ut där särskilda behov av omledning finns, exempelvis vid kritiska punkter och utgör inte ett fullständigt omledningsnät.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på vägar (se avsnitt 3.1) gäller följande för omledningsvägar:

- Konflikter
    - Omledningsvägen ska kunna hantera olika typer av trafik som annars hade trafikerat huvudvägen. Vägar som är utpekade enligt detta kriterium är särskilt känsliga för försämringar i kapacitet eftersom de ofta redan har en lägre kapacitet än den länk som de utgör omledning för. Ytterligare försämringar av kapacitet riskerar därmed att få följdeffekter ut i systemet när länken används för omledning. Det kan dock accepteras att framkomligheten inte är lika stor som på huvudvägen.
- Synergier
    - Förbättrade anslutningar mellan omledningslänken och den primära riksintressevägen skapar synergier i och med att omledningen underlättas. Förbättrad framkomlighet, kapacitet och mer trafiksäkra korsningspunkter skapar också synergier som stärker vägens funktion som omledningsväg.

3.3.3 Färdväg för farligt gods

En del av de riksintresseutpekade vägarna är av särskild vikt för transporter av farligt gods. De vägar som fått denna typ av värdebeskrivning knutet till sig bygger i huvudsak på rekommenderad färdväg för farligt gods. Dessa vägar syftar till att säkerställa en god framkomlighet även för farligt gods med minimerade risker. De är av god trafiksäkerhetsstandard för att minimera sannolikheten för att en olycka ska inträffa. Vägarna och influensområdet är även utformade så att konsekvenser av en olycka minimerats.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på vägar (se avsnitt 3.1) gäller följande för färdvägar för farligt gods:

- Det är av särskild vikt att skyddsavstånd för farligt gods respekteras längs med dessa leder. Utveckling i närheten av vägarna som begränsar vilken typ av gods som kan transporteras innebär skador på riksintresset och försvårar påtagligt möjligheterna att transportera farligt gods inom Sverige.

Remissversion

- Ombyggnad till fler säkra korsningspunkter kan påverka de rekommenderade färdvägarna för farligt gods positivt.

3.3.4 Led i storstadsområde

I en storstad är ofta konflikterna om och anspråken på markområden högre än i andra miljöer. Trafikintensiteten på leder genom storstäder är också ofta hög. Leder genom storstäder är komplexa då de ska hantera långväga transporter och transporter mellan målpunkter i närområdet. Både gods och persontransporter ska samsas om utrymmet och kapaciteten behöver vara hög.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå på vägar (se avsnitt 3.1) gäller följande för led i storstadsområde:

- Ökad belastning av lokala transporter till följd av nya exploateringar eller förändringar på kringliggande vägnät kan skada och/eller hindra möjligheterna för långväga transporter att nyttja leden för genomfart. Ny bebyggelse är en självklarhet i storstäder men bebyggelsen bör lokaliseras till de platser där det finns störst möjlighet till yteffektiva och hållbara transporter, såsom gång- och cykel och kollektivtrafik. Det är därför viktigt att olika lokaliseringar prövats i ett tidigt skede i planeringsprocessen.
- Genom att ta hänsyn till transporteffektivitet vid ny bebyggelse kan man undvika påverkan på led av riksintresse och nå både mål om ökat bostadsbyggande och tillgodose anläggningar av riksintresse. Hänsyn till påverkan på riksintresse behöver tas såväl vid bebyggelse i storstadens kärna, som i storstadsområdets ytterområden.
- I storstadsmiljö kan det vara svårt att undvika en belastningsgrad på under 0,8. Ett kriterium kan i stället vara att påtagligt försvårande inträffar när den ökade belastningen (som kunde undvikts med en mer genomtänkt planering) leder till köbildning som ger systempåverkande effekter på restid och resttidsosäkerhet.
- Systempåverkande effekter är sådana effekter som inte bara påverkar framkomligheten på den aktuella vägsträckan, utan också påverkar det omgivande vägsystemet. Som underlag för sådana bedömningar krävs beskrivning av vägens funktion samt analys av belastning och framkomlighet i ett systemperspektiv. Kommunal översiktlig planering samt regional planering är väsentliga som stöd för att belysa den systempåverkande påverkan av åtgärden och föreslå möjliga alternativa lösningar.

Remissversion

4 Sjöfart

4.1 Trafikslagets värden

Sjöfarten är mycket viktig för Sveriges export och import och stärker svensk varuförsörjning och beredskap.

Sjöfartens stora fördel är att den har en stor kapacitet och kan därmed relativt låga kostnader per transporterat ton gods. Stordriften inverkar på bränsleförbrukningen och gör sjöfarten till ett energieffektivt trafikslag. Trafikslaget har också en förhållandevis låg olycksfrekvens jämfört med andra trafikslag.

Trafikslaget kommer som bäst till sin rätt vid transporter av stora volymer över längre avstånd. Sjöfarten kan avlasta trafiken på vägar och järnvägar, vilket kan förbättra trafikflödet på dessa, samt minska slitaget på dessa. Behovet av investeringar i infrastrukturen när det gäller sjöfarten till havs är också låg i förhållande till de andra trafikslagen.

4.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier

4.2.1 System för kommunikation, navigering och övervakning

Sjöfarten är beroende av system för kommunikation, navigering och övervakning för att sjöfarten ska fungera. Detta gäller hamnar såväl som farleder. Om anläggning för sådana system är bundna till en viss geografisk plats och inte kan flyttas utan större kostnader eller påtagliga negativa effekter kan en påverkan på dessa komma att påverka riksintressets funktion.

Utrustning så som solceller, radioutrustning, radaranläggning m.m. som installeras i hamnområden eller längs farleder måste därför uppfylla gällande krav för att inte störa fartygens navigationsutrustning.

4.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning

4.3.1 Hamn

Hamnen fyller en funktion som koppling mellan sjö- och landtransporter. I hamnens verksamhetsområde ingår både ytor på land och i vatten. Hamnar av riksintresse utgörs av allmänna hamnar, vilka kan både ha funktionen att hantera persontransporter och godstransporter. Möjligheten till att lasta och lossa fartyg

Remissversion

samt att omlasta gods till andra fartyg, järnväg- eller vägtransport är en central funktion för hamnen.

Hamnverksamheten, så som lastning, lossning och lagerverksamhet kan påverkas av utveckling av annan markanvändning i eller i närheten av hamnen. Det kan handla om utökade bullerrestriktioner, eller påverkan på vilken typ av gods som får hanteras i hamnen.

Även fartygens möjlighet till bunkring, proviantering, service, underhåll, avlämning av sopor och avlopp, liksom besättningsbyten och liknande som inte är möjligt till sjöss är viktiga aspekter för hamnens funktion.

Följande kan riskera att försvåra nyttjandet av en riksintresseutpekad hamn:

- Uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, inom det område som utgör påverkansområde för buller eller risk.
- Uppförande av bebyggelse inom riskområde för farligt gods eftersom detta kan leda till begränsningar av vilken typ av gods som kan transporteras.
- Uppförande av utrustning som bländar eller stör ut fartygen elektromagnetiskt och därmed stör en säker navigation till och från en hamn (exempelvis solceller, radioutrustning mm).
- Förändringar i infrastruktur som försämrar tillgängligheten/ framkomlighet för gods eller persontransporter. Detta gäller såväl anslutande infrastruktur på land som farleder.
- Införandet av begränsningar såsom områdesskydd som försvårar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, genom exempelvis begränsningar i tillståndspliktig verksamhet, uppförandet av anläggningar m.m.
- Åtgärder som försämrar tillgänglighet eller framkomlighet på anslutande vägar, järnväg eller farled (befintliga eller planerade) kan innebära att hamnens verksamhet påverkas negativt.
- Andra verksamheter runt hamnen som för hamnen kan innebära exempelvis utökade bullerrestriktioner, minskad tid på dygnet när arbete får utföras och minskade ytor för lagerverksamhet.

Följande innebär generellt positiva synergier med funktionen hos riksintresseutpekad hamn:

- Utveckling som innebär förbättrade möjligheter för samordning mellan trafikslag eller att flaskhalsar i systemet byggs bort påverkar riksintresset positivt och kan bidra till synergieffekter.

Remissversion

4.3.2 Kombiterminal

I många fall finns inom hamnområdet också en kombiterminal. Det är viktigt att ta hänsyn till dess funktion.

Läs mer om vilken utveckling som kan innebära konflikter eller synergier för kombiterminalen under avsnitt 2.2.8.

4.3.3 Farled

En farled är en sjöväg anvisad genom sjösäkerhetsanordningar eller utmärkt i sjökort eller i nautisk publikation. Ihop med sjötrafikstråken fyller farleden funktionen som en del av sjötransporten i transportsystemet.

Följande kan generellt riskera att utgöra försvårande av nyttjandet av riksintresseutpekad farled:

- Införandet av begränsningar så som områdesskydd som försvårar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, som exempelvis möjlighet till muddring och drift av sjösäkerhetsanordningar.
- Farledens funktion påverkas av utveckling både på land och i vatten. Minskad kapacitet i en farled kan påverka gods- eller passagerarvolymer i negativ riktning. Byggnationer eller annan verksamhet än sjöfart i en farled eller i dess närhet kan leda till en sådan utveckling.
- Uppförande av bebyggelse inom riskområde för farligt gods eftersom detta kan leda till begränsningar av vilken typ av gods som kan transporteras.
- Uppförande av störande utrustning (exempelvis solceller) som bländar eller stör ut fartygen elektromagnetiskt och därmed stör en säker navigation till och från en hamn.
- Hastighetsbegränsningar i farleden kan ha en negativ påverkan på farledens funktion. Även omfattande förbudsområden kan påverka framkomligheten i farleden och därmed dess funktion negativt.
- Etablering av havsbaserad vindkraft och andra anläggningar i eller i direkt närhet till en farled innebär en skada, då det påverkar möjligheten att trafikera hela farleden. Vid etablering av denna typ av anläggningar ska säkerhetsavstånd till farleder tillgodoses. En vindkraftpark kan också försvåra möjligheten att bedriva vintersjöfart, eftersom de kan påverka isens karaktär och öka behovet av isbrytning.
- Etablering av vattenbruk i eller i närheten av farleden (musselodlingar etc.).

Remissversion

4.3.4 Sjötrafikstråk

Ett sjötrafikstråk är en sjöväg som utgör den kortaste navigerbara vägen mellan två punkter, med hänsyn tagen till tillräckligt vattendjup. Fartygsstråk är inte föreskrivna eller utmärkta i sjökort (jämför farled), förutom fartygsstråk som omfattas av och ingår i ruttsystem beslutade av IMO (International Maritime Organization). Stråken återfinns oftast längre ut till havs och påverkas därför inte bara av svensk lagstiftning utan även av internationell lagstiftning.

Följande kan generellt riskera att utgöra en påtaglig skada för funktionen hos sjötrafikstråk av riksintresse:

- Etablering av havsbaserad vindkraft och andra anläggningar i eller i direkt närhet till ett sjötrafikstråk innebär en skada, då det påverkar möjligheten att trafikera hela sjötrafikstråket. Vid etablering av denna typ av anläggningar ska säkerhetsavstånd till sjötrafikstråket tillgodoses. En vindkraftpark kan också försvåra möjligheten att bedriva vintersjöfart, eftersom de kan påverka isens karaktär och öka behovet av isbrytning.
- Införandet av begränsningar så som områdesskydd som försvårar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet.

4.3.5 Led för omledning av vintersjöfart

Under vintertid kan vissa farleder och sjötrafikstråk drabbas av isbildning vilket påverkar sjöfartens möjlighet att nyttja dem. För att trygga framkomligheten vintertid har ett antal farleder för omledning pekats ut som riksintresse.

Utöver de konflikter och synergier som generellt kan uppstå för sjöfarten (se avsnitt 4.1) gäller följande för farleder för omledning av trafik:

- Omledningsleden ska kunna hantera olika typer av trafik som annars hade trafikerat huvudstråket.

4.3.6 Ankarplats

Ankarplatser ligger i anslutning till farled och/eller hamn och nyttjas av fartyg i väntan på reseorder, lots eller dylikt. Ankarplatser används även för bunkring mellan fartyg. De kan fylla en säkerhetsmässig funktion för sjöfarten.

Ankringsområden och rekommenderade ankringsplatser anvisas där bottenbeskaffenhet, bottentopografi och sjötrafiksituationen är sådan att ankring är lämplig. Ankringsområden har en definierad yta och visas som sådan i sjökort.

Följande kan generellt riskera att utgöra en påtaglig skada för funktionen hos riksintresseutpekad ankarplats:

Remissversion

- Minskad kapacitet vid en ankarplats kan påverka hamnens gods- eller passagerarvolymer i negativ riktning. Byggnationer eller annan verksamhet än sjöfart vid en ankarplats eller i dess närhet kan leda till en sådan utveckling.
- Alltför omfattande förbudsområden kan påverka funktionen negativt.

Remissversion

5 Luftfart

5.1 Allmänna värden

Luftfartens främsta styrka är snabbheten över långa avstånd – särskilt för persontrafik, högvärdigt gods och andra tidskritiska leveranser och den utgör samtidigt en viktig länk för samhällsviktiga transporter.

Luftfarten är central för svenska exportföretag genom att underlätta handel och attrahera utländska investeringar, och den stödjer besöks- och mötesnäringen. Den möjliggör också internationella samarbeten och utbyten inom forskning och högre utbildning. Därtill gör flyget det möjligt att med rimliga restider nå hela landet där andra alternativ saknas eller är otillräckliga.

5.2 Utveckling som kan innebära konflikter eller synergier

5.2.1 Riksintressets markanspråk och påverkansområden

Underlagsmaterialet för luftfartens riksintressen består dels av flygplatsens markanspråk och dels av påverkansområden, vilka omfattar buller- och hinderytor (exempelvis MSA-eller TAA-ytor), elektromagnetiska fält och övriga påverkansområden kopplat främst till luftfartens regelverk (från Transportstyrelsen, ICAO, EASA), se figur 3 nedan.

Figur 1 Riksintresse Flygplats

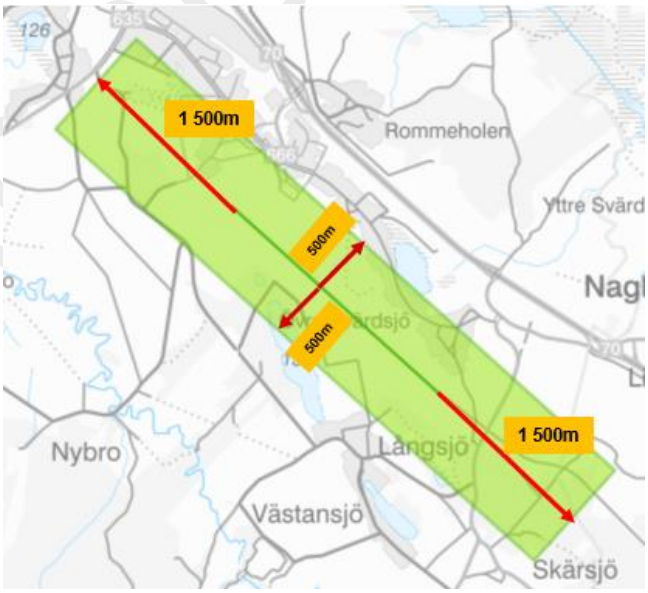
Remissversion

Flygplatsens markanspråk omfattas dels av den mark som för närvarande används för flygplatsverksamhet, såsom befintlig rullbana och säkerhetsområden, dels den mark som kan komma att behövas i framtiden för luftfartens behov.

Säkerhetsområdet definieras schablonmässigt som 500 meter på vardera sidan om banans centrumlinje samt 1 500 meter i längdriktningen ut från respektive banände (se figur nedan). Avgränsningen syftar till att tillgodose flygsäkerheten genom att skapa en säkerhetszon som ska säkerställa följande:

- En tillräckligt stor säkerhetszon för händelsen att ett plan glider av banan eller får problem med att stanna
- Säkerställa inflygningsljusen som finns mellan 400 och 900 meter från bänändar
- Möjlighet för piloten till visuell inflygning, ser inflygningsljus och bana
- Undvika elektromagnetiska fält för att säkerställa markbunden CNS-utrustning, (Communication, Navigation, Surveillance) såsom radioutrustning, navigationshjälpmedel samt utrustning för radar och övervakning som är av betydelse för flygplatsens funktion.
- Hänsyn till riskområde för tredje man i förlängningen av banan.

Figur 2 Markanspråket runt en flygplats av riksintresse

Remissversion

5.2.2 System för kommunikation, navigering och övervakning

Vissa CNS-utrustningar som är bundna till en viss geografisk plats (som ligger utanför flygplatsens område) och inte kan flyttas utan större kostnader eller påtagliga negativa effekter i övrigt kan omfattas av riksintresse.

Eventuell påverkan på riksintressets funktion ska beaktas vid etablering eller utbyggnad av exempelvis solcellsparker, radioutrustning, radaranläggningar och batterilager. För att skydda flygplatsens tekniska system har Trafikverket definierat ett påverkansområde som utgörs av två cirklar med radien 4 500 meter, med centrum i respektive bantröskel, se figur nedan. Inom detta område bör alla nya höga objekt eller anläggningar som kan alstra elektromagnetiska störningar analyseras med avseende på påverkan på flygplatsens drift och flygtekniska system.

Figur 3 Påverkansområde för ärenden avseende annat regelverk

5.3 Värdebeskrivning för specifik typ av anläggning

5.3.1 Flygplats

Följande kan riskera att försvåra nyttjandet av riksintresseutpekade flygplatser:

- Uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, inom påverkansområde för buller
- Uppförande av verksamhet eller bostäder inom flygplatsens markanspråk, risk för ”tredje man”

- Uppförande av anläggningar som kan generera störningar (EMC) och riskerar att störa radiokommunikation mellan flygplan och ATS och/eller mellan flygplan och markbunden navigerings-/landningsutrustning.
- Uppförande av hinder såsom byggnader, master etc. som riskerar att tränga igenom flygplatsens nuvarande och framtida hinderytor och därmed menligt påverka flygplatsens operativa verksamhet.
- Införandet av begränsningar såsom områdesskydd som försvårar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, genom exempelvis begränsningar i tillståndspliktig verksamhet, uppförandet av anläggningar mm och som i framtiden kan begränsa flygplatsens utveckling.

Följande innebär generellt positiva synergier med funktionen hos riksintresseutpekade flygplatser:

- Utveckling som innebär förbättrade möjligheter för samordning mellan trafikslag eller att flaskhalsar i systemet byggs bort påverkar riksintresset positivt och kan bidra till synergieffekter.

Remissversion

Bilaga 1: Begreppsförklaring

Allmän hamn: Allmän hamn betecknas i Sjöfartsverkets författningssamling (SJÖFS 2013:4). Dessa hamnar är (eller har varit) av särskild betydelse för den allmänna samfärdseln.

CNS-utrustning: CNS står för Communication, Navigation, Surveillance och består av kommunikationsutrustning, navigeringshjälpmedel och övervakningsutrustning och finns på en flygplats för att möjliggöra flygtrafikledning, navigering och andra flygtrafiktjänster. Dessa behöver inte alltid finnas i flygplatsers omedelbara närhet eftersom det även handlar om övervakning av trafik på hög höjd på väg från en destination till en annan.

Länk: Sträckning, stråk, farled till annan riksintresseanläggning.

MSA-ytor eller TAA-ytor - Runt en flygplats finns ett område som antingen kallas MSA-yta (Minimum Sector Altitude) eller TAA-yta (Terminal Arrival Altitude). Syftet med detta område är att säkerställa den lägsta anflygningshöjden in mot flygplatsen där ett luftfartyg kan flyga med lägsta marginal av 300 meter (1000 ft) till högsta terräng och hinder i området.

Den huvudsakliga skillnaden mellan MSA och TAA är att MSA baseras på markbaserade navigationshjälpmedel, såsom VOR, NDB eller flygplatsens referenspunkt (ARP). MSA-ytan utformas som en cirkulär yta med en radie på cirka 5,6 mil (30 NM) från flygplatsen. TAA-ytan, som istället är baserad på satellitbaserade inflygningsprocedurer, utgår från en eller flera fixpunkter (waypoints) belägna ungefär två mil i banans riktning ut från flygplatsen. Eftersom TAA-ytan täcker ett större område än MSA-ytan, erbjuder den samma funktion men med en annorlunda struktur och utgångspunkt.

Nod: Plats eller knutpunkt av strategisk betydelse.

Storstad: Stockholm, Göteborg, Malmö

Remissversion

Remissversion

Trafikverket, 781 89 Borlänge. Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00
trafikverket.se

Länsstyrelsen
Västerbotten

Begäran

Datum
2025-12-18

Ärendebeteckning
10877-2025

Arkivbeteckning
408

Begäran om yttrande över Trafikverkets förslag till ändringar gällande riksintresseanspråk för kommunikationer

Svar senast 24 februari

Trafikverket har skickat förslag till ändringar gällande riksintresseanspråk för kommunikationer, avseende transportsektorn, enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Till grund för Trafikverkets bedömning ligger en sektorsbeskrivning med kriterier för utpekande av riksintresseanspråk. Huvuddelen av de ändringar som föreslås beror på de reviderade kriterierna och omfattar samtliga trafikslag. De största ändringarna berör dock riksintresseanspråk för sjöfarten. Översynen gällande dessa riksintresseanspråk har gjorts i samverkan med Sjöfartsverket.

Kom ihåg att riksintressesystemet är utformat så att ett riksintresse kan pekas ut överlappande med motstående intressen (t.ex. andra riksintressen). Vilket intresse som har företräde kan sedan hanteras i kommunernas översiktsplanering.

Remissmaterialet finns att ladda ner på Trafikverkets hemsida och utgörs av:

- Förteckning över riksintresseanspråk (excelfil), remissversion
- PM Beskrivning av riksintresseförslaget och föreslagna ändringar
- Rapport Värdebeskrivningar, remissversion
- Svarsmall

Lämna synpunkter på underlaget senast **24 februari** till länsstyrelsens diarie; vasterbotten@lansstyrelsen.se Ange diarienummer 408-10877-2025 i ert svar.

Hälsningar

Christoffer Wikström
Samhällsplanerare
Länsstyrelsen Västerbotten
Telefon: 010-225 45 18
christoffer.vikstrom@lansstyrelsen.se
Besöksadress: Storgatan 71 B, 901 86 Umeå
www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Komplettera, lämna yttrande eller följ ditt ärende på vår webbplats.
Använd vasterbotten@lansstyrelsen.se om du kommunicerar med oss via e-post.

Länsstyrelsen
Västerbotten

Information

Datum
2025-12-18

Ärendebeteckning
10877-2025

Ange diarienummer om du har ett sådant.
Så här behandlar vi dina personuppgifter.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-04

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/00238

Remiss: Vägplan för gång- och cykelväg Röbäck-Skravelsjö

Förslag till beslut
Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att godkänna stadsledningskontorets förslag till yttrande.

Ärendebeskrivning
En vägplan för en cirka 1,5 kilometer lång gång-, cykel- och mopedväg på den norra sidan av väg 512, från Röbäck till Skravelsjö, är på remiss. Preliminär byggstart är våren 2027 och färdigställande hösten 2028.

I det pågående planarbetet för Röbäcksliden studeras möjligheterna till en planskild korsning med väg 512 för gång, cykel och eventuellt kollektivtrafik mellan Röbäcksliden och Röbäck. Detta för att bl.a. säkerställa en säker skolväg.

Vägplanen redovisar en planpassage med refug för gående och cyklister cirka 50 meter söder om korsningen väg 512/Skravelsjövägen i Röbäck. Kommunen kommer att förlänga gång- och cykelvägen längs Skravelsjövägen fram till den passagen. På sikt kommer passagen att ersättas av den passage som kommer att byggas när Röbäcksliden exploateras. Vägen kommer att få belysning som styrs via s.k. närvarodetektering. Busshållplatserna i Skravelsjö kommer att byggas om.

Stadsledningskontoret har upprättat ett förslag till yttrande i samråd med gator och Parker, mark och exploatering och detaljplan.

Beslutsunderlag
Stadsledningskontorets förslag till yttrande 2026-02-04.
Plan- och miljöbeskrivning GC-väg Röbäck-Skravelsjö

Beredningsansvariga
Thomas Lundgren

Beslutet ska skickas till
investeringsprojekt@trafikverket.se

Thomas Lundgren
Samhällsplanerare

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 1

2026-02-04 Dnr: KS-2025/00238

investeringsprojekt@trafikverket.se

Umeå kommuns synpunkter på vägplan för gång- och cykelväg längs väg 512 Röbäck-Skravelsjö

Umeå kommun har tagit del av förslaget till vägplan och har följande synpunkter:

- I planbeskrivningen anges att Inga registrerade markavvattningsföretag finns inom vägplaneområdet. Vi ser dock att det finns tre båtnadsområden för olika markavvattningsföretag i närheten av vägplaneområdet. Det behöver säkerställas att de inte riskerar att drabbas av en större mängd vatten, även om de ligger utanför vägplanen.
- Det finns ingen skyddad överfart till hållplats vid korsningen Skravelsjö vilket innebär att elever som behöver åka buss inte kommer att kunna ta sig till hållplats i nordlig riktning på ett trafiksäkert sätt. Alla hållplatser längs sträckan bör kunna nås trafiksäkert över vägen.
- Alla hållplatser bör utformas med en plattform som är 20 m, vilket inte uppfylls enligt förslaget. När en investering görs är det klokt att välja en lösning som håller på lång sikt.
- Det står att ett samverkansavtal ska tecknas mellan kommunen och Trafikverket; ett sådant är redan tecknat.

Hans Lindberg
Kommunstyrelsens ordförande (s)

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Planering

Thomas Lundgren

thomas.lundgren@umea.se

TRAFIKVERKET

Plan- och miljöbeskrivning

GC-väg Röbäck-Skravelsjö

Umeå kommun, Västerbottens län

Vägplan

Granskningshandling, 2025-11-14

Trafikverket
Postadress: Box 510, 781 28 Borlänge

E-post: trafikverket@trafikverket.se
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

Konfidentialitetsnivå: 1 Ej känslig

Dokumenttitel: Planbeskrivning GC-väg Röbäck-Skravelsjö granskningshandling

Författare: AFRY

Dokumentdatum: 2025-11-14

Ärendenummer: TÄHS-2024-000921

Uppdragsnummer: 186036

Version: 1.0

Kontaktperson: Jenny Heldestad, projektledare Trafikverket

Innehåll

1 Sammanfattning 5

2 Beskrivning av projektet, dess bakgrund, ändamål och projektmål 6

2.1 Bakgrund 6
2.2 Projektändamål 7
2.3 Projektmål 7
2.4 Nationella miljökvalitetsmål 7
2.5 Planläggningsprocessen 8

3 Miljöbeskrivning 9

4 Förutsättningar 11

4.1 Vägens funktion och standard 11
4.2 Lokalsamhälle och regional utveckling 11
4.3 Landskapet och staden 11
4.4 Kommunal och regional fysisk planering 12
4.5 Miljö och hälsa 14
4.6 Busshållplatser 22
4.7 Ledningar 22
4.8 Belysning 23
4.9 Byggnadstekniska förutsättningar 23

5 Den planerade vägens lokalisering och utformning med motiv 25

5.1 Val av lokalisering 25
5.2 Val av utformning 25
5.3 Bortvalda utformningar 29
5.4 Skyddsåtgärder och försiktighetsmått som redovisas på plankarta och fastställs 31

6 Effekter och konsekvenser av projektet 32

6.1 Trafik och användargrupper 32
6.2 Landskapsbild, lokalsamhälle och regional utveckling 32
6.3 Miljö och hälsa 32
6.4 Kommunal och regional fysisk planering 35

6.5 Masshantering 35
6.6 Samhällsekonomisk bedömning (sammanfattning) 35
6.7 Indirekta och samverkande effekter och konsekvenser 36
6.8 Påverkan under byggnadstiden 36

7 Samlad bedömning 37
7.1 Måluppfyllelse 37

8 Överensstämmelse med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, miljökvalitetsnormer och bestämmelser om hushållning med mark och vattenområden 40
8.1 Miljöbalkens hänsynsregler 40
8.2 Påverkan på miljökvalitetsnormer 40
8.3 Påverkan på hushållning med mark- och vattenområden 41

9 Markanspråk och pågående markanvändning 42

10 Fortsatt arbete 45

11 Genomförande och finansiering 46
11.1 Formell hantering 46
11.2 Genomförande 47
11.3 Finansiering 48

12 Underlagsmaterial och källor 49

1 Sammanfattning

Skravelsjö är en mindre ort i Umeå kommun, belägen cirka 1,5 kilometer sydväst om tätorten Röbäck söder om Umeå. Mellan Röbäck och Skravelsjö går väg 512 med en årsmedeldygnstrafik på cirka 3 000 fordon (mätår 2021). Vägen är åtta meter bred och saknar separering för oskyddade trafikanter och upplevs som otrygg.

Trafikverket avser bygga en belyst gång-, cykel- och mopedväg längs med den norra sidan av väg 512 mellan Röbäck och Skravelsjö i Umeå kommun. Åtgärden innefattar även busshållplatsåtgärder vid Skravelsjö och Röbäcksmyran.

Länsstyrelsen har 2025-05-27 beslutat att projektet inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Åtgärden bedöms öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter och öka möjligheterna att välja andra transportalternativ än bil. Det finns inga kända natur- eller kulturmiljövärden som påverkas. Jordbruks- och skogsbruksmark kommer däremot att tas i anspråk för anläggandet av den nya gång-, cykel- och mopedvägen.

Anläggningskostnaden för vägförslaget är beräknad till cirka 15 miljoner kronor.

Projektet finns med i Länstransportplanen för Västerbottens län 2022–2033.

2 Beskrivning av projektet, dess bakgrund, ändamål och projektmål

2.1 Bakgrund

Trafikverket avser bygga en belyst gång-, cykel- och mopedväg (GCM) längs med den norra sidan av väg 512 mellan Röbäck och Skravelsjö i Umeå kommun. Projektet finns med i Länstransportplanen för Västerbottens län 2022–2033. Länstransportplanen anger den strategiska inriktningen för länets transportinfrastruktur och i den fastställs prioriteringar för en trafikövergripande plan som bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling av infrastrukturnätet.

Skravelsjö är en mindre ort i Umeå kommun, belägen cirka 1,5 kilometer sydväst om tätorten Röbäck söder om Umeå. Mellan Röbäck och Skravelsjö går väg 512 med en årsmedeldygnstrafik på cirka 3 000 fordon (mätår 2021). Vägen är åtta meter bred och saknar separering för oskyddade trafikanter och upplevs som otrygg. I genomförd åtgärdsvalsstudie, Röbäck-Yttersjö, oskyddade trafikanter längs väg 512, pekas den osäkra miljön för oskyddade trafikanter ut. Skyltad hastighet är 80 km/tim där oskyddade trafikanter hänvisas till en smal vägren. Åtgärder i åtgärdsvalsstudien har arbetats fram utifrån Trafikverkets fyrstegsprincip:

1. Tänk om
2. Optimera
3. Bygg om
4. Bygg nytt

Åtgärdsvalsstudien föreslår en ny belyst separerad gång- och cykelväg från Röbäck till Skravelsjö. Åtgärdsvalsstudien föreslår även en ny separerad gång- och cykelväg mellan Skravelsjö och Yttersjö under förutsättning att gång- och cykelväg mellan Röbäck och Skravelsjö byggs.

Väg 512 tillhör det funktionellt prioriterade vägnätet för dagliga personresor och kollektivtrafik. Funktionellt prioriterade vägnät är sådana vägar som Trafikverket pekat ut som viktigast för nationell och regional tillgänglighet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har 2025-05-27 beslutat att åtgärderna i vägplanen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

2.2 Projektändamål

Projektets ändamål är att öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter längs väg 512 mellan Röbäck och Skravelsjö.

2.3 Projektmål

Trafiksäkerheten ska förbättras genom tydligare separering av oskyddade trafikanter och övriga trafikslag.

2.4 Nationella miljökvalitetsmål

Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och 24 etappmål. Det övergripande generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta mål är ett inriktningsmål för hela miljöpolitiken och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Målet är att Sverige ska ha uppnått dessa mål till 2030.

De miljökvalitetsmål som bedöms vara berörda av vägplanen är:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

2.5 Planläggningsprocessen

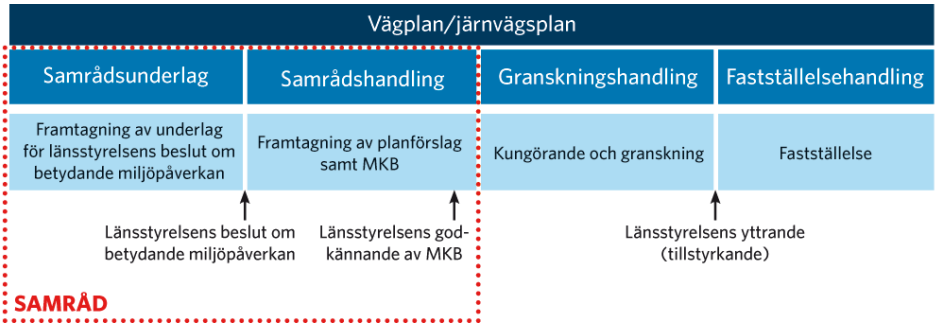
Ett vägprojekt ska planeras enligt en särskild planläggningsprocess som styrs av lagar och som slutligen leder fram till en vägplan, se figur 1.

I planläggningsprocessen utreds var och hur vägen ska byggas. Hur lång tid det tar att få fram svaren beror på projektets storlek, hur många undersökningar som krävs, om det finns alternativa sträckningar, vilken budget som finns och vad de berörda tycker.

I början av planläggningen tar Trafikverket fram ett underlag som beskriver hur projektet kan påverka miljön. Länsstyrelsen beslutar sedan om projektet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I så fall ska en miljökonsekvensbeskrivning tas fram till vägplanen, där Trafikverket beskriver projektets miljöpåverkan och föreslår försiktighets- och skyddsåtgärder. I annat fall ska en miljöbeskrivning tas fram. Planen hålls tillgänglig för granskning så att de som berörs kan lämna synpunkter innan Trafikverket gör den färdig. När planen är fastställd följer en överklagandetid innan planen vinner laga kraft. Först efter detta kan Trafikverket sätta spaden i jorden.

Samråd är viktigt under hela planläggningen. Det innebär att Trafikverket tar kontakt och för dialoger med andra myndigheter, organisationer och berörd allmänhet för att Trafikverket ska få deras synpunkter och kunskap. Synpunkterna som kommer in under samråd sammanställs i en samrådsredogörelse.

Figur 1 Planläggningsprocessen i vägplaner som inte innebär betydande miljöpåverkan

3 Miljöbeskrivning

Enligt vägplaneprocessen ska en vägplan som inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan innehålla en miljöbeskrivning. Denna miljöbeskrivning har till syfte att visa förutsättningarna för projektet, den planerade utformningen, de effekter som projektet kommer att ha samt hur detta relaterar till projektets mål.

Miljöbeskrivningen innehåller uppgifter om miljöförutsättningarna i det område som kan komma att påverkas av den planerade ombyggnationen, de förändringar i miljökvalitet som vägprojektet kan medföra och vad dessa förändringar bedöms innebära för människors hälsa och miljön. Miljöförutsättningarna redovisas i kapitel 4 och konsekvenser av vägplanen i kapitel 6. Hur vägplanen överensstämmer med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, gällande miljökvalitetsnormer samt hushållningen med naturresurser redovisas i kapitel 8. Det fortsatta arbetet beskrivs i kapitel 10.

För att avgränsa arbetet geografiskt bestäms utrednings- och påverkansområde beroende på vilken miljöaspekt som utreds. Utredningsområdet har definierats utifrån vägmitt på väg 512 och cirka 40–50 meter norrut samt cirka 20–30 meter söderut. Projektet sträcker sig från den södra infarten till Skravelsjö till den västra infarten till Röbäck.

Projektet bedöms inte påverka följande aspekter, som därmed inte kommer utredas vidare:

- Luftkvalité - projektet bidrar inte till någon ökad mängd fordonstrafik som påverkar luftkvalitén.
- Buller är oönskat ljud som ger upphov till störningar. Vad som upplevs som buller är individuellt, men trafikbuller är oftast oönskat och störande. Bullerproblemens omfattning bedöms med hjälp av riktvärden och vid all planläggning ska gällande riktvärden för trafikbuller eftersträvas. Åtgärden bedöms inte påverka bullersituationen. Bullerberäkningar har därför inte genomförts.
- Fisk- eller musselvatten - Projektet bedöms inte påverka några fisk- eller musselvatten inom utrednings- eller influensområdet.
- Skyddade områden - Gång-, cykel- och mopedvägens planerade sträckning i norr avslutas i anslutning till Degernäsbäcken. Bäcken omfattas inte av strandskydd enligt Länskarta Västerbotten.
- Generella biotopskydd - vid naturvärdesinventeringen noterades inte några generella biotopskyddsområden. De diken som går

igenom jordbruksmarken i mitten av inventeringsområdet är kraftigt igenvuxna av salix, och för att ett dike ska uppfylla kriterierna för biotopskydd ska de vara öppna och vattenförande.

4 Förutsättningar

4.1 Vägens funktion och standard

Väg 512 saknar separering för oskyddade trafikanter. Hastigheten varierar mellan 70 km/h närmast Skravelsjö och 60 km/h närmast Röbäck, däremellan är högsta tillåten hastighet 80 km/h.

Årsmedeldygnstrafiken på väg 512 var cirka 2970 fordon varav cirka 140 tunga fordon senaste mätperioden 2021. Årsmedeldygnstrafiken på väg 526 genom Skravelsjö var samma period cirka 160 fordon varav 10 tunga fordon.

4.2 Lokalsamhälle och regional utveckling

I Röbäck bor 2 545 invånare, i Skravelsjö 153 invånare, i Djäkneböle 185 invånare och i Yttersjö-området 518 invånare (SCB, 2020). I närområdet i övrigt finns spridd bebyggelse.

4.3 Landskapet och staden

Aktuell sträcka för ny gång-, cykel- och mopedväg ligger sydväst om Umeå. Vägsträckan går från Röbäcks utkant till Skravelsjö och omgivande bebyggelse består av bostäder.

Landskapet inom vägplaneområdet utgörs närmast Röbäck av skogsmark (till stor del produktiv) för att närmare Skravelsjö öppnas upp i ett mer småskaligt odlingslandskap. Terrängen i anslutning till vägområdet varierar på den norra sidan av väg 512 mellan sandig tallhed, skog med berg och block, odlingsmark, myrmark och tomtmark och på den södra sidan av väg 512 mellan sluttande sandig tallhed, myrmark och skog med berg i dagen. Väg 512 korsas av en skoterled vid cirka km 0/250.

4.4 Kommunal och regional fysisk planering

4.4.1 Översiktsplan

Översiktsplan har en viktig roll som måldokument och en central funktion i kommunernas arbete med att formulera strategier för en långsiktig hållbar utveckling. Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

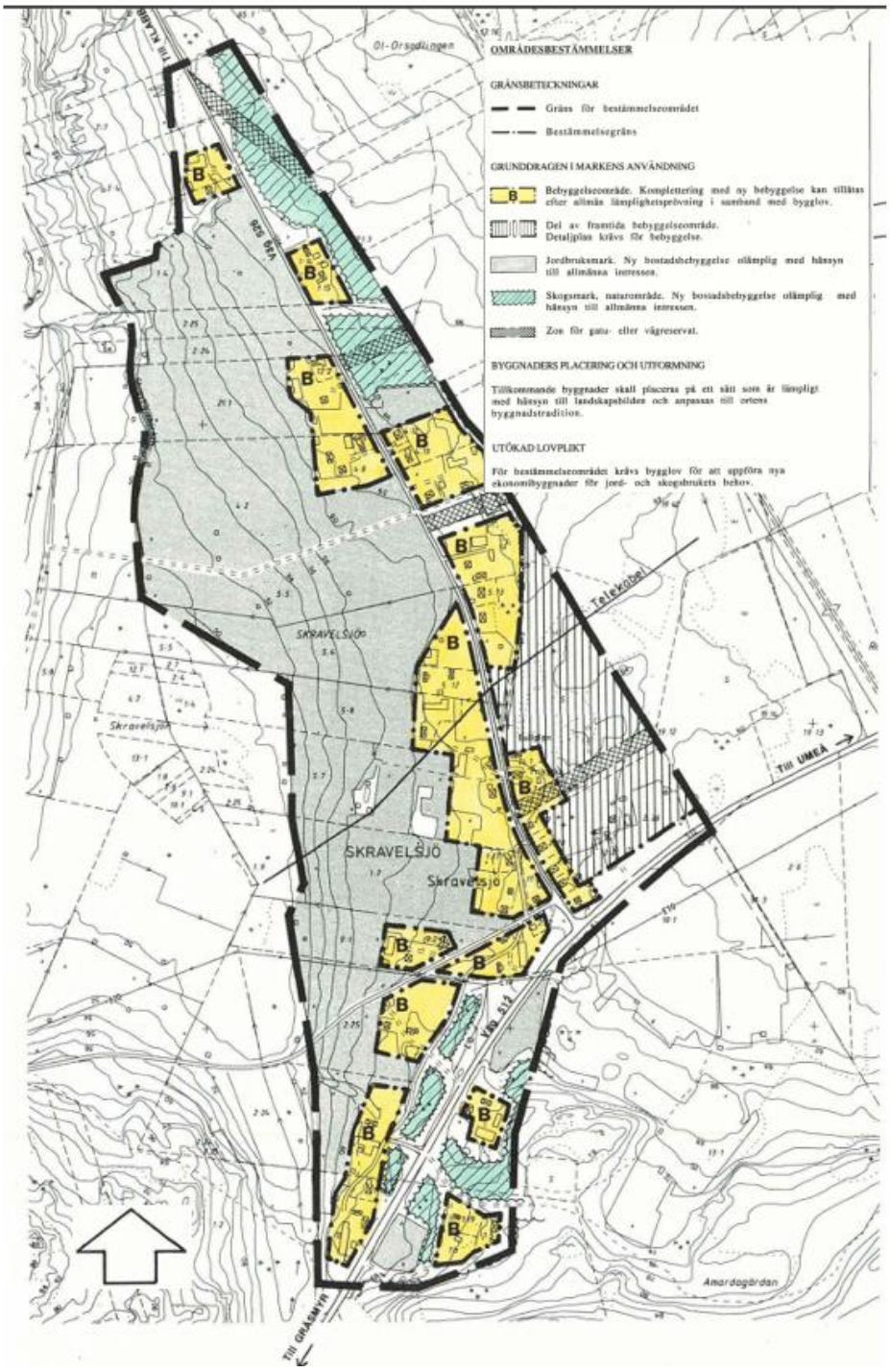
I Umeås kommun översiktsplan, antagen av fullmäktige 2018, nämns det aktuella området mellan Röbäck och Skravelsjö som aktuellt som Umeås nästa småhusområde. Vidare hänvisar Översiktsplanen till den fördjupade översiktsplanen ”*Fördjupning Röbäck*”, antagen 27 mars 2007.

4.4.2 Detaljplaner och områdesbestämmelser

Kommunen får reglera användningen av mark- och vattenområden och bebyggelse i detaljplaner eller områdesbestämmelser. Både detaljplaner och områdesbestämmelser får rättsverkan vad gäller användningen av mark- och vattenområden. En väg får inte byggas i strid mot gällande detaljplaner eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelsen inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vägplanen berör ”*Områdesbestämmelser för Skravelsjö by”*, akt 2480K-P95/85 (laga kraft 1995-11-02). Syftet med områdesbestämmelsen är att fastlägga markanvändningen inom byn samt säkerställa mark för erforderliga trafikreservat, se figur 2.

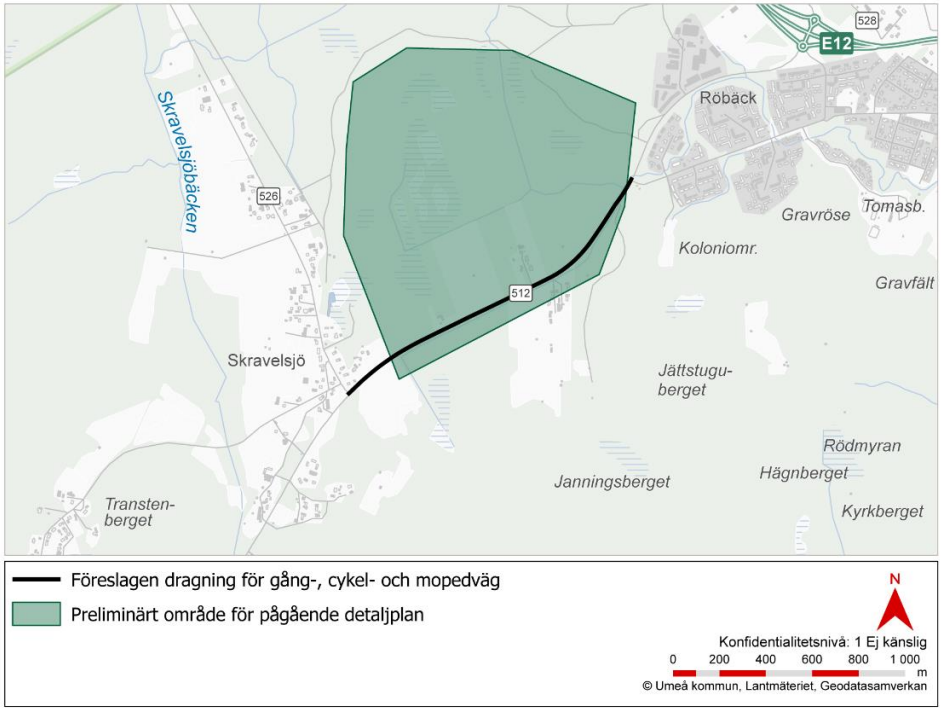
Figur 2 Områdesbestämmelser för Skravelsjö by, karta

4.4.3 Pågående planarbete

Vägplanen berör pågående planarbete *"Röbäck 30:60 med fler (Röbäcksliden)",* diarienummer BN-2024/02060, se figur 3. Vägplanen är berörd av det aktuella planarbetet.

Figur 3 Planområde i pågående planarbete Röbäck 30:60 med flera (Röbäcksliden). Källa Umeå kommun.

4.5 Miljö och hälsa

4.5.1 Människors hälsa och miljö

Väg 512 saknar separering för oskyddade trafikanter och upplevs som otrygg. Hastigheten varierar mellan 70 km/h närmast Skravelsjö och 60 km/h närmast Röbäck samt högsta tillåten hastighet 80 km/h däremellan, där oskyddade trafikanter hänvisas till en smal vägren.

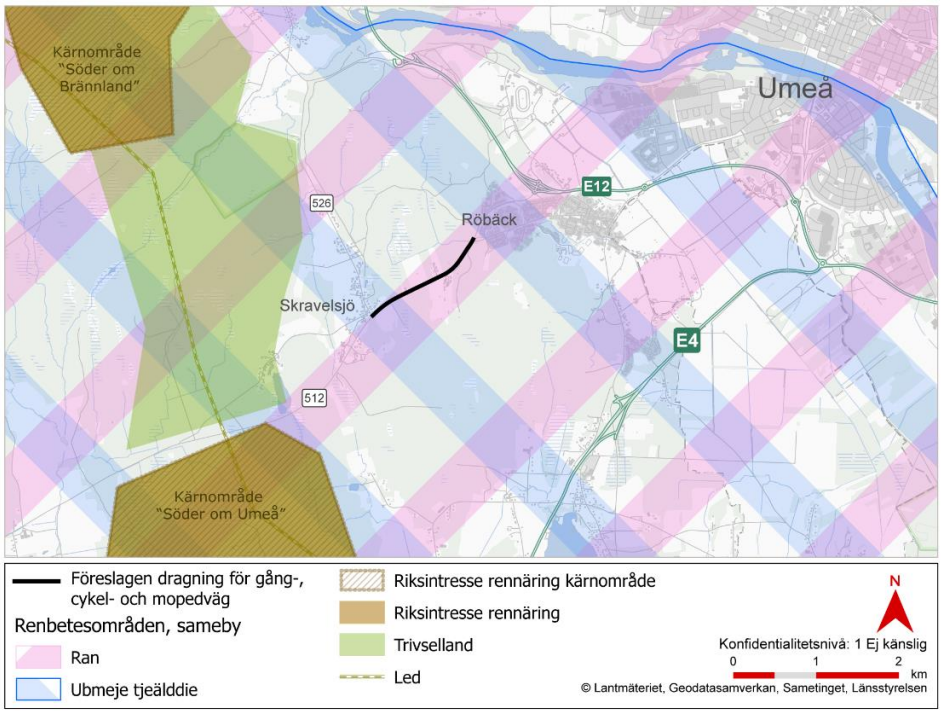
4.5.2 Rennäringen

En samebys geografiska område sträcker sig ofta från vinterbetesmarkerna längs kusten, via skogsområdena i inlandet till fjällen vid gränsen mot Norge. I området för gång-, cykel- och mopedvägens planerade sträckning finns både Rans samebys och Ubmeje samebys vinterbetesområden vilket innebär att samebyarna har en rätt att bedriva renskötsel i området under perioden 1 oktober till 30 april, se figur 4.

Renarna betar i dessa områden mot kusten under vintern eftersom markerna ofta är belägna i skogslandskap på lägre höjd där lavförekomsten, beroende på vinterförhållandena, är tillräcklig för att tillgodose renens näringsbehov. Därefter, runt mars-maj, börjar renarna sin förflyttning mot vår- och kalvningsområden västerut bort från kusten. På så sätt följer samebyarnas områden renens årliga vandringar från skogsland till fjäll i takt med årstidernas växlingar.

Cirka 1,6 kilometer sydväst om den planerade sträckningen har Rans sameby ett av sina riksintressen för rennäring, ett kärnområde som heter ”Söder om Umeå”. När riksintresset ritades ut beskrevs området som reservbete för några av samebyns grupper (Länsstyrelsen, 2015). Inom samma område går en flyttled till ett annat kärnområde i norr, ”Söder om Brännland”. Båda kärnområdena samt området mellan dem är också trivselland för renen. Trivselland är områden som renar spontant söker sig till för bete och vila under längre perioder.

Figur 4 Riksintressen för rennäringen

4.5.3 Friluftsliv och rekreation

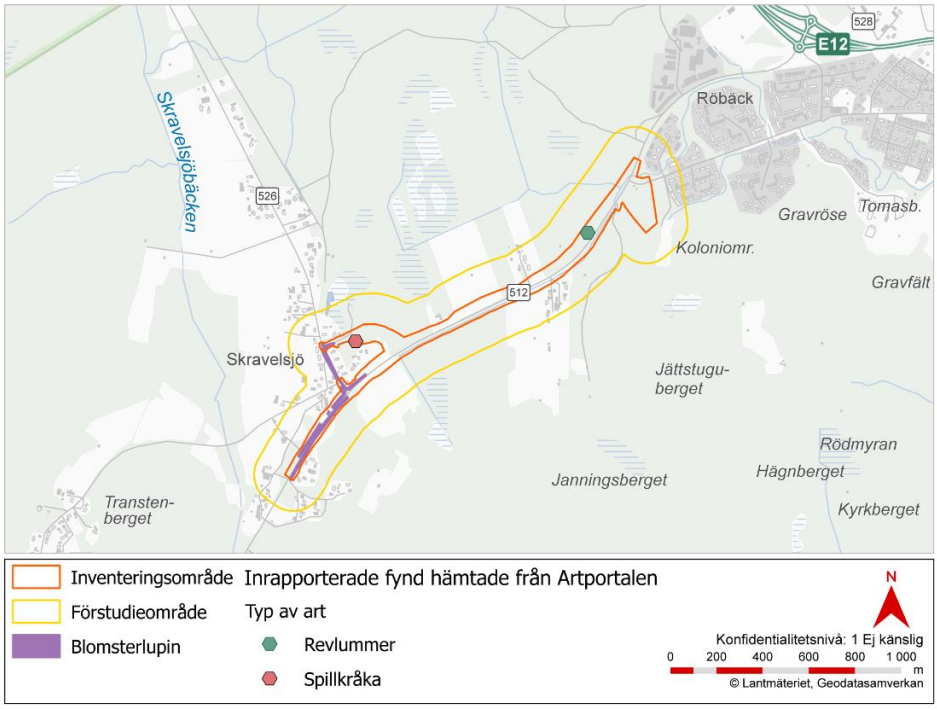
Området mellan Röbäck och Skravelsjö utgörs av landsbygd. Skogsmiljöerna vid nordvästra delen av utredningsområdet intill gårdarna i Skravelsjö nyttjas för rekreation av bygden och det löper flera stigar genom området. Söder om Röbäck ligger Röbäcksskogen, ett viktigt friluftsområde för tätortsnära rekreation. Detaljplanearbete pågår för en

ny stadsdel mellan Röbäck och Skravelsjö med en blandning av olika bostadstyper vilket kommer medföra ett ökat behov för fler närboende att kunna nå områden för friluftsliv och rekreation.

4.5.4 Naturmiljö

Under sommaren 2024 genomförde Trafikverket en naturvärdesinventering. Naturvärdesinventeringen omfattar hela utredningsområdet för vägplanen. Inventeringsområdet framgår av orange polygon i figur 5. Gul polygon i figuren markerar den yttre gränsen för förstudieområdet, vilket omfattar hela inventeringsområdet och en buffertzon, som använts vid sökning efter tidigare kända arter och miljödata som kan vara relevanta för inventeringen.
Naturvärdesinventeringen har utförts på fältnivå enligt svensk standard (SS 199000:2023). Inventeringen har genomförts med detaljeringsgrad NVI medel – naturvärdesklass 1-3, med tillägget detaljerad redovisning av artförekomst samt fördjupade inventeringar av invasiva arter och generellt skyddade biotopskyddsområden.

Figur 5 Förekomst av invasiva arter som påvisats i utförd naturvärdesinventering samt artfynd av rödlistade och/eller skyddade arter från Artportalen.

Vid fältinventeringen bedömdes ingen del av inventeringsområdet att uppfylla kriterierna för att avgränsas som naturvärdesbiotop inom klasserna 1–3. Inventeringsområdet består i huvudsak av brukad skog och jordbruksmark samt av bebyggelse med anlagd mark. De landskapsområden som kunde urskiljas i grova drag var sammanhängande skogsområden, jordbrukslandskap och tätort. Inga av dessa bedöms utgöra värdelandskap. Vid inventeringen noterades inte heller några generella biotopskyddsområden.

Utdrag ur Artportalen visar på två inrapporterade fynd av rödlistade och/eller skyddade arter inom utredningsområdet; ett fynd av spillkråka i den västra delen av utredningsområdet samt ett fynd av revlummer i den östra delen av utredningsområdet, se figur 5. Spillkråka är upptagen på den svenska rödlistan 2020 som nära hotad (NT) och fridlyst enligt Artskyddsförordningen §4. Revlummer är rödlistad som livskraftig (LC). Förekomst av dessa arter har inte kunnat bekräftas i fält vid utförd naturvärdesinventering.

4.5.4.1 Invasiva arter

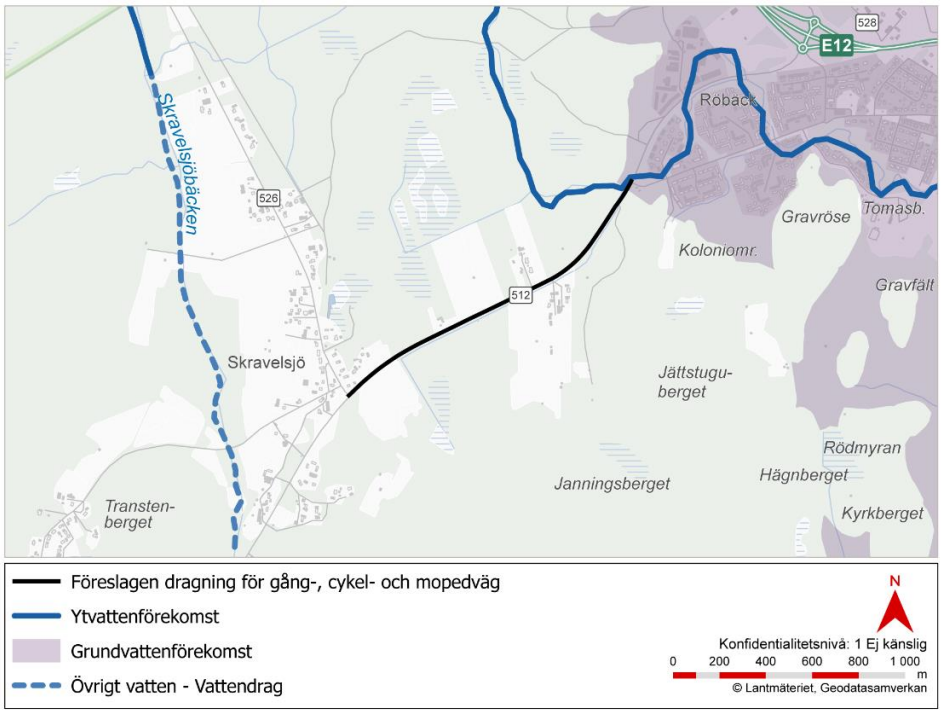
Under naturvärdesinventeringen har förekomster av den invasiva arten blomsterlupin (tolv platser) identifierats, se figur 5. Samtliga fynd återfinns i inventeringsområdets västra del.

4.5.5 Vattenmiljö

4.5.5.1 Grundvatten

Den norra delen av vägplanen överlappar med en grundvattenförekomst, Vindelälvsåsen (SE709160-171345), vilken utgör en sand- och grusförekomst, se figur 6. Gång-, cykel- och mopedvägens planerade sträckning avslutas cirka 70 meter söder om grundvattenförekomsten. Vindelälvsåsen omfattas av miljökvalitetsnormer för vatten och har en god kemisk och kvantitativ status. Det finns utmärkta eller ovanligt goda uttagsmöjligheter i bästa delen av grundvattenmagasinet, storleksordningen 25–125 l/s.

Figur 6 Vattenförekomster samt övrigt vatten i anslutning till vägplaneområdet.

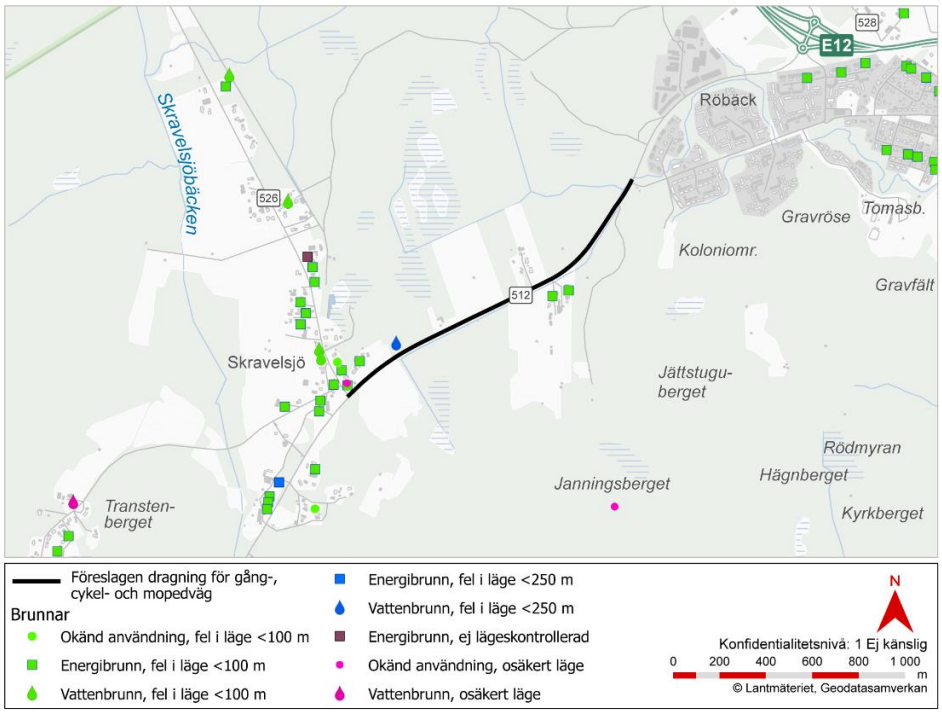
4.5.5.2 Ytvatten

Den norra delen av vägplanen överlappar med en ytvattenförekomst, Degernäsbäcken (SE708386-171883), se figur 6. Gång-, cykel- och mopedvägens planerade sträckning avslutas cirka 15 meter söder om det att väg 512 korsar ytvattenförekomsten. Degernäsbäcken omfattas av miljökvalitetsnormer för vatten. Kvalitetskraven på ytvattenförekomsten är satta till god ekologisk status år 2027 samt god kemisk ytvattenstatus. Ytvattenförekomstens ekologiska status är bedömd till måttlig och dess kemiska status uppnår ej god. Detta beror på att gränsvärden för kvicksilver och polybromerade difenyletrar överskrids i alla Sveriges ytvattenförekomster på grund av atmosfärisk deposition.

4.5.5.3 Brunnar

Inom eller i nära anslutning till den planerade gång-, cykel- och mopedvägen finns enligt Sveriges geologiska undersökning (SGU) en brunn, som inte är energibrunn se blå vattendroppe i figur 7. Brunnen är registrerad som enskild vattentäkt för hushåll, fritidshus eller mindre lantbruk. Vid inventering har inte brunnen hittats. Den rosa punkten i anslutning till vägplanens början utgörs av två brunnar med osäker användning och osäkert läge.

Figur 7 Brunnar inom och i anslutning till vägplaneområdet, vilka finns registrerade i SGU:s brunnsarkiv.

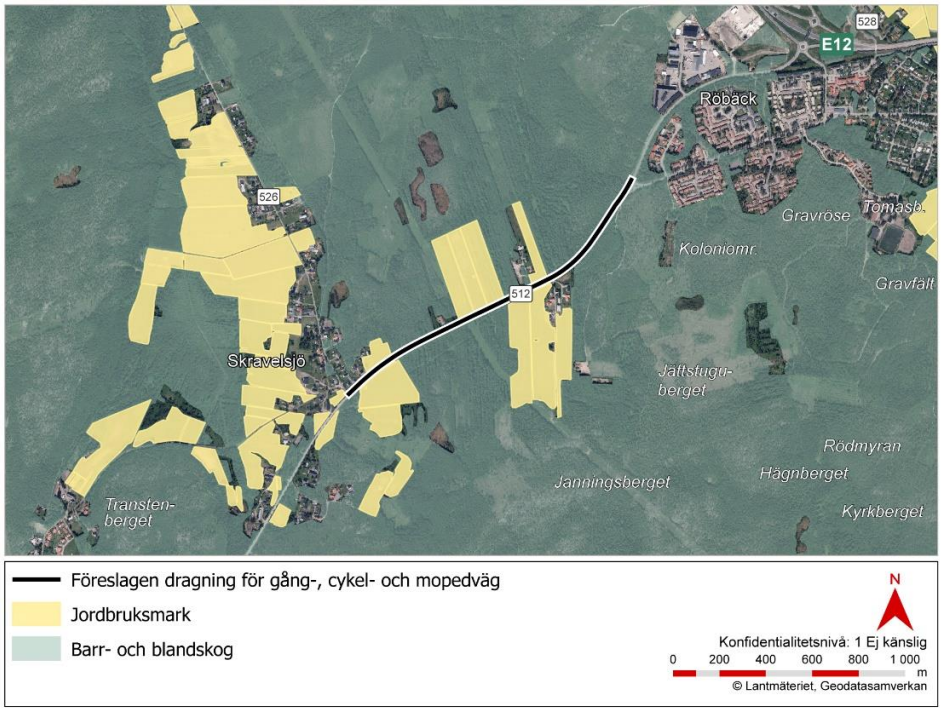
4.5.6 Naturresurser

Jordbruks- och skogsmark omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 4 § miljöbalken, som syftar till att skydda mark- och vattenområden med särskild betydelse för näringsverksamhet. Enligt denna bestämmelse får jordbruksmark endast tas i anspråk om det är nödvändigt för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse, och om detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom användning av annan, mindre skyddsvärd mark. För skogsmark gäller att områden med betydelse för skogsbruket så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan försvåra ett långsiktigt och rationellt brukande.

Planerade åtgärder kommer att innebära att brukningsvärd jordbruksmark och produktiv skogsmark tas i anspråk, både permanent och tillfälligt under byggtiden, se figur 8. Vid bedömning om ett område nyttjas som jordbruksmark har Jordbruksverkets blockdatabas använts. Denna visar att jordbruksmark utgör cirka 26 % av vägplaneområdets totala yta. Blockdatabasen redovisar dock endast mark som det har sökts jordbruksstöd för under de senaste åren, varför även visuell värdering med hjälp av satellitbilder har nyttjats. I den visuella värderingen med hjälp av satellitbilder har det inte identifierats några ytterligare områden som nyttjas som jordbruksmark utöver de av Jordbruksverket redovisade områden. Odlingsmarken i området ligger i träda.

Skogsmiljön i närhet av vägplaneområdet utgörs av ungskog. Skogsmiljöerna vid nordvästra delen intill gårdarna i Skravelsjö utgörs av ett homogent tallplantage med blåbärsris. I det nordöstra området, norr om väg 512, berör vägplaneområdet enbart en remsa av ett större och sammanhängande skogsområde, varpå skogen närmast vägen är ung, har avsaknad av död ved och saknar naturvärden. I nordöstra delen av området är den tidigare kontinuitetsskogen kalavverkad.

Figur 8 Brukningsbar jordbruksmark samt skogsmark kring vägplaneområdet.

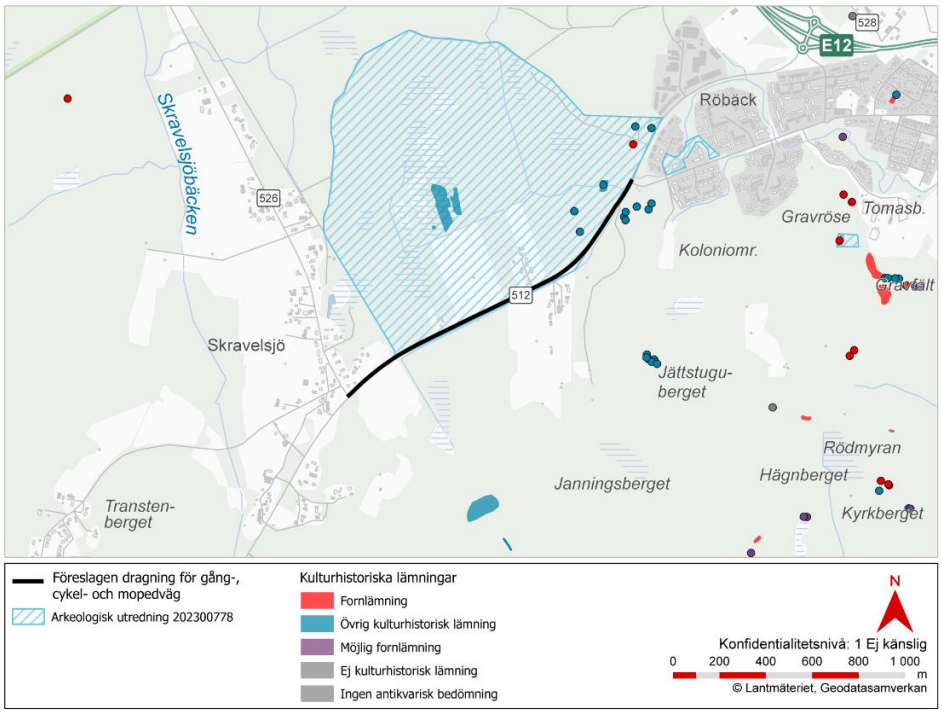

4.5.7 Kulturmiljö

Inga kända kulturhistoriska lämningar finns i närheten till vägplaneområdet, se figur 9. Intill planerad verksamhet finns en fornlämning, L2024:980 boplatsområde, samt ett antal övriga kulturhistoriska lämningar, främst stridsvärn och en kvarnlämning. Stora delar av vägplaneområdet har omfattats av en arkeologisk utredning utförd 2023, Länsstyrelsens dnr: 431-5710-2022. Vid den arkeologiska utredningen som omfattade inventering, arkiv- och kartstudier samt prospektering i våtmarken och därpå följande utredningsgrävning påträffades sju lämningar. Alla har registrerats i Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister.

Länsstyrelsen har meddelat att det inte finns behov av ytterligare arkeologiska utredningar enligt kulturmiljölagens 2 kapitel.

Figur 9. Kulturhistoriska lämningar i närheten av vägplaneområdet. Skrafferat område visar utbredningen av den arkeologiska utredning som utförts 2023, vilken omfattar del av vägplaneområdet.

4.5.8 Markföroreningar och sulfidjord

Vägtrafik är en källa till spridning av förorening genom avgasutsläpp, däcknötning, nedslitning och korrosion av framför allt rörliga delar i motorer, transmission och läckage av petroleumprodukter vilket hamnar i omkringliggande områden så som bland annat vägdiken och vattendrag.

Sulfidjordar förekommer längs Norrlandskusten. Sulfidjordar är finkorniga ler- och siltjordar vilka innehåller sulfidmaterial. Om sulfidjord kommer i kontakt med syre och oxiderar, vilket sker när jorden grävs upp och läggs upp öppet i luft alternativt vid grundvattensänkning, kan pH sjunka varvid metaller och svavel från jordarnas mineral frigörs. Om jorden saknar buffringskapacitet kan detta resultera i förhöjda halter av metaller så som svavel, järn, aluminium, kadmium, nickel, zink och koppar i lakvattnet från jorden. De urlakade ämnena och den sura miljön kan påverka vattenkvalitén i omgivande vattendrag negativt. Den geologiska benämningen för oxiderad sulfidjord med pH < 4 är sur sulfatjord. Sur sulfatjord förekommer i närhet till vägplaneområdet enligt SGU. Utförda geotekniska fältundersökningar har inom berört område inte påvisat förekomst av sulfidjord. Det går dock inte att utesluta att sulfidhaltiga jordmassor påträffas vid kommande schaktarbeten.

4.6 Busshållplatser

I norrgående riktning finns busshållplatser vid Skravelsjö och Rödbäcksmyran. Vid Skravelsjö är utgörs busshållplatsen av en stolpe vid vägen som markerar hållplatsläget vid parkeringsfickan norr om korsningen väg 512/526. I Röbäcksmyran utgörs busshållplatsen av en stolpe vid vägen i norrgående riktning vid korsningen väg 512/Röbäcksmyran.

I södergående riktning finns busshållplats som utgörs av en stolpe vid väg 526 i korsningen väg 512/526 som markerar hållplatsläget. Avstigning från buss i södergående riktning kan även ske vid parkeringsficka strax söder om korsningen väg 512/526.

4.7 Ledningar

Inom den aktuella vägsträckningen finns VA-ledningar (längsgående och korsande), elkablar (låg- och högspänning) samt tele- och optokablar i marken och i luften. Dessa ägs och förvaltas av Skanova, Tele2, Trafikverket, Umeå kommun, Umeå Energi, Skravelsjö byanät samt Vakin.

4.8 Belysning

Den befintliga belysningen i närhet till vägplaneområdet för gång-, cykel- och mopedvägen består av både statlig och kommunal belysning. Trafikverket har en belysningsanläggning längs väg 512 närmast Röbäck, som är sammankopplad med Umeå kommuns belysning.

Vid Röbäcksmyran längs väg 512 återfinns två befintliga belysningsstolpar av trä som tillhör Umeå kommun.

Efter väg 512 i anslutning till korningen mot väg 526 sitter det kommunal belysning monterat.

I Skravelsjö finns enligt uppgift kommunal belysning längs väg 526.

Belysningen i området är huvudsakligen från början av 2000-talet eller äldre och har en relativt låg funktion och standard. De flesta armaturerna är bestyckade med urladdningslampor, främst natriumlampor, medan ett mindre antal har bytts ut till LED.

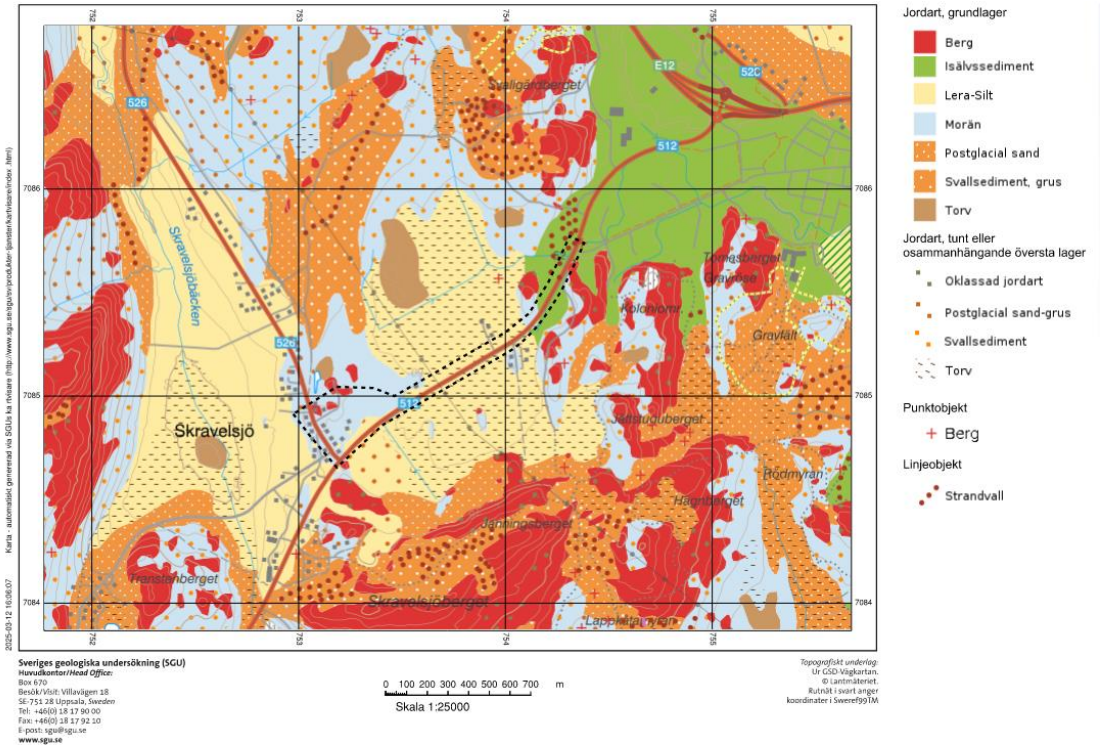
Umeå kommun äger elabonnemang och belysningscentral samt ansvarar för drift och underhåll, där Umeå Energi AB är nuvarande driftentreprenör.

4.9 Byggnadstekniska förutsättningar

Inom aktuellt område anger SGU, Sveriges geologiska undersökning, att marken utgörs av omväxlande morän-, silt-, sand- och torvområden med förekomst av ytligt berg. I figur 10 redovisas ett utdrag från jordarskartan där undersökt område markeras med svartstreckad linje.

Längs väg 512 visar utförda geotekniska undersökningar att marken till stor del utgörs av sandig silt eller siltig finsand ovan morän. Mäktigheten på de finare sedimenten varierar mellan cirka 0,9-4,5 meter. Mot slutet av sträckan, närmast korsningen mellan väg 512 och Skravelsjövägen, påträffas sand alternativt siltig sand ovan morän. Berg har påträffats på djup om mellan 1,7-5,7 meters djup under markytan.

Figur 10. Jordartskarta inhämtad från Sveriges geologiska undersökning (SGU). Svartstreckat område utgör ungefärligt undersökningsområde.

5 Den planerade vägens lokalisering och utformning med motiv

5.1 Val av lokalisering

Trafikverket planerar att anlägga en cirka 1,5 kilometer lång gång-, cykel- och mopedväg på den norra sidan av väg 512, från Röbäck till Skravelsjö. Aktuell sträcka börjar vid korsningen väg 512/Skravelsjövägen i utkanten av Röbäck och sträcker sig till korsningen väg 512/väg 526. Trafikverket har beslutat att den nya gång-, cykel- och mopedvägen ska förläggas på den norra sidan av väg 512.

Trafikverket har valt att förlägga gång-, cykel- och mopedvägen på den norra sidan då det är den sidan som genomförd åtgärdsvalsstudie Röbäck-Yttersjö, oskyddade trafikanter längs väg 512, rekommenderar. Detta för att det på sträckan huvudsakligen är på den sidan som bostadsfastigheter är förlagda, och behov av passage över väg 512 kan samordnas med kommunens behov för nytt bostadsområde, Röbäcksliden. På den södra sidan om väg 512 ligger dels en bäck i befintligt vägdike, dels ledningar, som skulle bli kostsamma att flytta om den förlades på den sidan vägen.

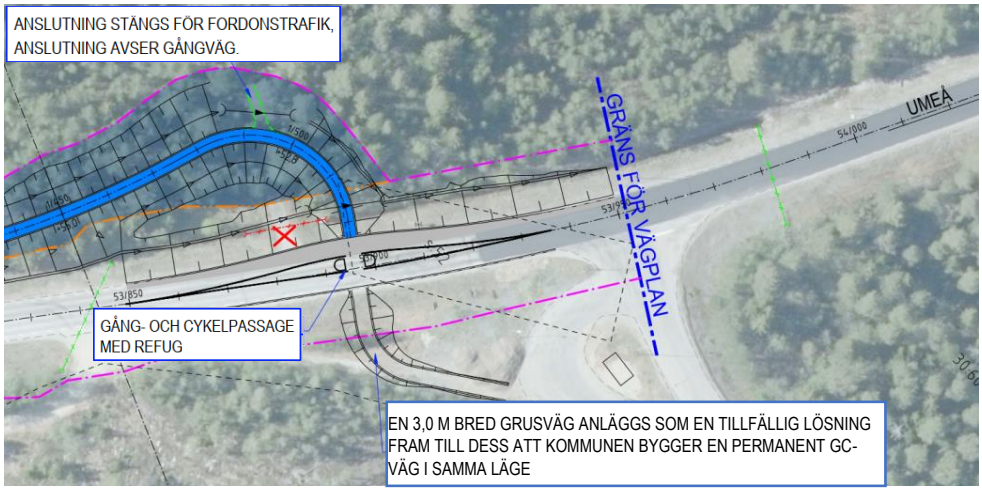
5.2 Val av utformning

5.2.1 Gång-, cykel- och mopedväg

Gång-, cykel- och mopedvägen (GCM-väg) utformas enligt Trafikverkets kravdokument Vägar och gators utformning (VGU) för en gång-, cykel- och mopedväg. Föreslagen utformning redovisas på illustrationsritningar 101T0501-101T0508. Markanspråk redovisas på plankartor 101T0201-101T0208.

En planpassage med refug för gående och cyklister anläggs cirka 50 meter söder om korsningen väg 512/Skravelsjövägen, se figur 11. Passagen utformas som anvisad plats att passera, inte som ett övergångsställe. Hastighetsskylten för 60/80 km/h, belägen närmast Röbäck, flyttas cirka 80 meter i riktning mot Skravelsjö.

Figur 11 Illustration av ordnad gång- och cykelpassage närmast Röbäck, utklipp från illustrationsritning 101T0508

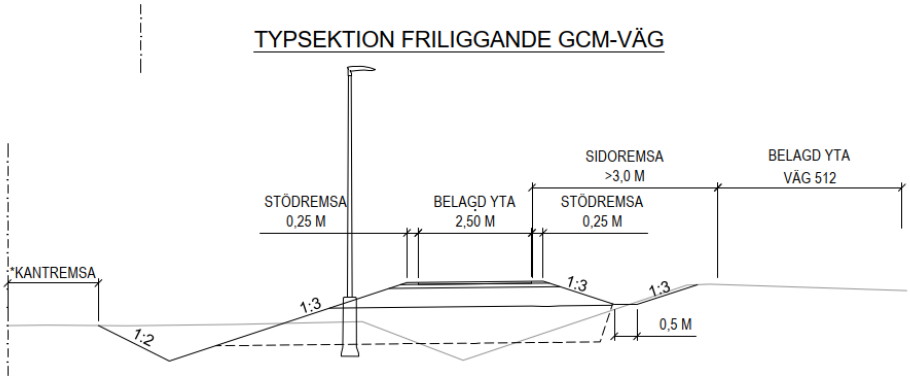

Gång-, cykel- och mopedvägen separeras från väg 512 med en sidoremsa om minst 3,0 meter, se figur 12. Där detta inte har bedömts vara möjligt, separeras fordonstrafiken från oskyddade trafikanter med kantsten mellan cirka km 0/000 och 0/120, se figur 13. Den belagda bredden för gång-, cykel- och mopedvägen uppgår till 2,5 meter, se typsektionsritning 101T0401.

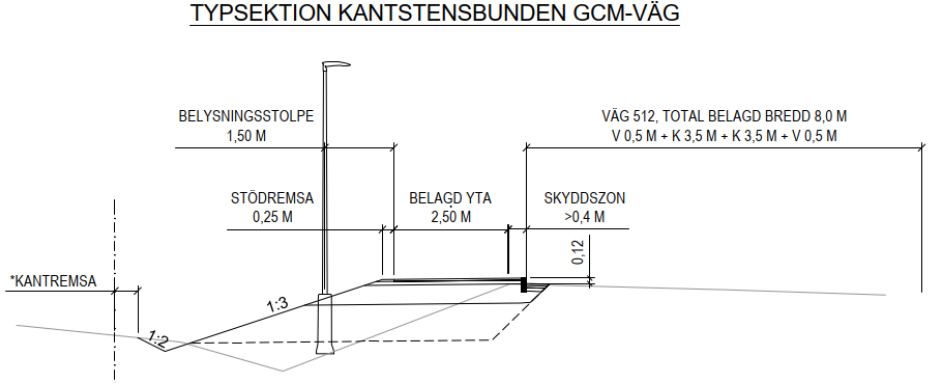
En kantremsa på 0,5 meter förbi åkermark behövs för framtida drift och underhåll av vägen.

För att inte rötter på större träd ska skadas och innebära risk för stormfällning anläggs kantremsa på 2,0 meter vid anläggande av nya diken förbi skogsmark.

Figur 12 Typsektion friliggande gång-, cykel- och mopedväg

Figur 13 Typsektion kantstensförlagd gång-, cykel- och mopedväg

Gång-, cykel- och mopedvägen följer väg 512 på hela sträckan. Se figur 14 för utformning närmast Skravelsjö och illustrationsritning 101T0501 och 101T0502.

Figur 14 Illustration av kantstensförlagd gång-, cykel- och mopedväg längs med väg 512 vid infarten till Skravelsjö, väg 526.

Planen medför att antalet in- och utfarter till väg 512 minskar. Anslutningar till åkermark och skogsmark har förändrats, men samtliga fastigheter ska fortsatt kunna nås från väg 512. Dock kommer vissa anslutningar att flyttas och samförläggas.

En skoterled korsar väg 512 samt den nya gång-, cykel- och mopedvägen strax norr om Skravelsjö, vid cirka km 0/260. Utformningen av skoterpassagen över gång-, cykel- och mopedvägen har anpassats för att säkerställa att skotrar kan passera på ett säkert och smidigt sätt.

Befintlig automatisk trafiksäkerhetskontrollanläggning (ATK), i dagligt tal kallad fartkamera, påverkas och behöver flyttas. Den flyttas till ett nytt läge väster om anslutande väg 526. Denna flytt medför även att den befintliga västra parkeringsfickan behöver flyttas cirka 10 meter längre västerut.

Avvattningen sker med öppna diken över åker- och skogsmarken samt med en ny dagvattenledning förbi tomtmark.

5.2.2 Busshållplatser

I Skravelsjö kompletteras befintlig busshållplats i norrgående riktning, strax norr om korsningen väg 512/526, med plattform och väderskydd. Hållplatsen föreslås bli cirka 21 meter lång och utformas med en cirka 15 meter lång plattform. I södergående riktning omvandlas befintlig parkeringsficka strax söder om korsning väg 512/526 till busshållplats med på- och avstigningsyta. Hållplatsen föreslås bli cirka 21 meter lång. Se illustrationskarta 101T0501 för placering av busshållplatser vid Skravelsjö. Utformningen av busshållplatserna framgår av typritning 101T0402.

Busshållplats i norrgående riktning vid Röbäcksmyran kompletteras med med en på- och avstigningsyta på 1,5*8 meter. I södergående riktning anläggs en busshållplats med en på- och avstigningsyta på 1,5*8 meter. Se illustrationskarta 101T0506 för placering av busshållplatser vid Rödbäcksmyran. Utformningen av busshållplatserna framgår av typritning 101T0402.

5.2.3 Belysning

Den nya gång-, cykel- och mopedvägen mellan Röbäck och Skravelsjö utrustas med belysning som styrs via närvarodetektering. Närvarodetektering gör att belysningen automatiskt anpassar sig efter aktivitet längs vägen. När en gående, cyklist eller mopedist passerar tänds armaturer upp i området och även en bit framåt längs sträckan. När det inte finns någon rörelse dimras ljuset ned till en lägre nivå. På så sätt skapas en trygg och välbelyst miljö när vägen används, samtidigt som energiförbrukningen minskar när den inte används.

Belysning förses även vid busshållplatser i Skravelsjö, korsningen mellan väg 512/526 och den ordnade passagen för oskyddade trafikanter närmast Röbäck.

Den befintliga belysningen vid Röbäcksmyran är föråldrad och uppfyller ej dagens krav på trafiksäkerhet samt står i vägen för den nya vägutformningen. Dessa stolpar kommer därför att tas bort i samband med byggnationen och ej ersättas.

Delar av den befintliga kommunala belysningen i Skravelsjö (busshållplatser och korsningen) ersätts med ny statlig belysning för att klara dagens krav gällande trafiksäkerhet och hållbarhet.

Syftet är att skapa en trygg, trafiksäker miljö för gående och cyklister längs hela sträckan samt vid hållplatser och passager.

5.2.4 Avvattning

Avvattningen sker via öppna diken. Befintliga sidotrummor byts ut mot nya trummor. Befintliga vägtrummor under väg 512 vid cirka km 0/180 och 0/490 förlängs. Ny vägtrumma för bäck under gång- och cykelväg anläggs vid cirka km 1/515.

Söder om väg 512, vid cirka km 53/400 (vägens längdmätning), byts en sidotrumma ut mot en ny större och längre trumma dimension 1200 mm för att åtgärda en idag otillräcklig avvattningslösning.

Inga registrerade markavvattningsföretag finns inom vägplaneområdet.

5.2.5 Ledningar

Markförlagda ledningar som korsas av den nya gång-, cykel- och mopedvägen kan behöva justeras i höjd och skyddas med skyddsrör. Längsgående ledningar kan behöva flyttas i sidled.

Samråd har hållits med ledningsägare som berörs av den nya väganläggningen. Hantering framåt kommer att ske i dialog med berörda ledningsägare i ledningssamordning.

Teleledningar av koppar kommer att rivas om de påträffas vid schaktarbeten. Enligt Skanova är kopparledningar inte längre i drift.

Placeringen av nya belysningsstolpar kommer att anpassas med hänsyn till befintliga högspänningsledningar ovan mark.

5.3 Bortvalda utformningar

5.3.1 Gång-, cykel- och mopedväg friliggande närmast korsningen väg 512/ 526

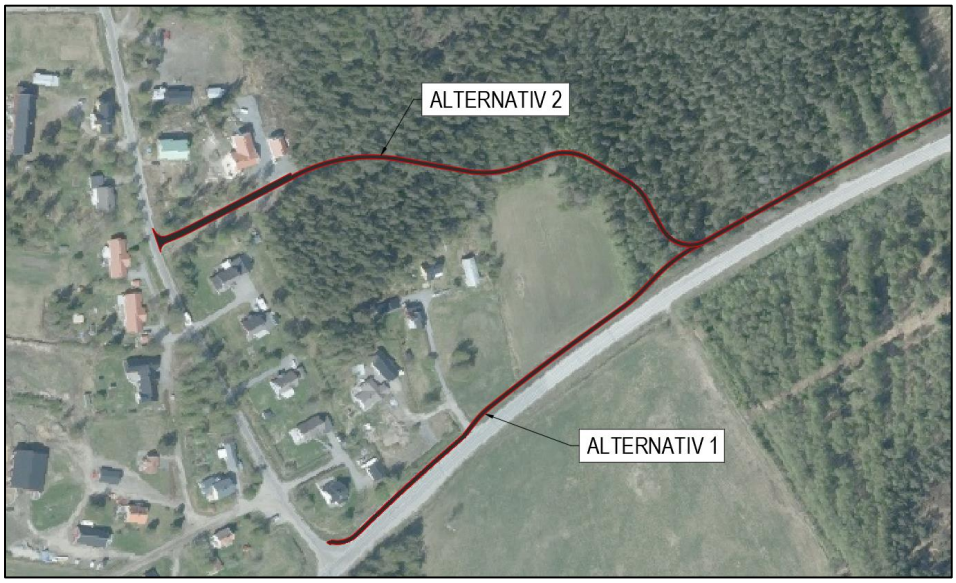
I Skravelsjö har det utretts att anlägga en friliggande gång-, cykel- och mopedväg samt att flytta väg 512 för att skapa mer utrymme för gång-, cykel- och mopedväg och ATK. Att flytta väg 512 bedöms bli för kostsamt även om det alternativet uppfyller projektmålet om att förbättra trafiksäkerheten genom tydligare separering av oskyddade trafikanter och övriga trafikslag. Om man inte flyttar väg 512 och anlägger en friliggande gång-, cykel- och mopedväg skulle ATK inte behöva flyttas men alternativet medför däremot ett större markintrång på tomtmark. För att

minimera markintrånget bedöms det vara lämpligare att i stället flytta ATK och anlägga en kantstensbunden gång-, cykel- och mopedväg enligt redovisat förslag.

5.3.2 Alternativ dragning av gång-, cykel- och mopedväg genom skogen i Skravelsjö

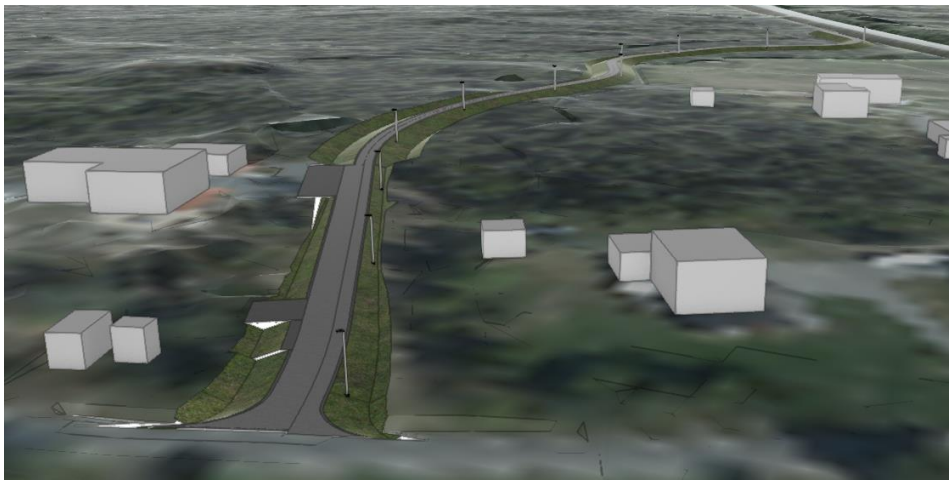
Ett alternativ som utretts men valts bort är att låta gång-, cykel- och mopedvägen vika av från väg 512 och gå friliggande i skogskanten för att ansluta till en enskild väg inne i Skravelsjö och sedan ansluta till väg 526, se alternativ 2 i figur 15. Med det alternativet skulle väghållaransvar ändras från enskild väg till statligt väghållaransvar.

Figur 15 Alternativa dragningar föreslås för gång-, cykel- och mopedvägen vid Skravelsjö.

Alternativet innebär en friliggande gång-, cykel- och mopedväg längs med enskild väg och genom skogspartiet. Gång-, cykel- och mopedvägen ansluter till väg 526 cirka 200 meter in från väg 512. Se figur 16 för utformning.

Figur 16 Gång-, cykel- och mopedväg genom skogen i Skravelsjö

Alternativet har valts bort då det bedöms kunna upplevas mindre tryggt än föreslaget alternativ längs väg 512 även om det också uppfyller projektmålet om förbättrad trafiksäkerhet genom tydligare separering av oskyddade trafikanter och övriga trafikslag. Vissa trafikanter upplever det som otryggt att förlora visuell kontakt med den allmänna vägen när de färdas längs en belyst gång-, cykel- och mopedväg genom ett skogsparti. Belysningen medför att gång-, cykel- och mopedvägen blir upplyst, men kan samtidigt ge upphov till en kontrasteffekt där den angränsande skogen upplevs som ännu mörkare.

Avståndet från Skravelsjö till Röbäcks centrum är cirka 2 km och till Volvo Lastvagnar cirka 5 km. Detta innebär att en eventuell framtida förlängning av gång-, cykel- och mopedvägen västerut längs väg 512 inte kan uteslutas, vilket gör alternativet mindre fördelaktigt.

Alternativet innebär att mer mark tas i anspråk än om gång-, cykel- och mopedvägen går längs med väg 512. Totalt bedöms vägområdet behöva utökas med 6 400 m² varav 5 150 m² inom skogsmark och 1 250 m² övrig mark. Befintlig privat belysning längs den privata vägen skulle behöva rivas och ersättas med ny belysning ägd av Trafikverket. Flera ledningar påverkas av alternativet. För oskyddade trafikanter med målpunkter väster om Skravelsjö, det vill säga längs väg 512, är alternativet längs med väg 512 mer fördelaktigt, medan alternativet genom skogen är bättre för de som bor längre in längs väg 526.

5.4 Skyddsåtgärder och försiktighetsmått som redovisas på plankarta och fastställs

Inga skyddsåtgärder bedöms bli aktuella för denna vägplan.

6 Effekter och konsekvenser av projektet

6.1 Trafik och användargrupper

Projektets planerade åtgärder ökar trafiksäkerheten. Det bidrar positivt för oskyddade trafikanter och ökar möjligheten till att gå eller cykla längs med samt korsa väg 512 på ett säkert sätt.

6.2 Landskapsbild, lokalsamhälle och regional utveckling

Anläggandet av en gång-, cykel- och mopedväg längs med sträckan bedöms endast påverka landskapets värden i begränsad omfattning eftersom gång-, cykel- och mopedvägen huvudsakligen planeras att anläggas utmed redan befintlig väg. En ny gång-, cykel- och mopedväg kan komma att medföra att vägens utbredning i landskapet upplevs som något större, vilket skulle kunna vara negativt men utformningen innebär att gång-, cykel- och mopedvägen smälter in i landskapet, till exempel genom att den följer variationer i terrängen samt anpassar utformning av belysning både i utseende och hur den belyser sträckan. Till exempel kan en närvarostyrd belysning vara positivt på natten då gång-, cykel- och mopedvägen är mindre synlig.

6.3 Miljö och hälsa

Projektet kommer inte att påverka några riksintressen, Natura-2000 områden, världsarv, andra skyddade områden, arter och byggnader. De miljöaspekter eller skyddade områden som beskrivs i detta avsnitt bedöms vara aktuella för projektet.

6.3.1 Människors hälsa och miljö

Projektets planerade åtgärder ökar trafiksäkerheten. Det bidrar positivt för oskyddade trafikanter och ökar möjligheten till att gå eller cykla längs med samt korsa väg 512 på ett säkert sätt. Det bidrar även till ökade möjligheter för att välja andra transportalternativ än bil, som exempelvis gång eller cykel. Effekterna av detta kan bidra till minskade luftföroreningar och bullerstörningar. Aktuellt projekt utgör utbyggnad av befintlig infrastruktur och någon bullerutredning kommer därför inte att utföras inom ramen för projektet.

Den nya belysta gång-, cykel- och mopedvägen samt anordnade passagen närmast Röbäck bedöms medföra positiva effekter för människors hälsa i forma av ökad säkerhet och trygghet.

6.3.2 Rennäring

Renen är av sin natur ett skyggt djur som lätt störs av sin omgivning. Generellt sett uppstår merparten av påverkan på rennäringen och renskötseln genom mänsklig närvaro, infrastruktur, bebyggelse, trafik, avverkning och topografiska förhållanden som öppna marker och ledningsgator. Byggnationen ger upphov till direkta effekter som ianspråktagande av betesmark som bedöms vara av marginell betydelse. Området som projektet avser ligger idag i anslutning till befintlig bebyggelse med mänsklig närvaro, en trafikerad väg, ledningsgata samt åkermark som alla har en negativ påverkan på rennäringen. Den samlade bedömningen är att gång-, cykel- och mopedvägen inte bedöms medföra någon ytterligare påverkan på berörda samebyar.

6.3.3 Friluftsliv och rekreation

Projektets planerade åtgärder, vilka syftar till att öka trafiksäkerheten längs med och över väg 512, ger bättre möjlighet att nå områden för rekreation och friluftsliv.

6.3.4 Naturmiljö

Inga naturmiljövärden berörs av projektet.

Kring vägplaneområdet återfinns den invasiva arten blomsterlupin vid flertalet platser. Spridning av invasiva arter i miljön är ett hot mot den biologiska mångfalden och kan medföra skador på ekosystem. Risken för spridning kan minimeras genom kontroll och korrekt hantering av massor. I bygghandlingsskedet kommer Trafikverket utreda behovet av skyddsåtgärder under byggtiden för att begränsa spridning av denna invasiva art i samband med schaktarbeten för planerad gång-, cykel- och mopedväg, se avsnitt 6.7.

6.3.5 Vattenmiljö

De två brunnarna med okänd användning och osäkert läge (med felmarginal på 250 meter) ligger inom riskzon men åtgärderna påverkar inte grundvattennivån. Vattenmiljön bedöms inte påverkas av planerade åtgärder.

6.3.6 Naturresurser

Genomförande av vägplanen innebär att brukningsvärd jordbruksmark och produktiv skogsmark tas i anspråk, både permanent och tillfälligt under byggtiden. Med avseende på det permanenta anspråket till följd av vägplanen, kommer befintlig jordbruks- och skogsmark påverkas negativt eftersom marken ersätts av hårdgjord yta. Vald placering av gång-, cykel- och mopedväg nära befintlig väg, i allt väsentligt i samma sträckning, medför dock att den ianspråktagna ytan jordbruks- respektive skogsmark minskar jämfört med en placering längre bort från vägområdet. Den sammanlagda ytans storlek är förhållandevis liten och uppskattas till cirka 0,5 hektar jordbruksmark respektive cirka 1,4 hektar skogsmark, sammanlagt omfattar vägplaneområdet en yta om cirka 1,9 hektar. Jordbruksmarken fragmenteras inte genom ianspråktagandet och goda förutsättningar finns för fortsatt brukande av jordbruksmarken som inte berörs. Genomförande av vägplanen försvårar inte brukandet av skogsmarken som inte berörs av vägplanen.

Genomförandet av vägplanen bedöms vara förenlig med hushållningsbestämmelserna i 3 kap. miljöbalken.

6.3.7 Kulturmiljö

Inga kända utpekade kulturmiljövärden berörs av projektet. Vid markarbete finns alltid en möjlighet att dold fornlämning påträffas. Eftersom en arkeologisk utredning utförts för stora delar av vägplaneområdet bedöms risken att påträffa nya fynd som låg.

6.3.8 Markföroreningar och sulfidjord

Generellt bedöms vägområden vara behäftade med föroreningar från vägtrafiken.

I samband med byggande av åtgärderna som är aktuella inom denna vägplan finns risk för spridning av föroreningar. Dessa kan härröra från befintlig vägtrafik. Det kan även härröra från sulfidhaltiga jordmassor om sådana påträffas trots att utförda undersökningar inte visat på förekomst. I den fortsatta planeringen måste risker beaktas för att förhindra att spridning av föroreningar sker till omgivande miljö.

6.4 Kommunal och regional fysisk planering

Vägplanens markanspråk bedöms gå i linje med markanvändningen i såväl översiktsplanen som den fördjupade översiktsplanen.

Vägplanen berör ”Områdesbestämmelser för Skravelsjö by”. Markanspråket i vägplanen bedöms ske i enlighet med aktuell områdesbestämmelse eftersom ytorna som tas i anspråk är mark som enligt områdesbestämmelsen inte är utpekat för något ändamål. Syftet med områdesbestämmelsen är att fastlägga markanvändningen inom byn samt säkerställa mark för erforderliga trafikreservat.

Vägplanen berör pågående planarbete ”Röbäck 30:60 med fler (Röbäcksliden)”. Samordning behöver därför ske mellan Trafikverket och kommunen.

6.5 Masshantering

De massor som projektet genererar är:

- Jordschakt 13 200 m³
- Fyllning med krossat bergmaterial 12 700 m³
- Fyllning med återvunnet material 3 800 m³

Projektet beräknas generera ett överskott av jordmassor. Av den totala jordschakten bedöms cirka 3 800 m³ kunna återanvändas inom projektområdet, vilket resulterar i ett uppskattat massöverskott om cirka 9 400 m³.

Fyllningsmaterial i form av krossat berg kommer att tillföras från bergtäkter belägna utanför det aktuella planområdet.

Avbaningsmassor och överskott kommer att återanvändas inom projektet, så långt det är möjligt, där det inte är möjligt kommer massorna att gå på deponi.

6.6 Samhällsekonomisk bedömning (sammanfattning)

Ny gång- cykel- och mopedväg innebär förbättrad framkomlighet för gående och cyklister. En separerad gång-, cykel- och mopedväg minskar risken för olyckor och kan även medföra ökad fysisk aktivitet. Drift- och underhållskostnaderna bedöms öka till följd av mer infrastruktur att underhålla. Valet av en närvarostyrd belysning kommer påverka driftskostnaden för belysningen positivt då brinntiden för lampor blir längre.

6.7 Indirekta och samverkande effekter och konsekvenser

Trafikverkets nya gång-, cykel- och mopedväg slutar där den ansluter mot väg 512 i Röbäck. Samverkansavtal ska upprättas mellan Trafikverket och Umeå kommun för att knyta samman den nya gång-, cykel- och mopedvägen med befintlig kommunal gångväg längs Skravelsjövägen vilket bedöms öka tillgängligheten för oskyddade trafikanter att på ett säkert sätt kunna ta sig mellan Skravelsjö och Röbäck.

6.8 Påverkan under byggnadstiden

Under byggtiden kan olägenheter och miljöpåverkan förekomma. Dessa störningar gäller främst buller, vibrationer och damning. En riskanalys kommer utföras och ligga till grund för eventuella skydds- och försiktighetsåtgärder.

- Beredskap för hantering av eventuell sulfidjord ska finnas under byggtiden.
- Risk för spridning av den invasiva arten blomsterlupin finns i samband med schaktarbeten under byggtiden. Risken för spridning kan minimeras genom kontroll och korrekt hantering av massor.
- Vid regn kan finare jordmaterial från slänter spolas med i ytvattnet ut i befintliga diken. En mindre grumling kan därför uppstå av dagvatten som rinner i befintliga diken längs väg 512. Denna grumling bedöms upphöra när växtlighet återkommit i slänter.
- Byten av trumma i bäck vid cirka km 1/515 samt befintliga vägtrummor under väg 512 vid cirka km 0/180 och 0/490 förlängs. Även cirka 100 meter av diket närmast Röbäck kan komma att innebära anmälan om vattenverksamhet.

7 Samlad bedömning

7.1 Måluppfyllelse

7.1.1 Ändamål och projektmål

Ny gång-, cykel- och mopedväg bedöms ge god måluppfyllelse till ändamålet som är att öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter längs väg 512 mellan Röbäck och Skravelsjö.

Även projektmålet om att trafiksäkerheten ska förbättras genom tydligare separering för oskyddade trafikanter och övriga trafikslag bedöms uppfyllas väl då den nya gång-, cykel- och mopedvägen huvudsakligen separeras med skiljeremsa och där det inte är möjligt med kantsten.

Förutom ny gång-, cykel- och mopedväg kompletteras befintlig busshållplats vid väg 512 i norrgående riktning med väderskydd och i södergående riktning omvandlas befintlig parkeringsficka strax söder om korsning väg 512/526 till busshållplats med på- och avstigningsyta. Busshållplats i norrgående riktning vid Röbäcksmyran förbättras med en på- och avstigningshållplats. I södergående riktning anläggs en busshållplats med en på- och avstigningsyta. Sammantaget bidrar detta positivt till trafiksäkerheten för de som åker kollektivt.

7.1.2 Transportpolitiska mål

Det övergripande målet för svensk transportpolitik är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Under det övergripande målet har regeringen också satt upp funktionsmål och hänsynsmål med ett antal prioriterade områden.

Funktionsmålet handlar om att skapa tillgänglighet för människor och gods. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Samtidigt ska transportsystemet vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmålet handlar om säkerhet, miljö och hälsa. De är viktiga aspekter som ett hållbart transportsystem måste ta hänsyn till. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas så att ingen ska dödas eller skadas allvarligt. Det ska också bidra till det

övergripande generationsmålet för miljö och att miljökvalitetsmålen uppnås, samt bidra till ökad hälsa.

Den planerade åtgärden med ny gång-, cykel- och mopedväg bidrar till att nå funktionsmålet med förbättrad framkomlighet och tillgänglighet för gående och cyklister mellan Röbäck och Skravelsjö.

Åtgärderna bedöms även bidra till att nå hänsynsmålet med ökad trafiksäkerhet för gående och cyklister. Det bedöms kunna möjliggöra för arbetspendling med cykel mellan Skravelsjö och Umeå och på så vis bidra positivt till något minskade utsläpp samt ökad hälsa.

7.1.3 Miljökvalitetsmål

Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och 24 etappmål. Det övergripande generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta mål är ett inriktningsmål för hela miljöpolitiken och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Av de 16 nationella miljökvalitetsmålen bedöms åtta vara aktuella för vägplanen och överensstämmelsen av dessa redovisas i tabell 1 där plus innebär en positiv konsekvens, noll en neutral konsekvens och minus en negativ konsekvens. Inget hänsynsmål bedöms få neutral konsekvens.

Tabell 1 Överensstämmelse med de miljökvalitetsmål som bedöms vara aktuella för vägplanen. Plus innebär en positiv konsekvens och minus en negativ konsekvens.

Miljökvalitetsmål	Vägplan	Kommentar
Begränsad klimatpåverkan	+	Åtgärden skapar förutsättningar för ökat resande med klimatvänliga transportmedel. Ökad tillgänglighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter kan bidra till förändrade mobilitetsvanor och minskat bilberoende, vilket leder till minskade utsläpp av växthusgaser. Anläggningsarbetet med massor och material kommer att medföra utsläpp av klimatpåverkande gaser.
Frisk luft	+	Åtgärden bedöms öka möjligheterna att cykla eller gå i stället för att välja bil eller buss. Minskad biltrafik kan bidra till förbättrad luftkvalitet, ge positiva hälsoeffekter för människor och gynna närliggande lokala ekosystem. Under byggskedet kan vissa temporära utsläpp av luftföroreningar förekomma, främst från arbetsmaskiner och transporter.
Giftfri miljö	+	Projektet bidrar inte direkt till uppfyllandet av miljökvalitetsmålet, men vissa positiva effekter kan uppstå genom minskade utsläpp av hälso- och miljöfarliga ämnen från vägtrafiken. Under byggskedet finns en risk för att hantering av drivmedel, asfalt, kemikalier och avfall tillfälligt kan motverka uppfyllandet, särskilt om utsläpp skulle ske till mark eller vatten. Den påverkan kan minimeras genom god miljöplanering och säker hantering av naturfrämmande ämnen.
Levande skogar	-	Planförslaget innebär att cirka 1,4 hektar skogsmark med låga naturvärden tas i anspråk vilket i viss mån motverkar uppfyllandet av miljökvalitetsmålet.
Ett rikt odlingslandskap	-	Planförslaget innebär att cirka 0,5 hektar jordbruksmark tas i anspråk vilket i viss mån motverkar uppfyllandet av miljökvalitetsmålet.
God bebyggd miljö	+	Förbättringar för oskyddade trafikanter och möjliggörande av cykelpendling främjar en säker, hälsosam och hållbar livsmiljö. Markanspråket medför ett permanent intrång i skogs- och jordbruksmark, vilket aktualiserar frågor om långsiktigt god hushållning med mark och naturresurser. Denna påverkan bedöms vara begränsad och vägs upp av åtgärdens samhällsintresse.
Ett rikt växt- och djurliv	-	Planförslaget innebär förändrad markanvändning och fysisk påverkan på livsmiljöer för växter och djur vilket i viss mån motverka uppfyllandet av miljökvalitetsmålet.

8 Överensstämmelse med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, miljökvalitetsnormer och bestämmelser om hushållning med mark och vattenområden

8.1 Miljöbalkens hänsynsregler

Alla som bedriver en verksamhet eller en åtgärd som omfattas av miljöbalkens bestämmelser är skyldiga att följa de allmänna hänsynsreglerna vilka återfinns i miljöbalkens andra kapitel. Syftet med reglerna är att förebygga negativa effekter och att miljöhänsynen ska öka. De krav som ställs i de allmänna hänsynsreglerna bedöms uppfyllas i projektet genom de utredningar och anpassningar som görs under hela projektets gång. Trafikverket har genom sin planeringsprocess, användandet av fyrstegsprincipen, integrerat miljöarbete samt samrådsförfarande beaktat de allmänna hänsyns-reglerna (bevisbördesregeln, kunskapskravet, försiktighetsprincipen, hushållnings- och kretslopps-principen, produktvalsprincipen och rimlighetsavvägningen). Genom Trafikverkets kompetens inom området samt krav på kompetens vid upphandling av konsulttjänster och entreprenad bedöms kunskapskravet uppfyllas.

8.2 Påverkan på miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel gällande kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt och regleras i miljöbalkens 5 kapitel. De används för att förebygga eller åtgärda miljöproblem genom att fastlägga en högsta förorenings- eller störningsnivå som människor eller miljö kan belastas med. Om denna nivå överskrids ska ett åtgärdsprogram tas fram för att kunna klara normen. I dagsläget finns fastställda miljökvalitetsnormer för luftkvalitet, vattenkvalitet, fisk- och musselvatten och omgivningsbuller.

8.2.1 Yt- och grundvatten

Miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten, det så kallade vattendirektivet, fastslår ett antal kvalitetskrav vad gäller kemisk och ekologisk status för ytvatten samt kemisk och kvantitativ status för

grundvatten. Kvalitetskraven anger att vattenförekomsters status inte får försämras. Projektet bedöms inte påverka några yt- eller grundvattenförekomster inom utrednings- eller influensområdet.

8.3 Påverkan på hushållning med mark- och vattenområden

Enligt 3 kap 1 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Projektet bedöms inte leda till markintrång som påtagligt skadar, försvårar eller motverkar mark- och vattenområden som anges i miljöbalkens 3 kap 2–9 §.

9 Markanspråk och pågående markanvändning

När en väg byggs ska den ges ett sådant läge och utformas så att ändamålet med vägen uppnås med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad. Hänsyn ska tas till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden. Motivet till att gång-, cykel- och mopedvägen separeras på så lång sträcka som möjligt från väg 512 är att det är en trafiksäkrare lösning än att lägga den i direkt anslutning till vägen. Gång- cykel- och mopedvägen förläggs i anslutning till väg 512 och delvis inom befintligt vägområde. Den mark som behöver tas i anspråk består i huvudsak av skogsmark och åkermark. På några fastigheter görs mindre intrång i tomtmark.

Det funktionella sambandet bibehålls då gång-, cykel- och mopedvägen till stora delar ligger parallellt med väg 512 och är synlig från vägen.

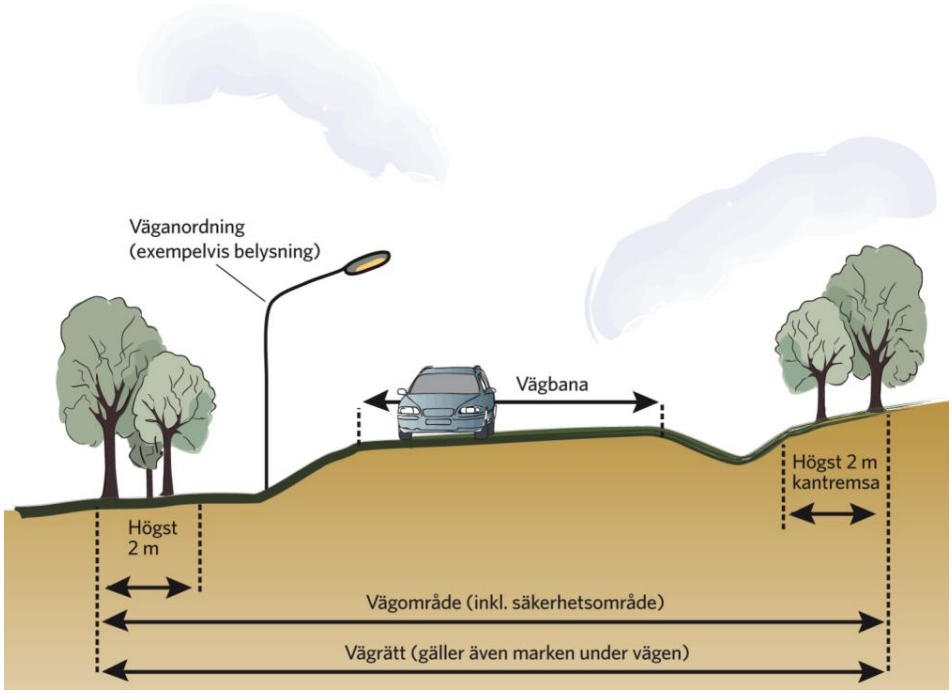
Vägrätt uppkommer genom att väghållaren tar mark, eller annat utrymme för väg, i anspråk med stöd av fastställd vägplan. Vägrätten ger väghållaren rätt att nyttja mark eller annat utrymme som behövs för vägen. Väghållaren får rätt att i fastighetsägarens ställe bestämma över marken eller utrymmets användning under den tid vägrätten består. Vidare får väghållaren tillgodogöra sig alster och andra tillgångar som kan utvinnas ur marken eller utrymmet. Vägrätten upphör när vägen dras in. Byggandet av vägen kan starta när vägplanen har fastställts och vunnit lagakraft. Se figur 17 för illustrationsbild vägrätt och vägområde.

Vägrätten uppstår när vägens sträckning över fastigheten tydligt har märkts ut på marken och Trafikverket påbörjar det vägarbete som anges i vägplanen inom fastigheten. Värdetidpunkt för intrånget är den dag då marken tas i anspråk. Den som äger och i förekommande fall brukar marken när ytan tas i anspråk har rätt till ersättning för intrånget som det medför. Den slutliga ersättningen räknas upp från dagen för ianspråktagandet, med ränta och index tills ersättningen betalas. Eventuella tvister om ersättning avgörs i domstol.

Vägrätten innebär inte att fastighetsgränser ändras.

Vägområdet för allmän väg omfattar utrymmet för vägen och tillhörande väganordningar: gång-, cykel- och mopedväg, dike, slänt, skyltar och belysning.

Figur 17 Illustrationsbild över vägområde och vägrätt.

På plankartorna 101T0201-101T0208 framgår vad som är nytt vägområde markerat med blå färg och med beteckningen V.

För den nya gång-, cykel- och mopedvägen samt busshållplatser kommer cirka 19 400 m² att tas i anspråk för vägrätt, uppdelad på cirka 13 900 m² skogsmark, cirka 5 100 m² åkermark och cirka 500 m² tomt- och övrig mark.

Under byggandet av *väganläggningen* behöver mark tas i anspråk utöver det permanenta markanspråket. Marken för byggandet av anläggningen tas tillfälligt i anspråk under en angiven tidsperiod. Den mark som använts tillfälligt under byggtiden återlämnas därefter till markägaren. Trafikverket bör, så länge det är ekonomiskt motiverat, försöka minska skadan så långt det går. Trafikverket är enligt lag skyldiga att ersätta skadan.

Mark som tas i anspråk med tillfällig nyttjanderätt för att kunna genomföra byggandet av anläggningen markeras med T på *plankartorna*.

Tillfällig nyttjanderätt, gäller under byggtiden, dock max 3 månader efter slutbesiktning. Områden för tillfällig nyttjanderätt och dess användning redovisas på plankarta och behövs för följande ändamål:

- T1–Område med tillfällig nyttjanderätt för utförande av styrd borrning under väg 526.
- T2–Område med tillfällig nyttjanderätt för etablering.

- T3–Område med tillfällig nyttjanderätt för transportväg till etableringsyta.

Tillfällig nyttjanderätt fördelar sig på cirka 140 m² åkermark och 1 900 m² tomt- och övrig mark.

10 Fortsatt arbete

Inga tillstånd eller dispenser krävs i detta projekt.

Ytterligare anmälningar/dispens/tillstånd kan komma att krävas under byggperioden gällande hantering av avfall, eventuella markföroreningar med mera.

11 Genomförande och finansiering

11.1 Formell hantering

Denna vägplan kommer att kungöras för granskning under hösten 2025 och sedan genomgå fastställelseprövning. Under tiden som underlaget hålls tillgängligt för granskning kan berörda sakägare och övriga lämna synpunkter på planen. De synpunkter som kommer in sammanställs och kommenteras i ett granskningsutlåtande som upprättas när granskningstiden är slut.

De inkomna synpunkterna kan föranleda att Trafikverket ändrar vägplanen. De sakägare som berörs kommer då att kontaktas och får möjlighet att lämna synpunkter på ändringen. Är ändringen omfattande kan underlaget återigen behöva göras tillgängligt för granskning.

Vägplanen och granskningsutlåtande översänds till länsstyrelsen som yttrar sig över planen. Därefter begärs fastställelse av planen hos Trafikverket. De som har lämnat synpunkter på vägplanen ges möjlighet att ta del av de handlingar som har tillkommit efter granskningstiden, bland annat granskningsutlåtandet.

Efter denna så kallade kommunikation kan beslut tas att fastställa vägplanen, om den kan godtas och uppfyller de krav som finns i lagstiftningen. Om beslutet överklagas prövas överklagandet av regeringen.

Hur vägplaner ska kungöras för granskning och fastställas regleras i 17–18 §§ väglagen (1971:948).

Fastställelsebeslutet omfattar det som redovisas på planens plankartor, profilritningar om det behövs, eventuella bilagor till plankartorna. Beslutet kan innehålla villkor som måste följas när vägen byggs. Denna planbeskrivning utgör ett underlag till planens plankartor.

När vägplanen har vunnit laga kraft blir beslutet om fastställande juridiskt bindande. Detta innebär bland annat att vägbyggaren, det vill säga Trafikverket i detta projekt, har rätt, men också skyldighet, att lösa in mark som behövs permanent för vägen. Mark som behövs permanent framgår av fastighetsförteckningen och plankartan. I fastighetsförteckningen framgår också markens storlek (areal) och vilka som är fastighetsägare eller rättighetsinnehavare.

Inlösen kan ske genom att Trafikverket ansöker om lantmäteriförrättning hos lantmäterimyndigheten eller genom att Trafikverket träffar avtal med berörda fastighetsägare i förväg och sedan lämna över avtalet till lantmäterimyndigheten, där den förvärvade marken överförs till en av Trafikverkets fastigheter. Lantmäteriets beslut kan överklagas till mark- och miljödomstolen.

Fastställelsebeslut som vinner laga kraft ger följande rättsverkningar:

- Väghållaren får tillstånd att bygga allmän väg i enlighet med fastställelsebeslutet och de villkor som anges i beslutet.
- Väghållaren får rätt att ta mark eller annat utrymme i anspråk med vägrätt. För den mark eller utrymme som tas i anspråk erhåller berörda fastighetsägare ersättning.
- Vad som utgör allmän väg och väganordning läggs fast.

Vägplanen ger också rätt att tillfälligt använda mark som behövs för bygget av anläggningen. På plankartan och i fastighetsförteckningen framgår vilken mark som berörs, vad den ska användas till, under hur lång tid den ska användas, hur stora arealer som berörs samt vilka som är fastighetsägare eller rättighetsinnehavare. Trafikverket har rätt att börja använda mark tillfälligt så fort vägplanen har vunnit laga kraft, men ska meddela fastighetsägare/rättighetsinnehavare när tillträde är beräknat att ske.

Fastighetsägare/rättighetsinnehavare får inte utan tillstånd från Trafikverket uppföra byggnader eller på annat sätt försvåra för Trafikverket att använda den mark som behövs för anläggningen.

Trafikverket har rätt att bygga den anläggning som redovisas i vägplanen.

11.1.1 Samverkansavtal

Trafikverkets nya gång-, cykel- och mopedväg slutar där den ansluter mot väg 512 i Röbäck. Samverkansavtal upprättas mellan Trafikverket och Umeå kommun för att knyta samman den nya gång-, cykel- och mopedvägen med befintlig kommunal gångväg längs Skravelsjövägen.

11.2 Genomförande

Efter att vägplanen vunnit laga kraft kan projektet genomföras. Projektet kommer genomföras som utförandeentreprenad.

Byggtiden beräknas till 2 år från byggstart, preliminärt år 2027.

11.3 Finansiering

Anläggningskostnaden för vägförslaget är beräknad till cirka 15 miljoner kronor i 2025 års prisnivå. I anläggningskostnad ingår inte kostnader för byggherre och marklösen.

Projektet finns med i Länstransportplanen för Västerbottens län 2022–2033.

12 Underlagsmaterial och källor

Calluna AB. (2024). Naturvärdesinventering (NVI) - vid Röbäck-Skravelsjö, Umeå kommun, inför bygge av GC-väg, 2024.

Eldrun kulturmiljö AB. (2024). Eldruns arkeologiska skrifter 2024:3. Förhistorisk boplats, torvtäkt och militärhistoriska lämningar i Röbäcksmyran. Arkeologisk utredning i Röbäck, Umeå kommun, Västerbottens län.

Jordbruksverket. (2024). Jordbruksverket Öppna data. Hämtat från Jordbruksblock: https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-stod/kartor-och-gis#h-Laddanerkartskikt den 06 11 2024

SCB. (2020). www.scb.se. Hämtat från www.scb.se: https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter-och-smaorter/ den 01 10 2024

SGU. (2024a). Sveriges geologiska undersökning (SGU). Hämtat från Kartvisare brunnar: https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-brunnar.html den 10 10 2024

SGU. (2024b). Sveriges geologiska undersökning (SGU). Hämtat från Kartvisare Sur sulfatjord: https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-sur-sulfatjord.html den 06 11 2024

Trafikverket (2020). Åtgärdsvalsstudie Röbäck-Yttersjö, oskyddade trafikanter längs väg 512. TRV 2017/32983

Umeå kommun. (2017). Översiktsplan Umeå kommun Fördjupning för Röbäck med miljökosekvensbeskrivning MKB, antagen handling 27 mars 2017.

VISS. (2024a). Vatteninformationssystem Sverige (VISS). Hämtat från Vattenkartan: Vindelälvsåsen, Umeåområdet: https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA44509634 den 10 10 2024

VISS. (2024b). Vatteninformationssystem Sverige (VISS). Hämtat från Vattenkartan: Degernäsbäcken: https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA79445193 den 10 10 2024

Underlagsmaterial framtagna i projektet:

Samrådsunderlag

Lokaliseringsutredning

Beslutsunderlag för val av detaljutformning

PM Belysning

PM Samordning ledningar

Projekterings-PM Geoteknik

Markteknisk undersökningsrapport, Geoteknik

Projekterings-PM Vägteknik

PM Trafik under byggtiden

Förutsättningar för underlagskalkyl

Miljösäkring plan och bygg

Trafikverket, Box 510, 781 28 Borlänge. Besöksadress: Storgatan 60, Umeå
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00
trafikverket.se

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-09

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/00955

Remiss: Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Förslag till beslut
Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att anta stadsledningskontorets förslag till yttrande gällande Remiss: Energimarknadsinspektionens rapport *Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning*

Ärendebeskrivning
Klimat- och näringslivsdepartementet har gett Umeå kommun möjlighet att yttra sig över Energimarknadsinspektionens rapport Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning. Rapporten behandlar hur vätgas kan integreras i det svenska energisystemet samt hur regelverk och marknadsstrukturer behöver utvecklas i takt med omställningen mot ett fossilfritt samhälle.

I det föreslagna remissvaret välkomnas rapportens övergripande inriktning men lyfter samtidigt behovet av tydligare vägledning kring hur lokala och kommunala aktörer kan agera på den framväxande vätgasmarknaden. remissvaret framhåller särskilt:

- behovet av klargörande kring kommuners roll enligt kommunallagen,
- osäkerhet kring affärsmodeller, riskfördelning och offentlig–privat samverkan,
- vikten av att integrera vätgas i kommunal fysisk planering.

Vidare lyfter remissvaret utvecklingen av Umeå Eco Industrial Park som ett exempel på hur vätgas kan bidra till industriell omställning i lokala och regionala kluster, samt vätgasens potentiella betydelse för flygets klimatomställning, vilket är av särskild vikt för tillgänglighet och regional utveckling i norra Sverige.

Umeå kommun har ambitiösa klimatmål och arbetar aktivt för att möjliggöra klimatomställning inom industri, transporter och energisystem.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00955

Vätgas bedöms kunna spela en viktig roll i denna omställning, särskilt inom sektorer där direkt elektrifiering är svår, såsom delar av industrin och flyget/tunga transporter.

Beslutsunderlag

Umeå kommuns yttrande: Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning
Remiss: Energimarknadsinspektionens rapport Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Beredningsansvariga

Cecilia Aketch Akanga

Beslutet ska skickas till

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet senast den 26 februari 2026. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.e.remissvar@regeringskansliet.se samt kopia till filip.vestling@regeringskansliet.e.

Ange diarienummer KN2025/01412 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet

Förnamn, Efternamn	Cecilia Aketch Akanga
Befattning	Utvecklingsstrateg

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 2

2026-02-09 Dnr: KS-2025/00955

Remiss: Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Inledning
Umeå kommun tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Energimarknadsinspektionens rapport *Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning*. Kommunen ser vätgas som en strategiskt viktig möjliggörare i omställningen till ett fossilfritt energisystem och samt ett verktyg för att stärka både industriell konkurrenskraft och klimatomställning inom transportsektorn.

Övergripande synpunkter
Umeå kommun välkomnar rapportens inriktning och delar bedömningen att vätgas kan spela en viktig roll i framtidens energisystem, särskilt inom sektorer där direkt elektrifiering är svår. Kommunen ser positivt på ambitionen att skapa tydligare marknadsförutsättningar, men anser att de kommunala och regionala perspektiven behöver ges större tydlighet för att möjliggöra genomförande i praktiken.

Kommuners roll och behov av tydligare vägledning
Umeå kommun vill särskilt framhålla att det i dagsläget finns betydande frågetecken kring hur lokala och kommunala aktörer kan och bör agera inom den framväxande vätgasmarknaden. Osäkerhet råder bland annat kring:

- kommuners roll enligt kommunallagen i förhållande till produktion, lagring och distribution av vätgas,
- tillåtna affärsmodeller och riskfördelning för kommunala och kommunala bolag,
- former för offentlig–privat samverkan utan att snedvrida konkurrensen,
- hur vätgasanläggningar ska hanteras i kommunal fysisk planering.

Kommunen bedömer att denna osäkerhet riskerar att hämma lokala och regionala initiativ och efterlyser därför tydligare nationell vägledning och samordning.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Umeå Eco Industrial Park och industriell omställning
Umeå kommun vill lyfta **Umeå Eco Industrial Park** som ett konkret exempel på hur vätgas i framtiden kan integreras i ett lokalt industriellt ekosystem med fokus på cirkulära flöden och klimatomställning. Området har potential att fungera som en nod för produktion och användning av fossilfri vätgas i industriella processer.

Kommunen anser att rapporten med fördel kan tydligare belysa hur industriella kluster och kommunala initiativ kan bidra till utvecklingen av vätgasmarknaden samt hur statliga styrmedel kan stödja sådana miljöer.

Vätgasens betydelse för flygets omställning
Umeå kommun vill även framhålla flygets omställning som ett viktigt användningsområde för vätgas, direkt eller genom produktion av elektrobränslen. För norra Sverige är flyget fortsatt centralt för tillgänglighet och regional utveckling.

Med tillgång till fossilfri el och utveckling av industriella miljöer finns potential för regional produktion av vätgasbaserade flygbränslen. Kommunen efterlyser ett tydligare resonemang i rapporten kring hur vätgasmarknadens utveckling kan kopplas till flygets långsiktiga klimatomställning samt behovet av samordning mellan statliga aktörer, flygplatser, kommuner och näringsliv.

Avslutande synpunkter
Umeå kommun:

- välkomnar rapportens övergripande inriktning,
- betonar behovet av tydligare kommunala och regionala perspektiv,
- efterlyser klarhet i hur lokala aktörer kan agera på vätgasmarknaden,
- lyfter Umeå Eco Industrial Park och flygets omställning som strategiskt viktiga tillämpningsområden.

Umeå kommun ser fram emot fortsatt dialog kring utvecklingen av regelverk och styrmedel som möjliggör en effektiv och hållbar etablering av vätgas i det svenska energisystemet.

Från: Christina Rasmussen <christina.rasmussen@regeringskansliet.se>
Skickat: den 24 oktober 2025 09:38
Till: registrator@svk.se
Kopia: Filip Vestling; Regeringskansliet@atta45.se
Ämne: Remiss av Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning - Svar senast den 26 februari 2026
Bifogade filer: Remiss av Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025 10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning.pdf; Rapport Vätgas i systemet - en gasmarknad i omställning (Ei R 2025 10).pdf

Uppföljningsflagga: Följ upp
Flagga: Har meddelandeflagga

Du får inte ofta e-post från christina.rasmussen@regeringskansliet.se. Läs om varför det här är viktigt

Remiss av Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Remissinstanser

1. Affärsverket svenska kraftnät
2. Allmänna reklamationsnämnden
3. Arvidsjaurs kommun
4. Bodens kommun
5. Borlänge kommun
6. Bostadsrätterna
7. Boverket
8. Chalmers tekniska högskola
9. Energiföretagen Sverige AB
10. Energiforsk
11. Energigas Sverige AB
12. Eskilstuna kommun
13. Falkenbergs kommun
14. Fastighetsägarna Sverige
15. Fortifikationsverket
16. Försvarsmakten
17. Förvaltningsrätten i Linköping

18. Gislaveds kommun
19. Gällivare kommun
20. Göteborgs kommun
21. Halmstads kommun
22. Helsingborgs kommun
23. Hudiksvalls kommun
24. Hyresgästföreningen
25. IKEM
26. Jokkmokks kommun
27. Kammarrätten i Jönköping
28. Kiruna kommun
29. Konsumenternas energimarknadsbyrå
30. Konsumentverket
31. Kungliga tekniska högskolan
32. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
33. Lantmäteriet
34. Linköpings kommun
35. Luleå kommun
36. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
37. Länsstyrelsen i Norrbottens län
38. Länsstyrelsen i Skåne län
39. Länsstyrelsen i Stockholms län
40. Länsstyrelsen i Västerbottens län
41. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
42. Malmö kommun
43. Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)
44. Svenska naturskyddsföreningen
45. Naturvårdsverket
46. Nordion Energi AB
47. Nybro kommun
48. Nynäshamns kommun
49. Oxelösunds kommun

50. Partille kommun
51. Power Circle
52. Regelrådet
53. Ronneby kommun
54. Sala kommun
55. Skatteverket
56. Skogen, Kemin, Gruvorna och Stålet (SKGS)
57. Sollefteå kommun
58. Statens energimyndighet
59. Staffanstorps kommun
60. Stenungsunds kommun
61. Stockholms kommun
62. Svea hovrätt (mark- och miljööverdomstolen)
63. Svensk Handel
64. Svenskt Näringsliv
65. Sveriges Allmännytta
66. Sveriges Kommuner och Regioner
67. Sveriges Konsumenter
68. Teknikföretagen
69. Timrå kommun
70. Trafikverket
71. Trelleborgs kommun
72. Umeå kommun
73. Vallentuna kommun
74. Varbergs kommun
75. Villaägarnas riksförbund
76. Vätgas Sverige
77. WWF
78. Örnsköldsviks kommun
79. Överkalix kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet **senast den 26 februari 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och

med kopia till kn.e.remissvar@regeringskansliet.se samt kopia till filip.vestling@regeringskansliet.e. Ange diarienummer **KN2025/01412** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Frågor under remisstiden besvaras av Filip Vestling, 08-405 87 96, filip.vestling@regeringskansliet.se.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i rapporten.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Rapporten kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Magnus Blümer
Departementsråd

Regeringskansliet

Remiss

2025-10-24
KN2025/01412

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten, Säker tillförsel och marknader
Kanslirråd
Filip Vestling

Remiss av Energimarknadsinspektionens rapport Ei R2025:10 Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Remissinstanser

1. Affärsverket svenska kraftnät
2. Allmänna reklamationsnämnden
3. Arvidsjaurs kommun
4. Bodens kommun
5. Borlänge kommun
6. Bostadsrätterna
7. Boverket
8. Chalmers tekniska högskola
9. Energiföretagen Sverige AB
10. Energiforsk
11. Energigas Sverige AB
12. Eskilstuna kommun
13. Falkenbergs kommun
14. Fastighetsägarna Sverige
15. Fortifikationsverket
16. Försvarsmakten
17. Förvaltningsrätten i Linköping
18. Gislaveds kommun
19. Gällivare kommun

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Herkulesgatan 17
E-post: kn.registrator@regeringskansliet.se

20. Göteborgs kommun
21. Halmstads kommun
22. Helsingborgs kommun
23. Hudiksvalls kommun
24. Hyresgästföreningen
25. IKEM
26. Jokkmokks kommun
27. Kammarrätten i Jönköping
28. Kiruna kommun
29. Konsumenternas energimarknadsbyrå
30. Konsumentverket
31. Kungliga tekniska högskolan
32. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
33. Lantmäteriet
34. Linköpings kommun
35. Luleå kommun
36. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
37. Länsstyrelsen i Norrbottens län
38. Länsstyrelsen i Skåne län
39. Länsstyrelsen i Stockholms län
40. Länsstyrelsen i Västerbottens län
41. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
42. Malmö kommun
43. Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)
44. Svenska naturskyddsföreningen
45. Naturvårdsverket
46. Nordion Energi AB
47. Nybro kommun
48. Nynäshamns kommun
49. Oxelösunds kommun

50. Partille kommun
51. Power Circle
52. Regelrådet
53. Ronneby kommun
54. Sala kommun
55. Skatteverket
56. Skogen, Kemin, Gruvorna och Stålet (SKGS)
57. Sollefteå kommun
58. Statens energimyndighet
59. Staffanstorps kommun
60. Stenungsunds kommun
61. Stockholms kommun
62. Svea hovrätt (mark- och miljööverdomstolen)
63. Svensk Handel
64. Svenskt Näringsliv
65. Sveriges Allmännytta
66. Sveriges Kommuner och Regioner
67. Sveriges Konsumenter
68. Teknikföretagen
69. Timrå kommun
70. Trafikverket
71. Trelleborgs kommun
72. Umeå kommun
73. Vallentuna kommun
74. Varbergs kommun
75. Villaägarnas riksförbund
76. Vätgas Sverige
77. WWF
78. Örnsköldsviks kommun
79. Överkalix kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet **senast den 26 februari 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.e.remissvar@regeringskansliet.se samt kopia till filip.vestling@regeringskansliet.e. Ange diarienummer **KN2025/01412** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Frågor under remisstiden besvaras av Filip Vestling, 08-405 87 96, filip.vestling@regeringskansliet.se.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i rapporten.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Rapporten kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Magnus Blümer
Departementsråd

Energimarknadsinspektionen
Swedish Energy Markets Inspectorate

Ei R2025:10

Vätgas i systemet – en gasmarknad i omställning

Genomförande av EU:s gasmarknadspaket

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Energimarknadsinspektionen
Box 155, 631 03 Eskilstuna
Energimarknadsinspektionen R2025:10
Författare: Energimarknadsinspektionen
Copyright: Energimarknadsinspektionen
Rapporten är tillgänglig på www.ei.se

Förord

Regeringen gav den 14 december 2023 Energimarknadsinspektionen (Ei) uppdraget att bedöma vilka åtgärder som krävs för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG, som ersätter nuvarande direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. I uppdraget ingår även att bedöma vilka åtgärder som krävs som en följd av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 samt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/ 1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas. Ei ska lämna nödvändiga författningsförslag i de delar där genomförandet kräver bestämmelser i lag eller förordning. Regeringsuppdraget omfattar en fullständig genomgång av gällande nationell rätt som omfattas av direktiv och förordningar, men inte bestämmelser i artiklar som har förlängd genomförandetid.

Eskilstuna, juni 2025

Ulrika Hesslow
Generaldirektör

Claes Vendel Nylander
Projektledare

Innehåll

Sammanfattning **7**
Uppdraget 7
Nya bestämmelser i gasmarknadsdirektivet 7
Nya bestämmelser i gasmarknadsförordningen 10
Så påverkas marknaden 10

Författningsförslag **11**
Förslag till gasmarknadslag (202X:XX) 11
Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar 67
Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar 70
Förslag till lag om ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader 71
Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) 73
Förslag till lag om ändring i miljöbalk (1998:808) 75
Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen 76
Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor 81
Förslag till lag om ändring i lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning 83
Förslag till lag om ändring i elsäkerhetslagen (2016:732) 84
Förslag till ny gasmarknadsförordning 85
Förslag till ändring i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen 102

1 Inledning **106**
1.1 Uppdraget 107
1.2 Gasmarknadspaketet 108

2 Den svenska gasmarknaden **112**
2.1 Naturgas 112
2.2 Vätgas 118
2.3 För rapporten relevanta EU-bestämmelser och författningar 118
2.4 Vad utmärker naturgas, vätgas, koldioxidsnål gas, biogas/biometan, förnybar gas respektive koldioxidsnål gas 121

3 Internationell utblick – vätgas **124**
3.1 Tyskland 124
3.2 Danmark 125

4 Direktiv (EU) 2024/1788 ..... **126**
4.1 Kapitel I – Syfte och definitioner 126
4.2 Kapitel II – Allmänna regler för organisation av marknaden 140
4.3 Kapitel III – Konsumentinflytande, konsumentskydd och kundmarknader 171
4.4 Kapitel IV – Tredje parts tillträde till infrastruktur 217

4.5 Kapitel V – Regler för systemansvariga för överförings-, lagrings- och LNG-anläggningar för naturgas 230
4.6 Kapitel VI drift av distributionssystem för naturgas och vätgas 242
4.7 Kapitel VII – Regler för särskilda vätgasnät 256
4.8 Kapitel VIII – Integrerad nätplanering 261
4.9 Kapitel IX – Åtskillnad av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas 274
4.10 Kapitel X – Tillsynsmyndigheter 313
4.11 Kapitel XI – Slutbestämmelser 344

5 Överväganden och förslag gällande gasmarknadsdirektivet 356
5.1 Bestämmelserna för naturgas, biogas och vätgas samlas i en lag 356
5.2 Definitioner 359
5.3 Tillståndsförfarande för gas 362
5.4 Ändringar i bestämmelserna om koncession 368
5.5 Skyldigheter för innehavare av naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar och operatörer av överföringsnät för vätgas 386
5.6 Transmissionsnätsoperatörers skyldigheter gällande anslutning (artikel 42) och vissa skäl att vägra anslutning (artikel 38) 387
5.7 Anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas (artikel 41, 44.8 och 45) och offentliggörande av tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor (artikel 10.2) 389
5.8 Avgifter och övriga villkor för anslutning och tillträde 392
5.9 System för förhandlat tillträde till vätgassystem 393
5.10 Nätutvecklingsplaner (artikel 55 och 56) 394
5.11 Nätavvecklingsplaner (artikel 57) 399
5.12 Intäktsram för gasverksamhet 400
5.13 Otillåten verksamhet och oberoende för vissa aktörer samt vissa undantag (artikel 46, 60, 62.1, 68.2 och 69) 403
5.14 Åtskillnadsregler för operatörer av överföringsnät för vätgas (artikel 68 och 60) 407
5.15 Åtskillnadsregler för distributionsnätsoperatörer för gas och vätgas (artikel 46) 412
5.16 Åtskillnadsregler för operatörer av lagringsanläggningar för vätgas (artikel 62) 414
5.17 Vissa undantag för vätgasnät inom område som används för industriell eller kommersiell verksamhet (artikel 52) 416
5.18 Utseende och certifiering av transmissionsnätsoperatörer för vätgas (artikel 71) 418
5.19 Undantag från bestämmelser om certifiering och åtskillnad för vätgasnät i isolerade områden (artikel 87) 420
5.20 Redovisning och revison av företag som bedriver överföring eller distribution av vätgas m. fl. (artikel 70, 74 och 75) 422
5.21 Förbud mot spridande av kommersiellt känsliga uppgifter (artikel 40 och 54) 423
5.22 Samarbete mellan transmissions- och distributionsnätsoperatörer för naturgas (artikel 39.3 och artikel 44.7) 424
5.23 Balansavtal för gas utom vätgas och tillsynsmyndighetens godkännande av sådana avtal (artikel 39.5 och artikel 78.7 c)) 425

5.24 Transmissions- och distributionsnätsoperatörers skyldigheter gentemot gasanvändare 428
5.25 Avgifter för utlämnande av rapporterade mätvärden (artikel 22) 429
5.26 Bestämmelser om leverans av gas (artikel 11) 431
5.27 Rätt att byta gasleverantör och regler om avgifter för byte (Artikel 12) 436
5.28 Sistahandsleverantör (artikel 29) 438
5.29 Konsumenträttigheter och konsumentskydd i samband med utfasningen av naturgas (Artikel 13) 439
5.30 Jämförelseverktyg för naturgas och biogas (Artikel 14) 442
5.31 Fakturor och faktureringsinformation (artikel 16 och bilaga 1) 450
5.32 Certifiering av koldioxidsnål gas 458
5.33 Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas (artikel 31.3) 461
5.34 Prisreglering vid naturgaspriskris 462
5.35 Traditionella mätare för gas (artikel 21) 463
5.36 Smarta mätare (Artikel 17 och 18) 464
5.37 Tvistlösning utom domstol 466
5.38 Kontaktpunkt 467
5.39 Utsatta kunder 468
5.40 Anpassningar av gasmarknadslagen till artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet 468
5.41 Kommunala naturgasföretag 469
5.42 Uppdaterade hänvisningar 470
5.43 Övergångsbestämmelser 471

6 Förordning (EU) 2024/1789 av om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, ... 473
6.1 Inledning 473
6.2 Kapitel I – Innehåll, tillämpningsområde och definitioner 473
6.3 Kapitel II – Allmänna regler för naturgassystem och vätgassystem 481
6.4 Kapitel III – Regler för vätgasnät 537
6.5 Kapitel IV – Nätföreskrifter och riktlinjer 550
6.6 Kapitel V – Slutbestämmelser 564

7 Författningskommentarer 609
7.1 Förslag till gasmarknadslag 609
7.2 Förslag till ändring i rörledningslagen 712
7.3 Förslag till lag om ändring i lag (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader 712
7.4 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) 713
7.5 Förslag till lag om ändring i Miljöbalk (1998:808) 714
7.6 Förslag till ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen 715
7.7 Förslag till lag om ändring i lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor 719
7.8 Förslag till lag om ändring i lag (2012:273) om trygg naturgasförsörjning 720
7.9 Förslag till lag om ändring i elsäkerhetslag (2016:732) 720

8 Referenser 722

Bilaga 1 – Konsekvensutredning ..... Se separat dokument

Bilaga 2 – Jämförelsetabell ..... Se separat dokument

Sammanfattning

I juni 2024 antogs EU:s lagstiftningspaket för gas. Paketet kompletterar Ren energi-paketet från 2019 och avser på liknande sätt att stärka kundernas ställning på gasmarknaden, harmonisera gasmarknaden inom unionen och sist, men inte minst, skapa en helt ny reglerad marknad för vätgas.

Gaspaketet innehåller ett nytt direktiv, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG och en ny förordning (EU) 2024/1789 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas. Vidare innehåller paketet ändring i förordningen om försörjningstrygghet för gassektorn och förordning (EU) 2024/1787 av den 13 juni 2024 om minskade metanutsläpp inom energisektorn och om ändring av förordning (EU) 2019/942.

Uppdraget

Regeringen gav den 14 december 2023 Ei uppdraget att bedöma vilka åtgärder som krävs för att genomföra Europaparlamentets och rådets nya direktiv om gemensamma regler på de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, som ersätter nuvarande direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. I uppdraget ingår även att bedöma vilka åtgärder som krävs som en följd av Europaparlamentets och rådets nya förordning om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas som ersätter nuvarande förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten samt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/ 1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas.
Energimarknadsinspektionen ska lämna nödvändiga författningsförslag i de delar där genomförandet kräver bestämmelser i lag eller förordning.
Regeringsuppdraget omfattar en fullständig genomgång av gällande nationell rätt som omfattas av direktiv och förordningar, men inte bestämmelser i artiklar som har förlängd genomförandetid.

Nya bestämmelser i gasmarknadsdirektivet

Gasmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser om kunder, gasleverantörer samt operatörer avledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Bestämmelserna syftar till att underlätta en ökad användning av förnybara och koldioxidsnåla gaser i energisystemet, möjliggöra en övergång från naturgas till

förnybar gas och göra det möjligt för dessa nya gaser att spela sin nödvändiga roll så att EU:s mål om klimatneutralitet 2050 uppnås. Kunderna ges möjlighet att göra förnybara och koldioxidsnåla val.

Bestämmelserna ger skyldigheter för gasleverantörer att ge kunderna tillräcklig information om sin energiförbrukning och energins ursprung samt effektiva verktyg för att kunna delta på marknaden. Flera bestämmelser som tidigare endast omfattade konsumenter gäller nu samtliga kunder.

Bestämmelserna ger möjlighet för uppkomsten av en vätgasmarknad och utbyggnad av infrastruktur för vätgas.

Ei:s förslag

En ny gasmarknadslag och förordning

- En ny gasmarknadslag och gasmarknadsförordning ersätter naturgaslagen och naturgasförordningen. Lag och förordning föreslås träda i kraft den 1 augusti 2026.
- Lagen omfattar naturgas, biogas och vätgas.
- Lagens tillämpningsområde begränsas till att inte omfatta lokal och regional infrastruktur (för biogas) som inte överför till konsumenter. Bestämmelserna i gasmarknadslagen omfattar inte heller överföring av gas för egen räkning.
- Rörledningslagens tillämpningsområde begränsas till att inte omfatta gaser som regleras i gasmarknadslagen.
- Nya definitioner av bland annat gas, gassystem, transmissionsnäts- respektive distributionsnätsoperatör, marknadsaktör, energieffektivitet och lagringsanläggning införs.
- Bestämmelserna i den befintliga lagen om certifiering av vissa naturgasföretag flyttas till den nya gasmarknadslagen, samtidigt som certifieringslagen upphör att gälla.
- Bestämmelserna i 9 kap. naturgaslagen om undantag för större naturgasnät utgår och införs inte i den nya gasmarknadslagen. I stället införs vissa undantag när det gäller krav på åtskillnad och certifiering för vätgassystem.
- Flera befintliga förordningar som rör naturgas samlas i den nya gasmarknadsförordningen.

Nya bestämmelser om koncession

- Ei beslutar om koncession för samtliga gasslag enligt gasmarknadslagen. Ei:s beslut kan överklagas till regeringen. Krav på koncession gäller endast transmissionsledningar och anläggningar anslutna till transmissionsledningar. Ei ska kunna ge förhandsbesked huruvida en ledning eller anläggning är koncessionspliktig eller inte.
- Befintligt undantag för ombyggnad av mät- och reglerstation m.fl. behålls.
- Ett nytt undantag för uppförande av en ny station i anslutning till en befintligstation införs.
- Beviljade koncessioner enligt tidigare gällande lagar ska gälla tills vidare.
- Ei föreslås bli kontaktpunkt för gasmarknadens aktörer i frågor om tillstånd (koncession).

Stärkt skydd för gasanvändare

- Nya bestämmelser införs om gasleverantörens information till kunder och bestämmelser om kundskydd vid utfasning av gassystem.
- Gasleverantörer får rätt att ta ut en brytavgift från gasanvändaren endast vid avtal om fast pris.
- Kraven på operatör och gasleverantör skärps i fråga om hur anvisad gasleverantör utses och i fråga om vilken information gasanvändaren ska få.
- Ei får i uppdrag att inrätta ett jämförelseverktyg, gaspriskollen.se.

Skyldigheter för operatörer

- Samtliga transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ska med vissa intervaller offentliggöra och lämna in nätutvecklingsplaner till Ei.
- Nya bestämmelser om anslutning av förnybar gas och vissa produktionsanläggningar.
- Krav på att transmissionsnätsoperatörer för vätgas ska certifieras.

Uppdrag till Ei

- Ei får i uppdrag att utreda ett införande av smarta mätare.
- Ei får i uppdrag att utreda frågan om intäktsramsreglering för vätgasaktörer.
- Ei och andra berörda myndigheter föreslås få i uppdrag att utreda frågan om ett organ för tvistelösning inom energimarknaden utom domstol som kan hantera kundtvister och inte bara konsumenttvister.

Nya bestämmelser i gasmarknadsförordningen

Ei lämnar inga författningsförslag.

Gasmarknadsförordningen innehåller bestämmelser om gasföretag, systemansvariga, befogenheter och ansvar för kommissionen, Acer, tillsynsmyndigheterna, Entso för gas och Europeiskt nätverk för operatörer av vätgasnät. Syftet med bestämmelserna är detsamma som för gasmarknadsdirektivet det vill säga att underlätta en ökad användning av förnybara och koldioxidsnåla gaser i energisystemet och att möjliggöra en övergång från naturgas till förnybar gas.

Bestämmelserna ger skyldigheter för systemansvariga att på vissa villkor och utifrån icke-diskriminerande och transparenta tariffer tillhandahålla tillträde till överföringssystem eller lagringsanläggningar. I förordningen regleras också åtskillnad, balansregler, certifiering av systemansvariga för överförings- och lagringssystem, utarbetandet av nätföreskrifter och regler för tillträde till inmatning för produktionsanläggningar för förnybar och annan koldioxidsnål gas.

Så påverkas marknaden

Med de förslag som Ei lämnar ges kunderna ökad kunskap och ökade valmöjligheter. Ett regelverk för vätgasmarknaden ger möjlighet för framväxten av en marknad och tydliga spelregler för aktörer. Befintligt regelverk för naturgas anpassas för andra gaser och ger likvärdiga förutsättningar för marknadens aktörer.

Förslagen leder i viss mån till utökad administration för gasleverantörer och operatörer.

Ei får utökad tillsyn på många områden och andra tillkommande uppgifter som att fatta beslut om godkännande och undantag.

Författningsförslag

Förslag till gasmarknadslag (202X:XX)

Härigenom föreskrivs följande.

Innehåll:

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Inledande bestämmelser (syfte lagens tillämpningsområde och definitioner, ansvarig myndighet m.m.)

Kapitel 2 Koncession

Kapitel 3 Skyldigheter för innehavare av gassystem

Kapitel 4 Åtskillnad, redovisning och revision

Kapitel 5 Certifiering

Kapitel 6 Kommunala gasföretag

Kapitel 7 Intäktsram för gasverksamhet

Kapitel 8 Systembalansavtal och balansansvar

Kapitel 9 Leverans av gas

Kapitel 10 Avbrott och avstängning

Kapitel 11 Tillsyn m.m.

Kapitel 12 Förseningsavgifter

Kapitel 13 Ansvarsbestämmelser

Kapitel 14 Överklagande och handläggning i domstol

Övergångsbestämmelser

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om gassystem, operatörer av gassystem och leverans av gas. Lagen innehåller även bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggningar.

Det som sägs i lagen om en transmissionsnätsoperatör gäller även den som har det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i det västsvenska gassystemet.

Bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggningar som används för kondensering av gas och för import och lossning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Bestämmelserna kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009.

Definitioner

2 § Med gas avses i denna lag vätgas, naturgas, biogas och andra gaser i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i ett gassystem. Med gas avses även flytande (kondenserad) gas som matas in i ett gassystem.

Med gassystem avses gasledning eller ledningssystem, lagringsanläggning, förgasningsanläggning eller vätgasterminal som är ansluten till transmissions- eller distributionsledning och som används i huvudsak för överföring eller lagring av gas. Distributionsledningar som inte är anslutna till en transmissionsledning utgör ett gassystem förutsatt att överföring sker till konsumenter. Gasledningar eller anläggningar som används uteslutande för egen räkning utgör inte ett gassystem.

3 § Med biogas avses i denna lag gasformiga bränslen som framställs av biomassa.

4 § Med biometan avses i denna lag biogas som uppgraderats till en sådan kvalitet som krävs för inmatning på ett transmissions- eller distributionsnät för metan.

5 § Med koldioxidsnål gas avses i denna lag gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av

växthusgasutsläppen på 70 procent jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

6 § Med förnybar gas avses i denna lag biogas, biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2.36 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

7 § Med tredje land avses i denna lag länder utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-området).

8 § Med gasledning avses i denna lag rörledning, mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation som används för överföring av gas.

9 § Med lagringsanläggning avses i denna lag en anläggning för lagring av gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Anläggning för lagring av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning eller som behövs för att innehavaren ska kunna fullgöra sina uppgifter utgör inte en lagringsanläggning.

En anläggning för lagring av vätgas som består i enkelt reproducerbara lagringstankar utgör inte en lagringsansläggning.

10 § Med förgasningsanläggning avses i denna lag en anläggning för förgasning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Anläggning för förgasning eller kondensering av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning utgör inte en förgasningsanläggning.

11 § Med vätgasterminal avses i denna lag en anläggning för lossning och omvandling av flytande väte eller av flytande ammoniak till gasformig vätgas för inmatning i gassystem.

12 § Med överföring av gas avses i denna lag överföring av gas för annans räkning genom transmissionsledningar eller distributionsledningar.

13 § Med transmission avses i denna lag överföring av gas för annans räkning i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar med undantag för högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av gas.

14 § Med distribution avses i denna lag överföring av gas för annans räkning genom lokala eller regionala rörledningsnät.

15 § Med gasleverantör avses i denna lag den som yrkesmässigt levererar gas.

16 § Med gasföretag avses i denna lag företag som överför eller bedriver handel med gas samt innehavare av lagringsanläggningar, förgasningsanläggningar och vätgasterminaler.

17 § Med transmissionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver transmission av gas.

18 § Med transmissionsnätsoperatör för vätgas avses i denna lag den som bedriver transmission av vätgas.

19 § Med distributionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver distribution av gas.

20 § Med distributionsnätsoperatör för vätgas avses i denna lag den som bedriver distribution av vätgas.

21 § Med innehavare av lagringsanläggning avses i denna lag varje fysisk eller juridisk person som bedriver lagringsverksamhet avseende gas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för gas.

22 § Med gasanvändare avses i denna lag den som enligt avtal med gasföretag tar ut gas från gassystem i en eller flera uttagspunkter.

23 § Med konsument avses i denna lag en fysisk person till vilken gas överförs eller levereras huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.

24 § Med marknadsaktör avses i denna lag en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar gas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för gas.

25 § Med intäktsram avses i denna lag de samlade intäkter som ett gasföretag högst får uppbära från gasverksamhet under en tillsynsperiod.

Med gasverksamhet avses i första stycket överföring och lagring av gas eller att ge tillträde till en förgasningsanläggning.

26 § Med små företag avses i denna lag företag som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning inte överstiger 10 miljoner euro per år.

Med medelstora företag avses i denna lag företag som sysselsätter färre än 250 anställda och vars omsättning inte överstiger 50 miljoner euro per år.

27 § Med energieffektivitet avses i denna lag kvoten mellan resultatet i form av prestanda, tjänster, varor eller energi och insatsen av energi.

28 § Med förbättrad energieffektivitet avses i denna lag en ökning av energieffektiviteten som ett resultat av tekniska, beteendemässiga eller ekonomiska förändringar.

29 § Med uttagspunkt avses den punkt där en gasanvändare, enligt avtal med innehavaren av gasledning, tar ut gas för förbrukning.

30 § Med sammanlänkning för vätgas avses ett vätgasnät som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan medlemsstater i syfte att koppla samman dessa medlemsstaters vätgasnät eller ett vätgasnät mellan en medlemsstat och ett tredjeland fram till medlemsstaternas territorium eller den medlemsstatens territorialvatten.

Ansvarig myndighet

31 § Den myndighet som regeringen bestämmer är tillsynsmyndighet enligt denna lag.

Tillsynsmyndigheten prövar frågor om koncession enligt 2 kap. Regeringen ska dock pröva

1. ett ärende som avser en utlandsförbindelse, om inte något annat anges, och

2. ett ärende om att bevilja koncession, om det i ärendet finns en fråga om tillstånd till expropriation som ska prövas av regeringen.

Tillsynsmyndigheten ska även pröva frågor om certifiering enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Tillsynsmyndigheten ska också utföra certifieringsmyndighetens uppgifter enligt förordning (EU) 2024/1789.

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 § En gasledning för transmission får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession).

Åtgärder för att bereda plats för en transmissionsgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

2 § En lagringsanläggning som ansluts till en transmissionsgasledning får inte byggas eller användas utan koncession.

Åtgärder för att bereda plats för en lagringsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

3 § En förgasningsanläggning som ansluts till en transmissionsgasledning får inte byggas eller användas utan koncession.

Åtgärder för att bereda plats för en förgasningsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

4 § Koncession krävs inte för en gasledning, förgasningsanläggning eller lagringsanläggning som är belägen efter en mät- och reglerstation.

Koncession krävs inte för ombyggnad av en mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation eller kompressorstation eller uppförande av en ny sådan station i anslutning till en befintlig station.

Koncession krävs inte för att utföra åtgärder enbart för att avgöra var och hur en transmissionsgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön när en transmissionsgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ska anläggas och vara i drift.

5 § Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på koncession i fråga om vissa slag av gasledningar eller vissa slag av åtgärder med gasledningar.

6 § Tillsynsmyndigheten ska i det enskilda fallet, efter ansökan av den som avser att bygga eller som använder en transmissionsgasledning, lämna ett bindande besked om huruvida ledningen omfattas av undantag från koncession enligt 4 § eller omfattas av föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 §.

7 § Om koncession beviljats för en transmissionsgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning, får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda ledningen eller anläggningen.

Förutsättningar för meddelande av koncession

8 § Koncession får meddelas endast om ledningen eller anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

9 § Vid prövning av en koncession ska en ledning eller anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om ledningen eller anläggningen

1. behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker, tillräcklig och energieffektiv gasförsörjning

c) ökad kapacitet i ledningen eller anläggningen som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen eller anläggningen har en ändamålsenlig placering i gassystemet och en ändamålsenlig teknisk utformning.

En anläggning som uppfyller villkoren i första stycket ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

10 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

11 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession ska 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken tillämpas.

För verksamheter och åtgärder som ska prövas för en koncession ska

1. frågan om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan avgöras i ett särskilt beslut enligt 6 kap. 26 och 27 §§ miljöbalken efter att en undersökning enligt 6 kap. 23–26 §§ har gjorts om annat inte följer av undantagen i 6 kap. 23 § andra stycket,

2. en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt 6 kap. 28–46 §§ miljöbalken, om en betydande miljöpåverkan kan antas, och

3. ett förenklat underlag tas fram enligt 6 kap. 47 § miljöbalken, om länsstyrelsen beslutar att en betydande miljöpåverkan inte kan antas.

Trots första och andra styckena behöver frågor som har prövats i ett mål eller ärende om tillstånd enligt miljöbalken inte prövas på nytt i ärendet om koncession. Om det i målet eller ärendet om tillstånd enligt miljöbalken finns en miljökonsekvensbeskrivning som beskriver de direkta och indirekta effekter på människors hälsa och miljön som ledningen kan medföra, behöver det inte finnas någon särskild miljökonsekvensbeskrivning i koncessionsärendet.

12 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Det ska särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

13 § Om sökanden redan har bedömts vara lämplig ur allmän synpunkt att utöva transmissionsnätsverksamhet för vätgas efter prövning i samband med certifiering enligt 5 kap. 4 § andra stycket ska inte någon prövning enligt 12 § göras i samband med ansökan om koncession för sådan operatör.

Koncessionsvillkor

14 § En koncession för en gasledning ska ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en gasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ska förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den ska också förenas med de villkor för ledningens eller anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att ledningen eller anläggningen ska vara färdigställd inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl, får tillsynsmyndigheten, eller om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen regeringen, förlänga den angivna tiden. Ansökan om förlängning ska göras före utgången av den angivna tiden.

15 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, regioner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om en utlandsförbindelse, regeringen besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Koncessionens giltighetstid

16 § En koncession gäller tills vidare. En koncession får begränsas till att gälla för en viss tid, om sökanden begär det eller om det annars finns särskilda skäl.

Förlängning av giltighetstiden

17 § En tidsbegränsad koncessions giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med femton år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas. Det får även beslutas att nätkoncessionen ska gälla tills vidare, om sökanden begär det.

Vid en förlängning får koncessionsvillkoren ändras eller upphävas och koncessionen förenas med nya villkor.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden ska göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökan har prövats slutligt.

Tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen prövar frågor om förlängning.

Överlåtelse av koncession

18 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd.

Frågor om tillstånd prövas av tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession ska 12 § tillämpas.

Återkallelse av koncession

19 § En koncession för en gasledning, en förgasningsanläggning eller en lagringsanläggning som inte är en sådan anläggning som avses i andra stycket får återkallas helt eller delvis

1. om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

En koncession för en underjordisk lagringsanläggning som inte är del av en anläggning för flytande naturgas får återkallas om förutsättningarna i artikel 15.11 i Europaparlamentets och rådets förordning Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 (omarbetning) är uppfyllda.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen.

Återställning

20 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör att gälla ska tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga denne vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna ska vidtas på dennes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna ska vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

21 § Om en ledning eller anläggning har byggts utan koncession där sådan behövs, får tillsynsmyndigheten förelägga ledningens eller anläggningens innehavare att ta bort denna samt att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om innehavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga innehavaren vid vite att fullgöra skyldigheterna

eller besluta att åtgärderna ska vidtas på innehavarens bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna ska vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

22 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken ska lämnas under viss tid.

Återställningen ska utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen ska kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, ska ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den mark- och miljödomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Tillträde till mark för undersökning

23 § Tillsynsmyndigheten får, om det finns skäl för det, besluta att den som avser att ansöka om koncession eller att bygga en ledning med stöd av en beviljad koncession ska få tillträde till någon annans mark under viss tid för de undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön.

Tillsynsmyndigheten får förlänga tiden för tillståndet, om sökanden begär det.

24 § En undersökning enligt 23 § ska genomföras så att den orsakar så lite skada och intrång som möjligt.

Den som genomför en undersökning får enbart med fastighetsägarens samtycke skada eller fälla träd eller buskar i en trädgård, park eller liknande plantering.

25 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att åtgärder enligt 23 § ska kunna genomföras.

26 § Om en undersökning enligt 23 § orsakar skada eller intrång, ska den som genomför undersökningen betala ersättning för detta.

I mål om ersättning ska expropriationslagen (1972:719) tillämpas.

27 § Tillsynsmyndigheten får kräva att den som ska genomföra en undersökning enligt 23 § ställer säkerhet för framtida ersättningsanspråk innan undersökningen påbörjas.

Staten, kommuner, regioner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

28 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en undersökning enligt 23 § får påbörjas innan beslutet om tillträde har fått laga kraft, om den som ska genomföra undersökningen

1. har ställt säkerhet för framtida ersättningsanspråk, eller

2. är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund.

Gasledning inom område för trafikled

29 § Innehavaren av en gasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled) är skyldig att, om trafikleden ska ändras, vidta och bekosta de åtgärder med gasledningen som behövs för att ändringen ska kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en gasledning där denna korsar en trafikled, ska dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

30 § Om en gasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, ska innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

31 § Om arbete på en gasledning, som har byggts inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, ska det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom dennes försorg. Innehavaren av ledningen ska svara för kostnaden för arbetet.

Om en gasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet, får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om skadan inte hunnit anmälas till trafikledens förvaltare.

Ledningsinnehavaren ska dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med gasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen.

Kapitel 3 Skyldigheter för innehavare av gassystem

Särskilt om transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer

1 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt gassystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem. Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer svarar också för att deras gassystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring.

Transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer ska samarbeta med varandra så att marknadsaktörerna som är anslutna till operatörernas nät kan delta på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad samarbetet enligt andra stycket ska innehålla och hur det ska utformas.

Särskilt om företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning

2 § Den som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ansvarar för driften av anläggningen och för att den är säker, tillförlitlig och effektiv.

Särskilt om lagring av gas

3 § En transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör och en innehavare av lagringsanläggning är skyldig att på skäliga villkor lagra gas för annans räkning.

Skyldighet att lagra gas föreligger inte om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda lagringen eller om det annars finns särskilda skäl.

Särskilt om tillträde till förgasningsanläggning och vätgasterminal

4 § En operatör av en förgasningsanläggning eller en vätgasterminal är skyldig att på skäliga villkor mata in gas som innehas av annan.

Skyldighet att mata in gas föreligger inte om anläggningen eller terminalen saknar kapacitet för den begärda inmatningen eller om det annars finns särskilda skäl.

Anslutning till gasledning

5 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor ansluta en annan gasledning, en lagringsanläggning, en förgasningsanläggning eller en produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas, om innehavaren av den andra ledningen eller anläggningen begär det. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig gasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten och ändring av tiden för överföringen.

Vid en begäran om anslutning till natur- eller biogassystem ska produktionsanläggning för biometan ha företräde framför andra produktionsanläggningar.

Vägrad anslutning eller vägrat tillträde

6 § Anslutning eller tillträde får endast vägras om gasledningen, till vilken anslutning begärs, saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.

En transmissionsnätsoperatör får endast vägra anslutning av en produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas om det finns driftsmässiga eller säkerhetsmässiga begränsningar i transmissionsnätet.

Uppgifter om avgifter och villkor för anslutning

7 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska

1. i samband med att en anslutning begärs lämna skriftlig information om avgiften och övriga villkor för anslutningen inom skälig tid,

2. på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig information om de villkor som i fråga om anslutning för inmatning av gas gäller för gasens kvalitet, lukt eller tryck,

3. offentliggöra de metoder som används för att utforma avgifter för anslutning och de villkor som avses i 2, och

4. avseende anslutning till gasledning som inte är en vätgasledning offentliggöra avgifter som tillämpas för anslutning av anläggningar som levererar gas från förnybara energikällor.

Särskilt om anslutning av produktionsanläggningar för biometan

8 § En anslutning av en produktionsanläggning för biometan ska genomföras inom skälig tid från det att operatören har tagit emot en beställning om anslutning

utifrån lämnad offert. Tiden för genomförandet av anslutningen får vara längre än två år endast om det finns särskilda skäl.

Standardiserade rutiner för anslutning

9 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ska ha standardiserade rutiner för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till sina nät. De standardiserade rutinerna, som ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar, ska offentliggöras och vara godkända av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas.

Transmissionsnätsoperatörer ska dessutom ha standardiserade rutiner och avgifter och övriga villkor för anslutning av lagringsanläggningar, förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och industrier till sina nät. De standardiserade rutinerna med avgifter och villkor, som ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar, ska offentliggöras och vara godkända av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om standardiserade rutiner enligt första och andra stycket.

Avgifter för anslutning

10 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter och övriga villkor för anslutning ska utformas.

Skyldighet att överföra gas

11 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska överföra gas på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor.

Avgifter för överföring

12 § Villkoren för överföring av gas ska utformas så att den avgift en kund betalar för överföringen till sin anslutningspunkt innefattar avgift för överföringen i samtliga rörledningar som överföringen sker genom.

Avgifterna ska utformas på ett sätt som är förenligt med ett effektivt nyttjande av gasledningarna och en effektiv produktion och användning av gas.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter för överföring av gas ska utformas.

Uppgifter om villkor för överföring, lagring och tillträde

14 § Den som bedriver överföring av gas eller innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ska

1. utan dröjsmål ge den som begär det skriftlig information om avgifter och övriga villkor för överföring, lagring respektive tillträde till anläggningen, och

2. offentliggöra sådana uppgifter.

15 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om offentliggörande av sådana villkor som avses i 14 §.

Förhandsprövning av villkor

16 § Den som bedriver överföring av gas eller innehar en lagringsanläggning eller förgasningsanläggning får inte ingå avtal om sådan anslutning som avses i 5 § eller om överföring, lagring eller tillträde till en förgasningsanläggning förrän de metoder som ska användas för att utforma avtalsvillkoren har prövats av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska dock inte pröva metoderna för att utforma avgifter för överföring, lagring eller tillträde till en förgasningsanläggning.

17 § Tillsynsmyndigheten ska godkänna de metoder som ska prövas enligt 16 §, om metoderna kan antas leda till att villkoren i avtalen blir objektiva och icke-diskriminerande.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner en metod, ska myndigheten ange i beslutet hur villkoren i stället ska utformas.

Beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten ska delge beslutet enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

18 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från kravet i 16 § i fråga om natur- eller biogasledningar eller ledningsnät som används för överföring av natur- eller biogas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet.

Mätning och rapportering av överförd gas

19 § Den som bedriver överföring av gas är skyldig att utföra mätning av överförd gas och rapportera resultatet av dessa mätningar.

Rapportering av mätresultat enligt första stycket ska ske till den systembalansansvarige, till andra berörda företag som bedriver överföring, gasanvändare, balansansvariga och leverantörer av gas. På begäran ska rapportering också ske till ett företag som gasanvändaren har utsett.

En gasanvändare får inte debiteras någon avgift för att dennes uppgifter lämnas ut. Om rapportering sker till ett företag som gasanvändaren har utsett enligt andra stycket ska en eventuell avgift för rapporteringen som den som bedriver överföring av gas tar ut av företaget som mottar rapportering motsvara kostnaden för att tillhandahålla uppgifterna.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om mätning och rapportering av överförd gas enligt denna paragraf.

Anskaffande av energi för drift av gasledningar utom vätgasledningar

20 § En transmissionsnätsoperatör för gas utom vätgas ska på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den gas som behövs för att bedriva överföring av gas.

Avtal med gasanvändare

21 § Ett avtal mellan en gasanvändare och en transmissionsnäts- eller distributionsnätsoperatör ska innehålla uppgifter om

1. företagets namn, adress, telefonnummer, e-postadress och webbplats,

2. företagets åtagande gentemot gasanvändaren,

3. när avtalet träffas,

4. var gasanvändaren kan finna information om företagets priser och övriga villkor,

5. villkoren för fakturering och betalning,

6. villkoren för uppsägning av avtalet,

7. villkoren för ersättning om företaget inte uppfyller sitt åtagande enligt avtalet, och

8. hur företaget på sin webbplats samt på begäran på annat sätt tillhandahåller den ytterligare kundrelaterade information som anges i 25 §.

Fakturering och debitering vid överföring av gas

22 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör får inte debitera någon avgift för att tillhandahålla gasanvändaren fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen.

Om en transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör tillämpar ett system med förskottsbetalning för konsumenter, ska detta vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen.

23 § Debitering av gasanvändare ska avse uppmätta mängder, om transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör har tillgång till mätvärden. Om operatören inte har tillgång till uppmätta mätvärden får debiteringen avse uppskattad förbrukning. Information om uppmätt förbrukning ska vara tillgänglig för gasanvändaren på operatörens webbplats.

Första stycket gäller inte för kunder med uttagspunkt som uteslutande använder gas för hushållsändamål.

24 § Fakturering ska ske åtminstone varje kvartal och kunna erbjudas i elektronisk form.

Innehåll i faktura m.m.

25 § En transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörs faktura till en gasanvändare ska vara tydlig och innehålla information om

operatörens namn, adress, webbplats samt kontaktuppgifter inklusive telefonnummer och e-postadress till kundtjänst

vilket belopp som ska betalas och förfallodag,

uppmätt förbrukning eller, vid avsaknad av mätvärden, beräknade mängder,

anläggningsnummer, samt

avgiftens beteckning.

26 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om operatörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för operatören att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

27 § Distributionsnätsoperatörer som överför gas till konsumenter ska på sina webbplatser lämna tydlig information om

1. konsumentens rättigheter,

2. hur konsumenten ska gå till väga för att lämna klagomål,

3. vilka organ konsumenten kan vända sig till för information eller tvistlösning, och

4. oberoende användarrådgivning, där konsumenterna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.

Informationen ska på konsumentens begäran lämnas på annat sätt.

28 § Distributionsnätsoperatörer ska på fakturor till konsumenter, eller i samband med fakturering, antingen lämna den information som följer av 27 § eller hänvisa till att informationen finns på operatörens webbplats och på begäran kan tillhandahållas på annat sätt.

29 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om den information som ska lämnas enligt 27 §.

30 § Tranmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ska ha fastställda rutiner för hanteringen av klagomål från gasanvändare.

Offentliggörande av information

31 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör eller innehavare av en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för gasmarknadens funktion.

Nätutvecklingsplaner

32 § En transmissionsnätsoperatör ska ta fram en tioårig nätutvecklingsplan för sin verksamhet. Nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vartannat år och ges in till tillsynsmyndigheten.

Vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan enligt första stycket ska en transmissionsnätsoperatör samverka med berörda infrastrukturoperatörer. En transmissionsnätsoperatör för vätgas ska vid utarbetandet särskilt samverka med transmissionsnätsföretag för el och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En infrastrukturoperatör, ett transmissionsnätsföretag för el och ett distributionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

33 § En distributionsnätsoperatör för vätgas ska ta fram en tioårig nätutvecklingsplan för sin verksamhet. Nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vart fjärde år och ges in till tillsynsmyndigheten.

Vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan enligt första stycket ska distributionsnätsoperatören för vätgas samverka med berörda infrastrukturoperatörer. Distributionsnätsoperatören för vätgas ska vid utarbetandet särskilt samverka med distributionsnätsoperatörer för annan gas och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En infrastrukturoperatör, en distributionsnätsoperatör för annan gas och ett distributionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Nationella nätutvecklingsplaner

34 § En nätutvecklingsplan enligt 32 § första stycket ska normalt också gälla som nationell nätutvecklingsplan utom i det fall som anges i 35 §.

35 § Om det finns flera transmissionsnätsoperatörer för ett och samma gasslag ska dessa operatörer samarbeta för att ta fram en gemensam nationell nätutvecklingsplan för aktuellt gasslag.

För transmissionsnätsoperatörer för vätgas gäller att dessa vid utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska samverka med transmissionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Transmissionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatörerna.

Den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska bygga på varje transmissionsnätsoperatörs nätutvecklingsplan framtagen enligt 32 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska tas fram, vad den ska innehålla och hur den ska offentliggöras.

36 § Transmissionsnätsoperatörerna ska gemensamt ge in den nationella nätutvecklingsplanen enligt 35 § till tillsynsmyndigheten.

Nätavvecklingsplaner för gas utom vätgas

37 § En distributionsnätsoperatör ska vart fjärde år utarbeta en tioårig plan (nätavvecklingsplan) över den infrastruktur för gas utom vätgas som operatören avser att avveckla. Nätavvecklingsplanen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten.

Distributionsnätsoperatörer verksamma inom samma regionala område kan välja att utarbeta en gemensam nätavvecklingsplan.

En nätavvecklingsplan enligt första och andra stycket ska utarbetas i nära samarbete med distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören i arbetet med framtagandet av nätavvecklingsplanen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om distributionsnätsoperatörers skyldigheter enligt första och andra stycket.

Energieffektivitet först

38 § Vid beslut om nätplanering och nätutveckling, och vid beslut om investeringar som beloppsmässigt överstiger ett värde som motsvarar 100 000 000 euro, ska en innehavare av gassystem tillämpa principen om energieffektivitet först så som den definieras i artikel 2.18 i förordning (EU) 2018/1999.

Ett beslut enligt första stycket ska föregås av en kostnads-nyttoanalys.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad en kostnads-nyttoanalys enligt andra stycket ska innehålla samt hur den ska utföras och redovisas.

39 § En innehavare av gassystem ska analysera möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i sina gasledningar. Analyskravet infaller första gången då en gasledning varit i drift i tio år.

De åtgärder som vidtas för att skapa förbättrad energieffektivitet i gasledningar ska, tillsammans med förväntade energibesparingar till följd av åtgärderna, rapporteras till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. vad en analys av åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska innehålla,

2. hur rapportering av åtgärder för förbättrad energieffektivitet och de energibesparingar som väntas till följd av åtgärderna ska utföras, och

3. hur ofta rapportering av resultat av analys gällande åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska ske.

Tillträde för tredje part till vätgassystem

40 § Om en vätgasoperatör får en begäran om tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning från tredje part, ska vätgasoperatören förhandla om tillträde med den som gjort begäran. Skyldigheten att förhandla innebär att vätgasföretaget ska försöka komma överens om ett tillträde med den som begärt det.

41 § Om någon överenskommelse inte kan träffas om tillträde, ska vätgasoperatören ange skälen för att tillträde inte medges.

42 § Vätgasoperatören ska ha objektiva och icke-diskriminerande villkor för tillträde för tredje part. Villkoren ska offentliggöras på vätgasoperatörens webbplats.

Kapitel 4 Åtskillnad, redovisning och revision

Inledande bestämmelser

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller i tillämpliga delar för transmissionsnätsoperatörer, distributionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggning för gas.

Bestämmelserna i 13-14 §§ och bestämmelserna om redovisning och revision i 19–20 §§ gäller även för operatör av en vätgasterminal och innehavare av förgasningsanläggning.

I 17 § finns dessutom bestämmelser om krav på att upprätta och genomföra en övervakningsplan för samriskföretag i vissa fall.

Undantag

2 § Det som anges i 10 § gäller inte kontroll eller rättighet som utövas av staten genom regeringen.

Bestämmelsen i 11 § gäller inte för en distributionsnätsoperatör för vätgas om denne ingår i ett företag som också är distributionsnätsoperatör för gas som inte är vätgas förutsatt att antalet anslutna kunder hos distributionsnätsoperatören och distributionsnätsoperatören för vätgas tillsammans är färre än 100 000.

3 § Bestämmelserna i 6–7 §§ och 10 § första och andra stycket hindrar inte att en transmissionsnätsoperatör bedriver sådan produktion av el som avses i 3 kap. 12 § andra stycket ellagen (1997:857) eller ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av el som uteslutande är avsedd för driften av transmissionsnätsoperatörens elektriska ledningsnät.

Undantag för ledningsnät beläget i Övre Norrland

4 § Regeringen får besluta om undantag från 6–7 §§ och 10–11 §§ för en transmissionsnätsoperatör för vätgas med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33). Ett undantag får även avse kravet på certifiering i 5 kap. 2 § denna lag.

Regeringen får besluta om undantag från 6, 15–16 och 18 §§ för en distributionsnätsoperatör för vätgas med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33).

Ett undantag enligt första och andra stycket ska anmälas till Europeiska kommissionen och gälla 15 år från det att undantaget beviljats eller tills att regeringen återkallar undantaget enligt förutsättningar som anges i fjärde stycket. Ett undantag får gälla längst till 31 december 2044.

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år, eller efter en begäran från Europeiska kommissionen, utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt kan regeringen återkalla undantaget. Ett undantag ska återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt.

Undantag för vätgasnät inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område

5 § Tillsynsmyndigheten får besluta om undantag från 6–7 §§ och 10–11 §§ för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område under förutsättning att

1. det inte omfattar sammanlänkningar för vätgas,
2. det inte är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett vätgasnät som omfattas av ett redan beviljat undantag,
3. det i första hand ska användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till detta nät, och
4. det inte är anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna § och som drivs av samma operatör av vätgasnät.

   Ett undantag får även avse kravet på certifiering i 5 kap. 2 § denna lag.

Tillsynsmyndigheten får återkalla ett meddelat undantag enligt första stycket under de förutsättningar som anges i tredje stycket.

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt får tillsynsmyndigheten återkalla undantaget. Ett undantag ska återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt.

Otillåten verksamhet

6 § En transmissionsnätsoperatör får inte bedriva produktion av eller handel med gas eller el.

En distributionsnätsoperatör får inte bedriva handel med gas.

En innehavare av lagringsanläggning får inte bedriva produktion av eller handel med gas.

Juridisk, personell och organisatorisk åtskillnad

7 § En transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

Om en innehavare av lagringsanläggning ingår i en koncern ska innehavarens organisation och beslutsordning vara skild från företag som bedriver produktion av och handel med gas. Innehavaren ska dessutom, tillsammans med sitt moderföretag, se till att den har en i förhållande till övriga företag i koncernen

faktisk och självständig beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av lagringsanläggningen.

8 § Transmission av vätgas får inte bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el.

Undantag från kravet i första stycket kan medges av tillsynsmyndigheten om en kostnads-nyttoanalys utförd av tillsynsmyndigheten visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får ta fram föreskrifter om kostnads-nyttoanalysen enligt andra stycket och de kriterier som ska bedömas i en sådan och vid en omprövning enligt 9 § andra stycket.

9 § Om ett undantag beviljas enligt 8 § ska den bedömning som legat till grund för undantaget offentliggöras av tillsynsmyndigheten. Beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen.

Tillsynsmyndigheten ska ompröva beslutet minst vart sjunde år. Om en ny bedömning visar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, avgifter och övriga villkor för överföring och gränsöverskridande handel, eller leder till korssubventionering eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska beviljat undantag återkallas.

10 § Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en transmissionsnätsoperatör, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos en transmissionsnätsoperatör, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

11 § En styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör för vätgas eller en innehavare av lagringsanläggning får

inte samtidigt ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas.

12 § Om en transmissionsnätsoperatör ingår i en koncern där en annan del bedriver produktion av eller handel med gas, får åtgärder som vidtas av företag i koncernen för att säkerställa att kraven i 7, 10 och 11 §§ är uppfyllda inte innebära att personal eller kommersiellt känsliga uppgifter överförs från transmissionsnätsoperatören till ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas.

13 § Om en transmissionsnätsoperatör för gas eller distributionsnätsoperatör för vätgas, en innehavare av lagringsanläggning, en operatör av en vätgasterminal eller en innehavare av förgasningsanläggning bedriver även annan verksamhet än transmission eller distribution, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen eller distributionen, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

Om en operatör eller innehavare enligt första stycket ingår i en koncern, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av gas eller distribution av vätgas, lagring och drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

14 § Det som anges i 13 § ska inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av gas eller distribution av vätgas, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

Övervakningsplan

15 § En distributionsnätsoperatör eller en innehavare av lagringsanläggning för gas som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås. I 16 § finns särskilda bestämmelser för en distributionsnätsoperatör om övervakningsansvarig och rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen. En innehavare av lagringsanläggning för

gas är skyldig att upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits med anledning av upprättad övervakningsplan. Rapporten ska ges in till tillsynsmyndigheten och i samband med det offentliggöras av den som ger in den.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen.

16 § En distributionsnätsoperatör som är skyldig att upprätta en övervakningsplan enligt 15 § ska utse en övervakningsansvarig, som självständigt ska bevaka att planen upprättas och följs.

Distributionsnätsoperatören ska se till att den övervakningsansvarige har de befogenheter och tillgång till den information som krävs för att utföra uppdraget.

Den övervakningsansvarige ska årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen och ge in rapporten till tillsynsmyndigheten. Distributionsnätsoperatören ska offentliggöra rapporten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om utseende av övervakningsansvarig och dennes uppgifter samt om offentliggörandet av den årliga rapporten.

17 § Ett samriskföretag ska upprätta och genomföra en övervakningsplan, om

1. företaget har bildats för att genomföra ett samarbete som syftar till att integrera marknader för gas utom vätgas i Norden och Europeiska unionen, och

2. det bland de företag som har bildat samriskföretaget finns en transmissionsnätsoperatör som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas utom vätgas.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden för gas utom vätgas. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som företagets anställda har för att förhindra detta.

Övervakningsplanen ska ges in till och godkännas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer).

Varumärkesprofilering och kommunikation med gasanvändare och allmänheten

18 § Om ett företag som är distributionsnätsoperatör och ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ingår i samma koncern, ska företagen när de

vänder sig till enskilda gasanvändare eller allmänheten ange sin identitet på ett sådant sätt att det tydligt framgår vilken verksamhet företaget bedriver.

Redovisning

19 § Transmission av gas, distribution av gas, drift av förgasningsanläggning, vätgasterminaler och lagring av gas ska ekonomiskt redovisas var för sig och dessutom skilt från annan verksamhet. Vätgasverksamhet ska redovisas skilt från annan gasverksamhet.

Verksamhet som rör lagring av gas och drift av en förgasningsanläggning ska ekonomiskt redovisas så att lagring i lagringsanläggning, lagring i rörledning och drift av förgasningsanläggning redovisas var för sig och dessutom skilt från annan verksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som anges i första och andra stycket och om skyldigheten att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Revision

20 § En revisor hos en transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör, en innehavare av lagringsanläggning, en innehavare av förgasningsanläggning och hos en operatör av vätgasterminal ska göra en särskild granskning av redovisningen av den aktuella verksamheten.

Revisorn ska årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget som är föremål för revisionen ska lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om revisionen.

Kapitel 5 Certifiering

Inledande bestämmelse

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer.

I 12–14 §§ i detta kapitel finns särskilda bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatör när certifiering begärs av en person från tredje land

eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land.

I 15–18 §§ i detta kapitel finns särskilda bestämmelser som rör certifiering av innehavare av lagringsanläggning för gas utom vätgas.

Bestämmelserna kompletterar bestämmelser i förordning (EU) 2024/1789.

Krav på certifiering av transmissionsnätsoperatörer

2 § En transmissionsnätsoperatör får inte bedriva överföring av gas i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar utan att vara certifierad enligt denna lag.

Undantag från kravet på certifiering

3 § Följande transmissionsnätsoperatörer behöver inte certifieras

1. transmissionsnätsoperatör som innehar högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av gas,
2. transmissionsnätsoperatör för vätgas, med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33), om regeringen med stöd av 4 kap. 4 § första stycket meddelat undantag från kravet på certifiering, eller
3. transmissionsnätsoperatör för vätgas som av tillsynsmyndigheten meddelats undantag från kravet på certifiering med stöd av 4 kap. 5 § första stycket för att denne bedriver transmission av vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område.

4 § Certifiering får beviljas efter ansökan av den som avser att bedriva överföring av gas i högtrycksledning, eller vid en omprövning efter en begäran från Europeiska kommissionen, om kraven i 4 kap. 6–14 §§ är uppfyllda.

För att en transmissionsnätsoperatör för vätgas ska kunna certifieras krävs, förutom att kraven i 4 kap. 6–14 §§ är uppfyllda, att denne bedöms lämplig ur allmän synpunkt att bedriva transmission för vätgas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad en ansökan om certifiering enligt första stycket ska innehålla och om kriterier för kravet på lämplighet ur allmän synpunkt som anges i andra stycket.

Slutligt certifieringsbeslut och utnämning till transmissionsnätsoperatör

5 § En certifiering ska gälla först från det att tillsynsmyndigheten har meddelat ett slutligt certifieringsbeslut.

Efter godkänd certifiering ska transmissionsnätsoperatören utnämnas till godkänd certifierad transmissionsnätsoperatör.

Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla ett slutligt beslut om certifiering och utnämning av en transmissionsnätsoperatör till Europeiska kommissionen. Anmälan ska innehålla en uppgift om det certifierade företagets transmissionsnät. Utnämningen ska offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

Handläggning av en ansökan och förslag till beslut (preliminärt beslut)

6 § En fråga om certifiering ska prövas skyndsamt. Tillsynsmyndigheten ska ta fram ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) inom 100 arbetsdagar från det att en fullständig ansökan kom in till myndigheten, eller Europeiska kommissionen överlämnat en begäran om certifiering.

Om tillsynsmyndigheten inte har tagit fram ett förslag till beslut (preliminärt beslut) inom den tidsfrist som anges i första stycket, ska myndigheten anses ha föreslagit att certifiering ska beviljas.

I ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) ska det anges att certifiering förutsätter ett slutligt beslut om certifiering.

Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) eller förhållandet att certifiering får anses beviljats till följd av att myndighetens inte tagit fram något förslag till beslut inom tidsfristen som anges i första stycket, tillsammans med alla relevanta uppgifter i ärendet, till Europeiska kommissionen. Europeiska kommissionen hanterar sedan anmälan i enlighet med förfarandet i artikel 14 i förordning 2024/1789.

Begäran om uppgifter

7 § Europeiska kommissionen och tillsynsmyndigheten får begära att från en transmissionsnätsoperatör eller ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas få de upplysningar och få ta del av de handlingar som de anser behövs för att förutsättningarna för certifiering ska kunna bedömas.

Omprövning av certifiering

8 § En certifierad transmissionsnätsoperatör ska till tillsynsmyndigheten anmäla planerade transaktioner och förhållanden som har betydelse för bedömningen av om transmissionsnätsoperatören uppfyller kraven i 4 kap. 6–14 §§ och, i förekommande fall, kravet på att vara lämplig ur allmän synpunkt att bedriva transmission för vätgas.

En certifierad transmissionsnätsoperatör ska även underrätta tillsynsmyndigheten om eventuella omständigheter som skulle leda till att en person från ett tredjeland får kontroll över gassystemet eller transmissionsnätsoperatören. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål underrätta Europeiska kommissionen om sådana eventuella omständigheter som kommit till tillsynsmyndighetens kännedom.

9 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva en certifiering

1. efter en anmälan enligt 8 §,
2. efter en begäran från Europeiska kommissionen, eller
3. om det annars finns anledning att anta att en transmissionsnätsoperatör inte uppfyller kraven i 4 § första stycket i detta kapitel eller, i förekommande fall, 4 § andra stycket eller 12 § i detta kapitel.

10 § Ett omprövningsärende ska handläggas skyndsamt. Om tillsynsmyndigheten inte har meddelat ett beslut i ärendet inom 100 arbetsdagar från det att en anmälan enligt 8 § eller en begäran från Europeiska kommissionen kom in till myndigheten, ska certifieringen anses bestå.

Om certifieringen inte återkallas vid en prövning enligt första stycket, ska tillsynsmyndigheten utan dröjsmål anmäla detta till Europeiska kommissionen och förse kommissionen med alla relevanta uppgifter i ärendet.

I artikel 14.2 i förordning (EU) 2024/1789 finns bestämmelser som gäller tillsynsmyndighetens slutliga beslut i omprövningsärendet.

Återkallelse av certifiering

11 § Tillsynsmyndigheten ska återkalla en certifiering om transmissionsnätsoperatören inte längre uppfyller kraven i 4 § första stycket i detta kapitel eller, i förekommande fall, 4 § andra stycket eller 12 § i detta kapitel.

Särskilt om certifiering i förhållande till tredje land

12 § Om en person från tredje land, eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land, ansöker

om certifiering som transmissionsnätsoperatör krävs, utöver vad som anges i 4 § i detta kapitel, att en certifiering inte äventyrar en trygg energiförsörjning i någon medlemsstat i Europeiska unionen.

13 § Om certifiering begärs av en person från tredje land eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land, ska tillsynsmyndigheten underrätta Europeiska kommissionen om att certifiering begärts.

14 § Tillsynsmyndigheten ska begära ett yttrande från Europeiska kommissionen om huruvida

1. den verksamhet som certifieringen avser uppfyller kraven i 4 kap. 6–14 §§, och
2. en certifiering kan äventyra en trygg energiförsörjning till Europeiska unionen.

Certifiering av innehavare av lagringsanläggning

15 § Den som innehar en lagringsanläggning för gas utom vätgas eller avser att ta en sådan anläggning i drift ska certifieras enligt artikel 15 om certifiering av systemansvariga för lagringssystem för naturgas i förordning (EU) 2024/1789.

16 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om certifiering enligt 15 §.

Beslut om att en person inte får företräda aktier

17 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en person inte får företräda de aktier som han eller hon innehar i ett bolag, om de förutsättningar som anges i artikel 15.5 i förordning (EU) 2024/1789 är uppfyllda.

18 § Om det finns särskilda skäl, får tillsynsmyndigheten begära att tingsrätten förordnar en lämplig person att som förvaltare företräda sådana aktier som enligt 17 § inte får företrädas av ägaren. En sådan ansökan prövas av tingsrätten i den ort där ägaren har sin hemvist eller, om ägaren inte har sin hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.

En förvaltare har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen ska betalas av ägaren till aktierna. Om den betalningsskyldige inte godtar förvaltarens anspråk, fastställs ersättningen av tingsrätten.

19 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter som rör frågor om certifiering enligt detta kapitel.

6 kap. Kommunala gasföretag

1 § En sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725) får, trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med gas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av gas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet. L

2 § Om en sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725) bedriver handel med gas samt därmed sammanhängande verksamhet, ska verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § 1 ellagen (1997:857), får företaget redovisa de berörda verksamheterna tillsammans.

7 kap. Intäktsram för gasverksamhet

Beslut om intäktsram

1 § En gasverksamhet ska för en tillsynsperiod ha en intäktsram som beslutas av tillsynsmyndigheten.

Tillsynsperioden ska vara fyra kalenderår, om det inte finns särskilda skäl för en annan tidsperiod.

Tillsynsmyndigheten ska besluta om intäktsram senast två månader innan tillsynsperioden börjar.

2 § En intäktsram ska beslutas var för sig för transmission, distribution, lagring i en lagringsanläggning och drift av en förgasningsanläggning.

Ett beslut om intäktsram för transmission ska omfatta även intäkter från lagring i en rörledning.

3 § Det ska framgå av beslutet vilka uppgifter och metoder som har använts för att bestämma intäktsramen.

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från kravet på att ha en intäktsram i fråga om en gasledning eller ett ledningsnät som används för överföring av gas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet.

Preliminära metoder för att fastställa intäktsramar

5 § Tillsynsmyndigheten ska publicera preliminära metoder för bestämmande av intäktsram. Dessa metoder ska offentliggöras innan gasföretag som bedriver gasverksamhet ska lämna uppgifter enligt 6 §. Relevanta aktörer ska ges skälig tid att yttra sig över de preliminära metoderna.

Senast när beslutet om intäktsram meddelas ska tillsynsmyndigheten redogöra för de synpunkter som har inkommit på metoderna vid publiceringen.

Uppgiftsskyldighet vid bestämmande av en intäktsram

6 § Ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska lämna de uppgifter till tillsynsmyndigheten som myndigheten behöver för att bestämma intäktsramen.

7 § Om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet inte lämnar uppgifter enligt 6 §, ska tillsynsmyndigheten bestämma en intäktsram som är skälig med hänsyn till uppgifterna i ärendet.

Intäktsramens storlek

8 § Intäktsramen ska inte vara större än vad gasföretaget behöver för

1. driften av den gasverksamhet som intäktsramen avser, och
2. för att göra nödvändiga investeringar i den verksamhet som intäktsramen avser för att säkerställa verksamhetens funktion.

9 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. vilka kostnader för driften av den verksamhet som intäktsramen avser som ska täckas av en intäktsram,
2. hur kostnaderna för driften av verksamheten som intäktsramen avser ska beräknas när intäktsramen bestäms, och
3. vad som avses med att gasföretaget ska kunna göra nödvändiga investeringar för att säkerställa gassystemets funktion.

Omprövning av intäktsramen under tillsynsperioden

10 § Tillsynsmyndigheten får under tillsynsperioden ändra intäktsramen, om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har ansökt om det och

1. det finns omständigheter som bedöms medföra en väsentlig ökning av intäktsramen vid en omprövning efter tillsynsperioden, eller

2. det annars finns särskilda skäl.

En ansökan om omprövning under tillsynsperioden ska handläggas skyndsamt.

11 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva ett beslut om intäktsram under tillsynsperioden och ändra ramen, om

1. ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har lämnat oriktiga eller bristfälliga uppgifter och detta har inverkat på ramens storlek,

2. intäktsramen av någon annan anledning har bestämts på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag och detta har inverkat på ramens storlek, eller

3. det annars finns särskilda skäl.

Omprövning av intäktsramen efter tillsynsperioden

12 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva intäktsramen efter tillsynsperiodens slut, om det finns skäl att anta att ramen ska vara större eller mindre med hänsyn till förhållanden som blivit kända efter det att den bestämdes.

Vid en omprövning ska tillsynsmyndigheten senast tio månader efter tillsynsperiodens slut

1. fatta ett slutligt beslut i frågan om ändring av intäktsramen, om det inte finns särskilda hinder, eller

2. informera ett gasföretag som bedriver gasverksamhet om att det slutliga beslutet i ändringsfrågan kommer att fattas vid en senare tidpunkt.

Om myndigheten fattar sitt slutliga beslut i ändringsfrågan senare än tio månader efter tillsynsperiodens slut utan att ha informerat enligt andra stycket 2, får beslutet inte innebära någon nackdel för gasföretaget.

13 § Vid en omprövning enligt 12 § ska tillsynsmyndigheten

1. utgå från de uppgifter och metoder som har använts för att bestämma intäktsramen och som framgår av det beslut om intäktsram som gäller för ett gasföretag som bedriver gasverksamhet,

2. kontrollera om de antaganden som legat till grund för att bestämma ramen överensstämmer med det faktiska utfallet för tillsynsperioden, och

3. ändra ramen i den utsträckning det är motiverat av att det faktiska utfallet för tillsynsperioden avviker från de antaganden som legat till grund för att bestämma intäktsramen.

14 § Utöver det som anges i 13 § 3 ska intäktsramen ändras, om

1. ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har lämnat oriktiga eller bristfälliga uppgifter och detta har inverkat på ramens storlek, eller

2. ramen av någon annan anledning har bestämts på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag och detta har inverkat på ramens storlek.

I fall som avses i första stycket 1 får intäktsramen ökas endast om det finns särskilda skäl.

Omprövning till följd av att en intäktsram har ändrats för ett annat gasföretag

15 § När en allmän förvaltningsdomstol har ändrat en intäktsram för ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska tillsynsmyndigheten ompröva det beslut om intäktsram som gäller för ett annat gasföretag som bedriver gasverksamhet, om det senare företaget

1. ansöker om omprövning inom tre månader efter det att domstolens avgörande har fått laga kraft, och

2. anför att de förhållanden som domstolen lagt till grund för ändring i det tidigare avgörandet även finns i fråga om sökandens intäktsram.

Omprövning till följd av att intäktsramen har ändrats i fråga om en tidigare tillsynsperiod

16 § Om tillsynsmyndigheten eller en allmän förvaltningsdomstol har ändrat intäktsramen i fråga om en tillsynsperiod som har gått till ända och det avgörandet har fått laga kraft, ska tillsynsmyndigheten ompröva ett beslut om intäktsram för en senare tillsynsperiod och göra de ändringar som den ändrade ramen motiverar.

Uppgiftsskyldighet vid omprövning av en intäktsram

17 § Ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter som behövs för prövning enligt 11, 12 och 16 §§.

Avvikelser från intäktsramen

18 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under tillsynsperioden har varit större än intäktsramen, ska tillsynsmyndigheten besluta att ramen för en

efterföljande tillsynsperiod ska minskas med ett belopp som motsvarar överskottet.

19 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under tillsynsperioden har överstigit intäktsramen med mer än fem procent, ska tillsynsmyndigheten besluta att ramen för den närmast följande tillsynsperioden ska minskas med ett överdebiteringstillägg.

Beräkningen av överdebiteringstillägget ska grundas på den del av de samlade intäkterna från gasverksamheten som överstiger intäktsramen.

Överdebiteringstillägget ska beräknas efter en räntesats som motsvarar den genomsnittliga referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) som under tillsynsperioden fastställts av Riksbanken med ett tillägg av femton procentenheter.

20 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under en tillsynsperiod har varit mindre än intäktsramen, ska tillsynsmyndigheten besluta att gasföretaget som bedriver gasverksamheten från verksamheten får uppbära ett belopp som motsvarar underskottet under den närmast följande tillsynsperioden.

Tillsynsmyndigheten får besluta att ett gasföretag som bedriver gasverksamhet får uppbära beloppet eller en del av beloppet även under den tillsynsperiod som följer på den närmast följande tillsynsperioden om gasföretaget ansöker om det. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns särskilda skäl.

Det belopp som tillsynsmyndigheten beslutar ska inte anses vara intäkter från gasverksamheten vid avstämning mot intäktsramen för den närmast följande tillsynsperioden. Detta gäller dock endast i den utsträckning intäkterna från verksamheten annars skulle överstiga intäktsramen.

Beräkning av intäkter

21 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur intäkter från gasverksamhet under en tillsynsperiod ska beräknas vid avstämning mot intäktsramen.

Effektivt utnyttjande av gasledningarna

22 § När intäktsramen bestäms ska hänsyn tas till i vilken utsträckning den verksamhet som intäktsramen avser bedrivs på ett sätt som bidrar till ett effektivt nyttjande av gasledningarna. En sådan bedömning får medföra en ökning eller minskning av intäktsramen.

23 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad som avses med ett effektivt nyttjande av gasledningar.

Besluts giltighet

24 § Ett beslut av tillsynsmyndigheten enligt 1, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19 eller 20 §§ gäller omedelbart.

Intäktsram vid överlåtelse av verksamhet

25 § Om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet överlåter gasverksamhet som det har fastställts en intäktsram för, ska intäktsramen gälla för förvärvaren. Det gasföretag som har tagit över verksamheten ska vid tillämpningen av detta kapitel träda i överlåtarens ställe.

8 kap. Systembalansansvar och balansansvar m.m.

Systembalansansvar

1 § Regeringen ska ge i uppdrag åt en juridisk person som frivilligt åtar sig det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i det västsvenska gassystemet (systembalansansvarig).

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om den systembalansansvariges uppgifter.

2 § Den som innehar en sådan gasledning som används för överföring av gas men som inte är sammankopplad med det västsvenska gassystemet, ansvarar för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i den egna ledningen.

Bestämmelserna i 4–16, 18 och 19 §§ ska tillämpas även i fråga om en sådan ledning som avses i första stycket. Vad som där gäller för den systembalansansvarige respektive det västsvenska gassystemet ska då i stället gälla ledningsinnehavaren respektive gasledningen.

I det fall som avses i 7 § första stycket ska ledningsinnehavaren underrätta leverantören av gas. I det fall som avses i 7 § andra stycket ska den balansansvarige underrätta innehavaren av gasledningen, som ska underrätta leverantören av gas. Underrättelser enligt detta stycke ska ske utan dröjsmål.

3 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som bedriver överföring av gas att till

den systembalansansvarige lämna de uppgifter som behövs för utövandet av systembalansansvaret.

Balansansvar och balansavtal

4 § En leverantör av gas får bara leverera gas i uttagspunkter för vilka leverantören eller någon annan, gentemot den systembalansansvarige, har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det västsvenska gassystemet tillförs lika mycket gas som tas ut i uttagspunkten (balansansvar). Ett sådant åtagande ska göras genom ett avtal med den systembalansansvarige (balansavtal).

Första stycket tillämpas inte under den tidsfrist som anges i 8 §.

5 § Villkoren i ett balansavtal ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Villkoren ska därutöver ge gasanvändaren lämpliga incitament att balansera inmatning och uttag på ett effektivt sätt.

6 § Den systembalansansvarige får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av tillsynsmyndigheten.

7 § Tillsynsmyndigheten ska godkänna metoderna om de kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven i 5 §.

Tillsynsmyndigheten kan begära ändring av metoden för att godkänna den. Vid begäran om ändring av metoden ska den systembalansansvarige inom två månader efter tillsynsmyndighetens begäran lämna in ett förslag till ändrad metod för godkännande.

Tillsynsmyndighetens beslut i fråga om godkännande gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten ska delge beslutet enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

8 § Den systembalansansvarige ska offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

Upphörande och återställande av balansansvar m.m.

9 § När den systembalansansvarige får kännedom om att ett avtal med den systembalansansvarige om balansansvar enligt 4 § första stycket ska upphöra att gälla, ska den systembalansansvarige utan dröjsmål underrätta de innehavare av

gasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Ledningshavaren ska utan dröjsmål underrätta berörda leverantörer av gas.

När någon, som i ett avtal med en leverantör av gas har åtagit sig balansansvaret i de uttagspunkter där leverantören levererar gas, får kännedom om att detta avtal ska upphöra att gälla, ska den balansansvarige utan dröjsmål underrätta den systembalansansvarige och de innehavare av gasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Innehavarna av gasledningar ska utan dröjsmål underrätta leverantören av gas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelseskyldigheten enligt första och andra styckena.

10 § En leverantör av gas som med omedelbar verkan förlorat sitt balansansvar får återställa balansansvaret inom en tidsfrist om tio vardagar, dock högst femton kalenderdagar. Tidsfristen börjar löpa dagen efter den då leverantören tagit del av eller haft möjlighet att ta del av den först mottagna underrättelsen enligt 9 § första eller andra stycket.

Den tidsfrist för att återställa balansansvaret som anges i första stycket gäller också en leverantör vars avtal om balansansvar sagts upp och upphör att gälla före fristens utgång.

Första och andra styckena gäller inte om leverantören trätt i likvidation, ställt in betalningarna, försatts i konkurs eller förklarat sig inte ha för avsikt att återställa balansansvaret.

Om leverantören under tidsfristen träder i likvidation, ställer in betalningarna, försätts i konkurs, eller förklarar sig inte ha för avsikt att återställa balansansvaret upphör tidsfristen omedelbart att löpa.

11 § En leverantör av gas som under tidsfristen återställer sitt balansansvar ska, före tidsfristen löper ut, underrätta berörda innehavare av gasledning om vem som har åtagit sig balansansvaret i de uttagspunkter där leverantören levererar gas.

Ett balansansvar som en ny balansansvarig åtagit sig gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen efter det att berörd ledningsinnehavare mottagit underrättelsen från leverantören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelse enligt första stycket.

Konsekvenser av utebliven underrättelse om ny balansansvarig

12 § Om ledningsinnehavaren inte har mottagit en underrättelse från leverantören om vem som är ny balansansvarig i berörda uttagspunkter innan tidsfristen har löpt ut, ska ledningsinnehavaren dagen efter fristens utgång anvisa berörda gasanvändare en leverantör. Denne ska gentemot ledningsinnehavaren ha åtagit sig att leverera gas till gasanvändare som saknar leverantör. Ett balansansvar som en ny balansansvarig åtagit sig gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen för anvisningen.

13 § Ledningsinnehavaren ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om vilken leverantör som har anvisats och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändaren om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar och om den dag då leverantören avser att påbörja leveransen enligt avtalet.

14 § Om en leverantör av gas inte får återställa balansansvaret enligt 10 § eller om en sådan tidsfrist som avses där upphör att löpa enligt 10 § fjärde stycket, ska innehavaren av gasledning så snart som möjligt anvisa berörda gasanvändare en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till gasanvändare som saknar leverantör. Den nye balansansvariges balansansvar gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen för anvisningen.

Ledningsinnehavaren ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om vilken leverantör som har anvisats och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar.

15 § En leverantör av gas som levererar gas till en gasanvändare i en viss uttagspunkt är, oavsett vad som avtalats, skyldig att fortsätta leverera gas tills leveransskyldigheten upphör enligt andra stycket.

Leveransskyldigheten upphör om gasanvändare slutar att ta ut gas i uttagspunkten, om någon annan leverantör börjar leverera gas till gasanvändaren i uttagspunkten eller om överföringen av gas enligt 10 kap. 1 § eller enligt avtal får avbrytas på grund av att gasanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot leverantören.

Anmälan om övertagande av gasleverans

16 § En leverantör av gas, som ska börja leverera gas till en uttagspunkt eller överta leveranserna till en gasanvändare i dennes uttagspunkt, ska anmäla detta till innehavaren av gasledningen. Anmälan ska även innehålla en uppgift om vem

som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten. En anmälan om att börja leverera gas ska göras omedelbart.

En leverantör av gas får överta leveranserna till en gasanvändare i dennes uttagspunkt fjorton dagar efter anmälan enligt första stycket.

En innehavare av gasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket ska sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om gasleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

Anvisad gasleverantör

17 § Gasanvändare som saknar leverantör av gas ska av berörd innehavare av gasledning anvisas en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till sådana gasanvändare.

Innehavaren av gasledning ska utan dröjsmål underrätta gasanvändaren om vilken leverantör som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör.

§ 18 Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad underrättelsen enligt 13 § och 17 § andra stycket ska innehålla.

19 § För förbrukningen av den gas som inte levererats enligt ett leveransavtal med en leverantör, som är leveransskyldig enligt 15 §, ska gasanvändaren betala till den anvisade leverantören enligt de villkor som denne tillämpar.

En gasanvändare, som har saknat leveransavtal med en enligt 15 § leveransskyldig leverantör och som inte har anvisats en ny leverantör enligt 17 §, ska för förbrukningen av gas under den tid som gasanvändaren har saknat sådant leveransavtal betala till en leverantör som anvisas av ledningsinnehavaren och enligt de villkor som den anvisade leverantören tillämpar.

20 § En operatör ska välja ut en anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. Operatören ska informera gasanvändaren om hur gasleverantören har valts ut.

Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar.

En anvisad gasleverantör ska minst en gång per kvartal lämna följande information till gasanvändaren:

1. en redogörelse för vilka olika avtal som gasleverantören erbjuder samt uppgifter om priser och leveransvillkor för de olika avtalen, och
2. uppgifter om var gasanvändaren, oberoende av gasleverantören, kan hitta information om priser och leveransvillkor som andra gasleverantörer tillämpar för leverans av gas till gasanvändare.

21 § Den som övertar balansansvaret i en gasanvändares uttagspunkt efter en anmälan enligt 16 § första stycket får göra det från och med den dag då gasleverantören övertar leveranserna.

I andra fall får balansansvaret bara övertas från och med den första dagen i en kalendermånad. Den leverantör som enligt 15 § är leveransskyldig i uttagspunkten ska enligt de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar underrätta innehavaren av gasledning om övertagandet senast en månad innan det ska ske.

Den systembalansansvarige får, om det finns särskilda skäl, i det enskilda fallet medge att balansansvaret i en uttagspunkt ska börja gälla tidigare än vad som följer av andra stycket.

22 § En innehavare av gasledning som tar emot en anmälan enligt 21 § andra stycket ska sända underrättelser om detta.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelser enligt första stycket.

Underrättelse till den systembalansansvarige om byte av balansansvarig

23 § Den som bedriver överföring av gas ska enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten hålla den systembalansansvarige underrättad om byte av balansansvarig enligt 11 § första stycket och 12 § första stycket, 14 § första stycket och 21 §. Den som bedriver överföring av gas ska dessutom hålla den systembalansansvarige underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för dennes egna inköp.

Avräkning mellan balansansvariga

24 § Den systembalansansvarige ska svara för avräkningen mellan de balansansvariga.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avräkningen enligt första stycket.

25 § En leverantör av gas som har levererat gas till en uttagspunkt där det saknas någon som är balansansvarig ska vid den systembalansansvariges avräkning anses som balansansvarig i uttagspunkten. Ersättning ska betalas enligt de villkor som den systembalansansvarige tillämpar mot balansansvariga.

Åtagande om lagring av gas

26 § De leverantörer av gas som har åtagit sig ett balansansvar enligt 4 § ska genom balansavtalet även åta sig ett ekonomiskt ansvar för att, efter begäran av den systembalansansvarige, lagra gas så att det fyllnadsmål och den fyllnadsbana med delmål nås som avses i artikel 6a i förordning (EU) 2017/1938.

9 kap. Leverans av gas

Inledande bestämmelser

1 § Detta kapitel gäller leverans av gas till gasanvändare.

2 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i detta kapitel är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne.

Uppgifter i avtal

3 § Ett avtal mellan en gasanvändare och en gasleverantör ska innehålla uppgifter om

gasleverantörens namn, adress, e-postadress, webbplats och telefonnummer,

produktens namn och avgiftens beteckning,

när avtalet träffas och vid vilken tidpunkt naturgasleverantören planerar att överta leveranserna till gasanvändaren,

vilka tjänster avtalet omfattar,

gasleverantörens åtagande gentemot gasanvändaren,

på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga priser och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas,

avtalets löptid samt villkoren för att förlänga och säga upp avtalet inklusive eventuella kombinationserbjudanden,

tydliga, objektiva, offentliggjorda och kontrollerbara åtaganden från gasleverantören om miljöprestanda, inklusive eventuella koldioxidutsläpp och uppgift om certifiering av förnybar och koldioxidsnål gas som levereras,

hur och var ett klagomål kan lämnas samt, i fråga om konsumenter, information om konsumenträttigheter,

i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av gas, biogas, vätgas eller annan gas.

Informationen om avtalsvillkoren ska ges på ett enkelt och begripligt sätt.

Information från leverantören om produkter eller tjänster, villkor och priset på dessa produkter eller tjänster, som är kopplade till eller kombinerade med leverans av gas ska tillhandahållas innan avtalet ingås, även i de fall avtalet ingås genom en mellanhand.

Gasanvändare ska tillhandahållas en sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett enkelt och begripligt sätt.

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vilka delar av avtalsinnehållet enligt 3 § som ska finnas med i den sammanfattning som gasleverantörer ska tillhandahålla enligt tredje stycket samma paragraf och hur sammanfattningen ska tillhandahållas.

Betalningssätt

5 § En gasleverantör ska erbjuda flera betalningssätt vid fakturering och får inte missgynna en gasanvändare endast på grund av det betalningssätt denne har valt.

Om gasleverantör en tillämpar ett system med förskottsbetalning för konsumenter, ska detta vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen.

De avgifter som tas ut för ett visst betalningssätt eller för ett system för förskottsbetalning får inte överstiga betalningsmottagarens kostnader för användningen av betalningssättet eller systemet.

Ändrade avtalsvillkor

6 § En gasleverantör som avser att ändra villkoren för ett avtal som löper tills vidare ska i ett särskilt meddelande underrätta gasanvändaren om ändringen och om gasanvändarens rätt att säga upp avtalet. Om villkorsändringen gäller sättet att beräkna priset för leverans av gas, ska även skälen och villkoren för ändringen redovisas i meddelandet.

Gasleverantören ska underrätta gasanvändaren senast två veckor innan de nya villkoren börjar tillämpas. Om gasanvändaren är konsument ska gasleverantören underrätta gasanvändaren senast två månader innan de nya villkoren börjar tillämpas.

Fakturering och debitering

7 § En gasleverantör, eller den som förmedlar leverans av gas, får inte debitera någon avgift för att tillhandahålla gasanvändare fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen.

8 § En gasleverantörs debitering av gasanvändarna ska avse uppmätt faktisk förbrukning eller, vid avsaknad av mätvärden, beräknade mängder.

9 § En gasleverantörs faktura ska vara tydlig. Den ska innehålla information om den uppmätta förbrukningen och de aktuella gaspriser som fakturan grundas på.

10 § En gasleverantör ska lämna information till gasanvändaren om andelen förnybar gas och andelen koldioxidsnål gas i den köpta gasen.

11 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om gasleverantörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för gasleverantörer att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

12 § En gasanvändare ska kunna välja elektroniska fakturor och elektronisk faktureringsinformation.

13 § Om leveransavtalet föreskriver framtida ändring av produkten eller priset eller en rabatt ska detta anges på fakturan tillsammans med det datum då ändringen träder i kraft.

14 § Om leveransavtalet förutsätter att mängden överförd gas mäts per timme, får informationen enligt 9 § göras tillgänglig via gasleverantörens webbplats. Fakturan ska då hänvisa till att informationen finns på webbplatsen.

15 § Fakturering ska ske åtminstone varje kvartal.

Prishöjningar

16 § När en prishöjning har skett ska gasanvändaren underrättas om detta i den nästkommande fakturan från gasleverantören. Det ska framgå när prisändringen trädde i kraft och hur priset ändrats.

Information om gasanvändarens rättigheter

17 § Gasleverantörer som tecknar avtal med gasanvändare ska på sina webbplatser lämna följande information om avtal som företaget tillämpar för leverans av gas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt

1. gasanvändarens rättigheter,
2. tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster för gas samt annan viktig avtalsinformation,
3. om priset är fast eller rörligt,
4. hur gasanvändaren ska gå till väga för att lämna klagomål,
5. vilka organ gasanvändaren kan vända sig till för information eller tvistlösning, och
6. oberoende användarrådgivning, där gasanvändarna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.

18 § Gasleverantörer ska på eller i samband med fakturor till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt konsumenter antingen lämna den information som följer av 17 § eller hänvisa till att informationen finns på webbplatsen och på begäran tillhandahålls på annat sätt.

19 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om den information som ska lämnas enligt 17 §.

Byte av gasleverantör

20 § En gasleverantör ska på ett icke-diskriminerande sätt i fråga om kostnader, arbete och tidsåtgång säkerställa att en gasanvändare kan byta gasleverantör inom tre veckor från begäran om byte.

Ett byte av gasleverantör ska vara kostnadsfritt för konsumenter och små företag.

21 § När konsumenter eller små företag i förtid säger upp tidsbestämda avtal om att gas helt eller delvis ska levereras till fast pris, får gasleverantören, trots vad som sägs i 20 § andra stycket, ta ut en avgift. Avgiften får endast avse kostnader som hänför sig till den gas som levereras till fast pris, den ska vara skälig och får inte överstiga den direkta ekonomiska förlust som den förtida uppsägningen orsakar.

Avgiften får endast tas ut om det tydligt framgår av leveransavtalet att den får tas ut och vad den omfattar.

22 § Vid byte av gasleverantör ska den frånträdande gasleverantören se till att gasanvändaren får en slutfaktura inom sex veckor från den dag då gasleveransen upphörde.

23 § Den tekniska processen för byte av gasleverantör eller marknadsaktör får ta högst 24 timmar från det att korrekta mätvärden uppmätts och ska kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

Hantering av klagomål

24 § Leverantörer av gas ska ha fastställda rutiner för hanteringen av klagomål från gasanvändare.

Gasleverantörens skyldighet att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om priser och leveransvillkor

25 § En gasleverantör ska lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om de priser och leveransvillkor som gasleverantören tillämpar för leverans av naturgas och biogas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt.

Prisreglering under en naturgaspriskris

26 § Regeringen får meddela föreskrifter om reglering av priset för leverans av naturgas till hushållskunder samt små och medelstora företag, om Europeiska unionens råd har tillkännagett en naturgaspriskris. Prisreglering får även avse naturgasleveranser för samhällsviktig verksamhet.

Föreskrifterna ska underställas riksdagens prövning inom en månad från det att de beslutades.

Föreskrifterna upphör omedelbart att gälla om de inte underställs riksdagen inom en månad från den dag de beslutades eller om riksdagen inte godkänner föreskrifterna inom två månader från underställandet.

Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas

27 § Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas med en löptid som sträcker sig längre än till den 31 december 2049 måste innehålla villkor om koldioxidminskning i levererad gas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som avses med långsiktiga avtal och kraven på koldioxidminskning i leveransavtal enligt första stycket.

10 kap. Avbrott och avstängning

Avbrytande av överföring av gas på grund av konsumentens avtalsbrott

1 § Överföring av gas får avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts ska konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 2 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

2 § Om avtalsbrottet består i att konsumenten försummat att betala för överföring eller leverans av gas gäller, utöver vad som anges i 1 §, att konsumenten sedan tiden för rättelse gått ut ska uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen ska samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får gas överförd.

Sker betalning eller är fordringen tvistig får överföringen inte avbrytas. Överföringen får inte heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.

3 § Gasleverantören och operatören ska ge konsumenter information om alternativ för att undvika avstängning i god tid före avstängningen.

4 § Operatören och leverantören av gas har rätt till skälig ersättning av konsumenten för kostnader som föranleds av åtgärder som nämns i 1 och 2 §§.

5 § Underrättelser och meddelanden som avses i 2 § första stycket ska lämnas enligt formulär som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avbrytande av överföring av gas av säkerhetsskäl m.m.

6 § Operatören får avbryta överföringen av gas för att vidta åtgärder som är motiverade av säkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Avbrottet får inte i något fall pågå längre än åtgärden kräver.

Om operatören kan förutse annat än kortvariga avbrott i överföringen, ska konsumenten underrättas i god tid före avbrottet. Konsumenten ska underrättas personligen eller, om det är lämpligt, genom anslag.

Skadestånd vid avbruten överföring av gas

7 § Om överföringen av gas avbryts på grund av konsumentens försummelse utan att förutsättningarna i 1 och 2 §§ är uppfyllda, har konsumenten rätt till ersättning för skada av operatören.

Om överföringen har avbrutits på begäran av leverantören av gas ska denne, i stället för operatören, ersätta konsumenten för den uppkomna skadan.

8 § Om operatören inte har underrättat konsumenten enligt 6 § andra stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av ledningsinnehavaren.

9 § Om överföringen av gas avbryts utan att det beror på konsumentens försummelse och utan att det finns rätt att avbryta överföringen enligt 6 § första stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av operatören om inte denne visar att avbrottet beror på ett hinder utanför operatörens kontroll som operatören inte skäligen kunde förväntas ha räknat med och vars följder operatören inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror avbrottet på någon som operatören har anlitat för att utföra underhåll, reparation eller liknande arbete, är operatören fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som operatören har anlitat skulle vara fri enligt första stycket.

10 § Skadestånd enligt 7–9 §§ omfattar ersättning för utgifter och inkomstbortfall samt annan förlust på grund av avbrottet.

Om skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt.

Vid bedömningen ska även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter, den skadeståndsskyldiges förutsättningar att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

11 § Konsumenten ska underrätta motparten om anspråk på ersättning inom två år från det att skadan inträffade. Gör konsumenten inte det, har konsumenten förlorat sin rätt till ersättning för den uppkomna skadan.

Särskilt om gasanvändarens skydd vid utfasning av gas

12 § Innan en operatör tar en gasledning ur bruk ska den genomföra ett samråd med berörda gasanvändare och andra berörda intressenter, inklusive konsumentorgan, om hur avveckling av gasledningen ska gå till. Inför samrådet

ska gasanvändare informeras om tidplan, förfarandet för avstängning och i vilka steg det ska ske.

11 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över att

denna lag, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och villkor som har meddelats med stöd av lagen följs, och

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 följs.

Tillsynen omfattar inte bestämmelserna i 10 kap. med undantag för 12 § och inte heller bestämmelserna i 6 kap.

2 § I ett beslut av tillsynsmyndigheten enligt en sådan genomförandeakt eller delegerad akt som avses i artikel 70.1 i förordning (EU) 2024/1789 ska det anges att beslutet kan komma att upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen.

3 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

4 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Ett föreläggande som har meddelats med anledning av en anmälan enligt 5 § gäller omedelbart.

Tidsfrister

5 § Tillsynsmyndigheten ska fatta beslut i ett ärende inom två månader från det att en anmälan kom in till myndigheten om anmälan

1. har lämnats in av någon som har ett intresse i saken, och

2. innehåller ett påstående att en innehavare av en gasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning eller den systembalansansvarige inte följer bestämmelser som omfattas av myndighetens tillsyn enligt 1 §.

Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får tillsynsmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet ska kunna avgöras.

Avgifter

6 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter som tillsynsmyndigheten har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Bevarande av information

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för gasleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal, derivatinstrument och transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument samt att på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen.

Skyldighet att anmäla avtal till tillsynsmyndigheten

8 § Ett företag som ingår ett avtal som gäller den tekniska driften av en transmissionsledning mellan Sverige och ett land som inte omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG (omarbetning).

12 kap. Förseningsavgifter

Beslut om förseningsavgift

1 § Tillsynsmyndigheten ska besluta att ta ut en förseningsavgift från ett gasföretag som bedriver annan verksamhet än handel med gas, om det finns förutsättningar för att ta ut avgiften enligt detta kapitel. När myndigheten har beslutat att ta ut en avgift, ska myndigheten skicka ett meddelande med information om beslutet till företaget.

Om redovisningshandlingar eller revisorsintyg inte lämnas

2 § Ett gasföretag ska betala en förseningsavgift med 10 000 kronor till staten, om företaget inte inom sju månader från räkenskapsårets utgång lämnar

1. redovisningshandlingar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 18 § tredje stycket, eller

2. ett revisorsintyg enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 19 § tredje stycket.

Om gasföretaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 7 kap. 14 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 6 kap. 13 § andra stycket lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, ska dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång.

3 § Om redovisningshandlingarna eller revisorsintyget inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till gasföretaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt 2 §, ska företaget betala en ny förseningsavgift med 10 000 kronor.

Om handlingarna inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till företaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt första stycket, ska företaget betala en ny förseningsavgift med 20 000 kronor.

4 § Om registrering har skett av ett beslut om att gasföretaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får tillsynsmyndigheten inte besluta om förseningsavgift enligt 2 eller 3 §.

5 § Om gasföretaget har lämnat de handlingar som anges i 2 § i tid och handlingarna har någon brist som lätt kan avhjälpas, får tillsynsmyndigheten besluta om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos tillsynsmyndigheten.

Om uppgifter som behövs för att bestämma en intäktsram inte lämnas

6 § Ett gasföretag ska betala en förseningsavgift med 100 000 kronor till staten, om företaget inte inom den tid som anges i föreskrifter som har meddelats i anslutning till 7 kap. 4 § lämnar de uppgifter som behövs för att bestämma intäktsramen.

Om uppgifterna inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till gasföretaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt första stycket, ska företaget betala en ny förseningsavgift på 100 000 kronor.

Efterskänkande av förseningsavgifter

7 § En förseningsavgift enligt 2 och 3 §§ ska efterskänkas, om

1. överträdelsen är ursäktlig med hänsyn till omständigheter som gasföretaget inte har kunnat råda över, eller

2. det annars är uppenbart oskäligt att ta ut den.

8 § En förseningsavgift enligt 6 § ska efterskänkas helt eller delvis, om underlåtenheten är liten med hänsyn till de uppgifter som tillsynsmyndigheten behöver för att bestämma intäktsramen eller till förseningens längd.

Förseningsavgiften ska efterskänkas helt, om

1. underlåtenheten är ursäktlig med hänsyn till omständigheter som gasföretaget inte har kunnat råda över, eller

2. det annars är oskäligt att ta ut den.

9 § Om det är motiverat med hänsyn till det som har förekommit i ärendet, ska frågan om att efterskänka en förseningsavgift tas upp även om något yrkande om detta inte har gjorts.

Indrivning

10 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, ska avgiften lämnas för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

11 § Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning enligt 10 § inte behöver ske för mindre belopp när det gäller förseningsavgift enligt detta kapitel.

Verkställighet

12 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har fått laga kraft.

Återbetalning

13 § Om ett gasföretag har rätt att få tillbaka en betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, ska ränta betalas på den återbetalade förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med

den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek ska 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) tillämpas.

13 kap. Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 2 kap. 1, 2 eller 3 §, eller

2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 14 § andra stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande ska inte dömas till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

14 kap. Överklagande och handläggning i domstol

Överklagande

1 § Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 1–3, 6, 14–15, 17, 18–23 och 28 §§ får överklagas till regeringen. Andra beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Handläggning i domstol

3 § Ett mål i förvaltningsrätt och kammarrätt ska handläggas skyndsamt, om det avser överprövning av beslut enligt 7 kap. 1, 9–12, 14–15 eller 17–19 §§.

4 § Vid prövningen av mål som avses i 3 § ska förvaltningsrätten bestå av två lagfarna ledamöter och två ekonomiska experter. Detta gäller dock inte om något annat följer av 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Om en av de ekonomiska experterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

5 § Vid prövningen av mål som avses i 3 § ska kammarrätten bestå av tre lagfarna ledamöter och två ekonomiska experter. Om en av de lagfarna ledamöterna eller

en av de ekonomiska experterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

Kammarrätten är domför utan ekonomiska experter i fall som anges i 12 § fjärde stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar och vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

I övrigt gäller, även i mål som avses i första stycket, 12 § sjunde–tionde styckena lagen om allmänna förvaltningsdomstolar i fråga om kammarrättens sammansättning. Vid behandlingen av frågor om prövningstillstånd och frågor som behandlas samtidigt med dessa ska dock även en ekonomisk expert ingå i rätten, om inte målet är av enkel beskaffenhet.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 4 och 5 §§. Om det, medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål, inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses fortsätta att gälla i det pågående målet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Miljöorganisationers rätt att överklaga

7 § En sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga tillsynsmyndighetens beslut enligt 2 kap. 1, 6, 14 och 17 §§.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026 då naturgaslagen (2005:403) och lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag ska upphöra att gälla.

Skyldigheter enligt 3 kap. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 14 och 16 §§ samt 7 kap. ska gälla från och med den 1 januari 2033 för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för vätgas, innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler, då 3 kap. 40–42 §§ ska upphöra att gälla.

En koncession som har meddelats med stöd av 2 kap. 1 § naturgaslagen (2005:403) eller 1 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som gäller vid ikraftträdandet ska gälla tills vidare.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande vid prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 11, 12 och 17 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 §	
En kammarrätt får vara indelad i avdelningar. Chef för en avdelning är presidenten eller en lagman.	
Bestämmelser om särskild sammansättning av kammarrätten vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt och lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om särskild sammansättning vid behandling av mål om laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725) finns i 13 a §.	Bestämmelser om särskild sammansättning av kammarrätten vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt, lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation och *gasmarknadslagen (20XX:XX)*. Bestämmelser om särskild sammansättning vid behandling av mål om laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725) finns i 13 a §.
12 §	
En kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får inte ingå i rätten.	
När det är särskilt föreskrivet att nämndemän ska ingå i rätten är en kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får inte ingå i rätten.	
Om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.	

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

En kammarrätt är domför utan nämndemän

1. vid prövning av överklagande av beslut som inte innebär att målet avgörs,
2. vid förordnande om saken i avvaktan på målets avgörande och vid annan åtgärd som endast avser målets beredande, och
3. vid beslut genom vilket domstolen skiljer sig från målet utan att detta har prövats i sak.

Om ett mål som avses i andra stycket handläggs gemensamt med ett annat mål, får nämndemän delta vid handläggningen även av det senare målet.

Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt och lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om domförhet vid behandling av mål om laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725) finns i 13 a §.	Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt, lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation och *gasmarknadslagen (20XX:XX).* Bestämmelser om domförhet vid behandling av mål om laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725) finns i 13 a §.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är kammarrätten domför med två lagfarna ledamöter, om de är ense om slutet. Detsamma gäller vid behandling av andra frågor i mål där prövningstillstånd krävs för prövning av ett överklagande, om frågorna behandlas före eller i samband med frågan om prövningstillstånd. Ett prövningstillstånd som inte är begränsat enligt 34 a § tredje stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) får meddelas av en lagfaren ledamot, om frågan är enkel.

Vid behandling av en fråga om avvisning av ett överklagande på grund av att det har kommit in för sent är kammarrätten domför med två lagfarna ledamöter, om de är ense om slutet.

Vid beslut om avskrivning av ett mål efter en återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren ledamot.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om åtgärderna inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.	
17 §	
En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän, om inte annat följer av 17 b eller 18 §. Om en av nämndemännen får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän.	
Om det finns skäl för det med hänsyn till målets omfattning eller svårighetsgrad, får antalet lagfarna domare utökas med en utöver vad som följer av första stycket. Detsamma gäller i fråga om antalet nämndemän. Om någon eller några av ledamöterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats gäller första stycket andra meningen i fråga om domförhet.	
Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns, förutom i 18 §, i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt och lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation.	Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns, förutom i 18 §, i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt, lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation och *gasmarknadslagen (20XX:XX)*.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1978:160) om vissa rörledningar att 1 § ska ha följande lydelse.

1 §

En rörledning för transport av råolja eller produkt av råolja eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får inte dras fram eller användas utan särskilt tillstånd (koncession). Koncession krävs även för att dra fram och använda en rörledning för transport av koldioxid som ska lagras geologiskt. Bestämmelser om naturgasledningar finns i *naturgaslagen (2005:403).*	En rörledning för transport av råolja eller produkt av råolja eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får inte dras fram eller användas utan särskilt tillstånd (koncession). Koncession krävs även för att dra fram och använda en rörledning för transport av koldioxid som ska lagras geologiskt. Bestämmelser om vissa gasledningar finns i *gasmarknadslagen (202X:XX).*

Koncession krävs inte för en ledning som
1. har eller avses få en längd av högst 20 kilometer,
2. huvudsakligen ska nyttjas för tillgodoseende av enskilda hushålls behov, eller
3. uteslutande ska nyttjas inom en hamn eller ett industriområde.

Regeringen får i ett enskilt fall medge undantag från koncessionsplikt.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader att 2 § ska ha följande lydelse.

2 §

Säkerhet behöver inte ställas i

1. mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,

2. mål och ärenden vid mark- och miljödomstol enligt

- jordabalken,
- 21 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken som är ansökningsmål eller 21 kap. 1 § första stycket 5 miljöbalken som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,
- lagen (1933:269) om ägofred,
- lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.,
- fastighetsbildningslagen (1970:988),
- rennäringslagen (1971:437),
- väglagen (1971:948),
- lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering,
- lagen (1972:114) med anledning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning,
- expropriationslagen (1972:719),
- lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag,
- ledningsrättslagen (1973:1144),
- anläggningslagen (1973:1149),
- lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter,
- bostadsförvaltningslagen (1977:792),

- jordabalken,
- 21 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken som är ansökningsmål eller 21 kap. 1 § första stycket 5 miljöbalken som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,
- lagen (1933:269) om ägofred,
- lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.,
- fastighetsbildningslagen (1970:988),
- rennäringslagen (1971:437),
- väglagen (1971:948),
- lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering,
- lagen (1972:114) med anledning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning,
- expropriationslagen (1972:719),
- lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag,
- ledningsrättslagen (1973:1144),
- anläggningslagen (1973:1149),
- lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter,
- bostadsförvaltningslagen (1977:792),

- lagen (1978:160) om vissa rörledningar,	- lagen (1978:160) om vissa rörledningar,
- jordförvärvslagen (1979:230),	- jordförvärvslagen (1979:230),
- skogsvårdslagen (1979:429),	- skogsvårdslagen (1979:429),
- lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt,	- lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt,
- kulturmiljölagen (1988:950),	- kulturmiljölagen (1988:950),
- minerallagen (1991:45),	- minerallagen (1991:45),
- bostadsrättslagen (1991:614),	- bostadsrättslagen (1991:614),
- lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,	- lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,
- ellagen (1997:857),	- ellagen (1997:857),
- lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar,	- lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar,
- *naturgaslagen (2005:403),* och	- *gasmarknadslagen (202X:XX),* och
- plan- och bygglagen (2010:900),	- plan- och bygglagen (2010:900),

3. växelmål och checkmål,

4. mål som har tagits upp efter offentlig stämning, och

5. mål vid förvaltningsdomstol.

Säkerhet behöver inte heller ställas i annat fall om talan väcks genom genstämning.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857) att 3 kap. 30 och 31 §§ ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap. Nätföretag och drift av elnät	
Åtskillnad av transmission	
30 §[1]	
Ett transmissionsnätsföretag ska vara oberoende av företag som producerar eller handlar med el eller naturgas.	Ett transmissionsnätsföretag ska vara oberoende av företag som producerar eller handlar med el eller gas. Med gas avses gas enligt 1 kap. 2 § gasmarknadslagen (202X:XX).

[1] Senaste lydelse enligt lag (2022:596).

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
31 §[2]	
Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller naturgas får inte utöva kontroll över ett transmissionsnätsföretag eller använda någon rättighet gentemot företaget.	Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el *eller gas* får inte utöva kontroll över ett transmissionsnätsföretag eller använda någon rättighet gentemot företaget.
Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett transmissionsnätsföretag får inte utöva kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller naturgas eller använda någon rättighet gentemot företaget.	Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett transmissionsnätsföretag får inte utöva kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el *eller gas.* Inte heller använda någon rättighet gentemot företaget.
	Med gas avses gas enligt 1 kap. 2 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

[2] Senaste lydelse enligt lag (2022:596).

Förslag till lag om ändring i miljöbalk (1998:808)

Härigenom föreskrivs i fråga om Miljöbalk (1998:808)
att 1 kap. 7 § och 11 kap. 23 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde	
7 §	
I fråga om renhållning inom vissa vägområden och angränsande områden gäller 26 § väglagen (1971:948).	
I fråga om framförande av luftfartyg i överljudsfart och luftfartygs miljövärdighet gäller 1 kap. 7 § och 3 kap. 1 § luftfartslagen (2010:500).	
I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar. I fråga om byggande av naturgasledning gäller *2 kap. 4 § naturgaslagen (2005:403).*	I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar. I fråga om byggande av gasledning gäller 2 kap. 7 § gasmarknadslagen (202X:XX*).*
11 kap. Vattenverksamhet	
23 §	
Tillstånd ska lämnas till följande vattenverksamheter, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:	
1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 § har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,	
2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,	
3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar, och	

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4. anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt naturgaslagen (2005:403).	4. anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt gasmarknadslagen (202X:XX).

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen att 1 kap. 1 – 3 §§, 2 kap. 1 § och 3 kap. 1 a och 1 b §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 kap. **Lagens innehåll**
	1 §
Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som förnybara bränslen och återvunna kolbränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked.	Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som förnybara bränslen, *koldioxidsnåla bränslen* och återvunna kolbränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked.
	Ord och uttryck i lagen
	2 §
	I denna lag betyder *agrobiomassa:* biomassa som produceras inom jordbruket, *avfall:* varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall,

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

biobränslen: fasta, gasformiga eller flytande bränslen som framställs av biomassa och som används för andra energiändamål än motordrift,
biodrivmedel: flytande eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för motordrift,
biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, inklusive material av vegetabiliskt och animaliskt ursprung, av skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av avfall, inklusive industriavfall och kommunalt avfall av biologiskt ursprung,
förnybara bränslen: biodrivmedel, biobränslen och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung,
förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung: flytande och gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från andra förnybara energikällor än biomassa,

	koldioxidsnåla bränslen: koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen och vätskeformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, *koldioxidsnål vätgas: vätgas med låga växthusgasutsläpp som produceras av icke-förnybara energikällor andra än sådana energikällor som används för att producera återvunna kolbränslen*

livsmedels- eller fodergrödor: stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor, dock inte
1. restprodukter och avfall,
2. material som innehåller både cellulosa och lignin, eller
3. mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk,
produktionskedja: den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av bränslet och som för
1. biodrivmedel eller biobränslen börjar med
- odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller
- omhändertagandet av avfall eller andra restprodukter än sådana som kommer från jordbruk, vattenbruk, fiske eller skogsbruk, och
2. förnybara bränslen av ickebiologiskt ursprung och återvunna kolbränslen börjar med produktionen av el och andra insatsvaror, restprodukt: ett ämne

som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet,
restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske respektive skogsbruk: restprodukter som har uppkommit direkt i jordbruk, vattenbruk, fiske respektive skogsbruk och inte i relaterad industri eller bearbetning,
skogsbiomassa: biomassa som produceras inom skogsbruket,
skogsföryngring: att ett skogsbestånd återställs på naturlig eller konstgjord väg efter att det tidigare beståndet har avlägsnats genom avverkning eller av naturliga orsaker,
ursprungsområde: ett geografiskt avgränsat område där bränsleråvaran för skogsbiomassan tas, för vilket det finns tillförlitlig och oberoende information och där förhållandena är tillräckligt homogena för att riskerna i fråga om skogsbiomassans hållbarhet och lagenlighet ska kunna bedömas,
återvunna kolbränslen: flytande och gasformiga bränslen som produceras från
1. flytande eller fast avfall av icke-förnybart ursprung som inte lämpar sig för materialåtervinning,
2. gaser från hantering av avfall av icke-biologiskt ursprung, eller
3. avgaser av icke-förnybart ursprung som framställs som en oundviklig och oavsiktlig följd av produktionsprocessen i en industrianläggning.

Krav på att hållbarhetskriterier ska vara uppfyllda

3 §

För att förnybara bränslen och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska de hållbarhetskriterier i 2 kap. som gäller för bränslet vara uppfyllda.	För att förnybara bränslen, *koldioxidsnåla bränslen* och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska de hållbarhetskriterier i 2 kap. som gäller för bränslet vara uppfyllda.

I fråga om fasta biobränslen och gasformiga biobränslen gäller första stycket endast
1. fasta biobränslen som används för produktion av el, värme eller kyla i anläggningar med en sammanlagd installerad tillförd effekt på minst 7,5 megawatt,
2. gasformiga biobränslen som används för produktion av el, värme eller kyla i anläggningar med en sammanlagd installerad tillförd effekt på minst 2 megawatt,
3. gasformiga biobränslen som produceras i anläggningar med ett genomsnittligt biometanflöde på minst 200 kubikmeter per timme, och
4. fasta eller gasformiga biobränslen som någon är rapporteringsskyldig för enligt 3 kap. 1 § första stycket 8.

Fast kommunalt avfall från biomassa som används för produktion av el, värme och kyla ska anses som hållbart även om hållbarhetskriterierna i 2 kap. inte är uppfyllda.

2 kap. Hållbarhetskriterier

Minskade utsläpp av växthusgaser

1 §

För att förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska användningen av dem medföra att utsläppen av växthusgaser understiger de utsläpp som användningen av fossila bränslen hade gett med minst 70 procent.	För att förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung, *koldioxidsnåla bränslen* och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska användningen av dem medföra att utsläppen av växthusgaser understiger de utsläpp som användningen av fossila bränslen hade gett med minst 70 procent.

3 kap.

Kontrollsystem och hållbarhetsbesked

1 a §

Den som är rapporteringsskyldig ska genom ett kontrollsystem säkerställa att de förnybara bränslen och återvunna kolbränslen som omfattas av rapporteringsskyldigheten anses som hållbara.	Den som är rapporteringsskyldig ska genom ett kontrollsystem säkerställa att de förnybara bränslen, *koldioxidsnåla bränslen* och återvunna kolbränslen som omfattas av rapporteringsskyldigheten anses som hållbara.

Den rapporteringsskyldige ska genom överenskommelser, direkt eller indirekt, med samtliga aktörer i hela produktionskedjan och genom stickprov hos dessa aktörer säkerställa att kravet i första stycket uppfylls.
En rapporteringsskyldigs kontrollsystem ska granskas av en oberoende granskare. Den oberoende granskaren ska i ett intyg lämna ett utlåtande om kontrollsystemet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kontrollsystem och granskning av sådana system.

1 b §

Den som är rapporteringsskyldig ska till tillsynsmyndigheten ge in en beskrivning av sitt kontrollsystem tillsammans med den oberoende granskarens intyg.

Tillsynsmyndigheten ska i ett särskilt beslut fastställa om den rapporteringsskyldiges kontrollsystem uppfyller kraven enligt 1 a § (hållbarhetsbesked).

Ett hållbarhetsbesked gäller tills vidare men ska omprövas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om omprövning och styrkande av hållbarhet hos förnybara bränslen och återvunna kolbränslen.	Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om omprövning och styrkande av hållbarhet hos förnybara bränslen, *koldioxidsnåla bränslen* och återvunna kolbränslen.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor att 16 § och 21 § ska ha följande lydelse.

16 §

Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det.

Tillstånd enligt denna lag behövs inte för hantering av brandfarliga varor som avser transport i sådan rörledning för vilken koncession har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt *naturgaslagen (2005:403).* Verksamheten ska dock uppfylla kraven för tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag.	Tillstånd enligt denna lag behövs inte för hantering av brandfarliga varor som avser transport i sådan rörledning för vilken koncession har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt *gasmarknadslagen (202X:XX).* Verksamheten ska dock uppfylla kraven för tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag.

21 §

Den myndighet som prövar frågor om tillstånd enligt denna lag har också, inom sitt verksamhetsområde, tillsyn över att lagen och föreskrifter och beslut som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Försvarsmakten får, efter medgivande av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, i stället för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utöva viss tillsyn över Försvarsmaktens, Försvarets materielverks, Försvarets radioanstalts, Totalförsvarets forskningsinstituts och Fortifikationsverkets hantering och import av brandfarliga och explosiva varor.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller den myndighet som regeringen bestämmer har tillsyn över hanteringen av brandfarliga varor som transporteras i en sådan rörledning som det har meddelats koncession för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt naturgaslagen (2005:403).	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller den myndighet som regeringen bestämmer har tillsyn över hanteringen av brandfarliga varor som transporteras i en sådan rörledning som det har meddelats koncession för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt *gasmarknadslagen (202X:XX).*

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning att 2 § och 4 b § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Termer och uttryck som definieras i *naturgaslagen (2005:403*) har samma betydelse i denna lag.	Termer och uttryck som definieras i gasmarknadslagen (202X:XX) har samma betydelse i denna lag.
4 b §	
Den som är systembalansansvarig enligt *7 kap. naturgaslagen (2005:403)* ska, inom ramen för systembalansansvaret, ansvara för att det fyllnadsmål om lagring av gas och den fyllnadsbana med delmål som avses i artikel 6a i förordning (EU) 2017/1938 nås.	Den som är systembalansansvarig enligt *8 kap. 1 § gasmarknadslagen (202X:XX)* ska, inom ramen för systembalansansvaret, ansvara för att det fyllnadsmål om lagring av gas och den fyllnadsbana med delmål som avses i artikel 6a i förordning (EU) 2017/1938 nås.

Regeringen får meddela föreskrifter om att den systembalansansvariges ansvar inte ska omfatta fyllnadsbanan med delmål.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft 1 augusti 2026.

Förslag till lag om ändring i elsäkerhetslagen (2016:732)

Härigenom föreskrivs i fråga om elsäkerhetslagen (2016:732) att 8 § och 28 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §	
Om en tillkommen elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig *naturgasledning*, som det krävs koncession för enligt *naturgaslagen (2005:403)*, ska innehavaren av den elektriska anläggningen vidta de åtgärder som behövs vid den anläggningen för att förebygga sådan skada.	Om en tillkommen elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig *gasledning*, som det krävs koncession för enligt *gasmarknadslagen (202X:XX)*, ska innehavaren av den elektriska anläggningen vidta de åtgärder som behövs vid den anläggningen för att förebygga sådan skada.
28 §	
Om en personskada eller sakskada orsakas av el från en starkströmsanläggning, ska innehavaren av den starkströmsanläggning som elen senast kommit från ersätta skadan. Skadeståndsansvaret gäller även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser.	
Första stycket gäller inte 1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatorn har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,	
2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,	
3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller på en *naturgasledning* som det krävs koncession för enligt *naturgaslagen (2005:403*), eller	3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller på en *gasledning* som det krävs koncession för enligt *gasmarknadslagen (202X:XX)*, eller

4. om starkströmsanläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skadan uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft 1 augusti 2026.

Förslag till ny gasmarknadsförordning

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns kompletterande bestämmelser till gasmarknadslagen (202X:XX).

2 § Förordningen är meddelad med stöd av

- 3 kap. 1 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 1 §,
- 3 kap. 9 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 2 §,
- 3 kap. 10 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 3 §,
- 3 kap. 13 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 4 §,
- 3 kap. 15 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 5 §,
- 3 kap. 18 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 6 §,
- 3 kap. 19 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 7 §,
- 3 kap. 26 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 9 §,
- 3 kap. 29 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 10 §,
- 3 kap. 31 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 11 §,
- 3 kap. 32 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 13 §,
- 3 kap. 33 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 15 §,
- 3 kap. 35 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 17 §,
- 3 kap. 37 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 19 §,
- 3 kap. 39 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 20 §,
- 3 kap. 38 § gasmarknadslagen när det gäller 3 kap. 21 §,
- 4 kap. 8 § gasmarknadslagen när det gäller 4 kap. 1 §,
- 4 kap. 15 och 16 §§ gasmarknadslagen när det gäller 4 kap. 2 §,
- 4 kap. 19 § gasmarknadslagen när det gäller 4 kap. 20 §,
- 7 kap. 8 § gasmarknadslagen när det gäller 6 kap. 1 §,

- 7 kap. 20 § gasmarknadslagen när det gäller 6 kap. 2 §,
- 7 kap. 22 § gasmarknadslagen när det gäller 6 kap. 3 §,
- 8 kap. 1 § gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 1 §,
- 8 kap. 3 § gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 3 §,
- 8 kap. 8 § gasmarknadslagn när det gäller 7 kap. 4 §,
- 8 kap. 9, 11 och 18 §§ gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 5 §,
- 8 kap. 16 § gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 6 §,
- 8 kap. 22–23 §§ gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 7 §,
- 8 kap. 24 § gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 8 §,
- 10 kap. 5 § gasmarknadslagen när det gäller 7 kap. 9 §,
- 9 kap. 4 § gasmarknadslagen när det gäller 8 kap. 1 §,
- 9 kap. 11 § gasmarknadslagen när det gäller 8 kap. 2 §,
- 9 kap. 19 § gasmarknadslagen när det gäller 8 kap. 3 §,
- 9 kap. 27 § gasmarknadslagen när det gäller 8 kap. 4 §,
- 11 kap. 7 § gasmarknadslagen när det gäller 9 kap. 1 §, och
- 8 kap. 7 § regeringsformen när det gäller övriga bestämmelser.

3 § Termer och uttryck som används i denna förordning har samma betydelse som i gasmarknadslagen (202X:XX).

2 kap. Koncession

Ärenden om koncession

1 § En ansökan om koncession för en gasledning enligt 2 kap. 1 § första stycket gasmarknadslagen (202X:XX) ska innehålla uppgifter om

1. det överföringsbehov som gasledningen är avsedd att tillgodose,

2. det behov som mät- och reglerstationen eller kompressorstationen är avsedd att tillgodose, och

3. de alternativa sträckningar av gasledningen och de alternativa placeringar av stationen som sökanden undersökt samt resultatet av de samråd som föregått ansökan.

4. vilka gaser ledningen här avsedd för.

2 § En ansökan om koncession för en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning enligt 2 kap. 2 eller 3 §§ gasmarknadslagen (202X:XX) ska innehålla uppgifter om

1. vilka gaser anläggningen är avsedd för,

2. det behov som anläggningen är avsedd att tillgodose, och

3. de alternativa placeringar av anläggningen som sökanden undersökt samt resultatet av de samråd som föregått ansökan.

3 § En ansökan enligt 1 eller 2 §§ ska vara skriftlig och ges in till tillsynsmyndigheten. Utöver det som följer av 1 och 2 §§ ska ansökan innehålla

1. en teknisk beskrivning av den planerade ledningen, stationen eller anläggningen samt en kostnadsberäkning,

2. en karta över ledningens föreslagna sträckning eller stationens eller anläggningens föreslagna placering samt en beskrivning av den mark som behöver tas i anspråk för ledningen, stationen eller anläggningen,

3. bestyrkta förteckningar över ägare och innehavare av fastigheter över vilka ledningen avses dras fram eller på vilka stationen eller anläggningen avses placeras eller av fastigheter som på annat sätt behövs för anläggningen,

4. uppgift om de överenskommelser som träffats om upplåtelse av mark för ledningen, stationen eller anläggningen eller de hinder som finns mot sådana överenskommelser,

5. en redogörelse för sökandens organisation,

6. en redogörelse för hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken följs, och

7. den miljökonsekvensbeskrivning som krävs enligt 2 kap. 11 § andra stycket 2 eller 3 gasmarknadslagen (202X:XX).

I en beskrivning enligt första stycket 1 ska det finnas en ritning över ledningens, stationens eller anläggningens konstruktion och dess anslutning till gasledningar.

4 § En ansökan enligt 3 § första stycket får lämnas in elektroniskt.

Med en bestyrkt förteckning enligt 3 § första stycket 3 jämställs ett elektroniskt dokument som har undertecknats med en elektronisk underskrift.

Tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om elektronisk inlämning av ansökan och om elektronisk underskrift.

5 § Tillsynsmyndigheten får i det enskilda fallet ge dispens från föreskrifterna i 1–4 §§ eller begära in de ytterligare uppgifter som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.

6 § Tillsynsmyndigheten ska kungöra en ansökan enligt 1 eller 2 §§. Kungörelsen ska göras i en ortstidning. Tillsynsmyndigheten ska dessutom skicka meddelanden om ansökan till de sakägare som angetts i ansökan.

I kungörelsen och i meddelanden enligt första stycket ska det anges att synpunkter på ansökan kan lämnas skriftligt till Energimarknadsinspektionen inom en viss angiven tid, som ska vara minst fyra veckor från det att kungörelsen var införd i ortstidningen.

Bestämmelser om kungörelse av miljökonsekvensbeskrivningar finns i 6 kap. 39–41 §§ miljöbalken och 20 § miljöbedömningsförordningen (2017:966).

7 § I ett ärende om koncession ska yttrande inhämtas från

1. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap,
2. Försvarsmakten,
3. Statens energimyndighet,
4. länsstyrelsen i det eller de län som berörs av ansökan,
5. de kommuner som berörs av ansökan,
6. de fastighetsägare som berörs av ansökan, och
7. de övriga sakägare som berörs av ansökan.

8 § I ärenden som rör koncession enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen gasmarknadslagen (202X:XX) ska tillsynsmyndigheten bereda ärendet enligt 3 och 4 §§ och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning.

Om en specifik miljöbedömning krävs enligt 2 kap. 11 § andra stycket 2 gasmarknadslagen, ska myndigheten i sitt yttrande ta ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.

9 § I ärenden enligt 3 och 4 §§ ska beslut meddelas av tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ärenden enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen gasmarknadslagen (202X:XX), regeringen inom två år efter det att en fullständig ansökan kom in till tillsynsmyndigheten.

Om det finns synnerliga skäl får tiden enligt första stycket förlängas med ett år. Om ärendet rör anslutning av förnybar energi får tiden enligt första stycket förlängas med högst sex månader.

I 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden finns bestämmelser om att ett mottagningsbevis ska skickas till sökanden när fullständig ansökan kommit in och om innehållet i ett sådant bevis.

Byggande av gasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar

10 § Innan en koncessionspliktig gasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning börjar byggas ska koncessionshavaren göra anmälan om det till tillsynsmyndigheten och till den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet.

En karta och en teknisk beskrivning av gasledningen, lagringsanläggningen eller förgasningsanläggningen ska lämnas in tillsammans med anmälan.

11 § En koncessionshavare får inte börja använda en gasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning innan tillsynsmyndigheten har meddelat tillstånd till det (drifttillstånd).

Vissa ärenden enligt 2 kap. gasmarknadslagen

12 § Tillsynsmyndigheten ska enligt 2 kap. 17 § gasmarknadslagen (202X:XX) pröva ärenden om förlängning av giltighetstiden för en koncession. I ärenden som rör koncession enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen gasmarknadslagen ska tillsynsmyndigheten bereda ärendet enligt 3 och 4 §§ och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning.

En ansökan om förlängning av giltighetstiden för en koncession enligt 2 kap. 17 § första stycket gasmarknadslagen ska vara skriftlig och ges in till tillsynsmyndigheten.

13 § I ärenden som rör koncession enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen gasmarknadslagen (202X:XX) ska tillsynsmyndigheten bereda ärendet enligt 3 och 4 §§ och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning.

14 § I ärenden som rör koncession enligt 1 kap. 31 § andra stycket gasmarknadslagen andra meningen (202X:XX) ska tillsynsmyndigheten bereda ärendet enligt 3 och 4 §§ och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning.

3 kap. Skyldigheter för innehavare av gassystem

1 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om samarbete mellan transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer enligt 3 kap. 1 § andra stycket gasmarknadslagen (202X:XX).

2 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om standardiserade rutiner för anslutning enligt 3 kap. 9 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Avgifter och övriga villkor

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter och övriga villkor för anslutning enligt 3 kap. 10 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska utformas.

4 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter för överföring av gas enligt 3 kap. 13 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska utformas.

5 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om offentliggörande av sådana villkor som avses i 3 kap. 14 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Undantag från krav på förhandsprövning av villkor

6 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från kravet i 3 kap. 16 § gasmarknadslagen (202X:XX) i fråga om gasledningar eller ledningsnät som används för överföring av gas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet.

Mätning och rapportering av överförd gas

7 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om mätning och rapportering av överförd gas enligt 3 kap. 19 § gasmarknadslagen (202X:XX).

8 § Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll meddelar föreskrifter om krav på och kontroll av mätutrustning och utövar tillsyn över efterlevnaden av sådana föreskrifter i enlighet med vad som följer av lagen (1992:1514) om måttenheter, mätningar och mätdon.

Innehåll i faktura m.m.

9 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om operatörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för operatören att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering enligt 3 kap. 26 § gasmarknadslagen (202X:XX).

10 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om den information som ska lämnas på webbplats enligt 3 kap. 27 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Offentliggörande av information

11 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör eller innehavare av en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för gasmarknadens funktion enligt 3 kap. 31 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Nätutvecklingsplaner

12 § En nätutvecklingsplan som en transmissionsnätsoperatör tar fram enligt 3 kap. 32 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska grunda sig på befintlig och förutsedd tillgång och efterfrågan baserat på ett gemensamt scenario framtaget efter samråd med berörda infrastrukturoperatörer.

13 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om hur en nätutvecklingsplan enligt 3 kap. 32 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Nätutvecklingsplaner för distributionsnätsoperatörer för vätgas

14 § En nätutvecklingsplan som en distributionsnätsoperatör för vätgas tar fram enligt 3 kap. 33 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska grunda sig på befintlig och förutsedd tillgång och efterfrågan baserat på ett gemensamt scenario framtaget efter samråd med berörda infrastrukturoperatörer.

15 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om hur en nätutvecklingsplan enligt 3 kap. 33 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Nationella nätutvecklingsplaner

16 § En nationell nätutvecklingsplan som tas fram enligt 3 kap. 35 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska grunda sig på befintlig och förutsedd tillgång och efterfrågan baserat på ett gemensamt scenario framtaget efter samråd med berörda infrastrukturoperatörer.

17 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om hur en gemensam nationell nätutvecklingsplan enligt 3 kap. 35 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Nätavvecklingsplaner för naturgas

18 § En nätavvecklingsplan för naturgasinfrastruktur enligt 3 kap. 37 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska spegla minskningen av efterfrågan på naturgas.

19 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om hur en nätavvecklingsplan för naturgasinfrastruktur enligt 3 kap. 37 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Energieffektivitet först

20 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om analys av möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i gasledningar enligt 3 kap. 39 § gasmarknadslagen (202X:XX) och då särskilt föreskrifter om

1. vad en analys av åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska innehålla,

2. hur rapportering av åtgärder för förbättrad energieffektivitet och de energibesparingar som väntas till följd av åtgärderna ska utföras, och

3. hur ofta rapportering av resultat av analys gällande åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska ske.

Kostnads-nyttoanalys

21 § I en sådan kostnads-nyttoanalys som avses i 3 kap. 38 § andra stycket gasmarknadslagen (202X:XX) ska en innehavare av gassystem beakta fördelar i vidare bemärkelse av energieffektivitetslösningar, flexibilitet på efterfrågesidan och investeringar i tillgångar som bidrar till att begränsa klimatförändringarna.

Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om vad en kostnads-nyttoanalys ska innehålla samt hur den ska utföras och redovisas.

4 kap. Åtskillnad, redovisning och revision

Kostnads-nyttoanalys

1 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om en sådan kostnads-nyttoanalys som ska upprättas enligt 4 kap. 8 § andra stycket gasmarknadslagen (202X:XX), de kriterier som ska bedömas vid en sådan analys och vid omprövning enligt 4 kap. 9 § gasmarknadslagen.

Övervakningsplan

2 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. innehållet i sådana övervakningsplaner som avses i 4 kap. 15 § gasmarknadslagen (202X:XX),

2. utseende av övervakningsansvarig och dennes uppgifter enligt 4 kap. 16 § gasmarknadslagen (202X:XX), och

3. offentliggörandet av sådana årliga rapporter som avses i 4 kap. 15 och 16 §§ gasmarknadslagen (202X:XX).

Redovisning

Årsrapport

3 § Den som bedriver transmissions- eller distributionsverksamhet för gas, drift av förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas, ska för varje verksamhet upprätta en årsrapport. Årsrapporten ska upprättas för varje räkenskapsår och enligt god redovisningssed.

4 § En årsrapport ska innehålla
1. en balansräkning för det aktuella räkenskapsåret samt den från det närmast föregående räkenskapsåret,
2. en resultaträkning för det aktuella räkenskapsåret samt den från det närmast föregående räkenskapsåret,
3. noter,
4. en förvaltningsberättelse,
5. upplysningar om koncernbidrag till eller från det företag som bedriver transmissions- och distributionsverksamhet gällande naturgas och vätgas, drift av förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av naturgas och vätgas, och
6. uppgifter om sådant ägartillskott som berör verksamheten.

5 § I noter till årsrapporten ska upplysning lämnas om följande uppgifter om intresseföretag och sådana gemensamt styrda företag som det rapporterande företaget är delägare i:
1. inköp och försäljning som avser intresseföretag och gemensamt styrda företag,
2. intäkter från övriga värdepapper och fordringar som avser intresseföretag och gemensamt styrda företag som utgör anläggningstillgångar,
3. övriga ränteintäkter och liknande intäkter som härrör från intresseföretag och gemensamt styrda företag,
4. räntekostnader och liknande kostnader som avser intresseföretag och gemensamt styrda företag,
5. andelar i intresseföretag och gemensamt styrda företag som avser kortfristiga placeringar, och
6. ställda säkerheter och ansvarsförbindelser till förmån för intresseföretag och gemensamt styrda företag.

Uttrycken intresseföretag och gemensamt styrda företag har samma betydelse som i årsredovisningslagen (1995:1554).

6 § I förvaltningsberättelsen ska det lämnas upplysning om
1. förhållanden som är viktiga för bedömningen av ställningen och resultatet i transmissions- och distributionsverksamheten gällande gas, verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagringen av naturgas och vätgas

men som inte ska redovisas i resultaträkningen eller balansräkningen, och
2. händelser som inträffat under räkenskapsåret eller därefter om de är av väsentlig betydelse för verksamheten.

7 § I en bilaga till förvaltningsberättelsen ska det finnas en särskild rapport med de uppgifter som behövs för

1. att kunna bedöma skäligheten i avgifter för överföring och lagring av gas,
2. tillträde till en förgasningsanläggning,
3. tillträde till en vätgasterminal, och
4. att kunna jämföra olika transmissions- och distributionsverksamheter gällande gas, drift av förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas.

Ingångsbalansräkning

8 § Den som bedriver transmissions- eller distributionsverksamhet gällande gas, drift av förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas och som enligt denna förordning är skyldig att upprätta årsrapport ska upprätta en särskild ingångsbalansräkning
- det första räkenskapsår som skyldighet att upprätta årsrapport uppkommer,
- det första räkenskapsår som skyldighet att särredovisa verksamhetsgrenar enligt 4 kap. 18 § gasmarknadslagen (202X:XX) uppkommer, och
- vid förändring av verksamhetens omfattning t.ex. vid förvärv eller försäljning.

9 § I ingångsbalansräkningen ska det redovisas hur tillgångar, skulder och eget kapital som ingår i transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas har beräknats.

Ingångsbalansräkningen ska granskas av en revisor enligt 19 § i detta kapitel och ges in till tillsynsmyndigheten tillsammans med ett revisorsintyg senast sju månader efter det första räkenskapsårets början.

Ingångsbalansräkningen ska upprättas enligt god redovisningssed.

Årsrapportens utformning

10 § Överföring på transmissionsledningar och överföring på distributionsledningar ska redovisas var för sig i årsrapporten.

11 § Samtliga intäkter och kostnader som är direkt hänförliga till transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med

förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas ska redovisas i resultaträkningen. Om en sådan verksamhet bedrivs tillsammans med annan verksamhet, ska gemensamma intäkter och kostnader redovisas efter en fördelning mellan verksamhetsgrenarna enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av transmissions- och distributionsverksamheten gällande gas, verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagringen av gas.

12 § Samtliga tillgångar, avsättningar och skulder som är direkt hänförliga till transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas samt eget kapital ska redovisas i balansräkningen. Om en sådan verksamhet bedrivs tillsammans med annan verksamhet, ska tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital som är gemensamma fördelas enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder mellan verksamhetsgrenarna på ett sätt som ger en rättvisande bild av transmissions- och distributionsverksamheten gällande gas, verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagringen av gas.

13 § I de fall god redovisningssed innebär andra värderingsprinciper i årsrapporten än vad som gäller i den officiella årsredovisningen ska uppgift lämnas om vilka justeringar som skett av värdena samt orsaken till justeringen.

Anläggningsregister

14 § Ett anläggningsregister över tillgångar i transmissions- och distributionsverksamheten gällande gas, verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagringsanläggningar för gas ska upprättas och hållas aktuellt. Registret ska upprättas enligt god redovisningssed och för varje tillgång som helt eller delvis är avsedd att stadigvarande brukas eller innehas i transmissions- och distributionsverksamheten gällande gas, i verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagringsanläggningar för gas.

Anläggningsregistret ska innehålla uppgifter om

1. anskaffningstidpunkt,
2. anskaffningsvärde,
3. avskrivningsplan, och
4. årets planenliga och ackumulerade planenliga avskrivningar.

Särskild granskning av transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas

15 § Den som bedriver transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas ska senast fem månader efter räkenskapsårets utgång lämna årsrapporthandlingarna till en revisor för sådan granskning som avses i 4 kap. 20 § gasmarknadslagen (202X:XX).

16 § En revisor som granskar redovisning av transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamhet med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas enligt 4 kap. 20 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska vara auktoriserad eller godkänd. Om verksamheten bedrivs tillsammans med annan verksamhet och den samlade verksamheten enligt de föreskrifter som gäller för associationsformen ska granskas av minst en auktoriserad revisor, ska den revisor som granskar transmissions- och distributionsverksamhet gällande gas, verksamheten med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas vara auktoriserad.

Tillsynsmyndigheten får i det enskilda fallet ge dispens från första stycket, om inte verksamheten enligt annan lagstiftning är skyldig att ha auktoriserad eller godkänd revisor.

17 § Det intyg som avses i 4 kap. 20 § andra stycket gasmarknadslagen (202X:XX) ska ges in till tillsynsmyndigheten. I intyget ska revisorn ange om årsrapporten upprättats enligt gällande föreskrifter och i överensstämmelse med god redovisningssed. Sedan revisorn slutfört sin granskning ska revisorn teckna en hänvisning till intyget på årsrapporten.

Revisorns granskning omfattar inte den särskilda rapport som enligt 7 § i detta kapitel ska bifogas till förvaltningsberättelsen.

När en ingångsbalansräkning har upprättats ska revisorn i intyget särskilt ange om beräkningen av ingångsvärdena skett enligt god redovisningssed.

Insändande av årsrapporthandlingar m.m.

18 § En bestyrkt kopia av årsrapporten och revisorsintyget ska ha kommit in till tillsynsmyndigheten senast sju månader efter räkenskapsårets utgång.

Med en bestyrkt kopia jämställs ett elektroniskt dokument som har undertecknats med en elektronisk underskrift.

19 § Årsrapporten ska undertecknas i enlighet med vad som gäller för undertecknande av årsredovisningar enligt årsredovisningslagen (1995:1554).

Bemyndiganden

20 § Tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om

1. hur egna och leasade anläggningstillgångar ska specificeras,
2. kompletterande noter om fördelningsprinciper, principer för intern prissättning och metoder för gränsdragning mellan underhåll och investering,
3. upprättande av nyckeltal för avkastningsmått och finansiella mått,
4. uppställningsform för resultat- och balansräkningar,
5. de uppgifter som ska ingå i den särskilda rapport som ska bifogas till förvaltningsberättelsen, såsom ekonomiska uppgifter, uppgifter om leveranssäkerhet, ledningslängd, personalresurser och de uppgifter i övrigt som behövs för att kunna bedöma skäligheten i avgifter för överföring och lagring av gas, tillträdet till en förgasningsanläggning eller vätgasterminal samt för att kunna bedöma olika transmissions- och distributionsverksamheter gällande naturgas och vätgas, verksamheter med förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och lagring av gas,
6. elektronisk underskrift enligt 18 § andra stycket i detta kapitel, och
7. dispenser gällande kravet på auktoriserad eller godkänd revisor enligt 16 § i detta kapitel, och
8. upprättande av ingångsbalansräkning.

5 kap. Certifiering

Ansökan om certifiering

1 § En ansökan om certifiering av en transmissionsnätsoperatör ska vara skriftlig och ges in till tillsynsmyndigheten.

Ansökan ska innehålla uppgifter om

1. ledning som sökanden använder eller avser att använda för överföring av gas,
2. sökandens organisation och ägarförhållanden,
3. huruvida någon på grund av avtal, bolagsordning, stadgar eller jämförbara handlingar har rätt att utöva ett bestämmande inflytande över sökanden eller att utse eller avsätta ledamöter i sökandens styrelse eller motsvarande ledningsorgan,
4. huruvida någon annan än sökanden äger eller på annat sätt förfogar över tillgångar som används i den verksamhet som rör överföring av gas,
5. företag som sökanden äger aktier eller andelar i eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över,

6. namn och personnummer eller, om personnummer saknas, födelsedatum för styrelseledamöter, verkställande direktör, firmatecknare och andra personer med liknande ställning hos sökanden,

7. huruvida styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos sökanden har en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el eller annars utövar inflytande över ett sådant företag, och

8. huruvida sökanden kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från ett tredjeland.

En ansökan om certifiering av en transmissionsnätsoperatör för vätgas ska dessutom innehålla

1. underlag som visar att sökanden har tillräckliga kunskaper om transmission av vätgas och regelverket som gäller för sådan verksamhet,
2. underlag som visar att sökanden har tillräckliga resurser och kapital för att kunna bedriva verksamheten, och
3. uppgift om att sökanden, eller företrädare för företaget som ansöker, de senaste sju åren bedrivit annan tillståndspliktig verksamhet.

2 § En ansökan om certifiering av en innehavare av en lagringsanläggning ska vara skriftlig och ges in till tillsynsmyndigheten.

Ansökan ska innehålla uppgifter om

1. den lagringsanläggning som sökanden innehar eller avser att ta i drift,

2. sökandens organisation och ägarförhållanden,

3. huruvida någon på grund av avtal, bolagsordning, stadgar eller jämförbara handlingar har rätt att utöva ett bestämmande inflytande över sökanden eller att utse eller avsätta ledamöter i sökandens styrelse eller motsvarande ledningsorgan,

4. huruvida någon annan än sökanden äger eller på annat sätt förfogar över tillgångar som används i den verksamhet som rör lagring av gas,

5. namn och personnummer eller, om personnummer saknas, födelsedatum för styrelseledamöter, verkställande direktör, firmatecknare och andra personer med liknande ställning hos sökanden, och

6. leveranser eller andra affärsförbindelser som skulle kunna inverka negativt på incitament och förmåga att fylla lagringsanläggningen med gas.

3 § Till ansökan enligt 1 eller 2 § ska registreringsbevis och sökandens bolagsordning eller jämförbara stadgar bifogas. Sökanden ska även ge in registreringsbevis för företag som sökanden äger aktier eller andelar i eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över.

Om sökanden inte är skyldig att upprätta en årsrapport enligt 4 kap. i denna förordning, ska även balansräkning, resultaträkning, noter och förvaltningsberättelse för det senaste räkenskapsåret bifogas.

Tillsynsmyndighetens beslut vid certifiering av en innehavare av en lagringsanläggning

4 § I ett beslut om certifiering av en innehavare av en lagringsanläggning ska det anges att beslutet kan komma att ändras eller upphävas om tillsynsmyndigheten omprövar certifieringen enligt artikel 15.10 i förordning (EU) 2024/1789.

Yttrande från Statens energimyndighet

5 § Tillsynsmyndigheten ska inhämta yttrande från Statens energimyndighet när den prövar ett ärende om certifiering enligt 5 kap. 12 § (certifiering i förhållande till tredje land) och 5 kap. 15 § (certifiering av innehavare av lagringsanläggning för gas utom vätgas) gasmarknadslagen (202X:XX).

Särskilda krav i fråga om en trygg energiförsörjning

6 § När tillsynsmyndigheten prövar en fråga om certifiering enligt 5 kap. 12–14 §§ gasmarknadslagen (202X:XX), ska myndigheten särskilt ta hänsyn till

1. Europeiska unionens rättigheter och skyldigheter enligt internationell rätt när det gäller berört tredje land, inbegripet avtal som unionen är part i och som rör trygg energiförsörjning, och
2. Sveriges rättigheter och skyldigheter enligt avtal som har ingåtts med berört tredje land, i den utsträckning avtalet är förenligt med EU-rätten.

Offentliggörande av beslut

7 § Tillsynsmyndighetens slutliga beslut i ett ärende om certifiering enligt 5 kap. 2 § och 5 kap. 15 § gasmarknadslagen (202X:XX), ska offentliggöras tillsammans med Europeiska kommissionens yttrande i ärendet.

Tillsynsmyndigheten bestämmer hur detta ska ske.

6 kap. Intäktsram

1 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om sådana kostnader och nödvändiga investeringar som avses i 7 kap. 8 § gasmarknadslagen (202X:XX).

2 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur intäkter från gasverksamhet under en tillsynsperiod ska beräknas vid avstämning mot intäktsramen enligt 7 kap. 20 § gasmarknadslagen (202X:XX).

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad som avses med ett effektivt nyttjande av gasledningar enligt 7 kap. 21 § gasmarknadslagen (202X:XX).

7 kap. Systembalansansvar och balansansvar m.m.

1 § Swedegas AB ska vara systembalansansvarig enligt 8 kap. 1 § gasmarknadslagen (202X:XX).

2 § Den som bedriver överföring av gas, förutom vätgas, ska hålla Swedegas AB kontinuerligt underrättat om temperatur, tryck, flöde och ventillägen i mät- och reglerstationer och om sådana driftsstörningar som kan påverka driften av det västsvenska gassystemet.

Den som bedriver överföring av gas, förutom vätgas, ska också hålla Swedegas AB underrättat om volymen gas i ledningarna.

Den som bedriver överföring av gas, förutom vätgas ska utan dröjsmål underrätta Swedegas AB om sådana planerade åtgärder på de egna ledningarna som kan påverka driften av det västsvenska gassystemet.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om underrättelser enligt 2 §.

4 § Tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av villkoren i balansavtalet enligt 8 kap. 8 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Underrättelser om balansansvar

5 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelser enligt 8 kap. 9, 11, 13 och 17 §§ gasmarknadslagen (202X:XX).

6 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om anmälningar och underrättelser enligt 8 kap. 16 § gasmarknadslagen (202X:XX).

7 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelser om övertagande och byte av balansansvar enligt 8 kap. 22 och 23 §§ gasmarknadslagen (202X:XX).

Avräkning mellan balansansvariga

8 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avräkning mellan balansansvariga enligt 8 kap. 24 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Underrättelse till konsument och meddelande till socialnämnden

9 § Tillsynsmyndigheten får meddela närmare föreskrifter med fastställande av formulär för underrättelser till konsument och meddelande till socialnämnden enligt 10 kap. 5 § gasmarknadslagen (202X:XX).

8 kap. Leverans av gas

1 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vilka delar av avtalsinnehållet enligt 9 kap. 3 § gasmarknadslagen (202X:XX) som ska finnas med i den sammanfattning som gasleverantörer ska tillhandahålla enligt tredje stycket samma paragraf och hur sammanfattningen ska tillhandahållas.

2 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om gasleverantörers fakturering av gasanvändare och vilken information gasleverantörer ska lämna till gasanvändaren i samband med fakturering enligt 9 kap. 9 och 10 §§ gasmarknadslagen (202X:XX).

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vilken information som ska lämnas på webbplats enligt 9 kap. 17 § gasmarknadslagen (202X:XX).

4 § Den myndighet som regeringen bestämmer får meddela förskrifter om vad som avses med långsiktiga avtal och kraven på koldioxidminskning i leveransavtal enligt 9 kap. 27 § gasmarknadslagen (202X:XX).

9 kap. Tillsyn m.m.

1 § Tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för gasleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal och derivatinstrument samt om transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument enligt 11 kap. 7 § gasmarknadslagen (202X:XX).

2 § En gasleverantör ska på begäran lämna uppgifter om leveransavtal och derivatinstrument samt om transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument till Europeiska kommissionen och tillsynsmyndigheten. Detta gäller dock endast sådana uppgifter inom handeln med gas som utgör räkenskapsinformation enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som ska dokumenteras och bevaras enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 1 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2026 och tillämpas endast i fråga om ansökningar som har kommit in till Energimarknadsinspektionen efter ikraftträdandet.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande för handläggningen av ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Förordning (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning och Naturgasförordning (2006:1043) ska upphöra att gälla den 1 augusti 2026.

Förslag till ändring i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att 1–3, 7 och 8 §§ ska ha följande lydelse.

1 §

Energimarknadsinspektionen ansvarar för 1. tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen enligt ellagen (1997:857), *naturgaslagen (2005:403)* och lagen (1978:160) om vissa rörledningar,	Energimarknadsinspektionen ansvarar för 1. tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen enligt ellagen (1997:857), *gasmarknadslagen (202X:XX)* och lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

2. tillsynen och regelgivningen enligt fjärrvärmelagen (2008:263) och fjärrkylelagen (2022:332), och

3. tillsynen enligt lagen (2013:385) om ingripande mot marknadsmissbruk vid handel med grossistenergiprodukter.

Energimarknadsinspektionen ska upprätta och offentliggöra en tillsynspolicy.

2 §

Energimarknadsinspektionen är nationell tillsynsmyndighet och ska, om annat inte är särskilt föreskrivet i lag eller i en annan förordning, fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt

1. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU, och

2. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/692.	*2. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG.*

3 §

Energimarknadsinspektionen fullgör uppgifter som följer av
1. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/942 av den 5 juni 2019 om inrättande av Europeiska unionens byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter,
2. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el,

3. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005, och	*3. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/178) av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009.*

4. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1227/2011 av den 25 oktober 2011 om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi.
Förordning (2020:1268).

7 §

1. inom sitt verksamhetsområde verka för att stärka el-, *naturgas*- och fjärrvärmekundernas ställning och möjliggöra aktiva val genom lättillgänglig och tillförlitlig information,	1. inom sitt verksamhetsområde verka för att stärka el-, *gas*- och fjärrvärmekundernas ställning och möjliggöra aktiva val genom lättillgänglig och tillförlitlig information,

2. främja energikonsumenters rättigheter genom att samarbeta med Konsumentverket för att samordna svar som avser Europeiska kommissionens checklista, offentliggöra checklistan och hålla den aktuell,

3. se till att det finns en gemensam kontaktpunkt där konsumenter av el och *naturgas* kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, lagstiftningen och möjligheter till tvistlösning, och	3. se till att det finns en gemensam kontaktpunkt där konsumenter av el och *gas* kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, lagstiftningen och möjligheter till tvistlösning, och
4. ta fram och tillhandahålla jämförelseverktyg som uppfyller kraven i artikel 14.1 i direktiv 2019/944.	4. ta fram och tillhandahålla jämförelseverktyg som uppfyller kraven i artikel 14.1 i direktiv *(EU)* 2019/944*, och artikel 14 i direktiv (EU) 2024/1788.*
	5. utgöra kontaktpunkt i ärenden rörande koncession enligt 2 kap. gasmarknadslagen (202X:XX).

8 §

När Energimarknadsinspektionen fullgör sina uppgifter enligt 1–7 §§ ska den ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och *naturgasmarknaderna*.	När Energimarknadsinspektionen fullgör sina uppgifter enligt 1–7 §§ ska den ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och *gasmarknaderna*.

Med utsatta kunder avses personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.

11 §

Energimarknadsinspektionen ska särskilt samverka med	Energimarknadsinspektionen ska särskilt samverka med
1. *Konsumentverket och Konkurrensverket* i frågor som rör kundfrågor och marknadsövervakning av de konkurrensutsatta energimarknaderna,	1. *Konsumentverket, Konkurrensverket och kundorganisationer* i frågor som rör kundfrågor och marknadsövervakning av de konkurrensutsatta energimarknaderna,
2. Elsäkerhetsverket i frågor som rör leveranssäkerhet och överföringskvalitet i elnätet, och	2. Elsäkerhetsverket i frågor som rör leveranssäkerhet och överföringskvalitet i elnätet, och
3. Affärsverket svenska kraftnät i frågor som rör utvecklingen av den gemensamma marknaden för el inom Norden och EU.	3. Affärsverket svenska kraftnät i frågor som rör utvecklingen av den gemensamma marknaden för el inom Norden och EU.

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2026.

1 Inledning

Inom EU pågår ett samarbete med att skapa en energiunion. Energiunionen handlar om att skapa en väl fungerande inre marknad för el och gas inom EU. Målet är att bättre ta tillvara gemensamma energitillgångar, öka leveranssäkerheten, stärka EU:s konkurrenskraft och minska skadlig miljöpåverkan i en alltmer global omvärld. Samarbetet inom EU om energifrågor har pågått i många år. Ett initiativ i detta samarbete var det tredje inre marknadspaketet (2009), vilket syftade till att skapa bättre förutsättningar för den inre marknaden för energi. I det tredje inre marknadspaketet skapades bl.a. en process för att ta fram mer detaljerade regler (EU-förordningar) inom vissa utpekade områden. Det tredje paketet kompletterades genom Ren energi-paketet som beslutades i juni 2019. Detta paket syftade till att ytterligare harmonisera elmarknaderna och innehåller bland annat regler om förstärkt konsumentskydd och efterfrågeflexibilitet, regler om nya marknadsaktörer såsom aggregatorer och medborgarenergigemenskaper, reglering av energilager, resurstillräcklighet och kapacitetsmekanismer samt upprättandet av regionala samordningscentrum (RCC). Vidare utökas Byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheters (Acer) ansvar och uppgifter. Slutligen innehåller paketet bestämmelser om riskberedskap.

Ren energi-paketet följs nu upp med ett kompletterande paket också för gasområdet. EU:s gasmarknadspaket innehåller ett nytt direktiv, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG och en ny förordning (EU) 2024/1789 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas. Vidare innehåller paketet ändring i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010 och en förordning (EU) 2024/1787 om minskade metanutsläpp inom energisektorn. Precis som för el stärks kundernas ställning på marknaden, gasmarknaden får nya definitioner och harmoniseras, men framför allt skapas en helt ny reglerad marknad för vätgas.

1.1 Uppdraget

Den 14 december 2023 fick Ei följande uppdrag från regeringen:

> **Regeringens beslut**
>
> Regeringen ger Energimarknadsinspektionen i uppdrag att bedöma vilka åtgärder som krävs för att genomföra Europaparlamentets och rådets nya direktiv om gemensamma regler på de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, som ersätter nuvarande direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.
>
> Energimarknadsinspektionen ska också bedöma vilka åtgärder som krävs som en följd av Europaparlamentets och rådets nya förordning om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas som ersätter nuvarande förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten samt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/ 1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas.
>
> Energimarknadsinspektionen ska lämna nödvändiga författningsförslag i de delar där genomförandet kräver bestämmelser i lag eller förordning.
>
> Uppdraget ska redovisas till regeringen (Klimat- och näringslivs-departementet) senast den 27 juni 2025.
>
> **Närmare om uppdraget**
>
> Uppdraget till Energimarknadsinspektionen omfattar enbart de nya europeiska regelverken på naturgasområdet. Det innebär att de regler som avser förnybar gas och vätgas och som har förlängda genomförandefrister i berörda rättsakter inte omfattas av detta uppdrag.
>
> Under tiden fram till dess att de ovan angivna nya rättsakterna antas och publiceras i Europeiska unionens officiella tidning ska Energimarknadsinspektionen utgå från de senast tillgängliga texter som finns. Energimarknadsinspektionen ska när uppdraget redovisas lämna en fullständig konsekvensbedömning och en jämförelsetabell som redovisar hur EU-lagstiftningen föreslås genomföras i nationell lagstiftning.
>
> I de fall som de europeiska regelverken medger att medlemsländer väljer om eller hur en viss ordning genomförs ska Energimarknadsinspektionen beskriva vilka avvägningar som inspektionen gjort och vad konsekvenserna av en alternativ genomförandemodell skulle vara.
>
> Energimarknadsinspektionen ska vid genomförandet av uppdraget på lämpligt sätt ta vara på de kunskaper som finns hos Affärsverket svenska kraftnät och hos Statens energimyndighet liksom hos Swedegas AB.

Ei har inom ramen för uppdraget samrått med en extern referensgrupp bestående av Nordion AB (ägare av Swedegas AB, Energigas Sverige, Stockholms Gas,

Statens energimyndighet, Konsumenternas energimarknadsbyrå och Svenska kraftnät.

Denna rapport är indelad i olika avsnitt. Efter inledningen beskrivs gasmarknaden och dess aktörer. Därefter följer en redogörelse för direktivets eller förordningens innehåll med en analys och bedömning av om och i så fall vilka åtgärder som behöver göras. Förslag och överväganden behandlas i ett särskilt avsnitt efter respektive avsnitt med analys. Efter detta följer konsekvensanalys och slutligen författningskommentarer.

Uppdraget har genomförts av en projektgrupp bestående av projektledaren Claes Vendel Nylander, Lars Tedebrand, Maria Gustafsson, Mari Upphagen, Johan Anderson och Mattias Johansson. Projektägare var chefsjuristen Göran Morén.

1.2 Gasmarknadspaketet

Bakgrund

Den 15 december 2021 lämnade Europeiska kommissionen förslag till direktiv och förordning om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas. Lagstiftningspaketet för gas antogs i juni 2024 och innehåller ett nytt direktiv, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG och en ny förordning (EU) 2024/1789 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas. Vidare innehåller paketet ändringar i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010 samt en ny förordning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1787 om minskade metanutsläpp inom energisektorn.

Gaspaketet kompletterar Ren energi-paketet och avser på liknande sätt att stärka kundernas ställning på elmarknaden, harmonisera gasmarknaden inom unionen och sist, men inte minst, skapa en helt ny reglerad marknad för vätgas. I motiveringen till förslaget konstaterar kommissionen att Europeiska unionen har fastställt ett ambitiöst mål om att bli den första klimatneutrala kontinenten senast 2050. För att uppnå detta har medlemsstaterna och Europaparlamentet i den europeiska klimatlagen enats om att minska utsläppen av växthusgaser med minst 55 procent fram till 2030. För att uppnå dessa mål och samtidigt bidra till konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning behöver energisystemet en systemförändring. Användningen av fossila bränslen – inklusive fossil gas – måste minska och användningen av förnybara energikällor öka.

EU:s gasmarknad i dag och i framtiden

Fossil gas

Fossil gas utgör omkring 95 procent av de gasformiga bränslen som i dag förbrukas i EU. Gasformiga bränslen står i dag för omkring 22 procent av EU:s totala energiförbrukning (däribland cirka 20 procent av EU:s elproduktion och 39 procent av värmeproduktionen). Enligt de relevanta scenarier som används i konsekvensbedömningen för klimatmålsplanen skulle gasformiga bränslens andel av EU:s totala energiförbrukning 2050 uppgå till omkring 20 procent. Gasformiga bränslen kommer att spela en viktig roll i energimixen fram till 2050, vilket kräver minskade koldioxidutsläpp i gassektorn genom en framåtblickande utformning av konkurrensutsatta marknader för gas med minskade koldioxidutsläpp. Trots deras ringa bidrag till EU:s nuvarande energimix skulle biogas, biometan, förnybar och koldioxidsnål vätgas samt syntetiskt metan (vilka samtliga utgör förnybara och koldioxidsnåla gaser) utgöra cirka två tredjedelar av de gasformiga bränslena i energimixen 2050, medan fossil gas förenad med avskiljning, lagring och användning av koldioxid skulle utgöra återstoden.

Vätgas

Vätgas väntas främst användas i sektorer där elektrifiering inte är ett alternativ, såsom i dagens energiintensiva industri (t.ex. raffinaderier, gödselmedel, ståltillverkning) och vissa tunga transportsektorer (sjöfart, luftfart, tunga fordon för långa avstånd). Syftet med att främja förnybara och koldioxidsnåla gaser är att få minskade koldioxidutsläpp i dessa sektorer och öka elsystemets flexibilitet, stärka försörjningstryggheten genom att minska beroendet av importerad naturgas och göra det möjligt att lagra (och producera) el. Detta gör det möjligt att koppla samman olika ekonomiska sektorer och sprida olika former av lagring och flexibilitet, såsom batterier och efterfrågeflexibilitet. Likaledes kommer det att stödja egenproduktion och smart användning av decentraliserad energiförsörjning, vilket bidrar till större konsumentinflytande. Konsumenterna behöver också tydlig och lättillgänglig information, vilket underlättar ändrade energiförbrukningsmönster och övergången till förnybara och koldioxidsnåla lösningar, i likhet med vad som är möjligt på elmarknaden.

Samtidigt som man strävar efter en maximal andel förnybar vätgas från och med 2030 kan andra former av koldioxidsnåla gaser, särskilt koldioxidsnål vätgas, på kort och medellång sikt spela en roll, främst för att snabbt minska utsläppen från befintlig vätgasproduktion och stödja en parallell och framtida ökad användning av förnybar vätgas. Målet för EU:s vätgasstrategi var att produktionen av förnybar vätgas i EU skulle uppgå till 1 miljon ton 2024 och öka till 10 miljoner ton 2030. Därefter bör förnybar vätgas byggas ut i stor skala och ersätta koldioxidsnål vätgas. Målet till 2024 uppnåddes dock inte då mindre än en procent av EU:s vätgasproduktion var av förnybart ursprung år 2023. Många elektrolysörer är

dock under uppbyggnad och den totalt installerade kapaciteten kommer att närma sig 2 GW till 2026. Detta kommer dock fortfarande endast utgöra en tredjedel av det mål för 2024 lades fast i EU:s vätgasstrategi. Acer bedömer också att målet till 2030 sannolikt inte kommer att uppnås.[3]

En vätgasbaserad infrastruktur kommer successivt att komplettera nätet för naturgas. När det gäller gasinfrastrukturen kommer fossil gas successivt att ersättas av andra metankällor.

Gasmarknadspaketets syfte

Av kommissionens förslag framgår att gasmarknadspaketet syftar till att underlätta en ökad användning av förnybara och koldioxidsnåla gaser i energisystemet, möjliggöra en övergång från naturgas och göra det möjligt för dessa nya gaser att spela sin nödvändiga roll så att EU:s mål om klimatneutralitet 2050 uppnås. Idag är graden av delaktighet och skydd på slutkundsmarknaden för grön gas låg. Den nya lagstiftningen ger en enhetlig terminologi på EU-nivå och ett gemensamt certifieringssystem för koldioxidsnåla bränslen och gaser. Kunderna bör genom detta ges bättre möjlighet att göra koldioxidsnåla val.

För att kunna göra hållbara energival behöver kunderna tillräcklig information om sin energiförbrukning och energins ursprung samt effektiva verktyg för att kunna delta på marknaden. Vidare bör medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att skydda utsatta och energifattiga kunder. En marknad för gas med minskade koldioxidutsläpp bör inte utvecklas utan att även dessa kunder kan dra nytta av den fullt ut.

Det behövs ny infrastruktur och nya marknader för vätgas. Det nuvarande regelverket för gasformiga energibärare behandlar inte utbyggnaden av vätgas som en oberoende energibärare via särskilda vätgasnät. Det saknas regler på EU-nivå om tariffbaserade investeringar i nät och om ägande och drift av särskilda vätgasnät. Dessutom saknas harmoniserade regler för (ren) vätgaskvalitet. Följaktligen hindras utvecklingen av en kostnadseffektiv, gränsöverskridande vätgasinfrastruktur och en konkurrensutsatt vätgasmarknad, vilket är en förutsättning för ökad produktion och förbrukning av vätgas. Syftet med gasmarknadspaketet är att åtgärda dessa brister.

I dag har förnybara och koldioxidsnåla gaser en liten andel av EU:s energimix. Tillträde till grossistmarknaden för gas, dvs. virtuella handelspunkter, är en viktig förutsättning för att deras potential ska kunna utnyttjas.

---

[3]Acer, *European hydrogen markets, 2024 Market Monitoring Report*, 2024, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER_2024_MMR_Hydrogen_Markets.pdf (hämtad 9 juni 2025)

Gasmarknadspaketet är tänkt att komplettera de lagstiftningsförslag som lagts fram inom ramen för 55-procentpaketet för att genomföra den europeiska gröna given, till exempel det reviderade direktivet om förnybar energi, energieffektivitetsdirektivet och det relaterade direktivet om byggnaders energiprestanda och TEN-E-förordningen.

Slopat undantag vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt

Vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt, inklusive väsentliga kapacitetsökningar i befintliga infrastrukturer, finns i naturgaslagen möjlighet att ge undantag från vissa bestämmelser. Det gäller bestämmelserna om juridisk och personell åtskillnad, anslutning av naturgasledning, överföring av naturgas, mätning och rapportering av överförd naturgas, anskaffande av energi, övervakningsplan, lagring av naturgas, tillträde till förgasningsanläggningar, anslutningsavgifter och tariffer samt övergripande systemansvar och balansansvar.

Bestämmelserna om detta finns i 9 kap. naturgaslagen och infördes i EU-lagstiftningen genom bestämmelser i Europarlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG. I direktiv 2009/73/EG (gasmarknadsdirektivet) återfanns bestämmelser om detta i artikel 36. I det nya direktivet har bestämmelser om undantag vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt tagits bort. Därför ska de aktuella svenska bestämmelserna om sådant undantag i 9 kap. 1–3 a §§ naturgaslagen också tas bort.

2 Den svenska gasmarknaden

2.1 Naturgas

Naturgas utgör idag mindre än två procent av Sveriges totala energianvändning och introducerades 1985 genom en utbyggnad av det danska naturgassystemet. Det är drygt 30 av Sveriges 290 kommuner som har tillgång till naturgas och biogas via det västsvenska gasnätet. I de kommuner där naturgasnätet är utbyggt står naturgasen för drygt 20 procent av den slutliga energianvändningen, vilket är i linje med genomsnittet i övriga Europa.

I Sverige används naturgas framför allt som processbränsle och råvara inom industrin, för kraft- och fjärrvärmeproduktion samt som fordonsbränsle och som fartygsbränsle. Hushåll som använder gas för uppvärmning och matlagning, så kallade spiskunder och tillika ”skyddade kunder” enligt EU-bestämmelserna utgör endast cirka två procent av gasmarknaden. För de petrokemiska industrierna är naturgasen inte bara en energikälla utan används också som en insatsvara, det vill säga att naturgasen är en råvara för företagets produkter.

Allmänt om gasmarknaden

I Sverige distribueras gasen genom ett större naturgasnät längs västkusten, ett mindre gasnät i Stockholm, ett antal små lokala gasnät samt via tankstationer och LNG-terminaler i Lysekil och Nynäshamn. Det är bara det västsvenska naturgassystemet samt Stockholms gasnät som omfattas av naturgaslagen (2005:403) och därför även av Ei:s tillsyn.

Sverige har ingen egen naturgasproduktion utan är beroende av import via en ledning från Danmark och av LNG som transporteras med fartyg. Med naturgas avses i naturgaslagen även biogas i den mån det är tekniskt möjligt att använda gasen i ett naturgassystem. Den största andelen biogas i nätet är importerad från Danmark. Sverige har en dock viss andel egen produktion av biogas som uppgraderas innan den injiceras i naturgasnätet. Det finns för närvarande elva biogasproducenter kopplade till det västsvenska gassystemet, varav två är anslutna så att inmatning kan ske direkt i transmissionsnätet. Ytterligare tre biogasproducenter är anslutna till fordonsgasnätet i Stockholmsområdet. Den inhemska biogasproduktionen medger tillförsel även i ett avspärrningsläge, vilket gör att det finns en totalförsvarsaspekt på biogasen.

Handeln med gas i det västsvenska gassystemet har varit helt konkurrensutsatt sedan marknaden omreglerades 2007. Gashandlare, det vill säga gasleverantörer, köper gas för att sälja till slutkunder. Slutkundsmarknaden är konkurrensutsatt

och kunderna kan oavsett var de befinner sig i nätet välja den leverantör som passar dem bäst. Distributionen av gas är däremot en naturlig monopolmarknad. I det västsvenska naturgassystemet distribueras svenskproducerad biogas samt importerad bio- och naturgas. Under 2024 var 25,6 procent av den totalt handlade gasen i det västsvenska naturgassystemet biogas[4]. Under det första kvartalet 2025 hade andelen dock ökat till 39,3 % vilket delvis kan förklaras av att skattebefrielsen för biogas återinförts.

Sedan 2015 omfattas även stads- och fordonsgasnäten i Stockholmsområdet av naturgaslagens reglering. Där var andelen biogas cirka 80 procent i mars 2023[5].

Naturgas är i jämförelse med el en liten energikälla i Sverige. Under 2024 var förbrukningen av naturgas och biogas 6,3 TWh[6] i det västsvenska naturgassystemet och importen från Danmark uppgick till 5,9 Twh. Den enskilt största delen av naturgasen används inom industrin och kraftvärmeverk, medan endast ett fåtal procent används i bostäder.

Tillförseln av gas till slutkunder i Stockholms stadsgasnät är cirka 60 GWh/år medan motsvarande siffra för fordonsgasnätet är cirka 140 GWh/år[7].

Gasnäten

Det västsvenska gassystemet sträcker sig från Trelleborg i söder till Stenungssund i norr, med en förgrening in i Småland. Det finns även stads- och fordonsgasnät i Stockholmsområdet. Utöver det finns även ett antal små gasnät runt om i Sverige. De små näten används huvudsakligen för att transportera biogas av typen fordonsgas från en produktionsanläggning till tankstationer. Gemensamt för gasnätet i Stockholm och de små lokala gasnäten runt om i landet är att de inte är kopplade till något transmissionsnät.

Det västsvenskagasnätet delas in i fyra verksamhetsområden: transmission, distribution, förgasning och lager. I transmissionsledningar transporteras gasen långa sträckor under högt tryck, vanligtvis mellan 55 och 75 bar i det västsvenska naturgassystemet. Därefter sker en tryckreducering i mät- och reglerstationer innan det lokala distributionsnätet tar vid för transport till kund. Naturgasnätsverksamhet samt lagrings- och förgasningsverksamhet som är ansluten till ett naturgasnät är ett reglerat monopol.

Det krävs tillstånd, så kallad koncession för att få bygga och använda naturgasledningar. Koncession krävs också för lagrings- och

[4] Swedegas, Gasbarometern, https://swedgas.se/gas/biogas/gasbarometern (hämtad 9 juni 2025)
[5] Källa: Gasnätet Stockholm AB
[6] Källa: Swedegas, uppgifterna har konverterats till undre värmevärden
[7] Källa: Energigas Sverige

förgasningsanläggningar som är anslutna till en naturgasledning. Förutsättningarna för att ge tillstånd framgår av naturgaslagen och naturgasförordningen samt miljöbalken. Till skillnad från elnät krävs ingen koncession för distributionsledningar för naturgas (naturgasledningar efter en mät- och reglerstation). Det finns heller inga koncessioner för område för naturgas.

I syfte att förhindra korssubventionering mellan de delar som bedrivs som monopol och de konkurrensutsatta delarna krävs en så kallad funktionell åtskillnad mellan företagen. Detta innebär att företag som bedriver överföring (transmission eller distribution), förgasning eller lagring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas.

Ei reglerar gasnätsföretagens intäkter på förhand under en fyraårsperiod. Intäkterna ska täcka skäliga kostnader för att driva nätverksamhet samt ge en rimlig avkastning på investerat kapital. Syftet med tillsynsmodellen är dels att företagens kunder ska få förutsägbara avgifter, dels att göra det möjligt för företagen att investera och underhålla näten. För att gasnätsavgifterna inte ska variera för mycket mellan tillsynsperioderna finns det möjlighet att jämna ut avgiftsökningar över flera perioder.

Det västsvenska naturgassystemet

Ungefär hälften av den naturgas som används i Sverige går genom det västsvenska gassystemet. Nätet består av 620 km transmissionsledningar och cirka 3 000 km distributionsledningar. Naturgasnätet sträcker sig, som tidigare nämnts, från Trelleborg i söder till Stenungssund i norr, med en förgrening in i Småland. Den enda större inmatningen till nätet sker genom en ledning under Öresund som är kopplad mot det danska nätet. Genom det danska nätet är det svenska sammankopplat med det tyska nätet och resten av kontinenten. Gasen som kommer till Danmark har sitt huvudsakliga ursprung i de norska naturgasfälten i Nordsjön och från och med 31 mars 2024 också till viss del från det danska gasfältet Tyra samt från dansk biogas. Mindre inmatning av biogas förekommer.

Företaget Swedegas, som ingår i koncernen Nordion Energi, äger transmissionsledningarna i det västsvenska naturgassystemet och ansvarar för driften och underhållet av det. Företaget har även systembalansansvar. Därutöver finns fem företag som bedriver distributionsnätsverksamhet: Göteborg Energi Gasnät AB, Kraftringen Nät AB, Varberg Energi Elnät AB, Weum Gas AB (tidigare Eon Gas Sverige) och Öresundskraft AB. De företagen tar gasen från det västsvenska transmissionsnätet till kunderna.

Figur 1 Det västsvenska naturgassystemet

Gassystemet i Stockholmsområdet

Stads- och fordonsgasnäten i Stockholm är reglerade på samma sätt som det västsvenska gassystemet. Den reglerade verksamheten med distribution och förgasning bedrivs av Gasnätet Stockholm AB.

Stadsgasnätet omfattar cirka 500 km ledning och täcker stora delar av Stockholm stad samt Solna och Sundbyberg. Inmatningen av gas sker från tre blandningsstationer där gas och luft blandas till önskad stadsgaskvalité som är anpassad för de kundapparater som används i stadsgasnätet. Blandningsstationerna förses med gas från lokal biogasproduktion samt från en förgasningsanläggning i Högdalen i södra Stockholm dit flytande gas, såväl LBG (biogas) som LNG (naturgas), levereras. I anläggningen förångas den flytande gasen till gas i gasform. I Högdalen finns även en anläggning för mottagning av trycksatt biogas (CBG) som via trycksänkning kan matas in i gasnäten.

Det cirka 40 km långa fordonsgasnätet knyter samman biogasleverantörers produktionsanläggningar för gas i Stockholm med bussdepåer för busstankning och tankstationer för fordonsgas.

Tabell 1 Gasnätsföretagen, rapporterade uppgifter avseende 2022

Företag	Kategori	Ledningslängd i km	Totalt antal uttagspunkter	Överförd volym angiven i Nm³	Överförd energimängd angiven i MWh
Gasnätet Stockholm AB	Distribution	552	51 200	23 820 013	193 876
Gasnätet Stockholm AB	Förgasning	0	0	5 810 467	60 713
Göteborg Energi Gasnät AB	Distribution	294	7 343	101 971 640	1 059 993
Kraftringen Nät AB	Distribution	184	1 603	17 926 788	185 838
Swedegas AB	Lagring			6 534 735	
Swedegas AB	Transmission	601	9	558 634 051	5 828 187
Varberg Energi AB	Distribution	66	200	2 340 149	24 098
Weum Gas AB	Distribution	1 952	20 030	287 939 268	2 983 462
Öresundskraft AB	Distribution	296	1 633	48 069 880	500 624

Källa: Ei

Grossistmarknaden

Det finns en teknisk kapacitet att årligen överföra ungefär 32 TWh gas från Danmark till Sverige via ledningen från Dragör. På grund av den låga förbrukningen i förhållande till systemets överföringskapacitet finns det med dagens förbrukning ingen risk för flaskhalsproblem i överföringen. De danska och svenska systemen är ur en teknisk synvinkel att betrakta som ett och samma system. Det finns inte heller någon svensk handelsplats för naturgas. De svenska marknadsaktörer som vill handla gas gör detta på den europeiska gasbörsen European Energy Exchange (EEX) där den tidigare danska handelsplattformen ETF PEGAS är integrerad.

På EEX kan en aktör handla gas samma dag som leveransen, dagen före, inför helg och inför nästkommande månad samt terminskontrakt med leverans upp till 6 år framåt i tiden. Den svenska gasmarknaden är sedan 2019 hopslagen med den danska. Aktörer bokar kapacitet hos den danska gasnätsägaren Energinet[8] på plattformen ”Energinet online” i enlighet med principen ”FCFS” (First-come-first-served). För att kunna transportera gas från Danmark till Sverige måste balansansvariga aktörer även vara registrerade som gashandlare hos Energinet. Väl i Sverige kan gasen säljas vidare till förbrukare, såsom industrier, och leverantörer.

Balanseringen av gas inom den gemensamma balanseringzonen i Sverige och Danmark, Joint Balancing Zone, sköts av den så kallade Balancing Area Manager (BAM) som använder den danska virtuella handelspunkten ETF för att sköta balanseringen av gasmarknaden. BAM administreras gemensamt av Energinet och Swedegas.

[8] Energinet är en självständig offentlig verksamhet under Klima-, Energi- och Forsyningsministeriet i Danmark. Energinet äger och utvecklar det danska el- och gasnätet.

Slutkundsmarknaden

Det finns totalt elva aktörer på den svenska slutkundsmarknaden för naturgas, varav tio aktörer i det västsvenska naturgassystemet och en aktör i Stockholms stads- och fordonsgasnät: Mind energy, ApportGas, Modity, Axpo, Örstedt, Eon Försäljning Sverige, Göteborg Energi, Kraftringen Energi, Varberg Energimarknad, Öresundskraft Marknad, och Stockholm Gas.

I det västsvenska gassystemet fanns år 2022 knappt 31 000 gaskunder, varav knappt 27 000 var hushållskunder. De övriga cirka 4 000 kunderna är så kallade övriga kunder, till exempel stora industrier och kraftvärmeverk. Dessa ”övriga kunder” utgör själva marknaden och är de som motiverar själva existensen av det västsvenska naturgassystemet. Sju av dessa har direkt anslutning till transmissionsnätet.

I Stockholms stads- och fordonsgasnät finns cirka 50 000 kunder varav cirka 98 procent är hushållskunder med gasspis. Gasen distribueras även till restaurangkök, flerfamiljshus för uppvärmning, småhus med gasvärme, tankstationer, bussdepåer samt till industrier. Volymen och samhällsnyttan ligger framför allt i bussdepåerna och tillverkande företag.

Det fanns i slutet av 2024 cirka 235 publika tankstationer för fordonsgas i Sverige och cirka 60 som inte var publika. I slutet av 2024 fanns det knappt 47 000 gasfordon i Sverige. Av dessa var cirka 2 400 bussar, cirka 3 100 tunga fordon och resterande personbilar och skåpbilar.[9]

Kundernas totala kostnad för gas har förändrats relativt lite sedan omregleringen 2007. Förklaringen till detta är att gashandelspriset legat på en förhållandevis jämn nivå på cirka 30–35 öre per kWh. Även nätavgiften har legat på en stabil nivå på cirka 20–27 öre per kWh. Däremot har skatten och momsen på naturgas ökat med cirka 10 öre sedan 2007. Den enskilt största kostnadsposten, 47 procent av hushållskundernas totala kostnad för gas, utgörs av moms och energiskatt.

Kunderna i det västsvenska naturgassystemet är fria att byta leverantör. Detta är inte möjligt i Stockholm, eftersom endast en leverantör verkar där. Under 2023 genomfördes cirka 400 leverantörsbyten på den svenska naturgasmarknaden[10]. Konsumenternas energimarknadsbyrå driver sajten gaspriskollen.se där konsumenter kan jämföra aktuella priser på naturgas.

---

[9] Energigas Sverige, *Statistik om fordonsgas*, 2025, https://www.energigas.se/fakta-om-gas/fordonsgas-och-gasbilar/statistik-om-fordonsgas/ (hämtad 9 juni 2025)
[10] SCB, *Gaspriser och gasavtal*, 2025, https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/energi/prisutvecklingen-inom-energiomradet/gaspriser-och-gasavtal/#_Tabellerochdiagram (hämtad 9 juni 2025)

2.2 Vätgas

De största användningsområdena för vätgas i Europa år 2023 var raffinaderier 58 procent, ammoniak 2 procent, metanol 1,4 procent och övrig kemisk industri 8 procent. I mer än 99 procent av produktionen år 2023 användes i Europa fossil insatsvara utan användning av koldioxidinfångning. Eftersom handeln med vätgas i Europa är begränsad så finns produktionen huvudsakligen i de medlemsstater där efterfrågan från industrin är som störst. År 2023 svarade Tyskland för 19 procent, Nederländerna 17 procent och Polen för 10 procent av Europas vätgaskonsumtion[11]. De existerande vätgasnäten har en total längd på 1 581 km[12] och är koncentrerade till Belgien, Frankrike, Tyskland och Nederländerna.

2.3 För rapporten relevanta EU-bestämmelser och författningar

EU-förordningar

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/942 av den 5 juni 2019 om inrättande av Europeiska unionens byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1227/2011 av den 25 oktober 2011 om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 av den 30 maj 2022 om riktlinjer för transeuropeisk energiinfrastruktur, om ändring av förordningarna (EG) nr 715/2009, (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 och direktiven 2009/73/EG och (EU) 2019/944, och om upphävande av förordning (EU) nr 347/2013

[11] Acer, *European hydrogen markets, 2024 Market Monitoring Report*, 2024, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER_2024_MMR_Hydrogen_Markets.pdf (hämtad 9 juni 2025)
[12] European Hydrogen Observatory, *Hydrogen pipelines and storage*, https://observatory.clean-hydrogen.europa.eu/hydrogen-landscape/distribution-and-storage/hydrogen-pipelines-and-storage (hämtad 9 juni 2025)

Det finns fem EU-förordningar inom gasområdet som avser både marknad och nät:

- Kommissionens förordning (EU) 2017/460 av den 16 mars 2017 om fastställandet av nätföreskrifter för harmoniserade tariffstrukturer för överföring av gas (TAR)
- Kommissionens förordning (EU) nr 312/2014 av den 26 mars 2014 om fastställande av nätföreskrifter för balansering av överföringsnät för gas (BAL)
- Kommissionens förordning (EU) nr 984/2013 av den 14 oktober 2013 om upprättandet av nätföreskrifter för mekanismer för kapacitetstilldelning i överföringssystem för gas och komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 (CAM)
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005 (CMP)
- Kommissionens förordning (EU) 2015/703 av den 30 april 2015 om fastställandet av nätföreskrifter med regler för driftskompatibilitet och informationsutbyte (IO).

Det är framför allt EU-förordningarna för tariffer (TAR) och balansering (BAL) som berör Sverige. CAM, CMP och IO handlar till stor del om krav för sammanlänkningspunkter (punkter mellan två överföringssystem), vilket saknas i Sverige. Av den anledningen är många av reglerna inte tillämpliga för Sveriges del.

Förordningen BAL säkerställer att inmatningar och uttag från transmissionsnätet hanteras effektivt av nätanvändarna. Obalanser uppstår när nätanvändarna matar in mer gas vid en viss inmatningspunkt än vad de tar ut vid en utmatningspunkt. Summan av de individuella obalanserna påverkar systemet som helhet. De harmoniserade balansreglerna innebär att nätanvändarna är ansvariga för att balansera sina portföljer. För detta ändamål kan de på grossistmarknaden för naturgas använda en uppsättning standardiserade kortfristiga produkter. Transmissionsnätsoperatören har ansvar för residualbalanseringen så att systemet håller sig inom driftsäkerhetsmarginalen.

Förordningen TAR innehåller enhetliga regler för hur transmissionsnätstariffen för överföring av gas ska utformas och hur transmissionsnätsoperatören ska ta ut sina avgifter. Sverige omfattas inte av de artiklar i TAR som handlar om sammanlänkningspunkter eftersom det svenska transmissionsnätet för gas enbart har en inmatningspunkt i Danmark.

Även om det är en mindre del av TAR som berör Sverige finns det en del artiklar för vilka Ei har beslutat att Swedegas har ett ansvar. Det är bland annat för att

utföra och offentliggöra bedömningar av kostnadsfördelningar och annan information samt att genomföra samråd. Första samrådsförfarandet skedde 2018 och ska upprepas minst vart femte år. Det andra samrådet hölls våren 2024 och även denna gång var det Swedegas som ansvarade för att genomföra samråd och offentliggöra information enligt förordningen.

EU-direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor

Aktuella lagar och förordningar

Miljöbalk (1998:808)

Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Lag (1978:160) om vissa rörledningar

Lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

Ellag (1997:857)

Naturgaslag (2005:403)

Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen

Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

Lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag

Lag (2012:273) om trygg naturgasförsörjning

Elsäkerhetslag (2016:732)

Naturgasförordning (2006:1043)

Förordning (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning

Förordning (2011:715) om certifiering av vissa naturgasföretag

Förordning (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen

2.4 Vad utmärker naturgas, vätgas, koldioxidsnål gas, biogas/biometan, förnybar gas respektive koldioxidsnål gas

I direktivets artikel 2 finns definitioner av de gaser som regleras. Gaserna har lite olika tekniska förutsättningar och tillämpningsområden, vilket påverkar regelverket. I detta avsnitt ges en grundläggande genomgång av detta.

I direktivet anges *naturgas* som en gas som består främst av metan, inbegripet biometan, eller andra typer av gaser, som på ett tekniskt möjligt och säkert sätt kan föras in i och transporteras genom naturgassystemet.

Förnybar gas är biogas enligt definitionen i artikel 2.28 i förnybartdirektivet, biogas som har uppgraderats till biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2.36 i det direktivet.

Koldioxidsnål vätgas är vätgas vars energiinnehåll hämtas från icke-förnybara källor och som uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 procent jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod för att bedöma minskningen av växthusgasutsläpp från förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och från återvunna kolbaserade bränslen som antagits i enlighet med artikel 29a.3 i förnybartdirektivet.

Koldioxidsnål gas är den del av gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i förnybartdirektivet, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 procent jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enlighet med artikel 29a.3 i förnybartdirektivet.

Naturgas

Naturgas är en organisk produkt som bildades i jordskorpan för flera miljoner år sedan genom förmultning av levande organismer och har därmed ett fossilt ursprung.

Andelen metan vid utvinningen kan variera från omkring 70 procent och uppåt. I det svenska nätet innehåller naturgasen cirka 90 procent metan, cirka 5 procent etan och cirka 1 procent propan.

Naturgas är osynlig och luktfri. För att lättare kunna upptäcka läckor tillsätts ett luktämne. Naturgas är lättare än luft, vilket är en fördel ur säkerhetssynpunkt genom att gasen snabbt blandas med luft om utsläppen sker i det fria.

I vissa sammanhang används begreppet fossilgas som synonym till naturgas.

Naturgas fortsätter att vara i gasform även om gasen utsätts för mycket höga tryck. Om naturgasen kyls ner till minus 162 grader Celsius övergår den till flytande form, så kallad flytande naturgas (LNG).

Naturgasen är ett fossilt bränsle men släpper ut 40 procent mindre koldioxid än kol och 25 procent mindre än olja. Utsläppen av tungmetaller, svavel, kväveoxider, stoft och sot, är väsentligt lägre från naturgas jämfört med kol och olja.

Inom EU svarar naturgasen för cirka en fjärdedel av energiförsörjningen. EU får cirka 10 procent av sin naturgas från källor inom EU, resterande importeras via ledning eller som LNG. År 2021 utgjorde rysk gas 45 procent av EU:s gasimport. 2024 hade andelen sjunkit till 19 procent och förväntas sjunka ytterligare under 2025 till 13 procent[13]. Norge är nu den största leverantören av rörbunden gas till Europa. USA var 2024 den största exportören av LNG till Europa och Ryssland den näst största med en andel på 19 procent[14].

I USA började man använda naturgas redan vid sekelskiftet 1900 och i norra Europa togs gasen i bruk på 1950-talet. Jordens naturgastillgångar är mycket omfattande, stora fyndigheter finns i Ryssland, Iran, Algeriet och Nordsjön.[15]

---

[13] Europeiska kommissionen, *Roadmap towards enging Russian energy imports*, 2025, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0440R(01) (hämtad 9 juni 2025)
[14] Acer, Analysis of the European LNG market developments, 2025 Monitoring Report, 2025, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER-LNG-Monitoring-Report-2025.pdf (hämtad 9 juni 2025)
[15] Energigas Sverige, *Vad är naturgas?* 2025, https://www.energigas.se/fakta-om-gas/naturgas/vad-ar-naturgas/ (hämtad 9 juni 2025)

Biogas och biometan

Biogas är ett helt förnybart bränsle som framställs av biomassa och består till största delen av metan. Biogas används till produktion av värme och el eller som fordonsgas. Den kan också användas som råvara eller energikälla inom industrin.

Biogas består liksom naturgas till största delen av metan, skillnaden består i hur den produceras. De båda gaserna är därför i de flesta sammanhang utbytbara. Biogas kan föras in på gasnätet, vilket är en fördel eftersom biogasen är en förnybar gas och den koldioxid som bildas vid förbränningen ingår i det naturliga kretsloppet. Fordon som kan köras på naturgas kan även köras på biogas.

För att höja energiinnehållet och kunna användas som fordonsgas eller matas in på ett gasnät renas biogasen från koldioxid och består då av cirka 97 procent metan. Då kallas det även biometan och har ett energiinnehåll på 9,67 kWh per normalkubikmeter. Energiinnehållet i ren metan är 9,97 kWh per normalkubikmeter.

Uppgraderad biogas eller biometan kan transporteras i rörledningar i sammankopplade gasnät, eller i komprimerad form under högt tryck i gasbehållare. Uppgraderad biogas kan också kylas ner och transporteras i flytande form.[16] Flytande biogas har betydligt högre energitäthet än komprimerad gasformig biogas och är därför ett effektivt sätt att transportera och lagra biogas i avsaknad av gasnät.

Vätgas

Vätgas består av två väteatomer och har den kemiska beteckningen H2. Väte är både det vanligaste och det lättaste grundämnet. Vid rumstemperatur och normalt tryck är vätgas gasformigt.

Vätgas är en energibärare precis som elektricitet. Det betyder att vätgas inte är någon primär energikälla, men kan användas för att lagra, transportera och tillhandahålla energi. Vätgas har många olika användningsområden och kan exempelvis användas i en bränslecell där vätgasen omvandlas till el. Vätgasen kan även användas i en förbränningsmotor eller gasturbin. Den används också som en insatsråvara, exempelvis inom kemi- och raffinaderiindustrin.

Flexibiliteten är stor eftersom vätgas kan produceras både av förnybara, fossilfria och fossila energikällor. Vätgas kan produceras från naturgas eller biogas genom reformering eller genom elektrolys med hjälp av kärnkraftsel eller förnybara energikällor som vind eller sol När vätgasen produceras genom elektrolys spjälkas vattenmolekyler upp i väte och syre med hjälp av el. Vätgas saknar både doft och färg samtidigt som den är lättantändlig och flyktig.

[16] Energigas Sverige, *Vad är biogas?* https://www.energigas.se/fakta-om-gas/biogas/vad-ar-biogas/ (hämtad 9 juni 2025)

3 Internationell utblick – vätgas

3.1 Tyskland

Tyskland har beslutat att 904 mil stamnät för vätgas (på tyska Wasserstoff), varav 58 procent konverterade naturgasledningar, ska byggas till år 2032 till en total kostnad på 18,9 miljarder euro. Den tyska staten har dessutom lovat upprätta ett periodiseringskonto, i syfte att minska belastningen på de tidiga användarna av det nya vätgasnätet. Skulle nätet sedan inte användas i den utsträckning som förväntas, innebär det att staten står för en större del av risken.

Den tyska regeringen har gjort analysen att utan rörledningsinfrastruktur kommer det inte att finnas någon betydande marknad för vätgas i Tyskland och utan en betydande marknad behövs ingen infrastruktur. För att rörledningar för vätgas ska byggas oavsett utbud och efterfrågan så har en paragraf 28 förts in i den tyska energilagen (Energiewirtschaftsgesetzes), med innebörden att ett stamnät för vätgas ska konstrueras. Alla de fem privata transmissionsnätsoperatörerna för gas (TSO) i Tyskland ansökte samtidigt om att få bygga ut rörledningsinfrastrukturen för vätgas och presenterade sitt tänkta upplägg för rörledningsnätverket. Den tyska tillsynsmyndigheten Bundesnetzagentur (BNetzA) tog därefter, utifrån kriterierna i lagstiftningen, beslut om att godkänna projekten eller inte.

I slutet av juli 2024 hade ansökningarna från TSO kommit in till BNetzA. Totalt hade det ansökts om att få bygga vätgasstamnät om 966,6 mil där omkring 60 procent avsåg konverterade naturgasledningar. De planerade investeringskostnaderna för samtliga ansökningar uppgick, enligt uppgifter från BNetzA, till tillsammans 19,7 miljarder euro motsvarande drygt 223 miljarder svenska kronor. BNetzA genomförde ett offentligt samråd om ansökningarna mellan den 23 juli och 6 augusti 2024. BNetzA fattade, med vissa ändringar, beslut om planerna den 22 oktober 2024[17]. Beslutet avsåg byggandet av ett vätgasnät om 904 mil till en total kostnad om 18,9 miljarder euro motsvarande drygt 200 miljarder kronor. Nätet ska binda ihop Tyskland med andra medlemsstater och skapa förbindelser mellan de huvudsakliga importrutterna och de områden där den största efterfrågan finns inklusive Ruhrområdet. Nätet är dimensionerat för en

[17] Bundesnetzagentur, *Wasserstoff-Kernnetz*, 2025, https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Fachthemen/ElektrizitaetundGas/Wasserstoff/Kernnetz/start.html (hämtad 10 juni 2025)

inmatning på 101 GW varav 58 GW avser import och en utmatning på 87 GW där 62 GW avser användning i kraftvärmesektorn[18].

3.2 Danmark

I likhet med Sverige och Tyskland finns ännu inte någon marknad för vätgas (på danska brint) i Danmark. I Danmark planeras för en kommande marknad genom ett program (modningsprojekt) som kallas för ”Danish Hydrogen Backbone”. Planen är att binda samman ett danskt överföringsnät för vätgas på Jylland med Tyskland vid en gränspunkt på södra Jylland. Grön vätgas tillverkad av el från vind och sol förväntas bli en dansk exportvara i framtiden. Danmark planerar att producera och exportera vätgas till Tyskland. Där kan vätgasen bidra till att särskilt tyska företag ställs om från fossila bränslen, t.ex. vätgas tillverkad av naturgas.

Efter en politisk överenskommelse i februari 2025 fokuserar Energinet på byggandet av ”Syvtallet” som är en pipeline från Esbjerg via Egtved till den tyska gränsen. Givet att det finns tillräckligt med kapacitetsbokningar så är ambitionen att rörledningen ska vara driftsatt år 2030. Den politiska överenskommelsen bekräftade också inriktningen mot att på sikt bygga det som planerats inom ramen för ”Danish hydrogen backbone”.

[18] Acer, European hydrogen markets, 2024 Market Monotoring Report, 2024, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER_2024_MMR_Hydrogen_Markets.pdf

4 Direktiv (EU) 2024/1788

Ett EU-direktiv är ett regelverk som sätter upp mål som ska uppnås, men lämnar åt medlemsländerna att utforma sina egna detaljerade nationella regler. Ett EU-direktiv måste därför implementeras i nationell lagstiftning.

I detta kapitel redovisas samtliga artiklar i gasmarknadsdirektivet. Artiklarna återges exakt i direktivets lydelse. I kapitlet redovisas även under respektive artikel, eller artikelns underpunkter, Ei:s analys av hur den nuvarande svenska lagstiftningen stämmer överens med direktivet. Om Ei bedömer att en artikel inte kräver några åtgärder görs ingen ytterligare analys beträffande den artikeln.

Gasmarknadsdirektivet ersätter direktiv 2009/73/EG. Det nya direktivet innehåller en hel del bestämmelser som i sak är oförändrade jämfört med det tidigare direktivet.

I dessa delar gör Ei samma bedömning som regeringen tidigare gjort vid genomförandet av direktiv 2009/73/EG, såvida inte det särskilt framkommit att det är nödvändigt med kompletterande lagstiftning för att uppfylla kraven i direktivet.

I gasmarknadsdirektivet finns även bestämmelser som inte är obligatoriska för medlemsstaterna att införa utan överlämnar till medlemsstaterna att avgöra om de bör införlivas i nationell lagstiftning. Direktivet lämnar således i dessa delar det fritt för medlemsstaterna att införa nationella regler eller välja att inte genomföra direktivet i de delarna.

4.1 Kapitel I – Syfte och definitioner

Kapitel 1 i gasmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser om syfte (artikel 1) och definitioner (artikel 2).

Artikel 1 – Innehåll och tillämpningsområde

1. I detta direktiv fastställs en gemensam ram för utfasning av fossila bränslen på marknaderna för naturgas och vätgas, i syfte att bidra till uppnåendet av unionens klimat- och energimål.

2. I detta direktiv fastställs gemensamma regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas med hjälp av naturgassystemet, samt bestämmelser om konsumentskydd, i syfte att skapa en integrerad, konkurrensutsatt och transparent marknad för naturgas i unionen. Det innehåller regler om den sektorns organisation och funktion, tillträde till marknaden och de

kriterier och förfaranden som ska tillämpas vid beviljande av tillstånd för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas med hjälp av naturgassystemet samt drift av det systemet.

3. I detta direktiv fastställs gemensamma regler för transport, leverans och lagring av naturgas och för naturgassystemets övergång till ett integrerat och mycket effektivt system som bygger på förnybar gas och koldioxidsnål gas.

4. I detta direktiv fastställs gemensamma regler för transport, leverans och lagring av vätgas med hjälp av vätgassystemet. Det innehåller regler om den sektorns organisation och funktion, tillträde till marknaden, de kriterier och förfaranden som ska tillämpas vid beviljande av tillstånd för vätgasnät, leverans och lagring av vätgas samt drift av det systemet.

5. I detta direktiv fastställs regler för ett gradvist inrättande av ett unionsomfattande sammanlänkat vätgassystem som bidrar till elsystemets långsiktiga flexibilitet och till att minska nettoutsläppen av växthusgaser i sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen med beaktande av potentialen för minskade växthusgasutsläpp och energi- och kostnadseffektiviteten i förhållande till andra alternativ, och som därigenom stöder utfasning av fossila bränslen i unionens energisystem.

Bedömning

Artikeln är i huvudsak ny. Punkten 2 motsvarar artikel 1 punkten 1 i direktiv 2009/73/EG. Övriga punkter är nya. När det gäller punkten 2 överensstämmer bestämmelsens syfte i huvudsak med den svenska naturgaslagens syfte (jfr prop. 2010/11:70 s. 49). Artikelns bestämmelser beskriver vad direktivet reglerar och kräver ingen särskild genomförandeåtgärd.

Artikel 2 – Definitioner

1. naturgas: gas som främst består av metan, inbegripet biometan, eller andra typer av gaser, som på ett tekniskt möjligt och säkert sätt kan föras in i och transporteras genom naturgassystemet.

2. förnybar gas: biogas enligt definitionen i artikel 2.28 i direktiv (EU) 2018/2001, inklusive biogas som har uppgraderats till biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2.36 i det direktivet.

3. naturgassystem: ett infrastruktursystem, inbegripet rörledningar, terminaler för flytande naturgas (LNG) och lagringsanläggningar för naturgas, som transporterar naturgas.

4. vätgassystem: ett infrastruktursystem, inbegripet vätgasnät, lagring av vätgas och vätgasterminaler, som innehåller vätgas med hög renhetsgrad.

5. lagringsanläggning för vätgas: en anläggning som används för lagring av vätgas med hög renhetsgrad,

a) inbegripet den del av en vätgasterminal som används för lagring, men inte den del som används för produktionsverksamhet, och anläggningar som uteslutande är förbehållna operatörer av vätgasnät när de utför sina uppgifter,

b) inbegripet storskalig lagring av vätgas, särskilt under jord, men inte mindre, enkelt reproducerbara installationer för vätgaslagring.

6. operatör av lagringsanläggning för vätgas: en fysisk eller juridisk person som bedriver verksamhet för lagring av vätgas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för vätgas.

7. lagring av vätgas i rörledning: lagring av vätgas med hög renhetsgrad genom kompression i vätgasnät, med undantag för anläggningar som är förbehållna operatörer av vätgasnät när de utför sina uppgifter.

8. vätgasterminal: en installation som används för lossning och omvandling av flytande väte eller flytande ammoniak till gasformig vätgas för injektion i vätgasnätet eller naturgassystemet eller kondensering av gasformig vätgas och lastning av den, inbegripet stödtjänster och tillfällig lagring som krävs för omvandlingsprocessen och efterföljande injektion i vätgasnätet, men inte någon del av vätgasterminalen som används för lagring.

9. operatör av vätgasterminal: varje fysisk eller juridisk person som utför uppgiften att lossa och omvandla flytande väte eller flytande ammoniak till vätgas för injektion i vätgasnätet eller naturgassystemet eller kondensering och lastning av vätgas och som ansvarar för driften av en vätgasterminal.

10. vätgaskvalitet: renhet och föroreningar av vätgas i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för vätgas för vätgassystemet.

11. koldioxidsnål vätgas: vätgas vars energiinnehåll hämtas från icke-förnybara källor och som uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 % jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod för att bedöma minskningen av växthusgasutsläpp från förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och från återvunna kolbaserade bränslen som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

12. koldioxidsnål gas: delen av gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från

koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 % jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

13. koldioxidsnåla bränslen: återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen och vätskeformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 % jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

14. vätgasföretag: varje fysisk eller juridisk person, exklusive slutkunder, som bedriver åtminstone en av följande verksamheter: produktion, transport, leverans, köp eller lagring av vätgas eller drift av en vätgasterminal, och som ansvarar för kommersiella eller tekniska arbetsuppgifter eller underhåll i samband med dessa verksamheter.

15. naturgasföretag: varje fysisk eller juridisk person, exklusive slutkunder, som bedriver produktion, överföring, distribution, leverans, köp eller lagring av naturgas, inbegripet LNG, och som ansvarar för kommersiella eller tekniska arbetsuppgifter eller underhåll i samband med dessa verksamheter.

16. tidigare led i rörledningsnätet: varje rörledning eller nät av rörledningar som drivs eller byggs som en del av en anläggning för olje- eller naturgasproduktion, eller som används för att överföra naturgas från en eller flera sådana anläggningar till en bearbetningsanläggning eller terminal eller slutlig landningsterminal vid kusten.

17. överföring: transport av naturgas genom ett nät som i huvudsak består av högtrycksrörledningar, undantaget tidigare led i rörledningsnätet och undantaget den del av högtrycksrörledningarna som huvudsakligen används för lokal distribution av naturgas, för syftet att tillhandahålla naturgas till kunder men exklusive leverans.

18. systemansvarig för överföringssystem: varje fysisk eller juridisk person som bedriver överföringsverksamhet och som ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av överföringssystemet inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänkningar till andra system och för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på naturgastransporter.

19. distribution: transport av naturgas genom lokala eller regionala rörledningsnät, för syftet att tillhandahålla naturgas till kunder men exklusive leverans.

20. systemansvarig för distributionssystem: varje fysisk eller juridisk person som bedriver naturgasdistributionsverksamhet och som ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av distributionssystemet inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänkningar till andra system och för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på naturgasdistribution.

21. vätgasnät: ett nät av rörledningar på land och till havs som används för transport av vätgas med hög renhetsgrad, för syftet att tillhandahålla vätgas till kunder men exklusive leverans.

22. vätgastransport: överföring eller distribution av vätgas genom ett vätgasnät, för syftet att tillhandahålla vätgas till kunder men exklusive leverans.

23. överföringsnät för vätgas: ett nät av rörledningar för transport av vätgas med hög renhetsgrad, särskilt ett nät som omfattar sammanlänkningar för vätgas eller som är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas, vätgasterminaler eller två eller flera sammanlänkningar för vätgas, eller som i första hand syftar till att transportera vätgas till andra vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, vilket inte utesluter möjligheten att sådana nät används för leverans till direktanslutna kunder.

24. distributionsnät för vätgas: ett nät av rörledningar för lokal eller regional transport av vätgas med hög renhetsgrad, som främst används för leverans till direktanslutna kunder, inte omfattar sammanlänkningar för vätgas och inte är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler – såvida inte nätet i fråga var ett distributionssystem för naturgas den 4 augusti 2024 och helt eller delvis har anpassats för transport av vätgas – eller till två eller flera sammanlänkningar för vätgas.

25. operatör av vätgasnät: varje fysisk eller juridisk person som bedriver vätgastransportverksamhet och som ansvarar för drift, säkerställande av underhåll och, vid behov, utbyggnad av vätgasnätet inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänkningar till andra vätgasnät, och för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på vätgastransport.

26. operatör av överföringsnät för vätgas: varje fysisk eller juridisk person som ansvarar för drift, säkerställande av underhåll och, vid behov, utbyggnad av ett överföringsnät för vätgas inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess

sammanlänkningar till andra vätgasnät, och för att säkerställa att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på vätgastransport.

27. operatör av distributionsnät för vätgas: varje fysisk eller juridisk person som ansvarar för drift, säkerställande av underhåll och, vid behov, utbyggnad av ett distributionsnät för vätgas inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänkningar till andra vätgasnät, och för att säkerställa att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på vätgastransport.

28. leverans: försäljning, inbegripet återförsäljning, av naturgas, inbegripet LNG, eller vätgas, inbegripet i form av flytande organiska vätgasbärare eller flytande väte och vätgasderivat, inbegripet ammoniak eller metanol, till kunder.

29. leveransföretag: varje fysisk eller juridisk person som bedriver leveransverksamhet.

30. sistahandsleverantör: en leverantör som har utsetts att ta över leveranser av naturgas till kunder till en leverantör som har upphört med sin verksamhet.

31. lagringsanläggning för naturgas: en anläggning som används för lagring av naturgas och som ägs eller drivs av ett naturgasföretag, inbegripet den del av en LNG-anläggning som används för lagring av naturgas, undantaget den del som används för produktionsverksamhet, och undantaget anläggningar som uteslutande är förbehållna systemansvariga för överföringssystemet när de utför sina uppgifter.

32. systemansvarig för lagringssystem för naturgas: varje fysisk eller juridisk person som bedriver lagringsverksamhet avseende naturgas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för naturgas.

33. LNG-anläggning: en terminal som används för kondensering av naturgas eller import, lossning och återförgasning av LNG, inklusive stödtjänster och den tillfälliga lagring som krävs för återförgasningsprocessen och efterföljande tillhandahållande till överföringssystemet, undantaget den del av en LNG-terminal som används för lagring.

34. systemansvarig för LNG-anläggning: en fysisk eller juridisk person som ägnar sig åt kondensering av naturgas eller import, lossning och återförgasning av LNG och som ansvarar för driften av en LNG-anläggning.

35. system: varje överföringsnät, distributionsnät, LNG-anläggning eller lagringsanläggning för naturgas som ägs eller drivs av ett naturgasföretag, inbegripet lagring av gas i rörledning och dess anläggningar för stödtjänster och

sådana som tillhör anknutna företag och som är nödvändiga för att erbjuda tillgång till överföring, distribution och LNG.

36. stödtjänster: de tjänster som är nödvändiga för tillträdet till och driften av överförings- eller distributionsnät eller LNG-anläggningar eller lagringsanläggningar för naturgas, inklusive lastbalans, inblandning och injektion av inert gas, undantaget anläggningar som uteslutande är förbehållna systemansvariga för överföringssystemet när de utför sina uppgifter.

37. lagring av naturgas i rörledning: lagring av naturgas genom kompression i överförings- och distributionssystem, undantaget anläggningar som är förbehållna systemansvariga för överföringssystem som bedriver sin verksamhet.

38. sammanlänkat system: ett antal system som har länkats samman.

39. sammanlänkning: en överföringsledning som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan medlemsstater i syfte att koppla samman dessa medlemsstaters nationella överföringssystem eller en överföringsledning mellan en medlemsstat och ett tredjeland fram till den medlemsstatens territorium eller territorialvatten.

40. sammanlänkning för vätgas: ett vätgasnät som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan medlemsstater i syfte att koppla samman dessa medlemsstaters vätgasnät eller ett vätgasnät mellan en medlemsstat och ett tredjeland fram till medlemsstaternas territorium eller den medlemsstatens territorialvatten.

41. direktledning: en naturgasrörledning som kompletterar det sammanlänkade systemet.

42. integrerat naturgasföretag: ett vertikalt eller horisontellt integrerat företag.

43. vertikalt integrerat företag: ett naturgasföretag eller en grupp av naturgasföretag eller ett vätgasföretag eller en grupp av vätgasföretag där samma person eller personer direkt eller indirekt har rätt att utöva kontroll och där det berörda företaget eller den berörda företagsgruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring, distribution, vätgastransport, drift av vätgasterminaler, LNG eller lagring av naturgas eller vätgas och minst ett av områdena produktion eller leverans av naturgas eller vätgas.

44. horisontellt integrerat företag: ett företag som bedriver verksamhet inom minst ett av områdena produktion, överföring, distribution, leverans eller lagring av naturgas samt en annan verksamhet utan anknytning till naturgas.

45. anknutet företag: ett koncernföretag enligt definitionen i artikel 2.12 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU (38) eller ett företag som tillhör samma aktieägare.

46. systemanvändare: en fysisk eller juridisk person som levererar naturgas eller vätgas till eller får leveranser från systemet.

47. kund: en grossist eller slutkund för naturgas eller vätgas eller ett naturgasföretag eller vätgasföretag som köper naturgas eller vätgas.

48. hushållskund: en kund som köper naturgas eller vätgas för sin egen hushållsförbrukning.

49. icke-hushållskund: en kund som köper naturgas eller vätgas som inte är avsedd för egen hushållsförbrukning.

50. slutkund: en kund som köper naturgas eller vätgas för eget bruk.

51. grossist: en fysisk eller juridisk person, med undantag för en systemansvarig för överförings- eller distributionssystem, som köper naturgas eller vätgas i syfte att återförsälja dem inom eller utanför det system i vilket personen är etablerad.

52. mikroföretag, små företag eller medelstora företag: mikroföretag, små företag eller medelstora företag enligt definitionen i artikel 2 i bilagan till kommissionens rekommendation 2003/361/EG (39).

53. avtal om leverans av gas: ett avtal om leverans av naturgas eller vätgas, undantaget ett naturgasderivat.

54. naturgasderivat: ett finansiellt instrument som anges i avsnitt C punkt 5, 6 eller 7 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU (40), och som avser naturgas.

55. kontroll: rättigheter, avtal eller andra medel som, antingen var för sig eller tillsammans och med hänsyn till alla faktiska eller rättsliga förhållanden, ger möjlighet att utöva ett avgörande inflytande på ett företag, särskilt genom

a) äganderätt eller nyttjanderätt till ett företags samtliga tillgångar eller en del av dessa,

b) rättigheter eller avtal som ger ett avgörande inflytande på sammansättningen av ett företags organ och dessa organs voteringar eller beslut.

56. långsiktigt avtal: ett avtal om leverans av gas som överstiger ett år.

57. inmatnings- och uttagssystem: en tillträdesmodell för naturgas eller vätgas där systemanvändarna självständigt bokar kapacitetsrättigheter vid inmatnings- och uttagspunkter, vilket omfattar överföringssystemet och får omfatta hela eller delar av distributionssystemet, eller vätgasnät.

58. balanseringsområde: ett system där ett specifikt balanseringssystem tillämpas, vilket omfattar överföringssystemet och får omfatta hela eller delar av distributionssystem.

59. virtuell handelspunkt: en icke-fysisk kommersiell punkt inom ett inmatnings- och uttagssystem där naturgas eller vätgas utbyts mellan en säljare och en köpare utan behov av att boka kapacitet.

60. nätanvändare: en kund eller potentiell kund till en systemansvarig eller en systemansvarig själv, i den mån som det är nödvändigt för denna systemansvariga för att kunna bedriva sin transport av naturgas eller vätgas.

61. inmatningspunkt: en punkt som är föremål för bokningsförfaranden för nätanvändare och som ger tillträde till ett inmatnings- och uttagssystem.

62. uttagspunkt: en punkt som är föremål för bokningsförfaranden för nätanvändare och som möjliggör utflöde av gas från inmatnings- och uttagssystemet.

63. sammanlänkningspunkt: en fysisk eller virtuell punkt som kopplar samman angränsande inmatnings- och uttagssystem eller kopplar samman ett inmatnings- och uttagssystem med en sammanlänkning, i den mån en sådan punkt är föremål för bokningsförfaranden för nätanvändare.

64. virtuell sammanlänkningspunkt: två eller fler sammanlänkningspunkter som kopplar samman samma två angränsande inmatnings- och uttagssystem, som integrerats för att tillhandahålla en enda kapacitetstjänst.

65. marknadsaktör: en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar naturgas eller vätgas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för naturgas eller vätgas, däribland balansmarknader.

66. uppsägningsavgift: en avgift eller sanktion som en leverantör eller marknadsaktör påför en kund till följd av uppsägning av ett avtal om leverans av gas eller ett tjänsteavtal.

67. avgift för byte: en avgift eller sanktion för att byta leverantör eller marknadsaktör, inklusive uppsägningsavgifter, som en leverantör, marknadsaktör eller systemansvarig direkt eller indirekt påför en kund.

68. faktureringsinformation: informationen på en slutkunds faktura, med undantag för en betalningsbegäran.

69. traditionell mätare: en analog eller elektronisk mätare som inte både kan sända och ta emot uppgifter.

70. smart mätarsystem: ett elektroniskt system som kan mäta den naturgas eller vätgas som tillförs nätet eller den naturgas eller vätgas som förbrukas från nätet, och tillhandahålla mer information än en traditionell mätare, och som kan sända och ta emot uppgifter för informations-, övervaknings- och kontrolländamål genom någon form av elektronisk kommunikation.

71. driftskompatibilitet: i samband med smarta mätare, förmågan hos två eller flera energi- eller kommunikationsnät, -system, -anordningar, -tillämpningar eller -komponenter att samverka i syfte att utbyta och använda information för att utföra begärda funktioner.

72. senast tillgängliga: i samband med uppgifter från smarta mätare, att de tillhandahålls inom en period som motsvarar den kortaste avräkningsperioden på den nationella marknaden.

73. bästa tillgängliga teknik: i samband med dataskydd och datasäkerhet i en miljö med smarta mätare, den mest ändamålsenliga, avancerade och praktiskt lämpliga tekniken för att, i princip, ge förutsättningar för att uppfylla unionens regler för dataskydd och datasäkerhet.

74. energifattigdom: energifattigdom enligt definitionen i artikel 2.52 i direktiv (EU) 2023/1791.

75. aktiv kund: en slutkund för naturgas, eller en grupp av samverkande slutkunder för naturgas,

a) som förbrukar eller lagrar förnybar gas som producerats

i) inom den egna fastigheten, vilken är belägna inom ett avgränsat område, eller

ii) om den berörda medlemsstaten tillåter detta, på andra platser,

b) som, förutsatt att den verksamhet som avses inte är slutkundens huvudsakliga kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet och att den är förenlig med den lagstiftning som är tillämplig på produktion av förnybar gas, särskilt i fråga om växthusgasutsläpp,

i) säljer egenproducerad förnybar gas med hjälp av naturgassystemet, eller

ii) deltar i flexibilitets- eller energieffektivitetssystem.

76. energieffektivitet först: energieffektivitet först enligt definitionen i artikel 2.18 i förordning (EU) 2018/1999.

77. ändrad användning: anpassning enligt definitionen i artikel 2.18 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 (41).

Bedömning

Artikeln innehåller 77 definitioner. Direktiv 2009/73/EG innehåller 36. Nya definitioner liksom sådana som fallit bort framgår av uppställningen nedan.

Det är inte nödvändigt att översätta direktivets samtliga definitioner till svensk lagstiftning. I de fall direktivet kräver genomförandeåtgärder kommer förslag att lämnas även beträffande införandet av nya relevanta definitioner. Nya definitioner som har betydelse för de förslag som lämnas i denna rapport hanteras således i samband med respektive förslag. Någon specifik genomförandeåtgärd krävs därför inte med avseende på definitionerna i artikel 2.

Uppställning över vilka definitioner som tillkommit jämfört med direktiv 2009/72/EG

Nya direktivet	**Direktiv 2009/72/EG**
1. naturgas	
2. förnybar gas	
3. naturgassystem	
4. vätgassystem	
5. lagringsanläggning för vätgas	
6. operatör av lagringsanläggning för vätgas	
7. lagring av vätgas i rörledning	

8. vätgasterminal

9. operatör av vätgasterminal

10. vätgaskvalitet

11. koldioxidsnål vätgas

12. koldioxidsnål gas

13. koldioxidsnåla bränslen

14. vätgasföretag

15. naturgasföretag Punkt 1

16. tidigare led i rörledningsnätet Punkt 2

17. överföring Punkt 3

18. systemansvarig för överföringssystem Punkt 4

19. distribution Punkt 5

20. systemansvarig för distributionssystem Punkt 6

21. vätgasnät

22. vätgastransport

23. överföringsnät för vätgas

24. distributionsnät för vätgas

25. operatör av vätgasnät

26. operatör av överföringsnät för vätgas

27. operatör av distributionsnät för vätgas

28. leverans Punkt 7

29. leveransföretag Punkt 8

30. sistahandsleverantör

31. lagringsanläggning för naturgas Punkt 9

32. systemansvarig för lagringssystem för naturgas	Punkt 10
33. LNG-anläggning	Punkt 11
34. systemansvarig för LNG-anläggning	Punkt 12
35. system	Punkt 13
36. stödtjänster	Punkt 14
37. lagring av naturgas i rörledning	Punkt 15
38. sammanlänkat system	Punkt 16
39. sammanlänkning	Punkt 17
40. sammanlänkning för vätgas	
41. direktledning	Punkt 18
42. integrerat naturgasföretag	Punkt 19
43. vertikalt integrerat företag	Punkt 20
44. horisontellt integrerat företag	Punkt 21
45. anknutet företag	Punkt 22
46. systemanvändare	Punkt 23
47. kund	Punkt 24
48. hushållskund	Punkt 25
49. icke-hushållskund	Punkt 26
50. slutkund	Punkt 27
51. grossist	Punkt 29
52. mikroföretag, små företag eller medelstora företag	
53. avtal om leverans av gas	Punkt 34
54. naturgasderivat	Punkt 35
55. kontroll	Punkt 36

56. långsiktigt avtal

57. inmatnings- och uttagssystem

58. balanseringsområde

59. virtuell handelspunkt

60. nätanvändare

61. inmatningspunkt

62. uttagspunkt

63. sammanlänkningspunkt

64. virtuell sammanlänkningspunkt

65. marknadsaktör

66. uppsägningsavgift

67. avgift för byte

68. faktureringsinformation

69. traditionell mätare

70. smart mätarsystem

71. driftskompatibilitet

72. senast tillgängliga

73. bästa tillgängliga teknik

74. energifattigdom

75. aktiv kund

76. energieffektivitet först

77. ändrad användning

Punkterna nedan i direktiv 2009/73/EG saknar motsvarighet i det nya direktivet och behöver inte införas i ny lagstiftning. Ingen av dessa definitioner finns i naturgaslagen eller naturgasförordningen.

Punkt 28. berättigad kund: kund som fritt kan välja gashandlare i den mening som avses i artikel 37.

Punkt 30. långtidsplanering: naturgasföretags planering av leverans- och transportkapacitet på lång sikt för att kunna tillmötesgå efterfrågan på naturgas i systemet, diversifiera källorna och säkra leveranserna till kunderna

Punkt 31: Framväxande marknad: en medlemsstat i vilken den första kommersiella leveransen enligt det första långsiktiga avtalet för naturgasleveranser genomfördes för kortare tid än tio år sedan.

Punkt 32. tillförlitlighet: både försörjningstrygghet i fråga om naturgas och teknisk säkerhet.

Punkt 33. ny infrastruktur: en infrastruktur som inte färdigställts senast den 4 augusti 2003

4.2 Kapitel II – Allmänna regler för organisation av marknaden

Artikel 3 – Konkurrensutsatta, kundcentrerade, flexibla och icke-diskriminerande marknader för naturgas och vätgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att alla kunder har möjlighet att köpa naturgas och vätgas från valfri leverantör, och ska säkerställa att alla kunder har möjlighet att ha flera avtal om leverans av naturgas eller vätgas samtidigt, förutsatt att erforderliga anslutnings- och mätpunkter har inrättats.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att deras nationella rätt inte otillbörligen hämmar den gränsöverskridande handeln med naturgas och vätgas, funktionen hos och framväxten av en likvid handel med naturgas och vätgas, konsumenternas deltagande, investeringar i framför allt förnybar gas och koldioxidsnål gas eller energilagring mellan medlemsstaterna, och ska säkerställa att priserna för naturgas och vätgas återspeglar den faktiska efterfrågan och tillgången.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att det inte finns otillbörliga hinder på de inre marknaderna för naturgas och vätgas vad gäller marknadsinträde och marknadsutträde, handel och marknadsdrift.

4. Medlemsstaterna och tillsynsmyndigheterna ska säkerställa att energiföretag omfattas av transparenta, proportionella och icke-diskriminerande regler och avgifter och att de behandlas på ett transparent, proportionellt och icke-diskriminerande sätt, särskilt i fråga om anslutning till nätet, tillträde till grossistmarknader, tillgång till uppgifter, bytesprocesser, faktureringsregler och, i tillämpliga fall, licensiering.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att marknadsaktörer från tredjeländer, när de bedriver verksamhet på de inre marknaderna för naturgas och vätgas, efterlever tillämplig unionsrätt och nationell rätt, inbegripet den som rör miljö och säkerhet.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa en kundcentrerad och energieffektiv strategi på marknaden för vätgas. Användningen av vätgas ska vara inriktad på kunder i sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen, där en stor potential för minskade växthusgasutsläpp finns och där det inte finns några mer energi- och kostnadseffektiva alternativ.

7. Medlemsstaterna ska säkerställa att detta direktiv genomförs på ett sätt som främjar integrering av energisystem utan att detta medför oskälig diskriminering av mer energieffektiva lösningar, såsom direkt elektrifiering, i enlighet med principen om energieffektivitet först.

Bedömning

Punkt 1

Bestämmelsen innebär en ändring av artikel 37 i direktiv 2009/73/EG som gav rättigheter till berättigade kunder, vilka fastställdes enligt vissa kriterier, och anger nu att medlemsstaterna ska säkerställa att alla kunder har möjlighet att köpa naturgas och vätgas från valfri gashandlare. Dessutom ska kunden ha möjlighet att ha flera avtal om leverans av naturgas eller vätgas samtidigt, förutsatt att erforderliga anslutnings- och mätpunkter har inrättats.

I Sverige har alla gaskunder rätt att välja leverantör. Det finns inte heller något som hindrar att en kund har flera leverantörer. Hushållskunderna i Stockholm har dock inte den möjligheten i praktiken, eftersom endast en leverantör verkar där, men det rör sig om en begränsad marknad och hindret finns inte i lagstiftningen. Gasleverantören får dessutom konkurrens från leverantörer av el, gasol och andra brännbara ämnen.

I 7 kap. 4 § naturgaslagen finns en bestämmelse om vem en gasleverantör får ingå avtal om leverans med. Enligt 7 kap. 7 d § naturgaslagen är en leverantör av naturgas som levererar gas till en gasförbrukare i en viss uttagspunkt, oavsett vad som avtalats, skyldig att fortsätta leverera gas tills leveransskyldigheten upphör enligt andra stycket. Leveransskyldigheten upphör om gasförbrukaren slutar att ta ut gas i uttagspunkten, om någon annan leverantör börjar leverera gas till

gasförbrukaren i uttagspunkten eller om överföringen av gas enligt 8 kap. 3 eller 4 § naturgaslagen eller enligt avtal får avbrytas på grund av att gasförbrukaren har försummat sina skyldigheter gentemot leverantören. Enligt 7 kap. 8 § naturgaslagen ska en leverantör av naturgas, som ska börja leverera naturgas till en uttagspunkt eller överta leveranserna till en naturgasförbrukare i dennes uttagspunkt, anmäla detta till innehavaren av naturgasledningen. Anmälan ska även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten. En anmälan om att börja leverera naturgas ska göras omedelbart.

Naturgas

Kravet i punkten 1 är uppfyllt och någon genomförandeåtgärd behövs inte när det gäller naturgas.

Vätgas

Beträffande vätgas saknas bestämmelser överlag och den svenska lagstiftningen behöver kompletteras. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.1.

Punkt 2

Bestämmelsen saknar motsvarighet i tidigare direktiv och föreskriver att medlemsstaterna ska säkerställa att deras nationella rätt inte på ett oskäligt sätt hämmar den gränsöverskridande handeln med naturgas och vätgas, funktionen hos och uppkomsten av en likvid handel med naturgas och vätgas, förbrukarnas deltagande, investeringar i framför allt förnybar gas och koldioxidsnål gas eller energilagring mellan medlemsstaterna. Medlemsstaterna ska också säkerställa att priserna för naturgas och vätgas återspeglar den faktiska efterfrågan och tillgången.

Som framgår av avsnitt 2.1 om den svenska gasmarknaden kan de svenska marknadsaktörer som vill handla naturgas göra detta på den europeiska gasbörsen European Energy Exchange (EEX) där den tidigare danska handelsplattformen ETF PEGAS är integrerad. På EEX kan en aktör handla naturgas samma dag som leveransen, dagen före, inför helg och inför nästkommande månad samt terminskontrakt med leverans upp till 6 år framåt i tiden. Den svenska gasmarknaden är sedan 2019 hopslagen med den danska. För att transportera naturgasen till Sverige behöver en aktör boka kapacitet hos Energinet på plattformen ”Energinet online” i enlighet med principen ”FCFS” (First-come-first-served). För att kunna transportera gas från Danmark till Sverige måste balansansvariga aktörer även vara registrerade som gashandlare hos Energinet.

Naturgas

Det nuvarande systemet för handel med naturgas medför att artikeln uppfylls och någon genomförandeåtgärd krävs inte när det gäller naturgas inklusive förnybar gas och koldioxidsnål gas.

Vätgas

Någon handel sker idag inte med vätgas, annat än bilateralt, och det saknas helt reglering i svensk rätt om hur det ska gå till. Några bestämmelser som hindrar gränsöverskridande handel, innebär prisreglering eller i övrigt skulle påverka investeringar eller kunders deltagande finns dock inte. Någon genomförandeåtgärd krävs inte nu. Behovet av särskild reglering får bedömas under det att marknaden växer fram.

Punkt 3–4

Bestämmelserna saknar motsvarighet i tidigare direktiv och anger att medlemsstaterna ska säkerställa att det inte finns otillbörliga hinder på de inre marknaderna för naturgas och vätgas vad gäller marknadsinträde och marknadsutträde, handel och marknadsdrift (3). Vidare ska medlemsstaterna och tillsynsmyndigheterna säkerställa att energiföretag omfattas av transparenta, proportionerliga och icke-diskriminerande regler och avgifter och att de behandlas på ett transparent, proportionerligt och icke-diskriminerande sätt, särskilt i fråga om anslutning till nätet, tillträde till grossistmarknader, tillgång till uppgifter, bytesprocesser, faktureringsregler och, i tillämpliga fall, licensiering (4).

Naturgas

När det gäller punkten 3 finns inga hinder för marknadsinträde, marknadsutträde, handel och marknadsdrift. Någon genomförandeåtgärd behövs inte i detta avseende.

När det gäller punkten 4 uppfylls bestämmelsernas syfte genom naturgaslagen som säkerställer att marknadens aktörer omfattas av transparenta, proportionerliga och icke-diskriminerande regler.

Vätgas

När det gäller punkten 3 konstateras att det inte finns någon marknad för rörbunden vätgas. Något regelverk finns inte heller. Utan marknad och reglering saknas förutsättningar att bedöma frågan om hinder för marknadsinträde, marknadsutträde, handel och marknadsdrift. Behovet av särskild reglering får bedömas under det att marknaden växer fram.

När det gäller bestämmelserna i punkten 4 finns bestämmelser för naturgas om anslutning, överföring, mätning och rapportering m.m. i naturgaslagen. Direktivet kräver att motsvarande bestämmelser införs för vätgasmarknaden. Det svenska regelverket behöver kompletteras med bestämmelser om vätgas, se avsnitt 5.1, 5.5 och 5.6. (jfr 3 kap. 5–7 naturgaslagen m.fl.).

Punkt 5

Medlemsstaterna ska säkerställa att marknadsaktörer från tredjeländer, när de bedriver verksamhet på de inre marknaderna för naturgas och vätgas, efterlever tillämplig unionsrätt och nationell rätt, inbegripet den som rör miljö och säkerhet.

En juridisk person som verkar i Sverige måste följa gällande bestämmelser. Någon åtgärd krävs inte.

Punkt 6

Medlemsstaterna ska säkerställa en kundcentrerad och energieffektiv strategi på marknaden för vätgas. Användningen av vätgas ska vara inriktad på kunder i sektorer där det är svårt att minska koldioxidutsläppen, där en stor potential för minskade växthusgasutsläpp finns och där det inte finns några mer energi- och kostnadseffektiva alternativ.

Bestämmelsen är uppfylld genom regeringens proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 7

Medlemsstaterna ska säkerställa att detta direktiv genomförs på ett sätt som främjar integrering av energisystem, varmed menas infrastruktur för olika slags energislag utan att detta medför oskälig diskriminering av mer energieffektiva lösningar, såsom direkt elektrifiering, i enlighet med principen om energieffektivitet först. Ei har i rapporten *Genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet i svensk rätt* (*Ei R2024:10)* lämnat förslag på ändringar i naturgaslagen som rör vissa investeringar och beräkning av intäktsramen. Principen om energieffektivitet först ska även beaktas vid prövning av koncession. Som det svenska regelverket är utformat finns inga hinder mot en integrering av energisystem. Regelverket tillåter inte diskriminering mellan energislag och detta gäller vid anslutning, koncession och produktion av gas. Någon särskild åtgärd för genomförande av punkten 7 krävs inte.

Artikel 4 – Marknadsbaserade leveranspriser

1. Leverantörer ska ha rätt att själva fastställa priset på den naturgas och vätgas som de levererar till kunder. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa effektiv konkurrens mellan leverantörer och för att säkerställa rimliga priser för slutkunderna.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa skydd för kunder som påverkas av energifattigdom och utsatta hushållskunder enligt artiklarna 26–29, genom socialpolitiska åtgärder eller på andra sätt än genom offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas och vätgas.

3. Genom undantag från punkterna 1 och 2 får medlemsstaterna tillämpa offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till kunder som påverkas av energifattigdom eller utsatta hushållskunder. Sådana offentliga ingripanden ska omfattas av de villkor som anges i punkterna 4 och 5.

4. Offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas ska

a) vara av allmänt ekonomiskt intresse och inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det allmänna ekonomiska intresset,

b) vara klart definierade, transparenta, icke-diskriminerande och kontrollerbara,

c) garantera lika tillträde för unionens naturgasföretag till kunderna,

d) vara begränsade i tid och proportionerliga i fråga om förmånstagarna,

e) inte på ett diskriminerande sätt medföra merkostnader för marknadsaktörer,

f) inte hindra en gradvis utfasning av fossil gas i god tid för att uppnå unionens klimatmål för 2030 och klimatneutralitetsmål som fastställs i förordning (EU) 2021/1119.

5. Varje medlemsstat som tillämpar offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas i enlighet med punkt 3 i denna artikel ska också iaktta artiklarna 3.3 d och 24 i förordning (EU) 2018/1999, oavsett om den berörda medlemsstaten har ett väsentligt antal hushållskunder som påverkas av energifattigdom. Innan offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas avskaffas ska medlemsstaterna säkerställa lämpliga stödåtgärder för kunder som påverkas av energifattigdom och utsatta hushållskunder i enlighet med punkt 2 i den här artikeln.

6. I syfte att upprätta effektiv konkurrens om avtal om leverans av naturgas mellan leverantörer och uppnå fullt effektiva marknadsbaserade och överkomliga slutkundspriser för naturgas i enlighet med punkt 1, får medlemsstaterna, under en övergångsperiod, göra offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till hushållskunder som inte omfattas av offentliga ingripanden enligt punkt 3, och till mikroföretag.

7. Offentliga ingripanden enligt punkt 6 ska uppfylla de kriterier som anges i punkt 4 och ska

a) åtföljas av ett antal åtgärder för att uppnå effektiv konkurrens och av en metod för att bedöma de framsteg som gjorts till följd av dessa åtgärder,

b) fastställas med hjälp av en metod som säkerställer icke-diskriminerande behandling av leverantörer,

c) fastställas till ett pris som är högre än kostnaderna, på en nivå där effektiv priskonkurrens kan uppstå,

d) utformas för att minimera negativa effekter på grossistmarknaden för naturgas,

e) säkerställa att alla förmånstagare av sådana offentliga ingripanden har möjlighet att välja konkurrensutsatta marknadserbjudanden och får direkt information åtminstone en gång i kvartalet om de erbjudanden som finns och de besparingar som kan göras på den konkurrensutsatta marknaden, samt får stöd för att byta till ett marknadsbaserat erbjudande,

f) säkerställa, i de fall medlemsstaten väljer att införa smarta mätarsystem i enlighet med artikel 17, att alla förmånstagare av sådana offentliga ingripanden, informeras direkt om möjligheten att få smarta mätare installerade och får det stöd som krävs,

g) inte leda till direkt korssubventionering mellan de kunder som får leveranser till fria marknadspriser och de som får leveranser till reglerade leveranspriser.

8. Medlemsstaterna ska till kommissionen anmäla de åtgärder som vidtagits i enlighet med punkterna 3 och 6 inom en månad från den dag då de antogs, och de får tillämpa dem omedelbart. Anmälan ska åtföljas av en förklaring till varför andra instrument inte var tillräckliga för att uppnå det eftersträvade målet, hur de krav som anges i punkterna 4, 5 och 7 uppfylls och effekterna av de anmälda åtgärderna på konkurrensen. Anmälan ska ange vilka förmånstagare som omfattas, i synnerhet kunder som påverkas av energifattigdom och utsatta hushållskunder, samt andra potentiella förmånstagare, åtgärdernas varaktighet och antalet hushållskunder som berörs av åtgärderna och förklara hur de reglerade priserna har fastställts.

9. Senast den 15 mars 2025 och därefter vartannat år ska medlemsstaterna, som en del av de integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporterna, lämna in rapporter till kommissionen om genomförandet av denna artikel, om huruvida ett offentligt ingripande enligt denna artikel är nödvändigt och proportionellt och en bedömning av framstegen med att uppnå en effektiv konkurrens mellan

leverantörer och en övergång till marknadsbaserade priser. De medlemsstater som tillämpar reglerade priser i enlighet med punkt 6 ska rapportera om huruvida villkoren i punkt 7 uppfylls, inbegripet om leverantörer som är skyldiga att tillämpa sådana ingripanden uppfyller kraven, samt om de reglerade prisernas inverkan på dessa leverantörers finanser.

10. Kommissionen ska se över genomförandet av denna artikel i syfte att uppnå marknadsbaserade slutkundspriser för naturgas och lägga fram en rapport till Europaparlamentet och rådet. Rapporten ska när så är lämpligt inbegripa en bedömning av dessa åtgärders konsekvenser för framstegen med att uppnå unionens klimatneutralitetsmål och de andra energi- och klimatmålen. Den får kombineras med den rapport som avses i artikel 5.10 i direktiv (EU) 2019/944 om genomförandet av den artikeln. Rapporten ska vid behov läggas fram tillsammans med eller följas av ett lagstiftningsförslag. Ett sådant lagstiftningsförslag får innehålla ett slutdatum för reglerade priser.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG.

Punkt 1

Punkten 1 föreskriver att gashandlare ska ha rätt att själva fastställa priset på den naturgas och vätgas som de levererar till kunder. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa effektiv konkurrens mellan gashandlare och för att säkerställa rimliga priser för slutkunderna.

Naturgas

I Sverige råder fri prissättning för naturgas som levereras till kunder. Konkurrensen och säkerställande av rimliga priser sker genom kundernas rätt att fritt välja gasleverantör. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Vätgas

När det gäller vätgas sker idag ingen leverans till kunder genom överföringssystem. Direktivet kräver att motsvarande bestämmelser som gäller för naturgas införs för vätgas, för överväganden och förslag se avsnitt 5.1.

Punkt 2

Punkten 2 anger att medlemsstaterna ska säkerställa skydd för kunder som är drabbade av energifattigdom eller utsatta hushållskunder enligt artiklarna 26, 27 och 28, genom socialpolitiska åtgärder eller på andra sätt än genom offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas och vätgas. Den svenska lagstiftningen för naturgas, liksom avsaknaden av lagstiftning för vätgas, ger inte någon rätt för staten att ingripa i prissättningen, förutom vid krig eller krigsfara

eller annan orsak, se nedan under punkten 8 och bedömning under artikel 5. Skyddet för utsatta kunder och kunder som drabbade av energifattigdom sker genom sociallagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkterna 3–5

Punkterna 3–5 innehåller bestämmelser om undantag från punkterna 1 och 2.

Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda utsatta kunder och kunder som drabbas av energifattigdom. Med kunder i detta fall avses konsumenter eller hushållskunder. Enligt naturgaslagens bestämmelser tar de sociala myndigheterna över ansvaret och tillämpar det sociala skyddsnätet. Det finns inget krav att medlemsstaterna ska införliva skyddet för utsatta kunder i gaslagstiftningen. Enligt 8 § i instruktionen för Ei ska myndigheten när den fullgör sina uppgifter ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och naturgasmarknaderna. Med utsatta kunder avses i 8 § i instruktionen personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Ei bedömer därför att ytterligare åtgärder inte behövs.

Punkterna 6, 7 och 8

Punkten 6 ger medlemsstaterna möjlighet att, under en övergångsperiod, göra offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till hushållskunder som inte omfattas av offentliga ingripanden enligt punkt 3, och till mikroföretag.

Enligt punkten 7 ska offentliga ingripanden enligt punkt 6 uppfylla vissa kriterier.

Enligt punkten 8 ska medlemsstaterna anmäla åtgärder enligt punkterna 3 och 6 och hur kraven i punkterna 4, 5 och 7 uppfylls till kommissionen.

Bestämmelserna i punkterna 6–8 är frivilliga och något krav på införlivande finns inte.

I krig, krigsfara eller om det av någon annan orsak än krig eller krigsfara finns risk för en allvarlig prisstegring inom landet på en eller flera viktiga varor eller tjänster, får regeringen meddela föreskrifter om att en eller flera av bestämmelserna i prisregleringslagen (1989:978) ska gälla. De bestämmelser som kan träda i kraft handlar bland annat om att ett visst skäligt pris ska gälla som högstpris vid försäljning av en viss vara eller utförande av en viss tjänst eller att den som säljer en viss vara eller utför en viss tjänst inte utan tillstånd får överskrida det pris som tillämpades för leverans av varan eller utförande av tjänsten den dag som anges i föreskriften. Någon ytterligare bestämmelse om prisreglering behöver inte införas med anledning av bestämmelserna i direktivet. Se bedömning under artikel 5 och avsnitt 6.34 om naturgaspriskriser.

Punkt 9
Enligt denna bestämmelse ska medlemsstaterna senast den 15 mars 2025 och därefter vartannat år, som en del av de integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporterna, lämna in rapporter till kommissionen om genomförandet av denna artikel. De ska rapportera huruvida ett offentligt ingripande enligt denna artikel är nödvändigt och proportionerligt och göra en bedömning av framstegen med att uppnå en effektiv konkurrens mellan gashandlare och en övergång till marknadsbaserade priser. De medlemsstater som tillämpar reglerade priser i enlighet med punkt 6 ska rapportera om huruvida villkoren i punkt 7 uppfylls, inbegripet om gashandlare som är skyldiga att tillämpa sådana ingripanden uppfyller kraven, samt om de reglerade prisernas inverkan på dessa gashandlares finanser.

Bestämmelsen innehåller ett konkret åtagande för Sverige som medlemsstat och kräver ingen åtgärd i författning. Bestämmelsen i punkten 9 genomförs genom att regeringen avger rapporter på sätt som föreskrivs.

Punkt 10
Bestämmelsen berör kommissionens skyldighet att rapportera till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av denna artikel och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 5 – Tillgång till överkomlig energi under en naturgaspriskris

1. På ett förslag av kommissionen får rådet, genom ett genomförandebeslut, tillkännage en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris om följande villkor är uppfyllda:

a) Förekomsten av mycket höga genomsnittspriser på grossistmarknaderna för naturgas minst två och en halv gånger det genomsnittliga priset under de föregående fem åren, och minst 180 EUR/MWh, vilket förväntas fortsätta i minst sex månader, förutsatt att beräkningen av genomsnittspriset under de föregående fem åren inte tar hänsyn till de perioder då en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris tillkännagetts.

b) Kraftiga ökningar av slutkundspriserna på naturgas på i storleksordningen 70 % som förväntas fortsätta i minst tre månader.

2. Det genomförandebeslut som avses i punkt 1 ska ange dess giltighetstid, som får vara upp till ett år. Denna period får förlängas i enlighet med förfarandet i punkt 8 för på varandra följande perioder på upp till ett år.

3. Tillkännagivandet av en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris enligt punkt 1 ska säkerställa rättvis konkurrens och handel i alla medlemsstater

som berörs av genomförandebeslutet så att den inre marknaden inte snedvrids på ett otillbörligt sätt.

4. Om villkoren i punkt 1 är uppfyllda ska kommissionen lägga fram ett förslag om att tillkännage en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris som ska inbegripa den föreslagna giltighetstiden för genomförandebeslutet.

5. Rådet får med kvalificerad majoritet ändra ett förslag från kommissionen som lagts fram enligt punkt 4 eller 8.

6. Om rådet har antagit ett genomförandebeslut enligt punkt 1 i denna artikel får medlemsstaterna, under giltighetstiden för det beslutet, tillämpa tillfälliga riktade offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till små och medelstora företag, hushållskunder och grundläggande samhällstjänster enligt definitionen i artikel 2.4 i förordning (EU) 2017/1938. Sådana offentliga ingripanden ska

a) begränsas till högst 70 % av förmånstagarens förbrukning under samma period föregående år och bibehålla ett incitament för att minska efterfrågan,

b) uppfylla de villkor som anges i artikel 4.4 och 4.7,

c) i förekommande fall, uppfylla de villkor som anges i punkt 7,

d) utformas för att minimera negativ fragmentering på den inre marknaden.

7. Om rådet har antagit ett genomförandebeslut enligt punkt 1 i denna artikel får medlemsstaterna under beslutets giltighetstid, genom undantag från artikel 4.7 c, vid tillämpning av riktade offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas enligt artikel 4.6 eller punkt 6 i den här artikeln, undantagsvis och tillfälligt fastställa ett pris för leverans av naturgas som understiger kostnaden, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

a) Det pris som fastställts för hushållskunder gäller endast högst 80 % av hushållens medianförbrukning och behåller ett incitament för minskad efterfrågan.

b) Det förekommer ingen diskriminering mellan leverantörer.

c) Leverantörerna får ersättning för leveranser under kostnadsnivån på ett transparent och icke-diskriminerande sätt.

d) Alla leverantörer har rätt att erbjuda ett pris för leverans av naturgas som ligger under kostnaden på samma grunder.

e) De föreslagna åtgärderna snedvrider inte den inre marknaden för naturgas.

8. I god tid före utgången av den giltighetstid som anges enligt punkt 2 ska kommissionen bedöma om villkoren i punkt 1 fortfarande är uppfyllda. Om kommissionen anser att villkoren i punkt 1 fortfarande är uppfyllda ska den till rådet översända ett förslag om förlängning av giltighetstiden för ett genomförandebeslut som antagits enligt punkt 1. Om rådet beslutar att förlänga giltighetstiden ska punkterna 6 och 7 tillämpas under denna förlängda period.

Kommissionen ska fortlöpande bedöma och övervaka konsekvenserna av åtgärder som antagits enligt denna artikel och regelbundet offentliggöra resultaten av sådana bedömningar.

Bedömning

Artikeln innehåller bestämmelser som rör Europeiska rådets möjligheter att under vissa förutsättningar besluta om att tillkännage en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris. Av punkten 7 framgår att medlemsstaterna under beslutets giltighetstid undantagsvis och tillfälligt får fastställa ett pris för leverans av naturgas som understiger kostnaden om villkoren i punkterna a–e är uppfyllda.

I händelse av naturgaskris har Energimyndigheten tagit fram en nationell krisplan för Sveriges naturgasförsörjning enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010. En reviderad krisplan publicerades den 9 november 2022 och gäller för det västsvenska naturgassystemet. Sverige och Danmark har ett nära samarbete rörande gasförsörjningen och gasmarknaderna ingår sedan april 2019 i en gemensam balanseringszon. Jämfört med den första planen som publicerades 2019 har nuvarande plan uppdaterats för att följa bestämmelserna i direktivet som trädde i kraft 2022 och uppdaterats med reviderade metoder för förbrukningsminskning och prioritering bland gasförbrukare.

Som beskrivits ovan under bedömningen rörande artikel 4 punkterna 6–8 kan regeringen på grund av krig, krigsfara eller av annan orsak bestämma att prisregleringslagen ska träda i kraft.

Det går i nuläget inte att ta ställning till i vilken utsträckning det kan vara motiverat med offentliga ingripanden i prissättningen i Sverige med anledning av en naturgaspriskris. Ei bedömer att det krävs lagstiftningsåtgärder för att möjliggöra sådana ingripanden. För överväganden och förslag se avsnitt 5.34.

Artikel 6 – Skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster

1. Medlemsstaterna ska, utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2, på grundval av sin institutionella organisation och med vederbörlig hänsyn till subsidiaritetsprincipen, säkerställa att naturgasföretag och vätgasföretag drivs i

enlighet med principerna i detta direktiv för att uppnå konkurrensutsatta, säkra och miljömässigt hållbara marknader för naturgas och vätgas. Medlemsstaterna får inte göra någon diskriminerande åtskillnad mellan dessa företag när det gäller deras rättigheter eller skyldigheter.

2. Medlemsstaterna får med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i EUF-fördraget, särskilt artikel 106 i detta, för att tillgodose det allmänna ekonomiska intresset ålägga naturgas- och vätgasföretag skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, vilka kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, leveransernas regelbundenhet och kvalitet samt miljöskydd, inbegripet energieffektivitet, energi från förnybara energikällor och klimatskydd samt priset för leveranser av naturgas. Dessa skyldigheter ska vara klart definierade, transparenta, icke-diskriminerande och kontrollerbara samt garantera att naturgasföretag och vätgasföretag i unionen kan nå ut till nationella konsumenter på lika villkor. Skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som gäller offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas ska uppfylla kraven i artiklarna 4 och 5 i detta direktiv.

3. Skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster i samband med försörjningstrygghet för gas ska säkerställa att naturgasföretagen uppfyller försörjningsnormen för gas enligt artikel 6 i förordning (EU) 2017/1938 och ska överensstämma med resultaten av de nationella riskbedömningar som genomförs i enlighet med artikel 7.3 i den förordningen, enligt den närmare beskrivningen i de förebyggande åtgärdsplaner som utarbetas i enlighet med artikel 9.1 c, d och k i den förordningen. Skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som går utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa överensstämmelse med artikel 6 i förordning (EU) 2017/1938 ska uppfylla de kriterier som anges i artikel 8.1 i den förordningen.

4. Om en medlemsstat beviljar ekonomisk ersättning eller annan form av ersättning för fullgörandet av skyldigheterna enligt denna artikel, ska detta ske på ett icke-diskriminerande och transparent sätt.

5. Medlemsstaterna ska när de har införlivat detta direktiv informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att fullgöra skyldigheterna att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder, och om åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om åtgärderna kräver undantag från detta direktiv eller inte. De ska därefter vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder, oavsett om åtgärderna kräver undantag från direktivet eller inte.

6. När medlemsstaterna inför skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster enligt punkt 2 ska de samråda med berörda intressenter i ett tidigt skede och på ett öppet, inkluderande och transparent sätt. Alla officiella handlingar med anknytning till samråden och handlingar som används för utarbetandet av skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster ska offentliggöras, under bevarande av konfidentialiteten för kommersiellt känsliga uppgifter och dataskyddet.

Bedömning

Artikeln innehåller delvis nya bestämmelser jämfört med tidigare direktiv och ger medlemsstaten möjlighet att under vissa förutsättningar ålägga naturgas- och vätgasföretag skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

Punkt 1

Bestämmelsen i första punkten motsvarar artikel 3.1 i direktiv 2009/73/EG, men med tillägget att den omfattar vätgasföretag. Bestämmelsen anger att en medlemsstat inte får göra någon diskriminerande åtskillnad mellan naturgas- och vätgasföretag när det gäller deras rättigheter och skyldigheter.

Naturgas

I förarbetena till naturgaslagen, prop. 2004/2005:62 s. 102, anför regeringen att de regler som följer av den svenska naturgaslagen innebär att principerna i direktivet är uppfyllda. Ei saknar skäl att göra någon annan bedömning.

Vätgas

När det gäller vätgasföretag kommer de att behandlas på samma sätt som naturgasföretag, i den mån inte annat föreskrivs i gasmarknadspaketet. Någon åtgärd utöver genomförande av gasmarknadspaketet krävs inte.

Punkt 2

Bestämmelsen i andra punkten motsvarar i huvudsak artikel 3.2 i direktiv 2009/73/EG och ger en medlemsstat rätt att införa bestämmelser om en skyldighet för naturgas- och vätgasföretag att tillhandahålla samhällsnyttiga tjänster.

I förarbetena till naturgaslagen, prop.1999/2000:72 Ny naturgaslag s. 74, anges följande:

> Förfarandet med allmännyttiga tjänster kan bland annat påverka möjligheten för andra företag att få tillträde till systemet och därmed möjligheten att få till stånd en effektiv konkurrens. Enligt naturgasmarknadsdirektivets artikel 17 får naturgasföretag vägra tillträde till systemet om detta skulle hindra dem från att utföra de allmännyttiga tjänster som åläggs dem. För närvarande föreligger inte uppgifter om huruvida, och i vilken grad, andra medlemsstater kommer att ålägga naturgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

> Det är dock uppenbart att sådana ålägganden inskränker konkurrensen och kan förhindra t.ex. svenska naturgasföretag att agera på andra länders marknader. Andra länder kan dock agera på den svenska marknaden när det, som ovan framgått, inte föreslås tillhandahållande av allmännyttiga tjänster.
>
> Även om det för närvarande inte är aktuellt att föreslå tillhandahållande av allmännyttiga tjänster kan det bli aktuellt i framtiden. Ett problem i sammanhanget är att begreppet allmännyttiga tjänster inte är klart definierat. Medlemsstaterna har själva frihet att definiera vad som är tjänster av allmänt intresse och den närmare organisationen av dessa. Detta kan leda till konkurrenssnedvridningar och andra obalanser. Regeringen bedömer därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kommer att följa utvecklingen och behovet av allmännyttiga tjänster och vilka konsekvenser ett tillämpande av sådana kan få.

Bedömningen har delats i senare propositioner, till exempel prop. 2004/05:62 s. 102 f.[19]

> Regeringen har tidigare i propositionen Ny naturgaslag (prop. 1999/2000:72) gjort bedömningen att naturgasföretag inte bör åläggas att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen gör ingen annan bedömning nu. Genomförandet av direktivet föranleder därför ingen åtgärd i denna del.

Av artikel 6 punkten 2 framgår att skyldigheten att för medlemsstaten att ålägga natur- och vätgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster är frivillig. Det finns inga skäl till att frångå den bedömning som redogjorts för ovan. Ingen genomförandeåtgärd föreslås därför.

Punkt 3–6

Punkterna 3 och 4 saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG. Eftersom någon särskild bestämmelse om samhällsnyttiga tjänster inte ska införas kräver inte heller dessa punkter någon genomförandeåtgärd.

Punkten 5 motsvaras av artikel 5.11 i direktiv 2009/73/EG och handlar om medlemsstatens information till kommissionen om åtgärder vidtagits. Bestämmelsen kräver ingen åtgärd.

Punkten 6 saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och handlar om samråd med berörda intressenter och offentliggörande av handlingar inför ett införande av allmännyttiga tjänster. Bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 7 – Främjande av regionalt samarbete och regional integration

1. Medlemsstaterna liksom tillsynsmyndigheterna ska samarbeta med varandra i syfte att integrera sina inhemska marknader på en eller flera regionala nivåer mot skapandet av regionala marknader, om medlemsstaterna eller deras tillsynsmyndigheter beslutar om detta, och ytterligare mot skapandet av en helt

[19] Prop. 2004/05:62 Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, m.m.

liberaliserad inre marknad. I synnerhet ska medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna främja och underlätta regionalt samarbete mellan de systemansvariga för överföringssystem för naturgas och operatörer av överföringsnät för vätgas, bland annat när det gäller gränsöverskridande frågor och avveckling av tillgångar, för att säkerställa en kostnadseffektiv utfasning av fossila bränslen i enlighet med unionens klimatneutralitetsmål och skapa konkurrensutsatta inre marknader för naturgas och vätgas, verka för att lagar, föreskrifter och tekniska ramar är konsekventa och underlätta integreringen av de isolerade system som bildar så kallade naturgasöar, som fortfarande existerar i unionen. Det geografiska område som omfattas av detta regionala samarbete ska omfatta samarbete inom geografiska områden i enlighet med artikel 31.3 i förordning (EU) 2024/1789. Detta samarbete får omfatta andra geografiska områden. Om kommissionen anser att reglerna på unionsnivå är relevanta för den regionala integreringen av marknader för naturgas och vätgas ska den ge lämplig icke-bindande vägledning med beaktande av dessa marknaders särdrag och inverkan på angränsande marknader.

2. Byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer) ska samarbeta med tillsynsmyndigheterna och de systemansvariga för överföringssystem samt med operatörer av överföringsnät för vätgas för att säkerställa att de olika regionernas regelverk är förenliga, mellan och inom regioner, med målet att skapa konkurrensutsatta inre marknader för naturgas och vätgas. Om Acer anser att det krävs bindande regler för ett sådant samarbete ska den utfärda lämpliga rekommendationer.

3. Om vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystem deltar i ett samriskföretag som bildats i syfte att genomföra samarbetet, ska samriskföretaget upprätta och genomföra en övervakningsplan med åtgärder som ska vidtas för att säkerställa att diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende förhindras. I övervakningsplanen ska det anges vilka specifika skyldigheter de anställda har för att uppfylla målet att utesluta diskriminering och beteende som motverkar konkurrens. Planen ska godkännas av Acer. De övervakningsansvariga hos de vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen ska oberoende av andra kontrollera att planen följs.

Bedömning

Punkt 1 och 2

Punkterna 1 och 2 motsvaras i huvudsak av 7.1 och 71.2 i direktiv 2009/73/EG och handlar om samarbete mellan medlemsstater och tillsynsmyndigheter på regionalnivå samt Acers skyldighet att samarbeta med tillsynsmyndigheter och systemansvariga. Bestämmelsen har utökats till att omfatta systemansvariga för vätgas. Energimarknadsinspektionen har uppgiften att för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU.

Energimarknadsinspektionen har även i uppdrag att samarbeta med nordiska och övriga europeiska tillsynsmyndigheter i syfte att verka för en harmonisering av regelverk så att likvärdiga förutsättningar skapas på marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU enligt 4 § förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen. I myndighetsinstruktionen anges även att Energimarknadsinspektionen inom sitt område ska fullgöra de uppgifter som följer av direktiv 2009/73/EG 2003/55/EG (2 § 2 punkten).

Ett exempel på en regional marknad är gemensam balanseringszon (Joint balancing zone) som etablerades 2019 i Sverige och Danmark genom ett beslut riktat mot Swedegas från Ei om godkännande av villkor[20]. Den danska tillsynsmyndigheten Forsyningstilsynet (DUR) har fattat ett motsvarande beslut riktat mot Energinet Gas TSO A/S. Balanseringszonen innebär att den balansansvarige för att uppfylla sitt balansansvarsåtagande i normalfallet kan köpa och sälja balansgas inom det hela geografiska området Danmark och Västsverige.

Utöver den nödvändiga uppdateringen av myndighetsinstruktionen krävs inga genomförandeåtgärder i denna del.

Enligt artikel 7.2 ska även byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer) samarbeta med de nationella tillsynsmyndigheterna, och den kan också utfärda rekommendationer om den anser att det krävs bindande regler för att samarbetet ska fungera. Bestämmelsen riktar sig till Acer och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Punkt 3

Punkten 3 motsvaras av artikel 7.4 i direktiv 2009/73/EG och reglerar vad som gäller om vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystem deltar i ett samriskföretag som inrättats för att genomföra samarbetet. I dessa fall ska samriskföretaget upprätta och genomföra en övervakningsplan med åtgärder som ska vidtas för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende. Planen ska godkännas av Acer. De övervakningsansvariga hos de vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen ska oberoende av andra kontrollera att planen följs.

Bestämmelsen är införd i den svenska naturgaslagstiftningen och återfinns i 3 kap. 10a § i naturgaslagen. Av förarbetena, prop. 2011/12:77 s. 22, då bestämmelsen infördes i naturgaslagen, framgår följande.

> Kravet på övervakningsplan gäller endast om det bland de företag som deltar i ett samriskföretag finns ”vertikalt integrerade systemansvariga för överföringssystemen”. Med detta uttryck avses transmissionsnätsoperatörer som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller

[20] Ei:s beslut 29 mars 2019 i ärendenummer 2018-102461

handel med naturgas. I Sverige är en sådan vertikal integration inte tillåten enligt de nya bestämmelserna om åtskilt ägande, som finns i 3 kap. 2–2 d §§ naturgaslagen. Det är dock tänkbart att ett vertikalt integrerat företag från ett land som tillåter vertikal integration kan komma att delta i ett regionalt samarbete som etableras i Sverige.

Bestämmelsen kräver ingen ny genomförandeåtgärd.

Artikel 8 – Tillståndsförfarande

1. När det krävs tillstånd, såsom licens, tillståndkoncession, samtycke eller godkännande, för uppförande eller drift av naturgasanläggningar, anläggningar för vätgasproduktion och infrastruktur för vätgassystem, ska medlemsstaterna eller den behöriga myndighet som de utser bevilja tillstånd att anlägga eller driva sådana anläggningar, sådan infrastruktur och sådana rörledningar eller tillhörande utrustning inom sitt territorium i enlighet med punkterna 2–11. Medlemsstaterna eller av dem utsedd behörig myndighet får också, på samma villkor, bevilja tillstånd att leverera naturgas och vätgas och bevilja tillstånd för grossister.

2. Om medlemsstaterna har ett tillståndssystem ska de fastställa objektiva och icke-diskriminerande kriterier och transparenta förfaranden, som ska uppfyllas om ett företag ansöker om tillstånd att leverera naturgas och vätgas eller uppföra eller driva naturgasanläggningar, anläggningar för vätgasproduktion eller infrastruktur för vätgassystem. Kriterierna och förfarandena för att bevilja tillstånd ska offentliggöras. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillståndsförfaranden för sådana anläggningar, sådan infrastruktur och sådana rörledningar eller tillhörande utrustning vid behov beaktar projektets betydelse för de inre marknaderna för naturgas och vätgas. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillståndssystemet för infrastruktur för vätgassystem är förenligt med de nätutvecklingsplaner för överförings- och distributionsnät för vätgas som antagits enligt artiklarna 55 och 56.

3. När det gäller naturgasleverantörer får medlemsstaterna bedöma de sökandes ekonomiska styrka och tekniska kapacitet som kriterier för tillstånd. Dessa kriterier ska vara fullt ut transparenta och icke-diskriminerande.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att eventuella nationella regler för det tillståndsförfarande som avses i denna artikel är proportionella och nödvändiga och bidrar till genomförandet av de allmänna reglerna för organisation av marknaderna för naturgas och vätgas och tillträde till infrastruktur, till principen om energieffektivitet först, till uppnåendet av unionens klimat- och energimål och till genomförandet av medlemsstaternas integrerade nationella energi- och klimatplaner samt deras långsiktiga strategier som antagits enligt förordning (EU) 2018/1999.

5. Tillståndsförfarandena för de verksamheter som avses i punkt 1 får inte överstiga två år, inbegripet alla relevanta förfaranden som används av de behöriga myndigheterna. När det är vederbörligen motiverat på grund av extraordinära omständigheter, får den perioden på två år förlängas med upp till ett år.

6. Medlemsstaterna ska bedöma vilka nationella lagstiftningsåtgärder och andra nationella åtgärder som krävs för att effektivisera tillståndsförfaranden, inbegripet och utan att hindra eventuella steg i förfarandet för miljökonsekvensbedömning och offentliga samråd. Medlemsstaterna ska rapportera till kommissionen om resultaten av en sådan bedömning som en del av deras integrerade nationella energi- och klimatplaner som avses i artikel 3 i förordning (EU) 2018/1999, och i enlighet med det förfarande som anges i artiklarna 7–12 i den förordningen, och som en del av deras integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporter i enlighet med artikel 17 i den förordningen.

7. De tidsfrister som fastställs i punkt 5 i denna artikel ska gälla utan att det påverkar skyldigheter enligt tillämplig unionsrätt på miljö- och energiområdet, inbegripet direktiv (EU) 2018/2001, rättsliga överklaganden, rättsmedel eller andra domstolsförfaranden och alternativa tvistlösningsmekanismer, inklusive förfaranden för klagomål, utomrättsliga överklaganden och korrigerande åtgärder, och får förlängas med en period som motsvarar dessa förfarandens längd.

8. Medlemsstaterna ska inrätta eller utse en eller flera kontaktpunkter. Kontaktpunkterna ska på begäran av en sökande och kostnadsfritt vägleda sökanden och underlätta hela tillståndsförfarandet för de verksamheter som avses i punkt 1, fram till dess att de ansvariga myndigheterna har fattat beslut i slutet av förfarandet. Den sökande ska inte behöva kontakta mer än en kontaktpunkt under hela processen.

9. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillstånd enligt nationell rätt för uppförande och drift av systeminfrastruktur för naturgas också är tillämpliga på infrastruktur för vätgassystem. Detta påverkar inte medlemsstaternas rätt att återkalla dessa tillstånd om vätgasinfrastrukturen inte uppfyller de tekniska säkerhetsregler för infrastruktur för vätgassystem som fastställs i unionsrätten eller nationell rätt.

10. Medlemsstaterna ska säkerställa att befintliga markanvändningsrättigheter för uppförande och drift av naturgasrörledningar och andra nättillgångar även ska tillämpas på rörledningar och andra nättillgångar för transport av vätgas.

11. Vid överlåtelse av äganderätten till infrastruktur inom samma företag för att uppfylla kraven i artikel 69, ska tillstånden och markanvändningsrättigheterna för den infrastrukturen också överlåtas till den nya ägaren.

12. Medlemsstaterna ska säkerställa att skälen för avslag på ansökan om tillstånd är objektiva och icke-diskriminerande och att de meddelas den sökande. Skälen för sådana avslag ska meddelas kommissionen för kännedom. Medlemsstaterna ska införa ett förfarande som ger den sökande möjlighet att överklaga ett avslag.

13. För att kunna utveckla områden som nyligen har börjat bli försörjda, och för effektiv drift i allmänhet och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 34, får medlemsstaterna avslå en ansökan om ytterligare tillstånd att anlägga och driva rörledningssystem för distribution av naturgas inom något visst område, efter det att sådana ledningssystem har byggts eller tillstånd för att bygga dem har beviljats inom detta område och om befintlig eller föreslagen kapacitet inte är mättad.

14. Medlemsstaterna ska avslå en ansökan om tillstånd att uppföra och driva en infrastruktur för överföring eller distribution av naturgas i områden där nätutvecklingsplanen enligt artikel 55 föreskriver en avveckling av överföringssystemet eller relevanta delar av detta eller där en avvecklingsplan för distributionsnätet har godkänts i enlighet med artikel 57.

15. Om ett tillstånd i den mening som avses i punkt 1 i denna artikel omfattas av tillämpningsområdet för artiklarna 15 och 15b–17 i direktiv (EU) 2018/2001 ska endast de bestämmelserna tillämpas.

Bedömning

Punkt 1 och 2

Artikel 8.1 och 8.2 motsvarar 4.1 och 4.2 i direktivet 2009/73/EG, men har utökats till att omfatta anläggningar för vätgasproduktion och infrastruktur för vätgassystem.

Naturgas

Bestämmelser om koncession för att bygga och driva naturgasledning finns i naturgaslagen, som är icke-diskriminerande och offentliggjord. När det gäller leverantörer av naturgas krävs inget tillstånd eller licens. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Vätgas

Naturgaslagen saknar bestämmelser om anläggningar för vätgasproduktion respektive infrastruktur för vätgas. Koncession för vätgas kan idag meddelas med stöd av rörledningslagen. Bestämmelser om koncession för vätgas bör vara samma som för naturgas och bör införas i naturgaslagen. Överväganden och förslag finns i avsnitt 5.3.

Punkt 3

Bestämmelserna i punkten 3 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och ger medlemsstaterna rätt att bedöma naturgasleverantörers ekonomiska styrka och tekniska kapacitet som kriterier för tillstånd. Dessa kriterier ska vara fullt ut transparenta och icke-diskriminerande.

Naturgas

När det gäller leverantörer av naturgas krävs inget tillstånd eller licens. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Vätgas

Bestämmelserna för vätgasleverantörer bör vara samma som för naturgas. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Punkt 4

Punkt 4 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och föreskriver att medlemsstaterna ska säkerställa att eventuella nationella regler för tillståndsförfarandet enligt artikel 8 är proportionerliga och nödvändiga. Reglerna ska också bidra till genomförandet av de allmänna reglerna för organisation av marknaderna för naturgas och vätgas och tillträde till infrastruktur, till principen om energieffektivitet först, till uppnåendet av unionens klimat- och energimål och till genomförandet av medlemsstaternas integrerade nationella energi- och klimatplaner samt deras långsiktiga strategier som antagits enligt förordning (EU) 2018/1999.

Enligt 2 kap. 5 § naturgaslagen ska koncession meddelas om ledningen eller anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Vad bedömningen av huruvida en ledning eller anläggning är lämplig från allmän synpunkt består i är inte klart uttryckt i förarbetena. I Prop1999/2000:72 Ny naturgaslag s. 32 anges följande:

> Vid koncessionsprövningen bör en ingående prövning göras av de olika intressen som gör sig gällande i sammanhanget. Sålunda bör bl.a. miljö- och näringspolitiska synpunkter liksom vikten av en ändamålsenlig infrastruktur beaktas. Endast om det är lämpligt från allmän synpunkt bör koncession få beviljas för en naturgasledning eller ett naturgaslager. Regeringen anser att det på förhand är mycket svårt att närmare ange hur en naturgaslednings respektive ett naturgaslagers lämplighet från allmän synpunkt bör bedömas. I stället är det omständigheterna i det enskilda fallet som bör bli avgörande. Av betydelse härvidlag bl.a. ledningens sträckning, dess kapacitet och avsedda användningsområde. Utredningen har gett exempel på olika allmänna intressen som ofta torde komma att aktualiseras vid prövningen av en rörledning. Andra omständigheter som kan kräva beaktande är t.ex. industri- och energipolitiska förhållanden samt faktorer av regional- och lokaliseringspolitisk natur. Det är därför angeläget att varje större rörledningsprojekt prövas också med hänsyn till sådana faktorer.

> Ofta torde det vara möjligt att tillgodose de allmänna intressena genom att ledningen ges en annan sträckning eller därigenom att koncessionen förenas med villkor. Samhällsekonomiskt onödiga naturgasledningar och naturgaslager bör dock inte få byggas.

I industri- och energipolitiska överväganden ingår en bedömning av om ledningen eller anläggningen bidrar till att uppnå unionens klimat- och energimål och till att genomföra medlemsstaternas integrerade nationella energi- och klimatplaner samt deras långsiktiga strategier som antagits enligt förordning (EU) 2018/1999. Ei har i rapporten *Genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet i svensk rätt* (Ei R2024:10) föreslagit ändringar i naturgaslagen. Principen om energieffektivitet bör rymmas inom bedömningen av lämpligheten från allmän synpunkt. En bestämmelse om detta behöver införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.4.

Punkt 5

Punkt 5 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och föreskriver en längsta handläggningstid för tillstånd om två år, med förlängning med ett år om det finns extraordinära omständigheter.

Naturgas

Enligt 10 § naturgasförordningen (2006:1043) ska regeringen meddela tillstånd inom fem år för en naturgasledning och lagrings- eller förgasningsanläggning, från det att Ei mottagit en fullständig ansökan. I fråga om förlängning gäller en frist om tio år. Naturgasförordningens bestämmelser uppfyller inte kraven i artikel 8.5 och måste ändras.

Förfarandet som innebär att ansökningsärendet först ska beredas av Ei för att sedan beslutas av regeringen medför en påtaglig risk för att tvåårsfristen inte kan hållas. Frågan om koncession bör i stället avgöras av Ei. En möjlighet till överklagande till regeringen eller till mark- och miljödomstolen bör införas. En sådan ordning uppfyller även direktivets krav på sökandens rätt till prövning i högre instans (se punkten 12). Överväganden och förslag finns i avsnitt 5.3.

Vätgas

Bestämmelser måste införas och bör vara samma som för naturgas. Överväganden och förslag finns i avsnitt 5.3.

Punkt 6

Punkten 6 saknar motsvarighet i tidigare direktiv. Enligt bestämmelsen ska medlemsstaterna bedöma vilka nationella lagstiftningsåtgärder och andra nationella åtgärder som krävs för att effektivisera tillståndsförfaranden inklusive miljökonsekvensbedömning och offentliga samråd. Medlemsstaterna ska

rapportera till kommissionen om resultaten av en sådan bedömning som en del av deras integrerade nationella energi- och klimatplaner som avses i artikel 3 i förordning (EU) 2018/1999, och i enlighet med det förfarande som anges i artiklarna 7–12 i den förordningen, och som en del av deras integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporter i enlighet med artikel 17 i den förordningen.

Bestämmelsen riktar sig till i huvudsak Klimat- och näringslivsdepartementet och kräver ingen genomförandeåtgärd i lag eller annan författning.

Punkt 7

Punkten 7 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och anger att de tidsfrister som fastställs i punkt 5 i denna artikel ska gälla utan att det påverkar skyldigheter enligt tillämplig unionsrätt på miljö- och energiområdet, inbegripet direktiv (EU) 2018/2001, rättsliga överklaganden, rättsmedel eller andra domstolsförfaranden och alternativa tvistlösningsmekanismer, inklusive förfaranden för klagomål, utomrättsliga överklaganden och korrigerande åtgärder, och får förlängas med en period som motsvarar dessa förfarandens längd.

Se punkt 5 ovan.

Punkt 8

Punkten 8 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och föreskriver att medlemsstaterna ska inrätta eller utse en eller flera kontaktpunkter. Kontaktpunkterna ska på begäran av en sökande och kostnadsfritt vägleda sökanden och underlätta hela tillståndsförfarandet för de verksamheter som avses i punkt 1, fram till dess att de ansvariga myndigheterna har fattat beslut i slutet av förfarandet. Den sökande ska inte behöva kontakta mer än en kontaktpunkt under hela processen.

Enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900) ska *en myndighet se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål.* varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda ska besvaras så snart som möjligt. Ei är den myndighet som bereder en ansökan om koncession enligt naturgasförordningen och kan inom ramen för myndighetens serviceskyldighet bistå sökanden med upplysningar, vägledning och råd. Ei hanterar endast frågan om koncession för transmission av naturgas. Samma sak kommer att gälla för vätgas (se avsnitt 5.3). En särskild kontaktpunkt bör därför inrättas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.38.

Punkt 9

Enligt punkten 9 ska medlemsstaterna säkerställa att tillstånd enligt nationell rätt för uppförande och drift av systeminfrastruktur för naturgas också är tillämpliga på infrastruktur för vätgassystem. Sådana bestämmelser saknas i nuvarande lagstiftning som behöver kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.3.

Punkt 10

Enligt punkten 10 ska medlemsstaterna säkerställa att befintliga markanvändningsrättigheter för uppförande och drift av naturgasrörledningar och andra nättillgångar även ska tillämpas på rörledningar och andra nättillgångar för transport av vätgas.

Frågan om markåtkomst hanteras av Lantmäteriet enligt ledningsrättslagen (1973:1144). Lagen gäller enligt 2 § för ledningar genom vilka fjärrvärme, olja, gas, koldioxid eller annan råvara eller produkt transporteras från ett produktionsställe, ett upplag eller en lastplats och som a) tillgodoser ett allmänt behov, b) gagnar näringsverksamhet eller kommunikationsanläggning av betydelse för riket eller en viss ort, eller c) medför endast ringa intrång i jämförelse med nyttan. Ledningsrättslagen gäller således även infrastruktur för vätgas. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Punkt 11

Punkten 11 handlar om de fall där äganderätten till infrastruktur överlåts inom samma företag. För att uppfylla kraven i artikel 69 ska i dessa fall även tillstånden och markanvändningsrättigheterna för den infrastrukturen överlåtas till den nya ägaren. För bedömning se avsnitt 5.13.

Punkt 12

Punkt 12 motsvarar artikel 4.3 i direktiv 2009/73/EG och handlar om möjligheten för sökanden att få ett beslut om tillstånd prövat av högre instans. I förarbetena till naturgaslagen (prop. 2004/2005:62 s. 106) anförs följande:

> Enligt naturgaslagen är det regeringen som beslutar om tillstånd att bygga eller använda naturgasledningar. Om regeringen avslår en tillståndsansökan, kan beslutets laglighet prövas av regeringsrätten enligt lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Några särskilda åtgärder krävs därför inte för att uppfylla direktivets krav i artikel 4 punkterna två och tre. Någon ändring i naturgaslagens bestämmelser om koncession behöver inte heller göras med anledning av det som sägs i direktivets artikel 4 fjärde punkten.

En laglighetsprövning enligt lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut medför ingen prövning i sak. Det är tveksamt om den svenska lagstiftningen uppfyller direktivets krav i denna del. Som nämnt under punkten 5 ovan bör Ei besluta om koncession som första instans och Ei:s beslut bör kunna överklagas till

regeringen eller till mark- och miljödomstolen. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.3.

Punkt 13

Punkten 13 motsvarar 4.4 i direktiv 2009/73/EG och anger att medlemsstaterna under vissa förutsättningar får avslå en ansökan om ytterligare tillstånd att anlägga och driva rörledningssystem för distribution av naturgas för att kunna utveckla områden som nyligen har börjat bli försörjda, och för effektiv drift i allmänhet och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 34. Enligt artikel 34 ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt för företag som är etablerade inom deras territorium att leverera till berättigade kunder genom en direktledning och alla kunder inom deras territorium att få leveranser via en direktledning från naturgasföretag.

Prövningen enligt denna punkt ryms inom ramen för koncessionsprövningen av om en ledning är lämplig ur allmän synpunkt. Någon genomförandeåtgärd i lag eller annan författning krävs inte.

Punkt 14

Punkt 14 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och ger medlemsstaterna en skyldighet att avslå en ansökan om tillstånd att uppföra och driva en infrastruktur för överföring eller distribution av naturgas i områden där nätutvecklingsplanen enligt artikel 55 föreskriver en avveckling av överföringssystemet eller relevanta delar av detta eller där en avvecklingsplan för distributionsnätet har godkänts i enlighet med artikel 57. Bestämmelserna om koncession kan behöva kompletteras med en bestämmelse om detta. För överväganden och förslag se avsnitt 5.4.

Punkt 15

Punkt 15 anger att om ett tillstånd i den mening som avses i punkt 1 i denna artikel omfattas av tillämpningsområdet för artikel 15 och artiklarna 15 b–17 i direktiv (EU) 2018/2001 (förnybartdirektivet) ska endast de bestämmelserna tillämpas.

Artikel 15 i förnybartdirektivet handlar om administrativa förfaranden, regler och normer, artikel 15 b om kartläggning av områden som krävs för nationella bidrag till det övergripande unionsmålet för 2030 för förnybara energikällor, artikel 15 c om accelerationsområden för förnybar energi, artikel 15 d om allmänhetens deltagande i de planer som utser accelerationsområden för förnybar energi enligt artikel 15 c.1 första stycket, artikel 15 e om områden för nät- och lagringsinfrastruktur som krävs för att integrera förnybar energi i elsystemet, artikel 16 om tillståndsförfarandets huvudprinciper och organisation, artikel 16 a om tillståndsförfarande för accelerationsområden för förnybar energi, artikel 16 b om tillståndsförfarande utanför accelerationsområden för förnybar energi, artikel 16 c om påskyndat tillståndsförfarande för uppgradering, artikel 16 d om tillståndsförfarande för installation av solenergiutrustning, artikel 16 e om

påskyndad utbyggnad av värmepumpar, artikel 16 f om ett allt överskuggande allmänintresse och artikel 17 om förfarande för nätanslutning efter enkel anmälan.

Bestämmelser tillkom genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2413 av den 18 oktober 2023 om ändring av direktiv (EU) 2018/2001, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652.

De särskilda tiderna för tillståndsförfarande i artikel 16 a punkten 1 gäller projekt för förnybar energi inom så kallade accelerationsområden. Dessa områden ska fastställas enligt artikel 15 c) i förnybartdirektivet senast den 21 februari 2026. Energimyndigheten har den 14 mars 2024 fått i uppdrag av regeringen (KN2024/00663) att genomföra en kartläggning för att identifiera områden med potential för fossilfri produktion och tillhörande energidistribution. I avvaktan på den utredningen föreslås inga nya bestämmelser. Bestämmelserna bör dessutom vara gemensamma för olika energislag och olika slags projekt, varför det inte är lämpligt att föreslå regler endast för förnybar gas. Det kan hur som helst ske genom ändring i naturgasförordningen eller den förordning som ersätter denna.

Enligt artikel 16 b) punkten 1 i förnybartdirektivet får tillståndsförfarande för projekt för förnybar energi inte pågå längre än två år och för förnybar havsbaserad vindkraft tre år. Förlängning kan ske med sex månader när det är motiverat på grund av exceptionella omständigheter som till exempel när det krävs längre perioder för bedömning av enligt tillämplig unionsmiljörätt.

För att leva upp till bestämmelserna i förnybartdirektivet bör en tidsgräns införas utöver den som följer av artikel 8 punkten 7 i gasmarknadsdirektivet. Frågan har betydelse även för ellagstiftningen. Klimat- och näringsdepartementet lämnar förslag om genomförande av artiklarna i förnybartdirektivet i en PM, Genomförande av bestämmelser i förnybartdirektivet om tillståndsförfaranden för förnybar energi, som för närvarande remitterats bl.a. till Ei. För att uppfylla bestämmelserna i artikel 16 b) punkten 1 krävs nya bestämmelser om den prövande myndighetens handläggningstid. För överväganden och förslag se avsnitt 5.3.

Artikel 9 – Certifiering av förnybara bränslen och koldioxidsnåla bränslen

1. Förnybar gas ska certifieras i enlighet med artiklarna 29, 29a och 30 i direktiv (EU) 2018/2001. Koldioxidsnåla bränslen ska certifieras i enlighet med denna artikel.

2. För att säkerställa att de minskade växthusgasutsläppen genom användning av koldioxidsnåla bränslen uppgår till minst 70 %, ska medlemsstaterna kräva att de ekonomiska aktörerna visar att det tröskelvärdet och de krav som fastställs genom

den metod som avses i punkt 5 i denna artikel har uppfyllts. För detta ändamål ska de kräva att de ekonomiska aktörerna använder ett massbalanssystem i linje med artikel 30.1 och 30.2 i direktiv (EU) 2018/2001.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att de ekonomiska aktörerna lämnar tillförlitlig information om efterlevnaden av det tröskelvärde för minskade växthusgasutsläpp på 70 % som avses i punkt 2 och den metod för minskade växthusgasutsläpp som avses i punkt 5, och att de ekonomiska aktörerna på begäran ger den berörda medlemsstaten tillgång till de uppgifter som använts för att tillhandahålla den informationen. Medlemsstaterna ska kräva att de ekonomiska aktörerna inför en lämplig standard för oberoende granskning av den information som lämnas och att de lägger fram bevis på att detta har gjorts. Vid granskningen ska det kontrolleras att de system som de ekonomiska aktörerna använder är korrekta, tillförlitliga och skyddade mot bedrägeri.

4. De skyldigheter som fastställs i punkt 2 ska gälla oavsett om koldioxidsnåla bränslen produceras inom unionen eller importeras. Information om geografiskt ursprung och typ av bränsleråvara när det gäller koldioxidsnåla bränslen eller koldioxidsnål vätgas för respektive bränsleleverantör ska göras tillgänglig för konsumenterna på systemansvarigas, operatörers, leverantörers eller berörda behöriga myndigheters webbplatser och ska uppdateras årligen.

5. Senast den 5 augusti 2025 ska kommissionen anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 för att komplettera detta direktiv genom att specificera metoden för att bedöma minskningen av växthusgasutsläpp från koldioxidsnåla bränslen. Den metoden ska säkerställa att kredit för utsläpp som undvikits inte ges för avskiljning av koldioxid från fossila energikällor för vilken en utsläppskredit redan erhållits enligt andra rättsliga bestämmelser och ska omfatta växthusgasutsläppens livscykel och ta hänsyn till indirekta utsläpp till följd av avledning av oelastiska insatsvaror. Den metoden ska vara förenlig med metoden för att bedöma minskningen av växthusgasutsläpp från förnybara flytande och gasformiga drivmedel av icke-biologiskt ursprung och från återvunna kolbaserade bränslen, inbegripet behandlingen av utsläpp på grund av vätgasläckage, och ta hänsyn till metanutsläpp i tidigare led och faktiska nivåer för koldioxidavskiljning.

6. När så är lämpligt ska kommissionen lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet med en utvärdering av vätgasläckaget som inbegriper miljö- och klimatrisker, tekniska särdrag och adekvata maximinivåer för vätgasläckage. På grundval av den rapporten ska kommissionen vid behov lägga fram ett lagstiftningsförslag om införande av åtgärder som minimerar eventuella risker i fråga om vätgasläckage och fastställa maximinivåer för vätgasläckage samt inrätta efterlevnadsmekanismer. Relevanta maximinivåer för vätgasläckage ska ingå i den metod som avses i punkt 5.

7. Kommissionen får anta beslut om erkännande av att frivilliga nationella eller internationella system med normer för produktion av koldioxidsnåla bränslen eller koldioxidsnål vätgas tillhandahåller korrekta uppgifter om minskade växthusgasutsläpp enligt denna artikel och är förenliga med den metod som avses i punkt 5 i denna artikel. Kommissionen ska anta sådana beslut endast om systemet i fråga uppfyller lämpliga normer för tillförlitlighet, transparens och oberoende revision i enlighet med kraven i kommissionens genomförandeförordning (EU) 2022/996 (42) för certifiering av förnybara bränslen.

8. Om en ekonomisk aktör lägger fram bevis eller uppgifter som erhållits i enlighet med ett system som godkänts enligt punkt 7, får en medlemsstat inte kräva att den ekonomiska aktören lägger fram ytterligare bevis på uppfyllande av de kriterier avseende vilka systemet har godkänts av kommissionen.

9. Medlemsstaternas behöriga myndigheter ska övervaka den verksamhet som bedrivs av certifieringsorgan som utför oberoende granskning inom ramen för ett frivilligt system. Certifieringsorgan ska på begäran av behöriga myndigheter lämna all relevant information som krävs för att övervaka granskningen, inklusive exakt datum, tidpunkt och plats för granskningar. Om medlemsstaterna upptäcker problem med bristande förenlighet ska de utan dröjsmål informera det frivilliga systemet.

10. På begäran av en medlemsstat, vilken kan baseras på en begäran från en ekonomisk aktör, ska kommissionen utifrån alla tillgängliga bevis undersöka huruvida de kriterier för minskade växthusgasutsläpp som anges i denna artikel, kraven enligt den metod som utvecklats i linje med punkt 5 i denna artikel och de tröskelvärden för minskade växthusgasutsläpp som anges i artikel 2.11, 2.12 och 2.13 har uppfyllts. Inom sex månader från mottagandet av en sådan begäran ska kommissionen besluta om den berörda medlemsstaten får

a) godta de bevis som redan lämnats för att visa att kriterierna för minskade växthusgasutsläpp för koldioxidsnåla bränslen är uppfyllda, eller

b) kräva, genom undantag från punkt 8, att leverantörer av källan till koldioxidsnåla bränslen lämnar ytterligare bevis på att de uppfyller kriterierna för minskade växthusgasutsläpp och tröskelvärdet för minskade växthusgasutsläpp på 70 %.

11. Medlemsstaterna ska kräva att de berörda ekonomiska aktörerna i den unionsdatabas som inrättats enligt artikel 31a.1 i direktiv (EU) 2018/2001, eller i de nationella databaser som är kopplade till den unionsdatabasen, i enlighet med artikel 31a.2 i det direktivet för in information om utförda transaktioner och hållbarhetsegenskaper hos förnybar gas och koldioxidsnåla bränslen i linje med

kraven för förnybara bränslen i artikel 31a i det direktivet. Om ursprungsgarantier har utfärdats för produktion av ett parti koldioxidsnål gas ska de omfattas av samma regler som de som anges i den artikeln för ursprungsgarantier som utfärdas för produktion av förnybar gas.

12. Kommissionen ska genom genomförandeakter anta beslut om erkännande enligt punkt 7 i denna artikel. Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 91.3. Sådana beslut ska ha en begränsad giltighetstid på högst fem år.

Bedömning

Artikel 9 saknar motsvarighet i tidigare direktiv och handlar om certifiering av förnybar gas och koldioxidsnåla bränslen.

Punkt 1–4

Punkten 1 handlar om förnybar gas och koldioxidsnål gas. Förnybar gas definieras som biogas enligt definitionen i artikel 2.28 i direktiv (EU) 2018/2001, dvs. som gasformiga bränslen som framställs av biomassa. Definitionen omfattar enligt punkten 1 även biogas som har uppgraderats till biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2 punkten 36 i direktiv (EU) 2018/2001. Med det sistnämnda avses flytande och gasformiga bränslen vilkas energiinnehåll hämtas från andra förnybara energikällor än biomassa. Certifieringen av förnybar gas enligt förnybartdirektivet är genomförd i svensk lagstiftning genom ändringar i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen.

När det gäller koldioxidsnål gas saknas bestämmelser i svensk lagstiftning och lagen om certifiering bör kompletteras med bestämmelser om detta. Regeringen har i en promemoria lämnat förslag till ändringar i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen. Den lagen bör kompletteras med ändringar som innebär att lagen ger möjlighet för aktörer att ansöka om hållbarhetsbesked för koldioxidsnåla bränslen, som innefattar koldioxidsnål gas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.32.

Enligt punkten 2 ska medlemsstaterna, för att säkerställa att de minskade växthusgasutsläppen genom användning av koldioxidsnåla bränslen uppgår till minst 70 procent, kräva att de ekonomiska aktörerna visar att det tröskelvärdet och de krav som fastställs genom den metod som avses i punkt 5 i denna artikel har uppfyllts. För detta ändamål ska de kräva att de ekonomiska aktörerna använder ett massbalanssystem i linje med artikel 30.1 och 30.2 i direktiv (EU) 2018/2001.

Enligt punkten 3 ska medlemsstaterna säkerställa att de ekonomiska aktörerna lämnar tillförlitlig information om efterlevnaden av det tröskelvärde för minskade

växthusgasutsläpp på 70 procent som avses i punkt 2 och den metod för minskade växthusgasutsläpp som avses i punkt 5. De ska också säkerställa att de ekonomiska aktörerna på begäran ger den berörda medlemsstaten tillgång till de uppgifter som använts för att tillhandahålla den informationen. Medlemsstaterna ska kräva att de ekonomiska aktörerna inför en lämplig standard för oberoende granskning av den information som lämnas och att de lägger fram bevis på att detta har gjorts. Vid granskningen ska det kontrolleras att de system som de ekonomiska aktörerna använder är korrekta, tillförlitliga och skyddade mot bedrägeri.

Enligt punkten 4 ska de skyldigheter som fastställs i punkt 2 gälla oavsett om koldioxidsnåla bränslen produceras inom unionen eller importeras. Information om geografiskt ursprung och typ av bränsleråvara när det gäller koldioxidsnåla bränslen eller koldioxidsnål vätgas för respektive bränsleleverantör ska göras tillgänglig för konsumenterna på systemansvarigas, operatörers, leverantörers eller berörda behöriga myndigheters webbplatser och ska uppdateras årligen.

Punkt 5–8

Punkten 5–8 rör kommissionens skyldigheter att ta fram delegerade akter och rätt att anta beslut om erkännande av frivilliga nationella eller internationella system med normer för produktion av koldioxidsnåla bränslen eller koldioxidsnål vätgas. Bestämmelserna kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 10 – Tekniska regler

1. Medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna ska säkerställa att tekniska säkerhetskriterier fastställs och att det utarbetas och offentliggörs tekniska regler, i vilka de lägsta tekniska konstruktions- och driftkraven för anslutning till systemet av LNG-anläggningar, lagringsanläggningar för naturgas, andra överförings- eller distributionssystem eller direktledningar och till vätgassystemet fastställs. Dessa tekniska regler ska säkerställa att systemen är driftskompatibla, och de ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Acer får vid behov utfärda lämpliga rekommendationer för att göra dessa regler förenliga med varandra. Dessa regler ska anmälas till kommissionen i enlighet med artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 (43).

2. I relevanta fall ska medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna kräva att systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem och operatörer av vätgasnät inom sina territorier offentliggör tekniska regler i enlighet med denna artikel, särskilt vad avser regler för nätanslutning som innefattar krav på gasens kvalitet, luktsättning och tryck. Medlemsstaterna ska även kräva att systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem offentliggör

tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor baserade på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier.

Bedömning

Enligt artikel 10 ska medlemsstaterna se till att tekniska säkerhetsregler definieras och att det utarbetas och offentliggörs tekniska regler som fastställer de lägsta tekniska konstruktions- och driftkraven för systemet av LNG-anläggningar, lagringsanläggningar, andra överförings- eller distributionssystem eller direktledningar och till vätgassystemet. Reglerna ska säkerställa att systemen är driftskompatibla. Reglerna ska vara objektiva och icke-diskriminerande. De ska också anmälas till kommissionen.

Naturgas, vätgas och förnybar gas omfattas av lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat föreskrifter om ledningssystem för naturgas (MSBFS 2009:7). Föreskrifterna tillämpas för gaser i gasfas överstigande 4 bar (0,4 Mpa) övertryck. Föreskriften gäller även renad och torkad biogas. Naturgas och övriga gaser omfattas av föreskrifter i MSBFS 2015:8, 2023:1, 2021:3, 2020:1.

Bestämmelserna om tekniska regler är icke-diskriminerande och offentliggjorda. Några genomförandeåtgärder i anledning av denna punkt behöver därför inte vidtas.

Punkt 2

Enligt 6 kap. 1 a § naturgaslagen ska den som innehar en naturgasledning 1, i samband med att ny anslutning begärs inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen, 2, på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om de villkor som i fråga om anslutning för inmatning av naturgas gäller för gasens kvalitet, lukt eller tryck, och 3, offentliggöra de metoder som används för att utforma avgifter för anslutning och de villkor som avses i 2. Enligt andra stycket kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om skyldigheterna i första stycket. Naturgaslagen ställer både krav på att uppgift om tekniska krav ska lämnas och att den ska offentliggöras. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd är därmed inte nödvändig med anledning av den aktuella punkten.

När det gäller medlemsstaternas skyldighet att kräva att systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem offentliggör tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor baserade på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier saknas sådan bestämmelse i den svenska naturgaslagstiftningen. I 6 kap. 1 a § tredje punkten finns ett mer generellt

krav att den som innehar en naturgasledning ska offentliggöra de metoder som används för att utforma avgifter för anslutning och de villkor som avses i 2, dvs. villkoren gällande gasens kvalitet, lukt eller tryck. Den svenska lagstiftningen behöver således kompletteras med en bestämmelse om att systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem ska ha en skyldighet att offentliggöra tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor baserade på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. I detta sammanhang kan nämnas att i artikel 41 och 45 finns bestämmelser om skyldigheter för systemansvariga för överföringssystem och distributionssystem att offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Dessa förfaranden, dvs. standardiserade rutiner, ska godkännas av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas.

Av artikel 42 framgår också bland annat skyldighet för systemansvariga för överföringssystem att offentliggöra tariffer för anslutning av nya lagringsanläggningar för naturgas, LNG-anläggningar och industrikunder.

Överväganden och förslag gällande skyldigheten för systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem att offentliggöra tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor baserade på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande villkor behandlas tillsammans med överväganden och förslag gällande de nämnda artiklarna 41, 42 och 45, se avsnitt 5.5, 5.6 och 5.7.

4.3 Kapitel III – Konsumentinflytande, konsumentskydd och kundmarknader

Artikel 11 – Grundläggande avtalsrättigheter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att alla slutkunder har rätt att få naturgas och vätgas levererade från en viss leverantör, förutsatt att denne samtycker, oberoende av i vilken medlemsstat leverantören är registrerad och förutsatt att leverantören iakttar tillämpliga regler och kriterier för handel, balans och försörjningstrygghet i enlighet med artikel 8.2. I det avseendet ska medlemsstaterna vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att administrativa förfaranden inte diskriminerar leverantörer som redan är registrerade i en annan medlemsstat.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av unionsreglerna om konsumentskydd, särskilt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU (44) och rådets direktiv 93/13/EEG (45), ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunder har de rättigheter som föreskrivs i punkterna 3–11 i denna artikel.

3. Slutkunderna ska ha rätt till ett avtal med sin leverantör, som anger

a) leverantörens namn och kontaktuppgifter, inbegripet adress, e-postadress och jourtelefonnummer till kundtjänst,

b) de tjänster som tillhandahålls (inbegripet produktens namn och tariffens beteckning), de huvudsakliga egenskaperna för de tjänster som tillhandahålls, kvaliteten på de tjänster som erbjuds och tidpunkten för den ursprungliga inkopplingen,

c) de underhållstjänster som tillhandahålls,

d) på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga tariffer, underhållskostnader och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas,

e) avtalets löptid, villkoren för att förlänga och säga upp avtalet och tjänsterna, inklusive produkter eller tjänster som kombineras med dessa tjänster och huruvida det är tillåtet att säga upp avtalet avgiftsfritt,

f) villkoren för kompensation och återbetalning om tjänsterna inte håller avtalad kvalitet, inbegripet i händelse av inkorrekt eller försenad fakturering,

g) tydliga, objektiva, för allmänheten tillgängliga och kontrollerbara åtaganden som tillhandahålls av leverantören, om miljöprestandan, i förekommande fall inbegripet koldioxidutsläpp, lyfts fram som ett viktigt inslag, samt – när det gäller leverans av förnybar gas och koldioxidsnål gas – certifiering av den förnybara gas och koldioxidsnåla gas som levereras i enlighet med artikel 9,

h) metoden för att inleda ett tvistlösningsförfarande utanför domstol i enlighet med artikel 25,

i) information om konsumenträttigheter, inbegripet tydlig och lättbegriplig information om behandlingen av klagomål och om hur och var ett klagomål kan lämnas in samt all den information som avses i denna punkt, som tydligt ska anges på fakturan eller vätgas- eller naturgasföretagets webbplats,

j) i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av naturgas eller vätgas.

Avtalsvillkoren ska vara skäliga och kända på förhand. Informationen ska under alla omständigheter ges på ett konsumentvänligt, tydligt och otvetydigt språk, innan avtalet ingås eller bekräftas. Om avtal ingås genom en mellanhand ska den information som avses i denna punkt också tillhandahållas innan avtalet ingås. Information om leverantören av produkter eller tjänster, och priset på dessa

produkter eller tjänster, som är kopplade till eller kombinerade med leverans av gas ska tillhandahållas innan avtalet ingås.

Slutkunder ska tillhandahållas en enda sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett koncist och enkelt språk. Medlemsstaterna ska kräva att leverantören använder gängse terminologi. Kommissionen ska ge icke-bindande vägledning i detta avseende.

4. Slutkunder ska i god tid underrättas om varje avsikt att ändra avtalsvillkoren och ska därvid underrättas om att de har rätt att säga upp avtalet. Leverantörer ska på ett transparent och lättbegripligt sätt underrätta sina slutkunder direkt om varje ändring av leveranspriserna och om skälen och villkoren för detta och ändringens omfattning, senast två veckor eller, när det gäller hushållskunder, en månad innan ändringen träder i kraft. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunder har möjlighet att säga upp avtal om de inte godtar de nya avtalsvillkor eller ändringar av leveranspriserna som leverantören meddelat.

5. Leverantörer ska tillhandahålla slutkunder transparent information om tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster, för naturgas och vätgas, särskilt information om huruvida priset är fast eller rörligt och, i förekommande fall, om förmånserbjudanden och rabatter. Viktig avtalsinformation ska lyftas fram av leverantören.

6. Leverantörer ska erbjuda slutkunder ett brett val av betalningssätt. Dessa betalningssätt får inte medföra diskriminering mellan kunder. Utsatta kunder enligt artikel 26 i detta direktiv och kunder som påverkas av energifattigdom får beviljas förmånligare behandling. Alla skillnader i avgifter relaterade till betalningssätt eller system för förskottsbetalning ska vara objektiva, icke-diskriminerande och proportionella och får inte överstiga betalningsmottagarens direkta kostnader för användningen av ett visst betalningssätt eller system för förskottsbetalning, i enlighet med artikel 62 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 (46).

7. Hushållskunder som har tillgång till system för förskottsbetalning får inte missgynnas av dessa system.

8. Leverantörer ska erbjuda slutkunder skäliga och transparenta allmänna villkor, som ska tillhandahållas på ett klart och otvetydigt språk och inte får innehålla sådana hinder för kundernas utövande av sina rättigheter som inte följer direkt av avtalet, till exempel att avtalshandlingarna är onödigt omfattande. Kunderna ska skyddas mot oskäliga eller vilseledande försäljningsmetoder.

9. Slutkunder ska ha rätt till en god standard i fråga om sina leverantörers tillhandahållande av tjänster och behandling av klagomål. Leverantörerna ska hantera klagomål på ett enkelt, rättvist och snabbt sätt.

10. Leverantörer ska erbjuda hushållskunder för naturgas tillräcklig information om alternativa åtgärder för att undvika avstängning i tillräckligt god tid före en planerad avstängning. Sådana alternativa åtgärder kan gälla möjligheter till stöd för att undvika avstängning, system för förskottsbetalning, energibesiktningar, energirådgivningstjänster, alternativa betalningsplaner, råd om skuldhantering eller anstånd med avstängning, och de bör inte medföra en extra kostnad för de kunder som står inför en avstängning.

11. Leverantörer ska erbjuda slutkunder en slutavräkning efter varje byte av leverantör senast sex veckor efter det att bytet skett.

Bedömning

Artikelns bestämmelser återfinns delvis i artikel 3.3 och bilaga I led a, b, c, d och j i direktiv 2009/73/EG när det gäller naturgas. Artikeln omfattar numera även vätgas.

Artikeln har 11 punkter som innehåller följande skillnader jämfört med tidigare direktiv.

Punkt 1

Artikeln inleds med slutkunders rätt att fritt välja naturgas- och vätgashandlare, förutsatt att denne samtycker och följer regler för handel, balans och försörjningstrygghet i enlighet med artikel 8.2. Administrativa förfaranden ska inte diskriminera gashandlare som är registrerade i andra medlemsstater.

Naturgas

Naturgaslagen bör ändras så att bestämmelserna i 8 kap. omfattar inte bara hushållskunder utan samtliga slutkunder där direktivet så föreskriver. För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 2

Utan att det påverkar tillämpningen av unionsreglerna om konsumentskydd, särskilt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU och rådets direktiv 93/13/EEG, ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunder har de rättigheter som föreskrivs i punkterna 3–11 i denna artikel.

Punkten 2 kräver ingen genomförandeåtgärd.

Punkt 3

De obligatoriska uppgifter som enligt bilaga 1 i direktiv 2009/73/EG ska finnas i avtal mellan gasleverantör och kund har genom punkten 3 utökats till att även omfatta följande:

- e-postadress och jourtelefonnummer till kundtjänst,
- produktens namn och tariffens beteckning (när de tjänster som tillhandahålls beskrivs),
- på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga tariffer, underhållskostnader och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas,
- avtalets löptid samt villkoren för att förlänga och säga upp avtalet ska även anges för eventuella kombinationserbjudanden,
- tydliga, objektiva, offentliggjorda och kontrollerbara åtaganden från gashandlaren om miljöprestanda, inbegripet i förekommande fall koldioxidutsläpp, lyfts fram som ett viktigt inslag. När det gäller leverans av förnybar gas och koldioxidsnål gas ska den förnybara gas och koldioxidsnåla gas som levereras certifieras i enlighet med artikel 9,
- hur och var ett klagomål kan lämnas in ska tydligt anges på fakturan eller vätgas- eller naturgasföretagets webbplats
- i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av naturgas eller vätgas,
- informationen om avtalsvillkoren ska ges på ett konsumentvänligt, tydligt och otvetydigt språk,
- information om leverantören av produkter eller tjänster, och priset på dessa produkter eller tjänster, som är kopplade till eller kombinerade med leverans av gas ska tillhandahållas innan avtalet ingås.

Nytt är också att slutkunder ska tillhandahållas en enda sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett koncist och enkelt språk. Medlemsstaterna ska kräva att gasleverantören använder gängse terminologi. Övriga bestämmelser i punkten 3 är genomförda genom 8 kap. 13 § naturgaslagen.

Naturgas

Naturgaslagen behöver kompletteras med nya bestämmelser om avtalsinnehåll samt en sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren. Dagens obligatoriska avtalsinnehåll utvidgas även till att omfatta alla slutkunder. För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 4

Enligt punkten 4 ska slutkunder underrättas i god tid om ändringar i leveranspriser eller avtalsvillkor och om kundens rätt att säga upp avtalet, senast två veckor innan ändringen för företagskunder och en månad för hushållskunder.

Naturgas

8 kap. 16–17 §§ naturgaslagen anger att naturgasleverantör ska underrätta en konsument om förändrade villkor och att konsumenten har rätt att säga upp avtalet. Av 17 § följer att en konsument ska underrättas om en prishöjning i nästkommande faktura. Befintliga bestämmelser i naturgaslagen uppfyller inte artikelns krav och behöver kompletteras med nya bestämmelser. 8 kap. 16–17 §§ gäller bara konsumenter och behöver utvidgas för att inkludera samtliga slutkunder.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 5

Punkten 5 anger att leverantörer ska tillhandahålla slutkunder information om priser, tariffer och standardvillkor, information om huruvida priset är fast eller rörligt samt, i förekommande fall, om förmånserbjudanden och rabatter. Nytt är även att det uttryckligen anges att viktig avtalsinformation ska lyftas fram av gasleverantören.

Bestämmelser om information till kunder i naturgaslagen gäller endast konsumenter och inte samtliga slutkunder. Naturgaslagen saknar aktuella bestämmelser om information till kunder. I 8 kap. 13 § punkterna 4–6 anges visserligen att konsumenten i sitt avtal ska erhålla information om var den kan finna information om priser med mera, men lagstiftningen behöver kompletteras.

Naturgas

Naturgaslagen behöver kompletteras med nya bestämmelser.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 6

Punkten 6 motsvarar Bilaga 1 punkten 1. D) i direktiv 2009/73/EG och innehåller ett krav på brett val av betalningssätt och att dessa inte får medföra diskriminering mellan kunder. Avgifter för betalningssätt ska vara objektiva, icke-diskriminerande och proportionerliga och får inte överskrida betalningsmottagarens direkta kostnader. I punkten 6 finns ett tillägg om att utsatta och energifattiga kunder får beviljas förmånligare behandling. Det sistnämnda innebär att en gasleverantör, med avsteg från principen om icke-diskriminering, får positivt särbehandla utsatta eller energifattiga kunder.

I 8 kap. 15 § naturgaslagen anges att en leverantör av naturgas inte får missgynna en konsument endast på grund av det betalningssätt konsumenten har valt. Om en leverantör av naturgas eller ett företag som bedriver överföring av naturgas tillämpar ett system med förskottsbetalning för konsumenter, ska detta vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen. Bestämmelserna i naturgaslagen uppfyller endast delvis kraven i punkten 6.

Naturgas

Naturgaslagen behöver kompletteras med nya bestämmelser med krav på erbjudande om val av betalningssätt och en begränsning för avgifter till att motsvara leverantörens direkta kostnader. Bestämmelserna ska avse samtliga kunder.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 7

Hushållskunder som har tillgång till system för förskottsbetalning får inte missgynnas av dessa system.

I 8 kap. 15 § andra stycket naturgaslagen anges att om en leverantör av naturgas tillämpar ett system med förskottsbetalning, ska det vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen.

Naturgas

Naturgaslagen uppfyller inte kraven i punkten 7 och behöver kompletteras med nya bestämmelser. Det bör framgå att hushållskunder som har tillgång till system för förskottsbetalning inte får missgynnas av dessa system.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 8

Enligt bestämmelsen i punkt 8 ska leverantörer erbjuda slutkunder skäliga och transparenta allmänna villkor, som ska tillhandahållas på ett klart och otvetydigt språk och inte får innehålla sådana hinder för kundernas utövande av sina rättigheter som inte följer direkt av avtalet, till exempel att avtalshandlingarna är onödigt omfattande. Kunderna ska skyddas mot oskäliga eller vilseledande försäljningsmetoder.

Naturgaslagen saknar bestämmelser om detta och den svenska lagstiftningen behöver kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 9

Slutkunder ska ha rätt till en god standard i fråga om sina leverantörers tillhandahållande av tjänster och behandling av klagomål. Leverantörerna ska hantera klagomål på ett enkelt, rättvist och snabbt sätt.

Enligt 8 kap. 20 § naturgaslagen ska gasleverantörer har fastställda rutiner för hanteringen av klagomål. Ei utövar tillsyn över gasleverantörernas skyldigheter gentemot gasanvändare. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 10

Punkten 10 är ny och anger att gasleverantörer ska erbjuda hushållskunder information om alternativ för att undvika avstängning i tillräckligt god tid före den planerade avstängningen. Dessa alternativ kan gälla möjligheter till stöd för att undvika avstängning, system för förskottsbetalning, energibesiktningar, energirådgivningstjänster, alternativa betalningsplaner, råd om skuldhantering eller anstånd med avstängning, och de bör inte medföra en extra kostnad för de kunder som står inför en avstängning.

Naturgas

Naturgaslagen saknar motsvarande bestämmelser och behöver kompletteras med nya bestämmelser.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas

För överväganden och förslag se avsnitt 5.26.

Punkt 11

Enligt punkten 11 ska leverantörer ska erbjuda slutkunder en slutavräkning efter varje byte av leverantör senast sex veckor efter det att bytet skett.

Bestämmelsen är genomförd genom 8 kap. 19 § naturgaslagen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 12 – Rätt att byta och regler om avgifter för byte

1. Kunder ska ha rätt att byta leverantör av naturgas och vätgas eller att byta marknadsaktörer för naturgas och vätgas. Medlemsstaterna ska säkerställa att en kund som önskar byta leverantörer eller marknadsaktörer har rätt till ett sådant byte inom kortast möjliga tid och under alla omständigheter inom tre veckor från kundens begäran, förutsatt att avtalsvillkoren följs. Senast den 1 januari 2026 ska den tekniska processen för byte av leverantör eller marknadsaktör ta högst 24 timmar och kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att rätten att byta leverantör eller marknadsaktör beviljas kunderna på ett icke-diskriminerande sätt i fråga om kostnader, arbete och tidsåtgång.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att åtminstone hushållskunder, mikroföretag och småföretag inte debiteras några avgifter för byte i fråga om naturgas och vätgas, inbegripet när leveransen av gas är kopplad till eller kombinerad med andra tjänster eller produkter eller annan utrustning. Medlemsstaterna får dock tillåta leverantörer eller marknadsaktörer att ta ut uppsägningsavgifter för sina kunder som frivilligt säger upp tidsbegränsade avtal om leverans med fast pris innan de förfaller, förutsatt att dessa avgifter

a) ingår i ett avtal som kunden frivilligt har ingått, och

b) tydligt meddelas kunden innan avtalet ingås.

Sådana avgifter ska vara proportionella och får inte överstiga de direkta ekonomiska förluster som en leverantör eller marknadsaktör drabbas av till följd

av att kunden säger upp avtalet. Om det rör sig om kombinerade erbjudanden ska kunderna kunna säga upp enskilda tjänster i ett avtal. Bevisbördan för den direkta ekonomiska förlusten ska läggas på leverantören eller marknadsaktören. Uppsägningsavgifters tillåtlighet ska övervakas av tillsynsmyndigheten eller av en annan behörig nationell myndighet.

4. Hushållskunder för naturgas och vätgas ska ha rätt att delta i system för kollektivt byte. Medlemsstaterna ska undanröja alla rättsliga eller administrativa hinder för kollektiva byten och tillhandahålla en ram som säkerställer att konsumenterna skyddas mot missbruk.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna tillhandahålls information om byte av leverantör i ett användarvänligt format, inbegripet genom de gemensamma kontaktpunkter som avses i artikel 24.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa att kunder ges rätt att säga upp sina avtal om leverans av gas med kort varsel.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 3 i direktiv 2009/73/EG och handlar om rätten att byta gasleverantörer eller marknadsaktörer och avgifter för sådant byte. Marknadsaktör är enligt artikel 2 punkten 65 en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar naturgas eller vätgas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för naturgas eller vätgas, däribland balansmarknader.

Artikeln har följande nya bestämmelser jämfört med tidigare direktiv:

Punkt 1

Punkten 1 motsvarar delvis artikel 3.6 i direktiv 2009/73/EG och handlar om rätten att byta gashandlare eller marknadsaktörer för naturgas eller vätgas. Nytt förutom att vätgas tillkommit, jämfört med tidigare direktiv (2009/73/EG), är att det utöver maximalt tillåten bytestid på tre veckor även anger att ett byte ska ske inom kortast möjliga tid från kundens begäran, förutsatt att avtalsvillkoren följs. Nytt är även att den tekniska processen för byte av gashandlare eller marknadsaktör senast den 1 januari 2026 ska ta högst 24 timmar och kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

Naturgas

Enligt naturgaslagen har en konsument idag rätt att byta naturgasleverantör. I 8 kap. 19 § naturgaslagen anges att ett byte av naturgasleverantör ska genomföras utan särskild kostnad för konsumenten och att konsumenten ska få en slutfaktura inom sex veckor från den dag då den frånträdande naturgasleverantörens leverans

upphörde. Naturgaslagen behöver kompletteras med nya bestämmelser för att omfatta samtliga kunder och uppfylla kraven på byte inom kortast möjliga tid och tidsgränsen för den tekniska processen som ställs upp i direktivet.

Vätgas

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.27.

Punkt 2

Enligt punkten 2 ska medlemsstaterna säkerställa att rätten att byta gashandlare eller marknadsaktör beviljas kunderna på ett icke-diskriminerande sätt i fråga om kostnader, arbete och tidsåtgång.

Naturgas

Enligt 8 kap. 19 § naturgaslagen ska ett byte av naturgasleverantör genomföras utan kostnad för konsumenten. Lagrummet saknar bestämmelser om marknadsaktörer. Det finns dock inga hinder för att byta producent, gashandlare eller annan marknadsaktör.

Naturgaslagen bör kompletteras med bestämmelser om att gashandlare och marknadsaktörer inte får tillämpa villkor för byte som är diskriminerande i fråga om arbete, kostnad och tidsåtgång. Bestämmelsen i 8 kap. 19 § naturgaslagen bör finnas kvar som skydd för konsumenten och utökas till att omfatta vätgaskunder (se nedan om punkten 3).

Motsvarande bestämmelser om vätgas bör införas.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.27.

Punkt 3

Enligt punkten 3 ska medlemsstaterna säkerställa att åtminstone hushållskunder, mikroföretag och småföretag inte debiteras några avgifter för byte i fråga om naturgas och vätgas, inbegripet när leveransen av gas är kopplad till eller kombinerad med andra tjänster eller produkter eller annan utrustning.

Samtidigt framgår att medlemsstaterna får tillåta gashandlare eller marknadsaktörer att ta ut uppsägningsavgifter (brytavgifter) för kunder som i förtid frivilligt säger upp tidsbegränsade fastprisavtal, förutsatt att dessa avgifter

a) ingår i ett avtal som kunden frivilligt har ingått, och

b) tydligt meddelas kunden innan avtalet ingås.

Sådana avgifter ska vara proportionerliga och får inte överstiga de direkta ekonomiska förluster som en gashandlare eller marknadsaktör drabbas av till följd av att kunden säger upp avtalet. Om det rör sig om kombinerade erbjudanden ska kunderna kunna säga upp enskilda tjänster i ett avtal. Bevisbördan för den direkta ekonomiska förlusten ska läggas på gashandlaren eller marknadsaktören. Uppsägningsavgifters tillåtlighet ska övervakas av tillsynsmyndigheten eller av en annan behörig nationell myndighet.

Punkten 3 saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och ger medlemsstaten möjlighet att besluta om ett undantag ifall då kunderna frivilligt och i förtid säger upp ett avtal med fast pris och fast löptid. Naturgaslagen bör kompletteras med en bestämmelse om att leverantörer eller marknadsaktörer får ta ut uppsägningsavgifter då en kund i förtid säger upp ett avtal med fast löptid och fast pris. Avgifterna får inte överstiga leverantörens eller marknadsaktörens direkta kostnader för att förlora kunden. Med detta bör sannolikt avses det negativa kontraktsintresset, dvs. ersättning för gjorda investeringar eller kostnader som är kopplade till det befintliga avtalet.

De kunder som omfattas av bestämmelsen är mikroföretag och små företag, dvs. företag som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år. Definitionerna framgår av kommissionens rekommendation 2003/361/EG. En definition av små företag bör införas motsvarande den i 1 kap. 4 § ellagen. Bestämmelsen om brytavgifter bör utformas till att omfatta konsumenter och små företag. Mikroföretag omfattas därmed automatiskt av en sådan bestämmelse.

För överväganden och förslag se avsnitt 5.27.

Punkt 4

Punkten 4 är ny och anger att hushållskunder för naturgas och vätgas ska ha rätt att delta i system för kollektivt byte. Medlemsstaterna ska undanröja alla rättsliga eller administrativa hinder för kollektiva byten och tillhandahålla en ram som säkerställer att konsumenterna skyddas mot missbruk.

Det finns inga hinder för kollektivt byte. Kostnader för byte kommer enligt direktivet endast i fråga vid förtida uppsägning och får då endast omfatta kostnader som är föranledda av denna. Konsumenter skyddas genom bestämmelsen i 8 kap. 19 § naturgaslagen, se ovan punkten 2. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 5

Punkten 5 är ny och anger att medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna tillhandahålls information om byte av gashandlare i ett användarvänligt format, inbegripet genom de gemensamma kontaktpunkter som avses i artikel 24.

Här kan noteras att det även i direktivets bilaga 1 punkten 1.2 e) och h) anges att det på fakturor ska finnas information om ”uppgifter om möjligheter till och fördelar med byte av gashandlare” samt ”den gemensamma kontaktpunkt som avses i artikel 24”.

Naturgaslagen saknar bestämmelser om detta och behöver kompletteras med bestämmelser motsvarande de i punkten 5. Motsvarande bestämmelser för vätgas behöver också införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.27.

Punkt 6

Punkten 6 är ny och anger att medlemsstaterna ska säkerställa att kunder ges rätt att säga upp sina avtal om leverans av gas med kort varsel. Naturgaslagen saknar bestämmelser om detta och behöver kompletteras med bestämmelser motsvarande de i punkten 6. Bestämmelserna ska även avse vätgaskunder. För överväganden och förslag se avsnitt 5.27.

Artikel 13 – Konsumenträttigheter och konsumentskydd i samband med utfasningen av naturgas

Om avstängning av nätanvändare enligt artikel 38.6 är tillåten ska medlemsstaterna säkerställa att

a) de berörda nätanvändarna och andra berörda intressenter, särskilt konsumentorgan, har rådfrågats,

b) nätanvändarna, slutkunderna och berörda intressenter informeras i tillräckligt god tid i förväg om det planerade datumet, förfarandet för avstängning, vilka steg som planeras och hur tidsplanen ser ut,

c) slutkunderna får information om och har tillgång till lämplig rådgivning om hållbara uppvärmningsalternativ, samt information om ekonomiskt stöd genom relevanta organ som ska identifieras av nationella myndigheter, inbegripet gemensamma kontaktpunkter som inrättas enligt artiklarna 21 och 22 i direktiv (EU) 2023/1791 och artikel 18 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 (47), och kontaktpunkter som inrättats eller utsetts enligt artikel 16.3 i direktiv (EU) 2018/2001,

d) det vid planeringen och genomförandet av utfasningen av naturgas tas vederbörlig hänsyn till de särskilda behoven hos utsatta kunder som avses i artikel 26 och kunder som påverkas av energifattigdom, och att lämpliga åtgärder i tillämpliga fall vidtas i syfte att undanröja de negativa effekterna av utfasningen av naturgas med beaktande av den vägledning som avses i artikel 27, vilka åtgärder får omfatta användning av offentlig finansiering och finansieringsinstrument som inrättats på unionsnivå,

e) alla finansiella överföringar mellan reglerade tjänster följer reglerna i artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789 och det inte förekommer någon diskriminering mellan olika kategorier av kunder och mellan energibärare.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG. Det saknas idag ett regelverk kring konsumentskydd i samband med utfasning av naturgas. Artikelns bestämmelser kan därför införas i naturgaslagen eller annat lämpligt ställe i sin helhet. För överväganden och förslag se avsnitt 5.29.

Artikel 14 – Jämförelseverktyg för naturgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att åtminstone hushållskunder för naturgas samt mikroföretag och småföretag med en förväntad årsförbrukning som understiger 100 000 kWh har kostnadsfri tillgång till minst ett verktyg som jämför leverantörers erbjudanden, inbegripet kombinerade erbjudanden. Kunderna ska informeras om att sådana verktyg finns tillgängliga i, eller tillsammans med, sina fakturor eller på annat sätt. Sådana verktyg ska åtminstone

a) vara oberoende av marknadsaktörer och säkerställa att naturgasföretag ges lika behandling i sökresultat,

b) tydligt ange vem som äger verktygen och vilken fysisk eller juridisk person som driver och kontrollerar dem samt innehålla information om hur verktygen finansieras,

c) innehålla tydliga och objektiva kriterier som jämförelsen kommer att baseras på, däribland tjänster, och ange dem,

d) använda ett klart och otvetydigt språk,

e) innehålla korrekt och aktuell information och ange när den senast uppdaterades,

f) vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom att vara förnimbara, hanterbara, begripliga och robusta,

g) tillhandahålla ett ändamålsenligt sätt att rapportera felaktig information i de erbjudanden som offentliggörs,

h) göra jämförelser, samtidigt som de personuppgifter som begärs ska begränsas till de uppgifter som är absolut nödvändiga för jämförelserna,

i) tydligt ange om priset är fast eller rörligt samt avtalets löptid.

Medlemsstaterna ska säkerställa att åtminstone ett verktyg täcker hela marknaden för naturgas. Om flera verktyg täcker marknaden ska dessa verktyg så fullständigt som möjligt omfatta olika erbjudanden om naturgasavtal som täcker en betydande del av marknaden, och om dessa verktyg inte täcker marknaden helt ska detta tydligt anges innan resultaten visas.

Leverantörerna och de relevanta mellanhänderna ska lämna sina relevanta erbjudanden till minst ett prisjämförelseverktyg som täcker hela marknaden.

Leverantörerna ska säkerställa att den information som lämnas till operatören av jämförelseverktyget är korrekt och aktuell.

2. Verktygen får drivas av vilken enhet som helst, däribland privata företag och offentliga myndigheter eller organ.

3. Medlemsstaterna får kräva att sådana jämförelseverktyg som avses i punkt 1 inkluderar jämförelsekriterier som gäller karaktären hos de tjänster som leverantörerna erbjuder, inbegripet priset per enhet, alla avgifter samt information om rabatter och, i tillämpliga fall, miljöprestanda.

Vid fastställandet av dessa kriterier ska medlemsstaterna samråda med berörda intressenter.

4. Medlemsstaterna ska utse en behörig myndighet som ska ansvara för att jämförelseverktyg som uppfyller kraven i punkt 1 ges en förtroendemärkning och för att säkerställa att jämförelseverktyg som fått en sådan förtroendemärkning fortsätter att uppfylla dessa krav. Den behöriga myndigheten ska vara oberoende av alla marknadsaktörer och operatörer av jämförelseverktyg.

5. Det ska vara möjligt att ansöka om en förtroendemärkning som avses i punkt 4, på frivillig och icke-diskriminerande grund, för alla verktyg som jämför erbjudanden från olika marknadsaktörer.

6. Genom undantag från punkterna 4 och 5 får medlemsstaterna välja att inte förtroendemärka jämförelseverktyg, om en offentlig myndighet eller ett offentligt organ tillhandahåller ett jämförelseverktyg som uppfyller kraven i punkt 1.

Bedömning

Artikel 14 är ny och handlar om att hushållskunder och mikroföretag med en årsförbrukning på upp till 100 000 kWh ska ha tillgång till minst ett jämförelseverktyg för gashandelsavtal. Verktyget ska uppfylla kriterierna i artikeln.

En förutsättning är att det införs inrapporteringsplikt för gashandlare och relevanta mellanhänder. Dessa aktörer måste lämna relevanta erbjudanden till minst ett prisjämförelseverktyg som täcker hela marknaden. Information som lämnas ska vara korrekt och aktuell.

Huvudregeln är att Sverige ska utse en behörig myndighet som förtroendemärker jämförelsesidor som uppfyller kraven i artikeln, men kan avstå från detta om en offentlig myndighet eller ett offentligt organ tillhandahåller ett motsvarande jämförelseverktyg.

Det bör införas ett krav i naturgaslagstiftningen om att naturgaskunderna ska informeras om att verktyget finns. Informationen ska ges i, eller tillsammans med, fakturor eller på annat sätt.

För att uppfylla kraven i direktivet behövs ett nytt regelverk införas som reglerar jämförelseverktyget och leverantörernas inrapporteringsskyldighet. Ei:s överväganden och förslag finns i avsnitt 5.30.

Artikel 15 – Aktiva kunder på marknaden för naturgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunder, särskilt från jordbrukssektorn eller offentliga sektorn, under bibehållande av sina rättigheter som slutkunder enligt detta direktiv har rätt att agera som aktiva kunder utan att omfattas av oproportionella eller diskriminerande tekniska krav, administrativa krav, förfaranden och avgifter samt av nätavgifter som inte avspeglar kostnaderna.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att aktiva kunder

a) har rätt att bedriva direkt verksamhet,

b) har rätt att sälja egenproducerad förnybar naturgas med hjälp av naturgassystemet,

c) har rätt att delta i energieffektivitets- och efterfrågeförflyttningsprogram,

d) har rätt att delegera förvaltningen av de installationer som krävs för deras verksamhet till en tredje part, däribland installation, drift, datahantering och underhåll, utan att den tredje parten anses vara en aktiv kund,

e) omfattas av kostnadsavspeglande, transparenta och icke-diskriminerande nätavgifter, som säkerställer att de på ett lämpligt och balanserat sätt bidrar till den övergripande kostnadsfördelningen i systemet,

f) är ekonomiskt ansvariga för de obalanser de orsakar i naturgassystemet eller att de delegerar sitt balanseringsansvar i enlighet med artikel 3 e i förordning (EU) 2024/1789.

3. Medlemsstaterna får i sin nationella rätt ha olika bestämmelser för enskilda och samverkande aktiva kunder, förutsatt att alla rättigheter och skyldigheter enligt denna artikel tillämpas på alla aktiva kunder. Alla olikheter i behandlingen av samverkande aktiva kunder ska vara proportionella och vederbörligen motiverade.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att aktiva kunder som äger anläggningar för lagring av förnybar gas

a) har rätt till nätanslutning inom rimlig tid efter att en begäran om detta gjorts, förutsatt att samtliga nödvändiga villkor är uppfyllda, till exempel i fråga om balanseringsansvar,

b) inte är föremål för dubbla avgifter, däribland nätavgifter, för lagrad förnybar gas som finns kvar i deras lokaler,

c) inte omfattas av oproportionella licenskrav eller licensavgifter,

d) får tillhandahålla flera tjänster samtidigt, om det är tekniskt möjligt.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och handlar om aktiva kunders rättigheter och skyldigheter.

Enligt artikel 2 punkten 75 är en aktiv kund en slutkund för naturgas, eller en grupp av samverkande slutkunder för naturgas,

a) som förbrukar eller lagrar förnybar gas som producerats inom den egna fastigheten eller på andra platser om det är tillåtet.

b) som, förutsatt att den verksamhet som avses inte är slutkundens huvudsakliga kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet och att den är förenlig med den lagstiftning som är tillämplig på produktion av förnybar gas, särskilt i fråga om växthusgasutsläpp, säljer egenproducerad förnybar gas med hjälp av naturgassystemet, eller deltar i flexibilitets- eller energieffektivitetssystem.

Punkt 1

Enligt punkten 1 ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunder, särskilt från jordbrukssektorn eller offentliga sektorn, med bibehållna rättigheter som slutkunder har rätt att agera som aktiva kunder utan att omfattas av

oproportionella eller diskriminerande tekniska krav, administrativa krav, förfaranden och avgifter samt av nätavgifter som inte avspeglar kostnaderna.

Enligt 3 kap. 5 § är den som innehar en naturgasledning skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen. Enligt 6 kap. 1 § naturgaslagen ska avgifter och övriga villkor för sådan anslutning som avses i 3 kap. 5 § vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande.

Enligt 6 kap. 2 § naturgaslagen ska avgifter och övriga villkor för överföring och lagring av naturgas samt för tillträde till en förgasningsanläggning vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande. Enligt 3 § ska den som överför naturgas särskilt beakta antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande ledningar, leveranssäkerhet och trycket i ledningarna.

Villkoren för överföring av naturgas ska utformas så att den avgift en kund betalar för överföringen till sin anslutningspunkt innefattar avgift för överföringen i samtliga rörledningar genom vilka överföringen sker. En aktiv kund har enligt bestämmelserna rätt att bli ansluten och få naturgas överförd på samma sätt som övriga kunder. Punkten 1 kräver ingen genomförandeåtgärd.

Punkt 2

Enligt punkten 2 ska medlemsstaterna säkerställa att aktiva kunder har rätt att bedriva direkt verksamhet. Någon förklaring till vad som avses med direkt verksamhet ges inte i direktivet. Med direkt verksamhet torde avses att en aktiv kund kan driva verksamhet utan mellanhand, dvs. att överföring, leverans och egen produktion som säljs inte kräver avtal med någon annan aktör än vad som är fallet för övriga icke aktiva kunder. Någon sådan begränsning finns inte i naturgaslagen och bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd.

Aktiva kunder ska även ha rätt att sälja egenproducerad förnybar naturgas med hjälp av naturgassystemet och ha rätt att delta i energieffektivitets- och efterfrågeförflyttningsprogram.

Aktiva kunder ska ha rätt att delegera förvaltningen av de installationer som krävs för deras verksamhet till en tredje part, däribland installation, drift, datahantering och underhåll, utan att den tredje parten anses vara en aktiv kund. Den svenska lagstiftningen ställer inte upp några hinder för detta. Bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd.

Aktiva kunder ska vidare omfattas av kostnadsavspeglande, transparenta och icke-diskriminerande nätavgifter, som säkerställer att de på ett lämpligt och balanserat sätt bidrar till den övergripande kostnadsfördelningen i systemet.

Idag har Swedegas tre modeller för hur investeringskostnaderna för en anslutningspunkt kan hanteras:

Swedegas står för hela investeringen. Den framtida överföringsavgiften som kunden betalar för att mata in sin gas på nätet beräknas täcka kostnaderna.

Anslutande företag står för hela investeringen. Ingen överföringsavgift tas ut.

”Avbetalning” – en mix av modellerna ovan, som innebär att kunden betalar en del av investeringen och resten täcks av överföringsavgifter.

När det gäller uttag från nätet så kontrollerar Ei i sin prövning av balansansvarsavtalen att villkoren i dessa är objektiva och icke-diskriminerande.

En aktiv kund ska slutligen vara ekonomiskt ansvarig för de obalanser den orsakar i naturgassystemet eller t delegera sitt balanseringsansvar i enlighet med artikel 3 e i förordning (EU) 2024/1789.

Naturgaslagens bestämmelser gör ingen skillnad på aktiva kunder och andra kunder. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 3

Enligt punkten 3 får medlemsstaterna i sin nationella rätt ha olika bestämmelser för enskilda och samverkande aktiva kunder, förutsatt att alla rättigheter och skyldigheter enligt denna artikel tillämpas på alla aktiva kunder. Alla olikheter i behandlingen av samverkande aktiva kunder ska vara proportionella och vederbörligen motiverade.

Svensk rätt saknar sådan åtskillnad mellan enskilda och samverkande kunder. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 4

Enligt punkten 4 ska medlemsstaterna säkerställa att aktiva kunder som äger anläggningar för lagring av förnybar gas

a) har rätt till nätanslutning inom rimlig tid efter att en begäran om detta gjorts, förutsatt att samtliga nödvändiga villkor är uppfyllda, till exempel i fråga om balanseringsansvar,

b) inte är föremål för dubbla avgifter, däribland nätavgifter, för lagrad förnybar gas som finns kvar i deras lokaler,

c) inte omfattas av oproportionella licenskrav eller licensavgifter,

d) får tillhandahålla flera tjänster samtidigt, om det är tekniskt möjligt.

När det gäller punkten a) - c) framgår rätten till och villkoren för nätanslutning av 3 kap. 5 § och 6 kap. naturgaslagen (se under punkten 1). Någon risk för dubbla avgifter föreligger inte. Inte heller finns nationella bestämmelser om särskilda licenskrav eller licensavgifter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

När det slutligen gäller punkten d) finns inga hinder i den svenska lagstiftningen för en aktiv kund att tillhandahålla flera tjänster samtidigt.

Artikel 16 – Fakturor och faktureringsinformation

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att fakturor och faktureringsinformation är korrekta, lättbegripliga, tydliga, koncisa, användarvänliga och presenteras på ett sätt som underlättar slutkundernas jämförelser och att de uppfyller minimikraven i bilaga I. På begäran ska slutkunderna få en tydlig och begriplig förklaring av hur fakturan har beräknats, särskilt om fakturorna inte baseras på faktisk förbrukning.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna får alla sina fakturor och all faktureringsinformation utan kostnad.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna kan välja elektroniska fakturor och elektronisk faktureringsinformation och erbjuds flexibla arrangemang för den faktiska betalningen av fakturorna.

4. Om avtalet föreskriver en framtida ändring av produkten eller priset eller en rabatt ska detta anges på fakturan tillsammans med det datum då ändringen träder i kraft.

5. Medlemsstaterna ska samråda med konsumentorgan då de överväger ändringar i kraven på fakturornas innehåll.

Bedömning

Bestämmelserna saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG. Punkten 2 reglerades tidigare i artikel 19 i energieffektiviseringsdirektivet[21], men avsåg då endast naturgaskunder. Idag finns vissa bestämmelser om fakturainnehåll m.m. i 7 kap. 15 § naturgaslagen. Av bestämmelsen följer att en naturgasleverantörs faktura ska vara tydlig. Av 7 kap. 13 § följer att naturgasleverantörer och företag som bedriver överföring av naturgas inte får debitera någon avgift för att tillhandahålla

[21] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955 (omarbetning)

gasförbrukaren fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen. Enligt 7 kap 15 § ska fakturering erbjudas i elektronisk form.

Punkten 2 och är därmed delvis uppfyllda såvitt avser naturgas. Sverige saknar helt bestämmelser om vätgas.

När det gäller punkten 5 ska Ei enligt § 7 i Ei:s instruktion inom sitt verksamhetsområde verka för att stärka el-, naturgas- och fjärrvärmekundernas ställning. Inom ramen för framtagandet av föreskrifter för kundmarknaden hålls regelbundet samråd med berörda konsumentorgan, som till exempel Energimarknadsbyrån. Någon särskild genomförandeåtgärd krävs inte för punkten 5.

Bestämmelserna i artikeln är endast delvis införda och den svenska lagstiftningen behöver kompletteras för att uppfylla kraven i artikelns bestämmelser, se överväganden och förslag avsnitt 5.31.

Bilaga 1 – Minimikrav för fakturering och faktureringsinformation för naturgas och vätgas

Minimikrav för fakturering och faktureringsinformation för naturgas och vätgas

1. Minimiinformation på fakturan och i faktureringsinformationen för naturgas och vätgas

1.1. Följande viktiga information ska tydligt anges på slutkundernas fakturor, och vara klart åtskild från andra delar av fakturan:

a) Det belopp som ska betalas och, om det är möjligt, en uppdelning av beloppet i komponenter, tillsammans med en tydlig angivelse av att alla energikällor också kan omfattas av incitament som inte finansieras av de avgifter som anges i uppdelningen av beloppet.

b) Förfallodag.

1.2. Följande viktiga information ska tydligt anges på slutkundernas fakturor och i deras faktureringsinformation, och vara klart åtskild från andra delar av fakturan och faktureringsinformationen:

a) Förbrukningen av naturgas och vätgas under faktureringsperioden.

b) Leverantörens namn och kontaktuppgifter, inklusive jourtelefonnummer och e-postadress till kundtjänst.

c) Tariffens beteckning.

d) I tillämpliga fall, avtalets slutdatum.

e) Uppgifter om möjligheter till och fördelar med byte av leverantör.

f) Slutkundens byteskod eller unika identifieringskod för sin leveranspunkt.

g) Information om slutkundens rättigheter när det gäller tvistlösning utanför domstol, inklusive kontaktuppgifter för den ansvariga enheten enligt artikel 25.

h) Den gemensamma kontaktpunkt som avses i artikel 24.

i) Endast för naturgas: en länk eller hänvisning till de jämförelseverktyg som avses i artikel 14.

1.3. När fakturor baseras på faktisk förbrukning eller fjärravläsning utförd av operatören ska följande information göras tillgänglig för slutkunderna i, tillsammans med eller genom hänvisningar i deras fakturor och regelbundna avräkningsfakturor:

a) Jämförelser i grafisk form mellan slutkundens nuvarande förbrukning av naturgas och vätgas och dennes förbrukning under samma period föregående år.

b) Kontaktuppgifter för konsumentorgan, energimyndigheter eller liknande organ, inklusive adresser till webbplatser, där information kan fås om tillgängliga åtgärder för att göra energiförbrukande utrustning mer energieffektiv.

c) Jämförelser med en normaliserad eller genom riktmärkning framtagen genomsnittsslutkund i samma användarkategori.

2. Faktureringsfrekvens och tillhandahållande av faktureringsinformation:

a) En fakturering baserad på faktisk förbrukning ska göras minst en gång per år.

b) Om slutkunden inte har en mätare som kan fjärravläsas av operatören eller om slutkunden aktivt har valt att inaktivera fjärravläsning i enlighet med nationell rätt ska korrekt faktureringsinformation baserad på faktisk förbrukning göras tillgänglig för slutkunden åtminstone var sjätte månad, eller en gång var tredje månad på begäran eller om slutkunden har valt elektronisk fakturering.

c) Om slutkunden inte har en mätare som kan fjärravläsas av operatören eller om slutkunden aktivt har valt att inaktivera fjärravläsning i enlighet med nationell rätt, får skyldigheterna i leden a och b fullgöras med hjälp av ett system med regelbunden självavläsning, där slutkunden meddelar operatören de värden som avlästs från mätaren. Faktureringen eller faktureringsinformationen får inte baseras på uppskattad förbrukning eller en schablonavgift utom i fall där

slutkunden inte har tillhandahållit någon mätaravläsning för ett visst faktureringsintervall. Den uppskattade förbrukningen ska baseras på slutkundens förbrukning för föregående år eller på en jämförbar slutkunds förbrukning.

d) Om slutkunden har en mätare som kan fjärravläsas av den systemansvariga/ operatören ska korrekt faktureringsinformation baserad på faktisk förbrukning tillhandahållas minst varje månad. Denna information får också göras tillgänglig via internet och ska uppdateras så ofta som de använda mätanordningarna och systemen tillåter.

3. Uppdelning av slutkundspriset i komponenter

Det pris som slutkunden ska betala är summan av de tre komponenterna energi- och leveranskomponent, nätkomponent (överföring, distribution och transport) och den komponent som omfattar skatter, avgifter och övriga pålagor. I de fall där fakturan visar hur slutkundspriset är sammansatt ska de gemensamma definitioner av prisets tre komponenter som fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1952 (1) användas i hela unionen.

4. Tillgång till kompletterande information om historisk förbrukning

I den utsträckning som kompletterande information om historisk förbrukning finns tillgänglig ska medlemsstaterna kräva att den informationen, på begäran av slutkunden, görs tillgänglig för den leverantör eller tjänsteleverantör som slutkunden har utsett.

Om slutkunden har en installerad mätare som kan fjärravläsas av den systemansvariga/ operatören ska slutkunden ha enkel tillgång till kompletterande information om sin historiska förbrukning så att denne kan göra detaljerade självkontroller.

Kompletterande information om historisk förbrukning ska innefatta följande:

a) Samlade uppgifter från åtminstone de tre föregående åren eller från det att gasleveransavtalet trädde i kraft, om den perioden är kortare. Dessa uppgifter ska motsvara de intervaller för vilka frekvent faktureringsinformation har framställts.

b) Detaljerade uppgifter baserade på användningstid för alla dagar, veckor, månader och år, vilka ska göras tillgängliga för slutkunden utan onödigt dröjsmål via internet eller via mätargränssnittet för en period som minst omfattar de föregående 24 månaderna eller från det att gasleveransavtalet trädde i kraft, om den perioden är kortare.

5. Redovisning av energikällor

Leverantörerna ska i fakturorna specificera andelen förnybar och andelen koldioxidsnål gas som köpts av slutkunden i enlighet med avtalet om leverans av naturgas och vätgas (information på produktnivå). När det gäller blandningar ska leverantören tillhandahålla samma information separat för olika kategorier av gaser, inklusive förnybar gas eller koldioxidsnål gas. Följande information ska göras tillgänglig för slutkunderna i, tillsammans med eller genom hänvisningar i deras fakturor och faktureringsinformation:

a) Andelen förnybar gas och koldioxidsnål gas i den energimix som leverantören levererat (på nationell nivå, dvs. i den medlemsstat där avtalet om leverans av gas har ingåtts, liksom på leverantörens nivå om denna är verksam i flera medlemsstater) under det gångna året, på ett sätt som är begripligt och tydligt jämförbart.

b) Information om miljöpåverkan, åtminstone uttryckt som koldioxidutsläpp från den naturgas eller vätgas som leverantören levererat under det föregående året. När det gäller andra stycket a i fråga om naturgas och vätgas som anskaffats på en gasbörs eller importerats från ett företag som är beläget utanför unionen, får aggregerade uppgifter som börsen eller företaget tillhandahållit för det föregående året användas. Offentliggörandet av andelen förnybar gas som köpts av slutkunderna ska ske med hjälp av ursprungsgarantier på grundval av direktiv (EU) 2018/2001. Om en kund använder naturgas eller vätgas från ett vätgas- eller naturgasnät, inklusive gasformiga förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och biometan, enligt vad som visas i leverantörens kommersiella erbjudande, ska medlemsstaterna säkerställa att de annullerade ursprungsgarantierna motsvarar de relevanta nätegenskaperna. Tillsynsmyndigheten eller annan behörig nationell myndighet ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att den information som leverantörer tillhandahåller slutkunder i enlighet med denna punkt är tillförlitlig och att den på nationell nivå tillhandahålls på ett tydligt jämförbart sätt.

Bedömning

Bestämmelserna i Bilaga 1 saknar motsvarighet i 2009/73/EG och innehåller en mängd krav på information som ska finnas i fakturan från gasleverantören. Vissa av bestämmelserna återfinns i artikel 17 och i bilaga VIII till energieffektiviseringsdirektivet, men är begränsade till naturgaskunder. Bestämmelserna gäller för samtliga slutkunder och avser såväl naturgas som vätgas.

Kraven i direktivet på fakturor och faktureringsinformation gäller, enligt Ei:s bedömning, endast för gasleverantörer om inte annat särskilt anges.

Leverantörerna ska i fakturorna specificera andelen förnybar och andelen koldioxidsnål gas som köpts av slutkunden i enlighet med avtalet om leverans. Offentliggörandet av andelen förnybar gas som köpts av slutkunderna ska ske med hjälp av ursprungsgarantier på grundval av direktiv (EU) 2018/2001. Om en kund använder naturgas eller vätgas från ett vätgas- eller naturgasnät, inklusive gasformiga förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och biometan, enligt vad som visas i leverantörens kommersiella erbjudande, ska medlemsstaterna säkerställa att de annullerade ursprungsgarantierna motsvarar de relevanta nätegenskaperna. Tillsynsmyndigheten eller annan behörig nationell myndighet ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att den information som leverantörer tillhandahåller slutkunder i enlighet med denna punkt är tillförlitlig och att den på nationell nivå tillhandahålls på ett tydligt jämförbart sätt.

Beträffande naturgas gäller enligt 7 kap. 15 § tredje stycket naturgaslagen att fakturering ska ske minst varje kvartal. Punkten 2 a) är därmed uppfylld. I övrigt behöver bestämmelserna i Bilaga 1 genomföras i svensk lagstiftning, se överväganden och förslag avsnitt 5.31.

Artikel 17 – Smarta mätarsystem i naturgassystemet

1. För att komplettera de energieffektivitetsåtgärder som antagits i enlighet med direktiven (EU) 2023/1791 och (EU) 2024/1275 och för att ge slutkunderna större inflytande ska medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna starkt rekommendera att naturgasföretag optimerar förbrukningen av naturgas, bland annat genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem i enlighet med punkt 2 i denna artikel som är driftskompatibla, i synnerhet med konsumenternas energistyrningssystem och med smarta nät, i enlighet med tillämpliga unionsregler om dataskydd.

2. Medlemsstaterna ska införa smarta mätarsystem på sina territorier först efter en kostnads-nyttoanalys som ska genomföras i enlighet med principerna i bilaga II, som identifierar nettofördelarna för kunderna med att använda smarta mätare och teckna sig för erbjudanden som bygger på smarta mätare. I sin kostnads-nyttoanalys får medlemsstaterna göra separata bedömningar och bedöma konsekvenserna av att införa smarta mätarsystem för olika kategorier av kunder och kundgrupper, såsom hushållskunder, mikroföretag, små och medelstora företag och industrin.

3. Medlemsstater som inför smarta mätarsystem ska anta och offentliggöra funktionella och tekniska minimikrav i enlighet med artikel 19 och bilaga II för de smarta mätarsystem som ska införas på deras territorier. Medlemsstaterna ska säkerställa att dessa smarta mätarsystem är driftskompatibla och att de kan ge uppgifter till konsumenternas energistyrningssystem. I det avseendet ska

medlemsstaterna ta vederbörlig hänsyn till relevanta tillgängliga standarder, inbegripet standarder som möjliggör driftskompatibilitet, bästa praxis samt vikten av att det utvecklas smarta nät och utvecklingen av den inre marknaden för naturgas.

4. Medlemsstater som inför smarta mätarsystem ska efter samråd med konsumentorgan och andra relevanta organisationer säkerställa tillhandahållande av tydlig och begriplig information och rådgivning till kunderna om fördelarna med smarta mätare. Den informationen ska åtminstone

a) innehålla råd om hur kundgrupper kan använda sina smarta mätarsystem för att förbättra sin energieffektivitet,

b) tillgodose de särskilda behoven hos kunder som påverkas av energifattigdom eller utsatta kunder som avses i artikel 26 i detta direktiv, såsom personer med syn- eller hörselnedsättning och personer med låg läskunnighet, inbegripet via strategier för engagemang enligt definitionen i artikel 2.55 i direktiv (EU) 2023/1791.

5. Medlemsstater som inför smarta mätarsystem ska på ett transparent och icke-diskriminerande sätt säkerställa att slutkunderna bidrar till kostnaderna för införandet, med hänsyn tagen till de långsiktiga fördelarna för hela värdekedjan, inbegripet fördelarna för nätdriften, när de beräknar de nätavgifter som är tillämpliga på eller de avgifter som betalas av kunderna. Medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, de utsedda behöriga myndigheterna ska regelbundet övervaka detta införande på sina territorier för att se hur kunderna gynnas.

6. Om bedömningen av införandet av smarta mätarsystem utfaller negativt enligt den kostnads–nyttoanalys som avses i punkt 2, ska medlemsstaterna säkerställa att denna bedömning revideras med hänsyn till betydande förändringar av de bakomliggande antagandena samt den tekniska utvecklingen och marknadsutvecklingen. Medlemsstaterna ska meddela kommissionen resultaten av sina uppdaterade kostnads–nyttoanalyser så snart de blir tillgängliga.

7. Bestämmelserna i detta direktiv om smarta mätarsystem ska tillämpas på framtida installationer och på installationer som ersätter äldre smarta mätare. Smarta mätarsystem som redan har installerats eller för vilka ”inledandet av arbetet” ägt rum före den 4 augusti 2024 får fortsätta att vara i drift under sin livstid. Smarta mätarsystem som inte uppfyller kraven i artikel 19 och bilaga II får dock inte fortsätta att vara i drift efter den 5 augusti 2036.

8. Vid tillämpning av punkt 7 avses med ”inledandet av arbetet” antingen inledandet av bygg- och anläggningsarbeten som avser investeringen eller det första bindande åtagandet att beställa utrustning eller ett annat åtagande som gör investeringen oåterkallelig, beroende på vilket som inträffar först. Köp av mark och förberedande arbete, till exempel att utverka tillstånd och utföra preliminära genomförbarhetsstudier, ska inte anses ingå i ”inledandet av arbetet”. Vid förvärv avses med ”inledandet av arbetet” tidpunkten för förvärv av de tillgångar som direkt hänför sig till den förvärvade anläggningen.

Bedömning

Artikeln handlar om införandet av smarta mätarsystem. En förutsättning för införandet är att det genomförs en kostnads- och nyttoanalys. Resultatet av en sådan analys är en förutsättning för att ta ställning till om smarta mätarsystem ska införas och närmare bedöma nödvändiga förutsättningar för ett genomförande av ett sådant system.

Punkt 1

Punkten 1 motsvarar artikel 3 punkten 8 i direktiv 2009/73/EG och anger att medlemsstaten eller tillsynsmyndigheten starkt ska rekommendera att naturgasföretag optimerar förbrukningen av naturgas. Detta kan ske genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem som är driftskompatibla med förbrukarnas energistyrningssystem och med smarta nät. Syftet är att komplettera de energieffektivitetsåtgärder som antagits i enlighet med direktiven (EU) 2023/1791[22] och (EU) 2024/1275[i23] och för att ge slutkunderna större inflytande.

Bestämmelsen riktar sig i första hand mot medlemsstaterna. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få i uppdrag att ta fram rekommendationer om att naturgasföretag ska optimera förbrukningen av naturgas, bland annat genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem. Vilken åtgärd som ger bäst effekt för de svenska slutkunderna bör utredas innan rekommendationer ges. För överväganden och förslag se avsnitt 5.36

Punkt 2

Punkten 2 motsvarar delvis punkten 2 i bilaga 1Itill direktiv 2009/73/EG och handlar om införandet av smarta mätarsystem. En förutsättning är att en kostnads-nyttoanalys genomförs i enlighet med principerna i bilaga II.

[22] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955

[23] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda

En sådan kostnads-nyttoanalys bör genomföras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.36

Punkt 3–5

Punkterna 3–5 handlar om vilka åtgärder medlemsstaten ska vidta om smarta mätarsystem införs. I avvaktan på utfallet av kostnads-nyttoanalysen föreslås ingen åtgärd.

Punkt 6

Punkten 6 anger att medlemsstaten, om bedömningen enligt punkten 2 utfallit negativt, under vissa förutsättningar ska revidera bedömningen av kostnads-nyttoanalysen. Medlemsstaterna ska meddela kommissionen resultaten av sina uppdaterade kostnads–nyttoanalyser så snart de blir tillgängliga.

Bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd inom ramen för detta uppdrag.

Punkt 7 och 8

Punkten 7 anger att bestämmelserna i detta direktiv om smarta mätarsystem ska tillämpas på framtida installationer och på installationer som ersätter äldre smarta mätare. Smarta mätarsystem som redan har installerats eller för vilka ”inledandet av arbetet” ägt rum före den 4 augusti 2024 får fortsätta att vara i drift under sin livstid. Smarta mätarsystem som inte uppfyller kraven i artikel 19 och bilaga II får dock inte fortsätta att vara i drift efter den 5 augusti 2036.

Punkten 8 anger närmare vad som avses med ”inledandet av arbetet”.

Bestämmelserna i punkten 7 och 8 kräver ingen genomförandeåtgärd i avvaktan på utfallet av kostnads- och nyttoanalysen.

Artikel 18 – Smarta mätarsystem i vätgassystemet

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att smarta mätarsystem införs som korrekt kan mäta förbrukningen och tillhandahålla information om den faktiska tidsperioden för användning och som kan överföra och ta emot data för informations-, övervaknings- och kontrolländamål med hjälp av en form av elektronisk kommunikation.

2. Trots vad som sägs i punkt 1 i denna artikel ska en sådan införandeskyldighet åtminstone för hushållskunder vara föremål för en kostnads-nyttoanalys, som ska genomföras i enlighet med principerna i bilaga II.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa tillförlitlighet hos smarta mätarsystemen och relevant datakommunikation och slutkundernas integritet, i enlighet med relevant unionsrätt i fråga om data- och integritetsskydd, samt systemens driftskompatibilitet, med beaktande av användningen av lämpliga standarder.

4. Kommissionen ska genom genomförandeakter anta krav på driftskompatibilitet för smarta mätare och förfaranden för att säkerställa, för dem som är berättigade, tillgång till uppgifter från smarta mätarsystem. Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det rådgivande förfarande som avses i artikel 91.2.

5. Medlemsstater som inför smarta mätarsystem ska på ett transparent och icke-diskriminerande sätt säkerställa att slutkunderna bidrar till kostnaderna för införandet, med hänsyn tagen till de långsiktiga fördelarna för hela värdekedjan, inbegripet för nätdriften, när de beräknar de nätavgifter som är tillämpliga på eller de avgifter som betalas av kunderna. Medlemsstaterna ska regelbundet övervaka detta införande på sina territorier för att se hur kunderna gynnas.

6. Om bedömningen av införandet av smarta mätarsystem utfaller negativt enligt den kostnads–nyttoanalys som avses i punkt 2, ska medlemsstaterna säkerställa att denna bedömning regelbundet revideras med hänsyn till betydande förändringar av de bakomliggande antagandena samt den tekniska utvecklingen och marknadsutvecklingen. Medlemsstaterna ska meddela kommissionen resultaten av sina uppdaterade kostnads–nyttoanalyser så snart de blir tillgängliga.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i tidigare direktiv.

Punkt 1–3, 5 och 6

Enligt punkten 1 ska medlemsstaterna säkerställa ett införande av smarta mätarsystem som korrekt kan mäta förbrukningen och tillhandahålla information om den faktiska tidsperioden för användning och som kan överföra och ta emot data för informations-, övervaknings- och kontrolländamål med hjälp av en form av elektronisk kommunikation. Enligt punkten 2 ska medlemsstaten genomföra en kostnads- och nyttoanalys på motsvarande sätt som för naturgas. Om kostnads- och nyttoanalysen utfaller negativt ska medlemsstaten under vissa förutsättningar revidera bedömningen av analysen.

Medlemsstaterna ska säkerställa tillförlitlighet hos mätarsystemen och relevant datakommunikation och slutkundernas integritet, i enlighet med relevant unionslagstiftning om data- och integritetsskydd, samt systemens driftskompatibilitet, med beaktande av användningen av lämpliga standarder.

Enligt punkten 5 ska medlemsstater som inför smarta mätarsystem på ett transparent och icke-diskriminerande sätt säkerställa att slutkunderna bidrar till kostnaderna för införandet, med hänsyn tagen till de långsiktiga fördelarna för hela värdekedjan, inbegripet för nätdriften, när de beräknar de nätavgifter som är tillämpliga på eller de avgifter som betalas av kunderna. Medlemsstaterna ska regelbundet övervaka detta införande på sina territorier för att se hur kunderna gynnas.

I Sverige sker ingen överföring av vätgas via rörledning. Det saknas bestämmelser om mätning av förbrukning av vätgas. I utevaron av en marknad låter sig en kostnads- och nyttoanalys inte göras och någon genomförandeåtgärd i författning föreslås inte beträffande hushållskunder. Sådana bestämmelser bör dock införas på sikt beträffande hushållskunder för en kommande marknad. Däremot bör Sverige, förslagsvis genom Ei, bevaka uppkomsten av en marknad för rörbunden vätgas och aktualisera frågan om kostnads- och nyttoanalys när det finns förutsättningar.

När det gäller icke-hushållskunder, i praktiken kunder som driver näring, måste bestämmelser om mätning genom smarta mätare tas fram. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.36.

Punkt 4

Punkten 4 rör kommissionens skyldighet att genom genomförandeakter anta krav på driftskompatibilitet för smarta mätare och förfaranden för att säkerställa att de som är berättigade får tillgång till uppgifter från dessa mätarsystem. Bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 19 – Funktioner hos smarta mätarsystem i naturgassystemet

Om bedömningen av införandet av smarta mätarsystem utfaller positivt enligt den kostnads–nyttoanalys som avses i artikel 17.2, eller om smarta mätarsystem införs systematiskt efter den 4 augusti 2024, ska medlemsstaterna införa dessa system i enlighet med europeiska standarder, bilaga II och följande krav:

a) De smarta mätarsystemen mäter korrekt den faktiska naturgasförbrukningen och kan ge slutkunderna information om den faktiska tidsperioden för användning, inklusive validerade historiska förbrukningsuppgifter som på ett enkelt och säkert sätt görs tillgängliga och visualiseras för slutkunderna på begäran och utan extra kostnad, samt ej validerade senast tillgängliga förbrukningsuppgifter som på ett enkelt och säkert sätt görs tillgängliga för slutkunderna utan extra kostnad, genom ett standardiserat gränssnitt eller genom fjärråtkomst, för att stödja automatiserade energieffektivitetsprogram och andra tjänster.

b) Tillförlitligheten hos de smarta mätarsystemen och datakommunikationen uppfyller relevanta unionsregler om säkerhet, med vederbörligt beaktande av bästa tillgängliga teknik för att säkerställa högsta möjliga nivå av cybersäkerhet, samtidigt som kostnaderna och proportionalitetsprincipen beaktas.

c) Integriteten för slutkunderna och skyddet av deras uppgifter uppfyller relevanta unionsregler om data- och integritetsskydd.

d) På begäran av slutkunderna görs uppgifter om deras naturgasförbrukning tillgängliga för dem, i enlighet med de genomförandeakter som antas enligt artikel

23, genom ett standardiserat kommunikationsgränssnitt eller genom fjärråtkomst, eller för en tredje part som agerar på slutkundernas vägnar, i ett lättbegripligt format som ger slutkunderna möjlighet att jämföra erbjudanden på likartade grunder.

e) Slutkunderna får lämplig rådgivning och information före, eller i samband med, installationen av smarta mätare, särskilt avseende mätarnas fulla potential i fråga om hantering av mätaravläsning och övervakning av energiförbrukningen och avseende insamling och behandling av personuppgifter i enlighet med tillämpliga unionsregler om dataskydd.

f) Smarta mätarsystem gör det möjligt för slutkunderna att få mätningar och avräkningar med samma tidsupplösning som den kortaste avräkningsperioden på den nationella marknaden.

Vid tillämpning av led d ska slutkunderna ha möjlighet att hämta sina mätaruppgifter eller överföra dem till en annan part utan extra kostnad och i enlighet med sin rätt till dataportabilitet enligt unionsreglerna om dataskydd.

Bedömning

I avvaktan på att en kostnads-nyttoanalys utförs i enlighet med artikel 17.2 föreslås ingen åtgärd.

Artikel 20 – Rätt till en smart mätare för naturgas

1. Om bedömningen av införandet av smarta mätarsystem utfaller negativt enligt den kostnads–nyttoanalys som avses i artikel 17.2 och när smarta mätarsystem inte införs systematiskt, ska medlemsstaterna säkerställa att kunderna på begäran har rätt, samtidigt som de står för de dithörande kostnaderna och enligt rättvisa, rimliga och kostnadseffektiva villkor, till installation eller, i tillämpliga fall, uppgradering av en smart mätare som

a) när det är tekniskt möjligt, är utrustad med de funktioner som avses i artikel 19 eller med en minimiuppsättning av funktioner som ska fastställas och offentliggöras av medlemsstaterna på nationell nivå i enlighet med bilaga II,

b) är driftskompatibel med och som kan ombesörja mätarinfrastrukturens önskade anslutning till konsumenternas energistyrningssystem.

2. När en kund begärt installation av en smart mätare i enlighet med punkt 1 ska medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, den utsedda behöriga myndigheten

a) säkerställa att erbjudandet till den kund som begärt installation av en smart mätare uttryckligen anger och tydligt beskriver

i) de funktioner och den driftskompatibilitet som kan stödjas av den smarta mätaren och de tjänster som kan tillhandahållas, liksom de fördelar som det är realistiskt att uppnå genom innehavet av den smarta mätaren vid den givna tidpunkten,

ii) dithörande kostnader som ska bäras av kunden,

b) säkerställa att den smarta mätaren installeras inom rimlig tid, och under alla omständigheter senast fyra månader efter kundens begäran,

c) regelbundet, och under alla omständigheter minst vartannat år, granska och offentliggöra de dithörande kostnaderna och följa dessa kostnaders utveckling till följd av den tekniska utvecklingen och potentiella uppgraderingar av mätarsystemet.

Bedömning

I avvaktan på att en kostnads-nyttoanalys utförs i enlighet med artikel 17.2 föreslås ingen åtgärd.

Artikel 21 – Traditionella mätare för naturgas

1. I fall där slutkunderna för naturgas inte har smarta mätare ska medlemsstaterna säkerställa att de förses med individuella mätare av traditionell typ som korrekt mäter deras faktiska förbrukning. Medlemsstaterna får undanta hushållskunder som inte använder naturgas för uppvärmningsändamål från detta krav om införandet av sådana mätare inte är tekniskt möjligt, ekonomiskt rimligt eller proportionellt i förhållande till de potentiella energibesparingarna. Det undantaget får också utvidgas till att omfatta icke-hushållskunder i byggnader där majoriteten av kunderna är hushållskunder som är berättigade till undantag, om införandet inte är tekniskt genomförbart.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna för naturgas enkelt kan läsa av sina traditionella mätare, antingen direkt eller indirekt via ett webbgränssnitt eller via något annat lämpligt gränssnitt.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och handlar om slutkundens rätt till traditionell mätning.

Punkt 1

Enligt 3 kap. 7 § naturgaslagen ska den som bedriver överföring av naturgas utföra mätning av överförd naturgas och rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten. Enligt 7 a § ska rapporteringen av mätresultat enligt 7 § ske till den systembalansansvarige, till berörda andra

företag som bedriver överföring, naturgaskunder, balansansvariga och leverantörer av naturgas. På begäran ska rapportering ske till ett företag som gasanvändaren har utsett.

Enligt 17 § naturgasförordningen ska den som bedriver överföring av naturgas mäta överförd naturgas och rapportera resultaten av mätningarna i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av Ei. Enligt 17 a § får Ei meddela närmare föreskrifter om mätning av överförd naturgas och rapportering av resultatet av mätningarna.

Ei har meddelat närmare föreskrifter i EIFS 2022:6, Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd om mätning och rapportering av överförd naturgas samt anmälan om leverans och balansansvar. Av 2 kap. 1 § 2 stycket framgår att mätning inte behöver ske i uttagspunkt hos spiskund. För dessa uttagspunkter får ett uppskattat mätvärde användas.

Spiskunder, främst anslutna till gasnätet i Stockholm, omfattas av undantaget och bör göra så även fortsättningsvis, eftersom förbrukningen är liten och kostnaden för införandet av mätare inte står i proportion till nyttan.

Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 2

Enligt punkten 2 ska de kunder som har traditionella mätare enkelt kunna läsa av dessa direkt eller indirekt via webbgränssnitt eller på annat lämpligt gränssnitt.

Sådana bestämmelser saknas och bör införas, för överväganden och förslag se avsnitt 5.35.

Artikel 22 – Uppgiftshantering

1. Vid fastställandet av regler om hantering och utbyte av uppgifter ska medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, de utsedda behöriga myndigheterna ange regler för berättigade parters tillgång till slutkunders uppgifter i enlighet med denna artikel och tillämpligt unionsregelverk. Vid tillämpning av detta direktiv ska uppgifter anses inbegripa mätar- och förbrukningsuppgifter samt de uppgifter som krävs för att en kund ska kunna byta leverantör och för andra tjänster.

2. Medlemsstaterna ska organisera hanteringen av uppgifter för att säkerställa en effektiv och säker tillgång till och ett effektivt och säkert utbyte av uppgifter samt dataskydd och datasäkerhet.

Oavsett vilken modell för uppgiftshantering som tillämpas i den enskilda medlemsstaten ska de parter som ansvarar för uppgiftshantering ge tillgång till

slutkunders uppgifter för varje berättigad part i enlighet med punkt 1. Berättigade parter ska få de begärda uppgifterna till sitt förfogande på ett icke-diskriminerande sätt och samtidigt. Tillgången till uppgifterna ska vara enkel och de relevanta förfarandena för att få tillgång till uppgifterna ska offentliggöras.

3. Reglerna om tillgång till uppgifter och uppgiftslagring vid tillämpning av detta direktiv ska vara förenliga med relevant unionsrätt.

Behandling av personuppgifter inom ramen för detta direktiv ska ske i enlighet med förordning (EU) 2016/679.

4. Medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, de utsedda behöriga myndigheterna ska godkänna och certifiera, eller i tillämpliga fall övervaka, de parter som ansvarar för uppgiftshantering, för att säkerställa att de uppfyller kraven i detta direktiv.

Utan att det påverkar de arbetsuppgifter för dataskyddsombud som anges i förordning (EU) 2016/679 får medlemsstaterna besluta att kräva att parter som ansvarar för uppgiftshantering utser övervakningsansvariga som ska ansvara för att övervaka genomförandet av åtgärder som vidtas av dessa parter för att säkerställa icke-diskriminerande tillgång till uppgifter och fullgörande av kraven i detta direktiv.

Medlemsstaterna får utse de övervakningsansvariga eller de organ som avses i artikel 46.2 d att fullgöra de skyldigheter som anges i den här punkten.

5. Inga extra kostnader får debiteras slutkunderna för tillgången till deras uppgifter eller för en begäran om att deras uppgifter ska göras tillgängliga.

Medlemsstaterna ska ansvara för fastställandet av relevanta avgifter för de berättigade parternas tillgång till uppgifter.

Medlemsstaterna ska säkerställa att eventuella avgifter som påförs av reglerade enheter som tillhandahåller datatjänster är skäliga och vederbörligen motiverade.

Bedömning

Artikeln innehåller bestämmelser som rör utbyte av uppgifter om slutkunders gasförbrukning i syfte att bland annat möjliggöra byte av leverantör för kunden. Artikeln är ny och saknar direkt motsvarighet i någon artikel i direktiv 2009/73/EG. Däremot fanns i bilaga 1 till direktiv 2009/73/EG närmare information kring vad konsumentskyddsåtgärder, enligt artikel 3 om skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och skyddet för kunderna i direktivet, skulle omfatta. I bilaga 1 punkten 1 h) angavs att kunderna skulle tillförsäkras tillgång till sina förbrukningsuppgifter och möjlighet att genom uttryckligt avtal och utan kostnad

ge en registrerad gashandlare tillgång till sina mätuppgifter. Vidare framgick det av den aktuella bilagan att den part som ansvarar för hanteringen av mätuppgifterna skulle vara skyldig att lämna ut dessa uppgifter till företaget. Medlemsstaterna skulle fastställa uppgifternas format och ett förfarande för gashandlare och konsumenter för att få tillgång till uppgifterna. Inga ytterligare kostnader skulle läggas på konsumenten för denna tjänst.

Punkt 1

Punkt 1 anger att medlemsstaterna, eller den behöriga myndigheten ska ange reglerna för berättigade parters tillgång till uppgifter om slutkunden. Uppgifterna ska anses inbegripa mät- och förbrukningsuppgifter samt de uppgifter som krävs för att en kund ska kunna byta gashandlare och för andra tjänster.

Enligt 3 kap. 7 och 7a §§ naturgaslagen är den som bedriver överföring av naturgas skyldig att utföra mätning av överförd naturgas och rapportera resultaten av mätningen. Rapporteringen av mätresultat ska ske till den systembalansansvarige, till berörda andra företag som bedriver överföring, naturgaskunder, balansansvariga och leverantörer av naturgas. På begäran ska rapportering dessutom ske till ett företag som gasanvändaren har utsett. Den svenska lagstiftningen uppfyller kraven i denna punkt. Några genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 2

Punkt 2 anger att medlemsstaterna ska organisera hanteringen av uppgifter för att säkerställa en effektiv och säker tillgång till och ett effektivt och säkert utbyte av uppgifter samt dataskydd och datasäkerhet. Oavsett vilken modell för uppgiftshantering som tillämpas i den enskilda medlemsstaten ska de parter som ansvarar för uppgiftshantering ge tillgång till slutkunders uppgifter för varje berättigad part i enlighet med punkt 1. Berättigade parter ska få de begärda uppgifterna till sitt förfogande på ett icke-diskriminerande sätt och samtidigt. Tillgången till uppgifterna ska vara enkel och de relevanta förfarandena för att få tillgång till uppgifterna ska offentliggöras.

När det gäller kraven på dataskydd och datasäkerhet har Sverige genom lagen (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster genomfört det s.k. NIS-direktivet[24] som innehåller bestämmelser om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem inom EU. I den svenska lagen finns krav på informationssäkerhet och incidentrapportering för leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster inom bland annat energiområdet. Sverige får anses ha lagstiftning som möter artikelns krav på

[24] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet)

dataskydd och datasäkerhet. Några genomförandeåtgärder krävs därför inte i den delen.

I 3 kap. 7 a § naturgaslagen anges att rapportering av mätresultat ska ske till den systembalansansvarige, till berörda andra företag som bedriver överföring, naturgaskunder, balansansvariga och leverantörer av naturgas. På begäran ska rapportering ske till ett företag som gasanvändaren har utsett. Genom den aktuella paragrafen i naturgaslagen får artikelns krav avseende uppgiftshantering gällande slutkundens mätar- och förbrukningsuppgifter anses genomförda i svensk rätt.

I 17 § naturgasförordningen (2006:1043) finns ytterligare bestämmelser om mätning. Hur bland annat ledningsinnehavare är skyldiga att hålla registeruppgifter över varje mätpunkt framgår närmare av 1 kap. 3 § i Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2014:8) om mätning, beräkning och rapportering av överförd naturgas samt anmälan om leverans och balansansvar. I samma myndighetsföreskrifter anges i 3 kap. 4 § ledningsinnehavarens skyldigheter att till gasleverantören skicka vissa uppgifter om kundens anläggning i samband med påbörjande eller övertagande av gasleverans. Genom dessa bestämmelser i förordning och myndighetsföreskrifter har artikelns krav på att uppgifter som krävs för en kund ska kunna byta leverantör genomförts i svensk rätt. I de aktuella delarna av de myndighetsföreskrifter som refererats till är ledningsinnehavaren skyldig att sända uppgifter om kundens anläggning till gasleverantören. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 3

Punkt 3 innebär att reglerna om tillgång till uppgifter och uppgiftslagring vid tillämpning av detta direktiv ska vara förenliga med relevant unionsrätt. Behandling av personuppgifter inom ramen för detta direktiv ska ske i enlighet med förordning (EU) 2016/679[25].

Den aktuella förordningen, i dagligt tal kallad dataskyddsförordningen, är bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.
Detta innebär att behandlingen av personuppgifter måste ske i enlighet med bestämmelserna i dataskyddsförordningen. De regler om tillgång till uppgifter och uppgiftslagring som finns i naturgaslagen, naturgasförordningen och Ei:s mätföreskrifter bedöms inte stå i strid med unionsrätten. Den svenska lagstiftningen uppfyller därför kraven i denna punkt. Några genomförandeåtgärder krävs därför inte.

[25] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)

Punkt 4

Punkt 4 anger att medlemsstaterna, eller den utsedda behöriga myndigheten, ska godkänna och certifiera, eller i tillämpliga fall övervaka, de parter som ansvarar för uppgiftshantering för att säkerställa att de uppfyller kraven i detta direktiv

I punkten 4 anges även att medlemsstaterna får besluta att kräva att parter som ansvarar för uppgiftshantering utser regelefterlevnadsansvariga. Dessa ska ansvara för att övervaka att åtgärder som vidtas av parterna för att säkerställa icke-diskriminerande tillgång till uppgifter genomförs och att kraven i direktivet fullgörs. I punkten anges även att medlemsstaterna får utnämna regelefterlevnadsansvariga eller organ som avses i artikel 46.2 d i direktivet att fullgöra de skyldigheter som anges i denna punkt.

Enligt 10 kap. 1 § naturgaslagen utövar tillsynsmyndigheten, Ei, tillsyn över att naturgaslagen och föreskrifter och villkor som meddelats i anslutningen till lagen följs. Detta innebär att Ei har tillsyn över naturgasföretag och att företagen följer bestämmelserna i naturgaslagen, bl.a. bestämmelserna om uppgiftshantering. Kraven är därför uppfyllda och några genomförandeåtgärder krävs inte i denna del. Medlemsstaterna får vidare besluta att kräva att de som ansvarar för uppgiftshanteringen utser regelefterlevnadsansvariga. Bestämmelsen är frivillig och något krav på införlivande finns inte. Några krav på genomförandeåtgärder finns därför inte i denna del.

Punkt 5

I punkt 5 slås det fast att slutkunder inte får debiteras några extra kostnader för sina uppgifter eller för en begäran om att uppgifterna ska offentliggöras. Medlemsstaten ska härutöver ansvara för att fastställa av relevanta avgifter för de berättigade parternas tillgång till uppgifter. Medlemsstater ska säkerställa att eventuella avgifter som påförs av reglerade enheter som tillhandahåller datatjänster är skäliga och vederbörligen motiverade. Vad som avses med reglerade enheter och vilka datatjänster som avses är oklart. Den som erbjuder datatjänster till gasanvändare gör det i konkurrens och nyttan med att försöka reglera denna typ av tjänster överstiger inte kostnaden för aktörer och myndigheter. Är det fråga om konsumenter regleras oskäliga avtalsvillkor av lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Bestämmelse om att gasanvändaren inte får debiteras någon avgift för att få tillgång till sina uppgifter saknas i den svenska naturgaslagstiftningen. En sådan bestämmelse skulle vara i linje med förbudet att ta betalt för fakturauppgifter och bör införas. Vidare saknas i den svenska gaslagstiftningen bestämmelse som säkerställer att eventuella avgifter som påförs av reglerade enheter som tillhandahåller datatjänster är skäliga och vederbörligen motiverade. För överväganden och förslag se avsnitt 5.25.

Artikel 23 – Driftskompatibilitetskrav och förfaranden för tillgång till uppgifter på marknaden för naturgas

1. För att främja konkurrensen på slutkundsmarknaden för naturgas och undvika onödiga administrativa kostnader för berättigade parter ska medlemsstaterna underlätta full driftskompatibilitet för energitjänster inom unionen.

2. Kommissionen ska genom genomförandeakter anta driftskompatibilitetskrav och icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för tillgång till de uppgifter som avses i artikel 22.1. Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det rådgivande förfarande som avses i artikel 91.2.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att naturgasföretagen tillämpar de driftskompatibilitetskrav och förfaranden för tillgång till uppgifter som avses i punkt 2. Dessa krav och förfaranden ska grundas på befintlig nationell praxis.

Bedömning

Artikeln är ny och saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG.

Punkt 1

Punkt 1 anger att medlemsstaterna ska underlätta full driftskompatibilitet för energitjänster inom unionen. Detta innebär i princip att man ska kunna använda vilken mätare (märke) som helst och fortfarande kunna kommunicera med andra mätare (märken), dvs. att två olika system ska ha förmåga att samverka med varandra och utföra samma funktioner. Enligt punkt 2 ska kommissionen fastställa driftskompatibilitetskrav. Kommissionen har ännu inte fastställt några sådana krav. Några genomförandeåtgärder krävs därför ännu inte.

Punkt 2

Punkt 2 riktar sig till Europeiska kommissionen och innebär skyldigheter för kommissionen att utfärda genomförandeakter gällande driftskompatibilitetskrav och icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för tillgång till de uppgifter som avses i artikel 22.1, vilka är uppgifter om mät- och förbrukningsuppgifter samt de uppgifter som krävs för att en kund ska kunna byta gashandlare och för andra tjänster. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 3

Punkt 3 anger att medlemsstaterna ska säkerställa att naturgasföretagen tillämpar de driftskompatibilitetskrav och förfaranden för tillgång till uppgifter som avses i punkt 2. Enligt punkt 2 ska kommissionen fastställa driftskompatibilitetskrav och icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för tillgång till de uppgifter som avses i artikel 22.1. Kommissionen har ännu inte fastställt några sådana krav. Några genomförandeåtgärder krävs därför ännu inte.

Artikel 24 – Gemensamma kontaktpunkter

Medlemsstaterna ska säkerställa att det inrättas gemensamma kontaktpunkter där alla kunder, inbegripet de som inte har tillgång till internet, kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, certifierade jämförelseverktyg, tillgängliga stödåtgärder, inbegripet sådana som riktar sig till utsatta kunder som avses i artikel 26 i detta direktiv, tillämplig rätt och tillgängliga mekanismer för tvistlösning utanför domstol i händelse av en tvist. Sådana gemensamma kontaktpunkter får utgöra en del av allmänna konsumentupplysningsställen och kan vara samma enheter som de gemensamma kontaktpunkter för el som avses i artikel 25 i direktiv (EU) 2019/944 eller kontaktpunkter som inrättats enligt artikel 16.3 i direktiv (EU) 2018/2001 och gemensamma kontaktpunkter som inrättats enligt artiklarna 21 och 22 i direktiv (EU) 2023/1791 och artikel 18 i direktiv (EU) 2024/1275. Medlemsstaterna ska verka för anpassning mellan de gemensamma kontaktpunkter som inrättas enligt detta direktiv och de organ som inrättas enligt de unionsrättsakterna.

Bedömning

Artikeln innehåller delvis samma bestämmelse som artikel 3.9 i direktiv 2009/73/EG, men har utökats med närmare bestämmelser om hur en gemensam kontaktpunkt kan organiseras.

Vid genomförande direktiv 2009/73/EG konstaterades i prop. 2010/11:70 Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas följande:

> Genom artikel 3.9 i gasmarknadsdirektivet har det tillkommit en skyldighet för medlemsstaterna att se till att det inrättas gemensamma kontaktpunkter där konsumenterna kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, gällande lagstiftning och möjligheter till tvistlösning i händelse av en tvist. Sådana kontaktpunkter kan vara en del av den allmänna konsumentupplysningen. I artikel 3.9 andra stycket anges vidare att medlemsstaterna ska se till att det finns en oberoende mekanism, t.ex. i form av en energiombudsman eller ett konsumentorgan, för effektiv behandling av klagomål och tvistlösning utanför domstol. I Sverige finns inte en sådan kontaktpunkt för konsumenter som avses i artikel 3.9. Frågan kräver inte reglering i lag. Regeringen avser att utse en kontaktpunkt för konsumenter i en annan ordning (jfr avsnitt 5.3).

Enligt 7 § 3 förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei se till att det finns en gemensam kontaktpunkt där konsumenter av el och naturgas kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, lagstiftningen och möjligheter till tvistlösning. Konsumenternas energimarknadsbyrå är, efter överenskommelse med Energimarknadsinspektionen, utsedd till gemensam kontaktpunkt för konsumenter på el- och gasmarknaderna. Det innebär bland annat att byrån har som uppgift att se till att konsumenterna får tillgång till nödvändig information.

Byråns styrelse är tillsatt av tre myndigheter och två branschorganisationer: Konsumentverket, Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten samt Energigas Sverige och Energiföretagen Sverige. Myndigheterna har majoritet i byråns styrelse och ordförandeposten i styrelsen innehas av en representant utsedd av en myndighet. Genom dessa förutsättningar säkerställs byråns oberoende och självständiga position.

Konsumenternas Energimarknadsbyrå ger konsumentvägledning i frågor om gas, el och fjärrvärme. För närvarande finns inget behov av vägledning för vätgaskunder. På sikt kan byråns verksamhet behöva utökas till att omfatta vätgas. Vätgaskunder kan i förekommande fall vända sig till Ei eller Konsumentverket.

Byråns verksamhet rör konsumentvägledning och det är framför allt konsumenter som har behov av vägledning. Företag har andra möjligheter och resurser att inhämta korrekt information och kan om inte annat vända sig till Ei för sådana upplysningar. Att särskilt utöka byråns verksamhet till att erbjuda vägledning i kundfrågor till samtliga kunder, inklusive stora företag, är inte påkallat.

Någon ytterligare åtgärd för genomförande krävs inte när det gäller naturgas.

När det gäller vätgas föreslås att Ei utses till kontaktpunkt enligt artikel 8, se avsnitt 5.38. Vätgasmarknaden är under uppbyggnad och det är svårt att bedöma hur slutkundsmarknaden kommer att se ut när det gäller det rörbundna vätgassystemet. Några hushållskunder/konsumenter kommer inte att anslutas i närtid. Ei:s skyldighet i 7 § 3 p. i Ei:s instruktion bör utökas till att omfatta även vätgas.

Artikel 25 – Tvistlösning utanför domstol

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunder har tillgång till enkla, rättvisa, rimliga, transparenta, oberoende, kostnadseffektiva och ändamålsenliga mekanismer för tvistlösning utanför domstol för att lösa tvister som gäller rättigheter och skyldigheter enligt detta direktiv, genom en oberoende mekanism såsom en energiombudsman eller ett konsumentorgan eller genom en tillsynsmyndighet. Om slutkunden är en konsument i den mening som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU (48) ska sådana mekanismer för tvistlösning utanför domstol uppfylla kvalitetskraven i det direktivet och ska, om så är motiverat, innehålla system för återbetalning och kompensation.

2. Vid behov ska medlemsstaterna säkerställa att alternativa tvistlösningsorgan samarbetar för att tillhandahålla enkla, rättvisa, transparenta, oberoende, ändamålsenliga och effektiva mekanismer för tvistlösning utanför domstol vid tvister som uppstår rörande produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, en produkt eller tjänst som omfattas av detta direktiv.

3. Det ska vara obligatoriskt för naturgasföretag att delta i mekanismer för tvistlösning utanför domstol för hushållskunder, om inte den berörda medlemsstaten visar för kommissionen att andra mekanismer är lika ändamålsenliga.

4. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 2013/11/EU ska medlemsstaterna bedöma hur de mekanismer för tvistlösning utanför domstol som avses i denna artikel fungerar.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 3.9 andra stycket i direktiv 2009/73/EG. Bestämmelserna om rätt till tvistelösning utanför domstol omfattar samtliga slutkunder och inte bara konsumenter. Regeringen uttalade vid genomförandet av direktiv 2009/73/EG (prop. 2010/11:70 s.141) följande:

> När det gäller kravet att tillhandahålla en oberoende mekanism för behandling av klagomål och tvistlösning utanför domstol bedömer regeringen att Sverige uppfyller detta dels genom den tillsyn som bedrivs av Energimarknadsinspektionen och Konsumentverket, dels genom att Allmänna reklamationsnämnden kan pröva tvister mellan konsumenter och naturgasleverantörer. Några särskilda lagstiftningsåtgärder i anledning av artikel 3.9 andra stycket är därför inte nödvändiga.

Andra kunder än fysiska personer har möjlighet att lösa sina tvister i enlighet med avtalet eller vid domstol.

Motsvarande bestämmelse gäller för elkunder enligt elmarknadsdirektivet. Sverige har inte infört några särskilda tvistlösningsmekanismer som hanteras av tillsynsmyndigheten utöver de som framgår av ellagen. Inte heller i övrigt har någon särskild rätt till tvistelösning utom domstol för företag införts. Frågan har kommenterats i utredningar och propositioner.

I SOU 2010:30 uttalas att tidigare artikel 3.13 tycks föreskriva rätten till tvistelösning utanför domstol för alla kunder. Utredningen tolkade dock kravet som att andra kunder än fysiska personer får lösa sina tvister i enlighet med avtalet eller vid domstol (s. 133).

I SOU 2003:113 gjordes bedömningen att bestämmelserna om tvistelösning i direktivet var genomförda och att några ytterligare regler därför inte behövdes (s. 94 ff). Regeringen gjorde samma bedömning och uttalade att med hänsyn till de mekanismer för tvistelösning som redan finns, både när det gäller nättjänster och leverans av el, behöver några särskilda åtgärder för att införliva direktivet i svensk rätt inte vidtas i denna del (prop. 2004/05:62 s. 42).

Vid genomförandet av tredje inre marknadspaketet konstaterade utredningen (SOU 2010:30 s. 218) att det inte fanns någon anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes vid genomförandet av det förra direktivet.

I prop. 2010/11:70 gjorde regeringen bedömningen att Sverige uppfyller direktivets krav på effektiv behandling av klagomål och tvistelösning utanför domstol dels genom den tillsyn som bedrivs av Ei och Konsumentverket, dels genom att Allmänna reklamationsnämnden kan pröva tvister mellan konsumenter och elleverantörer. Några särskilda lagstiftningsåtgärder med anledning av artikel 3.13 ansågs därför inte nödvändiga (s. 53 f).

Sverige saknar dock en tvistlösning utanför domstol för tvister mellan företag och mellan privatpersoner. Det senare aktualiseras genom artikel 15a.4e i det reviderade elmarknadsdirektivet, som föreskriver att medlemsstaterna ska säkerställa att aktiva kunder som deltar i energidelning, om en konflikt uppstår till följd av ett energidelningsavtal, har tillgång till tvistlösning utanför domstol med andra deltagare i energidelningsavtalet i enlighet med artikel 26. Artikel 26 i elmarknadsdirektivet föreskriver att alla slutkunder har rätt till enkel, rättvis, transparent, oberoende, ändamålsenlig och effektiv tvistlösning utanför domstol.

Ei gör därför bedömningen att direktivets krav avseende alternativ tvistelösning inte kan anses uppfyllda. För överväganden och förslag se avsnitt 5.37.

Artikel 26 – Skydd av utsatta kunder och kunder som är drabbade av energifattigdom

1. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutkunder och ska särskilt säkerställa att utsatta kunder och kunder som påverkas av energifattigdom får tillräckligt skydd. Varje medlemsstat ska härvidlag definiera begreppet utsatta kunder, som kan hänvisa till energifattigdom. Definitionen av utsatta kunder ska vara förenlig med begreppet utsatt kund såsom det definieras av en medlemsstat enligt artikel 28 i direktiv (EU) 2019/944.

2. Medlemsstaterna ska i synnerhet vidta lämpliga åtgärder för att skydda slutkunder i avlägsna områden som är anslutna till naturgas- eller vätgassystem. Medlemsstaterna ska säkerställa en hög konsumentskyddsnivå, särskilt avseende transparens i fråga om avtalsvillkor, och konkurrenskraftiga, transparenta och icke-diskriminerande priser, allmän information och mekanismer för tvistlösning.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 3.3 i direktiv 2009/73/EG, men har utökats till att omfatta slutkunder som är anslutna till vätgassystem. Enligt naturgaslagens bestämmelser i 8 kap. tar de sociala myndigheterna över ansvaret och tillämpar det sociala skyddsnätet. Det finns inget krav att medlemsstaterna ska införliva skyddet

för utsatta kunder i naturgaslagstiftningen. Enligt 8 § i instruktionen för Ei ska myndigheten när den fullgör sina uppgifter ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och naturgasmarknaderna. Med utsatta kunder avses i 8 § i instruktionen personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Ei bedömer därför att ytterligare åtgärder inte behövs, förutom att även kunder anslutna till vätgassystem behöver omfattas av den nämnda bestämmelsen. För överväganden och förslag se avsnitt 5.39.

Artikel 27 – Energifattigdom och avveckling av naturgasnätet

Kommissionen ska, under planeringen och utförandet av utfasningen av naturgas eller när gasdistributionsnät avvecklas, tillhandahålla vägledning om skydd av utsatta kunder och kunder som är drabbade av energifattigdom, i synnerhet för att säkerställa att vederbörlig hänsyn tas till sådana kunders särskilda behov i enlighet med artikel 13.1 d.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och handlar om kommissionens skyldighet att tillhandahålla vägledning om skydd av utsatta kunder vid utfasning av naturgas eller gasdistributionsnät. Artikeln föranleder ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 28 – Skydd mot avstängning

1. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder för att förhindra avstängning av utsatta kunder och kunder som påverkas av energifattigdom. Med avseende på utsatta kunder ska dessa åtgärder omfattas av artikel 26.

När medlemsstaterna anmäler sina införlivandeåtgärder för detta direktiv till kommissionen ska de förklara förhållandet mellan första stycket och motsvarande delar av de nationella instrumenten för införlivande.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att leverantörer inte säger upp avtal med, eller stänger av, kunder på grunder beträffande vilka den berörda leverantören hanterar ett klagomål i enlighet med artikel 11.9 eller vilka är föremål för tvistlösning utanför domstol i enlighet med artikel 25, utan att det påverkar parternas avtalsenliga rättigheter och skyldigheter. Medlemsstaterna får vidta lämpliga åtgärder för att undvika förfarandemissbruk.

3. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder så att kunderna ska kunna undvika avstängning, och åtgärderna kan innefatta följande:

a) Verka för frivilliga koder för leverantörer och kunder som syftar till att förhindra och hantera situationer med kunder som har förfallna skulder i form av

hjälp till kunder att hantera sin energianvändning och sina energikostnader, inbegripet att flagga ovanligt höga energitoppar eller ovanligt hög energianvändning, erbjuda lämpliga flexibla betalningsplaner, skuldrådgivningsåtgärder, förbättrad kommunikation med kunder och stödorgan.

b) Verka för utbildning och medvetenhet hos kunderna om deras rättigheter och om skuldhantering.

c) Tillgång till finansiering, kuponger eller subventioner till stöd för att betala räkningar.

Bedömning

Artikel 28 saknar motsvarighet i direktiv 2009/72/EG. Enligt naturgaslagens bestämmelser tar de sociala myndigheterna över ansvaret och tillämpar det sociala skyddsnätet. Det finns inget krav att medlemsstaterna ska införliva skyddet för utsatta kunder i gaslagstiftningen. Enligt 7 kap. 7 d § första stycket naturgaslagen är en leverantör av naturgas som levererar gas till en gasförbrukare i en viss uttagspunkt, oavsett vad som avtalats, skyldig att fortsätta leverera gas tills leveransskyldigheten upphör enligt andra stycket. Av andra stycket i samma paragraf framgår att leveransskyldigheten upphör om gasförbrukaren slutar att ta ut gas i uttagspunkten, om någon annan leverantör börjar leverera gas till gasförbrukaren i uttagspunkten eller om överföringen av gas enligt 8 kap. 3 eller 4 § eller enligt avtal får avbrytas på grund av att gasförbrukaren har försummat sina skyldigheter gentemot leverantören.

8 kap. i naturgaslagen innehåller bestämmelser om avbrytande av överföring av naturgas på grund av konsumentens avtalsbrott.

Enligt 8 kap. 3 § naturgaslagen får överföring av naturgas avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott. Innan överföringen avbryts ska konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 4 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

Om konsumentens avtalsbrott består i att den inte har betalat finns ytterligare ett skydd för konsumenten i 8 kap. 4 § naturgaslagen. Om tiden för rättelse gått ut enligt 8 kap. 3 § ska konsumenten uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen ska samtidigt

lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får naturgas överförd. Om konsumenten betalar eller det står klart att det råder tvist om betalningsskyldigheten får överföringen inte avbrytas. Överföringen får inte heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.

Enligt 8 § i förordning (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten när den fullgör sina uppgifter ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och naturgasmarknaderna. Med utsatta kunder avses i 8 § i instruktionen personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Ei har också tillsyn över bestämmelserna i naturgaslagen, vilket gör att missbruk av möjligheten att stänga av kunder utan grund är liten.

Ei bedömer därför att ytterligare åtgärder för genomförande av artikel 28 inte behövs.

Artikel 29 – Sistahandsleverantör

1. Medlemsstaterna ska fastställa ett system med sistahandsleverantörer eller vidta motsvarande åtgärder för att säkerställa tjänstekontinuitet åtminstone för hushållskunder. Sistahandsleverantörer ska utses i ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande förfarande.

2. Slutkunder som överförs till sistahandsleverantörer ska fortsätta att åtnjuta alla sina rättigheter som kunder.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att sistahandsleverantörer omgående meddelar sina villkor till överförda kunder och säkerställer sömlös kontinuitet i tjänsterna för sådana kunder under den period som krävs för att hitta en ny leverantör.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att slutkunderna får information om och uppmuntras att byta till ett marknadsbaserat erbjudande.

5. Medlemsstaterna får kräva att en sistahandsleverantör levererar naturgas till hushållskunder och små och medelstora företag som inte erhåller marknadsbaserade erbjudanden, inbegripet vid tillämpning av artikel 28.3. I sådana fall ska de villkor som anges i artikel 4 tillämpas.

Bedömning

I artikel 3.3 i direktiv 2009/73/EG finns en bestämmelse som ger medlemsstaterna möjlighet att utse en sistahandsleverantör för kunder anslutna till gasnätet. Artikel 29 är tvingande.

Punkt 1

Enligt punkten 1 ska medlemsstaterna ska fastställa ett system med sistahandsleverantörer eller vidta motsvarande åtgärder för att säkerställa tjänstekontinuitet åtminstone för hushållskunder. Sistahandsleverantörer ska utses i ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande förfarande.

Enligt 7 kap. 8 a § naturgaslagen ska gasförbrukare som saknar leverantör av naturgas av berörd innehavare av naturgasledning anvisas en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till sådana gasförbrukare.

Enligt 7 kap. 8 a § fjärde stycket naturgaslagen ska ledningsinnehavaren utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om vilken leverantör som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om naturgaslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om de villkor för leveransen som leverantören avser att tillämpa och om den dag då leverantören avser att påbörja leveransen enligt avtalet.

Förfarandet är lika för samtliga kunder, men det kan ifrågasättas om det uppfyller kraven på rättvisa, transparens och icke-diskriminering. Det bör införas en skyldighet för gasföretaget att välja anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt samt att informera kunden om hur den anvisade gasleverantören har valts ut. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.28.

Punkt 2

Enligt punkten 2 ska slutkunder som överförs till sistahandsleverantörer ska behålla sina rättigheter som kunder.

Den gasförbrukare som anvisas en leverantör har samma rättigheter som övriga kunder enligt naturgaslagen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 3

Enligt punkten 3 ska medlemsstaterna ska säkerställa att sistahandsleverantörer omgående meddelar sina villkor till överförda kunder och säkerställer sömlös kontinuitet i tjänsterna för sådana kunder under den period som krävs för att hitta en ny leverantör.

Enligt 7 kap. 8 a § fjärde stycket naturgaslagen ska ledningsinnehavaren utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om vilken leverantör som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om naturgaslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om de villkor för leveransen som leverantören avser att tillämpa och om den dag då leverantören avser att påbörja leveransen enligt avtalet. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 4

Enligt punkten 4 ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunderna får information om och uppmuntran till att byta till ett marknadsbaserat erbjudande. Information om marknadsbaserade erbjudanden kan ges genom det föreslagna prisjämförelseverktyget. Naturgaslagen saknar motsvarande bestämmelser. Den svenska lagstiftningen bör kompletteras och bör likna bestämmelserna i 9 kap. 7 § ellagen. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.28.

Punkt 5

Enligt punkten 5 får medlemsstaterna kräva att en sistahandsleverantör levererar naturgas till hushållskunder och små och medelstora företag som inte erhåller marknadsbaserade erbjudanden, inbegripet vid tillämpning av artikel 28.3. I sådana fall ska de villkor som fastställs i artikel 4 tillämpas.

Bestämmelsen är frivillig att genomföra och det finns mot bakgrund av regleringen i naturgaslagen inget behov av genomförandeåtgärd.

4.4 Kapitel IV – Tredje parts tillträde till infrastruktur

AVSNITT 1 TILLTRÄDE TILL INFRASTRUKTUR FÖR NATURGAS

Artikel 30 – Tillträde för förnybar gas och koldioxidsnål gas till marknaden

Medlemsstaterna ska möjliggöra ett tillträde för förnybar gas och koldioxidsnål gas till marknaden och infrastrukturen, oavsett om anläggningarna för produktion av förnybar gas och koldioxidsnål gas är anslutna till distributions- eller överföringsnät, med beaktande av antaganden om utvecklingen av produktionen, leveranserna och förbrukningen av naturgas i enlighet med artikel 55.2 f.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i tidigare direktiv och anger att medlemsstaterna ska möjliggöra tillträde för förnybara och koldioxidsnåla gaser till marknaden och infrastrukturen. Begränsningar i anslutningsskyldigheten finns i artikel 38.

Enligt 4 kap. 5 § naturgaslagen är den som innehar en naturgasledning skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen. Skyldighet föreligger inte om den först nämnda ledningen saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl. Enligt 4 kap. 6 § är den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor överföra naturgas. Tillgången till marknaden säkras därmed.

Skyldigheten att ansluta och överföra gäller inte den som innehar en naturgasledning som uteslutande används för egen räkning.

Enligt naturgaslagen 1 kap. 2 § avses med naturgas även biogas, gas från biomassa och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i ett naturgassystem. I prop. 2012/13:85 Naturgasfrågor s. 38 anges följande.

> Med naturgas avses, enligt definitionen i 1 kap. 2 § naturgaslagen, även biogas, gas från biomassa och andra gaser i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i naturgassystemet. Därmed finns en skyldighet för den som innehar en naturgasledning att ansluta ledningar för biogas och överföra sådan gas på samma sätt som när det gäller egentlig naturgas. I den utsträckning inmatning av biogas i näten leder till förändringar av intäktsramen kommer detta beaktas inom ramen för de omprövningsmöjligheter som finns under och efter tillsynsperioden.

Den svenska lagstiftningen uppfyller kraven i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 31 – Tillträde för tredje part till distribution och överföring av naturgas och LNG-terminaler

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att det införs en ordning för tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystem och LNG-anläggningar grundad på offentliggjorda tariffer, som ska gälla för alla kunder, inbegripet leveransföretag, och som ska tillämpas objektivt utan att någon diskriminerande åtskillnad görs mellan systemanvändarna. Medlemsstaterna ska säkerställa att dessa tariffer, eller de metoder som använts för att beräkna dem, godkänns av en tillsynsmyndighet innan de träder i kraft i enlighet med artikel 78 samt att tarifferna – och metoderna om endast metoder har godkänts – offentliggörs innan de träder i kraft.

2. Systemansvariga för överföringssystem ska, om det behövs för att de ska kunna utföra sina uppgifter, bland annat avseende gränsöverskridande överföring, ha tillträde till nät som tillhör andra systemansvariga för överföringssystem.

3. Detta direktiv ska inte hindra att långsiktiga avtal för förnybar gas och koldioxidsnål gas ingås i den mån de överensstämmer med unionens konkurrensregler och bidrar till utfasning av fossila bränslen. Inga långsiktiga avtal om leverans av fossil gas utan inslag av koldioxidminskning får ingås med en löptid efter den 31 december 2049.

Bedömning

Punkt 1 och 2

Artikeln motsvarar artikel 32 i direktiv 2009/73/EG som i sin tur i huvudsak motsvarade 20 i direktiv 2003/54/EG och handlar om tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystem samt LNG-anläggningar.

Bestämmelserna har införlivats i svensk rätt genom bestämmelser i naturgaslagen om tillträde till naturgasledningar (3 kap. 5 och 6 §§) och förgasningsanläggningar (4 kap. 6 §) samt om anslutningsavgifter och tariffer (6 kap.).

Punkt 3

I artikel 32 i direktiv 2009/73/EG angavs att bestämmelserna i detta direktiv inte ska hindra att långsiktiga avtal ingås i den mån de överensstämmer med gemenskapens konkurrensregler. Den nya lydelsen anger att direktivet inte ska hindra att långsiktiga avtal för förnybar gas och koldioxidsnål gas ingås i den mån de överensstämmer med unionens konkurrensregler och bidrar till minskade koldioxidutsläpp. Inga långsiktiga avtal om leverans av fossil gas utan inslag av koldioxidminskning får ingås med en löptid efter den 31 december 2049.

Sverige saknar bestämmelser om att långsiktiga avtal måste bidra till minskade koldioxidutsläpp och att, om så inte sker, löptiden i så fall är begränsad till 31 december 2049. Den svenska lagstiftningen bör kompletteras, för överväganden och förslag se avsnitt 5.33.

Artikel 32 – Tillträde till tidigare led i rörledningsnätet för naturgas

1.Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att naturgasföretag och berättigade kunder, oavsett var de befinner sig, i enlighet med denna artikel kan få tillträde till tidigare led i rörledningsnät, inbegripet anläggningar som ger teknisk service som sammanhänger med sådant tillträde, förutom de delar av sådana nät och anläggningar som används för lokal produktion på den plats på fältet där naturgasen produceras. Åtgärderna ska anmälas till kommissionen i enlighet med artikel 94.

2. Tillträde enligt punkt 1 ska medges på det sätt som medlemsstaterna har bestämt i enlighet med relevanta rättsliga instrument. Medlemsstaterna ska ha som mål att tillträdet ska vara rättvist och öppet, att en konkurrensutsatt naturgasmarknad uppnås och att varje missbruk av dominerande ställning undviks, varvid tillförlitlighet hos och regelbundenhet i leveranserna, kapacitet som är eller rimligtvis kan bli tillgänglig samt miljöskydd ska beaktas. Följande behov får beaktas:

a) Behovet av att vägra tillträde där inkompatibiliteten mellan tekniska specifikationer inte på ett rimligt sätt kan övervinnas.

b) Behovet av att undvika svårigheter som inte på ett rimligt sätt kan övervinnas och som kan inverka menligt på en effektiv, befintlig och planerad framtida kolväteproduktion, inbegripet den vid fält med svag ekonomisk lönsamhet.

c) Behovet av att ta hänsyn till vederbörligen motiverade rimliga behov av transport och bearbetning av naturgas, som ägaren till eller operatören för de

tidigare leden i rörledningsnätet har framfört, och till intressena hos alla andra användare av tidigare led i rörledningsnätet eller relevanta bearbetnings- eller hanteringsanläggningar som kan påverkas.

d) Behovet av att tillämpa nationella lagar och administrativa förfaranden i överensstämmelse med unionsrätten för beviljande av tillstånd till produktion eller utbyggnad i tidigare led.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att tvistlösningsförfaranden inrättas, däribland en myndighet som är oberoende av parterna och har tillgång till all relevant information, så att tvister som rör tillträde till tidigare led i rörledningsnätet kan lösas snabbt, med beaktande av de behov som avses i punkt 2 och det antal parter som kan bli inblandade när det gäller att förhandla om tillträde till sådana nät.

4. Vid gränsöverskridande tvister ska de tvistlösningsförfaranden tillämpas som gäller i den medlemsstat som har jurisdiktion över de tidigare leden i rörledningsnätet till vilka tillträde vägras. Vid gränsöverskridande tvister där flera medlemsstater täcker det berörda nätet ska de berörda medlemsstaterna samråda med varandra i syfte att säkerställa att detta direktiv tillämpas konsekvent. Om ett tidigare led i rörledningsnätet har sin startpunkt i ett tredjeland och är sammankopplat med minst en medlemsstat ska de berörda medlemsstaterna samråda med varandra, och den medlemsstat i vilken den första inmatningspunkten i medlemsstaternas nät är belägen ska samråda med det berörda tredjeland i vilket rörledningsnätet i tidigare led har sin startpunkt, i syfte att säkerställa att detta direktiv, när det gäller det berörda nätet, tillämpas konsekvent inom medlemsstaternas territorium.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 34 i direktiv 2009/73/EG och artikel 20 i direktiv 2003/55/EG och handlar om tillträde till tidigare led i rörledningsnätet. I prop. 2004/05:62 Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, m.m. s. 118 konstaterades följande.

> Direktivets artikel 20 innehåller bestämmelser om tillträde till tidigare led i rörledningsnätet. Med tidigare led i rörledningsnätet avses, enligt definitionerna i artikel 2, varje rörledning eller nät av rörledningar som drivs eller byggs som en del av en anläggning för olje- eller gasproduktion, eller som används för att överföra naturgas från en eller flera sådana anläggningar till en bearbetningsanläggning eller terminal eller slutlig landningsterminal vid kusten.
>
> I det svenska naturgassystemet finns inga tidigare led i rörledningssystemet. Artikeln saknar därför relevans för svensk del.

Slutsatsen är densamma i prop. 2010/11:70 s. 153 och 2019/2020:18 och gäller alltjämt. Någon genomförandeåtgärd är inte nödvändig.

Artikel 33 – Tillträde till lagring av naturgas

1. Vad gäller organiseringen av tillträdet till lagringsanläggningar för naturgas och lagring av gas i rörledning samt stödtjänster får medlemsstaterna, om detta är tekniskt eller ekonomiskt nödvändigt för att tillhandahålla ett effektivt tillträde till systemet för leverans till kunderna, välja att organisera detta tillträde i enlighet med något eller båda av de förfaranden som avses i punkterna 3 och 4. Förfarandena ska användas i enlighet med objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier.

När medlemsstaterna väljer förfarandet för tillträde till lagring av naturgas enligt denna artikel ska de beakta resultaten av de gemensamma och nationella riskbedömningar som genomförts enligt artikel 7 i förordning (EU) 2017/1938.

Tillsynsmyndigheterna ska fastställa och offentliggöra kriterier i enlighet med vilka det ska fastställas vilka regler för tillträde som ska tillämpas för lagringsanläggningar för naturgas och lagring av gas i rörledning. De ska offentliggöra eller ålägga systemansvariga för lagringsanläggningar för naturgas och systemansvariga för överföringssystem att offentliggöra vilka lagringsanläggningar för naturgas eller delar av sådana lagringsanläggningar för naturgas respektive vilken lagring av gas i rörledning som tillhandahålls i enlighet med de olika förfaranden som avses i punkterna 3 och 4.

2. Punkt 1 gäller inte stödtjänster och tillfällig lagring som rör LNG-anläggningar och som krävs för återförgasningsprocessen och efterföljande tillhandahållande till överföringssystemet.

3. Vid förhandlat tillträde ska tillsynsmyndigheterna vidta nödvändiga åtgärder för att företag och berättigade kunder, i eller utanför det område som omfattas av det sammanlänkade systemet, ska kunna förhandla om tillträde till lagringsanläggningar för naturgas och lagring av gas i rörledning, om detta är tekniskt eller ekonomiskt nödvändigt för att tillhandahålla ett effektivt tillträde till systemet samt för organiseringen av tillträdet till andra stödtjänster. Parterna ska vara skyldiga att förhandla om tillträde till lagring, lagring av gas i rörledning och andra stödtjänster i god anda.

Avtalen om tillträde till lagring, lagring av gas i rörledning och andra stödtjänster ska förhandlas fram med den berörda systemansvariga för lagringssystemet för naturgas. Tillsynsmyndigheterna ska kräva att de systemansvariga för lagringssystem för naturgas och naturgasföretagen årligen offentliggör sina

viktigaste kommersiella villkor för utnyttjandet av lagring, lagring av gas i rörledning och andra stödtjänster.

Vid utarbetandet av dessa villkor ska de systemansvariga för lagringssystem för naturgas samråda med systemanvändarna.

4. Vid reglerat tillträde ska tillsynsmyndigheterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att ge naturgasföretag och berättigade kunder, i eller utanför det område som omfattas av det sammanlänkade systemet, rätt till tillträde till lagring, lagring av gas i rörledning och andra stödtjänster på grundval av offentliggjorda tariffer eller andra villkor och skyldigheter, när tillträde till lagring och lagring av gas i rörledning är tekniskt eller ekonomiskt nödvändigt för att tillhandahålla ett effektivt tillträde till systemet, samt för organiseringen av tillträdet till andra stödtjänster. I samband med utarbetandet av tarifferna eller metoderna för deras fastställande ska tillsynsmyndigheterna samråda med systemanvändarna. Denna rätt till tillträde för berättigade kunder kan ges genom att de får möjlighet att ingå leveransavtal med andra konkurrerande företag än systemets ägare eller den systemansvarige eller ett anknutet företag.

Bedömning

Artikel 33 motsvarar artikel 33 i direktiv 2009/73/EG och handlar om förfaranden för tillträde till lagring av naturgas. Andra stycket, som handlar om riskbedömning enligt förordning (EU) 2017/1938 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas, är nytt.

Tillsynsmyndigheten ska övervaka och granska villkoren för tillträde till lagring, lagring av gas i rörledningar och andra stödtjänster enligt artikel 33. I gasmarknadsdirektivet uppställs alltså inget krav på att villkoren för lagring av naturgas ska förhandsprövas på samma sätt som tarifferna för tillträde till gasnät och förgasningsanläggningar. Av artikel 33 i gasmarknadsdirektivet följer att medlemsstaterna kan välja mellan ett system med förhandlat eller reglerat tillträde till lager. I Sverige infördes ett reglerat tillträde till lager den 1 juli 2005 (prop. 2004/05:62).

Kraven i artikel 33 har i Sverige genomförts genom 4 kap. 5 § och 6 kap. 2, 4 och 5 §§ naturgaslagen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 34 – Direktledningar för naturgas

1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt för

a) naturgasföretag som är etablerade inom deras territorium att leverera till berättigade kunder genom en direktledning, och

b) alla kunder inom deras territorium att få leveranser via en direktledning från naturgasföretag.

2. Om det krävs tillstånd, såsom en licens, ett tillstånd, en koncession, ett samtycke eller ett godkännande, för uppförande eller drift av direktledningar, ska medlemsstaterna eller den behöriga myndigheten som de utser fastställa kriterier för beviljande av tillstånd för uppförande eller drift av sådana ledningar inom sitt territorium. Dessa kriterier ska vara objektiva, transparenta och icke-diskriminerande.

3. Medlemsstaterna får göra tillståndet att uppföra en direktledning avhängigt antingen av att tillträde till systemet har vägrats på grundval av artikel 38, eller av att ett tvistlösningsförfarande enligt artikel 79 har inletts.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 38 i direktiv 2009/73/EG som i sin tur motsvarar artikel 24 i direktiv 2003/55/EG[26]. Enligt artikel 2 punkten 41 i gasmarknadsdirektivet är en direktledning en naturgasrörledning som kompletterar det sammanlänkade systemet. Befintliga bestämmelser i naturgaslagen uppställer inga hinder för anslutning av en direktledning till transmissionsnätet eller distributionsnätet. Koncession krävs inte för ledning efter mät- och reglerstation och det finns inte något hinder för att bygga en direktledning tillkunder. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

AVSNITT 2 – TILLTRÄDE TILL VÄTGASINFRASTRUKTUR

Artikel 35 – Tillträde för tredje part till vätgasnät

1. Medlemsstaterna ska säkerställa genomförandet av ett system med reglerat tillträde för tredje part till vätgasnät som bygger på offentliggjorda tariffer och som tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan användare av vätgasnät.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att de tariffer som avses i punkt 1 i denna artikel, eller de metoder som använts för att beräkna dem, godkänns av en tillsynsmyndighet innan de träder i kraft i enlighet med artikel 78 samt att tarifferna – och metoderna om endast dessa har godkänts – offentliggörs innan de träder i kraft.

3. Operatörer av vätgasnät ska, om det behövs för att de ska kunna utföra sina uppgifter, inbegripet i fråga om gränsöverskridande vätgastransport, ha tillträde till nät som tillhör andra operatörer av vätgasnät.

[26] Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG

4. Till och med den 31 december 2032 får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1. I ett sådant fall ska medlemsstaten säkerställa genomförandet av ett system med förhandlat tillträde för tredje part till vätgasnät i enlighet med objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. Tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att användare av vätgasnät ska kunna förhandla om tillträde till vätgasnät och för att säkerställa att parterna är skyldiga att förhandla om tillträde till vätgasnät i god anda.

5. Om förhandlat tillträde enligt punkt 4 används ska tillsynsmyndigheterna ge användare av vätgasnät vägledning om hur förhandlade tariffer påverkas när reglerat tillträde för tredje part införs.

Bedömning

Punkten 1 och 2 innehåller bestämmelser om så kallat regulatoriskt tillträde för tredje part vilket innebär att kostnaden för tillträde bärs av parterna enligt offentliggjorda och i förväg godkända tariffer eller metoder för framtagandet av tariffer. Enligt punkten 4 finns möjlighet för en medlemsstat att fram till den 31 december 2032 inte tillämpa regulatoriskt tillträde för tredje part. I stället får medlemsstaten tillämpa ett system för så kallat förhandlat tillträde vilket innebär att kostnaderna och dess fördelning bestäms efter förhandlingar mellan parterna.

Punkten 1 och 2 ingår inte i regeringsuppdraget. Något förslag på åtgärd lämnas inte.

Enligt punkten 3 ska operatörer av vätgasnät, om det behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter, även när det gäller gränsöverskridande nättransport av vätgas, ha tillträde till nät som tillhör andra operatörer av vätgasnät.

Enligt punkten 4 ska medlemsstaten se till att det finns ett system för förhandlat tillträde i avvaktan på att bestämmelser om reglerat tillträde införs. Den svenska lagstiftningen saknar ett system för förhandlat tillträde för tredje part till vätgasnät. Sådana bestämmelser bör införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.9.

Punkten 5 ska tillsynsmyndigheterna ge användare av vätgasnät vägledning om hur förhandlade tariffer påverkas när reglerat tillträde för tredje part införs. En sådan bestämmelse behöver införas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.9.

Artikel 36 – Tillträde för tredje part till vätgasterminaler

1. Medlemsstaterna ska säkerställa genomförandet av ett system för tredje parts tillträde till vätgasterminaler på grundval av förhandlat tillträde och på ett objektivt, transparent och icke-diskriminerande sätt, varigenom tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att användare av

vätgasterminaler ska kunna förhandla om tillträde till sådana terminaler. Parterna ska vara skyldiga att förhandla om tillträde i god anda.

2. Tillsynsmyndigheterna ska övervaka villkoren för tredje parts tillträde till vätgasterminaler och deras inverkan på marknaderna för vätgas och, när så är nödvändigt för att skydda konkurrensen, vidta åtgärder för att förbättra tillträdet i linje med kriterierna i punkt 1.

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om tredje parts tillträde till vätgasterminaler. Den svenska lagstiftningen saknar bestämmelser om detta och bör kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.9.

Artikel 37 – Tillträde till lagring av vätgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa genomförandet av ett system med reglerat tillträde för tredje part till lagring av vätgas och, när det är tekniskt och ekonomiskt nödvändigt för att tillhandahålla ett effektivt tillträde till systemet för leverans till kunder, av tillträde till lagring i rörledning, samt för organisering av tillträdet till stödtjänster vilket baseras på offentliggjorda tariffer och tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan användare av vätgassystem. Medlemsstaterna ska säkerställa att dessa tariffer, eller de metoder som använts för att beräkna dem, godkänns av tillsynsmyndigheten innan de träder i kraft i enlighet med artikel 78.

2. Till och med den 31 december 2032 får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1. I ett sådant fall ska medlemsstaten säkerställa genomförandet av ett system med förhandlat tillträde för tredje part till lagring av vätgas och, när det är tekniskt och ekonomiskt nödvändigt för att tillhandahålla ett effektivt tillträde till systemet för leverans till kunder, tillträde till lagring i rörledning, samt för organisering av tillträdet till stödtjänster i enlighet med objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. Tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att användare av vätgaslagring ska kunna förhandla om tillträde till vätgaslagring och för att säkerställa att parterna är skyldiga att förhandla om tillträde till vätgaslagring i god anda.

3. Medlemsstaterna får föreskriva att kapacitetsrättigheter som tilldelas före den 5 augusti 2026 inom ramen för ett system med förhandlat tillträde för tredje part enligt punkt 2 ska respekteras fram till sitt slutdatum och att de inte ska påverkas av genomförandet av reglerat tillträde för tredje part enligt punkt 1.

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om tillträde till lagring av vätgas. Punkten 1 ingår inte i regeringsuppdraget och något förslag på genomförande av reglerat tillträde för tredje part lämnas inte.

Punkten 2 föreskriver att det i avvaktan på införandet av ett reglerat tillträde ska finnas ett system för förhandlat tillträde till lagringsanläggningar för tredje part. Den svenska lagstiftningen saknar ett system för förhandlat tillträde för tredje part till lagringsanläggningar för vätgas och sådana bestämmelser behöver införas. Som lagringsanläggning avses inte mindre anläggningar som är reproducerbara. Med anläggning som är reproducerbar avses att anläggningen inte är unik och kan kopieras eller dupliceras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.9.

Enligt artikel 2 punkten 5 är lagringsanläggning för vätgas en anläggning som används för lagring av vätgas med hög renhetsgrad,

a) inbegripet den del av en vätgasterminal som används för lagring, men inte den del som används för produktionsverksamhet, och anläggningar som uteslutande är förbehållna operatörer av vätgasnät när de utför sina uppgifter,

b) inbegripet storskalig lagring av vätgas, särskilt under jord, men inte mindre, enkelt reproducerbara installationer för vätgaslagring.

AVSNITT 3 – VÄGRAT TILLTRÄDE OCH VÄGRAD ANSLUTNING

Artikel 38 – Vägrat tillträde och vägrad anslutning

1. Systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem och operatörer av vätgasnät får vägra tillträde eller anslutning till naturgas- eller vätgassystemet på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning.

2. Utan att det påverkar mål på unionsnivå och på nationell nivå för utfasning av fossila bränslen och befintliga krav på en minskning av eller omställning från förbrukning av fossil gas ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att den systemansvariga för överföringssystemet, den systemansvariga för distributionssystemet eller operatörer av vätgasnät som vägrar tillträde eller anslutning till naturgassystemet eller vätgassystemet på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning genomför nödvändiga förbättringar så långt detta är ekonomiskt försvarbart, eller när en potentiell kund är villig att betala för det.

3. Tillträde till systemet för förnybar gas och koldioxidsnål gas får endast vägras med förbehåll för artiklarna 20 och 36 i förordning (EU) 2024/1789.

4. Genom undantag från punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel ska medlemsstaterna säkerställa att systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem tillåts vägra tillträde eller anslutning för, eller stänga av, naturgasnätanvändare, särskilt för att säkerställa överensstämmelse med

genomförandet av det klimatneutralitetsmål som anges i artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119, förutsatt att

a) en avveckling av överföringssystemet eller relevanta delar av detta föreskrivs i den nätutvecklingsplan som fastställts enligt artikel 55,

b) den berörda nationella myndigheten har godkänt nätavvecklingsplanen i enlighet med artikel 57.3,

c) den berörda operatören av distributionsnätet, som är undantagen från kravet att lämna in en nätavvecklingsplan i enlighet med artikel 57.5, har informerat den berörda nationella myndigheten om avvecklingen av distributionsnätet eller relevanta delar av det.

5. Medlemsstater som tillåter att nätanvändare vägras tillträde eller anslutning, eller stängs av, enligt punkt 4 i denna artikel ska föreskriva ett regelverk för vägrat tillträde, vägrad anslutning eller avstängning som baseras på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier som fastställs av tillsynsmyndigheten, med beaktande av de intressen som påverkas, de befintliga kraven på en minskning av eller omställning från förbrukning av naturgas och de relevanta lokala värme- och kylplaner som upprättats i enlighet med artikel 25.6 i direktiv (EU) 2023/1791. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda nätanvändarna i enlighet med artikel 13 i detta direktiv när de tillåter avstängning.

6. För en vägran av tillträde eller anslutning och för avstängning enligt denna artikel ska vederbörligen motiverade skäl ges.

Bedömning

Artikeln behandlar vägrat tillträde och vägrad anslutning till naturgas- eller vätgassystem. Artikel 38.1 och 38.2 motsvarar artikel 35.1 och 35.2 i direktiv 2009/73/EG som i sin tur hade sina motsvarigheter i artikel 21.1 och 21.2 i direktiv 2003/55/EG. Övriga punkter, 3–6, är nya och saknar motsvarighet i det äldre gasmarknadsdirektivet.

Punkt 1

Punkten motsvarar artikel 35.1 i direktiv 2009/73/EG och omfattar, utöver transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för naturgas, nu även *operatörer av vätgasnät*. Punkten reglerar nu inte heller bara vägrat tillträde utan även *vägrad anslutning* till naturgas- eller vätgassystem. Operatörer av naturgas- eller vätgassystem får vägra tillträde eller anslutning till naturgas- eller vätgassystemet på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning. Vad gäller operatörer av vätgassystem har bestämmelser om reglerat tillträde för tredje part till vätgasnät förlängd genomförandefrist till och med den 31 december 2032 om medlemsstaten

så bestämmer. Reglerna om vägrat tillträde och vägrad anslutning till vätgasnät i artikeln förutsätter att också bestämmelser om reglerat tillträde genomförs i Sverige. Artikel 35, med förlängd genomförandefrist, som behandlar tillträde för tredje part till vätgasnät ligger utanför Ei:s regeringsuppdrag. Därför lämnar Ei inte något förslag avseende vägrat tillträde till vätgasnät. Innan ett system med reglerat tillträde införs i medlemsstaten, ska ett system med förhandlat tillträde för tredje part till vätgasnät i enlighet med objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier finnas. Vid tillämpning av ett system med förhandlat tillträde finns inte någon absolut skyldighet för operatören att ge tillträde eller ansluta en part som önskar till vätgassystemet. Bestämmelsen om förhandlat tillträde i artikel 35.4 i direktivet anger i stället att tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att användare av vätgasnät ska kunna förhandla om tillträde till vätgasnät och för att säkerställa att parterna är skyldiga att förhandla om tillträde till vätgasnät i god anda.

När det gäller tillträde eller anslutning till naturgassystem uttalade regeringen följande då bestämmelserna introducerades i EU-lagstiftningen genom artikel 21 i direktiv 2003/55/EG, (prop. 2004/05:62, s.116-117).

> Den svenska naturgaslagstiftningen bygger på att berättigade kunder har rätt till anslutning till naturgasnätet på skäliga villkor och att naturgas skall överföras till dem på skäliga villkor. I detta ligger att ägarna av naturgasledningar skall uppträda objektivt och inte göra någon diskriminerande åtskillnad mellan systemanvändarna. Enligt bestämmelserna i naturgaslagen är det tillåtet för den som innehar en naturgasledning att vägra anslutning om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen eller om det annars finns särskilda skäl. Detta förfarande överensstämmer med artikel 21 i direktivet.

Ei konstaterar att detta förhållande fortfarande gäller på den svenska naturgasmarknaden. Någon genomförandeåtgärd krävs därför inte.

Punkt 2

Enligt denna punkt ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att systemansvariga för överförings- och distributionssystem eller operatörer av vätgasnät som vägrar tillträde eller anslutning till sitt gassystem på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning genomför nödvändiga förbättringar så långt detta är ekonomiskt försvarbart, eller när en potentiell kund är villig att betala för det. I det äldre gasmarknadsdirektivet var inte bestämmelsen tvingande utan medlemsstaten fick vidta de åtgärder som var nödvändiga.

Något uttryckligt krav på att systemansvariga för naturgassystem eller operatörer av vätgasnät så långt det är ekonomiskt försvarbart ska genomföra förbättringar av nätet, eller då en potentiell kund är villig att betala för det, finns inte i svensk lagstiftning. Det åligger dock transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer

enligt 3 kap. 1 § naturgaslagen att ansvara för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem. Företaget svarar också för att dess ledningssystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas.

Enligt 3 kap. 5 § naturgaslagen är den som innehar en naturgasledning skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Inom skäliga villkor ligger att den som vill ansluta får betala för s.k. kundspecifika kostnader samtidigt som de kostnader för investeringar som kommer kundkollektivet i stort till godo sprids ut på kundkollektivet. Möjlighet att neka anslutning finns endast om ledningen saknar kapacitet. I praktiken innebär det att skäl för att neka anslutning föreligger om förstärkning eller förbättring inte kan ske på ett sätt som är ekonomiskt försvarbart eller den som vill ansluta inte vill stå för den merkostnaden ensam. Omvänt gäller om förbättring kan ske och är ekonomiskt försvarbart eller om den som vill ansluta är beredd att ta kostnaden. Punkten 2 är därmed uppfylld. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Punkt 3–6

Punkterna saknar motsvarighet i tidigare direktiv och handlar om tillträde till systemet för förnybar gas och koldioxidsnål gas.

Punkt 3

Punkten 3 hänvisar till artikel 20 och 36 i gasmarknadsförordningen. Artiklarna är likalydande och handlar om säkerställande av fast kapacitet för inmatning av förnybar gas och koldioxidsnål gas till överföringssystemet respektive distributionssystemet. Punkten 3 anger att tillträde till systemet för förnybar gas och koldioxidsnål gas endast får vägras med förbehåll för de aktuella artiklarna i gasmarknadsförordningen. Någon genomförandeåtgärd är inte nödvändig.

Punkt 4

Enligt punkten 4 ska medlemsstaten säkerställa att operatörerna av naturgasnäten under vissa förutsättningar ska kunna vägra tillträde eller anslutning för, eller stänga av, naturgasnätanvändare. Punkten avser således enbart naturgasnät som har naturgasanvändare. Vätgasnät berörs inte av punkten. Punkten syftar till att säkerställa överensstämmelse med genomförandet av det klimatneutralitetsmål som framgår av förordning (EU) 2021/1119 (om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet). Transmissions- eller distributionsnätsoperatören för naturgasnät ska i vissa fall kunna vägra tillträde eller anslutning för, eller stänga av, naturgasnätanvändare. Detta gäller om det finns en fastställd nätutvecklingsplan, som är godkänd av tillsynsmyndigheten, som föreskriver att överföringssystemet eller relevanta delar av det ska avvecklas. Om det är fråga om en distributionsnätsoperatör som är undantagen från att lämna in en

nätavvecklingsplan, ska distributionsnätsoperatören i stället ha informerat den berörda nationella myndigheten om avvecklingen av distributionsnätet eller relevanta delar av det. Bestämmelser om detta saknas i nationell lagstiftning och bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.6.

Punkt 5

Punkten 5 anger en skyldighet för medlemsstaten att föreskriva om ett regelverk för vägrat tillträde, vägrad anslutning eller avstängning av naturgasanvändare. Bestämmelser om detta saknas i nationell lagstiftning och bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.6.

Punkt 6

Punkten 6 anger endast att en motivering ska lämnas vid vägrat tillträde och vägrad anslutning samt vid avstängning. Punkten riktar sig mot den transmissions- eller distributionsnätsoperatör som vägrar tillträde eller anslutning eller avser stänga av befintlig naturgasanvändare. Operatören ska motivera sitt beslut att vidta åtgärden. Bestämmelser om detta saknas i nationell lagstiftning och bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.6.

4.5 Kapitel V – Regler för systemansvariga för överförings-, lagrings- och LNG-anläggningar för naturgas

Artikel 39 – Uppgifter som åligger systemansvariga för överföringssystem, lagringssystem- eller LNG-anläggningar för naturgas

1. Den som är systemansvarig för överföringssystem, lagringssystem eller LNG-anläggningar för naturgas

a) ska på affärsmässiga villkor och med vederbörlig hänsyn till miljön och klimatet och de skyldigheter som anges i förordning (EU) 2024/1787[27], driva, underhålla, utveckla eller avveckla säkra, tillförlitliga och effektiva överförings-, lagrings- eller LNG-anläggningar för naturgas för att säkra en öppen marknad, samt säkerställa tillräckliga resurser för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla tjänster,

b) får inte diskriminera mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare, i synnerhet inte till förmån för sina anknutna företag,

c) ska förse övriga systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för lagringssystem för naturgas, systemansvariga för LNG-anläggningar, eller systemansvariga för distributionssystem med den information som behövs för att säkerställa att transport och lagring av naturgas kan ske på ett sätt som är förenligt med säker och effektiv drift av det sammanlänkade systemet,

[27] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1787 av den 13 juni 2024 om minskade metanutsläpp inom energisektorn och om ändring av förordning (EU) 2019/942

d) ska förse systemanvändarna med den information de behöver för effektivt tillträde till systemet.

2. Varje systemansvarig för överföringssystem ska bygga upp en tillräcklig gränsöverskridande kapacitet för att integrera en europeisk överföringsinfrastruktur för att tillgodose alla ekonomiskt rimliga och tekniskt genomförbara kapacitetsbehov och med hänsyn till en tryggad gasförsörjning.

3. Systemansvariga för överföringssystem ska samarbeta med systemansvariga för distributionssystem för att säkerställa att de marknadsaktörer som är anslutna till nätet faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna.

4. Systemansvariga för överföringssystem ska säkerställa en effektiv förvaltning av gaskvaliteten i sina anläggningar i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas.

5. De regler om balans i gasöverföringssystemet som fastställs av de systemansvariga för överföringssystemen ska vara objektiva, transparenta och icke-diskriminerande, inklusive regler om de avgifter som tas ut av systemanvändarna för utnyttjande av de systemansvarigas nät för obalanser i energitillförseln. Villkor och bestämmelser, inklusive regler och tariffer, för de systemansvarigas för överföringssystem tillhandahållande av sådana tjänster ska fastställas på ett icke-diskriminerande sätt som avspeglar de verkliga kostnaderna enligt en metod som är förenlig med artikel 78.7 och ska offentliggöras.

6. Medlemsstaterna eller, om medlemsstaterna har föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna får begära att den systemansvariga för överföringssystemet uppfyller vissa miniminormer i fråga om underhåll och utbyggnad av överföringssystemet, inbegripet sammanlänkningskapaciteten.

7. Medlemsstaterna får föreskriva att en eller flera av de uppgifter som anges i punkt 1 i denna artikel ska tilldelas en annan systemansvarig för överföringssystem än den som äger överföringssystemet och som skyldigheterna i fråga annars skulle gälla. Den systemansvariga för överföringssystem som tilldelas uppgifterna ska vara certifierad enligt modellen för åtskilt ägande, oberoende systemansvarig eller oberoende systemansvarig för överföring och uppfylla kraven i artikel 60, men ska inte behöva äga det överföringssystem som den ansvarar för.

8. En systemansvarig för överföringssystem som äger överföringssystemet ska uppfylla kraven i kapitel IX och certifieras i enlighet med artikel 71. Detta påverkar inte möjligheten för systemansvariga för överföring som är certifierade enligt modellen för åtskilt ägande, oberoende systemansvarig eller oberoende systemansvarig för överföringssystem att på eget initiativ och under sin tillsyn

delegera vissa uppgifter till andra systemansvariga för överföringssystem som är certifierade enligt modellen för åtskilt ägande, oberoende systemansvarig eller oberoende systemansvarig för överföring, om delegeringen av uppgifter inte äventyrar den faktiska och oberoende beslutanderätten för den delegerande systemansvariga för överföringssystem.

9. Systemansvariga för LNG-anläggningar, för överföringssystem och för lagringssystem för naturgas ska samarbeta inom en medlemsstat och regionalt för att säkerställa effektivast möjliga användning av anläggningarnas kapacitet och av synergier mellan dessa anläggningar, med beaktande av systemintegritet och systemdrift och utan att skapa begränsningar vid driften av LNG-anläggningar och lagringsanläggningar för naturgas.

10. Systemansvariga för överföringssystem ska anskaffa den energi de behöver för att kunna utföra sin verksamhet på ett transparent, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt.

Bedömning

Artikel 39 motsvarar i vissa delar artikel 13 i det gamla direktivet. Artikel 39.3, 39.4, 39.7, 39.8 och 39.9 är dock helt nya.

I artikel 39.1 finns bestämmelser bland annat om vilka uppgifter som åligger en systemansvarig för ett överföringssystem, en systemansvarig för lagringssystem eller systemansvarig för LNG-anläggningar för naturgas. Bestämmelsen är i huvudsak densamma som den som återfanns i artikel 13.1 i det gamla direktivet. Tillkommande uppgift är nu också att kunna *avveckla* överförings-, lagrings- eller LNG-anläggningar för naturgas i enlighet med vad som närmare följer av förordning (EU) 2024/1787 om minskade metanutsläpp inom energisektorn. Artikeln 39.1 är sedan tidigare genomförd i svensk rätt genom bestämmelser i 3 kap. 1 § och 4 kap. 1 § naturgaslagen. Enligt 3 kap. 1 § ska ett företag som innehar en naturgasledning och bedriver överföring av naturgas ansvara för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem, därutöver att företagets ledningsnät på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas. I 4 kap. 1 § naturgaslagen anges att den som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning (i direktivet används begreppet LNG-anläggning) ansvarar för driften av anläggningen och för att den är säker, tillförlitlig och effektiv. Det förhållandet att det i punkten 1 nu också ingår ett åliggande att svara för *avveckling* i enlighet med vad som följer av förordning (EU) 2024/1787 föranleder inte någon ytterligare lagstiftningsåtgärd för svenskt vidkommande.

Punkten 2 motsvarar artikel 13.2 i det gamla gasmarknadsdirektivet och innebär att varje systemansvarig för överföringssystem ska bygga upp en tillräcklig

gränsöverskridande kapacitet för att integrera en europeisk överföringsstruktur för att tillgodose alla ekonomiskt rimliga och tekniskt genomförbara kapacitetsbehov och ta hänsyn till en tryggad gasförsörjning. När överväganden gjordes kring bestämmelsens genomförande i nationell lagstiftning konstaterade regeringen följande.[28] ”Regeringen bedömer att dess generellt hållna krav ryms inom bestämmelsen i 3 kap. 1 § naturgaslagen, där det anges att den som bedriver överföring av naturgas ansvarar för drift och underhåll och vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem.” Någon särskild genomförandeåtgärd bedömdes därför inte nödvändig. Ei finner inte skäl att göra någon annan bedömning. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd är därför inte nödvändig med anledning av bestämmelsen.

Punkterna 3 och 4 är nya. Punkten 3 ålägger systemansvariga för överföringssystem en skyldighet att samarbeta med systemansvariga för distributionssystem för att säkerställa att de marknadsaktörer som är anslutna till nätet faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna. Bestämmelse om detta saknas i svensk rätt och bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.22.

Enligt punkten 4 ska systemansvariga för överföringssystem säkerställa en effektiv förvaltning av gaskvaliteten i sina anläggningar i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas. Det är oklart vad som avses med uttrycket ”i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas”. Bestämmelsen bör tolkas så att den systemansvarige ska förvalta gasen i sina anläggningar på ett sådant sätt att gaskvalitetet kan upprätthållas. Att den systemansvarige måste förvalta gasen på ett sådant sätt följer av 3 kap. 1 § naturgaslagen. Av denna bestämmelse följer att företaget ansvarar för att dess ledningssystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas. I det ligger att gasen i ledningssystemet är av sådan kvalitet att den kan förvaras, hanteras och distribueras till kunder samt att kvaliteten bevaras. Dock bör kravet i bestämmelsen ändras till att omfatta naturgas, biogas och vätgas, se förslag i avsnitt 5.5. Bestämmelser om förvaltning av naturgas, vätgas och förnybar gas finns i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat föreskrifter om ledningssystem för naturgas (MSBFS 2009:7). Naturgas och övriga gaser omfattas av föreskrifter i MSBFS 2015:8, 2023:1, 2021:3, 2020:1. Utöver dessa bestämmelser som rör hur gasen ska hanteras finns standarder som till exempel SS-EN 16726:2015+A1:2018, SS-EN 16723-1:2016 och SS-EN 16723-2:2017. Den förstnämnda är en europeisk standard som gäller för gasinfrastruktur och definierar gaskvalitet för grupp H (naturgas) och används som referens för gaskvalitet i det svenska naturgasnätet. och SS-EN 16723-1:2016

[28] Prop. 2010/11:70, s.148.

och SS-EN 16723-2:2017. De andra standarderna gäller för biometan som injiceras i naturgasnätet (del 1) och som används som fordonsbränsle (del 2). De är under revidering och kommer att slås ihop till en gemensam standard. Inom ramen för CEN (European Committee for Standardization) pågår ett arbete med standardisering av naturgas. Ytterligare bestämmelser som ska säkerställa att systemansvariga för överföringssystem säkerställer en säker och effektiv förvaltning behöver inte införas.

Punkten 5 avser regler om balans i överföringssystemet som fastställs av den systemansvarige för överföringssystemet. Punkten motsvarar artikel 13.3 i det gamla direktivet som i sin tur i huvudsak överensstämde med artikel 8.2 i direktiv 2003/55/EG. Bestämmelserna har genomförts i svensk rätt genom 7 kap. 5 och 6 §§ naturgaslagen. När bestämmelserna om fastställande av villkor och bestämmelser för balanstjänster infördes i den svenska naturgaslagstiftningen angavs i den svenska naturgaslagen att den systemansvariga myndigheten inte får ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av tillsynsmyndigheten. Vid denna tidpunkt var det Affärsverket svenska kraftnät, i egenskap av systemansvarig myndighet, som fullgjorde uppgiften att balansera det nationella naturgassystemet (numera det västsvenska naturgassystemet). I samband med att det privata bolaget Swedegas AB tog över denna uppgift ändrades bestämmelsen, 7 kap. 5 § naturgaslagen, till den nuvarande lydelsen som anger att den systembalansansvarige inte får ingå balansavtal förrän avtalsvillkoren har godkänts av tillsynsmyndigheten. Godkännande ska lämnas, om villkoren uppfyller kraven på att dessa ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Ändringen motiverades på följande sätt i förarbetena.[29]

> Med anledning av att en privat aktör kan komma att få uppdraget att vara systembalansansvarig bör tillsynsmyndighetens kontroll över innehållet i balansavtalen skärpas. Regeringen föreslår därför att tillsynsmyndighetens förhandsprövning av balansavtalen enligt 7 kap. 5 § naturgaslagen ska avse villkoren i avtalen och inte som i dag de metoder som används för att utforma villkoren.

I samband med att det 2019 skapades en gemensam balansmarknad för gasnätet i Västsverige och Danmark, Joint Balancing Zone, konstaterade Ei, vid sin prövning av villkoren i balansavtalet, att regelverken i Sverige och Danmark såg olika ut. Ei skulle i egenskap av tillsynsmyndighet pröva de enskilda avtalsvillkoren i balansavtalet innan avtalet fick börja tillämpas. Ei:s systermyndighet i Danmark, Forsyningstilsynet, skulle godkänna metoden för framtagandet av samma avtal

[29] Prop. 2012/13:85 s. 69

och således inte de enskilda avtalsvillkoren på sätt som Ei gjorde. Det nationella regelverket på området i Danmark efterliknade till stor del det som tidigare tillämpades i Sverige då Svenska kraftnät fullgjorde systembalansansvaret. Att en tillsynsmyndighet prövar metoden för framtagandet av ett avtal och den andra tillsynsmyndigheten prövar de enskilda avtalsvillkoren i samma avtal är inte en önskvärd situation. En harmonisering av de nationella regelverken bör därför föreslås. För närmare överväganden se avsnitt 5.23.

När det gäller balansavtal som rör gas lagrad i ledning, s.k. line-pack, finns bestämmelser i artikel 43 och 44 i Kommissionens förordning (EU) nr 312/2014 av den 26 mars 2014 om fastställandet av nätföreskrifter för balansering av överföringsnät för gas (BAL). Av artikel 43 punkten 1 framgår att en systemansvarig för överföringssystem kan erbjuda line-pack-flexibilitetstjänster till nätanvändare efter att den nationella tillsynsmyndigheten har godkänt de därmed förbundna villkoren och förutsättningarna. Bestämmelsen i 7 kap. 5 § naturgaslagen står inte i strid med bestämmelserna i BAL.

Punkten 6 motsvarar artikel 13.4 i det gamla gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG som i sin tur motsvarade artikel 8.3 i direktiv 2003/55/EG och ger medlemsstaterna möjlighet att begära att den systemansvariga för överföringssystemet uppfyller vissa minimikrav i fråga om underhåll och utbyggnad av överföringssystemet, inklusive sammanlänkningskapaciteten mot andra länder. Så här resonerade regeringen då bestämmelsen introducerades i den gemensamma EU-lagstiftningen i och med direktiv 2003/55/EG.[30]

> Som framgått har medlemsstaterna en möjlighet, men ingen skyldighet, att begära att den systemansvarige för överföringssystemet skall uppfylla vissa minimikrav i fråga om underhåll och utbyggnad av överföringssystemet. Regeringen ser inte att det finns skäl att införa en sådan ordning i nuläget. Någon åtgärd vidtas därför inte i denna del.

Ei finner inte skäl att nu göra någon annan bedömning kring behovet av nationell bestämmelse än den regeringen gjorde i samband med genomförandet av direktiv 2003/55/EG. Någon åtgärd behöver därför inte vidtas med anledning av bestämmelsen i artikel 39.6.

Punkten 7 är ny och anger att medlemsstaten får föreskriva att en eller flera uppgifter som följer av punkten 1 ska tilldelas en annan systemansvarig för överföringssystem än den som äger överföringssystemet. Den som tilldelas uppgifterna ska vara certifierad.

[30] Prop. 2004/05:62, s.109.

I Sverige hade Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) tidigare en roll som innebar att affärsverket genomförde vissa av de uppgifter som vanligen utfördes av en systemansvarig för överföringssystem. Svenska kraftnät utförde den del av systemansvaret för överföringsverksamhet som gällde balansering. Svenska kraftnät var systemansvarig myndighet för det nationella naturgassystemet (numera det västsvenska naturgassystemet) enligt 7 kap. 1 § i den äldre naturgaslagen (2005:403). Detta ansvar innebar bland annat att säkerställa att balans kortsiktigt upprätthölls mellan inmatning och uttag av naturgas i systemet. I artikel 1 fjärde stycket i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 fanns möjligheten för medlemsstaterna att inrätta ett organ som skulle genomföra en eller flera av de uppgifter som vanligen handhas av en systemansvarig för överföringssystem. Detta organ skulle vara föremål för certifiering enligt bestämmelser i gasmarknadsförordningen och utses i enlighet med artikel 10 i gasmarknadsdirektivet. En konsekvens av detta var att Svenska kraftnät skulle behandlas som en transmissionsnätsoperatör vid tillämpningen av bestämmelserna om certifiering. Även Svenska kraftnät behövde därför efterleva kraven på effektiv åtskillnad och certifieras för uppgifterna på naturgasmarknaden. Regeringen utsåg den 1 juni 2013, med stöd av bemyndigande i naturgaslagen, Swedegas AB som systembalansansvarig för det västsvenska naturgassystemet (prop. 2013/14:74, s.13). Därmed upphörde Svenska kraftnäts uppgift i den delen. Ei bedömer att det inte finns något nytt behov på den svenska naturgasmarknaden att tilldela någon annan än transmissionsnätoperatören, Swedegas AB, uppgifter som normalt faller på transmissionsnätsoperatören. Någon genomförandeåtgärd gällande den aktuella punkten är därför inte nödvändig.

Punkten 8 som är ny anger att en systemansvarig för överföringssystem som äger överföringssystemet ska uppfylla kraven i kapitel IX om åtskillnad och ska certifieras. Bestämmelser om åtskillnad och certifiering av systemansvariga för överföringssystem finns redan i svensk lagstiftning. Någon ytterligare genomförandeåtgärd är inte nödvändig. Bestämmelsen ska inte påverka den som är certifierad som systemansvarig för överföringssystem, för svenskt vidkommande Swedegas AB som är certifierad som transmissionsnätsoperatör, att på eget initiativ och under sin tillsyn, delegera vissa uppgifter till andra systemansvariga för överföringssystem som är certifierade om delegeringen av uppgifter inte äventyrar den faktiska och oberoende beslutanderätten för den delegerande systemansvariga för överföringssystem. Någon lagstiftningsåtgärd är inte nödvändig med anledning av bestämmelsen i artikeln.

I punkten 9 anges att systemansvariga för LNG-anläggningar, systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska samarbeta inom medlemsstaten för att säkerställa effektivast möjliga användning

av anläggningarnas kapacitet. I Sverige är Swedegas AB både systemansvarig för överföringssystem (transmissionsnätsoperatör) och systemansvarig för lagringssystem för naturgas (innehavare av lagringsanläggning). Någon systemansvarig för LNG-anläggningar finns inte i Sverige. Det saknas behov av lagstiftning gällande samarbete för att säkerställa effektivast möjliga användning av anläggningarnas kapacitet, då Swedegas AB ensamt fullgör de aktuella uppgifterna.

Punkten 10 motsvarar artikel 13.5 i det tidigare direktivet. Bestämmelsen infördes redan genom artikel 8.4 i direktiv 2003/55/EG. Bestämmelsen är genomförd i nationell rätt genom 3 kap. 8 § naturgaslagen som anger att den som innehar en koncessionspliktig naturgasledning ska på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den naturgas som behövs för att bedriva överföring av naturgas. Bestämmelsen kräver inte någon ytterligare lagstiftningsåtgärd för svenskt vidkommande.

Artikel 40 – Konfidentiell behandling när det gäller systemansvariga för överföringssystem (TSO) och ägare till överföringssystem (TSOW)

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 74 eller någon annan lagstadgad skyldighet att lämna uppgifter, ska varje systemansvarig för överföringssystem, lagringssystem eller LNG-anläggningar för naturgas och varje ägare till överföringssystem behandla kommersiellt känsliga uppgifter som erhålls i verksamheten konfidentiellt, och förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. Om den systemansvariga för överförings-, lagrings- eller LNG-anläggningar för naturgas eller en ägare till överföringssystem ingår i ett vertikalt integrerat företag får denna i synnerhet inte röja några kommersiellt känsliga uppgifter för övriga delar av det vertikalt integrerade företaget utom systemansvariga för överförings- eller distributionssystem eller operatörer av vätgasnät, såvida detta inte är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion. För att efterlevnaden av reglerna om åtskillnad av information ska kunna säkerställas fullt ut, ska medlemsstaterna säkerställa att överföringssystemets ägare, inklusive, när det gäller en systemansvarig med kombinerat ansvar, den systemansvariga för distributionssystemet, och övriga delar av företaget som inte är systemansvariga för överförings- eller distributionssystem eller operatörer av vätgasnät, inte heller har gemensamma funktioner, t.ex. en gemensam juridisk avdelning, med undantag för rent administrativa funktioner eller it-funktioner.

2. Systemansvariga för överföringssystem, lagringssystem eller LNG-anläggningar för naturgas får inte, i samband med anknutna företags försäljning eller köp av naturgas, missbruka kommersiellt känsliga uppgifter som erhållits från tredje part i samband med tillhandahållande av eller förhandlingar om tillträde till systemet.

3. Information som är nödvändig för en effektiv konkurrens och en välfungerande marknad ska offentliggöras. Denna skyldighet påverkar inte kravet att skydda kommersiellt känsliga uppgifter.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 16 i direktiv 2009/73/EG som i sin tur, till stor del, byggde på artikel 10 i direktiv 2003/55/EG.

Av första punkten framgår bland annat att den systemansvarige för överföringssystemet, lagringssystem eller LNG-anläggningar för naturgas och varje ägare till överföringssystem ska bevara sekretessen för de kommersiellt känsliga uppgifter som den systemansvarige får i verksamheten. Den systemansvarige ska också förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. Enligt andra punkten får den systemansvarige, i samband med försäljning eller köp av naturgas från anknutna företag, inte missbruka kommersiellt känsliga uppgifter från tredje part. När dessa bestämmelser introducerades i gasmarknadsdirektivet 2003 uttalade regeringen följande inför ett eventuellt genomförande av bestämmelsen i svensk lagstiftning, prop. 2004/05:62, s.110 f.

> Ansvariga för det svenska överföringssystemet är Nova Naturgas och Sydkraft, vilka båda är enskilt ägda aktiebolag. Tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen är således inte tillämpliga i företagens verksamhet. Den mest ingripande åtgärden för att uppfylla direktivets krav vore att föreskriva om tystnadsplikt för anställda i de företag som inte omfattas av den befintliga sekretesslagstiftningen. När det tidigare elmarknadsdirektivet (direktiv 96/92/EG) skulle genomföras ansåg både regeringen och riksdagen att starka skäl talade mot att införa tystnadsplikt för de elnätsföretag som inte drivs i kommunal regi (jfr prop. 1997/98:159, s. 25 f.). Även vid genomförandet av det tidigare naturgasmarknadsdirektivet (direktiv 98/30/EG), som också innehöll bestämmelser om sekretess, gjordes bedömningen att några regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden inte borde införas i den svenska lagstiftningen (jfr prop. 1999/2000:72, s. 74 f.). Regeringen kan inte heller nu se att det har kommit fram några starkt vägande skäl som talar för att införa särskilda regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden. Av genomgången av … framgår också att det, enligt konkurrenslagens regel om missbruk av dominerande ställning, inte är tillåtet att i en konkurrensutsatt verksamhet utnyttja information som man fått tillgång till i en monopolverksamhet. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte.

Regeringen slog således fast att någon lagstiftningsåtgärd inte var nödvändig.

Senare har denna bedömning ändrats något genom uttalanden i prop. 2011/12:77, Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder, s. 32 f. Vid det lagstiftningsärendet tillkom bestämmelser i 3 kap. 2 f § och 4 kap. 2 c § naturgaslagen som riktar sig till transmissionsnätsoperatörer, innehavare av

lagringsanläggningar och innehavare av förgasningsanläggning (LNG-anläggning). Bestämmelserna anger att om en transmissionsnätsoperatör, eller innehavare av lagringsanläggning eller förgasningsanläggning bedriver även annan verksamhet än transmission, lagring eller drift av förgasningsanläggning ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission, lagring eller drift av förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet. Om en transmissionsnätsoperatör eller innehavare av lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ingår i en koncern, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen, lagring eller drift av förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet. Detta ska inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission, lagring eller drift av förgasningsanläggning görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

Sedan det förra gasmarknadsdirektivet trädde i kraft har även lagen (2018:558) om företagshemligheter införts i svensk rätt. Denna lag tydliggör vad som gäller vid obehöriga angrepp på företagshemligheter. Lagen genomför delvis Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/943/EU av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs. Ei gör bedömningen att någon ytterligare lagstiftningsåtgärd inte är nödvändig med anledning av de aktuella bestämmelserna om hantering av kommersiellt känsliga uppgifter i verksamheten.

När det gäller kravet på att information som är nödvändig för en väl fungerande marknad ska offentliggöras har en bestämmelse införts i 3 kap. 12 § naturgaslagen om offentliggörande av information som anger att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion. Motsvarande bestämmelse om skyldigheter för en innehavare av lagringsanläggning och innehavare av förgasningsanläggning (LNG-anläggning) återfinns i 4 kap. 10 § naturgaslagen. Vidare finns i 19 a § i naturgasförordningen (2006:1043) en bestämmelse om att Ei får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör eller ett företag som innehar en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för naturgasmarknadens funktion. Ett svenskt genomförande av bestämmelsen om skyldigheten att offentliggöra information som är nödvändig för en effektiv konkurrens och en välfungerande marknad har därmed gjorts. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd i den delen är enligt Ei inte nödvändig.

Artikel 41 – Beslutsbefogenhet avseende anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till överföringssystemet

1. Systemansvariga för överföringssystem ska inrätta och offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas i enlighet med den kapacitet som fastställs i den tioåriga nätutvecklingsplan som avses i artikel 55. Dessa förfaranden ska godkännas av tillsynsmyndigheterna. Medlemsstaterna får bevilja produktionsanläggningar för biometan anslutningsföreträde.

2. Systemansvariga för överföringssystem ska inte ha rätt att vägra ekonomiskt rimliga och tekniskt godtagbara ansökningar om anslutning av en ny eller befintlig men ännu inte ansluten produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas, förutom på de villkor som anges i artikel 38.

3. För ett snabbt genomförande av nätanslutning för produktion av biometan ska medlemsstaterna sträva efter att säkerställa att den systemansvariga för överföringssystem iakttar rimliga tidsfrister för att bedöma ansökningar om injektion av biometan, lämna ett erbjudande och genomföra anslutningen, under tillsynsmyndigheternas övervakning i enlighet med artikel 78.1 t.

Bedömning

Artikeln som är ny föreskriver första punkten att den systemansvarige för överföringssystem ska inrätta och offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas i enlighet med den kapacitet som fastställs i den tioåriga nätutvecklingsplanen. Förfarandet ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Medlemsstaterna får bevilja produktionsanläggningar för biometan anslutningsföreträde.

I andra punkten anges att den systemansvarige för överföringssystem inte ska ha rätt att vägra anslutningar som är ekonomiskt rimliga och tekniskt godtagbara av sådana produktionsanläggningar som anges under första punkten, dvs. för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Skäl för att vägra anslutning för sådana produktionsanläggningar framgår av artikel 38 i direktivet. I artikel 38 anges i tredje punkten att tillträde till systemet för förnybar gas och koldioxidsnål gas endast får vägras utifrån vad som anges i artiklarna 20 och 36 i gasmarknadsförordningen (EU) 2024/1789. I artikel 20 i förordningen framgår att skäl att vägra tillträde är driftsmässiga begränsningar, behov av att säkerställa infrastrukturens säkerhet och ekonomisk effektivitet.

Tredje punkten anger att medlemsstaten ska säkerställa att systemansvariga för överföringssystem iakttar rimliga tidsfrister för att bedöma ansökningar om injektion av biometan, lämna erbjudande och genomföra anslutningen.

Svensk lagstiftning på området saknas. Då artikeln är ny måste den genomföras i svensk rätt. Hur artikeln bör genomföras framgår av överväganden i avsnitt 5.7.

Artikel 42 – Beslutsbefogenhet avseende anslutning till överföringssystemet och överföringsnätet för vätgas

1. Systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska inrätta och offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden och tariffer för icke-diskriminerande anslutning av lagringsanläggningar för naturgas och vätgas, LNG-anläggningar, vätgasterminaler och industrikunder till överföringssystemet och överföringsnätet för vätgas. Dessa förfaranden ska godkännas av tillsynsmyndigheten.

2. Systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska inte ha rätt att vägra anslutning av nya lagringsanläggningar för naturgas eller vätgas, LNG-anläggningar, vätgasterminaler och industrikunder på grund av eventuella framtida begränsningar av tillgänglig nätkapacitet eller tillkommande kostnader som uppstår vid nödvändig kapacitetsökning. Systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska säkerställa att den nya anslutningen har tillräcklig inmatnings- och uttagskapacitet.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 23 i direktiv 2009/73/EG men avsåg i det direktivet en skyldighet för oberoende systemansvarige för överföring (ITO). Då Sverige valt lösningen med ägaråtskild systemansvarig enligt huvudregeln är inte artikeln genomförd i svensk rätt. I och med att artikeln nu vänder sig till alla systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas måste artikeln genomföras i svensk rätt.

Av första punkten framgår att systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska inrätta och offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden och tariffer för icke-diskriminerande anslutning av lagringsanläggningar för naturgas och vätgas, LNG-anläggningar (i den svenska naturgaslagstiftningen: förgasningsanläggning), vätgasterminaler och industrikunder till överföringssystemet och överföringsnätet för vätgas. Dessa förfaranden ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Någon sådan bestämmelse finns inte i den svenska gaslagstiftningen.

I andra punkten behandlas frågan om vägrad anslutning. Systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska inte ha rätt att vägra anslutning av nya lagringsanläggningar för naturgas eller vätgas, LNG-anläggningar, vätgasterminaler och industrikunder på grund av eventuella framtida begränsningar av tillgänglig kapacitet eller tillkommande kostnader som uppstår vid nödvändig kapacitetshöjning. Systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska säkerställa att nya anslutningar har tillräcklig inmatnings- och uttagskapacitet.

I 3 kap. 5 § i naturgaslagen finns bestämmelser om anslutning till naturgasledningar m.m. I samma paragraf finns i andra stycket bestämmelse om när anslutning får vägras i vissa fall. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd med anledning av punkten bedöms inte vara nödvändig.

4.6 Kapitel VI drift av distributionssystem för naturgas och vätgas

Artikel 43 – Utseende av systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas

Medlemsstaterna ska i enlighet med ett transparent förfarande och för en tid som de själva bestämmer med beaktande av ekonomisk effektivitet, energieffektivitet och ekonomisk balans, utse eller ålägga de företag som äger eller ansvarar för distributionssystem eller distributionsnät för vätgas att utse en eller flera systemansvariga för distributionssystem eller operatörer av distributionsnät för vätgas, och de ska säkerställa att de systemansvariga och operatörerna handlar i överensstämmelse med artiklarna 44, 46, 47 och 50.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 24 i gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG som i sin tur var oförändrad i förhållande till artikel 11 i direktiv 2003/55/EG och innebär att systemansvariga för distributionssystem och, i och med det nya direktivet, även operatörer av distributionsnät för vätgas ska utses och att de agerar i enlighet med vad som följer i vissa i direktivet angivna artiklar. Nyheten i artikeln är att den nu också omfattar, utöver företag som äger eller ansvarar för distributionssystem, även företag som äger eller ansvarar för distributionsnät för vätgas. Bland dessa ska således en eller flera systemansvariga för distributionssystem eller operatörer av distributionsnät för vätgas utses och det ska säkerställas att de systemansvariga och operatörerna handlar i överensstämmelse med artiklarna 44, 46, 47 och 50.

När artikeln infördes i direktiv 2003/55/EG anförde regeringen följande om utseende av systemansvariga (prop. 2004/05:62, s.111).

> Direktivets innebörd av begreppet systemansvarig är att denne bl.a. skall ansvara för drift och underhåll och, om nödvändigt, utveckling av systemet och dess länkar till andra system för att garantera försörjningstrygghet. Det innebär att den systemansvarige har ett tekniskt driftansvar för det egna systemet.
>
> I 3 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om skyldigheter för den som innehar en naturgasledning. De svenska naturgasföretagen driver ledningarna i egen regi. Det råder därför ingen ovisshet om vem som har driftsansvaret och därmed de skyldigheter som följer av 3 kap. naturgaslagen. Det är också klart utpekat vilka som är ansvariga för driften av såväl överförings- som distributionssystemen. Någon lagstiftningsåtgärd krävs därför inte i denna del.

Den svenska hållningen har hittills varit att alla som innehar ledningar eller ledningsnät också automatiskt är att se som systemansvariga. Detta synsätt har även varit rådande på ellagstiftningens område. Där har alla som innehar nätkoncession för ledning eller ledningsnät också bedömts vara systemansvariga. Den svenska naturgaslagstiftningen har i många delar ellagstiftningen som förlaga. Det finns också stora likheter när det gäller hur den EU-gemensamma regleringen för el och naturgas är uppbyggd. Ei konstaterar att det förnärvarande pågår en statlig utredning som bland annat ser över begreppet systemansvar när det gäller el (Ett elsystem med tydligt systemansvar, hög leveranssäkerhet och långsiktiga planeringsförutsättningar Dir. 2024:12). Utredningen som antagit namnet Elmarknadsutredningen har den 24 april 2025 redovisat sitt uppdrag och har bland annat föreslagit hur termerna systemansvarig för överföringssystem och systemansvarig för distributionssystem kan införas och tydliggöras i ellagstiftningen. Det finns enligt Ei anledning att följa den aktuella utredningen och ta del av resultatet kring frågan om hur systemansvaret kan tydliggöras i ellagstiftningen. Det är inte uteslutet att erfarenheter gjorda kring ellagstiftningen också bör tillämpas i gasmarknadslagstiftningen. I avvaktan på den aktuella utredningen gör Ei bedömningen att någon ytterligare genomförandeåtgärd i svensk rätt inte är nödvändig med anledning av artikelns bestämmelser. Att en ny aktör – distributionsnätsoperatör för vätgas – tillkommit i det nya direktivet föranleder inte någon annan bedömning.

Artikel 44 – Uppgifter som åligger systemansvariga för distributionssystem

1. Varje systemansvarig för ett distributionssystem ska säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på distribution av naturgas i enlighet med artiklarna 55 och 57 i detta direktiv, inbegripet när det gäller injektion av biometan, och på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla eller avveckla ett säkert, tillförlitligt och effektivt system inom sitt område, med vederbörlig hänsyn till miljön, de skyldigheter som anges i förordning (EU) 2024/1787 och främjandet av energieffektivitet.

2. Om tillsynsmyndigheterna så beslutar får systemansvariga för distributionssystem ansvara för säkerställandet av en effektiv förvaltning av gaskvaliteten i sina system i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas, när det krävs för systemförvaltning till följd av injektion av förnybar gas och koldioxidsnål gas.

3. Den systemansvariga för distributionssystem får inte i något fall diskriminera mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare, i synnerhet inte till förmån för sina anknutna företag.

4. Varje systemansvarig för ett distributionssystem ska förse övriga systemansvariga för ett distributions-, överförings- eller lagringssystem för naturgas eller systemansvariga för LNG-anläggning med den information som behövs för att säkerställa att transport och lagring av naturgas sker på ett sätt som är förenligt med en säker och effektiv drift av det sammanlänkade systemet.

5. Varje systemansvarig för distributionssystem ska förse systemanvändare med den information de behöver för effektivt tillträde till och användning av systemet.

6. När de systemansvariga för distributionssystem ansvarar för balans i distributionssystemet ska de av dem fastställda reglerna härför, inklusive regler för de avgifter för obalanser i energitillförseln som tas ut av användarna av deras nät, vara objektiva, transparenta och icke-diskriminerande. Villkor och bestämmelser, inklusive regler och tariffer, för de systemansvarigas för distributionssystem tillhandahållande av sådana tjänster ska fastställas på ett icke-diskriminerande sätt som avspeglar de verkliga kostnaderna enligt en metod som är förenlig med artikel 78.7 och ska offentliggöras.

7. Systemansvariga för distributionssystem ska samarbeta med systemansvariga för överföringssystem för att säkerställa att de marknadsaktörer som är anslutna till deras infrastruktur faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna för det inmatnings- och uttagssystem som distributionssystemet tillhör eller är anslutet till.

8. Systemansvariga för distributionssystem ska inte ha rätt att vägra ekonomiskt rimliga och tekniskt godtagbara ansökningar om anslutning av en ny eller befintlig men ännu inte ansluten produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas, förutom på de villkor som anges i artikel 38.

Bedömning

Artikeln som är delvis ny behandlar vilka skyldigheter den systemansvarige för distributionssystem för naturgas har.

Första punkten motsvarar artikel 25.1 i direktiv 2009/73/EG. När bestämmelsen behandlades efter införandet i ett delvis omarbetat utförande i det äldre gasmarknadsdirektivet resonerade lagstiftaren på följande sätt.

> Artikel 25.1 är något omformulerad med krav på att främja energieffektivisering och att den systemansvariga ska se till att nätet har en långsiktig förmåga att uppfylla rimliga krav på distributionen samt att de systemansvariga på affärsmässiga villkor ska driva, underhålla och utveckla näten. Kraven på att främja energieffektivitet torde vara täckt av miljöbalkens bestämmelser. Övriga ändringar innefattas av nuvarande bestämmelser i 3 och 6 kap. naturgaslagen. Det saknas därmed behov av att ändra lagstiftningen.

Det finns enligt Ei inte anledning att göra någon annan bedömning nu. Punkten föranleder inte någon ytterligare lagstiftningsåtgärd.

Punkten två är ny och ger tillsynsmyndigheterna möjlighet att besluta om att systemansvariga för distributionssystem ska ansvara för säkerställandet av en effektiv förvaltning av gaskvaliteten i sina system i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas, när det krävs för systemförvaltning till följd av injektion av förnybar gas och koldioxidsnål gas. I analysen av artikel 39.4 i direktivet konstaterar Ei, rörande systemansvarigas för överföringssystem skyldighet att säkerställa en effektiv förvaltning av gaskvaliteten i sina anläggningar i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas, bland annat att det är oklart vad som avses med uttrycket ”i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för gas”. Bestämmelsen bör tolkas så att den systemansvarige ska förvalta gasen i sina anläggningar på ett sådant sätt att gaskvaliteten kan upprätthållas. Att den systemansvarige måste förvalta gasen på ett sådant sätt följer av 3 kap. 1 § naturgaslagen. Av denna bestämmelse följer att företaget ansvarar för att dess ledningssystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas. I det ligger att gasen i ledningssystemet är av sådan kvalitet att den kan förvaras, hanteras och distribueras till kunder samt att kvaliteten bevaras. Dock bör kravet i bestämmelsen ändras till att omfatta naturgas, biogas och vätgas, se förslag i avsnitt 5.5. Bestämmelser om förvaltning av naturgas, vätgas och förnybar gas finns i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat föreskrifter om ledningssystem för naturgas (MSBFS 2009:7). Naturgas och övriga gaser omfattas av föreskrifter i MSBFS 2015:8, 2023:1, 2021:3, 2020:1. Utöver dessa bestämmelser som rör hur gasen ska hanteras finns standarder som t.ex. ISO. Inom ramen för CEN (European Committee for

Standardization) pågår ett arbete med standardisering av naturgas. Ytterligare bestämmelser som ska säkerställa att den systemansvariga säkerställer en säker och effektiv förvaltning behöver inte införas.

Punkten 3 motsvarar artikel 25.2 i direktiv 2009/73/EG. Förbud mot diskriminering av systemanvändare eller kategorier av systemanvändare finns redan idag i svensk rätt. I 3 kap. naturgaslagen finns exempelvis bestämmelser om övervakningsplaner. Bestämmelserna innebär att den som överför naturgas, och som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, ska upprätta en övervakningsplan. Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. Motsvarande sådana bestämmelser finns för den som lagrar naturgas.

I punkten 4 finns skyldighet för en systemansvarig för distributionssystem att lämna information till andra aktörer. Det gäller information som behövs för att säkerställa att transport och lagring av naturgas sker på ett sätt som är förenligt med en säker och effektiv drift av det sammanlänkade systemet. Punkten motsvarar artikel 25.3 i direktiv 2009/73/EG. Så här resonerade lagstiftaren då bestämmelsen infördes genom direktiv 2003/55/EG:[31]

> Som tidigare angetts råder det i svensk rätt ingen ovisshet om vem som har driftansvaret för naturgasledningarna. Det är således klart vilka som är ansvariga för driften av såväl överförings- som distributionssystemen. De skyldigheter som följer av naturgaslagen uppfyller också kraven i artikel 8.1. Någon åtgärd behöver därför inte vidtas i denna del.

Ei gör inte nu någon annan bedömning än den som gjordes då bestämmelsen infördes i EU-lagstiftningen genom direktiv 2003/55/EG.

Av punkten fem, som motsvarar artikel 25.4 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG, framgår att varje systemansvarig för distributionssystem ska förse systemanvändare med den information de behöver för effektivt tillträde till och användning av systemet. Kraven är genomförda i den svenska naturgaslagstiftningen genom de grundläggande bestämmelserna i 3 kap. 5 och 6 §§ naturgaslagen om skyldigheten att, på skäliga villkor, ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar och överföra naturgas. Vidare finns i 6 kap. 1a § naturgaslagen en skyldighet för den som innehar en naturgasledning att, i samband med att ny anslutning begärs, inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen och på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om de villkor som i fråga om anslutning för inmatning av naturgas gäller för gasens kvalitet, lukt eller tryck. De metoder som används för att utforma avgifter och villkor för anslutning ska

[31] Prop. 2004/05:62, s.108.

offentliggöras. I 6 kap. 4 § naturgaslagen finns en skyldighet för den som bedriver överföring av naturgas att offentliggöra avgifter och övriga villkor för överföring, lagring, respektive tillträde till anläggningen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om villkoren.

I punkt sex finns bestämmelser om skyldigheter för de systemansvariga för distributionssystem när de ansvarar för balans i distributionssystemet. Systemansvariga för distributionssystem i Sverige är idag inte ytterst ansvariga för balanseringen av sina system. Detta ansvar ligger istället på Swedegas AB som systembalansansvarig och de särskilt balansansvariga enligt reglerna i 7 kap. naturgaslagen. Sverige har också sedan 2019 en gemensam balanseringszon med Danmark. Direktivet ställer inte krav på att de systemansvariga för distributionssystemen ska handha sådan balansering, utan föreskriver endast bestämmelser som gäller om distributörerna har ett sådant ansvar. Följande överväganden gjordes kring ett svenskt genomförande då bestämmelsen infördes i EU-lagstiftningen genom artikel 12.5 i direktiv 2003/55/EG:[32]

> Artikel 12.5 avser situationen då en systemansvarig ansvarar för balanseringen av gasdistributionssystemet och de villkor som i så fall skall gälla för det ansvaret. Med hänsyn till den ringa omfattningen av det svenska naturgassystemet bedömer regeringen att det inte finns något behov av att ålägga de systemansvariga för distributionssystemet att ansvara för balansering. Bestämmelsen föranleder därför inte någon lagstiftningsåtgärd.

Punkten sju innehåller en bestämmelse om att systemansvariga för distributionssystem ska samarbeta med systemansvariga för överföringssystem för att säkerställa att de marknadsaktörer som är anslutna till deras infrastruktur faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna. Bestämmelsen är ny och en motsvarande skyldighet för systemansvariga för överföringssystem om att samarbeta återfinns i artikel 39.3. Bestämmelse om samarbete i syfte att säkerställa att de marknadsaktörer som är anslutna till systemansvarigas infrastruktur faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna saknas i svensk rätt och bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.22.

Av punkten åtta, som är ny, framgår att systemansvariga för distributionssystem inte ska ha rätt att vägra ekonomiskt rimliga och tekniskt godtagbara ansökningar om anslutning av en ny eller befintlig men ännu inte ansluten produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas, förutom på de villkor som anges i artikel 38. Motsvarande bestämmelse för en systemansvarig för överföringssystem återfinns i artikel 41.2. Svensk lagstiftning på området saknas

[32] Prop. 2004/05:62, s. 112.

och ett svenskt genomförande är nödvändigt. Hur bestämmelsen bör genomföras framgår av överväganden i avsnitt 5.7.

Artikel 45 – Beslutsbefogenhet avseende anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till distributionssystemet

Tillsynsmyndigheterna ska kräva att systemansvariga för distributionssystem offentliggör transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Dessa förfaranden ska godkännas av tillsynsmyndigheterna. Medlemsstaterna får bevilja produktionsanläggningar för biometan anslutningsföreträde.

För ett snabbt genomförande av nätanslutning för produktion av biometan ska medlemsstaterna sträva efter att säkerställa att den systemansvariga för distributionssystemet iakttar rimliga tidsfrister för att bedöma ansökningar om injektion av biometan, lämna ett erbjudande och genomföra anslutningen, under tillsynsmyndigheternas övervakning i enlighet med artikel 78.1 t.

Bedömning

Artikeln som är ny reglerar skyldigheter för systemansvariga för distributionssystem när det gäller anslutning av vissa produktionsanläggningar. Artikeln motsvarar i vissa delar artikel 41 som vänder sig till systemansvariga för överföringssystem och anger skyldigheter för dessa när det gäller anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas.

I första punkten anges att tillsynsmyndigheterna ska kräva att systemansvariga för distributionssystem offentliggör transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Förfarandet ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Medlemsstaterna får bevilja produktionsanläggningar för biometan anslutningsföreträde.

I andra punkten anges att för snabbt genomförande för nätanslutning för produktion av biometan ska medlemsstaten sträva efter att säkerställa att den systemansvarige för distributionssystemet iakttar rimliga tidsfrister för att bedöma ansökningar om injektion av biometan, lämna ett erbjudande och genomföra anslutningen. Tillsynsmyndigheten ska övervaka tiden för genomförandet av anslutningen, enligt vad som följer av artikel 78.1 t.

Eftersom artikeln är ny och inhemsk lagstiftning saknas på området, måste den genomföras i den svenska lagstiftningen. Hur artikeln bör genomföras i svensk rätt framgår av överväganden i avsnitt 5.7.

Artikel 46 – Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas

1. Om den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas utgör en del av ett vertikalt integrerat företag ska denna åtminstone vad avser juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution eller vätgasdistribution. Dessa regler ska inte ge upphov till någon skyldighet att skilja ägandet av tillgångar i distributionssystemet eller distributionsnätet för vätgas från det vertikalt integrerade företaget. Medlemsstaterna får föreskriva att operatörer av distributionsnät för vätgas kan hyra eller leasa vätgasnätstillgångar från andra ägare av distributionssystem, systemansvariga för distributionssystem eller operatörer av distributionsnät för vätgas inom samma företag. Sådan hyrning eller leasing får inte leda till korssubventionering mellan olika systemansvariga och operatörer.

2. Utöver de krav som fastställts i punkt 1 ska den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas, om denna utgör en del av ett vertikalt integrerat företag, med avseende på sin organisation och sitt beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution eller vätgasdistribution. För att uppnå detta ska följande minimikriterier gälla:

a) Ledningen för den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas får inte ingå i företagsstrukturer i det integrerade naturgasföretaget eller det vertikalt integrerade företaget som direkt eller indirekt ansvarar för den dagliga driften avseende produktion, överföring eller leverans av naturgas och vätgas.

b) Lämpliga åtgärder ska vidtas för att säkerställa att de yrkesmässiga intressena hos de personer som ansvarar för ledningen för den systemansvarige för distributionssystemet eller operatören av distributionsnät för vätgas beaktas på ett sätt som säkerställer att dessa personer kan agera självständigt.

c) Den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas ska ha faktisk beslutanderätt, oberoende av det integrerade naturgasföretaget eller det vertikalt integrerade företaget, när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utveckling av nätet. För detta ändamål ska den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas förfoga över de resurser som krävs, inbegripet mänskliga, tekniska, ekonomiska och fysiska resurser. Detta ska inte hindra förekomsten av lämpliga samordningsmekanismer för att säkerställa att moderföretagets ekonomiska och förvaltningsmässiga övervakningsrättigheter när det gäller avkastningen på tillgångar, som regleras indirekt i enlighet med artikel 78.7, i ett dotterföretag

skyddas. Detta ska särskilt göra det möjligt för moderföretaget att godkänna den årliga finansieringsplan eller det motsvarande instrument som upprättas av den systemansvarige för distributionssystemet eller av operatören av distributionsnät för vätgas och att fastställa övergripande gränser för dess dotterföretags skuldsättningsnivåer. Det ska inte vara tillåtet för moderföretaget att ge instruktioner för den dagliga driften eller om enskilda beslut beträffande uppförande eller uppgradering av distributionsnät, så länge dessa beslut inte överskrider villkoren i den godkända finansieringsplanen eller motsvarande instrument.

d) Den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas ska upprätta en övervakningsplan där det anges vilka åtgärder som vidtas för att motverka diskriminerande beteende, och ska säkerställa att det kontrolleras att den övervakningsplanen följs; i övervakningsplanen ska anges vilka specifika skyldigheter de anställda har för att uppfylla detta mål. Den person eller det organ som ansvarar för att övervakningsplanen följs, den övervakningsansvariga för den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas ska till tillsynsmyndigheten överlämna en årlig rapport, som ska offentliggöras, om de åtgärder som vidtagits; den övervakningsansvariga för den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas ska vara helt oberoende och ha tillträde till all nödvändig information om den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas och anknutna företag för att utföra sitt uppdrag.

3. Om den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas ingår i ett vertikalt integrerat företag ska medlemsstaterna säkerställa att dennas verksamhet övervakas av tillsynsmyndigheterna eller andra behöriga organ, så att den systemansvariga eller operatören inte kan dra fördel av sin vertikala integrering för att snedvrida konkurrensen. Vertikalt integrerade systemansvariga för distributionssystem eller operatörer av distributionsnät för vätgas får i synnerhet inte i samband med kommunikation och varumärkesprofilering, ge upphov till förvirring i fråga om den separata identitet som leveransdelen av det vertikalt integrerade företaget har.

4. Medlemsstaterna får besluta att inte tillämpa punkterna 1, 2 och 3 på systemansvariga för distributionssystem som ingår i ett integrerat naturgasföretag som har mindre än 100 000 anslutna kunder. Om en systemansvarig för distributionssystem omfattas av ett undantag i enlighet med den här punkten den 4 augusti 2024 får medlemsstaterna besluta att inte tillämpa punkterna 1, 2 och 3 på en operatör av distributionsnät för vätgas inom samma företag, förutsatt att det sammanlagda antalet anslutna kunder hos den systemansvariga för distributionssystem och operatören av distributionsnät för vätgas förblir lägre än 100 000.

Bedömning

I artikel 46 finns bestämmelser om åtskillnad för systemansvariga för distribution och operatörer av distributionsnät för vätgas. Artikeln motsvarar artikel 26 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG när det gäller åtskillnad för systemansvariga för distribution. Bestämmelserna för operatörer av distributionsnät för vätgas är nya. Om den systemansvariga för distribution eller operatörer av distributionsnät för vätgas är en del av ett vertikalt integrerat företag ska denne, åtminstone vad avser juridisk form, organisation och beslutsfattande, vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution.

Artikel 46.2 innehåller de kriterier som ska uppfyllas för att säkerställa oberoendet. Bestämmelserna infördes i EU-rätten redan genom direktiv 2003/55 EG. Det fanns emellertid en möjlighet enligt direktiv 2003/55 EG att undanta koncerner som hade färre än 100 000 anslutna kunder. Sverige har utnyttjat möjligheten till undantag, vilket inneburit att de svenska naturgasdistributörerna helt har undantagits från kraven i delar av artikel 46.2. Möjligheten till undantag, vilken också kvarstod i direktiv 2009/73/EG, återfinns nu i artikel 46.4 i det nya gasmarknadsdirektivet. Motsvarande möjlighet till undantag för operatörer av distributionsnät för vätgas finns under förutsättning att operatören ingår i samma företag som en systemansvarig för distributionssystem som omfattas av ett sådant undantag.

Vissa av kraven i artikeln har dock, trots möjlighet till undantag, redan genomförts i svensk lagstiftning för systemansvariga för distributionssystem genom gemensamma bestämmelser med den som är systemansvarig för överföringssystem. I naturgaslagen anges bestämmelser om juridisk och personell åtskillnad (3 kap. 2 §) och skyldighet att upprätta en övervakningsplan (3 kap. 9 §). Av 1 kap. 6 § naturgaslagen framgår att med överföring av naturgas avses i lagen överföring av naturgas för annans räkning genom såväl transmissionsledningar som distributionsledningar.

Vissa av bestämmelserna kring systemansvariga för distributionssystem skärptes genom direktiv 2009/73/EG. Till följd av detta genomfördes vissa av direktivets bestämmelser på området i naturgaslagen. Av förarbetena, då bestämmelserna infördes i naturgaslagen, framgår följande.[33]

> Det nya gasmarknadsdirektivet innebär att det ställs strängare krav när det gäller upprättandet av övervakningsplan (artikel 26.2 d). Regeringen bedömer att de nya reglerna i denna del motiverar att de svenska bestämmelserna ses över. …. Vidare finns nya bestämmelser i artikel 26.3, där det nu framgår att vertikalt integrerade systemansvariga för distributionssystem inte får, i synnerhet i samband med kommunikation och varumärkesprofilering, ge upphov till förvirring i fråga om den separata identitet som leveransdelen av

[33] Prop. 2010/11:70, s. 151.

det integrerade företaget har. Regeringen bedömer att det är motiverat med lagstiftning i denna del.

I nationell lagstiftning saknas bestämmelser om åtskillnad för operatörer av distributionsnät för vätgas. Sådana bestämmelser bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.15.

Artikel 47 – Skyldighet till konfidentiell behandling för systemansvariga för distributionssystemet

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 74 eller någon annan lagstadgad skyldighet att lämna uppgifter ska varje systemansvarig för distributionssystem behandla kommersiellt känsliga uppgifter som denna erhåller inom ramen för sin affärsverksamhet konfidentiellt, och ska förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt.

2. Systemansvariga för distributionssystem får, i samband med anknutna företags försäljning eller köp av naturgas, inte missbruka kommersiellt känsliga uppgifter som erhållits från tredje part i samband med tillhandahållande av eller förhandlingar om tillträde till systemet.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 27 i direktiv 2009/73/EG som i sin tur var oförändrad i förhållande till artikel 14 i direktiv 2003/55/EG och vänder sig till systemansvarig för distributionssystem för naturgas. Motsvarande bestämmelser om skyldigheter för systemansvariga för transmissionssystem för naturgas återfinns i artikel 40 i direktivet. Artikeln anger i första punkten att den systemansvarige för distributionssystem ska bevara sekretessen för de kommersiellt känsliga uppgifter som den systemansvarige får i verksamheten. Den systemansvarige ska också förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. Enligt andra punkten får den systemansvarige, i samband med försäljning eller köp av naturgas från anknutna företag, inte missbruka kommersiellt känsliga uppgifter från tredje part.

Lagstiftaren har tidigare funnit att artikeln inte kräver någon svensk lagstiftningsåtgärd.

När det gäller distributionssystemen som drivs i kommunal regi har riksdag och regering tidigare funnit att bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen (1980:100), numera offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), är tillämpliga och någon lagstiftningsåtgärd därför inte varit nödvändig. Detta ställningstagande grundade sig på de överväganden som gjordes gällande Affärsverket svenska kraftnät i egenskap av stamnätföretag för el (systemansvarig för överföringssystem), numera transmissionsnätsföretag och motsvarande

bestämmelser om sekretess för kommersiellt känsliga uppgifter i verksamheten i artikel 12 i elmarknadsdirektivet.[34]

> Enligt artikel 12 skall den systemansvarige bevara sekretessen för kommersiellt känsliga uppgifter som denne fått i verksamheten. Artikeln motsvaras av den tidigare artikel 9 i det gamla elmarknadsdirektivet, 96/92/EG. Svenska kraftnät är en statlig myndighet och omfattas därför av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen (1980:100). När det gamla elmarknadsdirektivet genomfördes i svensk rätt ansåg regeringen och riksdagen att kraven på att den systemansvarige skall bevara sekretessen för kommersiellt känsliga uppgifter är uppfyllda genom regleringen i sekretesslagen (prop. 1997/98:159 s. 24 f). Regeringen gör samma bedömning i dag när det nya elmarknadsdirektivet skall genomföras. Det behövs alltså ingen lagstiftningsåtgärd för att genomföra direktivets artikel 12.

När det gäller distributionsnätsföretag som drivs som enskilt ägda aktiebolag har tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen, numera offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), inte ansetts tillämpliga i företagens verksamhet. När dessa bestämmelser introducerades i gasmarknadsdirektivet år 2003 uttalade regeringen följande kring behovet av lagstiftning för distributionsnätsföretag som drivs som aktiebolag.[35] Övervägandena var de samma som för systemansvarige för överföringssystem som drevs i privat regi.

> Den mest ingripande åtgärden för att uppfylla direktivets krav vore att föreskriva om tystnadsplikt för anställda i de företag som inte omfattas av den befintliga sekretesslagstiftningen. När det tidigare elmarknadsdirektivet (direktiv 96/92/EG) skulle genomföras ansåg både regeringen och riksdagen att starka skäl talade mot att införa tystnadsplikt för de elnätsföretag som inte drivs i kommunal regi (jfr prop. 1997/98:159, s. 25 f.). Även vid genomförandet av det tidigare naturgasmarknadsdirektivet (direktiv 98/30/EG), som också innehöll bestämmelser om sekretess, gjordes bedömningen att några regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden inte borde införas i den svenska lagstiftningen (jfr prop. 1999/2000:72, s. 74 f.). Regeringen kan inte heller nu se att det har kommit fram några starkt vägande skäl som talar för att införa särskilda regler om tystnadsplikt för företagen på naturgasmarknaden. Av genomgången av artikel 25.9 (se nedan) framgår också att det, enligt konkurrenslagens regel om missbruk av dominerande ställning, inte är tillåtet att i en konkurrensutsatt verksamhet utnyttja information som man fått tillgång till i en monopolverksamhet. Någon lagstiftningsåtgärd behövs därför inte.

Som också redogjorts för under bedömningen av artikel 40 har sedan det förra gasmarknadsdirektivet trädde i kraft även lagen (2018:558) om företagshemligheter införts i svensk rätt. Denna lag tydliggör vad som gäller vid obehöriga angrepp på företagshemligheter. Lagen genomför delvis Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/943/EU av den 8 juni 2016 om skydd

[34] Prop. 2004/05:62, s. 51 och s. 110–112.
[35] A prop. s. 110–112.

mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs.

Ei gör bedömningen, i likhet med den regeringen och riksdag gjort sedan tidigare, att någon lagstiftningsåtgärd inte är nödvändig med anledning av de aktuella bestämmelserna i artikeln.

Artikel 48 – Slutna distributionssystem för naturgas

1. Medlemsstaterna får föreskriva att tillsynsmyndigheterna eller andra behöriga myndigheter klassificerar som ett slutet distributionssystem ett system som distribuerar naturgas inom en geografiskt avgränsad industriell eller kommersiell plats eller plats där gemensamma tjänster tillhandahålls och som inte, utan att det påverkar tillämpningen av punkt 4, levererar gas till hushållskunder, förutsatt att

a) driften eller produktionsprocessen hos systemanvändarna är integrerad av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl, eller

b) systemet distribuerar naturgas huvudsakligen till ägaren av eller den driftsansvariga för systemet eller till företag med anknytning till ägaren av eller den driftsansvariga för systemet.

2. Medlemsstaterna får föreskriva att tillsynsmyndigheterna undantar den driftsansvariga för ett slutet distributionssystem för naturgas från det krav som fastställs i artikel 31 att tarifferna eller de metoder som använts för att beräkna dem måste godkännas innan de träder i kraft i enlighet med artikel 78.

3. Vid beviljandet av undantag enligt punkt 2 i denna artikel ska de gällande tarifferna, eller de metoder som använts för att beräkna dem, på begäran av en användare av det slutna distributionssystemet för naturgas, ses över och godkännas i enlighet med artikel 78.

4. Undantag enligt punkt 2 ska även kunna beviljas för tillfällig användning av ett litet antal hushållskunder som har anställning hos eller liknande koppling till ägaren till distributionssystemet och som befinner sig inom det område som får gas levererad genom ett slutet distributionssystem.

5. Slutna distributionssystem ska vid tillämpning av detta direktiv anses vara distributionssystem.

Bedömning

Artikel 48 punkterna 1–4 motsvarar artikel 28 i direktiv 2009/73/EG och ger en medlemsstat möjlighet att klassificera vissa distributionssystem som ett slutet distributionssystem. Det handlar om system som distribuerar naturgas inom en geografiskt avgränsad industriell eller kommersiell plats eller plats där

gemensamma tjänster tillhandahålls. Punkten 5 är ny och klargör endast att ett slutet distributionssystem anses vara ett distributionssystem i direktivets mening. Ett slutet distributionssystem kan befrias från skyldigheten att tillämpa av tillsynsmyndigheten i förväg godkända distributionstariffer.

I 6 kap. 22 § naturgaslagen anges att regeringen får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheterna enligt 1 b, 5 och 6 §§ i fråga om naturgasledning eller ledningsnät som används för överföring av naturgas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet. Bestämmelsen är frivillig att införa och Sverige har valt att göra det. Någon ytterligare genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 49 – Kombinerat systemansvar

1. Artikel 46.1 ska inte hindra driften av en systemansvarig med kombinerat ansvar för överföring, lagrings- eller LNG-anläggningar för naturgas eller för distributionssystem, under förutsättning att den systemansvariga följer de relevanta bestämmelserna i kapitel IX.

2. Artikel 46.1 ska inte hindra verksamheten för en operatör med kombinerat ansvar för överföringsnät för vätgas, vätgasterminaler, lagringsanläggningar för vätgas eller distributionsnät för vätgas, under förutsättning att operatören följer artiklarna 68 och 69.

3. Punkterna 1 och 2 i denna artikel ska inte hindra verksamheten för en systemansvarig eller operatör med kombinerat ansvar för både naturgas- och vätgassystemen, om inte annat följer av kraven i artikel 69.

Bedömning

Artikeln handlar om undantag från artikel 46.1 för kombinerat systemansvar för den systemansvariga för naturgassystem och operatörer av vätgassystem. Enligt artikel 46 punkten 1 ska sådana aktörer, om de är del av ett vertikalt integrerat företag, åtminstone vad avser juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution eller vätgasdistribution. För att bestämmelserna i artikel 46 inte ska hindra kombinerat systemansvar måste artiklarna om åtskillnad följas.

När det gäller naturgas ska relevanta artiklar om åtskillnad i kapitel IX (artikel 60–75) följas. För vätgas gäller att bestämmelserna i artikel 68 och 69 ska följas. Kombinerat ansvar kan avse både naturgas och vätgas under förutsättning att bestämmelserna i artikel 68 och 69 följs.

Det svenska regelverket medger redan idag ett kombinerat systemansvar. För överväganden och förslag kring åtskillnad på gasmarknaden, se avsnitt 5.13, 5.14, 5.15 och 5.16.

4.7 Kapitel VII – Regler för särskilda vätgasnät

Artikel 50 – Uppgifter för operatörer av vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler

1. Varje operatör av ett vätgasnät, en lagringsanläggning för vätgas eller en vätgasterminal ska ansvara för att

a) på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla, inbegripet genom ändrad användning, en säker och tillförlitlig infrastruktur för vätgastransport eller lagring av vätgas, med vederbörlig hänsyn till miljön och i nära samarbete med anslutna och angränsande operatörer av vätgasnät i syfte att optimera samlokaliseringen av produktion och användning av vätgas samt på grundval av den tioåriga nätutvecklingsplan som avses i artikel 55,

b) säkerställa vätgassystemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav som har fastställts för transport och lagring av vätgas i enlighet med den tioåriga nätutvecklingsplan som avses i artikel 55,

c) säkerställa tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sina skyldigheter,

d) förse operatörer av andra nät eller system med vilka dess system är sammanlänkat med tillräcklig information, bland annat om vätgaskvalitet, för att en säker och effektiv drift och samordnad utveckling av och driftskompatibilitet i det sammanlänkade systemet ska kunna säkerställas,

e) användare av vätgassystem eller kategorier av infrastrukturanvändare inte diskrimineras, i synnerhet inte till förmån för dess anknutna företag,

f) förse användarna av vätgassystem med den information som de behöver för ett effektivt tillträde till infrastrukturen,

g) vidta alla rimliga åtgärder för att förhindra och minimera vätgasutsläpp i sin verksamhet och med jämna mellanrum och under operatörens ansvar genomföra en undersökning för detektering och reparation av vätgasläckage avseende alla relevanta komponenter,

h) lämna in en rapport om detektering av vätgasläckage och, vid behov, ett reparations- eller ersättningsprogram till de behöriga myndigheterna samt årligen offentliggöra statistisk information om detektering och reparation av vätgasläckage.

2. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska sträva efter att säkerställa en tillräcklig gränsöverskridande kapacitet för integrering av en europeisk vätgasinfrastruktur för att tillgodose alla ekonomiskt rimliga och tekniskt genomförbara kapacitetsbehov som har fastställts i den tioåriga nätutvecklingsplan som avses i artikel 55 i detta direktiv och den unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanen för vätgas som avses i artikel 60 i förordning (EU) 2024/1789 och med hänsyn till behovet av en tryggad vätgasförsörjning. Efter certifiering enligt artikel 71 i detta direktiv och artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789 får medlemsstaternas behöriga myndigheter besluta att ge en eller ett begränsat antal operatörer av överföringsnät för vätgas ansvar för att säkerställa gränsöverskridande kapacitet.

3. Om så är lämpligt för systemförvaltning och slutanvändare, ska tillsynsmyndigheten anförtro åt operatörer av vätgasnät ansvaret för att säkerställa en effektiv förvaltning av vätgaskvalitet och en stabil vätgaskvalitet i sina nät i linje med tillämpliga kvalitetsstandarder för vätgas.

4. Operatörer av vätgasnät ska ansvara för balans i sina nät från och med den 1 januari 2033, eller från och med ett tidigare datum om detta föreskrivs av tillsynsmyndigheten. Regler om balans i vätgasnät som antas av operatörer av vätgasnät ska vara objektiva, transparenta och icke-diskriminerande, inklusive reglerna för de avgifter för obalanser i energitillförseln som tas ut från användarna av deras nät.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i tidigare direktiv och handlar om skyldigheter och uppgifter för operatörer av vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler.

Operatör av vätgasnät är enligt artikel 2 punkt 25 (26 överföringsnät för vätgas och 27 distributionsnät för vätgas) varje fysisk eller juridisk person som bedriver vätgastransport och som ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av vätgasnätet inom ett visst område och, i tillämpliga fall, dess sammanlänkningar till andra vätgasnät och för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på vätgastransport.

En operatör av lagringsanläggningar för vätgas är enligt artikel 2 punkt 6 varje fysisk eller juridisk person som bedriver verksamhet för lagring av vätgas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för vätgas.

En operatör av vätgasterminal är enligt artikel 2 punkt 9 varje fysisk eller juridisk person som utför uppgiften att lossa och omvandla flytande väte eller flytande ammoniak till vätgas för injektion i vätgasnätet eller naturgassystemet eller

kondensering och lastning av vätgas och som ansvarar för driften av en vätgasterminal.

Punkten 4 behöver inte genomföras förrän till den 1 januari 2033 och omfattas inte av uppdraget.

Svensk lagstiftning saknar helt bestämmelser om dessa aktörer och åtgärder för genomförande krävs. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.5.

Artikel 51 – Befintliga vätgasnät

1. Medlemsstaterna får föreskriva att tillsynsmyndigheterna får bevilja undantag från kraven i en eller flera av artiklarna 35, 46, 68, 69, 70 och 71 i detta direktiv och artiklarna 7 och 65 i förordning (EU) 2024/1789 för vätgasnät som tillhörde ett vertikalt integrerat företag den 4 augusti 2024.

2. Ett undantag som beviljas enligt punkt 1 ska upphöra att gälla om

a) tillsynsmyndigheten, på begäran av det vertikalt integrerade företaget, beslutar att upphäva undantaget,

b) det vätgasnät som omfattas av undantaget ansluts till ett annat vätgasnät,

c) det vätgasnät som omfattas av undantaget eller dess kapacitet utvidgas med mer än 5 % i fråga om längd eller kapacitet jämfört med den 4 augusti 2024, eller

d) tillsynsmyndigheten genom ett beslut konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt.

3. Vart sjunde år från och med dagen för beviljandet av ett undantag enligt punkt 1 ska tillsynsmyndigheten offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, på vätgasinfrastrukturen och på utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten.

4. Tillsynsmyndigheterna får begära att operatörer av befintliga vätgasnät förser dem med all information som krävs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Bedömning

Sverige saknar befintliga vätgasnät och omfattas inte av artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 52 – Geografiskt avgränsade vätgasnät

1. Medlemsstaterna får föreskriva att tillsynsmyndigheterna får bevilja undantag från artiklarna 68 och 71 eller från artikel 46 för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område. Under undantagets giltighetstid ska ett sådant nät uppfylla samtliga följande villkor:

a) Det får inte omfatta sammanlänkningar för vätgas.

b) Det får inte vara direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett vätgasnät som inte omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna artikel eller artikel 51.

c) Det ska i första hand användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till detta nät.

d) Det får inte vara anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna artikel och som drivs av samma operatör av vätgasnät.

2. Tillsynsmyndigheten ska anta ett beslut om att återkalla undantaget enligt punkt 1 om den konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten påverkas negativt, eller om något av de villkor som förtecknas i punkt 1 inte längre är uppfyllt.

Vart sjunde år från beviljandet av ett undantag enligt punkt 1 ska tillsynsmyndigheten offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, på vätgasinfrastrukturen och på utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten.

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att begäranden om tillträde från vätgasproducenter samt ansökningar om anslutning från industrikunder anmäls till tillsynsmyndigheten, offentliggörs och behandlas enligt artikel 42. Vid offentliggörandet av begäranden om tillträde ska kommersiellt känsliga uppgifter behandlas konfidentiellt.

Bedömning

Artikeln är ny om handlar om undantag för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område. Artikeln är frivillig att införa. Den svenska lagstiftningen saknar bestämmelser om detta och bör kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.17.

Artikel 53 – Sammanlänkningar för vätgas med tredjeländer

1. Unionen ska för varje sammanlänkning för vätgas mellan medlemsstater och tredjeländer innan den tas i drift ingå ett internationellt avtal i enlighet med artikel 218 i EUF-fördraget med de berörda anslutna tredjeländerna, där driftsreglerna för den berörda sammanlänkningen för vätgas fastställs, när så är nödvändigt för att säkerställa samstämmighet och överensstämmelse med de regler för vätgasnät som fastställs i detta direktiv och förordning (EU) 2024/1789. Ett internationellt avtal ska inte anses vara nödvändigt om den medlemsstat som är ansluten eller har för avsikt att anslutas genom en sammanlänkning för vätgas förhandlar om och ingår ett mellanstatligt avtal med de berörda anslutna tredjeländerna i enlighet med artikel 89 i detta direktiv, i vilket driftsreglerna för den berörda sammanlänkningen för vätgas fastställs för att säkerställa samstämmighet och överensstämmelse med de regler för vätgasnät som fastställs i detta direktiv och i förordning (EU) 2024/1789.

2. Punkt 1 i denna artikel ska inte påverka tillämpningen av artikel 85 eller fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna.

3. Punkt 1 ska inte heller påverka unionens och medlemsstaternas möjlighet att, enligt sina respektive befogenheter och i enlighet med tillämpliga förfaranden, inleda dialoger med anslutna tredjeländer, inbegripet för att upprätta samarbete i frågor som är relevanta för vätgasproduktion, såsom sociala frågor och miljöfrågor.

Bedömning

Artikeln handlar om unionens skyldigheter att ingå avtal med tredje land för sammanlänkning av vätgassystem, då det inte finns mellanstatliga avtal. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 54 – Konfidentiell behandling när det gäller operatörer av vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler

1. Utan att det påverkar lagstadgade skyldigheter att lämna uppgifter ska varje operatör av ett vätgasnät, en lagringsanläggning för vätgas och en vätgasterminal och varje ägare till ett vätgasnät behandla kommersiellt känsliga uppgifter som erhålls i verksamheten konfidentiellt, och förhindra att sådana uppgifter om den egna verksamheten som kan vara kommersiellt fördelaktiga röjs på ett diskriminerande sätt. I synnerhet om operatören av ett vätgasnät, en lagringsanläggning för vätgas eller en vätgasterminal eller ägaren till ett vätgasnät ingår i ett vertikalt integrerat företag, får denne inte röja några kommersiellt känsliga uppgifter för andra delar av det vertikalt integrerade företaget än systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem eller operatörer av vätgasnät, såvida detta inte är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

2. Operatören av ett vätgasnät, en lagringsanläggning för vätgas eller en vätgasterminal får inte, i samband med anknutna företags försäljning eller köp av vätgas, missbruka kommersiellt känsliga uppgifter som erhållits från tredje part i samband med tillhandahållande av eller förhandlingar om tillträde till systemet.

3. Information som är nödvändig för en effektiv konkurrens och en välfungerande marknad ska offentliggöras. Denna skyldighet påverkar inte kravet att skydda kommersiellt känsliga uppgifter.

Bedömning

Bestämmelsen motsvarar artikel 40, men berör specifikt vätgasoperatörer och ägare av vätgasnät.

Samma bedömning gäller som för artikel 40. Det saknas anledning att införa särskilda bestämmelser med anledning av artikeln.

4.8 Kapitel VIII – Integrerad nätplanering

Artikel 55 – Nätutveckling för naturgas och vätgas och befogenhet att fatta investeringsbeslut

1. Samtliga systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska åtminstone vartannat år till den berörda tillsynsmyndigheten överlämna en tioårig nätutvecklingsplan som grundar sig på befintlig och förutsedd tillgång och efterfrågan efter att ha samrått med berörda intressenter i enlighet med punkt 2 f. Det ska finnas en gemensam nätutvecklingsplan per medlemsstat för naturgas och en gemensam nätutvecklingsplan per medlemsstat för vätgas, eller en gemensam plan för naturgas och vätgas per medlemsstat.

Medlemsstater som tillåter en gemensam plan ska säkerställa att en sådan plan är tillräckligt transparent så att tillsynsmyndigheten tydligt kan identifiera de särskilda behov inom naturgassektorn och inom vätgassektorn som planen behandlar. Separat modellering ska göras för varje energibärare, med separata kapitel som visar nätkartor för naturgas och nätkartor för vätgas.

Medlemsstater där separata planer för naturgas och vätgas utarbetas ska säkerställa att systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas har ett nära samarbete om beslut behöver fattas för att säkerställa systemeffektivitet, enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2023/1791, mellan energibärare, till exempel för ändrad användning.

Operatörer av överföringsnät för vätgas ska ha ett nära samarbete med systemansvariga för överföringssystem för el och systemansvariga för

distributionssystem för el, i tillämpliga fall, för att samordna gemensamma infrastrukturkrav, såsom placeringen av elektrolysanläggningar och den berörda överföringsinfrastrukturen, och ska ta största möjliga hänsyn till deras synpunkter.

Medlemsstaterna ska sträva efter att säkerställa samordnade planeringssteg i de tioåriga nätutvecklingsplanerna för naturgas, vätgas respektive el.

Infrastrukturoperatörer, inbegripet operatörer av LNG-terminaler, systemansvariga för lagringssystem för naturgas, systemansvariga för distributionssystem, operatörer av distributionsnät för vätgas, operatörer av vätgasterminaler, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas, operatörer av fjärrvärmeinfrastruktur och eloperatörer, ska vara skyldiga att tillhandahålla till och utbyta all relevant information med systemansvariga för överföringssystem och operatörer för överföringsnät för vätgas för den tioåriga nätutvecklingsplanen. Den tioåriga nätutvecklingsplanen för naturgas ska innehålla effektiva åtgärder för att garantera naturgassystemets tillräcklighet och försörjningstryggheten, särskilt överensstämmelse med de standarder för infrastruktur som anges i förordning (EU) 2017/1938. De tioåriga nätutvecklingsplanerna ska offentliggöras och finnas tillgängliga på en webbplats tillsammans med resultatet av samrådet med berörda intressenter. Den webbplatsen ska uppdateras regelbundet för att säkerställa att alla berörda intressenter informeras om tidpunkten och sättet för samt omfattningen av samrådet.

2. De tioåriga nätutvecklingsplaner som avses i punkt 1 ska särskilt

a) innehålla omfattande och detaljerad information om de viktigaste infrastrukturer som behöver byggas upp eller uppgraderas under de kommande tio åren, med beaktande av all infrastrukturförstärkning som behövs för att ansluta anläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas och inbegripet infrastruktur som utvecklats för att möjliggöra omvända flöden till överföringsnätet,

b) innehålla information om alla investeringar som redan beslutats och fastställa nya investeringar och efterfrågelösningar som inte kräver nya infrastrukturinvesteringar som måste verkställas under de kommande tre åren,

c) när det gäller naturgas, inkludera omfattande och detaljerad information om infrastruktur som kan eller ska avvecklas,

d) när det gäller vätgas, inkludera omfattande och detaljerad information om infrastruktur vars användning kan eller ska ändras till överföring av vätgas, särskilt för att leverera vätgas till slutanvändare inom sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen, med beaktande av potentialen för minskade

växthusgasutsläpp och energi- och kostnadseffektiviteten i förhållande till andra alternativ,

e) ange en tidsfrist för alla investeringsprojekt och alla avvecklingsprojekt,

f) baseras på ett gemensamt scenario som utarbetas vartannat år av berörda infrastrukturoperatörer, inbegripet berörda systemansvariga för distributionssystem, för åtminstone naturgas, vätgas, el och, i tillämpliga fall, fjärrvärme,

g) när det gäller naturgas, vara förenliga med resultaten av de gemensamma och nationella riskbedömningarna enligt artikel 7 i förordning (EU) 2017/1938,

h) vara i linje med den integrerade nationella energi- och klimatplanen och dess uppdateringar, beakta läget enligt de integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporter som lämnas in i enlighet med förordning (EU) 2018/1999, vara förenliga med de mål som fastställs i direktiv (EU) 2018/2001 och stödja det klimatneutralitetsmål som anges i artiklarna 2.1 och 4.1 i förordning (EU) 2021/1119,

i) vara förenliga med den unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanen för naturgas som avses i artikel 32 i förordning (EU) 2024/1789 och den unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplan för vätgas som avses i artikel 60 i den förordningen, beroende på vad som är tillämpligt,

j) beakta den utvecklingsplan för distributionsnät för vätgas som avses i artikel 56 och de avvecklingsplaner för naturgasnätet som avses i artikel 57.

De gemensamma scenarier som avses i första stycket f ska baseras på rimliga antaganden om utvecklingen av produktion, leverans och förbrukning, särskilt behoven inom sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen, med beaktande av potentialen för minskade växthusgasutsläpp och energi- och kostnadseffektiviteten i förhållande till andra alternativ, och ska beakta efterfrågelösningar som inte kräver nya infrastrukturinvesteringar. De ska också ta hänsyn till gränsöverskridande utbyten, inbegripet med tredjeländer, och vätgaslagringens roll samt integreringen av vätgasterminaler. Infrastrukturoperatörer ska genomföra en omfattande samrådsprocess om dessa scenarier som är öppen för berörda intressenter, inbegripet systemansvariga för distributionssystem för naturgas och el, operatörer av distributionsnät för vätgas, sammanslutningar som är verksamma på marknaderna för el, naturgas och vätgas, företag på värme- och kylområdet, leverans- och produktionsföretag, oberoende aggregatorer, laststyrningsoperatörer, organisationer som arbetar med energieffektivitetslösningar, energikonsumentorganisationer och företrädare för

det civila samhället. Samråden ska äga rum i ett tidigt skede före utarbetandet av den tioåriga nätutvecklingsplanen på ett öppet, inkluderande och transparent sätt. Alla handlingar som tillhandahålls av infrastrukturoperatörerna för att underlätta samråden ska offentliggöras, liksom resultatet av samrådet med berörda intressenter. Den relevanta webbplatsen ska uppdateras i god tid när dessa handlingar finns tillgängliga, så att berörda intressenter får tillräcklig information för att kunna delta i samrådet på ett effektivt sätt.

De gemensamma scenarier som avses i första stycket f i denna punkt ska vara i linje med unionsomfattande scenarier som fastställs i enlighet med artikel 12 i förordning (EU) 2022/869 och med den integrerade nationella energi- och klimatplanen och dess uppdateringar i enlighet med förordning (EU) 2018/1999 och stödja det klimatneutralitetsmål som anges i artiklarna 2.1 och 4.1 i förordning (EU) 2021/1119. Sådana gemensamma scenarier ska godkännas av den behöriga nationella myndigheten. Det europeiska vetenskapliga rådgivande organet för klimatförändringar, som inrättats enligt artikel 10a i förordning (EG) nr 401/2009, får på eget initiativ avge ett yttrande om gemensamma scenariers förenlighet med unionens energi- och klimatmål för 2030 och dess klimatneutralitetsmål för 2050. Det yttrandet ska beaktas av den behöriga nationella myndigheten.

3. När de tioåriga nätutvecklingsplanerna utarbetas ska den systemansvariga för överföringssystem och operatören av överföringsnät för vätgas fullt ut beakta potentialen för alternativ till systemutbyggnad, till exempel användning av efterfrågeflexibilitet, förväntad förbrukning till följd av tillämpningen av principen om energieffektivitet först i enlighet med artikel 27 i direktiv (EU) 2023/1791, handel med andra länder och de unionsomfattande nätutvecklingsplanerna. Med tanke på integreringen av energisystem ska den systemansvariga för överföringssystem och operatören av överföringsnät för vätgas, när så är möjligt, bedöma hur behov som griper över system för el, värme i tillämpliga fall och naturgas och vätgas ska hanteras, inbegripet information om optimal lokalisering av och storlek på energilagring och kraft-till-gas-tillgångar samt samlokalisering av produktion och förbrukning av vätgas. Operatören av överföringsnät för vätgas ska inkludera information om lokaliseringen av slutanvändare i de sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen i syfte att rikta in sig på användningen av förnybar och koldioxidsnål vätgas i dessa sektorer.

4. Tillsynsmyndigheten ska ha öppna och transparenta samråd med alla nuvarande och potentiella systemanvändare om den tioåriga nätutvecklingsplanen. Av personer eller företag som hävdar att de är potentiella systemanvändare får det krävas att de underbygger sådana påståenden. Tillsynsmyndigheten ska offentliggöra resultatet av samrådsprocessen, inbegripet eventuella behov av investeringar, avveckling av tillgångar och efterfrågelösningar som inte kräver nya infrastrukturinvesteringar.

5. Tillsynsmyndigheten ska undersöka om den tioåriga nätutvecklingsplanen är förenlig med punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel, omfattar alla investeringsbehov som fastställts under samrådsprocessen och, i förekommande fall, om den överensstämmer med den mest aktuella unionsomfattande simulering av scenarier med avbrott i gasförsörjning som gjorts av det europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för gas (Entso för gas) enligt artikel 7 i förordning (EU) 2017/1938, med de regionala och nationella riskbedömningarna enligt artikel 7 i förordning (EU) 2017/1938 och med de icke-bindande unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanerna (de unionsomfattande nätutvecklingsplanerna), som avses i artikel 30.1 b i förordning (EU) 2019/943, och med artiklarna 32 och 60 i förordning (EU) 2024/1789. Om det uppstår några tvivel om överensstämmelse med de unionsomfattande nätutvecklingsplanerna, ska tillsynsmyndigheten samråda med Acer. Tillsynsmyndigheten får kräva att den systemansvariga för överföringssystem ändrar sin tioåriga nätutvecklingsplan.

De behöriga nationella myndigheterna ska undersöka huruvida den tioåriga nätutvecklingsplanen överensstämmer med det klimatneutralitetsmål som anges i artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119, med den nationella energi- och klimatplanen och dess uppdateringar och med de integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporter som lämnas in i enlighet med förordning (EU) 2018/1999 och får vid bristande överensstämmelse ge tillsynsmyndigheten ett motiverat yttrande om den bristande överensstämmelsen, som vederbörligen ska beaktas.

6. Tillsynsmyndigheten ska övervaka och utvärdera genomförandet av den tioåriga nätutvecklingsplanen.

7. För det fall en oberoende systemansvarig eller en oberoende systemansvarig för överföring, eller en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas eller en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas, av någon annan orsak än tvingande orsaker som ligger utanför dennas kontroll, inte verkställer en investering som enligt den tioåriga nätutvecklingsplanen skulle ha verkställts inom de följande tre åren, ska medlemsstaterna säkerställa att tillsynsmyndigheten är skyldig att vidta minst en av följande åtgärder för att säkerställa att investeringen i fråga görs om den fortfarande är relevant på grundval av den senaste tioåriga nätutvecklingsplanen:

a) Kräva att den systemansvariga för överföringssystem eller operatören av överföringsnät för vätgas verkställer investeringen.

b) Anordna ett anbudsförfarande för investeringen som är öppet för alla investerare.

c) Förpliktiga den systemansvarige för överföringssystemet eller operatören av överföringsnät för vätgas att godta en kapitalökning för att finansiera den nödvändiga investeringen och tillåta oberoende investerare att delta i kapitalet.

Om tillsynsmyndigheten har utnyttjat sina befogenheter enligt första stycket b får den kräva att den systemansvariga för överföringssystem eller operatören av överföringsnät för vätgas godtar något eller några av följande alternativ, nämligen

a) finansiering av tredje part,

b) uppförande, ändrad användning eller avveckling av tredje part,

c) egen uppbyggnad av de nya tillgångarna i fråga,

d) egen drift av de nya tillgångarna i fråga.

Den systemansvarig för överföringssystem eller operatören av överföringsnät för vätgas ska lämna investerarna all information som behövs för att göra investeringen, ska ansluta nya tillgångar till överföringssystemet eller överföringsnätet för vätgas och ska allmänt på bästa sätt vinnlägga sig om att underlätta genomförandet av investeringsprojektet.

Relevanta finansieringsarrangemang godkännas av tillsynsmyndigheten.

8. Om tillsynsmyndigheten har utnyttjat sina befogenheter enligt punkt 7 ska de relevanta tarifferna för tillträde till nät som fastställts eller godkänts av tillsynsmyndigheten omfatta investeringskostnaderna i fråga.

Bedömning

Delar av artikel 55.1 motsvarar artikel 22.1 i direktiv 2009/73/EG. Artiklarna 55.2–55.8 är delvis nya och handlar om integrerad nätplanering. Vad som är nytt beskrivs under respektive punkt nedan. Direktivet har inte genomförts när det gäller nätutvecklingsplaner eftersom Sverige har valt ett system med åtskilt ägande. Eftersom bestämmelsen nu anger att samtliga systemansvariga ska ta fram nätutvecklingsplaner, jämfört med tidigare lydelse då endast den oberoende systemansvarige i direktiv 2009/73/EG hade en sådan skyldighet, gäller inte längre undantag genom åtskillnad. Bestämmelserna kräver därför genomförandeåtgärd.

Första stycket i punkt 1 motsvarar artikel 22.1 i direktiv 2009/73/EG. Punkt 1 anger att samtliga systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas ska utarbeta nätutvecklingsplaner som ska offentliggöras minst vartannat år och överlämnas till tillsynsmyndigheten. Bestämmelser om detta saknas i svensk lagstiftning. Sådana bestämmelser måste införas i den

svenska gaslagstiftningen tillsammans med närmare bestämmelser om vad en nätutvecklingsplan ska innehålla, se överväganden och förslag under avsnitt 5.10.

Att den oberoende systemansvarige för överföring av gas varje år ska överlämna en tioårig nätutvecklingsplan till tillsynsmyndigheten framgår av artikel 22.1 i kapitel IV i direktiv 2009/73/EG. Kapitlet har betydelse för de medlemsstater som väljer andra alternativ för effektiv åtskillnad enligt artikel 9 i samma direktiv än åtskilt ägande, se prop. 2010/11:70 (avsnitt 16.5). Av samma proposition framgår också att regeringen föreslår att artikel 9 i gasmarknadsdirektivet bör genomföras i Sverige genom en ordning där en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av produktion och handel i enlighet med direktivets bestämmelser om åtskilt ägande. Därmed saknade kapitel IV betydelse för Sverige som inte införlivat kapitlet, inbegripet artikel 22 om nätutvecklingsplaner, i svensk rätt. I det nuvarande direktivet har en ändring skett till att reglerna om integrerad nätplanering nu omfattar samtliga systemansvariga för överföringssystem vilket innebär att systemansvariga för både naturgas- och vätgas på transmissionsnivå omfattas. Eftersom åtskillnadsreglerna därför inte längre innebär undantag i förhållande till reglerna om nätutvecklingsplaner måste dessa införlivas i nationell rätt.

Artikel 56 – Utvecklingsplan för distributionsnät för vätgas

1. Operatörer av distributionsnät för vätgas ska vart fjärde år till tillsynsmyndigheten överlämna en plan över den infrastruktur för vätgasnät som de avser att utveckla. Planen ska utarbetas i nära samarbete med systemansvariga för distributionssystem för naturgas och el, och i tillämpliga fall med systemansvariga för fjärrvärme och fjärrkyla, och därmed säkerställa en effektiv integrering av energisystemet och största möjliga hänsyn till de systemansvarigas synpunkter. Medlemsstaterna får tillåta att operatörer av distributionsnät för vätgas i enlighet med denna artikel och systemansvariga för distributionssystem i enlighet med artikel 57 som är verksamma i samma region utarbetar en gemensam plan.

Medlemsstater som tillåter en gemensam plan ska säkerställa att planen är tillräckligt transparent så att de särskilda behov inom naturgassektorn och inom vätgassektorn som planen behandlar tydligt identifieras. Separat modellering ska göras för respektive energibärare, med separata kapitel som visar nätkartor för naturgas och nätkartor för vätgas.

Medlemsstater där separata planer för naturgas och vätgas utarbetas ska säkerställa att systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas har ett nära samarbete om beslut behöver fattas för att säkerställa systemeffektivitet mellan energibärare, till exempel för ändrad användning.

2. Utvecklingsplanen för distributionsnät av vätgas ska särskilt

a) innehålla information om kapacitetsbehov, både sett till volym och varaktighet, enligt förhandlingar mellan användare av distributionsnät för vätgas och operatörer av distributionsnät för vätgas, om vätgasförsörjning, och om kapacitetsbehov, både sett till volym och varaktighet, för befintliga och potentiella framtida slutanvändare för vilka det är svårt att fasa ut användningen av fossila bränslen, med beaktande av potentialen för minskade växthusgasutsläpp och energi- och kostnadseffektiviteten i förhållande till andra alternativ och dessa slutanvändares lokalisering, i syfte att ta itu med användningen av förnybar och koldioxidsnål vätgas i dessa sektorer,

b) beakta de värme- och kylplaner som upprättats enligt artikel 25.6 i direktiv (EU) 2023/1791 och efterfrågan i sektorer som inte omfattas av värme- och kylplanerna, och bedöma hur principen om energieffektivitet först i enlighet med artikel 27 i det direktivet respekteras vid utbyggnaden av distributionsnät för vätgas i sektorer där mer energieffektiva alternativ finns tillgängliga,

c) innehålla information om i vilken utsträckning naturgasrörledningar som blir föremål för ändrad användning ska användas för transport av vätgas, samt i vilken utsträckning denna ändrade användning krävs för att tillgodose de kapacitetsbehov som fastställts i enlighet med led a,

d) vara baserad på en samrådsprocess som är öppen för berörda intressenter för att göra det möjligt för dem att på ett tidigt stadium effektivt delta i planeringsprocessen, inbegripet tillhandahållande och utbyte av all relevant information,

e) offentliggöras på webbplatsen för operatören av distributionsnät för vätgas tillsammans med resultatet av samrådet med berörda intressenter och lämnas in till tillsynsmyndigheten, tillsammans med resultaten av samrådet med berörda intressenter; webbplatsen ska uppdateras regelbundet så att berörda intressenter får tillräcklig information för att kunna delta i samrådet på ett effektivt sätt,

f) vara i linje med den integrerade nationella energi- och klimatplanen och dess uppdateringar och med de integrerade nationella energi- och klimatlägesrapporter som lämnas in i enlighet med förordning (EU) 2018/1999 och stödja det klimatneutralitetsmål som anges i artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119,

g) vara förenlig med den unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas som avses i artikel 60 i förordning (EU) 2024/1789 och de nationella tioåriga nätutvecklingsplaner som utarbetats i enlighet med artikel 55 i detta direktiv.

3. Operatörer av distributionsnät för vätgas ska utbyta all den relevanta information som krävs för att utarbeta planen med andra operatörer av vätgasnät, inbegripet operatörer av vätgasnät i angränsande medlemsstater om det finns en direkt anslutning.

4. Tillsynsmyndigheten ska bedöma huruvida utvecklingsplanen för distributionsnät för vätgas är förenlig med punkt 1 i denna artikel. Tillsynsmyndigheten ska granska planen och får begära ändringar av planen i linje med bedömningen. Den ska i den granskningen beakta vätgasnätets övergripande energiekonomiska nödvändighet samt den ram för gemensamma scenarier som utarbetas enligt artikel 55.2 f. När det gäller planer som lämnats in avseende vätgasnät som omfattas av ett undantag enligt artikel 51 eller 52 får tillsynsmyndigheten avstå från att granska planen och lämna rekommendationer till ändringar.

5. Tillsynsmyndigheten ska beakta granskningen av utvecklingsplanen för distributionsnät för vätgas vid godkännandet av särskilda avgifter i den mening som avses i artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789.

6. Till och med den 31 december 2032, och utan att det påverkar tillsynsmyndighetens befogenheter att övervaka reglerna för nättillträde, får medlemsstaterna ge en annan behörig myndighet i uppdrag att granska utvecklingsplanen för distributionsnät för vätgas och lämna rekommendationer till ändringar av planen från operatören av distributionsnät för vätgas för att säkerställa överensstämmelse med de integrerade nationella energi- och klimatplanerna och uppdateringarna av dessa.

7. Genom undantag från punkterna 1–5 i denna artikel får medlemsstaterna besluta att tillämpa kraven i artikel 55 från och med den 4 augusti 2024 på operatörer av distributionsnät för vätgas.

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om utvecklingsplan för distribution av vätgas. Den svenska lagstiftningen saknar bestämmelser om detta och bör kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.10.

Artikel 57 – Nätavvecklingsplaner för systemansvariga för distributionssystem för naturgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att systemansvariga för distributionssystem utarbetar nätavvecklingsplaner när en minskning av efterfrågan på naturgas förväntas som kräver avveckling av distributionsnät för naturgas eller delar av sådana nät. Sådana planer ska utarbetas i nära samarbete med operatörer av distributionsnät för vätgas, systemansvariga för distributionssystem för el och

systemansvariga för fjärrvärme och fjärrkyla, och därmed säkerställa en effektiv integrering av energisystemet och återspegla den minskade användningen av naturgas för uppvärmning och kylning av byggnader där mer energi- och kostnadseffektiva alternativ finns tillgängliga. Medlemsstaterna får tillåta att systemansvariga för distributionssystem i enlighet med denna artikel och operatörer av distributionsnät för vätgas i enlighet med artikel 56 som är verksamma i samma region utarbetar en gemensam plan om delar av naturgasinfrastrukturen ska anpassas för ändrad användning. Medlemsstater som tillåter en gemensam plan ska säkerställa att planen är tillräckligt transparent så att de särskilda behov inom naturgassektorn och inom vätgassektorn som planen behandlar tydligt identifieras. Separat modellering ska i tillämpliga fall göras för varje energibärare, med separata kapitel som visar nätkartor för naturgas och nätkartor för vätgas. Medlemsstater där separata planer för naturgas och vätgas utarbetas ska säkerställa att systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas har ett nära samarbete om beslut behöver fattas för att säkerställa systemeffektivitet mellan energibärare, till exempel för ändrad användning.

2. Avvecklingsplanerna för distributionsnät ska åtminstone vara förenliga med följande principer:

a) Planerna baseras på de värme- och kylplaner som utarbetats i enlighet med artikel 25.6 i direktiv (EU) 2023/1791 och tar vederbörlig hänsyn till efterfrågan i sektorer som inte omfattas av värme- och kylplanerna.

b) Planerna baseras på rimliga antaganden om utvecklingen av produktion, injektion och leverans av naturgas, inbegripet biometan, å ena sidan, och förbrukningen av naturgas inom alla sektorer på distributionsnivå, å andra sidan.

c) Systemansvariga för distributionssystem identifierar nödvändiga anpassningar av infrastrukturen, samtidigt som lösningar på efterfrågesidan som inte kräver nya infrastrukturinvesteringar prioriteras, och planerna innehåller en förteckning över infrastruktur som ska avvecklas, även i syfte att skapa transparens när det gäller eventuell ändrad användning av sådan infrastruktur för transport av vätgas.

d) Systemansvariga för distributionssystem genomför en samrådsprocess som är öppen för berörda intressenter vid utarbetandet av planen för att göra det möjligt för dem att på ett tidigt stadium effektivt delta i planeringsprocessen, inbegripet tillhandahållande och utbyte av all relevant information. Resultaten av samrådet och nätavvecklingsplanen lämnas in till den berörda nationella myndigheten.

e) Planerna och resultatet av samrådet med berörda intressenter offentliggörs på webbplatserna för de systemansvariga för distributionssystem, och dessa

webbplatser uppdateras regelbundet för att säkerställa att berörda intressenter får tillräcklig information för att kunna delta i samrådet på ett effektivt sätt.

f) Planerna uppdateras minst vart fjärde år, på grundval av de senaste prognoserna för efterfrågan och tillgång på naturgas i den berörda regionen, och ska omfatta en tioårsperiod.

g) Systemansvariga för distributionssystem som är verksamma i samma regionala område kan välja att utarbeta en enda gemensam nätavvecklingsplan.

h) Planerna är förenliga med den unionsomfattande nätutvecklingsplan för naturgas som avses i artikel 32 i förordning (EU) 2024/1789 och de nationella tioåriga nätutvecklingsplaner som utarbetats i enlighet med artikel 55 i detta direktiv.

i) Planerna är förenliga med medlemsstatens integrerade nationella energi- och klimatplan, den integrerade nationella energi- och klimatlägesrapport och den långsiktiga strategi som lämnats in enligt förordning (EU) 2018/1999 och stöder det klimatneutralitetsmål som anges i artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119.

3. De berörda nationella myndigheterna ska bedöma om avvecklingsplanerna för distributionsnätet är förenliga med de principer som fastställs i punkt 2. De ska godkänna eller avslå avvecklingsplanen för distributionsnätet och får kräva ändringar av den planen.

4. Vid utarbetandet av avvecklingsplaner för distributionsnät ska skyddet av slutkunder underlättas i enlighet med artikel 13 och deras rättigheter ska beaktas enligt artikel 38.6.

5. Medlemsstaterna får besluta att inte tillämpa de skyldigheter som anges i punkterna 1–4 på systemansvariga för distributionssystem som betjänar färre än 45 000 anslutna kunder senast den 4 augusti 2024. Om systemansvariga för distributionssystem undantas från skyldigheten att lämna in en avvecklingsplan för distributionsnät ska de informera tillsynsmyndigheten om avvecklingen av distributionsnäten eller delar av dessa.

6. Om det krävs att delar av distributionsnätet för naturgas avvecklas före utgången av den ursprungligen beräknade livscykeln ska tillsynsmyndigheten fastställa riktlinjer för en strukturell strategi för avskrivning av sådana tillgångar och fastställande av tariffer i enlighet med artikel 78.7. När tillsynsmyndigheterna utarbetar sådana riktlinjer ska de samråda med berörda intressenter, särskilt systemansvariga för distributionssystem och konsumentorgan.

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om nätavvecklingsplaner för systemansvariga för distributionssystem för naturgas. Den svenska lagstiftningen saknar bestämmelser om detta och behöver kompletteras. För överväganden och förslag se avsnitt 5.11.

Artikel 58 – Anslutningsavgifter och anslutningskostnader för produktionsanläggningar för biometan

1. Medlemsstaterna ska tillhandahålla ett möjliggörande regelverk för produktionsanläggningar för biometan när det gäller anslutningsavgifter och anslutningskostnader som uppstår till följd av att dessa ansluts till överförings- eller distributionsnäten. Ett sådant regelverk ska säkerställa att

a) anslutningsavgifterna och anslutningskostnaderna beaktar principen om energieffektivitet först som är tillämplig på nätutveckling i enlighet med artiklarna 3 och 27.2 i direktiv (EU) 2023/1791,

b) anslutningsavgifterna och anslutningskostnaderna offentliggörs som en del av de förfaranden för anslutning av nya produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till överförings- och distributionssystemet som fastställs i artiklarna 41 och 45 i detta direktiv och enligt artikel 20.2 i direktiv (EU) 2018/2001,

c) principerna om transparens och icke-diskriminering, behovet av stabila finansiella ramar för befintliga investeringar, framstegen med utbyggnaden av förnybar gas och koldioxidsnål gas i den berörda medlemsstaten och förekomsten av alternativa stödmekanismer för att öka användningen av förnybar gas eller koldioxidsnål gas där så är lämpligt, beaktas.

2. När tillsynsmyndigheterna fastställer eller godkänner tariffer eller de metoder som ska användas av systemansvariga för överförings- och distributionssystem får de ta hänsyn till de kostnader som uppstår och de investeringar som de systemansvariga gör för att fullgöra sina skyldigheter och som inte direkt täcks av anslutningskostnader och anslutningsavgifter, i den mån dessa kostnader motsvarar kostnaderna hos en effektiv och strukturellt jämförbar reglerad operatör.

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om anslutningsavgifter och anslutningskostnader för produktionsanläggningar för biometan. Artikeln är ny och kräver genomförandeåtgärd. Jfr bedömning under artikel 30.

Artikel 59 – Finansiering av gränsöverskridande vätgasinfrastruktur

1. Om medlemsstater tillämpar ett system med reglerat tillträde för tredje part till överföringsnät för vätgas enligt artikel 35.1 och om ett sammanlänkningsprojekt

för vätgas inte är ett projekt av gemensamt intresse som avses i kapitel II i och punkt 3 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 (49), ska angränsande och berörda operatörer av överföringsnät för vätgas bära kostnaderna för projektet och får inkludera dem i sina respektive tariffsystem, förutsatt att detta godkänns av tillsynsmyndigheten. Om operatörerna av överföringsnät för vätgas identifierar en väsentlig skillnad mellan nytta och kostnader får de utarbeta en projektplan, inbegripet en begäran om gränsöverskridande kostnadsfördelning, och lämna in den gemensamt till de berörda tillsynsmyndigheterna för gemensamt godkännande.

2. Om operatörer av överföringsnät för vätgas lämnar in en projektplan enligt punkt 1 ska den projektplanen och begäran om gränsöverskridande kostnadsfördelning åtföljas av en projektspecifik kostnads-nyttoanalys, som beaktar fördelar utanför de berörda medlemsstaternas gränser, och av en affärsplan som utvärderar projektets ekonomiska bärkraft och som ska inbegripa en finansieringslösning och ange huruvida de involverade operatörerna av överföringsnät för vätgas är överens om ett underbyggt förslag till gränsöverskridande kostnadsfördelning.

De berörda tillsynsmyndigheterna ska, efter samråd med operatörerna av överföringsnät för vätgas, fatta ett gemensamt beslut om fördelningen av de investeringskostnader för projektet som ska bäras av respektive operatör av överföringsnät för vätgas.

3. Från och med den 1 januari 2033 ska alla berörda operatörer av överföringsnät för vätgas förhandla fram ett system med ekonomisk ersättning för att säkerställa finansiering av gränsöverskridande vätgasinfrastruktur om inga avgifter tas ut för tillträde till överföringsnät för vätgas vid sammanlänkningspunkter mellan medlemsstater i enlighet med artikel 7.8 i förordning (EU) 2024/1789. Vid utvecklingen av detta system ska operatörerna av överföringsnät för vätgas genomföra en omfattande samrådsprocess med deltagande av alla relevanta marknadsaktörer.

4. De berörda operatörerna av överföringsnät för vätgas ska komma överens om systemet med ekonomisk ersättning senast den 31 december 2035 och lämna in det till de berörda tillsynsmyndigheterna för ett gemensamt godkännande. Om ingen överenskommelse nås inom den perioden ska de berörda tillsynsmyndigheterna fatta ett gemensamt beslut inom två år. Om de berörda tillsynsmyndigheterna inte kan nå en gemensam överenskommelse inom två år ska Acer fatta ett beslut enligt det förfarande som avses i artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942.

5. Systemet med ekonomisk ersättning ska genomföras i linje med artikel 78.1 c.

6. Vid övergången till ett system för ekonomisk ersättning ska befintliga kapacitetsavtal inte påverkas av den mekanismför ekonomisk ersättning som fastställs.

7. Närmare bestämmelser som krävs för att genomföra det förfarande som anges i denna artikel, inbegripet nödvändiga processer och tidsramar, förfarandet för översyn och, vid behov, ändringar av systemet för ekonomisk ersättning för att göra det möjligt att beakta tariffutvecklingen och utvecklingen av vätgasnäten, ska fastställas i en nätföreskrift som fastställs enligt artikel 72 i förordning (EU) 2024/1789.

Bedömning

Artikeln omfattas inte av regeringsuppdraget.

4.9 Kapitel IX – Åtskillnad av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas

Avsnitt 1 – Åtskilt ägande

Artikel 60 – Åtskillnad av överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem (TSO)

1. Medlemsstaterna ska säkerställa följande:

a) Varje företag som äger ett överföringssystem ska agera som systemansvarig för överföringssystemet.

b) Samma person får inte vare sig

> i) direkt eller indirekt utöva kontroll över ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet och direkt eller indirekt utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en systemansvarig för överföringssystem eller ett överföringssystem, eller
>
> ii) direkt eller indirekt utöva kontroll över en systemansvarig för överföringssystem eller över ett överföringssystem och direkt eller indirekt utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

c) Samma person får inte, för en systemansvarig för överföringssystem eller för ett överföringssystem, utse ledamöter till tillsynsstyrelsen, styrelsen eller organ som juridiskt företräder företaget, och direkt eller indirekt utöva kontroll över eller

någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

d) Samma person får inte vara ledamot i tillsynsstyrelsen, styrelsen eller organ som juridiskt företräder företaget för både ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet och en systemansvarig för överföringssystem eller ett överföringssystem.

2. De rättigheter som avses i punkt 1 b och c ska i synnerhet omfatta

a) rätten att rösta,

b) befogenheten att utse ledamöter till tillsynsstyrelsen, styrelsen eller organ som juridiskt företräder företaget, eller

c) rätten att inneha ägarmajoriteten.

3. I punkt 1 b ska begreppet ”företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet” förstås som att det innefattar ”företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet” i den mening som avses i direktiv (EU) 2019/944, och termerna ”systemansvarig för överföringssystem” och ”överföringssystem” ska förstås som att de innefattar ”systemansvarig för överföringssystem” och ”överföringssystem” i den mening som avses i det direktivet.

4. Den skyldighet som avses i punkt 1 a i denna artikel ska anses vara fullgjord då två eller flera företag som äger överföringssystem har upprättat ett samriskföretag som för de berörda överföringssystemen fungerar som systemansvarig för överföringssystem i två eller flera medlemsstater. Inget annat företag får ingå i samriskföretaget såvida det inte har godkänts som oberoende systemansvarig enligt artikel 61 eller som en oberoende systemansvarig för överföring med avseende på tillämpningen av avsnitt 3.

5. Vid tillämpningen av denna artikel ska – om den person som avses i punkt 1 b, c och d är medlemsstaten eller ett annat offentligt organ – två separata offentliga organ som utövar kontroll över, å ena sidan, en systemansvarig för överföringssystem eller över ett överföringssystem och, å andra sidan, över ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet, inte anses vara samma person.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa att varken sådana kommersiellt känsliga uppgifter som avses i artikel 40, och som innehas av en systemansvarig för överföringssystem som har ingått i ett vertikalt integrerat företag, eller personal

hos en sådan systemansvarig för överföringssystem överförs till företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

7. Om överföringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1. Vad gäller den del av överföringssystemet som kopplar samman en medlemsstat med ett tredjeland, mellan den medlemsstatens gräns och den första anslutningspunkten i den medlemsstatens nät, om överföringssystemet den 23 maj 2019 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1.

I sådant fall ska den berörda medlemsstaten antingen

a) utse en oberoende systemansvarig i enlighet med artikel 61, eller

b) följa bestämmelserna i avsnitt 3.

8. Om överföringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag och det finns arrangemang som säkerställer att den systemansvariga för överföringssystem faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i bestämmelserna i avsnitt 3, får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1 i denna artikel.

Vad gäller den del av överföringssystemet som kopplar samman en medlemsstat med ett tredjeland, mellan den medlemsstatens gräns och den första anslutningspunkten i den medlemsstatens nät, om överföringssystemet den 23 maj 2019 tillhörde ett vertikalt integrerat företag och det finns arrangemang som säkerställer att den systemansvariga för överföringssystem faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i bestämmelserna i avsnitt 3, får den medlemsstaten besluta att inte tillämpa punkt 1 i denna artikel.

9. Innan ett företag godkänns och utses till systemansvarig för överföringssystem enligt punkt 8 i denna artikel, ska det certifieras i enlighet med de förfaranden som föreskrivs i artikel 71.4, 71.5 och 71.6 i detta direktiv och i artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789. Därefter ska kommissionen kontrollera att befintliga arrangemang klart säkerställer ett mer faktiskt oberoende för den systemansvariga för överföringssystem än bestämmelserna i avsnitt 3.

10. Vertikalt integrerade företag som äger ett överföringssystem får inte i något fall hindras från att vidta åtgärder för att uppfylla villkoren i punkt 1.

11. Företag som bedriver någon av funktionerna produktions- eller leveransverksamhet får inte under några omständigheter kunna direkt eller indirekt ta kontroll över eller utöva någon rättighet gentemot systemansvariga för överföringssystem med åtskild ägare i medlemsstater som tillämpar punkt 1.

Bedömning

Artikeln överensstämmer i huvudsak med artikel 9 i direktiv 2009/73/EG. Det är endast delar av första stycket i punkten 7 och andra stycket i punkten 8 som är nya. Om överföringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag får en medlemsstat besluta att inte tillämpa punkt 1. Även i annat fall som behandlas i artikeln finns möjlighet att inte tillämpa punkten 1. Undantagen från att tillämpa punkten 1 i artikeln förutsätter då i stället att överföringssystemets oberoende garanteras på annat sätt genom detaljerade bestämmelser som anges i avsnitt 3 eller att oberoendet, genom arrangemang, är mer långtgående än vad som föreskrivs i avsnitt 3. De nya delarna är inte aktuella för svenskt vidkommande då Sveriges överföringssystem inte är direkt sammankopplat med tredje land.

Då artikel 9 i gasmarknadsdirektivet genomfördes i svensk rätt uttalade regeringen följande[36]:

> artikeln bör genomföras i Sverige genom en ordning där en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av produktion och handel i enlighet med direktivets bestämmelser om åtskilt ägande. … Åtskilt ägande innebär att en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el. I gasmarknadsdirektivet ställs en rad konkreta krav upp för att säkerställa ett sådant oberoende. Det bör mot denna bakgrund införas bestämmelser i naturgaslagen som klart svarar mot de krav som ställs upp i gasmarknadsdirektivet när det gäller åtskilt ägande.

Av artikel 9 i gasmarknadsdirektivet, 2009/73/EG, framgick att från och med den 3 mars 2012 skulle varje företag som ägde ett överföringssystem också agera som systemansvarig för överföringssystemet. Detta innebar att en ägare av ett överföringssystem från den dagen också måste uppfylla kraven i artikel 9 gällande en sådan aktör. De aktuella kraven genomfördes för svenskt vidkommande genom bestämmelserna i 3 kap. 2–2 f §§ naturgaslagen (2005:403), där det föreskrevs om krav på ägarmässig åtskillnad för den som är transmissionsnätsoperatör.[37]

Bestämmelserna i artikel 60 är, avseende överföringssystem för naturgas och systemansvariga för naturgassystem, genomförda i svensk rätt. De nya bestämmelserna i första stycket i punkten 7 och andra stycket i punkten 8, som avser överföringssystem som kopplar samman en medlemsstat med tredjeland och där anslutningsledning den 23 maj 2019 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, är inte tillämpliga för svenskt vidkommande och kräver inte någon genomförandeåtgärd.

[36] Prop. 2010/11:70, s. 184.
[37] Prop. 2012/13:85, s.64

När det gäller regler om åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas som behandlas i artikel 68 i direktivet hänvisas till bestämmelser som återfinns i artikel 60. I artikel 68 anges att medlemsstaterna ska säkerställa att operatörer av överföringsnät för vätgas från och med den 5 augusti 2026 är åtskilda i enlighet med de regler för systemansvariga för överföringssystem för naturgas som anges i artikel 60. Sådana regler saknas i Sverige. Regler om åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas måste införas i svensk lagstiftning. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.14.

Punkt 1

Punkten 1 a) anger att varje företag som äger ett överföringssystem ska agera som systemansvarig för överföringssystemet. Denna bestämmelse är införd i svensk rätt genom 3 kap. 1 § naturgaslagen där det anges att ett företag som innehar en naturgasledning och bedriver överföring av naturgas är ansvarigt för drift och underhåll, och vid behov, utbyggnad av sitt ledningssystem och, i tillämpliga fall, dess anslutningar till andra ledningssystem. Företaget ansvarar även för att ledningssystemet är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av naturgas.

Punkten 1 b) anger att samma person(er) inte får, direkt eller indirekt, utöva kontroll över ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet. Samma person(er) får inte heller, direkt eller indirekt, utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en systemansvarig för överföringssystem eller ett överföringssystem, eller, direkt eller indirekt, utöva kontroll över en systemansvarig för överföringssystem eller över ett överföringssystem. Slutligen får samma person(er) inte direkt eller indirekt utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

Bestämmelsen är införd i den svenska naturgaslagen genom bestämmelser i 3 kapitlet. Av 3 kap. 2 § första stycket framgår att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas. I 3 kap. 2 § andra stycket anges att en transmissionsnätsoperatör, dvs. ett företag som bedriver överföring av naturgas, inte får bedriva produktion av naturgas eller produktion av eller handel med el. I 3 kap. 2 a § anges att en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el. Vidare anges i 3 kap. 2 b) § första stycket naturgaslagen att den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el, inte får utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör. Omvänt får, enligt 3 kap. 2b § andra stycket naturgaslagen, den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en transmissionsnätsoperatör, inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el.

Punkt 1 c)
Bestämmelsen är införd genom naturgaslagens 3 kap. 2 b) § tredje stycke som anger att den som ensam, eller tillsammans med någon annan, får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos en transmissionsnätsoperatör, inte får utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

Punkt 1 d)
Punkten anger att samma person inte får vara ledamot i styrelsen, tillsynsorganet eller organ som juridiskt företräder företaget för både ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet och en systemansvarig för överföringssystem eller ett överföringssystem.

Bestämmelsen är införd i svensk rätt genom 3 kap. 2 e § naturgaslagen. Där anges att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

Punkt 2
Punkt 2 anger att de rättigheter som avses i punkt 1 b och c i synnerhet ska omfatta rätten att rösta, befogenheten att utse ledamöter till styrelsen, tillsynsorganet eller organ som juridiskt företräder företaget eller rätten att inneha ägarmajoriteten.

Bestämmelsen är införd genom vad som föreskrivs i 3 kap. 2 b § naturgaslagen. Av författningskommentaren till bestämmelsen, då paragrafen infördes i naturgaslagen, framgår att ”När det gäller tolkningen av vad som avses med rättigheter som inte får utövas kan viss ledning hämtas i artikel 9.2 i gasmarknadsdirektivet. Där framhålls att dessa i synnerhet ska omfatta rätten att rösta, befogenheten att utse ledamöter till styrelsen, tillsynsorganet eller organ som juridiskt företräder företaget och rätten att inneha ägarmajoriteten.”[38] Paragrafen i naturgaslagen innehåller en övergripande skrivning ”får inte utöva någon kontroll eller annan rättighet”. Den aktuella skrivningen innefattar därmed de rättigheter som räknas upp i artikel 60.2 och, som tidigare nämnts, också preciseras i författningskommentaren till 3 kap. 2b § naturgaslagen. Någon ytterligare genomförandeåtgärd är inte nödvändig för svenskt vidkommande.

Punkt 3
Punkt 3 motsvarar artikel 9.3 i det äldre direktivet. Endast hänvisningen till direktiv har ändrats. I punkten hänvisas nu till det nya elmarknadsdirektivet. I lydelsen i det äldre gasmarknadsdirektivet gjordes hänvisning till det gamla elmarknadsdirektivet. I punkt 1 b ska begreppet ”företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet” förstås som att det innefattar ”företag som

[38] Prop. 2010/11:70, s. 273.

bedriver produktions- eller leveransverksamhet" i den mening som avses i direktiv (EU) 2019/944, och termerna "systemansvarig för överföringssystem" och "överföringssystem" ska förstås som att de innefattar "systemansvarig för överföringssystem" och "överföringssystem" i den mening som avses i det direktivet.

Punkten hänvisar, gällande definitioner av vissa begrepp, till de definitioner som följer av elmarknadsdirektivet, direktiv (EU) 2019/944. Någon genomförandeåtgärd i svensk rätt är inte nödvändig.

Punkt 4

I punkt 4 finns särskilda bestämmelser om samriskföretag. Punkten motsvarar artikel 9.5 i det äldre gasmarknadsdirektivet och skulle ursprungligen vara genomförd från och med den 3 mars 2012. I förarbetena då det äldre gasmarknadsdirektivet genomfördes i nationell lagstiftning, prop. 2010/11:70, s. 184, framgår att någon särskild lagbestämmelse inte infördes i den svenska naturgaslagen med anledning av vad som stadgades i artikel 9.5. "I artikel 9.5 finns särskilda bestämmelser om samriskföretag, som inte behandlas särskilt i det följande. Det åligger de medlemsstater som väljer en lösning med åtskilt ägande att se till att kraven är uppfyllda fr.o.m. den 3 mars 2012." Någon genomförandeåtgärd är inte nödvändig i svensk rätt.

Punkt 5

Punkten motsvarar artikel 9.6 i det äldre direktivet. Bestämmelsen innebär att staten inte ska anses utgöra samma person om transmissionsverksamheten respektive produktion och handel kontrolleras av separata offentliga organ.

Av förarbetena, prop. 2010/11:70, s. 146, då det äldre gasmarknadsdirektivet genomfördes i svensk rätt framgår följande. "Med person avses i direktivet enskilda personer, företag eller andra offentliga eller privata enheter. Av artikel 9.6 följer dock att statlig eller offentlig verksamhet inte ska anses som samma person om produktion eller handel respektive TSO eller överföringssystem drivs av två separata offentliga organ. Problematiken aktualiseras inte på den svenska naturgasmarknaden, eftersom den svenska staten inte äger något transmissionsnät för naturgas och inte heller bedriver produktion av eller handel med gas."

Samma förutsättningar råder fortfarande i Sverige och någon genomförandeåtgärd är därmed inte aktuell för svenskt vidkommande.

Punkt 6

Punkten motsvarar punkten 7 i artikel 9 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Punkten är genomförd i svensk rätt genom 3 kap. 2 e § naturgaslagen som anger att om en transmissionsnätsoperatör ingår i en koncern där en annan del bedriver produktion av eller handel med naturgas, får åtgärder som vidtas av

företag i koncernen för att säkerställa att kraven i 2 a, 2 b och 2 d §§ är uppfyllda inte innebära att personal eller kommersiellt känsliga uppgifter överförs från transmissionsnätsoperatören till ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

Av författningskommentaren då bestämmelsen infördes i naturgaslagen framgår följande.[39]

> Enligt artikel 9.7 i gasmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna se till att varken kommersiellt känsliga uppgifter, som innehas av en systemansvarig för överföringssystemet som har ingått i ett vertikalt integrerat företag, eller personal hos en sådan systemansvarig för överföringssystemet överförs till företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet. Bestämmelsen bör ses i samband med de åtgärder som kan behöva vidtas för att omstrukturera en koncern med anledning av kraven på åtskilt ägande. Kravet bör inte uppfattas som ett generellt förbud för anställda hos en transmissionsnätsoperatör att vid en senare tidpunkt, oberoende av omstruktureringen, ansöka om anställning hos ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas. Förbudets adressat måste anses vara de berörda företagen. Det är alltså transmissionsnätsoperatören och andra företag i samma koncern som har att respektera förbudet när de vidtar åtgärder för att säkerställa effektiv åtskillnad. Artikel 9.7 gäller ett vertikalt integrerade företag i gasmarknadsdirektivets mening, dvs. ett naturgasföretag eller en grupp av naturgasföretag där samma person eller personer direkt eller indirekt har rätt att utöva kontroll och där det berörda företaget eller den berörda företagsgruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring, distribution, LNG eller lagring och minst ett av områdena produktion eller leverans av naturgas. Förbudet ska således inte utsträckas till att omfatta andra koncerner än sådana som bedriver såväl gasnätverksamhet som produktion av eller handel med naturgas.

Någon ytterligare genomförandeåtgärd är inte nödvändig i svensk lagstiftning.

Punkt 7

Punkten 7 motsvarar punkten 8 i artikel 9 i det äldre gasmarknadsdirektivet, 2009/73/EG och behandlar alternativ till åtskilt ägande. I Sverige har en TSO-lösning med åtskilt ägande genomförts. Därmed har Sverige valt att inte genomföra alternativ till åtskilt ägande. Så här resonerades i förarbetena när Sverige valde alternativet med åtskilt ägande och därmed inte genomförde de alternativ som stod till buds i artikel 9.8 i gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Så här resonerade regeringen då lösningen med åtskilt ägande valdes.[40]

[39] Prop. 2010/11:70, s. 188.
[40] A prop., s. 183 f.

> Sverige har i princip möjlighet att få till stånd en systemansvarslösning i enlighet med gasmarknadsdirektivets krav för vertikalt integrerade företag genom att utse en ISO[41] på det sätt som föreskrivs i artikel 9.8 a. Vidare följer av artikel 9.8 b att Sverige kan tillämpa ITO[42]-alternativet för ett sådant företag. Om Sverige väljer en sådan lösning kan effektiv åtskillnad komma att genomföras på olika sätt i fråga om Swedegas AB och E.ON Gas Sverige AB. NELGA har inte förespråkat någon sådan Prop. 2010/11:70 184 ordning utan rekommenderat TSO-lösningen. De remissinstanser som yttrat sig över utredningens betänkande i denna del har inte förordat någon annan lösning. NELGA har bedömt att det inte är en framkomlig väg att argumentera kring om det finns arrangemang som säkerställer ett mer effektivt oberoende än bestämmelserna i kapitel IV i gasmarknadsdirektivet. Det har sålunda inte genom NELGA:s arbete eller remissbehandlingen framkommit att det finns vägande skäl att välja en annan ordning för effektiv åtskillnad än TSO-lösningen. Som framhålls i skäl 8 till gasmarknadsdirektivet är detta också helt klart en effektiv och stabil metod för att lösa inbyggda intressekonflikter och säkra försörjningstryggheten. Artikel 9 i gasmarknadsdirektivet bör därför genomföras i Sverige genom en ordning där en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av produktion och handel i enlighet med direktivets bestämmelser om åtskilt ägande.

Då vi i Sverige valt en TSO-lösning med åtskilt ägande föranleder bestämmelserna i punkten inte någon genomförandeåtgärd.

Punkt 8

Första stycket i punkt 8 motsvarar punkt 9 i artikel 9 i gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. I punkten regleras ytterligare ett alternativ till åtskilt ägande, utöver det som framgår av punkt 7. Alternativet innebär att det visas att det finns arrangemang som säkerställer att transmissionsnätsoperatören faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i kapitel IV (kapitlet om oberoende systemansvariga för överföring (ITO) i direktiv 2009/73/EG). Av förarbetena vid genomförandet av gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG framgick följande kring denna lösning som inte heller den valdes i Sverige[43].

> I sådant fall ska det visas att det finns arrangemang som säkerställer att transmissionsnätsoperatören faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i kapitel IV. I det senare fallet ska kommissionen på förhand kontrollera att befintliga arrangemang säkerställer ett mer effektivt oberoende än bestämmelserna i kapitel IV och fatta ett beslut om certifiering som tillsynsmyndigheten har att följa (artikel 9.10). Kommissionen får i detta fall ett större inflytande än vad som gäller vid en reguljär certifiering.

---

[41] ISO innebär en oberoende systemansvarig. Baserat på förslag från ägaren till överföringssystemet utses en oberoende systemansvarig (ISO). Genom detta alternativ uppnås en effektiv åtskillnad då överföringssystemets ägare mer eller mindre fråntas alla uppgifter utom de som är direkt kopplade till själva ägandet.

[42] ITO står för oberoende systemansvarig för överföring. I stället för ägaråtskillnad strävar man att åstadkomma en effektiv åtskillnad och samma grad av oberoende som vid åtskilt ägande, men utan att ett vertikalt integrerat företag tvingas att avyttra sina tillgångar.

[43] Prop. 2010/11:70, s. 146 f.

Första stycket kräver inte någon genomförandeåtgärd.

Andra stycket i punkt 8 är ny och saknar motsvarighet i äldre direktiv. Bestämmelsen reglerar en situation då det nationella överföringssystemet är anslutet till tredjeland. Bestämmelsen är bara tillämplig om överföringssystemet den 23 maj 2019 tillhörde ett vertikalt integrerat företag och det finns arrangemang som säkerställer att den systemansvariga för överföringssystem faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i bestämmelserna i avsnitt 3. Då får den medlemsstaten besluta att inte tillämpa punkt 1 i denna artikel. Dessa förutsättningar är inte för handen i Sverige och bestämmelsen kräver därför inte någon genomförandeåtgärd för svenskt vidkommande.

Punkt 9

Punkten motsvarar artikel 9.10 i det äldre gasmarknadsdirektivet. Punkten behandlar förutsättningarna för ett sådant företag som beskrivs i punkt 8, dvs. ett företag som genom arrangemang säkerställer att transmissionsnätsoperatören faktiskt är mer oberoende än vad som föreskrivs i avsnitt 3. När företaget godkänns och utses till systemansvarig för överföringssystem ska det certifieras. Certifiering ska ske enligt ett förfarande som närmare anges i punkten. Europeiska kommissionen ska dessutom kontrollera att befintliga arrangemang klart säkerställer ett mer faktiskt oberoende för den systemansvariga för överföringssystem än vad bestämmelserna i avsnitt 3 innebär.

Punkt 9 är inte aktuell för svenskt vidkommande då vi inte har denna lösning för åtskillnad för systemansvarig för överföringssystem. Punkten föranleder inte någon genomförandeåtgärd från svensk sida.

Punkt 10

Punkt 10 motsvarar artikel 9.11 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Punkten innehåller ett förtydligande om att vertikalt integrerade företag som äger ett transmissionssystem inte får hindras från att genomföra åtskilt ägande. Bestämmelsen har inte varit aktuell för svenskt vidkommande och har inte föranlett någon särskild genomförandeåtgärd. Punkten kräver inte heller nu någon genomförandeåtgärd.

Punkt 11

Punkt 11 motsvarar artikel 9.12 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. I likhet med punkten 10 är det även här fråga om ett förtydligande, i detta fall om att företag som bedriver handel eller produktion inte under några omständigheter får utöva någon form av kontroll över en transmissionsnätsoperatör i en medlemsstat som tillämpar alternativet med åtskilt ägande.

Bestämmelsen är införd i svensk rätt genom 3 kap. 2 b § första stycket naturgaslagen som anger att den som ensam eller tillsammans med någon annan

utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el, inte får utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör.

Avsnitt 2 – Oberoende systemansvariga

Artikel 61 – Oberoende systemansvariga

1. Om överföringssystemet den 3 september 2009 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, får en medlemsstat besluta att inte tillämpa artikel 60.1 och att utse en oberoende systemansvarig på förslag av överföringssystemets ägare.

Vad gäller den del av överföringssystemet som kopplar samman en medlemsstat med ett tredjeland, mellan den medlemsstatens gräns och den första anslutningspunkten i den medlemsstatens nät, om överföringssystemet den 23 maj 2019 tillhörde ett vertikalt integrerat företag, får den medlemsstaten besluta att inte tillämpa artikel 60.1 och utse en oberoende systemansvarig på förslag av överföringssystemets ägare.

Utnämningen av en oberoende systemansvarig ska godkännas av kommissionen.

2. Medlemsstaten får endast godkänna och utse en oberoende systemansvarig om följande villkor är uppfyllda:

a) Den sökande har visat att den uppfyller kraven i artikel 60.1 b, c och d.

b) Den sökande har visat att den förfogar över nödvändiga ekonomiska, tekniska, fysiska och mänskliga resurser för att utföra sina uppgifter enligt artikel 39.

c) Den sökande förbinder sig att följa en tioårig nätutvecklingsplan, som övervakas av tillsynsmyndigheten.

d) Överföringssystemets ägare har uppvisat förmåga att fullgöra sina skyldigheter enligt punkt 5, och ska för detta ändamål tillhandahålla samtliga utkast till avtal med det sökande företaget och övriga relevanta enheter.

e) Den sökande har visat förmåga att fullgöra sina skyldigheter enligt förordning (EU) 2024/1789, inbegripet samarbete med systemansvariga för överföringssystem på europeisk och regional nivå.

3. Företag som av tillsynsmyndigheten intygas uppfylla villkoren i artikel 72 och i punkt 2 i den här artikeln ska av medlemsstaterna godkännas och utnämnas till oberoende systemansvariga. Certifieringsförfarandet i antingen artikel 71 i detta direktiv och i artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789 eller i artikel 72 i detta direktiv ska tillämpas.

4. Varje oberoende systemansvarig ska ansvara för att bevilja och förvalta tredje parts tillträde, inbegripet inkasseringen av tillträdes- och kapacitetsavgifter, och för att driva, underhålla och utveckla överföringssystemet, samt för att säkerställa att systemet på lång sikt kan uppfylla rimliga efterfrågekrav genom investeringsplanering. Vid utvecklingen av överföringssystemet ska den oberoende systemansvariga ansvara för planering, inbegripet tillståndsförfarandet, uppförande och idriftsättning av den nya infrastrukturen. I det syftet ska den oberoende systemansvariga agera som systemansvarig för överföringssystem i enlighet med detta kapitel. Överföringssystemets ägare ska inte ansvara för att bevilja och förvalta tredje parts tillträde eller för investeringsplanering.

5. Om en oberoende systemansvarig har utsetts ska överföringssystemets ägare fullgöra följande skyldigheter:

a) Tillhandahålla den oberoende systemansvariga det samarbete och stöd som krävs för att denna ska kunna utföra sina uppgifter, i synnerhet all relevant information.

b) Finansiera de investeringar som den oberoende systemansvariga har beslutat om och som godkänts av tillsynsmyndigheten, eller medge att finansieringen görs av någon berörd part, inklusive den oberoende systemansvariga. Finansieringsmetoden ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska, innan beslut om godkännande fattas, samråda med överföringssystemets ägare och andra berörda parter.

c) Stå för skadeståndsansvar i anslutning till nättillgångarna, med undantag av den del av ansvaret som avser den oberoende systemansvarigas uppgifter.

d) Ge garantier för att underlätta finansieringen av en utbyggnad av nätet, med undantag av sådana investeringar där ägaren, i enlighet med led b, har medgett att finansieringen görs av någon berörd part, inklusive den oberoende systemansvariga.

6. Den berörda nationella konkurrensmyndigheten ska ges alla relevanta befogenheter för att, i nära samverkan med tillsynsmyndigheten, på ett effektivt sätt kunna övervaka att ägaren av överföringssystemet fullgör sina skyldigheter enligt punkt 5.

Bedömning

Artikeln överensstämmer i huvudsak med artikel 14 om oberoende systemansvariga (ISO) i direktiv, 2009/73/EG. Artikeln är inte genomförd i svensk rätt då vi i Sverige valt en TSO-lösning med ägaråtskillnad.

Av förarbetena, prop. 2010/11:70, s.150, till den svenska naturgaslagen framgår bland annat följande gällande den aktuella artikeln.

> Kapitel IV i gasmarknadsdirektivet, Oberoende systemansvariga för överföring (ITO), innehåller artiklarna 17–23. Bestämmelserna är nya i förhållande till direktiv 2003/55/EG. De detaljerade föreskrifterna i kapitlet syftar till att åstadkomma en effektiv åtskillnad och samma grad av oberoende som vid åtskilt ägande, men utan att ett vertikalt integrerat företag tvingas att avyttra sina tillgångar. Kapitlet har betydelse för de medlemsstater som väljer andra alternativ för effektiv åtskillnad enligt artikel 9 i direktivet än åtskilt ägande.

Regeringen anförde vidare i de aktuella förarbetena, prop. 2010/11:70, s. 183, angående effektiv åtskillnad i Sverige att

> som framgått i avsnitt 16.4 är det nödvändigt att i Sverige införa nya bestämmelser för att genomföra gasmarknadsdirektivets krav på effektiv åtskillnad av överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem. En medlemsstat har enligt gasmarknadsdirektivet rätt att välja alternativet åtskilt ägande på sitt territorium. Om en medlemsstat har valt åtskilt ägande, eller om verksamheten bedrivs åtskilt av företaget, är det inte möjligt att i ett senare skede välja alternativet med en ISO enligt artikel 14 i direktivet eller en ”oberoende systemansvarig för överföring” (ITO) enligt kapitel IV.44 Medlemsstaten kan dock välja att tillämpa olika alternativ för effektiv åtskillnad för olika systemansvariga företag.

Genom att Sverige valt alternativet med ägaråtskilt överföringssystem och systemansvariga för överföringssystem har inte bestämmelserna om ISO och ITO i kapitel 4 i direktiv2009/73/EG, införts i naturgaslagen.

Artikel 61 är således inte heller nu aktuell för något genomförande från svensk sida avseende förhållanden på naturgasområdet.

Artikel 62 – Åtskillnad av ägare till överföringssystem, ägare till överföringsnät för vätgas, systemansvariga för lagringssystem för naturgas och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas

1. Ägare till överföringssystem och till överföringsnät för vätgas, om en oberoende systemansvarig eller en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas har utsetts, och systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller operatörer av lagringsanläggningar för vätgas som ingår i vertikalt integrerade företag vara oberoende av annan verksamhet som inte rör överföring, distribution, transport och lagring av naturgas och vätgas, åtminstone när det gäller juridisk form, organisation och beslutsfattande.

[44] Framgår av skäl 18 i direktiv 2009/73/EG.

Denna artikel ska endast gälla lagringsanläggningar för naturgas som är tekniskt eller ekonomiskt nödvändiga för ett effektivt tillträde till systemet för leverans till kunderna i enlighet med artikel 33.

2. För att säkerställa att den ägare till överföringssystem eller till överföringsnät för vätgas och den systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller den operatör av lagringsanläggningar för vätgas som avses i punkt 1 är oberoende ska följande minimikriterier gälla:

a) De personer som ansvarar för ledningen av ägaren till överföringssystemet eller till överföringsnätet för vätgas och den systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas får inte ingå i företagsstrukturer i det integrerade naturgasföretag som direkt eller indirekt ansvarar för den dagliga driften när det gäller produktion eller leverans av naturgas och vätgas.

b) Lämpliga åtgärder ska vidtas för att säkerställa att de yrkesmässiga intressena hos de personer som ansvarar för ledningen av ägaren till överföringssystemet eller till överföringsnätet för vätgas och den systemansvarig för lagringssystem för naturgas eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas beaktas på ett sätt som säkerställer att dessa personer kan agera självständigt.

c) Den systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas ska ha faktisk beslutanderätt, oberoende av det integrerade naturgasföretaget, när det gäller de tillgångar som behövs för drift, underhåll och utveckling av lagringsanläggningar. Detta ska inte hindra förekomsten av lämpliga samordningssystem för att säkerställa ett skydd för moderföretagets ekonomiska och förvaltningsmässiga övervakningsrättigheter när det gäller avkastningen på tillgångar, som regleras indirekt i enlighet med artikel 78.7, i ett dotterföretag. Detta ska särskilt göra det möjligt för moderföretaget att godkänna den årliga finansieringsplan eller det motsvarande instrument som upprättas av den systemansvariga för lagringssystem eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas och att fastställa övergripande gränser för dess dotterföretags skuldsättningsnivå. Det ska inte vara tillåtet för moderföretaget att ge instruktioner för den dagliga driften eller om enskilda beslut beträffande uppförande eller uppgradering av lagringsanläggningar, så länge dessa beslut inte överskrider villkoren i den godkända finansieringsplanen eller motsvarande instrument.

d) Ägaren till överföringssystemet eller till överföringsnätet för vätgas och den systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas ska upprätta en övervakningsplan, som ska ange vilka åtgärder som vidtas för att motverka diskriminerande beteende, och

säkerställa att planen följs. Den ska också ange vilka specifika skyldigheter de anställda har för att uppfylla dessa mål. Den person eller det organ som ansvarar för att övervakningsplanen följs ska till tillsynsmyndigheten överlämna en årlig rapport, som ska offentliggöras, om de åtgärder som vidtagits.

3. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 för att komplettera detta direktiv genom att utfärda riktlinjer för att säkerställa att ägaren till överföringssystemet eller överföringsnätet för vätgas ägare och den systemansvariga för lagringssystem för naturgas eller operatören av lagringsanläggningar för vätgas i alla avseenden uppfyller kraven i punkt 2 i den här artikeln.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 15 i direktiv 2009/73/EG. Nya aktörer som också träffas av bestämmelserna i artikeln är ägare till överföringsnät för vätgas och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas.

I 4 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om juridisk och personell åtskillnad för innehavare av lagringsanläggning. I 4 kap. 2 § naturgaslagen stadgas att ett företag som innehar en lagringsanläggning inte får bedriva produktion av eller handel med naturgas. Om ett sådant företag ingår i en koncern, ska dess organisation och beslutsordning vara skild från företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas. Vidare framgår att en styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som innehar en lagringsanläggning inte samtidigt får vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare i ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas. Av 4 kap. 2 a § naturgaslagen framgår att ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas inte får bevilja anställda i ledande ställning löner eller andra förmåner som grundar sig på resultatet i de delar av koncernen som bedriver sådan produktion eller handel. I 4 kap. 2 b § i naturgaslagen anges att ett företag som innehar en lagringsanläggning och ingår i en koncern där ett annat företag bedriver produktion av eller handel med naturgas ska, tillsammans med sitt moderföretag, se till att det har en i förhållande till övriga företag i koncernen faktisk och självständig beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av anläggningen. Det ska dock inte hindra att moderföretaget har sådan insyn och utövar sådan styrning av anläggningsföretaget som krävs för att säkerställa en rimlig avkastning på de investeringar som gjorts i anläggningsföretaget. Moderföretaget får dock inte ge instruktioner åt anläggningsföretaget om företagets löpande förvaltning eller beslut att bygga eller modernisera en lagringsanläggning, om inte instruktionerna avser åtgärder eller beslut som går utöver de ekonomiska ramar som fastställts av anläggningsföretagets bolagsstämma eller motsvarande organ.

Bestämmelser om skyldigheten för en innehavare av lagringsanläggning att upprätta en övervakningsplan finns i 4 kap. 7 § i naturgaslagen. Ytterligare bestämmelser om övervakningsplaner och möjligheten till undantag finns i 4 kap. 8–9 §§ i naturgaslagen. Motsvarande bestämmelser om övervakningsplaner för den som överför naturgas återfinns i 3 kap. 9–10 §§ i naturgaslagen. I den svenska lagstiftningen behöver bestämmelser om skyldighet för operatören av lagringsanläggningar för vätgas att upprätta en övervakningsplan som ska ange vilka åtgärder som vidtas för att motverka diskriminerande beteende införas.

För överväganden och förslag med anledning av vad som föreskrivs i artikel 62, se avsnitt 5.16.

Avsnitt 3 – Oberoende systemansvariga för överföring

Artikel 63 – Tillgångar, utrustning, personal och identitet

1. Systemansvariga för överföringssystem ska vara utrustade med alla de mänskliga, tekniska, fysiska och ekonomiska resurser som är nödvändiga för att fullgöra sina skyldigheter enligt detta direktiv och bedriva naturgasöverföringsverksamhet, särskilt följande:

a) Tillgångar som är nödvändiga för naturgasöverföringsverksamheten, bl.a. överföringssystemet, ska ägas av den systemansvariga för överföringssystemet.

b) Personal som är nödvändig för naturgasöverföringsverksamheten, bl.a. för utförande av alla verksamhetsuppgifter, ska vara anställd hos den systemansvariga för överföringssystemet.

c) Inhyrning av personal och tillhandahållande av tjänster till och från andra delar av det vertikalt integrerade företaget ska vara förbjudet, men en systemansvarig för överföringssystem får tillhandahålla tjänster till det vertikalt integrerade företaget under förutsättning att

i) tillhandahållandet av dessa tjänster inte diskriminerar mellan systemanvändarna, att de är tillgängliga för samtliga systemanvändare på samma villkor och inte inskränker, snedvrider eller förhindrar konkurrensen avseende produktion eller leverans,

ii) villkoren för tillhandahållandet av tjänsterna har godkänts av tillsynsmyndigheten.

d) Utan att det påverkar tillämpningen av tillsynsorganets beslut enligt artikel 66, ska tillräckliga ekonomiska resurser för framtida investeringsprojekt eller för ersättande av befintliga tillgångar göras tillgängliga för den systemansvariga för

överföringssystemet i god tid av det vertikalt integrerade företaget efter en vederbörlig begäran från den systemansvariga för överföringssystemet.

2. Naturgasöverföringsverksamheten ska åtminstone omfatta följande uppgifter utöver dem som anges i artikel 39:

a) Företräda den systemansvariga för överföringssystemet och hålla kontakt med tredje parter och tillsynsmyndigheter.

b) Företräda den systemansvariga för överföringssystemet inom Entso för gas.

c) Bevilja och förvalta tredje parts tillträde på ett icke-diskriminerande sätt mellan systemanvändare och kategorier av systemanvändare.

d) Uppbära alla avgifter som härrör från överföringssystemet, bl.a. avgifter för tillträde, balansavgifter för stödtjänster, t.ex. naturgasbehandling, inköp av tjänster (balanskostnader, kompensation för energiförluster).

e) Utföra drift, underhåll och utveckling av ett säkert, effektivt och ekonomiskt överföringssystem.

f) Planera investeringar för att säkerställa att systemet på lång sikt kan tillgodose en rimlig efterfrågan och garantera försörjningstryggheten.

g) Inrätta lämpliga samriskföretag, bl.a. med en eller flera systemansvariga för överföringssystem, naturgasbörser och andra relevanta marknadsaktörer, för att söka nå målen att vidareutveckla regionala marknader eller underlätta liberaliseringen.

h) Tillhandahålla alla typer av företagstjänster, bl.a. juridiska tjänster, redovisnings- och it-tjänster.

3. Systemansvariga för överföringssystem ska organisera sig i en juridisk form enligt bilaga II till Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132.

4. Den systemansvariga för överföringssystemet får inte i företagsidentitet, kommunikationer, varumärkesprofilering och lokaler skapa förvirring i fråga om den separata identiteten för det vertikalt integrerade företaget eller någon del därav.

5. Den systemansvariga för överföringssystemet får inte dela it-system eller it-utrustning, fysiska lokaler och säkerhetssystem för åtkomst med någon del av det vertikalt integrerade företaget, och inte heller använda samma konsulter eller

externa entreprenörer för it-system eller it-utrustning eller för säkerhetssystem för åtkomst.

6. Räkenskaperna för de systemansvariga för överföringssystemet ska revideras av en annan revisor än den som reviderar det vertikalt integrerade företaget, eller någon del av detta.

Bedömning

Artikeln överensstämmer i huvudsak med artikel 17 i direktiv 2009/73/EG. Artikeln har, i likhet med övriga artiklar i kapitel 4 i det gamla gasmarknadsdirektivet som rör oberoende systemansvariga för överföring (ITO), inte genomförts i svensk rätt då vi i Sverige valt en lösning med ägaråtskillnad. Artikeln behöver inte genomföras i svensk rätt.

Artikel 64 – Oberoende för den systemansvariga för överföringssystemet

1. Utan att det påverkar de beslut som fattas av tillsynsorganet enligt artikel 66 ska den systemansvariga för överföringssystemet ha

a) faktisk beslutanderätt, oberoende av det vertikalt integrerade företaget, när det gäller de tillgångar som är nödvändiga för att driva, underhålla eller utveckla överföringssystemet,

b) befogenhet att anskaffa medel på kapitalmarknaden, särskilt genom lån och kapitalökning.

2. Den systemansvariga för överföringssystemet ska alltid agera så att det säkerställs att det finns tillräckliga resurser för att bedriva överföringsverksamheten korrekt och effektivt samt för att utveckla och upprätthålla ett effektivt, säkert och ekonomiskt överföringssystem.

3. Det vertikalt integrerade företagets dotterföretag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet får inte direkt eller indirekt inneha aktier i den systemansvariga för överföringssystemet. Den systemansvariga för överföringssystemet får varken direkt eller indirekt äga aktier i något av det vertikalt integrerade företagets dotterföretag som bedriver produktions eller leveransverksamhet eller erhålla aktieutdelningar eller andra ekonomiska förmåner från sådana dotterföretag.

4. Den övergripande företagsledningsstrukturen i och stadgarna för den systemansvariga för överföringssystemet ska säkerställa ett faktiskt oberoende för den systemansvariga för överföringssystemet i enlighet med detta avsnitt. Det vertikalt integrerade företaget får inte direkt eller indirekt bestämma den systemansvarigas för överföringssystemet konkurrens beteende när det gäller dennas dagliga verksamhet och nätförvaltning, eller när det gäller den verksamhet

som är nödvändig för att utarbeta den tioåriga nätutvecklingsplanen enligt artikel 55.

5. När systemansvariga för överföringssystem fullgör sina uppgifter som förtecknas i artiklarna 39 och 63.2 i detta direktiv och följer artiklarna 6.1 a, 10.2, 10.3, 10.4, 13.1, 17.1 och 33.6 i förordning (EU) 2024/1789 får de inte diskriminera olika personer eller enheter och får inte inskränka, snedvrida eller förhindra konkurrens i produktions- eller leveransverksamhet.

6. Alla kommersiella och ekonomiska förbindelser mellan det vertikalt integrerade företaget och den systemansvariga för överföringssystemet, bl.a. lån från den systemansvariga för överföringssystemet till det vertikalt integrerade företaget, ska ske på marknadsvillkor. Den systemansvariga för överföringssystemet ska noggrant notera sådana kommersiella och ekonomiska förbindelser och göra dem tillgängliga för tillsynsmyndigheten på dennas begäran.

7. Den systemansvariga för överföringssystemet ska förelägga för tillsynsmyndighetens godkännande alla kommersiella och ekonomiska avtal med det vertikalt integrerade företaget.

8. Den systemansvariga för överföringssystemet ska informera tillsynsmyndigheten om de ekonomiska resurser som avses i artikel 63.1 d och som finns tillgängliga för framtida investeringsprojekt eller för att ersätta befintliga tillgångar.

9. Det vertikalt integrerade företaget ska avstå från alla handlingar som försvårar för eller förhindrar den systemansvariga för överföringssystemet att fullgöra sina skyldigheter enligt detta avsnitt och får inte kräva att den systemansvariga för överföringssystemet ska begära tillstånd från det vertikalt integrerade företaget för att fullgöra dessa skyldigheter.

10. Ett företag som har certifierats av tillsynsmyndigheten att det uppfyller kraven i detta avsnitt ska godkännas och utses till systemansvarig för överföringssystem av den berörda medlemsstaten. Certifieringsförfarandet i antingen artikel 71 i detta direktiv och i artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789 eller i artikel 72 i detta direktiv ska tillämpas.

11. Den systemansvariga för överföringssystemet ska offentliggöra detaljerad information om kvaliteten på den naturgas som transporteras i dess nät, på grundval av artiklarna 16 och 17 i kommissionens förordning (EU) 2015/703.

Bedömning

Artikeln 64.1–64.10 motsvarar artikel 18.1–18.10 i direktiv 2009/73/EG. Artikel 64.11 är ny. Artikel 18 i det gamla gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG är ytterligare en

artikel i kapitel IV som inte genomförts i svensk rätt då vi i Sverige valt fullständig ägaråtskillnad på vårt territorium. Någon genomförandeåtgärd är inte nödvändig.

Artikel 65 – Oberoende för personalen och företagsledningen i den systemansvariga för överföringssystemet

1. Beslut om utnämning av, förlängning av mandattiden för, arbetsvillkor för, bl.a. ersättningar, och avslutande av mandattiden för personer med ansvar för företagsledning eller ledamöter i administrativa organ i den systemansvariga för överföringssystemet ska fattas av den systemansvarigas för överföringssystemet tillsynsorgan, som utsetts i enlighet med artikel 66.

2. Identiteten hos och de villkor som reglerar mandattiden, dess varaktighet och avslutande av mandattiden för personer som nominerats av tillsynsorganet för utnämning eller förlängning av mandattiden såsom personer med ansvar för verkställande ledning eller såsom ledamöter i den systemansvarigas för överföringssystemet administrativa organ samt skälen till varje förslag till beslut att avsluta en sådan mandattid ska meddelas tillsynsmyndigheten. Dessa villkor och de beslut som avses punkt 1 ska endast vara bindande om tillsynsmyndigheten inom en treveckorsperiod efter underrättelsen inte har gjort några invändningar.

Tillsynsmyndigheten får göra invändningar mot de beslut som avses i punkt 1

a) om den hyser tvivel angående det yrkesmässiga oberoendet hos en nominerad person med ansvar för företagsledningen eller en ledamot i något av de administrativa organen, eller

b) om den, vid förtida avslutande av mandattiden, hyser tvivel om det berättigade i ett sådant förtida avslutande.

3. Ingen yrkesmässig position eller affärsförbindelse och inget yrkesmässigt ansvar eller intresse, vare sig direkt eller indirekt, i eller med det vertikalt integrerade företaget eller någon del av detta, eller med någon annan majoritetsaktieägare än den systemansvariga för överföringssystemet får utövas under en treårsperiod före utnämningen av personer med ansvar för företagsledning eller ledamöter i den systemansvarigas för överföringssystemet administrativa organ, vilka omfattas av denna punkt.

4. Personer som ansvarar för företagsledningen eller ledamöter i administrativa organ samt den systemansvarigas för överföringssystemet anställda får inte yrkesmässigt ha någon position eller något ansvar, något intresse eller någon affärsförbindelse, vare sig direkt eller indirekt, i eller med någon annan del av det vertikalt integrerade företaget eller med dess majoritetsaktieägare.

5. Personer som ansvarar för företagsledningen eller ledamöter i administrativa organ samt den systemansvarigas för överföringssystemet anställda får inte ha något intresse i eller erhålla ekonomiska förmåner, vare sig direkt eller indirekt, från någon annan del av det vertikalt integrerade företaget än den systemansvariga för överföringssystemet. Deras ersättning får inte bero på det vertikalt integrerade företagets verksamhet eller resultat som inte härrör från den systemansvariga för överföringssystemet.

6. Personer som ansvarar för företagsledningen eller ledamöter i den systemansvarigas för överföringssystemet administrativa organ ska garanteras effektiv rätt att till tillsynsmyndigheten rikta klagomål mot förtida avslutande av deras mandattid.

7. Efter avslutad mandattid hos den systemansvariga för överföringssystemet får inte personer som ansvarat för företagsledningen eller varit ledamöter i något av dess administrativa organ yrkesmässigt ha någon position eller något ansvar, eller något intresse i eller någon affärsförbindelse med någon annan del av det vertikalt integrerade företaget än den systemansvariga för överföringssystemet, eller med dess majoritetsaktieägare, under en period på minst fyra år.

8. Punkt 3 ska tillämpas på majoriteten av de personer som ansvarar för företagsledningen eller är ledamöter i administrativa organ för den systemansvariga för överföringssystemet.

De personer som ansvarar för företagsledningen eller är ledamöter i administrativa organ för den systemansvariga för överföringssystemet och som inte omfattas av punkt 3 får inte ha utövat någon ledningsverksamhet eller någon annan relevant verksamhet i det vertikalt integrerade företaget under minst sex månader före sin utnämning.

Första stycket i denna punkt och punkterna 4–7 ska gälla samtliga personer som tillhör den verkställande ledningen samt dem som rapporterar direkt till dessa personer i frågor som rör drift, underhåll eller utveckling av nätet.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 19 i det äldre gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Inte heller den artikeln, som återfanns i kapitel IV om oberoende systemansvariga för överföring (ITO), är införd i Sverige då vi valt lösningen med fullständig ägaråtskillnad. Någon genomförandeåtgärd behöver inte heller nu vidtas i svensk rätt.

Artikel 66 – Tillsynsorgan

1. Den systemansvariga för överföringssystemet ska ha ett tillsynsorgan som ansvarar för beslut som kan ha en väsentlig inverkan på värdet på aktieägarnas tillgångar i den systemansvariga för överföringssystemet, särskilt beslut om godkännande av de årliga och de långsiktiga finansieringsplanerna, den systemansvarigas skuldsättningsgrad och utdelningar till aktieägarna. De beslut som faller inom tillsynsorganets ansvarsområde omfattar inte sådana beslut som rör den dagliga verksamheten för den systemansvariga för överföringssystemet och den dagliga förvaltningen av nätet eller den verksamhet som är nödvändig för att utarbeta den tioåriga nätutvecklingsplanen enligt artikel 55.

2. Tillsynsorganet ska bestå av ledamöter som företräder det vertikalt integrerade företaget, ledamöter som företräder tredje parts aktieägare och, om så föreskrivs i relevant nationell rätt, företrädare för andra berörda parter såsom den systemansvarigas för överföringssystemet anställda.

3. Artikel 65.2 första stycket och artikel 65.3–65.7 ska tillämpas på minst hälften av tillsynsorganets ledamöter minus en.

Artikel 65.2 andra stycket b ska tillämpas på alla ledamöter i tillsynsorganet.

Bedömning

Artikeln överensstämmer i huvudsak med artikel 20 i direktiv 2009/73/EG. Sverige har valt åtskilt ägande för den systemansvariga för överföringssystem och därför har inte artikel 20 genomförts i svensk rätt. I skäl 18 till direktiv 2009/73/EG förklaras medlemsstaternas alternativ gällande genomförandet av åtskillnadsreglerna i direktivet i nationell lagstiftning:

> En medlemsstat har rätt att välja fullständigt åtskilt ägande på sitt territorium. Om en medlemsstat har valt fullständigt åtskilt ägande, har ett företag inte rätt att välja alternativet med en oberoende systemansvarig eller en oberoende systemansvarig för överföring. Företag som bedriver något slags produktions- eller leveransverksamhet får dessutom inte direkt eller indirekt utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en systemansvarig för överföringssystem från en medlemsstat som har valt fullständigt åtskilt ägande.

Mot denna bakgrund har artikeln således inte genomförts i svensk rätt. Artikeln kräver därför inte någon genomförandeåtgärd från svensk sida.

Artikel 67 – Övervakningsplan och övervakningsansvarig

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att systemansvariga för överföringssystem upprättar och genomför en övervakningsplan där det anges vilka åtgärder som vidtas för att motverka diskriminerande beteende och på lämpligt sätt säkerställa att planen följs. I övervakningsplanen ska det anges vilka specifika skyldigheter de anställda har för att uppfylla dessa mål. Övervakningsplanen ska godkännas av

tillsynsmyndigheten. Utan att det påverkar tillsynsmyndighetens befogenheter ska en övervakningsansvarig oberoende övervaka att planen följs.

2. Tillsynsorganet ska utse en övervakningsansvarig som ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten får vägra att godkänna den övervakningsansvariga endast på grund av bristande oberoende eller yrkesmässig kapacitet. Den övervakningsansvariga kan vara en fysisk eller en juridisk person. Artikel 65.2–65.8 ska tillämpas på den övervakningsansvariga.

3. Den övervakningsansvariga ska ansvara för följande åtgärder:

a) Övervaka genomförandet av övervakningsplanen.

b) Utarbeta en årsrapport om de åtgärder som vidtagits för att genomföra övervakningsplanen och överlämna den till tillsynsmyndigheten.

c) Rapportera till tillsynsorganet och utfärda rekommendationer för övervakningsplanen och dess genomförande.

d) Underrätta tillsynsmyndigheten om betydande överträdelser i fråga om genomförandet av övervakningsplanen.

e) Rapportera till tillsynsmyndigheten om kommersiella och ekonomiska förbindelser mellan det vertikalt integrerade företaget och den systemansvariga för överföringssystemet.

4. Den övervakningsansvariga ska förelägga tillsynsmyndigheten föreslagna beslut om investeringsplanen eller om enskilda investeringar i nätet. Detta ska ske senast när företagsledningen eller den systemansvarigas för överföringssystemet behöriga administrativa organ överlämnar dem till tillsynsorganet.

5. När det vertikalt integrerade företaget under bolagsstämman eller genom omröstning bland det utsedda tillsynsorganets ledamöter har motsatt sig antagandet av ett beslut så att detta hindrar eller försenar investeringar, som enligt den tioåriga nätutvecklingsplanen skulle ha verkställts inom de följande tre åren, ska den övervakningsansvariga rapportera detta till tillsynsmyndigheten, som då ska vidta åtgärder i enlighet med artikel 55.

6. De villkor som reglerar den övervakningsansvarigas uppdrag eller anställningsvillkor, inbegripet uppdragets varaktighet, ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Villkoren ska säkerställa den övervakningsansvarigas oberoende, bland annat genom att förse den övervakningsansvariga med de resurser som krävs för uppdragets fullgörande. Under uppdragsperioden får den övervakningsansvariga inte ha något annat yrkesmässigt uppdrag, ansvar eller

intresse, direkt eller indirekt, i eller med någon del av det vertikalt integrerade företaget eller dess majoritetsaktieägare.

7. Den övervakningsansvariga ska regelbundet rapportera, antingen muntligt eller skriftligt, till tillsynsmyndigheten och ska ha rätt att regelbundet rapportera, antingen muntligt eller skriftligt, till den systemansvarigas för överföringssystemet tillsynsorgan.

8. Den övervakningsansvariga får delta i alla möten i den systemansvarigas för överföringssystemet företagsledning eller administrativa organ, i tillsynsorganets möten och vid bolagsstämman. Den övervakningsansvariga ska delta i alla möten där följande frågor diskuteras:

a) Villkor för tillträde till nätet som fastställs i förordning (EU) 2024/1789, särskilt vad avser tariffer, tjänster för tillträde för tredje part, kapacitetstilldelning, överbelastningshantering, transparens, balans och sekundärmarknader.

b) Projekt som genomförs för att driva, underhålla och utveckla överföringssystemet, bl.a. investeringar i nya transportförbindelser, i expanderad kapacitet och i optimering av befintlig kapacitet.

c) Inköp eller försäljning av energi som krävs för överföringssystemets drift.

9. Den övervakningsansvariga ska övervaka att den systemansvariga för överföringssystemet följer artikel 40.

10. Den övervakningsansvariga ska ha tillgång till alla relevanta uppgifter och till den systemansvarigas för överföringssystemet kontor och till all information som är nödvändig för att fullgöra sin uppgift.

11. Efter tillsynsmyndighetens godkännande får tillsynsorganet säga upp den övervakningsansvariga. Tillsynsorganet ska på anmodan av tillsynsmyndigheten säga upp den övervakningsansvariga på grund av bristande oberoende eller yrkesmässig kapacitet.

12. Den övervakningsansvariga ska ha tillgång till den systemansvarigas för överföringssystemet kontor utan anmälan i förväg.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 21 i direktiv 2009/73/EG och rör skyldigheten för systemansvariga för överföringssystem att upprätta en övervakningsplan med åtgärder för att förebygga diskriminerande beteende på marknaden. Sverige har valt åtskilt ägande för den systemansvariga för överföringssystem och därför har

inte artikel 21 genomförts i svensk rätt. Artikeln kräver inte någon genomförandeåtgärd i svensk rätt.

Avsnitt 4 – Åtskillnad av operatörer av vätgasnät

Artikel 68 – Åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att operatörer av överföringsnät för vätgas från och med den 5 augusti 2026 är åtskilda i enlighet med de regler för systemansvariga för överföringssystem för naturgas som anges i artikel 60.

2. Vid tillämpning av denna artikel, artiklarna 46 och 60 i detta direktiv samt artiklarna 35 och 43 i direktiv (EU) 2019/944 ska produktion eller leverans omfatta produktion och leverans av vätgas, och överföring ska omfatta transport av vätgas.

3. En medlemsstat får besluta att inte tillämpa punkt 1 i denna artikel på överföringsnät för vätgas som tillhör ett vertikalt integrerat företag. I sådana fall ska den berörda medlemsstaten utse en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas som är åtskild i enlighet med bestämmelserna om oberoende systemansvariga för naturgas i artikel 61. Operatörer av överföringsnät för vätgas och systemansvariga för överföringssystem för naturgas som är åtskilda i enlighet med artikel 60.1 får agera som oberoende operatörer av överföringsnät för vätgas, om inte annat följer av kraven i artikel 69.

4. Om ett överföringsnät för vätgas tillhör en eller flera certifierade systemansvariga för överföringssystem för naturgas eller om ett överföringsnät för vätgas den 4 augusti 2024 tillhör ett vertikalt integrerat företag som är verksamt inom produktion eller leverans av vätgas, får medlemsstaterna besluta att inte tillämpa punkt 1 i denna artikel och utse en enhet som står under fullständig kontroll av den systemansvariga för överföringssystem eller gemensam kontroll av två eller flera systemansvariga för överföringssystem, eller under fullständig kontroll av det vertikalt integrerade företag som är verksamt inom produktion eller leverans av vätgas till en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas som är åtskild i enlighet med bestämmelserna om oberoende systemansvariga för överföring av naturgas i avsnitt 3 i detta kapitel.

Trots vad som sägs i punkt 1 får medlemsstaterna, om en medlemsstat har beviljat ett undantag från kraven i artikel 69 enligt punkt 2 i den artikeln och ett överföringsnät för vätgas tillhör en eller flera certifierade systemansvariga för överföringssystem för naturgas som är åtskilda i enlighet med bestämmelserna om oberoende systemansvariga för överföring av naturgas i avsnitt 3 i detta kapitel, besluta att inte tillämpa punkt 1 i den här artikeln och att utse den enheten eller en enhet som står under gemensam kontroll av två eller flera systemansvariga för överföringssystem till en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas som är

åtskild i enlighet med bestämmelserna om oberoende systemansvariga för överföring av naturgas i avsnitt 3 i detta kapitel.

Om ett företag innefattar en systemansvarig för överföringssystem som är åtskild i enlighet med artikel 60.1 och en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas, får det företaget vara verksamt inom produktion eller leverans av vätgas, men inte inom produktion eller leverans av naturgas eller el. Om ett sådant företag producerar eller levererar vätgas ska den systemansvariga för överföringssystem för naturgas uppfylla kraven i avsnitt 3 i detta kapitel, och varken företaget eller någon del av detta får boka eller använda kapacitetsrättigheter för injektion av vätgas i det överförings- eller distributionssystem för naturgas som företaget driver.

5. De regler som är tillämpliga på systemansvariga för överföringssystem enligt artikel 72 ska tillämpas på operatörer av överföringsnät för vätgas.

Bedömning

Artikeln är ny och reglerar åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas, s.k. HTNO (Hydrogen Transmission Network Operator). Huvudregeln när det gäller operatörer av överföringsnät för vätgas, precis som för systemansvariga för överföringssystem på naturgasområdet, är ägaråtskillnad. Den som bedriver verksamhet med överföring av vätgas får inte direkt eller indirekt utöva kontroll över ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet. I artikeln görs hänvisning till de regler som gäller för systemansvariga för överföringssystem för naturgas och som återfinns i artikel 60. I likhet med regleringen på naturgasområdet finns även här valmöjlighet för medlemsstaten att, i stället för ett system med fullständig ägaråtskillnad, genom lagregler säkerställa att åtskillnad sker.

Punkt 1

I punkten anges att medlemsstaterna ska säkerställa att operatörer av överföringsnät för vätgas från och med den 5 augusti 2026 är åtskilda i enlighet med de regler för systemansvariga för överföringssystem för naturgas som anges i artikel 60. I artikel 60 anges huvudregeln gällande åtskillnad, nämligen ägaråtskillnad. Den som äger ett överföringsnät och som agerar som systemansvarig för överföringssystem får inte direkt eller indirekt utöva kontroll över ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet.

Bestämmelser om att operatörer av överföringsnät för vätgas från och med den 5 augusti 2026 är åtskilda enligt reglerna i artikel 60 måste genomföras i svensk rätt.

För överväganden och förslag, se avsnitt 5.14.

Punkt 2

I punkten tydliggörs att begreppen *produktion* och *leverans* även ska omfatta produktion och leverans av vätgas och att begreppet *överföring* också ska omfatta transport av vätgas. Preciseringarna är tillämpliga när det gäller åtskillnad av operatörer av överföringsnät men har också betydelse när det gäller åtskillnad avseende systemansvariga för överföringssystem (artikel 60), systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas (artikel 46). Begreppspreciseringarna ska även göras så att de blir tillämpliga för åtskillnad avseende systemansvariga för distributions- och överföringssystem för el.

Bestämmelser som preciserar begreppen produktion, leverans och överföring måste genomföras i svensk rätt. För övervägande och förslag, se avsnitt 5.13.

Punkt 3

Av punkten framgår att medlemsstaten har möjlighet att välja att inte tillämpa reglerna om ägaråtskillnad som anges i artikel 60 på ett överföringsnät för vätgas som tillhör ett vertikalt integrerat företag. För ett sådant överföringsnät ska en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas i stället utses. Denne ska vara åtskild i enlighet bestämmelserna om oberoende systemansvariga för naturgas enligt artikel 61. En ägaråtskild operatör av överföringsnät för vätgas får agera som oberoende operatör för överföringsnät för vätgas. Detsamma gäller för en ägaråtskild systemansvarig för överföringssystem för naturgas.

Det finns inte några överföringsnät för vätgas i Sverige. En förutsättning för att medlemsstaten ska kunna välja ett alternativ till ägaråtskillnad är att det den 4 augusti 2024 fanns ett överföringsnät för vätgas som tillhörde ett vertikalt integrerat företag. Någon genomförandeåtgärd med anledning av vad som stadgas i den aktuella punkten är inte aktuellt för svenskt vidkommande. I Sverige ska en ordning enligt huvudregeln med ägaråtskillnad tillämpas för överföringsnät för vätgas.

Punkt 4

I punkten regleras möjligheten för medlemsstaten att, under vissa förutsättningar, besluta om att inte tillämpa punkten 1 i artikeln som hänvisar till artikel 60 som anger huvudregeln om åtskillnad för en operatör av överföringsnät för vätgas, nämligen ägaråtskillnad. Om ett överföringsnät för vätgas tillhör en eller flera certifierade systemansvariga för överföringssystem för naturgas eller om överföringsnätet den 4 augusti 2024 tillhör ett vertikalt integrerat företag som är verksamt inom produktion eller leverans av vätgas kan medlemsstaten utse en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas. Denna operatör, som ska stå under fullständig kontroll av den systemansvariga för överföringssystem eller gemensam kontroll av två eller flera systemansvariga för överföringssystem, eller under fullständig kontroll av det vertikalt integrerade företag som är verksamt inom produktion eller leverans av vätgas, ska vara åtskild i enlighet med

bestämmelserna om oberoende systemansvariga för överföring av naturgas som återfinns i artikel 63–67 i direktivet.

I Sverige finns ännu inte några överföringsnät för vätgas. Det fanns inte heller några överföringsnät för vätgas den 4 augusti 2024 som tillhörde ett vertikalt integrerat företag som var verksamt inom produktion eller leverans av vätgas. Undantag för sådana nät är därmed inte aktuellt för svenskt vidkommande. Någon lagstiftningsåtgärd är därför inte nödvändig med anledning av den aktuella punkten.

Punkt 5

I punkten anges att de regler som är tillämpliga på systemansvariga för överföringssystem enligt artikel 72, dvs. regler om certifiering i förhållande till tredje land, även ska tillämpas på operatörer av överföringsnät för vätgas.

En sådan bestämmelse måste genomföras i svensk rätt. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.18.

Artikel 69 – Horisontell åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas

1. Om en operatör av överföringsnät för vätgas ingår i ett företag som är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el ska denne vara oberoende åtminstone i fråga om sin juridiska form.

2. Medlemsstaterna får, på grundval av en för allmänheten tillgänglig positiv kostnads-nyttoanalys, bevilja undantag från kraven i punkt 1 för operatörer av överföringsnät för vätgas, under förutsättning att tillsynsmyndigheten gör en positiv bedömning i enlighet med punkt 4.

3. Undantag som beviljas enligt punkt 2 ska offentliggöras och anmälas till kommissionen, åtföljt av den berörda bedömning som avses i punkt 4, under bevarande av konfidentialiteten för kommersiellt känsliga uppgifter.

4. Vid tidpunkten för beviljande av ett undantag enligt punkt 2, och därefter minst vart sjunde år, eller efter en motiverad begäran från kommissionen, ska tillsynsmyndigheten i den medlemsstat som beviljar undantaget offentliggöra en bedömning av den inverkan som undantaget har på transparens, korssubventionering, nättariffer och gränsöverskridande handel. En sådan bedömning ska åtminstone omfatta tidsplanen för förväntade överföringar av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn.

Om tillsynsmyndigheten på grundval av en bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, korssubventionering, nättariffer och gränsöverskridande handel, eller om

överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska medlemsstaten återkalla undantaget.

5. Genom undantag från punkterna 2, 3 och 4 får Estland, Lettland och Litauen bevilja undantag från kraven i punkt 1 för operatörer av överföringsnät för vätgas. Varje sådant undantag ska anmälas till kommissionen och ska upphöra att gälla den 31 december 2030. Efter den dag då ett undantag som beviljats enligt denna punkt upphör att gälla får Estland, Lettland och Litauen bevilja undantag i enlighet med punkterna 2, 3 och 4.

Bedömning

Artikeln är ny och behandlar horisontell åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas. Om en operatör av överföringsnät för vätgas ingår i ett företag som också är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el ska denne vara oberoende åtminstone i fråga om sin juridiska form. Av de inledande skälen, skäl 82, till direktivet framgår att en gemensam drift av vätgasnät och naturgas- eller elnät kan skapa synergieffekter och därför bör tillåtas, men verksamheter som rör driften av överföringsnät för vätgas bör organiseras i en separat rättslig enhet för att säkerställa transparens i fråga om finansiering och användning av tariffer för tillträde. Undantag från kravet på rättslig horisontell åtskillnad bör beviljas endast tillfälligt, under förutsättning att tillsynsmyndigheterna gör en positiv kostnads-nyttoanalys och en konsekvensbedömning.

Punkt 1

I punkten anges att om en operatör av överföringsnät för vätgas ingår i ett företag som är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el ska denne vara oberoende åtminstone i fråga om sin juridiska form.

En sådan bestämmelse saknas i svensk lagstiftning och måste införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.13.

Punkt 2

I punkten anges att medlemsstaten får bevilja undantag från kravet på oberoende avseende juridisk form för en operatör av överföringsnät för vätgas som ingår i ett företag som är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el. För att undantag ska kunna meddelas ska en kostnads-nyttoanalys ha gjorts som utfallit positivt. Kostnads-nyttoanalysen ska vara allmänt tillgänglig.

En möjlighet finns att införa en undantagsregel gällande kravet på oberoende i fråga om juridisk form för en operatör av överföringsnät för vätgas som ingår i ett företag som är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.13.

Punkt 3

Enligt punkten ska en medlemsstat som beviljar undantag enligt punkten 2 från kravet på oberoende i fråga om juridiska form för en operatör av överföringsnät för vätgas som ingår i ett företag som är verksamt inom överföring eller distribution av naturgas eller el, offentliggöra och anmäla beslutet till kommissionen. Vidare ska ett sådant offentliggörande och anmälan, med bevarande av sekretess kring kommersiellt känsliga uppgifter, inkludera en sådan bedömning som närmare anges i punkten 4 i artikeln. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.13.

Punkt 4

I punkten anges att om ett undantag meddelats enligt punkt 2 ska en ny bedömning gällande undantaget göras vart sjunde år eller efter en motiverad begäran från kommissionen. Bedömningen, som görs av tillsynsmyndigheten som meddelat undantag, ska offentliggöras och belysa den inverkan som undantaget har på transparens, korssubventionering, nättariffer och gränsöverskridande handel. Bedömningen ska åtminstone omfatta tidsplanen för förväntade överföringar av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn. Undantaget ska återkallas om en ny bedömning visar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, korssubventionering, nättariffer och gränsöverskridande handel, eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.13.

Punkt 5

Punkten ger Estland, Lettland och Litauen möjlighet att till den 31 december 2030 bevilja undantag från kraven i punkt 1 för operatörer av överföringsnät för vätgas. För de baltiska staterna gäller också undantag från punkterna 2, 3 och 4. Bestämmelsen rör inte Sverige och någon genomförandeåtgärd är därför inte nödvändig.

Artikel 70 – Särredovisning av operatörer av vätgas

Medlemsstaterna ska säkerställa att räkenskaperna för operatörer av vätgasnät förs i enlighet med artikel 75.

Bedömning

Artikeln som handlar om att operatörer av vätgas ska särredovisa är ny. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.20.

Avsnitt 5 – Utseende och certifiering av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas

Artikel 71 – Utseende och certifiering av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas

1. Innan ett företag godkänns och utses till systemansvarig för överföringssystem eller operatör av överföringsnät för vätgas ska det certifieras i enlighet med punkterna 4, 5 och 6 i denna artikel och med artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789.

2. Ett företag som av tillsynsmyndigheten, till följd av nedanstående certifieringsförfarande, intygas uppfylla kraven i artikel 60 eller artikel 68, ska av medlemsstaterna godkännas och utses till systemansvarig för överföringssystemet eller operatör av överföringsnät för vätgas. Utnämningen av systemansvariga för överföringssystemet och operatörer av överföringsnät för vätgas ska anmälas till kommissionen och offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

3. Certifierade företag ska till tillsynsmyndigheten anmäla planerade transaktioner som kan komma att kräva en omprövning av huruvida de uppfyller kraven i artikel 60 eller 68.

4. Tillsynsmyndigheterna ska kontrollera att certifierade företag fortlöpande uppfyller kraven i artikel 60 eller 68. För att säkerställa att kraven uppfylls ska de i följande fall inleda ett certifieringsförfarande:

a) Efter anmälan från certifierade företag enligt punkt 3.

b) På eget initiativ då de får vetskap om att en planerad förändring när det gäller rättigheter gentemot eller inflytande över certifierade företag eller ägare till överföringssystem kan leda till överträdelse av artikel 60 eller 68, eller då de har anledning att misstänka att en sådan överträdelse kan ha skett.

c) Efter en motiverad begäran från kommissionen.

5. Tillsynsmyndigheterna ska fatta beslut om certifiering av en systemansvarig för överföringssystemet eller av en operatör av överföringsnät för vätgas inom 100 arbetsdagar från den dag då den systemansvariga för överföringssystemet eller operatören av överföringsnätet för vätgas inkom med anmälan eller kommissionen överlämnade sin begäran. När denna period har löpt ut ska certifieringen anses vara beviljad. Tillsynsmyndighetens uttryckliga eller underförstådda beslut ska börja gälla först efter det att det förfarande som avses i punkt 6 har fullföljts.

6. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla det uttryckliga eller underförstådda beslutet om certifiering till kommissionen, och förse

kommissionen med alla relevanta uppgifter avseende detta beslut. Kommissionen ska agera i enlighet med förfarandet i artikel 14 i förordning (EU) 2024/1789.

7. Tillsynsmyndigheterna och kommissionen får från systemansvariga för överföringssystem, operatörer av överföringsnät för vätgas och företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet begära sådan information som är relevant för fullgörandet av deras skyldigheter enligt denna artikel.

8. Tillsynsmyndigheten och kommissionen ska behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 10 i direktiv 2009/73/EG när det gäller de delar som reglerar certifiering och utseende av systemansvariga för överföringssystem för naturgas. Bestämmelserna i artikeln är, avseende naturgas, genomförda i svensk rätt genom lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag. När det gäller bestämmelser om certifiering av operatörer av överföringsnät för vätgas är artikeln helt ny. Artikeln måste i dessa delar genomföras i svensk rätt.

För överväganden och förslag, se avsnitt 5.18.

Artikel 72 – Certifiering i förhållande till tredjeländer

1. Om certifiering begärs av ägaren till ett överföringssystem, den systemansvariga för ett överföringssystem, en operatör av överföringsnät för vätgas eller en ägare till ett överföringsnät för vätgas som kontrolleras av en person från ett tredjeland, ska tillsynsmyndigheten underrätta kommissionen.

Tillsynsmyndigheten ska även utan dröjsmål underrätta kommissionen om eventuella omständigheter som skulle leda till att en person från ett tredjeland får kontroll över ett överföringssystem, en systemansvarig för överföringssystem, ett överföringsnät för vätgas eller en operatör av ett överföringsnät för vätgas.

2. Den systemansvariga för överföringssystemet eller operatören av överföringsnätet för vätgas ska underrätta tillsynsmyndigheten om eventuella omständigheter som skulle leda till att en person från ett tredjeland får kontroll över överföringssystemet, den systemansvariga för överföringssystemet, överföringsnätet för vätgas eller operatören av överföringsnätet för vätgas.

3. Tillsynsmyndigheten ska anta ett utkast till beslut om certifiering av en systemansvarig för överföringssystemet eller en operatör av överföringsnät för vätgas inom 100 arbetsdagar efter anmälan från den systemansvariga för överföringssystemet eller operatören av överföringsnätet för vätgas. Tillsynsmyndigheten ska vägra certifiering om det inte visas

a) att den berörda enheten uppfyller kraven i artikel 60 eller 68, och

b) för tillsynsmyndigheten eller annan behörig myndighet som utsetts av medlemsstaten, att ett beviljande av certifiering inte kommer att äventyra en trygg energiförsörjning eller de väsentliga säkerhetsintressena i medlemsstaten och unionen; när denna fråga beaktas ska tillsynsmyndigheten eller annan behörig utsedd myndighet ta hänsyn till

i) unionens rättigheter och skyldigheter med avseende på dessa tredjeländer enligt internationell rätt, inbegripet avtal med ett eller flera tredjeländer som unionen är part i och som rör trygg energiförsörjning,

ii) medlemsstatens rättigheter och skyldigheter med avseende på dessa tredjeländer, enligt avtal som ingåtts med tredjeländerna i den mån avtalen överensstämmer med unionsrätten,

iii) ägande, leverans eller andra affärsförbindelser som skulle kunna inverka negativt på incitament och förmåga hos ägaren av överföringssystemet, den systemansvariga för överföringssystemet, ägaren av överföringssystemet för vätgas eller operatören av överföringsnätet för vätgas i fråga om att leverera naturgas eller vätgas till medlemsstaten eller unionen,

iv) andra specifika omständigheter och förhållanden i fallet och i det berörda tredjelandet.

4. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla utkastet till beslut till kommissionen, tillsammans med all relevant information beträffande beslutet.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheten eller den utsedda behöriga myndighet som avses i punkt 3 b i denna artikel, innan tillsynsmyndigheten antar ett beslut om certifiering, begär ett yttrande från kommissionen om huruvida

a) den berörda enheten uppfyller kraven i artikel 60 eller 68, och

b) ett beviljande av certifiering kan äventyra en trygg energiförsörjning till unionen.

6. Kommissionen ska behandla den begäran som avses i punkt 5 så snart den har mottagits. Inom 50 arbetsdagar efter det att begäran har mottagits ska kommissionen avge sitt yttrande till tillsynsmyndigheten eller, om begäran kommit från den utsedda behöriga myndigheten, till den myndigheten.

När kommissionen utarbetar sitt yttrande får den begära in synpunkter från Acer, den berörda medlemsstaten och berörda parter. I ett sådant fall ska perioden på 50 arbetsdagar förlängas med ytterligare 50 arbetsdagar.

Om kommissionen inte har avgett något yttrande inom den period som avses i första och andra styckena ska den inte anses ha några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut.

7. När kommissionen bedömer huruvida den kontroll som utövas av en person från ett tredjeland kommer att äventyra en trygg energiförsörjning eller de väsentliga säkerhetsintressena i unionen eller någon medlemsstat ska den beakta

a) de särskilda omständigheterna i fallet och i det berörda tredjelandet, inbegripet bevis på inflytandet från det berörda tredjelandet över den situation som beskrivs i punkt 3 b iii, och

b) unionens rättigheter och skyldigheter med avseende på det tredjelandet enligt internationell rätt, inbegripet avtal med ett eller flera tredjeländer som unionen är part i och som rör trygg energiförsörjning.

8. Tillsynsmyndigheten ska anta sitt slutliga beslut om certifieringen inom 50 arbetsdagar efter utgången av den period som avses i punkt 6. När tillsynsmyndigheten antar sitt slutliga beslut ska den ta största hänsyn till kommissionens yttrande. I varje fall ska en medlemsstat ha rätt att vägra certifiering när beviljande av certifiering äventyrar en trygg energiförsörjning i medlemsstaten eller i en annan medlemsstat. När en medlemsstat har utsett en annan behörig myndighet enligt punkt 3 b, kan medlemsstaten kräva att tillsynsmyndigheten antar sitt slutliga beslut i överensstämmelse med den behöriga myndighetens bedömning. Tillsynsmyndighetens slutliga beslut och kommissionens yttrande ska offentliggöras tillsammans. Om det slutliga beslutet avviker från kommissionens yttrande ska den berörda medlemsstaten tillhandahålla och offentliggöra, tillsammans med beslutet, skälen för det beslutet.

9. Inget i denna artikel ska påverka medlemsstaternas rätt att, i överensstämmelse med unionsrätten, utöva inhemsk rättslig kontroll för att skydda legitima intressen som rör allmän säkerhet.

10. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 som kompletterar detta direktiv genom att utfärda riktlinjer där detaljer anges för förfarandet vid tillämpningen av denna artikel.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 11 i det tidigare gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Artikeln är genomförd i svensk rätt genom bestämmelser i 4 kap. i lagen (2011:711)

om certifiering av vissa naturgasföretag. Kapitlet reglerar certifiering av transmissionsnätsoperatörer i förhållande till tredjeland. Bestämmelserna i artikeln är enligt artikel 68.5 i direktivet också tillämpliga på operatörer av överföringsnät för vätgas. Bestämmelser om certifiering i förhållande till tredjeländer för operatörer av överföringsnät för vätgas måste genomföras i svensk rätt. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.18.

Artikel 73 – Utseende av operatörer av lagringsanläggningar för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas, LNG-anläggningar och vätgasterminaler

Medlemsstaterna ska, för en tid som de själva bestämmer med beaktande av effektivitet och ekonomisk balans, utse eller ålägga de företag som äger lagringssystem för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas, eller LNG-anläggningar och vätgasterminaler att utse en eller flera systemansvariga eller operatörer för sådan infrastruktur.

Bedömning

Artikeln motsvarar i huvudsak artikel 12 i det tidigare gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG men några tillägg har gjorts. I artikeln, som ålägger medlemsstaten att bland företag som äger viss specifik infrastruktur utse en eller flera systemansvariga eller operatörer för sådan infrastruktur, har nu lagringsanläggning för vätgas och vätgasterminaler tillkommit i förhållande till lydelsen i gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Artikeln infördes i den gemensamma EU-lagstiftningen redan genom artikel 7 i direktiv 2003/55/EG. Då omfattade artikeln också kravet på utnämnande av systemansvariga för överföringssystem. Bestämmelsen om utnämnande av systemansvariga för överföringssystem togs bort ur artikeln i direktiv 2009/73/EG i och med att systemansvariga för överföringssystem då skulle certifieras och godkännas enligt de detaljerade bestämmelserna som återfanns i artiklarna 10 och 11 i samma direktiv. I förarbetena[45] då direktiv 2003/55/EG genomfördes i svensk rätt uttalade regeringen att artikeln inte föranledde någon särskild lagstiftningsåtgärd i Sverige. Detta motiverades enligt följande.

> Enligt artikel 7 skall medlemsstaterna, för en tid som de själva bestämmer, utse eller ålägga de naturgasföretag som äger överförings-, lagrings eller LNG-anläggningar att utse en eller flera systemansvariga. Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de systemansvariga för överföringssystem, lagringssystem eller LNG-anläggningar handlar i enlighet med artiklarna 8–10. De svenska naturgasföretagen driver sina nät i egen regi. I 3 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om skyldigheter för den som innehar en naturgasledning. Det råder ingen ovisshet om vem som har driftansvaret och därmed de skyldigheter som följer av 3 kap. naturgaslagen. Det är också klart utpekat vilka som är ansvariga för driften av såväl

[45] Prop. 2004/05:62, s. 108.

> överförings- som distributionssystemen. Någon lagstiftningsåtgärd krävs därför inte i denna del.

Även i förarbetena[46] då direktiv 2009/73/EG genomfördes i svensk rätt konstaterade regeringen att någon lagstiftningsåtgärd inte var nödvändig:

> Artikel 12 i gasmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser om utseende av systemansvariga för lager och LNG-anläggningar. Bestämmelsen har, jämfört med direktiv 2003/55/EG, ändrats så att den inte längre reglerar utnämnande av systemansvariga för överföringssystem, eftersom dessa nu ska certifieras och godkännas enligt de detaljerade bestämmelserna i artiklarna 10 och 11. Ändringen medför inte någon lagstiftningsåtgärd.

Bestämmelserna i artikeln har tidigare inte ansetts behöva genomföras i svensk rätt. Ei gör bedömningen att det inte heller nu är nödvändigt med någon lagstiftningsåtgärd med anledning av artikeln.

Artikel 74 – Tillgång till räkenskaper

1. Medlemsstaterna eller varje behörig myndighet de utser, inklusive tillsynsmyndigheterna och de tvistlösningsmyndigheter som avses i artikel 32, ska i den utsträckning som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter ha tillgång till naturgas- och vätgasföretagens bokföring i enlighet med artikel 75.

2. Medlemsstaterna och varje utsedd behörig myndighet, inklusive tillsynsmyndigheterna och tvistlösningsmyndigheterna, ska behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Medlemsstaterna får föreskriva att sådan information offentliggörs om detta är nödvändigt för att de behöriga myndigheterna ska kunna utföra sina uppgifter.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 30 i det tidigare gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG. Artikeln är i materiellt hänseende, i den del den avser naturgasföretag, oförändrad sedan den infördes i det gemensamma europeiska regelverket. Bestämmelserna för naturgasföretag infördes första gången genom artikel 16 i direktiv 2009/73/EG. Artikeln är avseende punkten 1 och naturgasföretag genomförd i svensk rätt genom 3 kap. 3 § andra stycket naturgaslagen som anger att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten. Regeringen har, med stöd av bemyndigandet i naturgaslagen, utfärdat sådana föreskrifter om redovisning och skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten. Dessa återfinns i förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av

[46] Prop. 2010/11:70, s. 147 f.

förgasningsanläggning. Ei har sedan, utifrån bemyndigandet i den nämnda förordningen, utfärdat föreskrifter om redovisning av naturgasverksamhet, EIFS 2022:12. I myndighetsföreskrifterna finns kompletterande bestämmelser på redovisningsområdet avseende naturgas. Motsvarande bestämmelser för vätgasföretag saknas dock i svensk rätt och behöver införas. För överväganden och förslag gällande vätgasföretag, se avsnitt 5.20.

När det gäller vad som stadgas i andra punkten om konfidentiell behandling av kommersiellt känsliga uppgifter om naturgasföretag och offentliggörandet av sådana uppgifter återfinns bestämmelser om detta numera i 30 kap. 23 § i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Där anges att sekretess gäller, i den utsträckning regeringen föreskriver det, i statlig myndighets verksamhet som består av bland annat tillsyn avseende produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt för uppgift om

1 enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och

2 andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet.

I offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) har regeringen föreskrivit att denna sekretess ska gälla för Energimarknadsinspektionens verksamhet såvitt avser tillsyn av produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt. De nationella bestämmelserna om sekretess som återfinns i lag och förordning omfattar även det i det nya gasmarknadsdirektivet tillkommande området vätgasverksamhet. Någon lagstiftningsåtgärd behövs inte för att genomföra direktivet i denna del.

Artikel 75 – Särredovisning

1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att naturgas- och vätgasföretagens bokföring sker i enlighet med punkterna 2–5.

2. Naturgas- och vätgasföretag ska, oberoende av ägartyp eller juridisk form, upprätta, låta revidera och offentliggöra sina årsredovisningar i enlighet med de bestämmelser i nationell rätt som avser årsredovisning för aktiebolag och som har fastställts enligt direktiv 2013/34/EU.

Företag som inte enligt lag är skyldiga att offentliggöra sin årsredovisning ska hålla en kopia av denna tillgänglig för allmänheten på sitt huvudkontor.

3. Företag ska i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution, LNG, vätgasterminaler, lagring av naturgas och vätgas och

vätgastransport så som de skulle behöva göra om verksamheterna bedrevs av separata företag, för att undvika diskriminering, korssubventionering och snedvridning av konkurrensen. Företagens infrastrukturtillgångar ska hänföras till relevant redovisning och regleringsmässiga tillgångsbaser separat för naturgas-, el- eller vätgastillgångar, och detta hänförande ska göras på ett transparent sätt. Företagen ska också redovisa, vilket får ske genom en sammanställd redovisning, andra verksamheter utan samband med överföring, distribution, LNG, vätgasterminaler, lagring av naturgas eller vätgas eller vätgastransport. Inkomster från äganderätt till överförings-, distributions- eller vätgasnäten ska specificeras i bokföringen. Vid behov ska företagen upprätta en sammanställd redovisning för annan verksamhet utanför natur- och vätgassektorn. Den interna bokföringen ska omfatta en balansräkning och en resultaträkning för varje verksamhetsgren. Särredovisningen ska revideras i enlighet med reglerna i punkt 2 och rapporteras till den berörda tillsynsmyndigheten.

4. Den revision som anges i punkt 2 i denna artikel ska särskilt verifiera att den i punkt 3 i denna artikel angivna skyldigheten att undvika diskriminering och korssubventioner uppfylls. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789 får det inte förekomma någon korssubventionering mellan användare av naturgasnätet och användare av vätgasnätet.

5. Företagen ska i sin interna bokföring ange de regler för fördelningen av tillgångar och skulder, utgifter och inkomster samt för avskrivningar som de följer vid upprättandet av den separata bokföring som anges i punkt 3, utan att det påverkar tillämpningen av nationellt tillämpliga bestämmelser om bokföring. Dessa interna regler får ändras endast i undantagsfall. Sådana ändringar ska meddelas till tillsynsmyndigheten och vara vederbörligen motiverade.

6. Årsredovisningen ska i noter ange alla transaktioner av en viss storlek som har genomförts med anknutna företag.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 31 i det tidigare gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG med det nya tillägget att bestämmelserna nu även gäller vätgasföretag och olika typer av verksamheter kopplade till vätgasområdet, såsom vätgasterminaler, lagring av vätgas och vätgastransport. Bestämmelserna har, avseende naturgasföretag, varit oförändrade i materiellt hänseende sedan de infördes genom artikel 17 i direktiv 2003/55/EG (naturgasmarknadsdirektivet). Då gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG genomfördes i svensk rätt konstaterade regeringen följande kring den aktuella artikeln (artikel 31):

> Kapitel VI i gasmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser om särredovisning och transparens i bokföringen. Bestämmelserna, som omfattar artiklarna 30 och 31, är oförändrade i materiellt hänseende, bortsett från en förtydligande hänvisning till de nationella tillsynsmyndigheterna som avses i artikel 39.1, och föranleder ingen lagstiftningsåtgärd.[47]

Enligt artikel 75 första punkten ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att naturgas- och vätgasföretagens bokföring utförs i enlighet med punkterna 2–5.

Av artikel 75 andra punkten framgår att naturgas- och vätgasföretag, oberoende av ägartyp eller juridisk form, ska upprätta och låta revidera och offentliggöra sina årsredovisningar i enlighet med de bestämmelser i nationell rätt som avser årsredovisning för aktiebolag och som har fastställts enligt direktiv 2013/34/EU om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag. Bestämmelser om upprättande, revision och offentliggörande av årsredovisningar finns i årsredovisningslagen (1995:1554). Årsredovisningslagen gäller för alla naturgasföretag, utom om de bedrivs som kommunala eller statliga verk. Bestämmelserna i årsredovisningslagen är även tillämpliga på vätgasföretag. Någon särskild lagstiftningsåtgärd är därför inte nödvändig med anledning av vad som stadgas i artikel 75 första och andra punkten.

Enligt artikel 75 tredje punkten ska naturgas- och vätgasföretag i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution, LNG, vätgasterminaler, lagring av naturgas och vätgas och vätgastransport. I förhållande till artikel 31 i det tidigare gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG omfattar artikeln nu även vätgasföretag. Därför utökas skyldigheten att särredovisa till att, som ovan angetts, även omfatta verksamhetsgrenarna vätgasterminaler, lagring av vätgas och vätgastransport. Nationella bestämmelser på området för naturgasföretag återfinns i 3 kap. 3 § naturgaslagen som anger att verksamhet som rör överföring av naturgas ska ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Transmission och distribution ska då redovisas var för sig. Vidare anges gällande innehavare av lagrings- och förgasningsanläggningar i 4 kap. 3 § naturgaslagen att verksamhet som rör lagring av naturgas och drift av en förgasningsanläggning ska ekonomiskt redovisas så att lagring i lagringsanläggning, lagring i rörledning och drift av förgasningsanläggning redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet. Regeringen har, med stöd av bemyndigande i naturgaslagen som avser redovisning och skyldighet att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten, i förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning meddelat föreskrifter om redovisning och revision av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning. Nationella bestämmelser som rör

[47] Prop. 2010/11:70, s.152.

naturgasverksamhet finns således. Motsvarande nationella bestämmelser som avser vätgasverksamhet måste införas i den svenska lagstiftningen. För övervägande och förslag, se avsnitt 5.20.

När det gäller artikel 75 punkterna 4–6 krävs åtgärder för genomförande avseende vätgas. För överväganden och förslag se avsnitt 5.20.

Ei har med stöd av 8 och 18 §§ förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning utfärdat föreskrifter om redovisning av naturgasverksamhet, EIFS 2022:12. I myndighetsföreskrifterna finns kompletterande bestämmelser på redovisningsområdet avseende naturgas.

4.10 Kapitel X – Tillsynsmyndigheter

Artikel 76 – Tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende

1. Varje medlemsstat ska utse en tillsynsmyndighet på nationell nivå.

2. Punkt 1 i denna artikel ska inte påverka utnämningen av andra tillsynsmyndigheter på regional nivå i medlemsstaterna, förutsatt att det finns en företrädare på hög nivå för representation och kontakt på unionsnivå i den tillsynsnämnd som ingår i Acer i enlighet med artikel 7.1 i förordning (EU) 2019/942.

3. Genom undantag från punkt 1 i denna artikel kan en medlemsstat utse tillsynsmyndigheter för mindre system på ett geografiskt separat område vars förbrukning 2008 understiger 3 % av den samlade förbrukningen i den medlemsstat där området är beläget. Detta undantag ska inte påverka utnämningen av en företrädare på hög nivå för representation och kontakt på unionsnivå i den tillsynsnämnd som ingår i Acer i enlighet med artikel 7.1 i förordning (EU) 2019/942.

4. Medlemsstaterna ska garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. I detta syfte ska medlemsstaterna säkerställa att tillsynsmyndigheten, när den utför de uppgifter som den tilldelas i enlighet med detta direktiv och tillhörande rättsakter,

a) är juridiskt åtskild från och funktionellt oberoende av alla andra offentliga och privata organ,

b) säkerställer att dess personal och de personer som svarar för dess ledning

i) agerar oberoende av marknadsintressen,

ii) inte söker eller tar emot direkta anvisningar från någon regering eller något annat offentligt eller privat organ när den utför sina tillsynsuppgifter. Detta krav inkräktar inte i tillämpliga fall på ett nära samarbete med andra berörda nationella myndigheter eller på de allmänna politiska riktlinjer som regeringen utfärdat och som inte avser tillsynsskyldigheter och tillsynsbefogenheter enligt artikel 78.

5. För att bevara tillsynsmyndighetens oberoende ställning ska medlemsstaterna i synnerhet säkerställa

a) att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ,

b) att tillsynsmyndigheten har de personalresurser och ekonomiska resurser som den behöver för att kunna utföra sina uppgifter och utöva sina befogenheter på ett ändamålsenligt och effektivt sätt,

c) att tillsynsmyndigheten har ett särskilt årligt budgetanslag med självständigt ansvar för denna anslagna budgets genomförande,

d) att ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller, om sådan inte finns, tillsynsmyndighetens högsta ledning utses för en bestämd period på mellan fem och sju år, som ska kunna förnyas en gång,

e) att ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller, om sådan inte finns, tillsynsmyndighetens högsta ledning utses på grundval av objektiva, transparenta och offentliggjorda kriterier genom ett oberoende och opartiskt förfarande som säkerställer att kandidaterna har nödvändig kompetens och erfarenhet för berörda positioner inom tillsynsmyndigheten,

f) att det finns bestämmelser om intressekonflikter och att skyldigheterna i fråga om konfidentiell behandling sträcker sig längre än mandatperioden för ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller, om styrelse saknas, för tillsynsmyndighetens högsta ledning,

g) att ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller, om styrelse saknas, tillsynsmyndighetens högsta ledning endast får avsättas på grundval av fastställda transparenta kriterier.

Med avseende på första stycket d ska medlemsstaterna säkerställa att det finns ett lämpligt roterande system för styrelsen eller högsta ledningen. Styrelsens ledamöter eller, om styrelse inte finns, medlemmar av högsta ledningen kan

avsättas under mandatperioden endast om de inte längre uppfyller villkoren i denna artikel eller har gjort sig skyldiga till tjänstefel enligt nationell rätt.

Medlemsstaterna får föreskriva att tillsynsmyndigheternas årsredovisning ska granskas i efterhand av en oberoende revisor.

6. Senast den 5 juli 2026 och därefter vart fjärde år ska kommissionen lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet om de nationella myndigheternas efterlevnad av den princip om oberoende som anges i denna artikel. Kommissionen ska offentliggöra sådana rapporter.

Bedömning

Artikeln punkterna 1–5 har sin motsvarighet i artikel 39 i direktiv 2009/73/EG och innehåller bestämmelser om tillsynsmyndigheternas utnämning och oberoende.

Punkt 1

I punkt 1 anges att varje medlemsstat ska utse en tillsynsmyndighet på nationell nivå.

Enligt 1 § 1 i Ei:s instruktion ansvarar Ei för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen enligt ellagen (1997:857), naturgaslagen (2005:403) och lagen (1978:160) om vissa rörledningar. Enligt 2 § 2 är Ei nationell tillsynsmyndighet och ska, om annat inte är särskilt föreskrivet i lag eller i en annan förordning, fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt direktiv 2009/73/EG.

Hänvisningen till direktiv 2009/73/EG i Ei:s instruktion ska bytas ut mot en hänvisning till det nya direktivet, se avsnitt 5.42. I övrigt behövs inte några åtgärder.

Punkt 2 och 3

Punkterna 2 och 3 gäller utnämning av andra regionala eller mindre tillsynsmyndigheter och saknar relevans för Sverige, eftersom Sverige endast har en nationell tillsynsmyndighet. Några genomförandeåtgärder behövs därför inte.

Punkt 4 och 5

Enligt punkten 4 ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. Det innebär bland annat att tillsynsmyndigheten, när den utför de uppgifter som den tilldelas i enlighet med detta direktiv, är juridiskt åtskild från och funktionellt oberoende av alla andra offentliga och privata organ, säkerställer att dess personal och de personer som svarar för dess ledning agerar oberoende av marknadsintressen, inte söker eller tar emot direkta anvisningar från någon regering eller något annat offentligt eller privat organ när den utför sina tillsynsuppgifter.

Enligt punkten 5 ska medlemsstaterna i synnerhet säkerställa bland annat att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ, att tillsynsmyndigheten har de personalresurser och ekonomiska resurser som den behöver för att kunna utföra sina uppgifter och att tillsynsmyndigheten har ett särskilt årligt budgetanslag med självständigt ansvar för denna anslagna budgets genomförande. Vidare ska ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller den högsta ledningen utses för en bestämd period på mellan fem och sju år, som ska kunna förnyas en gång samt att ledamöterna av tillsynsmyndighetens styrelse eller högsta ledning utses på grundval av objektiva, transparenta och offentliggjorda kriterier genom ett oberoende och opartiskt förfarande som säkerställer att kandidaterna har nödvändig kompetens och erfarenhet för berörda positioner inom tillsynsmyndigheten.

I prop. 2010/11:70 s. 154 f, Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas, uttalade regeringen följande.

> Regeringen bedömer att kraven i artikeln är uppfyllda genom de bestämmelser i 12 kap. 2 § regeringsformen som säkerställer förvaltningsmyndigheternas oberoende och de krav på opartiskhet som kommer till uttryck bl.a. i reglerna om jäv i 11 § förvaltningslagen (1986:223).
>
> Av artikel 39.5 framgår att medlemsstaterna, för att bevara tillsynsmyndighetens oberoende ställning, ska se till att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ. Medlemsstaten ska även se till att myndigheten har särskilda årliga budgetanslag med självständigt ansvar för den anslagna budgetens genomförande och tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att kunna utföra sina uppgifter. Därvid ska medlemsstaten se till att ledamöterna i tillsynsmyndighetens styrelse eller, om sådan inte finns, tillsynsmyndighetens högsta ledning utses för en bestämd period på mellan fem och sju år, som ska kunna förnyas en gång. Styrelsens ledamöter eller, om styrelse inte finns, högsta ledningen kan avsättas endast om de inte längre uppfyller villkoren i denna artikel eller har gjort sig skyldiga till tjänstefel enligt nationell lag.
>
> Kraven i artikel 39.5 kräver enligt regeringens bedömning inga särskilda genomförandeåtgärder i Sverige. Det finns skäl att något närmare beröra frågan om förordnandet av myndighetens ledning. I den delen kan dock hänvisas till vad som anförts i avsnitt 5.10 med anledning av motsvarande bestämmelser i artikel 35.5 i elmarknadsdirektivet.

På s. 65 i samma proposition anförde regeringen följande om ledningen för Energimarknadsinspektionen.

> Energimarknadsinspektionen är en enrådighetsmyndighet och leds av en generaldirektör, som anställs av regeringen.

> För myndigheter i Sverige gäller i dag att om chefen för en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen är anställd för en bestämd tid får denne enligt 33 § andra stycket lagen (1994:260) om offentlig anställning förflyttas till en annan statlig anställning om personen inte kan vara kvar på sin ursprungliga post. Förflyttningen får ske om det är påkallat av organisatoriska skäl eller om det annars är nödvändigt för myndighetens bästa. En generaldirektör som i förtid skiljs från sitt uppdrag kan därmed behålla sin inkomst till dess att personens anställningsperiod upphört. Dessa villkor torde därmed säkerställa inspektionens ledning, dvs. generaldirektörens, oberoende från ett ekonomiskt perspektiv.
>
> I Sverige anställs myndighetschefer alltid för en bestämd tid. Bakgrunden till detta är dels att regeringen ska kunna upprätthålla en rörlighet i ledningen av statsförvaltningen, dels att det regelverk som finns om särskilda avgångsförmåner för bl.a. generaldirektörer i förordningen (2003:55) om avgångsförmåner för vissa arbetstagare med statlig chefsanställning förutsätter anställning för bestämd tid. En minsta anställningstid om sex år krävs för att förmånerna ska falla ut. Riktlinjerna för detta regelverk har godkänts av riksdagen i det s.k. verksledningsbeslutet (prop. 1986/87:99, bet. 1986/87:KU29, rskr. 1986/87:226) samt i beslutet om en ny lag om offentlig anställning (prop. 1993/94:65, bet. 1993/94:AU16, rskr. 1993/94:257). Gällande policy för myndighetschefer innebär att de efter normalt två anställningsperioder om sex respektive tre år ska bli chefer för någon annan myndighet, om det är aktuellt med fortsatt anställning.
>
> Den sedan länge etablerade praxis som nu har beskrivits innebär att syftet med de krav som ställs upp i artikel 35.5 i elmarknadsdirektivet i fråga om tillsynsmyndighetens ledning är tillgodosedda.

Ei delar regeringens bedömning och någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Punkt 6

Bestämmelsen är ny och berör kommissionens skyldighet att lägga fram rapporter om de nationella myndigheternas efterlevnad av den princip om oberoende som anges i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 77 – Tillsynsmyndigheternas allmänna mål

När tillsynsmyndigheten utför de uppgifter som anges i detta direktiv ska den vidta alla rimliga åtgärder för att bidra till följande mål inom ramen för sina skyldigheter och befogenheter enligt artikel 78, i nära samarbete med andra relevanta nationella myndigheter, inbegripet konkurrensmyndigheter och relevanta myndigheter från angränsande medlemsstater och angränsande tredjeländer, beroende på vad som är tillämpligt, och med förbehåll för deras behörighet:

a) I nära samarbete med andra medlemsstaters tillsynsmyndigheter, kommissionen och Acer främja konkurrensutsatta, flexibla, säkra och miljömässigt hållbara inre marknader för naturgas, förnybar gas, koldioxidsnål gas och vätgas i unionen och säkerställa lämpliga förutsättningar för en effektiv och tillförlitlig drift av naturgas-

och vätgasnäten och främja energisystemintegrering, med beaktande av de långsiktiga målen, och på så sätt bidra till att unionsrätten tillämpas konsekvent, effektivt och ändamålsenligt så att unionens klimat- och energimål uppnås.

b) Utveckla konkurrensutsatta och väl fungerande regionala gränsöverskridande marknader inom unionen för att de mål som avses i led a ska kunna uppnås.

c) Undanröja restriktioner för naturgashandeln och vätgashandeln mellan medlemsstater, inbegripet att undanröja restriktioner som beror på skillnader i kvaliteten på naturgas och vätgas eller i den volym vätgas som blandas in i naturgassystemet eller som beror på skillnader kvaliteten på vätgasen i vätgassystemet, och utveckla den kapacitet för gränsöverskridande överföring eller transport som krävs för att tillgodose efterfrågan och förbättra integreringen av nationella marknader, vilket säkerställer driftskompatibilitet i unionens sammanlänkade naturgassystem eller unionens vätgassystem och som kan underlätta för naturgasflödet inom hela unionen.

d) Bidra till att det så kostnadseffektivt som möjligt, och med beaktande av principen om energieffektivitet först, utvecklas säkra, pålitliga, effektiva och icke-diskriminerande system som är konsumentinriktade, främja systemens tillräcklighet och, i enlighet med de allmänna energi- och klimatpolitiska målsättningarna, energieffektivitet och integrering i både överförings- och distributionsnäten av stor- och småskalig produktion av gas från förnybara källor och decentraliserad produktion och underlätta driften av dem i förhållande till andra energinät för el och uppvärmning.

e) Underlätta anslutning och tillträde till nätet för ny produktionskapacitet, i synnerhet genom att undanröja hinder som skulle kunna förhindra anslutningen och tillträdet för nya aktörer på marknaderna för gas och vätgas från förnybara källor.

f) Säkerställa att systemansvariga och systemanvändare får lämpliga incitament, både på kort och lång sikt, för att öka systemeffektiviteten, särskilt energieffektiviteten, och främja marknadsintegreringen.

g) Säkerställa att kunderna drar nytta av att den inhemska marknaden fungerar effektivt, främja effektiv konkurrens och bidra till att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå i nära samarbete med relevanta konsumentskyddsmyndigheter och samråd med relevanta konsumentorgan.

h) Bidra till uppnåendet av en hög standard på allmännyttiga tjänster på naturgasområdet, bidra till skydd för utsatta kunder, samt bidra till att de

processer för utbyte av uppgifter som behövs då kunder byter leverantör är kompatibla.

Bedömning

Artikel 77 motsvarar artikel 40 i direktiv 2009/73/EG och behandlar tillsynsmyndighetens allmänna mål. I artikeln har vissa tillägg gjorts i förhållande till det tidigare direktivet.

När tillsynsmyndigheten utför de uppgifter som anges i direktivet ska den vidta alla rimliga åtgärder för att bidra till de åtta mål som räknas upp i artikeln. Arbetet ska i förekommande fall ske i samarbete med andra nationella myndigheter och tillsynsmyndigheter från angränsande medlemsstater eller tredjeländer. Målen som anges i artikeln handlar i stora drag om att främja marknaden (a), utveckla regionala gränsöverskridande marknader (b), undanröja hinder för naturgas- och vätgashandeln mellan medlemsstaterna (c), bidra till välfungerande och konsumentinriktade system med beaktande av principen om energieffektivitet först (d), undanröja hinder för tillträde till gasnätet (e), säkerställa lämpliga incitament för att öka systemeffektiviteten (f), säkerställa nyttan för kunderna (g) och bidra till hög standard på allmännyttiga tjänster (h). De allmänna målen som anges i artikel 77 ska beaktas när Ei utför sina uppgifter. En del av målen omfattar frågor som i Sverige hanteras av andra myndigheter än Ei, såsom Energimyndigheten, Konkurrensverket och Konsumentverket.

I 2 § instruktionen för Ei hänvisas till direktiv 2009/73/EG och det anges att Ei ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt direktivet. De allmänna målen ska därmed beaktas av Ei när myndigheten agerar inom ramen för skyldigheterna i direktivet. Enligt 11 § i instruktionen för Ei ska myndigheten särskilt samverka med Konsumentverket och Konkurrensverket i frågor som rör kundfrågor och marknadsövervakning av de konkurrensutsatta energimarknaderna. Ei samarbetar även med andra myndigheter som berörs av målen, när så är föreskrivet eller lämpligt.

Några särskilda genomförandeåtgärder med anledning av de ändrade målen är därför inte nödvändiga enligt Ei:s bedömning.

Artikel 78 – Tillsynsmyndighetens skyldigheter och befogenheter

1. Tillsynsmyndigheten ska ha följande skyldigheter:

a) Fastställa eller godkänna, enligt transparenta kriterier, överförings- eller distributionstariffer eller metoder för beräkning av dem, eller båda.

b) Godkänna de gemensamma scenarierna för de tioåriga nätutvecklingsplanerna i enlighet med artikel 55.2 f om medlemsstaten föreskriver ett sådant godkännande.

c) Fastställa eller godkänna, enligt transparenta kriterier, tariffer för tillträde till vätgasnät eller metoderna för beräkning av dem, eller båda, utan att det påverkar medlemsstaternas beslut enligt artikel 35.4.

d) Fastställa eller godkänna, enligt transparenta kriterier,

i) storleken på och varaktigheten av den särskilda avgiften och den finansiella överföringen eller metoderna för beräkning av dem, eller både och,

ii) värdet av de överförda tillgångarna och destinationen för eventuella vinster och förluster som kan uppstå till följd av detta, och

iii) fördelningen av bidrag till den särskilda avgiften.

e) Säkerställa att systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem och, i relevanta fall, ägare av system samt operatörer av vätgasnät, naturgas- och vätgasföretag och andra marknadsaktörer fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv och förordning (EU) 2024/1789, de nätföreskrifter och riktlinjer som antas enligt artiklarna 70, 71 och 72 i förordning (EU) 2024/1789, förordning (EU) 2017/1938 samt annan relevant unionsrätt, inbegripet i fråga om gränsöverskridande aspekter, samt de beslut som antas av Acer.

f) I nära samordning med övriga tillsynsmyndigheter säkerställa att Entso för gas, enheten för unionens systemansvariga för distributionssystem (EU DSO-enheten), som inrättats i enlighet med artiklarna 52–57 i förordning (EU) 2019/943, och det europeiska nätverket av operatörer av vätgasnät (ENNOH), som inrättats i enlighet med artikel 57 i förordning (EU) 2024/1789, fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv och förordning (EU) 2024/1789, de nätföreskrifter och riktlinjer som antas enligt artiklarna 70–74 i förordning (EU) 2024/1789 och annan relevant unionsrätt, inbegripet i fråga om gränsöverskridande frågor, samt de beslut som antas av Acer, och gemensamt fastställa att Entso för gas, EU DSO-enheten och ENNOH inte fullgör sina respektive skyldigheter; om tillsynsmyndigheterna inte har kunnat nå en överenskommelse inom fyra månader efter det att samråd inletts i syfte att gemensamt fastställa bristande efterlevnad, hänskjuta ärendet till Acer för beslut i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942.

g) Övervaka utvecklingen av gaskvaliteten och den förvaltning av gaskvaliteten som utförs av systemansvariga för överföringssystem och, i relevanta fall, av systemansvariga för distributionssystem, inbegripet att övervaka utvecklingen av kostnaderna relaterade till de systemansvarigas förvaltning av gaskvalitet och utvecklingen i fråga om inblandning och avskiljning av vätgas i naturgassystemet som utförs av systemansvariga för lagringssystem för naturgas och av operatörer av LNG-anläggningar; om en medlemsstat har gett en annan behörig myndighet i

uppdrag att samla in denna information ska den behöriga myndigheten dela informationen med tillsynsmyndigheten.

h) Övervaka utvecklingen av vätgaskvaliteten och den förvaltning av vätgaskvaliteten som utförs av operatörer av vätgasnät, i relevanta fall enligt vad som avses i artikel 50, inbegripet att övervaka utvecklingen av kostnaderna relaterade till förvaltningen av vätgaskvalitet.

i) Beakta granskningen och bedömningen av de planer för utvecklingen av transportinfrastrukturen för vätgas som lämnas in av operatörer av vätgasnät i enlighet med artiklarna 55 och 56 i detta direktiv när den godkänner särskilda avgifter i den mening som avses i artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789.

j) Samarbeta om gränsöverskridande frågor med tillsynsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna i de andra berörda medlemsstaterna och med Acer, särskilt genom deltagande i arbetet i Acers tillsynsnämnd enligt artikel 21 i förordning (EU) 2019/942. För infrastruktur till och från ett tredjeland kan tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där den första sammanlänkningspunkten med medlemsstaternas nät är belägen efter samråd med tillsynsmyndigheterna i andra berörda medlemsstater samarbeta med tredjelandets berörda myndigheter, inbegripet myndigheterna i energigemenskapens fördragsslutande parter, i syfte att för denna infrastruktur uppnå en konsekvent tillämpning av detta direktiv inom medlemsstaternas territorium.

k) Följa och genomföra de rättsligt bindande och relevanta beslut som fattats av Acer och kommissionen.

l) Årligen rapportera till de berörda myndigheterna i medlemsstaterna, Acer och kommissionen om sin verksamhet, om de åtgärder som vidtagits och de resultat som uppnåtts med avseende på samtliga de uppgifter som räknas upp i denna artikel.

m) Förhindra korssubventionering mellan verksamhetsgrenarna överföring, distribution, vätgastransport, lagring av naturgas och vätgas, LNG-anläggningar, vätgasterminaler och leverans av naturgas och vätgas, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 5.2 i förordning (EU) 2024/1789.

n) Övervaka de investeringsplaner som de systemansvariga för överföringssystem och operatörerna av överföringsnät för vätgas utarbetar, i sin årsrapport presentera en bedömning av i vilken mån dessa investeringsplaner är förenliga med de unionsomfattande nätutvecklingsplaner som avses i artiklarna 32 och 60 i förordning (EU) 2024/1789, och i en sådan bedömning inkludera rekommendationer om ändring av dessa investeringsplaner.

o) Övervaka efterlevnaden av reglerna för nätens säkerhet och tillförlitlighet, se över hur reglerna efterlevts tidigare och fastställa eller godkänna normer för och krav på tjänsternas och leveransernas kvalitet eller bidra till detta tillsammans med andra behöriga myndigheter.

p) Övervaka graden av transparens, också i grossistpriserna, och säkerställa att naturgas- och vätgasföretagen fullgör sina skyldigheter vad gäller transparens.

q) Övervaka graden och effektiviteten av marknadsöppnande och konkurrens på grossist- och slutkundsnivå, även när det gäller naturgas- och vätgasbörser, priser för hushållskunder, inklusive system för förskottsbetalning, transparensen vad gäller erbjudanden, kraftiga prisökningar och deras inverkan på grossistpriser och konsumentpriser, förhållandet mellan hushållspriser och grossistpriser, andel kunder som byter leverantör, andel kunder som får sina leveranser avstängda, avgifterna för och utförandet av underhållstjänster, hushållskunders klagomål och eventuell snedvridning eller inskränkning av konkurrensen, inbegripet att tillhandahålla relevant information, samt göra de berörda konkurrensmyndigheterna uppmärksamma på relevanta fall, i synnerhet vad gäller utsatta kunder och kunder som påverkas av energifattigdom.

r) Övervaka förekomsten av begränsande avtalsvillkor, inbegripet exklusivitetsklausuler, som kan hindra större icke-hushållskunder från att samtidigt teckna avtal med mer än en leverantör eller begränsa deras möjligheter att göra detta och, om så är lämpligt, underrätta de nationella konkurrensmyndigheterna om sådana avtalsvillkor.

s) Respektera avtalsfriheten för långsiktiga avtal, förutsatt att dessa följer unionsrätten, är förenliga med unionens politik och bidrar till mål om utfasning av fossila bränslen, under förutsättning att inga långsiktiga avtal om leverans av fossil gas utan inslag av koldioxidminskning ingås med en löptid efter den 31 december 2049.

t) Övervaka den tid som systemansvariga för överförings- och distributionssystem för naturgas eller operatörer av vätgasnät behöver för att genomföra anslutningar och reparationer, inbegripet ansökningar om nätanslutning från produktionsanläggningar för biometan.

u) Övervaka och granska villkoren för tillträde till naturgaslagring, lagring av gas i rörledning och andra stödtjänster enligt artikel 33 eller 37, undantaget granskning av tariffer om reglerna för tillträde till lagring av naturgas fastställs enligt artikel 33.3.

v) Tillsammans med andra relevanta myndigheter bidra till att konsumentskyddsåtgärderna, inklusive åtgärderna i bilaga I, är effektiva och genomförs, och, i synnerhet, bedöma förekomsten av hinder för att kunderna ska kunna utöva sina rättigheter, såsom byte av leverantör, uppsägning av avtal och tillgång till mekanismer för tvistlösning utanför domstol.

w) Minst en gång per år offentliggöra rekommendationer om leveransavgifternas överensstämmelse med artikel 7 och vid behov översända dessa rekommendationer till konkurrensmyndigheterna.

x) Säkerställa en icke-diskriminerande tillgång till kundernas förbrukningsuppgifter, tillhandahållandet för alternativ användning av ett lättbegripligt harmoniserat format på nationell nivå för förbrukningsuppgifter och omedelbar tillgång för alla kunder till sådana uppgifter enligt artiklarna 23 och 24.

y) Övervaka genomförandet av regler om uppgifter och skyldigheter för systemansvariga för överföringssystem och distributionssystem, operatörer av vätgasnät, leverantörer och kunder samt andra marknadsaktörer i enlighet med förordning (EU) 2024/1789.

z) Övervaka att kriterierna för att avgöra om en lagringsanläggning för naturgas omfattas av artikel 33.3 eller 33.4 tillämpas korrekt.

aa) Övervaka genomförandet av skyddsåtgärder enligt artikel 83.

bb) Bidra till inbördes överensstämmelse mellan processer för utbyte av uppgifter för de viktigaste marknadsprocesserna på regional nivå.

cc) Genomföra nätföreskrifter och riktlinjer som antagits i enlighet med artiklarna 70–74 i förordning (EU) 2024/1789 genom nationella åtgärder eller, när så krävs, samordnade regionala eller unionsomfattande åtgärder.

dd) Säkerställa ett öppet, transparent, effektivt och inkluderande förfarande för upprättandet av den nationella tioåriga nätutvecklingsplanen i linje med kraven i artikel 55, av utvecklingsplanen för distributionsnät för vätgas i linje med kraven i artikel 56 och, i förekommande fall, av nätavvecklingsplanen i linje med kraven i artikel 57.

ee) Godkänna och ändra de nätutvecklingsplaner som avses i artikel 55 och, i förekommande fall, artikel 57,

ff) Granska och i tillämpliga fall kräva ändringar av den utvecklingsplan för distributionsnät för vätgas som avses i artikel 56.4, om en sådan uppgift föreskrivs av medlemsstaten enligt punkt 6 i den artikeln.

gg) Ta fram riktlinjer enligt artikel 57.6 om kriterier och metoder för en strukturell strategi för avvecklingen av delar av distributionsnätet för naturgas, med beaktande av kostnaderna för avvecklingen och det särskilda fallet med tillgångar som kan kräva avveckling före utgången av den ursprungligen beräknade livscykeln, och ge råd om fastställande av tariffer i sådana fall.

hh) Övervaka tillgången till jämförelsewebbplatser, inklusive jämförelseverktyg som uppfyller kriterierna i artikel 14.

ii) Övervaka undanröjandet av omotiverade hinder och begränsningar för utvecklingen av förbrukningen av egenproducerad förnybar naturgas.

jj) Fullgöra alla andra skyldigheter som tillsynsmyndigheten tilldelats enligt detta direktiv och förordning (EU) 2024/1789.

2. Om så är föreskrivet i en medlemsstat får de övervakningsuppgifter som avses i punkt 1 utföras av andra myndigheter än tillsynsmyndigheten. I sådana fall ska den information som är resultatet av övervakningen göras tillgänglig för tillsynsmyndigheten så snart som möjligt.

Utan att inkräkta på den specifika behörighet den har och i överensstämmelse med principerna om bättre lagstiftning ska tillsynsmyndigheten, samtidigt som den bevarar sin självständighet, vid behov rådgöra med systemansvariga för överföringssystem för naturgas och operatörer av vätgasnät och, när så är lämpligt, nära samarbeta med andra relevanta nationella myndigheter när de fullgör de uppgifter som anges i punkt 1.

Eventuella godkännanden som ges av en tillsynsmyndighet eller Acer i enlighet med detta direktiv ska inte påverka dess vederbörligen motiverade framtida användning av sina befogenheter enligt denna artikel eller sanktioner som åläggs av andra berörda myndigheter eller kommissionen.

3. Utöver de skyldigheter som tillsynsmyndigheten tilldelas enligt punkt 1 i denna artikel ska den, när en oberoende systemansvarig eller en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas har utsetts enligt artikel 61 eller 68,

a) övervaka att överföringssystemets ägare, den oberoende systemansvariga eller ägaren till överföringsnätet för vätgas och den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv samt besluta om sanktioner då skyldigheterna inte fullgörs enligt punkt 4 d,

b) övervaka förbindelser och kommunikation mellan den oberoende systemansvariga och överföringssystemets ägare eller mellan ägaren till överföringsnätet för vätgas och den oberoende operatören av överföringsnätet för

vätgas för att säkerställa att den oberoende systemansvariga eller den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas fullgör sina skyldigheter, och särskilt godkänna avtal samt agera som tvistlösande myndighet mellan den oberoende systemansvarige och överföringssystemets ägare eller mellan ägaren till överföringsnätet för vätgas och den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas vid klagomål som lämnats av någondera parten enligt punkt 11,

c) utan att det påverkar förfarandet i artikel 61.2 c, för den första tioåriga nätutvecklingsplanen, godkänna den investeringsplanering och den fleråriga nätutvecklingsplan som presenteras årligen av den oberoende systemansvariga eller den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas,

d) säkerställa att tariffer för tillträde till nät som tas ut av den oberoende systemansvariga eller den oberoende operatören av vätgasnätet inkluderar en ersättning till nätägaren eller nätägarna som ger en adekvat ersättning för användning av nättillgångarna samt för eventuella nyinvesteringar däri, förutsatt att de görs på ett ekonomiskt och effektivt sätt,

e) ha befogenheter att utföra inspektioner, även oanmälda sådana, i lokaler som tillhör överföringssystemets ägare och den oberoende systemansvariga eller ägaren till överföringsnätet för vätgas och den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna tilldelas befogenheter som gör det möjligt för dem att utföra de uppgifter som anges i punkterna 1, 3 och 6 på ett effektivt och snabbt sätt. För detta ändamål ska tillsynsmyndigheten åtminstone ha befogenheter att

a) fatta bindande beslut för naturgas- och vätgasföretag,

b) göra undersökningar av hur marknaderna för naturgas och vätgas fungerar och att besluta om och införa nödvändiga och proportionerliga åtgärder för att främja effektiv konkurrens och säkerställa att marknaderna för naturgas och vätgas fungerar korrekt och, där så är lämpligt, samarbeta med den nationella konkurrensmyndigheten och tillsynsmyndigheterna för finansmarknaden eller kommissionen när undersökningen gäller konkurrenslagstiftningen,

c) begära den information från naturgas- och vätgasföretagen som är relevant för utförandet av dess uppgifter, bland annat skäl till vägran att ge tredje part tillträde och uppgifter om åtgärder som krävs för att stärka nätet,

d) besluta om effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner för naturgas- och vätgasföretag som inte fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv eller enligt relevanta och rättsligt bindande beslut som fattats av tillsynsmyndigheten

eller Acer, eller att föreslå en behörig domstol att besluta om sådana sanktioner, inbegripet befogenhet att besluta om, eller att föreslå att det beslutas om, sanktioner på upp till 10 % av den systemansvarigas för överföringssystemet eller operatörens av vätgasnätet årliga omsättning eller på upp till 10 % av det vertikalt integrerade företagets årliga omsättning för den systemansvariga för överföringssystemet eller operatören av vätgasnätet eller det vertikalt integrerade företaget, alltefter omständigheterna, för att de inte uppfyllt sina skyldigheter enligt detta direktiv,

e) göra erforderliga undersökningar och utöva relevanta befogenheter vad gäller instruktioner för tvistlösning enligt punkterna 11 och 12.

5. Tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där Entso för gas, ENNOH eller EU DSO-enheten har sitt säte ska ha befogenhet att besluta om effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner för dessa enheter när de inte fullgör sina skyldigheter enligt detta direktiv, förordning (EU) 2024/1789 eller relevanta rättsligt bindande beslut som fattas av tillsynsmyndigheten eller Acer, eller att föreslå att en behörig domstol ska besluta om sådana sanktioner.

6. Utöver de skyldigheter och befogenheter som tilldelats tillsynsmyndigheten enligt punkterna 1 och 4 i denna artikel när en oberoende systemansvarig för överföring eller en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas har utsetts i enlighet med kapitel IX avsnitt 3, ska tillsynsmyndigheten ha åtminstone följande skyldigheter och befogenheter:

a) Besluta om sanktioner enligt punkt 4 d för diskriminerande beteende till förmån för det vertikalt integrerade företaget.

b) Övervaka kommunikationerna mellan den systemansvariga för överföringssystemet eller en integrerad operatör av överföringsnät för vätgas och det vertikalt integrerade företaget i syfte att säkerställa att den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas uppfyller sina skyldigheter.

c) Agera som tvistlösande myndighet mellan det vertikalt integrerade företaget och den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas vad avser klagomål som framförts enligt punkt 11.

d) Övervaka kommersiella och ekonomiska förbindelser, bl.a. lån, mellan det vertikalt integrerade företaget och den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas.

e) Godkänna alla kommersiella och ekonomiska avtal mellan det vertikalt integrerade företaget och den systemansvariga för överföringssystemet eller den

integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas, på villkor att de följer marknadsvillkoren.

f) Begära motivering av det vertikalt integrerade företaget när det anmälts av den övervakningsansvariga enligt artikel 67.4, särskilt inbegripet bevis på att inget diskriminerande beteende har skett till förmån för det vertikalt integrerade företaget.

g) Utföra inspektioner, även oanmälda sådana, i lokaler som tillhör det vertikalt integrerade företagets och den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas.

h) Överlåta alla eller specifika uppgifter för den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas på en oberoende systemansvarig eller en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas som utsetts i enlighet med artikel 68 när den systemansvariga för överföringssystemet eller den integrerade operatören av vätgasnätet upprepade gånger inte uppfyllt sina skyldigheter enligt detta direktiv, särskilt vid upprepat diskriminerande beteende till förmån för det vertikalt integrerade företaget.

7. Tillsynsmyndigheterna ska ansvara för att tillräckligt lång tid i förväg innan dessa träder i kraft, fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för

a) anslutning och tillträde till nationella nät för naturgas, inbegripet överförings- och distributionstariffer, samt villkor och tariffer för tillträde till LNG-anläggningar, varvid tariffer eller metoder utformas så att nödvändiga investeringar i näten och LNG-anläggningarna kan göras på ett sätt som gör det möjligt för investeringarna att säkerställa nätens och LNG-anläggningarnas bärkraft på längre sikt,

b) anslutning och tillträde till nationella vätgasnät, inklusive tariffer för vätgasnät i tillämpliga fall samt villkor och tariffer för tillträde till lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler,

c) tillhandahållande av balanstjänster, vilket ska göras så ekonomiskt som möjligt, för att ge goda incitament för nätanvändarna att balansera sin inmatning och sitt uttag och på ett rättvist sätt utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier,

d) godkännande och övervakning av särskilda avgifter i enlighet med artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789,

e) tillträde till gränsöverskridande infrastruktur, inbegripet förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning.

8. De metoder eller villkor som avses i punkt 7 ska offentliggöras.

9. När det gäller fastställande eller godkännande av de tariffer eller metoder och de balanstjänster som avses i punkt 7 ska tillsynsmyndigheterna säkerställa att de systemansvariga för överförings- och distributionssystem och, utan att det påverkar en medlemsstats beslut enligt artikel 35.4, operatörer av vätgasnät både på kort och lång sikt ges lämpliga incitament att öka effektiviteten, främja marknadsintegrering och försörjningstryggheten samt stödja forskningsverksamheten på området.

10. Tillsynsmyndigheterna ska övervaka hur överbelastningssituationer hanteras inom nationella överföringsnät och överföringsnät för vätgas inbegripet sammanlänkningar och sammanlänkningar för vätgas och hur reglerna för hantering av överbelastning tillämpas. För detta ändamål ska de systemansvariga för överföringssystem, operatörerna av överföringsnät för vätgas eller marknadsaktörerna översända sina regler för hantering av överbelastning, inbegripet kapacitetstilldelning, till tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheterna får begära ändringar av dessa regler.

Bedömning

Artikel 78.1–4 motsvaras av artikel 41.1–4 i direktiv 2009/73/EG. Artikel 78.5 är ny och 78.6–10 motsvaras av artikel 41.5–9 i 2009 års direktiv. Artikeln handlar om de olika uppgifter som åligger Ei som tillsynsmyndighet enligt direktivet samt de befogenheter som Ei ska ha för att kunna utföra dessa uppgifter.

Punkt 1

Punkt 1 innehåller en förteckning över tillsynsmyndighetens skyldigheter indelade i 35 underpunkter (a–ii). De flesta uppgifterna ligger på Ei enligt myndighetens instruktion eller genom att Ei är utpekad tillsynsmyndighet enligt naturgaslagen.

Punkt 1 a motsvarar artikel 41.1 a i direktiv 2009/73/EG. Bestämmelsen är genomförd genom den svenska förhandsregleringen där metoderna för beräkning av företagens intäkter regleras och en intäktsram fastställs. Bestämmelser om detta finns i 6 kap. naturgaslagen. Motsvarande bestämmelser kommer att överföras till den nya gasmarknadslagen. Övervägande och förslag finns i avsnitt 5.12.

Enligt punkt 1 b ska tillsynsmyndigheten godkänna de gemensamma scenarierna för de tioåriga nätutvecklingsplanerna i enlighet med artikel 55.2 f om medlemsstaten föreskriver ett sådant godkännande. Ei föreslår separata planer för respektive gasslag och därför är bestämmelsen inte aktuell för svenska förhållanden och det krävs inte heller någon genomförandeåtgärd.

Punkt 1 c saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och handlar om att tillsynsmyndigheten ska godkänna tariffer eller tariffmetoder för tillträde till vätgasnät. Bestämmelsen ingår inte i regeringsuppdraget. Se även bedömning gällande artikel 35 i avsnitt 5.6 och avsnitt 5.9.

Punkt 1 d saknar direkt motsvarighet i direktiv 2009/73/EG. Bestämmelsen bör läsas tillsammans med artikel 5 om separering av regulatoriska kapitalbaser i förordning (EU) 2024/1789.

Av artikel 5.4 a i den aktuella förordningen framgår att den särskilda avgiften som tillsynsmyndigheten ska fastställa eller godkänna och bestämma varaktigheten på, är alla intäkter som behövs för den finansiella överföringen. Den särskilda avgiften tas, enligt artikel 5.4 b i samma förordning, endast upp från mottagaren av den finansiella överföringen (operatörens) slutkunders uttagspunkter och är således den samlade intäkten som operatören behöver från sina uttagspunkter för att driva verksamheten. Begreppet särskild avgift motsvaras av den intäktsram som redan idag finns i den svenska förhandsregleringen och varaktigheten av den motsvaras av den tillsynsperiod som intäktsramen ska gälla för. Det som regleras i punktens led ii) och iii) rör det bland annat överföringar mellan regulatoriska kapitalbaser som närmare regleras i den tidigare nämnda artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789.

I artikel 5.4–6 i förordningen finns särskilda regler om fastställandet av värdet på de tillgångar som överförs till en annan regulatorisk kapitalbas och destinationen för eventuella vinster och förluster som kan bli följden samt beräkningen av den finansiella överföringens och den särskilda avgiftens storlek och maximala varaktighet. Där finns också kriterierna för hur bidraget till den särskilda avgiften delas upp mellan de slutkunder som är anslutna till den regulatoriska kapitalbasen.

Sverige har sedan många år, när det gäller naturgas, en förhandsprövningsmodell som svarar mot bestämmelsen artikel 78.1 d. Förhandsprövningen för naturgas omfattar intäkter från överföring av naturgas, lagring av naturgas och tillträde till en förgasningsanläggning. En intäktsram fastställs var för sig för transmission, distribution, lagring i lagringsanläggning och drift av förgasningsanläggning. En intäktsram för transmission omfattar även intäkter från lagring i rörledning, s.k. line-pack. Artikel 78.1 d omfattar även operatör av ett vätgasnät som tillhandahåller reglerade tjänster.

Som tidigare nämnts har bestämmelserna om reglerat tillträde till vätgasnät i direktivet förlängd genomförandefrist. Medlemsstaten ska senast vid utgången av år 2032 ha infört ett system med reglerat tillträde till vätgasnät, innebärande bland annat reglerade tariffer. Fram till att en sådan ordning är på plats ska i stället ett system med förhandlat tillträde tillämpas i medlemsstaten. Ei konstaterar att

reglerade tariffer för tillträde till vätgassystem är en förutsättning för att också tillämpa de aktuella reglerna i artikel 78.1 d på vätgassystem. Nationella bestämmelser som rör operatörer av ett vätgasnät får således avvakta till dess att reglerade tariffer införts i Sverige.

Punkt 1 e handlar om att Ei ska säkerställa att systemansvariga, alla naturgasföretag, vätgasföretag och andra marknadsaktörer fullgör sina skyldigheter enligt gasmarknadsdirektivet och förordning 2024/1789, övrig relevant unionsrätt samt enligt Acers beslut.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak artikel 41.1.b i direktiv 2009/73/EG, men några tillägg har gjorts. Det som är nytt är att det tillkommit marknadsaktörer som Ei ska övervaka samt att Ei ska säkerställa att Acers beslut följs. Acer fattar sina beslut enligt EU-rätten. Acer kan inte på egen hand se till att dess beslut genomförs, utan det är de nationella tillsynsmyndigheternas uppgift att se till att aktörerna följer sådana beslut. Ei bedömer att detta omfattas av den tillsyn som Ei utövar enligt 10 kap. 1 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen och då även omfatta vätgas. Några ytterligare genomförandeåtgärder behövs inte.

Punkt 1 f motsvarar artikel 41.1 c i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Även 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen anger att myndigheten ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 g och h är nya men uppfylls genom 10 kap. 1 § naturgaslagen samt 2 § 2 och 3 § 3 förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen. Motsvarande bestämmelse som i naturgaslagen kommer att införas i gasmarknadslagen. Någon ytterligare genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 1 i ny och gäller nätutvecklingsplaner för vätgas. Genom 3 § 3 förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen. Nya bestämmelser om skyldighet för transmissions- och distributionsnätsoperatörer för vätgas att ta fram nätutvecklingsplaner kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Förslag och överväganden rörande dessa finns i avsnitt 5.10. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 j motsvarar artikel 41.1 c i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya

gasmarknadslagen. Även 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen pekar ut att Ei ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Enligt punkt 1 k ska tillsynsmyndigheten följa och genomföra de rättsligt bindande och relevanta beslut som fattats av Acer och kommissionen.

Bestämmelsen motsvarar artikel 41.1 d i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt bland annat gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 l motsvarar artikel 41.1 e i direktiv 2009/73/EG. Det åligger Ei att ta fram en rapport som omfattar samtliga underpunkter i artikel 78, även beträffande sådana frågor där andra myndigheter, t.ex. Konsumentverket, utövar den praktiska tillsynen. Enligt Ei:s instruktion ska myndigheten fullgöra uppgifter som följer av gasmarknadsdirektivet. I detta ingår att årligen utarbeta en rapport i enlighet med de rapporteringskrav som följer av direktivet. Rapporteringen omfattar regleringsfrågor, konkurrensfrågor och frågor om försörjningstrygghet.

Artikeln innehåller inte något nytt jämfört med tidigare direktiv och uppfylls genom den årliga rapport som Ei tar fram. Den senaste rapporten är *Sveriges el- och naturgasmarknad 2023* (Ei R2024:11). Bestämmelsen kräver inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 m motsvarar artikel 41.1 f i direktiv 2009/73/EG med tillägg för vätgastransport, lagring av vätgas, vätgasterminaler och leverans av vätgas. Bestämmelsen är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Även 3 § 3 i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen pekar ut att Ei ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt förordningen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 n motsvarar artikel 41.1 g i direktiv 2009/73/EG och innefattar endast ett tillägg om operatörer av överföringsnät för vätgas. Bestämmelsen är genomförd genom 10 kap. 1 § 2 naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Även 3 § 3 i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen pekar ut att Ei ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt förordningen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 o motsvarar artikel 41.1 h i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 p motsvarar artikel 41.1 i i direktiv 2009/73/EG med ett tillägg gällande vätgasföretag. Bestämmelsen genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse som även omfattar vätgas kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 q motsvarar artikel 41.1 j i direktiv 2009/73/EG. Ei anser att direktivets krav är uppfyllt genom Ei:s, Konsumentverkets och Konkurrensverkets uppdrag som framgår av respektive instruktion för myndigheterna (Ei:s instruktion, förordningen (2009:607) med instruktion för Konsumentverket respektive förordningen (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket). Några genomförandeåtgärder behövs därför inte.

Punkt 1 r motsvarar artikel 41.1 k i direktiv 2009/73/EG. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 s motsvarar artikel 41.1 l i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 t motsvarar artikel 41.1 m i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i nya gasmarknadslagen. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 u motsvarar artikel 41.1 n i direktiv 2009/73/EG. Enligt 2 § 2 i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra

tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet. Ingen genomförandeåtgärd krävs.

Punkt 1 v motsvarar artikel 41.1 o i direktiv 2009/73/EG och är genomförd genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen enligt vilka Ei ska fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt bland annat gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Enligt 11 § i samma förordning ska myndigheten samverka med bland annat Konsumentverket och Konkurrensverket. Ei bedömer att inga genomförandeåtgärder krävs.

Punkt 1 w motsvarar artikel 41.1 p i direktiv 2009/73/EG. Det faller inom Ei:s ansvarsområde att följa prisutvecklingen samt att vid behov påtala eventuella tveksamheter till Konkurrensverket som sedan har att bedöma dessa i förhållande konkurrenslagens bestämmelser (se SOU 2010:30 s. 188). Bestämmelsen innehåller inte något nytt i sak och kräver därför inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 x motsvarar artikel 41.1 q i direktiv 2009/73/EG och är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. I övrigt krävs inte någon genomförandeåtgärd.

Punkt 1 y motsvarar artikel 41.1 r i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu även övervakning av operatörer av vätgasnät. Bestämmelsen är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. I övrigt krävs inte någon genomförandeåtgärd.

Punkt 1 z motsvarar artikel 41.1 s i direktiv 2009/73/EG och är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. I övrigt krävs inte någon genomförandeåtgärd.

Punkt 1 aa motsvarar artikel 41.1 t i direktiv 2009/73/EG. Genom 2 § 2 förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet. Några genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 bb motsvarar artikel 41.1 u i direktiv 2009/73/EG. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. Några genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 1 cc är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens

uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 dd är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 ee är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 ff är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 gg är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 hh är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 ii är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens

uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 1 jj är ny men är genomförd genom 10 kap. 1 § naturgaslagen. En motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Genom 2–3 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska myndigheten fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsdirektivet och gasmarknadsförordningen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 2

Bestämmelsen motsvarar artikel 41.2 i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu även operatörer av vätgasnät. Enligt 2–3 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt gasmarknadsförordningen och gasmarknadsdirektivet. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Punkt 3

Led a–e motsvarar artikel 41.3 a–e i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu även ägaren till vätgasnätet och/eller den oberoende operatören av överföringsnätet för vätgas. Led a, b, d och e kräver inte några genomförandeåtgärder eftersom de inte är aktuella för den svenska gasmarknaden. Vad gäller led c krävs genomförandeåtgärder på så sätt att en motsvarande bestämmelse som i 10 kap. 1 § naturgaslagen kommer att införas i den nya gasmarknadslagen.

Punkt 4

Bestämmelsen motsvarar artikel 41.4 i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu även vätgasföretag och operatören av vätgasnätet. Bestämmelsen är genomförd genom 10 kap. 1, 2 och 3 §§ naturgaslagen, 5 och 11 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen och 8 § förvaltningslagen (2017:900). Motsvarande bestämmelser som i 10 kap. 1, och 3 §§ naturgaslagen kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 5

Bestämmelsen är ny men berör inte Sverige eftersom Entso för gas, ENNOH och EU DSO-enheten har sina säten i Belgien. Någon genomförandeåtgärd krävs därför inte.

Punkt 6

Bestämmelserna motsvarar artikel 41.5 i direktiv 2009/73/EG men gäller nu även en oberoende operatör av överföringsnät för vätgas och den integrerade operatören av överföringsnätet för vätgas. Ändringarna kräver inte några genomförandeåtgärder eftersom situationen inte är aktuell för den svenska gasmarknaden.

Punkt 7

Led a är genomförd genom Ei:s förhandsprövning i 6 kap. 1 b och 5 §§ naturgaslagen. Motsvarande bestämmelser kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Någon ytterligare genomförandeåtgärd krävs inte.

Led b, som gäller vätgas, saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och ingår inte i regeringsuppdraget.

Led c är genomförd i 7 kap. 5 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Någon ytterligare genomförandeåtgärd krävs inte.

Led d saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG och anger att tillsynsmyndigheten ska ansvara för att i förväg fastställa eller godkänna metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för godkännande och övervakning av särskilda avgifter i enlighet med artikel 5 gasmarknadsförordningen (EU) 2024/1789.

Som framgår av bedömningen av artikel 78.1 d ovan motsvaras begreppet särskild avgift av den intäktsram som redan idag finns i den svenska förhandsregleringen och varaktigheten av den motsvaras av den tillsynsperiod som intäktsramen ska gälla för. Bestämmelsen är därför genomförd i dessa delar.

Som tidigare nämnts har bestämmelserna om reglerat tillträde till vätgasnät i direktivet förlängd genomförandefrist. Nationella bestämmelser som rör operatörer av vätgasnät får således avvakta till dess att reglerade tariffer införts i Sverige. Inga genomförandeåtgärder krävs därför i nuläget.

Led e motsvarar artikel 41.6 c i direktiv 2009/73/EG och har genomförts genom 6 kap. 5 § naturgaslagen (se prop. 2011/12:77 s. 26). Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Någon ytterligare genomförandeåtgärd krävs inte.

Punkt 8

Bestämmelsen innebär att metoderna eller villkoren som avses i punkt 7 ska offentliggöras. Den motsvarar artikel 41.7 i direktiv 2009/73/EG och är genomförd i 6 kap. 1 a § 3 och 4 § samt 7 kap. 6 § naturgaslagen. Bestämmelsen föranleder inte någon genomförandeåtgärd utöver att motsvarande bestämmelser kommer att införas i nya gasmarknadslagen.

Punkt 9

Bestämmelsen motsvarar artikel 41.8 i direktiv 2009/73/EG och är genomförd genom 6 kap. 5 § och 7 kap. 5 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelser kommer att överföras till den nya gasmarknadslagen. Det som är nytt i förhållande till den tidigare lydelsen i direktiv 2009/73/EG avser tillträde för tredje part till vätgasnät och kräver inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 10

Bestämmelsen motsvarar artikel 41.9 i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu även övervakning av vätgas. Bestämmelsen är genomförd i 10 kap. 1 § första stycket 2 naturgaslagen. Även 10 kap. 2 § naturgaslagen genomför bestämmelsen genom att tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Vidare får tillsynsmyndigheten enligt 10 kap. 3 § naturgaslagen meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite. Bestämmelserna i naturgaslagen kommer att överföras till den nya gasmarknadslagen. I övrigt krävs inte några genomförandeåtgärder.

Artikel 79 – Beslut och klagomål

1. Tillsynsmyndigheterna ska ha befogenhet att vid behov begära att systemansvariga för överförings-, lagrings-, LNG- och distributionssystem för naturgas, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler och operatörer av vätgasnät ändrar villkoren, inbegripet de tariffer och metoder som avses i denna artikel, för att säkerställa att de är proportionella och tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. Om reglerna för tillträde till naturgaslagring fastställs i enlighet med artikel 33.3 ska denna uppgift inte omfatta ändring av tariffer. Om systemet för tillträde till vätgasnät, vätgasanläggningar eller vätgaslagring baseras på förhandlat tillträde för tredje part i enlighet med artikel 35.4, artikel 36.1 eller artikel 37.2 ska denna uppgift inte omfatta ändring av tariffer. Om fastställandet av överförings- och distributionstariffer för naturgas och, i tillämpliga fall, tariffer för vätgasnät försenas ska tillsynsmyndigheterna ha befogenhet att fastställa eller godkänna preliminära överförings- och distributionstariffer eller metoder, och tariffer eller metoder för vätgasnät och att fatta beslut om lämpliga kompensationsåtgärder om de slutliga tarifferna eller metoderna skiljer sig från dessa preliminära tariffer eller metoder.

2. Varje part som har ett klagomål mot en systemansvarig för överförings-, lagrings-, LNG- eller distributionssystem för naturgas eller en operatör av vätgasnät, en lagringsanläggning för vätgas eller en vätgasterminal vad avser den systemansvarigas eller operatörens skyldigheter enligt detta direktiv får inge klagomålet till tillsynsmyndigheterna, som i egenskap av tvistlösande myndigheter ska fatta ett beslut inom två månader från det att klagomålet mottagits. Denna period får förlängas med två månader om tillsynsmyndigheten begär ytterligare upplysningar. Den förlängda perioden får förlängas ytterligare om den klagande samtycker till detta. Tillsynsmyndigheternas beslut ska vara bindande så länge det inte och fram till dess att det har upphävts vid ett överklagande.

3. Varje berörd part som har rätt att inge klagomål mot ett beslut om metoder som fattats enligt denna artikel eller, om tillsynsmyndigheterna är skyldiga att samråda, mot de föreslagna tarifferna eller metoderna, får inom två månader efter offentliggörandet av beslutet eller förslaget till beslut, eller inom en kortare tidsperiod om medlemsstaterna föreskriver detta, inge ett klagomål för behandling. Ett sådant klagomål ska inte utgöra hinder för verkställighet.

4. Medlemsstaterna ska inrätta lämpliga och effektiva mekanismer för reglering, kontroll och transparens för att förhindra missbruk av en dominerande ställning, särskilt om det är till konsumenternas nackdel, och underprissättning. Dessa mekanismer ska beakta bestämmelserna i EUF-fördraget, särskilt artikel 102.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att lämpliga åtgärder, inbegripet administrativa åtgärder eller straffrättsliga förfaranden i enlighet nationell rätt, vidtas mot ansvariga fysiska eller juridiska personer när de bestämmelser om

6. Klagomål enligt punkterna 2 och 3 ska inte påverka rätten att överklaga enligt unionsrätten eller nationell rätt.

7. Tillsynsmyndigheternas beslut ska vara fullt motiverade för att medge domstolsprövning. Besluten ska vara tillgängliga för allmänheten, samtidigt som den konfidentiella karaktären hos kommersiellt känsliga uppgifter bevaras.

8. Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns lämpliga mekanismer på nationell nivå som ger den part som berörs av ett beslut fattat av tillsynsmyndigheten rätt att överklaga till ett organ som är oberoende av de berörda parterna och av någon regering.

Bedömning

Punkt 1 motsvarar artikel 41.10 i direktiv 2009/73/EG men omfattar nu också vätgas. Bestämmelsen är genomförd i 6 kap. 5 § och 10 kap. 3 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelser kommer att införas till den nya gasmarknadslagen och kräver inte några ytterligare genomförandeåtgärder. Vad gäller vätgas gäller kraven i direktivet först från och med 1 januari 2033 och ingår inte i regeringsuppdraget.

Punkt 2 motsvarar artikel 41.11 i direktiv 2009/73/EG men gäller nu också vätgas och är genomförd i 10 kap. 4 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen och det krävs inte några ytterligare genomförandeåtgärder.

Punkt 3 motsvarar artikel 41.12 i direktiv 2009/73/EG och är genomförd genom 11 kap. 4 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen och det krävs inte några ytterligare genomförandeåtgärder.

Punkt 4 motsvarar artikel 41.13 i direktiv 2009/73/EG och fullgörs genom Konkurrensverkets arbete utifrån förordning (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket och konkurrenslagen (2008:579). Bestämmelsen kräver inte några genomförandeåtgärder.

Punkt 5 motsvarar artikel 41.14 i direktiv 2009/73/EG och kräver inga genomförandeåtgärder. Se prop. 2004/05:62 s. 64.

Punkt 6 motsvarar artikel 41.14 i direktiv 2009/73/EG. Överklagandemöjligheter finns reglerat i 11 kap. 4 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen och det krävs inte några ytterligare genomförandeåtgärder.

Punkt 7 motsvarar artikel 41.16 i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 32 § förvaltningslagen (2017:700) samt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Inga genomförandeåtgärder krävs.

Punkt 8 motsvarar artikel 41.17 i direktiv 2009/73/EG och genomförs genom 11 kap. 4 § naturgaslagen. Motsvarande bestämmelse kommer att införas i den nya gasmarknadslagen och det krävs inte några ytterligare genomförandeåtgärder.

Artikel 80 – Regionalt samarbete mellan tillsynsmyndigheter om gränsöverskridande frågor

1. Tillsynsmyndigheterna ska nära samråda och samarbeta med varandra, särskilt med Acer, och ska bistå varandra och Acer med sådan information som krävs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt detta direktiv. När det gäller den information som utbyts ska den mottagande myndigheten säkerställa samma grad av konfidentialitet som den som krävs av den myndighet som lämnade informationen.

2. Tillsynsmyndigheterna ska samarbeta åtminstone på regional nivå för att

a) främja skapandet av operativa arrangemang för att möjliggöra en optimal näthantering, främja gemensamma naturgas- och vätgasbörser och fördela gränsöverskridande kapacitet, liksom för att möjliggöra en adekvat nivå på sammanlänkningskapaciteten, inbegripet genom ny sammanlänkning, inom regionen och mellan regioner så att en effektiv konkurrens kan utvecklas och försörjningstryggheten kan förbättras utan diskriminering mellan leveransföretag i de olika medlemsstaterna,

b) samordna utvecklingen av alla nätföreskrifter som gäller för relevanta systemansvariga för överföringssystem, operatörer av vätgasnät och för andra marknadsaktörer,

c) samordna utvecklingen av reglerna för hanteringen av överbelastning,

d) säkerställa regelefterlevnad hos rättsliga enheter som utför systemansvarigas för överföring och nätoperatörers uppgifter på gränsöverskridande eller regional nivå.

3. Tillsynsmyndigheterna ska ha rätt att ingå samarbetsarrangemang med varandra i syfte att främja tillsynssamarbetet.

4. De åtgärder som avses i punkt 2 ska vid behov vidtas i nära samråd med andra berörda nationella myndigheter utan att detta påverkar deras specifika befogenheter.

5. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 med avseende på att komplettera detta direktiv genom att fastställa riktlinjer om i vilken utsträckning tillsynsmyndigheterna är skyldiga att samarbeta med varandra och med Acer.

6. Tillsynsmyndigheterna eller, i tillämpliga fall, andra behöriga myndigheter kan samråda och samarbeta med de berörda myndigheterna i tredjeländer, inbegripet fördragsslutande parter i energigemenskapen, när det gäller driften av naturgas- och vätgasinfrastruktur till och från tredjeländer, i syfte att, vad gäller den berörda infrastrukturen, säkerställa att detta direktiv tillämpas konsekvent i medlemsstatens territorium och territorialvatten.

Bedömning

Artikel 80 motsvarar till övervägande del artikel 42 i direktiv 2009/73/EG. En ny punkt 2 d har införts som handlar om regelefterlevnad. Även en ny punkt 6 har införts i bestämmelsen.

Punkt 1 är genomförd i nationell rätt genom 2–4 §§ i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen. Kraven i direktivet genomförs även genom 15 kap. 1 §, 17 kap. 1 § och 30 kap. 23–24 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt genom offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641). Inga genomförandeåtgärder krävs.

Punkterna 2 och 3 om samarbete på regional nivå och tillsynsmyndigheternas rätt att ingå samarbetsarrangemang med varandra motsvarar artikel 42.2–3 i direktiv 2009/73/EG. Bestämmelserna är genomförda genom 2–4 §§ förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen.

Nya krav på tillsynsmyndigheten har tillkommit i punkterna 2 a (främjande av vätgasbörser) och 2 b (samordnad utveckling av nätföreskrifter även för operatörer av vätgasnät). De kommer att omfattas av Ei:s uppgifter genom att myndighetens

instruktion uppdateras så att den hänvisar till det nya gasmarknadsdirektivet där vätgas numera ingår. Någon ytterligare genomförandeåtgärd är inte nödvändig.

Punkt 4 om nära samråd med andra berörda nationella myndigheter genomförs genom 8 § förvaltningslagen (2017:900). Ingen genomförandeåtgärd krävs.

Punkt 5 föranleder inte någon nationell åtgärd eftersom den riktar sig mot kommissionen.

Punkt 6 är ny men kräver inte någon genomförandeåtgärd eftersom tillägget kommer att omfattas av Ei:s uppgifter genom att myndighetens instruktion uppdateras till att hänvisa till det nya gasmarknadsdirektivet där vätgas numera ingår. Någon ytterligare genomförandeåtgärd är inte nödvändig.

Artikel 81 – Överensstämmelse med nätföreskrifterna och riktlinjerna

1. Varje tillsynsmyndighet och kommissionen får begära ett yttrande från Acer angående huruvida ett beslut som fattats av en tillsynsmyndighet överensstämmer med de nätföreskrifter och riktlinjer som antagits enligt detta direktiv eller förordning (EU) 2024/1789.

2. Acer ska inom tre månader från dagen för mottagandet av begäran avge sitt yttrande till den tillsynsmyndighet som har begärt det eller till kommissionen och till den tillsynsmyndighet som har fattat det aktuella beslutet.

3. Om den tillsynsmyndighet som har fattat beslutet inte följer Acers yttrande inom fyra månader från dagen för mottagandet av yttrandet ska Acer informera kommissionen härom.

4. Varje tillsynsmyndighet får informera kommissionen om den anser att ett beslut som fattats av en annan tillsynsmyndighet och som är relevant för gränsöverskridande handel inte överensstämmer med nätföreskrifterna och de riktlinjer som antagits enligt detta direktiv eller förordning (EU) 2024/1789 inom två månader räknat från dagen för det beslutet.

5. Om kommissionen, inom två månader efter att ha informerats av Acer i enlighet med punkt 3 eller av en tillsynsmyndighet i enlighet med punkt 4 eller på eget initiativ inom tre månader från dagen för beslutet, finner att det beslut som fattats av en tillsynsmyndighet ger anledning till allvarliga tvivel beträffande dess förenlighet med de nätföreskrifter och riktlinjer som antagits enligt detta direktiv eller förordning (EU) 2024/1789 får kommissionen besluta att undersöka ärendet ytterligare. Kommissionen ska i sådana fall uppmana tillsynsmyndigheten och parterna i förfarandet hos tillsynsmyndigheten att yttra sig.

6. Om kommissionen beslutar att undersöka ärendet i enlighet med punkt 5 ska den inom fyra månader från dagen för det beslutet fatta ett slutgiltigt beslut om att

a) inte göra några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut, eller

b) begära att den berörda tillsynsmyndigheten återkallar sitt beslut på grund av att nätföreskrifterna och riktlinjerna inte har följts.

7. Om kommissionen inte beslutar att undersöka ärendet ytterligare eller inte fattar något slutgiltigt beslut inom de tidsgränser som fastställs i punkterna 5 och 6 ska det anses att den inte haft några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut.

8. Tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut att återkalla beslutet inom två månader, och ska informera kommissionen om detta.

9. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 för att komplettera detta direktiv genom att fastställa riktlinjer för det förfarande som ska följas vid tillämpningen av denna artikel.

Bedömning

Bestämmelsen motsvarar artikel 43 i direktiv 2009/73/EG. Artikel 81.1 föreskriver att tillsynsmyndigheten får begära yttrande från Acer och kräver inte någon genomförandeåtgärd.

Artikel 81.4 rör tillsynsmyndighetens möjligheter att informera kommissionen om felaktiga beslut som en annan tillsynsmyndighet har fattat och kräver inte någon nationell genomförandeåtgärd.

Artikel 81.8 rör tillsynsmyndighetens skyldighet att följa kommissionens beslut att återkalla beslutet inom två månader. Bestämmelsen är införd i nationell rätt genom 10 kap. 1 a § naturgaslagen. Även 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 § om tillsynsmyndighetens slutliga beslut i lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag genomför bestämmelsen. De befintliga nationella bestämmelserna kommer att överföras till den nya gasmarknadslagen. Några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Övriga punkter i artikel 81 gäller kommissionen och kräver därför inte någon genomförandeåtgärd.

Artikel 82 – Bevarande av information

1. Medlemsstaterna ska kräva att leveransföretag under minst fem år håller relevanta uppgifter om samtliga transaktioner avseende natur- och vätgasleveransavtal och natur- och vätgasderivat med grossister, systemansvariga

för överföringssystem, operatörer av lagringsanläggningar för naturgas och LNG-anläggningar samt operatörer av vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler tillgängliga för de nationella myndigheterna, inklusive tillsynsmyndigheten och de nationella konkurrensmyndigheterna och kommissionen, för fullgörandet av deras uppgifter.

2. Uppgifterna ska innehålla information om relevanta transaktioner, såsom regler om löptid, tillhandahållande och fullgörande samt information om mängd, datum och tider för verkställande, transaktionspriser och metoder för att identifiera den berörda grossisten liksom detaljerad information om natur- och vät gasleveransavtal och natur- och vätgasderivat som inte fullgjorts.

3. Tillsynsmyndigheten får besluta att göra delar av denna information tillgänglig för marknadsaktörer, förutsatt att kommersiellt känslig information om enskilda marknadsaktörer eller individuella transaktioner inte lämnas ut. Denna punkt får inte tillämpas på information om finansiella instrument som omfattas av direktiv 2014/65/EU.

4. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 90 för att komplettera detta direktiv genom att fastställa riktlinjer som fastställer metoder och villkor för bevarande av information liksom form och innehåll när det gäller de uppgifter som ska bevaras.

5. När det gäller transaktioner avseende naturgas- och vätgasderivat mellan leveransföretag å ena sidan och grossister, systemansvariga för överföringssystem och operatörer av lagringsanläggningar för naturgas och LNG-anläggningar och operatörer av vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler å andra sidan, ska denna artikel tillämpas först när kommissionen har antagit de riktlinjer som avses i punkt 4.

6. Denna artikel får inte skapa ytterligare skyldigheter i förhållande till de myndigheter som avses i punkt 1 i denna artikel för de enheter som omfattas av direktiv 2014/65/EU.

7. Om de myndigheter som avses i punkt 1 i denna artikel behöver tillgång till de uppgifter som innehas av enheter som omfattas av direktiv 2014/65/EU, ska de ansvariga myndigheterna enligt det direktivet tillhandahålla dem de begärda uppgifterna.

Bedömning

Bestämmelsen motsvarar artikel 44 i direktiv 2009/73/EG. Tillägg har gjorts i punkterna 1, 2 och 5 för att de även ska omfatta vätgas.

Artikel 82.1 motsvarar artikel 44.1. Bestämmelsen är genomförd i 10 kap. 13 § naturgaslagen om bevarande av information, 34 a och b §§ i naturgasförordningen (2006:1043) om tillsyn, 5 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) om utredning initierad av Konkurrensverket, 1 § lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden om att främja en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet och i bokföringslagen (1999:1078). Någon genomförandeåtgärd med anledning av tillägget för vätgas är inte nödvändig.

Artikel 82.2 omfattas av bokföringslagens bestämmelser och några ytterligare genomförandeåtgärder krävs inte.

Artikel 82.3 omfattas av 30 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som gäller övrig tillsyn m.m. som utövas av statlig myndighet samt av 9 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) som gäller föreskrifter med stöd av 30 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen och bilagor. Det krävs inte några genomförandeåtgärder.

Artikel 82.4 riktar sig till kommissionen och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 82.5–6 är genomförd genom 10 kap. 13 § naturgaslagen samt 34 a och b §§ naturgasförordningen (2006:1043). Motsvarande bestämmelser kommer att införas i den nya gasmarknadslagen. Vidare är bestämmelserna genomförda genom 5 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:479), 1 § lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden samt bokföringslagen (1999:1078). I dessa delar krävs ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 82.7 omfattas av 8 § förvaltningslagen (2017:900) och kräver inte några genomförandeåtgärder.

4.11 Kapitel XI – Slutbestämmelser

Artikel 83 – Skyddsåtgärder

I händelse av en plötslig kris på energimarknaden eller i fall av hot mot personers, anordningars eller anläggningars fysiska trygghet eller säkerhet eller mot ett systems funktionsduglighet, får en medlemsstat vidta de åtgärder som föreskrivs i den nationella krisplanen och, i tillämpliga fall, tillkännage en kris i enlighet med artikel 11 i förordning (EU) 2017/1938.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 46.1 i direktiv 2009/73/EG och handlar om medlemsstaters rätt att vidta åtgärder enligt nationell krisplan eller i enlighet med artikel 11 i förordning (EU) 2017/1938 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas.

Bestämmelsen kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 84 – Lika villkor

1. De åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att säkerställa lika villkor i enlighet med detta direktiv ska vara förenliga med EUF-fördraget, särskilt artikel 36, och med annan unionsrätt.

2. De åtgärder som avses i punkt 1 ska vara proportionella, icke-diskriminerande och transparenta. Dessa åtgärder får bara sättas i kraft efter anmälan till kommissionen och med kommissionens medgivande.

3. Kommissionen ska reagera på den anmälan som avses i punkt 2 inom två månader efter dagen då anmälan togs emot. Denna period ska börja dagen efter det att fullständig information har erhållits. Om kommissionen inte handlat inom denna tvåmånadersperiod, ska det anses att kommissionen inte har några invändningar mot de anmälda åtgärderna.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 47 i direktiv 2009/73/EG och anger att åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att säkerställa lika villkor i enlighet med detta direktiv ska vara förenliga med EUF-fördraget och med annan unionsrätt.

Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 85 – Tekniska avtal avseende driften av rörledningar för naturgas och vätgas med tredjeländer

Detta direktiv ska inte påverka friheten för systemansvariga för överföringssystem, operatörer av vätgasnät eller andra ekonomiska aktörer att ingå tekniska avtal om frågor som rör driften av rörledningar mellan en medlemsstat och ett tredjeland eller låta dem fortsätta att gälla, i den mån avtalen är förenliga med unionsrätten och relevanta beslut av tillsynsmyndigheterna i de berörda medlemsstaterna. Sådana avtal ska anmälas till de berörda medlemsstaternas tillsynsmyndigheter.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 48 a i direktiv 2009/73/EG och berör aktörers tekniska avtal med (andra aktörer i) medlemsstater eller tredje land. Det råder full avtalsfrihet för de i artikeln nämnda aktörerna.

Någon åtgärd för genomförande behövs inte.

Artikel 86 – Undantag för naturgassystem

1. Medlemsstater som inte är direkt anslutna till det sammanlänkade systemet i någon annan medlemsstat får göra undantag från artikel 3, 8, 34, 60 eller 31.1. Ett sådant undantag ska upphöra att gälla från och med den tidpunkt då den första

sammanlänkningen till medlemsstaten har färdigställts. Varje sådant undantag ska anmälas till kommissionen.

2. Medlemsstaterna får hos kommissionen ansöka om undantag från att tillämpa artikel 3, 8, 60 eller 31 på yttersta randområden i den mening som avses i artikel 349 i EUF-fördraget eller på andra geografiskt isolerade områden. Varje sådant undantag ska upphöra att gälla så snart en anslutning från regionen eller området till en medlemsstat med ett sammanlänkat system har färdigställts.

3. Luxemburg får göra undantag från artikel 60. Varje sådant undantag ska anmälas till kommissionen.

4. Kommissionen ska underrätta medlemsstaterna om ansökningar om undantag enligt punkt 2 innan den fattar ett beslut, med beaktande av motiverade begäranden om konfidentiell behandling av kommersiellt känsliga uppgifter.

5. Undantag som beviljas av kommissionen enligt punkt 2 ska vara tidsbegränsade och underkastade villkor som syftar till att öka konkurrensen på och integreringen av den inre marknaden och säkerställa att undantagen inte hindrar övergången till förnybar energi eller tillämpningen av principen om energieffektivitet först.

6. Undantag som beviljas enligt direktiv 2009/73/EG utan sista giltighetsdag eller utan fastställd tillämpningsperiod ska upphöra att gälla den 31 december 2025. Medlemsstater som den 4 augusti 2024 fortfarande omfattas av sådana undantag får besluta att tillämpa ett nytt undantag enligt punkt 1 eller 7 i denna artikel, eller hos kommissionen ansöka om ett nytt undantag enligt punkt 2 i denna artikel.

7. Medlemsstater som tar emot den första kommersiella leveransen enligt sitt första långsiktiga avtal om leverans av naturgas efter den 4 augusti 2024 får göra undantag från artiklarna 3.1–3.4, 4.1, 8, 31.1, 32.1, 34, 39.1–39.5, 43, 44.6, 46, 60, 61 och 75. Varje sådant undantag ska anmälas till kommissionen. Undantaget ska upphöra att gälla tio år efter mottagandet av den första kommersiella leveransen enligt deras första långsiktiga avtal om leverans av naturgas.

8. Anmälningar av undantag som medlemsstaterna beviljar enligt punkterna 1, 3 och 7, och kommissionsbeslut om att bevilja undantag enligt punkterna 2, 5 och 6 ska offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

Bedömning

Det svenska naturgasnätet är anslutet till i nätet Danmark och omfattas inte av bestämmelserna i artikeln. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 87 – Vätgasnät i isolerade områden

Medlemsstaterna får bevilja undantag från tillämpningen av artiklarna 46, 68 eller 71 för vätgasnät i de yttersta randområdena i den mening som avses i artikel 349 i EUF-fördraget och i isolerade områden med följande Nuts 2- och Nuts 3-koder i nomenklaturen för statistiska territoriella enheter (NUTS) som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 (52):

i) Cypern (NUTS 2 CY00)

ii) Kajanaland (NUTS 3 FI1D8)

iii) Lappland (NUTS 3 FI1D7)

iv) Malta (NUTS 2 MT00)

v) Norra Österbotten (NUTS 3 FI1D9)

vi) Övre Norrland (NUTS 2 SE33)

2. Varje undantag som beviljas enligt punkt 1 ska offentliggöras och anmälas till kommissionen.

3. Undantag som beviljas enligt punkt 1 ska upphöra att gälla 15 år från den dag då de beviljas, och under alla omständigheter senast den 31 december 2044. Sådana undantag ska inte förnyas. Medlemsstaterna ska återkalla ett undantag som beviljats enligt punkt 1 om ett vätgasnät som omfattas av ett sådant undantag utvidgas bortom det isolerade området eller ansluts till vätgasnät utanför områdena.

4. Vart sjunde år från dagen för beviljandet av ett undantag enligt punkt 1, eller på motiverad begäran från kommissionen, ska tillsynsmyndigheten i den medlemsstat som beviljade undantaget offentliggöra en bedömning av det undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten efter en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt ska medlemsstaten återkalla undantaget.

Bedömning

Artikeln är ny och ger medlemsstaterna möjlighet att bevilja undantag från tillämpningen av artiklarna 46, 68 eller 71 för vätgasnät i Övre Norrland (NUTS 2 SE33).

Enligt punkten 2 ska varje undantag som beviljas enligt punkt 1 offentliggöras och anmälas till kommissionen.

Enligt punkten 3 ska undantag som beviljas enligt punkt 1 upphöra att gälla 15 år från den dag då de beviljas, och under alla omständigheter senast den 31 december 2044. Sådana undantag ska inte förnyas. Medlemsstaterna ska återkalla ett undantag som beviljats enligt punkt 1 om ett vätgasnät som omfattas av ett sådant undantag utvidgas bortom det isolerade området eller ansluts till vätgasnät utanför områdena.

Enligt punkten 4 ska tillsynsmyndigheten vart sjunde år från dagen för beviljandet av ett undantag enligt punkt 1, eller på motiverad begäran från kommissionen, i den medlemsstat som beviljade undantaget offentliggöra en bedömning av det undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten efter en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt ska medlemsstaten återkalla undantaget.

Sverige har verkat för att bestämmelsen skulle komma till stånd. Möjligheten till undantag bör införas. För överväganden och förslag, se avsnitt 5.19.

Artikel 88 – Undantag när det gäller överföringsledningar för naturgas till och från tredjeländer

1. När det gäller överföringsledningar för naturgas mellan en medlemsstat och ett tredjeland som färdigställts före den 23 maj 2019, får den medlemsstat i vilken den första anslutningspunkten för en sådan överföringsledning till en medlemsstats nät är belägen, av objektiva skäl, till exempel kostnadstäckningsskäl eller försörjningstrygghetsskäl, besluta att göra undantag från artiklarna 31, 60, 71 och 72 samt artiklarna 78.7, 78.9 och 79.1 för avsnitten av sådana överföringsledningar för naturgas i dess territorium och territorialvatten, förutsatt att ett sådant undantag inte skadar konkurrensen i unionen eller en effektivt fungerande inre marknad för naturgas, eller för en trygg energiförsörjning i unionen.

Undantaget ska vara tidsbegränsat upp till 20 år, på grundval av en objektiv motivering, får förnyas om det är berättigat och får förenas med villkor som bidrar till uppnåendet av de förhållanden som avses i första stycket.

Sådana undantag ska inte vara tillämpliga på överföringsledningar mellan en medlemsstat och ett tredjeland som är skyldigt att införliva detta direktiv och som på ett ändamålsenligt sätt har genomfört detta direktiv enligt ett avtal som ingåtts med unionen.

2. Om den berörda överföringsledningen är belägen i mer än en medlemsstats territorium ska den medlemsstat i vars territorium den första anslutningspunkten till medlemsstaternas nät ligger efter samråd med samtliga berörda medlemsstater besluta om att bevilja undantag för den överföringsledningen.

På begäran av de berörda medlemsstaterna får kommissionen besluta att inta en observatörsroll i samrådet mellan den medlemsstat på vars territorium den första anslutningspunkten är belägen och tredjelandet med avseende på konsekvent tillämpning av detta direktiv i medlemsstatens territorium och territorialvatten där den första sammanlänkningspunkten är belägen, inbegripet beviljandet av undantag för sådana överföringsledningar.

3. Beslut enligt punkterna 1 och 2 ska antas senast den 24 maj 2020. Medlemsstaterna ska anmäla dessa beslut till kommissionen och offentliggöra dem.

4. Senast den 5 augusti 2026 ska kommissionen överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om undantag som beviljats enligt denna artikel. Rapporten ska i synnerhet bedöma hur sådana undantag inverkar på en effektivt fungerande inre marknad för naturgas och på en trygg energiförsörjning samt unionens och medlemsstaternas väsentliga säkerhetsintressen.

Bedömning

Artikeln handlar om möjlighet för medlemsstat att besluta om undantag från vissa bestämmelser för överföringsledningar för naturgas mellan en medlemsstat och ett tredjeland som färdigställts före den 23 maj 2019. Bestämmelsen är inte aktuell för svenskt vidkommande och någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 89 – Förfarande för bemyndigande

1. Befintliga avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland om driften av en överföringsledning eller ett tidigare led i rörledningsnätet får, utan att det påverkar andra skyldigheter som följer av unionsrätten, eller fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna, fortsätta att gälla till dess att ett efterföljande avtal mellan unionen och samma tredjeland träder i kraft eller till dess att förfarandet i punkterna 2–15 tillämpas.

2. Om en medlemsstat har för avsikt att inleda förhandlingar med ett tredjeland i syfte att ändra, förlänga, anpassa, förnya eller ingå ett avtal med ett tredjeland om driften av en överföringsledning eller en sammanlänkning för vätgas med ett tredjeland, och det gäller frågor som helt eller delvis omfattas av tillämpningsområde för detta direktiv eller förordning (EU) 2024/1789, ska den anmäla detta skriftligen till kommissionen, utan att det påverkar fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna.

En sådan anmälan ska inbegripa relevant dokumentation och uppgift om vilka bestämmelser som ska tas upp vid förhandlingarna eller omförhandlas, syftet med förhandlingarna samt all annan relevant information, och den ska översändas till kommissionen senast fem månader före det planerade inledandet av förhandlingarna.

3. Efter det att kommissionen har fått den anmälan som avses i punkt 2 ska den bemyndiga den berörda medlemsstaten att inleda formella förhandlingar med ett tredjeland avseende den del som kan påverka unionens gemensamma regler såvida den inte anser att inledande av sådana förhandlingar skulle

a) vara oförenligt med unionsrätten av andra skäl än fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna,

b) skada de inre naturgasmarknadernas eller de inre vätgasmarknadernas funktion, konkurrensen eller försörjningstryggheten i en medlemsstat eller unionen, med beaktande av principen om solidaritet mellan medlemsstaterna enligt artikel 194.1 i EUF-fördraget,

c) undergräva målen för unionens pågående förhandlingar om internationella avtal med ett tredjeland,

d) vara diskriminerade.

4. Vid genomförandet av bedömningen enligt punkt 3 ska kommissionen ta hänsyn till huruvida det planerade avtalet gäller en överföringsledning eller en rörledning i tidigare led som bidrar till diversifiering av naturgasförsörjning och leverantörer genom nya naturgaskällor.

5. Inom 90 dagar från mottagandet av den anmälan som avses i punkt 2 ska kommissionen anta ett beslut om att bemyndiga eller att vägra att bemyndiga en medlemsstat att inleda förhandlingar i syfte att ändra, förlänga, anpassa, förnya eller ingå ett avtal med ett tredjeland. Om ytterligare information krävs för att anta ett beslut ska perioden på 90 dagar börja löpa från den dag den ytterligare informationen mottogs.

6. Om kommissionen antar ett beslut om att vägra att bemyndiga en medlemsstat att inleda förhandlingar i syfte att ändra, förlänga, anpassa, förnya eller ingå ett avtal med ett tredjeland, ska den informera den berörda medlemsstaten om detta och ange skälen för detta.

7. Beslut om att bemyndiga eller vägra att bemyndiga en medlemsstat att inleda förhandlingar i syfte att ändra, förlänga, anpassa, förnya eller ingå ett avtal med ett

tredjeland ska antas genom genomförandeakter, i enlighet med det förfarande som avses i artikel 90.2.

8. Kommissionen får ge vägledning och begära att specifika klausuler införs i det föreslagna avtalet i syfte att säkerställa förenlighet med unionsrätten i enlighet med Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2017/684 (53).

9. Kommissionen ska hållas informerad om framstegen i och resultaten av förhandlingarna om att ändra, förlänga, anpassa, förnya eller ingå ett avtal under de olika faserna och får begära att få delta i sådana förhandlingar mellan medlemsstaten och tredjelandet i enlighet med beslut (EU) 2017/684.

10. Kommissionen ska underrätta Europaparlamentet och rådet om de beslut som antas enligt punkt 5.

11. Innan ett avtal med ett tredjeland undertecknas ska den berörda medlemsstaten till kommissionen anmäla utgången av förhandlingarna och översända texten till det förhandlade avtalet till kommissionen.

12. När kommissionen har mottagit anmälan enligt punkt 11 ska den bedöma det framförhandlade avtalet enligt punkt 3. Om kommissionen finner att förhandlingarna har resulterat i ett avtal som är förenligt med punkt 3 ska den bemyndiga medlemsstaten att underteckna och ingå avtalet.

13. Inom 90 dagar efter det att den anmälan som avses i punkt 11 har mottagits, ska kommissionen anta ett beslut om att bemyndiga eller vägra att bemyndiga en medlemsstat att underteckna och ingå ett avtal med ett tredjeland. Om ytterligare information krävs för att anta ett beslut ska perioden på 90 dagar börja löpa från den dag den ytterligare informationen mottogs.

14. Om kommissionen antar ett beslut enligt punkt 13 om att bemyndiga en medlemsstat att underteckna och ingå avtalet med tredjeland, ska den berörda medlemsstaten till kommissionen anmäla ingåendet och ikraftträdandet av avtalet samt senare ändringar av det avtalets status.

15. Om kommissionen antar ett beslut i enlighet med punkt 13 om att vägra att bemyndiga en medlemsstat att underteckna och ingå avtalet med tredjeland, ska den informera den berörda medlemsstaten om detta och ange skälen.

Bedömning

Punkten 1 anger att befintliga avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland om driften av en överföringsledning eller ett tidigare led i rörledningsnätet får fortsätta att gälla till dess att ett efterföljande avtal mellan unionen och samma tredjeland träder i kraft eller till dess att förfarandet i punkterna 2–15 tillämpas.

Punkterna 2–15 innehåller bestämmelser om en medlemsstats skyldighet om att göra en anmälan till kommissionen i samband med förhandling om eller ingående av avtal med tredje land rörande överföringsledningar och sammanlänkningar för vätgas. Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 90 – Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.

2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 9, 62, 72, 80, 81 och 82 ska ges till kommissionen tills vidare från och med den 4 augusti 2024.

3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 9, 62, 72, 80, 81 och 82 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.

4. Innan kommissionen antar en delegerad akt ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.

5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.

6. En delegerad akt som antas enligt artikel 9, 62, 72, 80, 81 eller 82 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Bedömning

Artikeln handlar om bemyndigande till kommissionen och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 91 – Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av en kommitté. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011.

2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 4 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

3. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

Bedömning

Artikeln handlar om s.k. kommittéförfarande och kräver ingen åtgärd.

Artikel 92 – Översyn och rapportering

1. Senast den 31 december 2030 ska kommissionen se över detta direktiv och lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet, vid behov åtföljd av lämpliga lagstiftningsförslag. Översynen ska särskilt granska tillämpningen av artikel 9, och tillhörande definitioner i artikel 2, för att bedöma om anläggningar som tas i drift från och med den 1 januari 2031 visar att användningen av koldioxidsnåla bränslen och koldioxidsnål vätgas leder till större minskningar av växthusgasutsläppen för att erhålla certifiering i enlighet med den artikeln.

2. Senast den 5 augusti 2035 ska kommissionen offentliggöra ett meddelande med en bedömning av genomförandet av artikel 46 med avseende på operatörer av distributionsnät för vätgas samt genomförandet av artiklarna 68 och 69 med avseende på operatörer av överföringsnät för vätgas.

3. Senast den 5 augusti 2034 ska Acer, med avseende på kommissionens meddelande enligt punkt 2 i denna artikel, offentliggöra en rapport om den inverkan som artiklarna 46, 68 och 69 har på vätgasmarknadens funktion, konkurrens, likviditet, vätgasinfrastrukturutveckling och transparens. Acers rapport ska innefatta ett samråd med berörda intressenter.

Bedömning

Artikeln handlar om kommissionens skyldigheter att se över direktivet och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 93 – Ändringar av direktiv (EU) 2023/1791

Direktiv (EU) 2023/1791 ska ändras på följande sätt:

1. Artiklarna 17 och 19 ska utgå.

2. I artikel 39 ska andra stycket ersättas med följande:

”Artiklarna 13–16, 18 och 20 och bilagorna II, IX, XII, XIII och XIV ska tillämpas från och med den 12 oktober 2025.”

3. Bilaga VIII ska utgå.

Bedömning

Enligt punkten 1 ska artiklarna 17 och 19 utgå. Artikel 17 handlar om faktureringsinformation till naturgaskunder och ersätts av bestämmelser i gasmarknadsdirektivet. Artikel 19 handlar om att slutkunder ska ha rätt till förbruknings- och fakturainformation utan kostnad. Bestämmelserna ersätts av bestämmelser i gasmarknadsdirektivet.

Enligt punkten 2 utgår artikel 17 och 19 från bestämmelserna om ikraftträdande.

Enligt punkten 3 ska bilaga VIII utgå. Den ersätts av bilaga 1 i gasmarknadsdirektivet.

Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 94 – Införlivande

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa artiklarna 2–6, 8–31, 33, 35–38, 39.1 a, 39.3, 39.4, 39.7, 39.8 och 39.9, 40.1, 41, 42, 43, 44.1, 44.2, 44.7 och 44.8, 45, 46.2, 46.3, 50–59, 62, 64.11, 68–75, 76.5, 77, 78, 79, 81.1, 81.6, 82 och 83 samt bilagorna I och II senast den 5 augusti 2026. De ska genast underrätta kommissionen om texten till dessa bestämmelser.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras och om hur uppgiften ska formuleras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Bedömning

Artikeln anger när införlivandet ska ske och kräver i sig ingen egen åtgärd.

Artikel 95 – Upphävande

Direktiv 2009/73/EG, i dess lydelse enligt de akter som anges i del A i bilaga III till det här direktivet, ska upphöra att gälla med verkan från och med den 4 augusti 2024, utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter vad gäller de tidsfrister för införlivande med nationell rätt och datum för tillämpning av direktiven som anges i del B i bilaga III till det här direktivet.

Hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till det här direktivet och läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga IV.

Bedömning

Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 96 – Ikraftträdande och tillämpning

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning.

Artikel 93 ska tillämpas från och med den 5 augusti 2026.

Bedömning

Artikeln anger när direktivet träder i kraft och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 97 – Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Bedömning

Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

5 Överväganden och förslag gällande gasmarknadsdirektivet

5.1 Bestämmelserna för naturgas, biogas och vätgas samlas i en lag

Förslag

Förslag: En ny lag, gasmarknadslagen, ersätter den nuvarande naturgaslagen (2005:403), som upphävs. Den nya gasmarknadslagen reglerar naturgas, biogas, vätgas och övriga berörda gaser gemensamt, dock med vissa undantag där särreglering är motiverad. Befintliga bestämmelser i naturgaslagen som inte ska ändras eller utgå införs i den nya lagen i oförändrad lydelse. Vidare flyttas också bestämmelserna i den befintliga lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag (certifieringslagen) till den nya gasmarknadslagen samtidigt som certifieringslagen upphör att gälla. Ett bemyndigande till regeringen införs i den nya gasmarknadslagen i kapitlet om certifiering, med rätt att meddela ytterligare föreskrifter om krav för certifiering och om ytterligare föreskrifter rörande certifiering av innehavare av lagringsanläggning.

Bestämmelserna i 9 kap. naturgaslagen om vissa undantag för byggandet av större naturgasledning utgår och införs inte i den nya gasmarknadslagen.

Lagens tillämpningsområde begränsas till att omfatta transmissionssystem och distributionssystem som är anslutet till transmissionssystemet.
Distributionssystem som inte är anslutet till transmissionssystem omfattas endast under förutsättning att överföring sker till konsumenter. Gassystem som överför för egen räkning omfattas inte av lagens tillämpningsområde.

Vissa redaktionella ändringar görs i befintliga bestämmelser. Bland annat ändras ”skall” till ”ska” och ”äger” till ”får”.

Hur och var bör vätgas regleras?

Bestämmelserna i gasmarknadsdirektivet om naturgas och vätgas är i många avseenden överensstämmande. Det gäller till exempel de bestämmelser för koncession och kunders rättigheter som föreslås i denna rapport. Bestämmelserna för vätgas, naturgas, och biogas bör därför samlas i en gemensam lag.

Begreppet naturgas i förhållande till biogas och andra gaser

Naturgasledningar används i allt större utsträckning till överföring av biogas. Naturgas är på väg att fasas ut och ersättas med biogas. Enligt Energigas Sverige uppgick andelen biogas i västsvenska gasnätet till drygt 30 procent 2023 och i Stockholm låg andelen på 76 procent. Gasbranschen arbetar för att alla gasnät redan 2030 ska ha 100 procent biogas. Av detta följer att det är olämpligt att biogas underordnas definitionen för naturgas. Det blir även fel att benämna ledningssystem för biogas för naturgasnät. Samtliga energigaser som kan transporteras och lagras på samma eller liknande sätt som naturgas bör därför inordnas under ett och samma begrepp, gas. Begreppet gas innefattar även vätgas. I den mån det behövs särreglering för vätgas, naturgas, biogas eller koldioxidsnåla gaser anges det särskilt i den nya lagen.

En sådan gemensam definition för dessa energigaser ligger i linje med hur branschen ser på frågan.

> Under 2022 uppdaterade gasbranschen, i dialog med Konsumentverket, fyra av sina allmänna avtalsvillkor (Gas 2022 K, Gasnät 2022 K, Gas 2022 N och Gasnät 2022 N). Ändringarna hade sin upprinnelse i den omställning som sker i samhället och att fler kunder valt att byta från naturgas till biogas. Gasbranschen upplevde ett behov av att tydliggöra att avtalen avser både naturgas och biogas då många kunder upplevde att det var förvirrande att ingå avtal där biogasen benämndes som naturgas och den infrastruktur som levererade biogasen kallades för naturgasnät. För att tydliggöra att avtalen avser både naturgas och biogas har naturgas ersatts med begreppet gas där gas definieras som naturgas, biogas och gas från biomassa och andra gaser i den mån det är möjligt att föra in och använda dessa gaser i gassystemet (Energigas Sverige 24-11-26).

Bestämmelserna om certifiering av naturgasföretag och vätgasföretag införs i den nya gasmarknadslagen

Bestämmelserna om certifiering finns idag i en särskild lag, lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag och förordning 2011:715 om certifiering om vissa naturgasföretag. Eftersom bestämmelser rörande naturgas, inklusive biogas, och vätgas samlas i en gemensam lag bör även bestämmelserna om certifiering föras in i den nya lagen. Förordningen bör dock gälla med uppdaterade hänvisningar. Ett bemyndigande till regeringen införs i den nya gasmarknadslagen i kapitlet om certifiering både vad avser ledning och lagringsanläggning.

Slopat undantag vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt

Vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt, inklusive väsentliga kapacitetsökningar i befintliga infrastrukturer, har det kunnat medges undantag från vissa av naturgaslagstiftningens bestämmelse. Bestämmelserna rör juridisk och personell åtskillnad, om anslutning av naturgasledning, om överföring av naturgas, om mätning och rapportering av överförd naturgas, om anskaffande av

energi, om övervakningsplan, om lagring av naturgas, om tillträde till förgasningsanläggningar, om anslutningsavgifter och tariffer samt om övergripande systemansvar och balansansvar. Bestämmelserna om detta finns i 9 kap. naturgaslagen och infördes i EU-lagstiftningen genom bestämmelser i Europarlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG. I direktiv 2009/73/EG (gasmarknadsdirektivet) återfanns bestämmelser om detta i artikel 36. I det nya direktivet har bestämmelser om undantag vid investeringar i större nya naturgasinfrastrukturprojekt utgått. Därför ska de aktuella svenska bestämmelserna i naturgaslagen, 9 kap. 1 §–3 a §, om sådant undantag tas bort.

Begränsningar i lagens tillämpningsområde

I artikel 1 anges att direktivet syftar till att ge gemensamma regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas med hjälp av naturgassystemet. Genom bestämmelserna ska en integrerad, konkurrensutsatt och transparent marknad för naturgas skapas i unionen. Bestämmelserna i direktivet gäller i viss mån andra gaser än naturgas som på ett tekniskt möjligt och säkert sätt kan föras in i och transporteras genom naturgassystemet. Enligt direktivet ska medlemsstaterna möjliggöra tillträde av förnybar gas, dvs. biogas. Vårt förslag för genomförande innebär att samma bestämmelser ska gälla för naturgas, biogas och vätgas, med vissa undantag. Även andra gaser kan matas in, men endast som ett komplement till de angivna gaserna. Den nya lagstiftningen är inte tänkt att reglera hantering av andra gaser, såsom till exempel koldioxid.

Direktivets bestämmelser syftar inte till att reglera anläggningar som inte är anslutna till transmissions- eller distributionssystemet och inte heller infrastruktur som inte hanterar gas för annans räkning. Även detta bör framgå tydligt av lagens tillämpningsområde.

Direktivets bestämmelser syftar inte heller till att reglera infrastruktur som används uteslutande eller till övervägande del för produktion, lagring eller överföring av biogas eller gas från biomassa. Det finns i Sverige idag flera mindre system som producerar, lagrar och överför biogas till egna depåer, men även till depåer som innehas av tredje man. Samma överväganden gäller för vätgas. Distributionssystem som inte är anslutna till transmissionsnätet bör omfattas av lagens tillämpningsområde endast om de överför till konsumenter. Inte sällan är produktion, lagring och förgasning integrerat i en och samma infrastruktur. Det saknas skäl att utan stöd i direktivet införa generella bestämmelser för denna infrastruktur. För svenskt vidkommande bör dock infrastruktur av större betydelse som till exempel Stockholms gasnät, omfattas oavsett vilken gas som hanteras, under förutsättning att det sker överföring till konsumenter.

5.2 Definitioner

Förslag

Förslag: I gasmarknadslagen införs definitioner avseende gas, biogas, biometan, förnybar gas och koldioxidsnål gas, gassystem, transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer, små företag, gasleverantör och gasanvändare samt marknadsaktör. Definitionen av lagringsanläggning begränsas till att inte omfatta en anläggning för lagring av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning. Enkelt reproducerbara lagringstankar för vätgas utgör inte en lagringsanläggning.

Det införs även definitioner av energieffektivitet och förbättrad energieffektivitet samt innehavare av lagringsanläggning.

Begreppet gas

Som framgår av föregående avsnitt införs begreppet gas, som definieras som vätgas, naturgas och biogas och andra gaser i den mån det är möjligt att föra in och använda dessa gaser i gassystemet.

Biogas definieras enligt artikel 2 punkten 28 i förnybartdirektivet som gasformiga bränslen som framställs av biomassa.

Biometan definieras på samma sätt som i 3 § i förordningen (2022:225) om statligt stöd till produktion av viss biogas, dvs. som biogas som uppgraderats till en sådan kvalitet som krävs för inmatning på ett distributionsnät för metan.

Koldioxidsnål gas definieras som gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 procent jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

Förnybar gas definieras enligt gasmarknadsdirektivet, dvs. som biogas enligt definitionen i artikel 2.28 i direktiv (EU) 2018/2001, inklusive biogas som har uppgraderats till biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2.36 i det direktivet.

Begreppen transmission, överföring och operatör

Enligt direktivet artikel 2 punkten 17 avses med överföring transport av naturgas genom ett nät som i huvudsak består av högtrycksrörledningar, undantaget tidigare led i rörledningsnätet och undantaget den del av högtrycksrörledningarna

som huvudsakligen används för lokal distribution av naturgas, för syftet att tillhandahålla naturgas till kunder men exklusive leverans. I direktivets mening är överföring således detsamma som transmission.

Enligt artikel 2 punkten 23 avses med överföringsnät för vätgas ett nät av rörledningar för transport av vätgas med hög renhetsgrad, särskilt ett nät som omfattar sammanlänkningar för vätgas eller som är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas, vätgasterminaler eller två eller flera sammanlänkningar för vätgas, eller som i första hand syftar till att transportera vätgas till andra vätgasnät, lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, vilket inte utesluter möjligheten att sådana nät används för leverans till direktanslutna kunder.

Överföring bör i den nya gasmarknadslagen alltjämt avse både transmission och distribution. Det EU-rättsliga begreppet systemansvarig för överföringssystem som syftar på transmissionsnätsoperatörer bör således inte användas. För att inte det ska ske en sammanblandning av företag som bedriver transmission eller distribution av el bör dessa i gassammanhang inte benämnas företag utan operatörer. I direktivet används begreppet operatör av vätgasnät, men systemansvarig för naturgas. Det saknas skäl att ha olika begrepp för företag som överför vätgas respektive naturgas.

I den nuvarande definitionen av transmission i 6 a § naturgaslagen ryms transmission av naturgas inklusive biogas med flera och vätgas. Definitionen ändras till att avse transmission av gas. Enligt branschföreträdare pågår diskussioner om en definition transmission av vätgas som grundar sig på fysiska egenskaper såsom tryck, dimension etc. och det kan finnas anledning att överväga en särskild definition av vätgas utifrån hur dessa diskussioner landar.

En definition av innehavare av lagringsanläggning införs eftersom den är relevant enligt certifieringsbestämmelserna. Definitionen omfattar varje fysisk eller juridisk person som bedriver lagringsverksamhet avseende gas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för gas.

Överväganden gällande kund- och konsumentbestämmelserna

I direktivet används begreppet gashandlare i stället för gasleverantör. Enligt artikel 2 punkten 29 avses med leveransföretag varje fysisk eller juridisk person som bedriver leveransverksamhet. I naturgaslagen används begreppet naturgasleverantör. Även i ellagen används begreppet leverantör i stället för handlare. För att bibehålla systematiken bör inte begreppet gasleverantör ändras i naturgaslagen. Av samma skäl bör begreppet gasanvändare användas i stället för slutkund. Konsumentbegreppet lämnas oförändrat.

Direktivet innehåller bestämmelser om marknadsaktörer. Med en marknadsaktör avses i direktivet, artikel 2 punkten 65, en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar gas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för gas, däribland balansmarknader. Definitionen i gasmarknadslagen föreslås bli lika med undantag för balansmarknader. Dessa ingår i marknader för gas och behöver inte nämnas särskilt.

Lagringsanläggningar för gas

Med lagringsanläggning för naturgas avses enligt artikel 2 punkten 31 i direktivet en anläggning som används för lagring av naturgas och som ägs eller drivs av ett naturgasföretag, inbegripet den del av en LNG-anläggning som används för lagring av naturgas, undantaget den del som används för produktionsverksamhet, och undantaget anläggningar som uteslutande är förbehållna systemansvariga för överföringssystemet när de utför sina uppgifter.

Enligt artikel 2 punkten 5 är en lagringsanläggning för vätgas en anläggning som används för lagring av vätgas med hög renhetsgrad,

a) inbegripet den del av en vätgasterminal som används för lagring, men inte den del som används för produktionsverksamhet, och anläggningar som uteslutande är förbehållna operatörer av vätgasnät när de utför sina uppgifter,

b) inbegripet storskalig lagring av vätgas, särskilt under jord, men inte mindre, enkelt reproducerbara installationer för vätgaslagring.

Om en anläggning är att anse som en lagringsanläggning följer förpliktelser som till exempel anslutning och tillträde. Naturgaslagen innehåller inget undantag för lagringsanläggningar som är integrerade i en produktionsanläggning. Direktivets undantag bör därför införas genom en begränsning av nuvarande definition i naturgaslagen. De skäl som gör sig gällande för möjlighet för tredjeparts anslutning eller tillträde beträffande lagringsanläggningar är inte relevanta för en anläggning som är integrerad i en produktionsanläggning. En sådan anläggning syftar endast till att hantera den producerade gasen innan den matas in i gasnätet, där gasen sedan blir föremål för förbrukning av kund eller lagring.

Den nya definitionen av lagringsanläggning föreslås därför undanta en anläggning för lagring av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning.

När det gäller vätgas bör undantaget i direktivets artikel 2 punkten 5 för enkelt reproducerbara installationer införas. I skälen (80) står det ”enkelt reproducerbara lagringstankar för vätgas” och begreppet lagringstank är lämpligt att använda.

Energieffektivitet

Ei föreslår i sin rapport Ei R2024:10 åtgärder för genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet. Förslagen införs i gasmarknadslagen, inklusive definitioner av energieffektivitet och förbättrad energieffektivitet.

Enligt artikel 2 punkten 8 i energieffektiviseringsdirektivet definieras energieffektivitet som förhållandet mellan produktionen av prestanda, tjänster, varor eller energi och insatsen av energi. Enligt punkten 10 definieras förbättrad energieffektivitet som en ökning av energieffektiviteten som ett resultat av tekniska, beteendemässiga eller ekonomiska förändringar.

Ei föreslår när det gäller gasmarknadslagen samma definitioner som föreslagits i rapporten Ei R2024:10. Energieffektivitet definieras där som kvoten mellan resultatet i form av prestanda, tjänster, varor eller energi och insatsen av energi, och förbättrad energieffektivitet definieras som en ökning av energieffektiviteten som ett resultat av tekniska, beteendemässiga eller ekonomiska förändringar.

5.3 Tillståndsförfarande för gas

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att tillsynsmyndigheten (Ei) beslutar om koncession för transmission av gas (biogas, naturgas och vätgas). Tillsynsmyndighetens beslut kan överklagas till regeringen. Regeringen ska dock pröva ärenden som avser en utlandsförbindelse och ärenden om att bevilja nätkoncession, om det i ärendet finns en fråga om tillstånd till expropriation som ska prövas av regeringen.

En bestämmelse införs om att den som beslutar om koncession ska göra det inom de frister som anges i artikel 8 punkterna 5 och 15.

En bestämmelse införs om att vissa miljöorganisationer får rätt att överklaga vissa beslut i koncessionsfrågor.

Bestämmelser om krav på koncession för distribution för vätgas införs inte.

Rörledningslagen ändras så att samtliga gaser enligt gasmarknadslagen undantas från rörledningslagens tillämpningsområde.

I vilken utsträckning bör koncession krävas för naturgas- och vätgasledningar?

Naturgaslagen saknar bestämmelser om anläggningar för vätgasproduktion respektive infrastruktur för vätgas. Koncession för vätgas kan idag meddelas av regeringen med stöd av lagen (1978:160) om vissa rörledningar (rörledningslagen).

Rörledningslagen är i huvudsak oförändrad sedan 1978 och det är inte lämpligt att den kompletteras med flera nya bestämmelser som ändå återfinns i naturgaslagen eller kommer att återfinnas i den nya gasmarknadslagen. Bestämmelserna som rör koncession i den nya gasmarknadslagen bör vara samma för naturgas inklusive biogas och vätgas. Detta gäller särskilt eftersom medlemsstaterna enligt artikel 8 punkten 9 ska säkerställa att tillstånd enligt nationell rätt för uppförande och drift av systeminfrastruktur för naturgas också är tillämpliga på infrastruktur för vätgassystem. Ett beslut för koncession för naturgas ska således innefatta tillstånd för vätgas i samma infrastruktur.

När det gäller el och koncession av starkströmsledning gäller idag att Ei beslutar om koncession både för distributions- och transmissionsledningar. Beslut om koncession av distributionsledningar för el får överklagas till mark- och miljödomstolen och beslut om koncession av transmissionsledningar får överklagas till regeringen.

Idag fattar regeringen beslut om koncession beträffande transmission av gas. För distributionsledning krävs inte koncession. Den första frågan att ta ställning till är om det finns skäl för tillsynsmyndigheten att fatta beslut om tillstånd (koncession) för distribution av vätgas och, om så är fallet, om det finns skäl för krav på koncession även för distribution av naturgas.

I prop. Naturgasfrågor 2012/13:85 s. 25 f. uttalades följande.

> Argumenten för en reglering har handlat om behov av att kunna styra utbyggnaden av distributionsnäten i en riktning som är ändamålsenlig och i övrigt lämplig ur ett samhällsperspektiv. Vidare skulle en områdeskoncession kunna bidra till en tryggare naturgasförsörjning genom att den skulle innehålla villkor om bland annat anslutning och underhåll samt att nätägares lämplighet skulle kunna kontrolleras i förväg. Det har även hävdats att regleringen skulle kunna bidra till att skapa förutsättningar för lokala distributionsföretag att bygga ut sina nät på ett rationellt sätt och att den skulle förhindra byggandet av så kallade parallella ledningar, där en slutförbrukare bygger sig förbi ett lokalt distributionsnät för att undgå överföringskostnader.
>
> Regeringen noterade i propositionen Åtgärder för att stärka kundernas ställning på energimarknaden, m.m. (prop. 2005/06:158) att den gällande regleringen av distributionsnäten i praktiken inte tycktes ha gett upphov till några problem annat än i enstaka fall och att de problem som identifierats kunde lösas på andra sätt än genom en ändrad koncessionsplikt. Regeringen konstaterade även att ett utvidgat koncessionskrav skulle medföra ökade administrativa krav för såväl verksamhetsutövare som för tillståndsmyndigheten, t.ex. genom den utredning som ska tas fram och övervägas i varje koncessionsärende. Energinätsutredningen har funnit att dessa invändningar är väl motiverade även idag. Energinätsutredningen har vidare konstaterat att det hittills inte skett någon kraftig utbyggnad av

> distributionsnäten i Sverige och att näten alltjämt är lokaliserade till så kallade naturliga områden. Energinätsutredningen har också konstaterat att några mer betydande olägenheter av de slag som tidigare befarats inte har uppkommit och att naturgasmarknaden uppvisar stora skillnader mot elmarknaden i fråga om omfattning och expansion. Energinätsutredningen har även framhållit att naturgaslagen numera uppställer tydliga och omfattande krav på en nätägares verksamhet, varför intresset av att bedöma en nätägares lämplighet inte är ett starkt argument för regleringen. Energinätsutredningen har sammantaget funnit att det inte finns skäl att införa ett krav på områdeskoncession i naturgaslagen. Regeringen instämmer i den bedömningen.

Ei bedömer att förhållandena på naturgasmarknaden är desamma i dag och att någon ändring av regleringen inte behövs. Ei har svårt att i nuläget bedöma omfattningen av ett vätgasnät. Det talar för att inte införa en ordning med ökade administrativa krav på verksamhetsutövare. Samma ordning bör således gälla för vätgas som för naturgas, dvs. att koncession endast krävs för transmission.

Vilken myndighet bör besluta om koncession?

Artikel 8 punkten 5 föreskriver en längsta handläggningstid för tillstånd om två år, med förlängning med ett år om det finns extraordinära omständigheter. För naturgas gäller idag att regeringen ska meddela tillstånd inom fem år för en naturgasledning och lagrings- eller förgasningsanläggning, från det att Ei mottagit en fullständig ansökan. I fråga om förlängning gäller en frist om tio år.

Förfarandet innebär att ansökningsärendet först ska beredas av Ei för att sedan beslutas av regeringen. Enligt punkten 7 omfattar inte tidsfristen på två år rättsliga överklaganden, rättsmedel eller andra domstolsförfaranden, men det finns ändå en påtaglig risk för att tvåårsfristen inte kan hållas med nuvarande förfarande.

I regeringens proposition 2012/13:70 Prövning av nätkoncession s. 25 f. uttalades följande.

> Den nuvarande ordningen, som innebär att de allra flesta frågor om nätkoncession prövas av nätmyndigheten som första instans, fungerar enligt regeringens bedömning bra. Det finns ingen särskild anledning att anta att det inom någon överskådlig framtid kommer att bli aktuellt att förbehålla regeringen prövningen av någon av de ärendegrupper som nämns i 2 § elförordningen. Utvecklingen efter 1946 talar också starkt emot att det finns något praktiskt behov av att kunna göra sådana förbehåll. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att huvudregeln enligt ellagen bör vara att beslut i frågor om nätkoncession meddelas av nätmyndigheten som första instans.
>
> *Regeringen som enda instans*

> Regeringen bör även i fortsättningen avgöra ärenden som gäller en utlandsförbindelse. Inte heller när det gäller ärenden där det förekommer expropriationsfrågor finns anledning att frångå den nuvarande ordningen.
>
> När det gäller stamledningar finns dock skäl att överväga en annan instansordning. Enligt de gällande bestämmelserna är det i många fall regeringen som ska pröva en koncessionsfråga, om ärendet avser en stamledning och någon sakägare, kommun eller statlig myndighet motsätter sig bifall till ansökan. Till skillnad från ärenden som gäller utlandsförbindelser är utgångspunkten således inte att frågan alltid ska komma under regeringens prövning.
>
> Om det under nätmyndighetens handläggning visar sig att ett koncessionsärende är tvistigt på det sätt som anges i 3 § 2 elförordningen, ska myndigheten enligt 4 § utreda ärendet och därefter, med eget yttrande, överlämna ärendet till regeringens prövning.
>
> När det gäller stamledningar, som är mycket viktiga delar av nätinfrastrukturen, finns det starka skäl som talar för att tvistiga ärenden kan prövas av regeringen. Det är dock enligt regeringens bedömning tillräckligt att så kan ske genom ett överklagande. Något särskilt starkt behov av att regeringen gör prövningen som första och enda instans kan inte längre anses finnas. Med hänsyn till att nätmyndigheten även enligt gällande bestämmelser ska göra en fullständig utredning i ärendet och föreslå ett avgörande kan det inte heller med hänsyn till tidsåtgången anses finnas några särskilda fördelar med att regeringen är ensam beslutsinstans. Sammantaget finner regeringen att huvudregeln bör vara att nätmyndigheten avgör koncessionsärenden som rör stamledningar som första instans även i fall där en sakägare, kommun eller myndighet motsätter sig bifall till ansökan.

Enligt Ei:s uppfattning är bedömningen ovan även relevant för naturgas och vätgas. En sådan ordning skulle medföra att tidsfristen på två år kan hållas, samtidigt som en möjlighet till överklagande till Regeringen i stället för till Mark- och miljödomstolen skulle hålla ner den sammanlagda tiden för ett ärendes handläggning fram till lagakraftvunnet beslut. Direktivets krav på att beslut om tillstånd ska kunna överklagas uppfylls också. Dessutom skulle samma ordning för prövning och överklagande gällande transmissionsledningar för el, naturgas och vätgas vilket kan vara en lämplig lösning.

Som anförs i regeringens proposition 2012/13:70 Prövning av nätkoncession s. 25 f. ovan bör regeringen, på samma sätt som gäller för elledningar, besluta i ärenden som rör utlandsförbindelser och ärenden där regeringen ändå ska besluta om expropriation. Ellagens 2 kap. 4 § 3 innehåller ytterligare ett undantag från instansordningen. Fråga om nätkoncession som har betydelse för försvaret ska beslutas av regeringen, om Försvarsmakten har begärt att regeringen ska pröva frågan och regeringen beslutar att förbehålla sig prövningen. I de fall Försvarsmakten har synpunkter beaktas dessa vid en prövning hos Ei. Försvarsmakten bör ha samma möjligheter att andra sakägare att överklaga

beslutet till regeringen, men regeringen bör inte ta ställning till frågan om koncession som första instans i dessa fall.

Mot förslaget talar berörda parters intresse av att få saken prövad i domstol och aktörers intresse av att få en praxis fastlagd av domstol. Detta är särskilt viktigt för vätgasaktörerna eftersom det inte finns någon utbyggd infrastruktur. Ei utgår från att det kommer att byggas fler transmissionsledningar för el än för vätgas. Genom omställningen till mer biogas och det ökade intresset för vätgas kommer behovet av nya transmissionsledningar för naturgas förmodligen att minska, samtidigt som behovet av nya gasledningar för biogas kan öka. Att föreslå en ändring av instansordningen när det gäller koncession för transmission av el ingår inte i uppdraget och har inte heller påkallats av marknadsaktörerna. Den föreslagna ordningen ter sig därför lämpligast för att åstadkomma enhetliga bestämmelser för koncession för transmission av el, naturgas och vätgas och samtidigt uppfylla direktivets krav när det gäller naturgas och vätgas i fråga om handläggningstid och möjlighet till överklagande av beslut.

Tillsynsmyndighetens handläggningstid

Enligt artikel 16 b) punkten 1 i förnybartdirektivet får tillståndsförfarandet för projekt för förnybar energi inte pågå längre än två år och för förnybar havsbaserad vindkraft tre år. Förlängning kan ske med sex månader när det är motiverat på grund av exceptionella omständigheter som till exempel när det krävs längre perioder för bedömning av tillämplig unionsmiljörätt. I denna del hänvisas till bedömningen av artikel 8 punkten 15.

Den nya gasmarknadsförordningen föreslås innehålla bestämmelser som gör att artikel 8 punkten 5 och 15 uppfylls.

Miljöorganisationers rätt att överklaga

I 13 kap. 8 § ellagen finns en bestämmelse som ger vissa miljöorganisationer rätt att överklaga vissa beslut om nätkoncessioner. Det saknas en motsvarande bestämmelse i naturgaslagen. Bestämmelsen i ellagen har tillkommit med syfte att uppfylla kraven i artikel 9.2 och 6.1 i Konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen)[48]. Enligt dessa artiklar har en berörd allmänhet rätt att delta i beslut rörande tillståndsprövning av vissa särskilt angivna verksamheter som förtecknas i bilaga I till konventionen. Till sådana verksamheter hör anläggning av luftledningar för elektrisk energi men också rörledningar för transport av gas och anläggningar för förgasning eller kondensering. För att Sverige ska uppfylla sina skyldigheter enligt Århuskonventionen krävs att företrädare för naturskydds- eller miljöskyddsintressen även har möjlighet att

[48] Prop. 2012/13:70 s. 38 f.

överklaga beslut i frågor om nätkoncession för gasverksamhet. Den nya gasmarknadslagen föreslås därför innehålla en bestämmelse motsvarande 13 kap. 8 § ellagen.

Övrigt

I 1 § rörledningslagen finns en upplysning om att bestämmelser om naturgasledningar finns i naturgaslagen. Bestämmelsen bör ändras till att avse gaserna som de definieras i den nya gasmarknadslagen.

Befintliga koncessioner meddelade med stöd av annan lagstiftning än naturgaslagen bör gälla tills vidare. Detta regleras i relevanta övergångsbestämmelser för gasmarknadslagen och rörledningslagen.

5.4 Ändringar i bestämmelserna om koncession

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att kravet på koncession för lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar endast omfattar sådana anläggningar som ansluts till en gasledning för transmission.

Den som ansöker om koncession ska i ansökan ange vilka gaser som ledningen eller anläggningen kan komma att användas för.

Befintligt undantag i 3 § naturgasförordningen som rör ombyggnation av mät- och reglerstation m.fl. förs in i gasmarknadslagen och utökas till att omfatta uppförande av en ny sådan station i anslutning till en befintlig station.

En bestämmelse införs om att koncession inte krävs för att utföra åtgärder enbart för att avgöra var och hur ledningen ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön.

En bestämmelse införs som anger vilka krav som ska vara uppfyllda för att en ledning eller anläggning ska vara att anse som lämplig ur allmän synpunkt. En bestämmelse införs om att tillsynsmyndigheten ska inhämta yttrande från Statens energimyndighet.

En beviljad koncession ska gälla till vidare. Det gäller även redan meddelade koncessioner. En bestämmelse införs om att en koncession får begränsas om sökanden begär det eller om det annars finns särskilda skäl. Bestämmelser motsvarande de i 2 kap. 21 och 22 §§ ellagen förs in i den nya gasmarknadslagen.

Bestämmelser införs om att tillsynsmyndigheten får besluta om tillträde till annans mark för undersökningar. Bestämmelserna utformas på samma sätt som 2 kap. 57–62 §§ i ellagen.

En bestämmelse införs om att frågor som prövats i ett mål eller ärende om tillstånd enligt miljöbalken inte prövas på nytt i ärendet om koncession.

Bestämmelserna om koncession för lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar i naturgaslagen

Enligt 2 kap. 2 och 3 §§ naturgaslagen får en lagringsanläggning eller förgasningsanläggning inte byggas eller användas utan koncession av regeringen. I Prop. 2004/2005:62 s 130 uttalas följande:

> Det bör noteras att enligt förslagen i denna proposition kommer en förgasningsanläggning att omfattas av krav på koncession, om den ansluts till en koncessionspliktig naturgasledning. Enligt den föreslagna bestämmelsen i

> 2 kap. 1 § naturgaslagen krävs inte koncession för en naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation. Detta innebär i praktiken att det inte krävs koncession för distributionsledningar. En förgasningsanläggning som ansluts till en ledning för distribution av naturgas kommer därför inte att omfattas av kravet på koncession. Samma förhållande som redovisas för förgasningsanläggningar gäller redan i dag för naturgaslager. Att så är fallet är ett medvetet val, eftersom det endast är tekniskt möjligt att ansluta mindre anläggningar till distributionsnätet. Om man ändrar kraven på koncession för naturgasledningar, t.ex. genom att införa krav på områdeskoncession för distributionsledningar, måste det också beaktas att koncessionskraven för naturgaslager och förgasningsanläggningar kan komma att påverkas av ett sådant beslut.

Det som sägs i förarbetena, om att kravet på koncession för anläggningar i praktiken innebär att koncession endast krävs när de ansluts till en transmissionsledning, har inte kommit till uttryck i naturgaslagen. I naturgaslagen sägs inget om att det endast gäller i det fall dessa anläggningar ansluts till en transmissionsledning.

Bestämmelserna om förgasningsanläggningar tillämpas också på anläggningar som används för *kondensering* av naturgas och för *import och lossning av kondenserad naturgas*, om anläggningen är ansluten till en naturgasledning som används för överföring av naturgas (1 kap. 5 § andra stycket naturgaslagen). Överföring enligt naturgaslagen sker på både distributions- och transmissionsledningar (1 kap. 6 § naturgaslagen).

Bestämmelserna om koncession för lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar i den nya gasmarknadslagen bör utformas så att det tydligt framgår att de avser anläggningar som ansluts till en gasledning för transmission.

Kan ett beslut om koncession både avse naturgas och vätgas?

Enligt artikel 8 punkten 9 ska medlemsstaterna säkerställa att tillstånd enligt nationell rätt för uppförande och drift av systeminfrastruktur för naturgas också är tillämpliga på infrastruktur för vätgassystem. Detta påverkar inte medlemsstaternas rätt att återkalla dessa tillstånd om vätgasinfrastrukturen inte uppfyller de tekniska säkerhetsregler för infrastruktur för vätgassystem som fastställs i unionsrätten eller nationell rätt.

Det är rimligt såsom föreskrivs i artikeln att en koncession för naturgasledning eller anläggning bör ge koncessionshavaren rätt att använda ledningen eller anläggningen för en annan typ av gas. Detta förutsätter att till exempel Myndighetens för samhällsskydd och beredskap (MSB) föreskrifter är uppfyllda. Ansökan om koncession bör innehålla en teknisk beskrivning av vilka typer av gaser ledningen är konstruerad för. Om koncession söks för en gasledning

omfattar en sådan ansökan samtliga gaser. Det kan dock finnas skäl för sökanden att begränsa ansökan till exempel naturgas och biogas, för att inte behöva uppfylla kraven på ytterligare säkerhet för vätgas.

Även om endast en typ av gas ska överföras, till exempel vätgas eller biogas, behövs uppgiften om typ av gas i prövningen av koncession. Uppgiften behövs inte för att Ei ska designera ledningen/koncessionen till en eller några vissa typer av gas, utan för att den prövande myndigheten Ei, MSB och eventuellt andra ska kunna bedöma bland annat säkerhetsfrågor, skyddsavstånd med mera.

Av skäl 59 gasmarknadsdirektivet framgår följande.

> En förenkling och rationalisering av administrativa tillståndsförfaranden och tydliga tidsfrister för beslut som ska fattas av de myndigheter som är behöriga att bevilja tillstånd bör säkerställa att utbyggnaden av produktionsanläggningar för vätgas och infrastruktur för vätgassystem kan ske i tillräcklig takt utan att hindra offentliga samråd. Medlemsstaterna bör ombes att rapportera om de framsteg som gjorts. Det är nödvändigt att förlänga giltighetstiden för tillstånd, t.ex. licenser, tillståndkoncessioner eller godkännanden, som beviljats enligt nationell rätt för uppförande och drift av befintliga naturgasrörledningar och andra nättillgångar när den gasformiga energibärare som transporteras i en naturgasrörledning byts från naturgas till (ren) vätgas. Denna förlängning av giltighetstiden för tillstånd bör inte påverka giltigheten för tekniska säkerhetskrav för vätgasinfrastruktur eller de behöriga myndigheternas möjlighet att övervaka efterlevnaden av sådana krav och vidta lämpliga och proportionella verkställighetsåtgärder, inbegripet en eventuell återkallelse av de förlängda tillstånden, om det är motiverat. Detta bör förhindra onödiga dröjsmål när användningen av befintliga naturgasrörledningar och andra nättillgångar ändras till vätgastransport. Det bör undvikas att villkoren för att bevilja tillstånd för infrastruktur för vätgassystem skiljer sig väsentligt åt utan tillräcklig motivering. Tekniska säkerhetshänsyn kan motivera en differentierad strategi för förlängd tillämpning av befintliga tillstånd eller utfärdande av nya tillstånd. Bestämmelserna om tillståndsförfaranden bör gälla utan att det påverkar tillämpningen av internationell rätt och unionsrätt, inbegripet bestämmelser för att skydda miljön och människors hälsa. När det är vederbörligen motiverat på grund av extraordinära omständigheter bör det vara möjligt att förlänga tidsfristerna för tillståndsförfaranden med upp till ett år.

En bestämmelse bör införas om att den som ansöker om koncession ska ange i ansökan vilken eller vilka gaser ledningen är konstruerad för. En bestämmelse bör införas om att en meddelad koncession för gas omfattar rätt till överföring av samtliga gaser om inte annat följer av den begränsning som angetts i ansökan. Bestämmelserna bör meddelas i förordning och endast gälla beviljade koncessioner enligt den nya gasmarknadslagen.

En övergång från naturgas eller biogas till vätgas skulle medföra att ett särskilt undantag krävs enligt bestämmelserna om horisontell åtskillnad (artikel 69).

Huvudregeln är att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el. Undantag kan medges av tillsynsmyndigheten om en kostnads-nyttoanalys utförd av tillsynsmyndigheten visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering.

En övergång från naturgas till vätgas för en befintlig naturgasledning förutsätter att påverkan på den omkringliggande miljön kommer vara oförändrad i förhållande till den meddelade koncessionen, exempelvis i fråga om krav på avstånd till ledningen. I det fall en befintlig ledning och anläggning som inte tidigare har överfört vätgas ska börja göra det måste den gällande koncessionen omfatta den nya gasens egenskaper och påverkan i förhållande till den omkringliggande miljön. Om den ursprungliga ansökan inte omfattar vätgas och inte uppfyller villkor för överföring eller lagring av vätgas krävs en ny ansökan.

En meddelad koncession för gas bör sammanfattningsvis omfatta rätt till överföring av samtliga gaser enligt gasmarknadslagens definition av gas om inte beslutet om koncession särskilt anger att koncessionen begränsas till en gas.

Ledning eller anläggning ska vara lämplig från allmän synpunkt

Av artikel 8 punkten 4 följer bland annat att regler för tillståndsförfarandet är proportionella och nödvändiga och bidrar till genomförandet av de allmänna reglerna för organisation av marknaderna för naturgas och vätgas och tillträde till infrastruktur, till principen om energieffektivitet först, till uppnåendet av unionens klimat- och energimål och till genomförandet av medlemsstaternas integrerade nationella energi- och klimatplaner samt deras långsiktiga strategier som antagits enligt förordning (EU) 2018/1999.

I ellagen, 2 kap. 12 a §, har införts en bestämmelse att som anger vilka krav som ställs på en ledning för linje för att den ska anses vara lämplig från allmän synpunkt. Av bestämmelsen framgår att en anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om

1. ledningen behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker och tillräcklig elförsörjning,

c) ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen har en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

En anläggning som uppfyller villkoren i första stycket ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Av förarbetena, prop. 2023/24:66 s. 9 ff., till bestämmelse framgår bland annat följande.

En nätkoncession som avser en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (nätkoncession för linje) får enligt 2 kap. 12 § ellagen (1997:857) bara beviljas om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Syftet med denna så kallade lämplighetsprövning är att säkerställa att en ledning inte är samhällsekonomiskt olönsam eller orsakar onödigt stor skada för tredje man (prop. 1993/94:162 s. 146 f.). Utöver denna reglering finns det inga ytterligare bestämmelser om vilka bedömningsgrunder lämplighetsprövningen ska utgå från eller vilket underlag som krävs för prövningen. Det finns alltså ett stort tolkningsutrymme för prövande myndigheter av vad som ska ingå i lämplighetsprövningen i det enskilda fallet. Det är sällsynt att en ansökan om nätkoncession för linje avslås på grund av att anläggningen inte anses vara lämplig från allmän synpunkt. Den rådande ordningen skapar dock en osäkerhet och bristande förutsebarhet för sökandena. Det i sin tur ökar risken för behov av kompletteringar, vilket många gånger leder till betydligt förlängda handläggningstider. Regeringen anser att lämplighetsprövningen bör utgå från om det finns angelägna samhälleliga intressen som motiverar att en ledning byggs. Sådana angelägna samhälleliga intressen kan exempelvis följa av lagstiftning, men också av samhällets målsättningar för elförsörjningen och för en konkurrenskraftig elmarknad.

…

En ledning som behövs för att uppfylla skyldigheter enligt ellagen eller EU-rätten bör som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt. Som exempel kan nämnas att en ledning behövs för att skyldigheten enligt 4 kap. 1 § ellagen att ansluta en elektrisk anläggning till elnätet ska kunna uppfyllas. För att den elektriska anläggningen ska kunna anslutas kan det vara så att en ledning som kräver nätkoncession för linje måste anläggas. Den ledningen bör då anses vara lämplig från allmän synpunkt, eftersom den behövs för att skyldigheten att ansluta den elektriska anläggningen ska kunna uppfyllas.

…...

Behovet av en ledning kan också följa av EU-rättsliga krav. Ett exempel på en sådan situation är när transmissionsnätet behöver förstärkas för att uppfylla artikel 16.8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el.

Behövs en ledning för att på ett säkert sätt tillgodose en tillräcklig elförsörjning bör anläggningen som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt. Begreppet tillräcklig innebär att ledningen ska vara tillräcklig för både existerande och förväntade framtida behov. Sådana behov kan uppstå till följd av exempelvis ökad efterfrågan på el på grund av ökad

> elektrifiering, ökad produktion av t.ex. havsbaserad vindkraft eller ökade förväntade flöden på grund av förändringar i utländsk överföringskapacitet. Krav på drift- och leveranssäkerhet kan också medföra att ökad kapacitet behövs i nätet och att det därför är lämpligt att bygga reservledningar. Bedömningen av vad som behövs för en säker och tillräcklig elförsörjning ska anpassas till den skyndsamhet som krävs för att klara av den ökade elektrifieringen.
>
> …….
>
> En ledning bör också som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt om den behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse. Det skulle exempelvis kunna vara att ansluta elnätet på en ö till det övriga elnätet eller att förstärka anslutningen till ett visst område i ett fall där anslutning genom anslutningsplikten i 4 kap. 1 § ellagen inte är aktuell. I den utsträckning välgrundade antaganden om existerande eller framtida behov finns kan sådana ledningar också behövas för en säker och tillräcklig elförsörjning. Bestämmelsen förväntas tillämpas i få fall eftersom de flesta situationer kommer att täckas av de övriga kriterierna.
>
> Det kan i undantagsfall vara så att en anläggning som bedöms vara lämplig från allmän synpunkt utifrån nämnda kriterier ändå inte bör anses vara det. Det skulle exempelvis kunna hänga samman med frågor som rör den nationella säkerheten. En anläggning som bedöms vara lämplig från allmän synpunkt utifrån de angivna kriterierna bör därför kunna bedömas inte vara lämplig, om det finns synnerliga skäl som talar emot det.

Någon motsvarighet till 2 kap. 12 a § ellagen finns inte i naturgaslagen. För att prövande myndighet ska kunna beakta direktivets krav på energieffektivitet bör det anges som en av grunderna för lämplighet ur allmän synpunkt. Bestämmelser om att hänsyn ska tas till energieffektivitet vid investeringar och vid beräkning av intäktsram finns i gasmarknadsdirektivet och i artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet. Bestämmelser om skyldigheten att beakta principen om energieffektivitet först i samband med tillståndsgivning finns i artikel 8 punkten 4 i gasmarknadsdirektivet.

Enligt artikel 2 punkten 76 definieras energieffektivitet på samma sätt som i artikel 2 punkten 18 i förordning (EU) 2018/1999[49]. Enligt bestämmelsen innebär energieffektivitet först att inom energiplanering, samt i politiska beslut och investeringsbeslut, ta största möjliga hänsyn till alternativa kostnadseffektiva energieffektivitetsåtgärder till förmån för effektivare energiefterfrågan och energiförsörjning. Detta ska ske framför allt med hjälp av kostnadseffektiva energibesparingar i slutanvändningsledet, initiativ till efterfrågeflexibilitet samt

[49] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 663/2009 och (EG) nr 715/2009, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU och 2013/30/EU samt rådets direktiv 2009/119/EG och (EU) 2015/652 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 525/2013

effektivare omvandling, överföring och distribution av energi, varvid målen för de respektive besluten fortfarande uppnås.

Statens energimyndighet har särskilt lyft betydelsen av att ledningar och anläggningar som byggs är lämpliga ur ett försörjningstrygghetsperspektiv. Det bör följa av lagen att en ledning som är lämplig ur allmän synpunkt om den bidrar till försörjningstryggheten. Begreppen säker och tillräcklig gasförsörjning bör dock innefatta en bedömning av frågan om försörjningstrygghet.

Ei har enligt 9 § naturgasförordningen ett utpekat ansvar att inhämta yttranden från ett antal parter i ärenden om koncession innan ett beslut fattas. Det gäller MSB, Försvarsmakten, länsstyrelsen i det eller de län som berörs av ansökan, de kommuner som berörs av ansökan, de fastighetsägare som berörs av ansökan, och de övriga sakägare som berörs av ansökan. Energimyndigheten som ansvarar för en trygg naturgasförsörjning ingår dock inte bland dessa.

Energimyndigheten är behörig myndighet för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010. Enligt lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning ska Energimyndigheten i egenskap av behörig myndighet utöva tillsyn över att EU-förordningen och de åtgärdsplaner och krisplaner som upprättats enligt förordningen följs, samt att lagen om trygg naturgasförsörjning och tillhörande föreskrifter följs. Som behörig myndighet så är tillsynsfunktionen ett viktigt verktyg i det löpande arbetet med trygg naturgasförsörjning och Energimyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Energimyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för naturgasföretag och företag som förbrukar naturgas att upprätta och följa en förebyggande åtgärdsplan och en krisplan för företagets verksamhet (företagsplaner), samt om skyldighet att lämna den information som behövs för att Energimyndigheten ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt EU-förordningen och lagen om trygg naturgasförsörjning. I samband med prövning av koncession bör således tillsynsmyndigheten inhämta yttrande från Energimyndigheten.

Samma skäl som låg till grund för införandet av bestämmelsen i ellagen gör sig gällande för gas. Bestämmelsen i ellagen är inte direkt tillämplig på gas utan bör ges delvis ett annat innehåll.

Ei förslår därför följande lydelse.

Ledningen eller anläggningen ska anses som lämplig från allmän synpunkt om den behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker, tillräcklig och energieffektiv gasförsörjning,

c) ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse.

På samma sätt som i ellagen bör en anläggning som uppfyller dessa villkor presumeras vara lämplig från allmän synpunkt. Beslutande myndighet bör även beakta frågan om energieffektivitetsbedömning av ledningens eller anläggningens lämplighet. Statens energimyndighet bör remitteras särskilt i fråga om energieffektivitet och försörjningstrygghet vid prövning av ansökan.

Samordning med miljöbalken

2 kap. 17 § ellagen, som i övrigt har samma lydelse som 2 kap. 7 § naturgaslagen, innehåller i tredje stycket en bestämmelse som syftar till att samordna prövningen enligt miljöbalken och ellagen. I bestämmelsen anges att ”Trots första och andra styckena behöver frågor som har prövats i ett mål eller ärende om tillstånd enligt miljöbalken inte prövas på nytt i ärendet om nätkoncession. Om det i målet eller ärendet om tillstånd enligt miljöbalken finns en miljökonsekvensbeskrivning som beskriver de direkta och indirekta effekter på människors hälsa och miljön som ledningen kan medföra, behöver det inte finnas någon särskild miljökonsekvensbeskrivning i koncessionsärendet.”

I prop. 2008/2009:146 s. 46 ff. uttalades följande.

> Inom ramen för en prövning om nätkoncession enligt ellagen avgörs frågor om den elteknik som berör elnäten och frågor om koncession, dvs. vilken operatör som ska ha ensamrätt i det aktuella området. Därutöver avgörs även frågor om den miljöpåverkan som olika alternativ kan ha. Enligt 2 kap. 8 a § ellagen ska man vid en prövning av nätkoncession tillämpa bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken. Det följer av 16 kap. 7 § miljöbalken att prövningsmyndigheten vid en tillståndsprövning enligt miljöbalken ska beakta sådana följdföretag som nödvändiggörs av den ansökta verksamheten. Ledningar är ett exempel på ett sådant följdföretag. Det innebär att den miljöpåverkan som ledningsdragningen innebär ska beaktas i miljöbalksprövningen. Miljöpåverkan kan uppkomma på olika sätt, t.ex. genom arealförluster eller fragmentering av mark med höga naturvärden. Rent eltekniska frågor eller frågor om koncession och ensamrätt omfattas inte av miljöbalksprövningen.
>
> Miljöprocessutredningen har granskat Energimarknadsinspektionens tillstånd och funnit att myndigheten vid sin prövning av nätkoncessionen beaktar den prövning av miljöfrågorna som skett i miljöbalksprövningen. I syfte att underlätta prövningen av nätkoncession för vindkraft bör ellagen och

miljöbalken samordnas genom att de frågor som redan har prövats vid en tillståndsprövning enligt miljöbalken inte ska behöva prövas i ärendet om nätkoncession. Flera remissinstanser har påpekat att det vid prövningen enligt miljöbalken ofta inte är möjligt att lämna en detaljerad beskrivning av ledningsdragningen och dess konsekvenser.

Den prövning som har skett i tillståndsärendet enligt miljöbalken är avgörande för om Energimarknadsinspektionen med en tillämpning av den föreslagna bestämmelsen kan underlåta att pröva vissa frågor. Energimarknadsinspektionen måste i varje enskilt fall ta ställning till om ledningsdragningen har varit föremål för prövning i tillståndsärendet enligt miljöbalken. Det i sin tur förutsätter att sökanden inför miljöbalksprövningen upprättar sin ansökan, tekniska beskrivning och miljökonsekvensbeskrivning på ett sådant sätt att handlingarna täcker in de aspekter som rör ledningsdragningen och som kan ha betydelse från miljö-, natur- eller hälsosynpunkt. Det innebär inte att sökanden i miljöbalksärendet behöver lämna en exakt uppgift om ledningens placering. Om prövningsmyndigheten i miljöbalksärendet uttryckligen har beaktat frågan om ledningsdragning, bör det inte behövas någon ytterligare prövning av ledningsdragningens miljöpåverkan i ärendet om nätkoncession. Det bör ofta vara tillräckligt att tillståndsmyndigheten i miljöbalksärendet – som i Miljööverdomstolens dom den 19 november 2008 (mål nr M 2210-08) – har resonerat kring den miljöpåverkan som ledningsdragningen innebär och gett tillstånd med de villkor som bedömts erforderliga.

Förslaget överensstämmer med det kommande EG-direktivet om främjande av energi från förnybara energikällor. Där sägs att regler för godkännande av produktionsanläggningar för förnybar energi och tillhörande nätinfrastruktur för transmission och distribution ska vara samordnade och definierade.

Samma skäl gör sig gällande vid en prövning av koncession för gasledning eller gasanläggning. Ei föreslår därför att en bestämmelse motsvarande den i 2 kap. 17 § ellagen införs i den nya gasmarknadslagen.

Skyldighet att avslå ansökan om koncession i vissa fall

Enligt artikel 8 punkten 14 ska medlemsstaterna avslå en ansökan om tillstånd att uppföra och driva en infrastruktur för överföring eller distribution av naturgas i områden där nätutvecklingsplanen enligt artikel 55 föreskriver en avveckling av överföringssystemet eller relevanta delar av detta eller där en avvecklingsplan för distributionsnätet har godkänts i enlighet med artikel 57. Eftersom det är transmissions- och distributionsnätsoperatörerna själva som tar fram planer för avveckling när sådan är påkallad bör tillämpningsområdet bli begränsat. En ledning som någon ansöker om att få bygga i anslutning till en ledning som ska avvecklas kan inte anses som lämplig ur allmän synpunkt. En avveckling av transmissionsledning förutsätter en återkallelse av koncession och en prövning av Ei. Med hänsyn till att koncessioner föreslås gälla tills vidare uppstår inte heller behovet av att ansöka om en koncession för befintlig transmissionsledning i

områden där infrastruktur ska avvecklas. Någon särskild bestämmelse om att avslå ansökningar i dessa fall införs inte.

Åtgärder som inte kräver koncession

I ellagen 2 kap. 1 § anges att en starkströmsledning inte får byggas eller användas utan tillstånd (nätkoncession). I andra stycket anges att till byggandet av en ledning räknas även schaktning, skogsavverkning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen, dock inte åtgärder som utförs enbart för att avgöra var och hur ledningen ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön. Den sista bisatsen lades till i samband med införandet av ett nytt 2 kap. Det förtydligas att åtgärder som sker enbart för att avgöra var och hur ledningen ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön får vidtas utan nätkoncession. Det krävs exempelvis inte nätkoncession för att den som avser att bygga en ledning ska få ta ned träd för att det ska gå att ta sig till en stolpplats för att göra en markundersökning. I prop. 2020/21:188 Moderna tillståndsprocesser för elnät, s 24 f. uttalas följande:

> Regeringen bedömer att omfattningen av förbudet mot att bygga en ledning utan nätkoncession bör förtydligas för att undvika otydligheter vid tillämpningen av andra förslag som lämnas i propositionen, framför allt Prop. 2020/21:188 när det gäller tillträde till mark för undersökningar (avsnitt 14). Det bör därför klargöras att koncessionsplikten inte är ett hinder för åtgärder som utförs enbart för att avgöra var och hur en starkströmsledning ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön. Sådana åtgärder bör alltså i detta sammanhang inte anses ingå i byggandet av en starkströmsledning.
>
> Åtgärder som kan medföra skada eller intrång i en större omfattning bör däremot inte få vidtas innan en koncessionsprövning har inletts. Den tidsbesparing detta skulle innebära måste vägas mot konsekvenserna för motstående allmänna och enskilda intressen.

Samma skäl talar även för ett sådant förtydligande när det gäller tillståndsprocessen för gas. Förtydligande bör gälla ledning, lagringsanläggning och förgasningsanläggning.

Bör det införas ytterligare undantag för ombyggnad eller uppförande av kompressorstation och liknande?

Av 3 § naturgasförordningen framgår att koncession inte krävs för ombyggnad av en MR-station, linjeventilstation, rensdonsstation eller kompressorstation. Undantaget är begränsat till ombyggnation. Syftet med undantaget från kravet om koncession vid ombyggnation är att underlätta förnyelse av en befintlig anläggning, som har koncession, utan att behöva ansöka om koncession igen. Intentionen i förarbetena är att undantagsregeln ska avgränsas till vissa slag av stationer som är av mindre omfattning och som räknas som rörledning enligt

definitionen i naturgaslagen samt avgränsas till vissa enklare ombyggnadsåtgärder, se prop. 1999/2000:72 s. 87 sjunde stycket. Således handlar det om åtgärder på en befintlig anläggning med koncession som inte kommer i konflikt mot den koncession som en gång har beslutats. Det talar för att det är så kallade reinvesteringar, förbättrings- och förnyelseåtgärder för att upprätthålla en anläggnings funktion i nättjänsten.

I det fall det inte är uppenbart om en planerad åtgärd på en befintlig anläggning faller inom undantaget eller inte, finns möjlighet att begära ett bindande besked som kan meddelas relativt snabbt av Ei. Möjligheten att begära bindande besked i tveksamma situationer är tillräckligt för förutsägbarhet och rättssäkerhet.

Är undantagets avgränsning till ombyggnation rimligt?

Eftersom kravet på koncession endast omfattar stationer som ansluts till koncessionspliktigt transmissionssystem, blir effekten av bestämmelsen att en station som uppförs på ena sidan av en MR-station blir koncessionspliktig, men om den uppförs på andra sidan blir den inte det. Funktionen hos stationen är densamma oavsett vilken sida om MR-stationen den placeras på.

Även uppförande av en ny station som är integrerad med befintliga stationer bör rymmas inom den koncession som en gång beslutats. Det gäller oavsett om ytterligare mark tas i anspråk eller inte.

Ei har nyligen avgjort ett ärende rörande förhandsbesked om uppförande av en kompressorstation som skulle anslutas till transmissionsnätet (Ärendenummer 2024-104719). I beslutet anförde Ei:

> Kompressorstationen som ska byggas kommer i praktiken inte ingå som en del av MR-stationen. De nya anläggningarna kommer endast nyttja det befintliga stationsområdet. Den befintliga MR-stationen har sin egen funktion genom att ta emot gas från transmissionsnätet, mäta den överförda gasmängden och sänka trycket för vidare överföring in på det lokala distributionsnätet. Dessa anläggningsdelar kommer inte byggas om. Den planerade kompressorstationen med tillhörande nya ledningar ska i stället, i en egen ny process, ta emot gas från distributionsnätet och höja trycket på gasen för att överföra den vidare med ett högre tryck för inmatning på transmissionsnätet. Förfarandet innebär alltså två från varandra skilda processer med olika syften. Dels en MR-station för inmatning av gas på det lokala distributionsnätet, dels en kompressorstation för inmatning av gas på det överliggande stamnätet. En MR-station och en kompressorstation är olika typer av stationer (prop. 2004/05:62 s. 199). Det enda gemensamma MR-stationen och kompressorstationen kommer ha är att de ska vara placerade inom samma stationsområde. Kompressorstationen med de nya rörledningarna för uttag av biogas från distributionsnätet och för inmatning av biogas på transmissionsnätet med tillhörande ventiler som ska anläggas är inte ombyggnation av den befintliga MR-stationen.

Nuvarande tolkning av undantaget inrymmer till exempel inte de nödvändiga anpassningar av en MR-station som krävs för att möjliggöra omvänt gasflöde. Gasbranschen har framfört önskemål om att bestämmelsen förtydligas om vad som avses med ombyggnation och även önskat ett utökat undantag för stationer, i synnerhet kompressorstationer. Ett skäl till att bygga om en station kan vara att anpassa infrastrukturen till inmatning av biogas. Rådande praxis, att en ändrad användning av stationen skulle medföra koncessionsplikt, kan inverka negativt för eller fördröja övergången till biogas. Att anläggningen i fråga byggs ut för att hantera större mängder gas eller att byggnader tillkommer bör inte utgöra skäl för en ny koncessionsansökan.

Gasbranschen står just nu inför behovet av omvänt gasflöde vid flera befintliga MR-stationer då ett flertal distributionsnät inom kort kommer nå sin maxkapacitet. Det är också flera investeringar i nya biogasanläggningar på gång som riskerar att hindras av att distributionsnäten inte har ledig kapacitet. En mer hållbar, kostnadseffektiv och långsiktig drift i gasnäten möjliggörs om MR-stationer enkelt kan kompletteras och tillpassas för omvänt gasflöde. Det är därmed nödvändigt att en sådan åtgärd omfattas av undantaget från koncession.

Energigas Sverige har särskilt anfört följande:

> En förnyad koncessionsprocess för varje tilläggsinstallation kommer fördröja och fördyra tillpassningar av MR-stationer. Ett sådant förfarande utgör ett hinder för den gröna omställningen och behovet av ökad resiliens i energiförsörjningen. För hela gasbranschen (framför allt för kunderna) är det av största vikt att den inhemska biogasproduktionen ökar. Anledningarna är flera. Industrin står inför stora omställningar och genom att möjliggöra industrins omställning till biogas säkras Sveriges konkurrenskraft på den globala marknaden. Inhemsk biogasproduktion ökar också vår resiliens och gör oss mindre beroende av leveranser från omvärlden, inte minst i händelse av kris eller krig. Genom produktion och användning av biogas utnyttjas dessutom samhällets resurser på ett effektivt sätt. Avfall från avlopp, matrester och gödsel samt restprodukter från skog och industri tas om hand. Viktiga näringsämnen återförs till jordbruket och efterfrågan på ekologiskt jordbruk möts. För att möta det växande behovet av biogas räcker det dock inte enbart att öka produktionen av biogas.
>
> Utmaningen är också att göra biogasen tillgänglig när den behövs, och där den behövs. Infrastrukturen är en nyckelfaktor och möjliggörare för omställningen och behöver utvecklas i takt med att gaserna blir en allt viktigare del av Sveriges energi- och råvaruförsörjning. En grundförutsättning för en effektiv omställning är att kunna nyttja befintlig gasinfrastruktur så långt som möjligt och att hinder för detta undanröjs.
>
> Placeringen av en biogasanläggning styrs många gånger av var det finns god tillgång på substrat (avfall från avlopp, gödsel, matavfall etc.) samtidigt som det finns tillgänglig mark för etablering av en anläggning. I takt med att mer biogasproduktion ansluts till det västsvenska gasnätet, blir det av stor vikt att

vid behov möjliggöra förflyttning av gas från de lokala distributionsnäten, till transmissionsnätet. Ett sådant omvänt gasflöde, drivet av att det lokala nätet når sin maxkapacitet, kräver tillpassning av MR-stationer. Vid förändrade förbrukningsmönster hos distributionsnätets lokala kunder, kan en förflyttning av gas bli aktuell med kort varsel. Det kan exempelvis innebära att en större industri på ett distributionsnät plötsligt slutar förbruka gas av någon anledning. Om en biogasanläggning som är ansluten till detta distributionsnät ska kunna fortsätta att mata in den biogas som anläggningen producerar måste en tillpassning av en MR-station genomföras skyndsamt så att biogasen kan tryckas upp till transmissionsnätet för att på så sätt nå kunderna. I annat fall kommer biogasanläggningen vara tvungen att fackla den biogas som anläggningen producerat eftersom en biogasanläggning inte bara kan sluta att producera biogas för att nätet har nått sin maxkapacitet. Avfall från samhället (som avlopp och matrester) måste fortsatt tas om hand.

Gasbranschen ser en stor risk att tillpassningen av MR-stationer kommer att dra ut på tiden om processen måste genomgå en ny koncessionsansökan.

Att en befintlig MR-station i fråga tillpassas för att hantera större mängder gas eller ändra flödet på gasen bör inte utgöra skäl för en ny koncessionsansökan. Gasbranschen står just nu, som tidigare nämnts, inför flera tillpassningar av befintliga MR-stationer då distributionsnäten kommer nå sin maxkapacitet inom kort. Samtidigt är fler investeringar i nya biogasanläggningar på gång som idag hindras av att distributionsnäten inte har ledig kapacitet. Att som idag kräva en förnyad koncessionsansökan för en tillpassning av en befintlig MR-station med en kompressor motverkar helt syftet med direktivets revidering (att öka andelen förnybar gas, ersätta naturgas och stärka försörjningstryggheten) och är mycket ifrågasatt av branschen då det ger stora samhälls- och processekonomiska konsekvenser samtidigt som försörjningstryggheten och energiberedskapen försämras. I direktivet framhävs även att energieffektivitet och effektiva tillståndsprocesser är viktiga faktorer för att uppnå direktivets syfte. Energigas Sverige anser därför att den utvidgning av undantaget som krävs för att möjliggöra omvänt gasflöde ligger helt i linje med direktivets intention och bör vara en prioriterad fråga för Ei att hantera inom uppdraget.

Tekniska förutsättningar vid tillpassning för omvänt gasflöde

Precis som förutsättningarna för elsystemet förändrats i snabb takt med bland annat decentraliserad produktion, sker förändringar som ställer nya krav på gasnäten. Att kunna transformera el i båda riktningar i en transformatorstation är en självklarhet. Att kunna tillse att gasen kan röra sig i mer än en riktning behöver också bli en självklarhet, utan långa tillståndsprocesser.

Det som krävs för att möjliggöra ett omvänt gasflöde mellan ett lokalt nät och transmissionsnätet är en funktionsanpassning av befintliga MR-stationer. Vid behov kan gasflödet vändas och ledas i motsatt riktning. För att detta ska vara tekniskt möjligt krävs installation av en kompressor, vilket möjliggör tryckhöjning i det lokala nätet när flödet går "baklänges". Det är viktigt att förtydliga att MR-stationens huvudfunktioner – tryckreglering, mätning och övervakning – förblir oförändrade.

> Den tillkommande funktionen, omvänt gasflöde, utgör en driftteknisk anpassning inom ramen för befintlig verksamhet, snarare än en introduktion av en ny anläggningskategori. Den tillkommande kompressorn blir en integrerad del av ett befintligt system. Kompressorn kommer att vara fysiskt placerad inom samma tomtgräns, kopplad till samma gasledningar och komponenter som resterande delar av MR-stationen och tekniskt styrd och övervakad av samma system som övrig utrustning i stationen.
>
> Tillpassningen av en MR-station sker, som ovan nämnt, inom befintlig tomt, vilket innebär att den fysiska påverkan på omgivningen förblir oförändrad. Ingen ny mark tas i anspråk, vilket eliminerar risker kopplade till markrörelser, korsningar med annan infrastruktur eller påverkan på tredje part.
>
> En tillpassning för omvänt gasflöde ligger inom befintliga kapacitetsgränser och designparametrar, med samma säkerhetsstandard som övriga mät- och reglerfunktioner. Riskbedömning, övervakning och säkerhetsfunktioner följer samma praxis som redan gäller enligt Swedegas (vars anläggningar det avses) drift- och underhållssystem. MR-stationer är redan designade för att hantera varierande gasflöden och tryck. Ledningsnätet är också redan trycksatt åt båda håll i andra delar av systemet, och den nya funktionen förändrar inte det maximala drifttrycket. Sammantaget innebär tillpassningen ingen förhöjd risk för nätet.
>
> Sammanfattningsvis är det inte fråga om en ny kompressorstation i klassisk mening, utan om en förändring av flödesriktning i befintlig station, där en kompressor integreras i den befintliga reglertekniska miljön. Detta kan jämföras med att installera en ny regulator – skillnaden ligger i tryckriktningen, inte i säkerhetsmässig komplexitet eller fysisk påverkan.

Undantaget bör således omfatta även uppförande av en ny station. En förutsättning är att den placeras i anslutning till befintliga stationer och, som Energigas Sverige anför, utgör en driftteknisk anpassning inom ramen för befintlig verksamhet. Den nya stationen placeras normalt sett inom samma stationsområde. Ett krav på att den nya stationen ska anläggas inom befintligt koncessionerat stationsområde kan vara svårt att tillämpa och kan leda till tolkningsproblem. Även om, som Ei anför i sitt beslut, den nya stationen har en egen funktion och inte alltid är direkt kopplad till befintlig station bör den undantas från koncessionsplikt om den anläggs i anslutning till en befintlig station.

Regeringen har idag möjligheten att föreskriva undantag från kravet på koncession. Regeringen har föreskrivit undantag beträffande ombyggnad av sådana stationer som omfattas av begreppet naturgasledning. Undantagen bör regleras i lag och utökas med uppförande av ny station på sätt som föreslås. Bemyndigandet till regeringen får vara kvar. Det kan i samband med utbyggnaden av vätgassystemet visa sig att ytterligare undantag blir nödvändiga. Regeringen bör överväga att, i avvaktan på att en ny lag kommer på plats, införa undantaget i den befintliga naturgasförordningen.

Koncessionens giltighetstid

Enligt 2 kap. 21 § ellagen gäller en beviljad koncession tills vidare. Detta bör även gälla för gasledningar. Även befintliga koncessioner som meddelats med stöd av naturgaslagen eller rörledningslagen (för vätgas) bör omvandlas till att gälla tills vidare.

Inför införandet av 2000 års naturgaslag anfördes i prop. 1999/2000:72 Ny naturgaslag s. 36 följande:

> En koncessionspliktig naturgasledning och naturgaslager innebär en stor investering som kan få konsekvenser på en rad områden. Frågan är om koncessionen skall gälla tills vidare eller om den skall vara tidsbegränsad. Ett skäl för att tidsbegränsa koncessionen är att samhället ständigt förändras. För koncessionshavaren är frågeställningen tveeggad. Å ena sidan innebär en tidsbegränsad koncession en viss garanti för att koncessionen gäller oförändrad under angiven tid. Å andra sidan måste gjorda investeringar betala sig och därför kan en icke tidsbegränsad koncession vara att föredra för koncessionshavaren. Vid en tidsobegränsad koncession torde dessutom koncessionshavarens ställning bli mycket starkare i förhållande till allmänna intressen. Om koncessionen skall gälla tills vidare måste det, enligt regeringens mening, finnas möjlighet till omprövning, t.ex. om förhållandena ändras väsentligt. Prövningen skulle i sådana fall kunna koncentreras till fall där problem har aktualiserats. Detta förutsätter dock att fallen kan avgränsas på ett lämpligt sätt. Ett förfarande med omprövning skulle dock medföra en kraftig förstärkning av koncessionshavarens ställning i förhållande till allmänna intressen. Troligen blir det då svårare att göra de allmänna intressena gällande. Regeringen anser därför inte att detta är en lämplig lösning. I stället bör, för att den övriga samhällsutvecklingen skall kunna beaktas i tillräcklig omfattning, koncessionen vara tidsbegränsad. Koncessionshavarens intressen bör kunna tillgodoses genom en lång koncessionstid. Längden på denna är en fråga om avvägning mellan å ena sidan det allmännas intresse av att kunna pröva frågan om koncession på nytt, och å andra sidan koncessionshavarens behov av att få betalt för gjorda investeringar. Enligt regeringens mening bör koncession beviljas för 40 år.
>
> Det får anses betydelsefullt att sökanden kan räkna med att regeringen i sitt koncessionsbeslut meddelar koncession för den tid som sökts för, när det inte finns starka skäl som talar emot det. Därför bör det i lagen anges att koncession skall beviljas för 40 år, om det inte föreligger särskilda skäl eller om sökanden begär en kortare giltighetstid för koncessionen. Det kan exempelvis finnas behov av att anpassa giltighetstiden till den som gäller för intilliggande ledningar. I sådana fall kan det vara motiverat med kortare giltighetstid. På så sätt kan koncession för ledningarna i ett senare skede omprövas i ett sammanhang. Huvudregeln bör dock vara att koncession beviljas för 40 år.

Bestämmelserna i ellagen har ändrats från att vara tidsbegränsade till att vara tidsobegränsade.

I regeringens proposition 2012/13:70 Prövning av nätkoncession s. 46 ff. anfördes följande.

> Under tiden efter 1997 har ny lagstiftning tillkommit som är av betydelse för bedömningen av om det fortfarande är ändamålsenligt med tidsbegränsade nätkoncessioner. Möjligheterna för nätmyndigheten att under tillståndets giltighetstid ingripa mot en nätkoncessionshavare har utökats. Lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar har gett nätmyndigheten ytterligare verktyg att ingripa mot nätkoncessionshavare som inte uppfyller sina åtaganden. Om ett nätföretag, som använder en elektrisk anläggning med stöd av en nätkoncession, i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen, ska förvaltningsrätten, efter ansökan av nätmyndigheten, besluta om särskild förvaltning av den elektriska anläggningen. Om en tillfredsställande förvaltning av en elektrisk anläggning sannolikt inte kan åstadkommas genom tvångsförvaltning eller en tillfredsställande förvaltning sannolikt inte kommer att bestå efter utgången av tiden för en tvångsförvaltning får staten, efter ansökan av nätmyndigheten, lösa anläggningen från ägaren. Som nämnts i avsnitt 8.1 ska nätkoncession återkallas i ett sådant fall.
>
> År 2005 infördes en rad bestämmelser i ellagen vilka syftar till att skapa drivkrafter för en leveranssäker elöverföring och undvika att framtida svåra väderförhållanden leder till allvarliga konsekvenser (prop. 2005/06:27, bet. 2005/06:NU6, rskr. 2005/06:96, SFS 2005:1110). Regleringen innehåller särskilda rapporteringskrav, vilket ger nätmyndigheten ett bra underlag för att följa upp att nätkoncessionshavaren har en fullgod leveranssäkerhet i ledningsnätet.
>
> Omprövningsinstitutet i praktiken
>
> Energinätsutredningen har konstaterat att det allmänna inte i någon större utsträckning har sökt att utforma energipolitiken, energisystemets omställning eller övrig samhällsutveckling genom att utnyttja omprövningsinstitutet i ellagen. Tvärtom har samhällsutvecklingen inneburit att utbyggnad av elledningar genom nätkoncession för område skett i oförminskad omfattning utan att någon ny reglering införts. Vid omprövning av nätkoncession för område, liksom nätkoncession för linje med en spänning som understiger 220 kilovolt, har nätmyndigheten i allmänhet meddelat förnyad nätkoncession utan att prövningen i sak har gett upphov till svårare överväganden. Vad avser nätkoncessioner för linje med en spänning om minst 220 kilovolt (stamledningar) är det enligt Energinätsutredningen främst frågan om ledningarnas elektromagnetiska fält som medför att prövningen i dessa ärenden är mer komplicerad än i övriga ärenden.
>
> Energinätsutredningen har vidare pekat på att möjligheten till omprövning skapar en viss otydlighet om hur bestående en beslutad nätkoncession för linje är med hänsyn till att det endast i undantagsfall förekommer att nätmyndigheten ändrar en beviljad nätkoncession för linje med en spänning som understiger 220 kilovolt. En intressent som önskar en ändring av ledningssträckan kan överskatta möjligheterna till reella förändringar i samband med prövningen av ett ärende om förlängd giltighetstid.

För naturgasledningar och anläggningar gör sig inte samma skäl direkt gällande. Det rör sig inte om samma mängd meddelade koncessioner och inte heller finns bestämmelser om tvångsförvaltning. I ellagen finns också bestämmelser om omprövning. En avgörande skillnad är att kravet på koncession enligt naturgaslagen endast gäller för transmission. Transmissionsgasoperatör liksom innehavare av lagringsanläggning, som anslutits till transmissionsledning, ska certifieras. Certifiering kan återkallas om inte bestämmelserna om åtskillnad i naturgaslagen följs.

Enligt 2 kap. 14 § naturgaslagen får en koncession återkallas om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt naturgaslagen, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

Det finns således olika sätt att ingripa mot en koncessionshavare som inte fullföljer sina skyldigheter enligt naturgaslagen och en följd kan vara att koncessionen återkallas. Risken för att det uppstår behov av återkallelse av en beviljad koncession för transmissionsledning bedöms vara mycket liten. Det enda en prövning av förlängning av koncession skulle medföra är en förnyad miljöprövning som tar resurser i anspråk hos koncessionshavaren, sakägare och prövningsmyndigheter. Mot en omprövning och mot tidsbegränsad koncession står transmissionsnätsföretagets intresse av att kunna fortsätta driften så länge som det finns behov och är ekonomiskt lönsamt. Den aspekten framstår som ännu viktigare i samband med en, som man får förmoda, investeringstung upp- och utbyggnad av vätgasnätet.

På samma sätt som i ellagen bör möjligheten finnas att begära kortare giltighetstid, men också en möjlighet till förlängning av sådana koncessioner. Bestämmelserna i 2 kap. 21 och 22 §§ ellagen bör införas även i den nya gasmarknadslagen. En redan beviljad tidsbegränsad koncession bör således kunna förlängas med 15 år eller kortare tid, om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det. På samma sätt som i ellagen bör också en tidsbegränsad koncession kunna förvandlas till en tillsvidarekoncession. Förhållandena kan ha ändrats jämfört med när koncessionen beviljades.

Tillsynsmyndigheten bör också vid beslut om förlängning kunna ändra eller upphäva koncessionsvillkoren eller förena koncessionen med nya villkor.

Enligt 2 kap. 12 § 3 stycket naturgaslagen bör en ansökan om förlängning göras inom två år före koncessionstidens utgång. Bestämmelsen bör ändras till att utgöra ett ska-krav.

Förtida tillträde till mark

I ellagen finns bestämmelser i 2 kap. 57–62 §§ om förtida tillträde till mark. Bestämmelserna anger under vilka förutsättningar tillsynsmyndigheten får besluta att den som avser att ansöka om koncession eller att bygga en ledning med stöd av en beviljad koncession ska få tillträde till någon annans mark under viss tid för de undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön.

En sådan undersökning ska genomföras så att den orsakar så lite skada och intrång som möjligt. Den som genomför en undersökning får enbart med fastighetsägarens samtycke skada eller fälla träd eller buskar i en trädgård, park eller liknande plantering. Ett beslut om förtida tillträde ger både rättigheter och skyldigheter. Den som ansökt om förtida tillträde kan med stöd av Ei:s beslut begära handräckning från Polismyndigheten för att kunna genomföras åtgärderna, men är också ekonomiskt ansvarig för skada.

Tillsynsmyndigheten får kräva att den som ska genomföra en undersökning ställer säkerhet för framtida ersättningsanspråk innan undersökningen påbörjas. Det gäller dock inte för staten, kommuner, regioner och kommunalförbund.

Tillsynsmyndigheten får också besluta att en undersökning får påbörjas innan beslutet om tillträde har fått laga kraft, om den som ska genomföra undersökningen har ställt säkerhet för framtida ersättningsanspråk, eller är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund.

Inför att bestämmelserna om förtida tillträde till mark infördes i ellagen anfördes i regeringens proposition 2020/21:188 Moderna tillståndsprocesser för elnät s. 45 följande:

> Behovet av tillträde till mark för projektering
>
> Vid utbyggnaden av elnät behövs en undersökning för att bedöma markens lämplighet. Ibland krävs markägarens tillåtelse för att en undersökning ska kunna genomföras. I de flesta fall samtycker markägaren till att nätföretaget får tillträde för undersökningen. Regeringen anser att tillträde genom tvång bör vara en undantagslösning, något som även kommer till uttryck i remissvar från bl.a. Statens fastighetsverk. Om parterna inte kommer överens, kan det emellertid uppstå problem framför allt när det gäller att precisera sträckningen för en stor ledning i samband med prövningen av ett ärende om att bevilja nätkoncession för linje. Ett vägrat tillträde kan försvåra projekteringen även när det gäller byggandet av en ledning med stöd av en nätkoncession för område.

> Om markåtkomsten är tänkt att säkras med hjälp av ledningsrätt, underlättas förrättningsprocessen om det finns ett tydligt kartunderlag med hjälp av vilket ledningens sträckning och behovet av mark kan preciseras. En precisering i beslutet om nätkoncession för linje kan minska tidsåtgången i förrättningen.

Bestämmelserna medför att den som söker koncession kan korta ledtiden för ansökningsförfarandet och byggandet genom att genomföra utredningar innan koncession beviljats. Att korta ledtiderna för koncessionsförfarandet är angeläget och det finns inga skäl till att inte också genomföra bestämmelserna för gas.

5.5 Skyldigheter för innehavare av naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar och operatörer av överföringsnät för vätgas

Förslag

Förslag: Varje företag som äger ett transmissionsnät för vätgas ska agera som transmissionsnätsoperatör för vätgas.

Naturgaslagens bestämmelser om skyldigheter för innehavare av naturgasledningar, lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar ändras till att omfatta samtliga gaser i gasmarknadslagen och samlas i ett kapitel.

Skyldigheter för innehavare av gasledningar, förgasningsanläggningar och lagringsanläggningar

I naturgaslagen finns bestämmelserna som rör naturgas i 3 och 4 kap. Bestämmelserna är till viss del lika för innehavarna av ledning och anläggning. Bestämmelserna om åtskillnad och revision m.m. samlas i ett eget kapitel. För överskådlighetens skull bör därför skyldigheterna för dessa också samlas i ett kapitel. I den mån det finns bestämmelser som är unika för en aktör anges detta särskilt.

När det gäller vätgas anger gasmarknadsdirektivet att anslutning ska kunna ske till vätgasledning eller anläggning på samma sätt som för naturgas. Med tanke på att bestämmelserna om tillträde inte behöver genomföras förrän från och med den 1 januari 2033 behöver gasmarknadslagens bestämmelser om ikraftträdande innehålla föreskrifter om detta. Fram till den 1 januari 2033 måste medlemsstaterna genomföra bestämmelser om ett förhandlat tillträde. Detta avhandlas i avsnitt 5.9.

5.6 Transmissionsnätsoperatörers skyldigheter gällande anslutning (artikel 42) och vissa skäl att vägra anslutning (artikel 38)

Förslag

Förslag: Transmissionsnätsoperatörer ska ha utarbetade processer, dvs. standardiserade rutiner och tariffer för anslutning av lagringsanläggningar, förgasningsanläggningar (LNG-anläggningar), vätgasterminaler och industrier till sina nät. De standardiserade rutinerna och tarifferna ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar och ska offentliggöras. Innan standardiserade rutiner och tariffer offentliggörs och börjar tillämpas ska de vara godkända av tillsynsmyndigheten.

När det gäller transmissionsnätsoperatörer för vätgas ska krav på tariffer för anslutning börja gälla först 1 januari 2033, eller ett vid ett tidigare datum utifrån vad som särskilt föreskrivs om svenskt genomförande av artikel 35 i direktiv (EU) 1788/2024. Fram till dess ska transmissionsnätsoperatören för vätgas tillämpa ett system med förhandlat tillträde (förhandlad tariff) mot kunder som önskar ansluta anläggningar till transmissionsnätsoperatörens vätgasnät.

Transmissionsnätsoperatörers skyldigheter avseende anslutning av lagringsanläggningar m.fl.

I artikel 42 i direktivet finns bestämmelser om skyldigheter för transmissionsnätsoperatörer vid anslutning av vissa anläggningar. Artikeln motsvarar artikel 23 i det gamla gasmarknadsdirektivet 2009/73/EG men riktade sig då endast till oberoende systemansvariga för överföringssystem. Då vi i Sverige valt en lösning, enligt huvudregeln, med ägaråtskild systemansvarig för överföringssystem (transmissionsnätsoperatör) har artikeln, som ingått i kapitel om oberoende systemansvarig i tidigare gasmarknadsdirektiv, inte genomförts i svensk rätt. Nu vänder sig artikeln till alla transmissionsnätsoperatörer inklusive transmissionsnätsoperatörer för vätgas och artikeln måste därför genomföras i den svenska gaslagstiftningen.

Samtliga transmissionsnätsoperatörer ska ha standardiserade rutiner och tariffer, dvs. avgift och övriga villkor, för anslutning av lagringsanläggningar, LNG-anläggningar (i den svenska naturgaslagstiftningen används begreppet förgasningsanläggningar), vätgasterminaler och industrikunder till sina nät. De standardiserade rutinerna och tarifferna som ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar till transmissionsnätsoperatörernas nät ska godkännas av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas. De ska dessutom offentliggöras.

För transmissionsnätsoperatörer för vätgas ska systemet med tariffer börja tillämpas först den 1 januari 2033, eller tidigare om medlemsstaten bestämmer. Till

dess reglerade tariffer börjar tillämpas ska transmissionsnätsoperatörer för vätgas i stället ha förhandlade tariffer för anslutning.

Skäl att vägra anslutning

Transmissions- eller distributionsnätsoperatören för naturgasnät ska enligt artikel 38 i gasmarknadsdirektivet i vissa fall kunna vägra tillträde eller anslutning för, eller stänga av, naturgasnätanvändare. Detta gäller om det finns en fastställd nätutvecklingsplan, som är godkänd av tillsynsmyndigheten, som föreskriver att överföringssystemet eller relevanta delar av det ska avvecklas. Om det är fråga om en distributionsnätsoperatör som är undantagen från att lämna in en nätavvecklingsplan, ska distributionsnätsoperatören i stället ha informerat den berörda nationella myndigheten om avvecklingen av distributionsnätet eller relevanta delar av det. Vidare finns det enligt artikel 38 en skyldighet för medlemsstaten att föreskriva om ett regelverk för vägrat tillträde, vägrad anslutning eller avstängning av naturgasanvändare. En transmissions- eller distributionsnätsoperatör som vägrar tillträde eller anslutning eller avser stänga av befintlig naturgasanvändare ska motivera sitt beslut att vidta åtgärden.

I 3 kap. 5 § naturgaslagen regleras en av de grundläggande skyldigheterna på den reglerade naturgasmarknaden, nämligen anslutningsskyldigheten. Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor ansluta andra naturgasledningar samt lagringsanläggningar och förgasningsanläggningar. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tiden för överföringen. Skyldighet föreligger dock inte om ledningen saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl. Det finns således redan idag i naturgaslagstiftningen en möjlighet att i vissa fall vägra en anslutning. I den nya gasmarknadslagen föreslås att 3 kap. 6 § första stycket, som reglerar vägrad anslutning eller vägrat tillträde, får följande lydelse. ”Anslutning eller tillträde får endast vägras om gasledningen, till vilken anslutning begärs, saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.” Ett särskilt skäl att vägra anslutning bör kunna vara att transmissions- eller distributionssystemet för naturgas, eller relevanta delar av det, ska avvecklas. Tillsynsmyndigheten ska ha kännedom om den aktuella avvecklingen och skälet för att vägra anslutningen ska motiveras av operatören. Mot denna bakgrund behövs inte någon uttrycklig bestämmelse som anger att anslutning får vägras transmissions- eller distributionssystemet för naturgas, eller relevanta delar av det, ska avvecklas. I stället utgör sådana omständigheter ett sådant särskilt skäl för att vägra en anslutning.

5.7 Anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas (artikel 41, 44.8 och 45) och offentliggörande av tariffer för anslutning av gas från förnybara energikällor (artikel 10.2)

Förslag

Förslag: En transmissionsnätsoperatör för gas utom vätgas ska vara skyldig att ha utarbetade processer, dvs. standardiserade rutiner, för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. De standardiserade rutinerna, som ska offentliggöras och godkännas av tillsynsmyndigheten, ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar. Vid begäran om anslutning till transmissionsnätsoperatörens nät ska produktionsanläggning för biometan ha företräde framför annan produktionsanläggning. Transmissionsnätsoperatören får inte vägra anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas utom då det finns driftsmässiga eller säkerhetsmässiga begränsningar i transmissionsnätet. Transmissionsnätsoperatören ska bedöma ansökningar om anslutning av produktionsanläggningar för injektion av biometan och lämna offert inom skälig tid. En anslutning avseende produktionsanläggningar för biometan ska genomföras inom skälig tid från det att transmissionsnätsoperatören har tagit emot en beställning om anslutning utifrån lämnad offert. Tiden för genomförande av en sådan anslutning får vara längre än två år endast om det finns särskilda skäl.

En distributionsnätsoperatör ska vara skyldig att ha utarbetade standardiserade rutiner för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Rutinerna, som ska offentliggöras och godkännas av tillsynsmyndigheten, ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar. Vid begäran om anslutning till distributionsnätsoperatörens nät ska produktionsanläggning för biometan ha företräde framför annan produktionsanläggning. Distributionsnätsoperatören ska bedöma ansökningar om anslutning av produktionsanläggningar för injektion av biometan och lämna offert inom skälig tid. En anslutning ska genomföras inom skälig tid från det att transmissionsnätsoperatören har tagit emot en beställning om anslutning utifrån lämnad offert. Tiden för genomförande av anslutningen får vara längre än två år endast om det finns särskilda skäl.

Transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer för gas utom vätgas ska offentliggöra avgifter och övriga villkor som tillämpas för anslutning av anläggningar som levererar gas från förnybara energikällor.

Skyldigheter för transmissions- och distributionsnätsoperatörer för naturgas gällande anslutning av vissa produktionsanläggningar

I artikel 41 och 45 har det i direktivet tillkommit skyldigheter för transmissions- och distributionsnätsoperatörer för naturgas när det gäller anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Operatörerna ska utarbeta processer (förfaranden i den svenska översättningen av direktivet) för anslutning av sådana produktionsanläggningar. Med processer avses standardiserade rutiner för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas. Sådana rutiner ska, så långt det är möjligt och ändamålsenligt, säkerställa en snabb och enkel anslutning. Bestämmelser om detta bör införas i den nya gasmarknadslagen.

Skäl att vägra anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till överföringssystemet för naturgas

Av artikel 41.2 i direktivet framgår att systemansvarig för överföringssystem, i svensk lagstiftning transmissionsnätsoperatör, inte får vägra anslutning av nya eller ännu inte anslutna produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas för det fall den begärda anslutningen framstår som ekonomiskt rimlig och i övrigt tekniskt godtagbar. Motsvarande bestämmelse för en systemansvarig för distributionssystem (distributionsnätsoperatör) återfinns i artikel 44.8. Anslutning av sådana produktionsanläggningar får endast vägras av skäl som anges i artikel 38 i direktivet. Av artikel 38 framgår i sin tur att anslutning endast får vägras av transmissionsnätsoperatör under de förutsättningar som anges i artikel 20 om fast kapacitet för inmatning av förnybar gas och koldioxidsnål gas i förordning (EU) 2024/1789. Där framgår att tillträde med fast kapacitet som erbjuds får begränsas på grundval av driftsmässiga begränsningar, för att säkerställa infrastrukturens säkerhet och ekonomisk effektivitet. Bestämmelse som anger att en transmissionsnätsoperatör för inte får vägra anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas utom då det finns driftsmässiga eller säkerhetsmässiga begränsningar i transmissionsnätet bör införas i den nya gasmarknadslagen.

Offentliggörande av avgifter för anslutning av gas från förnybara energikällor

Idag finns i 6 kap. 1 a § tredje punkten naturgaslagen en skyldighet för den som innehar naturgasledning att offentliggöra de metoder som används för att utforma avgifter för anslutning och villkor för anslutning. I artikel 10.2 i direktivet finns ett krav att systemansvariga för överförings- och distributionssystem för naturgas ska offentliggöra anslutningsavgifter för anslutningen av gas från förnybara energikällor. De anslutningsavgifter som ska offentliggöras ska baseras på objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. En bestämmelse med denna innebörd bör därför införas i den föreslagna gasmarknadslagen. Lämpligen

samordnas den nya bestämmelsen med bestämmelserna om avgifter och övriga villkor för tillträde till naturgasledningar och andra anläggningar.

Företräde och särskilda villkor vid anslutning av produktionsanläggningar för biometan

Av direktivet framgår att medlemsstaten har möjlighet att bevilja anslutningsföreträde för produktionsanläggningar för biometan, dvs. biogas som uppgraderats och renats från koldioxid. Detta innebär att anslutning av sådan produktionsanläggning ska ha företräde vid anslutning framför exempelvis produktionsanläggning för annan förnybar gas och koldioxidsnål gas. Regeringen har hösten 2024 aviserat satsningar på biogas och utarbetat ett biogasstöd till biogas från gödsel, uppgradering av gas och förvätskning. Den pågående utbyggnaden av biogasproduktionen drivs till stor del av ökad biogasframställning från gödsel vilket utöver en biobaserad och fossilfri råvara även ger minskade metangasutsläpp från djurproduktionen. Enligt regeringens bedömning stärker åtgärderna även vår energiberedskap och minskar vår sårbarhet mot höga energipriser. Mot bakgrund av den pågående satsningar på biogas i Sverige och för att bidra till att nå upp till Sveriges klimatmål[50] om att senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp, bör anslutning av produktionsanläggningar för biometan underlättas genom att Sverige utnyttjar möjligheten i direktivet att särskilt föreskriva att produktionsanläggningar för biometan ska ges företräde vid anslutning.

För anslutning av produktionsanläggningar för biometan ska särskilt gälla att transmissions- och distributionsnätsoperatören ska lämna offert inom skälig tid från begäran, vidare att anslutningen ska genomföras skyndsamt. Bestämmelser om detta bör genomföras i den nya gasmarknadslagen tillsammans med en bestämmelse, med ellagstiftningen som förlaga[51], om att tiden för att genomföra anslutningen får vara längre än två år endast om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan vara att tillståndsförfaranden drar ut på tiden eller andra omständigheter som den anslutningsskyldige inte kan råda över. Vad som i övrigt kan utgöra särskilda skäl bör närmare bestämmas genom utvecklande av praxis på området.

[50] Naturvårdsverket, *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*, 2024, https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/ (hämtad 10 juni 2025)
[51] Se 4 kap. 5 § i ellagen (1997:857).

5.8 Avgifter och övriga villkor för anslutning och tillträde

Förslag

Förslag: Bestämmelserna i naturgaslagen som rör avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring överförs till den nya gasmarknadslagen. För vätgas träder de nya bestämmelserna i kraft först den 1 januari 2033.

Bestämmelser i naturgaslagen utgår när det gäller den närmare utformningen av villkoren för anslutning eller överföring.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten, ska få meddela föreskrifter om utformningen av avgifterna och övriga villkor för anslutning och överföring.

Nuvarande reglering i naturgaslagen

I nuvarande 3, 4 och 6 kap. naturgaslagen finns bestämmelser om villkoren i avtal om anslutning till en naturgasledning, överföring av naturgas, lagring av naturgas och tillträde till en förgasningsanläggning.

I 3 och 6 kap. naturgaslagen regleras villkoren i avtal om anslutning av en naturgasledning och om överföring av naturgas. Ei prövar metoderna för att utforma villkoren, inklusive avgifterna, i avtal om anslutning till en naturgasledning eller en annan anläggning innan de träder i kraft (6 kap. 1 b §). Myndighetens förhandsprövning av metoderna för att utforma villkor i avtal om överföring överensstämmer med den motsvarande prövning som görs enligt ellagen på så sätt att endast metoderna för att utforma andra villkor än avgifter omfattas (6 kap. 5 §).

I 4 och 6 kap. naturgaslagen regleras villkoren i avtal om lagring och om tillträde till en förgasningsanläggning. Krav ställs på såväl avgifterna som de övriga villkoren i sådana avtal. Ei prövar metoderna för att utforma andra villkor än avgifter i avtal om lagring eller om tillträde till en förgasningsanläggning innan de träder i kraft (6 kap. 5 §).

Normgivningsbemyndigande för utformning av avgifter för anslutning och överföring

I 6 kap. 1 § andra stycket naturgaslagen anges att anslutningspunktens belägenhet och effekten i anslutningspunkten ska beaktas när anslutningsavgiften utformas. Vidare ska det, vid utformningen av villkor för överföring, särskild beaktas antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi och abonnerad effekt, kostnaderna för överliggande ledningar, leveranssäkerhet och trycket i ledningarna (6 kap. 3 § första stycket samma lag).

I betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el och gasnät*, SOU 2023:64, konstateras att de ovan angivna kriterierna inte motsvaras av krav i gasmarknadsdirektivet och att det bör falla inom Ei:s befogenheter att ställa upp kriterier för utformningen av sådana villkor. I betänkandet föreslås därför att bestämmelserna bör utgå. Vidare föreslås att utformningen av avgifter för anslutning och överföring ska regleras i föreskrifter. Detta har sin grund i att unionsrätten inte tillåter att regler för hur avgifterna ska utformas finns i lag eller förordning. Ei:s förslag i denna del tar sin utgångspunkt i betänkandets förslag. För ytterligare överväganden hänvisar Ei till betänkandet.

Vätgas

Tillträde till vätgassystem, vätgasterminaler och lagringsanläggningar för vätgas omfattas inte av gasmarknadsdirektivets krav på reglerat tillträde innan den 1 januari 2033, se artikel 35–37 och avsnitt 5.9. Fram till dess ska medlemsstaterna säkerställa genomförandet av ett system med förhandlat tillträde. Ei har utformat förslagen om avgifter och villkor för anslutning och tillträde så att de omfattar samtliga gasslag. När det gäller vätgas kommer bestämmelserna dock att träda i kraft först den 1 januari 2033.

5.9 System för förhandlat tillträde till vätgassystem

Förslag

Förslag: Bestämmelser införs som innebär en skyldighet för innehavare av vätgassystem att förhandla om tillträde för tredje part. Villkoren för tillträde ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Villkoren ska offentliggöras på innehavarens webbplats. Tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över bestämmelsen. Bestämmelserna ska gälla tills en ordning med reglerat tillträde införs i Sverige.

En bestämmelse införs i Ei:s instruktion om att Ei ska ge användare av vätgasnät vägledning om hur förhandlade tariffer påverkas när reglerat tillträde för tredje part införs.

Direktivets bestämmelser

Tillträde för tredje part gäller producenter, gasleverantörer och kunder. Ett reglerat tillträde innebär att distributionssystemen är öppna för anslutning och överföring för de som önskar och att villkor och avgifter för tillträdet tillämpas objektivt utan att någon diskriminerande åtskillnad görs mellan systemanvändarna. Enligt artikel 35 punkten 4 får en medlemsstat fram till och med den 31 december 2032 besluta att inte tillämpa punkt 1, som innehåller bestämmelser om reglerat tillträde. I ett sådant fall ska medlemsstaten säkerställa genomförandet av ett system med förhandlat tillträde för tredje part till vätgasnät i enlighet med objektiva,

transparenta och icke-diskriminerande kriterier. Tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att användare av vätgasnät ska kunna förhandla om tillträde till vätgasnät och för att säkerställa att parterna är skyldiga att förhandla om tillträde till vätgasnät i god anda.

Enligt punkten 5 ska tillsynsmyndigheterna ge användare av vätgasnät vägledning om hur förhandlade tariffer påverkas när reglerat tillträde för tredje part införs.

Likalydande bestämmelser finns i artikel 36 och 37 i direktivet för vätgasterminaler och lagringsanläggningar för vätgas. När det gäller terminaler finns dock inget krav på att ett reglerat tillträde införs.

Ett system för förhandlat tillträde medför att tillträdet inte regleras i författning. Däremot ska det finnas ett regelverk som medför att kriterierna för tillträde är objektiva, transparenta och icke-diskriminerande. Krav bör därför ställas i författning på operatörer av vätgasnät, vätgasterminaler och lagringsanläggningar för vätgas (vätgassystem) om att de ska förhandla. Rätten att vägra tillträde införs även för vätgas. Enligt artikel 38 får operatörer av vätgasnät vägra tillträde eller anslutning till vätgassystemet på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning.

Vilka skyldigheter kan läggas på innehavare av vätgassystem?

Innehavare av vätgassystem ska ta fram transparenta, objektiva och icke-diskriminerande villkor för tredje parts tillträde. Skyldigheten bör regleras i lag.

Tillsynsmyndigheten, dvs. Ei, ska kunna utöva tillsyn över bestämmelsen.

Innehavarna ska vara tvungna att förhandla med tredje part som ansöker i enlighet med uppställda villkor.

Villkoren för tillträde ska finnas tillgängliga på innehavarens webbplats.

Enligt artikel 35 punkten 5 ska tillsynsmyndigheterna ge användare av vätgasnät vägledning om hur förhandlade tariffer påverkas när reglerat tillträde för tredje part införs. Detta är en uppgift som kan läggas på Ei i Ei:s instruktion.

5.10 Nätutvecklingsplaner (artikel 55 och 56)

Förslag

Förslag: Bestämmelser införs i gasmarknadslagen som anger att alla transmissionsnätsoperatörer för gas utom vätgas och vätgas och distributionsnätsoperatörer för vätgas ska vara skyldiga att ta fram nätutvecklingsplaner. För en transmissionsnätsoperatör ska gälla att

nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vartannat år och för en distributionsnätsoperatör för vätgas ska nätutvecklingsplanen uppdateras och offentliggöras minst vart fjärde år.

En nätutvecklingsplan ska lämnas till tillsynsmyndigheten och offentliggöras.

Vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan ska samverkan ske med berörda infrastrukturoperatörer. En transmissionsnätsoperatör för vätgas ska vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan särskilt samverka med transmissionsnätsföretag för el och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En distributionsnätsoperatören för vätgas ska också samverka med berörda infrastrukturoperatörer vid utarbetande av sin nätutvecklingsplan. Distributionsnätsoperatören för vätgas ska vid utarbetandet av nätutvecklingsplanen särskilt samverka med distributionsnätsoperatörer för annan gas och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Alla samverkande parter ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information som operatören behöver i arbetet med att ta fram en nätutvecklingsplan.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplanen ska tas fram samt vad den ska innehålla.

Nationella nätutvecklingsplaner ska också utarbetas. Separata planer ska finnas för vätgas och gas som inte är vätgas. Om det endast finns en transmissionsnätsoperatör för ett visst gasslag i Sverige som är skyldig att utarbeta en nätutvecklingsplan ska transmissionsnätoperatörens nätutvecklingsplan också gälla som nationell nätutvecklingsplan.

Om det däremot finns flera transmissionsnätsoperatörer för ett och samma gasslag ska dessa operatörer samarbeta för att ta fram en gemensam nationell nätutvecklingsplan för aktuellt gasslag.

För transmissionsnätsoperatörer för vätgas gäller att dessa vid utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen ska samverka med transmissionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Transmissionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatörerna.

Den nationella nätutvecklingsplanen ska bygga på varje transmissionsnätsoperatörs enskilda nätutvecklingsplan.

Transmissionsnätsoperatörerna ska gemensamt ge in den nationella nätutvecklingsplanen till tillsynsmyndigheten. Den nationella nätutvecklingsplanen ska också offentliggöras.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om hur den nationella nätutvecklingsplanen ska tas fram, vad den ska innehålla och hur den ska offentliggöras.

Direktivets bestämmelser om nätutvecklingsplaner

Bestämmelser om nätutvecklingsplaner finns i artiklarna 55 och 56. Åtminstone vartannat år ska samtliga transmissionsnätsoperatörer överlämna en tioårsplan för nätutveckling till den relevanta tillsynsmyndigheten efter att ha samrått med berörda intressenter. Planen ska grunda sig på befintlig och förutsedd tillgång och efterfrågan. En distributionsnätsoperatör för vätgas ska också vara skyldig att ta fram en nätutvecklingsplan. En sådan nätutvecklingsplan ska uppdateras och offentliggöras minst vart fjärde år. En distributionsnätsoperatör för gas utom vätgas har inte någon motsvarande skyldighet att ta fram en nätutvecklingsplan. En nätutvecklingsplan ska lämnas till tillsynsmyndigheten. Tioårsplanerna för nätutveckling ska också offentliggöras. När de tioåriga nätutvecklingsplanerna utarbetas ska transmissionsnätsoperatören beakta potentialen för alternativ till systemutbyggnad, till exempel användning av efterfrågeflexibilitet, förväntad förbrukning till följd av tillämpningen av principen om energieffektivitet först i enlighet med artikel 27 i direktiv (EU) 2023/1791, handel med andra länder och de unionsomfattande nätutvecklingsplanerna. Om det uppstår några tvivel om överensstämmelse med de unionsomfattande nätutvecklingsplanerna, ska tillsynsmyndigheten samråda med Acer. Tillsynsmyndigheten kan kräva att transmissionsnätsoperatören ändrar sin tioåriga nätutvecklingsplan.

Samverkan vid utarbetandet av nätutvecklingsplaner

De tioåriga nätutvecklingsplanerna ska tas fram efter samverkan med berörda infrastrukturoperatörer. En transmissionsnätsoperatör för vätgas ska vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan särskilt samverka med transmissionsnätsföretag för el och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En distributionsnätsoperatören för vätgas ska utöver att samverka med berörda infrastrukturoperatörer vid utarbetande av sin nätutvecklingsplan också samverka med distributionsnätsoperatörer för annan gas och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Alla samverkande parter ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information som operatören behöver i sitt arbete med att ta fram en nätutvecklingsplan.

Infrastrukturoperatörer, med vilka samverkan ska ske, kan enligt gasmarknadsdirektivet vara andra operatörer för gas utom vätgas och vätgas,

distributionsnätsföretag för el, sammanslutningar som är verksamma på marknaderna för el, gas utom vätgas och vätgas, företag på värme- och kylområdet, leverans- och produktionsföretag, oberoende aggregatorer, laststyrningsoperatörer, organisationer som arbetar med energieffektivitetslösningar, energikonsumentorganisationer och företrädare för det civila samhället. Samverkan ska äga rum i ett tidigt skede före utarbetandet av den tioåriga nätutvecklingsplanen på ett öppet, inkluderande och insynsvänligt sätt. Alla handlingar som tillhandahålls av infrastrukturoperatörerna för att underlätta samverkan ska offentliggöras, liksom resultatet av samverkan med berörda parter.

Innehåll och ändring av nätutvecklingsplaner

Direktivet innehåller detaljerade bestämmelser om vad en nätutvecklingsplan ska innehålla och hur en nätutvecklingsplan ska tas fram. Sådana bestämmelser bör lämpligen läggas i en föreskrift tillsammans med mer detaljerade bestämmelser än vad direktivet anger.

De bakomliggande skälen till införandet av bestämmelsen om kravet på att upprätta nätutvecklingsplaner framgår av skäl 129 till direktivet. Där anges att nätutvecklingsplaner är ett viktigt inslag när det gäller att identifiera luckor i infrastrukturen och tillhandahålla information om infrastruktur som antingen behöver byggas upp eller som kan avvecklas och som skulle kunna användas för andra ändamål, såsom vätgastransport. Detta gäller oberoende av vilken modell för åtskillnad som valts för nätoperatörer.

I direktivet anges att tillsynsmyndigheten får begära att planen ska ändras. Meningen är inte att tillsynsmyndigheten aktivt ska styra transmissionsnätsoperatören eller distributionsnätsoperatören för vätgas och ange hur denne ska utveckla sitt system. Direktivets bestämmelse om att tillsynsmyndigheten kan begära att planen bör ändras innebär i första hand att tillsynsmyndigheten kan begära att nätutvecklingsplanen kompletteras om den är ofullständig. Om nätutvecklingsplanen som en distributionsnätsoperatör för vätgas utarbetar står i strid med en annan nätutvecklingsplan kan tillsynsmyndigheten behöva begära att operatörerna löser konflikten i de olika nätutvecklingsplanerna.

Nationella nätutvecklingsplaner

Det ska, utöver enskilda nätutvecklingsplaner för respektive operatör, finnas en gemensam nätutvecklingsplan per medlemsstat för gas utom vätgas och en gemensam nätutvecklingsplan per medlemsstat för vätgas, eller en gemensam plan för gas utom vätgas och vätgas per medlemsstat. Medlemsstater som tillåter en gemensam plan ska säkerställa att en sådan plan är tillräckligt transparent så att

tillsynsmyndigheten tydligt kan identifiera naturgassektorns särskilda behov och de särskilda behov inom vätgassektorn som planen tar upp.

I Sverige finns ännu inte någon utbyggd vätgasinfrastruktur som omfattas av direktivets bestämmelser. Planerad vätgasutbyggnad har aviserats till främst norra Sverige. Mot bakgrund av att det troligtvis, åtminstone initialt, inte kommer att finnas något geografiskt samband mellan det västsvenska gasnätet och utbyggd transmissionsnätinfrastruktur för vätgas i Sverige bör det utarbetas separata nationella nätutvecklingsplaner för gas utom vätgas och för vätgas. Med en sådan lösning underlättar det också en eventuell samplanering mellan el och vätgas på nationell nivå då gasslagen redovisas separat. Av artikel 55.1 i gasmarknadsdirektivet framgår också att medlemsstaterna ska sträva efter att säkerställa samordnade planeringssteg i tioårsplanerna för nätutveckling för naturgas, vätgas respektive el. Medlemsstater där separata planer för naturgas och vätgas utarbetas ska säkerställa att transmissionsnätsoperatörer för gas utom vätgas och operatörer av transmissions- och distributionsnät för vätgas har ett nära samarbete om beslut behöver fattas för att säkerställa systemeffektivitet, enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2023/1791, mellan energibärare, till exempel för ändrad användning.

Även en nationell nätutvecklingsplan ska föregås av samverkan. För transmissionsnätsoperatörer för vätgas gäller att dessa vid utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen ska samverka med transmissionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Transmissionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatörerna i arbetet med utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen. Den nationella nätutvecklingsplanen ska bygga på varje transmissionsnätsoperatörs enskilda nätutvecklingsplan. Transmissionsnätsoperatörerna ska gemensamt ge in den nationella nätutvecklingsplanen till tillsynsmyndigheten. Den nationella nätutvecklingsplanen ska också offentliggöras. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om hur den nationella nätutvecklingsplanen ska tas fram, vad den ska innehålla och hur den ska offentliggöras.

5.11 Nätavvecklingsplaner (artikel 57)

Förslag

Förslag: Bestämmelser införs i gasmarknadslagen som anger att distributionsnätsoperatörer för gas som innehar naturgasinfrastruktur som ska avvecklas, helt eller delvis, ska vara skyldiga att ta fram nätavvecklingsplaner.

Nätavvecklingsplanen ska lämnas till tillsynsmyndigheten och den ska också offentliggöras.

Distributionsnätsoperatörer verksamma inom samma regionala område kan välja att utarbeta en gemensam nätavvecklingsplan.

En nätavvecklingsplan ska utarbetas i nära samarbete med distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Dessa ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören i arbetet med framtagandet av nätavvecklingsplanen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om hur en nätavvecklingsplan ska tas fram och vad den ska innehålla.

Nätavvecklingsplaner

Vid en minskning av efterfrågan på naturgas kan en operatör komma till det läge att denne måste avveckla hela, eller delar, av sitt gassystem. En distributionsnätsoperatör som innehar naturgasinfrastruktur ska vara skyldig att ta fram en *nätavvecklingsplan* som beskriver planerad avveckling av hela eller delar av distributionsnätsoperatörens gassystem till följd av en minskad efterfrågan på naturgas. En transmissionsnätsoperatör som innehar naturgasinfrastruktur som ska avvecklas har inte motsvarande skyldighet som en distributionsnätsoperatör att utarbeta en särskild nätavvecklingsplan. För en transmissionsnätsoperatör ska istället en efterfrågeminskning, som innebär att infrastruktur måste avvecklas, beskrivas och behandlas i den nätutvecklingsplan som transmissionsnätsoperatören är skyldig att utarbeta och uppdatera vartannat år.

Distributionsnätsoperatörer verksamma inom samma regionala område ska kunna välja om de vill utarbeta en gemensam nätavvecklingsplan. Det regionala området behöver nödvändigtvis inte begränsas till län, utan kan utgöra ett annat lämpligt geografiskt område inom vilket en gemensam avvecklingsplan ger samordningsfördelar framför att utarbeta flera separata avvecklingsplaner. En motivering till varför en gemensam plan utarbetas bör framgå av nätavvecklingsplanen.

En nätavvecklingsplan ska utarbetas i nära samarbete med distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Syftet med samverkan är bland annat att säkerställa en effektiv integrering av energisystemet. Ett exempel är att samarbete vid utarbetandet av avvecklingsplaner kan underlätta övergången till mer energi- och kostnadseffektiva lösningar för uppvärmning och kylning av byggnader. Distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören som behövs i arbetet med att ta fram nätavvecklingsplanen för naturgasinfrastruktur.

Nätavvecklingsplanen ska lämnas till tillsynsmyndigheten och den ska också offentliggöras. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten, ska få meddela föreskrifter om hur en nätavvecklingsplan ska tas fram och vad den ska innehålla.

5.12 Intäktsram för gasverksamhet

Förslag

Förslag: Ei:s förslag till bestämmelser om intäktsramar för gasverksamhet utgår från förslagen i betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät*, SOU 2023:64. Ei har anpassat betänkandets förslag efter nya krav i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788 och de omfattar förutom naturgas även biogas och andra gaser i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i ett gassystem. Med gas avses även flytande (kondenserad) gas som matas in i ett gassystem. Ei har även gjort vissa justeringar av betänkandets förslag utifrån den struktur och terminologi som används i den nya gasmarknadslagen.

Vidare föreslås att Ei får i uppdrag att utreda och föreslå hur ett reglerat tillträde till vätgassystem ska kunna införas med en intäktsramsreglering som är anpassad till förutsättningarna för vätgasverksamhet.

Ei föreslår även, i enlighet med förslagen i betänkandet i SOU 2023:64, att det införs ett skyndsamhetskrav när förvaltningsrätten och kammarrätten handlägger mål om intäktsramar. Särskilda ledamöter ska delta när förvaltningsrätten och kammarrätten prövar mål om överklagande av Ei:s beslut om intäktsramar. De särskilda ledamöterna ska vara ekonomiska experter.

Justeringar av intäktsramsregleringen

Enligt betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät*, SOU 2023:64, uppfyller det nuvarande regelverket om intäktsramar i naturgaslagen inte EU-rättens krav på förhandsprövning som de framgår av gasmarknadsdirektivet och EU-domstolens avgörande från den 2 september 2021 i mål C-718/18. Domen tydliggör att en medlemsstat är förhindrad att i lag eller förordning införa bestämmelser som tillsynsmyndigheten har exklusiv befogenhet att besluta om enligt gasmarknadsdirektivet. Även Kammarrätten i Jönköping har i avgöranden den 16 juni 2022 i mål nr 1103–1222-21 slagit fast att den befintliga nationella lagstiftningen på området inte överensstämmer med unionsrätten.

Mot denna bakgrund föreslås i betänkandet att dagens reglering av intäktsramar i 6 kap. naturgaslagen ska omstruktureras. Bestämmelser som är övergripande till sin natur och inte inverkar på tillsynsmyndighetens exklusiva befogenheter vid fastställande av intäktsramar kan kvarstå och vid behov omformuleras. Bestämmelser som inverkar på tillsynsmyndighetens exklusiva befogenheter ska utgå. Bestämmelserna ska utformas så att tillsynsmyndighetens utrymme att besluta vad som ska beaktas vid fastställandet av intäktsramar utökas i förhållande till dagens regler i naturgaslagen.

Processen för framtagandet av intäktsram föreslås anpassas till den process som gäller enligt 5 kap. ellagen. Det innebär att i stället för att gasföretagen ska lämna in förslag och uppgifter till tillsynsmyndigheten, är det tillsynsmyndigheten som begär in uppgifter och fattar beslut.

En ny bestämmelse om att tillsynsmyndigheten ska publicera preliminära metoder för bestämmande av intäktsram införs. Nya bestämmelser om förseningsavgift för det fall gasföretagen inte lämnar in uppgifter till tillsynsmyndigheten i tid införs. Skyldigheten för gasföretag att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten kompletteras även med en bestämmelse som innebär att om uppgifterna inte lämnas in ska tillsynsmyndigheten bestämma en intäktsram som är skälig med hänsyn till uppgifterna i ärendet. Bestämmelserna utformas på samma sätt som de som redan finns i ellagen.

Nya bestämmelser om hur intäktsramen ska bestämmas införs. Dagens formuleringar om att intäktsramen ska beräknas så att den täcker skäliga kostnader för att bedriva den verksamhet som intäktsramen avser och ger en rimlig avkastning på kapitalbasen utgår. Detsamma gäller bestämmelsen om att avdrag får göras för intäkter från anslutning i vissa fall.

Vidare införs en ny bestämmelse där det anges att intäktsramen inte ska vara större än vad gasföretaget behöver för driften av den verksamhet som

intäktsramen avser och för att göra nödvändiga investeringar i den verksamhet som intäktsramen avser för att säkerställa verksamhetens funktion.

Bestämmelsen om vad som ska framgå av tillsynsmyndighetens beslut om intäktsram omformuleras så att de särskilda poster som ska framgå av beslutet räknas upp. Senast när beslutet om intäktsram meddelas ska tillsynsmyndigheten redogöra för de synpunkter som har inkommit på de publicerade preliminära metoderna för bestämmande av intäktsram.

Bestämmelserna om omprövning anpassas till motsvarande formuleringar i 5 kap. ellagen. Det innebär bland annat att det införs en ny bestämmelse om omprövning till följd av att en intäktsram har ändrats för ett annat gasföretag. Bestämmelserna om avvikelser när det gäller att minska eller öka intäktsramen på grund av överskott eller underskott i förhållande till intäktsramen överförs. Dock sker en förändring i och med att underskott framöver i normalfallet endast får rullas över till den närmast följande tillsynsperioden, i stället för som i dag till den därpå följande tillsynsperioden.

Vidare föreslås en ny bestämmelse om att underskott på ansökan av gasföretaget kan få rullas över till den tillsynsperiod som följer på den närmast följande tillsynsperioden, om tillsynsmyndigheten anser att särskilda skäl föreligger. De särskilda förutsättningar som gäller för investeringar i vätgas skulle kunna utgöra sådana särskilda skäl.

Ei:s bedömning

Den nu gällande intäktsramsregleringen har bedömts inte överensstämma med unionsrätten vad gäller tillsynsmyndighetens exklusiva befogenheter. Mot denna bakgrund anser Ei att det inte är lämpligt att föreslå att dessa bestämmelser i naturgaslagen överförs oförändrade till den nya gasmarknadslagen. I stället bör de regelförändringar som föreslås i betänkandet införas i gasmarknadslagen. För övervägandena till de föreslagna ändringarna hänvisar Ei till betänkandet.

Vätgas

Tillträde till vätgassystem, vätgasterminaler och lagringsanläggningar för vätgas omfattas inte av gasmarknadsdirektivets krav på reglerat tillträde förrän den 1 januari 2033, se artikel 35–37 och avsnitt 5.9. Fram till dess ska medlemsstaterna säkerställa genomförandet av ett system med förhandlat tillträde. Ei har utformat förslagen om intäktsramar så att de omfattar samtliga gasslag. När det gäller vätgasverksamhet kommer bestämmelserna dock att träda i kraft först den 1 januari 2033.

Till skillnad från andra gasslag saknas i dagsläget helt en infrastruktur för vätgas. När intäktsramsregleringen ska börja gälla även för vätgasverksamhet kan

regleringen därför komma att behöva justeras. Företrädare för branschen har påpekat vikten av att samtliga aktörer på marknaden har tydliga spelregler att förhålla sig till för den framväxande vätgasmarknaden. Förutsättningarna i intäktsramsregleringen är avgörande för att kunna attrahera kapital. De ser därför ett behov av att en reglering, som är anpassad för förutsättningarna för vätgasverksamhet, kommer på plats så snart som möjligt och alltså innan den 1 januari 2033. Ei instämmer i denna bedömning och anser att myndigheten bör få i uppdrag att utreda och föreslå hur det ska kunna ske.

Handläggning i domstol vid överprövning av beslut om intäktsramar

I betänkande SOU 2023:64 föreslås att det ska införas ett skyndsamhetskrav för att skapa en effektiv hantering av intäktsramsprocesserna i domstolarna. Ett skyndsamhetskrav skulle, utöver den förtur det innebär, stärka domstolarnas möjligheter att bedriva en aktiv processledning, exempelvis genom att hålla tiden för kommunicering kort och genom att vara restriktiv vid beviljandet av anstånd. De prövningar som enligt betänkandets förslag ska handläggas skyndsamt är överprövningar av beslut om intäktsram, omprövning av intäktsram och beslut om avvikelser från intäktsramen, inklusive överdebiteringstillägg. Vidare omfattas beslut om omprövning till följd av att intäktsramen har ändrats för ett annat gasföretag samt beslut om överrullning av underskott till senare tillsynsperioder.

Betänkandet föreslår också att särskilda ledamöter i form av ekonomiska experter ska ingå vid förvaltningsrättens och kammarrättens prövning av mål om intäktsramar. Syftet är att de särskilda ledamöterna ska kunna bidra till rättens sammantagna kompetens och till att förkorta processtiderna.

Ei anser att betänkandets förslag i dessa delar ska införas i den nya gasmarknadslagen och hänvisar till övervägandena i betänkandet.

5.13 Otillåten verksamhet och oberoende för vissa aktörer samt vissa undantag (artikel 46, 60, 62.1, 68.2 och 69)

Förslag

Förslag: En transmissionsnätsoperatör får inte bedriva produktion av eller handel med gas eller el.

En distributionsnätsoperatör får inte bedriva handel med gas.

En innehavare av lagringsanläggning får inte bedriva produktion av eller handel med gas.

Transmission av vätgas får inte bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el.

Undantag från kravet att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el ska kunna medges av tillsynsmyndigheten om en kostnads-nyttoanalys utförd av tillsynsmyndigheten visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering.

Om ett undantag beviljas från kravet att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el ska den bedömning som legat till grund för undantaget offentliggöras av tillsynsmyndigheten. Beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen.

Tillsynsmyndigheten ska ompröva beslutet minst vart sjunde år. Om en ny bedömning visar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, avgifter och övriga villkor för överföring och gränsöverskridande handel, eller leder till korssubventionering eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska beviljat undantag återkallas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om den ovan nämnda kostnads-nyttoanalysen och de kriterier som ska bedömas i en sådan och vid en omprövning.

Ett transmissionsnätsföretag för el ska vara oberoende av företag som producerar eller handlar med gas.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller gas får inte utöva kontroll över ett transmissionsnätsföretag eller använda någon rättighet gentemot företaget.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett transmissionsnätsföretag får inte utöva kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller gas. Inte heller använda någon rättighet gentemot företaget.

Med gas ska i paragraferna om oberoende i ellagen avses gas enligt gasmarknadslagen (202X:XX).

Otillåten verksamhet för aktörer på gasmarknaden

I naturgaslagen finns bestämmelser om otillåten verksamhet för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggningar. Av 3 kap. 2 § naturgaslagen framgår att ett företag som bedriver överföring av naturgas, dvs. transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer inte får bedriva handel med naturgas. Vidare att en transmissionsnätsoperatör inte får bedriva produktion av naturgas eller produktion av eller handel med el. I 4 kap. 2 § naturgaslagen stadgas att ett företag som innehar en lagringsanläggning inte får bedriva produktion av eller handel med naturgas.

I det nya gasmarknadsdirektivet tillkommer nu också förbud mot att bedriva handel med och produktion av vätgas. Vätgas har lagts till genom artikel 68.2. För innehavare av lagringsanläggning framgår förbudet mot att ha vätgasverksamhet i samma juridiska person i artikel 62.1. Där det tidigare angetts att aktören inte får bedriva handel med eller produktion av naturgas utökas detta till att också omfatta vätgas. I den nya gasmarknadslagen används begreppet gas som även inkluderar vätgas.

För bestämmelser om åtskillnad och annat oberoende gällande operatörer av överföringsnät för vätgas, distributionsnätsoperatörer för vätgas och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas hänvisas till förslag och bedömningar i avsnitt 5.14, 5.15 och 5.16.

Förbud mot att bedriva transmission av vätgas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el

I artikel 69.1 i direktivet finns en bestämmelse om att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el. En sådan bestämmelse som innebär krav på rättslig horisontell åtskillnad bör införas i den nya gasmarknadslagen.

Undantag från huvudregeln om att transmission av vätgas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el

Enligt artikel 69 i gasmarknadsdirektivet finns det möjlighet för medlemsstaterna att införa bestämmelse som möjliggör ett undantag från huvudregeln om att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el.

Av skäl (82) i gasmarknadsdirektivets inledning framgår att en gemensam drift av vätgasnät och naturgas- eller elnät kan skapa synergieffekter och bör därför tillåtas, men verksamheter som rör driften av överföringsnät för vätgas bör organiseras i en separat rättslig enhet för att säkerställa transparens i fråga om finansiering och användning av tariffer för tillträde. Undantag från det kravet på rättslig horisontell åtskillnad bör beviljas endast tillfälligt, under förutsättning att

tillsynsmyndigheterna gör en positiv kostnads-nyttoanalys och en konsekvensbedömning.

Då vi ännu inte har någon vätgasmarknad i Sverige som omfattas av reglerna i EU:s gasmarknadspaket och vi därför inte vet vilka aktörer som kommer att verka på en kommande vätgasmarknad bör Sverige inte begränsa möjligheten för företag som bedriver transmission eller distribution av annan gas eller el att kunna bedriva transmission av vätgas på en framtida marknad. Därför bör bestämmelse som möjliggör undantag från huvudregeln införas i den nya gasmarknadslagen.

Ett undantag ska kunna medges av tillsynsmyndigheten om en kostnads-nyttoanalys utförd av tillsynsmyndigheten visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering. Bedömning som legat till grund för undantaget ska offentliggöras av tillsynsmyndigheten och beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen. Vidare ska tillsynsmyndigheten ompröva beslutet minst vart sjunde år. Om en ny bedömning visar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, avgifter och övriga villkor för överföring och gränsöverskridande handel, eller leder till korssubventionering eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska beviljat undantag återkallas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela föreskrifter om kostnads-nyttoanalysen och de kriterier som ska bedömas i en sådan och vid en omprövning.

Oberoende för transmissionsnätsföretag för el

För transmissionsnätsföretag för el finns idag bestämmelser om oberoende i 3 kap. 30 och 31 §§ ellagen (1997:857). Vätgasverksamhet har, genom bestämmelse i artikel 68.2 i direktivet, lagts till bland verksamheter som inte får bedrivas i samma juridiska person av den som är ett transmissionsnätsföretag. Ellagens bestämmelser om oberoende för ett transmissionsnätsföretag föreslås därför bli preciserade på så sätt att kravet på oberoende också ska omfatta ett oberoende från produktion av och handel med vätgas. Ett transmissionsnätsföretag ska vara oberoende av företag som producerar eller handlar med el eller gas. Gas inkluderar även vätgas. Vidare ska den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller gas inklusive vätgas inte få utöva kontroll över ett transmissionsnätsföretag eller använda någon rättighet gentemot företaget. Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett transmissionsnätsföretag får inte heller utöva kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el eller gas inklusive vätgas. Den får inte heller använda någon rättighet gentemot företaget.

Som angetts ovan föreslås att det i den nya gasmarknadslagen införs en bestämmelse som under vissa förutsättningar möjliggör ett undantag från huvudregeln om att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el.

5.14 Åtskillnadsregler för operatörer av överföringsnät för vätgas (artikel 68 och 60)

Förslag

Förslag: En transmissionsnätsoperatör för vätgas får inte bedriva produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el. En transmissionsnätsoperatör för vätgas ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el. En transmissionsnätsoperatör för vätgas får heller inte utöva kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med vätgas. Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en transmissionsnätsoperatör för vätgas får heller inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el. Den som ensam eller tillsammans med någon annan får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos en transmissionsnätsoperatör för vätgas, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el. En styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör för vätgas får inte samtidigt ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller vätgas.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos transmissionsnätsoperatör, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas, vätgas eller el, ska inte få utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör för vätgas.

Åtskillnadsregler i direktivet

Medlemsstaterna ska från och med den 5 augusti 2026 säkerställa att transmissionsnätsoperatörer för vätgas (HTNO), är åtskilda i enlighet med de regler för systemansvariga för överföringssystem för naturgas som anges i artikel 60 i direktivet. Huvudregeln gällande åtskillnad i direktivet är att ägaren och

brukaren av infrastruktur för överföring av gas inte får ägna sig åt vare sig produktion av eller handel med naturgas inklusive biogas, vätgas eller el. Medlemsstaten har dock, under vissa förutsättningar, möjlighet att på annat sätt än genom ägarmässig åtskillnad skapa åtskillnad mellan överföring å ena sidan och produktion och handel å den andra sidan. Genom lagregler på området kan en tillfredsställande åtskillnad skapas utan att ägaråtskillnad råder. Sverige har gällande systemansvarig för överföringssystem för naturgas valt huvudalternativet ägaråtskillnad.

Genomförande av åtskillnadsregler på den svenska naturgasmarknaden

När bestämmelserna om åtskillnad i direktiv 2009/73/EG genomfördes i svensk rätt gjordes en genomgång av de aktörer på den svenska naturgasmarknaden som skulle kunna komma i fråga som en systemansvarig för överföringssystem. Utifrån denna kartläggning valde lagstiftaren att tillämpa huvudregeln om ägaråtskillnad för svenska förhållanden. Så här resonerade lagstiftaren vid genomförandet av åtskillnadsregler i svensk lagstiftningen, prop. 2010/11:70, s. 182–188.

> En medlemsstat har enligt gasmarknadsdirektivet rätt att välja alternativet åtskilt ägande på sitt territorium. Om en medlemsstat har valt åtskilt ägande, eller om verksamheten bedrivs åtskilt av företaget, är det inte möjligt att i ett senare skede välja alternativet med en ISO enligt artikel 14 i direktivet eller en ”oberoende systemansvarig för överföring” (ITO) enligt kapitel IV. Medlemsstaten kan dock välja att tillämpa olika alternativ för effektiv åtskillnad för olika systemansvariga företag. För närvarande finns på den svenska naturgasmarknaden tre aktörer som kan komma att beröras av reglerna om effektiv åtskillnad. … Sverige har i princip möjlighet att få till stånd en systemansvarslösning i enlighet med gasmarknadsdirektivets krav för vertikalt integrerade företag genom att utse en ISO på det sätt som föreskrivs i artikel 9.8 a. Vidare följer av artikel 9.8 b att Sverige kan tillämpa ITO-alternativet för ett sådant företag. Om Sverige väljer en sådan lösning kan effektiv åtskillnad komma att genomföras på olika sätt i fråga om Swedegas AB och E.ON Gas Sverige AB. NELGA (Den statliga utredning som utredde frågan om genomförandet av Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas i svensk rätt, Ei:anmärkning) har inte förespråkat någon sådan ordning utan rekommenderat TSO-lösningen. De remissinstanser som yttrat sig över utredningens betänkande i denna del har inte förordat någon annan lösning. NELGA har bedömt att det inte är en framkomlig väg att argumentera kring om det finns arrangemang som säkerställer ett mer effektivt oberoende än bestämmelserna i kapitel IV i gasmarknadsdirektivet. Det har sålunda inte genom NELGA:s arbete eller remissbehandlingen framkommit att det finns vägande skäl att välja en annan ordning för effektiv åtskillnad än TSO-lösningen. Som framhålls i skäl 8 till gasmarknadsdirektivet är detta också helt klart en effektiv och stabil metod för att lösa inbyggda intressekonflikter och säkra försörjningstryggheten. Artikel 9 i gasmarknadsdirektivet bör därför genomföras i Sverige genom en ordning där en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av produktion och handel i enlighet med direktivets bestämmelser om åtskilt ägande.

Regeringen utsåg den 1 juni 2013, med stöd av bemyndigande i naturgaslagen, Swedegas AB som systembalansansvarig för det västsvenska naturgassystemet (prop. 2013/14:74, s.13). Som nämnts tidigare i denna rapport hade Sverige inledningsvis ett delat systemansvar på naturgasmarknaden. Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) innehade en roll som innebar att affärsverket genomförde vissa av de uppgifter som vanligen utfördes av en systemansvarig för överföringssystem. Svenska kraftnät utförde den del av systemansvaret för överföringsverksamhet som gällde balansering. Svenska kraftnät var systemansvarig myndighet för det nationella naturgassystemet (numera det västsvenska naturgassystemet) enligt 7 kap. 1 § i den äldre naturgaslagen (2005:403). Detta ansvar innebar bland annat att säkerställa att balans kortsiktigt upprätthölls mellan inmatning och uttag av naturgas i systemet. I artikel 1 fjärde stycket i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005 fanns möjligheten för medlemsstaterna att inrätta ett organ som skulle genomföra en eller flera av de uppgifter som vanligen handhas av en systemansvarig för överföringssystem. Detta organ skulle certifieras enligt bestämmelser i gasmarknadsförordningen och utses i enlighet med artikel 10 i gasmarknadsdirektivet. En konsekvens av detta var att Svenska kraftnät skulle behandlas som en transmissionsnätsoperatör vid tillämpningen av bestämmelserna om certifiering. Även Svenska kraftnät behövde därför efterleva kraven på effektiv åtskillnad och certifieras för uppgifterna på naturgasmarknaden.

Terminologin i den svenska gaslagstiftningen

I direktivet används begreppet systemansvarig för överföringssystem för den systemansvarige på naturgasområdet. Denna benämning används dock inte i den svenska naturgaslagstiftningen. I stället används olika benämningar för den systemansvariga för överföringssystem. I naturgaslagen används *ett företag som bedriver överföring av naturgas* i de delar där åtskillnadsreglerna för den systemansvarige för överföringssystem genomförts i den svenska lagstiftningen. Exempelvis anges i 3 kap. 2 § naturgaslagen att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas. I lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag (certifieringslagen) används begreppet *transmissionsnätsoperatör* för att beskriva den systemansvariga för överföringssystem. Ei anser att den systemansvariga för överföringssystem bör ha en enhetlig benämning i den svenska gaslagstiftningen. Därför föreslår Ei att begreppet *transmissionsnätsoperatör*, som idag används i certifieringslagen, bör användas genomgående då den i den svenska översättningen av gasmarknadsdirektivet benämnda *systemansvariga för överföringssystem* åsyftas. Därigenom skapas en bättre tydlighet kring aktören transmissionsnätsoperatör och det blir i alla lägen klart vem som åsyftas. Att använda begreppet

transmissionsnätsoperatör innebär också att den svenska gaslagstiftningens terminologi närmar sig den som används i internationella sammanhang. I den engelska översättningen av elmarknadsdirektivet används benämningen *transmission system operator*.

När det kommer till det nya området i EU-lagstiftningen, vätgas, används i den svenska översättningen av gasmarknadsdirektivet begreppet *operatör av överföringsnät för vätgas* för det som på engelska benämns *hydrogen transmission network operator* (HTNO). Ei anser att begreppet *transmissionsnätsoperatör* också bör användas på vätgasområdet. För det fall specifika bestämmelser finns för transmissionsnätsoperatör på vätgasområdet kan tillägget *för vätgas* användas efter *transmissionsnätsoperatör* för att tydliggöra att bestämmelsen specifikt åsyftar vätgas och inte gäller för alla transmissionsnätsoperatörer oavsett gasslag.

Åtskillnad gällande transmissionsnätsoperatörer för vätgas

När nu åtskillnadsregler som finns för transmissionsnätsoperatörer på naturgasområdet ska genomföras också för transmissionsnätsoperatörer för vätgas är förutsättningarna annorlunda jämfört med då åtskillnadsreglerna skulle genomföras för naturgas. I Sverige finns inte något befintligt överföringsnät för vätgas eller operatör för ett sådant nät. Det finns inte någon vätgasmarknad att utgå från på det sätt som det fanns en naturgasmarknad när regler för naturgasmarknaden i Sverige skulle tas fram. Därmed finns inte heller samma utgångspunkt med existerande aktörer på marknaden när åtskillnadsmetod ska väljas. Det som är känt om en kommande svensk utbyggnad av överföringsnät för vätgas är att företaget Nordion H2 Energy aviserat planer på en framtida utbyggnad av överföringsnät för vätgas i Sverige. Någon ansökan om koncession enligt rörledningslagen har dock ännu inte inkommit till Ei. Det aktuella företaget, Nordion H2 Energy, har också deltagit som så kallad founding member (grundande medlem) i den EU-övergripande organisationen ENNOH som organiserar transmissionsnätsoperatörer för vätgas inom EU. Någon annan aktör har ännu inte, såvitt känt för Ei, uttalat något intresse för att bli transmissionsnätsoperatör för vätgas i Sverige.

Alternativ till ägaråtskillnad och val av lösning för svenska förhållanden

Enligt artikel 68 punkten 3 och 4 finns möjlighet att tillämpa andra system för åtskillnad än ägaråtskillnad och således inte tillämpa artikel 60 punkten 1 i direktivet. En medlemsstat får enligt artikel 68.3 besluta att inte tillämpa ägaråtskillnad för ett överföringsnät som tillhör ett vertikalt integrerat företag. Med ett vertikalt integrerat företag avses enligt artikel 2.43 i direktivet ett naturgasföretag eller en grupp av naturgasföretag eller ett vätgasföretag eller en grupp av vätgasföretag där samma person eller personer direkt eller indirekt har rätt att utöva kontroll och där det berörda företaget eller den berörda

företagsgruppen bedriver verksamhet inom minst ett av områdena överföring, distribution, vätgastransport, drift av vätgasterminaler, LNG (i den svenska naturgaslagstiftningen: förgasningsanläggning) eller lagring av naturgas eller vätgas och minst ett av områdena produktion eller leverans av naturgas eller vätgas. En förutsättning för detta är att det fanns ett överföringsnät som tillhörde en sådan aktör den 4 augusti 2024. Något överföringsnät, dvs. transmissionsnät för vätgas som tillhör ett vertikalt integrerat företag finns inte i Sverige. Det finns inte några transmissionsnät för vätgas överhuvudtaget ännu. Därmed är inte det aktuella alternativet till ägaråtskillnad möjligt för svenska förhållanden. I artikel 68.4 i direktivet regleras ett annat alternativ till ägaråskillnad för transmissionsnätsoperatören för vätgas. I punkten anges att om ett överföringsnät för vätgas (transmissionsnät) tillhör en eller flera certifierade systemansvariga för naturgas får medlemsstaten besluta att inte tillämpa punkten 1 i artikeln som innebär att transmissionsnätsoperatören ska vara åtskild enligt bestämmelserna om ägaråtskillnad i artikel 60 i direktivet. I sådant fall får medlemsstaten utse en enhet som står under fullständig kontroll av den systemansvarige för överföringssystem (naturgas).

Ei konstaterar att tillämpningen enligt huvudregeln med ägaråtskillnad har fungerat väl för den svenska naturgasmarknaden. Samma princip tillämpas även för transmissionsnätsföretag för el i Sverige. Mot denna bakgrund bör systemet med ägaråtskillnad även tillämpas för transmissionsnätsoperatörer verksamma på den kommande vätgasmarknaden i Sverige. Regler om detta föreslås införas i den nya gasmarknadslagen.

5.15 Åtskillnadsregler för distributionsnätsoperatörer för gas och vätgas (artikel 46)

Förslag

Förslag: En distributionsnätsoperatör får inte bedriva handel med gas inklusive vätgas. En distributionsnätsoperatör för vätgas ska vara oberoende av företag som bedriver annan verksamhet utan samband med distribution eller vätgasdistribution, om denne inte ingår i samma företag som en distributionsnätsoperatör för gas som är undantagen från skyldigheten. En distributionsnätsoperatör för vätgas får heller inte utöva kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller vätgas, om denne inte ingår i samma företag som en distributionsnätsoperatör för gas som är undantagen från skyldigheten. Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en distributionsnätsoperatör för vätgas får heller inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller vätgas, utom om denne ingår i samma företag som en distributionsnätsoperatör för gas som är undantagen från skyldigheten. En styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en distributionsnätsoperatör för vätgas får inte samtidigt ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver transmission, produktion av eller handel med naturgas eller vätgas.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller vätgas, ska inte få utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en distributionsnätsoperatör för vätgas.

En distributionsnätsoperatör för vätgas som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås.

En distributionsnätsoperatör som är skyldig att upprätta en övervakningsplan ska årligen ge in en rapport till tillsynsmyndigheten gällande de åtgärder som vidtagits med anledning av övervakningsplanen. Rapporten ska offentliggöras.

Åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem och åtskillnad av operatörer av distributionsnät för vätgas

I artikel 46 i direktivet återfinns bestämmelser om åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem och åtskillnad av operatörer av distributionsnät för vätgas. Om den systemansvariga för distributionssystem eller operatören av distributionsnät för vätgas utgör en del av ett vertikalt integrerat företag ska denna åtminstone vad avser juridisk form, organisation och beslutsfattande vara oberoende av annan verksamhet utan samband med distribution eller vätgasdistribution.

Utnyttjande av undantag från vissa skyldigheter för distributionsnätsoperatörer

En medlemsstat har tidigare kunnat välja att inte tillämpa vissa åtskillnadsbestämmelser på integrerade naturgasföretag som hade färre än 100 000 ansluta kunder eller levererar till små, enskilda system. Sverige har valt att tillämpa ett undantag, som numera återfinns i artikel 46.2, på svenska distributionsnätsoperatörer för naturgas. Vissa åtskillnadskrav som normalt skulle ställas på både en transmissionsnätsoperatör och en distributionsnätsoperatör gäller bara för transmissionsnätsoperatören. I 3 kap. 2 a § naturgaslagen finns exempelvis en bestämmelse om att en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas eller el. Den bestämmelsen gäller inte för en distributionsnätsoperatör. Vidare är distributionsnätsoperatörer i Sverige undantagna från bestämmelsen som återfinns i 3 kap. 2d § naturgaslagen om att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos operatören inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el.

I artikel 46.4 i det nya direktivet stadgas att om en systemansvarig för distributionssystem omfattas av ett undantag den 4 augusti 2024 får medlemsstaterna besluta att inte tillämpa punkterna 1, 2 och 3 (i artikel 46) på en operatör av distributionsnät för vätgas inom samma företag, förutsatt att det sammanlagda antalet anslutna kunder hos den systemansvariga för distributionssystem och operatören av distributionsnät för vätgas förblir lägre än 100 000. Det är enligt Ei lämpligt att utnyttja möjligheten till undantag så att de undantag som gäller för distributionsnätsoperatörer för naturgas också ska gälla för distributionsnätsoperatörer för vätgas som ingår i samma företag. En operatör av distributionsnät för vätgas som inte ingår i samma företag som en distributionsnätsoperatör som är undantagen kan dock inte få något undantag från de åtskillnadsbestämmelser som återfinns i artikel 46 i direktivet. Bestämmelser om skyldigheter för sådana distributionsnätoperatörer måste därför införas i svensk rätt.

Övervakningsplan

Redan idag finns i den svenska naturgaslagstiftningen krav på att en distributionsnätsoperatör för naturgas som ingår i samma koncern som ett företag

som bedriver produktion av eller handel med gas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs. Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås.

En motsvarande bestämmelse, också för en distributionsnätsoperatör för vätgas, föreslås i den nya gasmarknadslagen.

En distributionsnätsoperatör som är skyldig att upprätta en övervakningsplan ska utse en övervakningsansvarig, som självständigt ska bevaka att planen upprättas och följs.

Den övervakningsansvarige ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten får vägra att godkänna den övervakningsansvarige endast på grund av bristande oberoende eller yrkesmässig kapacitet.

5.16 Åtskillnadsregler för operatörer av lagringsanläggningar för vätgas (artikel 62)

Förslag

Förslag: I huvudsak samma åtskillnadsregler som idag gäller för en innehavare av en lagringsanläggning för naturgas och en innehavare av förgasningsanläggning ska också gälla för en innehavare av lagringsanläggning för vätgas.

En innehavare av lagringsanläggning för vätgas som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska upprätta en övervakningsplan.

En innehavare av lagringsanläggning för vätgas är skyldig att upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits med anledning av upprättad övervakningsplan. Rapporten ska ges in till tillsynsmyndigheten och i samband med det offentliggöras av den som ger in den.

Åtskillnadsregler för innehavare av lagringsanläggningar för vätgas m.fl.

I huvudsak samma åtskillnadsregler som idag gäller för en innehavare av en lagringsanläggning för naturgas ska också gälla för en innehavare av lagringsanläggning för vätgas (i den svenska översättningen av direktivet kallad operatör av lagringsanläggning för vätgas).

I samband med att åtskillnadsbestämmelserna i 4 kap. i den nuvarande naturgaslagen för innehavare av lagringsanläggning och innehavare av förgasningsanläggning flyttas över till den nya gasmarknadslagen görs vissa

ändringar i bestämmelserna. Vissa av de nuvarande bestämmelserna skrivs om eller går helt eller devis upp i andra bestämmelser. Åtskillnadsbestämmelser för samtliga berörda aktörer på gasmarknaden samlas i ett gemensamt kapitel i den nya gasmarknadslagen.

Övervakningsplan

För en innehavare av lagringsanläggning för vätgas som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska samma krav på att upprätta en övervakningsplan gälla som för en innehavare av lagringsanläggning för gas.

5.17 Vissa undantag för vätgasnät inom område som används för industriell eller kommersiell verksamhet (artikel 52)

Förslag

Förslag: Tillsynsmyndigheten ska i vissa fall kunna besluta om undantag från följande krav:

● Kravet på att inte bedriva viss annan verksamhet,

● Kravet på oberoende från viss annan verksamhet,

● Kravet på att inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot viss annan verksamhet,

● Kravet på att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör eller en distributionsnätsoperatör för vätgas inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas, och

● Kravet på certifiering för en transmissionsnätsoperatör.

Undantag ska kunna medges för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område under förutsättning att

1. det inte omfattar sammanlänkningar för vätgas,

2. det inte är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett vätgasnät som omfattas av ett redan beviljat undantag,

3. det i första hand ska användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till detta nät, och

4. det inte är anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna § och som drivs av samma operatör av vätgasnät.

Tillsynsmyndigheten ska besluta om att återkalla ett meddelat undantag om tillsynsmyndigheten konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten påverkas negativt, eller om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt.

Vart sjunde år från beviljandet av ett undantag ska tillsynsmyndigheten offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, på vätgasinfrastrukturen och på utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten.

Överväganden

Enligt artikel 52 får en medlemsstat bevilja undantag från artiklarna 68 och 71 eller från artikel 46 för vätgasnät som överför vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område. De aktuella artiklarna som är möjliga att medge undantag ifrån avser krav på åtskillnad och certifiering. Under hela undantagets giltighetstid för vätgasnätet som överför vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område måste nätet uppfylla ett antal villkor.

Som angetts ovan är artikel 52 inte tvingande för medlemsstaten utan får genomföras. För att underlätta etableringen av vätgasinfrastruktur i Sverige bör möjlighet till det aktuella undantaget införas i svensk lagstiftning. Tillsynsmyndigheten bör därför i vissa fall kunna besluta om undantag från vissa skyldigheter för en transmissionsnätsoperatör eller distributionsnätsoperatör som driver ett vätgasnät inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område. De krav som det ska kunna medges undantag ifrån är:

- Kravet att inte bedriva viss annan verksamhet,
- Kravet på oberoende från viss annan verksamhet,
- Kravet på att inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot viss annan verksamhet,
- Kravet på att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör eller en distributionsnätsoperatör för vätgas inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas, och
- Kravet på certifiering för en transmissionsnätsoperatör.

Undantag bör kunna medges för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område under förutsättning att

- det inte omfattar sammanlänkningar för vätgas,
- det inte är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett vätgasnät som omfattas av ett redan beviljat undantag,
- det i första hand ska användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till detta nät, och

- det inte är anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna § och som drivs av samma operatör av vätgasnät.

Tillsynsmyndigheten bör kunna besluta om att återkalla ett meddelat undantag om tillsynsmyndigheten konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten påverkas negativt, eller om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt. Vart sjunde år från beviljandet av ett undantag ska tillsynsmyndigheten offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, på vätgasinfrastrukturen och på utvecklingen och funktionen av marknaden för vätgas i unionen eller medlemsstaten.

5.18 Utseende och certifiering av transmissionsnätsoperatörer för vätgas (artikel 71)

Förslag

Förslag: Ett företag som vill verka som transmissionsnätsoperatör för vätgas ska certifieras. Ett företag måste vara certifierat innan företaget kan utses och godkännas som transmissionsnätsoperatör för vätgas. För att ett företag ska kunna bli certifierat måste företaget leva upp till krav gällande åtskillnad från viss annan verksamhet, nämligen produktion av eller handel med gas eller el. Kraven gällande certifiering av en transmissionsnätsoperatör för vätgas är desamma som de som idag gäller för transmissionsnätsoperatörer för naturgas enligt lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag. Den aktuella lagen inarbetas i den nya gasmarknadslagen och bestämmelserna om certifiering omfattar även transmissionsnätsoperatörer för vätgas.

Ett ytterligare krav för den som önskar bli certifierad som transmissionsnätsoperatör för vätgas är att denne dessutom bedöms vara lämplig ur allmän synpunkt att bedriva transmission för vätgas. Någon prövning huruvida den certifierade transmissionsnätsoperatören är lämplig ur allmän synpunkt görs då inte inom ramen för koncessionsprövningen, något som är fallet vid ansökan om koncession för transmissionsledningar för gas utom vätgas.

Certifiering av operatörer av överföringsnät för vätgas

Bestämmelser om certifiering av operatörer av överföringsnät för vätgas, på engelska förkortat HTNO, återfinns i artikel 71 i direktivet. Artikelns bestämmelser är gemensamma för både systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas. Nationella bestämmelser om certifiering av systemansvariga för överföringssystem, i svensk rätt certifiering av

transmissionsnätsoperatörer, återfinns i lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag (certifieringslagen). Ei föreslår att lagens bestämmelser flyttas över till den nya gasmarknadslagen. Samtidigt utökas lagens tillämpningsområde på så sätt att bestämmelser som gäller för transmissionsnätsoperatörer för gas utom vätgas också ska gälla för transmissionsnätsoperatörer för vätgas.

Certifieringsförfarandets utgångspunkt är att säkerställa att den som önskar bli certifierad som transmissionsnätsoperatör är åtskild från verksamhet med produktion av eller handel med gas eller el.

Sökandens allmänna lämplighet

I den svenska certifieringslagen finns inte några särskilda bestämmelser om aktörens allmänna lämplighet. I Sverige görs denna prövning på el- och naturgasmarknaden i samband med att ett företag ansöker om koncession för en viss ledning. Ei föreslår att för transmissionsnätsoperatörer för vätgas bör denna första lämplighetsprövning göras i samband med certifieringsprocessen och inte då ett certifierat företag ansöker om koncession. Fördelen med en sådan ordning är att lämplighetsprövningen av företaget då redan gjorts i samband med certifieringen och att tillsynsmyndighetens prövning av en tillståndsansökan för en viss ledning då kan bli mer koncentrerad till själva transmissionsledningen. Tiden för prövning av koncession kan sannolikt tidsmässigt hållas kortare om prövningen av sökandens allmänna lämplighet redan gjorts i annat sammanhang.

Utöver motsvarande bestämmelser som i dag gäller vid certifiering av transmissionsnätsoperatörer för gas utom vätgas ska därför certifieringsbestämmelserna för transmissionsnätsoperatörer för vätgas kompletteras med bestämmelse om prövning av operatörens allmänna lämplighet. En sådan prövning bör innehålla moment såsom finansiell styrka, erfarenhet från gasverksamhet och gasmarknad, personella resurser och beredskapsorganisation. Tillsynsmyndigheten bör vid prövning av huruvida sökanden är lämplig ur allmän synpunkt bland annat bedöma huruvida operatören i sin organisation har tillräcklig kunskap om transmission av vätgas och regelverket som gäller för sådan verksamhet. Den ska också bedöma om operatören har tillräckliga resurser och kapital för att kunna bedriva verksamheten. I bedömningen bör även sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som ska bedriva transmissionsnätsverksamheten vägas in. Om sökanden, eller företrädare för företaget som ansöker, tidigare har bedrivit annan tillståndspliktig verksamhet, bör också sökandens eller företrädarens tidigare agerande i annan verksamhet vägas in i prövningen av huruvida operatören är lämplig ur allmän synpunkt.

Bestämmelsen om sökandens allmänna lämplighet hanteras både för företag som bedriver elnätsverksamhet och företag som bedriver överföring av naturgas inom ramen för koncessionsprövningen. Denna tillståndsprövning bygger på nationella

regler och är inte hämtade från den gemensamma EU-lagstiftningen. I förarbetena gällande bestämmelserna för koncessionsprövning av elektriska anläggningar, prop. 1996/97:136 s. 125, framgår följande avseende begreppet lämplig ur allmän synpunkt.

> Vid lämplighetsprövningen enligt 2 kap. 10 § ellagen, ska myndigheten ta hänsyn till sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som ska handha nätverksamheten. Vad gäller bedömningen om sökanden är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området ska sökandens organisation vara avpassad för just det enskilda området. Faktorer som ska vara vägledande är nätföretagets effektivitet, omfattning och därtill hörande möjligheter att hålla sig med kompetent personal, beredskapsorganisation m.m. eller, alternativt, förutsättningarna att klara dessa funktioner tillsammans med angränsande nätföretag.

5.19 Undantag från bestämmelser om certifiering och åtskillnad för vätgasnät i isolerade områden (artikel 87)

Förslag

Förslag: Efter ansökan från transmissions- respektive distributionsnätsoperatörer som driver eller avser att driva verksamhet i Övre Norrland får regeringen besluta om undantag från bestämmelser om åtskillnad och, särskilt beträffande transmissionsnätsoperatörer, certifiering (artiklarna 46, 68 och 71). Undantaget ska gälla 15 år från det att undantaget beviljas, dock som längst till 31 december 2044. Ett undantag ska under vissa förutsättningar kunna återkallas i förtid. Ett beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt får regeringen återkalla undantaget. Regeringen ska återkalla ett undantag om grundförutsättningarna för beviljat undantag ändras.

Överväganden

Enligt artikel 87 får medlemsstaterna bevilja undantag från tillämpningen av artiklarna 46, 68 eller 71 för vätgasnät i de yttersta randområdena i den mening som avses i artikel 349 i EUF-fördraget och i isolerade områden med vissa Nuts 2- och Nuts 3-koder i nomenklaturen för statistiska territoriella enheter (NUTS) som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 (52). För svenskt vidkommande innebär det möjlighet till undantag för vätgasnät

belägna i Övre Norrland (NUTS 2 SE33). Varje undantag som beviljas ska offentliggöras och anmälas till kommissionen.

Ett undantag som beviljas ska upphöra att gälla 15 år från den dag då det beviljats. Efter den 31 december 2044 får det inte finnas några undantag. Ett svenskt undantag ska återkallas om ett vätgasnät som omfattas av undantag utvidgas bortom det isolerade området eller ansluts till vätgasnät utanför området. Regeringen ska anmäla beslut om undantag från en eller flera skyldigheter för operatör med vätgasnät i Övre Norrland (NUTS 2 SE33) till Europeiska kommissionen.

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år från dagen för beviljandet av ett undantag, eller på en motiverad begäran från kommissionen, offentliggöra en bedömning av det meddelade undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten efter en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen i Sverige hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i Sverige eller unionen påverkas negativt får regeringen återkalla undantaget. Det ska inte föreligga något absolut krav på att regeringen återkallar meddelat undantag efter tillsynsmyndighetens bedömning.

Den nya gasmarknadslagen bör innehålla bestämmelser som ger regeringen rätt att besluta om undantag från bestämmelserna i artikel 46, 68 och 71. Bestämmelserna i dessa artiklar rör åtskillnad av systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas (46), åtskillnad av operatörer av överföringsnät för vätgas (68) och utseende och certifiering av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas (71).

5.20 Redovisning och revison av företag som bedriver överföring eller distribution av vätgas m. fl. (artikel 70, 74 och 75)

Förslag

Förslag: Ett företag som bedriver transmission eller distribution av vätgas ska ekonomiskt redovisa sådan verksamhet skilt från annan verksamhet. En revisor i ett företag som bedriver överföring eller distribution av vätgas ska göra en särskild granskning av redovisningen av den aktuella verksamheten. Revisorn ska dessutom årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget som är föremål för revisionen ska lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten ska få meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör företag som bedriver transmission eller distribution av vätgas samt om skyldigheten för ett sådant företag att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten. Regeringen ska få meddela föreskrifter om revision av företag som bedriver transmission eller distribution av vätgas.

Kravet på särredovisning av verksamhet ska även gälla för sådan verksamhet som bedrivs av operatörer av vätgasterminaler och innehavare av lagringsanläggningar för vätgas.

Redovisning och revision gällande operatörer för vätgas

Kraven på särredovisning och revision som idag återfinns i naturgaslagen förs in i den nya gasmarknadslagen. För att genomföra artikel 70, 74 och 75 i direktivet införs också bestämmelser om att transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för vätgas ska särredovisa sin verksamhet enligt motsvarande regler som idag gäller för naturgasföretag. Kraven på särredovisning ska även gälla för operatörer av vätgasterminaler och innehavare av lagringsanläggningar för vätgas.

5.21 Förbud mot spridande av kommersiellt känsliga uppgifter (artikel 40 och 54)

Förslag

Förslag: Nuvarande bestämmelser om förbud mot spridande av kommersiellt känsliga uppgifter i naturgaslagen flyttas omarbetade över till den nya gasmarknadslagen. Bestämmelserna ska också omfatta transmissionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsoperatörer för vätgas, innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler.

Om en transmissionsnätsoperatör för gas eller distributionsnätsoperatör för vätgas, en innehavare av lagringsanläggning eller operatör av en vätgasterminal driver även annan verksamhet än transmission eller distribution, lagring eller drift av vätgasterminal ska operatören säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen eller distributionen, lagring eller drift av vätgasterminal inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

Om operatören eller innehavaren ingår i en koncern, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av vätgas eller distribution av vätgas, lagring och drift av vätgasterminal inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

Kravet på att säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet ska inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av vätgas eller distribution av vätgas, lagring eller drift av vätgasterminal görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

Kommersiellt känsliga uppgifter i verksamheten

I dag finns det i 3 kap. 2f § i naturgaslagen bestämmelser om att en transmissionsnätsoperatör för naturgas som även bedriver annan verksamhet måste säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionsverksamheten inte görs tillgänglig för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet. Om en transmissionsnätsoperatör ingår i en koncern, ska operatören säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet. De aktuella bestämmelserna ska dock inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion. Motsvarande bestämmelser för innehavare av lagringsanläggning och innehavare av förgasningsanläggning finns i 4 kap. 2c § och 4 kap. 2d § naturgaslagen.

Bestämmelserna är ett genomförande av de bestämmelser som nu återfinns i artikel 40 i det nya gasmarknadsdirektivet.

I artikel 54 i gasmarknadsdirektivet återfinns bestämmelser om förbud om spridande av kommersiellt känsliga uppgifter. Kretsen av operatörer som ska omfattas av förbud mot att sprida kommersiellt känsliga uppgifter utökas, genom artikeln, också till transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer för vätgas, operatörer för lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler. Bestämmelser motsvarande de som idag finns i 3 kap. 2 f § och 4 kap. 2c § och 4 kap. 2d § naturgaslagen bör införas i den nya gasmarknadslagen också för transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer för vätgas, operatörer för lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler.

5.22 Samarbete mellan transmissions- och distributionsnätsoperatörer för naturgas (artikel 39.3 och artikel 44.7)

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i den nya gasmarknadslagen som innebär att transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer för gas utom vätgas får en skyldighet att samarbeta för att säkerställa att marknadsaktörerna som är anslutna till operatörernas nät kan delta på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna som distributionsnätet tillhör eller är anslutet till.

Samarbete mellan systemansvariga

Artikel 39.3 i gasmarknadsdirektivet är ny och saknar motsvarighet i direktiv 2009/73/EG. Denna punkt anger att systemansvariga för överföringssystem (transmissionsnätsoperatör i den svenska naturgaslagstiftningen) ska samarbeta med systemansvariga för distributionssystem (i den svenska naturgaslagstiftningen används begreppet distributionsnätsoperatör) så att de marknadsaktörer som är anslutna till deras nät faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna. En bestämmelse om detta saknas i naturgaslagstiftningen.

Omvänt finns i artikel 44.7 i gasmarknadsdirektivet en skyldighet för distributionsnätsoperatörer att samarbeta med transmissionsnätsoperatörer. I det fallet är syftet med samarbetet att säkerställa att marknadsaktörerna som är anslutna till distributionsnätsoperatörens infrastruktur faktiskt deltar på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna för det inmatnings- och uttagssystem som distributionsnätet tillhör eller är anslutet till. En bestämmelse om detta saknas i den svenska naturgaslagstiftningen. En gemensam bestämmelse om skyldighet

för operatörer att samarbeta i syfte att säkerställa att marknadsaktörer som är anslutna till operatörernas gassystem faktiskt kan delta på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna bör därför införas i den nya gasmarknadslagen.

5.23 Balansavtal för gas utom vätgas och tillsynsmyndighetens godkännande av sådana avtal (artikel 39.5 och artikel 78.7 c))

Förslag

Förslag: Villkoren i ett balansavtal ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Villkoren ska därutöver ge gasanvändaren lämpliga incitament att balansera inmatning och uttag på ett effektivt sätt.

Den systembalansvarige får inte ingå balansavtal med balansansvariga innan tillsynsmyndigheten godkänt de metoder som använts för att ta fram avtalen. Tillsynsmyndigheten ska godkänna metoderna om de kan antas leda till att avtalen uppfyller de aktuella kraven på villkorens utformning.

Tillsynsmyndigheten kan begära ändring av metoden för att godkänna den. Vid begäran om ändring av metoden ska den systembalansansvarige inom två månader efter tillsynsmyndighetens begäran lämna in ett förslag till ändrad metod för godkännande.

Nuvarande bestämmelser i 7 kap. naturgaslagen tas in i den nya föreslagna gasmarknadslagen som ett kapitel 8. Nya underrubriker tillförs i kapitlet och ändrad disposition av vissa paragraf föreslås.

Bakgrund

År 2013 tog det privata bolaget Swedegas AB över systembalansansvaret för det västsvenska naturgassystemet. Tidigare hade Affärsverket svenska kraftnät varit systemansvarig myndighet för det nationella naturgassystemet (numera det västsvenska naturgassystemet). I samband med att Swedegas AB tog över uppgiften ändrades bestämmelserna i den svenska naturgaslagen gällande tillsynsmyndighetens förhandsprövning av balansavtal på så sätt att tillsynsmyndigheten i förväg inte bara skulle pröva metoden för att ta fram balansansvarsavtalet utan prövningen skulle utökas till att avse de enskilda villkoren i avtalet. Av förarbetena då naturgaslagen ändrades framgår följande gällande förhandsgodkännande av villkoren i balansansvarsavtalen (prop. 2012/13:85, s. 69):

> Med anledning av att en privat aktör kan komma att få uppdraget att vara systembalansansvarig bör tillsynsmyndighetens kontroll över innehållet i balansavtalen skärpas. Regeringen föreslår därför att tillsynsmyndighetens

förhandsprövning av balansavtalen enligt 7 kap. 5 § naturgaslagen ska avse villkoren i avtalen och inte som i dag de metoder som används för att utforma villkoren.

En skandinavisk harmonisering av regelverket

År 2019 skapades en gemensam balanseringszon med Danmark, Joint Balancing Zone (JBZ). I samband med Ei:s prövning av balansavtalet som gemensamt skulle tillämpas både av Swedegas AB för det västsvenska naturgassystemet och Energinet.dk för det danska naturgassystemet blev det tydligt att de båda länderna hade genomfört gasmarknadsdirektivet på olika sätt. I Danmark skulle tillsynsmyndigheten, Forsyningstilsynet, metodgodkänna avtalet medan den svenska tillsynsmyndigheten, Ei, skulle pröva enskilda avtalsvillkor i samma avtal. Inledningsvis, då Svenska kraftnät var systemansvarig myndighet för det nationella naturgassystemet, hade både Danmark och Sverige genomfört artikel 41.6 b) i direktivet på så sätt att tillsynsmyndigheten skulle godkänna metoden för balansavtalet innan det fick börja tillämpas. Det var, som nämnts ovan, i samband med att Swedegas AB tog över rollen som systembalansansvarig för det västsvenska naturgassystemet som de svenska reglerna skärptes på så sätt att tillsynsmyndigheten, i stället för att pröva metoden, skulle pröva de enskilda avtalsvillkoren.

Med hänsyn till att Swedegas AB på ett tillfredsställande sätt verkat i rollen som systembalansansvarig för det västsvenska naturgassystemet i över 10 år finns inte längre samma incitament att fortsätta med ordningen att den svenska tillsynsmyndigheten ska pröva enskilda avtalsvillkor innan ett balansavtal får börja tillämpas. Med den gemensamma balanseringszonen som upprättats mellan Sverige och Danmark år 2019 blir det märkligt att den danska och den svenska tillsynsmyndigheten prövar samma balansavtal på olika sätt. Därför föreslås att det svenska regelverket ändras så att tillsynsmyndigheten i stället ska metodgodkänna balansavtalet innan det får börja tillämpas. Därigenom harmoniseras det svenska och det danska regelverket på området. För svenskt vidkommande skulle lagändringen innebära en återgång till tidigare nationella regler som gällde då Svenska kraftnät var systemansvarig myndighet och ansvarade för att balansen kortsiktigt upprätthölls mellan inmatning och uttag av naturgas i det nationella naturgassystemet. Ei föreslår därför att det införs bestämmelser i den nya gasmarknadslagen om att tillsynsmyndigheten ska godkänna metoderna för balansavtalet innan det får ingås.

I sammanhanget kan nämnas att när det gäller operatörer av vätgasnät ska dessa ansvara för balans i sina nät från och med den 1 januari 2033, eller från och med ett tidigare datum om detta föreskrivs av tillsynsmyndigheten (artikel 50.4 i direktivet). Därför införs inte något system med förhandsgodkännande av balansavtal för vätgasnät i Sverige för tillfället.

Balansavtalens utformning

I nuvarande 7 kap. 5 § naturgaslagen anges att villkoren i balansavtalen ska vara objektiva och icke-diskriminerande. I den nya gasmarknadslagen föreslås att villkoren i balansavtalen utöver kravet på att de ska vara objektiva och icke-diskriminerande också ska ge gasanvändaren lämpliga incitament att balansera inmatning och uttag på ett effektivt sätt. Genom denna justering av kraven på balansavtalens utformning anpassas den nationella lagstiftningen bättre till gasmarknadsdirektivets krav. Bestämmelser om balanstjänster, utformning av avtal för sådana tjänster och tillsynsmyndighetens förhandsprövning återfinns i artikel 39.5 och artikel 78.7 c) i gasmarknadsdirektivet.

Vad händer om tillsynsmyndigheten inte godkänner metoden som legat till grund för balansavtalet?

Om tillsynsmyndigheten vid sin prövning bedömer att metoden för balansavtalet inte kan godkännas ska tillsynsmyndigheten kunna begära ändring av metoden. Den systembalansansvarige ska då inom två månader från det att tillsynsmyndighetens begärde ändring av metoden komma in med en ändrad metod och balansavtal till tillsynsmyndigheten för godkännande. Tvåmånadersfristen, för att inkomma med ändrad metod, tillämpas redan idag i annan europeisk energilagstiftning. Ett exempel är artikel 9.12 i förordning (EU) 2015/1222 där berörda systemansvariga för överföringssystemen eller nominerade elmarknadsoperatörerna inom två månader efter tillsynsmyndigheternas begäran ska lämna in förslag till ändrade villkor eller metoder för godkännande.

5.24 Transmissions- och distributionsnätsoperatörers skyldigheter gentemot gasanvändare

Förslag

Förslag: Nuvarande bestämmelser i 8 kap. naturgaslagen om avtalsinnehåll mellan den som bedriver överföring av gas och gasanvändare och om förbudet mot att debitera för fakturor flyttas till kapitlet om transmissions- och distributionsnätsoperatörernas skyldigheter. Bestämmelsen i 8 kap. 18 § i naturgaslagen om skyldigheter att lämna vissa uppgifter på sin webbplats begränsas till att omfatta distributionsnätsoperatörer som överför gas till konsumenter.

En bestämmelse införs om att en distributionsnätsoperatörs faktura till en gasanvändare ska vara tydlig och innehålla information om

1. operatörens namn, adress, webbplats samt kontaktuppgifter inklusive telefonnummer och e-postadress till kundtjänst
2. vilket belopp som ska betalas och förfallodag,
3. uppmätt förbrukning,
4. anläggningsnummer,
5. avgiftens beteckning.

En bestämmelse införs med bemyndigande till regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela ytterligare föreskrifter om operatörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för operatörer att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

Befintliga bestämmelser om leverans i 7 kap. och 8 kap. naturgaslagen flyttas till ett kapitel som rör leverans av gas.

Bestämmelserna om avbrott m.m. i 8 kap. 3–12 §§ flyttas till ett eget kapitel tillsammans med nya bestämmelser om avstängning vid utfasning av naturgas.

Skyldigheter gentemot gasanvändare för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer

Naturgaslagen innehåller bestämmelser om avtalsinnehåll (8 kap. 14 § naturgaslagen) och om förbud mot att debitera en avgift för fakturering och fakturainnehåll (7 kap. 13 §). Bestämmelserna lämnas oförändrade, men begränsas till att omfatta operatörer, och flyttas till kapitlet i gasmarknadslagen som handlar om skyldigheter för den som överför gas. Bestämmelsen i 8 kap. 8 § naturgaslagen om skyldighet för företag som bedriver överföring av naturgas flyttas över till samma kapitel. Bestämmelsen bör begränsas till att omfatta distributionsnätsoperatörer, eftersom transmissionsnätsoperatörer inte har några

konsumenter anslutna till sina nät. Det finns inget skäl till att låta bestämmelsen omfatta samtliga gasanvändare. Direktivets krav i artikel 11 punkten 5 riktar sig mot leverantörer och innehåller inte något krav på att operatörer ska lämna motsvarande information. Bestämmelsen kan därför utformas utifrån vad som är lämpligt och rimligt.

Samtliga befintliga och nya bestämmelser som rör leverans av gas, dvs. bestämmelser som finns i artikel 11, 12, och 16 samt bilaga 1 samlas i ett kapitel.

Bestämmelserna i 8 kap. 3–12 §§ i naturgaslagen om avbrott m.m. berör både gasleverantörer och företag som överför gas och bör för tydlighetens skull införas i ett eget kapitel. I detta kapitel införs även nya bestämmelser om avstängning på grund av utfasning av naturgas.

I bilaga 1 finns angivet vad som ska finnas i en faktura till en slutkund. Bestämmelserna är allmänt hållna, men riktar sig framförallt till leverantörer och deras kunder. När det gäller naturgaslagens krav på innehållet i faktura från de som överför gas, dvs. operatörerna, är detta väl sparsmakat och för att gasanvändaren ska förstå vad fakturan avser bör den innehålla uppgift om

1 operatörens namn, adress, webbplats samt kontaktuppgifter inklusive telefonnummer och e-postadress till kundtjänst

2 vilket belopp som ska betalas och förfallodag,

3 uppmätt förbrukning,

4 anläggningsnummer, samt

5 avgiftens beteckning.

5.25 Avgifter för utlämnande av rapporterade mätvärden (artikel 22)

Förslag

Förslag: En gasanvändare får inte debiteras någon avgift för att dennes rapporterade mätvärden lämnas ut.

En avgift för utlämnande av uppgifter om gasanvändarens mätvärde till ett företag som gasanvändaren har utsett ska motsvara kostnaden för att tillhandahålla uppgifterna.

Uppgiftshantering och kostnader för gasanvändare

En gasanvändare ska inte få debiteras några särskilda kostnader för att dennes rapporterade mätvärden lämnas ut.

Enligt artikel 22 punkten 5 i direktivet får slutkunder inte debiteras några extra kostnader för att deras uppgifter lämnas ut eller för en begäran om att uppgifterna ska offentliggöras. Det är oklart vad som menas med extra kostnader, men det torde syfta på kostnader som i så fall särskilt skulle påföras gasanvändaren för att någon begär att få eller får del av gasanvändarens mätuppgifter. Den svenska lagstiftningen bör tydliggöras genom en särskild bestämmelse om att en gasanvändare inte får debiteras någon avgift för att dennes rapporterade mätvärden lämnas ut.

Avgift för utlämnande av gasanvändarens mätvärden

Idag finns bestämmelser i 3 kap. 7 och 7a §§ naturgaslagen om att den som bedriver överföring av naturgas är skyldig att utföra mätning av överförd naturgas och rapportera resultaten av mätningen. Rapporteringen av mätresultat ska ske till den systembalansansvarige, till berörda andra företag som bedriver överföring, naturgaskunder, balansansvariga och leverantörer av naturgas. På begäran ska rapportering dessutom ske till ett företag som gasanvändaren har utsett. Ett sådant företag kan till exempel vara ett tjänsteföretag som tillhandahåller en tjänst till gasanvändaren där uppgift om gasanvändarens mät- och förbrukningsuppgifter är en förutsättning för tjänsten. För det fall den rapporteringsskyldige tar ut en avgift då gasanvändarens mätuppgifter lämnas ut till ett företag som gasanvändaren utsett är det idag oreglerat hur en sådan avgift ska vara utformad. En bestämmelse bör införas i den nya gasmarknadslagen som anger kriterierna för ett sådant avgiftsuttag. Om den som bedriver överföring av gas, på begäran lämnar ut gasanvändarens mätuppgifter till ett företag som gasanvändaren har utsett, ska en eventuell avgift för detta utlämnande spegla de kostnader som den rapporteringsskyldige har för att tillhandahålla de aktuella uppgifterna.

5.26 Bestämmelser om leverans av gas (artikel 11)

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att ett avtal mellan en gasanvändare och en leverantör av gas ska innehålla de uppgifter som räknas upp i artikel 11.3. En bestämmelse införs om att gasleverantören ska ange avtalsvillkoren på ett enkelt och begripligt sätt och tillhandahålla en sammanfattning av avtalsvillkoren på ett enkelt och begripligt sätt.

En bestämmelse införs om att företagskunder ska underrättas om ändringar i avtalsvillkoren och rätten att säga upp avtalet senast två veckor innan ändringen. Nuvarande tvåmånadersgräns för konsumenter i naturgaslagen behålls och införs i den nya gasmarknadslagen.

En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att gasleverantörer som tecknar avtal med gasanvändare ska på sina webbplatser lämna följande information om avtal som företaget tillämpar för leverans av naturgas och biogas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt:

1. gasanvändarens rättigheter,

tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster, för naturgas och vätgas, samt annan viktig avtalsinformation,

om priset är fast eller rörligt,

hur användaren ska gå till väga för att lämna klagomål,

vilka organ gasanvändaren kan vända sig till för information eller tvistlösning, och

oberoende användarrådgivning, där gasanvändarna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.

Gasleverantörer ska på eller i samband med fakturor till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt antingen lämna den information som anges i föregående stycke eller hänvisa till att informationen finns på webbplatsen och på begäran tillhandahålls på annat sätt.

Ett bemyndigande införs till regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, om att kunna meddela närmare föreskrifter om den information som ska lämnas.

Krav på avtalsinnehåll enligt artikel 11

Förslag: En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att ett avtal mellan en gasanvändare och en leverantör av gas ska innehålla de uppgifter som räknas upp i artikel 11.3. En bestämmelse införs om att gasleverantören ska ange avtalsvillkoren på ett enkelt och begripligt sätt och tillhandahålla en sammanfattning av avtalsvillkoren på ett enkelt och begripligt sätt.

En bestämmelse införs om att företagskunder ska underrättas om ändringar i avtalsvillkoren och rätten att säga upp avtalet senast två veckor innan ändringen. Nuvarande tvåmånadersgräns för konsumenter i naturgaslagen behålls och införs i den nya gasmarknadslagen.

En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att gasleverantörer som tecknar avtal med gasanvändare ska på sina webbplatser lämna följande information om avtal som företaget tillämpar för leverans av naturgas och biogas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt

2. gasanvändarens rättigheter,
3. tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster, för naturgas och vätgas, samt annan viktig avtalsinformation,
4. priset är fast eller rörligt,
5. hur användaren ska gå till väga för att lämna klagomål,
6. vilka organ gasanvändaren kan vända sig till för information eller tvistlösning, och
7. oberoende användarrådgivning, där gasanvändarna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.

Gasleverantörer ska på eller i samband med fakturor till förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt antingen lämna den information som anges i föregående stycke eller hänvisa till att informationen finns på webbplatsen och på begäran tillhandahålls på annat sätt.

En bemyndigande införs till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer om att kunna meddela närmare föreskrifter om den information som ska lämnas.

En bestämmelse införs om att gasanvändare ska ha tillgång till ett brett val av betalningssätt och att dessa inte får medföra diskriminering mellan kunder samt att avgifter för betalningssätt ska vara objektiva, icke-diskriminerande och proportionerliga och får inte överskrida betalningsmottagarens direkta kostnader.

En bestämmelse införs om att gasleverantören ska erbjuda konsumenter information om alternativ för att undvika avstängning i god tid före den planerade avstängningen.

Ei föreslår följande ändringar för att Sverige ska leva upp till artikel 11 i gasmarknadsdirektivet. Befintliga bestämmelser i naturgaslagen förs in i den nya gasmarknadslagen. Samtliga bestämmelser som rör gasanvändare (slutkunder) inklusive konsumentbestämmelser samlas i ett kapitel.

I 8 kap. 13 § 1–11 naturgaslagen finns idag bestämmelser om vilka uppgifter ett avtal mellan en konsument och en leverantör av naturgas ska innehålla. För att uppfylla kraven i artikel 11 bör den nya gasmarknadslagen innehålla krav på följande uppgifter i avtalet mellan gasanvändare och gasleverantör:

1 namn, e-postadress och jourtelefonnummer till kundtjänst,

produktens namn och tariffens beteckning (när de tjänster som tillhandahålls beskrivs),

när avtalet träffas och vid vilken tidpunkt naturgasleverantören planerar att överta leveranserna till gasanvändaren,

på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga tariffer, underhållskostnader och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas,

avtalets löptid samt villkoren för att förlänga och säga upp avtalet, inklusive eventuella kombinationserbjudanden,

tydliga, objektiva, offentliggjorda och kontrollerbara åtaganden från gashandlaren om miljöprestanda, inbegripet i förekommande fall koldioxidutsläpp, lyfts fram som ett viktigt inslag. När det gäller leverans av förnybar gas och koldioxidsnål gas ska den förnybara gas och koldioxidsnåla gas som levereras certifieras i enlighet med artikel 9,

hur och var ett klagomål kan lämnas

i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av naturgas eller vätgas,

Informationen om avtalsvillkoren ska ges på ett konsumentvänligt, tydligt och otvetydigt språk,

Information om leverantören av produkter eller tjänster, och priset på dessa produkter eller tjänster, som är kopplade till eller kombinerade med leverans av gas ska tillhandahållas innan avtalet ingås.

Ei föreslår att bestämmelserna införs med en mindre anpassning så att terminologin och ordval liknar den i ellagen. I artikel 11 punkten 3 anges kontaktuppgifter. I dessa bör ingå uppgift om webbplats på samma sätt som i 8

kap. 13 § 1 p. naturgaslagen. Jourtelefonnummer behöver inte anges, det är tillräckligt med telefonnummer till kundtjänst. I punkten 2 anges att leverantörens underhållskostnader ska framgå av avtalet. Det är oklart vad som avses med underhållskostnader. En gasleverantör torde inte ha några underhållskostnader i förhållande till gasanvändaren. Under alla förhållanden är det en kostnad för leverantören som ersätts genom det avtalade priset. Således föreslås att underhållskostnader inte behöver anges i avtalet.

Slutkunder ska tillhandahållas en sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett koncist och enkelt språk. Medlemsstaterna ska kräva att gasleverantören använder gängse terminologi.

Med gängse terminologi avses etablerade uttryck i lagstiftning och i branschen. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör få rätt att meddela föreskrifter om att gasleverantörer ska vara skyldiga att lämna viss information till gasanvändare på sina webbplatser eller på något annat sätt,
vilka delar av avtalsinnehållet som ska finnas med i den sammanfattning som gasleverantörer ska tillhandahålla enligt tredje stycket samma paragraf och hur sammanfattningen ska tillhandahållas. I 11 § språklagen (2009:600) står det om ett språk som är *enkelt* och *begripligt* och det bör lämpligen användas som begrepp även här. Ett enkelt och begripligt språk förutsätter att gasleverantören använder sig av gängse termer.

Information och ändringar i avtalsvillkoren

Enligt artikel 29 punkten 4 ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunderna får information om och uppmuntran till att byta till ett marknadsbaserat erbjudande. Skyldigheten att lämna sådan information bör framgå av Ei:s föreskrifter och ryms inom föreslaget bemyndigande.

Enligt artikel 11 punkten 4 ska slutkunder underrättas om ändringar i avtalsvillkoren och rätten att säga upp avtalet, senast två veckor innan ändringen för företagskunder och en månad för hushållskunder. Enligt naturgaslagen får en villkorsändring i ett löpande avtal med en konsument inte börja tillämpas förrän tidigast två månader efter det att meddelandet har skickats. Ei föreslår att tvåmånadersgränsen behålls för konsumenter.

Artikel 11 punkten 5 lyfter särskilt fram att gashandlare ska tillhandahålla slutkunder transparent information om tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster, för naturgas och vätgas, särskilt information om huruvida priset är fast eller rörligt och, i förekommande fall, om förmånserbjudanden och rabatter samt att viktig avtalsinformation ska lyftas fram av gasleverantören. Då detta inte enbart är kopplat till uppgifter i

avtalet, utan en mer allmän möjlighet för slutkunden att under avtalets löptid kontrollera sina villkor, bör detta anges särskilt i lagen.

Gasleverantör bör på sin webbplats lämna viss information till gasanvändarna. Uppgift om pris och vissa kommersiella villkor som rör större företagskunder kan dock utgöra affärshemligheter och en leverantör bör inte i lag tvingas offentliggöra sådana uppgifter. Uppgifter om avtal för konsumenter och mindre företag som ska rapporteras till Ei för jämförelseverktyget bör dock kunna publiceras. Uppgifter på webbplatser utgör en viktig del i Ei:s tillsyn för att säkerställa att jämförelseverktyget publicerar korrekta uppgifter. Ei föreslår därför att en bestämmelse införs om att gasleverantörer som tecknar avtal med gasanvändare ska lämna information på sina webbplatser om avtal som företaget tillämpar för leverans av naturgas och biogas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt.

Gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt bör få del av information direkt i faktura eller genom en hänvisning i fakturan om att uppgifter finns på leverantörens webbplats. Gasleverantörer ska därför på eller i samband med fakturor till konsumenter antingen lämna den information som anges i föregående stycke eller hänvisa till att informationen finns på webbplatsen och på begäran tillhandahålls på annat sätt. Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, bör få meddela närmare föreskrifter om den information som ska lämnas.

Val av betalningssätt

Artikel 11 punkten 6 handlar om tillgången till olika betalningssätt. Här bör naturgaslagens nuvarande bestämmelser i 8 kap. 15 § förtydligas med formuleringen att slutkunder ska ha tillgång till ett brett val av betalningssätt och att dessa inte får medföra diskriminering mellan kunder samt att avgifter för betalningssätt ska vara objektiva, icke-diskriminerande och proportionerliga och inte får överskrida betalningsmottagarens direkta kostnader. I ellagen anges att en elleverantör ska erbjuda flera betalningssätt vid fakturering och inte får missgynna en elanvändare endast på grund av det betalningssätt denne har valt samt att de avgifter som tas ut för ett visst betalningssätt eller för ett system för förskottsbetalning inte får överstiga betalningsmottagarens kostnader för användningen av betalningssättet eller systemet. Det saknas skäl att formulera bestämmelserna på ett annat sätt än vad som skett i ellagen.

Artikeln ger medlemsstaten möjlighet att införa bestämmelser om att utsatta och energifattiga kunder får beviljas förmånligare behandling. Det saknas skäl att införa en sådan bestämmelse.

Upplysning om alternativ till avstängning

För att uppfylla Artikel 11 punkten 10 bör naturgaslagens nuvarande bestämmelser i 8 kap. 3–6 §§ kompletteras med en bestämmelse om att en gasleverantör ska erbjuda hushållskunder information om alternativ för att undvika avstängning i god tid före den planerade avstängningen. Dessa alternativ kan gälla möjligheter till stöd för att undvika avstängning, system för förskottsbetalning, energibesiktningar, energirådgivningstjänster, alternativa betalningsplaner, råd om skuldhantering eller anstånd med avstängning, och de bör inte medföra en extra kostnad för de kunder som står inför en avstängning.

För att underlätta tolkning av bestämmelserna och skapa en enhetlig reglering inom energiområdet bör bestämmelserna i författningstexten uttryckas på samma eller liknande sätt som i ellagen.

5.27 Rätt att byta gasleverantör och regler om avgifter för byte (Artikel 12)

Förslag

Förslag: Nuvarande bestämmelser i 8 kap. 19 § naturgaslagen om byte av naturgasleverantör förs in i den nya gasmarknadslagen men kompletteras med bestämmelser om att

- ett byte ska ske inom kortast möjliga tid från kundens begäran, förutsatt att avtalsvillkoren följs och senast inom tre veckor, och
- att den tekniska processen för byte av gasleverantör eller marknadsaktör ska ta högst 24 timmar från det att korrekta mätvärden uppmätts och kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

Avgifter för byte

Enligt nuvarande 8 kap. 19 § naturgaslagen ska ett byte av naturgasleverantör genomföras utan särskild kostnad för konsumenten. Bestämmelsen bör ändras så att den omfattar hushållskunder, mikroföretag och småföretag samt att den även avser vätgas. Byte utan kostnad ska även gälla om leveransen av gas är kopplad till eller kombinerad med andra tjänster eller produkter eller annan utrustning.

Direktivet ger medlemsländerna möjlighet att välja om de vill tillåta gasleverantörer och marknadsaktörer att ta ut uppsägningsavgifter (brytavgifter) för kunder som i förtid frivilligt säger upp tidsbegränsade fastprisavtal, förutsatt att dessa avgifter

a) ingår i ett avtal som kunden frivilligt har ingått, och
b) tydligt meddelas kunden innan avtalet ingås.

Ei föreslår att brytavgifter tillåts, men att de, i enlighet med direktivet, ska vara proportionerliga och inte överstiga de direkta ekonomiska förluster som en gasleverantör eller marknadsaktör drabbas av till följd av att kunden säger upp avtalet. Den svenska lagstiftningen bör därför kompletteras med en bestämmelse om att brytavgifter ska vara proportionerliga, att enskilda tjänster i kombinerade erbjudanden ska kunna sägas upp var för sig samt att bevisbördan för den direkta ekonomiska förlusten ska läggas på gasleverantören eller marknadsaktören.

En bestämmelse bör införas om att tillsynsmyndigheten ges rätt att utöva tillsyn över dessa bestämmelser i den nya gasmarknadslagen.

En bestämmelse bör införas om att gasanvändarna tillhandahålls information om byte av gasleverantör i ett användarvänligt format, inbegripet genom de gemensamma kontaktpunkter som avses i artikel 24.

En bestämmelse bör införas om att kunder ska ha rätt att säga upp sina avtal om leverans av gas med kort varsel. Här kan nämnas att Ei anser att uppsägningstidens längd för ett elhandelsavtal inte får överskrida en månad[52]. Patent- och marknadsdomstolen vid Stockholms tingsrätt har i en dom 17 december 2020 satt maxgränsen för uppsägningstider för rörliga elavtal till tre månader samtidigt som 7 kap. 13 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation reglerar att elektroniska kommunikationstjänster riktade till konsumenter inte får ha en uppsägningstid som överskrider en månad.

När det gäller kravet på att den tekniska processen inte får ta mer än 24 timmar så torde bestämmelsen inte avse faktiska tekniska åtgärder som måste vidtas vid byte. Den tekniska processen bör omfatta perioden från det att operatören får ett meddelande om byte till dess att den nya gasleverantören får en bekräftelse på att bytet att genomförts. Den uppfattningen delas preliminärt av CEER.[53] Byte av leverantör kräver inte byte av mätare eller andra mer tidskrävande åtgärder. Ett problem är att alla kunder på gasmarknaden inte har gasmätare som kan uppfylla kravet på att ha mätdata tillgängligt (och som även samlar in mätdata) varje dygn. Både den befintliga och den nya leverantören behöver korrekt mätarställning för att ett leverantörsbyte ska kunna ske. Om en kostnadsnyttoanalys genomförs kommer det tydligt visa att det inte är kostnadseffektivt att installera smarta mätare som klarar detta för samtliga kunder.

[52] Energimarknadsinspektionens rapport *Oschyssta affärsmetoder på elhandelsmarknaden*, Ei R2022:02
[53] CEER, *Handbook for National Energy Regulators*, 2025, https://www.ceer.eu/?pc_document=handbook-for-national-energy-regulators (hämtad 10 juni 2025), se metric 18 på sidan 49

Med utgångspunkt i CEERs definition räknas inte den tid som kan behövas för att läsa av mätare på plats hos kunden in, vilket gör att bestämmelsen i praktiken blir tillämplig då mätvärden faktiskt avlästs.

Den svenska lagstiftningen bör dock kompletteras med en bestämmelse om att leverantörsbyte ska kunna göras inom 24 timmar från det att korrekta mätvärden uppmätts.

Av artikeln följer att leverantörsbyte ska kunna genomföras inom 24 timmar från och med den 1 januari 2026. Samtidigt anges i artikel 94 att artikel 12 ska vara genomförd senast den 5 augusti 2026. Av skäl 40 framgår följande.

> Kortare tider för byte av leverantör kommer sannolikt att locka kunder att leta efter bättre energierbjudanden och byta leverantör. I och med den ökade användningen av informationsteknik bör senast 2026 den tekniska processen för att registrera en ny leverantör vid en mätpunkt hos marknadsaktören normalt sett under en vardag kunna slutföras inom 24 timmar. Genom att säkerställa att det 2026 blir möjligt att genomföra den tekniska processen för byte av leverantör inom 24 timmar skulle bytestiderna minimeras, vilket bidrar till större konsumentdelaktighet och konkurrens på slutkundsmarknaden.

Mot bakgrund av vad som anges i skälen är Ei:s bedömning att kravet i artikel 12.1 bör genomföras enligt artikel 94, dvs. senast den 5 augusti 2026. Byte på föreskrivet sätt kommer då att utgöra ett krav enligt lagstiftningen under 2026. Någon särskild ikraftträdandebestämmelse för endast denna bestämmelse krävs inte.

5.28 Sistahandsleverantör (artikel 29)

Förslag

Förslag: Ett gasföretag som överför gas ska välja ut en anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. Företaget ska informera gasanvändaren om hur gasleverantören har valts ut. Gasleverantören ska underrätta gasanvändaren om sina priser och villkor. En anvisad gasleverantör ska minst en gång per kvartal lämna följande information till gasanvändaren:

1. en redogörelse för vilka olika avtal som gasleverantören erbjuder samt uppgifter om priser och leveransvillkor för de olika avtalen, och
2. uppgifter om var gasanvändaren, oberoende av gasleverantören, kan hitta information om priser och leveransvillkor som andra gasleverantörer tillämpar för leverans av gas till gasanvändare.

Sistahandsleverantör ska utses för naturgaskunder

Enligt artikel 2 punkten 30 är en sistahandsleverantör en leverantör som har utsetts att ta över leveranser av naturgas till kunder till en leverantör som har upphört med sin verksamhet.

Naturgaslagen innehåller idag bestämmelser om vad som gäller om en gasförbrukare saknar leverantör. Enligt 7 kap. 8 a § naturgaslagen ska gasförbrukare som saknar leverantör av naturgas av berörd innehavare av naturgasledning anvisas en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till sådana gasförbrukare. Ledningsinnehavaren ska utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om vilken leverantör som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om naturgaslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska i sin tur utan dröjsmål underrätta gasförbrukaren om de villkor för leveransen som leverantören avser att tillämpa och om den dag då leverantören avser att påbörja leveransen enligt avtalet.

Med anledning av att systemet med anvisade elleverantörer är föremål för en översyn bör samma sak gälla även för naturgas. Det finns i dag inga bestämmelser om hur ett gasföretag ska välja ut en anvisad gasleverantör.

Direktivet ställer krav på att gasföretaget ska välja en anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. Med de uppställda rekvisiten bör inte ett regelrätt upphandlingsförfarande avses. Den som utser sistahandsleverantören måste göra det på objektiva grunder, vara öppen med vilka grunderna är och inte på ett otillbörligt sätt gynna exempelvis närstående företag. Med hänsyn till kravet på transparens bör gasföretaget även vara skyldigt att informera kunden om hur den anvisade gasleverantören har valts ut. Bestämmelserna bör även omfatta vätgaskunder.

Enligt artikel 29 punkten 4 ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunderna får information om och uppmuntran till att byta till ett marknadsbaserat erbjudande. Information om marknadsbaserade erbjudanden kan ges genom det föreslagna prisjämförelseverktyget, men lagstiftningen behöver kompletteras och bör likna bestämmelserna i 9 kap. 7 § ellagen.

5.29 Konsumenträttigheter och konsumentskydd i samband med utfasningen av naturgas (Artikel 13)

Förslag

Förslag: Bestämmelser införs i gasmarknadslagen om att om en operatör tar en gasledning ur bruk ska den genomföra ett samråd med berörda gasanvändare och andra berörda intressenter, inklusive konsumentorgan, om hur avveckling av gasledningen ska gå till. Inför samrådet ska gasanvändare informeras om tidplan, förfarandet för avstängning och i vilka steg det ska ske.

Överväganden

Artikel 13 innehåller bestämmelser till skydd för kunder som ska stängas av från naturgassystemet. Eftersom det idag saknas ett regelverk kring konsumentskydd i

samband med utfasning av naturgas bör bestämmelserna i artikel 13 införas i sin helhet i den nya gasmarknadslagen. Den utfasning som kan komma i fråga gäller inte endast naturgas utan bör omfatta samtliga gaser i gasmarknadslagen.

Artikel 13 anger att om avstängning av nätanvändare enligt artikel 38.6 är tillåten ska medlemsstaterna säkerställa att

a) de berörda nätanvändarna och andra berörda intressenter, särskilt konsumentorgan, har rådfrågats,

b) nätanvändarna, slutkunderna och berörda intressenter informeras i tillräckligt god tid i förväg om det planerade datumet, förfarandet för avstängning, vilka steg som planeras och hur tidsplanen ser ut,

c) slutkunderna får information om och har tillgång till lämplig rådgivning om hållbara uppvärmningsalternativ, samt information om ekonomiskt stöd genom relevanta organ som ska identifieras av nationella myndigheter, inbegripet gemensamma kontaktpunkter som inrättas enligt artiklarna 21 och 22 i direktiv (EU) 2023/1791 och artikel 18 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 (47), och kontaktpunkter som inrättats eller utsetts enligt artikel 16.3 i direktiv (EU) 2018/2001,

d) det vid planeringen och genomförandet av utfasningen av naturgas tas vederbörlig hänsyn till de särskilda behoven hos utsatta kunder som avses i artikel 26 och kunder som påverkas av energifattigdom, och att lämpliga åtgärder i tillämpliga fall vidtas i syfte att undanröja de negativa effekterna av utfasningen av naturgas med beaktande av den vägledning som avses i artikel 27, vilka åtgärder får omfatta användning av offentlig finansiering och finansieringsinstrument som inrättats på unionsnivå,

e) alla finansiella överföringar mellan reglerade tjänster följer reglerna i artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789 och det inte förekommer någon diskriminering mellan olika kategorier av kunder och mellan energibärare.

Punkterna a) och b) i artikel 13 kan genomföras i svensk rätt utan åtgärder för anpassning eller omformulering.

När det gäller punkten c) anges att slutkunder ska få information om och ha tillgång till lämplig rådgivning om hållbara uppvärmningsalternativ och information om ekonomiskt stöd. Informationen ska ges genom relevanta organ som ska identifieras av nationella myndigheter, inbegripet gemensamma kontaktpunkter. Statens energimyndighet har i rapporten *Stödjande insatser för energieffektivitet, byggnaders energiprestanda och förnybar energi, Underlag för*

genomförande av EU-direktiv, beskrivit olika kontaktpunkter och deras funktioner. Sammanfattningsvis, s. 3 f, beskrivs kontaktpunkterna enligt följande.

> Vad gäller Information och kontaktpunkter lämnar vi förslag på hur direktivets krav på information, rådgivning, vägledning osv kan organiseras för de olika målgrupper som berörs.
>
> – Vi föreslår att energi- och klimatrådgivningen, med de förändringar vi föreslog i höstas i vårt uppdrag om att utveckla energi- och klimatrådgivningen, fungerar som grundläggande kontaktpunkt för sin nuvarande målgrupp, dvs hushåll, föreningar och små och medelstora företag. Mer avancerade tjänster bör kunna tillhandahållas av privata energitjänsteföretag, med de förslag vi lämnar för att utveckla energitjänstemarknaden, inklusive en särskild kvalitetsmärkning för energitjänsteföretag som vill kalla sig gemensam kontaktpunkt.
>
> – För att möta kraven på riktade insatser mot utsatta hushåll behöver kommunerna få ett utpekat ansvar att jobba med detta.
>
> – Offentliga organ berörs i olika roller: som energianvändare, som samhällsplanerare och som social aktör. Även om Energimyndigheten utgör den naturliga kontaktpunkten för alla dessa roller behöver insatserna se olika ut. I rollen som energianvändare kan det t ex handla om utbildningar för att stärka beställarkompetensen, som samhällsplanerare kan vägledning bl a kopplas till den kommande lagstiftningen om principen om energieffektivitet först och till den kommunala energiplaneringen, och när kommunerna enligt vårt förslag får ett nytt ansvar att arbeta mot utsatta hushåll kommer de sannolikt att efterfråga vägledning, utbildning, informationsmaterial osv för detta.
>
> – Yrkesverksamma i byggbranschen skiljer sig från målgrupperna ovan då de inte berörs i sin roll som energianvändare utan genom att de i sin yrkesroll påverkar energianvändningen hos andra. Det har alltså inte nödvändigtvis något eget incitament att söka rådgivning om energieffektivitet, så vi bedömer att det är mer meningsfullt med olika typer av kompetenshöjande insatser än med traditionell rådgivning. Sådana stödjande insatser för energieffektivitet, byggnaders energiprestanda och förnybar energi erbjuds redan idag av Energimyndigheten och byggbranschen, men de kan ses över för att säkerställa att de täcker målgruppens behov och når ut till dem som ska nås.
>
> – För övriga aktörer, såsom större företag, bedömer vi att den information som ändå tillhandahålls – om än med andra aktörer som primär målgrupp – i huvudsak bör räcka för att klara direktivets krav, kompletterat med information och vägledning för aktörer som omfattas av specifik lagstiftning, såsom krav på energiledningssystem eller energikartläggning. Om större företag önskar rådgivning eller andra fördjupade insatser bör de kunna bekosta sådana tjänster själva.

Som framgår av sammanfattningen finns ett flertal organ som kan bistå med information och rådgivning inför avstängning av nätanvändare i samband med utfasning av gas. Kommunernas klimat- och energirådgivning bör vara särskilt

värdefull. Mot bakgrund av det finns en utbyggd organisation för rådgivning i energi- och klimatfrågor hos flera organ, kommuner och statliga myndigheter behöver ingen särskild bestämmelse införas om detta i gasmarknadslagen.

Enligt punkten d) ska det vid planeringen och genomförandet av utfasningen av naturgas tas vederbörlig hänsyn till de särskilda behoven hos utsatta kunder och kunder som påverkas av energifattigdom. Enligt naturgaslagens bestämmelser i 8 kap. tar de sociala myndigheterna över ansvaret och tillämpar det sociala skyddsnätet. Som konstaterats i bedömningen av artikel 26 finns inget krav att medlemsstaterna ska införliva skyddet för utsatta kunder i naturgaslagstiftningen. Även bestämmelsen i artikel 13 punkten d) får hanteras inom ramen för det sociala skyddsnätet. Om kommissionen ger vägledning enligt artikel 27 kan den beaktas och, om det behövs, regleras i annan lagstiftning.

Enligt punkten e) ska alla finansiella överföringar mellan reglerade tjänster följa reglerna i artikel 5 i förordning (EU) 2024/1789 och det får inte förekommer någon diskriminering mellan olika kategorier av kunder och mellan energibärare. Inte heller denna bestämmelse kräver något genomförande.

5.30 Jämförelseverktyg för naturgas och biogas (Artikel 14)

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i Ei:s instruktion om att Ei ska ta fram och tillhandahålla ett jämförelseverktyg för erbjudanden från gasleverantör. Jämförelseverktyget ska uppfylla kraven i artikel 14 i gasmarknadsdirektivet.

En bestämmelse införs om att leverantörerna ska informera naturgaskunderna om att verktyget finns. Informationen ska ges i, eller tillsammans med, fakturor eller på annat sätt.

En bestämmelse införs om att gasleverantörer ska rapportera in uppgifter till Ei om de priser och leveransvillkor som företaget tillämpar för leverans av gas i en kunds uttagspunkt.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ges bemyndigande att meddela föreskrifter om leverantörernas rapportering av uppgifter.

Överväganden

Artikel 14 i direktivet är ny och innebär att det i varje medlemsstat ska finnas minst ett oberoende jämförelseverktyg som åtminstone jämför erbjudanden för gaskunder med en årlig förbrukning på upp till 100 000 kWh.

Jämförelseverktyg underlättar för kunderna och bidrar till lägre kostnader för leverantörerna, eftersom kunderna inte längre behöver samla in information från enskilda leverantörer. Sådana verktyg kan erbjuda en bra balans mellan behovet av å ena sidan tydlig och kortfattad information och å andra sidan fullständig och detaljerad information.

Det är särskilt viktigt att mindre kunder har tillgång till ett jämförelseverktyg och att informationen som tillhandahålls är tillförlitlig, objektiv och transparent. I det syftet ska medlemsstaterna se till att ovan nämnda kunder har tillgång till minst ett jämförelseverktyg som drivs av en nationell myndighet, ett offentligt organ eller ett privat företag.

En väl fungerande naturgasmarknad förutsätter att kunderna är aktiva och agerar på marknaden. Rörligheten på den svenska naturgasmarknaden är låg. Endast 1 procent av kunderna bytte gashandelsföretag under 2022, vilket kan jämföras med elmarknaden där omkring 14 procent under samma år bytte elhandelsföretag. De svenska naturgaspriserna är samtidigt högst i Europa för hushållskunder som under 2023 betalade i genomsnitt 21,3 eurocent per kWh, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet på 11,6 eurocent per kWh.

I Sverige finns idag ett verktyg där kunder kan jämföra erbjudanden från olika gasleverantörer. Det är Gaspriskollen som sedan 2013 drivs av Konsumenternas Energimarknadsbyrå (härefter Energimarknadsbyrån). Rapporteringen till Gaspriskollen är frivillig och Energimarknadsbyrån kan därför inte garantera att uppgifterna är aktuella och korrekta, vilket också uttryckligen anges på Gaspriskollen. Verktyget visar jämförpris för de avtalstyper som hushållskunder för närvarande erbjuds vid en årsförbrukning på 15 000 kWh.

Nya gasmarknadsdirektivet innehåller en skyldighet för gashandelsföretag att rapportera priser och villkor till minst ett jämförelseverktyg som täcker hela marknaden. Inrapporteringsplikten är en förutsättning för att kunna garantera och upprätthålla att innehållet på ett jämförelseverktyg är korrekt och aktuellt.

När en inrapporteringsplikt nu ska införas föreslår Ei att det görs genom att spegla de nuvarande reglerna för elhandelsföretag som är skyldiga att rapportera priser och leveransvillkor till Ei[54].

Ei bör tillhandahålla ett jämförelseverktyg

Enligt direktivet ska medlemsstaterna utse en behörig myndighet som kan förtroendemärka jämförelseverktyg som uppfyller kraven i direktivets artikel 14. Om en offentlig myndighet tillhandahåller ett jämförelseverktyg som uppfyller

[54] 9 kap. 20 § ellagen och 24 § förordningen (2023:242) om leverans av el och aggregeringstjänster

kraven i direktivet får medlemsstaterna välja att inte ha ett system med förtroendemärkning.

Det är Ei:s bedömning att uppdraget att tillhandahålla ett jämförelseverktyg som uppfyller kraven bäst utförs av Ei. Det saknas därmed behov av att utse en myndighet som förtroendemärker jämförelsesidor.

Det skulle vara relativt okomplicerat för Ei att antingen utöka Elpriskollen med gashandelsavtal eller skapa en liknande sajt för dessa. Det skulle kräva tid och resurser, men eftersom naturgasmarknaden är uppbyggd på liknande sätt som elmarknaden, och gashandelsavtal liknar elhandelsavtal, skulle Ei kunna dra nytta av vissa stordriftsfördelar.

Genom Elpriskollen har Ei redan en beprövad och fungerande infrastruktur för inrapportering och publicering av priser och villkor. Det finns väl fungerande rutiner för kontroller av och tillsyn över inrapporterade elavtal. Det finns även en genomtänkt design av en befintlig jämförelsesajt som utgår från elhandelskundernas behov, uppfyller kraven för tillgänglighet och som troligtvis, med små justeringar, skulle kunna anpassas till gashandelskundernas behov. Ei uppfyller samtliga krav som EU-regelverket ställer på Elpriskollen, vilket skulle vara mycket användbart när en prisjämförelse för gas ska byggas upp.

Antalet konkurrerande gashandelsföretag är få och deras nuvarande produktutbud är begränsat. När detta skrivs erbjuder sex leverantörer avtal till hushållskunder som är anslutna till det västsvenska gasnätet.[55] En aktör levererar gas till hushållskunder som är anslutna till gasnätet i Stockholm. De sex leverantörerna som jämförs på Gaspriskollen erbjuder tillsammans tre olika avtalsformer. Tre av leverantörerna är dessutom anvisade leverantörer och har därför även ett anvisat avtal i sitt utbud.

Ei har ingen uppgift om vilka av dessa leverantörer, eller om det finns ytterligare leverantörer, som erbjuder avtal till företagskunder med en förbrukning upp till 100 000 kWh. Det finns industrikunder som är anslutna till det västsvenska gasnätet, men många av dessa har troligtvis en högre årsförbrukning.

Vad gäller gasens ursprung erbjuds två typer av gas, fossil naturgas och biogas.[56]

I många europeiska länder, där naturgaskonsumtionen är betydligt högre än i Sverige, är det vanligt att jämföra el- och gashandelsavtal på samma plats. I en svensk kontext skulle det ha flera fördelar. Alla naturgaskunder är elkunder och

[55] Gaspriskollen, april 2025
[56] Gaspriskollen, november 2024

skulle, oavsett vilken produkt de kommer till sidan för att jämföra, kunna påminnas om att även jämföra den andra.

Ei reglerar marknaden för naturgas och har idag information riktad till naturgaskunder på myndighetens webbplats. Om Ei skulle driva en jämförelsesida för gashandelsavtal skulle den förutom avtalsjämförelsen även innehålla annan information som naturgaskunder kan ha nytta av.

Det skulle kunna vara information om skillnaden mellan olika avtalstyper och avtalsvillkor eller vad kunderna ska tänka på när de tecknar eller avslutar ett avtal.

Det skulle också kunna vara information om att Ei fattat ett tillsynsbeslut mot den aktuella gasleverantören. Idag finns en s.k. tillsynssymbol som syns vid en elhandlares avtal på Elpriskollen när Ei i ett föreläggande har konstaterat att elhandlaren inte följer ellagens kundnära bestämmelser. Motsvarande symbol skulle vid behov kunna visas på gasleverantörens avtal, i de fall Ei genom tillsyn visat att gasleverantören inte följt gällande bestämmelser.

Precis som på Elpriskollen skulle det även kunna vara möjligt att ställa frågor om förköpsinformation och nätfrågor till Ei:s konsumentkontakt. Om Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att ta fram en jämförelse av gashandelavtal skulle naturgaskunder kunna ta del av ett liknande upplägg. Ei:s konsumentkontakt ska då även fortsättningsvis hänvisa gaskunder vidare till Energimarknadsbyrån med anledning av Energimarknadsbyråns roll som nationell gemensam kontaktpunkt för konsumenter av el respektive gas. Ei utsåg 2011 Energimarknadsbyrån till sådan kontaktpunkt i enlighet med tredje elmarknadsdirektivet och tredje gasmarknadsdirektivet, vilket innebär att Energimarknadsbyrån har som uppgift att ge konsumenterna tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, gällande lagstiftning och möjligheter till tvistlösning.

Direktivets krav på jämförelseverktyg

Enligt artikel 14 i gasmarknadsdirektivet ska jämförelseverktyget åtminstone omfatta erbjudanden för hushållskunder för naturgas samt mikroföretag och småföretag med en förväntad årsförbrukning som understiger 100 000 kWh.

Verktyget ska vara kostnadsfritt att använda, inkludera kombinerade erbjudanden, täcka så stor del av marknaden som möjligt, vara oberoende och säkerställa likabehandling i sökresultat. Informationen som presenteras ska vara korrekt och aktuell.

Det ska vara möjligt för Ei att presentera annan relevant information i verktyget än gasleverantörernas erbjudanden. kunderna ska ges tillgång till den information de

behöver för att fatta ett välgrundat beslut angående de erbjudanden som finns tillgängliga.

Det bör införas en bestämmelse i lag om att gasleverantörer ska vara skyldiga att lämna de uppgifter som behövs för jämförelseverktyget, dvs. priser och villkor, till tillsynsmyndigheten, Ei. Det bör införas ett bemyndigande i lag om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om skyldigheten att lämna uppgifter om priser och villkor och hur inrapporteringen ska ske. Gasleverantörerna ska lämna korrekt och aktuell information till Ei. Efter att en gasleverantör rapporterat in uppgifter ska Ei registrera uppgifterna i jämförelseverktyget.

Framkommer det att uppgifter som registrerats i jämförelseverktyget är felaktiga ska Ei begära att leverantören inkommer med rättade uppgifter inom viss tid. Ei ska ha befogenhet att ta bort de felaktiga uppgifterna om rättelse inte inkommer inom den angivna tiden. Det ska även vara möjligt för Ei att med omedelbar verkan ta bort eller rätta uppgifter av andra anledningar. Ett sådant beslut bör kunna överklagas i enlighet med vad som gäller för överklaganden av förvaltningsbeslut.

Minimikrav på jämförelseverktyget

Artikel 14 punkt 1 innehåller krav som ett jämförelseverktyg minst måste uppfylla. Dessa krav måste det verktyg som Ei, eller någon annan, tillhandahåller uppfylla för att direktivet ska vara genomfört korrekt. De minimikrav som ställs på jämförelseverktyget bör framgå av lag och därmed införas i gasmarknadslagen eller i tillhörande förordning.

Jämförelseverktyget ska åtminstone omfatta erbjudanden för hushållskunder och mikroföretag med en förväntad årsförbrukning upp till 100 000 kWh. Eftersom Ei föreslår att begreppet gasanvändare används i lagtexten, kommer både hushållskunder och mindre företag att omfattas. Att samtliga gasleverantörers erbjudanden finns tillgängliga i verktyget säkerställs genom att gasleverantörer görs skyldiga att lämna korrekt och aktuell information om sitt utbud till Ei, samt att Ei har en skyldighet att säkerställa att den information som lämnas registreras i jämförelseverktyget.

Verktyget ska täcka hela marknaden, vilket Ei bedömer är fullt möjligt på en marknad där för närvarande sex gasleverantörer erbjuder tre avtalstyper till konsumenter[57]. Enligt Ei:s referensgrupp med representanter från gasbranschen erbjuder ytterligare gashandelsföretag gashandelsavtal till näringsidkare[58].

[57] Gaspriskollen, november 2024
[58] Referensgruppsmöte den 21 oktober 2024

Direktivet ställer krav på att jämförelseverktyget är oberoende från marknadsaktörer och att det säkerställer likabehandling i sökresultat. Eftersom Ei är en oberoende statlig myndighet säkerställs dessa krav, men kraven bör införas i gasmarknadslagen eller i tillhörande förordning för att förtydliga detta.

Jämförelseverktyget ska vara tillgängligt för personer med funktionsnedsättning och ett enkelt och tydligt språk ska användas. Dessa krav är väsentliga och uppfylls genom de krav som finns i annan lagstiftning som gäller för Ei såsom förvaltningslagen (2017:900), språklagen (2009:600) och förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs. Kraven behöver därför inte också införas i den föreslagna gasmarknadslagen.

Uppgifter som ligger till grund för jämförelsen

Inrapportering och registrering

Direktivet innehåller en skyldighet för gashandelsföretag att rapportera priser och villkor till minst en jämförelsesajt som täcker hela marknaden. Detta innebär en stor förändring eftersom gashandelsföretagen idag saknar motsvarande rapporteringsskyldighet.

Ei föreslår att skyldigheten införs genom att spegla de nuvarande reglerna för elhandelsföretag som är skyldiga att rapportera priser och villkor till nätmyndigheten senast klockan 24 samma dygn som ett avtal börjar säljas eller villkoren ändras.

- 9 kap. 20 § ellagen (1997:857) anger att en elleverantör ska lämna uppgifter till nätmyndigheten om de priser och leveransvillkor som företaget tillämpar för leverans av el i en elanvändares uttagspunkt.
- 24 § förordningen (2023:242) om leverans av el och aggregeringstjänster ger Ei rätt att utfärda föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas till Ei.
- Energimarknadsinspektionens föreskrifter EIFS 2024:7 beskriver sedan bland annat vilka avtal som ska rapporteras till myndigheten samt när rapporteringen senast ska ske. Det är Ei:s bedömning att inrapporteringsplikten är en förutsättning för att kunna garantera att innehållet på en jämförelsesida är korrekt och aktuellt.

Det är lämpligt att detaljbestämmelser om vilka uppgifter som gasleverantörerna ska rapportera till Ei samt hur och när uppgifterna ska lämnas regleras i myndighetens föreskrift. På detta sätt blir det lättare att anpassa reglerna till förändringar på marknaden eller i jämförelseverktyget.

Direktivet ställer krav på att uppgifterna i jämförelseverktyget ska vara korrekta och aktuella. För att uppgifterna ska vara så aktuella som möjligt bör Ei vara

skyldig att säkerställa att uppgifterna snarast registreras i jämförelseverktyget. På Elpriskollen sker detta idag per automatik genom att elleverantörerna rapporterar in priser och villkor i Ei:s system ELIN, varpå uppgifterna sedan automatiskt visas på Elpriskollen.

Uppgifterna som idag rapporteras in till ELIN granskas inte av Ei innan de läggs ut på Elpriskollen utan uppgifterna visas direkt i prisjämförelsen. Kontroller av uppgifterna görs i efterhand. Samma upplägg skulle kunna användas för gasleverantörerna.

Det är väsentligt att säkerställa att uppgifter som publiceras är korrekta och aktuella för att kunderna ska kunna lita på jämförelseverktyget. Ei har rutiner för kontroller och tillsyn och har i några fall tagit bort felaktig information från Elpriskollen samtidigt som elhandlare uppmanats eller förelagts att rapportera korrekt.

Gasleverantörer bör få rimlig tid på sig att inkomma med rättade uppgifter. Då det är av vikt att uppgifterna ändras snarast, avses med rimlig tid en eller ett fåtal dagar beroende på omfattningen av felaktiga uppgifter.

Eftersom Ei är en tillsynsmyndighet är det också möjligt för andra aktörer och användare att anmäla felaktigheter i jämförelseverktyget till Ei. I sådana fall ska Ei kontrollera anmälan och om det finns anledning att utreda frågan vidare och begära rättelse av gasleverantören.

Andra möjligheter att ta bort eller rätta uppgifter

Det bör även vara möjligt för Ei att besluta att ta bort eller rätta uppgifter av andra anledningar om det finns särskilda skäl för det. Med detta avses fall där det bedöms nödvändigt för att jämförelsen ska bli rättvisande, utan att det handlar om i sig felaktiga uppgifter. Som exempel kan nämnas att en gasleverantör uppenbart missköter sig och är oseriös, t.ex. genom att inte följa kundbestämmelserna i gasmarknadslagen. Det kan också handla om tekniska problem som gjort att inrapporteringen inte fungerat eller liknande. Ei:s beslut att ta bort eller rätta uppgifter i jämförelseverktyget kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol[59]. Detta gäller idag för Elpriskollen och bör gälla även ett framtida jämförelseverktyg för gashandelsavtal.

Hur jämförelsen ska genomföras

Direktivet anger att det ska fastställas tydliga och objektiva kriterier som jämförelsen kommer att baseras på. Det bör därför tas in en bestämmelse i

[59] 13 kap. 7 § ellagen

gasmarknadslagen om att jämförelsen mellan gasleverantörernas erbjudanden ska baseras på objektiva kriterier och vara tydlig.

På Elpriskollen sorteras erbjudandena efter lägsta pris, angivet som öre/kWh. Lägsta pris räknas fram utifrån den årsförbrukning som angetts i sökningen. Det går också att filtrera den typ av avtal som visas, t.ex. fast eller rörligt pris. En jämförelse av gashandelsavtal skulle kunna fungera på ett liknande sätt.

Regeringen bör kunna meddela närmare föreskrifter om hur jämförelsen ska genomföras och vad den ska baseras på för att uppfylla kriterierna på tydlighet och objektivitet. Det är dock inte lämpligt att införa en möjlighet till vidaredelegation till Ei i detta avseende.

Regeringen bör i förordning ge Ei rätt att ta fram föreskrifter som reglerar vilka uppgifter gashandelsföretagen ska lämna till nätmyndigheten. På elsidan görs detta genom 24 § förordningen (2023:242) om leverans av el och aggregeringstjänster:

> **Uppgifter till nätmyndigheten om priser och leveransvillkor**
> 24 § Energimarknadsinspektionen får meddela närmare föreskrifter om de uppgifter om priser och leveransvillkor som en elleverantör enligt 9 kap. 20 § ellagen (1997:857) ska lämna till nätmyndigheten.

5.31 Fakturor och faktureringsinformation (artikel 16 och bilaga 1)

Förslag

Förslag: Befintliga bestämmelser i 7 kap. 14 § naturgaslagen om naturgasleverantörs debitering av gasförbrukarna förs in i den nya gasmarknadslagen och ändras till att omfatta alla gaser.

Befintliga bestämmelser i 7 kap. 15 § naturgaslagen om fakturainnehåll förs in i den nya gasmarknadslagen och ändras till att omfatta alla gaser.

En bestämmelse införs i gasmarknadslagen om att en gasleverantör ska lämna information till gasanvändaren om andelen förnybar gas och andelen koldioxidsnål gas i den köpta gasen.

En bestämmelse införs om att gasanvändare ska kunna välja elektroniska fakturor och elektronisk faktureringsinformation och erbjudas flexibla arrangemang för den faktiska betalningen av fakturorna.

En bestämmelse införs om att om avtalet föreskriver en framtida ändring av produkten eller priset eller en rabatt ska detta anges på fakturan tillsammans med det datum då ändringen träder i kraft.

11 § 1 punkten i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen kompletteras med ett krav på samverkan med konsumentorganisationer, då Ei överväger ändringar i kraven på fakturornas innehåll.

En bestämmelse införs om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om gasleverantörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för gasleverantörer att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

Direktivets krav på fakturainnehåll och information som ska lämnas i samband med fakturering

Bestämmelserna i artikel 16 återfinns endast delvis i svensk lagstiftning. Idag finns vissa bestämmelser om fakturainnehåll m.m. i 7 kap. 15 § naturgaslagen. Av bestämmelsen följer att en naturgasleverantörs faktura ska vara tydlig. Av 7 kap. 13 § följer att naturgasleverantörer och företag som bedriver överföring av naturgas inte får debitera någon avgift för att tillhandahålla gasförbrukaren fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen. Punkten 2 i artikeln är därmed uppfylld såvitt avser naturgas.

Enligt Ei:s uppfattning avser bestämmelserna i artikel 16 och bilaga I gasleverantörer.

Bestämmelserna i artikel 16 bör införas i sin helhet i den nya gasmarknadslagen.

När det gäller bestämmelserna bilaga 1 är endast punkten 2 a) uppfylld genom 7 kap. 15 § tredje stycket naturgaslagen som reglerar att fakturering ska ske minst varje kvartal.

Följande bestämmelser i direktivet bör, när det gäller leverantörer, med vissa justeringar meddelas i förordning eller myndighetsföreskrifter.

En faktura ska innehålla:

1) Det belopp som ska betalas och, om det är möjligt, en uppdelning av beloppet i komponenter, tillsammans med en tydlig angivelse av att alla energikällor också kan omfattas av incitament som inte finansieras av de avgifter som anges i uppdelningen av beloppet.

2) Förfallodag.

3) På åtskild plats från andra delar av fakturan eller faktureringsinformationen:

a) Förbrukningen av naturgas och vätgas under faktureringsperioden.

b) Leverantörens namn och kontaktuppgifter, inklusive jourtelefonnummer och e-postadress till kundtjänst.

c) Tariffens beteckning.

d) I tillämpliga fall, avtalets slutdatum.

e) Uppgifter om möjligheter till och fördelar med byte av leverantör.

f) Slutkundens byteskod eller unika identifieringskod för sin leveranspunkt.

g) Information om slutkundens rättigheter när det gäller tvistlösning utanför domstol, inklusive kontaktuppgifter för den ansvariga enheten enligt artikel 25.

h) Den gemensamma kontaktpunkt som avses i artikel 24.

i) Endast för naturgas: en länk eller hänvisning till de jämförelseverktyg som avses i artikel 14.

4. När fakturor baseras på faktisk förbrukning eller fjärravläsning utförd av operatören ska följande information göras tillgänglig för slutkunderna i, tillsammans med eller genom hänvisningar i deras fakturor och regelbundna avräkningsfakturor:

a) Jämförelser i grafisk form mellan slutkundens nuvarande förbrukning av naturgas och vätgas och dennes förbrukning under samma period föregående år.

b) Kontaktuppgifter för konsumentorgan, energimyndigheter eller liknande organ, inklusive adresser till webbplatser, där information kan fås om tillgängliga åtgärder för att göra energiförbrukande utrustning mer energieffektiv.

c) Jämförelser med en normaliserad eller genom riktmärkning framtagen genomsnittsslutkund i samma användarkategori.

5. Faktureringsfrekvens och tillhandahållande av faktureringsinformation:

a) En fakturering baserad på faktisk förbrukning ska göras minst en gång per år.

b) Om slutkunden inte har en mätare som kan fjärravläsas av operatören eller om slutkunden aktivt har valt att inaktivera fjärravläsning i enlighet med nationell rätt ska korrekt faktureringsinformation baserad på faktisk förbrukning göras tillgänglig för slutkunden åtminstone var sjätte månad, eller en gång var tredje månad på begäran eller om slutkunden har valt elektronisk fakturering.

c) Om slutkunden inte har en mätare som kan fjärravläsas av operatören eller om slutkunden aktivt har valt att inaktivera fjärravläsning i enlighet med nationell rätt, får skyldigheterna i leden a och b fullgöras med hjälp av ett system med regelbunden självavläsning, där slutkunden meddelar operatören de värden som avlästs från mätaren. Faktureringen eller faktureringsinformationen får inte baseras på uppskattad förbrukning eller en schablonavgift utom i fall där slutkunden inte har tillhandahållit någon mätaravläsning för ett visst faktureringsintervall. Den uppskattade förbrukningen ska baseras på slutkundens förbrukning för föregående år eller på en jämförbar slutkunds förbrukning.

d) Om slutkunden har en mätare som kan fjärravläsas av den systemansvariga/ operatören ska korrekt faktureringsinformation baserad på faktisk förbrukning tillhandahållas minst varje månad. Denna information får också göras tillgänglig via internet och ska uppdateras så ofta som de använda mätanordningarna och systemen tillåter.

6. Uppdelning av slutkundspriset i komponenter

Det pris som slutkunden ska betala är summan av de tre komponenterna energi- och leveranskomponent, nätkomponent (överföring, distribution och transport) och den komponent som omfattar skatter, avgifter och övriga pålagor.

I de fall där fakturan visar hur slutkundspriset är sammansatt ska de gemensamma definitioner av prisets tre komponenter som fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1952 (1) användas i hela unionen.

7. Tillgång till kompletterande information om historisk förbrukning

I den utsträckning som kompletterande information om historisk förbrukning finns tillgänglig ska medlemsstaterna kräva att den informationen, på begäran av slutkunden, görs tillgänglig för den leverantör eller tjänsteleverantör som slutkunden har utsett.

Om slutkunden har en installerad mätare som kan fjärravläsas av den systemansvariga/operatören ska slutkunden ha enkel tillgång till kompletterande information om sin historiska förbrukning så att denne kan göra detaljerade självkontroller.

Kompletterande information om historisk förbrukning ska innefatta följande:

a) Samlade uppgifter från åtminstone de tre föregående åren eller från det att gasleveransavtalet trädde i kraft, om den perioden är kortare. Dessa uppgifter ska motsvara de intervaller för vilka frekvent faktureringsinformation har framställts.

b) Detaljerade uppgifter baserade på användningstid för alla dagar, veckor, månader och år, vilka ska göras tillgängliga för slutkunden utan onödigt dröjsmål via internet eller via mätargränssnittet för en period som minst omfattar de föregående 24 månaderna eller från det att gasleveransavtalet trädde i kraft, om den perioden är kortare.

8. Redovisning av energikällor

Leverantörerna ska i fakturorna specificera andelen förnybar och andelen koldioxidsnål gas som köpts av slutkunden i enlighet med avtalet om leverans av naturgas och vätgas (information på produktnivå). När det gäller blandningar ska leverantören tillhandahålla samma information separat för olika kategorier av gaser, inklusive förnybar gas eller koldioxidsnål gas.

Följande information ska göras tillgänglig för slutkunderna i, tillsammans med eller genom hänvisningar i deras fakturor och faktureringsinformation:

> a) Andelen förnybar gas och koldioxidsnål gas i den energimix som leverantören levererat (på nationell nivå, dvs. i den medlemsstat där avtalet om leverans av gas har ingåtts, liksom på leverantörens nivå om denna är verksam i flera medlemsstater) under det gångna året, på ett sätt som är begripligt och tydligt jämförbart.
>
> b) Information om miljöpåverkan, åtminstone uttryckt som koldioxidutsläpp från den naturgas eller vätgas som leverantören levererat under det föregående året.

När det gäller andra stycket a i fråga om gas som anskaffats på en gasbörs eller importerats från ett företag som är beläget utanför unionen, får aggregerade uppgifter som börsen eller företaget tillhandahållit för det föregående året användas.

Offentliggörandet av andelen förnybar gas som köpts av slutkunderna ska ske med hjälp av ursprungsgarantier på grundval av direktiv (EU) 2018/2001. Om en kund använder naturgas eller vätgas från ett vätgas- eller naturgasnät, inklusive gasformiga förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och biometan, enligt vad som visas i leverantörens kommersiella erbjudande, ska medlemsstaterna säkerställa att de annullerade ursprungsgarantierna motsvarar de relevanta nätegenskaperna.

Tillsynsmyndigheten eller annan behörig nationell myndighet ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att den information som leverantörer tillhandahåller slutkunder i enlighet med denna punkt är tillförlitlig och att den på nationell nivå tillhandahålls på ett tydligt jämförbart sätt.

De ovan uppräknade bestämmelserna för leverantörer bör som anförts lämpligast regleras i förordnings- och föreskriftsform eftersom det rör sig om flera bestämmelser som kan behöva kompletteras och ändras. Dock bör en särskild bestämmelse införas i lag om skyldigheten för gasleverantören att information till gasanvändaren om andelen förnybar gas och andelen koldioxidsnål gas i den

köpta gasen. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten bör ges bemyndigande att meddela föreskrifter om vad fakturan från en leverantör av naturgas och vätgas ska innehålla.

Närmare om ursprungsmärkning

Bakgrund

I förnybartdirektivet[60] finns bland annat bestämmelser om ursprungsgarantier för energi från förnybara energikällor (artikel 19) samt bestämmelser om fjärrvärme och fjärrkyla (artikel 24). Direktivet har ändrats genom direktiv (EU) 2023/2413, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652 (RED III). Direktivet ska vara införlivat senast den 21 maj 2025.

Enligt gasmarknadsdirektivet bilaga I punkten 5 ska medlemsstaterna införa ett system för ursprungsmärkning av gas.

Begreppet ursprungsmärkning används inte i EU:s lagstiftningsakter. Däremot finns i Bilaga I till gasmarknadsdirektivet bestämmelser om minimikrav för fakturering och faktureringsinformation till slutkunder. Leverantörernas skyldigheter gäller således i förhållande till gasanvändare och inte endast konsumenter. I bilaga 1 punkten fem regleras redovisning av energikällor. Av bestämmelsen följer att gasanvändare på faktura eller på annat sätt i samband med fakturering ska få information om andelen förnybar gas och koldioxidsnål gas i den energimix som leverantören levererat samt information om miljöpåverkan, koldioxidutsläpp, från den naturgas eller vätgas som leverantören levererat under det föregående året.

Offentliggörandet ska enligt gasmarknadsdirektivet avse andelen förnybar gas som köpts av slutkunderna och ska ske med hjälp av ursprungsgarantier på grundval av direktiv (EU) 2018/2001. Om en kund använder naturgas eller vätgas från ett vätgas- eller naturgasnät, inklusive gasformiga förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och biometan, enligt vad som visas i leverantörens kommersiella erbjudande, ska medlemsstaterna säkerställa att de annullerade ursprungsgarantierna motsvarar de relevanta nätegenskaperna

Gasmarknadsdirektivet reglerar själva ursprungsmärkningen, såsom redovisning av andelen förnybar gas köpt av slutkund, samt att detta ska ske med tillämpning av ursprungsgarantier på grundval av förnybartdirektivet. Slutsatsen är att

[60] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (omarbetning)

införande av regler om ursprungsmärkning av gas i svensk rätt inte ska behöva ske före implementering av gasmarknadsdirektivet.

Jämförelse med ursprungsmärkning av el

Ursprungsmärkning av el respektive gas regleras i många avseenden lika, men det finns några skillnader.

En skillnad gäller annullerade ursprungsgarantier. I artikel 19 punkten 8 i förnybartdirektivet står det att medlemsstaterna ska säkerställa att de annullerade ursprungsgarantierna motsvarar nätets relevanta egenskaper. Detta skulle exempelvis kunna innebära att en ursprungsgaranti för vätgas inte kan tillgodoräknas i ett naturgasnät. Det är dock inte helt tydligt och uttrycket definieras inte i direktivet.

Även själva objektet för ursprungsmärkningen skiljer sig åt mellan gas och el. Det är andelen förnybar gas och koldioxidsnål gas som ska redovisas, medan det för el är energikällor som redovisas. Begreppen förnybar gas och koldioxidsnål gas finns definierade i artikel 2 i gasmarknadsdirektivet. Redovisningen av miljöpåverkan omfattar enbart koldioxidutsläpp, vilket skiljer sig från ursprungsmärkning av el då även radioaktivt avfall ska redovisas.

Ytterligare en skillnad är att det enligt gasmarknadsdirektivet är den energimix som leverantören levererat som ska redovisas, medan det i elmarknadsdirektivet är den genomsnittliga energimix som leverantören använt. För elen anges om det är sol, vind, vattenkraft, kärnkraft etc. För gas anges om gasen har fossilt ursprung eller förnybart ursprung, och leverantörerna bör då ange hur stor andel som är förnybar respektive koldioxidsnål gas.

Sverige har genom en antagen ändring i lagen (2010:601) om ursprungsgarantier för el (SFS 2022:578) infört möjligheter till ursprungsgarantier för energi, dvs. el, värme, kyla och gas. Lagen har inte trätt i kraft och ett regeringsbeslut om detta väntas komma under hösten. Samtidigt förväntas regeringen anta en ny förordning om ursprungsmärkning av energi.

I regeringens proposition 2021/22:147 Ursprungsgarantier – genomförande av det omarbetade förnybartdirektivet s. 10 f. anförs följande.

> Ursprungsgarantier för el, gas, kyla och värme bör hanteras i ett och samma regelverk. De olika energibärarna skiljer sig visserligen åt i flera avseenden, bland annat i fråga om hur marknaderna fungerar och om krav på ursprungsmärkning. Skillnaderna är dock inte av det slaget att någon särreglering av gas, kyla och värme är motiverad. Lagen om ursprungsgarantier för el bör därför anpassas efter de nya energibärarnas egenskaper och funktioner. Lagen bör också byta namn till lagen om ursprungsgarantier för energi, eftersom ordet energi omfattar samtliga

energibärare. De lagändringar som föreslås är av övergripande slag. Innehållet i lagen bör sedan kompletteras med föreskrifter i förordning. De delar av direktivet som är av mer teknisk karaktär bör genomföras i myndighetsföreskrifter.

Standarden CEN – EN 16325 blir ett krav Enligt artikel 19.6 ska medlemsstaterna säkerställa att de krav som införs för ursprungsgarantier är förenliga med standarden CEN – EN 16325 (standarden för ursprungsgarantier). Det är en europeisk standard som fastställer tekniska krav och bidrar till att underlätta standardiseringsprocessen för ursprungsgarantier. Standarden utfärdades för första gången 2013 och innehåller krav för ursprungsgarantier för el. Den har hittills varit frivillig för medlemsstaterna i EU att följa, men genom omarbetningen av förnybartdirektivet blir standardens innehåll tvingande. Det pågår en revidering av standarden inom den europeiska standardiseringsorganisationen (the European Committee for Standardization, CEN). Energimyndigheten deltar i standardiseringsarbetet. Den reviderade standarden kommer att utökas till att, utöver utökade krav på ursprungsgarantier för el, omfatta krav på gas, kyla och värme. Standarden kommer bl.a. att innehålla definitioner av viktiga begrepp och regler för mätning, registrering, utfärdande, överföring och annullering av ursprungsgarantier. Mycket arbete återstår dock, och det är osäkert när standarden kommer att vara klar.

Regler som genomför standarden bör införas på lägre normnivå än lag, eftersom det rör sig om detaljerade föreskrifter som kan behöva ändras med kortare tidsmarginaler än vad som gäller för ändring av lag.

Bemyndigandet i lagen om ursprungsgarantier för el (20 §) bör preciseras så att det tydligt omfattar föreskrifter som genomför de olika delar som standarden förväntas innehålla för el, gas, kyla och värme.

När det gäller genomförandet av bilaga I punkten 5 införs en bestämmelse om att gasleverantörer ska lämna information till gasanvändaren om andelen förnybar gas och andelen koldioxidsnål gas i den köpta gasen. Vidare föreslås ett bemyndigande till Ei om att meddela ytterligare föreskrifter om vilken information gasleverantören ska lämna till gasanvändaren i samband med fakturering.

Residualmix för gas

Enligt bilaga I p. 5 i gasmarknadsdirektivet ska tillsynsmyndigheten eller annan behörig nationell myndighet vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att den information som leverantörer tillhandahåller slutkunder är tillförlitlig och att den på nationell nivå tillhandahålls på ett tydligt jämförbart sätt. Motsvarande reglering finns i elmarknadsdirektivet. Det följer även av RED III. Enligt artikel 19 punkten 4 ska medlemsstaterna senast den 21 maj 2025 säkerställa att det finns uppgifter om deras kvarstående energimix och att detta offentliggörs årligen. Det införs med andra ord ett uttryckligt krav på medlemsstaterna att beräkna och offentliggöra residualmix. Vår tolkning är att kravet gäller för de energikällor som

regleras i punkten 8, utifrån bestämmelsens ordalydelse och systematik. Därmed behöver residualmix tas fram även för gas.

Sammanfattningsvis gör sig samma argument gällande för att tillhandahålla residualmix för el som för gas. Genom att Ei tillhandahåller resultat av föregående års residualmixberäkning ökar jämförbarheten och förtroendet för systemet. Det enskilda företagets arbetsbörda minskar även. Det bör dock tas i beaktande att det i Sverige finns betydligt färre gashandelsföretag än elhandelsföretag.

5.32 Certifiering av koldioxidsnål gas

Förslag

Förslag: Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen kompletteras med ändringar som innebär att lagen ger möjlighet för aktörer att ansöka om hållbarhetsbesked för koldioxidsnåla bränslen, som innefattar koldioxidsnål gas.

Bakgrund

Från och med den 1 juli 2021 finns en reviderad lag (2010:598, hållbarhetslagen) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel samt fasta, flytande och gasformiga biobränslen. Hållbarhetsregelverket innebär att det längs hela produktionskedjan, från odling av biomassa till användning av bioenergi, ska kunna styrkas att ett antal hållbarhetskriterier är uppfyllda för att biodrivmedel och biobränslen ska vara hållbara. Hållbarhetskriterierna som ska uppfyllas är markkriterier, kriterier om minskade växthusgasutsläpp, samt krav på spårbarhet. I termen biodrivmedel innefattas biokomponenter som används i drivmedel. Regelverket utgörs av lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen (hädanefter hänvisad till som hållbarhetslagen) med tillhörande förordning (2011:1088, hädanefter hänvisad till som hållbarhetsförordningen) och föreskrifter (STEMFS 2021:7, hädanefter hänvisad till som hållbarhetsföreskrifterna). Samtliga dessa har reviderats under år 2021 för att genomföra det omarbetade förnybartdirektivet.

Vad är koldioxidsnål gas?

Med koldioxidsnål gas avses i artikel 2.35 i gasmarknadsdirektivet delen av gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 % jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

Definitionen hänvisar till bestämmelserna om krav på minskade växthusgasutsläpp för så kallade ”förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung” (RFNBO) i direktiv (EU) 2018/2001 (förnybartdirektivet). Innebörden av definitionen blir därmed att koldioxidsnåla gaser är gaser som produceras på samma sätt som RFNBO, men där elen kommer från andra produktionsslag som har låga utsläpp av växthusgaser, exempelvis kärnkraft. Det exempel som vanligtvis tas upp är vätgas som produceras genom elektrolys av vatten till vätgas och syrgas med hjälp av el. För koldioxidsnål gas kan den elen komma från kärnkraft, till skillnad från RFNBO, där elen måste vara förnybar. Även syntetisk metan som är baserad på delvis fossila källor, men som ändå uppfyller kravet om 70 procents utsläppsminskning kan betraktas som koldioxidsnål gas.

Det är dock även möjligt att producera koldioxidsnåla bränslen på andra sätt än med hjälp av elektricitet, så länge de bidrar med 70 procents utsläppsminskning. Ett exempel på det är att kombinera vätgasproduktion genom reformering av vätgas med insamling och geologisk lagring av den koldioxid som uppstår i processen.

Direktivets bestämmelser om koldioxidsnåla gaser

Artikel 9 i gasmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser för certifiering av koldioxidsnåla bränslen, vilka till stor del överensstämmer med de regler som finns för RFNBO och återvunna kolbränslen som finns i förnybartdirektivet och de delegerade akter som meddelats under det direktivet, med bestämmelser om hur andelen förnybar el ska bestämmas och hur växthusgasutsläppen ska beräknas.

Artikel 9.7 ger EU-kommissionen rätt att meddela genomförandebeslut om erkännande av frivilliga certifieringssystem som ska kunna användas för att visa att de koldioxidsnåla bränslena uppfyller kraven på 70 procent minskade växthusgasutsläpp. Motsvarande möjlighet finns i förnybartdirektivet artikel 30 punkten 5 genom vilken EU-kommissionen ges möjlighet att meddela genomförandebeslut om godkännande av frivilliga certifieringssystem för förnybara bränslen och återvunna kolbränslen. Hittills har EU-kommissionen beslutat om att godkänna två certifieringssystem för RFNBO (ISCC EU och CertifHy). Samtliga frivilliga system för certifiering som har godkänts har publicerats på EU-kommissionens webbplats[61].

Kommissionen ska också, i enlighet med artikel 9 punkten 5, meddela delegerade akter om beräkningen av växthusgasutsläpp från koldioxidsnåla bränslen. Ett första utkast på en sådan akt presenterades för allmänna synpunkter i september 2024. Utkastet liknar i hög utsträckning den delegerade akt som EU-kommissionen

[61] Europeiska kommissionen, *Voluntary schemes*, https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/bioenergy/voluntary-schemes_en (hämtad 10 juni 2025)

meddelat om beräkning av växthusgasutsläpp från RFNBO och återvunna kolbränslen. Skillnaden ligger i hur utsläpp från den el som används ska hanteras. I förslaget finns tre olika sätt att beräkna utsläppen:

a) Baserat på del C i aktens bilaga (faktiskt beräkning på elprisområde eller land, eller ett defaultvärde för olika medlemsstater).

b) Beroende på antalet fullasttimmar som anläggningen för produktion av koldioxidsnåla bränslen är i drift. Om antalet fullasttimmar är lika med eller lägre än antalet timmar då marginalpriset på el fastställdes av anläggningar som producerar förnybar el eller kärnkraftverk under det föregående kalenderåret, för vilket tillförlitliga data är tillgängliga, ska el från elnätet som används i produktionsprocessen för låga koldioxidbränslen tillskrivas ett växthusgasutsläppsvärde på 0 g CO2ekv/MJ. Om detta antal fullasttimmar överskrids ska el från elnätet som används i produktionsprocessen för låga koldioxidbränslen tillskrivas ett växthusgasutsläppsvärde på 183 g CO2ekv/MJ.

c) Växthusgasutsläppsvärdet för den marginalenhet som genererar el vid tidpunkten för produktionen av de låga koldioxidbränslena i elprisområdet får användas om denna information har gjorts offentligt tillgänglig av den nationella transmissionssystemoperatören.

Eftersom bestämmelserna ännu inte är beslutade så finns det inte heller några beslut om godkännande av frivilliga certifieringssystem för koldioxidsnåla bränslen. Om det finns en efterfrågan på marknaden för certifiering av koldioxidsnåla gaser är det sannolikt att de certifieringssystem som redan fått godkänt för certifiering av RFNBO och återvunna kolbränslen även ansöker om att få godkänt för koldioxidsnåla bränslen.

Vad behöver Sverige göra?

Gasmarknadsdirektivet artikel 9 punkten 3 anger att medlemsstaterna ska säkerställa att företag säkerställer att de lever upp till kraven om 70 procents utsläppsminskning för koldioxidsnåla bränslen. Regeringskansliet har publicerat ett förslag som anger att företag som är skattskyldiga för eller i yrkesmässig verksamhet levererar eller använder RFNBO-bränslen ska kunna ansöka om hållbarhetsbesked för dem. Ett hållbarhetsbesked är ett beslut som Energimyndigheten fattar och som visar att företaget har ett kontrollsystem på plats som säkerställer att det uppfyller de kriterier och villkor som finns för den typen av bränslen, råvaror och produktionskedjor som företaget hanterar.

För att genomföra artikel 9 punkten 3 behöver det införas en möjlighet att ansöka om hållbarhetsbesked för koldioxidsnåla bränslen. Regeringen har lämnat förslag på ny lydelse av lagen om (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och

biobränslen i propositionen 2024/25:131 Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt. De ändringar som föreslås inom ramen för detta uppdrag utgår från de ändringar som redan föreslagits i propositionen.

> Genomförandet av artikel 9 sker genom ändringar i den föreslagna lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen som bör innehålla en definition av koldioxidsnåla bränslen som innefattar koldisoxidsnål gas. Koldioxidsnåla bränslen bör definieras som återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen och vätskeformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 % jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001. Bestämmelsen i 1 kap. 3 § om hållbarhetskriterier utökas till att omfatta koldioxidsnåla bränslen. Bestämmelsen i 2 kap. 1 § om att förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara utökas på samma sätt.

Bestämmelsen i 3 kap. 1 a och 1 b §§ om kontrollsystem och hållbarhetsbesked utökas till att omfatta koldioxidsnåla bränslen. Genom förslagen uppfylls bestämmelserna i artikel 9.

5.33 Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas (artikel 31.3)

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs om att långsiktiga avtal om leverans av fossil gas med en löptid som sträcker sig längre än till den 31 december 2049 måste innehålla villkor om koldioxidminskning i levererad gas.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om vad som avses med långsiktiga avtal och kraven på koldioxidminskning i leveransavtal enligt första stycket.

Långsiktiga avtal om leverans av förnybar gas, koldioxidsnål gas och fossil gas

Av skäl 144 i ingressen till direktivet framgår att långsiktiga avtal är en viktig del av medlemsstaternas naturgasförsörjning. De bör dock inte hindra förnybar gas och koldioxidsnål gas från att komma in på marknaden, och därför bör löptiden för avtal om leverans av fossil gas utan inslag av koldioxidminskning inte fortsätta efter den 31 december 2049. Sådana avtal bör alltid överensstämma med målen för direktivet och vara förenliga med EUF-fördraget och dess konkurrensregler. Det är nödvändigt att ta hänsyn till långsiktiga avtal vid planering av företagens leverans- och transportkapacitet. Även om fossil gas utan inslag av

koldioxidminskning fortfarande spelar en viktig roll kommer dess betydelse för att trygga unionens energiförsörjning stegvis att minska. Medlemsstaterna bör säkerställa utfasningen av fossil gas, med beaktande av tillgängliga alternativ. När så föreskrivs i deras integrerade nationella energi- och klimatplaner bör medlemsstaterna kunna fastställa ett slutdatum för löptiden för långsiktiga avtal om fossil gas utan inslag av koldioxidminskning som infaller tidigare än den 31 december 2049.

Det bör införas en ny bestämmelse i gasmarknadslagen om att långsiktiga avtal om leverans av fossil gas, som har en löptid som sträcker sig efter 31 december 2049, måste innehålla villkor om koldioxidminskning i levererad gas. Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, bör kunna ta fram föreskrifter om vad som ska avses med ett långsiktigt avtal och hur kraven på koldioxidminskning i avtalen ska bestämmas utifrån unionens klimatmål och vad som i övrigt följer av den EU-gemensamma lagstiftningen. För det fall regeringen vidaredelegerar uppgiften att ta fram föreskrifter på området behöver det, enligt Ei, inte nödvändigtvis vara tillsynsmyndigheten som får ett sådant uppdrag utan det skulle kunna vara en annan myndighet som i det dagliga arbetar närmare frågor om omställningen av energisystemet och verkar för en ökad tillförsel och användning av fossilfria energikällor.

5.34 Prisreglering vid naturgaspriskris

Förslag

Förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om reglering av priset för leverans av naturgas till hushållskunder, små och medelstora företag och samhällsviktig verksamhet, om Europeiska unionens råd har tillkännagivit en naturgaspriskris.

Sådana föreskrifter ska underställas riksdagens prövning inom en månad från den dag då de beslutades. Föreskrifterna bör upphöra att gälla, om de inte underställs riksdagen i tid eller om riksdagen inte godkänner föreskrifterna inom två månader från underställandet.

Tillkännagivande av en gaspriskris

Genom artikel 5 i gasmarknadsdirektivet införs en möjlighet för Europeiska unionens råd att, på förslag av Europeiska kommissionen, genom ett genomförandebeslut tillkännage en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris. Ett sådant beslut förutsätter såväl mycket höga genomsittpriser på grossistmarknaderna för naturgas som kraftiga ökningar av slutkundspriserna. Genomförandebeslutet får ha en giltighetstid om ett år. Giltighetstiden kan dock förlängas.

Riktade offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av gas

Om rådet har antagit ett genomförandebeslut, får medlemsstaterna under giltighetstiden tillämpa tillfälliga riktade offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till hushållskunder, små och medelstora företag och samhällsviktig verksamhet.

Bemyndigande och krav på underställning

Det går i nuläget inte att ta ställning till i vilken utsträckning det kan vara motiverat med offentliga ingripanden i prissättningen i Sverige med anledning av en naturgaspriskris. Det står dock klart att sådana ingripanden kräver en snabb hantering för att fylla sitt syfte. Detta talar för att en prisreglering bör kunna införas genom en förordning. Regeringen bör därför få meddela föreskrifter om reglering av priset för leverans av naturgas till hushållskunder, små och medelstora företag och samhällsviktig verksamhet, om Europeiska unionens råd har tillkännagett en naturgaspriskris.

Med hänsyn till föreskrifternas karaktär bör de underställas riksdagens prövning inom en månad från den dag då de beslutades. Föreskrifterna bör upphöra att gälla, om de inte underställs riksdagen i tid eller om riksdagen inte godkänner föreskrifterna inom två månader från underställandet.

5.35 Traditionella mätare för gas (artikel 21)

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs om att en gasanvändare som inte är så kallade spiskunder ska kunna läsa av sina mätvärden på en webbsida som tillhandahålls av företag som överför gas.

Överväganden

Enligt artikel 21 punkten 2 ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunderna för gas enkelt kan läsa av sina traditionella mätare, antingen direkt eller indirekt via ett webbgränssnitt eller via något annat lämpligt gränssnitt. Bestämmelsen förutsätter att mätning är möjlig, och s.k. spiskunder bör undantas.

5.36 Smarta mätare (Artikel 17 och 18)

Förslag

Förslag: Regeringen ger Energimarknadsinspektionen i uppdrag att ta fram rekommendationer om hur gasföretag ska optimera förbrukningen av naturgas och biogas och i vilken utsträckning det kan ske genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem. Ei ska genomföra en kostnads- och nyttoanalys enligt principerna i Bilaga II i gasmarknadsdirektivet och, om analysen utfaller positivt, lämna förslag på hur smarta mätare för naturgas och biogas kan införas.

Ett motsvarande uppdrag om genomförandet av en kostnads- och nyttoanalys rörande smarta mätare för vätgas bör ges till Energimarknadsinspektionen efter det att vätgassystemet byggts ut och kunder börjat ansluta.

Mätning av gas på marknaden idag

Smarta mätarsystem är till stor del genomfört i Sverige idag. Enligt uppgift från Nordion (Swedegas och WEUM) uppfylls till stora delar kraven på smarta mätarsystem redan idag. I dessa företag har över 99 procent av mätarna fjärrinsamling, och timvärden tillhandahålls gratis till samtliga kunder med fjärrinsamling via en kundportal. Dessa företag omfattar dock inte hela marknaden.

Gasmätare är som regel inte anslutna till elnätet (till skillnad från en elmätare), då mätare som sitter i fasadskåp är i ATEX-klassat (explosiva atmosfärer) område. I ett ATEX-klassat område undviks att sätta elnätsansluten utrustning. Hos Nordion är cirka 94 procent av gasmätarna batteridrivna. Dessa batteridrivna mätare är tekniskt begränsade till att skicka mätvärden som mest en gång per dygn, och skickar vid detta tillfälle 24 timvärden. Nuvarande mätarbestånd gör det därmed inte möjligt att tillhandahålla timavräkning till samtliga kunder, då det kräver att mätvärden skickas varje timme. Möjlighet till timavräkning för samtliga kunder är ett krav enligt artikel 19 f i gasmarknadsdirektivet, då timavräkning är den kortaste avräkningsperioden på den nationella marknaden.

Alla kunder med en årsförbrukning på 3 Gwh eller mer, alternativt med ett högsta månadsuttag större än 0,5 GWh har, enligt gällande regelverk, timavräkning. Det är en liten del av antalet kunder, men motsvarar i snitt omkring 90 procent av den totala transporterade volymen i det västsvenska gasnätet.

Kostnaden för att kunna uppfylla kravet för samtliga kunder, mestadels konsumenter, behöver ställas mot nyttan för kunderna. Idag finns det, såvitt känt, inte någon handelsaktör på den svenska gasmarknaden som erbjuder timprisavtal

till konsumenter, och nyttan för kunden att vara timavräknad kan kanske därför ifrågasättas.

Överväganden

Enligt artikel 17 punkten 1 ska medlemsstaten eller tillsynsmyndigheten starkt rekommendera att naturgasföretag optimerar förbrukningen av naturgas. Detta kan ske genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem som är driftskompatibla med förbrukarnas energistyrningssystem och med smarta nät. Hur detta ska gå till bör utredas närmare och ryms inte inom ramen för detta uppdrag. Regeringen bör därför ge Ei ett särskilt uppdrag att ta fram rekommendationer om att naturgasföretag ska optimera förbrukningen av naturgas, bland annat genom att tillhandahålla energiförvaltningstjänster och införa smarta mätarsystem. Vilken åtgärd som ger bäst effekt för de svenska slutkunderna bör utredas innan rekommendationer ges.

Enligt artikel 17 punkten 2 ska medlemsstaten utifrån en genomförd kostnads- och nyttoanalys ta ställning till huruvida smarta mätare ska införas för naturgas. Kostnads- och nyttoanalysen ska genomföras enligt principerna i bilaga II och bör omfatta både biogas och naturgas. En kostnads- och nyttoanalys ryms inte inom ramen för detta uppdrag. Regeringen bör därför ge Ei ett särskilt uppdrag att genomföra en sådan kostnads- och nyttoanalys när det gäller lämpligheten i att införa smarta mätare för naturgas och biogas.

Enligt artikel 18 punkten 1 ska medlemsstaterna säkerställa ett införande av smarta mätarsystem för vätgas som korrekt kan mäta förbrukningen och tillhandahålla information om den faktiska tidsperioden för användning och som kan överföra och ta emot data för informations-, övervaknings- och kontrolländamål med hjälp av en form av elektronisk kommunikation. Enligt punkten 2 ska medlemsstaten genomföra en kostnads- och nyttoanalys på motsvarande sätt som för naturgas.

Enligt artikel 18 punkten 5 ska medlemsstater som inför smarta mätarsystem på ett transparent och icke-diskriminerande sätt säkerställa att slutkunderna bidrar till kostnaderna för införandet, när de beräknar de nätavgifter som är tillämpliga på eller de avgifter som betalas av kunderna. Medlemsstaterna ska regelbundet övervaka detta införande på sina territorier för att se hur kunderna gynnas.

Idag sker ingen överföring av vätgas via rörledning. Det saknas idag bestämmelser om mätning av förbrukning av vätgas. Föreslagna bestämmelser om mätning i kapitel 3 i den nya gasmarknadslagen omfattar även vätgas. I utevaron av en marknad låter sig dock inte en kostnads- och nyttoanalys göras och någon genomförandeåtgärd i författning kan inte föreslås inom ramen för detta uppdrag. Ei bör få i uppdrag att utreda frågan om smarta mätare för vätgas, när det finns en marknad för rörbunden vätgas och förutsättningar för att genomföra en kostnads-

och nyttoanalys. Ei föreslår i avsnitt 5.12 att regeringen ger Ei i uppdrag att utreda frågan om lämplig intäktsramsreglering för vätgas. Frågan om beräkning av nätavgifter och kundernas bidrag till införandet av smarta mätare för vätgasmarknaden hänger samman med hur intäktsramsregleringen utformas och bör kopplas till ett uppdrag till Ei rörande intäktsramsregleringen av vätgas.

5.37 Tvistlösning utom domstol

Förslag

Förslag: Regeringen bör ge berörda myndigheter att utreda frågan om ett organ för tvistelösning utom domstol för energisektorn.

Överväganden

Enligt artikel 25 i gasmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att slutkunder har tillgång till enkla, rättvisa, rimliga, transparenta, oberoende, kostnadseffektiva och ändamålsenliga mekanismer för tvistlösning utanför domstol för att lösa tvister som gäller rättigheter och skyldigheter enligt detta direktiv, genom en oberoende mekanism såsom en energiombudsman eller ett konsumentorgan eller genom en tillsynsmyndighet. Bestämmelsen är densamma som artikel 26 i elmarknadsdirektivet.

När bestämmelsen i artikel 26 i elmarknadsdirektivet skulle genomföras i Sverige bedömdes att de möjligheter till behandling av klagomål och tvistlösning utanför domstol som redan fanns i Sverige uppfyllde direktivets krav och att artikeln därför inte krävde någon genomförandeåtgärd. Detta med hänvisning till dels den tillsyn som bedrivs av Ei och Konsumentverket, dels genom att Allmänna reklamationsnämnden (ARN) kan pröva tvister mellan konsumenter och elleverantörer.

Ei anser att det är oklart om denna tidigare slutsats var riktig eftersom en slutkund som är ett företag inte kan vända sig till ARN vid en tvist med en elleverantör. Inte heller bör Ei:s och Konsumentverkets tillsyn kunna likställas med ett tvistlösningsförfarande. Genom artikel 15.a.4 e i det reviderade elmarknadsdirektivet (EU) 2024/1711 tillkommer dessutom problematiken att tvister om energidelningsavtal kan uppkomma mellan två privathushåll. Eftersom två hushåll som tvistar inte kan vända sig till ARN för att få tvisten prövad bedömer Ei att dagens system inte är tillräckligt för att säkerställa tillgång till tvistlösning utanför domstol enligt direktivets krav. En genomförandeåtgärd som säkerställer detta är därför nödvändig.

Frågan om hur tvistlösning utanför domstol ska hanteras för slutkunder uppkommer även i Energimyndighetens uppdrag om genomförande av delar av det omarbetade energieffektiviseringsdirektivet (KN2024/01007) samt var även aktuell i Ei:s uppdrag om genomförande av EU:s reviderade elmarknadslagstiftning

(KN2024/00430). Frågan om tvistlösning utanför domstol är alltså aktuell i flera regeringsuppdrag och för flera olika energislag. För att undvika att de olika utredningarna kommer till olika förslag på genomförandeåtgärder bedömer Ei att det är lämpligt att frågan utreds i ett gemensamt uppdrag. En utredning om ett gemensamt tvistlösningsorgan för el, gas, fjärrvärme och fjärrkyla kommer behöva bedöma bland annat hur ett sådant organ ska finansieras och bemannas samt frågan om rättskraften av dess avgöranden. En sådan utredning är inte möjlig att genomföra inom ramen för det nu aktuella regeringsuppdraget utifrån nuvarande tidsram. Förutsättningarna för att instifta ett organ för tvistlösning utanför domstol bör utredas och regeringen bör ge berörda myndigheter ett uppdrag att utreda detta.

5.38 Kontaktpunkt

Förslag

Förslag: En bestämmelse införs i Ei:s instruktion om att myndigheten ska utgöra kontaktpunkt för tillståndsfrågor när det gäller naturgas och vätgas. 7 § punkten 5 ändras till att avse gas och inte endast naturgas.

Överväganden

Enligt artikel 8.8 i gasmarknadsdirektivet ska medlemsstaten inrätta eller utse en eller flera kontaktpunkter, som ska kunna vägleda sökanden och underlätta hela tillståndsförfarandet för uppförande eller drift av naturgasanläggningar, anläggningar för vätgasproduktion och infrastruktur för vätgassystem, fram till dess att de ansvariga myndigheterna har fattat beslut i slutet av förfarandet. Den sökande ska inte behöva kontakta mer än en kontaktpunkt under hela processen.

Ei är den myndighet som är bäst lämpad för att utgöra kontaktpunkt för denna typ av vägledning.

Enligt 7 § 3 förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen ska Ei se till att det finns en gemensam kontaktpunkt där konsumenter av el och naturgas kan få tillgång till all nödvändig information om sina rättigheter, lagstiftningen och möjligheter till tvistlösning. Konsumenternas energimarknadsbyrå är, efter överenskommelse med Energimarknadsinspektionen, utsedd till gemensam kontaktpunkt för konsumenter på el- och gasmarknaderna. Det innebär bland annat att byrån har som uppgift att se till att konsumenterna får tillgång till nödvändig information. Bestämmelsen omfattar idag inte vätgas och ska ändras.

5.39 Utsatta kunder

Förslag

Förslag: 8 § i förordning om instruktion för Ei utökas till att omfatta utsatta kunder anslutna till vätgassystem.

Utsatta kunder i vätgassystem

Enligt 8 § i förordningen om instruktion för Ei ska myndigheten när den fullgör sina uppgifter enligt 1–7 §§ ta särskild hänsyn till utsatta kunders ställning på el- och naturgasmarknaderna. Enligt artikel 26 ska medlemsstaterna i synnerhet vidta åtgärder för att skydda slutkunder i avlägsna områden som är ansluta till naturgas- eller vätgassystem. Bestämmelsen i 8 § i förordningen bör därför ändras så att även dessa vätgaskunder omfattas.

5.40 Anpassningar av gasmarknadslagen till artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet

Förslag

Förslag: Ei:s förslag i rapporten Ei R2024:10 Genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet i svensk rätt, om ändringar i naturgaslagen införs i den nya gasmarknadslagen, men omfattar samtliga gaser i lagen och inte endast naturgas.

I förhållande till förslagen i rapporten Ei R2024:10 preciseras i förslaget till gasmarknadslag skyldigheten för en innehavare av gassystem att analysera möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i sina gasledningar. I gasmarknadslagen föreslås att analyskravet ska infalla första gången då en gasledning varit i drift i tio år.

Överväganden

Principen om energieffektivitet först, som den definieras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999[62] innebär att inom energiplanering, samt i politiska beslut och investeringsbeslut, ta största möjliga hänsyn till alternativa kostnadseffektiva energieffektivitetsåtgärder till förmån för effektivare energiefterfrågan och energiförsörjning, framför allt med hjälp av kostnadseffektiva energibesparingar i slutanvändningsledet, initiativ till

[62] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 663/2009 och (EG) nr 715/2009, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU och 2013/30/EU samt rådets direktiv 2009/119/EG och (EU) 2015/652 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 525/2013

efterfrågeflexibilitet samt effektivare omvandling, överföring och distribution av energi, varvid målen för de respektive besluten fortfarande uppnås.

Ei har i rapporten *Genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet i svensk rätt* (*Ei R2024:10)* lämnat förslag på ändringar i naturgaslagen för att uppfylla artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet. De föreslagna ändringarna föreslås, med endast redaktionella ändringar, införas i den nya gasmarknadslagen och avse samtliga gaser enligt lagen och inte endast naturgas. När det gäller skyldigheten för en innehavare av gassystem att analysera möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i sina gasledningar görs dock en förändring i förhållande till förslagen i rapporten i Ei R2024:10. I gasmarknadslagen föreslås att analyskravet för en innehavare av gassystem ska infalla första gången då en gasledning varit i drift i tio år. En gasledning är normalt konstruerad för en mycket lång teknisk livslängd, upp till 100 år. Mot denna bakgrund är det inte rimligt att analyskravet gällande möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i gasledningen infaller direkt då ledningen tagits i drift. Med hänsyn till gasledningens långa tekniska livslängd bör därför analyskravet börja gälla först då en gasledning varit i drift i tio år. För överväganden och förslag i övrigt hänvisas till nämnda rapport.

5.41 Kommunala naturgasföretag

Förslag

Förslag: Bestämmelserna i 5 kap. naturgaslagen ändras till att omfatta gas enligt den nya gasmarknadslagen. Bestämmelserna lyfts i övrigt in oförändrade i den föreslagna gasmarknadslagen.

Regleringen i naturgaslagen av kommunala naturgasföretag

Naturgaslagens 5 kap. innehåller bestämmelser om att kommunala företag som bedriver viss naturgasverksamhet får göra avsteg från två, för kommunal verksamhet, grundläggande principer nämligen lokaliseringsprincipen och självkostnadsprincipen. Lokaliseringsprincipen innebär att kommunernas kompetens är begränsad till angelägenheter som har anknytning till kommunens eget område eller dess medlemmar. Det betyder att kommuner huvudsakligen ska ha hand om sådana frågor som direkt berör sina invånare och verksamheter inom sitt geografiska område. Självkostnadsprincipen innebär att kommuner inte får ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som de tillhandahåller.

Avsteg från lokaliseringsprincipen kommer till uttryck i 5 kap. 1 § naturgaslagen som anger att en sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725), trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till

kommunens område eller dess medlemmar, får bedriva handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet utanför kommunens område, eller överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

Undantaget från den kommunala självkostnadsprincipen framgår av 5 kap. 2 § naturgaslagen som anger att om en sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, ska verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § 1 ellagen (1997:857), får företaget redovisa de berörda verksamheterna tillsammans.

Bestämmelserna bör införas i den nya gasmarknadslagen. Med hänsyn till den växande marknaden för biogas och den kommande marknaden för vätgas bör dock bestämmelserna inte begränsas till att endast omfatta naturgas. I bestämmelserna bör begreppet gas användas. Gas omfattar, förutom naturgas, även biogas och vätgas.

5.42 Uppdaterade hänvisningar

Förslag

Förslag: Hänvisningar i svensk lagstiftning till direktiv 2009/73/EG och förordning EG Nr 715/2009 och artiklar i direktiv och förordning byts ut mot en hänvisning till direktiv (EU) 2024/1788 och förordningen (EU) 2024/1789 och nya artikelnummer i direktiv och förordning.

Hänvisningar i annan lagstiftning till naturgaslagen ändras till att avse gasmarknadslagen.

Hänvisningar till EU:s rättsakter och till den nya gasmarknadslagen

Direktiv 2009/73/EG har ersatts av direktiv (EU) 2024/1788. I svensk lagstiftning hänvisas på en del ställen till direktivet, och i vissa fall särskilda artiklar i direktivet. Samtliga hänvisningar till direktiv 2009/73/EG behöver därför bytas ut mot en hänvisning till det nya direktivet.

I vissa lagar hänvisas till naturgaslagen. Det rör sig om lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader, lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning, elsäkerhetslagen (2019:732) och miljöbalken (1998:808). Förslag till ändring i dessa lagar framgår av författningsförslagen.

5.43 Övergångsbestämmelser

Förslag

Förslag: Övergångsbestämmelser införs som föreskriver att den nya gasmarknadslagen ska träda i kraft den 1 augusti 2026. Samtidigt ska naturgaslagen (2005:403) upphöra att gälla.

Skyldigheter enligt 3 kap. 3, 4, 5 ,6, 7, 9, 11, 12, 14 och 16 §§ samt 7 kap. ska gälla från och med den 1 januari 2033 för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för vätgas, innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler, då 3 kap. 40–42 §§ ska upphöra att gälla.

En koncession meddelad med stöd av 2 kap. 1 § naturgaslagen (2005:403) eller 1 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som gäller vid ikraftträdandet ska gälla tills vidare.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande vid prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Överväganden

Gasmarknadsdirektivet ska vara genomfört i svensk lagstiftning den 5 augusti 2026. För att uppfylla kravet i direktivet bör den nya gasmarknadslagen träda i kraft den1 augusti 2026. Samtidigt ska naturgaslagen (2005:403) ska upphöra att gälla.

Vissa skyldigheter enligt 3 kap. i gasmarknadslagen som rör vätgasaktörer bör träda i kraft senast 1 januari 2033. Fram till dess gäller för vätgasaktörer bestämmelser om förhandlat tillträde. Det gäller skyldigheter enligt 3 kap. som rör anslutning, tredje parts tillträde med mera. Frågan om intäktsramar för vätgas bör utredas särskilt och i avvaktan på vad en sådan utredning kan mynna ut i föreslås att gasmarknadslagens bestämmelser om intäktsramar i 7 kap. ska träda i kraft den 1 januari 2033.

Vid den tidpunkt som gasmarknadslagen träder i kraft finns koncessioner meddelade för naturgas enligt naturgaslagen, men förmodligen också koncessionen för vätgasledningar enligt rörledningslagen. Redan meddelade koncessioner enligt båda dessa lagar kommer att omfattas av den nya gasmarknadslagen. En särskild övergångsbestämmelse om att redan meddelade koncessioner ska gälla tills vidare bör dock införas, för att undvika att olika bestämmelser gäller för koncessioner meddelade vid olika tidpunkter.

När det gäller tillsynsmyndighetens eller regeringens prövningar av koncession, ärenden som hör samman med koncession samt övriga ärenden som har inletts före ikraftträdandet bör äldre bestämmelser tillämpas.

6 Förordning (EU) 2024/1789 av om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas,

6.1 Inledning

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 (omarbetning)

6.2 Kapitel I – Innehåll, tillämpningsområde och definitioner

Artikel 1 – Innehåll och tillämpningsområde

Genom denna förordning

a) fastställs icke-diskriminerande regler när det gäller villkoren för tillträde till naturgas- och vätgassystem, med hänsyn till de nationella och regionala marknadernas särdrag, för att säkerställa att de inre marknaderna för naturgas och vätgas fungerar väl och för att bidra till energisystemets flexibilitet, och

b) främjas uppkomsten och driften av välfungerande och transparenta marknader för naturgas och vätgas med en hög grad av försörjningstrygghet och tillhandahålls mekanismer för harmonisering av reglerna för nättillträde för gränsöverskridande handel med naturgas och vätgas.

De mål som anges i första stycket ska omfatta följande:

a) fastställande av harmoniserade principer för tariffer, eller de metoder som används för att beräkna tariffer, för tillträde till naturgasnätet, utom lagringsanläggningar för naturgas,

b) inrättande av tjänster för tredjepartstillträde och harmoniserade principer för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning,

c) fastställande av transparenskrav, balansregler och avgifter för obalans samt underlättande av handeln med kapacitet.

Denna förordning ska, med undantag av artikel 34.5, endast gälla för de lagringsanläggningar för naturgas och lagringsanläggningar för vätgas som avses i artikel 33.3 eller 33.4 eller artikel 37 i direktiv (EU) 2024/1788.

Medlemsstaterna får inrätta ett organ i enlighet med direktiv (EU) 2024/1788, i syfte att det ska utföra en eller flera av de uppgifter som brukar åläggas systemansvariga för överföringssystem eller operatörer av överföringsnät för vätgas och för vilket kraven i denna förordning ska gälla. Detta organ ska vara föremål för certifiering enligt artikel 14 i denna förordning och utses enligt artikel 71 i direktiv (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln motsvarar i stor utsträckning artikel 1 i förordning (EG) 715/2009 och beskriver förordningens mål och syfte. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 2 – Definitioner

1. I denna förordning gäller följande definitioner:

1. regulatorisk kapitalbas: nättillgångar tillhörande en systemansvarig för överföringssystem, systemansvarig för distributionssystem, operatör av överföringsnät för vätgas och operatör av distributionsnät för vätgas som används för att tillhandahålla reglerade nättjänster och som beaktas i beräkningen av intäkter från nätrelaterade tjänster.

2. överföring: överföring enligt definitionen i artikel 2.17 i direktiv (EU) 2024/1788.

3. transportavtal: ett avtal som systemansvariga för överföringssystem eller operatörer av vätgasnät har ingått med en nätanvändare i syfte att utföra transporttjänster för naturgas eller vätgas.

4. kapacitet: det maximala flöde, uttryckt i kubikmeter per tidsenhet eller som energienhet per tidsenhet, vilket nätanvändaren har rätt till enligt bestämmelserna i transportavtalet.

5. outnyttjad kapacitet: den fasta kapacitet som en nätanvändare erhållit enligt ett transportavtal, men som denne användare inte har nominerat vid den tidpunkt då den i avtalet fastställda fristen löper ut.

6. hantering av överbelastning: hantering av kapacitetsportföljen hos den systemansvariga för överföringssystemet, så att dels den tekniska kapaciteten

utnyttjas på bästa möjliga sätt och i högsta möjliga grad, dels eventuella överbelastningar och flaskhalsar upptäcks i tid.

7. andrahandsmarknad: marknad där kapaciteten handlas men som inte är den primära marknaden.

8. nominering: nätanvändarens meddelande till den systemansvariga för överföringssystemet om det faktiska gasflöde som nätanvändaren vill mata in i eller ta ut ur systemet, före en sådan inmatning eller ett sådant uttag.

9. renominering: meddelande om korrigerad nominering efter det att en nominering gjorts.

10. systemintegritet: läge där naturgasens eller vätgasens tryck och kvalitet befinner sig inom de övre och nedre gränserna, så att naturgas- eller vätgastransporten är tekniskt säkerställd.

11. balansperiod: den period inom vilken varje nätanvändare ska utjämna uttaget av en viss mängd naturgas eller vätgas, uttryckt i energienheter, genom att mata in samma mängd naturgas eller vätgas i enlighet med nätföreskriften.

12. nätanvändare: nätanvändare enligt definitionen i artikel 2.60 i direktiv (EU) 2024/1788.

13. frånkopplingsbara tjänster: tjänster som systemansvariga för överföringssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät tillhandahåller avseende frånkopplingsbar kapacitet.

14. frånkopplingsbar kapacitet: gasöverföringskapacitet som kan frånkopplas av systemansvariga för överföringssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät, i enlighet med villkoren i transportavtalet.

15. långfristiga tjänster: tjänster med en löptid på minst ett år som systemansvariga för överföringssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät tillhandahåller.

16. kortfristiga tjänster: tjänster med en löptid på mindre än ett år som systemansvariga för överföringssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät tillhandahåller.

17. fast kapacitet: överförings- och distributionskapacitet för naturgas och vätgas som avtalsenligt garanteras som icke-frånkopplingsbar av systemansvariga för överförings- eller distributionssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät.

18. fasta tjänster: tjänster avseende fast kapacitet som tillhandahålls av systemansvariga för överföringssystem, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystem, eller operatören av vätgasnät.

19. teknisk kapacitet: största möjliga fasta kapacitet som kan tillhandahållas nätanvändarna, med beaktande av systemintegritet och driftsvillkoren för den systemansvariga för överföringssystemet, eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystemet, eller överföringssystemets eller, operatören av vätgasnätet.

20. avtalad kapacitet: kapacitet som har tilldelats en nätanvändare genom ett transportavtal.

21. tillgänglig kapacitet: den del av den tekniska kapaciteten som ännu inte tilldelats och som fortfarande finns tillgänglig i systemet vid en viss tidpunkt.

22. avtalsbetingad överbelastning: situation där efterfrågan på fast kapacitet överstiger den tekniska kapaciteten.

23. primär marknad: marknad för kapacitet där den systemansvariga för överföringssystem eller, i tillämpliga fall, den systemansvariga för distributionssystemet, eller operatören av överföringsnätet för vätgas handlar direkt.

24. fysisk överbelastning: läge där efterfrågan på faktisk överföring överstiger den tekniska kapaciteten vid en viss tidpunkt.

25. kapacitet vid LNG-anläggning: kapacitet vid en LNG-terminal i fråga om kondensering av naturgas eller import, lossning, stödtjänster, tillfällig lagring och återförgasning av LNG.

26. utrymme: den volym naturgas eller vätgas som en användare av en lagringsanläggning har rätt att använda för lagring av naturgas eller vätgas.

27. produktionskapacitet: den takt i vilken en användare av en lagringsanläggning har rätt att ta ut naturgas eller vätgas från lagringsanläggningen för naturgas eller lagringsanläggningen för vätgas.

28. inmatningskapacitet: den takt i vilken en användare av en lagringsanläggning har rätt att mata in naturgas eller vätgas till lagringsanläggningen för naturgas eller lagringsanläggningen för vätgas.

29. lagringskapacitet: kombinationen utrymme, inmatningskapacitet och produktionskapacitet.

30. inmatnings- och uttagssystem: inmatnings- och uttagssystem enligt definitionen i artikel 2.57 i direktiv (EU) 2024/1788.

31. balanseringsområde: balanseringsområde enligt definitionen i artikel 2.58 i direktiv (EU) 2024/1788.

32. virtuell handelspunkt: virtuell handelspunkt enligt definitionen i artikel 2.59 i direktiv (EU) 2024/1788.

33. inmatningspunkt: inmatningspunkt enligt definitionen i artikel 2.61 i direktiv (EU) 2024/1788.

34. uttagspunkt: uttagspunkt enligt definitionen i artikel 2.62 i direktiv (EU) 2024/1788.

35. villkorad kapacitet: fast kapacitet som på den virtuella handelspunkten innebär transparenta och fördefinierade villkor för antingen tillträde eller begränsad möjlighet till tilldelning.

36. möjlighet till tilldelning: godtycklig kombination av en viss inmatningskapacitet och en viss uttagskapacitet eller vice versa.

37. tillåtna intäkter: summan av intäkter, omfattande både överföringstjänster och andra tjänster än överföringstjänster, som en systemansvarig för överföringssystem erhåller för tillhandahållande av tjänster under en specifik tidsperiod inom en viss regleringsperiod, och som den systemansvariga för överföringssystemet har rätt att erhålla enligt ett system utan pristak, fastställt i enlighet med artikel 78.7 a i direktiv (EU) 2024/1788.

38. eftersträvade intäkter: summan av förväntade intäkter från överföringstjänster beräknade i enlighet med principerna i artikel 17.1 och förväntade intäkter från andra tjänster än överföringstjänster, för tjänster som tillhandahålls av den systemansvariga för överföringssystemet under en viss tidsperiod inom en viss regleringsperiod enligt ett system med pristak.

39. ny infrastruktur: infrastruktur som inte färdigställts senast den 4 augusti 2003.

40. naturgas: naturgas enligt definitionen i artikel 2.1 i direktiv (EU) 2024/1788.

41. förnybar gas: förnybar gas enligt definitionen i artikel 2.2 i direktiv (EU) 2024/1788.

42. naturgassystem: naturgassystem enligt definitionen i artikel 2.3 i direktiv (EU) 2024/1788.

43. vätgassystem: vätgassystem enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2024/1788.

44. lagringsanläggning för vätgas: lagringsanläggning för vätgas enligt definitionen i artikel 2.5 i direktiv (EU) 2024/1788.

45. operatör av lagringsanläggning för vätgas: operatör av lagringsanläggning för vätgas enligt definitionen i artikel 2.6 i direktiv (EU) 2024/1788.

46. vätgasterminal: vätgasterminal enligt definitionen i artikel 2.8 i direktiv (EU) 2024/1788.

47. operatör av vätgasterminal: operatör av vätgasterminal enligt definitionen i artikel 2.9 i direktiv (EU) 2024/1788.

48. vätgaskvalitet: vätgaskvalitet enligt definitionen i artikel 2.10 i direktiv (EU) 2024/1788.

49. koldioxidsnål vätgas: koldioxidsnål vätgas enligt definitionen i artikel 2.11 i direktiv (EU) 2024/1788.

50. koldioxidsnål gas: koldioxidsnål gas enligt definitionen i artikel 2.12 i direktiv (EU) 2024/1788.

51. systemansvarig för överföringssystem: systemansvarig för överföringssystem enligt definitionen i artikel 2.18 i direktiv (EU) 2024/1788.

52. tidigare led i rörledningsnätet: tidigare led i rörledningsnätet enligt definitionen i artikel 2.16 i direktiv (EU) 2024/1788.

53. distribution: distribution enligt definitionen i artikel 2.19 i direktiv (EU) 2024/1788.

54. systemansvarig för distributionssystem: systemansvarig för distributionssystem enligt definitionen i artikel 2.20 i direkt- iv (EU) 2024/1788.

55. vätgasnät: vätgasnät enligt definitionen i artikel 2.21 i direktiv (EU) 2024/1788.

56. vätgastransport: vätgastransport enligt definitionen i artikel 2.22 i direktiv (EU) 2024/1788.

57. överföringsnät för vätgas: överföringsnät för vätgas enligt definitionen i artikel 2.23 i direktiv (EU) 2024/1788.

58. distributionsnät för vätgas: distributionsnät för vätgas enligt definitionen i artikel 2.24 i direktiv (EU) 2024/1788.

59. operatör av vätgasnät: operatör av vätgasnät enligt definitionen i artikel 2.25 i direktiv (EU) 2024/1788.

60. operatör av överföringsnät för vätgas: operatör av överföringsnät för vätgas enligt definitionen i artikel 2.26 i direktiv (EU) 2024/1788.

61. operatör av distributionsnät för vätgas: operatör av distributionsnät för vätgas enligt definitionen i artikel 2.27 i direktiv (EU) 2024/1788.

62. leverans: leverans enligt definitionen i artikel 2.28 i direktiv (EU) 2024/1788.

63. lagringsanläggning för naturgas: lagringsanläggning för naturgas enligt definitionen i artikel 2.31 i direktiv (EU) 2024/1788.

64. systemansvarig för lagringssystem för naturgas: systemansvarig för lagringssystem för naturgas enligt definitionen i artikel 2.32 i direktiv (EU) 2024/1788.

65. LNG-anläggning: LNG-anläggning enligt definitionen i artikel 2.33 i direktiv (EU) 2024/1788.

66. systemansvarig för LNG-anläggning: systemansvarig för LNG-anläggning enligt definitionen i artikel 2.34 i direktiv (EU) 2024/1788.

67. system: system enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2024/1788.

68. stödtjänster: stödtjänster enligt definitionen i artikel 2.36 i direktiv (EU) 2024/1788.

69. sammanlänkning: sammanlänkning enligt definitionen i artikel 2.39 i gasdirektivet (EU) 2024/1788.

70. sammanlänkning för vätgas: sammanlänkning för vätgas enligt definitionen i artikel 2.40 i direktiv (EU) 2024/1788.

71. systemanvändare: systemanvändare enligt definitionen i artikel 2.46 i direktiv (EU) 2024/1788.

72. kund: kund enligt definitionen i artikel 2.47 i direktiv (EU) 2024/1788.

73. slutkund: slutkund enligt definitionen i artikel 2.50 i direktiv (EU) 2024/1788.

74. grossist: grossist enligt definitionen i artikel 2.51 i direktiv (EU) 2024/1788.

75. kontroll: kontroll enligt definitionen i artikel 2.55 i direktiv (EU) 2024/1788.

76. långsiktigt avtal: långsiktigt avtal enligt definitionen i artikel 2.56 i direktiv (EU) 2024/1788.

77. sammanlänkningspunkt: sammanlänkningspunkt enligt definitionen i artikel 2.63 i direktiv (EU) 2024/1788.

78. virtuell sammanlänkningspunkt: virtuell sammanlänkningspunkt enligt definitionen i artikel 2.64 i direktiv (EU) 2024/1788.

79. marknadsaktör: marknadsaktör enligt definitionen i artikel 2.65 i direktiv (EU) 2024/1788.

80. driftskompatibilitet: driftskompatibilitet enligt definitionen i artikel 2.71 i direktiv (EU) 2024/1788.

81. energieffektivitet först: energieffektivitet först enligt definitionen i artikel 2.18 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 (37).

82. ändrad användning: enligt definitionen av anpassning i artikel 2.18 i förordning (EU) 2022/869.

83. vertikalt integrerat företag: vertikalt integrerat företag enligt definitionen i artikel 2.43 i direktiv (EU) 2024/1788.

2. Definitionerna i punkt 1.4–1.24 avseende överföring ska gälla på motsvarande sätt för lagrings- och LNG-anläggningar.

Bedömning

Artikeln anger 83 definitioner som gäller vid tillämpningen av förordningen. I många fall är det genom hänvisning samma definitioner som i gasmarknadsdirektivet. Detta innebär att om en av dessa definitioner i gasmarknadsdirektivet har fått en annan beteckning eller innebörd vid genomförandet i nationell lagstiftning så kommer ändå direktivets definition att

gälla vid tillämpningen av förordningen. Detta kan leda till svårigheter i tillämpningen av såväl nationell lagstiftning som förordningen.

6.3 Kapitel II – Allmänna regler för naturgassystem och vätgassystem

AVSNITT 1

ALLMÄNNA REGLER FÖR MARKNADSORGANISATION OCH TILLTRÄDE TILL INFRASTRUKTUR

Artikel 3 – Allmänna principer

Medlemsstater, tillsynsmyndigheter som utsetts i enlighet med artikel 76 i direktiv (EU) 2024/1788 (tillsynsmyndigheter), operatörer av naturgassystem eller vätgassystem och delegerade operatörer – såsom marknadsområdeschefer eller operatörer av bokningsplattformar – ska säkerställa att marknader för naturgas och vätgas fungerar i enlighet med följande principer:

a) Priserna på naturgas och vätgas ska baseras på tillgång och efterfrågan.

b) De systemansvariga för överföringssystem och de systemansvariga för distributionssystem samt operatörerna av överföringsnät för vätgas och operatörerna av distributionsnät för vätgas ska samarbeta med varandra för att ge nätanvändarna frihet att självständigt boka inmatnings- och uttagskapacitet; naturgas och, sedan 2023, vätgas, ska transporteras med hjälp av inmatnings- och uttagssystemet snarare än via avtalsbaserade vägar.

c) De tariffer som tas ut vid inmatnings- och uttagspunkterna i naturgassystemet och i vätgassystemet ska struktureras på ett sådant sätt att de bidrar till marknadsintegreringen, ökar försörjningstryggheten och främjar sammanlänkningen av naturgasnät och av vätgasnät.

d) Företag som är aktiva i samma inmatnings- och uttagssystem ska handla med naturgas och, sedan 2023, vätgas, via den virtuella handelspunkten; producenter av förnybar gas och koldioxidsnål gas ska ha lika tillträde till den virtuella handelspunkten, oavsett om de är anslutna till distributionssystemet eller överföringssystemet; fysisk handel med naturgas och, sedan 2023, vätgas, får bedrivas vid inmatningspunkter från och uttagspunkter till tredjeländer.

e) Nätanvändarna ska ha ansvaret för att balansera sina balanseringsportföljer för att minimera behovet för systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas att genomföra balanseringsåtgärder.

f) Balanseringsåtgärder ska genomföras baserat på standardiserade produkter i enlighet med de nätföreskrifter för balansering som fastställts enligt denna förordning och utföras på en handelsplattform eller med hjälp av balanseringstjänster i enlighet med de nätföreskrifterna.

g) Marknadsreglerna ska innebära att sådana åtgärder undviks som förhindrar prisbildning baserad på tillgång och efterfrågan på naturgas och vätgas.

h) Marknadsreglerna ska säkerställa en konsumentcentrerad och energieffektiv modell på marknaderna för naturgas och vätgas.

i) Marknadsreglerna ska främja framväxten av en fungerande likvid handel med naturgas och vätgas och främja prisbildning och pristransparens.

j) Marknadsreglerna ska möjliggöra utfasning av fossila bränslen i naturgassystemen och vätgassystemen, inbegripet genom att möjliggöra integrering på marknaderna för naturgas och vätgas från förnybara energikällor samt genom att ge incitament till energibesparingar och energieffektivitet, efterfrågeminskning, efterfrågeflexibilitet och integrering av energisystem och genom att underlätta uppnåendet av unionens klimat- och energimål.

k) Marknadsreglerna ska omfatta lämpliga investeringsincitament, i synnerhet för långsiktiga investeringar i ett fossilfritt och hållbart naturgassystem och vätgassystem, och för energilagring, energieffektivitet, efterfrågeminskning och efterfrågeflexibilitet som tillgodoser marknadens behov och behovet av integrering av energisystemen, och ska främja rättvis konkurrens och försörjningstrygghet, samtidigt som man tillämpar principen om energieffektivitet först och därvidlag undviker investeringsincitament som leder till strandade tillgångar.

l) Reglerna för nätplanering ska i förekommande fall inriktas på användningen av vätgas i sektorer där det är svårt att fasa ut fossila bränslen, med beaktande av potentialen för minskade växthusgasutsläpp, uppmuntra åtgärder för minskad efterfrågan på fossila gaser och bidra till en varsam och rationell användning av naturresurser och till uppnåendet av unionens klimat- och energimål.

m) Hinder för gränsöverskridande flöden av naturgas och vätgas mellan inmatnings- och uttagssystem ska i förekommande fall undanröjas.

n) Marknadsreglerna ska främja regionalt samarbete och integrering.

Bedömning

Artikel 3 saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009. Artikeln beskriver allmänna principer för gasmarknadens funktion. Den svenska lagstiftningen stödjer dessa principer. Artikeln kräver ingen särskild genomförandeåtgärd.

Artikel 4 – Utbyggnad av förnybar gas och koldioxidsnål gas i kol- och koldioxidintensiva regioner

Kommissionen ska stödja och uppmuntra genomslaget för förnybar gas och koldioxidsnål gas, särskilt vätgas och biometan, i unionens energisystem, särskilt i kol- och koldioxidintensiva regioner, i syfte att öka andelen förnybar gas i framför allt industriprocesser, fjärrvärme och energilagring och därigenom påskynda utfasningen av fasta fossila bränslen inom industri- och fjärrvärmesektorerna. Kommissionen ska även stödja omvandlingen av fossila bränslen till koldioxidsnål vätgas och biometan samt framväxten av en arbetskraft som är redo för vätgas.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009 och riktar sig till kommissionen. Artikeln föranleder ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 5 – Separering av regulatoriska kapitalbaser

1. I de fall då en systemansvarig för överföringssystem, en systemansvarig för distributionssystem eller en operatör av ett vätgasnät tillhandahåller reglerade tjänster som avser naturgas, vätgas eller el ska den uppfylla de särredovisningskrav som fastställs i artikel 75 i direktiv (EU) 2024/1788 och artikel 56 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 och den ska ha en separat regulatorisk kapitalbas för naturgas-, vätgas eller eltillgångar. Denna separata regulatoriska kapitalbas ska säkerställa att

a) intäkter som erhålls från tillhandahållandet av specifika reglerade tjänster endast kan användas för att täcka kapitalutgifter och driftsutgifter för tillgångar som ingår i den regulatoriska kapitalbas som användes för tillhandahållandet av den reglerade tjänsten,

b) värdet av tillgångar som överförs till en annan regulatorisk kapitalbas fastställs, är föremål för granskning och godkännande av tillsynsmyndigheten och är sådant att ingen korssubventionering förekommer.

2. En medlemsstat ska inte tillåta några finansiella överföringar mellan reglerade tjänster som är separata i den mening som avses i punkt 1.

3. Medlemsstaterna får tillåta att operatörer av vätgasnät som täcker sina kostnader för vätgasnäten genom tariffer för nättillträde sprider ut detta över tid för att säkerställa att framtida användare vederbörligen bidrar till de initiala kostnaderna för utvecklingen av vätgasnäten. En sådan kostnadsfördelning över tid och dess underliggande metod ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Medlemsstaterna får införa åtgärder, till exempel en statlig garanti, för att täcka den ekonomiska risken för operatörer av vätgasnät när det initialt uppstår luckor i deras kostnadstäckning

på grund av att de tillämpar kostnadsfördelning över tid, förutsatt att sådana åtgärder är förenliga med artikel 107 i EUF-fördraget.

4. Genom undantag från punkt 2 får en medlemsstat tillåta finansiella överföringar mellan reglerade tjänster som är separata i den mening som avses i punkt 1, under förutsättning att tillsynsmyndigheten har slagit fast att finansiering av näten genom tariffer för nättillträde som betalas enbart av nätanvändarna inte är hållbar. Tillsynsmyndigheten ska i sin bedömning bland annat beakta värdet på de planerade finansiella överföringarna, den korssubventionering mellan användarna av respektive nät som blir följden och de finansiella överföringarnas kostnadseffektivitet.

Vid en finansiell överföring i den mening som avses i denna punkt ska följande villkor gälla:

a) Alla intäkter som behövs för den finansiella överföringen tas ut som en särskild avgift.

b) Den särskilda avgiften tas endast upp från uttagspunkter till slutkunder som finns i samma medlemsstat som mottagaren av den finansiella överföringen.

c) Den särskilda avgiften och den finansiella överföringen, eller de metoder som ligger till grund för beräkningen av dessa, godkänns av tillsynsmyndigheten innan de träder i kraft.

d) Den godkända särskilda avgiften och finansiella överföringen, och de godkända metoderna om så är relevant, offentliggörs senast trettio dagar före den dag då de genomförs.

e) Medlemsstaten har underrättat kommissionen och Acer om att den har tillåtit finansiella överföringar.

5. Tillsynsmyndigheten får godkänna en finansiell överföring och särskild avgift enligt vad som avses i punkt 4, under förutsättning att

a) tarifferna för nättillträde debiteras användarna av den regulatoriska kapitalbas som mottar en finansiell överföring,

b) summan av finansiella överföringar och intäkter som erhålls genom tariffer för nättillträde inte överstiger de tillåtna eller eftersträvade intäkterna,

c) en finansiell överföring godkänns för en begränsad tidsperiod som inte är längre än en tredjedel av den återstående avskrivningstiden för den berörda infrastrukturen.

6. Senast den 5 augusti 2025 ska Acer utfärda rekommendationer för systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem, operatörer av vätgasnät och tillsynsmyndigheter om metoderna för att fastställa kostnadsfördelning över tid.

Acer ska uppdatera rekommendationerna i första stycket minst vartannat år.

Acer får utfärda rekommendationer för systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem, operatörer av vätgasnät och tillsynsmyndigheter om metoderna för

a) fastställandet av värdet på de tillgångar som överförs till en annan regulatorisk kapitalbas och destinationen för eventuella vinster och förluster som kan bli följden,

b) beräkningen av den finansiella överföringens och den särskilda avgiftens storlek och maximala varaktighet,

c) kriterierna för hur bidraget till den särskilda avgiften delas upp mellan de slutkunder som är anslutna till den regulatoriska kapitalbasen.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009 och handlar om separering av regulatoriska kapitalbaser i de fall då fall då en systemansvarig för överföringssystem, en systemansvarig för distributionssystem eller en operatör av ett vätgasnät tillhandahåller reglerade tjänster som avser naturgas, vätgas eller el. I så fall ska gasföretaget uppfylla de särredovisningskrav som fastställs i artikel 75 i gasmarknadsdirektivet och artikel 56 i elmarknadsdirektivet och den ska ha en separat regulatorisk kapitalbas för naturgas-, vätgas eller eltillgångar.

Artikel 6 – Tjänster för tredjepartstillträde avseende systemansvariga för överföringssystem

1. Systemansvariga för överföringssystem ska

a) på ett icke-diskriminerande sätt erbjuda samtliga nätanvändare kapacitet och tjänster,

b) tillhandahålla både fast och frånkopplingsbar kapacitet; priset på frånkopplingsbar kapacitet ska återspegla sannolikheten för frånkoppling,

c) erbjuda nätanvändarna både lång- och kortfristig kapacitet.

När det gäller första stycket a ska erbjudandet, när en systemansvarig för överföringssystemet erbjuder samma tjänster till olika kunder, ske på likvärdiga

avtalsvillkor, på grundval av antingen harmoniserade transportavtal eller en gemensam nätföreskrift som godkänts av tillsynsmyndigheten i enlighet med förfarandet i artikel 78 eller 79 i direktiv (EU) 2024/1788.

2. Senast den 5 augusti 2025 ska kommissionen a) utvärdera konsekvenserna för naturgassystemet av ett tariffsystem där inga tariffer tas ut för tillträde till överföringssystem vid sammanlänkningspunkter mellan medlemsstater eller vid sammanlänkningspunkter med tredjeländer vars system är anslutna till två eller flera medlemsstater, och

b) lämna in en rapport till Europaparlamentet och rådet.

Den rapporten får när så är lämpligt åtföljas av lagstiftningsförslag för att åtgärda de hinder som konstaterats i utvärderingen.

3. Transportavtal som ingås med annat än normalt startdatum eller för kortare löptid än ett årligt standardtransportavtal får inte leda till godtyckligt högre eller lägre tariffer som inte återspeglar tjänstens marknadsvärde, i enlighet med principerna i artikel 17.1.

4. I de fall då två eller fler sammanlänkningspunkter kopplar samman samma två angränsande inmatnings- och uttagssystem ska de berörda systemansvariga för de angränsande överföringssystemen erbjuda den tillgängliga kapaciteten vid sammanlänkningspunkterna via en virtuell sammanlänkningspunkt. All avtalad kapacitet vid sammanlänkningspunkterna ska, oavsett när avtalet ingicks, överföras till den virtuella sammanlänkningspunkten.

En virtuell sammanlänkningspunkt ska inrättas under förutsättning att följande villkor uppfylls:

a) Den totala tekniska kapaciteten vid de virtuella sammanlänkningspunkterna är lika med eller högre än summan av den tekniska kapaciteten vid varje enskild sammanlänkningspunkt som bidrar till de virtuella sammanlänkningspunkterna.

b) Den virtuella sammanlänkningspunkten underlättar en ekonomisk och effektiv användning av systemet, inbegripet de regler som fastställs i artiklarna 10 och 11.

5. Vid behov får tjänster för tredjepartstillträde beviljas mot lämpliga garantier från nätanvändare om att de är kreditvärdiga. Sådana garantier får inte utgöra otillbörliga hinder för marknadstillträde och ska vara icke-diskriminerande, transparenta och proportionerliga.

6. Systemansvariga för överföringssystem ska, om det behövs för att de ska kunna utföra arbetsuppgifter bl.a. avseende gränsöverskridande överföring, ha tillträde till nät som tillhör andra systemansvariga för överföringssystem.

7. Punkterna 1–6 ska inte påverka medlemsstaternas möjlighet att vidta proportionerliga åtgärder för att tillfälligt, under en fastställd period som får förlängas om det är motiverat, begränsa leveranserna av naturgas från Ryska federationen eller Belarus genom att begränsa budgivning i förskott avseende kapacitet för enskilda nätanvändare vid inmatningspunkter från Ryska federationen eller Belarus, om detta är nödvändigt för att skydda sina egna och unionens väsentliga säkerhetsintressen, under förutsättning att sådana åtgärder

a) inte otillbörligen stör den inre marknadens för naturgas funktion och gränsöverskridande naturgasflöden mellan medlemsstaterna, och inte undergräver försörjningstryggheten för unionen eller en medlemsstat,

b) respekterar principen om energisolidaritet,

c) vidtas i enlighet med unionens och medlemsstaternas rättigheter och skyldigheter gentemot tredjeländer.

Med hänsyn till behovet av att säkerställa unionens försörjningstrygghet får de åtgärder som medlemsstaterna vidtar i enlighet med första stycket syfta till att diversifiera naturgasleveranserna för att fasa ut beroendet av rysk naturgas, om det kan visas att sådana åtgärder är nödvändiga för att skydda deras egna och unionens väsentliga säkerhetsintressen.

Innan den berörda medlemsstaten beslutar om en åtgärd enligt första stycket ska den samråda med kommissionen och, i den mån det är sannolikt att dessa påverkas av den berörda åtgärden, med andra medlemsstater, energigemenskapens fördragsslutande parter, tredjeländer som är fördragsslutande parter i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland. De berörda medlemsstaterna ska ta största möjliga hänsyn till situationen i dessa medlemsstater och tredjeländer och till alla synpunkter som dessa medlemsstater eller tredjeländer eller kommissionen framför i detta avseende.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 14 i förordning (EG) 715/2009. Punkterna 2, 4, 6 och 7 är nya. Artikeln handlar om tjänster för tredjepartstillträde som systemansvariga för överföringssystem ska eller kan erbjuda. Sådana sammanlänkningspunkter som aves i punkterna 2 och 4 finns inte i Sverige. Det

finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 6 och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 7 – Tjänster för tredjepartstillträde avseende operatörer av vätgasnät

1. Operatörer av vätgasnät ska erbjuda alla nätanvändare sina tjänster på ett icke-diskriminerande sätt, med likvärdiga avtalsvillkor för samma tjänst. Operatörer av vätgasnät ska på sin webbplats offentliggöra avtalsvillkoren och de tariffer de tar ut för nättillträde och, om tillämpligt, balansavgifterna.

2. Den maximala kapaciteten i ett vätgasnät ska ställas till marknadsaktörernas förfogande, med beaktande av systemintegritet och effektiv och säker nätdrift.

3. Den maximala löptiden för kapacitetsavtal ska vara 20 år för infrastruktur som färdigställts före den 1 januari 2028 och 15 år för infrastruktur som färdigställts på eller efter det datumet. Tillsynsmyndigheterna ska ha rätt att föreskriva kortare maximal löptid, om det är nödvändigt för att säkerställa en fungerande vätgasmarknad, skydda konkurrensen och säkerställa framtida gränsöverskridande integrering. När tillsynsmyndigheterna antar ett beslut om att införa en kortare maximal löptid ska de bland annat beakta åtaganden från nätanvändare om att säkra nätfinansiering, samt negativa konsekvenser för planerings- och refinansieringsmöjligheterna.

4. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska genomföra och offentliggöra icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för hantering av överbelastning som även underlättar gränsöverskridande handel med vätgas på ett icke-diskriminerande sätt.

5. Operatörer av vätgasnät ska regelbundet bedöma marknadsefterfrågan på nya investeringar, med beaktande av försörjningstryggheten och den slutliga vätgasanvändningens effektivitet.

6. Från och med den 1 januari 2033 ska vätgasnät vara organiserade som inmatnings- och uttagssystem.

7. Medlemsstaterna får besluta att inte tillämpa punkt 6 i denna artikel på vätgasnät som omfattas av ett undantag enligt artikel 52 i direktiv (EU) 2024/1788 och som inte är anslutna till ett annat vätgasnät.

8. Från och med den 1 januari 2033, eller om en medlemsstat beslutar att tillämpa reglerat trepartstillträde till vätgasnät i enlighet med artikel 35 i direktiv 2024/1788 före den 1 januari 2033, ska artikel 17 i denna förordning tillämpas på tariffer för tillträde till vätgasnät, och de skyldigheter för systemansvariga för överföringssystem som anges i artikel 17.1, 17.2, 17.4 17.5 i denna förordning ska

tillämpas på operatörer av vätgasnät. Artiklarna 18 och 19 i denna förordning ska inte tillämpas på vätgasnät. De artiklarna ska tillämpas endast på naturgasnät.

Tillsynsmyndigheterna ska samråda med tillsynsmyndigheterna i direkt anslutna medlemsstater och med berörda intressenter innan de fattar ett beslut om metoden för fastställande av tariffer för tillträde till vätgasnätet när det gäller inmatnings- och uttagspunkterna vid gränsöverskridande sammanlänkningspunkter mellan dessa direkt anslutna medlemsstater, inklusive virtuella sammanlänkningspunkter.

Tillsynsmyndigheterna ska även lämna in den planerade tariffmetoden till Acer. Genom undantag från artikel 17 får tillsynsmyndigheterna besluta att inte ta ut några tariffer för tillträde till vätgasnätet eller, när kapaciteten tilldelas via auktioner, att fastställa acceptpriserna till noll.

När de berörda tillsynsmyndigheterna beslutar om metoden för fastställande av tariffer för tillträde till vätgasnätet vid en sammanlänkningspunkt mellan medlemsstater ska de tillämpa de tariffprinciper som avses i artikel 17.1, 17.2, 17.4 och 17.5 och beakta resultaten av de samråd som avses i andra stycket i denna punkt, särskilt samråden med tillsynsmyndigheterna i direkt anslutna medlemsstater, samt de valda nättillträdestariffernas inverkan på den gränsöverskridande handeln och marknadens funktion i de direkt anslutna medlemsstaterna.

Tillsynsmyndigheterna i direkt anslutna medlemsstater får begära att Acer avger ett objektivt yttrande om metoden för fastställande av tarifferna för tillträde till vätgasnätet eller acceptpriserna när det gäller inmatnings- och uttagspunkterna vid gränsöverskridande sammanlänkningspunkter mellan dessa medlemsstater, i enlighet med artikel 6.5 i förordning (EU) 2019/942. Acer ska i förekommande fall informera kommissionen om detta i enlighet med artikel 6.6 i förordning (EU) 2019/942. Vid avgivandet av sitt objektiva yttrande ska Acer göra sin bedömning med vederbörlig hänsyn till de principer för tariffer som avses i artikel 17.1 och 17.2 i den här förordningen.

Ytterligare detaljer som krävs för att genomföra denna punkt, särskilt förfarandet för gränsöverskridande samråd eller begäran om yttrande från Acer, ska fastställas i en nätföreskrift som fastställs enligt artikel 72.1 i denna förordning.

9. Från och med den 1 januari 2033 ska operatörer av överföringsnät för vätgas uppfylla kraven för systemansvariga för överföringssystem enligt artiklarna 5, 10 och 13 när de erbjuder sina tjänster, och offentliggöra tarifferna för varje nätpunkt via en onlineplattform som drivs av det europeiska nätverket av systemansvariga för vätgasnät (ENNOH). Till dess att en nätföreskrift för kapacitetstilldelning

avseende överföringsnät för vätgas har antagits i enlighet med artikel 72.1 d och trätt i kraft får detta offentliggörande ske via länkar till offentliggörandet av tariffer på webbplatser som tillhör operatörer av överföringsnät för vätgas.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009 och handlar skyldigheter för operatörer av vätgasnät när det gäller de tjänster de erbjuder. En del bestämmelser behöver inte tillämpas förrän från och med den 1 januari 2033.

Från och med den 1 januari 2033 ska vätgasnät vara organiserade som inmatnings- och uttagssystem.

Från och med den 1 januari 2033, eller om en medlemsstat beslutar att tillämpa reglerat trepartstillträde till vätgasnät i enlighet med artikel 35 i gasmarknadsdirektivet före den 1 januari 2033, ska artikel 17 i denna förordning tillämpas på tariffer för tillträde till vätgasnät, och de skyldigheter för systemansvariga för överföringssystem som anges i artikel 17.1, 17.2, 17.4 17.5 i denna förordning ska tillämpas på operatörer av vätgasnät. Artiklarna 18 och 19 i denna förordning ska inte tillämpas på vätgasnät. De artiklarna ska tillämpas endast på naturgasnät.

Tillsynsmyndigheten ska besluta om metod för fastställande av tariffer för tillträde till vätgasnätet vid en sammanlänkningspunkt mellan medlemsstater och ska då tillämpa de tariffprinciper som avses i artikel 17.1, 17.2, 17.4 och 17.5. Detta gäller från och med den 1 januari 2033 om inte Sverige beslutar att tillämpa reglerat trepartstillträde till vätgasnät i enlighet med artikel 35 i gasmarknadsdirektivet före den 1 januari 2033.

Från och med den 1 januari 2033 ska operatörer av överföringsnät för vätgas uppfylla kraven för systemansvariga för överföringssystem enligt artiklarna 5, 10 och 13 när de erbjuder sina tjänster, och offentliggöra tarifferna för varje nätpunkt via en onlineplattform som drivs ENNOH.

Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 7 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 8 – Tjänster för tredjepartstillträde avseende lagringsanläggningar för naturgas, vätgasterminaler, LNG-anläggningar och lagringsanläggningar för vätgas

1. Systemansvariga för LNG-anläggningar, operatörer av vätgasterminaler, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas och systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska

a) erbjuda tjänster som tillgodoser efterfrågan på marknaden på icke-diskriminerande grund till alla nätanvändare; särskilt om en systemansvarig för LNG-anläggningar, en operatör av vätgasterminaler, en operatör av lagringsanläggningar för vätgas eller en systemansvarig för lagringssystem för naturgas erbjuder samma tjänst till olika kunder ska detta ske på likvärdiga avtalsvillkor,

b) erbjuda tjänster som är förenliga med användning av sammanlänkade transportsystem för naturgas och vätgas och underlätta tillträdet genom samarbete med systemansvariga för överföringssystem eller operatörer av vätgasnät, och

c) offentliggöra relevant information, särskilt uppgifter om tjänsternas användning och tillgänglighet, inom en tidsram som är förenlig med rimliga handelsbehov hos användare av LNG-anläggningar, lagringsanläggningar för naturgas, vätgasterminaler eller lagringsanläggningar för vätgas, och tillsynsmyndigheten ska övervaka offentliggörandet.

2. Varje systemansvarig för lagringssystem för naturgas och varje operatör av lagringsanläggningar för vätgas ska

a) tillhandahålla både fasta och frånkopplingsbara tjänster för tredjepartstillträde; priset på frånkopplingsbar kapacitet ska återspegla sannolikheten för frånkoppling,

b) erbjuda användare av lagringsanläggningar både lång- och kortsiktiga tjänster,

c) erbjuda användare av lagringsanläggningar både kombinerade tjänster och separata tjänster för lagringskapacitet.

3. Varje systemansvarig för en LNG-anläggning ska erbjuda användare av LNG-anläggningen både kombinerade tjänster och separata tjänster inom LNG-anläggningen beroende på de behov som uttrycks av användarna av LNG-anläggningen.

4. Avtal avseende LNG-anläggningar och lagringsanläggningar för naturgas och avtal avseende lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler ska inte leda till godtyckligt högre tariffer, om de tecknas

a) utanför ett gasår med ett inledningsdatum som inte följer standard, eller

b) med kortare varaktighet än ett standardavtal på årlig basis.

5. Vid behov får tjänster för tredjepartstillträde beviljas mot lämpliga garantier från nätanvändare om att de är kreditvärdiga. Sådana garantier får inte utgöra

otillbörliga hinder för marknadsinträde och ska vara icke-diskriminerande, transparenta och proportionerliga.

6. Avtalsenliga gränser för den nödvändiga minimistorleken på LNG-anläggningens eller vätgasterminalens kapacitet och lagringskapaciteten för naturgas eller vätgas ska motiveras på grundval av tekniska restriktioner och ge små användare av lagringsanläggningar möjlighet att få tillträde till lagringstjänster.

7. Punkterna 1–6 ska inte påverka medlemsstaternas möjlighet att vidta proportionerliga åtgärder för att tillfälligt, under en fastställd period som får förlängas om det är motiverat, begränsa LNG-leveranserna från Ryska federationen eller Belarus genom att begränsa budgivning från enskilda nätanvändare eller tillhandahållande i förskott avseende kapacitet vid LNG-anläggningar till enskilda nätanvändare när det gäller leveranser från Ryska federationen eller Belarus, om detta är nödvändigt för att skydda deras och unionens väsentliga säkerhetsintressen, under förutsättning att sådana åtgärder

a) inte otillbörligen stör den inre marknaden för naturgas funktion och gränsöverskridande naturgasflöden mellan medlemsstaterna, och inte undergräver försörjningstryggheten för unionen eller en medlemsstat,

b) respekterar principen om energisolidaritet,

c) vidtas i enlighet med unionens och medlemsstaternas rättigheter och skyldigheter gentemot tredjeländer.

Med hänsyn till behovet av att säkerställa unionens försörjningstrygghet får de åtgärder som medlemsstaterna vidtar i enlighet med första stycket syfta till att diversifiera LNG-leveranserna för att fasa ut beroendet av rysk naturgas, om det kan visas att sådana åtgärder är nödvändiga för att skydda debalansreglerras egna och unionens väsentliga säkerhetsintressen.

Innan den berörda medlemsstaten beslutar om en åtgärd enligt första stycket ska den samråda med kommissionen och, i den mån det är sannolikt att dessa påverkas av den berörda åtgärden, andra medlemsstater, energigemenskapens fördragsslutande parter, tredjeländer som är fördragsslutande parter i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland. De berörda medlemsstaterna ska ta största möjliga hänsyn till situationen i dessa medlemsstater och tredjeländer och till alla synpunkter som dessa medlemsstater eller tredjeländer eller kommissionen framför i detta avseende.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 15 i förordning (EG) 715/2009. Punkterna 3 och 7 är nya. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 8 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 9 – Bedömning av marknadsefterfrågan på förnybar gas och koldioxidsnål gas som utförs av systemansvariga för LNG-anläggningar och systemansvariga för lagringssystem för naturgas

Systemansvariga för LNG-anläggningar och systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska minst vartannat år bedöma marknadsefterfrågan på nyinvesteringar som möjliggör användningen av förnybar gas och koldioxidsnål gas, inklusive väteföreningar, såsom flytande ammoniak och flytande organiska vätebärare, i sina anläggningar. De systemansvariga ska informera relevanta tillsynsmyndigheter om resultatet av bedömningen av marknadsefterfrågan. Vid planeringen av nyinvesteringar ska systemansvariga för LNG-anläggningar och systemansvariga för lagringssystem för naturgas bedöma marknadsefterfrågan i syfte att underlätta användningen av förnybar gas och koldioxidsnål gas i sina anläggningar, och ta hänsyn till försörjningstryggheten. Systemansvariga för LNG-anläggningar och systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska offentliggöra alla planer på nyinvesteringar som möjliggör användningen av förnybar gas och koldioxidsnål gas i sina anläggningar.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 9 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 10 – Principer för mekanismer för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning avseende systemansvariga för överföringssystem

1. Den maximala kapaciteten vid alla relevanta punkter som avses i artikel 33.3 ska ställas till marknadsaktörernas förfogande, med beaktande av systemintegritet och effektiv nätdrift.2. Den systemansvariga för överföringssystem ska tillämpa och offentliggöra icke-diskriminerande och transparenta mekanismer för kapacitetstilldelning, vilka ska

a) skicka lämpliga ekonomiska signaler för en effektiv och maximal användning av den tekniska kapaciteten, underlätta investeringar i ny infrastruktur och i alternativa lösningar på efterfrågesidan som inte kräver nya infrastrukturinvesteringar och underlätta gränsöverskridande handel med naturgas,

b) vara förenliga med marknadsmekanismerna, även på spotmarknader och centrala handelsplatser, och samtidigt vara flexibla och kunna anpassas till ändrade marknadsvillkor, och

c) vara förenliga med medlemsstaternas system för nättillträde.

3. Den systemansvariga för överföringssystem ska genomföra och offentliggöra icke-diskriminerande och transparenta förfaranden för hantering av överbelastning som underlättar gränsöverskridande handel med naturgas på ett icke-diskriminerande sätt på grundval av följande principer:

a) Vid avtalsbetingad överbelastning ska den systemansvariga för överföringssystemet erbjuda outnyttjad kapacitet på den primära marknaden, åtminstone på dagen-före-basis och frånkopplingsbar basis.

b) Nätanvändare får återförsälja eller återuthyra sin outnyttjade avtalade kapacitet på andrahandsmarknaden.

Vad gäller första stycket a får en medlemsstat begära att nätanvändarna anmäler detta till, eller informerar, den systemansvariga för överföringssystemet.

4. Systemansvariga för överföringssystem ska regelbundet bedöma marknadsefterfrågan på nyinvesteringar med beaktande av det gemensamma scenario som utarbetats för den tioåriga nätutvecklingsplanen enligt artikel 55 i direktiv (EU) 2024/1788 och försörjningstryggheten.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 16 i förordning (EG) 715/2009. Punkten 4 i artikel 16 har utgått. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 10 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 11 – Principer för mekanismerna för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning när det gäller lagringsanläggningar för naturgas, vätgasterminaler, lagringsanläggningar för vätgas och LNG-anläggningar

1. Den maximala kapaciteten i en lagringsanläggning för naturgas, LNG-anläggning, lagringsanläggning för vätgas eller vätgasterminal ska ställas till marknadsaktörernas förfogande, med beaktande av systemintegritet och driften av systemet.

2. Systemansvariga för LNG-anläggningar, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas, operatörer av vätgasterminaler och systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska tillämpa och offentliggöra icke-diskriminerande och transparenta mekanismer för kapacitetstilldelning, vilka ska

a) skicka lämpliga ekonomiska signaler för effektiv och maximal användning av kapaciteten samt underlätta investeringar i ny infrastruktur,

b) vara förenliga med marknadsmekanismerna, även på spotmarknader och centrala handelsplatser, och samtidigt vara flexibla och kunna anpassas till ändrade marknadsvillkor, och

c) vara kompatibla med de anslutna systemen för nättillträde.

3. Avtalen om LNG-terminaler, vätgasterminaler, lagringsanläggningar för vätgas och lagringsanläggningar för naturgas ska omfatta åtgärder för att förhindra kapacitetshamstring genom beaktande av följande principer, som ska gälla vid avtalsbetingad överbelastning:

a) De systemansvariga ska utan dröjsmål erbjuda outnyttjad kapacitet på den primära marknaden, och när det gäller lagringsanläggningar för naturgas ska de erbjuda sådan kapacitet åtminstone på dagen-före-basis och med möjlighet till frånkoppling.

b) Användare får återförsälja sin avtalade kapacitet på andrahandsmarknaden.

c) Senast den 5 februari 2026 ska systemansvariga för LNG-anläggningar, operatörer av vätgasterminaler, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas och systemansvariga för lagringssystem för naturgas, individuellt eller gemensamt med andra sådana operatörer eller systemansvariga, säkerställa att en transparent och icke-diskriminerande bokningsplattform för användare av LNG-anläggningar, vätgasterminaler, lagringsanläggningar för vätgas och lagringsanläggningar för naturgas finns tillgänglig för att göra det möjligt för sådana användare att återförsälja sin avtalade kapacitet på andrahandsmarknaden i enlighet med led b.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 17 förordning (EG) 715/2009 Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 11 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 12 – Handel med kapacitetsrättigheter

Varje systemansvarig för överföringssystem, systemansvarig för lagringssystem för naturgas, systemansvarig för LNG-anläggningar, operatör av överföringsnät för vätgas, operatör av vätgasterminaler och operatör av lagringsanläggningar för vätgas ska vidta rimliga åtgärder för att möjliggöra och underlätta fri handel med kapacitetsrättigheter på ett transparent och icke-diskriminerande sätt. Varje sådan systemansvarig ska ta fram harmoniserade avtal och förfaranden för transport, LNG-anläggningar, vätgasterminaler, lagringsanläggningar för naturgas och lagringsanläggningar för vätgas för den primära marknaden för att underlätta den

sekundära handeln med kapacitet och ska erkänna sådan överlåtelse av primära kapacitetsrättigheter som har meddelats av systemanvändarna.

De harmoniserade avtalen och förfarandena ska meddelas tillsynsmyndigheterna.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 22 i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 12 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 13 – Balansregler och avgifter för obalans

1. Balansreglerna ska vara rättvisa, icke-diskriminerande och transparenta och bygga på objektiva kriterier. Balansreglerna ska återspegla verkliga systembehov med hänsyn till de resurser som den systemansvariga för överföringssystemet förfogar över. Balansreglerna ska vara marknadsbaserade.

2. För att nätanvändarna ska kunna vidta korrigerande åtgärder i tid, ska systemansvariga för överföringssystem tillhandahålla tillräcklig, tillförlitlig webbaserad information i tid om nätanvändarnas balansstatus.

Den information som tillhandahålls ska avspegla den nivå av information som är tillgänglig för systemansvariga för överföringssystem och den avräkningsperiod för vilken avgifterna för obalans beräknas.

Ingen avgift får tas ut för tillhandahållandet av information enligt denna punkt.

3. Avgifterna för obalans ska så långt som möjligt återspegla kostnaderna och samtidigt ge nätanvändarna incitament till att balansera sina inmatningar och uttag av naturgas. De ska hindra korssubventionering mellan nätanvändarna men får inte hindra nya marknadsaktörer från att etablera sig på marknaden.

Beräkningsmetoden för avgifterna för obalans samt de slutliga värdena ska på lämpligt sätt offentliggöras av tillsynsmyndigheterna eller den systemansvariga för överföringssystemet.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att systemansvariga för överföringssystem strävar efter att harmonisera balanssystemen och förenkla balansavgifternas strukturer och nivåer för att underlätta den handel med naturgas som utförs vid den virtuella handelspunkten.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 21 i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 13 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte. Detaljerna i balansreglerna har lagts

fast i kommissionens förordning (EU) nr 312/2014 av den 26 mars 2014 om fastställandet av nätföreskrifter för balansering av överföringsnät för gas. Syftet med förordningen är att fastställa nätföreskrifter om balanseringsregler för gas, inbegripet nätrelaterade regler om nomineringsförfaranden, avgifter för obalans, rutiner som förknippas med den dagliga obalansavgiften och operationell balansering mellan de överföringsnät som förvaltas av systemansvariga för överföringssystemet.

Artikel 14 – Certifiering av systemansvariga för överföringssystem och operatörer av överföringsnät för vätgas

1. Om kommissionen har mottagit en anmälan om certifiering av en systemansvarig för överföringssystem eller en operatör av ett överföringsnät för vätgas i enlighet med artikel 71.6 i direktiv (EU) 2024/1788, ska den pröva denna anmälan så snart som den mottagits. Inom 50 arbetsdagar från mottagandet av en sådan anmälan ska kommissionen till den relevanta tillsynsmyndigheten yttra sig om dess förenlighet med artikel 71.2 eller 72 liksom med artikel 60 i direktiv (EU) 2024/1788 för systemansvariga för överföringssystem eller med artikel 68 i det direktivet för operatörer av överföringsnät för vätgas, beroende på vad som är tillämpligt.

När kommissionen utarbetar det yttrande som avses i första stycket får den begära att Acer yttrar sig om tillsynsmyndighetens beslut. I ett sådant fall ska den period på 50 arbetsdagar som avses i första stycket förlängas med ytterligare 50 arbetsdagar.

I avsaknad av ett yttrande från kommissionen inom de perioder som avses i första och andra styckena ska kommissionen anses inte ha några invändningar mot tillsynsmyndighetens beslut.

2. Inom 50 arbetsdagar från mottagandet av ett yttrande från kommissionen enligt punkt 1 ska tillsynsmyndigheten anta sitt slutliga beslut om certifiering av systemansvariga för överföringssystem eller operatörer av överföringsnät för vätgas och därvidlag ta största möjliga hänsyn till kommissionens yttrande. Tillsynsmyndighetens beslut och kommissionens yttrande ska offentliggöras tillsammans.

3. Under förfarandet får tillsynsmyndigheterna eller kommissionen när som helst begära sådana uppgifter från systemansvariga för överföringssystem, operatörer av överföringsnät för vätgas eller företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet som är relevanta för fullgörandet av deras skyldigheter enligt denna artikel.

4. Tillsynsmyndigheterna och kommissionen ska behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt.

5. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att tillhandahålla riktlinjer som beskriver förfarandet för tillämpningen av punkterna 1 och 2 i denna artikel.

6. Om kommissionen har mottagit en anmälan om certifiering av en systemansvarig för överföringssystem i enlighet med artikel 60.9 i direktiv (EU) 2024/1788, ska den fatta ett beslut angående certifiering. Tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 3 i förordning (EG) 715/2009. Mindre ändringar av certifieringsbestämmelserna har gjorts i den nya förordningen. Av punkten 2 framgår exempelvis att tillsynsmyndigheten ska anta ett slutligt certifieringsbeslut inom 50 arbetsdagar från mottagandet av ett yttrande från kommissionen. I den äldre förordningen var tiden inom vilken tillsynsmyndigheteten skulle fatta beslut *två månader* från mottagandet av yttrandet från kommissionen. Justeringarna av certifieringsbestämmelserna i artikel 14 och 15 kommer att hanteras inom ramen för översynen av lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag med anledning av också tillkommande nya bestämmelser om certifiering av bland annat transmissionsnätsoperatörer för vätgas i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788.

Artikel 15 – Certifiering av systemansvariga för lagringssystem för naturgas

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att varje systemansvarig för lagringssystem för naturgas, inbegripet sådana systemansvariga för lagringssystem för naturgas som kontrolleras av en systemansvarig för överföringssystem, certifieras i enlighet med det förfarande som fastställs i denna artikel antingen av tillsynsmyndigheten eller av en behörig myndighet som utsetts av den berörda medlemsstaten enligt artikel 3.2 i förordning (EU) 2017/1938 (i båda fallen kallad certifieringsmyndigheten).

Denna artikel ska även tillämpas på systemansvariga för lagringssystem för naturgas som kontrolleras av systemansvariga för överföringssystem och som är certifierade enligt direktiv 2009/73/EG eller (EU) 2024/1788.

2. Senast den 1 februari 2023, eller inom 150 arbetsdagar från dagen för mottagandet av en anmälan enligt punkt 9, ska certifieringsmyndigheten utfärda ett utkast till beslut om certifiering vad avser systemansvariga för lagringssystem för naturgas som driver underjordiska lagringsanläggningar för naturgas med en kapacitet på över 3,5 TWh där, oberoende av antalet systemansvariga för lagringssystem för naturgas, de sammanlagda lagringsanläggningarna för

naturgas den 31 mars 2021 och den 31 mars 2022 hade en fyllnadsnivå som i genomsnitt var mindre än 30 % av deras maximala kapacitet.

Med avseende på de systemansvariga för lagringssystem för naturgas som avses i första stycket ska certifieringsmyndigheten göra sitt bästa för att utfärda ett utkast till beslut om certifiering senast den 1 november 2022.

Med avseende på andra systemansvariga för lagringssystem för naturgas än de som avses i första stycket ska certifieringsmyndigheten utfärda ett utkast till beslut om certifiering senast den 2 januari 2024 eller inom 18 månader från dagen för mottagandet av en anmälan enligt punkt 8 eller 9.

3. Vid bedömningen av risker för energiförsörjningstryggheten i unionen ska certifieringsmyndigheten ta hänsyn till eventuella risker för försörjningstryggheten för naturgas på unionsnivå, nationell nivå eller regional nivå samt varje minskning av sådana risker, till följd av bland annat

a) ägande, leveranser eller andra affärsförbindelser som skulle kunna inverka negativt på incitament och förmåga hos den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas att fylla den underjordiska lagringsanläggningen för naturgas,

b) de rättigheter och skyldigheter som unionen har gentemot ett tredjeland enligt internationell rätt, inbegripet alla ingångna avtal med ett eller flera tredjeländer som unionen är part i och som rör energiförsörjningstryggheten,

c) de rättigheter och skyldigheter som de berörda medlemsstaterna har gentemot ett tredjeland enligt avtal som de berörda medlemsstaterna ingått med ett eller flera tredjeländer, i den mån dessa avtal är förenliga med unionsrätten, eller

d) andra särskilda fakta och omständigheter i fallet.

4. Om certifieringsmyndigheten konstaterar att en person som direkt eller indirekt kontrollerar, eller utövar en rättighet gentemot, den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas skulle kunna äventyra energiförsörjningstryggheten eller väsentliga säkerhetsintressen för unionen eller en medlemsstat, ska certifieringsmyndigheten vägra certifiering. Alternativt får certifieringsmyndigheten utfärda ett beslut om certifiering på villkor som säkerställer en tillräcklig minskning av de risker som skulle kunna inverka negativt på påfyllnaden av de underjordiska lagringsanläggningarna för naturgas, förutsatt att villkorens praktiska genomförbarhet kan säkerställas fullt ut genom ett effektivt genomförande och en effektiv övervakning. Sådana villkor kan särskilt inbegripa ett krav på att ägaren av lagringssystemet eller den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas överför förvaltningen av lagringssystemet.

5. Om certifieringsmyndigheten konstaterar att riskerna för naturgasförsörjningen inte kan minskas genom villkor enligt punkt 4, inbegripet genom att kräva att ägaren av lagringssystemet för naturgas eller den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas överför förvaltningen av lagringssystemet för naturgas, och därför vägrar certifiering, ska den

a) kräva att ägaren av lagringssystemet för naturgas eller den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas eller varje person som den anser kan äventyra energiförsörjningstryggheten eller väsentliga säkerhetsintressen för unionen eller en medlemsstat avyttrar sitt aktieinnehav eller sin äganderättighet till lagringssystemet för naturgas eller till systemansvarig för lagringssystemet för naturgas, och fastställa en tidsfrist för avyttrandet,

b) vid behov besluta om interimistiska åtgärder för att säkerställa att en sådan person inte kan utöva någon kontroll över eller någon rättighet gentemot den ägaren av lagringssystemet för naturgas eller den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas förrän aktieinnehavet eller rättigheterna har avyttrats, och

c) fastställa lämpliga kompensationsåtgärder i enlighet med nationell rätt.

6. Certifieringsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla utkastet till beslut om certifiering till kommissionen, tillsammans med all relevant information.

Kommissionen ska avge ett yttrande om utkastet till beslut om certifiering till certifieringsmyndigheten inom 25 arbetsdagar från en sådan anmälan. Certifieringsmyndigheten ska ta största möjliga hänsyn till kommissionens yttrande.

7. Certifieringsmyndigheten ska utfärda beslutet om certifiering inom 25 arbetsdagar från mottagandet av kommissionens yttrande.

8. Innan en nybyggd underjordisk lagringsanläggning för naturgas tas i drift ska den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas certifieras i enlighet med punkterna 1–7. Den systemansvariga för lagringssystemet för naturgas ska underrätta certifieringsmyndigheten om sin avsikt att ta lagringsanläggningen för naturgas i drift.

9. Systemansvariga för lagringssystem för naturgas ska till den relevanta certifieringsmyndigheten anmäla alla planerade transaktioner som skulle kräva en ny bedömning av om de uppfyller certifieringskraven enligt punkterna 1–4.

10. Certifieringsmyndigheterna ska kontinuerligt övervaka systemansvariga för lagringssystem för naturgas vad gäller uppfyllandet av de certifieringskrav som

anges i punkterna 1–4. De ska inleda ett certifieringsförfarande på nytt för att bedöma uppfyllandet av kraven under någon av följande omständigheter:

a) Efter mottagande av en anmälan från den systemansvariga för lagringssystem för naturgas i enlighet med punkt 8 eller 9.

b) På eget initiativ om de har kännedom om att en planerad förändring av rättigheter gentemot, eller av inflytande över, en systemansvarig för lagringssystem för naturgas skulle kunna leda till att kraven i punkterna 1, 2 och 3 inte uppfylls.

c) Efter en motiverad begäran från kommissionen.

11. Medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa fortsatt drift av de underjordiska lagringsanläggningarna för naturgas på sina respektive territorier. Dessa underjordiska lagringsanläggningar för naturgas får upphöra med sin verksamhet endast om de tekniska kraven och säkerhetskraven inte är uppfyllda eller om certifieringsmyndigheten, efter att ha gjort en bedömning och beaktat yttrandet från det europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för gas (Entso för gas), konstaterar att ett sådant upphörande inte skulle försämra försörjningstryggheten för naturgas på unionsnivå eller på nationell nivå.

Om det inte är tillåtet att upphöra med verksamheten ska lämpliga kompensationsåtgärder vid behov vidtas.

12. Kommissionen får utfärda riktlinjer avseende tillämpningen av denna artikel.

13. Denna artikel ska inte tillämpas på de delar av LNG-anläggningar som används för lagring.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 3a i förordning (EG) 715/2009. Bestämmelserna har införts i den svenska lagstiftningen genom kapitel 4 a i lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag. Förarbetena till den nationella lagstiftningen återfinns i prop. 2022/23:89 om kompletterande bestämmelser till EU:s gaslagringsförordning.

Som angetts under bedömningen av artikel 14 kommer en översyn av lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag göras med anledning av tillkommande nya bestämmelser om certifiering i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788.

Artikel 16 – Samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem

1. Systemansvariga för överföringssystem ska samarbeta med andra systemansvariga för överföringssystem och infrastrukturoperatörer för att samordna underhållet av sina respektive nät, så att nätanvändare och systemansvariga för överföringssystem i andra områden drabbas av så få avbrott i överföringen som möjligt.

2. Systemansvariga för överföringssystem ska samarbeta med varandra och med andra infrastrukturoperatörer för att i möjligaste mån maximera den tekniska kapaciteten inom inmatnings- och uttagssystemet och minimera energianvändningen för att driva naturgassystemet.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikel 16 och den svenska lagstiftningen. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 17 – Tariffer för nättillträde

1. De tariffer, eller de metoder som används för att beräkna dem, vilka tillämpas av systemansvariga för överföringssystem och har godkänts av tillsynsmyndigheterna i enlighet med artikel 78.7 i direktiv (EU) 2024/1788, samt de tariffer som offentliggjorts i enlighet med artikel 31.1 i det direktivet ska vara transparenta, beakta behovet av systemintegritet och förbättring av denna och återspegla de faktiska kostnaderna, i den utsträckning kostnaderna motsvaras av de kostnader som effektiva och strukturellt jämförbara nätoperatörer har och är transparenta, samtidigt som en rimlig avkastning på investeringar tillgodoses. Tarifferna eller de metoder som används för att beräkna dem ska tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt.

Tarifferna får också fastställas genom marknadsbaserade principer, såsom auktioner, förutsatt att sådana principer och de intäkter som uppstår från dessa har godkänts av tillsynsmyndigheten.

Tarifferna eller de metoder som används för att beräkna dem ska underlätta effektiv naturgashandel och konkurrens och samtidigt hindra korssubventionering mellan nätanvändare samt ge incitament till investeringar och upprätthållande eller skapande av driftskompatibilitet för överföringsnät.

Tariffer för nätanvändare ska vara icke-diskriminerande och ska fastställas separat vid varje inmatningspunkt till och uttagspunkt från överföringssystemet. Mekanismer för kostnadsfördelning och metoder för fastställande av priser när det gäller inmatningspunkter och uttagspunkter ska godkännas av

tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheterna ska se till att nättariffer inte beräknas på grundval av avtal.

2. Tariffer för nättillträde får varken begränsa marknadens likviditet eller påverka den gränsöverskridande handeln mellan olika överföringssystem. Om olika tariffstrukturer trots vad som anges i artikel 78.7 i direktiv (EU) 2024/1788 skulle hindra handel mellan olika överföringssystem, ska de systemansvariga för överföringssystem, i nära samarbete med relevanta nationella myndigheter, aktivt arbeta för enhetliga tariffstrukturer och avgiftsprinciper.

3. Till och med den 31 december 2025 får tillsynsmyndigheten tillämpa en rabatt på upp till 100 % på kapacitetsbaserade överförings- och distributionstariffer vid inmatningspunkterna från och uttagspunkterna till underjordiska lagringsanläggningar för naturgas och vid inmatningspunkterna från LNG-anläggningar, såvida inte och i den mån som en sådan lagringsanläggning som är ansluten till mer än ett överförings- eller

Från och med den 1 januari 2026 får tillsynsmyndigheten tillämpa en rabatt på upp till 100 % på kapacitetsbaserade överförings- och distributionstariffer vid inmatningspunkterna från och uttagspunkterna till underjordiska lagringsanläggningar för naturgas och vid inmatningspunkterna från LNG-anläggningar i syfte att öka försörjningstryggheten. Tillsynsmyndigheten ska se över denna tariffrabatt och dess bidrag till försörjningstryggheten under varje regleringsperiod, inom ramen för det regelbundna samråd som genomförs i enlighet med den nätföreskrift som antagits i enlighet med artikel 71.2 första stycket d.

4. Tillsynsmyndigheterna får slå samman angränsande inmatnings- och uttagssystem i syfte att möjliggöra fullständig eller partiell regional integration i de fall då tarifferna får avskaffas vid sammanlänkningspunkterna mellan de berörda inmatnings- och uttagssystemen. Efter de offentliga samråd som genomförts av tillsynsmyndigheterna eller av de systemansvariga för överföringssystem får tillsynsmyndigheterna godkänna en gemensam tariff och en effektiv kompensationsmekanism mellan de systemansvariga för överföringssystemen för omfördelning av de kostnader som följer av att sammanlänkningspunkterna avskaffas.

5. Medlemsstater med fler än ett sammanlänkat inmatnings- och uttagssystem, eller fler än en nätoperatör inom ett inmatnings- och uttagssystem, får införa en enhetlig nättariff i syfte att skapa lika villkor för nätanvändare, förutsatt att en nätplan har godkänts och en kompensationsmekanism mellan nätoperatörerna införs.

Bedömning

Artikelns punkt 1-3 motsvarar artikel 13 i förordning (EG) 715/2009. Punkten 4 och 5 är nya. Det föreligger ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikeln och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 18 – Tariffrabatter för förnybar gas och koldioxidsnål gas

1. När tarifferna fastställs ska en rabatt för förnybar gas och koldioxidsnål gas tillämpas på följande:

a) Inmatningspunkter från anläggningar för produktion av förnybar gas och koldioxidsnål gas.

b) Kapacitetsbaserade överföringstariffer vid inmatningspunkterna från och uttagspunkterna till lagringsanläggningar för naturgas, om inte en sådan lagringsanläggning är ansluten till mer än ett överföringsnät eller distributionsnät och används för att konkurrera med en sammanlänkningspunkt.

Rabatten enligt första stycket a ska med avseende på relevanta kapacitetsbaserade tariffer fastställas till 100 % för förnybar gas i syfte att skala upp inmatningen och till 75 % för koldioxidsnål gas.

Rabatten enligt första stycket b ska fastställas till 100 % i de medlemsstater där den förnybara gasen eller den koldioxidsnåla gasen först matades in i systemet.

2. Detaljerade uppgifter om de rabatter som beviljas i enlighet med punkt 1 i denna artikel får fastställas i den nätföreskrift om tariffstrukturer som avses i artikel 71.2 första stycket d.

3. Senast den 5 augusti 2029 och därefter vart femte år ska kommissionen ompröva nivån på de rabatter som fastställs i punkterna 1 och 4. Kommissionen ska utfärda en rapport med en överblick över genomförandet av rabatterna och bedöma om nivån på rabatterna fortfarande är ändamålsenlig med tanke på den senaste marknadsutvecklingen. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 i syfte att ändra denna förordning genom att ändra nivån på de rabatter som fastställts i punkterna 1 och 4 i den här artikeln.

4. Från och med den 5 augusti 2025 ska nätanvändarna erhålla en rabatt på 100 % av den kapacitetsbaserade tariffen från den systemansvariga för överföringssystem vid sammanlänkningspunkter mellan medlemsstater för förnybar gas och 75 % för koldioxidsnål gas, efter att användaren har försett den berörda systemansvariga för överföringssystem med ett bevis på hållbarhet, på grundval av ett giltigt hållbarhetscertifikat som erhållits för förnybar gas enligt artiklarna 29 och 30 i direktiv (EU) 2018/2001 och registrerats i unionens databas som avses i artikel 31a i

det direktivet, och för koldioxidsnål gas på grundval av ett giltigt certifikat som erhållits enligt artikel 9 i direktiv (EU) 2024/1788.

För den rabatt som avses i första stycket gäller följande:

a) Systemansvariga för överföringssystem ska åläggas att lämna rabatt endast för den kortaste möjliga försörjningsvägen i fråga om gränsövergångar mellan den plats där det specifika beviset i hållbarhetsdeklarationen, på grundval av ett sådant certifikat som avses i första stycket, först registrerades i unionens databas och där det har annullerats eftersom det anses förbrukat, förutsatt att eventuella auktionspremier inte omfattas av rabatten.

b) Systemansvariga för överföringssystem ska förse den relevanta tillsynsmyndigheten med information om faktiska och förväntade volymer av förnybar gas och koldioxidsnål gas och effekterna av att tariffrabatten tillämpas på deras intäkter och tillsynsmyndigheterna ska övervaka och bedöma hur rabatten påverkar tariffstabiliteten.

c) När intäkterna från de specifika tarifferna minskar med 10 % för en systemansvarig för överföringssystem till följd av att rabatten tillämpas, ska denna systemansvariga och alla angränsande systemansvariga för överföringssystem förhandla fram en kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystem.

d) Ytterligare detaljer som krävs för genomförandet av rabatten för förnybar gas och koldioxidsnål gas, såsom beräkningen av kapacitet som kan omfattas av rabatten och de processer som krävs, ska fastställas i en nätföreskrift som fastställs i enlighet med artikel 71.

De berörda systemansvariga för överföringssystem ska komma överens om en kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystem inom tre år från det att deras intäkter från specifika tariffer har minskat med 10 % på det sätt som avses i andra stycket c i denna punkt. Om ingen överenskommelse nås inom den tiden ska de relevanta tillsynsmyndigheterna gemensamt besluta om en lämplig kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystem inom ytterligare två år. Om tillsynsmyndigheterna inte når en överenskommelse ska artikel 6 i förordning (EU) 2019/942 tillämpas. Om tillsynsmyndigheterna inte lyckas nå en överenskommelse inom två år, eller om de gemensamt så begär, ska Acer fatta ett enskilt beslut, i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942.

5. Genom undantag från punkterna 1 och 4 i denna artikel får tillsynsmyndigheterna besluta att inte tillämpa rabatter eller att fastställa rabatter som är lägre än de som fastställs i punkterna 1 och 4 i denna artikel, förutsatt att ett

sådant undantag är förenligt med de allmänna tariffprinciper som fastställs i artikel 17 och i synnerhet principen om att kostnaderna ska återspeglas, om ett av följande kriterier uppfylls:

a) Undantaget är nödvändigt för en effektiv drift av överföringssystemet, för att säkerställa en stabil finansiell ram för befintliga investeringar eller för att undvika otillbörliga korssubventioner, snedvridning av gränsöverskridande handel eller en ineffektiv kompensationsmekanism mellan systemansvariga för överföringssystem.

b) Tillämpning av rabatter som fastställs i punkterna 1 och 4 är inte nödvändig på grund av de framsteg som gjorts i utbyggnaden av förnybar gas och koldioxidsnål gas i den berörda medlemsstaten eller på grund av att det finns alternativa stödmekanismer för att öka användningen av förnybar gas eller koldioxidsnål gas.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009.

Enligt artikel 7 ska artiklarna 18 och 19 i denna förordning inte tillämpas på vätgasnät, utan endast på naturgasnät.

Punkten 1 föreskriver en rabatt för inmatning och överföring av förnybar gas och koldioxidsnål gas. Dock finns möjlighet till undantag enligt punkten 5.

Kraven i 18.1 träffar samtliga gasnätägare som har inmatning av biogas i sina nät. 100 % tariffrabatt infördes per 2025-02-01 på kapacitetsbaserade avgifter vid inmatning av biogas på Nordions TSO- och DSO-gasnät, i enlighet med kraven.

Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 19 – Intäkter för systemansvariga för överföringssystem

1. Från och med den 5 augusti 2025 ska den relevanta tillsynsmyndigheten säkerställa transparensen när det gäller de metoder, parametrar och värden som används för att fastställa tillåtna eller eftersträvade intäkter för systemansvariga för överföringssystem. Tillsynsmyndigheterna ska offentliggöra den information som avses i bilaga I, eller ska ålägga den relevanta systemansvariga för överföringssystem att offentliggöra den, med förbehåll för skyddet av de uppgifter som den relevanta tillsynsmyndigheten anser vara kommersiellt känsliga. Informationen ska tillhandahållas i ett fritt tillgängligt, nedladdningsbart och skrivskyddat format och i möjligaste mån på ett eller flera allmänt kända språk.

2. Kostnaderna för den systemansvariga för överföringssystem ska vara föremål för en effektivitetsjämförelse mellan systemansvariga för överföringssystem. Acer ska göra denna effektivitetsjämförelse. Senast den 5 augusti 2027 och därefter vart

fjärde år ska Acer offentliggöra en studie med en jämförelse av kostnadseffektiviteten hos systemansvariga för överföringssystem, med förbehåll för skyddet av de uppgifter som Acer anser vara kommersiellt känsliga. De relevanta tillsynsmyndigheterna och de systemansvariga för överföringssystem ska förse Acer med alla data som behövs för jämförelsen. När de relevanta tillsynsmyndigheterna regelbundet fastställer de tillåtna eller eftersträvade intäkterna för systemansvariga för överföringssystem ska de ta hänsyn till sådana jämförelser och nationella förhållanden.

3. De relevanta tillsynsmyndigheterna ska bedöma den långsiktiga utvecklingen av överföringstarifferna på grundval av de förväntade ändringarna av deras tillåtna eller eftersträvade intäkter och utvecklingen av efterfrågan på naturgas inom den relevanta regleringsperioden och, i förekommande fall, fram till 2050. I denna bedömning ska tillsynsmyndigheten inkludera information om den strategi som beskrivs i den integrerade nationella energi- och klimatplanen för den berörda medlemsstaten och de scenarier som ligger till grund för de tioåriga nätutvecklingsplaner som tagits fram i enlighet med artikel 55 i direktiv (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009.

Enligt artikel 7 ska artiklarna 18 och 19 i denna förordning inte tillämpas på vätgasnät, utan endast på naturgasnät.

Det föreligger ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikeln och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 20 – Fast kapacitet för inmatning av förnybar gas och koldioxidsnål gas till överföringssystemet

1. Systemansvariga för överföringssystem ska säkerställa fast kapacitet som ger tillträde för produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas som är anslutna till deras nät. I detta syfte ska de systemansvariga för överföringssystem, i samarbete med de systemansvariga för distributionssystem, utarbeta förfaranden och arrangemang, inbegripet investeringar, för att säkerställa omvända flöden från distributionsnätet till överföringsnätet. Större investeringar ska återspeglas i den tioåriga nätutvecklingsplanen enligt artikel 55.2 a i direktiv (EU) 2024/1878.

2. Punkt 1 ska inte påverka möjligheten för systemansvariga för överföringssystem att utveckla alternativ till investeringar i omvända flöden, såsom lösningar för smarta nät eller anslutning till andra nätoperatörer, inbegripet direkt anslutning till överföringsnät av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål

gas. Tillträde med fast kapacitet som erbjuds får begränsas på grundval av driftsmässiga begränsningar, för att säkerställa infrastrukturens säkerhet och ekonomisk effektivitet. Tillsynsmyndigheten ska ansvara för att se över och godkänna de villkor för villkorad kapacitet som de systemansvariga för överföringssystem tillämpar och ska säkerställa att begränsningar avseende fast kapacitet eller driftsmässiga begränsningar införs av systemansvariga för överföringssystem på grundval av transparenta och icke-diskriminerande förfaranden och inte skapar oskäliga hinder för marknadstillträde. När produktionsanläggningen står för kostnaderna för att säkerställa fast kapacitet ska inga begränsningar gälla.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikeln och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 21 – Gränsöverskridande samordning med avseende på gaskvaliteten i naturgassystemet

1. Systemansvariga för överföringssystem ska samarbeta för att undvika begränsningar av gränsöverskridande flöden på grund av skillnader i gaskvalitet vid sammanlänkningspunkterna mellan medlemsstater. Vid sådant samarbete ska de systemansvariga för överföringssystem beakta de egenskaper som kännetecknar de slutliga naturgaskundernas anläggningar.

Denna artikel ska inte tillämpas på vätgasblandningar om det vätgasinnehåll som blandas in i naturgassystemet överstiger 2 volymprocent.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att olika tekniska specifikationer, inklusive gaskvalitetsparametrar såsom syrehalt och vätgasinblandning i naturgassystemet, inte används för att begränsa gränsöverskridande naturgasflöden. Medlemsstaterna ska dessutom säkerställa att vätgasblandningarna i naturgassystemet uppfyller de tekniska specifikationer som är godtagbara för kunderna.

3. När de berörda systemansvariga för överföringssystem inte kan undvika en begränsning av gränsöverskridande flöden i sin normaldrift på grund av skillnader i gaskvalitet, ska de informera de berörda tillsynsmyndigheterna utan dröjsmål. Informationen ska omfatta en beskrivning av och en motivering till alla åtgärder som redan vidtagits av de systemansvariga för överföringssystem.

4. De berörda tillsynsmyndigheterna ska inom sex månader från mottagandet av den information som avses i punkt 3 gemensamt fastställa om denna begränsning ska erkännas.

5. När det gäller begränsningar av gränsöverskridande flöden som orsakas av skillnader i vätgasinblandning i naturgassystemet och som erkänns enligt punkt 4, ska systemansvariga för överföringssystem godta naturgasflöden med vätgasinnehåll vid sammanlänkningspunkter mellan medlemsstaterna i naturgassystemet, om inte annat följer av punkterna 6–13, och efter det att det förfarande som fastställs där har slutförts.

6. Om de berörda tillsynsmyndigheterna erkänner begränsningen enligt punkt 4 ska de begära att de berörda systemansvariga för överföringssystem inom tolv månader från erkännandet av begränsningen enligt den punkten utför följande, i ordningsföljd:

a) Samarbetar och utvecklar tekniskt genomförbara alternativ, utan att ändra gaskvalitetsspecifikationerna, vilket kan innefatta flödesåtaganden och naturgasbehandling, för att undanröja den erkända begränsningen med beaktande av information som tillhandahålls av slutkunder som är direkt anslutna till det naturgassystem som tillhör den berörda systemansvariga för överföringssystem eller någon annan intressent som skulle kunna påverkas av det förfarandet.

b) Gemensamt gör en kostnads-nyttoanalys av de tekniskt genomförbara alternativen för att fastställa ekonomiskt effektiva lösningar med redogörelse för kostnader och fördelar uppdelade på de olika kategorierna av de parter som påverkas.

c) Tar fram en uppskattning av genomförandetiden för varje potentiell lösning.

d) Genomför ett offentligt samråd, särskilt med slutkunder som påverkas och som är anslutna till naturgassystemet, om identifierade genomförbara lösningar och beakta resultaten av det samrådet.

e) Lämnar ett gemensamt förslag till lösning, på grundval av kostnads-nyttoanalysen och resultaten från det offentliga samrådet, för att undanröja den erkända begränsningen, inbegripet en tidsplan för genomförandet, till sina berörda tillsynsmyndigheter för godkännande och till de andra behöriga nationella myndigheterna i varje berörd medlemsstat i informationssyfte.

7. När de berörda systemansvariga för överföringssystem inte kan nå en överenskommelse om att lämna in ett gemensamt förslag i enlighet med punkt 6 e ska varje systemansvarig för överföringssystem informera sin tillsynsmyndighet utan dröjsmål.

8. De berörda tillsynsmyndigheterna ska, i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942, inom sex månader från mottagandet av den information som avses i punkt 7 i den här artikeln fatta ett gemensamt samordnat beslut om att undanröja

den erkända begränsningen, med beaktande av den kostnads-nyttoanalys som genomförts av de berörda systemansvariga för överföringssystem samt resultaten av det offentliga samråd som genomförts i enlighet med punkt 6 d i den här artikeln.

9. Genom undantag från punkt 8 i denna artikel får de berörda tillsynsmyndigheterna, när det gäller begränsningar av gränsöverskridande flöden till följd av skillnader i vätgasinblandning i naturgassystemet, gemensamt förklara att inga ytterligare åtgärder ska vidtas för att undanröja sådana begränsningar. Det gemensamma samordnade beslutet ska, i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942, fattas inom sex månader från mottagandet av den information som avses i punkt 7 i den här artikeln och ska beakta kostnads-nyttoanalysen och resultaten av det offentliga samrådet enligt punkt 6 d i den här artikeln. De berörda tillsynsmyndigheterna ska vart fjärde år se över ett beslut om att bibehålla den erkända begränsningen enligt denna punkt.

10. Det gemensamma samordnade beslut av de berörda tillsynsmyndigheter som avses i punkt 8 ska innefatta ett beslut om fördelningen av investeringskostnaderna på varje systemansvarig för överföringssystem för genomförandet av den överenskomna lösningen, liksom inkluderandet av dessa investeringskostnader i de tillåtna eller eftersträvade intäkterna för systemansvariga för överföringssystem, med beaktande av lösningens ekonomiska, sociala och miljömässiga kostnader och vinster i de berörda medlemsstaterna och dess följder för tarifferna.

11. Acer får utfärda rekommendationer för tillsynsmyndigheterna om detaljerna i de kostnadsfördelningsbeslut som avses i punkt 10.

12. Om de berörda tillsynsmyndigheterna inte kan nå en överenskommelse som avses i punkt 4 i denna artikel ska Acer besluta om begränsningen i enlighet med det förfarande som anges i artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942. Om Acer erkänner begränsningen ska Acer begära att berörda systemansvariga för överföringssystem inom tolv månader genomför de åtgärder som avses i punkt 6 i den här artikeln, i ordningsföljd.

13. Om de berörda tillsynsmyndigheterna inte kan fatta ett gemensamt samordnat beslut som avses i punkterna 8 och 10 i denna artikel ska Acer besluta om lösningen för att undanröja den erkända begränsningen och om fördelningen av investeringskostnaderna på de enskilda systemansvariga för överföringssystem för genomförandet av den överenskomna lösningen eller för att ange att inga ytterligare åtgärder ska vidtas enligt punkt 9 i denna artikel, i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942. Acer ska vart fjärde år se över beslut om att behålla den erkända begränsningen i enlighet med denna punkt.

14. Ytterligare detaljer som krävs för att genomföra denna artikel, inbegripet detaljer om kostnads-nyttoanalysen, ska fastställas i en nätföreskrift som fastställs enligt artikel 71.2.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009. Det föreligger ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikeln och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 22 – Presumtion om överensstämmelse av praxis med harmoniserade standarder för naturgas

Praxis som överensstämmer med harmoniserade standarder eller delar av sådana, till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning, ska presumeras överensstämma med de krav som fastställs i genomförandeakter som antagits enligt artikel 71.2 första stycket a.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009 och föreskriver en presumtion om att harmoniserade standarder under vissa förutsättningar överensstämmer med genomförandeakter som antagits enligt 71.2 första stycket a. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 23 – Gemensamma specifikationer för biometan

1. Kommissionen får anta genomförandeakter som fastställer gemensamma specifikationer för att underlätta en kostnadseffektiv integrering av stora volymer biometan i det befintliga naturgassystemet, inbegripet vid gränsöverskridande sammanlänkningspunkter, eller får fastställa dessa specifikationer i en nätföreskrift i enlighet med artikel 71.2 första stycket a, i de fall då

a) dessa krav inte omfattas av harmoniserade standarder eller delar av sådana, till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning,

b) kommissionen i enlighet med artikel 10.1 i förordning (EU) nr 1025/2012 har begärt att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer ska utarbeta en harmoniserad standard för dessa krav och åtminstone ett av följande villkor är uppfyllt:

i) Kommissionens begäran har inte godtagits av någon av de europeiska standardiseringsorganisationerna.

ii) Kommissionen konstaterar otillbörliga förseningar i antagandet av de begärda harmoniserade standarderna.

iii) En europeisk standardiseringsorganisation har levererat en standard som inte fullt ut motsvarar kommissionens begäran.

c) kommissionen har i enlighet med det förfarande som avses i artikel 11.5 i förordning (EU) nr 1025/2012 beslutat att behålla med restriktioner eller att återkalla hänvisningarna till de harmoniserade standarder eller delar av sådana som täcker dessa krav.

De genomförandeakter som avses i första stycket i denna punkt ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 81.3.

2. Under det tidiga utarbetandet av utkastet till genomförandeakt om fastställande av de gemensamma specifikationer som avses i punkt 1 ska kommissionen samla in synpunkter från berörda organ eller expertgrupper som inrättats enligt relevant sektorsspecifik unionsrätt och vederbörligen samråda med alla berörda intressenter. På grundval av detta samråd ska kommissionen utarbeta utkastet till genomförandeakt.

3. Praxis som överensstämmer med gemensamma specifikationer eller delar av dem ska presumeras överensstämma med de krav som fastställs i de genomförandeakter som antagits enligt artikel 71.2 första stycket a i den mån dessa krav omfattas av de gemensamma specifikationerna eller delar av dem.

4. Om en harmoniserad standard antas av en europeisk standardiseringsorganisation och föreslås för kommissionen i syfte att offentliggöra hänvisningen till den i Europeiska unionens officiella tidning, ska kommissionen bedöma den harmoniserade standarden i enlighet med förordning (EU) nr 1025/2012. När hänvisningen till en harmoniserad standard offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning ska kommissionen upphäva de genomförandeakter som avses i punkt 1 i denna artikel, eller delar av dem, som omfattar samma krav som avses i punkt 1 i denna artikel.

5. När kommissionen fastställer de gemensamma specifikationerna i enlighet med denna artikel ska den ta största möjliga hänsyn till de säkerhetskrav som är nödvändiga för en säker drift av naturgassystemet, i synnerhet för en säker hantering av lagringsanläggningar för naturgas i hela unionen.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) 715/2009. Bestämmelserna riktar sig mot kommissionen och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 24 – Europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystemen för gas

Alla systemansvariga för överföringssystemen för gas ska samarbeta på unionsnivå genom Entso för gas för att främja fullbordandet av en väl fungerande inre marknad för naturgas och gynna gränsöverskridande handel och säkerställa optimal förvaltning, samordnad drift och sund teknisk utveckling av det europeiska naturgasöverföringsnätet.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 4 i förordning (EG) 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan bestämmelserna i artikeln och den svenska lagstiftningen. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 25 – Organisationen för Entso för gas

1. Entso för gas ska offentliggöra och till kommissionen och Acer lämna in utkast till ändring av stadgarna, medlemsförteckningen eller arbetsordningen, inklusive reglerna för samråd med andra intressenter, för Entso för gas på eget initiativ eller på motiverad begäran från kommissionen eller Acer.

2. Inom fyra månader från mottagandet av de handlingar som avses i punkt 1 ska Acer, efter formellt samråd med organisationer som företräder samtliga intressenter, särskilt systemanvändare, inklusive kunder, lämna ett yttrande till kommissionen om utkastet till stadgar, medlemsförteckningen och utkastet till arbetsordning för Entso för gas.

3. Kommissionen ska avge ett yttrande om utkastet till stadgar, medlemsförteckningen och utkastet till arbetsordning för Entso för gas, med beaktande av Acers yttrande enligt punkt 2, inom tre månader från dagen för mottagandet av yttrandet.

4. Inom tre månader från mottagandet av kommissionens positiva yttrande ska Entso för gas anta och offentliggöra de ändrade stadgarna och den ändrade arbetsordningen för Entso för gas.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 5 i förordning (EG) nr 715/2009 och berör organisationen Entso för gas. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 26 – Uppgifter för Entso för gas

1. Entso för gas ska utarbeta nätföreskrifter inom de områden som anges i artikel 71.1 och 71.2 på begäran av kommissionen i enlighet med artikel 71.9.

Den nätföreskrift som avses i artikel 71.2 första stycket d ska utarbetas tillsammans med ENNOH.

2. Entso för gas får utarbeta nätföreskrifter inom de områden som anges i artikel 71.1 och 71.2 för uppnåendet av de mål som anges i artikel 24, om dessa nätföreskrifter inte hänför sig till områden som omfattas av en begäran från kommissionen till nätverket. Dessa nätföreskrifter ska föreläggas Acer för yttrande. Entso för gas ska på vederbörligt beakta detta yttrande.

3. Entso för gas ska anta

a) gemensamma verktyg för säkerställande av samordningen av nätdriften under normala omständigheter och vid krissituationer, inklusive gemensamma kriterier för klassificering av nätincidenter, och forskningsplaner,

b) en icke-bindande unionsomfattande tioårig nätutvecklingsplan för naturgas (den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas) som avses i artikel 32, inklusive en europeisk försörjningsprognos, vartannat år,

c) rekommendationer för samordningen av det tekniska samarbetet mellan unionens och tredjeländers systemansvariga för överföringssystem,

d) rekommendationer till systemansvariga för överföringssystem om deras tekniska samarbete med systemansvariga för distributionssystem och operatörer av vätgasnät.

e) ett årsarbetsprogram,

f) en årsrapport,

g) årliga försörjningsprognoser för sommar och vinter,

h) en övervakningsrapport om gaskvaliteten senast den 1 januari 2025 och därefter vartannat år, vilken ska omfatta utveckling vad gäller gaskvalitetsparametrar, utveckling vad gäller vilken vätgashalt och vätgasvolym som blandas in i naturgassystemet, prognoser för den förväntade utvecklingen vad gäller gaskvalitetsparametrar och den vätgasvolym som blandas in i naturgassystemet, effekterna på gränsöverskridande flöden vid vätgasinblandning samt information om fall som rör skillnader i gaskvalitetsspecifikationer eller specifikationer avseende nivåer för vätgasinblandning och om hur sådana fall åtgärdats i syfte att tillmötesgå olika slutanvändningstillämpningars kvalitetskrav,

i) en årsrapport som inkluderar mängden förnybar gas och koldioxidsnål gas som matas in i naturgasnätet.

Övervakningsrapporten om gaskvalitet som avses i första stycket h ska också omfatta utvecklingen avseende de områden som anges i det ledet i den mån det är relevant för distributionsnätet, på grundval av information som tillhandahålls av enheten för unionens systemansvariga för distributionssystem (EU DSO-enheten).

4. I den europeiska försörjningsprognos som avses i punkt 3 b ska anges naturgassystemets sammantagna tillräcklighet för den befintliga och planerade efterfrågan på naturgas för den kommande femårsperioden och för perioden 5–10 år räknat från datumet för den prognosen. Den europeiska försörjningsprognosen ska bygga på nationella försörjningsprognoser utarbetade av var och en av de systemansvariga för överföringssystem. Den europeiska försörjningsprognosen ska specifikt omfatta övervakningen av framsteg med den årliga produktionen av hållbar biometan.

Om både den europeiska försörjningsprognosen och de slutliga uppdaterade integrerade nationella energi- och klimatplanerna visar att den årliga produktionen inte utvecklas tillräckligt eller att naturgasförbrukningen inte minskar tillräckligt med tanke på den tillgängliga potentialen, får kommissionen, om det är nödvändigt för att uppnå energiunionens mål, utfärda rekommendationer till medlemsstaterna enligt artikel 34 i förordning (EU) 2018/1999.

Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas ska omfatta modellbeskrivningar av det integrerade nätet, inbegripet vätgasnätet, utvecklingsscenarier, en europeisk försörjningsprognos samt en bedömning av systemets resiliens. Planen ska främja principen om energieffektivitet först och integreringen av energisystem,

5. Årsarbetsprogrammet enligt punkt 3 e ska innehålla en förteckning och beskrivning av de nätföreskrifter som ska utarbetas, en samordningsplan för nätverkets drift samt en förteckning över forsknings- och utvecklingsverksamhet som ska utföras under det året och en preliminär tidsplan.

6. Nätföreskrifterna ska utarbetas för gränsöverskridande nätfrågor och marknadsintegrationsfrågor och ska inte påverka medlemsstaternas rätt att fastställa nationella nätföreskrifter som inte har någon inverkan på den gränsöverskridande handeln.

7. Entso för gas ska övervaka och analysera tillämpningen av de nätföreskrifter och riktlinjer som antagits av kommissionen i enlighet med artikel 71.13 eller artikel 74 och deras inverkan på harmoniseringen av tillämpliga regler med syftet att underlätta marknadsintegrering. Entso för gas ska avlägga rapport till Acer och redovisa resultaten av analysen i den årliga rapport som avses i punkt 3 f i den här artikeln.

8. Entso för gas ska ställa all den information till förfogande som krävs för att Acer ska kunna genomföra uppgifterna enligt artikel 27.1.

9. Acer ska se över de nationella tioåriga nätutvecklingsplanerna i syfte att bedöma deras överensstämmelse med den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas. Om Acer konstaterar att en nationell tioårig nätutvecklingsplan inte stämmer överens med den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas ska den rekommendera att den nationella nätutvecklingsplanen eller den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas ändras på lämpligt sätt. Om en sådan nationell tioårig nätutvecklingsplan utarbetas i enlighet med artikel 55 i direktiv (EU) 2024/1788 ska Acer rekommendera den berörda tillsynsmyndigheten att ändra den nationella tioåriga nätutvecklingsplanen i enlighet med artikel 55.5 i det direktivet och informera kommissionen om detta.

10. På begäran av kommissionen ska Entso för gas lämna sina synpunkter till kommissionen i samband med antagande av riktlinjerna i enlighet med artikel 74.

11. Entso för gas ska samarbeta med det europeiska nätverket av systemansvariga för överföringssystem för el (Entso för el) och med ENNOH.

Bedömning

Artikeln motsvaras delvis av artikel 8 i förordning EG) nr 715/2009 och handlar om uppgifter för organisationen Entso för gas och Acer. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 27 – Acers övervakning av Entso för gas

1. Acer ska övervaka att Entso för gas genomför sina uppgifter enligt artikel 26.1, 26.2 och 26.3 och rapportera sina slutsatser till kommissionen.

Acer ska övervaka hur Entso för gas genomför de nätföreskrifter som har utarbetats enligt artikel 26.2 och de nätföreskrifter som har utarbetats i enlighet med artikel 71.1–71.12 men som inte har antagits av kommissionen enligt artikel 71.13. Om Entso för gas inte har genomfört sådana nätföreskrifter ska Acer begära att Entso för gas avger en vederbörligen motiverad förklaring till varför detta inte har skett. Acer ska informera kommissionen om denna förklaring och avge ett yttrande över den.

Acer ska övervaka och analysera genomförandet av de nätföreskrifter och riktlinjer som antagits av kommissionen i enlighet med artiklarna 70, 71, 73 och 74 och deras inverkan på harmoniseringen av de regler som syftar till att underlätta marknads- och energisystemintegrering samt på icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad, samt rapportera till kommissionen.

2. Entso för gas ska lämna utkastet till unionsomfattande nätutvecklingsplan för naturgas, utkastet till årsarbetsprogram med information om samrådsprocessen och övriga handlingar som avses i artikel 26.3 till Acer för yttrande.

Inom två månader efter dagen för mottagandet ska Acer lämna ett motiverat yttrande, tillsammans med rekommendationer till Entso för gas och kommissionen, om Acer anser att utkastet till årsarbetsprogrammet eller utkastet till unionsomfattande nätutvecklingsplan för naturgas som lagts fram av Entso för gas inte bidrar till icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad eller till en tillräcklig grad av gränsöverskridande sammanlänkningar med tillträde för tredjepart. Entso för gas ska vederbörligen beakta Acers yttrande och rekommendationer.

Bedömning

Artikel motsvarar delvis artikel 9 i förordning (EG) nr 715/2009 och berör ACERs tillsyn över Entso för gas. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 28 – Tillsynsmyndigheter

När tillsynsmyndigheterna fullgör sina uppgifter och utövar sina befogenheter enligt denna förordning, ska de säkerställa att denna förordning, nätföreskrifterna och de riktlinjer som har antagits i enlighet med artiklarna 70–74 följs.

Vid behov ska de samarbeta med varandra, med kommissionen och med Acer enligt kapitel V i direktiv (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 24 i Förordning (EG) 715/2009. Enligt artikeln ska tillsynsmyndigheten följa förordningen och de nätföreskrifter och riktlinjer som meddelats med stöd av förordningen. Tillsynsmyndigheten ska även samarbeta med andra tillsynsmyndigheter, med Acer och med kommissionen i enlighet med kapital V i elmarknadsdirektivet.

Enligt 2 § 2 punkten i Ei:s instruktion är Ei nationell tillsynsmyndighet och ska, om annat inte är särskilt föreskrivet i lag eller i en annan förordning, fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt direktiv 2009/73/EG, med de ändringar och till som gjorts i direktiv (EU) 2019/692. Enligt 3 § 3 punkten är 3 § ska Ei fullgöra uppgifter som följer av förordning (EG) nr 715/2009

Instruktionen bör ändras så att den hänvisar till det nya direktivet och den nya förordningen.

Artikel 29 – Samråd av Entso för gas

1. När Entso för gas utarbetar nätföreskrifterna, utkastet till unionsomfattande nätutvecklingsplan för naturgas och årsarbetsprogrammet enligt artikel 26.1, 26.2 och 26.3, ska Entso för gas i ett tidigt skede och på ett öppet och transparent sätt ha omfattande, offentliga samråd med alla relevanta marknadsaktörer, särskilt med de organisationer som företräder alla intressenter, i enlighet med den arbetsordning som avses i artikel 25.1. Samrådet ska inkludera tillsynsmyndigheter och andra nationella myndigheter, gashandels- och producentföretag, nätanvändare, inklusive kunder, systemansvariga för distributionssystem, inklusive berörda branschorganisationer, tekniska organ och intressentplattformar. Entso för gas ska offentliggöra utkast till den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas och årsarbetsprogrammet för synpunkter från intressenterna och ge dem tillräckligt med tid för att effektivt kunna delta i samrådsprocessen. Syftet med samrådet är att identifiera synpunkter och förslag från alla berörda parter i beslutsprocessen.

2. Samtliga dokument och protokoll från sammanträden med anknytning till de samråd som avses i punkt 1 ska offentliggöras.

3. Innan årsarbetsprogrammet och nätföreskrifterna enligt artiklarna 26.1, 26.2 och 26.3 antas, ska Entso för gas redovisa hur synpunkter som framförts under samrådsförfarandet har beaktats. Om synpunkterna inte har beaktats, ska skälen till det anges.

Bedömning

Artikel motsvarar artikel 10 i förordning (EG) nr 715/2009 och berör uppgifter för Entso för gas. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 30 – Kostnader för Entso för gas

Kostnaderna för den verksamhet som bedrivs av Entso för gas och som avses i artiklarna 24, 25, 26, 70 och 71 i denna förordning och i artikel 11 i förordning (EU) 2022/869 ska bäras av de systemansvariga för överföringssystem och tas med i tariffberäkningen. Tillsynsmyndigheterna ska godkänna dessa kostnader förutsatt att de är rimliga och lämpliga.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 11 i förordning (EG) nr 715/2009 berör kostnadstäckning av Entso för gas verksamhet. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 31 – Regionalt samarbete mellan systemansvariga för överföringssystem

1. Systemansvariga för överföringssystem ska inleda regionalt samarbete inom ramen för Entso för gas för att bidra till de uppgifter som avses i artikel 26.1, 26.2 och 26.3.

2. Systemansvariga för överföringssystem ska främja arrangemang för driften för att säkerställa en optimal förvaltning av nätet och främja utvecklingen av energiutbyte, en samordnad tilldelning av gränsöverskridande kapacitet genom icke-diskriminerande marknadsbaserade lösningar, med vederbörligt beaktande av fördelarna med implicita auktioner för kortfristig tilldelning och integrering av balansmekanismer.

3. I syfte att uppnå de mål som fastställs i punkterna 1 och 2 i denna artikel ges kommissionen befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att definiera de regionala samarbetsstrukturernas geografiska utsträckning, med beaktande av befintliga regionala samarbetsstrukturer. Varje medlemsstat får främja samarbete i mer än ett geografiskt område.

I syfte att utarbeta de delegerade akter som avses i första stycket ska kommissionen samråda med Acer och Entso för gas.

Bedömning

Punkt 1 och 2

Enligt punkten 1 ska systemansvariga för överföringssystem inleda ett regionalt samarbete inom ramen för Entso för gas för att bidra till de uppgifter som avses i artikel 26.1, 26.2 och 26.3. Enligt artikel 26.1-3 ska Entso för gas utarbeta nätföreskrifter inom vissa områden på begäran av kommissionen. Se ovan avsnitt om artikel 26. Enligt punkten 2 ska systemansvariga för överföringssystem främja arrangemang för driften för att säkerställa en optimal förvaltning av nätet och främja utvecklingen av energiutbyte, en samordnad tilldelning av gränsöverskridande kapacitet genom icke-diskriminerande marknadsbaserade lösningar, med vederbörligt beaktande av fördelarna med implicita auktioner för kortfristig tilldelning och integrering av balansmekanismer.

Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 32 – Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas

Entso för gas ska vartannat år anta och offentliggöra den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas. Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas ska omfatta modellbeskrivningar av det integrerade nätet,

utvecklingsscenarier, en europeisk försörjningsprognos samt en bedömning av systemets resiliens, inbegripet infrastruktur som ska avvecklas.

Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas ska särskilt

a) bygga på nationella investeringsplaner och kapitel IV i förordning (EU) 2022/869,

b) när det gäller gränsöverskridande sammanlänkningar, även bygga på rimliga behov hos olika nätanvändare samt integrera de åtaganden på lång sikt från investerare som avses i artikel 55.7 i direktiv (EU) 2024/1788, och

c) identifiera investeringsluckor, i synnerhet med avseende på gränsöverskridande kapacitet.

Beträffande andra stycket c får en översyn av de faktorer som på grund av skillnader i godkännandeförfaranden eller godkännandepraxis hindrar en utbyggnad av den gränsöverskridande nätkapaciteten bifogas den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för naturgas.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 8.2 i förordning (EG) nr 715/2009. Bestämmelserna riktar sig mot Entso för gas. Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 33 – Krav på transparens när det gäller systemansvariga för överföringssystem

1. Den systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra närmare upplysningar om den kapacitet och de tjänster som den erbjuder och de villkor som är tillämpliga, tillsammans med de tekniska uppgifter som krävs för att nätanvändarna ska kunna få effektivt nättillträde.

2. För att säkerställa transparenta, objektiva och icke-diskriminerande tariffer och möjliggöra effektiv användning av naturgasnätet, ska den systemansvariga för överföringssystem eller de berörda tillsynsmyndigheterna offentliggöra rimlig och tillräcklig information om grund, metod och struktur för tariffer.

3. För de tillhandahållna tjänsterna ska varje systemansvarig för överföringssystem regelbundet, löpande och på ett användarvänligt standardiserat sätt offentliggöra numeriska uppgifter om teknisk, avtalad och tillgänglig kapacitet för alla relevanta punkter, inklusive inmatningspunkter och uttagspunkter, i enlighet med riktlinjerna i bilaga I.

4. De behöriga myndigheterna ska efter samråd med nätanvändare godkänna de relevanta punkter i överföringssystemet om vilka uppgifterna ska offentliggöras

5. Den systemansvariga för överföringssystem ska alltid lämna de uppgifter som krävs enligt denna förordning på ett meningsfullt, kvantifierbart tydligt, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

6. Den systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra förhands- och efterhandsinformation om tillgång och efterfrågan på grundval av nomineringar och tilldelningar, prognoser och genomförda flöden till och från systemet. Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att all sådan information offentliggörs. Detaljerna i den information som offentliggörs ska avspegla den information som är tillgänglig för den systemansvariga för överföringssystem.

Den systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra de åtgärder som vidtas, kostnader som uppstår och intäkter som genereras för att balansera systemet.

De berörda marknadsaktörerna ska överlämna de uppgifter som avses i denna artikel till den systemansvariga för överföringssystem.

7. De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra detaljerad information om kvaliteten på den naturgas som transporteras i deras nät och som kan påverka nätanvändarna, enligt artiklarna 16 och 17 i förordning (EU) 2015/703.

Bedömning

Punkterna 1-6 motsvarar artikel 18 i förordning (EG) nr 715/2009. Punkten 7 är ny. Artikeln innehåller bestämmelser om skyldigheten för den systemansvariga för överföringssystem att offentliggöra upplysningar och information om den kapacitet och de tjänster som den erbjuder. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 34 – Krav på transparens när det gäller lagringsanläggningar för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas, LNG-anläggningar och vätgasterminaler

1. Systemansvariga för LNG-anläggningar, systemansvariga för lagringssystem för naturgas, operatörer av vätgasterminaler och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas ska offentliggöra närmare upplysningar om alla tjänster som de erbjuder och vilka villkor som är tillämpliga, tillsammans med de tekniska uppgifter som krävs för att användare av LNG-anläggningar, lagringsanläggningar för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas samt vätgasterminaler ska kunna få effektivt tillträde till LNG-anläggningar, lagringsanläggningar för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas respektive vätgasterminaler.

Tillsynsmyndigheterna får begära att dessa systemansvariga och operatörer offentliggör all ytterligare information som är relevant för systemanvändarna.

2. Systemansvariga för LNG-anläggningar ska tillhandahålla användarvänliga verktyg för beräkning av tariffer för de tillgängliga tjänsterna.

3. För de tillhandahållna tjänsterna ska systemansvariga för LNG-anläggningar, systemansvariga för lagringssystem för naturgas, operatörer av vätgasterminaler och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas regelbundet, löpande och på ett användarvänligt standardiserat sätt offentliggöra numeriska uppgifter om avtalad och tillgänglig kapacitet i LNG-anläggningar, lagringsanläggningar för naturgas, lagringsanläggningar för vätgas och vätgasterminaler.

4. Systemansvariga för LNG-anläggningar, systemansvariga för lagringssystem för naturgas, operatörer av vätgasterminaler och operatörer av lagringsanläggningar för vätgas ska lämna de uppgifter som krävs enligt denna förordning på ett meningsfullt, kvantifierbart tydligt, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

5. Den systemansvariga för överföringssystem ska alltid lämna de uppgifter som krävs enligt denna förordning på ett meningsfullt, kvantifierbart tydligt, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

6. Den systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra förhands- och efterhandsinformation om tillgång och efterfrågan på grundval av nomineringar och tilldelningar, prognoser och genomförda flöden till och från systemet. Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att all sådan information offentliggörs. Detaljerna i den information som offentliggörs ska avspegla den information som är tillgänglig för den systemansvariga för överföringssystem.

Den systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra de åtgärder som vidtas, kostnader som uppstår och intäkter som genereras för att balansera systemet.

De berörda marknadsaktörerna ska överlämna de uppgifter som avses i denna artikel till den systemansvariga för överföringssystem.

7. De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra detaljerad information om kvaliteten på den naturgas som transporteras i deras nät och som kan påverka nätanvändarna, enligt artiklarna 16 och 17 i förordning (EU) 2015/703.

Bedömning

Artikeln motsvarar delvis artikel 19 i förordning (EG) nr 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelserna i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 35 – Systemansvarigas dokumentation

Systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för lagringssystem för naturgas och systemansvariga för LNG-anläggningar ska bevara all den information som avses i artiklarna 33 och 34 och i punkt 3 i bilaga I under fem år, så att de nationella myndigheterna, bl.a. tillsynsmyndigheterna och de nationella konkurrensmyndigheterna och kommissionen kan få tillgång till den.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 20 i förordning (EG) nr 715/2009. Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelsen i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Avsnitt 4 – distributionssystemets drift

Artiklarna 36-41 nedan är nya och saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009.

Artikel 36 – Fast kapacitet för förnybar gas och koldioxidsnål gas till distributionssystemet

1. Systemansvariga för distributionssystem ska säkerställa fast kapacitet som ger tillträde för produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas som är anslutna till deras nät. I detta syfte ska de systemansvariga för distributionssystem, i samarbete sinsemellan och med de systemansvariga för överföringssystem, utarbeta förfaranden och arrangemang, inbegripet investeringar, för att säkerställa omvända flöden från distributionsnätet till överföringsnätet. Större investeringar i naturgasöverföringsnätet till följd av behovet av ytterligare kapacitet i distributionsnätet ska återspeglas i den tioåriga nätutvecklingsplanen i enlighet med artikel 55.2 a i direktiv (EU) 2024/1788.

2. Punkt 1 ska inte påverka möjligheten för systemansvariga för distributionssystem att utveckla alternativ till investeringar i omvända flöden, såsom lösningar för smarta nät eller anslutning till andra nätoperatörer. Tillträde med fast kapacitet som erbjuds får begränsas på grundval av driftsmässiga begränsningar, för att säkerställa infrastrukturens säkerhet och ekonomisk effektivitet. Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att alla begränsningar avseende fast kapacitet eller driftsmässiga begränsningar införs av systemansvariga för distributionssystem på grundval av transparenta och icke-diskriminerande förfaranden och inte skapar oskäliga hinder för marknadstillträde. När produktionsanläggningen står för kostnaderna för att säkerställa fast kapacitet ska inga begränsningar gälla.

Bedömning

Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelsen i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 37 – Samarbete mellan systemansvariga för distributionssystem och systemansvariga för överföringssystem

Systemansvariga för distributionssystem ska samarbeta med andra systemansvariga för distributionssystem och med systemansvariga för överföringssystem för att samordna underhållet, systemutvecklingen, nya anslutningar, avvecklingen och systemets drift för att säkerställa systemintegriteten i syfte att maximera kapaciteten och minimera användningen av gasbränsle.

Bedömning

Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelsen i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 38 – Krav på transparens när det gäller systemansvariga för distributionssystem

När systemansvariga för distributionssystem ansvarar för förvaltningen av gaskvaliteten i sina nät, ska de offentliggöra detaljerad information om kvaliteten på den naturgas som transporteras i deras nät, som kan påverka nätanvändarna, enligt artiklarna 16 och 17 i förordning (EU) 2015/703.

Bedömning

Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelsen i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 39 – Europeisk enhet för systemansvariga för distributionssystem

Systemansvariga för distributionssystem som driver ett naturgassystem ska, och operatörer av distributionsnät för vätgas som driver ett vätgasnät får, samarbeta på unionsnivå genom EU DSO-enheten för att främja genomförandet av en väl fungerande inre marknad för naturgas, samarbeta för att utveckla vätgasmarknaden och främja en optimal förvaltning och samordnad drift av distributions- och överföringssystemen.

Registrerade medlemmar får delta direkt i EU DSO-enheten eller låta sig företrädas av en nationell sammanslutning som utsetts av en medlemsstat eller av en sammanslutning på unionsnivå.

De systemansvariga för distributionssystem och operatörer av distributionsnät för vätgas som är registrerade medlemmar ska stå för kostnaderna för EU DSO-enhetens verksamhet och dessa ska beaktas vid beräkningen av tariffer. Tillsynsmyndigheterna ska godkänna kostnader under förutsättning att dessa är rimliga och proportionerliga, och ange skälen om de inte godkänns.

Bedömning

Artikeln handlar om systemansvariga för distributionssystems möjlighet att samarbeta genom EU DSO-enheten. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 40 – Ändringar av EU DSO-enhetens grundläggande regler och förfaranden

1. EU DSO-enhetens grundläggande regler och förfaranden enligt artikel 54 i förordning (EU) 2019/943 ska också tillämpas på systemansvariga för distributionssystem som driver ett naturgassystem och operatörer av distributionsnät för vätgas.

2. Den strategiska rådgivande grupp som avses i artikel 54.2 f i förordning (EU) 2019/943 ska också bestå av företrädare för sammanslutningar vilka företräder europeiska systemansvariga för distributionssystem som driver ett naturgassystem eller europeiska operatörer av distributionsnät för vätgas.

3. Senast den 5 augusti 2025 ska EU DSO-enheten till kommissionen och Acer lämna ett utkast till uppdaterade stadgar, inklusive en uppförandekod, en förteckning över registrerade medlemmar, ett utkast till uppdaterad arbetsordning, inklusive arbetsordning för samråd med Entso för el, Entso för gas och andra intressenter samt utkast till uppdaterade finansieringsregler.

Utkastet till uppdaterad arbetsordning för EU DSO-enheten ska säkerställa en rättvis och balanserad representation för alla deltagande systemansvariga för distributionssystem, även de som äger eller driver naturgassystem, och för operatörer av distributionsnät för vätgas.

4. Inom fyra månader från mottagandet av de dokument som lämnats in enligt punkt 3 ska Acer lämna sitt yttrande till kommissionen, efter samråd med organisationer som företräder alla intressenter, i synnerhet användarna av distributionssystem, inklusive kunder.

5. Inom tre månader från mottagandet av Acers yttrande ska kommissionen avge ett yttrande om de dokument som lämnats in enligt punkt 3, med beaktande av Acers yttrande som avses i punkt 4.

6. Inom tre månader från mottagandet av kommissionens positiva yttrande ska de systemansvariga för distributionssystem anta och offentliggöra EU DSO-enhetens uppdaterade stadgar, arbetsordning och finansieringsregler.

7. De dokument som avses i punkt 3 ska lämnas till kommissionen och Acer när ändringar gjorts eller på motiverad begäran från en av dem. Kommissionen och Acer får avge ett yttrande i enlighet med det förfarande som fastställs i punkterna 3, 4 och 5.

Bedömning

Artikeln handlar om ändringar för DSO-enhetens grundläggande regler och förfaranden. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 41 – Ytterligare uppgifter för EU DSO-enheten

1. EU DSO-enheten ska utföra de uppgifter som anges i artikel 55.1 a–e i förordning (EU) 2019/943 och bedriva den verksamhet som anges i artikel 55.2 c, d och e i den förordningen även när det gäller distributionssystem för naturgas eller distributionsnät för vätgas.

2. Vid sidan av de uppgifter som anges i artikel 55.1 i förordning (EU) 2019/943 ska EU DSO-enheten delta i utvecklingen av nätföreskrifter som är relevanta för driften och planeringen av distributionsnät och den samordnade driften av överföringsnät och distributionsnät enligt denna förordning och bidra till att minska diffusa metanutsläpp från naturgassystemet.

När EU DSO-enheten deltar i utarbetandet av nya nätföreskrifter enligt artikel 71 i denna förordning ska den uppfylla de krav på samråd som fastställs i artikel 56 i förordning (EU) 2019/943.

3. Utöver den verksamhet som anges i artikel 55.2 i förordning (EU) 2019/943 ska EU DSO-enheten göra följande:

a) Samarbeta med Entso för gas och ENNOH om övervakningen av genomförandet av

de nätföreskrifter och riktlinjer som antas enligt denna förordning och som är

relevanta för driften och planeringen av distributionsnät för naturgas och vätgas och den samordnade driften av överföringsnät och distributionsnät och överföringsnät för vätgas och distributionsnät för vätgas.

b) Samarbeta med Entso för gas och ENNOH och anta bästa praxis för den samordnade driften och planeringen av överförings- och distributionssystem, överföringsnät för vätgas och distributionsnät för vätgas, inbegripet sådana frågor som utbytet av data mellan systemansvariga och samordningen av distribuerade energiresurser,

c) Arbeta med att identifiera bästa praxis för genomförandet av resultaten av bedömningarna enligt artikel 23.1b i direktiv (EU) 2018/2001 och artikel 25 i direktiv (EU) 2023/1791 och för samarbetet mellan systemansvariga för distributionssystem för el, systemansvariga för distributionssystem för naturgas, operatörer av distributionsnät för vätgas och systemansvariga för system för fjärrvärme och fjärrkyla, inbegripet för bedömningen i enlighet med artikel 24.8 i

direktiv (EU) 2018/2001, däribland rekommendationer om lämplig placering av elektrolysanläggningar i syfte att säkerställa användningen av restvärme i fjärrvärmenät.

4. EU DSO-enheten ska förse Entso för gas med underlag till dess rapportering om gaskvalitet, med avseende på de distributionssystem där de systemansvariga för distributionssystem är ansvariga för förvaltningen av gaskvalitet, som avses i artikel 26.3.

5. EU DSO-enheten ska förse ENNOH med underlag till den övervakningsrapport om vätgaskvaliteten som ska antas enligt artikel 59.1 j i denna förordning, med avseende på de distributionsnät för vätgas där operatörer för distributionsnät för vätgas är ansvariga för förvaltningen av vätgaskvalitet enligt artikel 50 i direktiv (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln handlar om DSO-enhetens uppgifter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Avsnitt 5 – Aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas och en mekansim för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas

Artiklarna 42 - 54 nedan är nya och saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009.

Bedömning

Artiklarna 42 – 54 handlar samtliga om kommissions skyldigheter när det gäller att inrätta mekanism för frivillig aggregering av efterfrågan av gemensamma inköp av naturgas och vätgas. Artiklarna kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 42 – Mekanism för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas

Kommissionen ska inrätta en mekanism för frivillig aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas i enlighet med artiklarna 43–49.

Artikel 43 – Avtal med en tjänsteleverantör

1. Genom undantag från artikel 176 i förordning (EU, Euratom) 2018/1046 får kommissionen genom relevanta upphandlingsförfaranden enligt förordning (EU, Euratom) 2018/1046 upphandla nödvändiga tjänster från en enhet eller enheter etablerade i unionen i syfte att uppnå målet i artikel 42 i den här förordningen.

2. Om kommissionen väljer en tjänsteleverantör ska detta ske utifrån kriterier som skyddar den inre marknadens integritet, som säkerställer konkurrens och försörjningstrygghet och som är förenliga med artikel 44. Kommissionen ska ange de krav som gäller för tjänsteleverantören i de relevanta kravspecifikationerna.

Artikel 44 – Kriterier för val av tjänsteleverantör

1. Tjänsteleverantören ska väljas ut av kommissionen bland enheter som uppfyller följande urvalskriterier:

a) Tjänsteleverantören ska vara etablerad och ha sitt säte på en medlemsstats territorium.

b) Tjänsteleverantören och dess underleverantörer får inte

i) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

ii) direkt eller indirekt ägas eller kontrolleras av, eller agera på vägnar av eller på uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

2. Utan att det påverkar andra skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet ska det finnas avtalsförpliktelser mellan kommissionen och tjänsteleverantörerna för att säkerställa att tjänsteleverantören, i samband med att uppgifter utförs i enlighet med artikel 45, inte gör några penningmedel eller ekonomiska resurser tillgängliga, direkt eller indirekt, för eller till förmån för fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som

a) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska

resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

b) direkt eller indirekt ägas eller kontrolleras av, eller agera på vägnar av eller på uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

3. Tjänsteleverantören får inte vara del av ett vertikalt integrerat företag, med undantag för en enhet som åtskiljs i enlighet med kapitel IX i direktiv (EU) 2024/1788.

Artikel 45 – Tjänsteleverantörens uppgifter

1. Tjänsteleverantören ska organisera aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas. I synnerhet, men inte uteslutande, får tjänsteleverantören

a) bedöma och aggregera efterfrågan från naturgasföretag och naturgasförbrukande företag,

b) samla in säljbud från naturgasleverantörer eller naturgasproducenter för att matcha dessa säljbud med den aggregerade efterfrågan,

c) fördela säljbuden avseende leverans till dem som deltar i aggregeringen av efterfrågan, med beaktande av en proportionell fördelning mellan mindre och större deltagare beroende på volymerna av efterfrågan som lämnats in,

d) tillhandahålla eventuella sidotjänster, inbegripet tjänster för att underlätta ingående av avtal om inköp av naturgas.

Artikel 46 – Deltagande i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas

1. Deltagande i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas ska vara öppet för naturgasföretag och naturgasförbrukande företag som är etablerade i unionen på icke-diskriminerande grund. Sådana företag ska hindras från att delta i egenskap av leverantörer, producenter och köpare om de

a) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

b) direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av, eller agerar på vägnar av eller på

uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

2. Avtalsförpliktelser ska införas för att säkerställa att inga penningmedel eller ekonomiska resurser görs tillgängliga, direkt eller indirekt, för eller till förmån för fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som

a) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

b) direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av, eller agerar på vägnar av eller på uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

3. Naturgasföretag och naturgasförbrukande företag som är etablerade i energigemenskapens fördragsslutande parter får delta i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas, förutsatt att nödvändiga åtgärder eller arrangemang finns på plats för att göra det möjligt för dem att delta i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas enligt detta avsnitt.

4. Naturgasföretag och naturgasförbrukande företag som deltar i aggregering av efterfrågan får, på ett transparent sätt, samordna delar av villkoren i köpeavtalet eller använda avtal om gemensamma inköp för att uppnå bättre villkor med sina leverantörer, förutsatt att de är förenliga med unionsrätten, inbegripet unionens konkurrensrätt, särskilt artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget.

5. Deltagarna i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas ska till kommissionen eller den berörda tjänsteleverantören, enligt vad som är lämpligt, rapportera följande delar av de ingångna avtalen:

a) Volym.

b) Motparter.

c) Löptid.

6. Deltagarna i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av

naturgas får rapportera till kommissionen eller den berörda tjänsteleverantören, enligt vad som är lämpligt, om matchningen och anbuden inte ledde till att något leveransavtal ingicks.

7. Mottagaren av den information som rapporteras enligt punkterna 5 och 6 ska säkerställa att tillgången till konfidentiell information strikt begränsas till tjänsteleverantören och de avdelningar inom kommissionen för vilka det är absolut nödvändigt att ha tillgång till informationen. Sådan information ska hanteras med vederbörlig konfidentialitet.

Artikel 47 – Tillfällig begränsning av deltagandet i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas

1. För att slå vakt om unionens och dess medlemsstaters väsentliga säkerhetsintressen och för att skydda försörjningstryggheten, får

naturgasleveranser med ursprung i, och LNG-leveranser från LNG-anläggningar belägna i, Ryska federationen eller Belarus inte erbjudas genom mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas förrän den 31 december 2025.

2. Det undantag som avses i punkt 1 ska tillämpas på alla LNG-leveranser med ursprung i LNG-anläggningar belägna i Ryska federationen eller Belarus och naturgasleveranser som förs in i medlemsstaterna eller i energigemenskapens fördragsslutande parter via följande inmatningspunkter:

a) Greifswald

b) Lubmin II

c) Imatra

d) Narva

e) Värska

f) Luhamaa

g) Šakiai

h) Kotlovka

i) Kondratki

j) Wysokoje

k) Tieterowka

l) Mozyr

m) Kobryń

n) Sudzha (RU)/(UA)

o) Belgorod (RU)/(UA)

p) Valuyki (RU)/(UA)

q) Serebryanka (RU)/(UA)

r) Pisarevka (RU)/(UA)

s) Sokhranovka (RU)/(UA)

t) Prokhorovka (RU)/(UA)

u) Platovo (RU)/(UA)

v) Strandzha 2 (BG)/Malkoclar (TR).

Artikel 48 – Möjlighet att begränsa deltagandet i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas

1. Från och med den 1 januari 2026 får kommissionen genom en genomförandeakt besluta att tillfälligt undanta naturgas med ursprung i, eller LNG-leveranser från LNG-anläggningar belägna i, Ryska federationen eller Belarus från att delta i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas om så är nödvändigt för att skydda unionens eller en medlemsstats väsentliga säkerhetsintressen eller försörjningstrygghet, förutsatt att sådana åtgärder

a) inte otillbörligen stör den inre naturgasmarknadens funktion och gränsöverskridande naturgasflöden mellan medlemsstaterna, och inte undergräver försörjningstryggheten för unionen eller en medlemsstat,

b) respekterar principen om energisolidaritet,

c) vidtas i enlighet med unionens eller medlemsstaternas rättigheter och skyldigheter gentemot tredjeländer.

2. I tillräckligt god tid före den första anbudsomgången 2026 ska kommissionen bedöma om alla villkor i punkt 1 är uppfyllda i syfte att fatta beslut om de åtgärder som avses i denna punkt. Sådana beslut ska gälla i upp till ett år och får förnyas om det är motiverat.

Kommissionen ska fortlöpande bedöma om villkoren i punkt 1 är uppfyllda och ska hålla Europaparlamentet och rådet vederbörligen underrättade om sina bedömningar, däribland den bedömning som avses i första stycket i denna punkt.

3. Med hänsyn till behovet av att säkerställa unionens försörjningstrygghet får de åtgärder som kommissionen vidtar i enlighet med punkt 1 syfta till att diversifiera naturgas- eller LNG-leveranserna för att minska beroendet av rysk naturgas, om det kan visas att sådana åtgärder är nödvändiga för att skydda unionens och medlemsstaternas väsentliga säkerhetsintressen.

4. Besluten som avses i punkt 1 ska innehålla en förteckning över

a) alla inmatningspunkter från Ryska federationen eller Belarus eller andra tredjeländer som fungerar som transitländer och som inte får användas för att leverera naturgas som omfattas av aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp,

b) alla LNG-anläggningar belägna i Ryska federationen eller Belarus.

Naturgasleverantörer eller naturgasproducenter som deltar i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas ska tillhandahålla garantier om efterlevnaden av artikel 47 och av de beslut som antas enligt punkt 1 i den här artikeln.

5. Kommissionen ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en verkningsfull tillämpning av denna artikel och av artikel 47 och får från de naturgasleverantörer eller naturgasproducenter som deltar i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas kräva all nödvändig information som hjälper den i arbetet, inbegripet inlämning till köparna av relevanta transportdokument vid leveransen av naturgas, om så är tekniskt möjligt.

Artikel 49 – Styrelse

1. För att underlätta samordningen och informationsutbytet inom ramen för mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas ska kommissionen bistås av en styrelse.

2. Styrelsen ska bestå av företrädare för medlemsstaterna och en företrädare för kommissionen. Medlemsstaternas deltagande ska vara frivilligt och beror i synnerhet på dagordningen för styrelsens möten. Företrädarna för energigemenskapens fördragsslutande parter får på inbjudan av kommissionen delta i styrelsens möten i alla frågor av ömsesidigt intresse. Kommissionen ska vara ordförande i styrelsen.

Artikel 50 – Garantier

Likviditetsstöd, inbegripet garantier, kan tillhandahållas av medlemsstaterna, när det gäller deltagare som är etablerade på deras territorier, eller av andra berörda intressenter till deltagare i mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas, i enlighet med reglerna för statligt stöd i tillämpliga fall, särskilt om den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten har tillkännagett en av de krisnivåer som avses i artikel 11.1 i förordning (EU) 2017/1938.

Artikel 51 – Rapportering

Kommissionen ska regelbundet rapportera till styrelsen och överlämna en årsrapport till Europaparlamentet och rådet om hur mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas fungerar.

Årsrapporten ska åtminstone innehålla följande uppgifter:

a) Uppgifter om antalet naturgasföretag och volymer av naturgas som omfattas av mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas.

b) Uppgifter om antalet ingångna avtal och de resulterande volymerna naturgas som avtalats respektive levererats till unionen.

c) En beskrivning av de tillämpliga reglerna i anbudsomgångar för deltagare i aggregering av efterfrågan och naturgasleverantörer eller naturgasproducenter.

d) En översikt över de totala kostnaderna för mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas, inklusive tjänsteleverantörens utgifter.

e) Betydande utvecklingar när det gäller hur mekanismen för aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av naturgas fungerar.

Artikel 52 – mekanism för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas

1. Kommissionen får inrätta en mekanism för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas, inbegripet de delar som anges i punkt 2 som ska genomföras inom ramen för Europeiska vätgasbankens verksamhet. Denna frivilliga mekanism får tillämpas fram till den 31 december 2029.

2. Kommissionen får ingå avtal med den berörda tjänsteleverantören, med motsvarande tillämpning av förfarandet i artiklarna 43 och 44, för genomförande av i synnerhet, men inte uteslutande, följande:

a) Insamling och behandling av marknadsdata om exempelvis tillgången till infrastruktur eller utvecklingen av vätgasflöden och vätgaspriser, för att göra marknadsutvecklingen för vätgas mer transparent.

b) Insamling och bedömning av efterfrågan från förhandsköpare.

c) Insamling av säljbud om vätgas från leverantörer.

d) Tillgång till relevant och nödvändig information som samlats in enligt denna punkt för leverantörer och förhandsköpare, förutsatt att de samtycker till detta och i enlighet med unionens konkurrensregler.

3. För att bidra till de mål för utfasning av fossila bränslen som fastställs i denna förordning får medlemsstaterna säkerställa likviditetsstöd, inbegripet garantier, för vätgas inom ramen för Europeiska vätgasbankens verksamhet och i enlighet med reglerna för statligt stöd i förekommande fall.

4. Samordning och informationsutbyte inom ramen för den mekanism som avses i punkt 1 får underlättas av den relevanta gruppen för samordning, som är åtskild från expertgrupper för naturgas.

För vätgas ska en sådan grupp för samordning inrättas och bedriva sin verksamhet inom ramen för Europeiska vätgasbanken.

5. Innan den mekanism som avses i punkt 1 löper ut ska kommissionen överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av mekanismens resultat.

Kommissionen ska särskilt bedöma hur mekanismen har bidragit till utvecklingen av unionens vätgasmarknad.

Om så är lämpligt får denna bedömning åtföljas av ett lagstiftningsförslag om att utveckla en mekanism för frivillig aggregering av efterfrågan och gemensamma inköp av vätgas.

Artikel 53 – Deltagande i mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas

1. Deltagande i mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas ska vara öppet för vätgasföretag och vätgasförbrukande företag som är etablerade i unionen på icke-diskriminerande grund. Sådana företag ska hindras från att delta i egenskap av leverantörer och förhandsköpare om de

a) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

b) direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av, eller agerar på vägnar av eller på uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

2. Avtalsförpliktelser ska införas för att säkerställa att inga penningmedel eller ekonomiska resurser görs tillgängliga, direkt eller indirekt, för eller till förmån för fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som

a) omfattas av unionens restriktiva åtgärder som antagits enligt artikel 29 i EU-fördraget eller artikel 215 i EUF-fördraget och som består av ett förbud mot att direkt eller indirekt tillgängliggöra eller överföra penningmedel eller ekonomiska resurser eller tillhandahålla finansiering eller ekonomiskt stöd till dem, eller av frysning av tillgångar, eller

b) direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av, eller agerar på vägnar av eller på uppdrag av fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ som omfattas av sådana unionens restriktiva åtgärder.

3. Vätgasföretag och vätgasförbrukande företag som är etablerade i energigemenskapens fördragsslutande parter får delta i mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas, förutsatt att nödvändiga åtgärder eller arrangemang finns på plats för att göra det möjligt för dem att delta i mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas enligt denna artikel samt artiklarna 52 och 54.

Artikel 54 – Möjlighet att begränsa deltagandet i mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas

1. Kommissionen får genom en genomförandeakt besluta att tillfälligt undanta säljbud om vätgasleveranser med ursprung i Ryska federationen eller Belarus från att samlas in inom ramen för mekanismen för att stödja marknadsutvecklingen för vätgas om så är nödvändigt för att skydda unionens eller en medlemsstats väsentliga säkerhetsintressen eller försörjningstrygghet, förutsatt att sådana åtgärder

a) inte otillbörligen stör den inre vätgasmarknadens funktion och inte undergräver försörjningstryggheten för unionen eller en medlemsstat,

b) respekterar principen om energisolidaritet,

c) vidtas i enlighet med unionens eller medlemsstaternas rättigheter och skyldigheter gentemot tredjeländer.

2. I tillräckligt god tid före den första insamlingen av säljbud ska kommissionen bedöma om alla villkor i punkt 1 är uppfyllda i syfte att fatta beslut om de åtgärder som avses i denna punkt. Sådana beslut ska gälla i upp till ett år och får förnyas om det är motiverat.

Kommissionen ska fortlöpande bedöma om villkoren i punkt 1 är uppfyllda och ska hålla Europaparlamentet och rådet vederbörligen underrättade om sina bedömningar, däribland den bedömning som avses i första stycket i denna punkt.

3. Kommissionen ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en verkningsfull tillämpning av denna artikel.

6.4 Kapitel III – Regler för vätgasnät

Artiklarna 55-69 nedan är nya och saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009.

Artikel 55 – Gränsöverskridande samordning med avseende på vätgaskvalitet

1. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska samarbeta för att undvika begränsningar av de gränsöverskridande flödena av vätgas på grund av skillnader i vätgaskvalitet så att kvalitetskraven för olika slutanvändningstillämpningar uppfylls i överensstämmelse med tillämpliga kvalitetsstandarder för vätgas.

2. När de berörda operatörerna av överföringsnät för vätgas inte kan undvika en begränsning av gränsöverskridande flöden i sin normaldrift på grund av skillnader i vätgaskvalitet, ska de informera de berörda tillsynsmyndigheterna utan dröjsmål. Informationen ska omfatta en beskrivning av och en motivering till alla åtgärder som redan vidtagits av operatörerna av överföringsnät för vätgas.

3. De berörda tillsynsmyndigheterna ska inom sex månader från mottagandet av den information som avses i punkt 2 gemensamt komma överens om huruvida denna begränsning ska erkännas.

4. Om de berörda tillsynsmyndigheterna erkänner begränsningen enligt punkt 3 ska de begära att de berörda operatörerna av överföringsnät för vätgas inom tolv månader från erkännandet av begränsningen enligt den punkten utför följande, i ordningsföljd:

a) Samarbeta och utveckla tekniskt genomförbara alternativ för att undanröja den erkända begränsningen.

b) Gemensamt göra en kostnads-nyttoanalys av de tekniskt genomförbara alternativen för att fastställa ekonomiskt effektiva lösningar med redogörelse för kostnader och fördelar uppdelade på de olika kategorierna av de parter som påverkas.

c) Ta fram en uppskattning av genomförandetiden för varje potentiellt alternativ.

d) Genomföra ett offentligt samråd om identifierade genomförbara lösningar och beakta resultaten av det samrådet.

e) Lämna in ett gemensamt förslag, på grundval av kostnads-nyttoanalysen och resultaten från det offentliga samrådet, om en lösning som undanröjer den erkända

begränsningen, inbegripet en tidsplan för dess genomförande, till sina berörda tillsynsmyndigheter för godkännande och till de andra behöriga nationella myndigheterna i varje berörd medlemsstat i informationssyfte.

5. När de berörda operatörerna av överföringsnät för vätgas inte kan nå en överenskommelse om att lämna in ett gemensamt förslag i enlighet med punkt 4 e ska varje operatör av överföringsnät för vätgas informera sin tillsynsmyndighet utan dröjsmål.

6. De berörda tillsynsmyndigheterna ska, i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942, inom sex månader från mottagandet av den information som avses i punkt 5 i den här artikeln fatta ett gemensamt samordnat beslut om att undanröja den erkända begränsningen, med beaktande av den kostnads-nyttoanalys som genomförts av de berörda operatörerna av överföringsnät för vätgas samt resultaten av det offentliga samråd som genomförts i enlighet med punkt 4 d i den här artikeln.

7. De berörda tillsynsmyndigheternas gemensamma samordnade beslut som avses i punkt 6 ska innefatta ett beslut om uppdelningen av investeringskostnaderna på varje operatör av överföringsnät för vätgas för genomförandet av den överenskomna lösningen, liksom inkluderandet av dessa investeringskostnader i tarifferna efter den 1 januari 2033, med beaktande av lösningens ekonomiska, sociala och miljömässiga kostnader och vinster i de berörda medlemsstaterna.

8. Acer får utfärda rekommendationer för tillsynsmyndigheterna om detaljerna i de kostnadsfördelningsbeslut som avses i punkt 7.

9. Om de berörda tillsynsmyndigheterna inte kan nå en överenskommelse som avses i punkt 3 i denna artikel ska Acer besluta om begränsningen i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942. Om Acer erkänner begränsningen ska Acer begära att berörda operatörer av överföringsnät för vätgas inom tolv månader genomför de åtgärder som avses i punkt 4 i den här artikeln, i ordningsföljd.

10. Om de berörda tillsynsmyndigheterna inte kan fatta ett gemensamt samordnat beslut som avses i punkterna 6 och 7 i denna artikel ska Acer besluta om lösningen för att undanröja den erkända begränsningen och om uppdelningen av investeringskostnaderna på varje operatör av överföringsnät för vätgas för genomförandet av den överenskomna lösningen i enlighet med artikel 6.10 i förordning (EU) 2019/942.

11. Ytterligare uppgifter som krävs för genomförandet av denna artikel, inbegripet uppgifter om en gemensam bindande specifikation för vätgaskvalitet för gränsöverskridande sammanlänkningar för vätgas, kostnads-nyttoanalyser för

undanröjandet av begränsningar av gränsöverskridande flöden på grund av skillnader i vätgaskvalitet, driftskompatibilitetsregler för gränsöverskridande vätgasinfrastruktur, inklusive sådana som rör sammanlänkningsavtal, enheter, datautbyte, kommunikation och information till berörda marknadsaktörer, ska anges i en nätföreskrift som fastställs enligt artikel 72.1 b.

Bedömning

Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelserna i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 56 – Samarbete mellan operatörer av distributionsnät för vätgas och operatörer av överföringsnät för vätgas

Operatörer av distributionsnät för vätgas ska samarbeta med andra operatörer av distributionsnät för vätgas och med operatörer av överföringsnät för vätgas för att samordna underhållet, utvecklingen av vätgasnätet, nya anslutningar, avvecklingen och vätgassystemets drift för att säkerställa vätgassystemets systemintegritet i syfte att maximera kapaciteten och minimera energianvändningen för att driva vätgassystemet.

Bedömning

Artikeln handlar om skyldighet för operatörer av distributionsnät för vätgas att samarbeta med andra operatörer.

Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelserna i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 57 – Europeiskt nätverk av operatörer av vätgasnät

1. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska samarbeta på unionsnivå genom ENNOH för att främja utvecklingen av en väl fungerande inre marknad för vätgas och gränsöverskridande handel och för att säkerställa optimal förvaltning, samordnad drift och sund teknisk utveckling av det europeiska överföringsnätet för vätgas.

2. ENNOH ska ha ett nära samarbete med Entso för el och Entso för gas om att identifiera synergier och främja systemintegrering av energibärare för att gynna effektiviteten i hela energisystemet.

3. ENNOH ska bestå av operatörer av överföringsnät för vätgas som har certifierats i enlighet med artikel 71 i direktiv (EU) 2024/1788.

Operatörer av överföringsnät för vätgas ska vara berättigade att bli medlemmar av ENNOH från och med det att tillsynsmyndigheten inleder certifieringsförfarandet, förutsatt att de

a) senare certifieras i enlighet med artikel 14 i denna förordning och artikel 71 i direktiv (EU) 2024/1788 inom 24 månader från det att de blir medlemmar av ENNOH,

b) åtminstone utvecklar infrastrukturprojekt för vätgas med ett slutligt investeringsbeslut inom fyra år från det att de blir medlemmar av ENNOH.

Om det slutliga certifieringsbeslut som avses i andra stycket a inte har fattats inom 24 månader från det att operatören av överföringsnätet för vätgas blir medlem i ENNOH eller om det slutliga investeringsbeslutet som avses i andra stycket b inte har fattats inom fyra år från det att operatören blir medlem i ENNOH ska ENNOH-medlemskapet upphöra.

4. Genom undantag från punkt 3 i denna artikel ska en operatör av överföringsnät för vätgas som omfattas av ett undantag från artikel 68 i direktiv (EU) 2024/1788 vara berättigad att bli medlem i ENNOH, under förutsättning att operatören är etablerad i en medlemsstat där ingen annan operatör av överföringsnät för vätgas är medlem i ENNOH enligt punkt 3 i den här artikeln. Medlemsstater får nominera en sådan operatör av överföringsnät för vätgas och ska lämna in alla sådana nomineringar till ENNOH, kommissionen och Acer.

Medlemsstaterna får när som helst dra tillbaka en sådan nominering. Om operatören av överföringsnät för vätgas inte har fattat ett slutligt investeringsbeslut med avseende på ett infrastrukturprojekt för vätgas inom fyra år från det att den blev medlem i ENNOH, ska den operatörens medlemskap upphöra.

5. Medlemsstater som inte har utsett en operatör av överföringsnät för vätgas, men som planerar att utveckla ett överföringsnät för vätgas i enlighet med sina integrerade nationella energi- och klimatplaner, får nominera en enhet till associerad partner inom ENNOH. Den berörda medlemsstaten ska lämna in en nominering i enlighet med denna punkt till ENNOH, kommissionen och Acer. Den berörda medlemsstaten får när som helst dra tillbaka en sådan nominering. Nomineringen ska upphöra när en operatör av överföringsnät för vätgas som är etablerad i den berörda medlemsstaten blir medlem i ENNOH.

6. Vid utförandet av sina uppgifter enligt unionsrätten ska ENNOH agera för att inrätta en väl fungerande och integrerad inre marknad för vätgas och bidra till ett effektivt och hållbart uppnående av målen i den klimat- och energipolitiska ramen, i synnerhet genom att bidra till en effektiv integrering av vätgas producerad från förnybara energikällor och till ökad energieffektivitet, med bibehållen säkerhet i vätgassystemet. ENNOH ska ha tillräckliga personalresurser och ekonomiska resurser för att kunna utföra sina uppgifter.

7. För inrättandet av ENNOH ska operatörerna av överföringsnät för vätgas senast den 1 september 2024 till kommissionen och Acer överlämna ett utkast till stadgar, en medlemsförteckning. och ett utkast till arbetsordning, inklusive reglerna för samråd med intressenter.

8. Operatörerna av överföringsnät för vätgas ska till kommissionen och Acer överlämna alla utkast till ändring av ENNOH:s stadgar, medlemsförteckning eller arbetsordning.

9. Inom fyra månader från mottagandet av de utkast som avses i punkt 7 och de utkast till ändring av, stadgar, medlemsförteckning eller arbetsordning som avses i punkt 8 ska Acer, efter samråd med organisationer som företräder alla intressenter, i synnerhet vätgassystemets användare, inklusive kunder, lämna ett yttrande till kommissionen om dessa utkast till, eller utkast till ändring av, stadgar, medlemsförteckning eller arbetsordning.

10. Kommissionen ska avge ett yttrande om utkasten till, och utkasten till ändring av, stadgar, medlemsförteckning eller arbetsordning, med beaktande av Acers yttrande enligt punkt 9, inom tre månader från dagen för mottagandet av det yttrandet.

11. Inom tre månader från mottagandet av kommissionens positiva yttrande ska operatörerna av överföringsnät för vätgas anta och offentliggöra ENNOH:s stadgar, medlemsförteckning och arbetsordning.

12. De dokument som avses i punkt 7 ska lämnas till kommissionen och Acer när ändringar gjorts eller på motiverad begäran från kommissionen eller Acer. Kommissionen och Acer ska avge sina yttranden i enlighet med punkterna 9, 10 och 11.

Bedömning

Artikeln handlar om uppgifter för ENNOH och dess medlemmar. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 58 – Övergång till ENNOH

I avvaktan på att ENNOH inrättas ska Entso för gas ansvara för utvecklingen av unionsomfattande nätutvecklingsplaner för naturgas och vätgas som avses i artiklarna 32 och 60. Vid utförandet av denna uppgift ska Entso för gas säkerställa effektivt samråd med och inkluderande av alla marknadsaktörer, inbegripet sådana på vätgasmarknaden.

Bedömning

Artikeln handlar om vissa skyldigheter för Entso för gas i avvaktan på inrättandet av ENNOH. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 59 – Uppgifter för ENNOH

1. ENNOH ska ha följande uppgifter:

a) Utarbeta nätföreskrifter på de områden som förtecknas i artikel 72 för att uppnå de mål som fastställs i artikel 57.

b) Tillsammans med Entso för gas utarbeta de nätföreskrifter som avses i artikel 72.1 f.

c) Vartannat år anta och offentliggöra en icke-bindande unionsomfattande tioårig nätutvecklingsplan för vätgas som avses i artikel 60 (den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas), inklusive en europeisk försörjningsprognos.

d) Samarbeta med Entso för el, Entso för gas och EU DSO-enheten.

e) Utarbeta rekommendationer till operatörer av överföringsnät för vätgas om deras tekniska samarbete med operatörer av distributionsnät för vätgas och med systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem i unionen.

f) Utarbeta rekommendationer för samordningen av det tekniska samarbetet mellan unionens och tredjeländers operatörer av vätgasnät.

g) Anta ett årsarbetsprogram.

h) Anta en årsrapport.

i) Anta en årlig prognos för vätgasförsörjningen, som omfattar medlemsstater där vätgas används för elproduktion.

j) Senast den 15 maj 2026 och därefter vartannat år anta en övervakningsrapport om vätgaskvaliteten, inbegripet utveckling och prognoser vad gäller förväntad utveckling av vätgaskvalitetsparametrar, samt information om fall som rör skillnader i specifikationerna för vätgaskvalitet och hur sådana fall åtgärdats.

k) Främja cybersäkerhet och dataskydd i samarbete med relevanta myndigheter och reglerade enheter.

l) Utarbeta och främja bästa praxis när det gäller upptäckt, övervakning och minskning av vätgasläckage.

2. ENNOH ska övervaka och analysera genomförandet av nätföreskrifter och riktlinjer som antas av kommissionen i enlighet med artiklarna 72, 73 och 74 och deras effekt på harmoniseringen av tillämpliga regler som syftar till att främja

utveckling och integrering av vätgasmarknaden. ENNOH ska rapportera sina slutsatser till Acer och inkludera resultaten av analysen i den årsrapport som avses i punkt 1 h i den här artikeln.

3. ENNOH ska offentliggöra protokollen från sina medlemsmöten, styrelsemöten och kommittémöten och ge allmänheten regelbunden information om sitt beslutsfattande och sin verksamhet.

4. Det årsarbetsprogram som avses i punkt 1 g ska innehålla en förteckning och beskrivning av de nätföreskrifter som ska utarbetas, en samordningsplan för vätgasnätets drift, en förteckning över forsknings- och utvecklingsverksamhet som ska utföras under året samt en preliminär tidsplan.

5. ENNOH ska förse Acer med den information som Acer behöver för att utföra sina arbetsuppgifter enligt artikel 64. För att göra det möjligt för ENNOH att uppfylla detta krav ska operatörer av överföringsnät för vätgas förse ENNOH med den information som begärs.

6. På begäran av kommissionen ska ENNOH lämna sina synpunkter till kommissionen i samband med antagandet av riktlinjerna enligt artikel 74.

Bedömning

Artikeln handlar om uppgifter för ENNOH. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 60 – Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas

1. Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas ska omfatta modellbeskrivningar av det integrerade vätgasnätet, utvecklingsscenarier, en europeisk försörjningsprognos och en bedömning av systemets resiliens.

Den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas ska särskilt

a) bygga på de nationella utvecklingsplanerna för överföringsnät för vätgas enligt artikel 55 i direktiv (EU) 2024/1788, och kapitel IV i förordning (EU) 2022/869,

b) när det gäller gränsöverskridande sammanlänkningar, även bygga på rimliga behov hos olika nätanvändare samt integrera de åtaganden på lång sikt från investerare som avses i artikel 55.7 i direktiv (EU) 2024/1788, och

c) identifiera investeringsluckor, särskilt med avseende på nödvändig gränsöverskridande kapacitet, för att genomföra de prioriterade korridorer för vätgas och elektrolysanläggningar som avses i punkt 3 i bilaga I till förordning (EU) 2022/869.

Beträffande andra stycket c får en översyn av de faktorer som på grund av skillnader i godkännandeförfaranden eller godkännandepraxis hindrar en utbyggnad av den gränsöverskridande nätkapaciteten bifogas den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas. En sådan översyn får när så är lämpligt åtföljas av en övergripande plan för att undanröja sådana hinder och påskynda genomförandet av de prioriterade korridorerna för vätgas och elektrolysanläggningar.

2. Acer ska yttra sig om de nationella nätutvecklingsplanerna för vätgasöverföring när detta är relevant för bedömningen av deras förenlighet med den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas. Om Acer identifierar inkonsekvenser mellan en nationell plan för utvecklingen av överföringsnätet för vätgas och den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas, ska Acer rekommendera att den nationella planen eller den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas ändras på lämpligt sätt.

3. Vid utarbetandet av den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas ska ENNOH samarbeta med Entso för el och Entso för gas, i synnerhet när det gäller utarbetandet av den kostnads-nyttoanalys för hela energisystemet och den modell för den sammanlänkade energimarknaden och energinätet, inklusive infrastruktur för överföring av el, naturgas och vätgas samt naturgaslagring, vätgaslagring, LNG- och vätgasterminaler och elektrolysanläggningar, som avses i artikel 11 i förordning (EU) 2022/869, de scenarier för de tioåriga nätutvecklingsplanerna som avses i artikel 12 i den förordningen och den identifiering av luckor i infrastrukturen som avses i artikel 13 i den förordningen.

Bedömning

Artikeln handlar om hur den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas ska tas fram och vad den ska innehålla. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 61 – Integrerad nätplanering på unionsnivå

1. Under övergångsperioden till och med den 1 januari 2027 ska Entso för gas utarbeta 2026 års unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas med fullt deltagande av operatörerna av överföringsnät för vätgas och tillsammans med ENNOH så snart det har inrättats. 2026 års unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas ska bestå av två separata kapitel, ett om vätgas och ett om naturgas. Entso för gas ska utan dröjsmål till ENNOH överföra all information, däribland data och analyser, som samlats in under utarbetandet av den unionsomfattande nätutvecklingsplanen för vätgas senast den 1 januari 2027.

2. ENNOH ska utarbeta 2028 års unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas enligt denna artikel och artikel 60.

3. ENNOH ska ha ett nära samarbete med Entso för el och Entso för gas för att utarbeta integrerade unionsomfattande nätutvecklingsplaner enligt artiklarna 32 och 60 i denna förordning respektive artikel 30 i förordning (EU) 2019/943. Detta samarbete ska särskilt inbegripa följande:

a) ENNOH ska tillsammans med Entso för el och Entso för gas utarbeta en enda uppsättning gemensamma scenarier för de tioåriga nätutvecklingsplanerna enligt artikel 12 i förordning (EU) 2022/869.

b) ENNOH, Entso för el och Entso för gas ska var och en, i samarbete med varandra, utarbeta samordnade rapporter om luckor i infrastrukturen inom ramen för de unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanerna enligt artikel 13 i förordning (EU) 2022/869.

c) Inom sex månader från godkännandet av rapporten om gemensamma scenarier enligt artikel 12.6 i förordning (EU) 2022/869 och därefter vartannat år, ska ENNOH offentliggöra de rapporter om luckor i infrastrukturen som utarbetats inom ramen för de unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanerna.

d) ENNOH ska utarbeta ett utkast till en sektorsspecifik metod för en kostnads-nyttoanalys för vätgas som omfattar hela energisystemet och en konsekvent och successivt integrerad modell tillsammans med Entso för el och Entso för gas enligt artikel 11 i förordning (EU) 2022/869, vilka ska vara förenliga med de metoder som tagits fram av både Entso för el och Entso för gas enligt artikel 11 i förordning (EU) 2022/869 och tillhandahålla transparens i fråga om de mest kostnadseffektiva lösningarna bland energibärare, inbegripet lösningar som inte är infrastrukturbaserade.

e) De metoder som avses i led d i denna punkt ska tillämpas vid utarbetandet av varje efterföljande unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas som tas fram av ENNOH enligt artikel 60 i denna förordning.

f) ENNOH ska utarbeta de gemensamma scenarierna, rapporterna om luckor i infrastrukturen, den sektorsspecifika metoden och den integrerade modellen i enlighet med artiklarna 11, 12 och 13 i förordning (EU) 2022/869.

g) När beslut måste fattas för att säkerställa systemeffektivitet enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2023/1791 oavsett energibärare ska kommissionen säkerställa ett nära samarbete mellan Entso för el, Entso för gas och ENNOH.

h) ENNOH, Entso för el och Entso för gas ska samarbeta på ett effektivt, inkluderande och öppet sätt, underlätta att beslut fattas i samförstånd och utarbeta de arbetsformer som krävs för att möjliggöra ett sådant samarbete samt säkerställa en rättvis representation.

ENNOH får tillsammans med Entso för el och Entso för gas inrätta arbetsgrupper för att fullgöra sina skyldigheter enligt första stycket a, b och d och ska säkerställa en rättvis och jämlik representation för vätgas-, el- och gassektorerna i arbetsgrupperna.

Bedömning

Artikeln berör integrerad nätplanering på unionsnivå. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 62 – Kostnader för ENNOH

Kostnaderna för utförandet av ENNOH:s uppgifter enligt artikel 59 ska bäras av operatörerna av överföringsnät för vätgas och beaktas vid beräkningen av tariffer. Tillsynsmyndigheterna ska godkänna dessa kostnader förutsatt att de är rimliga och lämpliga.

Bedömning

Artikeln handlar om hur kostnaderna för ENNOH ska bäras. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

Artikel 63 – Samråd av ENNOH

1. Vid utarbetandet av förslag enligt de uppgifter som avses i artikel 59 ska ENNOH i ett tidigt skede och på ett öppet och transparent sätt genomföra omfattande offentliga samråd med alla berörda marknadsaktörer och, i synnerhet, med de organisationer som företräder alla intressenter, i enlighet med den arbetsordning som avses i artikel 57. Under samrådsprocessen ska intressenternas synpunkter inkluderas före det slutliga antagandet av förslaget, och syftet ska vara att identifiera synpunkter och förslag från alla berörda intressenter i beslutsprocessen. Även tillsynsmyndigheter och andra nationella myndigheter, producenter, nätanvändare inbegripet kunder, tekniska organ och intressentplattformar ska delta i detta samråd.

2. Samtliga dokument och protokoll från sammanträden med anknytning till de samråd som avses i punkt 1 ska offentliggöras.

3. Före antagandet av de förslag som avses i artikel 59 ska ENNOH redovisa hur synpunkter som framförts under samrådsförfarandet har beaktats. Om synpunkterna inte har beaktats, ska skälen till det anges.

Bedömning

Artikeln handlar om ENNOH.s skyldighet att genomföra samråd. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 64 – Acers övervakning av ENNOH

1. Acer ska övervaka att ENNOH genomför sina uppgifter enligt artikel 59 och rapportera sina slutsatser till kommissionen.

2. Acer ska övervaka ENNOH:s genomförande av nätföreskrifter och riktlinjer som antagits av kommissionen enligt artiklarna 72, 73 och 74. Om ENNOH inte har genomfört dessa nätföreskrifter eller riktlinjer ska Acer begära att ENNOH avger en vederbörligen motiverad förklaring till varför detta inte har skett. Acer ska informera kommissionen om denna förklaring och avge ett yttrande över den.

3. ENNOH ska överlämna utkastet till unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas, utkastet till årsarbetsprogram med information om samrådsprocessen och övriga dokument som avses i artikel 59 till Acer för yttrande.

Inom två månader från dagen för mottagandet ska Acer lämna ett motiverat yttrande, tillsammans med rekommendationer till ENNOH och kommissionen, om Acer anser att utkastet till årsarbetsprogrammet eller utkastet till unionsomfattande nätutvecklingsplan för vätgas som lämnats in av ENNOH inte bidrar till icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad eller till en tillräcklig grad av gränsöverskridande sammanlänkningar. ENNOH ska vederbörligen beakta Acers yttrande och rekommendationer.

Bedömning

Artikeln handlar om Acers tillsyn över ENNOH. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 65 – Regionalt samarbete mellan operatörer av överföringsnät för vätgas

1. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska inleda regionalt samarbete inom ramen för ENNOH för att bidra till de uppgifter som avses i artikel 59.

2. Operatörer av överföringsnät för vätgas ska främja arrangemang för driften för att säkerställa en optimal förvaltning av nätet och ska säkerställa driftskompatibilitet för de sammanlänkande vätgassystemen i unionen för att underlätta kommersiellt och operativt samarbete mellan operatörer av angränsande överföringsnät för vätgas.

Bedömning

Artikeln handlar om regionalt samarbete mellan operatörer av överföringsnät för vätgas. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 66 – Krav på transparens när det gäller operatörer av vätgasnät

1. Operatören av vätgasnät ska offentliggöra detaljerad information om de tjänster som den erbjuder och de villkor som är tillämpliga, tillsammans med den tekniska information som krävs för att användarna av vätgasnät ska kunna få effektivt nättillträde.

2. För att säkerställa transparenta, objektiva och icke-diskriminerande tariffer och möjliggöra effektiv användning av vätgasnätet, ska operatörer av vätgasnät eller berörda tillsynsmyndigheter från och med den 1 januari 2031 offentliggöra fullständig information om grund, metod och struktur för tariffer.

3. Operatörer av vätgasnät ska offentliggöra detaljerad information om kvaliteten på den vätgas som transporteras i deras nät och som kan påverka nätanvändarna.

4. De behöriga myndigheterna ska efter samråd med användarna av vätgasnätet godkänna de relevanta punkter i vätgasnätet om vilka information ska offentliggöras.

5. Operatörer av vätgasnät ska alltid lämna den information som krävs enligt denna förordning på ett meningsfullt, kvantifierbart tydligt, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

6. Operatörer av vätgasnät ska offentliggöra förhands- och efterhandsinformation om tillgång och efterfrågan, inklusive en periodisk prognos och den registrerade informationen.

Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att all sådan information offentliggörs. Detaljerna i den information som offentliggörs ska avspegla den information som är tillgänglig för operatören av vätgasnät.

7. De berörda marknadsaktörerna ska överlämna de uppgifter som avses i denna artikel till operatören av vätgasnät.

8. Ytterligare upplysningar som krävs för genomförandet av transparenskraven för operatörer av vätgasnät, inbegripet ytterligare upplysningar om innehåll, frekvens och form för den information som tillhandahålls av operatörer av vätgasnät, ska anges i en nätföreskrift som fastställs i enlighet med artikel 72.2.

Bedömning

Artikeln handlar om skyldigheter för operatörer av vätgasnät att offentliggöra information om tjänster och vätgaskvalitet mm. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 67 – Dokumentation avseende vätgassystemet

Operatörer av vätgasnät, operatörer av lagringsanläggningar för vätgas och operatörer av vätgasterminaler ska bevara all den information som avses i artiklarna 34 och 66 och i punkt 4 i bilaga I under fem år, så att de nationella myndigheterna, bl.a. tillsynsmyndigheterna och de nationella konkurrensmyndigheterna, och kommissionen kan få tillgång till den.

Bedömning

Artikeln handlar om vätgasoperatörers skyldighet att bevara information. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 68 – Presumtion om överensstämmelse av praxis med harmoniserade standarder för vätgas

Praxis som överensstämmer med harmoniserade standarder eller delar av sådana, till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning, ska presumeras överensstämma med de krav som fastställs i delegerade akter som antagits enligt artikel 72.1 b.

Bedömning

Artikeln föreskriver en presumtion om att harmoniserade standarder under vissa förutsättningar överensstämmer med genomförandeakter som antagits enligt 71.2 första stycket a. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 69 – Gemensamma specifikationer för vätgas

1. Kommissionen får fastställa gemensamma specifikationer i en nätföreskrift enligt artikel 72.1 b i denna förordning eller anta genomförandeakter som fastställer gemensamma specifikationer för de krav som fastställs i artikel 50 i direktiv (EU) 2024/1788, i de fall då

a) dessa krav inte omfattas av harmoniserade standarder eller delar av sådana, till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning,

b) kommissionen enligt artikel 10.1 i förordning (EU) nr 1025/2012 har begärt att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer ska utarbeta en harmoniserad standard för dessa krav och åtminstone ett av följande villkor är uppfyllt:

i) Kommissionens begäran har inte godtagits av någon av de europeiska standardiseringsorganisationerna.

ii) Kommissionen konstaterar otillbörliga förseningar i antagandet av de begärda harmoniserade standarderna.

iii) En europeisk standardiseringsorganisation har levererat en standard som inte fullt ut motsvarar kommissionens begäran.

c) kommissionen har i enlighet med det förfarande som avses i artikel 11.5 i förordning (EU) nr 1025/2012 beslutat att behålla med restriktioner eller att återkalla hänvisningarna till de harmoniserade standarder eller delar av sådana som täcker dessa krav.

De genomförandeakter som avses i första stycket i denna punkt ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 81.3.

2. Under det tidiga utarbetandet av utkastet till genomförandeakt om fastställande av de gemensamma specifikationer som avses i punkt 1 ska kommissionen samla in synpunkter från berörda organ eller expertgrupper som inrättats enligt relevant sektorsspecifik unionsrätt och vederbörligen samråda med alla berörda intressenter. På grundval av detta samråd ska kommissionen utarbeta utkastet till genomförandeakt.

3. Praxis som överensstämmer med gemensamma specifikationer eller delar av sådana ska presumeras överensstämma med de krav som fastställs i de delegerade akter som antagits enligt artikel 72.1 b i den mån dessa krav omfattas av sådana gemensamma specifikationer eller delar av sådana.

4. Om en harmoniserad standard antas av en europeisk standardiseringsorganisation och föreslås för kommissionen i syfte att offentliggöra hänvisningen till den i Europeiska unionens officiella tidning, ska kommissionen bedöma den harmoniserade standarden i enlighet med förordning (EU) nr 1025/2012. När hänvisningen till en harmoniserad standard offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning ska kommissionen upphäva de genomförandeakter som avses i punkt 1 i denna artikel, eller delar av sådana, som omfattar samma krav som avses i punkt 1 i denna artikel.

Bedömning

Artikeln handlar om kommissionens möjlighet att fastställa gemensamma specifikationer i en nätföreskrift enligt artikel 72.1 b i denna förordning eller anta genomförandeakter. Någon åtgärd för genomförande krävs inte.

6.5 Kapitel IV – Nätföreskrifter och riktlinjer

Artikel 70 – Antagande av nätföreskrifter och riktlinjer

1. Kommissionen får, med beaktande av de befogenheter som fastställs i artiklarna 71–76, anta delegerade akter eller genomförandeakter. Sådana akter får antingen antas som nätföreskrifter på grundval av textförslag som utarbetats av Entso för gas eller ENNOH eller, när så anges i den prioriteringslista som upprättats i enlighet med artikel 71.3, av EU DSO-enheten, när så är relevant i samarbete med

Entso för gas, ENNOH och Acer, i enlighet med det förfarande som fastställs i artiklarna 71, 72 och 73, eller som riktlinjer enligt förfarandet i artikel 74.

2. Nätföreskrifterna och riktlinjerna ska

a) föreskriva den grad av harmonisering som minst behövs för att uppnå denna förordnings mål,

b) beakta regionala särdrag, när så är lämpligt,

c) inte gå utöver vad som är nödvändigt för syftena enligt led a,

d) tillämpas på alla sammanlänkningspunkter inom unionen och inmatningspunkter från och uttagspunkter till tredjeländer från och med den … [24 månader från den dag då denna förordning träder i kraft].

3. Fram till och med den 5 februari 2026 får tillsynsmyndigheterna lämna in en begäran till kommissionen om undantag från tillämpningen av de nätföreskrifter och riktlinjer som avses i punkt 1 vid inmatningspunkter från och uttagspunkter till tredjeländer enligt punkt 2 d. Begäran om undantag ska lämnas in samtidigt till kommissionen och Acer. Inom tre månader från dagen för mottagandet av begäran om undantag ska Acer inge ett motiverat yttrande till kommissionen.

Kommissionen ska anta ett beslut om begäran om undantag, med beaktande av Acers motiverade yttrande och efter att ha bedömt huruvida tillsynsmyndigheten har

a) visat att en nätföreskrift eller riktlinje, eller specifika delar av dessa akter, inte kan genomföras ändamålsenligt vid inmatningspunkter från och uttagspunkter till tredjeländer; när det gäller sammanlänkningspunkter med tredjeländer som är skyldiga att anpassa sig till unionens regelverk på energiområdet, inbegripet denna förordning, enligt ett avtal som ingåtts mellan unionen och dessa tredjeländer, men där tillämpningen eller genomförandet inte har slutförts, ska det i begäran om undantag anges vilka bestämmelser i denna förordning som inte har tillämpats eller genomförts ändamålsenligt i det berörda tredjelandet eller vilka tekniska regler eller vilken avsaknad av tekniska regler i tredjelandet som hindrar tillämpningen av de specifika bestämmelserna i den berörda nätföreskriften eller riktlinjen,

b) förklarat vilka åtgärder som vidtagits för att minska hindren för tillämpningen av de särskilda bestämmelserna i den berörda nätföreskriften eller riktlinjen,

c) visat att undantaget varken skadar den inre naturgasmarknadens funktion eller försörjningstryggheten för unionen eller en medlemsstat.

Undantaget ska begränsas till de särskilda bestämmelser som inte kan genomföras ändamålsenligt och ska beviljas för en begränsad tidsperiod.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om kommissionens rätt att enligt artiklarna 71–76 anta delegerade akter eller genomförandeakter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 71 – Utarbetande av nätföreskrifter för naturgas

1. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att fastställa nätföreskrifter på följande områden:

a) Regler för nätsäkerhet och tillförlitlighet inbegripet regler för nätets driftsäkerhet samt tillförlitlighetsregler som säkerställer nätets tjänstekvalitet.

b) Regler för nätanslutning inbegripet regler för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas, och förfaranden för ansökningar om anslutning.

c) Rutiner och procedurer för krissituationer inbegripet systemskyddsplaner, återuppbyggnadsplaner, marknadsinteraktion, informationsutbyte och kommunikationsverktyg och kommunikationsfaciliteter.

d) Regler för handel avseende tillhandahållande av tjänster för nättillträde på teknisk nivå och på driftsnivå samt systembalans.

e) Energieffektivitet för naturgasnät och deras komponenter samt energieffektivitet med avseende på nätplanering och nätinvesteringar som möjliggör den lösning som är mest energieffektiv ur ett systemperspektiv.

f) Cybersäkerhetsaspekter av gränsöverskridande naturgasflöden, inbegripet regler om gemensamma minimikrav, planering, övervakning, rapportering och krishantering.

2. Kommissionen får anta genomförandeakter för att fastställa nätföreskrifter på följande områden:

a) Driftskompatibilitetsregler avseende naturgassystemet, som genomför artikel 21 i denna förordning och artiklarna 10, 39 och 44 i direktiv (EU) 2014/1788, inbegripet hantering av sammanlänkningsavtal, regler om flödesreglering och mätprinciper för naturgasens mängd och kvalitet, regler för tilldelning och matchning, gemensam uppsättning enheter, datautbyte, gaskvalitet, inbegripet regler om hantering av gränsöverskridande begränsningar på grund av skillnader i

gaskvalitet eller på grund av skillnader i luktsättningspraxis eller på grund av skillnader vad gäller den vätgasvolym som blandas in i naturgassystemet, kostnads-nyttoanalyser för att undanröja begränsningar av gränsöverskridande flöden, klassificering enligt Wobbetal, avhjälpande åtgärder, lägsta godtagbara nivåer för gaskvalitetsparametrar som är relevanta för att säkerställa obehindrade gränsöverskridande flöden av biometan, till exempel syrehalt, övervakning av gaskvalitet på kort och lång sikt, tillhandahållande av information och samarbete mellan berörda marknadsaktörer, rapportering av gaskvalitet, transparens, kommunikationsförfaranden, inbegripet vid exceptionella omständigheter.

b) Regler om kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning som genomför artiklarna 8–11 i denna förordning och artikel 31 i direktiv (EU) 2024/1788, inbegripet regler om samarbete om underhållsförfaranden och kapacitetsberäkning som påverkar kapacitetstilldelningen, standardisering av kapacitetsprodukter och enheter inbegripet kombinerade erbjudanden, tilldelningsmetod inbegripet auktionsalgoritmer, sekvens och förfaranden för befintlig, marginell, fast och frånkopplingsbar kapacitet, bokningsplattformar för kapacitet, överboknings- och återköpssystem, kort- och långsiktiga use-it-or-lose-it-system och varje annat system för hantering av överbelastning som förhindrar kapacitetshamstring.

c) Balansregler, inklusive nätrelaterade regler om nomineringsförfaranden, regler för avgifter för obalans, förfaranden för balansavräkning avseende den dagliga avgiften för obalans och regler för driftsbalansering mellan system som tillhör systemansvariga för överföringssystem som genomför av artiklarna 8–11 i denna förordning och artikel 39.5 i direktiv (EU) 2024/1788.

d) Regler om harmoniserade strukturer för överföringstariffer som genomför artiklarna 17 och 18 i denna förordning och artikel 78.7 i direktiv (EU) 2024/1788, inbegripet regler om tillämpningen av en metod för referenspriser, därmed förbundna krav på samråd och offentliggörande, inbegripet för tillåtna eller eftersträvade intäkter, samt beräkning av acceptpriser för standardiserade kapacitetsprodukter, rabatter för LNG-terminal och lagring, förfaranden för genomförandet av en rabatt för förnybar gas och koldioxidsnål gas, inbegripet gemensamma principer för kompensationsmekanismer mellan systemansvariga för överföringssystem enligt artiklarna 17.4 och 18 i denna förordning, om så är lämpligt.

e) Regler för att fastställa värdet av överförda tillgångar och den särskilda avgiften.

De genomförandeakter som avses i första stycket i denna punkt ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 81.3.

3. Kommissionen ska, efter samråd med Acer, Entso för gas, ENNOH, EU DSO-enheten och andra berörda intressenter, vart tredje år upprätta en prioriteringslista där de identifierar de områden enligt punkterna 1 och 2 som ska omfattas av utarbetandet av nätföreskrifter.

Om sakinnehållet i nätföreskriften direkt berör driften av distributionssystemet, och inte i första hand är av betydelse för överföringssystemet, får kommissionen begära att EU DSO-enheten, i samarbete med Entso för gas, sammankallar en redaktionskommitté och lämnar in ett förslag till nätföreskrift till Acer.

4. Kommissionen ska begära att Acer, inom en rimlig period som inte överstiger sex månader från mottagandet av kommissionens begäran, lämnar in icke-bindande ramriktlinjer med klara och objektiva principer för utarbetandet av nätföreskrifter för de områden som anges i prioriteringslistan. Kommissionens begäran får innehålla villkor som ska behandlas inom ramriktlinjerna. Ramriktlinjerna ska bidra till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad. På motiverad begäran från Acer får kommissionen förlänga perioden för inlämnandet av ramriktlinjerna.

5. Acer ska på ett öppet och transparent sätt samråda med Entso för gas, ENNOH, EU DSO-enheten och andra berörda intressenter om ramriktlinjerna, under en period som inte understiger två månader.

6. Acer ska lämna in ramriktlinjer till kommissionen när den uppmanats att göra så enligt punkt 4.

7. Om kommissionen anser att ramriktlinjerna inte bidrar till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad, får den uppmana Acer att se över ramriktlinjerna inom en rimlig period och lämna in dem till kommissionen på nytt.

8. Om Acer underlåter att lämna in ramriktlinjer eller reviderade ramriktlinjer inom den period som kommissionen fastställt enligt punkt 4 eller 7, ska kommissionen utarbeta ramriktlinjerna ifråga.

9. Kommissionen ska begära att Entso för gas eller, när så anges i den prioriteringslista som avses i punkt 3, EU DSO-enheten i samarbete med Entso för gas, inom en rimlig period som inte överstiger tolv månader från mottagandet av kommissionens begäran, lämnar in ett förslag till nätföreskrift till Acer i enlighet med de relevanta ramriktlinjerna.

10. Entso för gas eller, om så anges i den prioriteringslista som avses i punkt 3, EU DSO-enheten i samarbete med Entso för gas, ska sammankalla en redaktionskommitté som stöd i utarbetandet av nätföreskriften.

Redaktionskommittén ska bestå av företrädare för Acer, Entso för gas, ENNOH, om så är lämpligt EU DSO-enheten, och ett begränsat antal av de viktigaste berörda intressenterna. Entso för gas eller, om så anges i den prioriteringslista som avses i punkt 3, EU DSO-enheten i samarbete med Entso för gas, ska utarbeta förslag till nätföreskrifter på de områden som avses i punkterna 1 och 2 när kommissionen så begär enligt punkt 9.

11. Acer ska se över förslaget till nätföreskrift för att säkerställa att det uppfyller de relevanta ramriktlinjerna och bidrar till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande inre marknad, och ska lämna den reviderade nätföreskriften till kommissionen inom sex månader från mottagandet av förslaget. I det förslag som lämnas till kommissionen ska Acer beakta de synpunkter som inkommit från alla berörda parter under utarbetandet av förslaget till nätföreskrift under ledning av Entso för gas eller EU DSO-enheten och ska samråda med de berörda intressenterna om den reviderade version av förslaget till nätföreskrift som ska lämnas till kommissionen.

12. Om Entso för gas eller EU DSO-enheten har underlåtit att utarbeta en nätföreskrift inom den period som kommissionen har fastställt enligt punkt 9, får kommissionen uppmana Acer att utarbeta ett utkast till nätföreskrift på grundval av de relevanta ramriktlinjerna.

Acer får inleda ett ytterligare samråd i syfte att utarbeta ett utkast till nätföreskrift enligt denna punkt. Acer ska lämna in ett utkast till nätföreskrift som utarbetats enligt denna punkt till kommissionen och får rekommendera att det antas.

13. Om Entso för gas eller EU DSO-enheten har underlåtit att utarbeta en nätföreskrift eller om Acer har underlåtit att utarbeta ett sådant utkast till nätföreskrift som avses i punkt 12 får kommissionen på eget initiativ, eller på förslag från Acer enligt punkt 11, anta en eller flera nätföreskrifter på de områden som anges i punkterna 1 och 2.

14. Om kommissionen enligt punkt 13 på eget initiativ föreslår att en nätföreskrift ska antas, ska den under en period på minst två månader samråda med Acer, Entso för gas och alla berörda intressenter om utkastet till nätföreskrift.

15. Denna artikel ska inte påverka kommissionens rätt att anta och ändra riktlinjerna enligt artikel 74. Den ska inte påverka möjligheten för Entso för gas att utarbeta icke-bindande vägledning på de områden som anges i punkterna 1 och 2 i denna artikel om denna vägledning inte rör områden som omfattas av en begäran som kommissionen har riktat till Entso för gas. Entso för gas ska förelägga Acer all sådan vägledning för yttrande och ska på vederbörligt sätt beakta detta yttrande.

Bedömning

Artikeln motsvaras delvis av bestämmelser i artikel 6 och 8 i förordning (EG) nr 715/2009 rör och kommissionens rätt att anta delegerade akter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 72 – Fastställelse av nätföreskrifter för vätgas

1. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att fastställa nätföreskrifter på följande områden:

a) Energieffektivitet för vätgasnät och komponenter samt energieffektivitet med avseende på nätplanering och nätinvesteringar som möjliggör den lösning som är mest energieffektiv ur ett systemperspektiv.

b) Driftskompatibilitetsregler för vätgasnätet, inbegripet avseende sammanlänkningsavtal, enheter, datautbyte, transparens, kommunikation, tillhandahållande av information och samarbete mellan berörda marknadsaktörer samt vätgaskvalitet, inbegripet gemensamma specifikationer vid sammanlänkningspunkter och standardisering, luktsättning, kostnads-nyttoanalyser för att undanröja gränsöverskridande flödesbegränsningar på grund av skillnader i vätgaskvalitet och rapportering om vätgaskvalitet.

c) Regler avseende systemet för ekonomisk ersättning för gränsöverskridande vätgasinfrastruktur som avses i artikel 59 i direktiv (EU) 2024/1788.

d) Regler om kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning, inbegripet regler om samarbete om underhållsförfaranden och kapacitetsberäkning som påverkar kapacitetstilldelningen, standardisering av kapacitetsprodukter och enheter inbegripet kombinerade erbjudanden, tilldelningsmetod inbegripet auktionsalgoritmer, sekvens och förfaranden för befintlig, marginell, fast och frånkopplingsbar kapacitet, bokningsplattformar för kapacitet, överboknings- och återköpssystem, kort- och långsiktiga use-it-or-lose-it-system och varje annat system för hantering av överbelastning som förhindrar kapacitetshamstring.

e) Regler om harmoniserade tariffstrukturer för tillträde till vätgasnät, inbegripet för tariffer vid sammanlänkningspunkter enligt artikel 7.8, regler om tillämpningen av en metod för referenspriser, därmed förbundna krav på samråd och offentliggörande, inbegripet för de tillåtna eller eftersträvade intäkterna, samt beräkning av acceptpriser för standardiserade kapacitetsprodukter och tillåtna intäkter.

f) Regler för att fastställa värdet av överförda tillgångar och den särskilda avgiften.

g) Regler för att fastställa kostnadsfördelningen över tid.

h) Balansregler, inklusive nätrelaterade regler om nomineringsförfarandet, regler för avgifter för obalans och regler för driftsbalansering mellan nät som förvaltas av olika operatörer av vätgasnät, avgifter för obalans, förfaranden för balansavräkning avseende den dagliga avgiften för obalans samt driftsbalansering mellan nät som förvaltas av olika operatörer av vätgasnät.

i) Cybersäkerhetsaspekter av gränsöverskridande vätgasflöden, inbegripet regler om gemensamma minimikrav, planering, övervakning, rapportering och krishantering.

2. Kommissionen får anta genomförandeakter för att utarbeta nätföreskrifter med avseende på transparensregler för tillämpningen av artikel 66, inbegripet ytterligare uppgifter om innehåll, frekvens och form för den information som tillhandahålls av operatörer av vätgasnät, och för tillämpningen av punkt 4 i bilaga I, inbegripet uppgifter om format för och innehållet i den information som nätanvändarna behöver för effektivt nättillträde, information som ska offentliggöras vid relevanta punkter samt uppgifter om tidsplaner.

De genomförandeakter som avses i första stycket i denna punkt ska antas i enlighet med det rådgivande förfarande som avses i artikel 81.2.

3. Kommissionen ska, efter samråd med Acer, ENNOH och, om så är relevant, Entso för gas eller EU DSO-enheten, liksom andra berörda intressenter, vart tredje år upprätta en prioriteringslista där de identifierar de områden enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel som ska omfattas av utarbetandet av nätföreskrifter. Kommissionen ska upprätta den första prioriteringslistan för utarbetandet av nätföreskrifter för vätgas inom ett år från ENNOH:s inrättande enligt artikel 57.

4. Kommissionen ska begära att Acer, inom en rimlig period som inte överstiger sex månader från mottagandet av kommissionens begäran, lämnar in icke-bindande ramriktlinjer med klara och objektiva principer för utarbetandet av nätföreskrifter för de områden som anges i prioriteringslistan. Kommissionens begäran får innehålla villkor som ska behandlas i ramriktlinjerna. Dessa ramriktlinjer ska bidra till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad. På motiverad begäran från Acer får kommissionen förlänga perioden för inlämnandet av ramriktlinjerna.

5. Acer ska på ett öppet och transparent sätt under en period av minst två månader samråda med ENNOH och, om så är relevant, Entso för gas samt andra berörda intressenter om ramriktlinjerna.

6. Acer ska lämna ramriktlinjerna till kommissionen om den uppmanats att göra så enligt punkt 4.

7. Om kommissionen anser att ramriktlinjerna inte bidrar till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande marknad, får den uppmana Acer att se över ramriktlinjerna inom en rimlig period och lämna in dem till kommissionen på nytt.

8. Om Acer underlåter att lämna in ramriktlinjer eller reviderade ramriktlinjer inom den period som kommissionen fastställt enligt punkt 4 eller 7, ska kommissionen utarbeta ramriktlinjerna ifråga.

9. Kommissionen ska begära att ENNOH, inom en rimlig period som inte överstiger tolv månader från mottagandet av kommissionens begäran, till Acer lämnar in ett förslag till nätföreskrift i enlighet med de relevanta ramriktlinjerna.

10. ENNOH ska sammankalla en redaktionskommitté som stöd i utarbetandet av nätföreskriften. Redaktionskommittén ska bestå av företrädare för Acer, Entso för gas, Entso för el och, om så är lämpligt, EU DSO-enheten, och ett begränsat antal av de viktigaste berörda intressenterna. ENNOH ska utarbeta förslag till nätföreskrifter på de områden som avses i punkterna 1 och 2, om kommissionen begär detta enligt punkt 9.

11. Acer ska se över förslaget till nätföreskrift för att säkerställa att det uppfyller de relevanta ramriktlinjerna och bidrar till marknadsintegrering, icke-diskriminering, effektiv konkurrens och en väl fungerande inre marknad, och ska lämna den reviderade nätföreskriften till kommissionen inom sex månader från mottagandet av förslaget. I det förslag som lämnats till kommissionen ska Acer ta hänsyn till de synpunkter som inkommit från alla berörda parter under utarbetandet av förslaget till nätföreskrift under ledning av ENNOH och ska samråda med de berörda intressenterna om den reviderade version av förslaget till nätföreskrift som ska lämnas till kommissionen.

12. Om ENNOH har underlåtit att utarbeta en nätföreskrift inom den period som kommissionen har fastställt enligt punkt 9, får kommissionen uppmana Acer att utarbeta ett utkast till nätföreskrift på grundval av de relevanta ramriktlinjerna. Acer får inleda ytterligare ett samråd i syfte att utarbeta ett utkast till nätföreskrift enligt denna punkt. Acer ska lämna in ett utkast till nätföreskrift som utarbetats enligt denna punkt till kommissionen och får rekommendera att det antas.

13. Om ENNOH har underlåtit att utarbeta en nätföreskrift eller om Acer har underlåtit att utarbeta ett utkast till nätföreskrift som avses i punkt 12 får kommissionen, på eget initiativ eller på förslag från Acer enligt punkt 11, anta en eller flera nätföreskrifter på de områden som anges i punkterna 1 och 2.

14. Om kommissionen enligt punkt 13 på eget initiativ föreslår att en nätföreskrift ska antas, ska den under en period på minst två månader samråda med Acer, ENNOH, Entso för gas och alla berörda intressenter om utkastet till nätföreskrift.

15. Denna artikel ska inte påverka kommissionens rätt att anta och ändra riktlinjerna enligt artikel 74. Den ska inte påverka möjligheten för ENNOH att utarbeta icke-bindande vägledning på de områden som anges i punkterna 1 och 2 i denna artikel om denna vägledning inte rör områden som omfattas av en begäran som kommissionen har riktat till ENNOH. ENNOH ska förelägga Acer all sådan vägledning för yttrande och ska på vederbörligt sätt beakta detta yttrande.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om kommissionens rätt att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att fastställa nätföreskrifter på följande områden. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 73 – Ändringar av nätföreskrifter

1. Kommissionen ges befogenhet att ändra nätföreskrifterna på de områden som förtecknas i artikel 71.1 och 71.2 och i artikel 72.1 och 72.2, i enlighet med det relevanta förfarande som fastställs i de artiklarna.

2. Parter som sannolikt kan ha ett intresse i en nätföreskrift som har antagits enligt

artiklarna 70, 71, 72 och den här artikeln, inklusive Entso för gas, ENNOH, EU DSO-enheten, tillsynsmyndigheter, systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem, systemanvändare och konsumenter, får föreslå utkast till ändringar av denna nätföreskrift för Acer. Acer får också föreslå ändringar på eget initiativ.

3. Acer får lägga fram motiverade förslag till ändringar för kommissionen, med en förklaring av hur förslagen är förenliga med de mål för nätföreskrifterna som anges i artikel 70 i denna förordning. Om Acer bedömer att ett förslag till ändring är tillåtligt och om Acer föreslår ändringar på eget initiativ ska Acer samråda med alla berörda intressenter i enlighet med artikel 14 i förordning (EU) 2019/942.

Bedömning

Artikeln motsvaras av artikel 7 i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om kommissionens befogenhet att ändra nätföreskrifter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 74 – Riktlinjer

1. Kommissionen ges befogenhet att anta bindande riktlinjer inom de områden som anges i denna artikel.

2. Kommissionen ges befogenhet att anta riktlinjer inom de områden där sådana akter även skulle kunna utarbetas enligt förfarandet för nätföreskrifter enligt artiklarna 71 och 72.

Dessa riktlinjer ska antas i form av delegerade akter eller genomförandeakter, beroende på vilken relevant befogenhet som föreskrivs i denna förordning.

3. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att fastställa riktlinjer inom följande områden:

a) Tjänster för tredjepartstillträde med en beskrivning av tjänsternas art, löptid och andra förutsättningar i enlighet med artiklarna 6, 7 och 8.

b) Principerna för mekanismerna för kapacitetstilldelning och tillämpning av förfarandena för hantering av avtalsbetingad överbelastning, i enlighet med artiklarna 10 och 11.

c) Tillhandahållande av information och fastställande av den tekniska information som nätanvändarna måste ha för att få effektivt tillträde till systemet och av alla punkter som är relevanta för uppfyllandet av transparenskraven, inklusive den information som ska offentliggöras vid alla relevanta punkter och tidsplanen för

offentliggörandet, i enlighet med artiklarna 33 och 34.

d) Tariffmetoden när det gäller gränsöverskridande naturgashandel i enlighet med artiklarna 17 och 18.

4. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att ändra riktlinjerna i bilaga I, i syfte att ange närmare uppgifter om följande:

a) Den information som ska offentliggöras om den metod som används för att fastställa de reglerade intäkterna för den systemansvariga för överföringssystem, i enlighet med artiklarna 33 och 34.

b) Principerna för mekanismerna för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning, för tillämpning av artiklarna 10 och 11.

c) Den tekniska information som nätanvändarna måste ha för att få effektivt tillträde till naturgassystemet, för tillämpning av artikel 33.1.

d) Definitionerna av alla relevanta punkter, den information som ska offentliggöras och tidsplanen för transparenskraven, för tillämpning av artikel 33.

e) Formatet för och innehållet i den tekniska information om nättillträde som ska

offentliggöras av operatörer av vätgasnät, för tillämpning av artikel 66.

5. När kommissionen ändrar riktlinjer, ska den samråda med

a) Acer, Entso för gas och EU DSO-enheten och, om så är relevant, andra intressenter avseende riktlinjer som rör naturgas,

b) Acer, ENNOH och EU DSO-enheten och, om så är relevant, andra intressenter avseende riktlinjer som rör vätgas.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 23 i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om kommissionens befogenhet att anta bindande riktlinjer i form av delegerade akter eller genomförandeakter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 75 – Medlemsstaternas rätt att föreskriva mer detaljerade åtgärder

Denna förordning ska inte påverka medlemsstaternas rätt att behålla eller införa åtgärder med mer detaljerade bestämmelser än de som anges i denna förordning, i de riktlinjer som avses i artikel 74 eller i de nätföreskrifter som avses i artiklarna 70–73, förutsatt att dessa åtgärder är förenliga med unionsrätten.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 26 i förordning (EG) nr 715/2009 och anger att bestämmelserna i förordning inte påverkar medlemsstaternas rätt att lagstifta om mer detaljerade bestämmelser, så länge de inte strider mot unionsrätten. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 76 – Tillhandahållande av information och konfidentialitet

1. Medlemsstaterna och tillsynsmyndigheterna ska på begäran förse kommissionen med den information som behövs för att säkerställa efterlevnaden av denna förordning, inbegripet de riktlinjer och de nätföreskrifter som antas enligt denna förordning.

2. Kommissionen ska fastställa en rimlig tidsfrist inom vilken informationen ska lämnas, med beaktande av hur komplex och brådskande den begärda informationen är.

3. Om den berörda medlemsstaten eller tillsynsmyndigheten inte lämnar informationen inom den tidsfrist som kommissionen fastställt, får kommissionen

begära all information som behövs för att säkerställa efterlevnaden av denna förordning direkt från de berörda företagen.

När kommissionen skickar en begäran om information till ett företag, ska den samtidigt skicka en kopia av begäran till medlemsstaten eller till den berörda tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där företaget har sitt säte.

4. I sin begäran om information ska kommissionen ange den rättsliga grunden för begäran, den tidsfrist inom vilken informationen ska lämnas, syftet med begäran samt de sanktioner som är tillämpliga enligt artikel 77.2 om felaktig, ofullständig eller vilseledande information lämnas.

5. Ägarna till företagen eller deras företrädare eller, om det rör sig om juridiska personer, de fysiska personer som är bemyndigade att företräda företaget enligt lag eller enligt deras bolagsordning, ska lämna den information som begärs. Om jurister är vederbörligen bemyndigade att tillhandahålla informationen på sina klienters vägnar, ska klienten förbli fullt ansvarig om informationen är felaktig, ofullständig eller vilseledande.

6. Om ett företag inte tillhandahåller den begärda informationen inom den tidsfrist som kommissionen fastställt, eller tillhandahåller ofullständig information, får kommissionen genom ett beslut kräva att informationen tillhandahålls. I detta beslut ska det anges vilken information som krävs och det ska fastställas en rimlig tidsfrist inom vilken den ska tillhandahållas. I beslutet ska de sanktioner som föreskrivs i artikel 77.2 anges. I beslutet ska även rätten att få beslutet prövat av Europeiska unionens domstol anges.

Kommissionen ska samtidigt skicka en kopia av sitt beslut till den medlemsstat där den berörda personen har sin hemvist eller det berörda företaget har sitt säte eller till tillsynsmyndigheten i den medlemsstaten.

7. Den information som avses i punkterna 1 och 2 får användas endast för att säkerställa efterlevnaden av denna förordning.

Kommissionen får inte röja information som erhållits enligt denna förordning och som omfattas av tystnadsplikt.

Bedömning

Artikelns punkt 1 och 2 motsvarar artikel 25 i förordning (EG) nr 715/2009. Övriga punkter är nya. Artikeln handlar om kommissions rätt att begära in information från medlemsstater, tillsynsmyndigheter och marknadsaktörer. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 77 – Sanktioner

1. Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner vid överträdelse av denna förordning, de nätföreskrifter och riktlinjer som antas i enlighet med artiklarna 70–74 och de riktlinjer som anges i bilaga I, och ska vidta alla de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att de genomförs. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

Medlemsstaterna ska utan dröjsmål underrätta kommissionen om dessa regler och åtgärder samt utan dröjsmål underrätta den om eventuella ändringar som berör dem.

2. Kommissionen får genom beslut ålägga företag sanktionsavgifter upp till högst 1 % av företagets totala omsättning under det föregående verksamhetsåret, om de företagen uppsåtligen eller av vårdslöshet har lämnat felaktig, ofullständig eller vilseledande information som svar på en begäran om information som gjorts enligt artikel 76.4 eller om företagen inte lämnar information inom den tidsfrist som fastställts genom ett beslut som antagits enligt artikel 76.6 första stycket. När kommissionen fastställer sanktionsavgiftens storlek ska den ta hänsyn till allvaret i företagets underlåtenhet att följa de nätföreskrifter och riktlinjer som antagits enligt artiklarna 70–74 och riktlinjerna i bilaga Ia.

3. Sanktioner som föreskrivs enligt punkt 1 och beslut som fattas enligt punkt 2 ska inte vara av straffrättslig natur.

Bedömning

Artikelns punkt 1 och 3 motsvarar artikel 27 punkten 1 och 2 i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om medlemsstaternas skyldighet att besluta om regler för sanktioner för överträdelser mot förordningen. Sanktionerna ska inte vara straffrättsliga.

Enligt § 3 punkten 3 i Ei:s instruktion ska Ei fullgöra tillsynsmyndighetens uppgifter enligt förordning (EG) nr 715/2009. Enligt 10 kap 1 § naturgaslagen utövar tillsynsmyndigheten tillsyn över förordning (EG) nr 715/2009. Enligt 2 § har tillsynsmyndigheten rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen och enligt 3 § meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Sanktionsmöjligheterna gäller såväl mot privata som offentliga aktörer.

Bestämmelsen är således genomförd i Sverige, men hänvisningen i Ei:s instruktion bör ändras till den nya förordningen.

6.6 Kapitel V – Slutbestämmelser

Artikel 78 – Ny infrastruktur för naturgas och vätgas

1. Större ny infrastruktur för naturgas, närmare bestämt sammanlänkningar, LNG-anläggningar och lagringsanläggningar för naturgas, får på begäran undantas, under en fastställd period, från tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning, dock inte artikel 34.5 och 34.6, och från tillämpningen av artiklarna 31.1, 32, 33, 60, 78.7, 78.9 och 79.1 i direktiv (EU) 2024/1788.

Större ny infrastruktur för vätgas, dvs. sammanlänkningar, vätgasterminaler och anläggningar för underjordisk lagring av vätgas, får på begäran undantas, under en fastställd period, från tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning, dock inte artikel 34.5 och 34.6, och från tillämpningen av artiklarna 35, 36, 37 och 68 i direktiv (EU) 2024/1788.

Ett sådant undantag förutsätter att samtliga följande villkor är uppfyllda:

a) Investeringen stärker konkurrensen vad gäller naturgasförsörjning eller vätgasförsörjning och ökar försörjningstryggheten.

b) Investeringen bidrar till utfasning av fossila bränslen och till uppnåendet av unionens klimat- och energimål och beslutades genom tillämpning av principen om energieffektivitet först.

c) Den risknivå som är förenad med investeringen är sådan att investeringen inte skulle bli av om inte ett undantag beviljades.

d) Infrastrukturen ägs av en fysisk eller juridisk person som åtminstone vad avser juridisk form är skild från de systemansvariga inom vilkas system infrastrukturen kommer att anläggas.

e) Avgifter tas ut av användare av denna infrastruktur.

f) Undantaget skadar inte konkurrensen på de relevanta marknader som sannolikt kommer att påverkas av investeringen, och hindrar inte att den inre integrerade marknaden för naturgas eller vätgas fungerar väl och att de berörda reglerade systemen fungerar väl och inverkar inte negativt på utfasningen av fossila bränslen eller på unionens försörjningstrygghet.

g) Infrastrukturen har inte fått ekonomiskt stöd från unionen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/115340.

De villkor som avses i tredje stycket ska bedömas med beaktande av principen om energisolidaritet. De behöriga nationella myndigheterna ska ta hänsyn till

situationen i andra berörda medlemsstater och väga eventuella negativa effekter mot de gynnsamma effekterna inom det egna landet.

2. Det undantag som avses i punkt 1 ska även tillämpas på väsentliga kapacitetsökningar i befintlig infrastruktur och på förändringar av sådan infrastruktur som möjliggör utvecklingen av nya källor för försörjning med förnybar gas och koldioxidsnål gas.

3. Tillsynsmyndigheten får från fall till fall besluta om det undantag som avses i punkterna 1 och 2.

Innan beslutet om undantag antas ska tillsynsmyndigheten, eller i förekommande fall en annan behörig myndighet i den berörda medlemsstaten, samråda med

a) tillsynsmyndigheterna i de medlemsstater vars marknader sannolikt kommer att påverkas av den nya infrastrukturen, och

b) de berörda myndigheterna i tredjeländerna, om den berörda infrastrukturen är sammankopplad med unionens nät, som omfattas av en medlemsstats jurisdiktion, och har sin startpunkt eller slutpunkt i ett eller flera tredjeländer.

Om de tredjelandsmyndigheter som rådfrågats inte svarar inom en rimlig period eller inom en fastställd tidsfrist på högst tre månader får den berörda tillsynsmyndigheten anta det beslut som krävs.

4. Om den berörda infrastrukturen sträcker sig över mer än en medlemsstats territorium får Acer lämna ett rådgivande yttrande till de berörda medlemsstaternas tillsynsmyndigheter inom två månader från den dag då en begäran om undantag mottogs av den sista av dessa tillsynsmyndigheter. Ett sådant rådgivande yttrande får utgöra grund för tillsynsmyndigheternas beslut.

Om samtliga berörda tillsynsmyndigheter har kommit överens beträffande begäran om undantag inom sex månader från den dag då begäran mottogs av den sista av dessa tillsynsmyndigheter, ska de informera Acer om sitt beslut. Om den berörda infrastrukturen är en överföringsledning mellan en medlemsstat och ett tredjeland får tillsynsmyndigheten, eller i förekommande fall en annan behörig myndighet i den medlemsstat där den första sammanlänkningspunkten med medlemsstaternas nät är belägen, innan beslutet om undantag antas samråda med den berörda myndigheten i det tredjelandet, i syfte att, vad gäller den berörda infrastrukturen, säkerställa att denna förordning tillämpas konsekvent på medlemsstatens territorium och, i förekommande fall, i dess territorialvatten. Om den tredjelandsmyndighet som rådfrågats inte svarar inom en rimlig period eller inom en fastställd tidsfrist på högst tre månader får den berörda tillsynsmyndigheten anta det beslut som krävs.

Acer ska, i enlighet med artikel 10 i förordning (EU) 2019/942, utföra de uppgifter som enligt denna artikel tilldelas de berörda medlemsstaternas tillsynsmyndigheterna) om alla de berörda tillsynsmyndigheterna inte har kunnat nå en överenskommelse inom sex månader från den dag då begäran om undantag mottogs av den sista av dessa tillsynsmyndigheter, eller

b) på gemensam begäran av de berörda tillsynsmyndigheterna.

Alla de berörda tillsynsmyndigheterna får gemensamt begära att den period som avses i tredje stycket a ska förlängas med högst tre månader.

5. Innan Acer antar ett beslut ska den samråda med de relevanta tillsynsmyndigheterna och med de sökande.

6. Ett undantag får gälla hela eller delar av den nya infrastrukturens kapacitet eller av den befintliga infrastrukturens kapacitet, om denna har ökat väsentligt.

Vid beslut om beviljande av undantag ska det i varje enskilt fall övervägas om villkor måste anges för undantagets varaktighet och för icke-diskriminerande tillträde till infrastrukturen. När beslut om sådana villkor fattas ska hänsyn särskilt tas till den ytterligare kapacitet som ska byggas upp, eller förändringen av befintlig kapacitet, samt till projektets tidsplan och till nationella förhållanden.

Innan ett undantag beviljas ska tillsynsmyndigheten besluta om vilka regler och system som ska gälla för förvaltning och tilldelning av kapacitet. Enligt reglerna ska alla potentiella användare av infrastrukturen uppmanas att meddela sitt intresse för att teckna avtal om viss kapacitet, även för eget bruk, innan tilldelningen av kapacitet i den nya infrastrukturen sker. Tillsynsmyndigheten ska kräva att reglerna för hantering av överbelastning också innebär en skyldighet att erbjuda outnyttjad kapacitet på marknaden, och att infrastrukturanvändarna ges rätt att handla med sin avtalade kapacitet på andrahandsmarknaden. I sin bedömning av de kriterier som avses i punkt 1 a, c och f, ska tillsynsmyndigheten beakta resultaten av kapacitetstilldelningen.

Beslutet om undantag, inklusive de villkor som avses i andra stycket, ska på vederbörligt sätt motiveras och offentliggöras.

7. Vid analysen av huruvida en större ny infrastruktur förväntas öka försörjningstryggheten enligt punkt 1 a i denna artikel ska den behöriga myndigheten överväga i vilken utsträckning den nya infrastrukturen förväntas förbättra medlemsstaternas fullgörande av sina skyldigheter enligt förordning (EU) 2017/1938, på både regional och nationell nivå.

8. Om en annan myndighet än tillsynsmyndigheten är behörig att anta beslut om undantag får medlemsstaterna föreskriva att deras tillsynsmyndighet eller Acer, alltefter omständigheterna, ska avge ett yttrande om begäran om undantag till den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten, innan det formella beslutet om undantag antas.

Yttrandet ska offentliggöras tillsammans med beslutet.

9. Den behöriga myndigheten ska så snart den mottagit en begäran om undantag utan dröjsmål skicka en kopia av denna till kommissionen. Den behöriga myndigheten ska utan dröjsmål anmäla beslutet om undantag tillsammans med all relevant information till kommissionen. Denna information får överlämnas till kommissionen i aggregerad form, för att kommissionen ska kunna bedöma beslutet om undantag, och ska särskilt innehålla följande:

a) De utförliga skäl på grundval av vilka tillsynsmyndigheten eller medlemsstaten har beviljat eller avslagit undantaget tillsammans med en hänvisning till det eller de relevanta led i punkt 1 som anger de villkor som beslutet grundar sig på, inklusive de ekonomiska upplysningar som motiverar behovet av undantaget.

b) Den analys som gjorts av hur beviljandet av undantaget påverkar konkurrensen och den inre marknadens sätt att fungera väl.

c) Skälen till undantagets giltighetstid och den andel av den berörda infrastrukturens totala kapacitet för vilken undantaget beviljas.

d) Om undantaget rör en sammanlänkning: resultatet av samrådet med de berörda tillsynsmyndigheterna.

e) Infrastrukturens bidrag till en diversifiering av utbudet.

10. Inom 50 arbetsdagar från dagen efter mottagandet av en anmälan enligt punkt 9 får kommissionen besluta att begära att de anmälande organen ska ändra eller återkalla beslutet att bevilja ett undantag. Innan kommissionen antar beslutet om undantag får den begära ett yttrande från det europeiska vetenskapliga rådgivande organet för klimatförändringar, som inrättats enligt artikel 10a i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 401/200941, om huruvida undantaget bidrar till att uppnå unionens klimat- och energimål. Den perioden får förlängas med ytterligare 50 arbetsdagar om kommissionen begär ytterligare information. Denna ytterligare period ska inledas dagen efter det att all information mottagits. Den inledande perioden får också förlängas efter godkännande av både kommissionen och de anmälande organen.

Om den begärda informationen inte tillhandahålls inom den period som anges i begäran, ska anmälan anses vara återkallad om inte perioden, innan den har löpt ut, har förlängts efter medgivande från både kommissionen och tillsynsmyndigheten, eller om inte tillsynsmyndigheten före periodens utgång, i ett vederbörligt motiverat meddelande, har informerat kommissionen om att den anser att anmälan är fullständig.

Tillsynsmyndigheten ska följa kommissionens beslut att ändra eller återkalla beslutet om undantag inom en period på en månad och ska meddela kommissionen i enlighet därmed.

Kommissionen ska behandla kommersiellt känslig information konfidentiellt.

Om kommissionen godkänner ett beslut om undantag ska godkännandet förlora sin verkan

a) två år efter antagandet, om anläggandet av infrastrukturen ännu inte har påbörjats,

b) fem år efter antagandet, om infrastrukturen inte har blivit klar för drift inom den perioden, såvida inte kommissionen beslutar att eventuella förseningar beror på betydande hinder som den person som beviljats undantaget inte råder över.

11. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 80 för att komplettera denna förordning genom att fastställa riktlinjer för tillämpningen av de villkor som fastställs i punkt 1 i denna artikel och för det förfarande som ska följas vid tillämpningen av punkterna 3, 6, 8 och 9 i denna artikel.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om tillsynsmyndighetens rätt att under vissa förutsättningar bevilja undantag från bestämmelserna i förordningen förutom artikel 34.5 och 34.6, och från tillämpningen av artiklarna 31.1, 32, 33, 60, 78.7, 78.9 och 79.1 i gasmarknadsdirektivet. Det finns ingen motsättning mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelserna i artikeln. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 79 – Undantag

Denna förordning ska inte vara tillämplig på naturgasöverföringssystem som är belägna i medlemsstaterna under giltighetstiden för de undantag som beviljats enligt artikel 86 i (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 30 i förordning (EG) nr 715/2009 och anger att förordningen inte är tillämplig på naturgasöverföringssystem som beviljats undantag enligt artikel 86 i gasmarknadsdirektivet.

Artikel 80 – Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.

2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 14.5, 18.3, 31.3, 71.1, 72.1, 74.3, 74.4 och 78.11 ges till kommissionen för en period på fem år från och med den 4 augusti 2024.

3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 14.5, 18.3, 31.3, 71.1, 72.1, 74.3, 74.4 och 78.11 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.

4. Innan kommissionen antar en delegerad akt ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.

5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.

6. En delegerad akt som antas enligt artiklarna 14.5, 18.3, 31.3, 71.1, 72.1, 74.3, 74.4 eller 78.11 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009 och handlar om förbehåll för kommissionens befogenhet att anta delegerade akter. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 81 – Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av den kommitté som inrättas genom artikel 91 i direktiv (EU) 2024/1788. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011.

2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 4 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

3. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

Bedömning

Artikelns första punkt motsvarar första punkten i artikel 28 i förordning (EG) nr 715/2009. Punkterna 2 och 3 är nya. Artikeln handlar om att kommission ska biträdas av en kommitté. Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 82 – Översyn och rapportering

1. Senast den 31 december 2030 ska kommissionen se över denna förordning och lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet, när så är lämpligt åtföljd av lagstiftningsförslag.

2. Senast den 5 augusti 2029 får kommissionen utarbeta en rapport för att bedöma hur starkare systemintegration kan uppnås och hur ytterligare synergier kan skapas mellan vätgas-, el- och naturgassektorerna och för att bedöma möjligheten till förstärkt samarbete mellan, eller integration av, Entso för el, Entso för gas och ENNOH. Denna rapport ska när så är lämpligt åtföljas av lagstiftningsförslag.

Bedömning

Artikeln saknar motsvarighet i förordning (EG) nr 715/2009 och anger att kommission ska se över förordningen och lägga fram en rapport om detta. Artikeln kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 83 – Ändringar av förordning (EU) nr 1227/2011

Ändringarna rör Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1227/2011 av den 25 oktober 2011 om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi (REMIT-förordningen). Ändringarna innebär endast att vissa artiklar utökats till att omfatta vätgas. Artikeln ingår inte i regeringsuppdraget och någon genomförandeåtgärd föreslås inte.

Artikel 84 – Ändringar av förordning (EU) 2017/1938

Ändringarna avser Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010

Förordning (EU) 2017/1938 ska ändras på följande sätt:

Artikel 1 – Syfte

1. Artikel 1 ska ersättas med följande:

”Artikel 1

Innehåll

I denna förordning fastställs bestämmelser som syftar till att trygga gasförsörjningen i unionen genom att en väl och kontinuerligt fungerande inre marknad för gas säkerställs, genom att det blir möjligt att vidta extraordinära åtgärder när marknaden inte längre kan leverera den nödvändiga försörjningen av gas, inklusive solidaritetsåtgärd som en sista utväg, och genom att ansvarsområden tydligt fastställs och fördelas mellan naturgasföretag, medlemsstaterna och unionen avseende både förebyggande åtgärder och åtgärder till följd av faktiska avbrott i gasförsörjningen. Genom denna förordning fastställs i solidarisk anda även transparenta mekanismer som rör samordning av krisberedskap och krishantering på nationell nivå, regional nivå och unionsnivå.”

Bedömning

Artikeln ändras inte i sak. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 2 – definitioner

2. Artikel 2 ska ändras på följande sätt:

a) Led 1 ska utgå.

b) Följande led ska läggas till:

”32. gas: naturgas enligt definitionen i artikel 2.1 i direktiv (EU) 2024/1788.

Bedömning

Artikeln ändras endast på så sätt att definitionen av tillförlitlighet tas bort och en definition införs av naturgas genom en hänvisning till gasmarknadsdirektivet. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 7 – Riskbedömning

3. Artikel 7 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

”1. Entso-G ska senast den 1 november 2026 göra en unionsomfattande simulering av scenarier med avbrott i gasförsörjning och gasinfrastruktur, inklusive scenarier med långa avbrott i en enda försörjningskälla. Simuleringen ska inbegripa identifiering och bedömning av försörjningskorridorer i kriser och även identifiera vilka medlemsstater som kan hantera identifierade risker, inklusive med hänsyn till gaslagring och LNG, och scenarier som undersöker effekterna av minskad efterfrågan på gas genom energibesparingar eller energieffektivitetsåtgärder. Scenarierna med avbrott i gasförsörjning och infrastruktur och metoderna för simuleringen ska fastställas av Entso-G i samarbete med gruppen för samordning av gasförsörjningen. Entso-G ska säkerställa en lämplig nivå av öppenhet och tillgång till de modellantaganden som använts vid dessa scenarier. Den unionsomfattande simuleringen av scenarier med avbrott i gasförsörjning och infrastruktur ska upprepas vart fjärde år, till dess att omständigheterna kräver att uppdateringar görs oftare.”

b) I punkt 4 ska led e ersättas med följande:

”e) Genom att ta hänsyn till de risker som är förenade med kontroll över infrastruktur som är relevant för att trygga gasförsörjningen i den mån de bland annat kan innefatta en risk för underinvesteringar, för undergrävande av diversifieringen, för felaktig användning av befintlig infrastruktur, inklusive hamstring av lagringskapacitet, eller för överträdelser av unionsrätten.”

Bedömning

Artikelns punkten 1 ändras bland annat på så sätt att Entso-G senast den 2 november 2026, istället för den 1 september 2022, ska göra en unionsomfattande simulering av scenarier med avbrott i gasförsörjning och gasinfrastruktur. Vidare ska simuleringen numera även innehålla scenarior som undersöker minskad efterfrågan på gas genom energibesparingar eller energieffektiviseringsåtgärder.

Punkten 4 led e) har kompletterats till att omfatta hamstring av lagringskapacitet som en risk som är förenad med kontroll över infrastruktur. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 8

4. Artikel 8 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska utgå.

b) I punkt 3 ska tredje stycket ersättas med följande:

”De regionala kapitlen ska innehålla lämpliga och verkningsfulla gränsöverskridande åtgärder, inklusive med avseende på gaslagring och LNG, om

inte annat följer av överenskommelser mellan medlemsstater från samma eller olika riskgrupper som genomför åtgärderna och som påverkas av åtgärden mot bakgrund av den simulering som avses i artikel 7.1 och den gemensamma riskbedömningen.”

De regionala kapitlen ska innehålla lämpliga och verkningsfulla gränsöverskridande åtgärder, inklusive med avseende på LNG, om inte annat följer av överenskommelser mellan medlemsstater från samma eller olika riskgrupper som genomför åtgärderna och som påverkas av åtgärden mot bakgrund av den simulering som avses i artikel 7.1 och den gemensamma riskbedömningen.

Bedömning

Artikeln ändras så att punkten 1 utgår och i punkten 3 tredje stycket har begränsats till inte längre omfatta gaslagring. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 8a

5. Följande artikel ska införas:

”Artikel 8a

Åtgärder för cybersäkerhet

1. När medlemsstaterna upprättar de förebyggande åtgärdsplanerna och krisplanerna ska de beakta lämpliga åtgärder i fråga om cybersäkerhet.

2. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 19 för att komplettera denna förordning genom att fastställa specifika regler för gassektorn när det gäller cybersäkerhetsaspekter av gränsöverskridande gasflöden, inbegripet regler om gemensamma minimikrav, planering, övervakning, rapportering och krishantering.

3. I syfte att utarbeta de delegerade akter som avses i punkt 2 i denna artikel ska kommissionen ha ett nära samarbete med byrån, Europeiska unionens cybersäkerhetsbyrå (Enisa), Entso-G och ett begränsat antal av de viktigaste berörda intressenterna, samt enheter med befintlig kompetens inom cybersäkerhet, inom ramen för deras egna uppdrag, t.ex. cybersäkerhetscentrum (SOC) relevanta för reglerade organ, och enheter för hantering av it-säkerhetsincidenter (CSIRT-enheter), som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet) (EUT L 333, 27.12.2022, s. 80).”

Bedömning

Artikeln är ny och handlar om kommissionens rätt att rätt att anta delegerade akter rörande cybersäkerhet. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 9 – Innehållet i förebyggande åtgärdsplaner

6. Artikel 9.1 ska ändras på följande sätt:

a) Led e ska ersättas med följande:

”e) Andra förebyggande åtgärder som är utformade för att hantera de risker som identifierats i riskbedömningen, till exempel de som avser behovet av att stärka sammanlänkningarna mellan medlemsstater som gränsar till varandra, ytterligare förbättra energieffektiviteten, förebygga kapacitetshamstring och minska efterfrågan på gas och möjligheten att vid behov diversifiera försörjningsvägarna och försörjningskällorna för gas och den regionala användningen av befintlig lagrings- och LNG-kapacitet i syfte att i största möjliga utsträckning upprätthålla gasförsörjningen till samtliga kunder.”

b) Följande led ska läggas till:

”l. Information om åtgärder i fråga om cybersäkerhet enligt artikel 8a.”

Bedömning

Artikel 9.1 led e har ändrats genom att förebygga kapacitetshamstring anges som ett exempel på åtgärd för att hantera risker i som identifierats i riskbedömningen. Ett nytt led har införts som anger att den förebyggande åtgärdsplanen ska innehålla information om åtgärder i fråga om cybersäkerhet. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 11 – Tillkännagivande av en kris

7. I artikel 11 ska följande punkt införas:

”7a. Genom undantag från artiklarna 6.1, 6.2, 6.3, 6b.1 tredje stycket a, 6c.2 andra stycket b och 10.1 l får medlemsstaterna undantagsvis besluta att vidta tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning, särskilt när en av krisnivåerna enligt punkt 1 i den här artikeln eller en krissituation på regional nivå eller unionsnivå enligt artikel 12 tillkännages. Sådana tillfälliga åtgärder ska begränsas till icke nödvändig gasförbrukning och ska beakta följande:

a) Ett avbrotts inverkan på leveranskedjor som är viktiga för samhället.

b) Eventuella negativa effekter i andra medlemsstater, särskilt på leveranskedjorna i sektorer i senare led som är viktiga för samhället.

c) Potentiella långvariga skador på industrianläggningar.

d) Möjligheterna att minska förbrukningen och ersätta produkter i unionen.

Sådana undantagsåtgärder får endast vidtas efter att de behöriga myndigheterna har gjort en bedömning av villkoren för att fastställa sådana icke nödvändiga gasvolymer.

Till följd av de åtgärder som avses i första stycket i denna punkt ska en minskning av den icke nödvändiga gasförbrukningen för utsatta kunder, såsom de definieras av medlemsstaterna i enlighet med artikel 26 i direktiv (EU) 2024/1788, undvikas."

Bedömning

Punkten 7a är ny och anger att medlemsstaterna undantagsvis och under vissa förutsättningar får besluta att vidta tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 12 – Krishantering på regional nivå och unionsnivå

8. I artikel 12.6 ska andra stycket ersättas med följande:

"Medlemsstaten eller den behöriga myndigheten ska inom tre dagar efter att ha underrättats om kommissionens begäran ändra sin åtgärd och underrätta kommissionen om detta eller underrätta kommissionen om skälen till att den motsätter sig begäran. I det senare fallet får kommissionen inom tre dagar efter att den blivit underrättad ändra eller dra tillbaka sin begäran eller sammankalla medlemsstaten eller den behöriga myndigheten samt, om kommissionen anser det nödvändigt, gruppen för samordning av gasförsörjningen i syfte att diskutera frågan. Kommissionen ska ange en detaljerad motivering till sin begäran att åtgärden ska ändras. Medlemsstaten eller den behöriga myndigheten ska ändra sin åtgärd eller vidta åtgärder för att säkerställa överensstämmelse med punkt 5 i den utsträckning som det är tekniskt och säkerhetsmässigt möjligt för gassystemets integritet.

Medlemsstaten eller den behöriga myndigheten ska underrätta kommissionen om de åtgärder som vidtagits."

Bedömning

Artikeln har ändrats på så sätt att medlemsstaterna ska säkerställa att vidtagna åtgärder överensstämmer med punkten 5 och ska underrätta kommissionen om de åtgärder som vidtagits. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 13 – Solidaritet

9. Artikel 13 ska ändras på följande sätt:

a) Punkterna 3, 4 och 5 ska ersättas med följande:

”3. En solidaritetsåtgärd ska vidtas som en sista utväg och ska vidtas under förutsättning att den begärande medlemsstaten har utlyst ett kristillstånd enligt artikel 11,

b) inte har kunnat täcka underskottet i gasförsörjningen för sina solidaritetsskyddade kunder trots att den åtgärd som avses i artikel 11.3 har vidtagits eller, om en medlemsstat har vidtagit tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning i enlighet med artikel 11.7a, de nödvändiga gasförbrukningsvolymerna för sina solidaritetsskyddade kunder,

c) har uttömt alla marknadsbaserade åtgärder (frivilliga åtgärder), alla icke-marknadsbaserade åtgärder (obligatoriska åtgärder) och andra åtgärder som ingår i dess krisplan,

d) till kommissionen och till de behöriga myndigheterna i alla medlemsstater med vilka den antingen är sammanlänkad direkt eller enligt punkt 2 via ett tredjeland har lämnat in en uttrycklig begäranåtföljd av en beskrivning av de genomförda åtgärderna som avses i led c i den här punkten.

Bedömning

Punkten 3 har ändrats så att en förutsättning för solidaritetsåtgärder är att medlemsstaten utlyst ett kristillstånd enligt artikel 11. Punkten 3 b) är numera punkten c). En ny punkt b) har tillkommit och anger att en förutsättning är att medlemsstaten inte har kunnat täcka underskottet i gasförsörjningen för sina solidaritetsskyddade kunder trots att den åtgärd som avses i artikel 11.3 har vidtagits eller, om en medlemsstat har vidtagit tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning i enlighet med artikel 11.7a, de nödvändiga gasförbrukningsvolymerna för sina solidaritetsskyddade kunder.

Punkten 3 d) motsvarar punkten 3 c) i förordning (EU) 2017/1938 och har uppdaterats till att hänvisa till punkten 3 c). Bestämmelsen i punkt d) i förordning (EU) 2017/1938 har utgått.

Bestämmelserna kräver ingen genomförandeåtgärd.

3a. De medlemsstater som är skyldiga att visa solidaritet enligt punkt 1 ska ha rätt att från solidaritetserbjudandet dra av leveranserna till sina solidaritetsskyddade kunder eller, om en medlemsstat har vidtagit tillfälliga åtgärder för att minska

skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning i enlighet med artikel 11.7a, leveranserna av de nödvändiga gasförbrukningsvolymerna för sina solidaritetsskyddade kunder.

Bedömning

Punkten 3a är ny och anger att de medlemsstater som är skyldiga att visa solidaritet enligt punkt 1 ska ha rätt att från solidaritetserbjudandet dra av leveranserna till sina solidaritetsskyddade kunder eller, om en medlemsstat har vidtagit tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning i enlighet med artikel 11.7a, leveranserna av de nödvändiga gasförbrukningsvolymerna för sina solidaritetsskyddade kunder. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

4. De medlemsstater som mottar en begäran om en solidaritetsåtgärd ska lämna säljbud på grundval av frivilliga åtgärder på efterfrågesidan i så stor utsträckning och så länge som möjligt, innan de tillgriper icke-marknadsbaserade åtgärder.

Om marknadsbaserade åtgärder visar sig vara otillräckliga för att den medlemsstat som visar solidaritet ska kunna täcka underskottet i gasförsörjningen för solidaritetsskyddade kunder i den begärande medlemsstaten, får den medlemsstat som visar solidaritet införa icke-marknadsbaserade åtgärder i syfte att fullgöra de skyldigheter som anges i punkterna 1 och 2.

Bedömning

Punkten 4 är ny och anger att medlemsstater i första hand ska lämna säljbud på grundval av frivilliga åtgärder och i andra hand införa icke-marknadsbaserade åtgärder. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

5. Om mer än en medlemsstat kan visa en begärande medlemsstat solidaritet ska den begärande medlemsstaten, efter att ha samrått med samtliga medlemsstater som är skyldiga att visa solidaritet, söka efter det mest förmånliga erbjudandet på grundval av kostnad, leveranshastighet, tillförlitlighet och diversifiering av gasförsörjningen. Om de tillgängliga marknadsbaserade erbjudandena inte visar sig vara tillräckliga för att täcka underskottet i gasförsörjningen för de solidaritetsskyddade kunderna i den begärande medlemsstaten eller, om den begärande medlemsstaten har vidtagit tillfälliga åtgärder för att minska skyddade kunders icke nödvändiga gasförbrukning i enlighet med artikel 11.7a, underskottet i gasförsörjningen när det gäller de nödvändiga gasförbrukningsvolymerna för sina solidaritetsskyddade kunder, ska de medlemsstater som är skyldiga att visa solidaritet vara skyldiga att vidta icke-marknadsbaserade åtgärder.”

Bedömning

Punkten 5 motsvarar i huvudsak punkten 4 i förordning (EU) 2017/1938 och kräver ingen genomförandeåtgärd.

b) Punkt 8 ska ändras på följande sätt:

i) I första stycket ska inledningen ersättas med följande:

”Solidaritetsåtgärderna enligt denna förordning ska vidtas mot ersättning. Den medlemsstat som begär solidaritet ska snabbt betala eller säkerställa snabb betalning av en skälig ersättning till den medlemsstat som visar solidaritet.

Om två medlemsstater har kommit överens om de nödvändiga tekniska och rättsliga arrangemangen i enlighet med punkt 10 (solidaritetsavtalet) ska denna skäliga ersättning minst omfatta:”

ii) Andra och tredje styckena ska ersättas med följande:

”Skälig ersättning enligt första och andra styckena ska bland annat omfatta alla rimliga kostnader som uppstår för den medlemsstat som visar solidaritet till följd av en skyldighet att betala ersättning i enlighet med grundläggande rättigheter som garanteras genom unionsrätten och i enlighet med tillämpliga internationella skyldigheter vid tillämpning av denna artikel samt ytterligare rimliga kostnader som uppstår till följd av betalning av ersättning enligt nationella ersättningsregler.

Medlemsstaterna ska anta de åtgärder som krävs för att tillämpa de första, andra och tredje styckena i denna punkt, framför allt tekniska, rättsliga och finansiella arrangemang enligt punkt 10. Sådana åtgärder kan omfatta praktiska arrangemang för snabba betalningar.”

Bedömning

Punkten 8 handlar om formerna för ersättning för solidaritet och kräver ingen genomförandeåtgärd.

c) Följande punkter ska införas:

”8a. Om två medlemsstater inte har kommit överens om de nödvändiga tekniska, rättsliga och finansiella arrangemangen i enlighet med punkt 10 med hjälp av ett solidaritetsavtal, ska gasleveranserna i enlighet med den skyldighet som fastställs i punkt 1 i händelse av en krissituation omfattas av villkoren i denna artikel.

Ersättningen för solidaritetsåtgärden får inte överstiga rimliga kostnader. Om inte både den medlemsstat som begär solidaritet och den medlemsstat som visar solidaritet kommer överens om något annat ska ersättningen innefatta följande:

a) Priset på gas i den medlemsstat som visar solidaritet.

b) Lagrings- och transportkostnader.

c) Kostnader för relaterade rättsliga förfaranden eller skiljeförfaranden som inbegriper den medlemsstat som visar solidaritet.

d) Andra indirekta kostnader som inte täcks av gaspriset, såsom ersättning för ekonomiska eller andra skador som uppstått till följd av påbjuden frånkoppling av fast last för kunder i samband med att solidaritet visas.

Såvida inte den medlemsstat som begär solidaritet och den medlemsstat som visar solidaritet kommer överens om ett annat pris ska priset på den gas som levereras till den medlemsstat som begär solidaritet motsvara det genomsnittliga dagen före-marknadspriset i den medlemsstat som visar solidaritet dagen före begäran om solidaritet, eller motsvarande genomsnittliga dagen före-marknadspris på närmast tillgängliga börs, närmast tillgängliga virtuella handelsplats eller på en överenskommen marknadsplats dagen före begäran om solidaritet. Ersättningen för de gasvolymer som levereras i samband med en begäran om solidaritet ska betalas direkt av den medlemsstat som begär solidaritet till den medlemsstat som visar solidaritet eller till den enhet som båda medlemsstater anger i sina svar på begäran om solidaritet och i bekräftelsen av mottagandet av begäran och av den volym som angetts.

Den medlemsstat till vilken begäran om en solidaritetsåtgärd riktas ska vidta solidaritetsåtgärden så snart som möjligt och senast den angivna leveranstidpunkten enligt begäran. En medlemsstat får vägra att visa solidaritet med en medlemsstat som begär solidaritet förutsatt att den anmodande medlemsstaten visar att

a) den inte har tillräckligt med gas för de volymer som ska levereras till de solidaritetsskyddade kunderna, eller

b) den inte har tillräcklig sammanlänkningskapacitet enligt artikel 13.7, eller att gasflödena genom ett tredjeland är begränsade.

En sådan vägran ska vara strikt begränsad till de gasvolymer som påverkas av en eller båda av de begränsningar som avses i fjärde stycket.

Utöver de standardregler som föreskrivs i denna punkt får medlemsstaterna komma överens om tekniska arrangemang för och samordning av solidaritetsåtgärderna. Denna punkt ska inte påverka befintliga arrangemang för säker och tillförlitlig drift av gassystemet.

8b. Om två medlemsstater inte har kommit överens om de nödvändiga tekniska, rättsliga och finansiella arrangemangen enligt punkt 10 med hjälp av ett solidaritetsavtal, ska den medlemsstat som begär att solidaritetsåtgärden vidtas utfärda en begäran om solidaritet till en annan medlemsstat och ange åtminstone följande information:

a) Kontaktuppgifter till medlemsstatens behöriga myndighet.

b) I tillämpliga fall, kontaktuppgifter till medlemsstatens berörda systemansvariga för överföringssystem.

c) I tillämpliga fall, kontaktuppgifter till den tredje part som agerar på medlemsstatens vägnar.

d) Leveransperiod, inbegripet tidpunkt för den första möjliga leveransen och förväntad varaktighet för leveransen.

e) Leveransställen och sammanlänkningspunkter.

f) Gasvolym i kWh för varje sammanlänkningspunkt.

g) Gaskvalitet.

Begäran om solidaritet ska skickas samtidigt till de medlemsstater som potentiellt har möjlighet att vidta solidaritetsåtgärder, till kommissionen och till de krisledare som utsetts enligt artikel 10.1 g.

De medlemsstater som tar emot en begäran om solidaritet ska skicka ett svar som anger de kontaktuppgifter som avses i första stycket a, b och c och den volym och kvalitet som kan levereras till de sammanlänkningspunkter och vid den tidpunkt som avses i första stycket d–g. Om den volym som kan levereras genom frivilliga åtgärder är otillräcklig ska man i svaret ange den volym som uppstår på grund av eventuella inskränkningar, ibruktagande av strategiska lager eller av andra åtgärder som vidtas.

En begäran om solidaritet ska lämnas in minst 48 timmar före den angivna tidpunkten för leverans av gas.

En begäran om solidaritet ska besvaras inom 18 timmar. Bekräftelsen av den volym som angetts av den medlemsstat som begär solidaritet ska börja gälla inom sex timmar efter det att solidaritetserbjudandet mottogs och minst 24 timmar före den angivna tidpunkten för leverans av gas. Begäran får lämnas in för en period på en eller flera dagar och svaret ska motsvara denna period.

Om flera medlemsstater visar solidaritet och bilaterala solidaritetsarrangemang har inrättats med en eller flera av dem ska i första hand dessa arrangemang gälla mellan de medlemsstater som har kommit överens bilateralt.

De standardregler som föreskrivs i denna punkt ska endast tillämpas i förhållande till övriga medlemsstater som visar solidaritet.

Kommissionen får underlätta genomförandet av solidaritetsåtgärder, särskilt genom att tillhandahålla en förlaga som är tillgänglig på en säker onlineplattform för att möjliggöra överföring i realtid av köp- och säljbud.

8c. Om en solidaritetsåtgärd har vidtagits i enlighet med punkterna 1 och 2 ska det slutliga skäliga ersättningsbelopp som har betalats av den begärande medlemsstaten kontrolleras i efterhand av de nationella tillsynsmyndigheterna i den medlemsstat som visar solidaritet och den begärande medlemsstaten, inom tre månader efter det att krisen är över.

Om de nationella tillsynsmyndigheterna inte har kommit överens om hur det slutliga skäliga ersättningsbeloppet ska beräknas, ska de utan dröjsmål informera de relevanta behöriga myndigheterna, kommissionen och byrån. I sådana fall, eller på gemensam begäran av de nationella tillsynsmyndigheterna, ska byrån beräkna vilken nivå som är lämplig avseende det skäliga ersättningsbeloppet för indirekta kostnader som uppstått till följd av den solidaritet som visats och lämna ett objektivt yttrande senast tre månader efter den dag då byrån övertog ärendet. Innan ett sådant objektivt yttrande lämnas ska byrån samråda med de nationella tillsynsmyndigheterna och de relevanta behöriga myndigheterna.

Den tremånadersperiod som avses i andra stycket får förlängas med två månader om byrån begär in ytterligare information. Den förlängda tidsfristen ska börja dagen efter det att fullständig information har erhållits. Den begärande medlemsstaten ska rådfrågas och yttra sig om slutsatsen av efterhandskontrollen. Efter samråd med den begärande medlemsstaten har den myndighet som utför efterhandskontrollen rätt att kräva en rättelse av ersättningsbeloppet, med beaktande av den begärande medlemsstatens yttrande. Slutsatserna av efterhandskontrollen ska översändas till kommissionen, som ska beakta dem i sin rapport om krisen i enlighet med artikel 14.3.”

Bedömning

Punkterna 8a-8c är nya och reglerar förfarandet om medlemsstater inte är överens om de nödvändiga tekniska, rättsliga och finansiella arrangemangen för solidaritetsåtgärder. Bestämmelserna kräver ingen genomförandeåtgärd.

d) Punkterna 10 och 11 ska ersättas med följande:

”10. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att gas levereras till solidaritetsskyddade kunder i den begärande medlemsstaten i enlighet med punkterna 1 och 2 och ska göra sitt bästa för att komma överens om tekniska, rättsliga och finansiella arrangemang. Sådana tekniska, rättsliga och finansiella arrangemang ska överenskommas i samråd mellan de medlemsstater som är direkt sammanlänkade eller, i enlighet med punkt 2, som är sammanlänkade via ett tredjeland och ska beskrivas i deras respektive krisplaner. Sådana arrangemang kan bland annat innefatta följande aspekter:

a) Nätens driftssäkerhet.

b) De gaspriser som ska tillämpas och metoden för att fastställa dessa, med hänsyn tagen till hur marknadens funktionssätt påverkas.

c) Användningen av sammanlänkningar, inklusive kapacitet för flöden i båda riktningarna och lagring av gas under jord.

d) Gasvolymer eller metod för att fastställa dessa.

e) Kostnadskategorier som ska omfattas av skälig och snabb ersättning, vilket kan inkludera skadestånd för inskränkningar i industriverksamhet.

f) En uppgift om metoden för att beräkna skälig ersättning.

De finansiella arrangemang som medlemsstaterna kommit överens om innan solidaritetsåtgärder begärs ska innehålla bestämmelser om beräkningen av skälig ersättning för åtminstone alla relevanta och rimliga kostnader som solidaritetsåtgärden medför samt ett åtagande att betala sådan ersättning.

En ersättningsmekanism ska ge incitament att medverka i marknadsbaserade lösningar, såsom auktioner och mekanismer för efterfrågeflexibilitet. Den får inte skapa felaktiga incitament, inbegripet i ekonomiskt avseende, för marknadsaktörerna att skjuta upp sina åtgärder tills icke-marknadsbaserade åtgärder vidtas. Alla ersättningsmekanismer eller åtminstone en sammanfattning av dem ska inkluderas i krisplanerna.

Om nya och betydande rimliga kostnader som ska inkluderas i den skäliga ersättningen uppstår till följd av rättsliga förfaranden enligt punkt 8 andra stycket c, efter det att efterhandskontrollen avslutats, ska den medlemsstat som visar solidaritet omedelbart informera den begärande medlemsstaten.

De nationella tillsynsmyndigheterna och, i tillämpliga fall, byrån ska utföra en ny efterhandskontroll i enlighet med punkt 8c. Resultatet av den nya efterhandskontrollen påverkar inte skyldigheten för den medlemsstat som visar

solidaritet att ersätta kunder för skador enligt nationell rätt, och kundernas rätt till skälig ersättning.

Bedömning

Punkten 10 fjärde och femte stycket är nya och handlar bland annat om kostnader för rättsliga förfaranden som ska inkluderas i den skäliga ersättningen.

Av artikel 20 punkten 3 i förordning (EU) 2017/1938 framgår att, så länge Sverige endast har tillgång till gas via sammanlänkningar från Danmark som enda gasförsörjningskälla och enda land som kan tillämpa solidaritetsåtgärder ska Danmark och Sverige vara undantagna från skyldigheten enligt artikel 13.10 att ingå tekniska, rättsliga och finansiella arrangemang för att Sverige ska kunna tillämpa solidaritetsåtgärder gentemot Danmark. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

11. Så länge en medlemsstat kan försörja sina solidaritetsskyddade kunder med egenproducerad gas ska det inte anses vara nödvändigt att ingå tekniska, rättsliga och finansiella arrangemang med medlemsstater som den är direkt sammanlänkad med eller, i enlighet med punkt 2, sammanlänkad med via ett tredjeland för att kunna ta emot solidaritet. Detta ska inte påverka den relevanta medlemsstatens skyldighet att visa solidaritet med andra medlemsstater enligt denna artikel.”

Bedömning

Punkten 11 har ändrats endast på så sätt att den hänvisar till punkten 2. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

e) Punkterna 12, 13 och 14 ska utgå.

Bedömning

Att bestämmelserna i punkten 12,13 och 14 utgår medför ingen genomförandeåtgärd.

f) Punkt 15 ska ersättas med följande:

”15. Skyldigheterna enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel ska omedelbart upphöra att gälla efter tillkännagivandet av att en kris är över eller när kommissionen i enlighet med artikel 11.8 första stycket konstaterar att tillkännagivandet av en kris inte är eller inte längre är motiverat.”

Bedömning

Punkten 15 har inte ändrats i sak. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 13a – Samarbete mellan indirekt sammanlänkade medlemsstater som använder marknadsbaserade åtgärder (frivilliga åtgärder)

10. Följande artikel ska införas:

”Artikel 13a

Samarbete mellan indirekt sammanlänkade medlemsstater som använder marknadsbaserade åtgärder (frivilliga åtgärder)

1. Utan att det påverkar tillämpningen av principen om energisolidaritet ska denna artikel tillämpas när medlemsstater som är indirekt sammanlänkade via en annan medlemsstat och har mottagit en begäran om frivilliga bidrag enligt punkt 2 i den här artikeln bidrar till att tillhandahålla de begärda gasvolymerna enligt artikel 13.1 eller 13.2 med hjälp av sådana frivilliga åtgärder som avses i artikel 13.3 c.

2. Den medlemsstat som begär solidaritet enligt artikel 13 får samtidigt skicka in en begäran om ett frivilligt bidrag på grundval av marknadsbaserade åtgärder till en eller flera andra indirekt sammanlänkade medlemsstater för att hitta det mest förmånliga erbjudandet eller den mest förmånliga kombinationen av erbjudanden, på grundval av kostnad, leveranshastighet, tillförlitlighet och diversifiering av gasförsörjningen enligt artikel 13.4.

Begäranden enligt första stycket i denna artikel ska lämnas in till de indirekt sammanlänkade medlemsstater som potentiellt kan tillhandahålla gasvolymer på grundval av frivilliga åtgärder, till kommissionen och till de krisledare som utsetts enligt artikel 10.1 g, minst 48 timmar före den angivna tidpunkten för leverans av gas. Sådana begäranden ska innehålla åtminstone den information som avses i artikel 13.8b första stycket.

Medlemsstater som tar emot begäran enligt första stycket i denna artikel ska svara den begärande medlemsstaten, och inom 18 timmar informera kommissionen och de krisledare som utsetts enligt artikel 10.1 g och ange om de kan erbjuda gasvolymer på grundval av frivilliga åtgärder. Svaret ska innehålla åtminstone den information som avses i artikel 13.8a. Medlemsstaterna får svara att de inte kan bidra med hjälp av marknadsbaserade åtgärder.

3. När summan av de gasvolymer som följer av erbjudandena enligt artikel 13.1 och 13.2 och erbjudanden enligt denna artikel inte når upp till de volymer som krävs, ska erbjudanden enligt denna artikel automatiskt väljas.

När summan av de gasvolymer som följer av erbjudandena enligt artikel 13.1 och 13.2 och erbjudanden enligt denna artikel överstiger de volymer som krävs, ska erbjudanden enligt denna artikel beaktas vid valet av erbjudanden enligt artikel 13.4, och den begärande medlemsstaten ska, efter samråd med alla berörda medlemsstater, söka efter det mest förmånliga erbjudandet, eller en kombination av erbjudanden bland erbjudandena enligt artikel 13 eller den här artikeln, på

grundval av kostnad, leveranshastighet, tillförlitlighet och diversifiering. Om bidrag enligt den här artikeln väljs av de begärande medlemsstaterna ska begäran enligt artikel 13.1 och 13.2 minskas i motsvarande grad.

Den begärande medlemsstaten ska informera de berörda medlemsstaterna om de volymer som den har valt inom sex timmar efter det att erbjudandet mottogs och minst 24 timmar före den angivna tidpunkten för leverans av gas.

4. Om en indirekt sammanlänkad medlemsstat lämnar ett frivilligt bidrag på grundval av marknadsbaserade åtgärder till den begärande medlemsstaten enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel får den skäliga ersättningen inte överstiga rimliga kostnader och får inbegripa de kostnader som avses i artikel 13.8a andra stycket. Det slutliga skäliga ersättningsbeloppet ska omfattas av den mekanism för efterhandskontroll som beskrivs i artikel 13.8c.

5. De systemansvariga för överföringssystem i de berörda medlemsstaterna ska samarbeta och utbyta information med hjälp av det regionala samordningssystemet för gas inrättat av Entso-G enligt artikel 3.6, för att identifiera den tillgängliga sammanlänkningskapaciteten inom sex timmar efter en begäran från en medlemsstat eller kommissionen. Entso-G ska informera kommissionen och de behöriga myndigheterna i de berörda medlemsstaterna.”

Bedömning

Artikeln är ny och inför bestämmelser om hur medlemsstater som är indirekt sammanlänkade via en annan medlemsstat kan begära solidaritet och formerna för detta. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 14 – Informationsutbyte

11. I artikel 14.3 ska första stycket ersättas med följande:

”Efter en kris ska den behöriga myndighet som avses i punkt 1 snarast möjligt och senast sex veckor efter det att krisen är över förse kommissionen med en detaljerad utvärdering av krisen och de genomförda åtgärdernas effektivitet, inklusive en bedömning av krisens ekonomiska konsekvenser, konsekvenserna för elsektorn och biståndet till eller från unionen och dess medlemsstater. I tillämpliga fall ska denna bedömning innehålla en detaljerad beskrivning av de omständigheter som ledde till att den mekanism som avses i artikel 13 aktiverades och de villkor under vilka de saknade gasleveranserna mottogs, inklusive pris och ekonomisk ersättning som betalats och, i tillämpliga fall, skälen till att solidaritetserbjudandena inte godtogs eller att gas inte levererades. Bedömningen ska göras tillgänglig för gruppen för samordning av gasförsörjningen och ska avspeglas i uppdateringarna av de förebyggande åtgärdsplanerna och krisplanerna.”

Bedömning

Artikeln har ändrats genom att bedömning av krisens konsekvenser nu bland annat ska innehålla en detaljerad beskrivning av de omständigheter som ledde till att den mekanism som avses i artikel 13 aktiverades. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 17a

12. I artikel 17a ska följande punkt läggas till:

”2. Den rapport som ska lämnas in av kommissionen senast den 28 februari 2025 ska också inbegripa en allmän bedömning av tillämpningen av artiklarna 6a–6d, 7.1, 7.4 g, 13, 13a, 16.3, 17a, 18a och 20.4 samt bilagorna Ia och Ib. Rapporten ska när så är lämpligt åtföljas av ett lagstiftningsförslag om ändring av denna förordning.”

Bedömning

Artikel 17a har lagts till genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/1032 av den 29 juni 2022 om ändring av förordningarna (EU) 2017/1938 och (EG) nr 715/2009 vad gäller gaslagring och handlar om kommissionens rapportering. Ändringen innebär ytterligare uppgifter för kommissionen och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Artikel 19 – Utövande av delegeringen

13. Artikel 19 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 2 ska följande mening införas efter den första meningen:

”Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 8a.2 ska ges till kommissionen för en period på fem år från och med den 4 augusti 2024”.

b) I punkt 3 ska den första meningen ersättas med följande:

”3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 3.8, 7.5, 8.5 och artikel 8a.2 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet.”

c) I punkt 6 ska den första meningen ersättas med följande:

”6. En delegerad akt som antas enligt artiklarna 3.8, 7.5, 8.5 eller artikel 8a.2 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både

Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända.”

Bedömning

Ändringarna i artikel 19 handlar om delegering av befogenhet till kommissionen och kräver ingen genomförandeåtgärd.

Bilaga VI – Mall för den förebyggande åtgärdsplanen

14. Bilaga VI ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 5 första stycket a andra stycket ska följande strecksats införas efter andra strecksatsen ”Åtgärder för att diversifiera gasförsörjningsvägarna och försörjningskällorna.”:

”– Åtgärder för att förhindra kapacitetshamstring.”

b) I punkt 11.3 första stycket a andra stycket ska följande strecksats införas efter andra strecksatsen ”Åtgärder för att diversifiera gasförsörjningsvägarna och försörjningskällorna.”:

”– Åtgärder för att förhindra kapacitetshamstring.”

Bedömning

Bilaga VI har ändrats så att den nu omfattar åtgärder för att förhindra kapacitetshamstring. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 85 – Ändringar av förordning (EU) 2019/942

Ändringarna avser Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/942 av den 5 juni 2019 om inrättande av Europeiska unionens byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. Agency for the Cooperation of Energy Regulators (Acer) är byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter inom EU. Den inrättades genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (byråförordningen). Acer har sin verksamhet förlagd till Ljubljana i Slovenien och började sin verksamhet officiellt i mars 2011.

Vissa förändringar genomfördes genom förordningen från 2019. Bakgrunden till de förändringarna var att Europeiska kommissionen ansåg att harmoniseringen av den europeiska energimarknaden hade gått för långsamt och att den blivit försenad. Förändringarna som genomfördes innebar bl.a. att fler beslut ska fattas av Acer istället för av tillsynsmyndigheterna i medlemsstaterna. Inom Acer gjordes

också förändringar i beslutsgången genom att vissa uppgifter överflyttades från Acer:s direktör till Acer:s styrelse.[63]

De ändringar som följer av gasmarknadsförordningen handlar främst om att Acer också har att hantera ENNOH.

Artikeln ingår inte i regeringsuppdraget och någon genomförandeåtgärd föreslås därför inte.

Artikel 86 – Ändringar av förordning (EU) 2022/869

Ändringarna avser Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 av den 30 maj 2022 om riktlinjer för transeuropeisk energiinfrastruktur, om ändring av förordningarna (EG) nr 715/2009, (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 och direktiven 2009/73/EG och (EU) 2019/944, och om upphävande av förordning (EU) nr 347/2013.

Artikeln ingår inte i regeringsuppdraget och någon genomförandeåtgärd föreslås därför inte.

Artikel 87 – Ändring av beslut (EU) 2017/684

Anmälningsskyldigheterna för mellanstatliga avtal på energiområdet som rör naturgas i enlighet med beslut (EU) 2017/684 ska tolkas så att de inbegriper mellanstatliga avtal om vätgas, inbegripet väteföreningar såsom ammoniak och flytande organiska vätebärare.

Bedömning

Rådet fattade den 5 april 2017 om inrättandet av en mekanism för informationsutbyte om mellanstatliga avtal och icke-bindande instrument mellan medlemsstaterna och tredjeländer på energiområdet. Artikeln anger att beslutet ska tolkas så att anmälningsskyldigheterna för mellanstatliga avtal på energiområdet som rör naturgas även ska omfatta vätgas. Någon genomförandeåtgärd behövs inte.

Artikel 88 – Upphävande

Förordning (EG) nr 715/2009 ska upphöra att gälla. Hänvisningar till den upphävda förordningen ska anses som hänvisningar till den här förordningen och ska läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga III till den här förordningen.

[63] Energimarknadsinspektionens rapport *Ren energi inom EU – Ett genomförande av fem rättsakter*, Ei R2020:02, 2020

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 31 i förordning (EG) nr 715/2009 och anger att den tidigare gällande förordningen ska upphöra att gälla. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

Artikel 89 – Ikraftträdande

1. Denna förordning träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning.

Den ska tillämpas från och med den 5 februari 2025.

2. Genom undantag från punkt 1 i denna artikel gäller följande:

a) Artiklarna 11.3 b, 34.6 och 84 ska tillämpas från och med den 1 januari 2025.

b) Avsnitt 5 ska tillämpas från och med den 1 januari 2025, utom artiklarna 42, 43, 44, 52, 53 och 54, som ska tillämpas från och med den 4 augusti 2024.

Denna förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Bedömning

Artikeln motsvarar artikel 32 i förordning (EG) nr 715/2009 och anger tid för ikraftträdande och vilka artiklar som ska tillämpas från senare tidpunkt. Någon genomförandeåtgärd krävs inte.

BILAGA I

RIKTLINJER

1. Information som ska offentliggöras om den metod som används för att fastställa den reglerade intäkten för den systemansvariga för överföringssystem

Tillsynsmyndigheten eller den systemansvariga för överföringssystemet ska offentliggöra den information som avses i punkterna 1–5 före tariffperioden enligt tillsynsmyndighetens beslut.

Den informationen ska lämnas separat för överföringsverksamhet där den systemansvariga för överföringssystemet ingår i en större kommersiell enhet eller kontrolleras av ett större holdingbolag.

1. Ansvarig enhet som beräknar, fastställer och godkänner metodens olika komponenter.

2. En beskrivning av metoden, inbegripet åtminstone en beskrivning av

a) övergripande metod, till exempel intäktstak, hybrid, självkostnad-plus-vinstpålägg-metoden eller tariffjämförelser,

b) metod för att fastställa den regulatoriska kapitalbasen (Rab), inbegripet

i) metod för att fastställa tillgångarnas ursprungliga (ingående) värde när den relevanta regleringsperioden inleds och när nya tillgångar införlivas i den regulatoriska kapitalbasen,

ii) metod för omvärdering av tillgångar,

iii) redogörelser för utvecklingen av tillgångarnas värde,

iv) behandling av avvecklade tillgångar,

v) avskrivningsmetod som tillämpas på den regulatoriska kapitalbasen, inklusive eventuella ändringar av värdena,

c) metod för att fastställa kapitalkostnaden,

d) metod för att fastställa de totala utgifterna (Totex) eller, i tillämpliga fall, driftsutgifterna (Opex) och kapitalutgifterna (Capex),

e) metod för att fastställa kostnadseffektivitet, i tillämpliga fall,

f) metod som tillämpats för att fastställa inflationen,

g) metod för att fastställa premier och incitament, i tillämpliga fall,

h) kostnader som inte går att kontrollera,

i) tjänster som tillhandahålls inom företagets holdingbolag, i tillämpliga fall.

3. Värdet för de parametrar som används i metoden:

a) Detaljerade värden för de parametrar som utgör en del av kostnaden för eget kapital och skuldkostnaden eller den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden, i procent.

b) Avskrivningsperioder, i år, tillämpliga separat på rörledningar och kompressorer.

c) Förändringar av avskrivningstiden eller i den ökade avskrivningstakten som tillämpas på tillgångar.

d) Effektivitetsmål i procent.

e) Inflationsindex.

f) Premier och incitament.

4. Värdet av kostnader och utgifter som används för att fastställa tillåtna eller eftersträvade intäkter i euro och i lokal valuta avseende

a) den regulatoriska kapitalbasen, per tillgångstyp och år fram till dess att den har avskrivits i sin helhet, inklusive

i) den investering som läggs till den regulatoriska kapitalbasen, per tillgångstyp,

ii) avskrivningen per tillgångstyp fram till den fullständiga avskrivningen av tillgångarna,

b) kapitalkostnaden, inklusive kostnaden för eget kapital och skuldkostnaden,

c) driftskostnader,

d) premier och incitament som specificeras separat per post.

5. Ekonomiska indikatorer som ska anges för den systemansvariga för överföringssystemet. Om den systemansvariga för överföringssystemet kontrolleras av ett större holdingbolag eller ingår i ett större företag ska dessa värden anges separat för den systemansvariga för överföringssystemet, inbegripet följande:

a) Rörelseresultat före räntor, skatt och av- och nedskrivningar (Ebitda).

b) Rörelseresultat före räntor och skatt (Ebit).

c) Avkastning på tillgångar I (Roa) = Ebitda/Rab.

d) Avkastning på tillgångar II (Roa) = Ebit/Rab.

e) Avkastning på eget kapital (Roe) = vinst/eget kapital:

i) Avkastning på sysselsatt kapital (Roce).

ii) Bruttosoliditetsgrad.

iii) Nettoskuld/(nettoskuld + eget kapital).

iv) Nettoskuld/Ebitda.

Tillsynsmyndigheten eller den systemansvariga för överföringssystemet ska tillhandahålla en förenklad tariffmodell som inbegriper metodens disaggregerade parametrar och värden och som gör det möjligt att upprepa beräkningen av tillåtna eller eftersträvade intäkter för den systemansvariga för överföringssystemet.

6. De systemansvariga för överföringssystem ska varje dag föra protokoll om aktuellt underhåll och eventuella flödesstörningar och ska på begäran ställa protokollen till tillsynsmyndighetens förfogande. På begäran ska uppgifterna också lämnas till konsumenter som påverkas av störningarna.

2. Principer för mekanismer för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning avseende systemansvariga för överföringssystem samt tillämpningen av dessa vid avtalsbetingad överbelastning

2.1. Principer för mekanismer för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning avseende systemansvariga för överföringssystem

1. Mekanismerna för kapacitetstilldelning och förfarandena för hantering av överbelastning ska underlätta utvecklingen av konkurrensen och likvidhandel med kapacitet. Mekanismerna ska vara marknadsanpassade, även på spotmarknader och centrala marknadsplatser. De ska vara flexibla och kunna anpassas till nya marknadsvillkor.

2. Dessa mekanismer och förfaranden ska ta hänsyn till det berörda systemets systemintegritet och till försörjningstryggheten.

3. Dessa mekanismer och förfaranden får varken stå i vägen för nya marknadsaktörer eller skapa orimliga hinder för marknadsinträde. De får inte hindra marknadsaktörerna, inbegripet nya marknadsaktörer och företag med liten marknadsandel, från att konkurrera effektivt med varandra.

4. Dessa mekanismer och förfaranden ska skicka lämpliga ekonomiska signaler för effektiv och maximal användning av den tekniska kapaciteten samt underlätta investeringar i ny infrastruktur.

5. Nätanvändarna ska underrättas om vilken typ av omständigheter som kan påverka tillgängligheten när det gäller avtalad kapacitet. Information om avbrott ska återspegla nivån på den information som är tillgänglig för den systemansvariga för överföringssystemet.

6. Om det uppstår svårigheter med att uppfylla avtalsenliga leveransskyldigheter som är relaterade till systemintegritet, ska de systemansvariga för överföringssystem utan dröjsmål underrätta nätanvändarna och försöka finna en icke-diskriminerande lösning.

De systemansvariga för överföringssystem ska rådfråga nätanvändarna om förfaranden innan de genomförs och komma överens om dem med tillsynsmyndigheten.

2.2. Förfaranden för hantering av överbelastning vid avtalsbetingad överbelastning

2.2.1. Allmänna bestämmelser

1. Denna punkt ska tillämpas på sammanlänkningspunkter mellan angränsande inmatnings- och uttagssystem, oavsett om de är fysiska eller virtuella, mellan två eller flera medlemsstater eller inom samma medlemsstat om det tillämpas förfaranden för att reservera kapacitet för användare vid punkterna. Denna punkt får även tillämpas på inmatningspunkter till och uttagspunkter från tredjeländer, i enlighet med den relevanta tillsynsmyndighetens beslut. Uttagspunkter till slutkonsumenter och distributionsnät, inmatningspunkter från LNG-terminaler och produktionsanläggningar, och inmatnings-/uttagspunkter från och till lagringsanläggningar för naturgas omfattas inte av bestämmelserna i denna punkt.

2. På grundval av de uppgifter som de systemansvariga för överföringssystem offentliggör enligt punkt 3 i denna bilaga och som i tillämpliga fall har kontrollerats av tillsynsmyndigheterna, ska Acer offentliggöra en övervakningsrapport om överbelastning vid sammanlänkningspunkter med avseende på produkter för fast kapacitet som sålts under det föregående året, i möjligaste mån med beaktande av kapacitetshandel på andrahandsmarknaden och användningen av frånkopplingsbar kapacitet.

Övervakningsrapporten ska offentliggöras vartannat år. Acer ska offentliggöra ytterligare rapporter på motiverad begäran från kommissionen, dock inte oftare än en gång per år.

3. Ytterligare kapacitet som görs tillgänglig genom tillämpningen av något av de förfaranden för hantering av överbelastning som anges i punkterna 2.2.2–2.2.5 ska erbjudas av de berörda systemansvariga för överföringssystem inom ramen för det ordinarie tilldelningsförfarandet.

2.2.2. Kapacitetsökning genom ett överboknings- och återköpssystem

1. Systemansvariga för överföringssystem ska föreslå och, efter godkännande av tillsynsmyndigheten, införa ett incitamentbaserat överboknings- och återköpssystem för att erbjuda ytterligare fast kapacitet. Före genomförandet ska tillsynsmyndigheten samråda med de angränsande medlemsstaternas tillsynsmyndigheter och beakta deras synpunkter. Ytterligare kapacitet avser den fasta kapacitet som erbjuds utöver den tekniska kapaciteten hos en sammanlänkningspunkt, varvid den tekniska kapaciteten beräknas enligt artikel 6.1.

2. Överboknings- och återköpssystemet ska för de systemansvariga för överföringssystem utgöra ett incitament att tillhandahålla ytterligare kapacitet, med beaktande av de tekniska villkoren – till exempel värmevärdet, temperatur, förväntad förbrukning för det relevanta inmatnings- och uttagssystemet och kapaciteten i angränsande nät. Systemansvariga för överföringssystem ska använda sig av ett dynamiskt tillvägagångssätt vid nyberäkningen av inmatnings- och uttagssystemets tekniska eller ytterligare kapacitet.

3. Överboknings- och återköpssystemet ska vara baserat på en incitamentordning som återspeglar de risker som de systemansvariga för överföringssystem tar när de erbjuder ytterligare kapacitet. Detta system ska vara utformat på ett sådant sätt att intäkter från försäljningen av ytterligare kapacitet och kostnader som uppstår genom återköpssystemet eller åtgärder enligt punkt 6 delas mellan de systemansvariga för överföringssystem och nätanvändarna. Tillsynsmyndigheterna ska fatta beslut om fördelningen av intäkter och kostnader mellan den systemansvariga för överföringssystemet och nätanvändaren.

4. I syfte att fastställa intäkter för de systemansvariga för överföringssystem ska teknisk kapacitet, och i synnerhet returnerad kapacitet samt, där det är relevant, kapacitet som uppstår vid tillämpningen av ”use-it-or-lose-it”-mekanismer för fast dagen-före-kapacitet och långfristig kapacitet, beaktas för att kunna tilldelas före eventuell ytterligare kapacitet.

5. Vid fastställandet av den ytterligare kapaciteten ska den systemansvariga för överföringssystemet beakta statistiska scenarier för den förväntade mängden fysiskt outnyttjad kapacitet vid en viss tidpunkt vid sammanlänkningspunkter. Den systemansvariga ska också beakta en riskprofil för tillhandahållande av ytterligare kapacitet som inte leder till alltför stora återköpsförpliktelser. Inom ramen för överboknings- och återköpssystemet ska även sannolikheten och kostnaderna för återköp av kapacitet på marknaden uppskattas, och på grundval av detta ska den ytterligare kapacitet som ställs till förfogande bestämmas.

6. Där så är nödvändigt för att upprätthålla systemintegritet ska systemansvariga för överföringssystem tillämpa ett marknadsbaserat återköpsförfarande inom vilket nätanvändare kan erbjuda kapacitet. Nätanvändare ska underrättas om det tillämpliga återköpsförfarandet. Tillämpningen av ett återköpsförfarande påverkar inte tillämpliga krisåtgärder.

7. Systemansvariga för överföringssystem ska innan de tillämpar ett återköpsförfarande kontrollera om alternativa tekniska och kommersiella åtgärder kan upprätthålla systemintegriteten på ett mer kostnadseffektivt sätt.

8. Tillsammans med förslaget om överboknings- och återköpssystemet ska den systemansvariga för överföringssystemet lämna alla relevanta uppgifter, skattningar och modeller till tillsynsmyndigheten så att denna kan bedöma systemet. Den systemansvariga för överföringssystemet ska regelbundet rapportera hur systemet fungerar till tillsynsmyndigheten och ska på begäran lämna alla relevanta uppgifter till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten får begära att den systemansvariga för överföringssystemet ändrar systemet.

2.2.3. ”Use-it-or-lose-it”-mekanismen för fast dagen-före-kapacitet

1. Tillsynsmyndigheter ska kräva att systemansvariga för överföringssystem tillämpar åtminstone de regler som anges i punkt 3 för varje nätanvändare vid sammanlänkningspunkter när det gäller ändring av den ursprungliga nomineringen om det av Acers årliga övervakningsrapport som avses i punkt 2.2.1.2 framgår att efterfrågan har överstigit utbudet, till acceptpriset när det rör sig om auktioner, vid sammanlänkningspunkter i samband med kapacitetstilldelningsförfaranden det år som omfattas av övervakningsrapporten för produkter som skulle användas antingen det året eller under ett av de följande två åren

a) för minst tre produkter för fast kapacitet med en löptid på en månad,

b) för minst två produkter för fast kapacitet med en löptid på ett kvartal,

c) för minst en produkt för fast kapacitet med en löptid på ett år eller mer, eller

d) om ingen produkt för fast kapacitet med en löptid på en månad eller mer har erbjudits under åtminstone sex månader.

2. Om det av Acers årliga övervakningsrapport som avses i punkt 2.2.1.2 framgår att den situation som beskrivs i punkt 1 troligen inte kommer att uppstå på nytt under de påföljande tre åren, exempelvis därför att kapacitet blir tillgänglig genom fysisk utbyggnad av nätet eller uppsägning av långfristiga avtal, får de berörda tillsynsmyndigheterna fatta beslut om att häva ”use-it-or-lose-it”-mekanismen för fast dagen-före-kapacitet.

3. Fast renominering är tillåten upp till 90 % och ned till 10 % av den kapacitet som avtalats av nätanvändaren vid sammanlänkningspunkten. Om nomineringen överstiger 80 % av den avtalade kapaciteten får dock hälften av den icke nominerade volymen renomineras uppåt. Om nomineringen inte överstiger 20 % av den avtalade kapaciteten får hälften av den nominerade volymen renomineras nedåt. Tillämpningen av denna punkt påverkar inte tillämpliga krisåtgärder.

4. Den ursprungliga innehavaren av den avtalade kapaciteten får renominera den inskränkta delen av sin avtalade fasta kapacitet på avbrytbara villkor.

5. Punkt 3 ska inte tillämpas på nätanvändare – personer eller företag och de företag som de kontrollerar i den mening som avses i artikel 3 i rådets förordning (EG) nr 139/20041 – som innehade mindre än 10 % av den genomsnittliga tekniska kapaciteten under det föregående året vid sammanlänkningspunkten.

6. Vid sammanlänkningspunkter där en ”use-it-or-lose-it”-mekanism för fast dagen-före-kapacitet enligt punkt 3 tillämpas ska tillsynsmyndigheten utvärdera sambandet med överboknings- och återköpssystemet enligt punkt 2.2.2, vilket kan resultera i att tillsynsmyndigheten beslutar att inte tillämpa punkt 2.2.2 vid dessa sammanlänkningspunkter. Ett sådant beslut ska utan dröjsmål anmälas till Acer och till kommissionen.

1 rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EG:s koncentrationsförordning) (EUT L 24, 29.1.2004, s. 1).

7. En tillsynsmyndighet får besluta att införa en ”use-it-or-lose-it”-mekanism för fast dagen-före-kapacitet enligt punkt 3 för en sammanlänkningspunkt. Innan tillsynsmyndigheten fattar sitt beslut ska den samråda med tillsynsmyndigheterna i angränsande medlemsstater. När tillsynsmyndigheten fattar sitt beslut ska den ta hänsyn till de yttranden som avges av tillsynsmyndigheter i angränsande medlemsstater.

2.2.4. Returnering av avtalad kapacitet

Systemansvariga för överföringssystem ska godta varje returnering av fast kapacitet som nätanvändaren avtalat vid en sammanlänkningspunkt, med undantag för kapacitetsprodukter med en löptid på en dag och kortare. Nätanvändaren ska behålla de rättigheter och skyldigheter som följer av kapacitetsavtalet fram till det att kapaciteten tilldelas på nytt av den systemansvariga för överföringssystemet och i den utsträckning som kapaciteten inte tilldelas på nytt av den systemansvariga för överföringssystemet. Returnerad kapacitet ska komma i fråga för tilldelning på nytt först efter det att all tillgänglig kapacitet har tilldelats. Den systemansvariga för överföringssystemet ska omedelbart underrätta nätanvändaren om varje tilldelning på nytt av returnerad kapacitet. Tillsynsmyndigheten ska godkänna de närmare villkoren för returnering av kapacitet, särskilt när flera nätanvändare returnerar sin kapacitet.

2.2.5. Långfristig use-it-or-lose-it-mekanism

1. Tillsynsmyndigheterna ska kräva att de systemansvariga för överföringssystem, helt eller delvis, tar tillbaka av en nätanvändare systematiskt underutnyttjad avtalad kapacitet vid en sammanlänkningspunkt om nätanvändaren inte på rimliga villkor har sålt eller erbjudit sin outnyttjade kapacitet och om andra nätanvändare begär fast kapacitet. Avtalad kapacitet anses vara systematiskt underutnyttjad i synnerhet när

a) nätanvändaren i genomsnitt använder mindre än 80 % av sin avtalade kapacitet både från och med den 1 april till och med den 30 september och från och med den 1 oktober till och med den 31 mars där avtalets effektiva löptid uppgår till mer än ett år och inga rimliga skäl för detta kan uppges, eller

b) nätanvändaren systematiskt nominerar nära 100 % av sin avtalade kapacitet och renominerar nedåt i syfte att kringgå de regler som fastställs i punkt 2.2.3.3.

2. Tillämpningen av en ”use-it-or-lose-it”-mekanism för fast dagen-före-kapacitet får inte betraktas som grund för att hindra tillämpningen av punkt 1.

3. Återtagandet av kapacitet ska leda till att nätanvändaren förlorar sin avtalade kapacitet delvis eller fullständigt under en viss period eller under avtalets återstående effektiva löptid. Nätanvändaren ska behålla de rättigheter och skyldigheter som följer av kapacitetsavtalet fram till det att kapaciteten tilldelas på nytt av den systemansvariga för överföringssystemet och i den utsträckning som kapaciteten inte tilldelas på nytt av den systemansvariga för överföringssystemet.

4. Systemansvariga för överföringssystem ska fortlöpande till tillsynsmyndigheterna lämna alla uppgifter som krävs för att övervaka i vilken utsträckning avtalad kapacitet används där avtalets effektiva löptid uppgår till mer än ett år eller omfattar återkommande kvartal som täcker minst två år.

3. Fastställande av de tekniska uppgifter som krävs för att nätanvändarna ska få effektivt tillträde till naturgassystemet, fastställande av alla punkter som är relevanta för uppfyllandet av kraven på transparens och de uppgifter som ska offentliggöras för alla relevanta punkter samt tidsplanen för offentliggörandet

3.1. Fastställande av de tekniska uppgifter som krävs för att nätanvändarna ska få effektivt tillträde till systemet

3.1.1. Form för offentliggörande

1. De systemansvariga för överföringssystem ska tillhandahålla alla uppgifter som avses i punkterna 3.1.2 och 3.3.1–3.3.5 på följande sätt:

a) På en webbplats som är tillgänglig för allmänheten utan kostnad och utan krav på registrering eller annan anmälan hos den systemansvariga för överföringssystemet.

b) Regelbundet/fortlöpande; frekvensen ska anpassas till de ändringar som äger rum och tjänstens varaktighet.

c) På ett användarvänligt sätt.

d) På ett meningsfullt, mätbart, tydligt, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

e) I nedladdningsbart format som systemansvariga för överföringssystem och tillsynsmyndigheterna har kommit överens om – på grundval av ett yttrande om ett harmoniserat format som ska tillhandahållas av Acer – och som möjliggör kvantitativa och jämförande analyser.

f) Med konsekvent användning av enheter, varvid framför allt kWh (med en förbränningsreferenstemperatur på 298,15 K) utgör enheten för energiinnehåll och m3 (vid 273,15 K och 1,01325 bar) volymenhet. Den konstanta omräkningsfaktorn för energiinnehåll ska anges. Utöver ovannämnda format kan även andra enheter användas för offentliggörandet.

g) På medlemsstatens officiella språk och på engelska.

h) Alla uppgifter ska lämnas via en unionsomfattande central plattform som inrättats av Entso för gas på kostnadseffektiva grunder.

2. De systemansvariga för överföringssystem ska tillhandahålla detaljerade uppgifter om faktiska ändringar av alla sådana uppgifter som avses i punkterna 3.1.2 och 3.3.1–3.3.5 vid lämplig tidpunkt så snart de finns tillgängliga för dem.

3.1.2. Innehållet i offentliggörandet

1. De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra åtminstone följande uppgifter om sina system och tjänster:

a) En detaljerad och uttömmande beskrivning av de olika tjänster som erbjuds och de tillhörande avgifter som tas ut för dem.

b) Olika typer av transportavtal som kan ingås för dessa tjänster.

c) Nätföreskrifter och/eller standardvillkor som fastställer samtliga nätanvändares rättigheter och skyldigheter, däribland följande:

i) Harmoniserade transportavtal och andra relevanta dokument.

ii) Om det är relevant för nättillträdet: uppgifter om relevanta parametrar för gaskvalitet för alla relevanta punkter, i enlighet med vad som fastställs i punkt 3.2 i denna bilaga, däribland minst bruttovärmevärdet, Wobbetal och syrehalt samt uppgifter om ansvarsfrågan och nätanvändarnas kostnader för konvertering om gasen inte motsvarar dessa specifikationer.

iii) Om det är relevant för nättillträdet: information om tryckkrav för alla relevanta punkter.

iv) Förfarandet i händelse av avbrott i frånkopplingsbar kapacitet, däribland i tillämpliga fall tidpunkt, omfattning och rangordning av enskilda frånkopplingar, exempelvis proportionellt eller enligt principen ”först in, sist frånkopplad”.

d) De harmoniserade förfarandena för användning av överföringssystemet, inklusive definition av nyckelbegrepp.

e) Villkor för kapacitetstilldelning, hantering av överbelastning samt förfaranden för att motverka hamstring och underlätta återanvändning.

f) De regler för kapacitetshandel på andrahandsmarknaden som gäller gentemot den systemansvariga för överföringssystemet.

g) Regler om balansering och metod för beräkning av avgifter för obalans.

h) I förekommande fall de flexibilitets- och toleransnivåer som utan särskild avgift inkluderas i transporttjänsterna och i andra tjänster, samt den flexibilitet som erbjuds utöver detta med tillhörande avgifter.

i) En ingående beskrivning av det naturgassystem som tillhör den systemansvariga för överföringssystemet med uppgift om relevanta sammanlänkningspunkter enligt definitionen i punkt 3.2 i denna bilaga samt namnet på dem som är driftsansvariga för de sammanlänkade systemen eller anläggningarna.

j) Reglerna för anslutning till det naturgassystem som drivs av den systemansvariga för överföringssystemet.

k) Information om krismekanismer, i den mån som det faller inom ansvarsområdet för den systemansvariga för överföringssystemet, exempelvis åtgärder som kan leda till att kundgrupper kopplas bort från nätet, och andra allmänna ansvarsregler som gäller för den systemansvariga för överföringssystemet.

l) Förfaranden som överenskommits av systemansvariga för överföringssystem vid sammanlänkningspunkter och som är av betydelse för nätanvändarnas tillträde till de berörda överföringssystemen och avser nätets driftskompatibilitet, förfaranden för nominering och matchning samt andra förfaranden som fastställer bestämmelser om tilldelning av gasflöden och balansering, inkluderat de metoder som tillämpas.

m) De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra en detaljerad och uttömmande beskrivning av den metod och det förfarande som tillämpas för beräkning av den tekniska kapaciteten, däribland information om de parametrar som använts och viktiga förutsättningar.

3.2. Fastställande av alla punkter som är relevanta för uppfyllandet av kraven på transparens

1. De relevanta punkterna ska åtminstone omfatta följande punkter:

a) Alla inmatnings- och uttagspunkter till och från ett överföringsnät som drivs av en systemansvarig för överföringssystem, med undantag för uttagspunkter som är anslutna till en enskild slutkund och med undantag för inmatningspunkter som är direkt kopplade till en enskild producents produktionsanläggning som är belägen inom unionen.

b) Alla inmatnings- och uttagspunkter som sammanlänkar balanseringsområden för systemansvariga för överföringssystem.

c) Alla punkter som sammanlänkar ett nät som tillhör en systemansvarig för överföringssystem med en LNG-terminal, fysiska knutpunkter för naturgas, lagrings- och produktionsanläggningar, såvida inte dessa produktionsanläggningar omfattas av undantag enligt punkt a.

d) Alla punkter som sammanlänkar ett nät som tillhör en viss systemansvarig för överföringssystem med sådan infrastruktur som krävs för tillhandahållandet av stödtjänster.

2. Information till enskilda slutkunder och till produktionsanläggningar som inte omfattas av definitionen av relevanta punkter enligt punkt 3.2.1 a ska offentliggöras i samlad form, åtminstone per balanseringsområde. Vid tillämpningen av denna bilaga ska aggregeringen av enskilda slutkunder och av produktionsanläggningar som inte omfattas av definitionen av relevanta punkter enligt punkt 3.2.1 a betraktas som en enda relevant punkt.

3. I de fall då punkter mellan två eller flera överföringsansvariga sköts enbart av de berörda överföringsansvariga, utan någon avtalsenlig eller funktionsmässig

inblandning från systemanvändare, eller då punkter sammanlänkar ett överföringssystem med ett distributionssystem och det inte finns någon avtalsbetingad överbelastning vid dessa punkter, ska systemansvariga för överföringssystem när det gäller dessa punkter undantas från skyldigheten att offentliggöra de krav som förtecknas i punkt 3.3 i denna bilaga. Tillsynsmyndigheten får kräva att de systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra de krav som förtecknas i punkt 3.3 för grupper av eller alla de undantagna punkterna. I dessa fall ska informationen, om den är tillgänglig för den systemansvariga för överföringssystem, offentliggöras i samlad form på lämplig nivå, åtminstone per balanseringsområde. Vid tillämpningen av denna bilaga ska denna aggregering av dessa punkter betraktas som en enda relevant punkt.

3.3. Uppgifter som ska offentliggöras för alla relevanta punkter och tidsplanen för offentliggörandet

1. De systemansvariga för överföringssystem ska för alla relevanta punkter offentliggöra sådana uppgifter som förtecknas i andra stycket a–g för samtliga tjänster och stödtjänster som tillhandahålls, framför allt uppgifter om inblandning, ballastning och konvertering. Dessa uppgifter ska offentliggöras i form av numeriska uppgifter, med tim- eller dagsbaserade perioder – som motsvarar den minsta referensperioden för kapacitetsbokning, nominering och renominering samt den minsta betalningsperiod för vilken avgifterna för obalans beräknas. Om den minsta referensperioden avviker från en daglig period ska de uppgifter som anges i andra stycket a–g också tillgängliggöras för den dagliga perioden.

Följande uppgifter och uppdateringar av dessa ska offentliggöras så snart den systemansvariga har tillgång till dem (”nästan i realtid”):

a) Teknisk kapacitet för flöden i båda riktningar.

b) Total avtalad fast och frånkopplingsbar kapacitet i båda riktningar.

c) Nomineringar och renomineringar i båda riktningar.

d) Tillgänglig fast och frånkopplingsbar kapacitet i båda riktningar.

e) Faktiska fysiska flöden.

f) Planerad och faktisk frånkoppling i frånkopplingsbar kapacitet.

g) Planerade och oplanerade frånkopplingar från fasta tjänster och information om återupprättande av fasta tjänster, till exempel systemunderhåll och trolig

varaktighet för frånkoppling på grund av underhåll; planerade frånkopplingar ska offentliggöras minst 42 dagar i förväg.

h) Förekomst av resultatlösa, rättsligt giltiga förfrågningar om produkter för fast kapacitet med en löptid på en månad eller mer, inklusive antal och volym när det gäller dessa förfrågningar.

i) När det gäller auktioner, uppgifter om var och när högre priser än acceptpriset har uppnåtts för produkter för fast kapacitet med en löptid på en månad eller mer.

j) Uppgifter om var och när det inte har erbjudits någon produkt för fast kapacitet med en löptid på en månad eller mer inom ramen för det ordinarie tilldelningsförfarandet.

k) Total kapacitet som ställts till förfogande genom tillämpning av de förfaranden för hantering av överbelastning som fastställs i punkterna 2.2.2–2.2.5, för vart och ett av dessa förfaranden.

2. De uppgifter som avses i punkt 3.3.1 a, b och d ska offentliggöras åtminstone 24 månader i förväg för alla relevanta punkter.

3. De systemansvariga för överföringssystem ska, för alla relevanta punkter, löpande offentliggöra historiska uppgifter om kraven i punkt 3.3.1 a–g för de senaste fem åren.

4. De systemansvariga för överföringssystem ska dagligen offentliggöra uppmätta värden för bruttovärmevärdet, Wobbetalet, den vätgashalt som blandas in i naturgassystemet, metanhalten and syrehalten vid alla relevanta punkter. Preliminära uppgifter ska offentliggöras senast tre dagar efter respektive gasdygn. De slutgiltiga uppgifterna ska offentliggöras inom tre månader efter utgången av respektive månad.

5. De systemansvariga för överföringssystem ska årligen för alla relevanta punkter offentliggöra tillgänglig kapacitet, bokad och teknisk kapacitet för alla år för vilka kapacitet har avtalats plus ett år och åtminstone för de kommande tio åren. Dessa uppgifter ska uppdateras åtminstone varje månad och oftare om det inkommer nya uppgifter. Offentliggörandet ska återspegla den tidsperiod för vilken kapacitet erbjuds på marknaden.

3.4. Uppgifter som ska offentliggöras om överföringssystemet och tidsplanen för offentliggörandet

1. De systemansvariga för överföringssystem ska se till att den aggregerade kapacitet som erbjuds och avtalas på andrahandsmarknaden, det vill säga som

säljs från en nätanvändare till en annan nätanvändare) – om dessa uppgifter är tillgängliga för den systemansvariga för överföringssystemet – offentliggörs och uppdateras varje dag. Dessa uppgifter ska specificera följande:

a) Sammanlänkningspunkt där kapaciteten säljs.

b) Typ av kapacitet, det vill säga inmatning, uttag, fast, frånkopplingsbar.

c) Kapacitetsnyttjanderättens mängd och varaktighet.

d) Typ av försäljning, till exempel överföring eller tilldelning.

e) Totala antalet transaktioner eller överföringar.

f) Eventuella andra villkor som den systemansvariga för överföringssystemet känner till och som avses i punkt 3.3.

I den mån som sådana uppgifter tillhandahålls av en tredje part ska systemansvariga för överföringssystem undantas från denna bestämmelse.

2. De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra harmoniserade villkor enligt vilka de accepterar kapacitetsöverföringar, till exempel överföringar och tilldelningar. Dessa villkor ska åtminstone inkludera följande:

a) En beskrivning av standardiserade produkter som kan säljas på andrahandsmarknaden.

b) Ledtid för genomförande/godkännande/registrering av transaktioner på andrahandsmarknaden; vid förseningar måste anledningen offentliggöras.

c) Anmälan av säljaren eller den tredje part som avses i punkt 3.4.1 till den systemansvariga för överföringssystem om säljarens och köparens namn och kapacitetsuppgifter i enlighet med punkt 3.4.1.

I den mån som sådana uppgifter tillhandahålls av en tredje part ska systemansvariga för överföringssystem undantas från denna bestämmelse.

3. Varje systemansvarig för överföringssystem ska, när det gäller balanseringen av systemet, senast en månad efter att balansperioden löpt ut, tillhandahålla varje nätanvändare för varje balansperiod volymuppgifter om den specifika preliminära obalansen och om kostnaderna per enskild nätanvändare. Slutgiltiga uppgifter om kunder som mottagit leveranser enligt standardiserade belastningsprofiler kan tillhandahållas upp till 14 månader senare. I den mån som sådana uppgifter tillhandahålls av en tredje part ska systemansvariga för överföringssystem

undantas från denna bestämmelse. När sådana uppgifter tillhandahålls ska kommersiellt känsliga uppgifter behandlas konfidentiellt.

4. När tredje parter erbjuds flexibilitetstjänster utöver toleransnivåerna ska systemansvariga för överföringssystem offentliggöra dagliga prognoser på dagen-före-basis om den maximala flexibilitetsmängden, bokad flexibilitet och den flexibilitet som marknaden förfogar över nästkommande gasdygn. Den systemansvariga för överföringssystemet ska i slutet av varje gasdygn dessutom offentliggöra efterhandsinformation om det aggregerade nyttjandet av varje flexibilitetstjänst. Om tillsynsmyndigheten är övertygad om att sådan information skulle kunna ge utrymme för potentiellt missbruk från nätanvändarnas sida, får den bevilja den systemansvariga för överföringssystemet undantag från denna skyldighet.

5. De systemansvariga för överföringssystem ska offentliggöra, per balanseringsområde, gasmängden i överföringssystemet i början av varje gasdygn och den beräknade naturgasmängden i överföringssystemet i slutet av varje gasdygn. Den beräknade naturgasmängden för slutet av gasdygnet ska uppdateras varje timme under hela gasdygnet. Om avgifter för obalans beräknas varje timme ska den systemansvariga för överföringssystemet offentliggöra gasmängden i överföringssystemet i timbaserade perioder. Alternativt ska systemansvariga för överföringssystem offentliggöra, per balanseringsområde, alla användares aggregerade obalans i början av varje balanseringsperiod och den beräknade kumulerade obalansen för alla användare i slutet av varje gasdygn. Om tillsynsmyndigheten är övertygad om att sådan information skulle kunna ge utrymme för potentiellt missbruk från nätanvändarnas sida, får den bevilja den systemansvariga för överföringssystemet undantag från denna skyldighet.

6. De systemansvariga för överföringssystem ska tillhandahålla användarvänliga verktyg för beräkning av tariffer.

7. De systemansvariga för överföringssystem ska på ett effektivt sätt registrera alla kapacitetsavtal och all annan relevant information i samband med beräkning och tillhandahållande av tillgänglig kapacitet; de relevanta nationella myndigheterna ska ha tillgång till dessa uppgifter under minst fem år, i synnerhet vad gäller enskilda nomineringar och frånkopplingar. De systemansvariga för överföringssystem ska bevara dokumentation om all relevant information som fastställs i punkterna 3.3.4 och 3.3.5 under minst fem år och vid behov ge tillsynsmyndigheterna tillgång till informationen. Båda parterna ska respektera principen om bevarande av affärshemligheter.

8. De systemansvariga för överföringssystem ska minst en gång om året vid en i förväg fastställd tidpunkt offentliggöra alla planerade underhållsperioder som kan

komma att påverka nätanvändarnas rättigheter enligt transportavtalen och i rimlig tid offentliggöra den driftsrelaterade information som är kopplad till detta. Detta innebär att systemansvariga för överföringssystem, så snart som uppgifterna är tillgängliga för dem, utan dröjsmål och diskriminering också ska offentliggöra eventuella ändringar i de planerade underhållsperioderna och meddela oplanerat underhåll. Under underhållsperioderna ska de systemansvariga för överföringssystem regelbundet offentliggöra aktuell information om underhållet, förväntad varaktighet och förväntade effekter.

4. Format och innehåll för offentliggörandet av tekniska uppgifter om nättillträde från operatörer av vätgasnät, uppgifter som ska offentliggöras för alla relevanta punkter och tidsplanen för detta

4.1. Format för offentliggörandet av tekniska uppgifter om nättillträde

1. Operatörer av vätgasnät ska tillhandahålla alla de uppgifter som krävs för att nätanvändarna ska få effektivt tillträde till det nät som avses i punkterna 4.2 och 4.3 på följande sätt:

a) På en webbplats som är tillgänglig för allmänheten utan kostnad och utan krav på registrering eller annan anmälan hos operatören av vätgasnät.

b) Regelbundet/fortlöpande; frekvensen ska anpassas till de ändringar som äger rum och tjänstens varaktighet.

c) På ett användarvänligt sätt.

d) På ett tydligt, mätbart, lättillgängligt och icke-diskriminerande sätt.

e) I nedladdningsbart format som operatörerna av vätgasnät och tillsynsmyndigheterna har kommit överens om – på grundval av ett yttrande om ett harmoniserat format som ska tillhandahållas av Acer – och som möjliggör kvantitativa analyser.

f) Med konsekvent användning av enheter, varvid framför allt kWh utgör enheten för energiinnehåll och m3 volymenhet; den konstanta omräkningsfaktorn för energiinnehåll ska anges; utöver detta kan även andra enheter användas för offentliggörandet.

g) På medlemsstatens officiella språk och på engelska.

h) Alla uppgifter ska lämnas från och med den 1 oktober 2026 via en unionsomfattande central plattform som inrättats av ENNOH på kostnadseffektiva grunder.

2. Operatörer av vätgasnät ska tillhandahålla detaljerade uppgifter om faktiska ändringar av alla sådana uppgifter som avses i punkterna 4.2 och 4.3 vid lämplig tidpunkt så snart de finns tillgängliga för dem.

4.2. Innehåll i offentliggjord teknisk information om nättillträde

1. Operatörer av vätgasnät ska offentliggöra åtminstone följande uppgifter om sina system och tjänster:

a) En detaljerad och uttömmande beskrivning av de olika tjänster som erbjuds och de avgifter som tas ut för dem.

b) Olika typer av transportavtal som kan ingås för dessa tjänster.

c) Nätföreskrifter och/eller standardvillkor som fastställer samtliga nätanvändares rättigheter och skyldigheter, däribland följande:

i) Harmoniserade transportavtal och andra relevanta dokument.

ii) Om det är relevant för nättillträdet: för alla relevanta punkter, uppgifter om relevanta parametrar för vätgaskvalitet och om ansvarsfrågan och nätanvändarnas kostnader för konvertering, om vätgasen inte motsvarar dessa specifikationer.

iii) Om det är relevant för nättillträdet: information om tryckkrav för alla relevanta punkter.

d) De harmoniserade förfarandena för användning av vätgasnätet, inklusive definition av nyckelbegrepp.

e) I förekommande fall de flexibilitets- och toleransnivåer som utan särskild avgift inkluderas i transporttjänsterna och i andra tjänster, samt den flexibilitet som erbjuds utöver detta med tillhörande avgifter.

f) En ingående beskrivning av det vätgasnät som tillhör operatören av vätgasnätet med uppgift om relevanta sammanlänkningspunkter enligt definitionen i punkt 2 samt namnet på dem som är driftsansvariga för de sammanlänkade näten eller anläggningarna.

g) Reglerna för anslutning till det nät som drivs av operatören av vätgasnätet.

h) Information om krismekanismer, i den mån som det faller inom ansvarsområdet för operatören av vätgasnätet, exempelvis åtgärder som kan leda till att kundgrupper kopplas bort från nätet, och andra allmänna ansvarsregler som gäller för operatören av vätgasnätet.

i) Förfaranden som överenskommits av operatörer av vätgasnät vid sammanlänkningspunkter och som är av betydelse för nätanvändarnas tillträde till det berörda vätgasnätet och avser nätets driftskompatibilitet.

2. De relevanta punkterna ska åtminstone omfatta följande punkter:

a) Alla inmatnings- och uttagspunkter till och från ett vätgasnät som drivs av en operatör av vätgasnät, med undantag för uttagspunkter som är anslutna till en enskild slutkund och med undantag för inmatningspunkter som är direkt kopplade till en enskild producents produktionsanläggning som är belägen inom unionen.

b) Alla inmatnings- och uttagspunkter som sammanlänkar nät som tillhör operatörer av vätgasnät.

c) Alla punkter som sammanlänkar ett nät som tillhör en operatör av vätgasnät med en LNG-terminal, vätgasterminaler, fysiska knutpunkter för naturgas, lagrings- och produktionsanläggningar, såvida inte dessa produktionsanläggningar omfattas av undantag enligt led a.

d) Alla punkter som sammanlänkar ett nät som tillhör en viss operatör av vätgasnät med sådan infrastruktur som krävs för tillhandahållandet av stödtjänster.

3. Information till enskilda slutkunder och till produktionsanläggningar som inte omfattas av definitionen av relevanta punkter enligt punkt 2 a ska offentliggöras i samlad form och ska betraktas som en enda relevant punkt.

4.3. Uppgifter som ska offentliggöras för alla relevanta punkter och tidsplanen för detta

1. Operatörerna av vätgasnät ska för alla relevanta punkter offentliggöra sådana uppgifter som förtecknas i andra stycket a–g för samtliga tjänster i form av numeriska uppgifter, med tim- eller dagsbaserade perioder.

Följande uppgifter och uppdateringar av dessa ska offentliggöras ”nästan i realtid”:

a) Teknisk kapacitet för flöden i båda riktningar.

b) Total avtalad kapacitet i båda riktningar.

c) Nomineringar och renomineringar i båda riktningar.

d) Tillgänglig kapacitet i båda riktningar.

e) Faktiska fysiska flöden.

f) Planerad och faktisk frånkoppling i kapacitet.

g) Planerade och oplanerade frånkopplingar från tjänster; planerade frånkopplingar ska offentliggöras minst 42 dagar i förväg.

2. De uppgifter som avses i punkt 1 a, b och d ska offentliggöras åtminstone 24 månader i förväg för alla relevanta punkter.

3. Operatörerna av vätgasnät ska för alla relevanta punkter löpande offentliggöra historiska uppgifter om kraven i punkt 1 a–f för de senaste fem åren.

4. Operatörerna av vätgasnät ska dagligen offentliggöra uppmätta värden för vätgasens renhet och föroreningar för alla relevanta punkter. Preliminära uppgifter ska offentliggöras senast inom tre dagar. De slutgiltiga uppgifterna ska offentliggöras inom tre månader efter utgången av respektive månad.

5. Ytterligare upplysningar som krävs för genomförandet av punkterna 4.1, 4.2 och 4.3, till exempel närmare upplysningar om format och innehåll för de uppgifter som krävs för att nätanvändarna ska få effektivt nättillträde, uppgifter som ska offentliggöras för alla relevanta punkter och närmare upplysningar om tidsplaner, ska fastställas i en nätföreskrift som fastställs enligt artikel 70.

Bedömning

Bestämmelserna i bilagan kräver ingen genomförandeåtgärd.

7 Författningskommentarer

7.1 Förslag till gasmarknadslag

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om gassystem, operatörer av gassystem och leverans av gas. Lagen innehåller även bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggningar.

Det som sägs i lagen om en transmissionsnätsoperatör gäller även den som har det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i det västsvenska gassystemet.

Bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggning som används för kondensering av gas och för import och lossning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Bestämmelserna kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009.

Paragrafen beskriver lagens tillämpningsområde.

I första stycket anges att lagen innehåller bestämmelser om gassystem, gasleverantörer och operatörer av gassystem samtom certifiering av transmissionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggningar. Certifieringsbestämmelserna fanns tidigare i en egen lag.

I andra stycket anges att bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggning som används för kondensering av gas och för import och lossning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

att lagen innehåller bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggningar. Certifieringsbestämmelserna fanns tidigare i en egen lag.

I tredje stycket anges att bestämmelserna om förgasningsanläggning tillämpas också på anläggningar som används för kondensering av gas och för import och lossning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 5 § andra stycket naturgaslagen.

Av fjärde stycket framgår att bestämmelserna kompletterar den nya gasmarknadsförordningen.

Övervägande finns i avsnitt 5.1.

Definitioner

2 § Med gas avses i denna lag vätgas, naturgas, biogas och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i ett gassystem. Med gas avses även flytande (kondenserad) gas som matas in i ett gassystem.

Med gassystem avses gasledning eller ledningssystem, lagringsanläggning, förgasningsanläggning eller vätgasterminal som är ansluten till transmissions- eller distributionsledning och som används i huvudsak för överföring eller lagring av gas. Distributionsledningar som inte är anslutna till en transmissionsledning utgör ett gassystem förutsatt att överföring sker till konsumenter. Gasledningar eller anläggningar som används uteslutande för egen räkning utgör inte ett gassystem.

Paragrafen innehåller definitioner av gas och gassystem.

I första stycket definieras gas som vätgas, naturgas och biogas. Lydelsen är i övrigt samma som i naturgaslagen. Definitionen av gas omfattar vätgas, naturgas och biogas, men även andra gaser som matas in i ett gassystem för dessa gaser. Övriga gaser kan matas in i mindre mängd som komplement. Lagen avser inte att reglera system som enbart eller till övervägande del hanterar gaser såsom propan, butan, gasol, syngas eller koldioxid.

Genom definitionen i andra stycket begränsas lagens tillämpningsområde till att omfatta gassystem som är anslutet till ett system för transmission samt distributionsledningar som inte är anslutna till ett transmissionssystem om de överför till konsumenter. Gassystem som används uteslutande för egen räkning omfattas inte av lagens tillämpningsområde.

Övervägande finns i avsnitt 5.1.

3 § Med biogas avses i denna lag gasformiga bränslen som framställs av biomassa.

Paragrafen innehåller en definition av biogas motsvarande den i artikel 2 punkten 28 i förnybartdirektivet.

4 § Med biometan avses i denna lag biogas som uppgraderats till en sådan kvalitet som krävs för inmatning på ett transmissions- eller distributionsnät för metan.

Paragrafen innehåller en definition av biometan som motsvarar den i 3 § i förordning (2022:225) om statligt stöd till produktion av viss biogas.

5 § Med koldioxidsnål gas avses i denna lag gasformiga bränslen i återvunna kolbaserade bränslen enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/2001, koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från koldioxidsnål vätgas, vilka uppfyller tröskelvärdet för minskning av växthusgasutsläppen på 70 procent jämfört med den fossila motsvarighet för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung som anges i den metod som antagits enligt artikel 29a.3 i direktiv (EU) 2018/2001.

Paragrafen innehåller en definition av koldioxidsnål gas.

6 § Med förnybar gas avses i denna lag biogas, biometan och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung enligt definitionen i artikel 2.36 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

Paragrafen innehåller en definition av förnybar gas.

7 § Med tredje land avses i denna lag länder utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-området).

Paragrafen innehåller en definition av tredje land.

8 § Med gasledning avses i denna lag rörledning, mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation som används för överföring av gas.

Paragrafen innehåller en definition av gasledning som delvis motsvarar den i 1 kap. 3 § naturgaslagen.

9 § Med lagringsanläggning avses i denna lag en anläggning för lagring av gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Anläggning för lagring av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning eller som behövs för att innehavaren ska kunna fullgöra sina uppgifter utgör inte en lagringsanläggning.

En anläggning för lagring av vätgas som består i enkelt reproducerbara lagringstankar utgör inte en lagringsansläggning.

Paragrafen innehåller en definition av lagringsanläggningar.

Paragrafens första stycke innehåller en definition av lagringsanläggning och motsvarar delvis 1 kap. 4 § naturgaslagen.

Paragrafens andra stycke innehåller ett undantag för anläggningar för lagring av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning eller som behövs för att innehavaren ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Paragrafens tredje stycke innehåller ett undantag för anläggningar av vätgas som består i enkelt reproducerbara lagringstankar. Bestämmelserna i lagen som rör lagringsanläggningar för vätgas träffar därmed större lagringsanläggningar, särskilt sådana under jord.

Övervägande finns i avsnitt 5.2.

10 § Med förgasningsanläggning avses i denna lag en anläggning för förgasning av kondenserad gas, om anläggningen är ansluten till en gasledning.

Anläggning för förgasning eller kondensering av gas som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning utgör inte en förgasningsanläggning.

Paragrafens första stycke innehåller en definition av förgasningsanläggning och motsvarar delvis 1 kap. 5 § naturgaslagen.

Paragrafens tredje stycke innehåller ett undantag för anläggningar som ingår som en integrerad del av en produktionsanläggning.

11 § Med vätgasterminal avses i denna lag en anläggning för lossning och omvandling av flytande väte eller av flytande ammoniak till gasformig vätgas för inmatning i gassystem.

Paragrafen innehåller en definition av vätgasterminal.

12 § Med överföring av gas avses i denna lag överföring av gas för annans räkning genom transmissionsledningar eller distributionsledningar.

Paragrafen innehåller en definition av överföring och motsvarar delvis 1 kap. 6 § naturgaslagen.

13 § Med transmission avses i denna lag överföring av gas för annans räkning i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar med undantag för högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av gas.

Paragrafen innehåller en definition av transmission och motsvarar delvis 1 kap. 6 a § naturgaslagen. Transmission begränsas genom bestämmelsen till att omfatta överföring för annans räkning.

Övervägande finns i avsnitt 5.2.

14 § Med distribution avses i denna lag överföring av gas för annans räkning genom lokala eller regionala rörledningsnät.

Paragrafen innehåller en definition av distribution och motsvarar delvis 1 kap. 6 b § naturgaslagen. Distribution begränsas genom bestämmelsen till att omfatta överföring för annans räkning.

15 § Med gasleverantör avses i denna lag den som yrkesmässigt levererar gas.

Paragrafen innehåller en definition av gasleverantör och saknar motsvarighet i naturgaslagen.

16 § Med gasföretag avses i denna lag företag som överför eller bedriver handel med gas samt innehavare av lagringsanläggningar, förgasningsanläggningar och vätgasterminaler.

Paragrafen innehåller en definition av gasföretag och motsvarar delvis 1 kap. 7 § naturgaslagen.

17 § Med transmissionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver transmission av gas.

Paragrafen innehåller en definition av transmissionsnätsoperatör och motsvarar delvis 1 kap. 7 a § naturgaslagen.

18 § Med transmissionsnätsoperatör för vätgas avses i denna lag den som bedriver transmission av vätgas.

Paragrafen innehåller en definition av transmissionsnätsoperatör av vätgas.

19 § Med distributionsnätsoperatör avses i denna lag den som bedriver distribution av gas.

Paragrafen innehåller en definition av distributionsnätsoperatör.

20 § Med distributionsnätsoperatör för vätgas avses i denna lag den som bedriver distribution av vätgas.

Paragrafen innehåller en definition av distributionsnätsoperatör av vätgas.

21 § Med innehavare av lagringsanläggning avses i denna lag varje fysisk eller juridisk person som bedriver lagringsverksamhet avseende gas och som ansvarar för driften av en lagringsanläggning för gas.

Paragrafen innehåller en definition av innehavare av lagringsanläggning.

22 § Med gasanvändare avses i denna lag den som enligt avtal med gasföretag tar ut gas från gassystem i en eller flera uttagspunkter.

Paragrafen innehåller en definition av gasanvändare.

23 § Med konsument avses i denna lag en fysisk person till vilken gas överförs eller levereras huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.

Paragrafen innehåller en definition av konsument och motsvarar 1 kap. 8 § naturgaslagen.

24 § Med marknadsaktör avses i denna lag en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar gas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för gas.

Paragrafen innehåller en definition av marknadsaktör. Med en marknadsaktör avses i gasmarknadsdirektivet, artikel 2 punkten 65, en fysisk eller juridisk person som köper, säljer eller producerar gas eller som utför lagringstjänster, inbegripet genom att lägga handelsorder på en eller flera marknader för gas, däribland balansmarknader. Definitionen i gasmarknadslagen föreslås bli lika med undantag för balansmarknader. Dessa ingår i marknader för gas och behöver inte nämnas särskilt.

Övervägande finns i avsnitt 5.2.

25 § Med intäktsram avses i denna lag de samlade intäkter som ett gasföretag högst får uppbära från gasverksamhet under en tillsynsperiod.

Med gasverksamhet avses i första stycket överföring och lagring av gas eller att ge tillträde till en förgasningsanläggning.

Paragrafen motsvarar till sitt innehåll 1 kap. 8 a § naturgaslagen.

I första stycket definieras intäktsram.

I andra stycket definieras gasverksamhet.

26 § Med små företag avses i denna lag företag som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning inte överstiger 10 miljoner euro per år.

Med medelstora företag avses i denna lag företag som sysselsätter färre än 250 anställda och vars omsättning inte överstiger 50 miljoner euro per år.

Paragrafens första stycke innehåller en definition av små företag. Definitionen är densamma som i 1 kap. 4 § ellagen.

Paragrafens andra stycke innehåller en definition av medelstora företag.

27 § Med energieffektivitet avses i denna lag kvoten mellan resultatet i form av prestanda, tjänster, varor eller energi och insatsen av energi.

Paragrafen innehåller en definition av energieffektivitet.

28 § Med förbättrad energieffektivitet avses i denna lag en ökning av energieffektiviteten som ett resultat av tekniska, beteendemässiga eller ekonomiska förändringar.

Paragrafen innehåller en definition av förbättrad energieffektivitet.

29 § Med uttagspunkt avses den punkt där en gasanvändare, enligt avtal med innehavaren av gasledning, tar ut gas för förbrukning.

Paragrafen innehåller en definition av uttagspunkt.

30 § Med sammanlänkning för vätgas avses ett vätgasnät som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan medlemsstater i syfte att koppla samman dessa medlemsstaters vätgasnät eller ett vätgasnät mellan en medlemsstat och ett tredjeland fram till medlemsstaternas territorium eller den medlemsstatens territorialvatten.

Paragrafen innehåller en definition av sammanlänkning för vätgas.

Ansvarig myndighet

31 § Den myndighet som regeringen bestämmer är tillsynsmyndighet enligt denna lag.

Tillsynsmyndigheten prövar frågor om koncession enligt 2 kap. Regeringen ska dock pröva

1. ett ärende som avser en utlandsförbindelse, om inte något annat anges, och

2. ett ärende om att bevilja koncession, om det i ärendet finns en fråga om tillstånd till expropriation som ska prövas av regeringen.

Tillsynsmyndigheten ska även pröva frågor om certifiering enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Tillsynsmyndigheten ska också utföra certifieringsmyndighetens uppgifter enligt förordning (EU) 2024/1789.

Paragrafens första stycket motsvarar i sak 1 kap. 9 § naturgaslagen och anger att regeringen ska utse en tillsynsmyndighet enligt denna lag.

Andra stycket anger att tillsynsmyndigheten ska pröva frågor om koncession. Genom bestämmelsen införs en ny ordning för prövning av koncession genom vilken tillsynsmyndigheten pekas ut som första instans. Ärenden som rör utlandsförbindelser och ärenden i vilka regeringen ska beslut om expropriation beslutas av regeringen som första och enda instans. Genom bestämmelsen införs samma ordning för prövning och överklagande gällande transmissionsledningar för el, naturgas och vätgas. Bestämmelsen syftar att tillsammans med bestämmelser om koncession genomföra gasmarknadsdirektivets bestämmelser i artikel 8 om tillståndsförfarandet. Tillsynsmyndighetens beslut kan överprövas och den i gasmarknadsdirektivet föreskrivna tidsfristen för tillståndsförfarandet om två år kan hållas.

Tredje stycket anger att tillsynsmyndigheten ska pröva frågor om certifiering och utföra certifieringsmyndighetens uppgifter enligt förordning (EU) 2024/1789.

Övervägande finns i avsnitt 5.3.

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 § En gasledning för transmission får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession).

Åtgärder för att bereda plats för en transmissionsgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Paragrafens första stycke och andra stycket motsvarar 2 kap. 1 § naturgaslagen, men med ett förtydligande om att kravet på koncession endast omfattar transmissionsgasledning. Förtydligandet överensstämmer med gällande praxis.

Övervägande finns i avsnitt 5.3.

2 § En lagringsanläggning som ansluts till en transmissionsgasledning får inte byggas eller användas utan koncession.

Åtgärder för att bereda plats för en lagringsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Paragrafens första stycke och andra stycket motsvarar 2 kap. 2 § naturgaslagen, men med förtydligandet att kravet på koncession endast gäller lagringsanläggning som ansluts till en transmissionsledning. Förtydligandet överensstämmer med gällande praxis.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

3 § En förgasningsanläggning som ansluts till en transmissionsgasledning får inte byggas eller användas utan koncession.

Åtgärder för att bereda plats för en förgasningsanläggning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Paragrafens första stycke och andra stycket första punkten motsvarar 2 kap. 3 § naturgaslagen, men med ett förtydligande om att kravet på koncession endast omfattar förgasningsanläggningar som ansluts till en tranmissionsledning. Förtydligandet överensstämmer med gällande praxis.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

4 § Koncession krävs inte för en gasledning, förgasningsanläggning eller lagringsanläggning som är belägen efter en mät- och reglerstation.

Koncession krävs inte för ombyggnad av en mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation eller kompressorstation eller uppförande av en ny sådan station i anslutning till en befintlig station.

Koncession krävs inte för att utföra åtgärder enbart för att avgöra var och hur en transmissionsgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön när en transmissionsgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ska anläggas och vara i drift.

Paragrafens första stycke motsvarar 2 kap. 1 § 2 stycket naturgaslagen.

Andra stycket motsvarar delvis 3 § naturgasförordningen, men har utökats med ytterligare ett undantag. Det kan finnas behov av att komplettera en mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation eller kompressorstation med en ny sådan station för att förändra funktionen hos stationen, t.ex. för att öka kapaciteteten eller underlätta anslutning av biogas, exempelvis genom att möjliggöra ett omvänt gasflöde. En förutsättning är att den nya stationen placeras i anslutning till befintliga stationer och utgör en driftteknisk anpassning inom ramen för befintlig verksamhet. En ny station placeras normalt sett inom samma stationsområde. Ett krav på att stationsområdet inte påverkas i sin fysiska utsträckning är dock svårt att tillämpa och kan leda till tolkningsproblem. Även om den nya stationen har en egen funktion och dess process inte är direkt kopplad till befintlig station bör den undantas från koncessionsplikt. För att inte hamna i tolkningsfrågor huruvida den nya stationen anläggs inom befintligt koncessionerat stationsområde är det tillräckligt att den anläggs i anslutning till en befintlig station. Begreppet i anslutning till ska inte tolkas restriktivt eftersom syftet med bestämmelsen är att möjliggöra anslutning av förnybar gas samt korta ledtiderna för sådan anslutning.

I tredje stycket finns ett tillägg om koncession inte krävs för att utföra åtgärder enbart för att avgöra var och hur transmissionsgasledningen, anläggningen eller förgasningsanläggningen ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön. Det förtydligas att åtgärder som sker enbart för att avgöra var och hur ledningen ska byggas eller undersöka vilken påverkan verksamheten får på miljön får vidtas utan nätkoncession. Det krävs exempelvis inte koncession för att den som avser att bygga en ledning ska få ta ned träd för att det ska gå att ta sig till en plats för att göra en markundersökning.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

5 § Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet på koncession i fråga om vissa slag av gasledningar eller vissa slag av åtgärder med gasledningar.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 1 § 3 stycket naturgaslagen.

6 § Tillsynsmyndigheten ska i det enskilda fallet, efter ansökan av den som avser att bygga eller som använder en transmissionsgasledning, lämna ett bindande besked om huruvida ledningen omfattas av undantag från koncession enligt 4 § eller omfattas av föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 §.

Paragrafen motsvarar delvis 2 kap. 1 a § naturgaslagen, men med den ändringen att det är tillsynsmyndigheten, som är utpekad prövningsmyndighet enligt 1 kap. 31 §, som ska lämna bindande besked.

7 § Om koncession beviljats för en transmissionsgasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning, får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda ledningen eller anläggningen.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 4 § naturgaslagen.

Förutsättningar för meddelande av koncession

8 § Koncession får meddelas endast om ledningen eller anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 5 § naturgaslagen.

9 § Vid prövning av en koncession ska en ledning eller anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om ledningen eller anläggningen

1. behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker, tillräcklig och energieffektiv gasförsörjning

c) ökad kapacitet i ledningen eller anläggningen som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen eller anläggningen har en ändamålsenlig placering i gassystemet och en ändamålsenlig teknisk utformning.

Paragrafen är ny och anger när en anläggning som kräver koncession ska anses vara lämplig från allmän synpunkt.

I första stycket anges kriterier för bedömningen av om ledningen eller anläggningen behövs. Denna bedömning ska göras som ett första led inom ramen för bedömningen av ledningens eller anläggningens lämplighet.

Enligt 1 a) kan en ledning anses vara lämplig om den behövs för att uppfylla skyldigheter enligt gasmarknadslagen eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Punkten avser t.ex. ledningar som behövs för att uppfylla skyldigheten att ansluta andra gasanläggningar. Förstärkningar som är nödvändiga för att anslutningen ska kunna genomföras men som avser övriga delar av nätet omfattas inte. Sådana förstärkningar prövas i stället enligt punkterna 1 b) eller c).

Enligt 1 b) kan en ledning anses vara lämplig om den behövs för en säker och tillräcklig gasförsörjning. Begreppet tillräcklig innebär att ledningen ska vara tillräcklig för både existerande och förväntade framtida behov. En utredning om förväntade framtida behov ska bygga på välgrundade antaganden. Kravet på vad en utredning ska innehålla får dock anpassas till det enskilda fallet och ska vara rimligt i relation till den osäkerhet om framtiden som elektrifieringen, utbyggnaden av vätgasnät eller naturgas-/biogasnät innebär. När förstärkningar krävs för att tillgodose efterfrågan på gas på grund av t.ex. utvecklingen i en region eller stad ska utredningen genom prognoser eller något annat ge stöd för ett rimligt antagande om framtida överföringsbehov. Det krävs inte att ansökningar om anslutning faktiskt har lämnats in. Utredning av behovet av ökad kapacitet kan också, särskilt i fråga om transmissionsnätet, baseras på scenarier om nationellt behov av gas i kombination med antaganden om utvecklingen i berörda områden. Det krävs inte att behovet framgår av en nätutvecklingsplan eller, för transmissionsnätets del, en investeringsplan. En sådan plan kan dock utgöra ett bra underlag för att bedöma behovet. Tillsynsmyndigheten ska även ta ställning till om ledningen eller anläggningen är energieffektiv. Det innebär att sökanden måste visa att ledningen eller anläggningen i sig är energieffektiv och bidrar till energieffektivitet i energisystemet.

Av 1 c) framgår att en ledning också kan anses vara lämplig från allmän synpunkt om ökad nätkapacitet bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam. Ledningar som inte behövs av de skäl som anges i punkterna 1 a) och b) kan alltså ändå anses vara lämpliga om den samhällsekonomiska nyttan med ökad nätkapacitet överväger nackdelarna.

Av 1 d) följer att en ledning som inte uppfyller något av kriterierna i första punkten 1 a)–c) ändå kan anses vara lämplig under förutsättning att den behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse. Punkten förväntas tillämpas i få fall eftersom de flesta situationer kommer att täckas av de övriga punkterna.

I första stycket 2 anges att ledningen eller anläggningen har en ändamålsenlig placering i gassystemet och en ändamålsenlig teknisk utformning.

Ledningen eller anläggningen ska vara placerad och tekniskt utformad på ett funktionellt sätt utifrån det behov som utgör ändamålet med ledningen enligt första punkten. Detta medför att ledningens placering i gassystemet inte ska väljas på ett sätt som medför orimligt stora kostnader. Om det finns alternativ som kan fylla samma funktion, bör det inte anses ändamålsenligt att välja ett onödigt kostsamt alternativ. Alternativ som inte kan fylla avsedd funktion kan inte anses lämpliga.

Enligt andra stycket ska en anläggning som är lämplig från allmän synpunkt enligt kriterierna i första stycket ändå inte anses vara det, om det finns synnerliga skäl som talar emot det. Det skulle kunna vara frågor som rör exempelvis den nationella säkerheten.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

10 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 6 § naturgaslagen.

11 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession ska 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken tillämpas.

För verksamheter och åtgärder som ska prövas för en koncession ska

1. frågan om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan avgöras i ett särskilt beslut enligt 6 kap. 26 och 27 §§ miljöbalken efter att en undersökning enligt 6 kap. 23–26 §§ har gjorts om annat inte följer av undantagen i 6 kap. 23 § andra stycket,

2. en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt 6 kap. 28–46 §§ miljöbalken, om en betydande miljöpåverkan kan antas, och

3. ett förenklat underlag tas fram enligt 6 kap. 47 § miljöbalken, om länsstyrelsen beslutar att en betydande miljöpåverkan inte kan antas.

Trots första och andra styckena behöver frågor som har prövats i ett mål eller ärende om tillstånd enligt miljöbalken inte prövas på nytt i ärendet om koncession. Om det i målet eller ärendet om tillstånd enligt miljöbalken finns

en miljökonsekvensbeskrivning som beskriver de direkta och indirekta effekter på människors hälsa och miljön som ledningen kan medföra, behöver det inte finnas någon särskild miljökonsekvensbeskrivning i koncessionsärendet.

Paragrafens första och andra stycke motsvarar 2 kap. 7 § naturgaslagen.

Tredje stycket är nytt och motsvarar nuvarande 2 kap. 17 § i ellagen, tidigare 2 kap. 8 a §, och reglerar tillämpningen av miljöbalken vid prövning av frågor om beviljande av koncession. Paragrafens tredje stycke syftar till att undvika dubbelprövning i förhållande till en tillståndsprövning enligt miljöbalken. Tredje stycket första meningen innebär att frågor som har prövats i en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken inte behöver prövas på nytt i ärendet om koncession. Det kan t.ex. avse påverkan på naturvärden till följd av en ledningsdragning. Andra meningen innebär att det inte behöver upprättas en miljökonsekvensbeskrivning i koncessionsärendet, om den miljökonsekvensbeskrivning som finns i ärendet eller målet om tillstånd enligt miljöbalken redan beskriver effekterna av ledningsdragningen.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

12 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Det ska särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 8 § naturgaslagen.

13 § Om sökanden redan har bedömts vara lämplig ur allmän synpunkt att utöva transmissionsnätsverksamhet för vätgas efter prövning i samband med certifiering enligt 5 kap. 4 § andra stycket ska inte någon prövning enligt 12 § göras i samband med ansökan om koncession för sådan operatör.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som innebär att tillsynsmyndigheten i ett ärende om koncession inte behöver pröva huruvida sökanden är lämplig ur allmän synpunkt när det gäller en aktör som blivit certifierad som transmissionsnätsoperatör för vätgas. För en transmissionsnätsoperatör för vätgas sker prövningen om denne är lämplig ur allmän synpunkt i samband med certifieringen som transmissionsnätsoperatör för vätgas enligt 5 kap. 4 § andra stycket. För en transmissionsnätsoperatör för vätgas som inte är certifierad till följd av något undantag från kravet på certifiering enligt bestämmelser i 5 kap. gäller i stället att prövningen om operatören är lämplig ur allmän synpunkt görs inom ramen för koncessionsansökan.

Koncessionsvillkor

14 § En koncession för en gasledning ska ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en gasledning, en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ska förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den ska också förenas med de villkor för ledningens eller anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att ledningen eller anläggningen ska vara färdigställd inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl, får tillsynsmyndigheten, eller om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen regeringen, förlänga den angivna tiden. Ansökan om förlängning ska göras före utgången av den angivna tiden.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 9 § naturgaslagen. Begreppet naturgas har ersatts med begreppet gas för att bestämmelsen ska omfatta andra gaser såsom biogas och vätgas. Tredje stycket har ändrats utifrån att det är tillsynsmyndigheten som beviljar koncession, om det inte är en fråga om en utlandsförbindelse eller rör ärenden som innefattar expropriation.

15 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, regioner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ärenden enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 10 § naturgaslagen, men har ändrats i enlighet med den prövningsordning som införts i lagen.

Koncessionens giltighetstid

16 § En koncession gäller tills vidare. En koncession får begränsas till att gälla för en viss tid, om sökanden begär det eller om det annars finns särskilda skäl.

Paragrafen är delvis ny innehåller en bestämmelse om att en koncession ska gälla tills vidare. Giltighetstiden för koncession för gas ändras till att motsvara 2 kap. 21 § ellagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att giltighetstiden får begränsas om sökanden begär det eller om det annars finns särskilda skäl.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

Förlängning av giltighetstiden

17 § En tidsbegränsad koncessions giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med femton år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas. Det får även beslutas att nätkoncessionen ska gälla tills vidare, om sökanden begär det.

Vid en förlängning får koncessionsvillkoren ändras eller upphävas och koncessionen förenas med nya villkor.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden ska göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökan har prövats slutligt.

Tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen prövar frågor om förlängning.

Paragrafens första stycke är delvis nytt och anger att en tidsbegränsad giltighetstid får förlängas med 15 år i taget. Om sökanden begär det eller om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten besluta om kortare giltighetstid för förlängningen. Tillsynsmyndigheten har också möjlighet att, på samma sätt som gäller enligt 2 kap. 22 § andra stycket ellagen, besluta att koncessionen ska gälla tills vidare.

Andra stycket anger att vid en förlängning får koncessionsvillkoren ändras eller upphävas och koncessionen förenas med nya villkor. Bestämmelsen motsvarar 2 kap. 22 § tredje stycket ellagen.

Tredje stycket anger att en ansökan om förlängningen ska göras senast två år före koncessionstidens utgång samt att koncessionen fortsätter att gälla under tiden som prövningen av ärendet pågår. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att bör har ersatts med ska.

Fjärde stycket anger att tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om utlandsförbindelse eller ärenden som kräver beslut om expropriation, regeringen ska pröva frågor om förlängning.

Övervägande finns i avsnitt 5.4.

Överlåtelse av koncession

18 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd.

Frågor om tillstånd prövas av tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession ska 12 § tillämpas.

Frågor om tillstånd prövas av tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ärenden enligt 1 kap. 31 § andra stycket, regeringen. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession ska 12 § tillämpas.

Paragrafen motsvarar delvis 2 kap. 13 § naturgaslagen. Den myndighet som beslutat om tillstånd ska pröva frågan om överlåtelse. I de fall frågan om koncession har avgjorts av regeringen, ska regeringen också pröva frågan om överlåtelse.

Återkallelse av koncession

19 § En koncession för en gasledning, en förgasningsanläggning eller en lagringsanläggning som inte är en sådan anläggning som avses i andra stycket får återkallas helt eller delvis

1. om den berörda ledningen eller anläggningen inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för den berörda ledningens eller anläggningens drift.

En koncession för en underjordisk lagringsanläggning som inte är del av en anläggning för flytande naturgas får återkallas om förutsättningarna i artikel 15.11 i Europaparlamentets och rådets förordning Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 (omarbetning) är uppfyllda.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av tillsynsmyndigheten eller, i fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen.

Paragrafens första stycke motsvarar 2 kap. 14 § naturgaslagen, men har ändrats till att omfatta gas och inte endast naturgas.

I andra stycket finns en hänvisning till aktuell bestämmelse i gasmarknadsförordningen.

Tredje stycket motsvarar delvis 2 kap. 14 § tredje stycket naturgaslagen. Den myndighet som beslutat om tillstånd ska pröva frågan om överlåtelse. I de fall frågan om koncession har avgjorts av regeringen, ska regeringen också pröva frågan om överlåtelse.

Återställning

20 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort den berörda ledningen eller anläggningen samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör att gälla ska tillsynsmyndigheten eller, om det är fråga om ett ärende enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen, regeringen fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga denne vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna ska vidtas på dennes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna ska vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 15 § naturgaslagen. Andra stycket har ändrats utifrån att det är tillsynsmyndigheten som beviljar koncession, om det inte är en fråga om ärenden enligt 1 kap. 31 § andra stycket andra meningen.

21 § Om en ledning eller anläggning har byggts utan koncession där sådan behövs, får tillsynsmyndigheten förelägga ledningens eller anläggningens innehavare att ta bort denna samt att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om innehavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga innehavaren vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna ska vidtas på innehavarens bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna ska vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 16 § naturgaslagen.

22 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning, får tillsynsmyndigheten besluta att tillträde till marken ska lämnas under viss tid.

Återställningen ska utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen ska kunna utföras.

Om återställningen orsakar skada eller intrång, ska ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den mark- och miljödomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 17 § naturgaslagen.

Tillträde till mark för undersökning

23 § Tillsynsmyndigheten får, om det finns skäl för det, besluta att den som avser att ansöka om koncession eller att bygga en ledning med stöd av en beviljad koncession ska få tillträde till någon annans mark under viss tid för de undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön.

Tillsynsmyndigheten får förlänga tiden för tillståndet, om sökanden begär det.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 57 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 89 f.) och ger tillsynsmyndigheten rätt att besluta om att sökanden i ett koncessionsärende får tillträde till annans mark för att genomföra undersökningsarbeten.

24 § En undersökning enligt 23 § ska genomföras så att den orsakar så lite skada och intrång som möjligt.

Den som genomför en undersökning får enbart med fastighetsägarens samtycke skada eller fälla träd eller buskar i en trädgård, park eller liknande plantering.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 58 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 90 f.).

25 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att åtgärder enligt 23 § ska kunna genomföras.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 59 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 90 f.).

26 § Om en undersökning enligt 23 § orsakar skada eller intrång, ska den som genomför undersökningen betala ersättning för detta.

I mål om ersättning ska expropriationslagen (1972:719) tillämpas.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 60 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 90 f.).

27 § Tillsynsmyndigheten får kräva att den som ska genomföra en undersökning enlig 23 § ställer säkerhet för framtida ersättningsanspråk innan undersökningen påbörjas.

Staten, kommuner, regioner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 61 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 91 f.).

28 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en undersökning enligt 23 § får påbörjas innan beslutet om tillträde har fått laga kraft, om den som ska genomföra undersökningen

1. **har ställt säkerhet för framtida ersättningsanspråk, eller**

2. **är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund.**

Paragrafen motsvarar 2 kap. 62 § ellagen (se prop. 2020/21:188 s. 91 f.).

Gasledning inom område för trafikled

29 § Innehavaren av en gasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled) är skyldig att, om trafikleden ska ändras, vidta och bekosta de åtgärder med gasledningen som behövs för att ändringen ska kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en gasledning där denna korsar en trafikled, ska dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 18 § naturgaslagen, men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas.

30 § Om en gasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, ska innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 19 § naturgaslagen, men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas.

31 § Om arbete på en gasledning, som har byggts inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet

medför större ingrepp i trafikleden, ska det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom dennes försorg. Innehavaren av ledningen ska svara för kostnaden för arbetet.

Om en gasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet, får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om skadan inte hunnit anmälas till trafikledens förvaltare.

Ledningsinnehavaren ska dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med gasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 20 § naturgaslagen, men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas.

3 kap. Skyldigheter för innehavare av gassystem

Särskilt om transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer

1 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ansvarar för drift och underhåll och, vid behov, utbyggnad av sitt gassystem och, i tillämpliga fall, dess anslutning till andra ledningssystem. Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer svarar också för att deras gassystem är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring.

Transmissionsnätsoperatörer och distributionsnätsoperatörer ska samarbeta med varandra så att marknadsaktörerna som är anslutna till operatörernas nät kan delta på slutkunds-, grossist- och balansmarknaderna.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad samarbetet enligt andra stycket ska innehålla och hur det ska utformas.

Bestämmelsens första stycke motsvarar i sak 3 kap. 1 § i naturgaslagen men omfattar samtliga gasslag enligt denna lag och inte enbart naturgas. Paragrafens andra stycke genomför artiklarna 39.3 och 44.7 i gasmarknadsdirektivet. Tredje stycket innehåller ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vad samarbetet mellan transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörerna ska innehålla och hur det ska utformas. Överväganden finns i avsnitt 5.22.

Särskilt om företag som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning

2 § Den som innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ansvarar för driften av anläggningen och för att den är säker, tillförlitlig och effektiv.

Bestämmelsen motsvarar 4 kap. 1 § naturgaslagen.

Särskilt om lagring av gas

3 § En transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör och en innehavare av lagringsanläggning är skyldig att på skäliga villkor lagra gas för annans räkning.

Skyldighet att lagra gas föreligger inte om anläggningen eller ledningen saknar kapacitet för den begärda lagringen eller om det annars finns särskilda skäl.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 kap. 5 § naturgaslagen men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas.

4 § En operatör av en förgasningsanläggning eller en vätgasterminal är skyldig att på skäliga villkor mata in gas som innehas av annan.

Skyldighet att mata in gas föreligger inte om anläggningen eller terminalen saknar kapacitet för den begärda inmatningen eller om det annars finns särskilda skäl.

Bestämmelsen motsvarar i sak 4 kap. 6 § naturgaslagen, men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas. Skyldigheten att mata in gas som innehas av annan har också utökats i paragrafen till att också omfatta, utöver en operatör av en förgasningsanläggning, en operatör av vätgasterminal.

Anslutning till gasledning

5 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor ansluta en annan gasledning, en lagringsanläggning, en förgasningsanläggning eller en produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas, om innehavaren av den andra ledningen eller anläggningen begär det. Detsamma gäller vid återinkoppling av en befintlig gasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten och ändring av tiden för överföringen.

Vid en begäran om anslutning till natur- eller biogassystem ska produktionsanläggning för biometan ha företräde framför andra produktionsanläggningar.

Bestämmelsen reglerar den grundläggande skyldigheten för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer att ansluta anläggningar. Den motsvarar i sak 3 kap. 5 § naturgaslagen men omfattar förutom naturgas även andra gasslag enligt lagen. Paragrafen omfattar även anslutning av produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas och genomför i den delen artikel 41 och 45 i gasmarknadsdirektivet.

I första stycket anges att villkoren för anslutning ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Detta motsvarar 6 kap. 1 § första stycket naturgaslagen och ska ses mot bakgrund av bland annat artikel 31.1 i gasmarknadsdirektivet. Det förtydligas också att anslutningsskyldigheten gäller om den som innehar en anläggning som ska anslutas begär det (jfr 4 kap. 1 § ellagen). Ett bemyndigande att meddela föreskrifter om utformningen av avgifter och övriga villkor för anslutning finns i 10 §. Övervägandena i denna del finns i avsnitt 5.8.

I andra stycket anges att en begäran om anslutning av en produktionsanläggning för biometan ska ha företräde framför andra produktionsanläggningar. Bestämmelsen har sin bakgrund i artiklarna 41.1 och 45 i gasmarknadsdirektivet som ger medlemsstaterna möjlighet att ge sådana anläggningar anslutningsföreträde. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Vägrad anslutning eller vägrat tillträde

6 § Anslutning får endast vägras om gasledningen, till vilken anslutning begärs, saknar kapacitet för den begärda åtgärden eller om det annars finns särskilda skäl.

En transmissionsnätsoperatör får endast vägra anslutning av en produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas om det finns driftsmässiga eller säkerhetsmässiga begränsningar i transmissionsnätet.

Paragrafens första stycke motsvarar i sak 3 kap. 5 § andra stycket naturgaslagen med den skillnaden att den omfattar alla gasslag enligt lagen och inte enbart naturgas. Ett tillkommande särskilt skäl att vägra anslutning kan vara att transmissions- eller distributionssystemet för naturgas, eller relevanta delar av det, ska avvecklas. Tillsynsmyndigheten ska ha kännedom om den aktuella avvecklingen och skälet för att vägra anslutningen ska motiveras av operatören. Övervägande finns i avsnitt 5.6.

Enligt andra stycket får en transmissionsnätsoperatör vägra anslutning av en produktionsanläggning för förnybar gas och koldioxidsnål gas endast om det finns driftsmässiga eller säkerhetsmässiga begränsningar i transmissionsnätet. Bestämmelsen har sin grund i artiklarna 38 och 41.2 i gasmarknadsdirektivet och artikel 20 i förordning (EU) 2024/1789. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Uppgifter om avgifter och villkor för anslutning

7 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska

1. i samband med att en anslutning begärs lämna skriftlig information om avgiften och övriga villkor för anslutningen inom skälig tid,

2. på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig information om de villkor som i fråga om anslutning för inmatning av gas gäller för gasens kvalitet, lukt eller tryck,

3. offentliggöra de metoder som används för att utforma avgifter för anslutning och de villkor som avses i 2, och

4. avseende anslutning till gasledning som inte är en vätgasledning offentliggöra avgifter som tillämpas för anslutning av anläggningar som levererar gas från förnybara energikällor.

Bestämmelsens *punkt 1–3* motsvarar 6 kap. 1 a § naturgaslagen men har ändrats till att omfatta gas enligt denna lag och inte endast naturgas. *Punkt 4* genomför artikel 10.2 i gasmarknadsdirektivet och övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Särskilt om anslutning av produktionsanläggningar för biometan

8 § En anslutning av en produktionsanläggning för biometan ska genomföras inom skälig tid från det att operatören har tagit emot en beställning om anslutning utifrån lämnad offert. Tiden för genomförandet av anslutningen får vara längre än två år endast om det finns särskilda skäl.

Paragrafen genomför artikel 41.3 i gasmarknadsdirektivet samt artiklarna 15 och 16 i direktiv (EU) 2018/2001 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor. Sådana särskilda skäl som innebär att en anslutning får genomföras efter mer än två år kan vara att tillståndsförfaranden drar ut på tiden eller andra omständigheter som den anslutningsskyldige inte kan råda över. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Standardiserade rutiner för anslutning

9 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ska ha standardiserade rutiner för anslutning av produktionsanläggningar för förnybar gas och koldioxidsnål gas till sina nät. De standardiserade rutinerna, som ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar, ska offentliggöras och vara godkända av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas.

Transmissionsnätsoperatörer ska dessutom ha standardiserade rutiner och avgifter och övriga villkor för anslutning av lagringsanläggningar, förgasningsanläggningar, vätgasterminaler och industrier till sina nät. De

standardiserade rutinerna med avgifter och villkor, som ska säkerställa icke-diskriminerande anslutningar, ska offentliggöras och vara godkända av tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om standardiserade rutiner enligt första och andra stycket.

Paragrafens första stycke genomför artiklarna 41 och 45 i gasmarknadsdirektivet. Övervägandena finns i avsnitt 5.8. Andra stycket genomför artikel 42 i gasmarknadsdirektivet. Övervägandena finns i avsnitt 5.7. I tredje stycket finns ett bemyndigande till regeringen eller tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om standardiserade rutiner enligt första och andra stycket.

Avgifter för anslutning

10 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter och övriga villkor för anslutning ska utformas.

Bestämmelsen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, innehåller ett bemyndigande till regeringen eller tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om hur avgiften och övriga villkor för anslutning ska utformas. Med stöd av bemyndigandet kan föreskrifter meddelas bland annat om vad som avses med att villkor för anslutning ska vara skäliga.

Skyldighet att överföra gas

11 § En transmissionsnäts- och en distributionsnätsoperatör ska överföra gas på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor.

Paragrafens motsvarar i sak 3 kap. 6 § och 6 kap. 2 § naturgaslagen men omfattar förutom naturgas även andra gasslag enligt lagen.

Avgifter för överföring

12 § Villkoren för överföring av gas ska utformas så att den avgift en kund betalar för överföringen till sin anslutningspunkt innefattar avgift för överföringen i samtliga rörledningar som överföringen sker genom.

Avgifterna ska utformas på ett sätt som är förenligt med ett effektivt nyttjande av gasledningarna och en effektiv produktion och användning av gas.

Paragrafens första stycke överensstämmer i sak med 6 kap. 3 § andra stycket naturgaslagen.

Andra stycket följer av krav i artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet (EU) 2023/1791.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur avgifter för överföring av gas ska utformas.

Bestämmelsen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, innehåller ett normgivningsbemyndigande som ansluter till 11 §.

Uppgifter om villkor för överföring, lagring och tillträde

14 § Den som bedriver överföring av gas eller innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning ska

1. utan dröjsmål ge den som begär det skriftlig information om avgifter och övriga villkor för överföring, lagring respektive tillträde till anläggningen, och

2. offentliggöra sådana uppgifter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 4 § första stycket naturgaslagen.

15 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om offentliggörande av sådana villkor som avses i 14 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 4 § andra stycket naturgaslagen.

Förhandsprövning av villkor

16 § Den som bedriver överföring av gas eller innehar en lagringsanläggning eller en förgasningsanläggning får inte ingå avtal om sådan anslutning som avses i 5 § eller om överföring, lagring eller tillträde till en förgasningsanläggning förrän de metoder som ska användas för att utforma avtalsvillkoren har prövats av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska dock inte pröva metoderna för att utforma avgifter för överföring, lagring eller tillträde till en förgasningsanläggning.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 1 b § första stycket första meningen och 5 § första stycket första meningen naturgaslagen.

17 § Tillsynsmyndigheten ska godkänna de metoder som ska prövas enligt 16 §, om metoderna kan antas leda till att villkoren i avtalen blir objektiva och icke-diskriminerande.

Om tillsynsmyndigheten inte godkänner en metod, ska myndigheten ange i beslutet hur villkoren i stället ska utformas.

Beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten ska delge beslutet enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

Paragrafens första och andra stycke samt tredje stycket andra meningen överensstämmer med 6 kap. 1 b § första stycket andra meningen, andra och tredje styckena samt med 5 § första stycket andra meningen, andra och tredje styckena naturgaslagen.

Tredje stycket första meningen överensstämmer i sak med 6 kap. 23 § naturgaslagen när det gäller den aktuella typen av beslut.

18 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från kravet i 16 § i fråga om naturgasledningar eller ledningsnät som används för överföring av naturgas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet.

Paragrafen överensstämmer med 6 kap. 22 § i naturgaslagen.

Mätning och rapportering av överförd gas

19 § Den som bedriver överföring av gas är skyldig att utföra mätning av överförd gas och rapportera resultatet av dessa mätningar.

Rapportering av mätresultat enligt första stycket ska ske till den systembalansansvarige, till andra berörda företag som bedriver överföring, gasanvändare, balansansvariga och leverantörer av gas. På begäran ska rapportering också ske till ett företag som gasanvändaren har utsett.

En gasanvändare får inte debiteras någon avgift för att dennes uppgifter lämnas ut. Om rapportering sker till ett företag som gasanvändaren har utsett enligt andra stycket ska en eventuell avgift för rapporteringen som den som bedriver överföring av gas tar ut av företaget som mottar rapportering motsvara kostnaden för att tillhandahålla uppgifterna.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om mätning och rapportering av överförd gas enligt denna paragraf.

Paragrafen motsvarar i sak 3 kap. 7 och 7 a § naturgaslagen. Förarbetena till bestämmelserna återfinns i prop. 2010/11:70. Ytterligare föreskrifter om mätning och rapportering av överförd gas finns i Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd om mätning och rapportering av överförd naturgas samt anmälan om leverans och balansansvar, EIFS 2014:8. Av 2 kap. 1 § i nämnda

myndighetsföreskrifter framgår att mätning av överförd gas ska avse inmatningspunkt, gränspunkt, lagerpunkt och uttagspunkt. Mätning behöver inte ske i uttagspunkt hos spiskund. För dessa uttagspunkter får ett uppskattat mätvärde användas.

I tredje stycket har ett tydliggörande gjorts i enlighet med krav i artikel 22 i gasmarknadsdirektivet. En gasanvändare får inte debiteras någon avgift för att dennes mätuppgifter lämnas ut. Därutöver slås i paragrafen fast vad som gäller för en eventuell avgift som den som överför gas tar ut, då denne tillhandahåller gasanvändarens mätuppgifter till ett företag som gasanvändaren har utsett. En sådan avgift ska vara skälig och spegla de kostnader som den rapporteringsskyldige har för att tillhandahålla de aktuella uppgifterna.

Övervägande finns i avsnitt 5.25.

Anskaffande av energi för drift av gasledningar utom vätgasledningar

20 § En transmissionsnätsoperatör för gas utom vätgas ska på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den gas som behövs för att bedriva överföring av gas.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 8 § naturgaslagen, men omfattar nu uttryckligen gas utom vätgas.

Avtal med gasanvändare

21 § Ett avtal mellan en gasanvändare och en transmissionsnäts- eller distributionsnätsoperatör ska innehålla uppgifter om

1. företagets namn, adress, telefonnummer, e-postadress och webbplats,

2. företagets åtagande gentemot gasanvändaren,

3. när avtalet träffas,

4. var gasanvändaren kan finna information om företagets priser och övriga villkor,

5. villkoren för fakturering och betalning,

6. villkoren för uppsägning av avtalet,

7. villkoren för ersättning om företaget inte uppfyller sitt åtagande enligt avtalet, och

8. hur företaget på sin webbplats samt på begäran på annat sätt tillhandahåller den ytterligare kundrelaterade information som anges i 25 §.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 14 § naturgaslagen, men har utökats till att omfatta samtliga gasanvändare. Syftet med att låta bestämmelsen omfatta samtliga gasanvändare är att förbättra skyddet för mindre företag. Något krav om särskilt avtalsinnehåll finns inte i gasmarknadsdirektivet när det gäller operatörer, men när det gäller leverantörer. Den information som ska finnas i avtalet är av grundläggande karaktär och innebär inte någon förändring av branschpraxis.

Fakturering och debitering vid överföring av gas

22 § Transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör får inte debitera någon avgift för att tillhandahålla gasanvändaren fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen.

Om en transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör tillämpar ett system med förskottsbetalning för konsumenter, ska detta vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen.

Första stycket motsvarar 7 kap. 13 § naturgaslagen, men gäller i detta kapitel endast transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer.

Andra stycket motsvarar 8 kap. 15 § naturgaslagen, men gäller i detta kapitel transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer.

Motsvarande bestämmelser för gasleverantörer finns i 9 kap.

23 § Debitering av gasanvändare ska avse uppmätta mängder, om transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör har tillgång till mätvärden. Om operatören inte har tillgång till uppmätta mätvärden får debiteringen avse uppskattad förbrukning. Information om uppmätt förbrukning ska vara tillgänglig för gasanvändaren på operatörens webbplats.

Första stycket gäller inte för kunder med uttagspunkt som uteslutande använder gas för hushållsändamål.

Paragrafen är ny och handlar om operatörers debitering av överföringsavgifter.

Enligt första stycket ska debitering omfatta uppmätta mängder om mätvärden finns att tillgå. Om inte så är fallet får debitering avse uppskattad förbrukning.

Andra stycket innebär att första stycket inte är tillämpligt på kunder som uteslutande använder gas för hushållsändamål. Med detta avses så kallade spiskunder, företrädesvis i Stockholms gasnät, men även i Göteborgs- och Malmöområdet.

24 § Fakturering ska ske åtminstone varje kvartal och kunna erbjudas i elektronisk form.

Paragrafen motsvarar i sak 7 kap. 15 § tredje och fjärde styckena i naturgaslagen som gäller gasleverantörer. Samma ska gälla för operatörer.

Innehåll i faktura

25 § En transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörs faktura till en gasanvändare ska vara tydlig och innehålla information om

1. operatörens namn, adress, webbplats samt kontaktuppgifter inklusive telefonnummer och e-postadress till kundtjänst

2. vilket belopp som ska betalas och förfallodag,

3. uppmätt förbrukning eller, vid avsaknad av mätvärden, beräknade mängder,

4. anläggningsnummer, samt

5. avgiftens beteckning.

Paragrafen är ny och innehåller krav på vad fakturor från transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör ska innehålla. Kraven omfattar uppgifter av grundläggande karaktär och avser att förtydliga 7 kap. 15 § naturgaslagen som anger att en naturgasleverantörs faktura ska vara tydlig och att den ska innehålla information om den uppmätta förbrukningen och de aktuella gaspriser som fakturan grundas på.

26 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om operatörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för operatören att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, innehåller ett bemyndigande.

27 § Distributionsnätsoperatörer som överför gas till konsumenter ska på sina webbplatser lämna tydlig information om

1. konsumentens rättigheter,

2. hur konsumenten ska gå till väga för att lämna klagomål,

3. vilka organ konsumenten kan vända sig till för information eller tvistlösning, och

4. oberoende användarrådgivning, där konsumenterna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.

Informationen ska på konsumentens begäran lämnas på annat sätt.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 18 § första och andra stycket naturgaslagen. Bestämmelsen har begränsats till att omfatta distributionsnätsoperatörer, eftersom transmissionsnätsoperatörer inte överför till konsumenter.

28 § Distributionsnätsoperatörer ska på fakturor till konsumenter, eller i samband med fakturering, antingen lämna den information som följer av 27 § eller hänvisa till att informationen finns på operatörens webbplats och på begäran kan tillhandahållas på annat sätt.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 18 § tredje stycket naturgaslagen, men har ändrats till att inte omfatta transmissionsnätsoperatörer.

29 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om den information som ska lämnas enligt 27 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, innehåller ett bemyndigande.

30 § Tranmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer ska ha fastställda rutiner för hanteringen av klagomål från gasanvändare.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 20 § naturgaslagen, men gäller samtliga kunder och inte endast konsumenter. Bestämmelsen i detta kapitel omfattar nätoperatörer. Motsvarande bestämmelse för gasleverantörer finns i 9 kap. 24 §.

Offentliggörande av information

31 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för en transmissionsnätsoperatör eller innehavare av en lagrings- eller förgasningsanläggning att offentliggöra information som har betydelse för gasmarknadens funktion.

Paragrafen överensstämmer med 3 kap. 12 § och 4 kap. 10 § naturgaslagen.

Nätutvecklingsplaner

32 § En transmissionsnätsoperatör ska ta fram en tioårig nätutvecklingsplan för sin verksamhet. Nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vartannat år och ges in till tillsynsmyndigheten.

Vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan enligt första stycket ska en transmissionsnätsoperatör samverka med berörda infrastrukturoperatörer. En transmissionsnätsoperatör för vätgas ska vid utarbetandet särskilt samverka med transmissionsnätsföretag för el och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En infrastrukturoperatör, ett transmissionsnätsföretag för el och ett distributionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Paragrafen är ny. Första stycket anger att en transmissionsnätsoperatör ska vara skyldig att ta fram en tioårig nätutvecklingsplan över sin verksamhet. En nätutvecklingsplan som en transmissionsnätsoperatör upprättar ska, i förekommande fall, också innehålla uppgifter om naturgasinfrastruktur som kommer att avvecklas. Nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vartannat år och ges in till tillsynsmyndigheten.

I andra stycket finns en generell bestämmelse om samverkan med berörda infrastrukturoperatörer. Transmissionsnätsoperatören ska vara skyldig att samverka vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan. Sådan samverkan ska ske med exempelvis operatörer av förgasningsanläggningar, innehavare av lagringsanläggningar, distributionsnätsoperatörer för vätgas och annan gas, distributionsnätsföretag för el, operatörer av vätgasterminaler och fjärrvärmeföretag. I andra stycket finns också en särskild bestämmelse för en transmissionsnätsoperatör för vätgas. Denne ska, vid framtagandet av den tioåriga nätutvecklingsplanen enligt första stycket, vara skyldig att särskilt samverka med transmissionsnätsföretag för el och distributionsnätsföretag för el. Samverkan ska avse samordning av gemensamma infrastrukturkrav, såsom placeringen av elektrolysanläggningar och den berörda transmissionsinfrastrukturen. En infrastrukturoperatör, ett transmissionsnätsföretag för el och ett distributionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all, för nätutvecklingsplanen, relevant information med transmissionsnätsoperatören vid transmissionsnätsoperatörens arbete med att ta fram en nätutvecklingsplanen.

I tredje stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

33 § En distributionsnätsoperatör för vätgas ska ta fram en tioårig nätutvecklingsplan för sin verksamhet. Nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras minst vart fjärde år och ges in till tillsynsmyndigheten.

Vid utarbetandet av en nätutvecklingsplan enligt första stycket ska distributionsnätsoperatören för vätgas samverka med berörda infrastrukturoperatörer. Distributionsnätsoperatören för vätgas ska vid utarbetandet särskilt samverka med distributionsnätsoperatörer för annan gas och distributionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. En infrastrukturoperatör, en distributionsnätsoperatör för annan gas och ett distributionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Paragrafen är ny och innehåller ett krav på distributionsnätsoperatörer för vätgas, i likhet med det krav som ställs på transmissionsnätsoperatörer i 32 §, att utarbeta en tioårig nätutvecklingsplan. I första stycket anges, förutom kravet på att utarbeta den tioåriga nätutvecklingsplanen, också ett krav på att nätutvecklingsplanen ska uppdateras och offentliggöras vart fjärde år. Nätutvecklingsplanen ska ges in till tillsynsmyndigheten.

Av andra stycket framgår att en distributionsnätsoperatör för vätgas ska samverka med berörda infrastrukturoperatörer vid utarbetandet av den tioåriga nätutvecklingsplanen. Berörda infrastrukturoperatörer är exempelvis distributionsnätsoperatör för annan gas och distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Av andra stycket framgår också att distributionsnätsoperatören för vätgas särskilt ska samverka med distributionsnätsoperatörer för annan gas och distributionsnätsföretag för el. Samverkan ska avse samordning av gemensamma infrastrukturkrav för att säkerställa en effektiv integrering av energisystemet. Distributionsnätsoperatören för vätgas bör ta största möjliga hänsyn till de synpunkter som framkommer vid samverkan. Den med distributionsnätsoperatören för vätgas samverkande parten har enligt andra stycket en skyldighet att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören som denne behöver för att upprätta nätutvecklingsplanen.

I tredje stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om hur

nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad de ska innehålla och hur de ska offentliggöras.

Nationella nätutvecklingsplaner

34 § En nätutvecklingsplan enligt 32 § första stycket ska normalt också gälla som nationell nätutvecklingsplan utom i det fall som anges i 35 §.

Paragrafen är ny och behandlar skyldigheten att utarbeta en nationell nätutvecklingsplan. En nätutvecklingsplan enligt 32 § första stycket ska normalt också gälla som nationell nätutvecklingsplan, utom i det fall som anges i 35 §. Transmissionsnätsoperatörens nätutvecklingsplan som utarbetats enligt 32 § blir också gällande som nationell nätutvecklingsplan för aktuellt gasslag om transmissionsnätsoperatören är *ensam* transmissionsnätsoperatör för gasslaget (vätgas eller gas utom vätgas) i Sverige.

35 § Om det finns flera transmissionsnätsoperatörer för ett och samma gasslag ska dessa operatörer samarbeta för att ta fram en gemensam nationell nätutvecklingsplan för aktuellt gasslag.

För transmissionsnätsoperatörer för vätgas gäller att dessa vid utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska samverka med transmissionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav. Transmissionsnätsföretag för el ska vara skyldig att tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatörerna.

Den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska bygga på varje transmissionsnätsoperatörs nätutvecklingsplan framtagen enligt 32 § första stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur den nationella nätutvecklingsplanen enligt första stycket ska tas fram, vad den ska innehålla och hur den ska offentliggöras.

Paragrafen är ny och reglerar framtagandet av en nationell nätutvecklingsplan för ett visst gasslag om det att finns flera transmissionsnätoperatörer verksamma inom det aktuella gasslaget i Sverige. I första stycket anges att operatörerna ska samarbeta för att ta fram en gemensam nationell nätutvecklingsplan för aktuellt gasslag.

I andra stycket anges att transmissionsnätsoperatörer för vätgas ska samverka med transmissionsnätsföretag för el för att samordna gemensamma infrastrukturkrav vid utarbetandet av den nationella nätutvecklingsplanen. Transmissionsnätsföretaget för el ska enligt andra stycket vara skyldig att

tillhandahålla och utbyta all relevant information med transmissionsnätsoperatörerna som de behöver för att kunna ta fram en gemensam nationell nätutvecklingsplan för vätgas.

Av tredje stycket framgår att den nationella nätutvecklingsplanen som ska utarbetas gemensamt enligt första stycket ska bygga på varje transmissionsnätsoperatörs nätutvecklingsplan framtagen enligt 32 § första stycket.

I fjärde stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om hur den nationella nätutvecklingsplaner enligt första stycket ska tas fram, vad den ska innehålla och hur den ska offentliggöras.

36 § Transmissionsnätsoperatörerna ska gemensamt ge in den nationella nätutvecklingsplanen enligt 35 § till tillsynsmyndigheten.

Paragrafen är ny och anger att en gemensamt utarbetad nationell nätutvecklingsplan enligt 35 § ska ges in gemensamt till tillsynsmyndigheten av transmissionsnätsoperatörerna som utarbetat planen.

Nätavvecklingsplaner för gas utom vätgas

37 § En distributionsnätsoperatör ska vart fjärde år utarbeta en tioårig plan (nätavvecklingsplan) över den infrastruktur för gas utom vätgas som operatören avser att avveckla. Nätavvecklingsplanen ska lämnas in till tillsynsmyndigheten.

Distributionsnätsoperatörer verksamma inom samma regionala område kan välja att utarbeta en gemensam nätavvecklingsplan.

En nätavvecklingsplan enligt första och andra stycket ska utarbetas i nära samarbete med distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören i arbetet med framtagandet av nätavvecklingsplanen.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om distributionsnätsoperatörers skyldigheter enligt första och andra stycket.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om s.k. nätavvecklingsplaner. Paragrafen innebär ett svenskt genomförande av artikel 57 i gasmarknadsdirektivet. Nätavvecklingsplaner ska redovisa efterfrågeminskning

av naturgas som kräver avveckling av distributionssystem för naturgas eller delar av sådana system.

En distributionsnätsoperatör som har infrastruktur för naturgasnät ska enligt första stycket utarbeta en tioårig nätavvecklingsplan. Avvecklingsplanen ska redovisa infrastruktur för naturgasnät som operatören avser att avveckla. Detta ska göras vart fjärde år. Nätavvecklingsplanen ska ges in till tillsynsmyndigheten. En transmissionsnätsoperatör som har infrastruktur för naturgasnät som ska avvecklas har inte motsvarande skyldighet att upprätta en särskild avvecklingsplan. Istället redovisar transmissionsnätsoperatören planerade nätavvecklingsåtgärder inom ramen för den tioåriga nätutvecklingsplanen som transmissionsnätsoperatören är skyldig att ta fram enligt 32 §.

I andra stycket möjliggörs för distributionsnätsoperatörer inom samma regionala område att i stället för att göra egna nätavvecklingsplaner, gå samman och göra en gemensam avvecklingsplan över naturgasinfrastruktur som ska avvecklas. Det regionala området behöver nödvändigtvis inte begränsas till län, utan kan utgöra ett annat lämpligt geografiskt område inom vilket en gemensam avvecklingsplan ger samordningsfördelar framför att utarbeta flera separata avvecklingsplaner.

Av tredje stycket framgår att en distributionsnätsoperatör som utarbetar en avvecklingsplan ska göra det i nära samarbete med berörda distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag. Syftet med samverkan är bland annat att säkerställa en effektiv integrering av energisystemet. Ett exempel är att samarbete vid utarbetandet av avvecklingsplaner kan underlätta övergången till mer energi- och kostnadseffektiva lösningar för uppvärmning och kylning av byggnader. Distributionsnätsoperatörer för vätgas, distributionsnätsföretag för el, fjärrvärmeföretag och fjärrkyleföretag ska vara skyldiga att tillhandahålla och utbyta all relevant information med distributionsnätsoperatören som behövs i dennes arbete med att ta fram nätavvecklingsplanen för naturgasinfrastruktur.

I fjärde stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om distributionsnätsoperatörers skyldigheter enligt första och andra stycket.

Energieffektivitet först

38 § Vid beslut om nätplanering och nätutveckling, och vid beslut om investeringar som beloppsmässigt överstiger ett värde som motsvarar 100 000 000 euro ska en innehavare av gassystem tillämpa principen om energieffektivitet först så som den definieras i artikel 2.18 i förordning (EU) 2018/1999.

Ett beslut enligt första stycket ska föregås av en kostnads-nyttoanalys.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad en kostnads-nyttoanalys enligt andra stycket ska innehålla samt hur den ska utföras och redovisas.

Paragrafen är ny och genomför vissa krav i artikel 27 i det omarbetade energieffektiviseringsdirektivet, direktiv (EU) 2023/1791, närmare bestämt första och andra meningen i artikel 27.2.

I det omarbetade energieffektiviseringsdirektivet fastställs bland annat EU:s mål för energieffektivitet till år 2030. I det omarbetade energieffektiviseringsdirektivet etableras även principen ”energieffektivitet först” som en rättslig princip för EU:s energipolitik. Principen har tidigare endast varit vägledande.

Paragrafen innehåller bestämmelser som ställer krav på innehavare av gassystem att i vissa fall tillämpa principen om energieffektivitet först.

Av första stycket framgår att innehavare av gassystem är skyldiga att tillämpa principen om energieffektivitet först i samband med sina beslut om nätplanering och nätutveckling samt vid investeringsbeslut som överstiger ett belopp som motsvarar 100 000 000 euro.

I andra stycket ställs det ett krav på att utföra en kostnads-nyttoanalys före sådana beslut som framgår av första stycket.

I tredje stycket ges regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten en möjlighet att meddela föreskrifter om vad en sådan kostnads-nyttoanalys som anges i andra stycket ska innehålla och hur den ska utföras och redovisas.

Överväganden finns i avsnitt 5.40.

39 § En innehavare av gassystem ska analysera möjliga åtgärder för att skapa förbättrad energieffektivitet i sina gasledningar. Analyskravet infaller första gången då en gasledning varit i drift i tio år.

De åtgärder som vidtas för att skapa förbättrad energieffektivitet i gasledningar ska, tillsammans med förväntade energibesparingar till följd av åtgärderna, rapporteras till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om

1. vad en analys av åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska innehålla,

2. hur rapportering av åtgärder för förbättrad energieffektivitet och de energibesparingar som väntas till följd av åtgärderna ska utföras, och

3. hur ofta rapportering av resultat av analys gällande åtgärder för förbättrad energieffektivitet ska ske.

Paragrafen är ny. Bestämmelsen genomför artikel 27.3 andra och tredje meningen i det omarbetade energieffektiviseringsdirektivet.

Första stycket innebär att en innehavare av gassystem ska analysera möjliga åtgärder för förbättrad energieffektivitet i sina gasledningar. Analyskravet infaller första gången då en gasledning varit i drift i tio år.

Genom paragrafens andra stycke införs en skyldighet för innehavare av gassystem att rapportera åtgärder som vidtas för att förbättra energieffektivitet. I rapporten ska även energibesparingar som väntas till följd av åtgärderna redovisas. Rapporteringen ska göras till tillsynsmyndigheten.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om analys av åtgärder för förbättrad energieffektivitet och rapportering av åtgärder för förbättrad effektivitet samt energibesparingar som väntas till följd av dessa åtgärder.

Överväganden finns i avsnitt 5.40.

Tillträde för tredje part till vätgassystem

40 § Om en vätgasoperatör får en begäran om tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning från tredje part ska vätgasoperatören förhandla om tillträde med den som gjort begäran. Skyldigheten att förhandla innebär att vätgasföretaget ska försöka komma överens om ett tillträde med den som begärt det.

Paragrafen är ny och behandlar frågan om förhandlat tillträde. Förhandlat tillträde till vätgassystem ska tillämpas i Sverige tills en ordning med reglerat tillträde införs.

Då en vätgasoperatör får en begäran om tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning från tredje part ska vätgasoperatören vara skyldig att förhandla om tillträde med den som begär tillträde. En skyldighet för vätgasoperatören att förhandla med någon som begär tillträde till operatörens infrastruktur medför att vätgasoperatören inte slentrianmässigt kan säga nej till en begäran om tillträde. Utgångspunkten för en förhandling är att vardera parten på ett tydligt sätt förmedlar sin uppfattning om förutsättningarna för tillträdet. Under

en förhandling får en vätgasoperatör tillfälle att göra ett ordentligt övervägande av en begäran om tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning och analysera det ekonomiskt och tekniskt lämpliga av att medge ett tillträde. Detta ökar möjligheterna för parterna att nå en överenskommelse om tillträde.

41 § Om någon överenskommelse inte kan träffas om tillträde, ska vätgasoperatören ange skälen för att tillträde inte medges.

Paragrafen som är ny anger skyldigheter för en vätgasoperatör om förhandlingar om tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning blir resultatlösa och inte leder fram till någon överenskommelse om tillträde. Om en förhandling inte leder till någon överenskommelse ska vätgasoperatören underrätta den som begärt tillträde till infrastrukturen om att förhandlingen är avslutad och ange skälen för vätgasoperatörens inställning.

42 § Vätgasoperatören ska ha objektiva och icke-diskriminerande villkor för tillträde för tredje part. Villkoren ska offentliggöras på vätgasoperatörens webbplats.

Paragrafen är ny och anger krav för de villkor som en vätgasoperatör anger för tillträde till sin infrastruktur. Villkoren för tillträde vid förhandlat tillträde till rörledning, terminal eller lagringsanläggning från tredje part ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Kravet på objektivitet syftar till en rimlig fördelning av det totala avgiftsbeloppet mellan berörda kunder. Avgifterna får vara olika mellan olika kunder, men de olika avgiftsnivåerna måste någorlunda reflektera de kostnader som vätgasoperatören har för respektive kund. Att villkoren ska vara icke-diskriminerande innebär att något osakligt gynnande av en viss presumtiv kund som begär tillträde på bekostnad av någon annan som också begär tillträde inte får förekomma. De villkor som vätgasoperatören tillämpar vid det förhandlade tillträdet ska offentliggöras på vätgasoperatörens webbplats.

4 kap. Åtskillnad, redovisning och revision

Inledande bestämmelser

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller i tillämpliga delar för transmissionsnätsoperatörer, distributionsnätsoperatörer och innehavare av lagringsanläggning för gas.

Bestämmelserna i 13-14 §§ och bestämmelserna om redovisning och revision i 19–20 §§ gäller även för operatör av en vätgasterminal och innehavare av förgasningsanläggning.

I 17 § finns dessutom bestämmelser om krav på att upprätta och genomföra en övervakningsplan för samriskföretag i vissa fall.

Bestämmelsen är ny och anger vilka aktörer som träffas av bestämmelserna i kapitlet om åtskillnad, redovisning och revision.

Undantag

2 § Det som anges i 10 § gäller inte kontroll eller rättighet som utövas av staten genom regeringen.

Bestämmelsen i 11 § gäller inte för en distributionsnätsoperatör för vätgas om denne ingår i ett företag som också är distributionsnätsoperatör för gas som inte är vätgas förutsatt att antalet anslutna kunder hos distributionsnätsoperatören och distributionsnätsoperatören för vätgas tillsammans är färre än 100 000.

Paragrafen behandlar undantag från vissa skyldigheter och krav som anges i angivna paragrafer i kapitlet. Första stycket motsvarar 3 kap. 2 c § i naturgaslagen.

I andra stycket finns en ny bestämmelse som medger undantag för en distributionsnätsoperatör för vätgas från kravet i 11 § att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos distributionsnätsoperatören inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas. Undantaget gäller under förutsättning att distributionsnätsoperatören för vätgas ingår i ett företag som också är distributionsnätsoperatör för gas som inte är vätgas och det sammanlagda antalet kunder är färre än 100 000. En distributionsnätsoperatör för gas som inte är vätgas omfattas inte av bestämmelsen i 11 § då Sverige utnyttjat undantag från bestämmelsen, vilket varit möjligt enligt äldre EU-direktiv gällande naturgas.

3 § Bestämmelserna i 6–7 §§ och 10 § första och andra stycket hindrar inte att en transmissionsnätsoperatör bedriver sådan produktion av el som avses i 3 kap. 12 § andra stycket ellagen (1997:857) eller ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av el som uteslutande är avsedd för driften av transmissionsnätsoperatörens elektriska ledningsnät.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 c § andra stycket naturgaslagen. Nya paragrafhänvisningar har gjorts utifrån den nya gasmarknadslagens paragrafindelning.

Undantag för ledningsnät beläget i Övre Norrland

4 § Regeringen får besluta om undantag från 6–7 §§ och 10–11 §§ för en transmissionsnätsoperatör för vätgas med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33). Ett undantag får även avse kravet på certifiering i 5 kap. 2 § denna lag.

Regeringen får besluta om undantag från 6, 15–16 och 18 §§ för en distributionsnätsoperatör för vätgas med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33).

Ett undantag enligt första och andra stycket ska anmälas till Europeiska kommissionen och gälla 15 år från det att undantaget beviljats eller tills att regeringen återkallar undantaget enligt förutsättningar som anges i fjärde stycket. Ett undantag får gälla längst till 31 december 2044.

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år, eller efter en begäran från Europeiska kommissionen, utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt kan regeringen återkalla undantaget. Ett undantag ska återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt.

Paragrafen saknar motsvarighet i naturgaslagen. I *första stycket* regleras regeringens möjlighet att undanta en transmissionsnätsoperatör för vätgas, som har sitt ledningsnät beläget uteslutande inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33), från vissa skyldigheter. Möjligheten till undantag från tillämpningen av vissa bestämmelser i direktivet 2024/1788 finns för vätgasnät i ett antal i direktivet utpekade s.k. isolerade områden. Det handlar om yttersta randområdena i den mening som avses i artikel 349 i EUF-fördraget och i vissa isolerade områden med Nuts 2- och Nuts 3-koder i nomenklaturen för statistiska territoriella enheter (NUTS) som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003. För svenskt vidkommande omfattas således transmissionsnätsoperatör med vätgasnät i Övre Norrland (NUTS 2 SE33) av möjligheten till undantag. För transmissionsnätsoperatörer för vätgas gäller undantaget bestämmelserna i 6 § om att en transmissionsnätsoperatör inte får bedriva produktion av eller handel med gas eller el och 9 § om att en transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el. Därutöver finns möjlighet att lämna undantag från bestämmelserna i 10 §. Den paragrafen anger att den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör. I paragrafen anges också att den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en transmissionsnätsoperatör, inte får utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el. Slutligen anges i 10 § att den som ensam eller tillsammans med

någon annan får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos en transmissionsnätsoperatör, inte får utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el. Ett undantag kan också lämnas från skyldigheter enligt 11 § om att en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör eller en distributionsnätsoperatör för vätgas inte samtidigt får ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas. Ett undantag får även avse kravet på certifiering som finns i 5 kap. 2 § denna lag.

I andra stycket finns motsvarande möjlighet för regeringen att medge undantag för en distributionsnätsoperatör för vätgas med sitt ledningsnät helt inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33). Vid undantag för en sådan distributionsnätsoperatör är denne undantagen från bestämmelserna i 6, 15–16 och 18 §§ i detta kapitel.

Av tredje stycket framgår att ett undantag enligt första och andra stycket ska gälla 15 år från det att undantaget beviljats eller tills att regeringen återkallar undantaget enligt förutsättningar som anges i fjärde stycket. Ett undantag får gälla längst till 31 december 2044. Beslut om undantag enligt första och andra stycket ska anmälas till Europeiska kommissionen.

I fjärde stycket anges möjligheten till omprövning av ett meddelat undantag. Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Tillsynsmyndigheten ska också, på begäran från Europeiska kommissionen, utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten efter genomförd utredning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt kan tillsynsmyndigheten återkalla undantaget. Ett undantag ska återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt. Om exempelvis ledningen, eller ledningsnätet, får en utbredning som sträcker sig utanför Övre Norrland (NUTS 2 SE33) finns inte längre förutsättningar för ett undantag. Då ska undantaget återkallas.

Undantag för vätgasnät inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område

5 § Tillsynsmyndigheten får besluta om undantag från 6–7 §§ och 10–11 §§ för vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område under förutsättning att

1. det inte omfattar sammanlänkningar för vätgas,

2. det inte är direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett vätgasnät som omfattas av ett redan beviljat undantag,

3. det i första hand ska användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till detta nät, och

4. det inte är anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna § och som drivs av samma operatör av vätgasnät.
Ett undantag får även avse kravet på certifiering i 5 kap. 2 § denna lag.

Tillsynsmyndigheten får återkalla ett meddelat undantag enligt första stycket under de förutsättningar som anges i tredje stycket.

Tillsynsmyndigheten ska vart sjunde år utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt får tillsynsmyndigheten återkalla undantaget. Ett undantag ska återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att det finns möjlighet att medge ett särskilt undantag för en operatör med vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område. Under vissa förutsättningar, som räknas upp i punkten ett till och med fyra, får tillsynsmyndigheten besluta om undantag från 6–7 §§ och 10–11 §§ i detta kapitel för ett sådant vätgasnät och dess operatör. Ett undantag får även omfatta kravet på certifiering enligt 5 kap. 2 §. De förutsättningar som måste vara uppfyllda för att det ska vara möjligt att medge undantag, förutom att det ska röra sig om ett vätgasnät som transporterar vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område, är att vätgasnätet inte utgör sammanlänkningar för vätgas, dvs. ett vätgasnät som passerar eller sträcker sig över en gräns mellan medlemsstater i syfte att koppla samman dessa medlemsstaters vätgasnät eller ett vätgasnät mellan en medlemsstat och ett tredjeland fram till medlemsstaternas territorium eller den medlemsstatens territorialvatten. Vidare får inte vätgasnätet vara direkt anslutet till lagringsanläggningar för vätgas eller vätgasterminaler, såvida inte sådana lagringsanläggningar eller terminaler också är anslutna till ett

vätgasnät som omfattas av ett redan beviljat undantag. En annan förutsättning är att vätgasnätet i första hand ska användas för leverans av vätgas till kunder som är direkt anslutna till det aktuella nätet. Slutligen får vätgasnätet inte vara anslutet till något annat vätgasnät, utom till nät som också omfattas av ett undantag som har beviljats enligt denna § och som drivs av samma operatör av vätgasnät.

I andra stycket regleras möjligheten att återkalla ett meddelat undantag. Tillsynsmyndigheten får återkalla ett meddelat undantag enligt första stycket under de förutsättningar som anges i tredje stycket.

Av tredje stycket framgår att tillsynsmyndigheten vart sjunde år ska utreda undantaget och offentliggöra en bedömning av undantagets inverkan på konkurrensen, infrastrukturutvecklingen och marknadens funktion. Om tillsynsmyndigheten vid en sådan bedömning konstaterar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle medföra en risk för att konkurrensen hämmas eller att den effektiva utbyggnaden av vätgasinfrastruktur eller utvecklingen av marknaden för vätgas i medlemsstaten eller unionen påverkas negativt får tillsynsmyndigheten återkalla undantaget. Ett undantag ska alltid återkallas om något av de villkor som är en förutsättning för undantag för vätgasnätet inte längre är uppfyllt. Om någon av förutsättningarna i punkt 1–4 i första stycket inte längre är uppfyllt ska ett undantag återkallas. Det gäller även om själva grundförutsättningen för nätet, att vätgasnätet är beläget inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område, inte längre föreligger.

Otillåten verksamhet

6 § En transmissionsnätsoperatör får inte bedriva produktion av eller handel med gas eller el.

En distributionsnätsoperatör får inte bedriva handel med gas.

En innehavare av lagringsanläggning får inte bedriva produktion av eller handel med gas.

Paragrafen motsvarar dels 4 kap. 2 § första meningen naturgaslagen, dels 3 kap. 2 § naturgaslagen. Förbudet mot att bedriva viss verksamhet har utökats från naturgas till att även omfatta vätgas. I paragrafen används det större begreppet gas som även inkluderar vätgas. Paragrafen har också fått en annan disposition. Respektive aktör, som inte får bedriva en viss verksamhet, har preciserats. I paragrafen i 3 kap. 2 § naturgaslagen rymdes transmissionsnäts- och distributionsnäts-operatörer under beskrivningen ”ett företag som bedriver överföring av naturgas”. Nu står det under respektive operatör vad denne inte samtidigt får bedriva för verksamhet. Före paragrafen har även en rubrik tillkommit för att tydliggöra vad paragrafen handlar om.

Juridisk, personell och organisatorisk åtskillnad

7 § En transmissionsnätsoperatör ska vara oberoende av företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

Om en innehavare av lagringsanläggning ingår i en koncern ska innehavarens organisation och beslutsordning vara skild från företag som bedriver produktion av och handel med gas. Innehavaren ska dessutom, tillsammans med sitt moderföretag, se till att den har en i förhållande till övriga företag i koncernen faktisk och självständig beslutanderätt när det gäller de tillgångar som behövs för att trygga drift, underhåll och utbyggnad av lagringsanläggningen.

Första stycket motsvarar 3 kap. 2 a § naturgaslagen. I bestämmelsen har oberoendet för en transmissionsnätsoperatör preciserats till att även omfatta företag som bedriver produktion eller handel med vätgas. Detta framgår genom att begreppet naturgas ändrats till gas som även inkluderar vätgas.

Andra stycket motsvarar 4 kap. 2 § andra meningen naturgaslagen och 4 kap. 2 b § första stycket naturgaslagen men åtskillnadsbestämmelserna gäller nu även innehavare av lagringsanläggning för vätgas. Detta framgår genom att begreppet naturgas har ändrats till gas som innefattar även vätgas.

Före paragrafen har rubriken, som också fanns i naturgaslagen, utökats till att även ange organisatorisk åtskillnad för att ytterligare precisera vad paragrafen reglerar.

8 § Transmission av vätgas får inte bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el.

Undantag från kravet i första stycket kan medges av tillsynsmyndigheten om en kostnads-nyttoanalys utförd av tillsynsmyndigheten visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får ta fram föreskrifter om kostnads-nyttoanalysen enligt andra stycket och de kriterier som ska bedömas i en sådan och vid en omprövning enligt 8 § andra stycket.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, behandlar kravet på horisontell åtskillnad för en transmissionsnätsoperatör för vätgas som återfinns i artikel 69 i direktivet. Huvudregeln, som anges i *första stycket*, anger att transmission av vätgas inte får bedrivas i samma juridiska person som transmission eller distribution av annan gas eller el. Av skäl (82) i

gasmarknadsdirektivets inledning framgår att en gemensam drift av vätgasnät och naturgas- eller elnät kan skapa synergieffekter och bör därför tillåtas, men verksamheter som rör driften av överföringsnät för vätgas bör organiseras i en separat rättslig enhet för att säkerställa transparens i fråga om finansiering och användning av tariffer för tillträde. Undantag från det kravet på rättslig horisontell åtskillnad bör beviljas endast tillfälligt, under förutsättning att tillsynsmyndigheterna gör en positiv kostnads-nyttoanalys och en konsekvensbedömning.

I andra stycket finns möjlighet till undantag från huvudregeln i första stycket. För att tillsynsmyndigheten ska kunna medge ett undantag från huvudregeln i första stycket måste en kostnads-nyttoanalys göras. Det är tillsynsmyndigheten som ska utföra kostnads-nyttoanalysen. Ett undantag kan endast medges om analysen visar att ett beviljat undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering.

I tredje stycket regleras möjligheten för regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att ta fram föreskrifter om kostnads-nyttoanalysen enligt andra stycket och de kriterier som ska bedömas i en sådan analys och vid en omprövning som närmare regleras i 9 § andra stycket.

9 § Om ett undantag beviljas enligt 8 § ska den bedömning som legat till grund för undantaget offentliggöras av tillsynsmyndigheten. Beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen.

Tillsynsmyndigheten ska ompröva beslutet minst vart sjunde år. Om en ny bedömning visar att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, avgifter och övriga villkor för överföring och gränsöverskridande handel, eller leder till korssubventionering eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska beviljat undantag återkallas.

Paragrafen saknar motsvarighet i naturgaslagen och behandlar vad som händer om ett undantag från huvudregeln i 8 § första stycket medges av tillsynsmyndigheten enligt 8 § andra stycket. I *första stycket* anges att om ett undantag beviljas enligt 8 § ska den bedömning som legat till grund för undantaget offentliggöras av tillsynsmyndigheten. Beslut om undantag ska anmälas till Europeiska kommissionen.

I andra stycket behandlas frågan om omprövning av ett undantag. Tillsynsmyndigheten ska ompröva ett beslut om att medge undantag från huvudregeln i 8 § första stycket, minst vart sjunde år. Om en ny bedömning visar

att en fortsatt tillämpning av undantaget skulle ha en negativ inverkan på transparens, avgifter och övriga villkor för överföring och gränsöverskridande handel, eller leder till korssubventionering eller om överföringen av tillgångar från naturgassektorn till vätgassektorn har slutförts, ska beviljat undantag återkallas. Begreppet naturgassektorn innefattar, utöver naturgas, övriga gaser i gasmarknadslagen förutom vätgas. För det fall en omprövning visar att ett fortsatt undantag inte skulle inverka negativt på transparens, avgifter och övriga villkor för anslutning och överföring av vätgas och gränsöverskridande handel eller leda till korssubventionering ska undantaget bestå fram till en ny omprövning.

10 § Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot en transmissionsnätsoperatör.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över en transmissionsnätsoperatör, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan får utse ledamöter till styrelsen eller motsvarande organ hos en transmissionsnätsoperatör, får inte utöva kontroll över eller någon rättighet gentemot ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas eller el.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 b § naturgaslagen. I paragrafen har kraven utökats på så sätt att det som tidigare avsåg naturgas nu även omfattar vätgas. I paragrafen används därför begreppet gas som inkluderar vätgas.

11 § En styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör för vätgas eller en innehavare av lagringsanläggning får inte samtidigt ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 d § naturgaslagen. I paragrafen har kraven utökats på så sätt att det som tidigare avsåg naturgas nu även omfattar vätgas. I paragrafen används därför begreppet gas som också inkluderar vätgas.

I paragrafen har det även tillkommit ett förbud för en styrelseledamot, verkställande direktör, firmatecknare eller annan person med liknande ställning hos en distributionsnätsoperatör för vätgas. En sådan person får inte samtidigt ha en motsvarande ställning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas. I kapitlets 2 § finns dock ett undantag från detta krav. Det gäller för en distributionsnätsoperatör för vätgas om denne ingår i ett företag som också är

distributionsnätsoperatör för gas som inte är vätgas, och som undantas från vissa bestämmelser enligt en av Sverige tidigare utnyttjad möjlighet till undantag för vissa operatörer. Det förutsätter att antalet anslutna kunder hos distributionsnätsoperatören och distributionsnätsoperatören för vätgas tillsammans är färre än 100 000**.**

12 § Om en transmissionsnätsoperatör ingår i en koncern där en annan del bedriver produktion av eller handel med gas, får åtgärder som vidtas av företag i koncernen för att säkerställa att kraven i 7, 10 och 11 §§ är uppfyllda inte innebära att personal eller kommersiellt känsliga uppgifter överförs från transmissionsnätsoperatören till ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 e § naturgaslagen. I paragrafen har kraven utökats på så sätt att det som tidigare avsåg naturgas nu även omfattar vätgas. I paragrafen används därför begreppet gas som inkluderar vätgas. I övrigt har paragrafhänvisningen i paragrafen anpassats till den nya gasmarknadslagens indelning.

13 § Om en transmissionsnätsoperatör för gas eller distributionsnätsoperatör för vätgas, en innehavare av lagringsanläggning, en operatör av en vätgasterminal eller en innehavare av förgasningsanläggning bedriver även annan verksamhet än transmission eller distribution, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen eller distributionen, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

Om en operatör eller innehavare enligt första stycket ingår i en koncern, ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av gas eller distribution av vätgas, lagring och drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 f §, 4 kap. 2 c § och 4 kap. 2 d § i naturgaslagen men har utökats till att också omfatta, utöver en transmissionsnätsoperatör för naturgas, innehavare av lagringsanläggning för naturgas och innehavare av förgasningsanläggning, skyldigheter för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för vätgas, innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatör av vätgasterminal.

I första stycket regleras förutsättningarna om en sådan operatör eller innehavare bedriver även annan verksamhet som inte är transmission av gas eller distribution

av vätgas, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning. Om sådan annan verksamhet bedrivs ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmissionen eller distributionen, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för de delar av företaget som bedriver annan verksamhet.

I andra stycket anges vad som ska gälla om operatören eller innehavaren ingår i en koncern. Då ska operatören eller innehavaren säkerställa att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av gas eller distribution av vätgas, lagring och drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning inte görs tillgängliga för företag i koncernen som bedriver annan verksamhet.

14 § Det som anges i 13 § ska inte hindra att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission av gas eller distribution av vätgas, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning görs tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 f § tredje stycket och 4 kap. 2 c § tredje stycket i naturgaslagen och har precis som 13 § utökats till att även omfatta, utöver en transmissionsnätsoperatör för naturgas, innehavare av lagringsanläggning för naturgas och innehavare av förgasningsanläggning, skyldigheter för en transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatör för vätgas, en innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatör av en vätgasterminal. Paragrafen, som innebär ett undantag från huvudregeln i 13 §, tydliggör att kommersiellt känsliga uppgifter om transmission eller distribution av vätgas, lagring eller drift av vätgasterminal eller förgasningsanläggning får göras tillgängliga för företag eller delar av företag som bedriver annan verksamhet, om det är nödvändigt för att genomföra en affärstransaktion.

Övervakningsplan

15 § En distributionsnätsoperatör eller en innehavare av lagringsanläggning för gas som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås. I 16 § finns särskilda bestämmelser för en distributionsnätsoperatör om övervakningsansvarig och rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen. En innehavare av lagringsanläggning för gas är skyldig att upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits med anledning av upprättad övervakningsplan. Rapporten ska ges

in till tillsynsmyndigheten och i samband med det offentliggöras av den som ger in den.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om innehållet i övervakningsplanen och offentliggörandet av årlig rapport enligt andra stycket.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 9 § och 4 kap. 7–8 §§ naturgaslagen. Paragrafen, som är en sammanslagning av de tre paragraferna i naturgaslagen, har ändrats på så sätt att begreppet *naturgas* har ändrats till *gas* för att även inkludera *vätgas.* I naturgaslagen gällde skyldigheten att upprätta en övervakningsplan för ett företag som bedrev överföring av naturgas och för en innehavare av lagringsanläggning. En förutsättning var att företagen ingick i samma koncern som ett företag som bedrev produktion av eller handel med naturgas. Skyldigheten gäller alltjämt i gasmarknadslagen för en distributionsnätsoperatör för gas och för en innehavare av lagringsanläggning för gas. Kravet på att upprätta en övervakningsplan har dessutom utökats till att också omfatta distributionsnätsoperatörer för vätgas och innehavare av lagringsanläggningar för vätgas. Den utökade kretsen av de som är skyldiga att upprätta en övervakningsplan följer av krav i artikel 46 och artikel 62 i gasmarknadsdirektivet 2024/1788. En förutsättning för samtliga aktörer som omfattas av skyldigheten att upprätta en övervakningsplan är att operatören eller innehavaren ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas.

För den befintliga skyldigheten för en distributionsnätsoperatör för naturgas att upprätta en övervakningsplan som tidigare fanns i naturgaslagens 3 kap. finns förarbetena i prop. 2010/11:70, s. 204 ff. När det gäller kravet på övervakningsplan för innehavare av lagringsanläggning för gas återfinns förarbetena till bestämmelsen i prop. 2011/12:77 Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder, s. 31 f.

16 § En distributionsnätsoperatör som är skyldigt att upprätta en övervakningsplan enligt 15 § ska utse en övervakningsansvarig, som självständigt ska bevaka att planen upprättas och följs.

Distributionsnätsoperatören ska se till att den övervakningsansvarige har de befogenheter och tillgång till den information som krävs för att utföra uppdraget.

Den övervakningsansvarige ska årligen upprätta en rapport över de åtgärder som vidtagits enligt övervakningsplanen och ge in rapporten till tillsynsmyndigheten. Distributionsnätsoperatören ska offentliggöra rapporten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om utseende av övervakningsansvarig och dennes uppgifter samt om offentliggörandet av den årliga rapporten.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 10 § naturgaslagen. I *tredje stycket* har det tillkommit ett krav på att tillsynsmyndigheten ska godkänna rapporten. I sista stycket återfinns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela föreskrifter om utseende av övervakningsansvarig och dennes uppgifter samt om offentliggörandet av den årliga rapporten.

17 § Ett samriskföretag ska upprätta och genomföra en övervakningsplan, om

1. företaget har bildats för att genomföra ett samarbete som syftar till att integrera marknader för gas utom vätgas i Norden och Europeiska unionen, och

2. det bland de företag som har bildat samriskföretaget finns en transmissionsnätsoperatör som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas utom vätgas.

Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som företaget ska vidta för att förhindra diskriminerande och konkurrensbegränsande beteende gentemot övriga aktörer på gasmarknaden för gas utom vätgas. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som företagets anställda har för att förhindra detta.

Övervakningsplanen ska ges in till och godkännas av byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer).

Paragrafen motsvarar 3 kap. 10 a § i naturgaslagen. Förarbetena till bestämmelsen återfinns i prop. 2011/12:77 Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas – vissa genomförandeåtgärder, s. 22 f.

Varumärkesprofilering och kommunikation med gasanvändare och allmänheten

18 § Om ett företag som är distributionsnätsoperatör och ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ingår i samma koncern, ska företagen när de vänder sig till enskilda gasanvändare eller allmänheten ange sin identitet på ett sådant sätt att det tydligt framgår vilken verksamhet företaget bedriver.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 11 § naturgaslagen, i vilken kravet gällde den som bedrev överföring av naturgas. Bestämmelsen träffade därmed både transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer. Kravet gäller nu endast för distributionsnätsoperatörer eftersom en transmissionsnätsoperatör redan omfattas av robusta åtskillnadskrav genom ägaråtskillnad. Att paragrafen omfattar

distributionsnätsoperatörer innebär att den också gäller för en operatör som distribuerar vätgas. Rubriken före paragrafen har fått en ändrad utformning i förhållande till rubriken i naturgaslagen på så sätt att även *varumärkesprofilering* anges i rubriken. Paragrafen är ett genomförande av artikel 46.3 i gasmarknadsdirektivet.

Redovisning

19 § Transmission av gas, distribution av gas, drift av förgasningsanläggning, vätgasterminaler och lagring av gas ska ekonomiskt redovisas var för sig och dessutom skilt från annan verksamhet. Vätgasverksamhet ska redovisas skilt från annan gasverksamhet.

Verksamhet som rör lagring av gas och drift av en förgasningsanläggning ska ekonomiskt redovisas så att lagring i lagringsanläggning, lagring i rörledning och drift av förgasningsanläggning redovisas var för sig och dessutom skilt från annan verksamhet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som anges i första och andra stycket och om skyldigheten att ge in redovisningshandlingar till tillsynsmyndigheten.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 3 § och 4 kap. 3 § naturgaslagen. I *första stycket* har verksamheter som ska särredovisas utökats i förhållande till paragraferna i naturgaslagen till att också omfatta vätgasterminaler och lagring av vätgas. Därutöver gäller bestämmelsen nu också för transmission och distribution av vätgas.

Revision

20 § En revisor hos en transmissionsnätsoperatör, en distributionsnätsoperatör, en innehavare av lagringsanläggning, en innehavare av förgasningsanläggning och hos en operatör av vätgasterminal ska göra en särskild granskning av redovisningen av den aktuella verksamheten.

Revisorn ska årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget som är föremål för revisionen ska lämna in intyget till tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om revisionen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 4 § och 4 kap. 4 § naturgaslagen.

I *tredje stycket* har bemyndigandet utökats i förhållande till paragraferna i naturgaslagen på så sätt att regeringen har möjlighet att vidaredelegera möjligheten att meddela föreskrifter om revision till tillsynsmyndigheten.

5 kap. Certifiering

Inledande bestämmelse

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer.

I 12–14 §§ i detta kapitel finns särskilda bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatör när certifiering begärs av en person från tredje land eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land.

I 15–18 §§ i detta kapitel finns särskilda bestämmelser som rör certifiering av innehavare av lagringsanläggning för gas utom vätgas.

Bestämmelserna kompletterar bestämmelser i förordning (EU) 2024/1789.

Paragrafen utgör en inledande bestämmelse till kapitlet om certifiering. Kapitel 5 motsvarar i stora delar de bestämmelser som hittills återfunnits i lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag. Kapitel 5 ersätter den aktuella lagen som upphör att gälla. I kapitlet finns bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatörer vilket nu innefattar, utöver transmissionsnätsoperatörer för naturgas, även certifiering av transmissionsnätsoperatörer för *vätgas*. Vidare finns i kapitlet bestämmelser om certifiering av systemansvariga för lagringssystem för naturgas och särskilda bestämmelser om certifiering av transmissionsnätsoperatör då certifiering begärs av en person från tredje land eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land.

I fjärde stycket framgår att kompletterande bestämmelser återfinns i förordning (EU) 2024/1789. Kapitel 5 bör läsas tillsammans med artikel 14 och 15 i den aktuella förordningen där det finns kompletterande bestämmelser om certifiering.

Krav på certifiering av transmissionsnätsoperatörer

2 § En transmissionsnätsoperatör får inte bedriva överföring av gas i en högtrycksledning eller ett nät som i huvudsak består av högtrycksledningar utan att vara certifierad enligt denna lag.

Paragrafens motsvarar 2 kap. 1 § i lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag. I förhållande till den paragrafen har dock kravet på certifiering tagits bort för den som har det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt

upprätthålls mellan inmatning och uttag av naturgas i det västsvenska naturgassystemet. Den aktör som har systembalansansvaret för det västsvenska naturgassystemet är också transmissionsnätsoperatör i Sverige och är certifierad som en sådan.

Undantag från kravet på certifiering

3 § Följande transmissionsnätsoperatörer behöver inte certifieras

1. **transmissionsnätsoperatör som innehar högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av gas,**
2. **transmissionsnätsoperatör för vätgas, med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33), om regeringen med stöd av 4 kap. 4 § första stycket meddelat undantag från kravet på certifiering, eller**
3. **transmissionsnätsoperatör för vätgas som av tillsynsmyndigheten meddelats undantag från kravet på certifiering med stöd av 4 kap. 5 § första stycket för att denne bedriver transmission av vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område.**

Paragrafen anger transmissionsnätsoperatörer som är undantagna från kravet på certifiering enligt gasmarknadslagen. Första punkten motsvarar 2 kap. 1 § sista meningen i certifieringslagen och avser en transmissionsnätsoperatör som innehar högtrycksledning som huvudsakligen används i samband med lokal distribution av naturgas. Punkterna två och tre anger andra transmissionsnätoperatörer som inte heller behöver vara certifierade. Det är sådana transmissionsnätsoperatörer som medgetts undantag från kravet på certifiering enligt beslut som fattats med stöd av bestämmelse i 4 kap. i lagen. Det finns enligt 4 kap. 4 § möjlighet för regeringen att meddela undantag från kravet på certifiering för en transmissionsnätsoperatör för vätgas med ledningsnät beläget endast inom Övre Norrland (NUTS 2 SE33). Tillsynsmyndigheten kan medge undantag från kravet på certifiering för en transmissionsnätsoperatör för vätgas som överför vätgas inom ett geografiskt avgränsat industriellt eller kommersiellt område om vissa förutsättningar är uppfyllda. Bestämmelse om sådant undantag återfinns i 4 kap. 5 §.

4 § Certifiering får beviljas efter ansökan av den som avser att bedriva överföring av gas i högtrycksledning, eller vid en omprövning efter en begäran från Europeiska kommissionen, om kraven i 4 kap. 6–14 §§ är uppfyllda.

För att en transmissionsnätsoperatör för vätgas ska kunna certifieras krävs, förutom att kraven i 4 kap. 6–14 §§ är uppfyllda, att denne bedöms lämplig ur allmän synpunkt att bedriva transmission för vätgas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad en ansökan om certifiering enligt första stycket ska innehålla och om kriterier för kravet på lämplighet ur allmän synpunkt som anges i andra stycket.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 2 kap. 2 § första stycket i lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag (certifieringslagen) och 3 kap. 6 § andra punkten samma lag.

I *andra stycket* finns ett särskilt krav för att certifiera en transmissionsnätsoperatör för vätgas. För att en transmissionsnätsoperatör för vätgas ska kunna certifieras krävs, förutom att kraven i 4 kap. 6–14 §§ är uppfyllda, att denne bedöms lämplig ur *allmän synpunkt* att bedriva transmission för vätgas. För en transmissionsnätsoperatör för vätgas lyfts kravet på att vara lämplig ur allmän synpunkt ut ur koncessionsprövningen av enskilda transmissionsnätsledningar. Genom att uppfylla kravet på att vara lämplig ur allmän synpunkt i certifieringsprocessen, behöver inte detta kriterium prövas i varje enskild koncessionsansökan för transmissionsledning för vätgas. När det gäller kravet på att transmissionsnätsoperatören för vätgas ska vara *lämplig ur allmän synpunkt* att bedriva transmissionsnätsverksamhet ska tillsynsmyndigheten i en sådan prövning bland annat bedöma huruvida operatören i sin organisation har *tillräcklig kunskap om transmission av vätgas och regelverket som gäller för sådan verksamhet*, vidare att operatören har *tillräckliga resurser och kapital* för att kunna bedriva verksamheten. I bedömningen ska även *sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som ska handha transmissionsnätsverksamheten* vägas in. Om sökanden, eller företrädare för företaget som ansöker, tidigare har bedrivit annan tillståndspliktig verksamhet, bör också sökandens eller företrädarens tidigare agerande i annan verksamhet vägas in i prövningen av huruvida operatören är lämplig ur allmän synpunkt.

I *tredje stycket* regleras möjligheten för regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om vad en ansökan om certifiering enligt första stycket ska innehålla och om kriterier för kravet på lämplighet ur allmän synpunkt som anges i andra stycket.

Slutligt certifieringsbeslut och utnämning till transmissionsnätsoperatör

5 § En certifiering ska gälla först från det att tillsynsmyndigheten har meddelat ett slutligt certifieringsbeslut.

Efter godkänd certifiering ska transmissionsnätsoperatören utnämnas till godkänd certifierad transmissionsnätsoperatör.

Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla ett slutligt beslut om certifiering och utnämning av en transmissionsnätsoperatör till Europeiska kommissionen. Anmälan ska innehålla en uppgift om det certifierade företagets transmissionsnät. Utnämningen ska offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

I paragrafen finns bestämmelser om slutligt certifieringsbeslut och utnämning till godkänd certifierad transmissionsnätsoperatör.

I första stycket anges att en certifiering ska gälla först från det att tillsynsmyndigheten har meddelat ett slutligt certifieringsbeslut.

I andra stycket finns bestämmelse om att transmissionsnätsoperatören efter godkänd certifiering ska utnämnas till godkänd certifierad transmissionsnätsoperatör.

Tredje stycket anger att tillsynsmyndigheten utan dröjsmål ska anmäla ett slutligt beslut om certifiering och utnämningen av en transmissionsnätoperatör till Europeiska kommissionen. Anmälan ska innehålla uppgift om det certifierade företagets transmissionsnät. Utnämningen ska också offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning. Europeiska unionens officiella tidning (EUT) är den officiella publikationen med EU:s rättsakter, andra akter och officiell information från EU:s institutioner, organ och byråer.

Handläggning av en ansökan och förslag till beslut (preliminärt beslut)

6 § En fråga om certifiering ska prövas skyndsamt. Tillsynsmyndigheten ska ta fram ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) inom 100 arbetsdagar från det att en fullständig ansökan kom in till myndigheten, eller Europeiska kommissionen överlämnat en begäran om certifiering.

Om tillsynsmyndigheten inte har tagit fram ett förslag till beslut (preliminärt beslut) inom den tidsfrist som anges i första stycket, ska myndigheten anses ha föreslagit att certifiering ska beviljas.

I ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) ska det anges att certifiering förutsätter ett slutligt beslut om certifiering.

Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) eller förhållandet att certifiering får anses beviljats till följd av att myndighetens inte tagit fram något förslag till beslut inom tidsfristen som anges i första stycket, tillsammans med alla relevanta uppgifter i ärendet, till Europeiska kommissionen. Europeiska kommissionen hanterar sedan anmälan i enlighet med förfarandet i artikel 14 i förordning 2024/1789.

I paragrafen finns bestämmelser om handläggning av en ansökan om certifiering och om tillsynsmyndighetens preliminära beslut i certifieringsfrågan. Tillsynsmyndighetens prövning ska ske skyndsamt. Av första stycket framgår att tillsynsmyndigheten ska ta fram ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) inom 100 arbetsdagar från det att en fullständig ansökan kom in till myndigheten, eller Europeiska kommissionen överlämnat en begäran om certifiering. Kravet gäller således från det att sökandens ansökan är komplett. Om tillsynsmyndigheten begär komplettering av en ansökan börjar inte tidsfristen på 100 dagar att gälla förrän en tillfredsställande komplettering getts in till tillsynsmyndigheten och tillsynsmyndigheten bedömt att ansökan är komplett.

I andra stycket regleras det förhållandet att tillsynsmyndigheten inom 100-dagarsfristen, genom passivitet, inte fattat något preliminärt beslut i certifieringsfrågan. Om så är fallet får tillsynsmyndigheten anses ha kommit fram till ett preliminärt beslut som innebär att ansökan bör beviljas.

Av tredje stycket framgår att i ett förslag till beslut om certifiering (preliminärt beslut) ska det anges att certifiering förutsätter ett slutligt beslut om certifiering.

Begäran om uppgifter

7 § Europeiska kommissionen och tillsynsmyndigheten får begära att från en transmissionsnätsoperatör eller ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas få de upplysningar och få ta del av de handlingar som de anser behövs för att förutsättningarna för certifiering ska kunna bedömas.

I paragrafen finns bestämmelse om att både Europeiska kommissionen och tillsynsmyndigheten får begära in uppgifter som behövs för att kunna ta ställning till certifieringsfrågan. Från en transmissionsnätsoperatör eller ett företag som bedriver produktion av eller handel med gas ska Europeiska kommissionen och tillsynsmyndigheten kunna få de upplysningar och få ta del av de handlingar som de anser behövs för att förutsättningarna för certifiering ska kunna bedömas. Paragrafen är ett genomförande av artikel 71.7 i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788.

Omprövning av certifiering

8 § En certifierad transmissionsnätsoperatör ska till tillsynsmyndigheten anmäla planerade transaktioner och förhållanden som har betydelse för bedömningen av om transmissionsnätsoperatören uppfyller kraven i 4 kap. 6–14 §§ och, i förekommande fall, kravet på att vara lämplig ur allmän synpunkt att bedriva transmission för vätgas.

En certifierad transmissionsnätsoperatör ska även underrätta tillsynsmyndigheten om eventuella omständigheter som skulle leda till att en

person från ett tredjeland får kontroll över gassystemet eller transmissionsnätsoperatören. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål underrätta Europeiska kommissionen om sådana eventuella omständigheter som kommit till tillsynsmyndighetens kännedom.

Paragrafen behandlar frågan om en certifierad transmissionsnätsoperatörs skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som kan leda till att en omprövning sker av en redan meddelad certifiering. Paragrafen är ett genomförande av artikel 72.1 och 72.2 i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788. Av första stycket framgår att den certifierade transmissionsnätsoperatören ska anmäla till tillsynsmyndigheten förhållanden som kan påverka bedömningen av om huruvida transmissionsnätsoperatören uppfyller de krav som ställs för att få bli certifierad. När det gäller en transmissionsnätsoperatör för vätgas ska också omständigheter som kan påverka bedömningen av om transmissionsnätsoperatören är lämplig ur allmän synpunkt anmälas.

I andra stycket finns bestämmelse om att en certifierad transmissionsnätsoperatör ska underrätta tillsynsmyndigheten om eventuella omständigheter som skulle leda till att en person från ett tredjeland får kontroll över gassystemet eller transmissionsnätsoperatören. Om sådan uppgift anmäls till tillsynsmyndigheten ska tillsynsmyndigheten utan dröjsmål underrätta Europeiska kommissionen om sådana eventuella omständigheter som kommit till tillsynsmyndighetens kännedom.

9 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva en certifiering

1. efter en anmälan enligt 8 §,

2. efter en begäran från Europeiska kommissionen, eller

3. om det annars finns anledning att anta att en transmissionsnätsoperatör inte uppfyller kraven i 4 § första stycket i detta kapitel eller, i förekommande fall, 4 § andra stycket eller 12 § i detta kapitel.

Paragrafen är ett genomförande av artikel 72.4 c) i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788 och anger i vilka situationer tillsynsmyndigheten ska ompröva en certifiering.

10 § Ett omprövningsärende ska handläggas skyndsamt. Om tillsynsmyndigheten inte har meddelat ett beslut i ärendet inom 100 arbetsdagar från det att en anmälan enligt 8 § eller en begäran från Europeiska kommissionen kom in till myndigheten, ska certifieringen anses bestå.

Om certifieringen inte återkallas vid en prövning enligt första stycket, ska tillsynsmyndigheten utan dröjsmål anmäla detta till Europeiska kommissionen och förse kommissionen med alla relevanta uppgifter i ärendet.

I artikel 14.2 i förordning (EU) 2024/1789 finns bestämmelser som gäller tillsynsmyndighetens slutliga beslut i omprövningsärendet.

I paragrafen regleras vissa frågor rörande omprövning av en certifiering. Paragrafen motsvarar i stora delar 3 kap. 8 § certifieringslagen. Tidsfristen i första stycket är ändrad i förhållande till paragrafen i certifieringslagen och överensstämmer med den tidsfrist som gäller för tillsynsmyndigheten att ta fram ett preliminärt beslut om certifiering i ett grundärende om certifiering av en transmissionsnätsoperatör. I paragrafen har hänvisningar till andra paragrafer och bestämmelser i förordning ändras i förhållande till den gamla paragrafen i certifieringslagen.

Återkallelse av certifiering

11 § Tillsynsmyndigheten ska återkalla en certifiering om transmissionsnätsoperatören inte längre uppfyller kraven i 4 § första stycket i detta kapitel eller, i förekommande fall, 4 § andra stycket eller 12 § i detta kapitel.

I paragrafen finns bestämmelse om återkallelse av certifiering. Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 kap. 7 § i certifieringslagen men har ändrade paragrafhänvisningar utifrån gasmarknadslagens paragrafindelning.

Särskilt om certifiering i förhållande till tredje land

12 § Om en person från tredje land, eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land, ansöker om certifiering som transmissionsnätsoperatör krävs, utöver vad som anges i 4 § i detta kapitel, att en certifiering inte äventyrar en trygg energiförsörjning i någon medlemsstat i Europeiska unionen.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 2 § andra stycket certifieringslagen.

13 § Om certifiering begärs av en person från tredje land eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land, ska tillsynsmyndigheten underrätta Europeiska kommissionen om att certifiering begärts.

Paragrafen motsvarar till viss del 4 kap. 1 § certifieringslagen. I paragrafen anges hur tillsynsmyndigheten ska agera om certifiering begärs av en person från tredje land eller ett företag som kontrolleras av eller kan antas komma att kontrolleras av en eller flera personer från tredje land. I ett sådant fall ska tillsynsmyndigheten underrätta Europeiska kommissionen om att certifiering begärts. Paragrafen är ett genomförande av artikel 72.1 i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788.

14 § Tillsynsmyndigheten ska begära ett yttrande från Europeiska kommissionen om huruvida

1. den verksamhet som certifieringen avser uppfyller kraven i 4 kap. 6–14 §§, och

2. en certifiering kan äventyra en trygg energiförsörjning till Europeiska unionen.

Paragrafen är ett genomförande av artikel 73.5 i gasmarknadsdirektivet (EU) 2024/1788. Paragrafen motsvarar 4 kap. 2 § i certifieringslagen. Paragrafen har anpassats med annan paragrafhänvisning utifrån gasmarknadslagens paragrafindelning.

Certifiering av innehavare av lagringsanläggning

15 § Den som innehar en lagringsanläggning för gas utom vätgas eller avser att ta en sådan anläggning i drift ska certifieras enligt artikel 15 om certifiering av systemansvariga för lagringssystem för naturgas i förordning (EU) 2024/1789.

I paragrafen finns bestämmelse om att en innehavare av en lagringsanläggning eller den som avser att ta en sådan anläggning i drift ska certifieras. Certifiering av en sådan aktör görs enligt bestämmelser i artikel 15 i förordning (EU) 2024/1789.

16 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om certifiering enligt 15 §.

I paragrafen finns bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att få meddela ytterligare föreskrifter om certifiering enligt 15 §.

Beslut om att en person inte får företräda aktier

17 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en person inte får företräda de aktier som han eller hon innehar i ett bolag, om de förutsättningar som anges i artikel 15.5 i förordning (EU) 2024/1789 är uppfyllda.

Paragrafen motsvarar 4 a kap. 3 § certifieringslagen med en uppdaterad hänvisning till bestämmelse i den nya gasmarknadsförordningen (EU) 2024/1789.

18 § Om det finns särskilda skäl, får tillsynsmyndigheten begära att tingsrätten förordnar en lämplig person att som förvaltare företräda sådana aktier som enligt 17 § inte får företrädas av ägaren. En sådan ansökan prövas av tingsrätten i den ort där ägaren har sin hemvist eller, om ägaren inte har sin hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.

En förvaltare har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen ska betalas av ägaren till aktierna. Om den betalningsskyldige inte godtar förvaltarens anspråk, fastställs ersättningen av tingsrätten.

Paragrafen motsvarar 4 a kap. 4 § certifieringslagen.

19 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter som rör frågor om certifiering enligt detta kapitel.

I paragrafen ges regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten delegation att meddela kompletterande föreskrifter rörande certifiering.

6 kap. Kommunala gasföretag

1 § En sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725) får, trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med gas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av gas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 1 § naturgaslagen. I paragrafen har ordet naturgas ersatts med gas för att paragrafen också ska omfatta verksamhet med vätgas.

2 § Om en sådan juridisk person som avses i 10 kap. 2–6 §§ kommunallagen (2017:725) bedriver handel med gas samt därmed sammanhängande verksamhet, ska verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § 1 ellagen (1997:857), får företaget redovisa de berörda verksamheterna tillsammans.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 2 § naturgaslagen. I likhet med 1 § i kapitlet har ordet naturgas ersatts med gas för att också inkludera vätgas.

7 kap. Intäktsram för gasverksamhet

Beslut om intäktsram

1 § En gasverksamhet ska för en tillsynsperiod ha en intäktsram som beslutas av tillsynsmyndigheten.

Tillsynsperioden ska vara fyra kalenderår, om det inte finns särskilda skäl för en annan tidsperiod.

Tillsynsmyndigheten ska besluta om intäktsram senast två månader innan tillsynsperioden börjar.

I paragrafen anges att en intäktsram för en tillsynsperiod ska beslutas av tillsynsmyndigheten senast två månader innan tillsynsperiodens början. Paragrafen innebär att tillsynsmyndigheten gör en förhandsprövning av de samlade intäkter som ett gasföretag högst får uppbära från den gasverksamhet som omfattas av intäktsramen under en tillsynsperiod. Uttrycket gasverksamhet definieras som överföring och lagring av gas eller att ge tillträde till en förgasningsanläggning (1 kap. 25 § gasmarknadslagen).

Paragrafens *första stycke* motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § första stycket naturgaslagen. Paragrafens *andra stycke* motsvarar hittillsvarande 6 kap. 9 § naturgaslagen. Paragrafens *tredje stycke* motsvarar hittillsvarande 6 kap. 8 § första stycket naturgaslagen (jämför artikel 78.7 i gasmarknadsdirektivet). Se prop. 2012/13:85 s. 84 ff.

För ytterligare överväganden till förslagen i 7 kapitlet med bestämmelser om intäktsram för gasverksamhet hänvisar Ei till bedömningarna i betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät*, SOU 2023:64.

2 § En intäktsram ska beslutas var för sig för transmission, distribution, lagring i en lagringsanläggning och drift av en förgasningsanläggning.

Ett beslut om intäktsram för transmission ska omfatta även intäkter från lagring i en rörledning.

I paragrafen finns bestämmelser om beslut om intäktsram för vissa verksamheter. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § andra och tredje styckena naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 30 f. och 84.

3 § Det ska framgå av beslutet vilka uppgifter och metoder som har använts för att bestämma intäktsramen.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 6 kap. 8 § andra stycket naturgaslagen. Bestämmelsen genomför artikel 78.8 i gasmarknadsdirektivet. Se prop. 2012/13:85 s. 33 f och 85.

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om undantag från kravet på att ha en intäktsram i fråga om en gasledning eller ett ledningsnät som används för överföring av gas uteslutande inom ett geografiskt avgränsat område som används för industriell eller kommersiell verksamhet.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 6 kap. 22 § naturgaslagen när det gäller skyldigheter att ha en intäktsram. Se prop. 2010/11:170 s. 208–210 och 277 och prop. 2012/13:85 s. 94.

Preliminära metoder för att fastställa intäktsramar

5 § Tillsynsmyndigheten ska publicera preliminära metoder för bestämmande av intäktsram. Dessa metoder ska offentliggöras innan gasföretag som bedriver gasverksamhet ska lämna uppgifter enligt 6 §. Relevanta aktörer ska ges skälig tid att yttra sig över de preliminära metoderna.

Senast när beslutet om intäktsram meddelas ska tillsynsmyndigheten redogöra för de synpunkter som har inkommit på metoderna vid publiceringen.

Paragrafen är ny och anger att tillsynsmyndigheten ska publicera preliminära metoder som relevanta aktörer får skälig tid att yttra sig över. De preliminära metoderna ska offentliggöras innan gasföretagen lämnar uppgifter enligt 6 §. Det är tillsynsmyndigheten som avgör på vilket sätt publiceringen ska ske. Representanter för gasföretag, kundorganisationer samt andra relevanta aktörer ska ges möjlighet att lämna synpunkter på metoderna. Ett av flera syften med bestämmelsen är att involvera kundaktörer i processen för att bestämma intäktsramar för kommande tillsynsperiod och att det dessutom sker på ett tidigt stadium i denna process. För att relevanta aktörer ska ha förutsättningar att inkomma med synpunkter behöver de preliminära metoderna publiceras med sådan framförhållning att det finns skälig tid för yttrande innan tillsynsperioden börjar. Det är viktigt att tillsynsmyndigheten eftersträvar deltagande från flera olika kategorier inom kundkollektivet för att skapa förutsättningar för en balanserad beslutsprocess.

Tillsynsmyndigheten ska senast när beslutet om intäktsram meddelas redogöra för de synpunkter som har lämnats på de preliminära metoderna. Det innebär att tillsynsmyndigheten ger en återkoppling på hur de inkomna synpunkterna har hanterats. Det är myndighetens ansvar att avgöra hur synpunkterna ska omhändertas.

Uppgiftsskyldighet vid bestämmande av en intäktsram

6 § Ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska lämna de uppgifter till tillsynsmyndigheten som myndigheten behöver för att bestämma intäktsramen.

I paragrafen regleras gasföretagens uppgiftsskyldighet. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 7 § första stycket naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 85.

7 § Om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet inte lämnar uppgifter enligt 6 §, ska tillsynsmyndigheten bestämma en intäktsram som är skälig med hänsyn till uppgifterna i ärendet.

Paragrafen är ny och handlar om att tillsynsmyndigheten ska bestämma en skälig intäktsram om begärda uppgifter inte lämnas in av gasföretagen. En motsvarighet finns i ellagen (hittillsvarande 5 kap. 5 § och ny 5 kap. 10 §).

Se prop. 2012/13:85 s. 32 och s. 85. I de nämnda förarbetena anges uttryckligen att om det skulle inträffa att ett företag inte kommer in med det föreskrivna underlaget, fråntar detta inte myndigheten dess skyldighet att fastställa en intäktsram. Vidare anges att i ett sådant fall får myndigheten utgå från de uppgifter som finns tillgängliga. Genom den bestämmelse som nu införs i gasmarknadslagen kommer detta också till tydligt uttryck i lagstiftningen.

Intäktsramens storlek

8 § Intäktsramen ska inte vara större än vad gasföretaget behöver för

1. driften av den verksamhet som intäktsramen avser, och

2. för att göra nödvändiga investeringar i den verksamhet som intäktsramen avser för att säkerställa verksamhetens funktion.

Paragrafen är ny och anger att intäktsramen inte ska vara större än vad gasföretaget behöver för driften av den verksamhet som intäktsramen avser, och för att göra nödvändiga investeringar i nämnda verksamhet för att säkerställa dess funktion. Bestämmelsen genomför artikel 78.7 a i gasmarknadsdirektivet i fråga om investeringar. I 9 § finns ett bemyndigande som kan möjliggöra för tillsynsmyndigheten att ta fram föreskrifter på området.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilka kostnader för driften av den verksamhet som intäktsramen avser som ska täckas av en intäktsram,

2. hur kostnaderna för driften av verksamheten som intäktsramen avser ska beräknas när intäktsramen bestäms, och

3. vad som avses med att gasföretaget ska kunna göra nödvändiga investeringar för att säkerställa verksamhetens funktion.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter i anslutning till 8 §.

Bemyndigandet i *första och andra punkten* ger möjlighet att meddela föreskrifter om vilka kostnader för driften av den verksamhet som intäktsramen avser som ska täckas av en intäktsram samt hur dessa ska beräknas vid bestämmandet av en intäktsram. Sådana föreskrifter skulle kunna avse både driftskostnader och kapitalkostnader men tillsynsmyndigheten ska ta relevanta EU-rättsakter i beaktande när myndigheten avgör vilka föreskrifter som behövs.

Bemyndigandet i *tredje punkten* ger möjlighet att meddela föreskrifter om vad som avses med att gasföretaget ska kunna göra nödvändiga investeringar för att säkerställa verksamhetens funktion. Sådana föreskrifter skulle kunna avse avkastningen på det kapital som investeras i nätverksamheten. Bestämmelsen är formulerad mot bakgrund av artikel 78.7 a i gasmarknadsdirektivet där det anges att tariffer eller metoder ska utformas så att nödvändiga investeringar i näten och i anläggningar för flytande naturgas, så kallade LNG-anläggningar (Liquefied Natural Gas), kan göras på ett sätt som gör det möjligt att säkra nätens och anläggningarnas funktion.

Omprövning av intäktsramen under tillsynsperioden

10 § Tillsynsmyndigheten får under tillsynsperioden ändra intäktsramen, om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har ansökt om det och

1. det finns omständigheter som bedöms medföra en väsentlig ökning av intäktsramen vid en omprövning efter tillsynsperioden, eller

2. det annars finns särskilda skäl.

En ansökan om omprövning under tillsynsperioden ska handläggas skyndsamt.

I paragrafen anges att tillsynsmyndigheten får ompröva intäktsramen under tillsynsperioden i vissa fall. Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 6 kap. 13 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 35–38 och 89 f.

11 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva ett beslut om intäktsram under tillsynsperioden och ändra ramen, om

1. ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har lämnat oriktiga eller bristfälliga uppgifter och detta har inverkat på ramens storlek,

2. ramen av någon annan anledning har bestämts på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag och detta har inverkat på ramens storlek, eller

3. det annars finns särskilda skäl.

I paragrafen anges att tillsynsmyndigheten i vissa fall ska ompröva intäktsramen under tillsynsperioden. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 14 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 90.

Omprövning av intäktsramen efter tillsynsperioden

12 § Tillsynsmyndigheten ska ompröva intäktsramen efter tillsynsperiodens slut, om det finns skäl att anta att ramen ska vara större eller mindre med hänsyn till förhållanden som blivit kända efter det att den bestämdes.

Vid en omprövning ska tillsynsmyndigheten senast tio månader efter tillsynsperiodens slut

1. fatta ett slutligt beslut i frågan om ändring av intäktsramen, om det inte finns särskilda hinder, eller

2. informera ett gasföretag som bedriver gasverksamhet om att det slutliga beslutet i ändringsfrågan kommer att fattas vid en senare tidpunkt.

Om myndigheten fattar sitt slutliga beslut i ändringsfrågan senare än tio månader efter tillsynsperiodens slut utan att ha informerat enligt andra stycket 2, får beslutet inte innebära någon nackdel för gasföretaget.

I paragrafen anges att tillsynsmyndigheten ska ompröva intäktsramen efter tillsynsperioden i vissa fall. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 16 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 91.

13 § Vid en omprövning enligt 12 § ska tillsynsmyndigheten

1. utgå från de uppgifter och metoder som har använts för att bestämma intäktsramen och som framgår av det beslut om intäktsram som gäller för ett gasföretag som bedriver gasverksamhet,

2. kontrollera om de antaganden som legat till grund för att bestämma ramen överensstämmer med det faktiska utfallet för tillsynsperioden, och

3. ändra ramen i den utsträckning det är motiverat av att det faktiska utfallet för tillsynsperioden avviker från de antaganden som legat till grund för att bestämma ramen.

I paragrafen anges hur tillsynsmyndigheten ska gå till väga vid omprövning efter tillsynsperioden. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 17 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 92.

14 § Utöver det som anges i 13 § 3 ska intäktsramen ändras, om

1. ett gasföretag som bedriver gasverksamhet har lämnat oriktiga eller bristfälliga uppgifter och detta har inverkat på ramens storlek, eller

2. ramen av någon annan anledning har bestämts på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag och detta har inverkat på ramens storlek.

I fall som avses i första stycket 1 får intäktsramen ökas endast om det finns särskilda skäl.

Paragrafen är ny och anger att intäktsramen ska ändras vid en omprövning efter tillsynsperioden på grund av att den har bestämts på felaktigt eller ofullständigt underlag och detta har inverkat på ramens storlek. Av bestämmelsens andra stycke framgår att det krävs särskilda skäl för att intäktsramen ska få ökas om gasföretaget har lämnat oriktiga eller bristfälliga uppgifter. Paragrafen har vissa likheter med hittillsvarande 6 kap. 14 § (omprövning under tillsynsperioden) och 6 kap. 16 § (omprövning efter tillsynsperioden) naturgaslagen. Paragrafen ska dock främst jämföras med sin motsvarighet i 5 kap. 24 § ellagen. För att se hur bestämmelsen i ellagen har motiverats, se prop. 2017/18:237 s. 99.

Omprövning till följd av att en intäktsram har ändrats för ett annat gasföretag

15 § När en allmän förvaltningsdomstol har ändrat en intäktsram för ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska tillsynsmyndigheten ompröva det beslut om intäktsram som gäller för ett annat gasföretag som bedriver gasverksamhet, om det senare företaget

1. ansöker om omprövning inom tre månader efter det att domstolens avgörande har fått laga kraft, och

2. anför att de förhållanden som domstolen lagt till grund för ändring i det tidigare avgörandet även finns i fråga om sökandens intäktsram.

Paragrafen är ny och anger att tillsynsmyndigheten på ansökan av ett gasföretag ska ompröva en intäktsram om en allmän förvaltningsdomstol har ändrat intäktsramen för ett annat naturgasföretag. Paragrafen har sin motsvarighet i 5 kap. 25 § ellagen. För att se hur bestämmelsen i ellagen har motiverats, se prop. 2017/18:237 s. 99 f.

Omprövning till följd av att intäktsramen har ändrats i fråga om en tidigare tillsynsperiod

16 § Om tillsynsmyndigheten eller en allmän förvaltningsdomstol har ändrat intäktsramen i fråga om en tillsynsperiod som har gått till ända och det avgörandet har fått laga kraft, ska tillsynsmyndigheten ompröva ett beslut om intäktsram för en senare tillsynsperiod och göra de ändringar som den ändrade ramen motiverar.

I paragrafen regleras vad som gäller om tillsynsmyndigheten eller en allmän förvaltningsdomstol efter ett överklagande har ändrat intäktsramen för en tidigare tillsynsperiod. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 18 § naturgaslagen, men har omformulerats något för att efterlikna motsvarande bestämmelse i 5 kap. 26 § ellagen. Se prop. 2012/13:85 s. 92.

Uppgiftsskyldighet vid omprövning av en intäktsram

17 § Ett gasföretag som bedriver gasverksamhet ska till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter som behövs för prövning enligt 11, 12 och 16 §§.

I paragrafen regleras gasföretagens uppgiftsskyldighet vid omprövning av intäktsramen och vid omfördelning av intäktsramen. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 24 § naturgaslagen. Jämför även med motsvarande bestämmelse i 5 kap. 37 § ellagen. Se prop. 2012/13:85 s. 94.

Avvikelser från intäktsramen

18 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under tillsynsperioden har varit större än intäktsramen, ska tillsynsmyndigheten besluta att ramen för en efterföljande tillsynsperiod ska minskas med ett belopp som motsvarar överskottet.

I paragrafen anges när tillsynsmyndigheten ska minska intäktsramen på grund av överskott från en tidigare tillsynsperiod. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 19 § naturgaslagen. Paragrafen har sin motsvarighet i 5 kap. 27 § ellagen.

19 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under tillsynsperioden har överstigit intäktsramen med mer än fem procent, ska tillsynsmyndigheten besluta att ramen för den närmast följande tillsynsperioden ska minskas med ett överdebiteringstillägg.

Beräkningen av överdebiteringstillägget ska grundas på den del av de samlade intäkterna från gasverksamheten som överstiger intäktsramen.

Överdebiteringstillägget ska beräknas efter en räntesats som motsvarar den genomsnittliga referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) som under tillsynsperioden fastställts av Riksbanken med ett tillägg av femton procentenheter.

I paragrafen anges när tillsynsmyndigheten ska ta ut överdebiteringstillägg på grund av överskott i förhållande till intäktsramen och hur det ska beräknas. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 20 § naturgaslagen, men en anpassning har skett för att efterlikna motsvarande bestämmelse i 5 kap. 28 § ellagen. Se prop. 2012/13:85 s. 93.

20 § Om de samlade intäkterna från gasverksamheten under en tillsynsperiod har varit mindre än intäktsramen, ska tillsynsmyndigheten besluta att gasföretaget som bedriver gasverksamheten från verksamheten får uppbära ett belopp som motsvarar underskottet under den närmast följande tillsynsperioden.

Tillsynsmyndigheten får besluta att ett gasföretag som bedriver gasverksamhet får uppbära beloppet eller en del av beloppet även under den tillsynsperiod som följer på den närmast följande tillsynsperioden om gasföretaget ansöker om det. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns särskilda skäl.

Det belopp som tillsynsmyndigheten beslutar ska inte anses vara intäkter från gasverksamheten vid avstämning mot intäktsramen för den tillsynsperiod under vilken beloppet får uppbäras. Detta gäller dock endast i den utsträckning intäkterna från verksamheten annars skulle överstiga intäktsramen.

Paragrafen är ny och anger när tillsynsmyndigheten ska öka intäktsramen på grund av underskott från en tidigare tillsynsperiod, så kallad överrullning av underskott. Paragrafens första stycke har vissa likheter med hittillsvarande 6 kap. 19 § naturgaslagen och är uppbyggt på samma sätt som 5 kap. 29 § första stycket ellagen. Paragrafens andra stycke är nytt och innehåller en möjlighet för tillsynsmyndigheten att efter ansökan från gasföretaget tillåta att ett underskott rullas över till en senare tillsynsperiod än den närmast följande, dvs. till en tredje tillsynsperiod. Tillsynsmyndigheten kan även avslå eller endast delvis bevilja en sådan ansökan.

Det krävs att särskilda skäl för sådan överrullning föreligger. Exempel på vad som kan utgöra särskilda skäl är att gasföretaget inte har haft en rimlig möjlighet att utnyttja intäktsramen under tillsynsperioden. Det kan också finnas andra externa faktorer som gasföretagen inte har kunnat råda över, som medför att det blir svårt att nyttja intäktsramen på ett sätt som inte innebär stora prisfluktuationer för kunderna. Eftersom investeringar i gasnätet typiskt sker på lång sikt och behöver planeras i god tid kan det därför finnas omständigheter som inte ger gasföretaget en rimlig möjlighet att använda intäktsramen under enbart den närmast följande tillsynsperioden. Tillsynsmyndigheten bör därför ges möjlighet att kunna tillåta gasföretag att använda hela eller delar av ett underskott under en tredje tillsynsperiod.

Till skillnad från det som följer av 18 och 19 §§ gäller tillsynsmyndighetens beslut enligt första eller andra stycket inte storleken på intäktsramen för den tillsynsperiod till vilken överrullningen sker. I stället får gasföretaget möjlighet att uppbära ett belopp som svarar mot underskottet utan att beloppet anses vara intäkter från den verksamhet som intäktsramen avser vid avstämning mot

intäktsramen för den tillsynsperiod under vilken beloppet får uppbäras. Detta framgår av tredje stycket, som liknar 5 kap. 29 § andra stycket ellagen. Gasföretaget får alltså göra ett slags avdrag vid avstämningen av den slutliga intäktsramen. Avdraget får inte vara större än den del av gasföretagets intäkter som överstiger den nya intäktsramen.

Se prop. 2012/13:85 s. 92 f. Se även prop. 2017/18:237 s. 101 (förarbeten till 5 kap. 29 § ellagen) när det gäller paragrafens första och tredje stycken.

Beräkning av intäkter

21 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om hur gasföretagens intäkter under en tillsynsperiod ska beräknas vid avstämning mot intäktsramen.

Paragrafen innehåller bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om hur gasföretagens intäkter under en tillsynsperiod ska beräknas vid avstämning mot intäktsramen. Bemyndigandet har sin motsvarighet i 5 kap. 31 § ellagen.

Effektivt utnyttjande av gasledningarna

22 § När intäktsramen bestäms ska hänsyn tas till i vilken utsträckning den verksamhet som intäktsramen avser bedrivs på ett sätt som bidrar till ett effektivt nyttjande av gasledningarna. En sådan bedömning får medföra en ökning eller minskning av intäktsramen.

I paragrafen finns bestämmelser som syftar till att skapa särskilda incitament för gasföretagen att bedriva verksamheten på ett sätt som bidrar till ökad energieffektivisering. Bestämmelsen genomför artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet (EU) 2023/1791[64] och har sin motsvarighet i 5 kap. 11 § ellagen vars förarbeten finns i prop. 2017/18:237 s. 92 f.

23 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad som avses med ett effektivt nyttjande av gasledningar.

I paragrafen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad som avses med ett effektivt nyttjande av gasledningar. Paragrafen motsvaras delvis av i 5 kap. 6 § 1 ellagen vars förarbeten finns i prop. 2017/18:237 s. 89 f.

[64] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955 (omarbetning)

Besluts giltighet

24 § Ett beslut av tillsynsmyndigheten enligt 1, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19 eller 20 §§ gäller omedelbart.

I paragrafen anges att vissa beslut gällande intäktsramar gäller omedelbart. Paragrafen motsvarar i sak hittillsvarande 6 kap. 23 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 94.

Intäktsram vid överlåtelse av verksamhet

25 § Om ett gasföretag som bedriver gasverksamhet överlåter gasverksamhet som det har fastställts en intäktsram för, ska intäktsramen gälla för förvärvaren. Det gasföretag som har tagit över verksamheten ska vid tillämpningen av detta kapitel träda i överlåtarens ställe.

I paragrafen redogörs för intäktsram vid överlåtelse av verksamhet för vilken en intäktsram har fastställts. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 21 § naturgaslagen. Se prop. 2012/13:85 s. 93 f.

8 kap. Systembalansavtal och balansansvar m.m.

Systembalansansvar

1 § Regeringen ska ge i uppdrag åt en juridisk person som frivilligt åtar sig det övergripande ansvaret för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i det västsvenska gassystemet (systembalansansvarig).

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om den systembalansansvariges uppgifter.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 1 § i naturgaslagen (2005:403). I paragrafen i naturgaslagen fanns även en möjlighet för regeringen att ge i uppdrag till en myndighet att vara systembalansansvarig. Denna möjlighet har tagits bort. Före 1 januari 2013 var Affärsverket svenska kraftnät systemansvarig myndighet och fullgjorde uppgiften att balansera det nationella naturgassystemet (numera det västsvenska naturgassystemet). Numera utförs systembalansansvaret av den privata aktören, Swedegas AB. Det är inte aktuell med en återgång till att en myndighet utför den aktuella uppgiften varför det inte längre föreligger något behov av att kunna peka ut en myndighet för uppgiften att ansvara för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i det västsvenska gassystemet.

I paragrafen har delegationsbestämmelsen ändrats på så sätt att regeringen *får* meddela föreskrifter om den systembalansansvariges uppgifter. Regeringen har

också möjlighet att vidaredelegera föreskriftsrätten om den systembalansansvariges uppgifter till tillsynsmyndigheten.

2 § Den som innehar en sådan gasledning som används för överföring av gas men som inte är sammankopplad med det västsvenska gassystemet, ansvarar för att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av gas i den egna ledningen.

Bestämmelserna i 4–16, 18 och 19 §§ ska tillämpas även i fråga om en sådan ledning som avses i första stycket. Vad som där gäller för den systembalansansvarige respektive det västsvenska gassystemet ska då i stället gälla ledningsinnehavaren respektive gasledningen.

I det fall som avses i 7 § första stycket ska ledningsinnehavaren underrätta leverantören av gas. I det fall som avses i 7 § andra stycket ska den balansansvarige underrätta innehavaren av gasledningen, som ska underrätta leverantören av gas. Underrättelser enligt detta stycke ska ske utan dröjsmål.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § naturgaslagen. Paragrafhänvisningen i bestämmelsen är ändrad utifrån gasmarknadslagens paragrafindelning.

3 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för dem som bedriver överföring av gas att till den systembalansansvarige lämna de uppgifter som behövs för utövandet av systembalansansvaret.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 3 § naturgaslagen.

Balansansvar och balansavtal

4 § En leverantör av gas får bara leverera gas i uttagspunkter för vilka leverantören eller någon annan, gentemot den systembalansansvarige, har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det västsvenska gassystemet tillförs lika mycket gas som tas ut i uttagspunkten (balansansvar). Ett sådant åtagande ska göras genom ett avtal med den systembalansansvarige (balansavtal).

Första stycket tillämpas inte under den tidsfrist som anges i 8 §.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 4 § naturgaslagen. Före paragrafen har rubriken ändrats till att också ange *balansavtal*. Ur paragrafen har utgått en definition av begreppet uttagspunkt som nu i stället definieras i gasmarknadslagens inledningskapitel.

5 § Villkoren i ett balansavtal ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Villkoren ska därutöver ge gasanvändaren lämpliga incitament att balansera inmatning och uttag på ett effektivt sätt.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 5 § första stycket i naturgaslagen men kraven på villkoren i balansavtalen har preciserats ytterligare. Nu tillkommer även kraven på att villkoren ska ge gasanvändaren lämpliga incitament att balansera inmatning och uttag på ett effektivt sätt. Övervägandena finns i avsnitt 5.23.

6 § Den systembalansansvarige får inte ingå balansavtal förrän de metoder som har använts för att utforma avtalen har godkänts av tillsynsmyndigheten.

Bestämmelsen är ny på så sätt att *metoderna* som använts för att utforma avtalen måste vara godkända av tillsynsmyndigheten innan den systembalansansvarige får ingå balansavtal. Detta innebär en återgång till regler som fanns i den svenska naturgaslagstiftningen då Affärsverket svenska kraftnät var systemansvarig myndighet och ansvarade för att balansen kortsiktigt upprätthölls mellan inmatning och uttag av gas i det nationella naturgassystemet (senare ändrat till det västsvenska naturgassystemet). Då den privata aktören, Swedegas AB, tog över systembalansansvaret för det västsvenska naturgassystemet, ändrades kraven på så sätt att tillsynsmyndigheten skulle godkänna de enskilda avtalsvillkoren innan den systembalansansvarige fick ingå balansavtal. Återgången till ordningen med tillsynsmyndighetens metodgodkännande, i stället för godkännande av de enskilda avtalsvillkoren, innebär en harmonisering med det regelverk som tillämpas i Danmark. Därigenom blir tillsynsmyndigheternas prövning av balansavtal mer likartad i de båda medlemsstaterna. Detta är önskvärt då vi har en gemensam balanseringszon med Danmark sedan 2019 och tillsynsmyndigheterna i Sverige och Danmark ska metodgodkänna samma balansavtal i respektive land.

7 § Tillsynsmyndigheten ska godkänna metoderna om de kan antas leda till att avtalen uppfyller kraven i 5 §.

Tillsynsmyndigheten kan begära ändring av metoden för att godkänna den. Vid begäran om ändring av metoden ska den systembalansansvarige inom två månader efter tillsynsmyndighetens begäran lämna in ett förslag till ändrad metod för godkännande.

Tillsynsmyndighetens beslut i fråga om godkännande gäller omedelbart. Tillsynsmyndigheten ska delge beslutet enligt 49 § första stycket 1 och andra stycket delgivningslagen (2010:1932).

Paragrafen motsvarar delvis 7 kap. 5 § andra stycket sista meningen och tredje stycket naturgaslagen. Tillsynsmyndighetens kontroll av metoderna syftar till att

säkerställa att avtalen uppfyller kraven i 5 §. Någon kontroll av avtalsvillkorens skälighet ska inte ske inom ramen för metodprövningen. Detta sker i stället i efterhand inom ramen för tillsynen. Någon tidsperiod under vilken ett godkännande gäller är inte angiven. Det ligger i sakens natur att godkännandet gäller så länge villkoren i balansavtalen och de godkända metoderna inte ändras.

I andra stycket anges vad som ska gälla om tillsynsmyndigheten vid sin prövning inte godkänner metoden för balansavtalet. Då ska tillsynsmyndigheten begära att den systembalansansvarige ändrar metoden. Den systembalansansvarige ska inom två månader från tillsynsmyndighetens begäran om ändring av metoden komma in med en ny metod och balansavtal till tillsynsmyndigheten för godkännande.

Tredje stycket motsvarar, som angetts ovan, 7 kap. 5 § tredje stycket i naturgaslagen. Av förarbetena, prop. 2004/05:62, s. 236 och s. 231–232, då bestämmelsen infördes i den svenska naturgaslagstiftningen uttalades följande.

> Ett beslut om godkännanden gäller omedelbart, dvs. utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Dessutom ska det delges enligt bestämmelserna om kungörelsedelgivning med en obestämd krets personer. Därvid behöver inte bestämmelsen i 17 § andra stycket delgivningslagen iakttas. Dagen för delgivning bildar utgångspunkt för den tid inom vilken överklagande ska ske. Skälet till att delgivning ska ske genom kungörelsedelgivning är att ett stort antal personer och företag berörs av metoderna. Genom kungörelsedelgivningen börjar tidsfristen för överklagande att löpa för samtliga berörda tämligen snart efter beslutet. Därigenom kan man ganska snart konstatera huruvida metoderna slutgiltigt är godkända eller om de kan komma att ändras.

8 § Den systembalansansvarige ska offentliggöra de villkor som tillämpas i balansavtalen samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om dessa villkor.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om offentliggörande av villkor enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 6 § naturgaslagen.

Upphörande och återställande av balansansvar m.m.

9 § När den systembalansansvarige får kännedom om att ett avtal med den systembalansansvarige om balansansvar enligt 4 § första stycket ska upphöra att gälla, ska den systembalansansvarige utan dröjsmål underrätta de innehavare av gasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Ledningshavaren ska utan dröjsmål underrätta berörda leverantörer av gas.

När någon, som i ett avtal med en leverantör av gas har åtagit sig balansansvaret i de uttagspunkter där leverantören levererar gas, får kännedom om att detta avtal ska upphöra att gälla, ska den balansansvarige utan dröjsmål underrätta den systembalansansvarige och de innehavare av gasledningar på vars ledningsnät de uttagspunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Innehavarna av gasledningar ska utan dröjsmål underrätta leverantören av gas.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelseskyldigheten enligt första och andra styckena.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 § naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit för att underlätta kapitlets läsbarhet.

10 § En leverantör av gas som med omedelbar verkan förlorat sitt balansansvar får återställa balansansvaret inom en tidsfrist om tio vardagar, dock högst femton kalenderdagar. Tidsfristen börjar löpa dagen efter den då leverantören tagit del av eller haft möjlighet att ta del av den först mottagna underrättelsen enligt 9 § första eller andra stycket.

Den tidsfrist för att återställa balansansvaret som anges i första stycket gäller också en leverantör vars avtal om balansansvar sagts upp och upphör att gälla före fristens utgång.

Första och andra styckena gäller inte om leverantören trätt i likvidation, ställt in betalningarna, försatts i konkurs eller förklarat sig inte ha för avsikt att återställa balansansvaret.

Om leverantören under tidsfristen träder i likvidation, ställer in betalningarna, försätts i konkurs, eller förklarar sig inte ha för avsikt att återställa balansansvaret upphör tidsfristen omedelbart att löpa.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 a § i naturgaslagen.

11 § En leverantör av gas som under tidsfristen återställer sitt balansansvar ska, före tidsfristen löper ut, underrätta berörda innehavare av gasledning om vem som har åtagit sig balansansvaret i de uttagspunkter där leverantören levererar gas.

Ett balansansvar som en ny balansansvarig åtagit sig gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen efter det att berörd ledningsinnehavare mottagit underrättelsen från leverantören.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelse enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 b § första och andra stycket i naturgaslagen. I paragrafen har ett bemyndigande tillkommit som innebär att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelse enligt första stycket. Detta bemyndigande fanns tidigare i 7 kap. 7 b § femte stycket.

Konsekvenser av utebliven underrättelse om ny balansansvarig

12 § Om ledningsinnehavaren inte har mottagit en underrättelse från leverantören om vem som är ny balansansvarig i berörda uttagspunkter innan tidsfristen har löpt ut, ska ledningsinnehavaren dagen efter fristens utgång anvisa berörda gasanvändare en leverantör. Denne ska gentemot ledningsinnehavaren ha åtagit sig att leverera gas till gasanvändare som saknar leverantör. Ett balansansvar som en ny balansansvarig åtagit sig gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen för anvisningen.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 b § tredje stycket naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit för att tydliggöra vad bestämmelsen, och de efterföljande bestämmelserna, reglerar.

13 § Ledningsinnehavaren ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om vilken leverantör som har anvisats och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändaren om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 b § fjärde stycket naturgaslagen. I 17 § finns ett bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om vad underrättelsen ska innehålla.

14 § Om en leverantör av gas inte får återställa balansansvaret enligt 10 § eller om en sådan tidsfrist som avses där upphör att löpa enligt 10 § fjärde stycket, ska innehavaren av gasledning så snart som möjligt anvisa berörda gasanvändare en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till gasanvändare som saknar leverantör. Den nye balansansvariges balansansvar gäller, trots det som anges i 20 §, från och med dagen för anvisningen.

Ledningsinnehavaren ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om vilken leverantör som har anvisats och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör. Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 c § naturgaslagen.

15 § En leverantör av gas som levererar gas till en gasanvändare i en viss uttagspunkt är, oavsett vad som avtalats, skyldig att fortsätta leverera gas tills leveransskyldigheten upphör enligt andra stycket.

Leveransskyldigheten upphör om gasanvändare slutar att ta ut gas i uttagspunkten, om någon annan leverantör börjar leverera gas till gasanvändaren i uttagspunkten eller om överföringen av gas enligt 10 kap. 1 § eller enligt avtal får avbrytas på grund av att gasanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot leverantören.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 d § naturgaslagen.

Anmälan om övertagande av gasleverans

16 § En leverantör av gas, som ska börja leverera gas till en uttagspunkt eller överta leveranserna till en gasanvändare i dennes uttagspunkt, ska anmäla detta till innehavaren av gasledningen. Anmälan ska även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten. En anmälan om att börja leverera gas ska göras omedelbart.

En leverantör av gas får överta leveranserna till en gasanvändare i dennes uttagspunkt fjorton dagar efter anmälan enligt första stycket.

En innehavare av gasledning som tar emot en anmälan enligt första stycket ska sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om gasleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 8 § naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit som ett led i att öka läsbarheten av kapitlet.

Anvisad gasleverantör

17 § Gasanvändare som saknar leverantör av gas ska av berörd innehavare av gasledning anvisas en leverantör, som gentemot ledningsinnehavaren har åtagit sig att leverera gas till sådana gasanvändare.

Innehavaren av gasledning ska utan dröjsmål underrätta gasanvändaren om vilken leverantör som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om gasmarknadslagens bestämmelser om byte av leverantör.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 8 a § första och andra stycket naturgaslagen.

§ 18 Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vad underrättelsen enligt 13 § och 17 § andra stycket ska innehålla.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten om vad underrättelser från ledningsinnehavaren till gasanvändaren ska innehålla. Motsvarande bestämmelse finns i 7 b § femte stycket och 8 § a tredje stycket naturgaslagen.

19 § Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändaren om de villkor för leveransen som leverantören avser att tillämpa och om den dag då leverantören avser att påbörja leveransen enligt avtalet.

För förbrukningen av den gas som inte levererats enligt ett leveransavtal med en leverantör, som är leveransskyldig enligt 15 §, ska gasanvändaren betala till den anvisade leverantören enligt de villkor som denne tillämpar.

En gasanvändare, som har saknat leveransavtal med en enligt 15 § leveransskyldig leverantör och som inte har anvisats en ny leverantör enligt 17 §, ska för förbrukningen av gas under den tid som gasanvändaren har saknat sådant leveransavtal betala till en leverantör som anvisas av ledningsinnehavaren och enligt de villkor som den anvisade leverantören tillämpar.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 8 a § fjärde och femte stycket och 7 kap. 7 b § naturgaslagen.

20 § En operatör ska välja ut en anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. Operatören ska informera gasanvändaren om hur gasleverantören har valts ut.

Den anvisade leverantören ska utan dröjsmål underrätta gasanvändare om de villkor för leveransen som leverantören tillämpar.

En anvisad gasleverantör ska minst en gång per kvartal lämna följande information till gasanvändaren:

1. en redogörelse för vilka olika avtal som gasleverantören erbjuder samt uppgifter om priser och leveransvillkor för de olika avtalen, och
2. uppgifter om var gasanvändaren, oberoende av gasleverantören, kan hitta information om priser och leveransvillkor som andra gasleverantörer tillämpar för leverans av gas till gasanvändare. Paragrafen är ny. Första stycket anger hur en operatör ska välja ut en anvisad gasleverantör. Det finns i dag inga bestämmelser

om hur ett gasföretag ska välja ut en anvisad gasleverantör. Artikel 29 i gasmarknadsdirektivet ställer krav på att gasföretaget ska välja en anvisad gasleverantör på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. Med de uppställda rekvisiten bör inte ett regelrätt upphandlingsförfarande avses. Den som utser sistahandsleverantören måste göra det på objektiva grunder, vara öppen med vilka grunderna är och inte på ett otillbörligt sätt gynna exempelvis närstående företag. Med hänsyn till kravet på transparens bör operatören även vara skyldig att informera kunden om hur den anvisade gasleverantören har valts ut.

Andra stycket innehåller en bestämmelse om att den anvisade leverantören utan dröjsmål ska informera gasanvändaren om hur gasleverantören har valts ut**.**

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om att en anvisad gasleverantör ska minst en gång per kvartal lämna information om avtal och villkor till gasanvändaren, samt att uppgifter om var gasanvändaren kan hitta information om priser och leveransvillkor som andra gasleverantörer tillämpar för leverans av gas. Bestämmelsen innebär ett genomförande av artikel 29.4 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.28.

21 § Den som övertar balansansvaret i en gasanvändares uttagspunkt efter en anmälan enligt 16 § första stycket får göra det från och med den dag då gasleverantören övertar leveranserna.

I andra fall får balansansvaret bara övertas från och med den första dagen i en kalendermånad. Den leverantör som enligt 15 § är leveransskyldig i uttagspunkten ska enligt de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten meddelar underrätta innehavaren av gasledning om övertagandet senast en månad innan det ska ske.

Den systembalansansvarige får, om det finns särskilda skäl, i det enskilda fallet medge att balansansvaret i en uttagspunkt ska börja gälla tidigare än vad som följer av andra stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 9 § första till tredje stycket naturgaslagen.

22 § En innehavare av gasledning som tar emot en anmälan enligt 21 § andra stycket ska sända underrättelser om detta.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om underrättelser enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 9 § fjärde och femte stycket naturgaslagen.

Underrättelse till den systembalansansvarige om byte av balansansvarig

23 § Den som bedriver överföring av gas ska enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten hålla den systembalansansvarige underrättad om byte av balansansvarig enligt 11 § första stycket och 12 § första stycket, 14 § första stycket och 21 §. Den som bedriver överföring av gas ska dessutom hålla den systembalansansvarige underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för dennes egna inköp.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 10 § naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit för att tydliggöra vad paragrafen reglerar.

Avräkning mellan balansansvariga

24 § Den systembalansansvarige ska svara för avräkningen mellan de balansansvariga.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avräkningen enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 11 § naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit som anger vad paragrafen, och efterföljande paragraf, reglerar.

25 § En leverantör av gas som har levererat gas till en uttagspunkt där det saknas någon som är balansansvarig ska vid den systembalansansvariges avräkning anses som balansansvarig i uttagspunkten. Ersättning ska betalas enligt de villkor som den systembalansansvarige tillämpar mot balansansvariga.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 12 § naturgaslagen.

Åtagande om lagring av gas

26 § De leverantörer av gas som har åtagit sig ett balansansvar enligt 4 § ska genom balansavtalet även åta sig ett ekonomiskt ansvar för att, efter begäran av den systembalansansvarige, lagra gas så att det fyllnadsmål och den fyllnadsbana med delmål nås som avses i artikel 6a i förordning (EU) 2017/1938.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 12 a § naturgaslagen. Före paragrafen har en rubrik tillkommit som anger vad paragrafen reglerar.

9 kap. Leverans av gas

Inledande bestämmelser

1 § Detta kapitel gäller leverans av gas till gasanvändare.

Paragrafen anger kapitlets innehåll.

2 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i detta kapitel är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne.

Bestämmelsen motsvarar 8 kap. 2 § naturgaslagen.

Uppgifter i avtal

3 § Ett avtal mellan en gasanvändare och en gasleverantör ska innehålla uppgifter om

1. **Gasleverantörens namn, adress, e-postadress, webbplats och telefonnummer,**
2. **produktens namn och avgiftens beteckning,**
3. **när avtalet träffas och vid vilken tidpunkt naturgasleverantören planerar att överta leveranserna till gasanvändaren,**
4. **vilka tjänster avtalet omfattar,**
5. **gasleverantörens åtagande gentemot gasanvändaren,**
6. **på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga priser och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas,**
7. **avtalets löptid samt villkoren för att förlänga och säga upp avtalet inklusive eventuella kombinationserbjudanden,**
8. **tydliga, objektiva, offentliggjorda och kontrollerbara åtaganden från gasleverantören om miljöprestanda, inklusive eventuella koldioxidutsläpp och uppgift om certifiering av förnybar och koldioxidsnål gas som levereras,**
9. **hur och var ett klagomål kan lämnas samt, ifråga om konsumenter, information om konsumenträttigheter, och**
10. **i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av gas, biogas, vätgas eller annan gas.**

Informationen om avtalsvillkoren ska ges på ett enkelt och begripligt sätt.

Information från leverantören om produkter eller tjänster, villkor och priset på dessa produkter eller tjänster, som är kopplade till eller kombinerade med leverans av gas ska tillhandahållas innan avtalet ingås, även i de fall avtalet ingås genom en mellanhand.

Gasanvändare ska tillhandahållas en sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett enkelt och begripligt sätt.

Paragrafens första stycke innehåller bestämmelser om vad ett avtal mellan en gasanvändare och en gasleverantör ska innehålla och motsvarar i huvudsak 8 kap.

13 § naturgaslagen. Förslaget innehåller vissa tillägg jämfört med den bestämmelsen. Bestämmelsen omfattar samtliga gasanvändare. Leverantörer ska utöver vad som gällde tidigare enligt naturgaslagen ange

- på vilket sätt aktuell information om alla tillämpliga priser och kombinerade produkter eller tjänster kan erhållas, hur gasanvändaren kan säga upp avtalet inklusive eventuella kombinationserbjudanden,
- tydliga, objektiva, offentliggjorda och kontrollerbara åtaganden från gasleverantören om miljöprestanda, inklusive eventuella koldioxidutsläpp och uppgift om certifiering av förnybar och koldioxidsnål gas som levereras.
- hur och var ett klagomål kan lämnas samt, ifråga om konsumenter, information om konsumenträttigheter
- i förekommande fall, information om leverantören och priset på produkter eller tjänster som är kopplade till, eller kombinerade med, leverans av gas, biogas, vätgas eller annan gas.

Andra stycket motsvarar delvis 8 kap. 13 § andra stycket naturgaslagen. Bestämmelsen har ändrats så att den omfattar produkter, tjänster och kombinerade och kopplade tjänster till dessa.

Tredje stycket är nytt och anger att gasanvändaren innan avtalet ingås ska tillhandahållas en sammanfattning av de viktigaste avtalsvillkoren på ett väl synligt sätt och uttryckt på ett enkelt och begripligt sätt. Detta ska ske även om avtalet ingås genom en mellanhand. Genom bestämmelsen uppfylls artikel 11.3 j) i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om vilka delar av avtalsinnehållet enligt 3 § som ska finnas med i den sammanfattning som gasleverantörer ska tillhandahålla enligt tredje stycket samma paragraf och hur sammanfattningen ska tillhandahållas.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande till regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten att meddela föreskrifter om vad sammanfattningen av avtalet enligt 3 § ska innehålla och hur den ska tillhandahållas.

Betalningssätt

5 § En gasleverantör ska erbjuda flera betalningssätt vid fakturering och får inte missgynna en gasanvändare endast på grund av det betalningssätt denne har valt.

Om en gasleverantör tillämpar ett system med förskottsbetalning för konsumenter, ska detta vara skäligt och grundat på den förväntade förbrukningen.

De avgifter som tas ut för ett visst betalningssätt eller för ett system för förskottsbetalning får inte överstiga betalningsmottagarens kostnader för användningen av betalningssättet eller systemet.

Första stycket motsvarar 8 kap. 15 § naturgaslagen, men gäller i detta kapitel endast gasleverantörer.

Andra stycket motsvarar 8 kap. 15 § andra stycket naturgaslagen, men gäller i detta kapitel endast gasleverantörer. Bestämmelser motsvarande första och andra stycket för operatörer finns i kapitel 3.

Tredje stycket motsvarar artikel 11 punkten 6 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

Ändrade avtalsvillkor

6 § En gasleverantör som avser att ändra villkoren för ett avtal som löper tills vidare ska i ett särskilt meddelande underrätta gasanvändaren om ändringen och om gasanvändarens rätt att säga upp avtalet. Om villkorsändringen gäller sättet att beräkna priset för leverans av gas, ska även skälen och villkoren för ändringen redovisas i meddelandet.

Gasleverantören ska underrätta gasanvändaren senast två veckor innan de nya villkoren börjar tillämpas. Om gasanvändaren är konsument ska gasleverantören underrätta gasanvändaren senast två månader innan de nya villkoren börjar tillämpas.

Paragrafens första stycke motsvarar delvis 8 kap. 16 § första stycket naturgaslagen, men har utökats till att omfatta samtliga gasanvändare. Första stycket har också utökats genom en bestämmelse som rör villkorsändringar som påverkar hur priset beräknas. Med detta avses faktorer som påverkar priset som tex leverantörens påslag eller annat. I dessa fall ska gasleverantören ange skälen till att ändringen görs och de nya villkoren. Förslaget innebär ett införlivande av artikel 11 i gasmarknadsdirektivet.

Andra stycket motsvarar delvis 8 kap. 16 § andra stycket naturgaslagen. Gasmarknadsdirektivet ställer krav på att gasanvändare ska underrättas senast två veckor innan de nya villkoren börjar tillämpas. För konsumenter gäller alltjämt fristen om två månader.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

Fakturering och debitering

7 § En gasleverantör, eller den som förmedlar leverans av gas, får inte debitera någon avgift för att tillhandahålla gasanvändare fakturor och faktureringsinformation om energianvändningen.

Paragrafen motsvarar delvis 7 kap. 13 § naturgaslagen och omfattar som tidigare gasleverantörer. Bestämmelsen har utökats till att omfatta även den som förmedlar leverans av gas. En sådan kan aktör kan utgöras av ett tjänsteföretag som har avtal med gasanvändaren även om andra tjänster eller ett företag eller förening som förmedlar avtal om leverans av gas till flera gasanvändare. Motsvarande bestämmelse för operatörer finns i 3 kap.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

8 § En gasleverantörs debitering av gasanvändarna ska avse uppmätt faktisk förbrukning eller, vid avsaknad av mätvärden, beräknade mängder.

Paragrafen motsvarar i sak 7 kap. 14 § första och andra stycket naturgaslagen.

9 § En gasleverantörs faktura ska vara tydlig. Den ska innehålla information om den uppmätta förbrukningen och de aktuella gaspriser som fakturan grundas på.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 15 § naturgaslagen.

10 § En gasleverantör ska lämna information till gasanvändaren om andelen förnybar gas och andelen koldioxidsnål gas i den köpta gasen.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av bilaga 1 punkten 5 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.31.

11 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om gasleverantörers fakturering av gasanvändare och om skyldighet för gasleverantörer att lämna viss information till gasanvändaren i samband med fakturering.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande till regeringen, eller om regeringen så bestämmer, tillsynsmyndigheten. Syftet med bestämmelsen är att de bestämmelser om fakturainnehåll i bilaga 1 i gasmarknadsdirektivet och som inte behöver framgå av denna lag meddelas i förordning eller föreskriftsform.

Övervägande finns i avsnitt 5.31.

12 § En gasanvändare ska kunna välja elektroniska fakturor och elektronisk faktureringsinformation.

Paragrafen motsvarar i sak 7 kap. 15 § fjärde stycket naturgaslagen.

13 § Om leveransavtalet föreskriver framtida ändring av produkten eller priset eller en rabatt ska detta anges på fakturan tillsammans med det datum då ändringen träder i kraft.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av artikel 16 punkten 4 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.31.

14 § Om leveransavtalet förutsätter att mängden överförd gas mäts per timme, får informationen enligt 9 § göras tillgänglig via gasleverantörens webbplats. Fakturan ska då hänvisa till att informationen finns på webbplatsen.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 15 § andra stycket.

15 § Fakturering ska ske åtminstone varje kvartal.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 15 § tredje stycket naturgaslagen.

Prishöjningar

16 § När en prishöjning har skett ska gasanvändaren underrättas om detta i den nästkommande fakturan från gasleverantören. Det ska framgå när prisändringen trädde i kraft och hur priset ändrats.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 17 § naturgaslagen, men har utökats till att omfatta samtliga gasanvändare och inte endast konsumenter.

Övervägande finns i avsnitt 5.31.

Information om gasanvändarens rättigheter

17 § Gasleverantörer som tecknar avtal med gasanvändare ska på sina webbplatser lämna följande information om avtal som företaget tillämpar för leverans av gas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt

1. **gasanvändarens rättigheter,**
2. **tillämpliga priser, tariffer och standardvillkor för tillgång till och utnyttjande av tjänster för gas, samt annan viktig avtalsinformation,**

3. **om priset är fast eller rörligt,**
4. **hur gasanvändaren ska gå till väga för att lämna klagomål,**
5. **vilka organ gasanvändaren kan vända sig till för information eller tvistlösning, och**
6. **oberoende användarrådgivning, där gasanvändarna kan få råd om tillgängliga energieffektivitetsåtgärder och jämförelseprofiler.**

Paragrafen motsvarar delvis 8 kap. 18 § första stycket naturgaslagen. Bestämmelsen har utökats till att omfatta både konsumenter och företagskunder som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt. Nytt är också att gasleverantörerna ska lämna information om tillämpliga priser och standardvillkor samt om priset är fast eller rörligt. Begränsningen till förbrukning om högst 100 000 kWh i en uttagspunkt har sin grund i att gasleverantörerna erbjuder större förbrukare specifika villkor och priser som dessutom kan utgöra företagshemligheter. Bestämmelsen genomför artikel 11.5 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

18 § Gasleverantörer ska på eller i samband med fakturor till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh i en uttagspunkt antingen lämna den information som följer av 17 § eller hänvisa till att informationen finns på webbplatsen och på begäran tillhandahålls på annat sätt.

Paragrafen motsvarar delvis 8 kap. 18 § andra och tredje stycket naturgaslagen, men vänder sig till samma kategori av gasanvändare som i 17 §.

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om den information som ska lämnas enligt 17 §.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande.

Byte av gasleverantör

20 § En gasleverantör ska på ett icke-diskriminerande sätt i fråga om kostnader, arbete och tidsåtgång säkerställa att en gasanvändare kan byta gasleverantör inom tre veckor från begäran om byte.

Ett byte av gasleverantör ska vara kostnadsfritt för konsumenter och små företag.

Paragrafens första stycke är nytt och innebär ett genomförande av artikel 12 i gasmarknadsdirektivet. Bestämmelsen ska tolkas så att en uppsägning av leverantör utan byte till ny ska kunna verkställas inom tre veckor.

Andra stycket motsvarar 8 kap. 19 § naturgaslagen, men har utökats till att omfatta även små företag.

Övervägande finns i avsnitt 5.27.

21 § När konsumenter eller små företag i förtid säger upp tidsbestämda avtal om att gas helt eller delvis ska levereras till fast pris, får gasleverantören, trots vad som sägs i 20 § andra stycket, ta ut en avgift. Avgiften får endast avse kostnader som hänför sig till den gas som levereras till fast pris, den ska vara skälig och får inte överstiga den direkta ekonomiska förlust som den förtida uppsägningen orsakar.

Avgiften får endast tas ut om det tydligt framgår av leveransavtalet att den får tas ut och vad den omfattar.

Paragrafen är ny.

Paragrafens första stycke första punkten ger gasleverantörer möjlighet att ta ut avgifter om konsumenter eller små företag i förtid frånträder avtal om att gas helt eller delvis ska levereras till fast pris. Andra punkten innehåller ett krav på att avgiften inte får överstiga den direkta ekonomiska förlusten som uppsägningen orsakar. Med den direkta ekonomiska förlusten avses det negativa kontraktsintresset. Detta innebär att den skadelidande gasleverantören har rätt till ersättning för direkta kostnader som företaget orsakats genom avtalsbrottet och ska genom detta hamna i samma situation som man var i innan avtalet sades upp. I det fall ett avtal med fast löptid har dels ett fast pris, dels ett rörligt pris, omfattar möjligheten till avgift endast den del som gäller fast pris. Däremot får gasleverantören inte ersättning för det positiva kontraktsintresset, dvs. ersättning för den vinst företaget hade gjort om avtalet hade fullgjorts fullt ut av konsumenten eller företaget.

Paragrafens andra stycke innehåller en bestämmelse om att en avgift endast får tas ut om det framgår av leveransavtalet att en sådan avgift får tas ut och vad den omfattar. Om gasleverantören i avtalet med kunden inte gjort förbehåll om avgift eller angett hur den beräknas går den miste om rätten att ta ut avgift.

Övervägande finns i avsnitt 5.27.

22 § Vid byte av gasleverantör ska den frånträdande gasleverantören se till att gasanvändaren får en slutfaktura inom sex veckor från den dag då gasleveransen upphörde.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 19 § andra stycket naturgaslagen, men har utökats till att omfatta samtliga gasanvändare.

23 § Den tekniska processen för byte av gasleverantör eller marknadsaktör får ta högst 24 timmar från det att korrekta mätvärden uppmätts och ska kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av artikel 12 punkten 1 i gasmarknadsdirektivet. Med den tekniska processen avses inte faktiska tekniska åtgärder som måste vidtas vid byte. Den tekniska processen omfattar perioden från det att operatören får ett meddelande om byte till dess att den nya gasleverantören får en bekräftelse på att bytet genomförts. Byte av gasleverantör kräver i normalfallet inte byte av mätare eller andra mer tidskrävande åtgärder, men både den befintliga och den nya leverantören behöver korrekt mätarställning för att ett leverantörsbyte ska kunna ske. Ett problem är att alla kunder på gasmarknaden inte har gasmätare som kan uppfylla kravet på att ha mätdata tillgängligt och som även samlar in mätdata varje dygn. Tiden för byte beräknas därför från den tidpunkt då korrekta mätvärden föreligger.

Enligt direktivet ska bestämmelsen vara i kraft senast den 1 januari 2026.

Övervägande finns i avsnitt 5.27.

Hantering av klagomål

24 § Leverantörer av gas ska ha fastställda rutiner för hanteringen av klagomål från gasanvändare.

Paragrafen motsvarar delvis 8 kap. 20 § naturgaslagen, men omfattar i detta kapitel endast gasleverantörer. Bestämmelsen har omfattar samtliga gasavändare. Motsvarande bestämmelse för operatörer finns i kapitel 3.

Gasleverantörens skyldighet att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om priser och leveransvillkor

25 § En gasleverantör ska lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om de priser och leveransvillkor som gasleverantören tillämpar för leverans av naturgas och biogas till gasanvändare som förbrukar högst 100 000 kWh per år i en uttagspunkt.

Paragrafen är ny och ger gasleverantörer skyldighet att till tillsynsmyndigheten rapportera priser och leveransvillkor som gasleverantören tillämpar. Bestämmelsen omfattas av Ei:s tillsynsansvar vilket innebär att Ei, om en gasleverantör inte lämnar informationen, genom förelägganden kan förmå gasleverantören att göra detta. Informationen behövs för att Ei ska kunna tillhanda ett jämförelseverktyg för naturgas och biogas.

Övervägande finns i avsnitt 5.30.

Prisreglering under en naturgaspriskris

26 § Regeringen får meddela föreskrifter om reglering av priset för leverans av naturgas till hushållskunder samt små och medelstora företag, om Europeiska unionens råd har tillkännagett en naturgaspriskris. Prisreglering får även avse naturgasleveranser för samhällsviktig verksamhet.

Föreskrifterna ska underställas riksdagens prövning inom en månad från det att de beslutades.

Föreskrifterna upphör omedelbart att gälla om de inte underställs riksdagen inom en månad från den dag de beslutades eller om riksdagen inte godkänner föreskrifterna inom två månader från underställandet.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om prisreglering. Den ska ses mot bakgrund av artikel 5 i gasmarknadsdirektivet.

Av *första stycket* framgår att det är en förutsättning för att regeringen ska kunna meddela föreskrifter att Europeiska unionens råd har tillkännagett en naturgaspriskris. Rådet får, om omständigheterna är sådana som anges i artikel 5 i gasmarknadsdirektivet, tillkännage en regional eller unionsomfattande naturgaspriskris genom ett genomförandebeslut på ett förslag från Europeiska kommissionen. Under genomförandebeslutets giltighetstid får berörda medlemsstater tillämpa tillfälliga riktade offentliga ingripanden i prissättningen för leverans av naturgas till hushållskunder, små och medelstora företag samt till grundläggande samhällstjänster (artikel 5.6). Rådets beslut gör det dessutom i viss utsträckning möjligt att göra större ingripanden i prissättningen för leveranser av naturgas till hushållskunder och mikroföretag än vad direktivet annars tillåter (artikel 5.7).

Med stöd av bemyndigandet kan regeringen meddela föreskrifter om prisreglering inom de ramar som sätts av artikel 5 och ministerrådets genomförandebeslut.

Andra stycket innehåller en underställningsmekanism som innebär att föreskrifterna ska underställas riksdagens prövning inom en månad från det att föreskrifterna beslutades.

Av *tredje stycket* framgår att regeringens föreskrifter upphör att gälla om de inte underställs riksdagen i tid eller om riksdagen inte godkänner föreskrifterna inom två månader från underställandet.

Övervägande finns i avsnitt 5.34.

Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas

27 § Långsiktiga avtal om leverans av fossil gas med en löptid som sträcker sig längre än till den 31 december 2049 måste innehålla villkor om koldioxidminskning i levererad gas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som avses med långsiktiga avtal och kraven på koldioxidminskning i sådana leveransavtal.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av artikel 31 punkten 3 i gasmarknadsdirektivet. Löptiden för avtal om leverans av fossil gas utan inslag av koldioxidminskning får enligt gasmarknadsdirektivet inte fortsätta efter den 31 december 2049. Dessa avtal kan se olika ut och vilka avtal som ska omfattas och hur villkoren ska se ut bör regleras i förordnings- eller föreskriftsform. Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ges därför i andra stycket bemyndigande att meddela föreskrifter om vad som ska avses med ett långsiktigt avtal och hur kraven på koldioxidminskning i avtalen ska bestämmas. Kraven på koldioxidminskning ska bestämmas utifrån unionens klimatmål och vad som i övrigt följer av den EU-gemensamma lagstiftningen. För det fall regeringen vidaredelegerar uppgiften att ta fram föreskrifter på området behöver det, enligt Ei, inte nödvändigtvis vara tillsynsmyndigheten som får ett sådant uppdrag utan det skulle kunna vara en annan myndighet som i det dagliga arbetar närmare frågor om omställningen av energisystemet och verkar för en ökad tillförsel och användning av fossilfria energikällor.

Övervägande finns i avsnitt 5.33.

10 kap. Avbrott och avstängning

Avbrytande av överföring av gas på grund av konsumentens avtalsbrott

1 § Överföring av gas får avbrytas, om konsumenten försummar sina skyldigheter och försummelsen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Innan överföringen avbryts ska konsumenten uppmanas att inom viss skälig tid vidta rättelse och, i annat fall än som avses i 2 §, underrättas om att överföringen annars kan avbrytas. Sker rättelse får överföringen inte avbrytas.

Om omständigheterna ger anledning att befara att ett avbrott skulle medföra en ej obetydlig personskada eller en omfattande sakskada, får överföringen inte avbrytas. Det gäller dock inte om konsumenten handlar otillbörligt.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 3 § naturgaslagen.

2 § Om avtalsbrottet består i att konsumenten försummat att betala för överföring eller leverans av gas gäller, utöver vad som anges i 1 §, att konsumenten sedan tiden för rättelse gått ut ska uppmanas att betala inom tre veckor från det att konsumenten har delgetts uppmaningen och en underrättelse om att överföringen annars kan avbrytas. Ett meddelande om den uteblivna betalningen ska samtidigt lämnas till socialnämnden i den kommun där konsumenten får gas överförd.

Sker betalning eller är fordringen tvistig får överföringen inte avbrytas. Överföringen får inte heller avbrytas om socialnämnden inom den tid som anges i första stycket skriftligen har meddelat den som lämnat underrättelsen att nämnden tar på sig betalningsansvaret för skulden.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 4 § naturgaslagen.

3 § Gasleverantören och operatören ska ge konsumenter information om alternativ för att undvika avstängning i god tid före avstängningen.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av artikel 11 punkten 10 i gasmarknadsdirektivet. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

Övervägande finns i avsnitt 5.26.

4 § Operatören och leverantören av gas har rätt till skälig ersättning av konsumenten för kostnader som föranleds av åtgärder som nämns i 1 och 2 §§.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 5 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

5 § Underrättelser och meddelanden som avses i 2 § första stycket ska lämnas enligt formulär som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 6 § naturgaslagen.

Avbrytande av överföring av gas av säkerhetsskäl m.m.

6 § Operatören får avbryta överföringen av gas för att vidta åtgärder som är motiverade av säkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Avbrottet får inte i något fall pågå längre än åtgärden kräver.

Om operatören kan förutse annat än kortvariga avbrott i överföringen, ska konsumenten underrättas i god tid före avbrottet. Konsumenten ska underrättas personligen eller, om det är lämpligt, genom anslag.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 7 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

Skadestånd vid avbruten överföring av gas

7 § Om överföringen av gas avbryts på grund av konsumentens försummelse utan att förutsättningarna i 1 och 2 §§ är uppfyllda, har konsumenten rätt till ersättning för skada av operatören.

Om överföringen har avbrutits på begäran av leverantören av gas ska denne, i stället för operatören, ersätta konsumenten för den uppkomna skadan.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 8 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

8 § Om operatören inte har underrättat konsumenten enligt 6 § andra stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av ledningsinnehavaren.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 9 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

9 § Om överföringen av gas avbryts utan att det beror på konsumentens försummelse och utan att det finns rätt att avbryta överföringen enligt 6 § första stycket, har konsumenten rätt till ersättning för skada av operatören om inte denne visar att avbrottet beror på ett hinder utanför operatörens kontroll som operatören inte skäligen kunde förväntas ha räknat med och vars följder operatören inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror avbrottet på någon som operatören har anlitat för att utföra underhåll, reparation eller liknande arbete, är operatören fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som operatören har anlitat skulle vara fri enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 10 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

10 § Skadestånd enligt 7–9 §§ omfattar ersättning för utgifter och inkomstbortfall samt annan förlust på grund av avbrottet.

Om skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt.

Vid bedömningen *ska* även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter, den skadeståndsskyldiges förutsättningar att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 11 § naturgaslagen. Begreppet innehavare av naturgasledning har ersatts med operatör.

11 § Konsumenten s*ka* underrätta motparten om anspråk på ersättning inom två år från det att skadan inträffade. Gör konsumenten inte det, har konsumenten förlorat sin rätt till ersättning för den uppkomna skadan.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 12 § naturgaslagen.

Särskilt om gasanvändarens skydd vid utfasning av gas

12 § Innan en operatör tar en gasledning ur bruk ska den genomföra ett samråd med berörda gasanvändare och andra berörda intressenter, inklusive konsumentorgan, om hur avveckling av gasledningen ska gå till. Inför samrådet ska gasanvändare informeras om tidplan, förfarandet för avstängning och i vilka steg det ska ske.

Paragrafen är ny och innebär ett genomförande av artikel 13 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.29.

11 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över att

1. **denna lag, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och villkor som har meddelats med stöd av lagen följs, och**
2. **Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 följs.**

Tillsynen omfattar inte bestämmelserna i 10 kap. med undantag för 12 § och inte heller bestämmelserna i 6 kap.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 10 kap. 1 § i naturgaslagen, men har ändrats till att hänvisa till förordning (EU) 2024/1789 och i övrigt anpassats till gasmarknadslagen.

2 § I ett beslut av tillsynsmyndigheten enligt en sådan genomförandeakt eller delegerad akt som avses i artikel 70.1 i förordning (EU) 2024/1789 ska det anges att beslutet kan komma att upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 1 a § naturgaslagen, men har ändrats så att den hänvisar till förordning (EU) 2024/1789.

3 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 2 § naturgaslagen.

4 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Ett föreläggande som har meddelats med anledning av en anmälan enligt 5 § gäller omedelbart.

Paragrafen motsvarar i sak 10 kap. 3 § naturgaslagen.

Tidsfrister

5 § Tillsynsmyndigheten ska fatta beslut i ett ärende inom två månader från det att en anmälan kom in till myndigheten om anmälan

1. har lämnats in av någon som har ett intresse i saken, och

2. innehåller ett påstående att en innehavare av en gasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning eller den systembalansansvarige inte följer bestämmelser som omfattas av myndighetens tillsyn enligt 1 §.

Om myndigheten behöver ytterligare tid för att avgöra ärendet får tillsynsmyndigheten förlänga tiden med två månader eller, om sökanden medger det, med den ytterligare tid som kan behövas för att ärendet ska kunna avgöras.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 4 § naturgaslagen.

Avgifter

6 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter som

tillsynsmyndigheten har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 5 § naturgaslagen.

Bevarande av information

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för gasleverantörer att dokumentera och bevara uppgifter om leveransavtal, derivatinstrument och transaktioner som gäller sådana avtal eller instrument samt att på begäran lämna sådana uppgifter till en svensk myndighet eller Europeiska kommissionen.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 13 § naturgaslagen.

Skyldighet att anmäla avtal till tillsynsmyndigheten

8 § Ett företag som ingår ett avtal som gäller den tekniska driften av en transmissionsledning mellan Sverige och ett land som inte omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG (omarbetning).

Paragrafen motsvarar 10 kap. 14 § naturgaslagen men har ändrats så att den hänvisar till det nya gasmarknadsdirektivet.

12 kap. Förseningsavgifter

Kapitlet innehåller bestämmelser som överensstämmer i sak med bestämmelserna om förseningsavgifter i hittillsvarande 10 kap. naturgaslagen och nya bestämmelser om förseningsavgifter för den som inte lämnar uppgifter som behövs för att bestämma en intäktsram i enlighet med förslagen i betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät*, SOU 2023:64.

Övervägande finns i avsnitt 5.12.

Beslut om förseningsavgift

1 § Tillsynsmyndigheten ska besluta att ta ut en förseningsavgift från ett gasföretag som bedriver annan verksamhet än handel med gas, om det finns förutsättningar för att ta ut avgiften enligt detta kapitel. När myndigheten har beslutat att ta ut en avgift, ska myndigheten skicka ett meddelande med information om beslutet till företaget.

I paragrafen anges att tillsynsmyndigheten beslutar om förseningsavgift. Den överensstämmer i sak med 10 kap. 6 § naturgaslagen när det gäller beslut om förseningsavgift vid underlåtenhet att ge in redovisningshandlingar eller

revisorsintyg (prop. 2004/05:62 s. 256). Det förtydligas dock att ett meddelande med information om beslutet ska skickas ut. Paragrafen har inte någon tidigare motsvarighet när det gäller förseningsavgifter vid underlåtelse att ge in uppgifter som behövs för att bestämma en intäktsram.

Om redovisningshandlingar eller revisorsintyg inte lämnas

2 § Ett gasföretag ska betala en förseningsavgift med 10 000 kronor till staten, om företaget inte inom sju månader från räkenskapsårets utgång lämnar

1. redovisningshandlingar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 18 § tredje stycket, eller

2. ett revisorsintyg enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 19 § tredje stycket.

Om gasföretaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 7 kap. 14 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 6 kap. 13 § andra stycket lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, ska dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 10 kap. 6 § första stycket naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256) och 10 kap. 7 § första stycket naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256 f., prop. 2005/06:25 s. 94, prop. 2015/16:4 s. 325 f. och prop. 2017/18:185 s. 461).

3 § Om redovisningshandlingarna eller revisorsintyget inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till gasföretaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt 2 §, ska företaget betala en ny förseningsavgift med 10 000 kronor.

Om handlingarna inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till företaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt första stycket, ska företaget betala en ny förseningsavgift med 20 000 kronor.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 7 § andra och tredje styckena naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256 f.).

4 § Om registrering har skett av ett beslut om att gasföretaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får tillsynsmyndigheten inte besluta om förseningsavgift enligt 2 eller 3 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 10 kap. 8 § naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256).

5 § Om gasföretaget har lämnat de handlingar som anges i 2 § i tid och handlingarna har någon brist som lätt kan avhjälpas, får tillsynsmyndigheten besluta om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos tillsynsmyndigheten.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 10 kap. 9 § naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256).

Om uppgifter som behövs för att bestämma en intäktsram inte lämnas

6 § Ett gasföretag ska betala en förseningsavgift med 100 000 kronor till staten, om företaget inte inom den tid som anges i föreskrifter som har meddelats i anslutning till 7 kap. 6 § lämnar de uppgifter som behövs för att bestämma intäktsramen.

Om uppgifterna inte har kommit in inom två månader från det att tillsynsmyndigheten skickade ett meddelande till gasföretaget med information om beslutet att ta ut avgift enligt första stycket, ska företaget betala en ny förseningsavgift på 100 000 kronor.

I paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet, anges förutsättningarna för att ta ut förseningsavgift från ett gasföretag som inte fullgör skyldigheten att till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter som krävs för att bestämma intäktsramen.

Förseningsavgift tas enligt *första stycket* ut när det inlämnade underlaget är ofullständigt inom den föreskrivna tiden. Den tas däremot inte ut med anledning av felaktigheter i de lämnade uppgifterna. Förseningsavgiften förutsätter att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har meddelat verkställighetsföreskrifter i anslutning till 7 kap. 6 §.

Av *andra stycket* framgår att ett gasföretag kan bli skyldigt att betala ytterligare en förseningsavgift. Om uppgifterna inte har kommit in till tillsynsmyndigheten inom den angivna tvåmånadersfristen, får myndigheten emellertid överväga andra sanktionsmöjligheter. Företaget kan vid vite föreläggas att komma in med underlaget (11 kap. 4 §). Det kan vidare bli aktuellt att bestämma en skälig intäktsram på annat tillgängligt underlag (7 kap. 7 §).

Paragrafen motsvarar 5 kap. 38 § ellagen. (För att se hur bestämmelsen i ellagen har motiverats, se prop. 2017/18:237 s. 104 f.)

Efterskänkande av förseningsavgifter

7 § En förseningsavgift enligt 2 och 3 §§ ska efterskänkas, om

1. överträdelsen är ursäktlig med hänsyn till omständigheter som gasföretaget inte har kunnat råda över, eller

2. det annars är uppenbart oskäligt att ta ut den.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 10 § första stycket naturgaslagen. Se prop. 2004/05:62 s. 256.

8 § En förseningsavgift enligt 6 § ska efterskänkas helt eller delvis, om underlåtenheten är liten med hänsyn till de uppgifter som tillsynsmyndigheten behöver för att bestämma intäktsramen eller till förseningens längd.

Förseningsavgiften ska efterskänkas helt, om

1. underlåtenheten är ursäktlig med hänsyn till omständigheter som gasföretaget inte har kunnat råda över, eller

2. det annars är oskäligt att ta ut den.

Av paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet i naturgaslagen, framgår att en förseningsavgift kan efterskänkas under vissa förutsättningar när ett gasföretag inte i rätt tid lämnar de uppgifter som Ei behöver för att bestämma intäktsramen. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 39 § ellagen. I prop. 2017/18:237 s. 105 f. framgår hur bestämmelsen i ellagen motiverades.

9 § Om det är motiverat med hänsyn till det som har förekommit i ärendet, ska frågan om att efterskänka en förseningsavgift tas upp även om något yrkande om detta inte har gjorts.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 10 kap. 10 § andra stycket naturgaslagen (prop. 2004/05:62 s. 256).

Indrivning

10 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, ska avgiften lämnas för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

I paragrafen anges att förseningsavgiften kan lämnas för indrivning om betalning inte sker. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 41 § ellagen. Se prop. 2017/18:237 s. 106.

11 § Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning enligt 10 § inte behöver ske för mindre belopp när det gäller förseningsavgift enligt detta kapitel.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om när indrivning av förseningsavgifter inte behöver ske. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 42 § ellagen. Se prop. 2017/18:237 s. 106.

Verkställighet

12 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har fått laga kraft.

I paragrafen finns bestämmelser om verkställighet av beslut om förseningsavgift. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 43 § första stycket ellagen. Se prop. 2017/18:237 s. 106.

Återbetalning

13 § Om ett gasföretag har rätt att få tillbaka en betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, ska ränta betalas på den återbetalade förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek ska 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) tillämpas.

I paragrafen finns bestämmelser om återbetalning av beslut om förseningsavgift. Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 43 § andra stycket ellagen. Se prop. 2017/18:237 s. 106.

13 kap. Ansvarsbestämmelser

Kapitlet innehåller bestämmelser som överensstämmer i sak med ansvarsbestämmelserna i 11 kap. naturgaslagen.

Övervägande finns i avsnitt 5.12.

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 2 kap. 1, 2 eller 3 §, eller

2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 14 § andra stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 11 kap. 1 § naturgaslagen. Se prop. 2004/05:62 s. 130 f. och 258).

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 11 kap. 2 § naturgaslagen. Se prop. 2004/05:62 s. 258.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande ska inte dömas till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Paragrafen överensstämmer i sak med hittillsvarande 11 kap. 3 § naturgaslagen. Se prop. 2004/05:62 s. 258.

14 kap. Överklagande och handläggning i domstol

Kapitlet innehåller dels bestämmelser som överensstämmer i sak med bestämmelserna om överklagande i 11 kap. naturgaslagen, dels nya bestämmelser som följer av förslaget om att tillsynsmyndigheten ska besluta om koncession för transmission av gas, men också nya bestämmelser om handläggning i domstol i enlighet med förslagen som lämnas i betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät*, SOU 2023:64.

Överklagande

1 § Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 1–3, 6, 14–15, 17, 18–23 och 28 §§ får överklagas till regeringen. Andra beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, regleras överklagande till regeringen av tillsynsmyndighetens beslut om koncession i 2 kap. Vidare föreskrivs att tillsynsmyndighetens övriga beslut enligt gasmarknadslagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol och att prövningstillstånd krävs i kammarrätten. Övervägandena finns i avsnitt 5.3 och 5.4.

Handläggning i domstol

3 § Ett mål i förvaltningsrätt och kammarrätt ska handläggas skyndsamt, om det avser överprövning av beslut enligt 7 kap. 1, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19 eller 20 §§.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i naturgaslagen, anger att vissa mål i domstol ska handläggas skyndsamt. Den har utformats med 15 kap. 6 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation som förebild. De mål som omfattas av bestämmelsen blir förtursmål i förvaltningsrätten och kammarrätten. En allmän utgångspunkt är att målen normalt bör avgöras inom sex månader från det att överklagandet kom in till domstolen. I mål av enklare beskaffenhet bör en kortare

handläggningstid kunna komma i fråga. I vissa fall kan en något längre handläggningstid accepteras, till exempel om ett mål är ovanligt komplicerat eller ovanligt omfattande i förhållande till andra liknande mål enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 5.12.

4 § Vid prövningen av mål som avses i 3 § ska förvaltningsrätten bestå av två lagfarna ledamöter och två ekonomiska experter. Detta gäller dock inte om något annat följer av 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Om en av de ekonomiska experterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet i naturgaslagen, har utformats med 15 kap. 8 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation som förebild. Den innehåller undantag från de allmänna domförhetsreglerna för förvaltningsrätt i 17 § första och andra styckena lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. Bestämmelserna innebär att ekonomiska experter som huvudregel ska ingå i rätten vid avgörandet av mål i de angivna målkategorierna.

Av *första stycket* andra meningen, som hänvisar till 18 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, följer att förvaltningsrätten är domför med en lagfaren ledamot ensam i vissa fall. Hit hör bland annat vidtagande av åtgärder för beredning av mål och andra beslut som inte innebär att mål avgörs slutligt samt avgörande av mål av enkel beskaffenhet.

Av *andra stycket* framgår att om en av de ekonomiska experterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats är rätten ändå domför.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.

5 § Vid prövningen av mål som avses i 3 § ska kammarrätten bestå av tre lagfarna ledamöter och två ekonomiska experter. Om en av de lagfarna ledamöterna eller en av de ekonomiska experterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

Kammarrätten är domför utan ekonomiska experter i fall som anges i 12 § fjärde stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar och vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

I övrigt gäller, även i mål som avses i första stycket, 12 § sjunde–tionde styckena lagen om allmänna förvaltningsdomstolar i fråga om kammarrättens sammansättning. Vid behandlingen av frågor om prövningstillstånd och frågor som behandlas samtidigt med dessa ska dock även en ekonomisk expert ingå i rätten, om inte målet är av enkel beskaffenhet.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet i naturgaslagen, har utformats med 15 kap. 9 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation som förebild. Den innehåller undantag från de allmänna domförhetsreglerna för förvaltningsrätt i 12 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Enligt *första stycket* ska ekonomiska experter som huvudregel ingå i rätten vid avgörandet av mål i de i 3 § angivna målkategorierna.

Enligt *andra stycket* är kammarrätten domför utan ekonomiska experter vid prövning av överklagande av beslut som inte innebär att målet avgörs slutligt, vid förordnande rörande saken i avvaktan på målets avgörande, vid annan åtgärd som avser endast måls beredande, vid beslut som innebär att domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak och vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

Vidare gäller enligt *tredje stycket* att kammarrätten är domför med en lagfaren domare vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse och vid åtgärder som endast avser beredandet av mål. Vid behandling av frågor om avvisning av ett överklagande på grund av att det inkommit för sent är kammarrätten domför med två ledamöter, om de är ense om slutet. Vid behandling av frågor om prövningstillstånd och frågor som behandlas samtidigt med dessa är kammarrätten domför med två lagfarna ledamöter och en ekonomisk expert, om inte målet är av enkel beskaffenhet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 4 och 5 §§. Om det, medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål, inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses fortsätta att gälla i det pågående målet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet i naturgaslagen, regleras förordnandet av ekonomiska experter. Den har utformats med 15 kap. 10 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation som förebild.

Övervägandena finns i avsnitt 5.12.

Miljöorganisationers rätt att överklaga

7 § En sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga tillsynsmyndighetens beslut enligt 2 kap. 1, 6, 14 och 17 §§.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i naturgaslagen, reglerar miljöorganisationers rätt att överklaga vissa beslut i koncessionsfrågor. Motsvarande bestämmelse finns i 13 kap. 8 § ellagen. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2026 då naturgaslagen (2005:403) och lag (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag ska upphöra att gälla.

Skyldigheter enligt 3 kap. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 14 och 16 §§ samt 7 kap. ska gälla från och med den 1 januari 2033 för transmissionsnäts- och distributionsnätsoperatörer för vätgas, innehavare av lagringsanläggning för vätgas och operatörer av vätgasterminaler, då 3 kap. 40–42 §§ ska upphöra att gälla.

En koncession som har meddelats med stöd av 2 kap. 1 § naturgaslagen (2005:403) eller 1 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som gäller vid ikraftträdandet ska gälla tills vidare.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande vid prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Gasmarknadsdirektivet ska vara genomfört senast den 6 augusti 2026. Den nya gasmarknadslagen, liksom övriga föreskrifter i lag och förordning bör träda i kraft 1 augusti 2026.

För vätgas gäller att vissa bestämmelser ska träda i kraft den 1 januari 2033, samtidigt som bestämmelser om förhandlat tillträde för tredje part ska upphöra att gälla. Koncessioner meddelade enligt gasmarknadslagen ska gälla tills vidare. Redan beviljade koncessioner bör få samma förutsättningar och det gäller oavsett om det är gasledningar som beviljats koncession enligt naturgaslagen eller vätgasledningar som beviljats enligt rörledningslagen.

Prövning av ärenden som inletts före lagens ikraftträdande sker enligt äldre bestämmelser.

7.2 Förslag till ändring i rörledningslagen

1 § En rörledning för transport av råolja eller produkt av råolja eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får inte dras fram eller användas utan särskilt tillstånd (koncession). Koncession krävs även för att dra fram och använda en rörledning för transport av koldioxid som ska lagras geologiskt. Bestämmelser om vissa gasledningar finns i gasmarknadslagen (202X:XX).

Paragrafens sista mening har ändrats till att hänvisa till gasmarknadslagen.

7.3 Förslag till lag om ändring i lag (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

2 § Säkerhet behöver inte ställas i 1. mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,

2. mål och ärenden vid mark- och miljödomstol enligt

- jordabalken,

- 21 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken som är ansökningsmål eller 21 kap. 1 § första stycket 5 miljöbalken som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,

- lagen (1933:269) om ägofred,

- lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.,

- fastighetsbildningslagen (1970:988),

- rennäringslagen (1971:437),

- väglagen (1971:948),

- lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering,

- lagen (1972:114) med anledning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning,

- expropriationslagen (1972:719),

- lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag,

- ledningsrättslagen (1973:1144),

- anläggningslagen (1973:1149),

- lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter,

- bostadsförvaltningslagen (1977:792),

- lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

- jordförvärvslagen (1979:230),

- skogsvårdslagen (1979:429),

- lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt,

- kulturmiljölagen (1988:950),

- minerallagen (1991:45),

- bostadsrättslagen (1991:614),

- lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,

- ellagen (1997:857),

- lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar,

- gasmarknadslagen (202X:XX), och

- plan- och bygglagen (2010:900),

3. växelmål och checkmål,

4. mål som har tagits upp efter offentlig stämning, och

5. mål vid förvaltningsdomstol.

I paragrafens 2 p. har naturgaslagen ersatts med gasmarknadslagen.

7.4 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

3 kap. Nätföretag och drift av elnät

30 § Ett transmissionsnätsföretag ska vara oberoende av företag som producerar eller handlar med el eller gas.

Med gas avses gas enligt 1 kap. 2 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Paragrafen har ändrats till att omfatta även vätgas. Bestämmelsen genomför artikel 68.2 i direktiv (EU) 2024/1788.

Övervägande finns i avsnitt 5.13.

31 § Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el, naturgas eller vätgas får inte utöva kontroll över ett transmissionsnätsföretag eller använda någon rättighet gentemot företaget.

Den som ensam eller tillsammans med någon annan utövar kontroll över ett transmissionsnätsföretag får inte utöva kontroll över ett företag som producerar eller handlar med el, naturgas eller vätgas. Inte heller använda någon rättighet gentemot företaget.

Paragrafen har ändrats till att omfatta vätgas. Bestämmelsen genomför del av artikel 68.2 i gasmarknadsdirektivet.

Övervägande finns i avsnitt 5.13.

7.5 Förslag till lag om ändring i Miljöbalk (1998:808)

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

7 § I fråga om renhållning inom vissa vägområden och angränsande områden gäller 26 § väglagen (1971:948).

I fråga om framförande av luftfartyg i överljudsfart och luftfartygs miljövärdighet gäller 1 kap. 7 § och 3 kap. 1 § luftfartslagen (2010:500).

I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar. I fråga om byggande av naturgasledning gäller 2 kap. 4 § naturgaslagen (2005:403). I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar. I fråga om byggande av gasledning gäller 2 kap. 7 § gasmarknadslagen (202X:XX).

Paragrafens tredje stycke har ändrats till att hänvisa till gasmarknadslagens bestämmelse, som motsvarar 2 kap. 4 § i hittillsvarande naturgaslagen.

11 kap. Vattenverksamhet

Tillstånd ska lämnas till följande vattenverksamheter, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 § har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,

2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar, och

4. anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt gasmarknadslagen (202X:XX).

Paragrafens fjärde punkt hänvisar till gasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

7.6 Förslag till ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för vissa bränslen

Förslaget bygger på förslag till ny lag i prop. 2024/25:131, se avsnitt 11.3. 11.3, Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen. De ändringar som föreslås i denna rapport är för att genomföra artikel 9 punkten 3. Förslaget ger en möjlighet att ansöka om hållbarhetsbesked för koldioxidsnåla bränslen. Övervägande finns i avsnitt 5.32.

1 kap. Lagens innehåll

1 § Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som förnybara bränslen, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked.

I paragrafen regleras innehåll. Ändringen görs med anledning av att hållbarhetskriterierna ska gälla även koldioxidsnåla bränslen.

Ord och uttryck i lagen

2 § I denna lag betyder

agrobiomassa: biomassa som produceras inom jordbruket,

avfall: varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall,

biobränslen: fasta, gasformiga eller flytande bränslen som framställs av biomassa och som används för andra energiändamål än motordrift,

biodrivmedel: flytande eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för motordrift,

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, inklusive material av vegetabiliskt och animaliskt ursprung, av skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av avfall, inklusive industriavfall och kommunalt avfall av biologiskt ursprung,

förnybara bränslen: biodrivmedel, biobränslen och förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung,

förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung: flytande och gasformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas från andra förnybara energikällor än biomassa,

koldioxidsnåla bränslen: koldioxidsnål vätgas och syntetiska gasformiga bränslen och vätskeformiga bränslen vars energiinnehåll hämtas frånkoldioxidsnål vätgas,

koldioxidsnål vätgas: vätgas med låga växthusgasutsläpp som produceras av icke-förnybara energikällor andra än sådana energikällor som används för att producera återvunna kolbränslen,

livsmedels- eller fodergrödor: stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor, dock inte

1. restprodukter och avfall,

2. material som innehåller både cellulosa och lignin, eller

3. mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk,

produktionskedja: den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av bränslet och som för

1. biodrivmedel eller biobränslen börjar med

- odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller

- omhändertagandet av avfall eller andra restprodukter än sådana som kommer från jordbruk, vattenbruk, fiske eller skogsbruk, och

2. förnybara bränslen av ickebiologiskt ursprung och återvunna kolbränslen börjar med produktionen av el och andra insatsvaror, restprodukt: ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet,

restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske respektive skogsbruk: restprodukter som har uppkommit direkt i jordbruk, vattenbruk, fiske respektive skogsbruk och inte i relaterad industri eller bearbetning,

skogsbiomassa: biomassa som produceras inom skogsbruket,

skogsföryngring: att ett skogsbestånd återställs på naturlig eller konstgjord väg efter att det tidigare beståndet har avlägsnats genom avverkning eller av naturliga orsaker,

ursprungsområde: ett geografiskt avgränsat område där bränsleråvaran för skogsbiomassan tas, för vilket det finns tillförlitlig och oberoende information och där förhållandena är tillräckligt homogena för att riskerna i fråga om skogsbiomassans hållbarhet och lagenlighet ska kunna bedömas,

återvunna kolbränslen: flytande och gasformiga bränslen som produceras från

1. flytande eller fast avfall av icke-förnybart ursprung som inte lämpar sig för materialåtervinning,

2. gaser från hantering av avfall av icke-biologiskt ursprung, eller

3. avgaser av icke-förnybart ursprung som framställs som en oundviklig och oavsiktlig följd av produktionsprocessen i en industrianläggning.

Paragrafen har utökats med definitioner av koldioxidsnåla bränslen och koldioxidsnål vätgas.

Krav på att hållbarhetskriterier ska vara uppfyllda

3 § För att förnybara bränslen, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska de hållbarhetskriterier i 2 kap. som gäller för bränslet vara uppfyllda.

För att förnybara bränslen, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska de hållbarhetskriterier i 2 kap. som gäller för bränslet vara uppfyllda.

I fråga om fasta biobränslen och gasformiga biobränslen gäller första stycket endast

1. fasta biobränslen som används för produktion av el, värme eller kyla i anläggningar med en sammanlagd installerad tillförd effekt på minst 7,5 megawatt,

2. gasformiga biobränslen som används för produktion av el, värme eller kyla i anläggningar med en sammanlagd installerad tillförd effekt på minst 2 megawatt,

3. gasformiga biobränslen som produceras i anläggningar med ett genomsnittligt biometanflöde på minst 200 kubikmeter per timme, och

4. fasta eller gasformiga biobränslen som någon är rapporteringsskyldig för enligt 3 kap. 1 § första stycket 8.

Fast kommunalt avfall från biomassa som används för produktion av el, värme och kyla ska anses som hållbart även om hållbarhetskriterierna i 2 kap. inte är uppfyllda.

Paragrafen har utökats till att omfatta koldioxidsnåla bränslen.

2 kap. Hållbarhetskriterier

Minskade utsläpp av växthusgaser

1 § För att förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen ska anses som hållbara ska användningen av dem medföra att utsläppen av växthusgaser understiger de utsläpp som användningen av fossila bränslen hade gett med minst 70 procent.

Paragrafen har utökats till att omfatta koldioxidsnåla bränslen.

3 kap. Rapporteringsskyldighet

1 a § Den som är rapporteringsskyldig ska genom ett kontrollsystem säkerställa att de förnybara bränslen, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen som omfattas av rapporteringsskyldigheten anses som hållbara.

Den rapporteringsskyldige ska genom överenskommelser, direkt eller indirekt, med samtliga aktörer i hela produktionskedjan och genom stickprov hos dessa aktörer säkerställa att kravet i första stycket uppfylls.

En rapporteringsskyldigs kontrollsystem ska granskas av en oberoende granskare. Den oberoende granskaren ska i ett intyg lämna ett utlåtande om kontrollsystemet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kontrollsystem och granskning av sådana system.

Paragrafen har utökats till att omfatta koldioxidsnåla bränslen.

1 b § Den som är rapporteringsskyldig ska till tillsynsmyndigheten ge in en beskrivning av sitt kontrollsystem tillsammans med den oberoende granskarens intyg.

Tillsynsmyndigheten ska i ett särskilt beslut fastställa om den rapporteringsskyldiges kontrollsystem uppfyller kraven enligt 1 a § (hållbarhetsbesked). Ett hållbarhetsbesked gäller tills vidare men ska omprövas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om omprövning och styrkande av hållbarhet hos förnybara bränslen, koldioxidsnåla bränslen och återvunna kolbränslen.

Paragrafen har utökats till att omfatta koldioxidsnåla bränslen.

7.7 Förslag till lag om ändring i lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

16 § Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det. Tillstånd enligt denna lag behövs inte för hantering av brandfarliga varor som avser transport i sådan rörledning för vilken koncession har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt gasmarknadslagen (202X:XX). Verksamheten ska dock uppfylla kraven för tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag.

Försvarsmakten får, efter medgivande av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, i stället för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utöva viss tillsyn över Försvarsmaktens, Försvarets materielverks, Försvarets radioanstalts, Totalförsvarets forskningsinstituts och Fortifikationsverkets hantering och import av brandfarliga och explosiva varor.

Paragrafens andra stycket har ändrats och hänvisar till gasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

21 § Den myndighet som prövar frågor om tillstånd enligt denna lag har också, inom sitt verksamhetsområde, tillsyn över att lagen och föreskrifter och beslut som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Försvarsmakten får, efter medgivande av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, i stället för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utöva viss tillsyn över Försvarsmaktens, Försvarets materielverks, Försvarets radioanstalts, Totalförsvarets forskningsinstituts och Fortifikationsverkets hantering och import av brandfarliga och explosiva varor.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller den myndighet som regeringen bestämmer har tillsyn över hanteringen av brandfarliga varor som transporteras i en sådan rörledning som det har meddelats koncession för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt gasmarknadslagen (202X:XX) .

Paragrafens tredje stycke har ändrats och hänvisar till gasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

7.8 Förslag till lag om ändring i lag (2012:273) om trygg naturgasförsörjning

2 § Termer och uttryck som definieras i gasmarknadslagen (202X:XX) har samma betydelse i denna lag.

Paragrafen har ändrats till att hänvisa tillgasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

4 b § Den som är systembalansansvarig enligt 8 kap. 1 § gasmarknadslagen (202X:XX) ska, inom ramen för systembalansansvaret, ansvara för att det fyllnadsmål om lagring av gas och den fyllnadsbana med delmål som avses i artikel 6a i förordning (EU) 2017/1938 nås.

Regeringen får meddela föreskrifter om att den systembalansansvariges ansvar inte ska omfatta fyllnadsbanan med delmål.

7.9 Förslag till lag om ändring i elsäkerhetslag (2016:732)

8 § Om en tillkommen elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig gasledning, som det krävs koncession för enligt gasmarknadslagen (202X:XX), ska innehavaren av den elektriska anläggningen vidta de åtgärder som behövs vid den anläggningen för att förebygga sådan skada.

Paragrafen har ändrats till att hänvisa till gasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

28 § Om en personskada eller sakskada orsakas av el från en starkströmsanläggning, ska innehavaren av den starkströmsanläggning som elen senast kommit från ersätta skadan. Skadeståndsansvaret gäller även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser. Första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatorn har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller på en gasledning som det krävs koncession för enligt gasmarknadslagen (202X:XX), eller

4. om starkströmsanläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skadan uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Paragrafens 3 punkt har ändrats till att hänvisa till gasmarknadslagen i stället för till naturgaslagen.

8 Referenser

Acer, *Analysis of the European LNG market developments, 2025 Monitoring Report*, 2025, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER-LNG-Monitoring-Report-2025.pdf (hämtad 9 juni 2025)

Acer, *European hydrogen markets*, 2024 Market Monoring Report, 2024, https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Publications/ACER_2024_MMR_Hydrogen_Markets.pdf (hämtad 9 juni 2025)

ACER och CEER, *Energy retail – Active consumer participation is key to driving the energy transition: how can it happen?* 2024 Market Monitoring Report, 2024, https://www.ceer.eu/wp-content/uploads/2024/09/ACER-CEER_2024_MMR_Retail-1.pdf, (hämtad 9 juni 2025)

Bundesnetzagentur, *Wasserstoff-Kernnetz*, 2025, https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Fachthemen/ElektrizitaetundGas/Wasserstoff/Kernnetz/start.html (hämtad 10 juni 2025)

CEER, *Handbook for National Energy Regulators*, 2025, https://www.ceer.eu/?pc_document=handbook-for-national-energy-regulators (hämtad 10 juni 2025)

Energigas Sverige, *Statistik om fordonsgas*, 2025, https://www.energigas.se/fakta-om-gas/fordonsgas-och-gasbilar/statistik-om-fordonsgas/ (hämtad 9 juni 2025)

Energigas Sverige, *Vad är biogas?* https://www.energigas.se/fakta-om-gas/biogas/vad-ar-biogas/ (hämtad 9 juni 2025)

Energigas Sverige, *Vad är naturgas?* https://www.energigas.se/fakta-om-gas/naturgas/vad-ar-naturgas/ (hämtad 9 juni 2025)

Energimarknadsinspektionens rapport *Ren energi inom EU – Ett genomförande av fem rättsakter*, Ei R2020:02, 2020

Energimarknadsinspektionens rapport *Oschyssta affärsmetoder på elhandelsmarknaden,* Ei R2022:02, 2022

Energimarknadsinspektionens rapport *Genomförande av artikel 27 i energieffektiviseringsdirektivet i svensk rätt*, Ei R2024:10, 2024Energimarknadsinspektionens årsredovisning, 2024

European Hydrogen Observatory, *Hydrogen pipelines and storage*, https://observatory.clean-hydrogen.europa.eu/hydrogen-landscape/distribution-and-storage/hydrogen-pipelines-and-storage (hämtad 9 juni 2025)

Europeiska kommissionen, *Approved voluntary schemes and national certification schemes*, https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/bioenergy/voluntary-schemes_en (hämtad 9 juni 2025)

Europeiska kommissionen, *Roadmap towards enging Russian energy imports*, 2025, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0440R(01) (hämtad 9 juni 2025)

Europeiska kommissionen, *Voluntary schemes*, https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/bioenergy/voluntary-schemes_en (hämtad 10 juni 2025)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (omarbetning)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU (omarbetning)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring

av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955 (omarbetning)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2413 av den 18 oktober 2023 om ändring av direktiv (EU) 2018/2001, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 av den 13 juni 2024 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1227/2011 av den 25 oktober 2011 om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 663/2009 och (EG) nr 715/2009, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU och 2013/30/EU samt rådets direktiv 2009/119/EG och (EU) 2015/652 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 525/2013

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/942 av den 5 juni 2019 om inrättande av Europeiska unionens byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 av den 30 maj 2022 om riktlinjer för transeuropeisk energiinfrastruktur, om ändring av förordningarna

(EG) nr 715/2009, (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 och direktiven 2009/73/EG och (EU) 2019/944, och om upphävande av förordning (EU) nr 347/2013

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/857 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2018/842 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) 2018/1999

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1787 av den 13 juni 2024 om minskade metanutsläpp inom energisektorn och om ändring av förordning (EU) 2019/942

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 av den 13 juni 2024 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009 (omarbetning)

Kommissionens förordning (EU) nr 984/2013 av den 14 oktober 2013 om upprättandet av nätföreskrifter för mekanismer för kapacitetstilldelning i överföringssystem för gas och komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009

Kommissionens förordning (EU) nr 312/2014 av den 26 mars 2014 om fastställande av nätföreskrifter för balansering av överföringsnät för gas

Kommissionens förordning (EU) 2015/703 av den 30 april 2015 om fastställandet av nätföreskrifter med regler för driftskompatibilitet och informationsutbyte

Kommissionens förordning (EU) 2017/460 av den 16 mars 2017 om fastställandet av nätföreskrifter för harmoniserade tariffstrukturer för överföring av gas

Konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen)

Naturvårdsverket, *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*, 2024, https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/ (hämtad 10 juni 2025)

Prop. 2004/05:62 *Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, m.m.*

Prop. 2008/2009:146 *Prövning av vindkraft*Prop. 2010/11:70 *Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas*

Prop. 2012/13:70 *Prövning av nätkoncession*

Prop. 2012/13:85 *Naturgasfrågor*

Prop. 2024/25:131 *Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt*SCB, *Gaspriser och gasavtal*, 2025, https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/energi/prisutvecklingen-inom-energiomradet/gaspriser-och-gasavtal/#_Tabellerochdiagram (hämtad 9 juni 2025)

SOU 2023:64 *Ett förändrat regelverk för framtidens el och gasnät*

Statens energimyndighets rapporten *Stödjande insatser för energieffektivitet, byggnaders energiprestanda och förnybar energi – Underlag för genomförande av EU-direktiv,* 2025, ER 2025:09

Statens energimyndighets rapport *Systemet för hållbarhetskriterier i Sverige – En utvärdering av regelverkets praktiska tillämpning*, 2015, ER 2015:21Swedegas, *Gasbarometern*, https://swedgas.se/gas/biogas/gasbarometern (hämtad 9 juni 2025)

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-09

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2026/00194

Studiebesök och strategidag Trästad Sverige 19-20 februari

Förslag till beslut
Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

Att Ulrik Berg (M) ges möjlighet att delta på föreningen Trästads studiebesök och strategidag i Stockholm 19-20 februari.

Ärendebeskrivning
Regeringens nationella träbyggnadsstrategi 2005–2008, med syfte att utveckla det industriella träbyggandet, skapade ett engagemang som sedan dess har tilltagit. Länsstyrelsen Västerbotten fick 2013 ett regeringsuppdrag att i samverkan med intresserade kommuner utveckla kostnadseffektivt och rationellt byggande i trä, öka kunskapen om trä som byggnadsmaterial och få fler kommuner att bygga i trä, för att därmed bidra till att uppnå de svenska nationella klimatmålen. Föreningen Trästad Sverige har en styrelse med 11 ledamöter där landshövdingen i Västernorrland är ordförande.

19-20 februari genomför föreningen studiebesök och strategidag i Stockholm.

Beslutsunderlag
Agenda studiebesök och strategidag 19-20 feb 2026

Beredningsansvariga
Olov Häggström

Beslutet ska skickas till
Vanessa Holmlund, SLK

Förnamn, Efternamn	Olov Häggström
Befattning	Utredare

TRÄSTAD

2026-02-06

Program för studiebesök och strategidag med föreningen Trästad Sverige

PROGRAM 19 februari

Plats (vid start): Sicklastråket 4, Solna

12:00 Lunch Vi möts i Friends Corner i Sickla

13:00 Studiebesök. Start på Wood City (några minuters promenad bort), därefter preliminärt studiebesök på Folkhem Klockelund

19:00 Gemensam middag centralt i Stockholm (återkommer med mer info)

PROGRAM 20 februari

Plats: North Sweden Stockholm Office på Gamla Brogatan 19

8:30 Kaffe och mingel

9:00 Introduktion - Carin

9:15 Omvärldsbevakning – (presentation inkl. frågor)

9:45 Workshop 1 - Trendspaning & prioriterade områden för Trästad Sverige
– Elsa & Jessica (alla)

- Vilka är de största trenderna i stort? (återkoppling till omvärldsbevakning och egna spaningar)
- Vilka är våra viktiga strategiska områden som vi behöver jobba med? (de närmaste tre åren)

10:30 Kaffe

10:50 Workshop 2 – Medlemsnytta & Trästads roll – Elsa & Jessica (alla)

- Vad av det vi gjort hittills inom Trästad Sverige har varit mest värdefullt för dig och din organisation?
- Vilken är vår målgrupp?
- Vilken roll ska Trästad Sverige spela och hur skapar vi störst medlemsnytta? (vår unika roll)

11:55 Lunch i närheten

13:00 Workshop 3 – Samverkan & fokus – gruppdiskussion – Elsa & Jessica (alla)

- Hur får vi bäst utbyte mellan Trästad, näringsliv och akademi? (ex. medlemskap och representation, branschråd och projekt)
- Vad ska vi göra annorlunda och fokusera mer/mindre på för att uppnå bästa utbytet?

14:00 Gemensam summering & reflektion från workshop – Elsa & Jessica (alla)

14:15 Fika

14:35 Styrelsemöte - beslut kring prioritering, bokslut 2025 och budget 2026, aktivitetsplan och arbetsfördelning (kallelse och underlag kommer senast en vecka innan) – Carin

15:25-15:30 Avslut – Carin

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2026-02-09

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Diarienr: KS-2026/00196

Vasa EnergyWeek 2026

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att Mikael Berglund (S) och NN ges möjlighet att delta på Vasa EnergyWeek 2026 mellan 16-19 mars.

Ärendebeskrivning

EnergyVaasa är den ledande energiklustern i Norden. Målsättningen är att skapa mer hållbara teknologier för att rädda planeten. EnergyVaasa är hem för över 180 energiföretag som exporterar produkter och lösningar till världens alla hörn. 16-19 mars 2026 genomförs konferensen Vasa EnergyWeek.

Beredningsansvariga

Olov Häggström

Beslutet ska skickas till

Vanessa Holmlund, SLK

Förnamn, Efternamn	Olov Häggström
Befattning	Utredare

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2026-02-09

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Diarienr: KS-2026/00042

KSPLU Informationsärenden 2026

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att till protokollet notera att utskottet tagit del av följande information

Ärendebeskrivning

- Resvaneundersökning vinter 2025, Josefina Marklin, Josefine Wigström, 10 min
- FÖP Holmsund, Thomas Lundgren, Pernilla Helmersson, 15 min
- Tomtebo strand, cirkulationsplats. 10 min, Johan Sjöström föredrar.
- Statens fastighetsverk – förfrågan om att förvärva Cellfängelset och Berguddens fyrplats, Helen Nilsson, 5 min
- Stadsdirektören informerar

Beredningsansvariga

Elin Pietroni

Beslutet ska skickas till

Förnamn, Efternamn	Olov Häggström
Befattning	Utredare